Universidad de Deusto
Biblioteca

DOCTRINAE
IESUITARUM.

2

1589.

Universidad de Deusto
Biblioteca
Archiv Prov. Germ.
COLL. SCRIPT.
HIST. GERM. S. J.

Universidad de Deusto
Biblioteca

DOCTRINÆ

IESVITICAE PRAECIPVA CAPITA.

Tomus alter

SCRIPTA QVÆDAM continens, in quibus Iesuitarum Sophismata solidis rationibus testimoniisque sacrarum Scripturarum & Doctorum veteris Ecclesiæ, refelluntur.

Libros hoc tomo comprehensos sequens pagella ostendet.

15864
Bibliotheca Facult. Philosophiae Prov. Cast. Orient. S.I.

RVPELLÆ,
APVD THEOPHILVM REGIVM.
M. D. LXXXV.

COLL. SCRIPT. HIST. GERM. S.I.

Universidad de Deusto
Biblioteca

1 Edmundi Campiani Ieſuitæ Rationes decem, quibus fretus certamen Anglicanæ Eccleſiæ miniſtris obtulit in cauſa fidei: & ad eas GVILIELMI WHITAKERI, Theologiæ in Academia Cantabrigienſi profeſſoris Regij Reſponſio.

2 Reſponſionis ad decem illas rationes, quibus fretus Edmundus Campianus certamen Eccleſiæ Anglicanæ miniſtris obtulit in cauſa fidei, DEFENSIO contra confutationem Ioannis Duræi Scoti, Presbyteri, Ieſuitæ: authore eodem GVILIELMO WHITAKERO.

3 Phariſaiſmus vetus & nouus: ſiue de fermento Phariſæorum & Ieſuitarum, Laurentii Humfredi Concio Oxoniæ habita Anno 1582.

4 Characteres Ieſuitarum: id eſt NOTÆ, ex Prophetarum, Apoſtolorum, & Apoſtolicorum virorum ſcriptis per Centurias collectæ, quibus nouæ iſtius ſocietatis, ſibi nomen IESV falsò tribuentis, faces & artes ad viuum depictæ repræſentantur.

TYPOGRAPHVS
CHRISTIANO LECTORI
Salutem.

ALTERVM Tomum tibi damus, Chriſtiane Lector, diſputationum Theologicarum, in quibus controuerſiæ pleræque omnes quæ inter Chriſtianas & Pontificias Eccleſias intercedunt aduerſus nouæ ſocietatis, quæ ſibi nomen Ieſu falsò tribuit, Sodales nouos breuiter ac dilucidè pertractãtur. Duobus VVHITAKERI doctiſſimis libris, Orationem Humfredi adiungere viſum eſt, præterea Centuriam primam Characterum Ieſuiticorum. Sequentes autem Centurias, in tertium Tomum prelo noſtro commiſſum reiecimus, ne fortè is quem tibi nunc oblatum vides in immenſum creſceret. Illud autem animaduertas velim, operarum incuria factum eſſe, vt D. VVHITAKERI Tractatus ſeparatim excuſi ſint, quos tamen in vnum volumen

Universidad de Deusto
Biblioteca

includere fuit animus. Hos igitur simul compingi cures, vt seriem disputationum aduersus Campiani & Duræi Sophismata facilius perspicias. Bene vale in Domino Iesu Christo.

NOBILISSIMO ATQVE HONORATISSIMO VIRO GVILIELMO CECILIO,

Summo Angliæ Thesaurario, Domino de Burghley: & Academiæ Cantabrigiẽsis Cancellario præstantissimo.

PRODIIT diebus hisce proximis Edmundi Campiani quidam libellus, in quo erant rationes decem, quibus ille fretus tantos sibi spiritus sumpserat, vt apertum ecclesiæ, religioníque nostræ bellum singulari confidentia indixerit. Postquam enim anno superiore ex Italia, atque è complexu Romani pontificis in Angliam, vt ipse ait, iussus à Patre, vt ego iudico, sua voluntate inductus rediisset, statim literas quasdam diuulgauit incredibilis audaciæ amentiæque plenas, in quibus

erat scriptum veniſſe quẽdam nouum Ieſuitam, virum profectò admirabilem, qui cauſam Pontificiam defenderet, atque omnes aduerſarios, ſi qui auderent, in certamen deſcendere, prouocaret. Res inaudita, & valde mira, poſt tam multos annos, in quibus Pontifex non modò ex hac Inſula cum ſumma contumelia eiectus, ſed è plurimis Chriſtiani nominis regnis atque rebuſp. tanquã hoſtis fidei teterrimus, ipſéque adeo Antichriſtus extruſus ac profligatus fuiſſet, quenquam vnum extitiſſe, & iuuenem, & in Theologia tyronem, & nõ magnopere eruditum, & nobis omnibus præclarè notum, qui tantum ſcientiæ auderet profiteri, quantum in omni Pontificio regno minimè reperitur. Exceptus eſt Campianus à duobus doctiſſimis viris Guilielmo Charco, & Meriditho Hanmero, qui ſcripti illius vaniſſimi ſic neruos inciderunt, ſpiritus fregerunt, authoritatem fidémque minuerunt, vt iam & Campianus iacêre, & illæ terribiles minæ, quas proiecerat in fumum abiiſſe viderentur. Vbi cauſam frigêre ſenſit Campianus, nec quæ voluit, ex animi ſententia euenire, nouum

uum libellum, quem ſecum attulerat, cuiúſque emittendi tempus & occaſionem captauerat, Oxonij in Comitiis, quibus ipſe dicitur veſte mutata interfuiſſe in vicis angulíſque ſparſit, quem & ſcriptum eleganter Latinè, & Academicis προσπεφωνημένον multi auidè legerunt, & nunc iterum omnes in ore Campianum habuerunt. Hunc mihi libellum Archiepiſcopus Cantuarienſis, Dominus meus ſingularis, Calẽdis Sextilibus primus oſtendit, authórque fuit, vt illum ego refutarẽ, quia & erat ſcriptus ad Academicos, & ego pro noſtris ei reſpondere videbar debuiſſe. Inuitus feci vt id in me reciperem, quandoquidem publica profeſsione ſatis occupatus, nouas & mihi non neceſſarias moleſtias accerſere minimè cupiebã. Tamen & tanti viri authoritate, & ipſius rei cõſideratione commotus, annui, atque hunc in me laborem ſuſcepi. Huc verò acceſsit, vt deinde literæ ab Epiſcopo Londinenſi ad noſtram Academiam venerint, quibus cadẽ mihi prouincia impoſita fuit. Itaque non recuſaui, quãdoquidem ita neceſſe fuit, cum noſtro Campiano ſcriptis confligere,

etsi id me tẽpore alieno, meisq; maximis negotiis facturũ perspexi. Nihil verò me magis à scribẽdo deterruit, q̃ aduersariorũ importuna petulãtia, q̃ iã nõ argumentis & syllogismis, sed conuiciis perpetuis calumniisq; pugnãt: & id magis cõtẽdũt, vt optimi cuiusq; famã lædere velle, quã causam ipsam vincere videãtur. Sic enim nunc instituũt, vt qui nobis cõfidẽtissimè possunt & ꝓcacissimè maledicere, ii scriptores summi, & causæ Põtificiæ patroni præstãtissimi habeãtur: & quasi secũ planè statuissent, q̃ Ephesiorũ lege cautũ fuit, μηδεὶς ἡμέων ὀνήϊστος ἔστω ita à nullo iniquissimæ rationis genere abstinẽt, & libros scribũt, quemadmodũ demumis dici solet, postremos quosq; deterrimos. Cùm hoc viderẽ eorũ institutũ, qui se nostros in causa aduersarios ꝓfitẽtur, fateor me, qui sẽper ab hoc more penitus abhorrui, dolentiùs in hãc arenã descẽdisse. Quanquã vtcũque fuerint aduersarii nostri iniqui atque importuni, tamẽ spero innocẽtię cõtra calumniã perpetuò paratã fore defensionem. Luthero, Caluino, Bezæ, & nobis vniuersis cõuicia facere poterũt, veritatẽ Euangelicã firmissimis fundamẽtis constitutã euertere nũquã poterũt. Si verò vellẽ Cãpiani exẽplũ imitari, vt quẽadmodum ille ex nostris nonnullis dicta quædam collegit, è quibus inuidiam causæ conflaret, sic ego legendas illas preciosas & Portiforium, & Ius pontificium, & Doctores Scholasticos, & Scriptores recentes, Eccium, Pighium, Andradium, Hosium, Lindanum, reliquósque euoluerem, & quicquid in his scriptum est absurdissimè, in cumulum cõgererem, equidem materiæ tantum compararem, quantũ naues sexcentas onerarias compleret. Sed malo missis diuerticulis, quę palàm aduersarij quærunt, rẽ ipsam vrgere, & premere argumenta, in quibus causæ ipsa anima consistit. Itaque Campianum volui suis vestigiis persequi, digressiones raras adhibere. Peto autem à Campiano, vt posthac maiorẽ modestiã afferat, & quod instituit, argumentis Dialecticis cõcludat, vagas atque alienas excursiones, & cõtumelioſamillam in certas personas acerbitatem mittat. Ita enim & causæ suæ meliùs consulet, & id efficiet, quod Theologum, quod Iesuitam, quod Campianum magis deceat. Hanc verò concertationem cum Campiano meam, breui hoc libro explicatã tibi, illustrissimè CECILLI, trado, quam vt bonam in partem accipias

te vehementer oro. Mihi quidē necessarium fuit vt hanc pro nostris Academicis responsionem tibi offerrem, nostróque Cancellario fidei illius ac religionis, quam tua Cantabrigiensis Academia profitetur, quámque aduersarius literis missis tētauit, atque ad defectionem inuitauit, redderem rationem. Dominum obtestor, vt te principi, reip. nostræque Academiæ quàm diutissimè conseruet incolumem. Vale: Cantabrigiæ, è Collegio Sanctæ Trinitatis. Pridie Idus Septemb. 1581.

Amplitudinis tuæ studiosissimus
GVIL. WHITAKERVS.

EDMVNDVS CAMPIANVS,
DOCTISSIMIS ACADEMICIS, OXONII FLORENtibus & Cantabrigiæ,
S. P. D.

ANNO *praterito, cùm ex instituto vitæ meæ, iussu in hanc Insulam remeassem, clarissimi viri, offendi sanè fluctus haud paulò sæuiores in Anglicano litore, quàm quos in Oceano Britannico recens à tergo relinqueram. Mox interiorem in Angliam vbi penetrassem, nihil vidi familiarius, quàm inusitata supplicia: nihil certius, quàm incerta pericula. Collegi me vt potui, memor causæ, memor temporū. Ac ne priùs fortè corriperer, quàm auditus à quopiam fuissem, scripto protinus mandaui vt consilium meū, qui venissem, quid quærerem, quod bellum, & quibus indicere cogitarem. Autographon apud me habui, vt mecum, si caperer, caperetur: Exemplum eius apud amicum deposui, quod, me quidem nesciente, pluribus communicatum est. Aduersarij publicatam schedulam atrociter acceperunt, cùm cætera, tum illud inuidiosissimè criminantes, quòd vnus omnibus in hoc religionis negotio certamē obtulissem: quāquam solus in acie non eram futurus, si fide publica disputassem. Responderunt postulatis meis,* Hanmerus, & Charcus, *Quid tandem? Otiosè omnia.*

Nullum enim responsum præter vnum honestè dabunt, quod nunquam dabunt: Conditiones amplectimur, Regina spondet; aduola. *Interea clamant isti. Sodalitium tuum, seditiones tuas, arrogantiam tuam, proditorem, sine dubio, proditorem. Ridiculè. Operam & oleum & famam homines non insipientissimi cur profundunt? Verùm his duobus (quorum prior, animi causâ, meam chartam delegit in quam incurreret: alter malitiosius totam rem conuoluit) præbitus nuper est libellus admodum luculentus, qui quantum oportuit, tantum & de Societate nostra, & de horum iniurijs, & de prouincia quam sustinemus, edisserit. Mihi supererat, (quoniam, vt video, tormenta non scholas parant antistites) rationem facti mei vobis vt probarem: capita rerum, quæ mihi tantum fidentiæ pepererunt, quasi digito fontes ostenderem: Vos etiam hortarer, quorũ interest præter cæteros, incumbatis in hanc curam, quam à vobis Christus, Ecclesia, Respublica, & vestra salus exigunt. Ego, si fretus ingenio, literis, arte, lectione, memoria, peritissimum quenquam aduersarium prouocaui, sui vanissimus & superbissimus, qui neque me, neque illos inspexerim: Sin causam intuitus, existimaui satis me valentem esse, qui docerem hunc solem meridie lucere, debetis mihi feruorem istum concedere, quem honor IESV CHRISTI REGIS mei, & inuicta veritas imperarunt. Scitis, M. Tullium in Quintiana, cum ei Roscius victoriam adpromitteret, si efficeret argumentis, septingenta millia passuum non esse decursa biduo, non modò nihil veritum articulos & neruos Hortensij, sed ne grandiores quidem Hortensio Philippos, & Cottas, & Antonios, & Crassos, quibus maximã dicendi gloriam tribuebat, metuere potuisse. Est enim quædã veritas tã illustris & perspicua, vt eam nullæ verborũ rerúmve præstigiæ possint obruere. Porrò liquidius est quod nos agimus, quàm illa fuit hypothesis Rosciana. Nam si hoc præstitero, cælos esse, diuos esse, fidẽ esse, Christum esse, causam obtinui. Hîc ego non sim animosus? Equidem occîdi possum, superari non possum. Iis enim doctoribus insisto, quos ille Spiritus erudiit, qui nec fallitur, nec vincitur. Quæso à vobis, vt salui esse velitis. A quibus si hoc impetraro, reliqua minimè dubitanter expecto. Date modò vos huic solicitudini, Christum obtestamini, industriam adiungite, profectò sentietis id, quod res est, & aduersarios desperare, & nos tam solidè fundatos, quieto magnóque animo hanc arenam expetere oportere. Breuior hîc sum, quòd reliquo sermone vos alloquor. Valete.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

RESPONSIO AD EPISTOLAM Campiani scriptam Academicis Oxonij & Cantabrigiæ florentibus.

ANNO præterito factum esse scribis, *vt ex instituto vitæ tuæ iussus in hanc insulam remeares*. Num sponte tua ac voluntate commotus, an vitę sectęque Iesuiticæ instituto & quadã necessitate extrusus in Angliam, è qua iam olim excesseras, remigaris, non quęram, Campiane, nec quicquam ad rei summam interest. Id tibi multò fuit splendidius, atque illi personæ, quam tecum retulisti, aptius, vt non obscurè furtimque irrepere, sed cum mãdatis redire videreris. Sed quis ille est, qui te potuit legatum in terram alienam mittere, aut quæ tibi parẽdi necessitas fuit, vt iussus ab eo, qui iubẽdi nullam habuit authoritatem, eò proficiscereris, quò minimè velles? Si miles ille Hispanus viueret, qui nouam hanc Iesuitarum familiam instituit, tibique mandaret vt in patria tecta faces ardentes iniiceres, num obtemperares? Id nunquam, inquies, iuberet. At tam ille & hoc iubere potuit, & tu prẽstare debuisti, quàm id, cuius te causa veniisse tute profiteris. Vtrum enim leuius existimemus domos inflãmare, quàm ciuium animos à religione vera auertere, pacẽ Reipublicæ perturbare, subditos à principe alienare, omnia miscere: quod vt faceres venisti, tibique vitæ tuæ institutum id imposuit? Sed istam legationem quemadmodum obieris audiamus. *Vbi*, inquis, *in Angliam interiorem penetrassem*,

sem, nihil vidi familiarius, quàm inusitata supplicia. Quænam verò Campiane? Siccine statim mitissimo Sereniſſimæ Elizabethæ imperio nonnullam crudelitatis infamiam inurere voluisti, vt regnante Elizabetha, qua nihil vnquã vidit Anglia clementius, te nihil hìc vidisse familiarius, quàm inusitata supplicia, cõfirmares? At quod nouum supplicii genus in Anglia vidisti, ex quo in Angliam immigrasti? aut quem omnino potes tuum nominare, non modò ex quo ipse veneris, sed hisce iam viginti tribus annis, quibus Optima Elizabetha reipublicę clauum tenuit, propter religionem capitis condemnatum, & morte affectum? Sumptum est quidem de paucis hominibus supplicium, quos tecum de religione sensisse fateor: at isti non religionis ipsius causã damnati, sed læsæ maiestatis rei, & publico iudicio conuicti perierunt. Suspensus est superioribus diebus sacrificus quidam, nomine Euerardus, è seminario Remensi in Angliam emissus. Is etsi fuit multarum legum laqueis irretitus, tamen saluus esse potuit, nisi palàm pro tribunali ea dixisset, quæ nimis tetra atque infanda erant, nec ferri in libera ciuitate potuerunt. Nam & se pontificis seruum ac subditum professus est, idque etiam in Anglia, & pontificem ecclesię Anglicanæ, non minùs, quàm Romanæ, Caput esse affirmauit, & existimare se dixit pontificem non erasse, quando Elizabetham reginam *hæreticam, & hæreticorum fautricem* appellauit, eámque *regni iure priuatam esse* pronunciauit. Hac confessione cõuictus est & damnatus Euerardus: qui pòst in carcere clarè atque affirmatè asseuerauit, astantibus atque audiẽtibus sedecim honestissimis viris, *Proditionem in Principem non esse peccatum in Deum*. Et tamen non nouo atque inusitato supplicio affectus est, sed eo, quo proditores apud nos necan-

Universidad de Deusto
Biblioteca

tur. Sed tu quis es, & quam religionem profiteris, qui nobis audes crudelitatem exprobrare? Audi Campiane, & nega si potes: Nostri plures vno iudicio, vno die, vno incendio à vobis non ita pridem consumpti sunt, quàm tu mihi potes hoc omni felicissimo Elizabethæ regno vestros diuersis temporibus ac suppliciis propter pontificis causam interfectos numerare. Repete, Campiane, superiorum temporum sæuitiam singularem, exquisita supplicia, crebra martyria: siquis in te reliquus sit humanitatis sensus, & vos nimiùm fuisse crudeles, & nobis causam esse datam, vt multò essemus, quàm fuimus, asperiores, atque aliquâ vobis gratiam referremus, fatearis est necesse. Quæ enim vnquam tanta fuit hominum carnificina, quantam vobis dominantibus & vidimus, & adhuc recente memoria tenemus? Cui generi, cui ætati hominum pepercistis, quos non immanissimè trucidastis, doctos, indoctos, viros, fœminas, senes, adolescentes, pueros, virgines, coniuges, laicos, presbyteros, Episcopos, Archiepiscopos? Virgis Martyres cecidistis, linguas è faucibus euulsistis, tædis ardentibus manus adussistis, torsistis, cruciastis, suspendistis, securi percussistis, viuos cremauistis, & lenta flamma torruistis, infantē è matris vtero defluentem mucronibus excepistis, atque in ignem reiecistis, denique quicquid inaudita crudelitas potuit excogitare, in eos statuistis. Nec tantùm in viuos crudeles extitistis, sed eò etiam immanitas progressa vestra est, vt sanctorum corpora è sepulchris effoderetis, diem mortuis diceretis, accusaretis, capitis condēnaretis, exuueretis, & illos veteres tyrānos furore ac feritate vinceretis. Quod potes nostrum simile factum commemorare? aut quis apud nos morte mulctatus fuit, quem quisquam bonus nō trina morte, quàm

vita

vita digniorem iudicaret? Quare vestram, Campiane, agnosce, non nostrā accusa crudelitatem, quæ si fuisset aliqua, non tu tā facilè ad nos, iussus licèt, remeasses. Verùm perge nobis, quid deinceps egeris, explicare. *Ne prius fortè*, ais, *corriperer, quàm auditus à quopiam fuissem, scripto protinus mandaui consilium meum, quî veniissem, quid quærerem, quod bellum, & quibus indicere cogitarē.* Ergo vt nobis bellum indiceres venisti. Sed nec qui te misit, legitimus ac iustus hostis fuit, nec tu munere perfunctus es iuréque feciali. Cùm primum enim pedem in Anglia posuisti, temet in latebras abdidisti, nec tui nobis potestatem fecisti. In quo quàm præclarè iis mandatis, quæ attulisti, satisfeceris, ipse videris. Hæc quidem tua belli denunciatio, tam ineptè timidéque facta, nec tibi honesta, nec patri tuo gloriosa fuit. *Autographon*, inquis, *apud me habui, vt mecum si caperer, caperetur. Exemplum eius apud amicum deposui, quod, me quidem nesciente, pluribus communicatū est.* Quàm ista vera sint, quæ narras, alij iudicent: mihi quidem prorsus incredibilia videntur. Si enim venisti, quemadmodum ipse affirmas, vt bellum nobis indiceres, illas literas, quibus bellum nobis indicitur, te inuito & nesciente diuulgatas esse censeamus? Tum sic eæ perscriptæ literæ sunt, quas tui longè latéque sparserunt, vt hostem non aduentantem, sed iam præsentem ac nostro capiti imminentem indicarent: vt cùm ego illam splendidam ac mirificam denunciationem tuam accepissem, quin te breui in media Academia vel Oxonienſi, vel nostra conspicerem, minimè dubitarem. Et quorsum consilium tuum scriptō mandares, nisi edere cogitares? *vt mecum*, inquis, *si caperer caperetur.* Quid hoc rei est, Campiane? Vt latēres ac fugeres, an vt pugnares venisti? Nullam in verbis fidem, nullam in fabula verisimili-

tudinem video, memoriam & acumen tuum desi-
dero. *Responderunt*, ais, *postulatis meis Hanmerus & Charcus*. Et quidem hi duo, quos nominas, præstantes viri tuam illam vanissimam & audaciæ intolerandæ plenissimam schedulam sic acceperunt, quemadmodum ea merita fuerat, téque Iesuiticè ac iuueniliter exultantem præclarè mollierunt. Cur autem illam cõcertationem omisisti, & doctissimo Charco atque Hanmero nihil iamdudum respondisti? Vno scilicet verbo quicquid illi attulerunt, diluis, *Otiosè omnia*. Facilis & Campiano digna responsio. Quamobrẽ tandem? *Nullum enim*, inquis, *responsum præter vnum honestè dabunt, quod nunquam dabunt, Conditiones amplectimur, Regina spondet, aduola*. Ineptus es, qui hoc ab illis responsum expectes, qui præstare non possent, si, quod petis, promitterent. Quanquam id tibi velim persuadeas, Campiane, hanc conditionem, si data esset, tam nobis gratam futurã, quàm tu tibi fore simulas. Si id augustissima Regina, procerésque sapientissimi cõmodum & publicæ paci consentaneum iudicarent, vt palàm de religione disputaretur, an tu censes aduersarios tibi defuturos, aut te victoria sine sudore & puluere potiturum? Non ego cum Charco, non cum Hanmero, non cum aliis infinitis sum conferendus, qui vel studeant in Acacademiis, vel ecclesiis præsunt: tamen indignum me censeam, qui viuam, si tecum duello cõgredi metuam. Si enim is tu es Campianus, quẽ superiore hebdomada in maxima hominum frequẽtia dicentẽ, quæ poteras, & disputantem audiuimus, causam video nullã, cur nostrũm quisquã in causa aduersariũ reformidet. Nũ qualẽ, obsecro, te nobis eo die præbuisti? Actũ est tecũ à nostris de quibusdã partib⁹ libelli tui, de quo credibile erat facilè te posse respõdere: ne tibi factã iniuriã conqueri posses, si quid noui, pponeretur.

Et quando initiò statim Lutherũ acerbissimè exagitas, eũmque desperatione quadam impulsum esse scribis, vt epistolam Iacobi *tumidam, aridam, cõtentiosam, stramineam* appellaret: adductus liber est in quo ista ab illo scripta esse fingis, & tu iussus es, vt locum ostenderes. Vbi te deprehensum sensisti, & tamen calumniæ crimen depellere voluisti, excogitasti quiddam, quod velim ab omnibus animaduerti. Prẹfationem illam purgatam esse dixisti, quam tamen satis constat nullo vnquam verbo mutatam esse. Ad extremum id respõdisti, quod risum omnibus commouit, & fuit certè vehementer ridiculum, missurum te ad Cæsarem, & ducem Bauariæ, qui hæc à Luthero scripta esse Principi nostrẹ renuntiaret. Sed tamen alio in libro aliquid nactus es, in quo nonnihil exultabas. Scribit enim Lutherus de Captiuit. Babyl. multos ex veteribus probabiliter asserere hanc epistolam *nõ esse Apostoli Iacobi, nec Apostolico Spiritu dignam*. Hoc tu blasphemum admodum esse clamabas. Respõsum tibi est, id non Lutherum ipsum affirmare, sed dicere hoc ab aliis probabiliter affirmari. Nihilne inter hæc censes interesse? Tamen instabas, & blasphemiam percrepabas. Eusebius allatus est, qui hanc epistolam *Adulterinam & Spuriam* disertè nominauit. Huic nihil respondere potuisti. Tum vt blasphemum fuisse Lutherum ratione euinceres, à nostris quæsiuisti, quid illi de hac epistola sẽtirẽt. Respõdẽt clarissimè, se & hãc Iacobi epistolã, & cæteras omnes epistolas ac libros, qui soliti sunt in nouo Testamento numerari, pro canonicis habere, atque ita ecclesias nostras de illis iudicare. Hic tu cõcludere voluisti blasphemũ fuisse Lutherũ, qui, pbabiliter de huius epistolẹ authoritate dubitatũ esse àveterib⁹ scribit. Huic argumẽto àno stris reclamatũ est, id nõ cõsequi, etiãsi nos de hac epist. persuasi sumus tamẽ, si quis nõnnihil dubitet,

Universidad de Deusto
Biblioteca

esse blasphemum. Atque in loco tu planè succubuisti, & cùm te duobus vti argumentis velle diceres, nullum attulisti. Transitum deinde est ad vetus Testamentum, de cuius syncero Canone multos libros à nobis repentè dispũctos esse criminaris. Pruductũ est Antiquitatis testimoniũ, ex quo cõstabat illos libros non esse Canonicos. Antiquis patribus & Synodis recentes antepositi, quod tamen omnino cõtrà oportuit: Hieronymo Augustinũ obiecisti, quos à te conciliari æquius fuit. Hos libros Augustinus Canonicos esse dicit, negat Hieronymus, & negat disertè, planè, categoricè. De Augustino responsum à nostris est, vocabulum illud, *Canonicus*, æquiuocum esse. Id & Augustini ipsius, & Caietani Cardinalis verbis demonstratum est. Augustinum elusistis, Caietano conuicium etiam singulare feciſtis: Cardinalem hunc, quando scribere commentarios in scripturas cœpit, gratiam omnem & venustatem amisisse. Tandem in Gratiano ipse coactus es, Cãpiane, huius vocis homonymiam non sine rubore agnoscere. Cùm autem illa vetustatis testimonia tibi ignota esse non possent, mirari se nostri dixerunt, quòd tu scripseris, hos libros à nobis esse *repentè* præcisos. Nam hoc verbum nimis à te profectò imperitè atque inconsideratè positum est. Testibus & antiquis, & mediis abundamus, qui nos isto nouitatis crimine facilè liberabunt. Origenem, atque Eusebium prætermitto. Cyprianus, siue quisquis ille fuit, qui Symboli expositionem scripsit, quam legimus apud Cyprianum, postquam libros Canonicos veteris nouique Testamenti numerasset, subiungit. *Hæc sunt, quæ patres intra Canonem concluserunt, ex quibus fidei nostræ assertiones constare voluerunt. Sciendum tamen est, quòd & alij libri sunt, qui non Canonici, sed Ecclesiastici à maioribus appellati sunt, vt est Sapiẽtia,*

Cyprian. in Expo. Symbol.

quæ dicitur Salomonis, & alia sapientia, quæ dicitur Sirach: eiusdem ordinis est & libellus Tobiæ, & Iudith, & Machabæorum libri. Huic alterum adiungam ætatis recentioris, & tamen annis quadringẽtis nostra antiquioris, Hugonem de sancto Victore, virum valde doctum, & suo tempore clarissimum. Quid ille hac de re scripserit, si non legisti, lege: si legisti, recole. Vbi libros veteris Testameti Canonicos nominatim percensuisset, sic in extremo scribit: *Sunt præterea in veteri Testamento alij quidam libri, qui legũtur quidem, sed in corpore textus, vel in canone authoritatis non scribuntur. Vt est liber Tobiæ, & Iudith, & Maccabæorum, & qui inscribitur liber sapientiæ Salomonis, & Ecclesiasticus.* Alios omitto, quos potui commemorare plurimos omnium ferè ætatũ, exquibus ecclesię perpetuum de libris istis iudicium cognosci potest. Quæ cùm ita sint, téne oportuit, Campiane, tam iniquum esse, vt hos libros esse à nobis repẽtè de Canone dispũctos audacter affirmares? aut te quisquam tam pueriliter nugantem pertimescat? Noli nimiũm ingenio tuo delectari, nec illis dotibus, quas tibi vel natura tribuit, vel industria attulit, ad falsitatem defendendam & illud Antichristi regnum sustentandum abuti: inspice in mentem tuam, vt te penitus cognoscas: & spiritus illos, quos tibi vanissima secta afflauit, depone: mitte fabulas, excute illam leuitatem Iesuiticam, atque vt Hieronymo suadet Augustinus, *arripe seueritatem Christianam, & cane palinodiam.* Non enim errorem reuocare, sed persistere in errore inhonestum est. Verùm nunc ad tuam prefationem redeamus. *Tibi*, inquis, *supererat rationem facti tui nobis vt probares: & capita rerum, quæ tibi tantum fidentiæ pepererunt, ostenderes.* Nos verò, Campiane, causam fuisse nullam perspicimus, quamobrem vel

Hugo de Sãcto Victore, in prologo. 1. lib. de Sacram. cap. 7.

Universidad de Deusto
Biblioteca

de te tantum promitteres, vel istis capitibus, quibus nihil futilius commemorari potuit, confideres. Capita enim hæc decem tua, quæ tibi tantam confidentiam attulerunt, decem sunt splendida mendacia, quibus si confidis, illis Hierosolymitanis multò deploratiores, quos Hieremias reprehendit. *Nolite confidere rebus falsis: dicentes, Templum Iehouæ, Templum Iehouæ.* Et quæ tua alia cantilena est, quàm vel hæc, vel hac longè amentior, atque desperatior? Tamen ais satis te valentem esse, *qui doceas hunc solem meridie lucere.* Quantum tu valeas omnes intelligunt. Tam certè potes diem in noctem conuertere, aut solem de cœlo detrahere, quàm hæc tua defendere, Campiane. Iactationes istę pollicitationésque inusitatæ, quibus vbique vteris, non animum solidâ doctrina cumulatum, sed aura leuissima turgentem & inflatum ostendunt. Inanissima dolia acutissimè resonant. Cuius enim insolentiæ est, quod subiungis de *hypothesi Rosciana?* quasi non minùs liquidò constet vera esse, quæ tu defendis, quàm fieri non posse, vt quisquam biduo septingenta millia passuum decurrat. Pudet vanitatis, iactationis, arrogantiæ. Túne audes id promittere, vt tam perspicuum planúmque facias errare amplissimas ac nobilissimas Christiani orbis ecclesias, quàm minimè biduo millia passuum septingenta posse ambulare? Si potes orbem terrarum triduo peragrare & circumire Campiane, si solem anteuertere, si digito cœlum attingere, si stellas numerare, si mare absorbere, potes hanc causam, cui te totum addixisti, veram domonstrare. Sin illa sunt maiora viribus tuis, hoc tu nunquam præstabis, vt te vel omnes adiuuent Iesuitæ. Quod autè nos rogas, vt salui esse velimus, voluntatem studiúmque erga nostram salutem tuum in bonam

Hier. 7. 4.

partem

partem accipimus. Et quidem in hanc curam diligenter incumbimus, vt veram salutè consequamur: cuius cùm vnica sit adipiscendæ ratio, eáque in scripturis manifesta, te vicissim obsecramus vt humanis inuentis diffidas, eáque Papistarum innumerabilia commenta mittas, in quibus iam aliquot annis hæsisti, atque in illam nobiscum salutem æternam incumbas, quam scriptura Christianis hominibus ac vitæ sempiternæ studiosis proponit. Quid enim attinet salutem exoptare, & in ea quærenda miserè aberrare? Quare te quæsumus atque obtestamur, Campiane, vt velis ex illis tuis salebris, mortísque erroribus in quibus adhuc hæres in planam rectámque viam reuerti. Quousque enim esse vis Iesuita, saluus esse nec potes, nec vis quidem. Hîc te breuiorem esse dicis, *quòd nos reliquo sermone alloqueris.* Itaque te nunc loquentem audiamus.

Universidad de Deusto
Biblioteca

RATIONVM CAPITA.

1	Sacræ Literæ.	Pagina, 1
2	Sacrarum Literarũ sentẽtia.	pag. 35
3	Natura ecclesiæ.	pag. 47
4	Concilia.	pag. 60
5	Patres.	pag. 80
6	Firmamenta Patrum.	pag. 107
7	Historia.	pag. 115
8	Paradoxa.	pag. 128
9	Sophismata.	pag. 182
10	Omne genus testium.	pag. 295

GVILIELMI VVHITAKERI AD DECEM RATIONES EDMVNDI CAMPIANI IESVITÆ,

Christiana Responsio.

SACRÆ LITERÆ.

CVM multa sunt, quæ aduersariorum diffidentiam in causa loquuntur: tum nihil æquè, atque sanctorum Maiestas Bibliorũ fœdissimè [a] violata. Etenim qui, postea quam reliquorum testium voces & suffragia contempserunt, eò sunt redacti nihilo secius vt stare nequeant, nisi diuinis ipsis codicibus vim & manus intulerint. Ii se profectò declarant extremâ fortuna confligere, & rebus iam desperatis ac perditis experiri durissima velle atque vltima. Manichæis quid causæ fuit, vt Euangelium Matthæi & Acta refigerent Apostolica? Desperatio. His enim voluminibus cruciabantur, & qui Christum negauerãt prognatum de virgine, & qui spiritum Christianis tum primò cœlitus illa-

Prima Ratio.

a Falsum: Nulla enim Bibliorum pars à nobis violata est.

Augus. li. 28. contra Faust. cap. 2. & de util. cred. cap. 3. Matth. 1. Act. 2.

Universidad de Deusto
Biblioteca

psum finxerant, quum ipsorum Paracletus, Persa nequissimus, erupisset. Quid Ebionijs, vt omnes Pauli repudiarent epistolas? Desperatio. His enim suam dignitatem retinentibus, antiquata circumcisio est, quam isti renocauerant. Quid Luthero, vt epistolam Iacobi [a] *contentiosam, tumidam, aridam, stramineam, flagitiosis apostatam nominaret, & indignam spiritu censeret Apostolico? Desperatio. Hoc enim scripto confossus miser atque diruptus est, cum in* [b] *sola fide iustitiam constituerit. Quid Lutheri catulis, vt Tobiã, Ecclesiasticum, Machabæos & horum odio cõplures alios eadem calumnia comprehensos, e* [c] *syncero Canone repentè dispungerent? Desperatio. His enim Oraculis disertissimè coarguuntur, quoties de Angelorum patrocinio, quoties de arbitrij libertate, quoties de fidelibus vita defunctis, quoties de diuorum hominum intercessione disputant. Itáne verò? Tãtum peruersitatis, tantum audaciæ? Cum Ecclesiam, Concilia, Cathedras, Patres, Martyres, Imperia, Populos, Leges, Academias, Historias, omnia vetustatis & sanitatis vestigia conculcassent, scripto Dei verbo tantùm controuersias velle dirimere proclamassent, illud ipsum verbum, quod solum restiterat, ex sectis è toto corpore tam multis, tam bonis, tam speciosis partibus, delumbasse? ‖ Septem enim ipsos de veteri Testamento codices, vt minuta dissimulem,*

Irin. li. 5. cap. 26.
Præf. in epist. Iacob.
Vide etiam li. de capt. Babi. & Cen. 2. Magd. pag. 58
Iac. 2.
Bibl. Genes.
Tob. 12. Ecclesiast. 15 1. Mach. 12. 2. Mach. 15.
‖ Ii sunt. Baruch. Tobias. Iudith. Sapientia. Ecclesiast. Duo Mach.

a Falsissimũ: Lutherus enim hanc epistolam valdè probat, nec vnquam vel contentiosam, vel tumidam, vel aridam, vel stramineã vocauit.

b Falsum: Nihil enim hic locus facit contra solius fidei iustitiam.

c Falsum hi libri nunquam habiti sunt pro synceris.

‖ Ex no. Test. Epist. Iaco. Ep. ad Heb. Epist. Iudæ. Epist. 2. Pet. Ep. 2. & 3. Io. Ita censen. Lut. in præf. Magd. cot. 1. li. 1. ca. 4. Kem. in exã Con. Tri. Sess. 4. De do. Chri lib. 2 cap. 8. Sess. 4. Vide Melc. Can. lib. 2. de Io. Theol. ca. 9. 10. 11. De Præd. Sanct. ca. 14

mulem, Caluiniani præciderunt: ‖ Lutherani verò etiam Epistolam Iacobi, & huius inuidia, quinque alias, de quibus aliquando fuerat & alicubi controuersum. His quoque libellũ Hesteris, & tria penè capita Danielis annumerãt nouissimi Geneuenses, quæ quidem Anabaptistæ istoriũ condiscipuli iampridem dammauerant atque deriserant. Quantò modestius Augustinus, qui sacros sanctum catalogum pertexens, non sibi, neque Alphabetum Hebraicum, vt Iudæi, neque priuatum spiritum, vt Sectarij, pro regula posuit: sed illum Spiritum quo totũ corpus Ecclesiæ Christus animat? quæ quidem Ecclesia custos huius depositi, non magistra, quod hæretici cauillantur, thesaurum hunc vniuersum quem Tridentina Synodus est amplexa, [a] *vetustissimis olim Conciliis publicitùs vẽdicauit. Idem Augustinus de vna Scripturarum particula speciatim disserẽs, inducere in animum non potest, librum Sapientiæ, qui tam tum, Ecclesiæ calculo, tẽporum serie, priscorum testimonio, instinctione fidelium, vt firmus & Canonicus robur obtinuerat, cuiusquã temeritate vel susurro, extrudi extra canonem oportere. Quid ille nunc diceret si viueret in terris, & Lutheros Caluinosque concerneret opifices Bibliorum, qui sua lima politula & elegantula vetus nouúmque Testamentum rasérint, neque Sapientiam tantum, sed & alia permulta de Canonicorum li-*

a Falsum. Nam Synodus Laodicena sic sacros libros numerat, nõ vt Tridentina Synodus, sed vt nos numeramus.

Universidad de Deusto
Biblioteca

brorum ordine segregauerint: vt quicquid ex horum officina non prodierit, illud ab omnibus, phreneticò decreto, tanquam incultum & horridum conspuatur? Ad hoc tam dirum & execrabile perfugium qui descenderint, ij certè, licet in ore suorum assectarum volitent, Sacerdotia nundinentur, declamitent in concione, ferrum in Catholicos, equuleum, crucémque conscisscant, tamẽ victi, abiecti, squalidi, prostrati sunt: quandoquidem arrepta virgula censoria, velut arbitri sedentes honorarij, diuinas ipsas tabulas, siquæ ad stomachum non fecissent, obliterat. Ecquis est, vel mediocriter institutus, qui talium cuniculos hostium reformidet? qui hostes, quam primum in corona vestra, eruditorum hominum, ad eiusmodi veteratorias artes, tanquam ad familiarem damonem currerent, non aurium conuitio, sed strepitu pedum exciperentur. Quærerem ab illis, verbi gratia, quo iure corpus Biblicum detruncent atque d rip ant. Respondent, non se veras scripturas excindere, sed excernere

a Spiritum sanctum Cãpianus iudicem recusat.

Inst. l.b. 1. cap. 7.

suppositicias. quo iudice? a Spiritu sancto. Hoc enim responsum à Caluino præscribitur, vt Ecclesiæ iudicium, quo spiritus examinantur, subterfugiat. Cur igitur alias aly lancinatis, cum omnes eodem spiritu gloriemini? Caluinianorum spiritus recipit sex epistolas, quæ spiritui non placent Lutherano: freti tamen vterque sancto spiritu. Anabaptistæ, historiam

Xist. Sen. lib. 7.

Iobi

Præf. in Cã.

Iobi fabulam appellant, tragicis & comicis legibus intermixtam. Qui sciunt? Spiritu docente. Castalio, mysticum illud Salomonis Canticum, quod, vt paradysum animæ, vt manna reconditum, vt opiparas in Christo delicias catholici admirantur, nihilo pluris, quàm a cantilenam de amicula, & cum pedissequis aulæ colloquium amatorium, venereus furcifer, æstimauit. Vnde hausit? à spiritu. In Apocalypsi Ioannis, cuius omnes apices excelsum ali

a Falsum: Nullum est Castalionis in præfatione verbum eiusmodi.

Ep. ad Paul. Præf. in Apoc.

quid & magnificum sonare cõfirmat Hieronymus, tamen Lutherus & Brentius & Kemnitius quiddam, nescio quid, difficiles Aristarchi desiderant, eò scilicet propendentes vt exauctoretur. quem percontatis? spiritum. Quatuor Euãgelia feruore præposterò b Lutherus inter se committit, &

Præf. in nouum Test.

prioribus tribus epistolas Pauli loge præferens, vnicum deinceps Euangelium Ioannis, pulcrum, verum, præcipuum decernit esse nominandum, quippe qui, quod in ipso fuit, libenter etiam Apostolos suarum rixarum socios adscripsisset. quo doctore? spiritu. Quin etiam iste fi atereulus non

b Falsissimum: lege responsum.

Ser. de Pha. & Publ.

dubitauit c Euangelium Lucæ petulanti stylo perstringere, quòd in eo crebrius bona nobis virtutum opera commendentur. quem interrogauit? spiritum. Theodorus Beza verbum illud arcanum ex Lucæ vi-

Luc. 22. ca. Ποτήριον ἐκχυνόμενον

gesimo secundo capite, Hic est calix, nouũ testamentum in sanguine meo, qui (calix) pro vobis fundetur: ausus

c Falsum: Nihil vnquã Lutherus de Luca petulanter dixit.

Universidad de Deusto
Biblioteca

est vt corruptum vitiatúmque traducere, quòd hæc oratio nullam expositionem nisi [a] *de vino calicis conuerso in verum Christi sanguinem patiatur. quis indicauit? spiritus. Denique cum omnia credant suo quisque Spiritui, nomen Sancti Spiritus horribili blasphemia mentiuntur. Qui sic agunt, nónne se produnt? nónne facilè refutãtur? nónne in confessu talium virorum, quales estis Academici, tenẽtur, ac minimo negotio constringuntur? Cum his ego timeam pro fide Catholica disputare, qui pessima fide, voces non humanas, sed æthereas, tractauere? Nihil hic dico, quæ vertendo peruerterint, quanuis intollerabilia sint quæ accusem. Gregorio Martino sciẽtissimo linguarum, collegæ meo, qui doctiùs & plenius hoc præstabit, nihil præripio, nec alijs, quibus id laboris esse iam præmanibus intellexi. Facinorosius crimẽ est ac tetrius, quod nunc persequor: Inuentos esse doctorculos, qui temulento quodam impetu in cæleste chirographũ inuolarint: idipsum pluribus locis, vt maculatum, vt mancum, vt falsum, vt surreptitium condemnarint: eius partes aliquas correxerint, aliquas corroserint, aliquas euulserint: Huic, omne propugnaculum quo muniebatur, in Lutheranos spiritus, tãquam in valla phantasmatum pictósque parietes commutarint: ne prorsus obmutescerent, quum in scripturas erroribus suis infestas*

[a] Falsum: hanc enim expositionẽ nullo modo patitur.

festas impingerẽt, quas nihilo commodius expedire, quàm sorbere sanillas, aut saxa mandere potuissent.

Hæc ergo mihi prima ratio vehemens & iusta fuit quæ vbi partes aduersarias vmbraticas & fractas ostendisset, animum sanè addidit Christiano, & viro, & in his studijs exercitato, pro sempiterni Regis diplomate aduersus reliquias profligatorum hostium decertandi.

GVILIELMVS WHITAKERVS.

QVOD tibi summam in hac causa, quam defendis, alacritatem addidit, & spiritus nescio quos, plusquam Iesuiticos attulit, Campiane, vt egressus è gurgustio, in quo iam aliquot annis latuisti, bellum nobis omnibus indiceres, & fortissimum quemque ad certamen euocares, illud in primis fuisse dicis, quandoquidem nostram in causa diffidentiam perspexisti. Quid ni enim aduersarios timidos, & tergiuersantes, & consistere nullo loco audẽtes, & sibi diffidentes homo confidentissimus lacesseres, atque acri bello insequereris? Nostram autem quibus tandem in rebus diffidentiam sensisti? *Multa*, inquis, *sunt, quæ aduersariorum diffidentiam loquuntur.* Si quidem audacia tantum posset in religione oppugnanda, quãtum in bello gerendo, hostiúmque vrbe inuadenda nonnunquam valere solet, vestros illos furiosissimos impetus meritò reformidare deberemus. Quidquid enim iamdudum rabies, furor, immanitas potuit, id totum in hoc certamine adhibui-

Universidad de Deusto
Biblioteca

ſtis. Sed his telis religio & veritas minimè commouetur, nec ſe patitur de ſuo loco deturbari. Et quanquam non tam alacres promptíque fuimus in cauſa optima, quàm debuimus, quámque res ipſa poſtulauit, nec dum veſtram aciem profligauimus, quam debellari iamdudum oportuit: tamẽ vobis nunquam ceſsimus, nunquam pedem retulimus, nunquam ex acie aufugimus. Dic enim, Campiane, ſi potes, & tempora recognoſce ſuperiora: num vllam vnquam eruditam concertationẽ ſubterfugimus, num certamẽ recuſauimus, num conditiones optioneſque veſtras eluſimus? at quoties ſumus vobiſcum palàm & apertè congreſsi, quoties veſtra ſophiſmata centies repetita diluimus, quod ſcriptum non refutauimus, aut quod genus decertandi reſpuimus? Nónne tot diſputationes Witembergenſes, Ratisbonenſes, Auguſtanæ, Spirenſes, Wormatienſes, Bernenſes, Poſsiacenæ, Londinenſes, Cantabrigienſes, Oxonienſes teſtes eſſe poſſunt locupletiſsimæ quo animo, qua doctrina, qua veritate cauſam religionis noſtrã propugnauerimus? Quodnam hic vnquam timiditatis diffidentiæque ſignum reperire potuiſti, aut quod non potiùs veræ, ſummæque fiduciæ argumentum perſpexiſti? Imò hoc veſtrum totum eſt, quando ad rem pugnámque acceditur, ſudare, expalleſcere, totis artubus cõtremiſcere, & diffidentiam veſtram prodere & cauſæ improbitatem teſtari. Quare permultum, Campiane, falleris, ſi tibi aliquid in noſtra diffidentia præſidii poſitum eſſe putas. Si enim tuis maioribus, quibuſcum tu nullo modo es conferendus fortiſsimè ſemper reſtitimus: tibi profectò nunquam cedemus, nec tuum dimicandi genus, quod omnes, quàm ſit puerile, intelligunt, metuemus.

Verùm

Verùm illa, quam obiicis, diffidẽtia, dic, inquam, qualis ſit, & quàm latè pateat. Nimirũ Scripturis diffidimus, *& Sanctam Bibliorum maieſtatem fœdiſsimè violamus*. Magnum hoc quidem eſt, quod dicis, crimen, & certum diffidentię argumentum, Qui enim, quam ſuſceperunt religionem, eam defendere nunquam poſſunt, niſi ſcripturis ipſis manus violentas iniiciãt, & codicum diuinorum ſacroſanctam authoritatẽ infringant, ij peſsimam & perditiſſimam cauſam habeant eſt neceſſe. Itaque concedo tibi deſperationem quandam immaniſſimam in cauſam fuiſſe vt Manichæus vetus Teſtamentum vniuerſum repudiaret, nouum delumbaret: Ebion epiſtolas Pauli omnes reſecaret: id ipſum alij etiam hæretici facerent. iſtis enim nihil fuit aptius ad illa monſtra opinionum defendenda, quàm vt illos Sacræ ſcripturæ libros damnarent.

Sed quomodo hæc, Campiane, ad tuam cauſam accommodas? aut quid nos iſtis hæreticis quos commemoras, ſimile habemus? non eſt ingenij atque elegantiæ tuæ calumniari, & odioſa veterum hæreticorum crimina immeritò nobis infligere. Si Manichæis, ſi Hebionitis, ſimiles ſumus, doce: ſi non ſumus, tuam importunam calumniam atque audaciam Dominus vindicabit, noſtram integritatem innocentiámque defendet. Nam qui vnquam honorificẽtiùs, ſanctiùs, auguſtiùs & ſenſerunt ſemper de ſacris literis & dixerunt, quàm nos, qui ſcripturam omnem θεόπνευστον, tanquam ipſam Dei loquentis vocem ſuſcipimus, & veneramur, eam fidei & religionis vnicam magiſtram facimus, in ea acquieſcimus, nihil amplius tanquam neceſſarium ſalutis adiumentũ poſtulamus? quæ ſi à nobis non fuiſſet accuratiùs & religioſiùs defenſa, quàm à vobis dignitatem iam olim

suam amisisset,& tanquã emortua iacuisset. Quid enim his annis maiore negotio & contentione fecimus,quàm vt sacrarum literarum maiestatem atque existimationẽ, à vobis indignissimè læsam tueremur? Et tamen tu nos audes Manichæis & Hebionitis comparare, quos in sacros libros inuolasse,& manus impurissimas,sceleréque plenissimas intulisse constat. *Imò*, inquis, *Epistolam Iacobi Lutherus contentiosam,tumidam,aridam, stramineam flagitiosus Apostata nominat, & indignam censet spiritu Apostolico.* Luthero nisi maledixeris, oleum omne profuderis, operámque perdideris. Est enim illud esse Iesuitam, qualis tu es, impudenter & audacter conuitiari, præcipuè Lutherum acerbissimis probris conscindere. Hæc ars vestra, hæc schola est: hoc sustepistis, hoc vnum agitis. Fœlix ille,quem Dominus eo honore dignatus est, vt homines nequissimos suos haberet inimicos. Virum enim præstantem esse oportet, quem homines improbi tam capitali odio insectentur. Ἀποστασίαν Luthero obiicis. Vide ne hoc crimen te, Campiane, propiùs attingat. aut enim es Apostata,aut de religione egregiè simulasti. Si verò apostatas deserere sit esse apostatam, fuit certè Lutherus Apostata. Etenim fures, hæreticos, apostatas reliquit, séque ab illa ecclesia disiunxit, in qua diuturna religionis ἀποστασία quam 2. Thess. 2. 3. futuram Apostolus prædixit, inueterauerat. Qui ergo apostatæ esse nolunt,illam vestram ἀποστασίαν fugere omnino debent.

Sed Iacobi epistolam Lutherus parum honorificè appellat. Bene habet, crimen hoc omne Iacobi epistolam attingit. Non Matthæum,non Marcum, non Lucam, non Ioannem, non Paulum, non Petrum Lutherus vel verbo violat, vnam Iacobi epistolam nonnihil exagitat. Num hoc

hoc Lutheri duntaxat crimen fuit? num quam omnis antiquitas Iacobi epistolam est amplexa, solus Lutherus repulit ac repudiauit? Nequaquam verò. Non enim Luthero ignotum fuit, quid vetus ecclesia de hac epistola senserit, quid iudicarit. Eusebius de illa epistola scribere diserte non dubitauit, ἰσέον ὡς νοθευομένην, id est, *velim id omnes scire, eam epistolam, quæ Iacobo affingitur, esse adulterinam.* Quid scribi potuit apertius? at forsan Eusebius non placet. Dic verò quamobrem. Ergo audi Hieronymum, quem Romanæ ecclesiæ presbyterum fuisse non ignoras. *Epistola Iacobi ab alio quodam sub eius nomine edita asseritur.* Alter spuriam fuisse confirmat, alter existimari scribit non ab Apostolo, sed ab alio aliquo fuisse editam. Quid ergo Luthero succenses, quem vides non repentè & temerè de illa epistola cœpisse dubitari, sed in eo veteris ecclesiæ testimonium iudiciúmque sequi? Ex his enim satis constat, primis ecclesiæ temporibus incertam fuisse dubiámque istius epistolæ fidem atque authoritatem. Verùm, inquies,recepta deinceps fuit: id quod etiam Hieronymus affirmat. Non quæram quo iure recipi posset temporis successione,quæ semel fuit repudiata,vt quam initio fidem minimè haberet, eam tacitis hominum iudiciis paulatim obtineret. Neque de huius epistolæ authoritate litigabo: sit ea quanta cuiusquã libri esse possit. Eam nos quidem suscipimus, & libris Canonicis annumeramus. Quicquid enim vel Lutherus vel alius quisquam de hac epistola statuerit, eiq; nó nihil detraxerit, nostræ tamen ecclesiæ illam libenter amplectuntur & vel ab Apostolo,vel à viro Apostolico conscriptam esse iudicant, Apostolicã certè in ea doctrinã,spiritúmq; agnoscit. Caluinus inquit, *Ego*

Lib. 2. cap. 23.

Hieronymus in Catalogo.

Caluin. in argumen. in ep. Iacob.

Universidad de Deusto
Biblioteca

quia nullam eius repudiandæ satis iustam causam video, libenter eam sine controuersia amplector. Itaque desine nobis aliorum iudicia asperiora vocésque obiicere, quibus nos nullo modo cõstringimur. Quid enim alij de hac epistola sentiant id nostrà nihil interest, qui nullam eius partem eleuamus, aut summa fide priuare cupimus.

At vbi ista scripsit Lutherus, quæ tu nunc commemoras? profer nobis locum, vt tuam fidem exploremus. Præfationem scilicet quãdam designas in epistolam Iacobi, quam ego non admodum multis notam esse existimo: nusquam enim inter ipsa Lutheri opera reperitur, in istam tamen præfationem incidi fortè, eámque integram perlegi, in qua prorsus nihil horum inest, quæ tu commemoras. Facilis coniectura est, qualem te simus in reliquis habituri, quem statim initio mentiri tam insigniter minimè puduit. Sic illam præfationem Lutherus orditur, *Epistolam hanc S. Iacobi, quamuis reiectam à veteribus, tamen laudo, & pro vtili ac commoda habeo.* Atque in libro de captiuitate Babyl. sic de ista epistola scribit: *Omitto quòd hanc epistolam non esse Apostoli Iacobi, nec Apostolico spiritu dignam, multi valde probabiliter asserant.* Hæc Lutherus de Iacobi epistola grauissimè ac modestissimè scripsit, quã ille nunquam contentiosam, aut aridam, aut tumidam, aut stramineam, vt tu affirmas, appellauit, Quanquam fateor in ea fuisse sententia Lutherum, vt de huius epistolæ, & authore & argumento ma nopere dubitaret. Tuum verò fuit, cuius sententiam criminaris, eius etiam rationes reuicisse. Erasmus disertè scribit hanc epistolam non sapere Apostolicam authoritatem. Paulò mitiùs Lutherus de hac epistola, quàm Erasmus iudicauit. Vtcunque sit, habuit in hoc iudicio consentientem Lutherus primæ & purissimæ

mæ Ecclesiæ antiquitatem: & tamen nos dimisso Luthero, de hac Iacobi epistola non aliter iudicamus, quàm ipsi vos, eique tantùm tribuimus, quantum vos tribuendum existimatis. Id tibi nostro omnium nomine spondeo ac promitto, quicquid ex hac epistola in tuo hoc certamine, quod nunc ingressus es, attuleris, id nos totum libentissimè susceпturos, nec illo modo, quo tu suspicaris, elusuros. Omnia huius epistolæ dicta probamus, nulla repudiamus. Nam quod de sola fide adiungis, miserum est & putidum sophisma. Nostrum illud dogma est verissimũ & sanctissimum, hominem sola fide iustificari. Id Paulus planissimè docet, quanquam solius fidei disertè non meminit. ita Paulum antiqui patres explicant atque interpretãtur. Ambrosius, *Sola fide iustificati sunt, dono Dei.* Basilius πίστει μόνῃ τῇ εἰς χριστὸν δεδικαιωμένον: *Sola fide Christum iustificari.* Nazianzenus, Δικαιοσύνη καὶ τὸ πιστεῦσαι μόνον *Iustitia in sola fide consistit.* Quid alias reliquorum patrum sententias commemorem? Hæc Euangelica, hæc Apostolica doctrina est: hanc si Iacobus aut angelus cælestis improbat, impurus est, & sceleratus, & diris omnibus deuouendus. At negat Iacobus hominem iustificari ex fide tantùm, & ex operibus iustificari affirmat. De fide ficta, mortua, inani, simulata loquitur, quam plerique iactabãt, eáque se iustos esse falsò sibi persuadebant. Hanc fidem Iacobus, quàm verius cadauer fidei licet appellare, negat ad salutem satis per se esse efficacem, & qui iustificatur, eũ ex operibus iustificari oportere docet, id est, iustum comprobari, declarari, demonstrari. Fidem enim viuam & fructuosam esse oportet, quam opera necessariò consequantur, vt omnes, te vera fide præditum esse intelligant & perspiciant. Ita cum Paulo præclarè congruit Iacobus

Rom. 3. 24. 28

Ambros. in epistolam ad Rom. cap. 7.
Basil. de humilitate.
Nazian. 2. περὶ ὑποταξίας
Iacob. 2. 24.

dum ille à causa, hic ab effectis argumentatur. In fide Paulus tanquam in causa proxima iustitiam statuit, operibus Iacobus hominem iustificari scribit, hoc est, quemque iustum suis operibus tanquam clarissimis testimoniis agnosci, dum fidem, quam nemo aspicere potest, opera, quę sunt manifesta, produnt & testatam faciunt. Ita vides nihil fuisse quamobrem hoc nomine Iacobum Lutherus, aut reprehenderet, aut pertimesceret. Atque hoc modo Iacobum Paulo cōciliauit Augustinus, vt nihil à nobis noui allatum intelligas. *Quapropter* (inquit Augustinus) *non sunt sibi contrariæ duorum Apostolorum sententiæ, Pauli & Iacobi, cum dicit vnus iustificari hominem per fidem sine operibus, & alius dicit, inanem esse fidem sine operibus, quia ille dicit de operibus, quæ fidem præcedunt, iste de iis, quæ fidem sequuntur, sicut etiam ipse Paulus multis locis ostendit.* Nihil ergo de fidei solius iustitia, quam à Paulo Lutherus didicit, detrahere Iacobus aut voluit aut debuit: & omnes citiùs Papistæ ac Iesuitæ disrumpantur, quàm illa Lutheri de sola fide sententia labefactetur.

Augustin. quæst. 85. quæst. 70.

A Luthero ad Lutheri *catulos* orationem conuertis: sic enim viros omnibus ornamentis præstantes ipse canis impurissimus appellas: quod quamobrem facias non intelligo, nisi quia illi vestris episcopis & monachis, cæterisque tui simillimis furibus oblatrare nunquam destiterunt. At quid isti catuli admiserunt? *Tobiam, Ecclesiasticum, Machabæos, atque alios complures libros è Canone repentè dispunxerunt.* Repentè, inquis, Campiane? siccine és in veterum Patrum monimentis hospes, vt hos libros olim è Canone exclusos nescias? Ergo Hieronymum inspice, atque ex illo antiquitatis memoriam repete: *Vt scire valeamus* (inquit Hieronymus) *quicquid extra hos est, inter Apocrypha esse ponendum. Igitur, Sapientia, quæ vulgò Salomonis inscribitur, & Iesu filii Syrach liber, & Iudith, & Tobias, & Pastor, non sunt in Canone.* Tūne potes, Fratercule, hos libros in Canone collocare, quos Hieronymus veteris Ecclesiæ sententiam, ipsāmque secutus veritatem esse in Canone negat? Verba ipsa recognosce, *non sunt in Canone.* è Canone, inquis, dispunxerunt, quid ni dispungeremus? vt tuo vocabulo vtar: non sunt enim, inquit Hieronymus in Canone. Nunquid amplius desideras? Hieronymo, Epiphanius suffragatur. Quando enim quorundam librorum fecisset mentionem, quos tu à nobis dispunctos è Canone conquereris, sic scribit, αὗται χρήσιμοι μὲν εἰσι καὶ ὠφέλιμοι, ἀλλ' εἰς ἀριθμὸν βιβλίων οὐκ ἀναφέρονται. διὸ οὐδὲ ἐν τῷ ἀρῶν ἀνετέθησαν, οὔτε ἐν τῇ τῆς διαθήκης κιβωτῷ. Hæc verba sic Cornarius transtulit, *Vtiles hi libri quidem sunt & commodi, sed in numerum receptorum non referuntur. Quare neque in Aaron neque in Testamenti arca repositi sunt.* Sed audi adhuc ex Hieronymo planiora, *Sicut ergo Iudith & Tobiæ & Machabæorum libros legit quidem Ecclesia, sed eos inter Canonicas scripturas non recipit: ita & hæc duo volumina.* (significat sapientiam & Ecclesiasticū) *legat ad ædificationem plebis, non ad authoritatem ecclesiasticorū dogmatū confirmandam.* Si hæc vetustatis testimonia nesciebas Cāpiane, tyro es in ea causa, in qua videri vis admodū veteranus: sin ista intelligebas, nimiùm es iniquus atque importunus, qui nobis desperationē nescio quam obiicis, quādoquidē eos libros in Canonē Scripturę non admittimus, quos neq; fuisse admissos, nec esse admittendos clamat antiquitas. Enimuerò qui librū Machabę. scripsit, eū in quodā vaticinio Danielis,

Hieronymus in prologo Galeato.

Epipha. in lib. de Mensur. & Ponder.

Hieronymus præfa. in lib. Salomon.

Caiet. in Cap. 24. Matth.

Universidad de Deusto
Biblioteca

falsum esse Caietanus Cardinalis affirmare non dubitauit. Spiritus autem sanctus nunquam falli solet in scriptura interpretanda. Nam quod istis nos oraculis coargui fingis, quoties de angelorũ patrocinio, quoties de arbitrii libertate, quoties de fidelibus vita defunctis, quoties de diuorum hominum intercessione disputamus, priùs doceas oportet, firma ex istis libris argumẽta ad dogmatum ecclesiasticorum authoritatẽ confirmandam sumi posse, quod negat Hieronymus, & tu nunquam poteris euincere, quantumuis omnes ad deliberationem adhibeas Iesuitas, quàm his nos tu coarguas. Vestram hoc quidem miserrimam desperationem arguit, qui quando non potestis fidei vestræ principia è libris Canonicis stabilire, ad Apocryphos confugitis, quorum in Ecclesia & fuit, & erit in posterum perpetuò ambigua fides. Dominus voluntatem verbúmque suum literis consignauit, suæque Ecclesiæ commendauit, eas nos literas studiosissimè & sanctissimè colimus, iis contenti sumus, earum αὐτάρκειαν defendimus. mittite tandem dubios, obscuros, Apocryphos libros, atque ex istis nobiscum de religione contendite. Sed vestra religio extra sacrarum literarum ripas iamdudum effluxit, atque in superstitionem quandam multiplicem emanauit. Inde fit vt non tantùm libros Apocryphos, sed traditiones etiam ἀγράφους vndique conquisitas Sacris Dei scripturis exæquetis, quo nihil audacius atque intolerabilius fieri potuit. Sed quid ista vobis commemorem, quos minimè puduit humana omnia diuináque iura iamdudum perfringere? Sic igitur accipe: si vel librum vllum, vel libri particulam, quam diuina authoritate conscriptam & munitam esse constat, à nobis damnatam aut repudiatam euiceris, non repugno, quo minùs causa

causa omni prorsus cecidisse videamur. Sin verò scripturæ corpus vniuersum tuemur fidelissimè, & veros libros à falsis disiungimus, & Dei cælestem veritatem vindicamus atque incorruptam conseruamus, quid nostram tu, miselle fratercule, desperationẽ vociferaris, qui ita estis ipsi desperatione proiecti, vt salus vestra omnis in sacrarum literarum deprauatione atque interitu constat.

Iam quod ais istis nos oraculis redargui, quoties *de Angelorum patrocinio, de arbitrij libertate, de fidelibus, de mortuis, de diuorum hominũ intercessione disputamus*, sunt hæc à nobis millies discussa, atque ex veris Dei oraculis accuratissimè iudicata. Angelorum patrocinium scriptura nobis proponit, ex qua docemur Deum angelos suos certis populis, locis atque hominibus præfecisse. Hoc quidem in genere verũ esse minimè dubitamus, eas partes angelis à Domino esse commissas, vt hominum salutem tueantur. itaque patrocinium illis quoddam minimè denegamus, iisque tantum tribuimus, quantum nos Dominus ipse tribuendum esse docuit. Hierarchias vestras gradúsque multiplices angelorum libenter ignoramus, atque hanc scientiam vobis omnem permittimus, quibus hæc mysteria Dionysius ille patefecit, ἃ μὴ ἑώρακεν (vt Pauli verbis vtar) ἐμβατεύων. Sed aliud tu patrocinium angelorum defendis, eósque à nobis colendos & inuocandos esse statuis, quod quidem scriptura disertissimè prohibet. Paulus enim θρησκείαν τῶν ἀγγέλων damnat, & Ioannem angelus semel atque iterum ab hoc cultus genere reuocauit, ὅρα μὴ *Vide ne id feceris: tuus sum conseruus, atque vnus ex fratribus tuis: Deũ adora.* Illum verò Tobiæ Raphaelẽ minimè moramur, nec illos septem angelos agnoscimus, quorum ille meminit. Hoc totum à scripturis Ca-

Dan. 10. & 12. Psal. 91. 11.

Coloss. 2. 18. Apoc. 19. 10. & 22. 9.

To. 12.

Canonicis alienum est, quod ab illo Raphaele cõmemoratur, & superstitionem nescio quam redolet. De loco Ecclesiastici parum laboro, nec arbitrij libertatem credam, quantumuis hic centies affirmet, *Coram hominibus esse vitam & mortem.* Hominis enim libertatem peccato amissam esse docet scriptura, docent sancti patres, docet ipsa cuiusque experientia. quanquam illa verba de genere humano intelligi possunt, cuiusmodi in Adamo fuerat aliquando. Ita enim antè scripsit, *Ipse à principio cùm fecit hominem permisit ipsum consilio ipsius.* Si de primo hominis statu, illáque integra & incorrupta natura, in qua sumus à Domino conditi, loquatur, veram sententiam exponit: sin verò nunc liberum nobis facit, quales iam natura homines sumus, vel vitam, vel morté pro nostro arbitratu eligere, nulla huius libri testimoniiq; authoritate teneor, quo minùs ab hoc apocrypho dicto ad Dei explorata oracula prouocem. Maccabæorum verò librũ hunc tuum minus certè curo, quẽ Hieronymus, Epiphanius, Athanasius, Cyprianus exploserunt, & ipsa synodus Laodicena repudiauit. deinde quod de sacrificio pro peccatis oblato narratur, id totũ suppositititiũ atque ascititium est. Nam neque apud Iosephum Græcè tale aliquid reperitur, neque in Iosepho Ben Gorion Hebraicè, qui tamen eandem historiam conscripsit, fit vlla illius sacrificij mentio, neque id Iudæis pręceptũ aut positũ in more fuit, vt sacrificia precésque pro mortuis facerent. Postremò ea est verborum in Græco exemplari perturbatio, vt integrã verámque sententiam vix elicias. locum ipsum in Græco codice cõsule: eum si mihi cõmodè reddas, vt aptè singula conueniant, ego te peritiorem fatebor, quàm putaram. Huius ego libri, loci, dicti authoritate astringar, vt victimas

Ecclesiastic. 15. 18.

Gen. 6. 3.

ctimas tecum votáque pro mortuis faciam? Ineptus nimium es, Campiane, qui nostros Academicos istis commoueri putes potuisse: alia afferas oportet, & firmiora, si vis in aures animósque nostros influere. ista enim vestra iamdudum fastidimus, atque respuimus. Verùm an hic locus diuorum intercessionem confirmat, quem tu nobis è Maccabæorum libro profers? Quis hoc præter te dixit vnquam? Aliud est sacrificia pro mortuis offerre, aliud quod diui pro nobis intercedunt. Nam illud Iudæ de Onia somnium quod 2. Machab. 15. legimus, vt somnium prætermitto. Sed parum refert mortuorum siue intercessionem, siue sacrificium intelligas: vtrumque est tuum: vtrumque est falsum.

Hic nunc clamas vehementiùs, *Itanè verò tantum peruersitatis, tantum audaciæ.* neutrum Campiane: nihil peruersè, nihil audacter fecimus: & te miror ita esse peruersum atque audacem, vt quos libros Deus ipse pro suis minimè agnoscit, quósque à Canone pia vetustas disiunxit, tu tamen in Canonem inuito Deo, inuitis sanctis patribus, inuitis ipsis libris horrenda peruersitate atq; audacia fretus inferas. ‖*Septem,* inquis, *de veteri Testamẽto codices Caluiniani præciderunt.* Impudés fratercule, nónne hos eosdem Hieronymus mille annis ante Caluinum natum præcidit? Quid Hieronymo dimisso litigas cum Caluino, quando sunt in eadem causa ambo? Iterum audi Hieronymũ, *Quicquid extra hos est, inter Apocrypha est ponendum:* at hi tui septé libri, quos numeras, quósq; à nobis præcisos esse calumniaris, extra illos sunt, quorũ Hieronymus meminit; sunt ergo inter Apocrypha ponendi. De pleriſq; supra respõdimus: Baruchũ apud Hebræos nec legi nec haberi testatur Hieronymus, &

‖ Ij sunt, Baruch. Tobias. Iudith. Sapientia. Ecclesiast. duo Macca.

Hierony. præfa. in. erem. Hierony. ad Domnion. & Rogatian.

Universidad de Deusto
Biblioteca

cæteros à Canone reiicit,& scribit ingenuè, *quæ non habentur apud illos, nec sunt de viginti quatuor senibus procul esse abijciẽda.* Sed vos Iesuitę αὐτὸ τοῦτο ἐστε, quemadmodum Soloni de Græcis Ægyptius sacerdos respondit. Verùm Esdræ tertium, quartumque librum quamobrẽ tacuisti? illorum te forsan puduit, vtpote quos somniis plenos scribit esse Hieronymus, & tamen de his ecclesia vestra singularem solita est habere existimationem. atque ex istis libris sancti Patres testimonia nonnunquam recitant. Hos tu nunc, Campiane, de Canone repentè dispungis? si relinquendos in Canone censes, cur Caluinianos non exagitas, à quibus illos de veteri Testamento præcisos esse omnes intelligunt? cur quando libros enumeras sacros de vetere Testamento à Caluinianis resectos, istos prætermittis? aut si isti sunt Apocryphi, quamobrẽ cęteros esse Canonicos existimemus? Iudicium de his libris tuum scire per sanè cupio.

‖Epist. Iacob. Epist ad Heb. Epist. Iudæ. Epist 2. Pet. Epist. 2. & 3. Ioan.

‖ *Lutherani verò etiam*, inquis, *epistolam Iacobi, & huius inuidia quinq; alias, de quibus fuerat aliquãdo & alicubi controuersum, præciderunt.* fuisse ergo aliquando de istis epistolis & alicubi controuersum negare non potes. Ipsa enim lux historiæ clarissima hanc tibi vocem expressit. Sed à quibus est controuersum? nunquid duntaxat ab hæreticis? Ergo Eusebium, Hieronymum hęreticis annumerato, qui suum simul & ecclesiæ de illis epistolis iudicium retulerunt. Potésne verò docere habitos olim pro hęreticis fuisse primis & puris ecclesiæ temporibus, qui has è Canone epistolas sustulerunt? De Iacobi epistola satis tibi respõsum est. neque illam nos, neque omnino vllam earum repudiamus, quas à Lutheranis præcisas esse criminaris. Hoc crimen nostrum non est, quos tu nosti minimè esse Lutheranos: illis hãc litẽ intende: nos harum

harum epistolarum testimonia nulla vnquam cauillatione subterfugiemus. Quid potes amplius aut æquius postulare? Iam ergo desine desperationem nobis, nescio quam,& peruersitatem, & audaciam obiicere, tuos libros, quibus in disputando vsurus ipse es, suscipimus, admittimus, probamus: horum iudicio stare volumus, si his nos reuincis, superas.

Quod de Esteræ libello,& tribus penè Danielis capitibus subiungis, calumniæ plenum est. Esteræ libellum in Canone reponimus, quantum Hebraicè diuina authoritate conscriptum est: fragmentum illud, quod vulgò attexi ad sacram Esteræ historiam solet, non possumus tanto honore dignari. Illa verò tria capita, Danielis non sunt, de quibus lege, si placet, Hieronymi in Danielem præfationem. ita illa non tantùm ab Anabaptistis, sed ab antiquis etiam Iudæis damnata ac derisa fuisse senties. Sed quid nugaris, Campiane? nunquid vos horum librorum authoritate niti magnopere soletis? num in his fidei vestræ præsidia sunt collocata? Quid ergo nobis ex istis libris inuidiam conflare conaris, qui vt essent vel maximè Canonici, vestram tamen causam nihil adiuuarent?

Augustini modestiam laudas, *qui sacrosanctum Catalogum multò rectiùs, quàm vel Iudæi, vel sectarij, pertexuit.* Vellem vos Iesuitæ paulò modestiores essetis, vt Augustino similiores esse possetis. Vestram enim procacitatem ac petulantiam omnes loquuntur & queruntur. At eos libros Augustinus in Canonicis numerauit, de quibus nos aliter existimamus. Equidem hoc non nego. Quid ergo? num Hieronymo contradicit Augustinus? Nam illos libros in numero Canonicorum esse reponendos negat disertè Hie-

Augustin. de doctr. Christ. lib. 2. cap. 8.

Universidad de Deusto
Biblioteca

ronymus: Augustinus *totum Canonem Scripturarum* percensurus, illos assumit atque adiungit. Magna, vt videtur, iudiciorum discrepãtia. Quos enim Canonicos esse negat Hieronymus, affirmat Augustinus: vterque vir magnus, & optimè de Ecclesia meritus. Quid ergo respondemus Augustino, quem nobis opponit Campianus? Id nimirum, quod res est. *Apocryphi* enim & *Canonici* vocabulum aliter Hieronymus, aliter Augustinus vsurpauit. Qui libri non sunt Hebraicè conscripti, in Apocryphis Hieronymus relinquit. Augustinus etsi re atque iudicio minimè dissentit, tamen hoc nomẽ iis potissimum libris tribuit, qui mendaciis fabulisque pleni erant, quales illo tempore permulti ferebantur. Ita scribit lib. 15. cap. 23. de Ciuit. Dei: *In Apocryphis etsi inuenitur aliqua veritas, tamen propter multa falsa nulla est Canonica authoritas.* Itaque librum Iudith, & Tobiæ, & Ecclesiasticum, & eiusdem generis reliquos in Canonicis numerat, quia maioris erant fidei atque integritatis, quàm illæ in triuiis proiectæ sparsæque fabulæ. Latiùs ergo Augustinus Canonicarum literarum vocabulum sumit, quàm Hieronymus, Apocryphorum restrictiùs: nisi fortè in re tanti momenti dissentire ab Hieronymo Augustinum de industria voluisse existimemus. Et Cardinalis ille Romanus, cuius antè fecimus mentionem, Canonicos hos libros à quibusdam Conciliis atque Augustino dictos esse scribit, quia morum ex iis, non doctrinæ regula peti potuit. Quod autem tantopere contendit Augustinus librum Sapientiæ extrudi extra Canonem nullo modo oportere, id ipse viderit Augustinus. Hunc librum Hieronymus nominatim extrusit, quem vos Iesuitæ Augustino soletis anteponere. Atque ex

Caiet. in fine comment. in histor. veteris Testamenti.

De prædest. sanct. cap. 24.

que ex hoc ipso loco, in quo huius libri authoritatem confirmat Augustinus, satis intelligi potest, vulgò minimè fuisse in Canone receptum. Cùm enim testimonium ex illo libro citasset Augustinus. *Raptus est ne malitia mutaret intellectum eius,* reclamatum est à nonnullis fratribus, qui aderant, *non fuisse de libro Canonico adhibitum?* Quod illi quidem minimè fecissent, neque huius dicti argumentum testimoniúmque respuissent, si libri illius authoritas Canonica semper in ecclesia valuisset. Et tamen fieri non nego potuisse, vt de hoc libro vetustas honorificentiùs senserit, quàm de cæteris Apocryphis. Etenim apud Eusebium animaduerto Melitonem Episcopum Sardensem in quadam epistola ad Onesimum, in qua sacrorum veteris Testamenti librorum numerum atque ordinem adhibita diligentia collectum describit, hunc librum Canonicis accensuisse, nec quemquam præterea eorum, quos Apocryphos nominamus, non Tobiam, non Machabæos, non Iudith, non Ecclesiasticum, non cæteros, pro quibus tantopere dimicatis. tamen ait operam se dedisse vt libros priscos accuratè pernosceret, atque id se penitus didicisse profiteretur μαθὼν ἀκριβῶς τὰ τῆς παλαιᾶς διαθήκης, ὑποτάξας ἔπεμψά σοι. Hinc forsan Augustinus huic libro paulò plus tribuit, nec tamen ex eo constabit ecclesiæ calculo, vt tu dicis, hunc librum vt firmum & Canonicum robur obtinuisse. Ipso enim teste Augustino non fuit ecclesiæ calculo comprobatus: nec quidem si omnes suos ecclesia calculos contulisset, præbere illi robur potuisset, nisi suum antè propriúmque robur diuinitus habuisset.

Sap. 4.

Euseb. lib. 4. cap. 26.

Verùm qui tantoperè de antiquitate, de ecclesiæ calculo, de Conciliis gloriaris, quid tandem

Universidad de Deusto
Biblioteca

Concil. Laodi. can. 59.

Consilio Laodicensi responsurus es, in quo libros, qui sint extra Canonem, legere prohibemur, eósque solos legere iubemur, qui Canonici sint veteris & noui Testamenti? At quinam illi sunt? Num ij omnes, quos Synod. Tridentina in Catalogum retulit? Minimè verò: Sed quos ecclesiæ nostræ pro Canonicis sunt amplexæ. Si huius Synodi sententiæ stabis Campiane, nec sapientiæ liber, nec cæterorum quisquam locum in Canonicis Scripturis inueniet. Iam ergo quid Augustinus diceret, si reuiuiscere t: non admodum soliciti sumus. contra nos certè nihil hoc nomine potuit dicere, & si quid fuisset dicturus, patribus Laodicenis dixisset, quorum hoc de libris Canonicis decretum viderat, aut videre saltem poterat.

Iam illa tua quæ sequuntur stomachi plena sunt inania rationis. *Dirum hoc & execrabile perfugium* appellas. Tu nos Campiane, ex isto, si potes, exclude perfugio. ita video vndique esse tutum ac munitum, vt tuos omnes impetus facilè perferat, ac retundat. *Etsi*, inquis, *in ore volitent suorum assectarum. Sacerdotia nundinentur, declamitent in concione, ferrum in Catholicos, equuleum, crucémque conscisc ant, tamen victi, abiecti, squalidi, prostrati sunt.* Imò verò, Fratercule, hactenus Dei beneficio erecti constitimus, nec fusi vnquā fuimus à vobis, quorū nos multos exercitus iamdudū Diuina gratia subnixi disiecimus, dissipauimus, profligauimus. Et cœpit quidē iamdudum nutare vestra illa excelsa Pontificiæ synagogæ machina, ac nisi illam vos Iesuitæ strenuè fulciatis ac sustineatis, tanquam Dagon coram arca Domini breui corruet in terram. Vinci autem à vobis, quousque hanc causam defendimus, certè non possumus. Itaque bono animo, alacríque studio hanc pugnam prose-

prosequimur, nec fore dubitamus, quin Dominus tandem vos, cæterosque nominis sui & gloriæ hostes reprimat, ac pedum suorum scabellum faciat. Quod autem de Sacerdotiorum nundinationibus scribis, si quæ sunt, vestrorum scelerum reliquiæ sunt. Nosti enim Romanæ curiæ morem, nosti sordes, auaritiam, simoniam, nosti perpetuam orbis terrarum de vestris mercaturis longè quæstuosissimis querelam. An tibi nunc vacat relicta Roma in nostros mores inquirere: aut num domestica rectè habent, vt possis sine verecundia reprehendere aliena? Si nunc tandem honestiores ac sanctiores esse cœpistis, tamen inustam ecclesiæ vestræ veteris turpitudinis maculam nulla memoria delebitis. Digni profectò sunt, si qui apud nos has impuras negotiationes exercent, qui malè etiam à vobis audiant.

Sed minùs miror Sacerdotiorum nundinationes à te esse nobis obiectas, quando etiam de crudelitate nostra conquereris. Deus bone, crudeles nos sumus, vos mites? quid dicam, aut quam responsionem comparem? Crudelitate nihil esse potest magis inhumanum, aut virtuti Christianæ inimicum. Christi enim discipuli clementes, lenes, mansueti esse debent, vt suo magistro similes esse possint? Quid ergo? nos vobis crudelo res? non recuso, quin vtrorum maior crudelitas constiterit, eorum peior causa habeatur. Testes appello vniuersos orbis Christiani populos, qui non omnem humanitatis atque æquitatis sensum exuerunt. Loquatur Italia, Germania, Hispania, Gallia, nostra Anglia, quid cædes horrendas, quid dira incēdia, quid supplicia exquisita commemorem? nota est immanitas vestra, & hæret adhuc recente memoria, nec vlla vnquam obruetur obliuione. Quid

Universidad de Deusto
Biblioteca

nos simile fecimus,aut quæ nostra crudelitas tanta fuit?num quia non iugula nostra vestris mucronibus præbemus,non gladios in corpora recipimus,non ceruicem deponimus,non de vita sponte decedimus,vt vobis ex animi sententia viuendi potestatem faciamus? Id optatis,agitis,laboratis nos quia viuimus,& vobis resistimus,crudeles sumus.Sed huius tui criminis iniquitatem non dubito æquis omnibus satis esse perspectã.hæc enim quæ nominas,Ferrum,equuleus, crux, flamma vestræ sunt crudelitatis instrumẽta,quæ nisi fuissent vestra ecclesia iam dudum perijsset. His enim armis & primùm constituta, & deinceps aucta, & nunc defensa est:hæc si deficiant, diu certè consistere non potest.

Sed nũc aduersarios paulò fortiùs premere incipis,& *quæris ab illis,verbi gratiâ, quo iure corpus Biblicum detruncent atque diripiant.* Respondeo. Nullam huic corpori vim facimus,nihil quod ad corporis huius naturam atque integritatem pertinet amputamus, nullam partem, nullum membrum auellimus.Nõ enim(vt tuis verbis vtar)veras scripturas ex cindimus, sed excernimus suppositicias. At id quo iudice faciamus, vis cognoscere.Caluinum introducis respondentem *Spiritu sancto*:atque hoc ab illo responsum præscribi fingis,vt ecclesiæ iudicium subterfugiat.Si id quæris quemadmodum has literas,quas scripturas appellamus,cæleſtes atque instinctu diuino editas fuisse intelligamus, hoc est quo testimonio persuasi simus,sacras literas esse,quæ dicuntur,sacras literas:quæram ego vicissim abs te nec minore ratione,quemadmodum tu solem esse solẽ cognoscas, aut Deum esse Deum non dubites. Neque enim minùs has esse Scripturas sacras,à Domino ecclesiæ suæ commendatas, à Prophetis, Apostolisque con-

Instit.lib.1. cap.7.

scriptas, ab authoritate diuina profectas cognitum habemus,quam Lunam esse Lunã, quàm quicquam denique eorum,quæ certissima scientia comprehendimus. Hoc tibi responsum Caluinus etiam dedit,qui multa in medium proferri posse scribit,quæ facilè euincãt,si quis est in cælo Deus, legem & prophetias & Euãgelium ab eo manasse:& deinceps argumenta firmissima multis verbis persequitur,quæ rationi etiã humanæ de scripturarum authoritate fideque satisfaciant. Sunt ergo in libris ipsis satis multa,certa illustria testimonia, quæ scripturarum fidem comprobent ac commonstrent,vt dubitandi nullus locus reliquus sit.Sed quia sensus ratióque humana sæpe numero vacillat, atque in cogitationes ancipites variásque distrahitur,arcanum atque internum spiritus testimonium accedere oportet,vt in scripturis solidè acquiescamus. Etsi enim externis testimonijs euicti negare præ pudore non possumus sacras literas esse Dei verbum,tamen tum demum certam & salutarem πληροφορίαν assequimur,quando idem spiritus, quo libri illi scripti atque editi sunt, mentibus nostris de scripturarum fide persuasit. Atque hic ille spiritus est, quem ecclesiæ suæ Dominus promisit, quique in fidelium cordibus habitat, atque instar Sigilli obtinet. Qui hoc spiritu caret, quantumuis ecclesiam millies audiat, tamen incertus semper apud se dubiúsque remanebit.

Inst. lib. 1. cap. 7. Sect 4. cap. 8 tota.

Quid hic tu,Campiane,reprehendis?*Caluinus*, inquis, *Spiritum iudicem facit vt ecclesiæ iudicium, quo spiritus examinantur, subterfugiat.* Ecclesiæ iudicium à spiritus iudicio discrepare non debet: idem spiritus & totam ecclesiam, & singulos fideles regit. Sed vestra ecclesia hunc spiritum non nouit, itaque de hoc spiritu malè iudicat. Quan-

Universidad de Deusto
Biblioteca

quam id tibi volo semel responsum, scripturæ authoritatem in ecclesiæ iudicio minimè esse posi-
tam: iudicet ecclesia quicquid tandem volet, tamē
omnibus iudicijs nunquam efficiet, vt vel qui li-
bri Canonici sunt, non sint Canonici, vel qui non
sunt Canonici, pro Canonicis tamen habeantur.
Suam scriptura fidem propriam habet atque insi-
tam, non assumptam aliunde: nec scripturæ eccle-
sia maiorem authoritatem, quàm ipsi Deo scriptu-
rarum authori, tribuere potest. Verùm, inquis, *quo-
modo fit vt Caluinianorum spiritus recipiat sex epistolas, quæ spiritui non placent Lutherano?* Eodem
semper reuolueris atque eadem repetis, nec pro-
grederis. Illas epistolas Lutherani non abijciunt,
neque è nouo Testamento resecant: imò recipiunt
in controuersiis explicandis adhibent, in scholis
in ecclesijs interpretantur, priuatim publicéque
legunt. Earum nonnullas Lutherus ipse suis com-
mentarijs illustrauit, Illyricus omnes. De autho-
ritate illarum epistolarum fuisse olim in ecclesia
Catholica dubitatum, id verò lectores minimè
celant, & causas adiungunt illius dubitationis: ta-
men rem ipsam, iudiciúmque in medio relinquūt.
Quam hic potes Caluiniani & Lutherani spiritus
pugnam reperire Campiane?

Pergis insuper hoc iudicium spiritus, quod o-
mnium est certissimum & diuinissimum, calum-
niari: atque hic Anabaptistas, Castalionem, Bren-
tium, Kemnisium, Lutherum, Bezam inducis. his
enim speras te posse spiritus authoritatem ener-
uare. *Anabaptistæ*, inquis, *historiam Iobi fabulā ap-
pellant, tragicis & comicis legibus intermixtā.* Quasi
id ignotum sit, quàm illi improbè ac blasphemè
non de Iobi tantùm historia, sed de cæteris etiam
vniuersis vtriusque Testamenti libris senserint.
Spiritus autem ille Anabaptisticus amentia quæ-
dam

Xist. Sen. l. 7.

dam fuit & furor præceps atque effrænatus: quem
nullus magis spiritus quàm Caluinianus & Lu-
theranus repressit. Quid ergo horum insaniam ad
verum spiritus sancti iudicium eludendum pro-
fers? *Castalion*, inquis, *Salomonis canticum nihilo
pluris, quàm cantilenam de amicula & cum pedisse-
quis aulæ colloquium amatorium, venereus furcifer,
æstimauit.* Non ego id mihi sumam, vt quicquid a-
licubi quisquam scripserit, defendam: nedum vt
sim magnopere de fide Castalionis vindicanda
solicitus, quem in multis magnisque rebus errasse
turpiter non ignoro. Tamē hoc loco iniuriam Ca-
stalioni factam à te video singularem. Nam in illo
breui argumēto, quod huic libro præfixit, tua hæc
non habet, non Cantilenam, non Amiculam, non
pedissequas aulæ, non colloquium amatorium, nō
tale quicquam. Libri illius summam paucis com-
plexus est verè, doctè, castè, prima hæc sunt, *Collo-
quium seruatoris & ecclesiæ.* Iam vides & quāti hoc
canticum Castalion æstimarit, & quàm tua impu-
dens calumnia extiterit. Non tibi nunc irasci pos-
sum, quòd Luthero tā multa falsa & Caluino ob-
ijcis, quem non puduit in Castalione tam palàm
mentiri. Quod adiungis de Apocalypsi, reliquis
tuis simile est. *In ea*, inquis, *Lutherus & Brentius,
& Kemnisius quiddam desiderant.* Quid hoc est,
quiddam desiderant? Num respuunt, num repro-
bant? non pores id dicere: itaque languidè & dif
fidenter loqueris, Quiddam desiderant, Quan-
quam si Eusebium legeris, in ea nonnihil fuisse
desideratum, nec ab omnibus illam probatam,
imò à nonnullis planè repudiatam perspexeris.
Sed quid ad nos ista, quos tu negare non potes
Apocalypsin amplecti, atque illa mysteria non mi
nùs quàm vosipsos venerari? Et commodè qui-
dem vobiscū actum fuisset, si liber hic vel periis-

Præf. in Cant.

Præf. in Apo. Lib 3. cap. 24. & cap. 39.

Universidad de Deusto
Biblioteca

set, vel fide omni caruisset. Ita enim vestrum pontificem, vestram purpuratam meretricem suis coloribus depingit, vt obscurum esse non patiatur Antichristum.

Præf. in nouū Testamen.

Nunquid de Luthero amplius? *Lutherus*, ais, *quatuor Euangelia inter se committit, & prioribus tribus epistolas Pauli longè præferentis, vnicum deinceps Euangelium Ioannis pulchrum, verum, præcipuum decernit esse nominandum.* Ioannis Euangelium Lutherus cæteris tribus anteponit, quandoquidem facta Christi breuiùs, conciones vberiùs persequitur: Atque Euangelium in doctrina potiùs diuinitate, quàm rerum historia consistit. Non tamen negat quin reliqua sint & pulchra, & vera, & præstantissima: nedum hoc vnum pulchrum, verúmque censet esse nominandū. Quod autem hoc loco commemoras, id etiam in argumento primæ epistolæ Petri inuenio. Peto autem à pio lectore vt hanc causam penitus cognoscat, ita & Lutheri integritatem, & Campiani calumniam facilè perspiciet. Quid sit Euangelium, docet primò Lutherus: atque Euāgelium nihil aliud significare scribit, *quam prædicationem ac inuulgationem gratiæ, misericordiæque Dei per Christum Dominum, ipsius nobis morte promeritæ atque partæ.* Qui hanc Dei per Christum gratiam atque misericordiam vel prædicat, vel scribit, eum Lutherus Euangelium docere affirmat. Itaque non quatuor tantùm Euangelistas Euangelium scripsisse & docuisse, sed id omnes Apostolos, inprimis verò Paulum atque Petrum in suis epistolis præstitisse. Atque illos ait omnium esse optimos Euangelistas, qui in eo maximè elaborarint, vt docerent fide sola in Christum nos iustificari: hanc enim Euangelij summam esse. Quare cōcludit Pauli epistolas rectiùs Euangelium dici, quàm quæ Matthæus

thæus & Marcus & Lucas scripserunt, quia Paulus gratiam Dei in Christo pleniùs & copiosiùs descripsit, quàm ij tres, quorum historia in Christi rebus gestis & miraculis narrandis pro maxima parte versatur. Hæc causa fuit, vt Iohannis Euangelium, Paulíque epistolas isto nomine tribus illis Euangeliis prætulerit, in quo nec quatuor inter se Euangelia committit, nec Apostolos suarum rixarum socios ascribit, nec aliquid peruersè aut præposterè dicit. Quid ni enim Paulum dicamus vim crucis Christi luculentiùs & illustriùs descripsisse in epistolis, quàm quenquam Euangelistam in historia: vt tamen interea nihil de euangelicę historiæ maiestate decedat? Iam non dubito quin Lutheri innocentiam satis contra tuam maledicam atque importunam procacitatem defenderim.

Ser. de Phariſ. & Public.

Sed iterum in Lutherum irruis, quem ais non dubitasse *Euangelium Lucæ petulanti stylo perstringere, quòd in eo crebriùs bona nobis virtutum opera commendentur.* Tantum in quoquam impudentiæ, audaciæ, perfidiæ? Locum illum, quem in margine notasti, diligenter & attentè inspexi, vt quænam illa esset Lutheri petulātia cognoscerem. Verbum ego nullum inueni non sanctum, nō honorificum, non Luca, id est, Euangelista cælesti dignum. Id sibi Lutherus proponit, vt eum scrupulum tollat ex hominum animis, quem crebra illa apud Lucam operum mentio inijcere potuit: ne quis fortè existimet Lucam tam multa de operibus prædicare, vt aliquid fidei detrahat, aut iustitiam operibus ascribat. Hoc illud est, quod tu dicis Lucam petulanti stylo perstringere: si quid aliud proferas grauius, equidem nō negabo fuisse Lutherum petulantem. Sed quæ hæc tua est Campiane, petulātia, quem nulla nec Dei, nec hominum reuerētia prohibere potuit, quin ea literis mandares atque

Universidad de Deusto
Biblioteca

in vulgus emitteres, quę ipse falsissima esse nō posses ignorare? Bezam etiam eadē calumnia inuoluis, quem ais: *Illud arcanum, Hîc est calix, nouum Testamentum in sanguine meo, qui pro vobis fundetur ausum esse vt corruptum vitiatumque traduceret.* Tuam verò hāc Latinam, qua vteris, Tralationem corruptam & vitiatam esse video. Nā & illa, τοῦτο τὸ ποτήριον, ἡ καινὴ διαθήκη, sic reddis, *Hic est calix nouum Testamentum*: quādo sic potius erāt collocanda, *Hic calix est nouū Testamentum*: & ἐκχυνόμενον participium pręsens per verbum futurum retulisti, *Qui fundetur*, pro *Qui fundutur*. Sed ausus non es à trāslatione vulgari transuersum vnguem discedere, ne in Tridentinam sanctionem incurreres. At hîc Theodorus Beza in immani crimine tenetur manifestò. Lucam enim scribit hoc loco σολοικίζειν. Quid tum verò? facinus indignum & nullo modo ferendum. Itáne verò? Quomodo ergo Hieronymum defendemus, qui Paulum scripsit *solœcismos in verbis fecisse, nec potuisse hyperbatō reddere, sententiámque concludere?* Si Paulus potuit in verbis σολοικίζειν, quid ni Lucā etiā existimem̄ potuisse? siq́ue Paulū Hieronymus ausus est sine scelere solœcismi interdū insimulare, cur minùs Beza licuit in Luca solœcophanes animaduertere? Eras enim Cāpiane, si quid hoc modo putes de scripturarum authoritate aut dignitate detractum. id enim Hieronymus cōtrà planè interpretatur. Iam ergo locum ipsum Euāgelistę inspiciamus, vt quid hoc rei sit iudicemus.

In Cap. 3 epi. ad Ephes.

Verba sic habēt: Τοῦτο τὸ ποτήριον, ἡ καινὴ διαθήκη ἐν τῷ αἵματί μου, τὸ ὑπὲρ ὑμῶν ἐκχυνόμενον. Si nihil in verbis immutas, omnemq́ue solœcismū excludis, tum hęc postrema τὸ ὑπὲρ ὑμῶν ἐκχυνόμενον ad illa prima referātur est necesse, τοῦτο τὸ ποτήριον. Hic ergo sensus erit, calicem hunc effusum esse pro nobis. At non

non calix ille, sed Christi sanguis pro nobis fuit effusus. verùm inquies, Calix pro vino sumitur. Ergo in his verbis figuram & tropum vel inuitus agnoscas oportet: tamen soliti estis figuram omnem damnare & procul esse ab istis verbis remouendam maximis clamoribus vociferari. Tu verò hoc loco figuram admittis duplicem: primū enim Calicem pro vino, deinde vinū pro sanguine interpretaris, quod sine figura facere profectò nō potes. Quare desine posthac τὸ ῥητὸν vrgere: nam si ad verba ipsa adhæresças, aut poculum pro nobis effusum fatearis, aut solœcismum inducas est necesse. Si cum Basilio legimus, τῷ ὑπὲρ ἡμῶν ἐκχυνομένῳ, sensus est expeditus, vt illa verba *qui pro nobis effusus est*, ad Christi sanguinem referātur. Hæc illa sunt, quæ Campianus à nostris hominibus cōtra scripturarum authoritatem ac maiestatem admissa collegit, hæc nostram diffidētiam ac desperationem testari clamat, hæc vobis, doctissimi Academici, proponit. Nec ego certè iudicium vestrum refugio, quos ita esse eruditos, prudentes, in optimis libris studiisque versatos intelligo, vt hus ineptissimi sophistæ calumnijs ac mendacijs non metuam posse commoueri. Quid enim attulit, aut quid demùm excogitauit, quod aut à doctrina recondita, aut lectione multiplice, aut ingenio acuto profectum videatur? Itaque huius Philistæi minas contemnite, quā è scripturis sanctam religionem didicistis, constanter retinete, & pergite in eo curriculo, quod ingressi estis, virtutis & doctrinæ, vt frustra vobis Iesuitæ suam insusurrent cantilenam.

Basilius Ep. 52.

Hactenus de sacris ipsis libris dixit, quę potuit, Campianus: etiam voluit dicere, *quæ nos vertendo peruerterimus*, nisi Gregorio Martino collegæ,

Universidad de Deusto
Biblioteca

vt ait, suo, aliisque nonnullis hunc laborem relinqueret, qui id doctiùs & pleniùs præstabunt. Itaque si placet Martinum illum expectemus, quem ego quidem facilè existimo, nisi admodum sit indoctus, te esse doctiorẽ. Neque verò dubito, quin versiones nostras siue Latinas siue vernaculas cõtra Martinum tuum, cæterosque collegas defendere facilè possimus. Illos autem Doctorculos, quos postremò insectaris, non agnosco, nec illud crimen cuiusmodi sit intelligo. Sed quando tuus Martinus, qui nunc præclarum aliquid meditatur, prodierit, noua forsan atque egregia multa discemus. Atque hęc tibi prima ratio satis iusta visa est, qua tuam illam glorioſam disputationis denũciationem nostris Academicis probares. At multò consultiùs tibi ipsi fecisses, Campiane, si istas rationes aut nunquam peperisses, aut partas statim obruisses. Nam antè magnificam de te existimationem illa tua nobili prouocatione concitaras: nunc quando istas ratiunculas legunt, causam fuisse nullam, quamobrem tantum tibi assumeres, intelligunt: & te meritò rident, contemnunt, explodunt. Quod ergo filio suo Archidamus inconsideratiùs cum Athenienſibus pugnanti suasit, id tibi consilij dant Academici, ἢ τῇ δυνάμει πεῖσθαι, ἢ τὰ φρονήματος ὄρεγε. Nunquam enim quisquam plus in se recepit, & minus præstitit, quàm tu, Campiane. Sed nunc quid deinceps afferas, videamus.

EDMVNDVS

EDMVNDVS CAMPIANVS.

II. Ratio. ALTERVM est, quod me quidem ad congressum incitatis, & horum apud me copulas eleuarit, aduersarij sententia. perpetuum in scriptu iũ exponendis ingenium, plenum fraudis, inane prudentiæ. Statim hæc Philosophi tangeritis. Itaque vos auditores expetij.

Sacrarũ literarum

Scisciteмur ab aduersarijs, exempli gratiâ, quidnam sequuti nouam sectam intriuerint, qua Christus = excluditur è cœna mystica. Si nominant Euangelium, accurrimus. A nobis verba sunt. Hoc est corpus meum. Hic est sanguis meus. Qui sermò visus est ipsi Lutheро tam potens, vt cum etiam discuperet fieri Zuinglianus, quòd eare plurimum incõmodare Pontifici potuisset: captus tamẽ & vinctus apertissimo cõtexu cederet, neque minus inuitus Christum verè præsentem in Sacramẽto sanctissimo fateretur, quàm olim dæmones victi miraculis Christum Dei filium vociferati sunt. Agedum, pagella scripta superiores sumus, de sententia scripti contenditur. Hanc perueſtigemus ex verbis adiacentibus. Corpus meum quod pro vobis datur. Sanguis meus qui pro multis effundetur. Adhuc duriſſimæ partes Caluini sunt, nostræ faciles & explicatæ. Quid amplius? Conferte

a Falsum: non enim Christum excludimus è cœna.

Matth. 26. Marc. 14. Luc. 22. Luth. in epist. ad Argen.

Matth 8. Marc. 1.

Luc. 22. Matth. 26.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Scripturas, inquiunt. Maximè. Conspirãt euangelia, Paulus adstipulatur. Voces, clausulæ, tota connexio, panem, vinum, insigne miraculum, cœleste pabulum, carnem, corpus, sanguinem, reuerenter ingeminant. Nihil ænigmaticum, nihil offusum caligine loquendi. Tamen perstant aduersarij, neque vllum finem faciunt altercandi. quid agimus? Opinor audiatur antiquitas, & quod nos alteris alteri suspecti non possumus, illud, omnium seculorum veneranda canicies, Christo propior, ab hac lite remotior, decidat arbitrio. [a] *Non ferunt, prodi se aiunt. Dei verbum purum putum inclamant, hominum commentarios auersantur. Insidiosè, inepté. Dei verbum perurgemus: obscurant: Diuos testamur interpretes: obsistunt. In summa, sic instituunt, nisi reorum iudicio steteris, nullum iudicium fore. Atque ita se gerũt in omni quam exercemus controuersia. De infusa gratia, de inhærente iustitia, de Ecclesia conspicua, de necessitate baptismatis, de Sacramentis & Sacrificio, de piorum meritis, de spe & timore, de peccatis imparibus, de auctoritate Petri, de clauibus, de votis, de consiliis Euangelicis, de cæteris, scripturas neque paucas & ponderosas Catholici passim in libris, in colloquiis, in templis, in schola citauimus atque discussimus: e luserunt. Veterum scholia Græcorum & Latinorum admouimus: abnuerunt. Quid tum denique? Doctor Martinus Lutherus, aut verò Philippus, aut certè Zuinglius, aut sine dubio Caluinus & Beza fideliter enarrarunt. Egóne quenquam vestrùm existimem tam esse mucosis narribus, quibus artificium monitus nõ persentiscat? Quare fateor me scholas Academicas cupidè requirere, vt inspectantibus vobis, calamistratos istos milites in solem & puluerem è suis umbraculis euocatos, non meis viribus, qui cum nostris, centesima parte, non sum conferendus, sed valentissima causa, & certissima veritate debilitem.*

Ioan. 6. Matth. 16. Marc. 4. Luc 12. 1. Cor. 10. & 11.

[a] Falsum: antiquitatem enim in hac causa testem libentissimè recipimus.

GVILIELMVS WHITAKERVS.

DE scripturis accepimus: nunc sequitur vt de interpretatione scripturarum audiamus. Nam nostrum in scripturis explicandis perpetuum (inquit Campianus) ingeniũ, ipsi acres stimulos admouit vt hunc congressum expeteret. Et nos tuũ Campiane congressum iam dudum expetiuimus, quem tandem vt tecum congredi possemus, dominus è tuis latebris in lucẽ extraxit. Sed quodnam nostrum illud est, quod dicis, ingenium? *Plenum*, inquis, *fraudis mane, prudentiæ.* Sic tu de nostro ingenio homo parum callidus, & valde prudens iudicas. Magna quidem hæc causa est, quam nunc in manibus habes. Etenim ipsa vis & res & quodammodo anima sacrarum literarum in sententia consistit. Rectè Hieronymus, *Non in legendo, sed in intelligendo scripturæ consi-*

Cõtr. Lucifer. in. 1. cap. ad Gala.

stunt. Et alibi, *Non in verbis scripturarum est Euangeliũ, sed in sensu.* Illi ergo procul dubio cautam optimam defendunt, & præstantissimi sunt religionis ac veritatis vindices, qui veram ac genuinam scripturæ sententiam inueniunt atque retinent. Nam τὸ ῥητὸν satis constat, ad ipsam διάνοιαν τῶ ῥητῶ omnes controuersiæ referuntur. Hic ergo huius causæ status est, vtri nostrûm germanam scripturæ sententiam attingant: vósne Iesuitæ ac pseudocatholici, an nos qui vestram sententiam improbamus. Qualis ergo vestra sit sententia, paucis in genere videamus: deinde ad tua respondebimus. Atque id satis constat cum ipsam scripturam, tum scripturæ sententiam in Ecclesiæ authoritate à vobis esse constitutam. Ecclesiam verò dicitis, non vniuersam Christianorum atque fidelium multitudinem, sed vim Ecclesiæ nomenque ad episcopos reuocatis. At episcopi possunt de scripturarum sententia dissentire: ita incerti relinquemur, nec cui sit adhibenda fides, statuemus. Nimirum quæstiones omnes ac controuersię in Concilio generali decidendæ sunt. Num ergo hic conquiescemus? Nequaquam: De conciliis enim Papa iudicare debet. Ita fit vt tandem tota sacrarum literarum sententia ad Papam transferatur, atque è põtificis scrinio eruatur. Atque hãc sibi suo iure pontifex interpretandi potestatem vendicat, vt ille quicquid senserit, pro sententia scripturæ habeatur. Hoc vestrum est perpetuum in exponendis scripturis ingenium, plenum amẽtiæ, erroris, falsitatis: inane consilii, scientiæ, prudentiæ. Quàm enim indignum est sacrarum literarum sententiam ab vnius hominis iudicio ac voce pẽdere, præsertim talis, quales plerique pontifices Romani extiterunt, indocti, scelerati, hæretici? Hinc illę præclarę interpretationes manarũt, accipite, comedite: hoc est, sacerdotes missas priuatas celebrate: Bibite ex hoc omnes, id est, soli sacerdotes. Sancti estote, quoniam ego sanctus sum, ergo verbi ministro nefas est vxorem in matrimonium ducere. Nolite dare sanctum canibus, ergo populus à scripturæ lectione arcendus est. Quid alias cõmemorẽ vestras innumeras peruersitatis incredibilis interpretationes? Hæccine verò est scripturæ sententia, Campiane? aut hanc sententiam Christianos omnes tanquam diuinum oraculum amplecti oportet?

Dict. 31. Tenere.

De vestra autem interpretandi cõstãtia quid dicam? Scripturæ enim sentẽtiam mutabilem, variã, instabilẽ, & naso, nescio cui, cereo, regulęq; Lesbiæ similem facitis, vt vestris temporibus semper cõueniat. Ita Nicolaus Cusanus, ecclesiæ Romanæ Cardinalis, ad Bohemos scribit, *Intellige, Scripturas esse ad tempus adaptatas, & variè intellectas, ita vt vno tempore secundum currentem vniuersalem ritum exponantur: mutato ritu iterum sententia mutetur. Non mirum si prax ecclesia vno tempore interpretetur scripturarum vno modo, & alio tempore, alio modo.* Quæ hæc audacia est æternum atque immutabile Dei verbum, cuius perpetuò vna eademque est sententia sic inflectere, vt semper ecclesię, hoc est Romani pontificis libidini inseruiat? tum ita multas cuiusque loci sententias fingitis allegoricas, tropologicas, anagogicas, vt verum ac natiuũ sensum fictis vestris commentationibus obruatis. Cũ hunc scires esse vestrum in scripturis interpretãdis morem, quo nihil peruersius dici potest, ausus es nostrum reprehendere, Campiane? at nos nõ aliam sequimur rationem, quàm eam ipsam, quam & sancti Patres præscripserũt, & res ipsa aptissimã esse euincit. Id enim facimus, quod Augustinus monuit, ex apertioribus locis obscuriores explicamus, scripturę phrasin obseruamus, circũstantias

Pigius.

Nicol. Cusan. epist. 2. epist. 7.

Thom. 1. q. 1. ar. 10.

Universidad de Deusto
Biblioteca

expẽdimus, scripturas cum scripturis cõparamus, à fidei analogia non decedimus. Qui sic instituunt rationem vnaq; preces adhibent, vt Dominus hũc librum consignatum aperiat, & verum scripturæ suæ sensum doceat, nõ illis erit opus Romam cursare, & sacrum illud pontificis oraculum consulere, qui scripturarum sensum nec ipse tenet, nec alios docere potest.

Sed nunc ad Campianum redeamus. Quid is in nostro illo perpetuo ingenio desiderat? & nos quibus argumentis refellit? *Scisciteмur*, inquit, *ab aduersarijs, exempli gratia, quidnam sequuti nouam sectam intrauerint qua Christus excluditur è cœna mystica.* Christum è cœna non excludimus, Campiane, nec de cœna aliter existimamus, quàm nos, & Christus docuit, & vetus ecclesia præscripsit. Christum integrum, Deum atque hominẽ sumi à pijs in cœna confirmamus, Christi corpus comedi, Christi sanguinem bibi credimus & docemus. Qui ad cœnã accesserit, nec in cœna Christum perceperit, ei paratam esse mortem sempiternã nõ dubitamus? Hoccine est Christum è cœna excludere? At qui sic in cœnam Christum includit, quemadmodũ vos facitis, is nouum sibi Christum fingit atque introducit, cælum cũ terra miscet, vim naturę infert, absurda innumera admittit. Quare natiuum Christi atque humanũ corpus in cęlo collocamus, scripturam secuti magistram, non nouã sectam ingressi. Sic enim Petrus, *Quẽ oportet cælo capi vsque ad tẽpora restitutionis omniũ.* Huius tamen corporis vim, communionẽ, beneficiũ è cœna nõ excludimus, & fidei præsentẽ esse totum in cœna Christũ defendimus. Hęc summa est sententię nostræ, quam ego nõ minus dubito verã esse scripturę sententiã, quàm Christum esse Christum, & scripturam esse, quæ est, scripturã. Hãc tu sententiam, exempli causa, seligere è nostris omnibus voluisti, quam impugnares: quod quàm peritè facias nunc videamus.

Act. 3. 21.

Si nominant, inquis, *Euangelium accurrimus: à nobis verba sunt, Hoc est corpus meum, hic est sanguis meus.* Agnosco verba, sed verborum sententiam nunc quæro: vtrum ea sic exponi debeant, quemadmodum vestra ecclesia docet, panem in corpus, vinum in sanguinem Christi Transsubstãtiari, an potiùs Tropicè ac mysticè, panem corporis, vinum sanguinis Christi esse sacramentum, signum, Symbolum, quemadmodum nos interpretamur. Vtra nunc verior sententia sit, disceptemus. De Luthero quod narras non expectas dum tibi respondeam: & multò vobis hac in re Lutherus, quàm nobis fuit infensior aduersarius. Transsubstantiationem enim vestram tanquam execrandum, vti est Satanæ commentum semper damnauit. Lutherum fuisse hominem meminimus, qui vt vidit in plurimis verum, ita in aliquibus errare potuit: eius quæ bona sunt amplectimur, erratis nulla lege astringimur.

Sed quomodo huius scripti sententiam explorabimus? Perueſtigemus, inquis, *ex verbis adiacentibus.* Nihil rectiùs, nihil commodiùs, nihil dici potuit elegantiùs. Et vellem sic semper faceretis, quod te hoc loco facturum dicis, vt ex verbis adiacentibus scripturæ sententiam exquireretis. Illa autem adiacentia quæ sunt? *Corpus meum, quod pro vobis datur. Sanguis meus, qui pro multis effundetur.* Nimium tu quidem parcè agis, & restrictè, Campiane: repete, inquam, quæ præcedũt: *Edentibus illis accepit Iesus panem, benedixit, fregit, deditque discipulis & ait, Accipite, comedite, Hoc est corpus meum: Et accepit poculum, & gratias egit, & dedit eis dicens, Bibite ex hoc omnes, Hic est enim sanguis meus, &c.* Sic nunc tecum, Campia-

Universidad de Deusto
Biblioteca

ne, ex istis adiacentibus agam. Quid Christus accepit? Panem, inquies: Quid fregit? panem. Quid discipulis suis tradidit? panem. Quid illos accipere, quid comedere iussit? panem. Quid suum corpus esse dixit? Nunquid aliud, quàm hunc ipsum, quem in manus sumpserat, fregerat, dederat, panem? Ergo quod ait Christus, Hoc est corpus meum, Hic est sanguis meus, perinde valet ac si dixisset, Hic panis est corpus meum, Hoc poculum est sanguis meus. At panis & corpus Christi, poculum & sanguis Domini nónne sunt ex genere Disparatorum? Doce ergo quomodo alterum horum de altero prædicari possit, nisi hanc tropicam esse prędicationem fateamur. Adhuc durissimæ partes sunt tuę, Campiane, vt tuis verbis vtar, nostræ faciles & explicatæ. Christus enim panem suum esse corpus apertè dixit, quod sine figura verum esse non potest, vt panis cibarius propriè sit Christi corpus. Hęc autem figura illa est, quam toties in scripturis reperimus, præsertim vbi aliquod sacramentum occurrit. Ita Gen. 17. Dominus de Circuncisione affirmat: *Hoc est Fœdus meum inter me & vos.* tamen Circumcisio non ipsum fœdus, sed fœderis symbolũ fuit. Quid nũc differunt ista, Hoc est fœdus meũ, & Hoc est corpus meum? Illud Metonymicè intelligendum esse nõ potes negare: nec ego hoc similiter esse interpretandũ possum dubitare. Ita de Agno legimus, *Pascha est Iehouæ*: Quamquã agnus non ipse Trãsitus erat, sed illius beneficij memoriam recolebat. Ita Paulus, *Petra erat Christus.* Atq; vti petra illa Christus fuit, ita panis hic mysticus corpus est Christi. Adhuc tuæ partes nihilo sunt meliores. Quid amplius? *Conspirãt*, inquis, *Euãgelia, Paulus astipulatur.* Sententiã Paulus tuam funditus euertit. Quando enim de hoc sacramento loquitur, in

Gen. 17. 10.

Exod. 12. 11.

1. Cor. 10. 4.

1. Cor. 11.

vna verborum complexione, panis nomen quater posuit, etiam post Consecrationem: vt satis constet, quamquam corpus Domini dicitur, propriam tamen panis naturam retinere. Tum adiungis, *Voces, clausulæ, tota connexio, panem, vinum, insigne miraculum, cæleste pabulum, carnem, corpus, sanguinem reuerenter ingeminant.* Næ tu pudicè admodum & reuerenter ista disputas. Quanto panem & vinum sæpius ingeminãt, tantò plures tibi plagas infligunt. Nullũ enim nec panem, nec vinum, sed harum rerum inanes quasdam & pensiles in sacramento qualitates reliquas esse contẽdis. Insigne autem miraculum non agnosco, & tibi cum Augustino respondeo, *Honorem, tanquam religiosa, habere possunt: stuporem tanquam mira non possunt.* Cæleste pabulum in sacramento piis omnibus paratum ac propositum esse nulli negant: sed vos istas cælestes sanctásque epulas, quibus animæ nostræ ad vitam æternam pascuntur, profanas, & communes facitis, quando Christum vt cibos cæteros percipi sumique posse fingitis, non à piis tantùm, sed ab ipsis etiam sceleratissimis hominibus, quod horrẽdum est, insulsum, insanum. De carne, corpore, sanguine fateor: Quia enim sunt harum rerũ sacramẽta, ipsis rerum nominibus appellantur. Nã signa, vt inquit Augustinus, res ipsæ dicũtur quarũ signa sunt. *Nihil*, inquis, *ænigmaticũ nihil offusũ caligine loquẽdi.* Equidẽ nullũ est in verbis ænigma, nulla caligo. Quidquid est ænigmatis, id nõ in ipsis verbis, sed in vestra stẽtia inest, quam nec decem Apollines sic possunt euoluere atque expedire, vt sibi singula cõstẽt ac cõueniãt.

De Trinit. lib. 3. cap. 10.

Quid ergo nunc supereſt, vt horum verborum certã aliquando sententiã comperiamus? *Opinor*, inquis, *audiatur antiquitas.* Sanè non repugno. Nullam enim in hoc iudicio antiquitatẽ refugio,

nullum concilium, nullum patrem, nullum omnino synceræ vetustatis monimẽtum repudio. Nam illa, quam dicis, veneranda Canicies recentem hunc tuum Transsubstantiationis fœtum qui nuper admodum è cunis erupit, non potuit aspicere. Hoc monstrum, si sancti illi patres ac senes venerandi viuerent in terris, non agnoscerent, non aspectum ferrent, in vltimas oras deportandum iudicarent. Quod ergo ais, *Non ferunt, prodi se aiunt*, ludis, nec quicquam dicis ad rem. Ferimus enim, nec vllam timemus proditionem: & te vltrò ad hanc Caniciem tanquam in Areopagum prouocamus. Itaque, si placet, ab istis venerandis patribus sciscitemur, quid illi de verbis istis, quæ tu exempli gratiá in medium attulisti, iudicent. Omnium sentẽtias colligere non est necesse: vnum aut alterum, exempli gratiâ, interrogemus. Tertullianus, *Professus*, inquit, *se concupisse edere Pascha vt suum, acceptum panem & distributum discipulis, corpus suum illum fecit, hoc est corpus meum dicendo, id est figura corporis mei?* Tertulliani agnoscis & verba & sententiam. Augustinus: *Iudam adhibuit ad conuiuium: in quo corporis & sanguinis sui figuram discipulis suis commendauit.* Et in alio loco, *Non enim Dominus dubitauit dicere, Hoc est corpus meum, cum signum daret corporis sui.* Atque vt intelligas hoc fuisse perpetuum Augustini in his verbis exponendis ingenium, eúmque longè aliter, ac vos, de percipienda Christi carne statuisse, audi quid in libris de doctrina Christiana scribat, vbi de phrasi scripturæ, iudicanda præcipit. *Si*, inquit, *Flagitiũ aut facinus videtur iubere, aut vtilitatẽ aut beneficentiã vetare, figurata est locutio. Nisi mãducaueritis, inquit Christus, carnẽ filij hominis, & sanguinẽ biberitis, non habebitis vitã in vobis. Facinus & flagitiũ videtur iubere. Figura est*

Tertul. lib. 4. contra Marcion.

Augustin. in Psal. 3.

Augustin. in Psal. 3.

Contra Adimant. cap. 12.

De doctri. Christ. lib. 3 cap. 16.

est ergo, præcipiens passioni Domini esse cõmunicandũ. An tu hanc caniciem deliram esse censes? nunquid non enucleatam hoc par senum sententiam dixit? Iam ergo tuæ partes multò sunt quàm antè duriores. Sed isti forsan nimiùm antiqui sunt: paulò recentiores audiamus. Theodoritus homo græcus & doctus ita scribit in Dialogis: ὐδὲ γὰρ τὰ μυστικὰ σύμβολα τὴν οἰκείαν ἐξίσταται φύσεως. i. *Symbola mystica non amittunt propriã naturam.* Hæc sententia tuam transsubstantiationem prorsus iugulauit. Si enim propria natura maneat, nihil profectò Transsubstantiari potest. Panis autem naturam propriam ac pristinam retinet, ergo Transsubstantiatio nulla fuit. Theodorito Macarium adiungam, cui Homilias Morelius è regia Bibliotheca depromptas græcè edidit: & Monachum credo ipse Fraterculus non respues, Is ita habet, ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ προσφέρεται ἄρτος καὶ οἶνος, αὐτίτυπα τῆς σαρκὸς αὐτοῦ καὶ τοῦ αἵματος. *Offertur*, inquit, *in ecclesia panis ac vinũ, exemplaria carnis eius & sanguinis.* Itáne, panis & vinum, inquis? at panis in carnem, vinum in sanguinem iamdudum transiit. Siccine Monachum loqui oportuit? etiam exemplaria vocas tam frigido vocabulo? Ignosce Campiane: Monachus iste nunquam tuo more loqui consueuerat: nec dum tua Transsubstantiatio percrebuerat. Quid nunc ais? hæc tibi canicies placuit? Si non acquieseis, integrũ erit tibi ad quemuis ex illo omni sanctissimorum patrum veneranda consessu prouocare. Nullum, nullum, inquam, eximo. neque enim dubito quin his iudicibus tuę partes sint semper futuræ deteriores. Define ergo nos iniusta posthac calumnia vexare, & nuda patrũ nomina iactare. Patres enim cùm in hac causa, tum in plerisque aliis planè sunt nostri. Quanquam de patribus, quorum tu sæpe multos memi-

Theodor. Ἀσύγχυτος.

Macar. homil.

nisti, legisti, credo, perpaucos, sic tibi respondeo: Nos patrum non seruos esse, sed filios. Quando ex lege atque authoritate Diuina nobis aliquid prescribunt, tanquam parentibus obtemperamus: Si quid contra cælestis doctrinæ vocem præcipiunt, non illis, sed Deo auscultandũ esse didicimus. Vos tanquã mancipia & abiectissimi serui dicta patrũ vniuersa sine iudicio & ratione arripitis, crucem opinor, aut verba metuentes, si quid excideritis.

In summa, inquis, *sic instituunt, nisi reorum iudicio steteris, nullum iudicium fore.* Hoc verò vobis multò rectiùs conuenit. Nullũ enim iudiciũ, nisi pontificis, ecclesiçq; Romanç recipitis. At illã ecclesiã, illúmq; pontificem reũ iamdudũ maximorum criminũ facimus, & lis nobis cũ illo diuturna fuit. Æquúmne iam postulas, vt illius & rei & aduersarij iudicio stemus? Eramus certè digni, qui litem perderemus, si tã inepti litigatores esse velemus. Quãtò rectiùs Augustinus, *Scripturarũ authoritatibus, non quorũcunque propriis; sed vtriusque cõmunibus testibus, res cum re, causa cum causa, ratio cum ratione concertet.* Harum vos iudicio, non nostro stare volumus. Iam quæ deinceps commemoras, prætermitto: ista enim nobis alio in loco repones. Quod ais vos *Scripturas neque paucas, & ponderosas citauisse*, illas nos scripturas appendimus suis ponderibus, atq; ad id quod instituistis probandũ leues nimiùm comperimus: & vos quidem numerare potiùs, quàm appendere scripturas soletis. At elusimus: nequaquam, sed à vestris calumniis vindicauimus. *Veterum etiam*, inquis, *scholia Græcorũ & Latinorum admonuimus*: fateor: sed ista tela nos è manibus vestris extorsimus, atque his nunc castra vestra oppugnamus. *Quid tu*, ais, *denique?. Lutherus, aut Philippus, aut certe Zuinglius, aut sine dubio Caluinus & Beza fideliter enarrarunt.*

Contra Maxi. lib. 3. cap. 14.

Dic fratercule, quid sit quo minùs horum, quos nominas, singuli tã potuerint scripturas fideliter enarrare, quàm ij, qui sæculis aliquot antecesserunt? quid istis defuit, quod illi habuerunt: quæ ars, quæ lingua, quod subsidium? Horum certè nullus est, qui nõ Iesuitarum vniuersam nationem doctrina, atque omni laudis genere longè superarit.

Sed quid ego hæc clarissima virtutis ac religionis lumina, cum vestra illa doctorum hominum fece comparo? Hæc iam altera ratio fuit, *cur scholas Academicas cupidè requireres.* Si tam cupidè requirebas, Campiane, sicut videri vis, miror tam diu in via substituisse. Nõ tibi scholæ, sed tu scholis nostris defuisti. Si posthac veneris, in nostris scholis qui tecum in omni literarum genere contendant, multos repereris. Atque hic tibi locus de Sacrarum literarum sententia conclusus est.

EDM. CAMPIANVS.

NATVRA ECCLESIÆ.

III. Ratio.

Scriptura facit honorificam mẽtionẽ ecclesiæ: ergo Romana ecclesia, est illa Christi vera ecclesia, de qua toties scriptura memi nit.

Apocal. 2. Psal. 7. Isa. 1. & 35. Cant. 6. Matth. 13. Ephes. 5. 1. Cor. 12. 1. Tim. 3. Ioan. 14. Matth. 16 Matth. 18.

Audito Ecclesiæ nomine, hostis expalluit. Sed tamen excogitauit quiddam quod à vobis animaduerti volo, vt falsi ruinam & inopiam cognoscatis. Seruat in Scripturis tum Propheticis tum Apostolicis, vbique honorificam Ecclesiæ fieri mẽtionem: vocari ciuitatem sanctam, fructiferam vineam, mõtem excelsum, directam viam, columbam vnicam, regnum Cæli, sponsam & corpus Christi, firmamentum veri, multitudinem illam cui spiri-

tus promissus instillet omnia salutaria: illam, in quam vniuersam, nullæ sint vnquam fauces diaboli morsum lætiferum impacturæ: illam, cui quicunque repugnet, quantumuis ore Christum prædicet, non magis Christo, quàm publicanus aut ethnicus, potiatur. Non est ausus contrauenire sonitu, videri noluit Ecclesiæ quam toties Scripturæ commemorant, refragari, nomẽ callidè retinui, rem ipsam funditus, definiendo [a] *sustulit. His enim proprietatibus delineauit Ecclesiam, quæ penitus ipsam occultant, & dimotam à sensibus, tanquam ideam Platonicam secretis obtutibus hominum perpaucorum & subiiciant, eorum tantummodo qui singulariter afflati, corpus hoc aereum intelligentia comprehenderent, & huiusce sodalitatis participes subtili quodam oculo lustrarent, Vbi candor? Vbi simplicitas? Quæ scripturæ, quæ sensa qui patres hoc penicillo depingunt ecclesia?* [b] *Sunt Christi ad Asiaticas ecclesias, sunt Petri, Pauli, Ioannis, aliorum, ad diuersas epistolæ: frequentes in Actis Apostolicis inchoantur & propagantur ecclesiæ. Quid istæ? num soli Deo & sanctis hominibus, an Christianis etiam cuiuscunque generis manifestæ? Sed profectò, durum telum necessitas est. Ignoscite, Nam qui* [c] *seculis omnino quindecim, non oppidum, non villam, non domum reperiunt imbutam doctrina sua, donec infelix monachus incesto*

a Falsum: nostra enim definitio vera ecclesiam constituit.

Cal. Inst. lib. 4. c. 1. num. 2. & 3.

b Ecclesiæ particulares sunt visibiles: ergo Catholica ecclesia est visibilis.

Apocal. 2. & 3. Act 8. 10. 11. & seq.

c Falsum: nostra doctrina ab ipso Christo per fideles singularum ætatũ ad nos permanauit.

Lutherus.

Zuinglius. Caluinus. Henri. Pantal. In Chronogr.

cesto connubio votam Deo virginem funestasset aut Heluetus gladiator in Patriam coniurasset, aut stigmaticus perfuga Genuam occupasset, Ii cogunt ur Ecclesiam, si quam volent, in latebris venditare, & eos parẽtes asserere, quos nec ipsi nouerint, neque mortalium quisquam aspexerit. Nisi fortè gaudẽt maioribus illis quos hæreticos fuisse liquet, vt Aerio, Iouiniano, Vigilãtio Heluidio, Iconomachis, Berẽgario, VValdensibus, Lolhardo, VViclesõ, Hussio, à quibus pestifera quædam fragmenta dogmatum emendicarint. Nolite mirari si simulos istos non pertimui, quos, modò ad meridianam lucem venero, minimè fuerit laboriosum dispellere, Hæc est enim nostra sermocinatio. Dic mihi, subscribis, Ecclesiæ quæ seculis anteactis viguit? omnino, obeamus ergo terras & tempora: cuiꝰ catui fidelium. quorũ? nomina nesciuntur: sed cõstat plurimos extitisse. constat? quibus constat? Deo. quis dicit? nos, qui diuinitus edocti sumus, fabulæ. qui credam? si arderes fide, tam scires hoc quàm te viuere.

Spectatum admissi risum teneatis?

Iuberi Christianos omnes adiungere se Ecclesiæ, cauere ne spirituali gladio trucidentur, in domo Dei pacẽ colere, huic animas credere columini veritatis, isthic querelas omnes deponere, hinc electos habere pro ethnicis, nescire tamẽ tot centenis, tot homines, vbinam illa sit, quine huc per-

tineant? Vnum illud crepare in tenebris, vbi, vbi sit Ecclesia, tantummodo sanctos & in æthera destinatos eâ contineri? Ex quo fit, vt siquis imperium sui presulis detractare velit scelere soluatur, dummodo sibi persuadeat presbyterũ in crimen incidisse, & ab Ecclesia protinus excidisse. Cũ scirem aduersarios talia comminisci, quòd nullius ætatis Ecclesiæ consuessent, & orbatos tota re, velle tamen inter angustias vocabulum possidere, solebar me vestro acumine, atque adeo mihi pollicebar fore, vt quamprimum huiusmodi technas ex ipsorum confessione cerneretis, statim homines ingenui & cordati stultas argutias in vestram intextas perniciem discinderitis.

GVILIELMVS WHITAKERVS.

QVid nunc deinde affers Campiane? Naturam ecclesiæ proponis, in quo præter legitimam illam leuiter & pueriliter declamitandi consuetudinem tuam, nihil adducis aut nostris Academicis, aut existimatione tua dignum. De ecclesia multæ sunt quæstiones, maximæque controuersiæ, & nunc penè omnes de religione disceptationes ad hunc locum referũtur. Catholici enim vestri turbulentis aliarum disputationum procellis iactati in isto ecclesiæ portu libenter cõquiescũt. Hic habitant, hîc salutis & victoriæ spes omnes deponunt, hîc se abdunt quoties è pugna victi excedunt. Itaque hoc perfugium omnes quanta possunt arte communiunt, & præsidiis vndique con-

quisi-

quisitis firmant. Quo magis mihi mirum videtur, te, à quo omnia summa expectãtur, hoc loco tam exilem & inanem extitisse. Nihil enim doces, nihil concludis, nihil pro tua ecclesia aduersus nostram profers, quod in se vim vllã habeat, aut argumentum. Sed opinor hanc fuisse tuam leuis armaturæ primam excursionem: deinceps forsan cominus ages. Tamen persequar ego te tuis vestigijs, vt si consistentem alicubi reperero, comprehendam.

Audito, inquis, *ecclesiæ nomine, hostis expalluit.* Imò erubuit Campiane, quando sensit tam castæ sanctæque matronæ tam improbè à vobis ac petulãter illudi, ecclesia vos semper à se repellit, & sibi vobiscum nihil fore commercij profitetur: illam tamẽ vt proci nimium audaces ac importuni ambire non desistitis. Cur expalleſceret, causa nulla fuit, nisi quia illi à vobis tam tetris latronibus malè metuit. *Sed tamen*, ais, *excogitauit quiddam quod à vobis animaduerti volo.* Magnum aliquid, opinor, narrabis ac inauditum: & gestio hoc tuum *quiddam* scire, quid sit, quod vereor ne planè nihil sit, vt magno conatu murem tandem peperisse videaris. Nam quæ hic ecclesiæ ἐγκώμια commemoras, ea & agnoscimus, & multò etiam plura prædicamus: sed illa vestræ ecclesiæ parum profectò conueniunt apteque congruunt. Est enim meretrix Babylonica, palmes à vera vite resectus spelunca latronum, via ampla ad interitum perducens, regnum inferorum, corpus Antichristi, errorum colluuio, Mater magna scortationum, ecclesia impiorum, è qua excedere Christianum quemque oportet, quã Christus miserè perdet aliquando, eique scelerũ omniũ meritas pœnas imponet. Frustra ergo Ecclesiæ laudes enumeras, nisi illas tuæ ecclesiæ proprias esse demõstras, quod tu qui-

Universidad de Deusto Biblioteca
Facultades Filosóficas Provincia Cast. Orientalis

Universidad de Deusto
Biblioteca

dem, quousque Roma steterit, nunquam efficies. *Videri noluit*, inquis, *ecclesiæ refragari, nomen callidè retinuit, rem ipsam funditus destruendo subtulit.* Ecclesiam, Campiane, tanquam matrem colimus ac veneramur, cuius & nomen retinemus, & rem ipsam desiniendo illustramus. Vos ecclesiam iam olim amisistis, ecclesiæ nomen, inanemque titulum venditatis. Non placet tibi nostra Ecclesiæ Definitio. Quid ita? ijs enim ecclesiam proprietatibus delineamus, quæ penitus ipsam occulãt. Ecclesiæ proprietates illas ascribimus, quæ verã ecclesiæ naturam continent, quæ si adsint ecclesiam constituunt, & tollunt si auferantur. Sed quænam illæ sunt proprietates, quibus tu ecclesiam occuli dicis? Id nos veræ ecclesiæ proprium esse iudicamus, vt verbum Christi augeat ac conseruet, vt ijs sacramentis integrè pureque vtatur, quæ Christus ecclesię suę tanquam & sui in ecclesiam amoris, & ecclesię vicissim erga ipsum obseruantię monimẽta abiens reliquit. Istas nos ecclesiæ verissimas atque ἀπῳδὰς proprietates esse defendimus, atque hanc tu Definitionem in natiuis ipsius rei, quam definimus, insitisque principiis constitutam nunquam euertes. Quid hic est quod ecclesiam occultat? Num verbum Dei, num Sacramenta ecclesiam occulunt? imò ista sunt quæ ecclesiam in clarissima & quasi meridiana luce constituunt, hæc vitam, hæc vires, hæc valetudinem ac colorẽ ecclesiæ præbent: hæc tolle, nihil nisi ecclesiæ cadauer relinques. Quid tu hìc nobis de corpore aërio somnias? quasi nos ecclesiam in terra posse negemus inueniri. Semper & fuisse in terris, & futuram deinceps ecclesiam non dubitamus. quamquam eius aspectum aliquando illustrem, vt conspici ab omnibus possit, aliquando tanta caligine, vt vix agnoscas, obscuratam esse fateamur. At tibi

tibi nulla ecclesia placet, nisi quæ perpetuò floret, atque in omnium hominum oculis versatur, quæ longam & ab ipsis initijs deductam episcoporum successionem retinet, quæ Romano pontifici paret. Nimium tu nunc serò venisti Campiane, vt hæc nobis, delirantium papistarum insomnia narrares: plus millies audiuimus, diluimus, discussimus. An tu enim te nobis posse putes persuadere, eum esse ecclesiæ statum, vt nequeat obscurari, vt nihil perfidia, nihil hostes, nihil Antichristus valeat? Delere hi quidem ecclesiam nunquam possunt, in angustias compingere, ac compellere in latebras possunt. Ecclesiam Augustinus lunæ similem esse dixit, quæ nunc tota lucet solis incensa radijs, nunc luminis magna parte priuatur, nunc lumen omnino nullum ostendit. Ita ecclesia interdum lumine clarissimo illustratur, interdum obscurior apparet, interdum vix apparet quidem, & omnino in magna luminis accretione ac diminutione versatur. *August. Ep. 48.*

Vis id tibi exemplis faciam manifestum. Dauide rege & Salomone, floruit apud Israëlitas illustris ecclesia: at Achabo dominante, vsque adeo fuit ecclesiæ Israëliticæ aspectus obscuritate infuscatus, vt diuinissimus Propheta Elias præter se neminem esse relictum quereretur. Si ecclesiæ illius tanta vastitas esse potuit, vt ex omni illo piorum hominũ numero nullus omnino reliquus esse videretur (etsi quidem reliqui erant re permulti) mirum esse nõ potest in regno Antichristi, qui omnes Acabos & Iezabelas immanitate superat, ita fuisse direptam ecclesiam, vt mira esset fidelium solitudo. Neque tamen in ista religionis & ecclesiæ vastatione efficere potuit Antichristus, quin multę χιλιάδες & μυριάδες sanctorũ remãserint, qui genua Bestię nũquã flexerint, nec signum *1. Reg. 19. 18. Rom 11. 3.*

Universidad de Deusto
Biblioteca

eius inuri sibi permiserint. Descendamus ad illud tẽpus, in quo Christus in terris egit, & Hierosolymitanę ecclesię statũ cõsideremus. Nulla enim ecclesia Romanæ similior esse potest, quàm illa, cuiusmodi tũ fuit, quãdo Christus salutis nostrę negotium procurauit. Erant scripturæ, erat populus legis studiosus, erat tẽplũ, erãt Leuitæ, erãt sacerdotes, erat pontifex maximus. Quid hîc videri potuit ad integram ecclesiam defuisse? Christus tandem prodit in mediũ, & salutis nũcium affert: hũc Christum Dei filium, patris legatum, cælestis doctrinæ magistrum, salutis authorẽ hæc ipsa ecclesia odit, insectatur, maledicit, postremò occîdit. Illa ergo ecclesia fuitne Campiane, vera ecclesia, an non fuit? Si fuit, Christum ergo vera ecclesia odit, & morte dignum iudicauit. Si non fuit, tum vbi tandem & quæ fuit? Nam Christus initio numerum habuit perexiguum, vt si cũ Christo fuisse ecclesiam responderis, in illud ipsum incideris, quod in nobis reprehendis. Iã si Hierosolymitanæ ecclesię cõtingere potuit, vt quanquã ecclesię nomen suo iure & lõgissima successione possideret, tamen reuera nihil aliud esset, quàm antrũ & spelunca latronũ, non video quid sibi Romana ecclesia vẽdicare possit, quominus etsi ecclesiæ laruam, & nomen, & vestes retinet, corpus tamen ipsum iamdudum amiserit. Quid si enim Lutherum Romana ecclesia damnauit? ideóne hæreticus erit Lutherus, illa Catholica ecclesia? at Christum Hierosolymitana trucidauit, quem cum suis fuisse ecclesiam vellent negare, si possent, vt sese ex istis salebris, in quas inciderunt, expedirent. Verùm forsan in Christi noua ecclesia nihil tale posse euenire inquiẽt. At Paulus antequã Christus ad iudicium venerit ἀποστασίαν futuram prædixit, quã patres antiquissimi de religione atque ecclesia intelligunt,

& Chri-

& Christus de suorum paucitate vaticinatur clarissimè: *Quum venerit filius hominis, num reperturus est fidem in terra?* Si fides vix vlla in terris remanebit, & ecclesia sine fide dici ecclesia non potest nisi ὁμωνύμως, sequitur quãdo Christus venerit, perexiguum fore numerum eorũ, ad quos verę ecclesiæ nomen pertineat. Habes nunc scripturas, quæ hoc penicillo ecclesiam depinxerunt, nisi tu te existimas ecclesiam meliùs posse depingere, quã ipse Spiritus sanctus potuit, qui lõgè aliis coloribus atque alio penicillo verã ecclesiam depinxit, quam tuam video esse depictam: in qua præter pictos parietes nihil supereſt. *Verùm sunt*, inquis, *Christi ad Asiaticas ecclesias sunt, Petri, Pauli, Ioãnis, aliorũ ad diuersas ecclesias epistolæ, frequentes in actis Apostolicis inchoantur & propagantur ecclesiæ.* Quid tũ Campiane? quid ex istis efficere cogitas? fuisse has nõ soli Deo, sed Christianis etiam manifestas? Quis id vnquam negauit? Asiaticæ illæ ecclesiæ, ad quas Christus, Corinthia, Philippensis, Thessalonicensis, Colossensis, ad quas Paulus epistolas dedit, particulares erant ecclesiæ & aspectabiles. An nos vnquã id sumus visi dubitare, possit ne aliqua ecclesia esse manifesta? At eas omnes singulares ecclesias quæ purum Dei verbum profitẽtur, eosque ritus exercent, quos Christus præscripsit, aspectabiles vocamus & manifestas. Ita sunt Dei beneficio multę hodie manifestę ecclesię in Anglia, Scotia, Germania, Gallia, cęteris̃q; gentibus Christianis, quas vobis Iesuitis dolet esse tã manifestas. Sed cuiusmodi hoc est? Illæ ecclesię ad quas Christus & Apostoli scripserunt erant manifestę: Ergo, ecclesia Catholica semper erit manifesta. Hãccine Romæ in illa præclara Iesuitarũ schola Dialecticã didicisti? hęc te Cãpiane nostris Academicis probaturũ putauisti? Sed vbi nũc illę sunt

Luc. 18.8.

ecclesiæ,quæ tũc ita fuerũt manifestæ? Ostẽde mihi Ephesinam,Smyrnẽsem, Pergamenam, Corinthiã,cæteras.Nũc istę nusquã apparent,& ecclesię esse desierunt. Quod istis ecclesijs vidimus euenisse,doce nõ posse in Romanã ecclesiam cadere. Atque vt esset Roma ῥύμη ecclesia tamẽ salua remaneret,quã nulli vrbium aut imperiorum interitus obruere possunt.Et florẽt nunc amplissimæ ecclesiæ,quę vestram pseudocatholicam ecclesiã multitudine penè exæquant,veritate certè superant.

Verùm,ais,*sæculis quindecim nõ oppidum,nõ villam,non domum reperire possumus imbutam doctrina nostrâ*. Id verò falsissimum est Campiane. Tẽporibus enim Apostolicis omnes ecclesiæ, omnes vrbes,omnia oppida, familiæ omnes eandem fidem ac religionem coluerunt,quã nũc nos profitemur. Deinceps paulatim doctrinæ puritas corrũpi cœpit, & varia superstitio latiùs manauit cui tamen patres sanctissimi quantum poterant restiterunt, quousque illud mysterium iniquitatis,quod ætate etiam Apostolica radices egerat,per omnes ecclesiæ partes permearat, & totam tandem ecclesiam occuparat.Efficere tamen sceleratus Antichristus nunquam potuit, quin sanctorum multitudo magna remaneret, quique erant ad vitam sempiternam conscripti, ab impuris ac nefarijs Antichristi sacris abhorrerent. Etenim in ipsa Romana ecclesia, etiam pessimis temporibus,tamen multi semper reperti sunt, qui dominum Deum patrum suorum colerent,nec se infanda idololatria contaminarent. Testis est omnium temporum historia, quam ego nunc persequi potui,si necesse esset, & domos, villas, oppida,vrbes, regiones nonnullas commemorare,in quibus ecclesiam Christus frequentem & copiosam habuit.Græci profectò nũquam adhuc induci potuerunt, vt se ad vestram ecclesiam adiungerent: & à vobis non minùs auersi sunt,quàm nos sumus. Et tamẽ sic ista fingis, quasi pontifex Romanus totum terrarum orbem imperio suo non ita pridem complexus fuerit, donec infœlix monachus, vt inquis,incesto connubio votam Deo virginem funestasset, aut Heluetus gladiator in patriam cõiurasset, aut stigmaticus perfuga Geneuam occupasset. Perge,inquã, Campiane optimo cuique maledicere atque omnia conuicia facere: effunde vniuersum acerbitatis tuæ virus, quandoquidem in illos te fore emissarium recepisti. Lutheri nomen in libro iustorum conscriptum est, eiúsque erit memoria apud pios omnes perpetuò sacrosancta, Tua verò maledicta nullum habent aculeum, nullum vulnus faciunt. τὸ ψόφος ἐνίοτε καὶ περαιτέρω τῆς ἀκοῆς ἀφικνεῖται. Monachum appellas, cum ipse sis fraterculus, & monachi fraterculis nunquã habiti sunt inhonestiores. Sed votam Deo virginem incesto connubio funestauit. Virginem Lutherus voto inconsiderato & superstitioso prius alligatam, pòst in religione meliùs institutam sancto matrimonio sibi copulauit. Hìc tu quantum voles, & quàm tragicè vociferare. Zuinglium etiam gladiatorem appellas, cum ipse sis lanista. Sed quid ille fecit vnquam gladiatoriũ? nempe mori cum suis ciuibus non recusauit. Si rogatus à senatu Zuinglius in bellum contra hostes & patriæ & religionis est profectus, ibique circumuentus à nefariis latronibus periit,quid ille fecit,quod nõ & fortem virum,& bonum ciuem & fidelem gregis sui pastorem decuit? Nam quod ais illum in patriam coniurasse, id etsi est impotentis linguæ mendacium, miror tamen vt crimen illi esse à te obiectum. Nunc enim velle in patriam & principem coniurare magnæ apud vos laudi ducitur.

2.Thess.2.7. 1.Ioan.2.18.

Sleidan.lib.5. Oecolamp. epist.lib.4.

Caluinum quem tu perfugam & ſtigmaticum vocas tota Chriſti eccleſia virum optimũ & ſeruum Domini conſtantiſſimũ nouit: qui tantũ ab omni dedecore ac turpitudine abfuit, quãtum tu à modeſtia atque honeſtate. Si ſtigmaticus fuit: fuit etiam Paulus, fuerunt alij. at non fuit. quod perfugam dicis, vbi ipſe iam aliquot annis vixeris, & qualis fueris recordare. Caluinus quam ſemel administrandam eccleſiam ſuſcepit, eam nunquam deſeruit, in ea cum omnium ſummo amore vixit, in ea diem obiit. Sed quid ego tibi quicquam pro iſtis præſtantiſſimis atque excellẽtiſsimis viris reſpondeam, quos tu nunquam, κἂν διαῤῥαγῇς ψευδόμενος, iuſta aliqua infamia aſperges.

Galat. 6. 17.

Verùm nunc tuam audiamus ſermocinationem, quam appellas. Quæris autem *num eccleſiæ ſubſcribamus, quæ ſeculis anteactis viguit*? ſubſcribimus. *cui*, inquis? reſpõdeo, eccleſiæ Apoſtolicis & Propheticis fundamentis extructę. Hieroſolymitanæ, Antiochenæ, Epheſinæ, illíſque omnibus nobiliſsimis eccleſiis, de quibus in Apoſtolorum epiſtolis legimus: etiam Romanę antiquæ, cui hęc tua nihil habet ſimile: deinde iis etiam eccleſiis ſuffragamur, quarum in hiſtoriis mentionem legimus, quæ ſatæ ab Apoſtolis doctrinæ ſemen integrum & incorruptum tenuerunt. Hæ quamdiu in præceptis Apoſtolicis perſtiterunt, veræ eccleſiæ fuerũt & illis nos eccleſiis ſubſcribimus, ſempérque ſubſcribemus. Hic nunc exiſtimo ſermocinationis tuæ ſeriem interciſam eſſe: non enim tuũ tibi reſponſum redditum eſt. Itaq; quę deinceps pertexis, minimè cohęrét. Sed tibi nihil placet, niſi tuæ ſubſcribatur eccleſiæ Romanæ, cui nos, quia ſcripta Apoſtolica corrupit, ſubſcribere meritò recuſamus. Quære alios ſubſcriptores Campiane, nulli nos niſi Apoſtolicæ ſubſcribemus.

Vnũ illud, inquis, *crepãt in tenebris, vbi, vbi ſit eccleſia, tantũmodo ſanctos & in æthera deſtinatos ea continere*. Non ſic de eccleſia loquimur, vt tu ſcribis: eccleſiam enim edocti ſumus ex ſacris literis diſtinguere, vt alia ſit aſpectabilis, alia hominum aſpectum fugiat. In externa atque aſpectabili eccleſia, ad quã ij omnes pertinẽt, qui verbũ audire & ſacramenta percipere volunt, multos fatemur eſſe ſimulatos Chriſtianos, qui fidei perſonam, quàm veram fidem habere malũt. Eccleſiã autem inuiſibilem piorum eſſe dicimus, qui Euangelium vera fide comprehendunt. Hi etſi cerni poſſunt, quandiu cum hominibus viuunt, quandoquidem homines ſunt vt cæteri, tamen quia nec fides, nec Dei electio eſt oculis manifeſta, quæ illos eccleſiæ ciues facit, hanc ſanctorũ atque fideliũ eccleſiam ſenſum oculorum omnem effugere affirmamus. Huius eccleſiæ Chriſtus caput eſt, ad hanc nullis niſi electis aditus patet. Non ergo nullam eccleſiam agnoſcimus, niſi quę ex ſanctis ſolis cõſtet (ita enim nulla fuiſſet aſpectabilis eccleſia) ſed quicunque in terris hominũ cętus doctrinam propheticã atque apoſtolicã profitetur, eã Chriſtum eſſe veram eccleſiã prædicamus, quantúmuis improbi in ea multi reperiantur. Neq; hæc nos nunc fingimus primum & comminiſcimur, vt tu ais, ſed parati ſumus ea & ſcripturarum tabulis, & antiquitatis authoritate comprobare. Solare ergo te noſtrorum Academicorum acumine, Campiane, quantum voles, & multa tibi de nobis pollicere. aut aliud acumen afferas oportet, aut tuo acumine nullum noſtrúm falli poſſe confido. Si in frequente noſtrorum Academicorum corona hæc tua tam inepta & puerilia, effutires, non argutias tantùm, opinor, tuas, ſed te quoque ſuis ingeniis tam turpiter illudentem diſcinderent.

Universidad de Deusto
Biblioteca

EDM. CAMPIANVS.

IIII. Ratio.

CONCILIA.

GRauis, Ecclesia nascêre, quæstio de legitimis cæremoniis, quæ credentiũ animos disturbauit, coacto Apostolorum & seniorum concilio, soluta est. Credidere parentibus filij, pastoribus oues, in hæc verba mandantibus. Placuit Spiritui Sancto & nobis. Sequuta sunt ad extirpãdam hæresim, quæ varia quibusque seculis pullulauit, œcumenica veterum concilia quatuor, tantæ firmitudinis, vt iis, ante annos mille, ‖ singularis honos tãquam diuinis vocibus haberetur. Non abibo longius. Etiam domi nostræ, comitiis regni, eadem concilia pristinum ius inuiolatámque dignitatem obtinent. Hæc citabo, téque ipsam, Anglia, dulcissima patria, contestabor. Si quemadmodum præ te fers, quatuor ista concilia reuerebere, summum honorem primæ sedis episcopo, id est, Petro deferes: Incruentum corporis & sanguinis Christi sacrificium in altari recognosces: Beatos Martyres, diuósque omnes cælites, vt pro te Christo supplicẽt, obsecrabis: Multeroſos apostatas ab infando concubitu & incestu publico coercebis: multa facies quæ demoliris, multa quæ facis, infecta voles. Porrò ‖ Synodos aliorum temporum, nominatim verò Tridentinam, eiusdem auctoritatis ac fidei cum primis illis fuisse, quando vsus venerit, demonstraturum me spondeo atque

Act. 15.

Gregorius quatuor Cõcilia quatuor Euangeliis æquauit.

Greg. lib. 1. ep. 24.

Am. 1. Elisab.

Constantino. cap. 1. Eph. conc. in epi. ad Nestor. Nic. can. 12. Chal. can. 1. Nic. apud Sab. lib. 1. ca. 1. Vide Bal. can. 4. 6. 23.

Omnes Synodos Campianus Euangelio æquales facit.

Mat. 28. Io. 14.

que recipio. [a] Auctus igitur conciliorum omnium valido & exquisito præsidio, cur non ingrediar in hanc palæstram animo tranquillo & præsenti, obseruaturus aduersarium quò se propiatú? Nam & euidentissima producam quæ distorquere non poterit, & probatissima quæ respuere non audebit. Fortasse verbosiùs obloquendo diem extrahere conabitur: sed ab intentis hominibus, si vos ego bene noui, nec aures nec oculos compilabit. Quòd si quis erit omnino tam demens, qui se vnum opponat senatoribus orbis terræ, & iis quidem omni exceptione maioribus, sanctioribus, doctioribus, vetustioribus, libenter aspiciam illud os, quod vbi vobis ostendero, reliqua cogitationibus vestris relinquam. Interim hoc monebo. Qui pleno concilio [b] ritè atque ordine consummato momentum & pondus abrogat, videri mihi nullo consilio, nullo cerebro, neque solùm in Theologis tardum, sed etiam in politicis inconsultum. Si vnquam Dei Spiritus illuxit Ecclesiæ, certè illud est tempus immittendi Numinis, quum omnium ecclesiarum quæ sunt in terris patentissimæ, religio, maturitas, scientia, sapientia, dignitas, vnam in vrbem confluxerint, adhibitísque modis omnibus, diuinis & humanis quibus indagari veritas possit, promissum implorent Spiritum, quo salutariter & prudenter sanciant. Prosiliat nunc

a Falsum: antiqua Cõcilia fidem Romanam non confirmant.

b Concilium Tridentinũ nec plenum fuit nec ritè consummatum: id quod & Cæsar & rex Gallorum iudicarunt. Sledan. an. 1551. lib. 23. Commentus quorundam.

aliquis factionis hæreticæ magistellus, attollat supercilia, suspendat nasum, frontem perfricet, iudicésque suos scurriliter ipse iudicet, quos ille ludos, quos iocos dabit? Repertus est Lutherus qui diceret, anteferre se Conciliis, duorum suffragia bonorum & eruditorum hominum (putatote suum & Philippi) si quando in Christi nomine cõsensissent. O circulos. Repertus est Kemnisius, qui Concilium Tridentinum ad suos vertiginis importunæ calculos exegerit. quid lucratus? infamiam. Dum iste, ni cauerit, sepelietur cum Ario, Tridentina Synodus quo magis inueterascet, eo magis indies eóque perennius efflorescet. a Bone Deus, quæ gentium varietas, qui delectus episcoporum totius orbis, qui Regum & Rerumpublicarum splendor, quæ medulla theologorum, b quæ sanctitas, quæ lachrymæ, quæ ieiunia, qui flores Academici, quæ linguæ, quãta subtilitas, quãtus labor, quam infinita lectio, quantæ virtutum & studiorum diuitiæ, augustum illud sacrarium impleuerunt? Audiui ego pontifices exultantes, & in his Antonium archiepiscopum Pragensem, à quo sum creatus presbyter, amplissimos & prudentissimos viros, quòd in ea schola hæsissent aliquot annis: vt nullum Ferdinandi Cæsaris, cui multum debuerant, regalius & uberius in se beneficium colerent, quàm hoc fuit, quod in Tridentino gymnasio legati ex Pannonia consedissent.

Lib. de Babil.

Martinus Kemnitij examen Conc. Tridentini.

a Tridẽtini concilii egregiæ laudes.

b Duo episcopi deprehensi sunt in adulterio & occisi. Illyric.

dissent. Intellexit hoc Cæsar, qui reuersis ita gratulatus est. Aluimus vos in schola optima.

Huc inuitati fide publica cur nõ properarunt aduersarij, vt eos palàm refellerent, in quos ranunculi coaxant è cauernulis? Hussio & Hieronymo fregere fidem, inquiunt. Quis Constantiensis Concilij proceres. Falsum est. nullam enim dedere. Sed nec in Hussium tamen animaduersum fuisset, nisi homo perfidiosus & pestilens, retractus ex fuga quam ei Sigismundus Imperator periculo capitis interdixerat, a violatis etiam conditionibus quas scripto pepigerat cum Cæsare, vim omnem illius diplomatis eneruasset. Fefellit Hussium præcipitata malitia. Iussus enim, cũ barbaras in sua Bohemia tragedias excitasset, se metipsum sistere Constantiæ, despexit in prærogatiuam Concilij, securitatẽ petiit à Cæsare, b Cæsar obsignauit, Christianus orbis resignauit, maior Cæsare, redire ad mentẽ hæresiarcha noluit, periit. Hieronymus verò Pragensis furtim venit Constantiam, protectus à nemine, deprehẽsus cõparuit, peroranit, habitus est perbenignè, liber abiit quò voluit, sanatus est, hæresim eiurauit, relapsus est, exustus est. Quid toties vnũ exemplũ de sexcentis exagitãt? Repetãt annales suos. Anno 1553 *Martinus ipse Lutherus, odiũ Dei & hominũ, Augustæ positus coram Cardinale Caietano, nonne quod potuit, eructauit &*

Ex Huss.

a Falsum: nullas enim conditiones violauit.

b Nota.

Hier. Prag.

Maximiliani literis communitus, excessit? Idem accitus Wormatiam, cùm & Cæsarem & pleroſque Imperij principes haberet infenſos, nonne Cæſaris verbo tutus fuit? Poſtremò Lutheranorum & Zuinglianorum capita, præſente Carolo quinto, hæreticorum hoſte, victore, domino, nonne datis induciis, confeſſiones ſuas toties innouatas exhibuere comitiis Auguſtanis, & ſoſpites abiere? Haud ſecus, literæ Tridentinæ locupletiſſimas aduerſario cautiones prouiderant: vti noluit. Nimirum ſe iactat in angulis, in quibus vbi tria verba Græca ſonuerit, ſapere videatur: abhorret à luce, qui literatorem in numero poneret, & ad honeſta ſubſellia deuocaret. Catholicis Anglis [a] *tale chirographum impunitatis impetrent, ſi diligunt ſalutem animarum. Nos Huſſium non cauſabimur, in curiam, verbo Principis innixi, connolabimus.*

Anno 1521.

Auguſtana confeſſio. Videaſta Concil. Trident.

[a] Non eadē ratio.

Sed vt vnde ſum egreſſus eò regrediar, Concilia generalia mea ſunt. primum, vltimum, media. his pugnabo. Haſtam expectet aduerſarius amentatam, quam euellere nunquam poterit, proſternatur in eo Satanas, Chriſtus viuat.

GVILIELMVS WHITAKERVS.

PRoximus eſt de conciliis locus à ſuperiore nō admodum diſiunctus. Concilium enim quid aliud eſt quàm flos & tanquā epitome eccleſiæ itaque de conciliis quicquid dici poteſt, id pertinet ad

net ad eccleſiæ naturam. Sed quando nonnunquam iſta explicationis cauſa diſtinguuntur, ſeparatim à te proponi facilè patior. Eſt autem conciliorum nomen amplum, fides ſingularis, authoritas grauiſsima: & tu te nuſquam iactas inſolentiùs, quàm in hoc loco. Nunc enim quando concilia nominas, ſatis te refutaſſe aduerſarios exiſtimas, & certam tibi victoriam polliceris. Neque ego conciliorum dignitatem verbis conabor extenuare, & Nazianzenum miror de conciliis tam iniquè iudicaſſe, & acerbè ſcripſiſſe. Secum enim deliberaſſe ac planè conſtituiſſe ait, vt omnem epiſcoporum congreſſionem fugeret, quandoquidem nullius vnquam Synodi fœlicem exitum vidiſſet. Id etſi de multis verum fuit, quæ propter quorūdam ambitionem ac πολυπραγμοσύνην non veteres controuerſias ſuſtulerūt, ſed nouarum potiùs contentionum ſemina ſparſerūt, tamen nonnulla concilia ipſe exitus longè optatiſsimus cōprobauit. Quare quod prouocas ad Concilia, in multis quidem & maximis iudiciis ſequimur: in omnibus enim nec ipſi neceſſarium eſſe iudicatis. Sed tuas nunc de conciliis commentationes accipiamus.

Nazianz. epiſt. 42. ad Procop. μηδενὸς συνόδου τέλος εἶδον χρηστόν.

Grauis, quæſtio, inquis, *de legitimis ceremoniis, coacto Apoſtolorum & ſuorum concilio ſoluta eſt. Credidere parentibus filij, paſtoribus oues, in hæc verba mandantibus, placuit Spiritui ſancto & nobis.* Excellens verò certè & omni exceptione maius concilium dicis: in quo nihil temerè, peruersè, factioſè, vt fieri nonnunquam ſolet, ſed omnia diuinitus atque ex ipſius Spiritus ſancti authoritate geſta ſunt. Huic nos concilio niſi crederemus, nec filij nec oues eſſe poſſumus. Grauem de ceremoniis quæſtionem ſuſtulit, & illud acerbiſsimum Moſai-

Universidad de Deusto
Biblioteca

carum ceremoniarum iugum à Christianorum ceruicibus repulit, quò magis dolendum est aliud deinceps iugum, illo Mosaico grauius contra huius concilij mandatum, ecclesiæ à vobis esse impositum. Id enim planè constat ceremonias in ecclesiam Christianam inuectas atque hominum cõscientiis iniectas esse duplo plures quàm olim Moses iussu diuino veteri populo præscripsit. Id *Augustin. ad Ianuar.* Augustinus olim conquestus est, ceremoniarum multitudine factum esse vt Christianorum conditio multò quàm Iudæorum deterior videretur. Quod ille quidem multò magis dixisset, si illam ceremoniarum accessionem vidisset, quæ postea facta est. Quod si autẽ Apostoli ac seniores ex Spiritus sancti sensu atque iudicio illas ceremonias quas ipse Dominus sanxerat aliquando, remouendas esse statuerunt, quæ vestra fuit audacia contra huius & spiritus & concilij decretum vestras multiplices traditiones futilésque ceremonias Christianis obtrudere? An suas Dominus sustulit vt vestras stabiliret? an pauciores abrogauit, vt multò plures introduceret? an leuiores detraxit, vt imponeret grauiores? Itaque huius concilij, quod omnium & primum fuit & longè præstantissimum, diuina sanctio à vobis est nefariè violata. Et fieri posse credamus, vt qui in hos parentes & pastores tam impij extitistis, erga alios obseruantiores sitis? Nullum est omnino concilium, quod non sit iamdudum à vobis palàm protritum, vt vestrûm vnusquisque excommunicationibus mille irretitus teneatur. Et tamen audies, Campiane, facere conciliorum mentionem, quæ si valerent aliquid, vos certè nihilo magis in ecclesia, quàm publicani atque Ethnici tolerari deberetis.

Sequuta, inquis, *sunt ad extirpandam hæresim œcu-*

menica veterum concilia quatuor, tantæ firmitudinis, vt ante annos mille singularis honos, tanquam diuinis vocibus haberetur. Et nos illorum quatuor conciliorum saluberrimam fuisse authoritatem planissimè confitemur. Lege quid doctissimus Lutherus de quatuor illis conciliis scripserit, & nostram agnosce, de his quæ dicis, œcumenicis quatuor conciliis sententiam. Gregorio tamen cur assentiamur, causa nulla est, qui se *sicut sancti Euangelij quatuor libros sic quatuor concilia suscipere ac venerari* profitetur. Nam hoc concilia est non venerari, sed Euangelia violare. Quanquam id Gregorius, vt ego existimo, sensit quæ sunt in his quatuor Conciliis Contra Arium, Eunomium, Macedonium, Nestorium, Eutychetem, Dioscorum ex Dei verbo decreta atque cõclusa, ea se firmissimè amplecti, vt non magis ipsa Euangelia, quàm hæc decreta, quæ sunt scriptis Euangelicis comprobata, quibúsque infanda hæresis damnata est, rescindi patiatur. Neque enim possum existimare id Gregorium de totis hisce conciliis affirmare voluisse, vt Nicenum, Constantinopolitanum, Ephesinum, Chalcedonense concilium sacrosanctis Euangeliis penitus fide ac dignitate exæquaret. Et nos, quæ patres illi aduersus eos, quos dixi, hæreticos de filij & patris ὁμοουσίᾳ, de Spiritus sancti diuinitate, de Christi vnica persona, duabus naturis statuerunt, ea tam esse vera quàm ipsa Euangelia minimè dubitamus: non quòd ita conciliis istis visum est, sed quia hanc ipsam fidem Euangelia tradiderunt. *Etiam domi*, inquis, *nostræ comitiis regni, eadem concilia pristinum ius obtinent.* His quidem in rebus, aliisque etiam omnibus, quas scripturis conuenienter proponunt, ius pristinum dignitatémque retinent. Tamen ne putes tantum istis

Luth. de Concil.

Gregor. lib. 1. ep. 24.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Conciliis fuisse vnquam à nobis tributũ, vt quicquid ab illis sancitum fuerit, necessariò suscipiẽdum iudicaremus, accipe nunc quid nostra ecclesia de œcumenicis Conciliis senserit atq; statuerit: *Concilia errare possunt, & interdum errarunt, etiam in his quæ ad normã pietatis pertinent: ideóque quæ ab illis constituuntur, vt ad salutem necessaria, neque robur habẽt, neque authoritatẽ, nisi ostẽdi possunt è sacris literis esse desumpta.* Nunc hæc citato; & tuam, vt ais dulcissimam patriam contestator. Et hæc ipsa patria lõgè charissima, in qua natus, educatus, ornatus es Campiane, te vicissim contestatur, te rogat, te per omnia, quæ sunt dulcissima, obsecrat, vt desinas sibi in causa pessima amplius molestus esse, vt nolis suos filios impia & peregrina religione corrumpere, vt suam dignitatem, quàm externi hostis, chariorem habere, vt eò nunc tandẽ vnde es digressus, redire velis. Si illam quam Romæ imbibisti opinionem præiudicatam quámq; huc tecum in Angliam attulisti, vel ad breuissimum tempus deponeres, hanc tuæ patriæ vocem minimè contemneres.

In artic. Religionis: art. 21.

Sed quænam hæc tua futura est contestatio? Si inquis, *quatuor ista concilia reuerebere, summũ honorem primi sedis episcopo id est, Petro deferes.* Petro nos summum honorẽ meritò deferimus, nec tecum de Petro contendimus. Sed quæ Petri propria fuerunt, ea nihil ad pontificem tuum pertinere posse affirmamus, qui nec Petro nec Paulo similis vnquã fuit. Et quæ hæc est insania de Petri summis virtutibus tantopere gloriari, propria merita nulla posse prædicare? An tu sanum quemquam existimaturũ credis Petri fidem, pietatem, omnem virtutem ad tuum pontificem per alios tam innumeros, quorum multi non tam homines fuerunt, quàm hominum monstra, esse deriuatam?

Delirũ

Delirũ hoc quidem est, & quouis helleboro dignum: τέρας, vt inquit ille, ἔλεγχος ἰατρῶν. An ego tuum Gregorium decimum tertiũ, qui nunc Romæ dominatur, Petrũ esse dicã? num docet? num pascit? ne potest quidem. num Apostoli, num Episcopi officiũ facit? nihil minus. quid ergo agit? In Vaticano sedet, bella concitat, seditiones mouet, subditos in principẽ armat, orbem terrarum miscet. Hæccine Petrus fecit? num hoc est, esse Petrũ? num ista potes negare quin sint vera? huic ego honorẽ, vt Petro deferam? Sed expendamus quæ dicis. *Summum honorem*, ais, *primæ sedis episcopo, id est, Petro deferes.* Quo concilio id doces esse necessarium? Affers conciliũ Nicenum, can. 6. in quo nulla fit nec de primæ sedis episcopo, nec de Petro mentio: nec quidẽ omnino quicquam cõtra tuum pontificẽ magis valere potuit, quã illud Nicenæ Synodi decretũ. Omnes enim Metropolitanos & Patriarchas Romano Episcopo exæquat, nec ei quicquam amplius, quàm Antiocheno, Alexandrino, & cæteris aliarum prouinciarũ Metropolitanis tribuit. Ipsa si placet concilij verba audies. Τὰ ἀρχαῖα ἔθη κρατείτω, τὰ ἐν Αἰγύπτῳ καὶ Λιβύῃ καὶ Πενταπόλει, ὥστε τὸν ἐν Ἀλεξανδρείᾳ ἐπίσκοπον πάντων τούτων ἔχειν τὴν ἐξουσίαν· ἐπειδὴ καὶ τῷ ἐν Ῥώμῃ ἐπισκόπῳ τοῦτο σύνηθές ἐστιν. ὁμοίως δὲ κατὰ τὴν Ἀντιόχειαν καὶ ἐν ταῖς ἄλλαις ἐπαρχίαις τὰ πρεσβεῖα σώζεσθαι ταῖς ἐκκλησίαις. Hoc est, *Antiqua consuetudo valeat, quæ in Aegypto, Lybia, & Pẽtapoli sunt, vt Alexandrinus Episcopus super hæc omnia summã dignitatem habeat: quoniã & Romano pontifici hæc ipsa consuetudo est. Similiter & apud Antiochiam, & in cæteris prouinciis primatus & authoritas ecclesiis conseruetur.* Vides nũc opinor, Campiane, nihil esse datum Romano põtifici singulare, eiúsque prouinciam ac iurisdictionem certis finibus &

Concil. Nicen. Can. 6.

Universidad de Deusto
Biblioteca

cancellis esse circunscriptam. Atque hunc canonem Ruffinus, si nobis nō credis, isto modo interpretatur. *Apud Alexandriā, & in vrbe Roma vetusta cōsuetudo seruetur, vt & ille AEgypti, & hic suburbicanarum ecclesiarum solicitudinem gerat.* Suas ergo pontifex Romanus ecclesias vicinas & suburbanas curet, quibus illum Synodus Nicena contentum esse iussit: de nostris minùs deinceps solicitus sit, quæ nihil ad ipsius curam pertinent. Nisi admodū incautus fuisses, huius concilii mentionem profectò nullam fecisses. Sed Chalcedonense etiam Concilium adiungis, Act. 4. & 16. vt primæ sedis episcopo, id est, Petro summū honorem deferendum esse confirmes. Hanc sedē, Campiane, in summo olim honore fuisse concedo, huiúsque sedis episcopo primas delatas esse intelligo, cuius rei causam potes ex hoc ipso Concilio cognoscere. Neque enim id factum est Christi aliquo mandato, vt Romana ecclesia cæteras toto terrarum orbe ecclesias dignitate atque authoritate superaret, sed vrbis illius imperium patres in causa fuisse testantur, vt illi sedi priuilegia maiora deferrentur. Verba ipsa potes in hac eadem Actione quam citas, reperire. Si verò Romana ecclesia debuit authoritate diuina cunctis vbique terrarum ecclesiis præesse, quid patribus Chalcedonensibus venit in mentem, vt prærogatiuas nonnullas illi ecclesiæ concessas esse diceret non aliam ob causam, nisi quòd Roma imperii caput esset, eiúsque ciuitatis quæ mundi domina fuit, episcopum maiore aliquo honore dignum, quàm cæteros, iudicarent? Ille autem honor non alius fuit, quàm vt episcopus Romanus primum in Conciliis locum obtineret, primus sententiam diceret, cæteros ordine & loco anteiret. Atque hunc nos honorem Romano pontifici non nunc admodum

Ruffin. lib. 10.

Act. 16.

admodum inuidemus: eo, si placet, vtatur, modò ne, quia inter alios primus sedet, imperium in fratres & tyrānidem exerceat, quod ille iam multis sæculis fecit, & facere se iure posse sibi persuasit. Et quando nobis Concilium Chalcedonense obiicere voluisti, vt summum honorem tuo primæ sedis episcopo vendicares, ne abeam longiùs, id mihi velim respondeas. quamobrem hi patres Chalcedonenses sedem Constantinopolitanam Romanæ æqualem fecerint? Sic enim statuunt & rem definiunt. quandoquidem olim Romanæ ecclesiæ propter illius vrbis imperium priuilegia magna sunt tributa, æquum videri vt Noua Roma, quæ iam imperio fuit & Senatu ornata, iisdem quibus Vetus Roma, priuilegiis frueretur. Quanquam autem Romanus pontifex maxima contentione pugnaret, ne secum Constantinopolitanus episcopus exæquaretur, tamen efficere totis viribus non potuit quin Concilii sententia valeret, quæ Constantinopolitanum episcopum Romano parem fecit. Itaque malè mihi visus es tui pontificis honori ac dignitati consuluisse, quādo huius Concilii decretum meministi. Constantinopolitanum verò Concilium, quod etiam introducis, pro Romana sede nihil aliud decreuit, quàm vt episcopus Constantinopolitanus τὰ πρεσβεῖα τιμῆς, id est, *honoris prærogatiuam* proximè post Romanum obtineret. Id verò fatemur, sic fuisse distributas olim prouincias, vt Romana primas, secundas Constantinopolitana, & suas deinceps reliquæ certo ordine obtinerent. Sed quid hoc ad illam causam valet, quam nunc in manibus habemus? non hic ille honos est, quem sibi pontifex Romanus vendicat: non hæc illa est potentiæ & maiestatis amplitudo, quam sibi toties tribuit. Concilium autem Ephesinum sine

Can. 5.

causa à te citatum est. Nihil enim Romano pōtifici defert, quod nō aliis etiam episcopis cōueniret. Nam si id arripis, quòd Celestinus episcopus Romanus, præsidens sanctissimus & pater reuerendissimus appellatur, si quod Nestorio, nisi hæresin abiuraret, excommunicationem denunciat; sunt hæc Romano episcopo cum aliis communia. Non enim ille solus Reuerendissimus est salutatus, nec ille solus potuit de hæreticis iudicium pronunciare, Sin te illa magis delectant, *Hæc est fides catholicæ & orthodoxæ ecclesiæ, cui cuncti consentiunt orthodoxi pontifices*, malè hæc verba interpretaris. Omnes enim orthodoxi pontifices dicūtur his verbis non ecclesiæ, sed fidei consentire. Illa fides, quam iis literis patres sunt complexi, omnesvbique orthodoxi pontifices approbarunt, & nos etiam defendimus.

Ephesin. Con. in epist. ad Nestor.

Sed quid nunc in tua contestatione sequitur *Incruentum*, inquis, *corporis & sanguinis Christi sacrificium in altari recognosces.* Citas autem Concilij Niceni canonem 14. in quo nec incruenti, nec sacrificij, nec Altaris vlla mentio reperitur. Prohibentur autem Diaconi ne id sibi arrogent vt præsentibus episcopis aut presbyteris, cœnæ Dominicæ sacramentum procurare velint: neque enim Diaconis licere corpus Domini presbyteris tradere. Panem dici corpus Domini tritum est, quia corporis Domini sacramentum est. Nec tamen nego Cœnam Dominicam à multis antiquis patribus incruentum sacrificium appellari, quia & mortis Christi mysteria sine cruore & sanguine percipimus, & Deo laudes atque gratiarum actiones tanquam in sacrificium offerimus. Itaque Cyrillus ἀναιμάκτους θυσίας καὶ δοξολογίας, *incruenta sacrificia & laudationes* in cœna statuit, & Eusebius nos Domino altare extruere scribit ἀνα-

Cyrill. ad Regin.

ἀναίμων καὶ λογικῶν θυσιῶν κατὰ τὰ καινὰ μυστήρια, *incruentorū & rationabilium Sacrificiorū, secundum noua mysteria.* Si iam cuiusmodi sit hoc incruentū sacrificium quæras, ipse tibi suis verbis respōdeat Eusebi⁹, ἀντὶ θυσίας ἀναίμακτον ἡμῖν ἔδρας ἀντὶ θυσίας πρόσφερειν, *Memoriam nobis tradidit quā loco sacrificij offerremus.* Deinde Chalcedonensis Concilij Actionem 11. proponis, quæ nihil habet, quod quicquam ad istas causas spectet: neque locus ille Socratis, quē designas, lib. 1. cap. 8. Rectiùs multò simpliciúsque fecisses, si ipsa verba recitasses, non incertas ac confusas in margine notas posuisses. Sed veritus es, nisi fraudem aliquam adhiberes, ne nimiùm facilè deprehendi posses.

Euseb. de Demonst. lib. 1.

Quid in tua contestatione reliquum sit, audiamus. *Beatos Martyres, diuósque omnes, vt pro te Christo supplicēt obsecrabis: mulieroſos apostatas ab infando concubitu coercebis.* Num Martyres, diuique cœlites Christo pro nobis supplicent, nescimus: quid nos agamus, id eos ignorare certū est. Quare ad Christum potiùs accedimus, eúmque vnum obsecramus, qui & nouit quibus rebus indigemus, & vult, & potest, quæ petimus, largiri. Tu si placet riuulos quære, nos ex ipso fonte hauriemus, inueteratam verò diuos in precibus appellandi consuetudinem minimè curamus. Et si hic antiquus mos est, ab humana tamen superstitione, nō ab authoritate diuina manauit. Quod autem subiungis de mulierosis apostatis ab infando concubitu coercēdis, & Canones aliquot Cōcilij Chalcedonensis profers, in eo quidem antiquum obtines. Vnicus verò Canon contra Diaconissas perlatus est, quæ postquam ministerium susceperint, deinceps nupserint. Sed quàm hęc iniqua lex fuerit, facilè constat. Primùm enim quas Paulus sexagenarias ad minimum esse voluit, iste Canon qua-

Concil. Chalced. Can. 4. 1527.

1. Tim. 5.

dragenarias recipit:& tamen nuptias nõ permittit.Sed vouisse,inquies,cęlibes se futuras.Primùm doce vouere tale aliquid debuisse.tum si senserint votum se nullo modo posse persoluere, & si nupserint,aliter ac oportuit feciſſe. In rebus sua natura mediis velle vouere,quod nequeas præstare, est Deo illudere,& impiæ temeritatis crimen incurrere.persistere autem in impio voto est duplex scelus admittere.Itaque quod ius præscribit, *Præstat in malis promissis fidem non obseruare*: atque ita omnino faciendum est,quemadmodum suæ sorori Bernardus suasit,*In malis promissis rescinde fidem*

Bernard.ad Soror.de mod. bene viuendi Serm.62.

in turpi voto muta decretum:quod incautè vouisti ne facias: impia est promissio, quæ scelere adimpletur. Quid autem scelere plenius,Deóque odiosius esse potest,quàm intus libidinum incendijs inflammari,& tamen legitimam sanctámque medicinam recusare? Ar illud semper inculcas, voti legibus obligantur,Ergo tibi Cyprianus respondeat, *Si se*

Cypr.libr.1. epist.11.

ex fide Christo dicauerint,pudicè & castè sine villa fabula perseuerent: sin autem perseuerare nolint, vel non possint,melius est vt nubant.. Id nę consilij Cãpiane,virginibus dedisset Cyprianus, si hunc infandum esse concubitum,aut incestum publicum vt tu nimiùm scribis intemperanter, iudicasset. Quanto verò vobis honestius esset Monachis atque Fraterculis, concubitus illos vestros & nimiùm publicos & supra modum nefandos mittere, castúmque matrimonium colere? fieri enim potuit, quemadmodum Pius ille papa solitus est

Pius 2.

dicere,vt multi vestrûm in matrimonio seruarentur, qui nunc in sicco cælibatu damnantur. Sed qui sordidus est,pergat porrò in suis sordibus cõsenescere,qui sanctus est,turpitudinẽ fugiat, sanctitatem vitio & sceleri anteponat.

Hæc illa sunt quæ tu nobis in illa tua grauissima

ma contestatione effudisti,& Conciliorum interposita authoritate persuadere voluisti.Sed debes existimare Campiane,ementita Conciliorum nomina minùs apud nos,quàm certissimum Dei verbum,valere oportere.Nam quod deinde ais *Synodos aliorum temporum, & nominatim Tridentinam eiusdem authoritatis ac fidei cum primis illis fuisse*, equidem non credo,quantumuis id te,quando vsus venerit,demonstraturum spondes atque recipis. Multa tu quidem spondes, sed præstas nihil. Verùm hic ego pium Lectorem obsecro,omnesq; Christianos obtestor, vt quid hoc loco Campianus dicat, attendant. Synodos omnes,& nominatim Tridentinam quatuor Oecumenicis concilijs pares esse affirmat:quatuor autem Concilia Gregorius,quẽ citauit Campianus,cum quatuor Euangelijs exæquat:hinc nũc efficitur, omnia aliorũ temporũ Concilia eiusdem esse authoritatis & fidei cum quatuor Euangeliis. Non vrgebo, nec te nunc exagitabo,quemadmodum tu Lutherum soles. Verberandum te tacitis hominum iudiciis relinquo.Deinceps,hoc Conciliorum valido prę-sidio munitus ingrederis in palæstram, & aduersarium,quò se proripiat,obseruas.Tantus enim es bellator,tam peritus gladiator, & tam vehemens in præliando,vt veniente te fugiant illico omnes. Et nunc quemadmodum te sis in hoc prælio gesturus,& quas facturus strages,exponis.At mi Cãpiane,vide ne id in te vsurpari meritò possit,quod dici solet,Θεσσὺς μὲν ἔργῳ, ἐν πολλῷ ὁμίλῳ.

De dignitate Conciliorum multa prædicas, quam nos etiam summam libenter agnoscimus. Sed tamen non hominum multitudine,non apparatu,non pompa Spiritus sanctus alligatur.In Cõcilijs multa sunt nonnunquam partium studia, & maior pars vincit aliquando meliorem.*Repertus*,

inquis, *est Lutherus, qui diceret anteferre se Conciliis duorum suffragia bonorum & eruditorum hominum*. Et quid ni anteferret? aut quis illo dicto offendi meritò potest? Enimuerò Gerson ille Concilij Constantiẽsis moderator vnius hominis sententiam toti Concilio anteponere non dubitauit, *In sacris*, inquit, *literis erudito, atque authoritatem Catholicã proferenti, plus est credendum quàm generali Concilio*, Quod etiam Panormitanus confirmauit, quando ad hunc modum scribit, *Plus credendum est vel simplici laico scripturam proferenti, quàm toti simul Cõcilio. Repertus est*, inquit. *Kemnitius, qui Concilium Tridentinum ad suos vertiginũ importunæ calculos exegerit.* Cõcilium illud Kemnitius non ad suos calculos, sed ad verbi diuini normam exegit. At *quid lucratus?* inquis: *infamiam*, respondes. Si apud vos malè audit Kemnitius, non admodum miror, Id enim est sua doctrina, virtute, industria consequutus, vt inuidia odióque vestro dignus videretur. Sin vera laus rectè factis debetur, nactus ille est amplissimum prẽmium, nominis sui gloriam sempiternam. *Imò* inquis, *ni caueris, sepelietur cum Ario.* Te verò, Campiane de tuo potiùs, quam Kemnitij sepulchro solicitum esse oportuit: & vide, ne sit paratum tibi pro tuis maleficijs apud inferos sepulchrum.

Tit. de elect. can. significasti.

Hîc nunc incipis Tridentinum Concilium vehementiùs commendare. quasi nos illud præclarũ atque egregium Concilium cuiusmodi extiterit, nesciamus. Illius ego te tam esse studiosum facilè patior, me quidem nõ habebis riualem. De eo dixerunt alij, quæ vera sunt: quomodo & institutũ, & habitum, & dimissum fuerit. Itaque non conabor, quæ tu dicis, oratione eleuare: ea fide atque existimatione, quã potuit acquirere, per me fruatur. Quanquam id omnes intelligunt, non tam or-

Sleidanus. Illyricus. Kemnitius. Caluinus. Ioan. Inellus.

bis

bis Christiani Cõcilium, quàm paucorum hominũ in vnum locum concurrentium *conuenticulum* extitisse. Aderãt aliquot ieiuni fraterculi, qui maximam oneris partem disputando, scribẽdo, perorãdo sustinerẽt. Nam episcopi ac summi Cardinales res alias, quarum magis causa conuenerant, meditabantur, Sed sit, inquam, quòd fuit: non enim tuis laudationibus offendor. Et exultauerint pontifices, quòd in ea schola hæserint, è qua adhuc nõ admodum multi, quos sciam, vel docti Theologi, vel boni pastores prodierunt. Antonium etiã Pragensem sibi ipsi magnopere gratulantem introducis. aliquam enim illi gratiam referre voluisti, quia te presbyterũ creauit. bene habet: presbyter creatus est Campianus ab Antonio Archiepiscopo Pragensi. Vereor ne nimium lõgè abieris, vt mercem tam vtilem emeres. Sed nunc potes Missas celebrare, postquam es abrasus, & inunctus, & presbyter creatus.

Conuentus quorundam.

Quæris autem, atque in eo admodum exultas, *huc inuitati fide publica cur non properarint aduersarij?* De eo tibi responsum est abundè in Apologia ecclesiæ nostræ. Quid enim ibi faceremus, aut quorsum iter tam lõginquum ingrederemur? An vt lusi domum rediremus, aut exusti in Concilio temeritatem nostram lueremus? Nã disputãdi apud eos quis locus fuit, quorum singuli fidem pontifici Romano dederunt, & iurisiurandi se religione obstrinxerunt, vt nihil vnquam contra ipsius dignitatem ac voluntatem aut facerent aut dicerent? Quid ergo ab istis sperari potuit, quod quẽquam ad disputandum eliceret? Et metum attulit, Ioannis Hussij Bohemi, & Hieronymi Pragensis calamitas, quos patres Constantienses in ipso Concilio concremarunt. Et tamen Hussius fide publica fretus ad Concilium accesserat. *Arei*, in-

Universidad de Deusto
Biblioteca

quis, *Constantienses proceres nullam fidem dederè: quare nullam fregere.* Huſſio fidem publicam Sigiſmundus Imperator dedit, cui vt confideret æquum fuit. Ad Concilium venit, mox captus conijcitur in carcerem, cauſam coram Concilio dicit, damnatur fremẽte licèt Sigiſmũdo, exuritur. Nec fugit ille, vt tu mentiris, nec fugere potuit: homo ſanctiſſimus atque innocentiſſimus, tanquam ouis à lupis furioſis deuoratur, Quid illi Cæſaris authoritas, quid mandatum, quid publica fides profuit? *Cæſar*, inquis, *obſignauit, Chriſtianus orbis, maior Cæſare, reſignauit.* Quis ergo tutus eſſe poteſt, ſi nihil in Concilio Cæſaris literæ valebunt? Neque nos tam Ioannis Huſſij cõtra fidem publicã miſerandus interitus à veſtris Cõciliis deterret, quàm illud decretum, ab eo ipſo Concilio editum, Hæreticis non eſſe ſeruandam fidem. Ego vobis credam, quos ſcio nullam ſeruare fidem? Si faciam, dignus ſim, qui ſimiliter peream. Hieronymus autem Pragenſis ad Concilium ſua ſponte venit, fidem palàm eſt profeſſus, incendio eſt cõſumptus. Hic caſus horum duorum, quibus orbis Chriſtianus eo tempore nec ſanctiores nec doctiores habuit, perpetuũ erit & veſtrę perfidię horrẽdæque crudelitatis monimentum, & pijs ad cauendum in poſterum illuſtre documentum. Lutherum verò, quem tu odium Dei & hominum vocas, execrande fratercule, ipſa Dei manus virtusque defendit, vt ei nunquam nocere poſſetis. Non enim voluntas vobis, ſed occaſio ad perdẽdum Lutherum defuit. *Sed tutus*, inquis, *fuit Cæſaris verbo.* Neque enim auſus eſt Pontifex Luthero necem machinari, poſtquam ei Cæſar ſalutem promiſiſſet. An tu enim id laturum fuiſſe Carolum quintũ exiſtimas? Non fuit è re pontificis aliquid tẽtare, vnde Cæſar fidem fefelliſſe videretur. Id non tã facilè

cilè Carolus tuliſſet, quàm olim tulit Sigiſmũdus.

Nimium, ais, ſe iactant in angulis, *in quibus vbi tria verba Græca ſonuerint, ſapere videantur.* Tibi forſan ſapere videantur, qui vix (credo) potes tria ſonare Græca verba. *Abhorrent à luce, quæ literatorem in numero ponerent, & ad honeſta ſubſellia denocarent.* Hoccine eſt quod quæris Campiane, nomen, famam, honeſta ſubſellia, digito monſtrari, & dicier, hic eſt, αἰὲν ἀριστεύειν καὶ ὑπείροχον ἔμμεναι ἄλλων? id dolet, in numero non eſſe, in ſubſelliis non ſedere? Verùm mactè virtute, quem ingreſſus es curſum ad laudem, perſequere, ſpes eſt ad honeſta aliquãdo, quibus tu dignus es, ſubſellia poſſe aſcendere.

Quod autẽ petis, Catholicis Angelis tale Chirographum impunitatis impetrari, ſi diligũt ſalutem animarũ, iniquum certè poſtulas. Quid enim ſimile eſt, doctos homines vndique ad publicum Conciliũ conuenire, & perfugis in patriam reditum patere? *In Curiam*, inquis, *verbo principis innixi, conuolabimus.* Et tutò quidem: fidem enim ſi dat, certam vobis ſecuritatem poteſtis polliceri. Ac facilè credo verum eſſe quod dicis, quando aliqui iamdudum in curiam, nullo principis verbo innixi conuolaſtis. Vos verò, Campiane, ad Indos potiùs conuolate, vt nouam illam pontificis veſtri prouinciam perluſtretis: noſtra princeps ſapientiſſima tales hoſpites non deſiderat, & vos à ſe quàm poteſt longiſſimè repellit.

Sed iam vnde es egreſſus, eò regrederis, atque hunc de Conciliis locum ſplendidè concludis, *Concilia generalia mea ſunt, primum, vltimum, media.* Facilis & expedita victoria? Cæſarem te propè credam, *Veni, vidi, vici.* Sed hoc non eſt haſtam tuam, quam dicis, amentatam intorquere. Verba amentata vel potiùs amentiæ plena video, haſtã adhuc nullã conſpicio. aut haſta tibi,

Universidad de Deusto
Biblioteca

aut amentum, aut vires defuerunt, aut quod magis credo, hæc simul vniuersa. Cupimus certè Academici, Campiane, experiri quàm tu peritè hastas vibrare didiceris, & fore speremus, vt tu nostris hastis confossus aliquando audaciam temeritatémque, & inertiam huius pugnæ tuam sentias atque agnoscas.

EDMVNDVS CAMPIANVS.

V. Katio.

ANTIOCHIAE, qua primum PATRES *Act. 11. 1. Cor. 12. Ephes. 4. 1. Cor. 16. Matth. 28. & 23.* in vrbe Christianorum nobile cognomentum increbuit, doctores, id est, eminentes theologi, & prophetæ, id est, concionatores perquàm celebres floruerunt. Huiusce generis scribas & sapientes, doctos in regno Dei, noua promentes & vetera, Christum callentes & Moysen, Dominus ipse futuro gregi prospexerat. Hos ingentis beneficij loco donatos explodere quanti maleficij est? explosit aduersarius, quid ita? quia stantibus illis concidisset. Id ego cum pro certissimo comperissem, pugnam simpliter exoptaui, non illam iocularem qua turbæ velitantur in compitis, sed istam seueram & acrem qua congredimur in vestris philosopherum spacijs.

a Falsum: nullū enim doctum scribam explosimus.

Pede pes, densusque viro vir.

Ad Patres si quando licebit accedere, confectum est prælium. tam sunt nostri, quàm Gregorius ipse decimus tertius, filiorum Ecclesiæ Pater amantissimus. Nã vt omittã loca sparsa, quæ ex monimentis veterum S. Dionys. Areopa. de quo vide

Adon. Tyr. in martyrol. Adon. Lurē. Syng. Tund. Metap. Comment. in 1. 2. 3. Deut. Itē. in Capt. Bab. Dia. 1. & 2.

veterum conquisita, nostram fidem apposite affirmatéque prælucent, tenemus horum integra volumina, quæ de industria religionem quam tuemur euãgelicam distinctè copioséque dilucidant. Duplex Hierarchia Martyris Dionysij, quas classes, quæ sacra, quos ritus edocet? Pupugit eares Lutherum tam valdè, vt huius opera similima somniis, nec non perniciosissima iudicaret. Imitatus parentem Caussæus, nescio quis terræ filius ex Gallia, non est veritus hunc a *Dionysiũ inclitæ gentis Apostolum vociare delirum senem. Centuriatores vehementer offendit* b *Ignatius, offendit & Caluinũ, vt in eius epistolis deformes næuos & putidas*

a Dionysius supposititius.

b Ignatius supposititius.

Cen. 9. ca. 10 Inst. lib. 1. ca. 13. nu. 19.

Cen. 2. ca. Vide ea. 1. li 2. ca. 10. & seq.

nænias, hominum quisquiliæ, notarint. Censoribus illis fanaticum quiddam Irenæus edidit: Clemens, auctor Stromatum zizania fecésque protulit: reliqui patres huius æui sanè c *Apostolici viri, blasphemias & monstra posteris reliquerunt. In Tertullianorapiunt auidè quod à nobis edocti, nobiscum communiter detestentur: sed meminerint, libellum de præscriptionibus, qui nostri temporis sectarios tam insigniter perculit, nunquam fuisse reprehensum,* d *Hippolytus Portuensis episcopus, quàm bellè, quàm clarè, Antichristi nerum, Lutherana tẽpora, præmonstrauit? Eũ propterea scriptorem infantissimum & laruam nominant. Cyprianum delicias & decus*

c Erãt Apostolici viri, tamen non omnia Apostolica scriptis prodiderunt.

Lib. de præscript. hær.

Orat. de cons. eccl.

d Hippolytus supposititius.

Ind. &c.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Africæ, Gallicanus ille criticus, & Magdeburgi, stupidum & destitutum Deo & deprauatorem pœnitentiæ *nuncuparunt. Quid admisit? Scripsit enim de virginibus, de lapsis, de vnitate Ecclesiæ tractationes eiusmodi, eas etiam Epistolas Cornelio Romano pontifici, vt nisi fides huic martyri detrahatur, Petrus Martyr Vermilius, omnésque cum eo fœderati, peiores adulteris & sacrilegis habeantur. Ac ne singulis insistam diutius, Patres huius seculi*[a] *damnantur omnes*, quippe qui doctrinam de pœnitentia mirè deprauarint. *quo pacto? nam austeritas canonum quæ viguit ea tempestate, maiorem in modum displicet huic secta plausibili, quæ triclinijs aptior quàm templis, voluptarias aures titillare, & puluillos omni cubito sólet assuere. Quid ætas proxima, quid peccauit? Chrysóstomus & ij Patres* iustitiam fidei fœdè *videlicet* obscurarunt. *Nazianzenus, quem, honoris causa Theologum veteres appellarunt, Cauſſæo iudice*, Fabulator, quid affirmaret, nescit. *Ambrosius* à Cacodæmone fascinatus est. *Hieronymus* [b] æque damnatus atque diabolus: iniurioſus Apostolo, blasphemus, sceleratus, impius. Vnus *Gregorio Massonio* pluris est Caluinus quàm centum Augustini. *parum est, centum, Lutherus* nihili facit aduersũ se, mille Augusti-

Cauſſ. dial. 8. & 1. Cont. 3. ca. 4

Cent. 3. ca. 6

Canones Pœnitentiales veteres.

Ezec. 18. Trac. in cap. 5.

Dial. 6. 7.

Beza in Act. Apost. ca. 19.

Stanchar. de Iris. Lib. contra Hær. Reg. Angl.

a Falsum: non enim patres huius seculi damnamus

b Falsum: hoc totum est de Hieronymo.

Augustinos, mille Cyprianos, mille Ecclesias. *Longius rem deducere, supervacaneum puto. Nam in hos qui bacchãtur, quis miretur in Optatum, Athanasium, Hilarium, Cyrillos, Epiphanium, Basilium, Vincentium, Fulgentium, Leonem, Gregoriúmque Romanum fuisse procacissimos?*

Quanquam si datur vlla rebus iniustis iusta defensio, non inficior, habere Patres, vbicunque incideris, quod isti, dum sibi consentiunt, necessariò flamachentur.

Etenim qui odêre festa ieiunia, quo animo oportet esse in Basilium, Naziãzenum, Leonem, Chrysostomum, quid de Quadragesima, & indictis ieiuniorum feriis, tanquam de rebus iam vsitatis, conciones egregias publicarunt?

Qui suas animas auro, libidine, crapula, & ambitiosis conspectibus vendiderunt possúntne non esse inimicissimi Basilio, Chrysostomo, Hieronymo, Augustino, quorum excellentes libri de[a] *Monachorum instituto, regula, virtutibus, teruntur?*

Qui captiuam hominis voluntatem inuexere, qui Christiana funebria sustulere, qui diuorum reliquias incendêre, sintne placabiles Augustino, qui de[b] *Libero Arbitrio, libros tres, De Cura pro mortuis, vnum, De miraculis ad Basilicas & memorias martyrum, prolixum caput nobilissimi operis & conciones aliquos exarauit?*

a At isti Monachi nostris dissimillimi fuerunt.

b At in his libris arbitrium liberum non statuit.

Lib. 22. de Ci. Dei. ca. 8. & ser. de diuer. 34. & seqq.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Qui fidem suis captiunculis metiuntur, nonne succenseant Augustino, cuius est insignis epistola contra Manichæum, qua se profitetur, [a] *Antiquitati, Consensioni, Successioni perpetuæ, & Ecclesiæ quæ sola inter tot hæreses Catholicæ nomen vsu capione vendicat, assentire?*

[b] *Optatus, Mileuitanus episcopus, Donatianam partem reuincit ex communione catholica, nequit am accusat ex decreto Melchiadis, hæresim refutat ex ordine Romanorum Pontificum, insaniã patefacit ex Eucharistia & chrismate contaminatis, sacrilegium horret, ex diffractis altaribus*, in quibus Christi membra portata sunt, *pollutísque calicibus*, qui Christi sanguinem tenuerunt. *De Optato quid sentiat, aueo scire, quem Augustinus vt venerabilem & catholicum episcopum Ambrosio parem & Cypriano, quem Fulgentius vt sanctũ & fidelem Pauli interpretem, Augustini similem & Ambrosy meminerunt.*

Athanasy symbolum in templis concinunt. Num fauent ei? qui Antonium Eremitam Aegyptiũ, grauis auctor, accurato libello dilandauerit, quíque cùm [c] *Alexandrina Synodo, iudicium sedis Apostolicæ, diui Petri, suppliciter appellarit? Prudentius in hymnis quoties precatur martyres quos decantat? quoties ad eorum cineres & ossa regem martyrũ veneratur? Num hunc probabunt?*

Hiero-

a At istis omnibus veritatem anteponit eodem in loco Augustinus.

b Optatus hic, vetus pater, nuper editus.

c Epistola suppositiua.

Cont. epi. Man. quam vocant fundamenti. c. 4.

Lib. 1. contra Parmen.

Lib. 1.

Lib. 3.

Aug. lib. contr. Parmen.

De Vnit. cap. 16. & lib. 3. de Doctr. christ. c. 30.

Fulgent. lib. 2. ad Monim. init. epi. cyrill. Alex. ad Felic.

Hieronymus pro diuorum reliquiis & honoribus scribit in Vigilantium: In Iouinianũ, pro virginitatis gradu. Huncine patientur?

Vide epist. D. Amb. ad Epis. Ita item ad so. li. 10. ep. 85. Item. ser. 91 Aug. li. 22. de Ci Dei cap. 1.

Ambrosius tutores suos Gerualium & Protasium, celebritate notissima, vt Arrianam ignominiam honestauit: cui facto diuinissimi Patres encomion tribuere: quod factum, Deus non vno prodigio decorauit. Nũ benenoli sunt Ambrosio futuri?

Gre. Turo. li. de glor. mar. ca. 46. Metaphras. Inst. li. 1. ca. 21. nu 5.

Gregorius magnus [a] *noster apostolus, planissimè nostri est, eóque nomine nostris aduersarys odiosus, quem Caluini rabies negat in schola Sancti Spiritus educatum, propterea quòd sacras imagines, illiteratorum libros, appellasset.*

a Gregorius magnus neque noster Apostolus fuit, neque omnino Apostolus.

Dies me deficeret numerantem epistolas, conciones, homilias, orationes, opuscula, disceptationes Patrum, in quibus ex apparato, grauiter & ornatè nostra catholicorum dogmata roborarunt. Quàm diu apud bibliopolas ista venierint, tam diu frustra nostrorum codices prohibentur: frustra seruantur aditus oræq; maritimæ: frustra domus, arcæ, scrinia, capsulæ disquiruntur: frustra tot portis minaces tabulæ suffiguntur. Nullus enim Hardingus, nec Sanderus, nec Alanus, nec Stapletonus, nec Bristolius hæc noua somnia vehementiùs, quàm hi quos recensui Patres, insectantur. Talia cogitanti accreuit animus & desiderium pu-

gnæ,in quæ, quoquo se mouerit aduersarius,nisi gloriam Deo cesserit ,feret incommodum. Patres admiserit:captus est exclu serit:nullus est.

Illud verbum necipse vnquã Iuellus reuocauit , nec nos reuocare volumus,

Adolescẽtibus nobis ita contigit.[a] *Ioannes Iuellus anteſignanus Caluinianorum Angliæ , Catholicos ad Diui Pauli Londinenſium, incredibili iactantia laceſſiuit inuocatis per hypocriſin & imploratis Patribus,quicũque intra ſalutis annum ſexcenteſimum claruiſſent. Accipiunt conditionem memorabiles viri, qui tum exulabant Louanij, ſummis licet difficultatibus propter iniquitatem ſuorum temporũ circumſepti. Auſim dicere,tanto popularibus noſtris bono fuiſſe illam Iuelli aſtutiam,inſcitiam,improbitatem,impudentiam,quas ij ſcriptores feliciter expanderunt , vt vix aliud quidquam,memoria mea, prouenerit Anglorum eccleſiæ laboranti fructuoſius. Edictum continuò valuis appenditur ne qui*[b] *codices illiuſmodi legerẽtur , nẽue haberentur, quum tantis clamoribus promodũ extorti prodiſſent . didicere quicunque negotium attigiſſent, Patres fuiſſe catholicos,id eſt,noſtros.*

b At Iuellus aduerſarii libros integros edidit,vt legi ab omnibus poſſent.

Neque hoc ſibi ſuiſque vulnus infligtum Laurentius Humfredus tacuit : qui cum altè Iuellum quoad cæteraſuſtuliſſet, vnam ei notam aſperſit inconſiderantiæ, quòd Patrum calculos recepiſſet: quibuſcum ſibi nihil eſſe commercij , nec fore,ſine vlla cir-

c Falſum: nullam illi hoc nomine imprudentiã obiecit.

Lib. de vit. Iuel.

vlla circuitione proloquitur.

Pertentauimus etiam familiariter aliquando Tobiam Matthæum , qui nunc in concionibus dominatur , quem propter bonas artes & virtutum ſemina dileximus,vt reſponderet ingenuè , poſſẽne qui Patres aſſiduus lectitaret , iſtarum eſſe partium quas ille ſuaſerat.retulit, non poſſe,ſi pariter eos legeret, iſq; crederet.[a] *Veriſſimum hoc verbum eſt , neque aliter aut eum nunc, aut Matthæum Huttonũ, qui vir nominatus in pactis,verſare Patres dicitur,aut reliquos aduerſarios qui hoc faciunt,ſentire arbitror.*

a Falſiſſimum: qui plurimum patribus tribunut.ii maximè ſunt à vobis alieni

Hactenus ergo ſecurus in hanc aciem potui deſcendere, bellaturus cum ijs , qui quaſi auribus lupum teneant , æternam cauſæ maculam cogantur inurere , ſiue recuſent Patres , ſiue depoſcant. Nam in altero fugam adornant , in altero ſuffocantur.

GVILIELMVS WHITAKERVS.

PAtres deinde clamat Campianus, quorum firmiſsimo munitus,vt putat, præſidio , pugnam exoptauit,non iocularem,qua turbæ velitantur in compitis,ſed ſeueram , qua congredimur in ſpaciis philoſophorum. ita maluit in philoſophorũ, quàm Theologorum ſpaciis verſari Campianus.. Nam qui Rhetoricis & Dialecticis præclarè imbutus ætatẽ penè omnem in declamitando ac laqueos Sophiſticos nectẽdo& diſſoluẽdo cõſũpſit,

quin palmam philosophis iudicibus insignem reportaret, non dubitauit. Verùm ista Campiane nó sunt apud philosophos disceptanda, qui probabilitate & verisimilitudine nonnunquam capiũtur, eámque sententiam sequuntur, quam ipsi maximè rationi consentaneam esse iudicãt: sed hæc causa in Theologorum grauissimo eruditissimóque cõsessu tractanda est, quos nullæ verborũ præstigiæ, nulla disputandi solertia, nullum acumen, nulla ars, nulla calumniandi, mentiendi, iuueniliter exultandi insolentia commouere, atque ab eo, quod verum esse, constat, abducere potest. Non hìc tibi integrum erit tua commenta venditare, non hìc philosophia iudicabit, non hîc vlla valebunt, quibus tu cõfidis: in gyrum scripturarũ, & verę Theologiæ ex illis immensis errorum spaciis vel inuitus compellêris. Non enim, vt ille inquit in Concilio Niceno cordatus homo, Dialecticam nobis inanémque astutiam Christus & Apostoli commendarunt, ἀλλὰ γνωμὴν γνώμῃ, in fide & bonis operibus positam. Atque hic ἀπλοῦς λόγος τῆς ἀληθείας tuas omnes captiones facilè diluet, offusas arte tenebras discutiet, te quantúmuis repugnantem irretiet, ac magis magisque constringet. Verùm ad Patres properas, *ad quos*, inquis, *si quando licebit accedere, confectum est prælium.* At nimiùm, inquam, properas, & multa transcurris. Confectum tu prælium dicis? Quis vicit? ludicrum hoc quidem est, & nimiùm ioculare. Sed hoc tuum est genus præliandi, triumphum ante victoriam canere. Verùm attendo quemadmodum hoc prælium tam citò támque mirificè confeceris, *Patres enim*, inquis, *tam sunt nostri, quàm Gregorius ipse decimus tertius filiorum ecclesiæ pater amantissimus.* Liceat mihi tuis verbis respondere, *Spectatum admissi risum teneatis.* Quid enim dici potuit languidius,

Socrat. libr. 3. cap. 8.

guidius, ineptius, absurdius? Quem nos filiorum ecclesiæ hostem capitalem & furiosum esse nouimus, eum tu patrem vocas amãtissimum? & quàm hoc verum est, tam illud esse verum cõcludis? Fateor: tam hoc, quàm illud, vtrumque enim falsissimum. Nónne hoc prælium egregiè nunc confectũ esse putas? & sic tu soles Campiane, prælia confícere, aciésque hostium maximas profligare. Quid nunc restat, nisi vt in Vaticanum victor cum insigni laurea inueharis, & te cum patre tuo amantissimo, bono illo sene Gregorio, ad multos annos oblectes.

Perge verò Campiane, & victoriam, quam nactus es persequere. *Nam integra*, inquis, *volumina horum tenemus, quæ de industria religionem quã tuemur, euangelicam distinctè copioséque dilucidãt.* Nunc copias nobis tuas recenses ac cõmemoras, quibus hoc bellum confecisti. tene verò & quàm potes diligenter obserua, ne fortè defectionem aliquam parẽt, atque à vobis in nostra castra transeant. Inuiti enim vobiscum sunt, & quando grauior aliqua pugna incidit, toti ad nostras partes transuolant, & vos acerrimè lacessunt atque oppugnant. Sed hæc tua volumina euoluamus. *Duplex*, ais, *Hierarchia Martyris Dionysij, quas classes, quæ sacra, quos ritus edocet?* Certè verò nouos, atque in sacris literis inauditos. Eos nos quidem vobis integros cum isto Dionysio relinquimus. Etsi enim hic, quicunque fuit, Dionysius & tempore perantiquus & scribendi genere non indoctus fuit, tamen Ariopagitam fuisse illum, quem Paulus Athenis ad fidem traduxit, prorsus incredibile est. Si quæris à me causam cur ita sentiam, peto à te vt quid & Laurentius Valla, & Erasmus Roterodamus de isto scripserint, attentè ac considerate perlegas, qui ita multas non fictas suspi-

Dionysius Arior.

ciones, sed rationes grauissimas collegerunt, quibus hunc non fuisse illum qui dicitur persuadeãt, vt te ipsum vix repugnaturũ existimem. Itaq; nec Luthero nec Caussæo meritò potes succensere, si hominem personatum paulò asperiùs acceperint, ac liberè de illo iudicarint. Quod de Ignatio scribis, quo & Centuriatores & Caluinus offensus est, huius quidem offensionis causas iustissimas agnosco. Si enim illum ab hæreticis introductum tanquam improbæ ac detestandæ sententiæ patronum Caluinus repulit, id iure grauitérque, fecit, quàm rectè sit & verè introductus, non dico: id illi viderint. Veritas tamen eius nomine premi nõ debuit, qui fidem aut nullam aut exiguã habet. Nã quid de istis Ignatij epistolis doctissimus quisque iudicet, non ignoras. Eius quidem nonnullas epistolas Eusebius, aliquas Hieronymus commemorat: sed ei nunc plures ascribũtur, de quibus illi non meminerunt. Et huius quoddam dictum recitat Hieronymus, aliúdque Theodoritus, quod in istis quæ circunferuntur epistolis nusquam reperitur. Quid quæris? Gratianus ipse tuo Ignatio non nimium tribuit. Itaque hi duo quos in prima acie collocas, quàm sint obscuræ dubiæque fidei vides.

Ignatius.

Hieron. dial. 3. cont. Pelag.
Theod. dial. 1. ἀπαθ.

De Irenæo non placet, quod Censores, quos vocas, *ei fanaticum*, nescio quid, obiiciunt. Irenæũ certè non solemus contumeliosè appellare, quem virum fuisse sanctissimum & doctissimũ confitemur. Sed quid hoc rei est? an si quid fortè fanaticũ edidit Irenæus, mox vester totus erit? an si minùs prudẽter rectéq; aliquo in loco senserit, ídq; à nobis animaduersum fuerit, nos eius integra volumina repudiamus? Siccine disputas Cãpiane, siccine præliaris? Nam si nullum vnquam verbũ Irenæo putas minus commodum excidisse, aut quod iure

Irenæus.

iure fanaticum dici posset, explica ergo nobis Campiane, quemadmodum Christus vno tantùm anno prædicauerit, & tamen anno trigesimo baptizatus, quinquagesimo morte affectus fuerit. Itáne Christum anno duntaxat vno, eóque quadragesimo docuisse credamus? An hoc tu nouũ admodũ, & peregrinũ, & penè dixerim, fanaticũ esse negabis? Quid etiam quod Irenæũ multi vnum ex iis fuisse scribunt, quos veteres Chiliastas appellarunt? Num illam tu sententiam non censes esse fanaticam? Et tu etiam de Clemente dubitas, an Zizania nonnunquam sparserit? Quid ergo est, quod Christũ verè negat aut esuriisse aut sitiisse? & vno tantum anno docuisse, quod acceperat ab Irenæo? & philosophos in inferis Christi aduentum expectasse, eiúsque voce edoctos credidisse? Ista tu zizania esse non confiteris? Atque eiusmodi multa in aliis illius æui præstãtissimis viris inueniuntur. Si negas, profer mihi vnum, cuius ego non aliquod erratum vel te iudice conuincam. Tertullianum non audes dicere à nobis esse iniuriã notatum: sed tamen iubes meminisse, libellum de præscriptionibus nunquã fuisse reprehẽsum: quod quidem ego non possum meminisse. Quanquam certè fateor egregium esse scriptum, quod nominas, in quo multa contra ecclesiã tuam præscripta sunt diuinitus. Hippolyti verò miror te non puduisse, cuius ipsum penè puduit Hardingum. Noli, inquam existimare istis nos minutulis authoribus quicquam conturbari, qui nunc primùm è suis tenebris extracti vix lucẽ ipsam aspicere didicerũt. Quis enim iste fuit Hippolytus? Scripsit, inquis, de Antichristo. At q̃ bellè? Ineptus ille, quem quidam nescio, quis, superioribus diebus edidit, Hippolyti libellus Antichristũ fore Dæmonẽ suspicatur, aliáque multa fingit, quæ nec

Lib. 2.
Clemens.
Strom. lib. 3.
Strom. lib. 1.
Strom. lib. 5.
Tertullian.
Hippolytus.

vera esse possunt, nec vnquam pro veris habita sunt. Et tamen miraris hunc à nobis contemni, quem nulli curãt, nulli legunt, nulli penè norunt. Hunc ego vt in tuis numeres facilè patior, atque ei si placet locum aliquem in tuo exercitu illustriorem assigna.

Cyprian. Grauius autem est, quod de Cypriano obiicis, quem omnes propter doctrinam præstantem fidémque singularẽ venerantur. *At illum Caussæus stupidum & destitutum Deo, Magdeburgici deprauatorem pœnitentiæ nuncupant.* An mihi necesse erit dicta singula, quę quisquam protulit aliquando, præstare, aut defendere? Caussæum illum nec vidi vnquam, nec antehac audiui. Doctum aliquem piúmqu' virum esse suspicor, quem tu tam odiosè appel. s. Verùm de Cypriano id respondeo quod apud Nazianzenum memini legisse, ineunte ætate dissolutum, multísque vitiis deditum fuisse, dæmones coluisse, & dæmonum operam adhibuisse. *Nazianz. De Cyprian.* Δαιμόνων, inquit, ἦν θεραπὰς τὸ χεῖρ᾽ μαθητὴς ὕστερον. Tua me cogit importunitas ea dicere, quæ tacere maluissem. In patrum enim vlceribus tanquam vnguis hæres, nec desinis refricare, quæ præstabat non attingere. Iam si vera sint, quæ scribit de Cypriano Nazianzenus, potuit Caussæus & stupidum, & Deo destitutum illo tempore dicere Cyprianum. Non enim credam id Caussæum simpliciter scripsisse, aut quenquam de pio Martyre tã iniquè cogitare potuisse. Quòd autem Magdeburgici deprauatam ab eo pœnitentiæ doctrinam queruntur, crimen illi non fingunt, sed produnt. Id enim nimiùm fuisse verum omnes intelligunt. Neque hoc vnius fuit Cypriani, vt de pœnitẽtia admodum incommodè atque imprudenter nonnulla scriberet, sed in eo errore

rore omnes penè illo tempore sanctissimi patres extiterunt. Cum enim mores hominum seuerissimis legibus astringere ac coercere cuperẽt, pœnitentiæ partem maximam in externa quadam vitæ disciplina, quam ipsi præscripserant, posuerunt. Quod tam acerbè in hominum vitia animaduerterint, támque acres scelerũ vindices extiterint, in eo forsan ferendi erãt: at quod isto modo peccatorum pœnas persolui, Deique iustitiæ satisfieri, & sibi ipsis impunitatem certámque remissionem ac iustitiã conciliari senserint, in eo de Christi morte nonnihil detraxerunt suis inuentis nimium tribuerunt, & denique pœnitentiam deprauarunt. Nullis enim officiis operísque nostris, sed solo Christi sanguine & supplicio peccata nostra expiantur. Atque ita tibi de pœnitentia responsum est. Nec tamen hoc nomine vel Cypriani, vel cuiusquam ea ætate patris libros cõtemnimus aut explodimus, id quod tu falsò affirmas. Nã & hunc, & reliquos in summis causis habemus nobis astipulantes. Verùm id tibi tuísque datum est, vt in singulis authoribus ea, quæ sunt vitiosissima consectemini, quasi religio fidésque vestra ex vniuersis omnium patrum erroribus constata esset.

Quænam autem illi sint, quæ ad Cornelium Cyprianus scripserit, vt nisi ei fides detrahatur, *Petrus Martyr, omnésque cum eo fœderati, peiores adulteris & sacrilegis habeantur*, quemadmodum tu ais, non equidem possum coniectura assequi. Literas ad Cornelium datas esse à Cypriano multas intelligo, quæ nobis nullum vel adulterij, vel sacrilegij crimen ascribunt: nec tu potes ex illis literis aliquid proferre, quod vel nostram lædat, vel tuam causam adiuuet. Sed hic tuus semper mos est, nihil enucleatè claréque conuincere, nu-

da duntaxat patrum nomina adhibere, atque ex illis suspiciones quasdam vagas & incertas concitare. Quod autem *de triclinio, & puluillis* deinde scribis, quia præter contitium è triuiis arreptum nihil habet, prætermitto. Et nunc ad eam ætatem descendis, quæ proximè consequuta est, & Chrysostomum, Nazianzenum, Ambrosium, Hieronymum nominas. Quorsum autem? Quid si enim Chrysostomum Lutherus perstringat, quòd dum merita, nostráque opera nimiùm extulerit, iustitiam fidei, nonnihil obscurauerit? Quid si Caussæus aliquam in Nazianzeno fabulam deprehendat? An hi patres proinde toti tui sunt? Desipere hoc quidem est, & quid dicas vel non considerare, vel non curare. Ambrosium dixit aliquis, à Cacodæmone fascinatum, Dictum ne hoc sit à quoquam, an non, neque scio, neque admodum interest. Fascinari nonnunquam etiam optimi atque integerrimi homines possunt, quo minùs in re aliqua verum perspiciant: & tu nimium es malitiosus, qui ex iis dictis, quorum vera sententia esse potest, quia statim videntur odiosa, nobis inuidiam infamiámque conflare conaris. Equidem multos legi, atque nonnullos audiui singulari importunitate ac petulantia papistas, sed impropiorem, quàm te, noui certè in vita neminem. Ita nullum facis mentiendi finem, nullum de te hominum iudicium pertimescis, nullam in dictis fidem præstas. Iam enim Bezam nouo mendacio aggrederis. Eum scripsisse dicis Hieronymum *Æque esse damnatum atque Diabolum: iniuriosum Apostolo, blasphemum, sceleratum, impium fuisse.* Ista ego à Beza minimè dicta esse testor, & confirmo. Locum ipsum, qui volet, inspiciat: nullam deprecor infamiam, si fallo.

Chrysostom.

Nazianzen.

Ambrosius.

Nam

Nam prima illa, *Damnatum esse Hieronymum æquè ac Diabolum*, aut arrepta sunt aliunde per calumniam, vt omnia, aut omnino ficta sunt, vt plurima. In isto quidem loco nulla sunt eiusmodi. Quod autem *ad iniuriam blasphemiámque attinet*, ipsa Bezæ verba ascribam, vt frontem tuam omnes agnoscant. *Imò Hieronymus*, inquit Beza, *(si verum est quod de eo scribit in hunc locum Erasmus,) non modò in eo facit Apostolo iniuriam, quod mansuetudinem hîc requirat, vbi sese planè heroica virtus prodit: verumetiam apertè blasphemus est in eo, quod in ipso Christo aliquod imperfectæ pietatis vestigium inuenit.* Hæc ille: quæritur autem de illo Pauli acerbo apud Pontificem responso, in quo Hieronymus teste Erasmo, in suis aduersus Pelagium Dialogis, mansuetudinem nonnullam desiderat: nec id modò, sed in ipso quoque Christo *pietatis imperfectæ vestigium inquirit.* Qui si verè de Hieronymo Erasmus affirmauit, quid ni illum in altero iniuriosum Apostolo, in altero blasphemum erga Christum meritò Beza potuit existimare? quid enim fingi potuit aut Apostolo indignius, quàm vt nimis iracundè Pontifici respondisse, aut in Christum blasphemius, quàm vt virtute parum perfecta præditus fuisse diceretur. Hieronymi verò deinceps Beza nimiam in scripturis detorquendis audaciam reprehendit, in quo iustissimam profectò reprehensionis querimoniæque causam habuit. Aut enim scripturas Hieronymus aliquando detorsit, aut ita illæ faciles molléque sunt, vt quouis inflecti possint. Et quidem admodum profligatum esse oportet, qui singulas Hieronymi interpretationes defendat. De Caluino verò, quem Gregorius Massouius *Pluris facit, quàm centum Augustinos: & Luthero, qui mille Augustinos, Cyprianos,*

Beza in annot. noui Testam. in Acta Apost. 23.

ecclesias aduersus se nihil æstimat, responsio iam expedita est. Quisquis verum dicit, in eo potior est iis vniuersis, qui verum videre non potuerunt. Itaque qui vel horum patrum, quos nominasti, vel cæterorum, quos hìc simul commemoras, Optati, Athanasij, Hilarij, Cyrilli, Epiphanij, Basilij, Vincentij, Fulgentij, Leonis, Gregorij Romani errores deprehenderunt, suósque lectores de illis admonuerũt, ij non modò nulla procacitate vsi sunt, sed laborem & ecclesiæ necessarium, & piis omnibus pergratum atque vtilem susceperunt: semper enim & veræ sctipturarum expositiones ecclesiis proponendæ sunt & contrariæ repudiẽ-

Hieron. Paulin dæ. Rectè Hieronymus, *Vitiosissimum est*, inquit, *docendi genus deprauare sententias, & ad voluntatem suam scripturam trahere repugnantem.* Quare

Augustin. cum Augustino profitemur: *Omnium scriptorum dicta iudicanda sunt secundum diuinam scripturã, cuius est maior authoritas, quàm totius humani generis capacitas: non quòd damnem illustrissimorum patrum sententiam, sed quòd eos imiter, qui proximè scriptura accedunt, sed præ omnibus, si aperta fuerit scriptura, eam ipsam amplector.* Nihil ergo insolenter, nihil procaciter, nihil arroganter facimus, si patrum voces expendimus atque ad lumen scripturarum examinamus. Sed vos scripturarum

Tertullian. de resurrect. *Lucifugæ*, vt loquitur Tertull. semper extitistis, eóque tam diligenter patrum latebras præmunitis, vt semper aliquem perfugij locum habeatis. Quãdo enim scripturæ deficiũt, quid restat aliud, quàm vt vndiq; subsidia cõparetis, vel infimorũ?

Verùm doces, *quamobrem nos patres tantopere fugiamus.* Mallem dixisses, quamobrem vos scripturas tam studiosè declinetis. *Nam qui statas*, inquis, *ieiunia oderunt, infenso animo sunt in Basilium, Nazianzenum, Leonem, Chrysostomum, qui de Quã-*

de Quadragesima cõciones egregias publicarũt. Stata & legitima ieiunia Christus in Euangelio nulla præscripsit, & Quadragesima satis longo pòst interuallo instituta est, cuius illis temporibus nõ vna fuit in omnibus ecclesiis ratio, non mos idem. Publica verò ieiunia ac Christiana, quæ ad temporum atque ecclesiarum occasiones accommodantur, & probamus, & exercemus: vestras ieiuniorum statas solennitates atque in orbem perpetuò recurrentes, quia superstitionis plena sunt, & libertati Christianæ inimica, meritò repudiamus. De ieiuniis id existimamus, quod docuit Augustinus, *Quibus diebus non oporteat ieiunare, & quibus oporteat præcepto Domini vel Apostolorum non inuenio definitum.* Itaque statas illas vestras atque anniuersarias ieiuniorum ceremonias, & illam præscriptam certo tempore ac numero dierum Quadragesimam vestram non agnouit Augustinus. Deinde ais, *Qui animas auro, libidine, crapula & ambitiosis conspectibus vendiderunt, possunt ne non esse inimicissimi Basilio, Chrysostomo, Hieronymo, Augustino, quorum libri de monachorum instituto teruntur.* An tu qui Monachi non sunt, eos omnes auaritiæ, libidini, gulæ, ambitioni deditos esse censes? Id tibi, nisi corrigas, erit capitale. Neque enim vel Pontifex, vel Cardinales, vel Episcopi sibi necessarium aut consentaneum esse arbitrantur, vt opes amplissimas, voluptates perpetuas, epulas delicatas, splendorem honorémque regium deponant, séque in monasterium aliquod compingant. Qui sic viuunt, quemadmodum illi solent, ij certè nec Basilio, nec cuiquam sancto homini amici esse possunt. Ita enim libidine luxúque diffluunt, ita voluptatibus, conuiuiis, ambitioni suæ inseruiunt, ita denique vitæ rationem

Augusti. epist. 86.

omnem instituunt, vt ex Epicuri potiùs hortulis homines voluptarij, quàm è Christi schola seueri magistri prodiisse videantur. Quis nescit totius orbis diuturnam de vobis & iustissimam querelam? & tamen non pudet ea te nobis obiicere, quæ vitia esse vestra omnes intelligũt. Nam inter præsules monachósque vestros, quòrũ tu egregia instituta & arctissimã disciplinę grauissimę regulam cõmemoras, ac cæteros mortales tãtum iamdudum interfuit, quantum se Tarentini aliis hominibus præstare dixerunt, quòd alij dum multum sudarent, & operis semper aliquid agerent, vt possent viuere compararent, ipsi demum vere viuerent, quia se totos voluptatibus tradiderunt. Et quidem ea vita vestra fuit, vt cæteri vix viuere viderentur, si id tandem esset viuere, quod illi putauerunt. Verùm quid ego vobis plura de ieiuniis, & monachorum institutis respondeam, qui nec monachum vllum in omni ecclesia vestra antiquis illis similem habetis, nec vetera ieiunia retinetis? Sed pergis etiam alia nobis multo tetriora obiicere. *Qui captiuam hominis voluntatem inuexere, qui Christiana funebria sustulere, qui diuorum reliquias incendere, sint ne*, inquis, *placabiles Augustino?* Nulli nos diuo iniuriam fecimus, Campiane, nec cuiusquam aut reliquias incendimus, aut sancta funebria sustulimus: profanam modò superstitionem & maiestati diuinæ gloriæque iniuriosam ferre non potuimus, in quo & Deum sequuti sumus ducem atque authorem, & Augustinum habemus assentientem. At qui captiuam hominis voluntatem inuexerũt, quemadmodum vos facitis, inquis, Augustino placabiles fimus? Qui ni verò simus? *Qui libros*, inquis, *de libero arbitrio tres conscripsit.* Insulsè admodum & ridiculè. Scri-

Athenæus.

Scripsit Augustinus libros de libero arbitrio tres, ergo Augustinus hominis voluntatem liberam facit. Si hoc valet, illud quoque valeat, scripsit Augustinus de duabus animabus contra Manichæos librum, de mendacio librum, de quantitate animæ librum, ergo Augustinus duas in homine animas posuit, mendacium laudauit, animæ quantitatem & magnitudinem tribuit. Nam quid, obsecro, interest? Illos, ab Augustino conscriptos esse, quos dicis, libros fateor: sed ij libri nostram sententiam non euertunt, qui captiuam hominis voluntatem inuexímus. Neque id tu dixisses, aut horum librorum mentionem vllam fecisses, si libros ipsos perlegisses. Illos enim libros Augustinus contra Manichæos scripsit, in quibus non de hominis libera voluntate, de qua contendimus, sed de causa peccati disputat, quod à libero arbitrio fluxit. atque hos libros de libero arbitrio inscripsit, quia in iis id agit, vt fontem peccati ac principium, non in Deo, sed in libero arbitrio reperiri doceat: quod tu facilè è libris retractationum discere potuisti. Sic enim scribit, *Propter eos suscepta est disputatio, qui negant ex libero voluntatis arbitrio mali originem duci, & Deum, si ita est, creaturem omnium naturarum culpandum esse contendunt*: & deinceps negat omnino ei in animo fuisse, vt his in libris de ea voluntate diceret, quàm Dei gratia liberat. Quicquid autem ei in libris illis exciderat, quod Pelagianis qui liberum arbitrium inuexerũt, quemadmodum vos facitis, fauere videretur id diligenter ex omni opere colligit, atq; ab illorum calumniis vindicat. An nos Augustino succenseamus, qui nobis noluit in ista causa esse inimicus? Atque vt planè perspicias

Retract. lib. 1. cap. 9.

hos de libero arbitrio libros à te fuisse temere introductos, audi quid his ipsis in libris de hominis voluntate scripserit. *Tu tantum*, inquit, *pietatem inconcussam tene, vt nullum tibi bonum, vel sentienti, vel intelligenti, vel quoquo modo cogitanti occurrat, quod non sit ex Deo.* Atque hæc fuit Augustini de arbitrio hominis perpetua sententia postquã causam ipsam excitatus à pelagianis penitus didicisset, vt perditum, & funditùs sublatũ iudicarit. *Libero enim* (inquit) *arbitrio male vtens homo, & se perdidit & ipsum.*

De lib. arb tr. lib. 2. cap 20.

Enchir. cap. 30.

Sed Augustinum adhuc nobis obiicis. *Qui enim*, inquis, *suis captiunculis fidem metiuntur, non-ne succenseant Augustino, cuius est insignis epistola contra Manichæum?* Epistolam vocas Campiane, quæ semper habita est pro libro? At quid contra nos in ea, quam dicis, epistola scripsit? *Qua se profitetur antiquitati, consensioni, successioni perpetuæ & ecclesiæ, quæ sola inter tot hæreses Catholicæ nomen vsucapione vendicat, assentire?* Et illi nos Ecclesiæ, quæ ista habet omnia, assentimus. Tamen istis illam syncerissimam sapientiam ac veritatem, de qua eodem in loco scribit Augustinus, accedere oportet, aut nos hæc simul vniuersa tenere minimè debent. Nam & hæc, si illa sapientia careant, nihil valent, & illa sapientia ac veritas sine istis per se aliis rebus omnibus est præponenda. Sic enim Augustinus, *Veritas si tam manifesta non-stratur, vt in dubium venire non possit, præponenda est omnibus illis rebus, quibus in Catholica tenemur.* Iis ergo omnibus, quæ tu commemoras, antiquitati, consensioni, successioni, solam illam veritatem syncerámque sapientiam Augustinus antepo nit: & nos, quia hanc sapientiam ac veritatem sic esse in nostris ecclesiis manifestam perspicimus, vt nemini dubium esse possit, quin nos verum teneamus,

Contra Fundam cap. 4.

neamus, qui verum videre volunt, vobis integrum facimus, vt sine veritate antiquitatem, quantam voletis, & consensionem, & successionem venditetis. Iam ergo causam fuisse nullam vides, quamobrem nos Augustino vel nunc vel antè succenseremus. Sed missum tandem facis Augustinum, atque euocas Optatum, Mileuitanum, de quo quid sentiamus, aues, inquis, cognoscere. Fuisse quidem bonum patrem, & Augustino similem existimo, eásque laudes veras esse censeo, quas illi ab aliis summis viris tributas video. At is Donatianam partem reuincit ex communione Catholica. Quid ni reuinceret? aut quid illud ad nos pertinet? Idem etiam Augustinus facere solitus est: & multum hoc quidem ad persuadendum valuit, vt ecclesiæ Catholicæ communionem schismaticis Donatistis obiiceret, qui se ab ecclesia sine causa per sedítionem disiunxerant. At vestram ecclesiam negamus esse catholicam, ac proinde eo modo reuinci non possumus, quo Donatistas Optatus refutauit. Prius enim de ecclesia constare oportet, quàm nos schismatis conuincamur. Fuit tum ecclesia Romana religionis veræque fidei custos, vindex, magistra, cunctísque aliis ecclesiis lumen quoddam authoritatis prætulit. Itaque mirum non est sanctissimos patres huius ecclesiæ dignitatem tanti fecisse, eiúsque exemplum tanquam grauissimum præiudicium hæreticis semper obiecisse. Hinc fit vt decreta, & successionem pontificum Romanorum nonnunquam commemorent, dum fidem facere volunt, illas quas refellunt hæreses in ampliſsima atque augustissima ecclesia fuisse inauditas. Verùm ab illo tempore ecclesiæ orbis conuersus est, sedésque Romana de suis spaciis deflexit, atque

Ir nam. Augustinus.

à fidei integritate ad nefandam perfidiam degenerauit. Redde nobis veterem, Campiane, illam Romanam ecclesiam, & ab ea nos diuelli nunquam patiemur. At illius præter parietinas ac rudera nihil nunc retinetis: nec tamen ecclesiæ Catholicæ nomen crepare desistitis. Quod autem altarium meministi, in quibus Christi membra portata sunt, & calicum, qui Christi sanguinem tenuerunt, non ignoro multa de altaribus apud antiquos patres reperiri, quę tamen in Africa non lapidea, sed lignea fuisse potes ex Augustini ad Bonifacium epistola cognoscere. *Epistola 50.* Et membra Christi ac sanguinem in sacris mysteriis percipi non nego, sed modo cælesti, ac spirituali, sanctæque fidei proprio. Vestram enim σαρκοφαγίαν Optatus ignorauit, nec Christi vetus ecclesia de tanto monstro vel vnquam somniauit.

Athanasij Symbolum, inquis, *concinnunt, sed ipsi non fauent.* Quamobrem? Quia Antonium Eremitam laudat. Bellè: quasi nos tam simus inuidiosi, vt laudari neminem æquo animo patiamur. imò aliud est: *Iudicium sedis Apostolicæ cum Synodo Alexandrina suppliciter appellauit.* *Athanas. epist. ad Fratr. 2.* At hæc epistola tota est suppositicia, ex assentatione intoleranda, & crebris mendaciis concreta. Prudentium autem fateor vt poëtam eos ipsos Martyres nonnunquam appellare, quorum res gestas versibus erat complexus, & iam altiores eo tempore radices in ecclesia mos superstitiosus egerat diuos implorandi: qui quasi tyrannus sanctos patres aliquando abduxit in errorem. Vigilantium & Iouinianum, quos Hieronymus scriptis acerbissimis insequitur, non defendimus, si ea docuerunt, quorum insimulantur. Ambrosio verò facilè permittimus vt suum Geruasium ac Protasium honestet atque ornet. Nec omnino sumus auersi à Gregorio, cui vos multò quidem iustiùs, quàm nos, offensi esse debuistis. *Quòd autem imagines, illiteratorum libros appellauit,* id nec in schola spiritus sancti didicit, nec è patrum superiorum libris hausit. Et iam longam hanc patrum seriem tandem absoluisti, quam quorsum isto modo pertexere volueris, cupio cognoscere. Quid enim? adeóne aut ipse stupidus es, aut esse alios suspicaris, vt tibi isto modo argumentanti assentiantur: Lutherus, Caluinus, & horũ fœderati Irenæum, Tertullianum, Cyprianum, Chrysostomum, Augustinum, Hieronymũ, Ambrosium, Gregorium, Basilium, Nazianzenum, errasse aliquando, quibusdam in causis, in hoc vel isto libro, nec verum certæ scripturæ sensum vidisse, & falli interdum, id est, homines esse scribunt: quare hos omnes patres explodunt, abiiciunt, damnant? Hoccine vis Campiane? At ipsi sæpenumero manifestis patrum testimoniis euicti negatis vos cuiusquam patris authoritate alligari, & ad ecclesiæ iudiciũ sententiámque prouocatis. An tecum putes non actum iniquissimè, si hinc à te integra patrum volumina improbari concludam? At hic tuæ disputationis exitus est, atque huc omnia referuntur, quia nonnulla reprehendimus, quæ defendi his scripturis non possunt, omnia vniuersè violari, patribus infandam iniuriam contumeliámque fieri, scelus indignum atque inauditum admitti. Noli existimare, Campiane, ita esse infantes nostros Academicos, vtquid inter calumniam tuam, factique nostri summam æquitatem interst, non perspiciant. Patres & magni facimus, & assiduè legimus, & cunctis accuratioris Theologiæ studiosis legendos proponimus. Ita enim & scientiam nostram efficimus pleniorem, & sumus contra vos armatiores.

Multa deinceps prætermittis, ne te dies deficiat, epistolas, conciones, homilias, orationes, opuscula, disceptationes patrum, quibus Catholicorum dogmata roborantur. Fragmenta forsan aliqua dicis in angulis proiecta, quæ sine maximo labore ac nonnullo fastidio colligere non potuisti, cuiusmodi tamen permulta paucis hisce annis à tuis collegis diligentissimè peruestigata in lucem prodierunt. *Quamdiu*, inquis, *apud bibliopolas ista venerint, tamdiu frustra nostrorum codices prohibentur.* Dolemus à vobis ea scribi, quæ necessariò prohibenda sunt. Nisi enim & rempub. seditione turbari, & ecclesiam hæresi laborare, & mentes hominum nefariis opinionibus imbui pateremur, libros vestros ab omni aditu propellere oportebat. Nam si magistratus cauere diligenter solent nè qua pestis cõtagio in suam ciuitatem aliunde inferatur, multò quidem magis prouidendum est ne libri pestilentes & pernicioſi, è quibus homines illiterati errores mortiferos hauriunt, palàm in foro volitare possint. Neque id nullo exemplo facimus. Potes enim meminisse temporibus Marianis ire castrensi in eos actum esse, apud quos librorum nostrorum fortè aliquis inuentus esset. Si nobis id tam capitale fuit, vt mox tanquam rei læsæ maiestatis sine iudicio ad supplicium raperemur, non debes existimare librorum vestrorum impunitatem tantam nunc esse oportere, vt vbique sint & publicè venales. Sanctorũ patrum libros ex omnibus mercaturis ad nos importandos curamus, eósq; emimus, in omnibus priuatis, publicisque bibliothecis seruamus, in clarissimo lumine collocamus, vt non modò ex vultu, sed ex assidua consuetudine cognoscantur. Nã quod ais, *Nullum*

Nullum nec Sanderũ, nec Hardingum, Alanũ, nec Stapletonũ, nec Bristolium hæc somnia vehementius, quam hos patres insectari, hoc dictum tanquam legitimam accessionem ad tua cætera adiungimus. Hi tui, quos nominas, veterani quicquid aut lectio, aut otium, aut ars, aut ingenium, aut operæ, aut malitia potuit suppeditare, id totum in hac causa adhibuerunt, nec quicquam profecerunt: nũ tu, qui cum istis nec conferendus es, id te posse speras, quod illi non potuerunt? Tamen ais, *Talia cogitanti animum tibi accreuisse & desiderium pugnæ*, Deploro quidem audaciam, Campiane, temeritatémque tuam, qui teneri non potes, quin perditam causam cum certissima famæ & salutis tuæ iactura defendas. Et cupio diem ego illum tibi esse datum aliquando, in quo tuas omnes posses in ea, quam expetis, pugna vires experiri.

Iohannes inquis *Iuellus te adolescente Catholicos lacessiuit, inuocatis & imploratis patribus, quicunque intra sexcentesimum annum claruissent.* Fecit ille vir summus, quod verè se facere posse perspexit. Patres omnes singulari diligentia iudicióque perlegerat: fucum imperitis fieri à vobis sensit, pernicioſum errorem suis hominibus eripere voluit. Itaque nulla, vt tu dicis, iactantia, sed diuina quadam virtute & veri conscientia fretus totam Papistarum gentem in certamen euocauit, vt si possent suas opiniones vel scripturis sacris, vel conciliorum patrúmque testimoniis comprobare, vincerent, si non possent, victos se fatereẽtur. *Accipiunt*, inquis, *cõditionem memorabiles viri, qui tum exulabant Louanij.* Horum princeps Hardingus fuit, qui vnus ausus est cominus congredi. At quàm ille præclarè se gessit in ista conditione? Patres Iuellus appellat: Hardingus Clementes quosdam, Abdias, Martiales, Hippolytos, Amphi-

lochios, atque eiusmodi alios veneranda antiquitate patres producit. Si vero, vt iactare semper soliti estis, antiqui patres ecclesiæ vestri sunt, quamobrem tam fœdè Hardingus tergiuersari voluit, vt istos, nescio quos, terræ filios recens natos, quos nemo antè aut salutauerat, aut viderat, aut audiuerat, testes in causa grauissima, in qua iudicium antiquitatis postulatum est, adhiberet, ipsos notissimos & nobilissimos patres de industria declinaret? Hæccine illa est canicies, quam narras? hos è suis sepulchris erui oportuit, vt desperatæ causæ subuenirent? Audi vero Campianc quam ea die Iuellus vocem verissimam ac constantissimam emisit, quando ad sexcentorum annorum antiquitatem prouocauit, vobisque obtulit, vt si vel vnicam ex aliquo patre aut concilio claram & dilucidam sententiam afferretis, non recusaret quin vobis palmam concederet, ea est nostrûm omnium professio, idem omnes pollicemur, fidem non fallemus. Anni iam sunt viginti, nec tamẽ adhuc potuit à quoquam vestrûm huic conditioni satisfieri: tu si te posse putas præstare, quod tui magistri non potuerunt, quid cessas, cur sedes, quare causam optimam tamdiu frigere pateris? Sed nihil tu quidem potes, nulla tua lectio est, nullæ tibi vires sunt, quæ tanto labori pares esse possint. Iuellum verò doctissimus Humfredus in eo minimè reprehendit, quòd nimiùm prolixè de patribus promiserit, aut minùs quàm dixerit, præstiterit: sed quòd plus vobis, quàm erat opus, concesserit, & causam à scripturis ipsis iudicatam ad patrum calculos reuocarit. Quod tamen ille non ex

tenuit, iugularet.

Perrentatum etiam aliquando dicis à te fuisse Tobiam Matthæum, vt responderet ingenuè, *posse rme qui patres assiduus lectitaret, earum esse partium, quas ille suaserat.* Etsi multa sæpe in sermone familiari dicimus, quæ narrari & manare latiùs nollemus, tamen id tibi ab ornatissimo Matthæo responsum esse datum non dubito, quod & rei veritati fuit consentaneum, & ipsius iudicio sapientiáque dignum. Credi patribus in omni re non oportet: nec fides nostra è patrum dictis pendet. Errarunt illi nonnunquam, & errandi occasionem aliis præbuerunt: legi tamen possunt, vt eorũ veris doctiores, contrariis cautiores simus. Atque hoc & ille, quem tu solùm è nobis versare patres suspicaris, vir eximius Matthæus Huttonus, & nos omnes arbitramur. Hæc postquam peroraras, descendere te velle securum dicis in hanc aciem, bellaturum nobiscum. Semper aciem, pugnam, prælium, castra, & tua nobis bella commemoras. Sed meminisse debes, communem esse belli Martem, & præliorum incertum exitum. ἐν γὰρ χερσὶ τέλος πολέμου, ἐπέων δ' ἐνι βυκλῆι.

EDMVNDVS CAMPIANVS.

Sextaratio. FIRMAMEN. TAPATRVM. *Ioan. 5.*

SI quibus vnquã cordi curæq; fuit id, quod maximopere nostris fuit & esse debet. Scrutamini scripturas. *Facilè Principes & palmares in hoc genere fãctissimi Patres extitere. Horum opere sumptu, ne, tot gentibus & linguis transcripta Biblia & importata sunt: Horum periculis & cruciatibus, erepta de flammis hostilibus*

& vastitate: horum laboribus & vigiliis, omnem in partem enucleata studiosissimè die noctúque sacras literas imbibere, de suggestis omnibus sacras literas edidere, immensa volumina sacris literis ditauere fidelissimis commentarijs sacras literas explicuere, cibos & inediam sacris literis condiere, occupati denique sacris in literis ad senectutem decrepitam peruenere.

Quod si frequentes ipsi quoque, ab Authoritate Maiorum, ab ecclesiæ Praxi, à Successione Pontificum, à Conciliis Oecumenicis, à Traditionibus Apostolicis, à Cruore Martyrum, à Scytis Præsulum, à Visis euentisque mirabilibus argumentati sunt: tamen omnium maximè & libentissimè Sanctarum literarũ testimonia densa conglobant, hæc premunt, in his habitant huic armaturæ fortium, *duces robustissimi, sarta tecta Ciuitatis Dei cõtra nefarios impetus quotidie munientes, optimo iure, primas partes honoratissimásque porrigunt.* Cant. 4.

Quo magis demiror illam exceptionem aduersarij superbam & fatuam, qui velut aquam in profluente quæritans. sic in scripturis confertissimis scripturarum penuriam obiectat. Tantisper se Patribus assensurum dicit, dum sacris literis adhæresc unt. Num loquitur ex animo? Curabo igitur procedãt armati atque stipati Christo, Prophetis, Apostolis, atque omni apparatu Biblico, celeberrimi authores, antiquis-

simi Patres, sanctissimi viri, Dionysius, Cyprianus, Athanasius, Basilius, Nazianzenus, Ambrosius, Hieronymus, Chrysostomus, Augustinus, Latinúsque Gregorius. ‖ *Regnet in Anglia fides illa, vtinam regnet, quam hi patres amicissimi scripturarum ex scripturis extruũt. Quas afferunt asseremus: quas conferunt, conferemus: quod inferunt, inferemus: placet? exscrea, dic sodes. Minimè vero, inquis, nisi rectè exponant. Quid est hoc ipsum, rectè? Arbitratu tuo. Nihil ne pudet Labyrinthi?*

‖ Et regnat i Anglia nũc fides illa quam illi Patres coluerunt.

Ergo cum sperem in Academijs florentissimis, consociatum iri bene multos qui non pingui Minerua, sed acuto iudicio in has controuersias inspecturi sint, & horum responsa nugatoria libraturi, lætus hunc diem campi præstolabor, vt qui contra Syluestres tumulos mendiculorum inermium, nobilitatem & robur Ecclesiæ Christi cogitem educere.

GVILIELMVS WHITAKERVS.

QVænam hæc noua nobis patrum firmamenta proponas Campiane, non possum facilè diuinare. De patribus tibi responsum est, in quibus parum inesse firmamenti ad tuam causam stabiliẽdam euicimus. Id forsan ipse per te sensisti: itaque non satis hunc tutum tibi de patribus locum existimasti, nisi firmamenta quædam afferres, quibus ipsos patres faceres firmiores. Postquam enim ea dixisses de patribus, quæ tibi venire in men-

tem potuerunt, vt quidem dicta patrum vniuersa pro diuinis oraculis suscipere videretis, quia id nimis infirmum fuit, nec in eo tibi quenquam at sensurum intellexisti, patrum nunc fidem firma mentis quibusdam communire & corroborare voluisti. Huius autem disputationis hæc vis est, hoc vinculum, *Patres scripturas diligentissimè scrutabantur sanctarum literarum testimonia densa, cõglobabant, his primas partes tribuebant, quare quæ illi afferunt scripturarum expositiones, his cõtenti esse debemus, meliores desiderare sine scelere non possumus.* Aut hic huius loci sensus est, aut omni loco hic sensu caret. Et quidem fateor sic ista à te lau guidè ac dissolutè proiecta esse, vt quorsum spe ctent, vix perspiciam. Quid enim dici potuit igna uius? Patres, vt scripturas intelligerent, studiosiss mè elaborarunt: ergo, nunquam in scripturis in terpretandis errarunt, At miras expositionum pu gnas dissensionésque animaduertimus, quarum vt nullæ sint veræ fieri potest, vt plus vna sit, ne potest. Vnum tibi è mille exemplum apponã, Pau lus Antiochiæ Petro se in os restitisse testatur: cuiusmodi fuerit vis cognoscere, nec per te pote assequi. Miraris enim Petro Paulum, Apostolũ A postolo resistere voluisse, & fortè mysterii aliqu subesse suspicaris. Ad patres te confers, Augu num, Hieronymum, duo præstantissima Latinæ ec clesiæ lumina, consulis. Quid ij referunt? Augusti nus Paulum existimat ingenuè atque ex animo loquutum, Hieronymus simulatè. Si hunc proba illum improbes est necesse, vtrique non potes sentire. Sexcenta sunt eiusmodi. *Scio*, inquit Hie ronymus, *me aliter habere Apostolos aliter vel tractatores. Illos semper vera dicere, istos in quo dam vt homines aberrare.* At illi tamen scriptu legerunt, versarunt, séque totos in meditan

Gal. 2. 11.

Augustin. & Hieron. in ep ist.

Hieron. in epist. ad Theophilum.

scripturis occuparunt. Ex his potes criminationis tuæ summam iniquitatem, nostræ defensionis iustissimam rationem perspicere. Nihil hic volo de patrum eximijs laudibus detractũ: modò des fuisse homines, omnibus à te laudibus in cælos, quorum nunc eiues sunt, efferri patior. Et vellẽ, quod illi perpetuò fecerunt, id aut ipsi faceretis, *Scrutamini scripturas*, aut nos facere sineretis: exitum hęc pugna procul dubio faciliorem reperiret. Vos autem scripturas, quas sua voce Christus sanciuit, & nobis scrutandas commendauit, vt crucem fures, fugitis, horretis, ex hominum aspectu remouetis, & tamen nullum scrutandi finem facitis. Veteres enim, atque olim inter mortuas traditiones, consuetudines, hominum inuẽta, pontificum decreta, labes ecclesiarum, confictos suppositósque libros, nænias, quisquilias, somnia, fabulas terra marique conquiritis, sacras literas non nimium credo, ne noceant, attingitis. Ista aliquãdo vestra, quæ tam diligenter inuestigatis, abijcite, quod Christus præcepit, veteresque patres fecerunt, *Scrutamini scripturas: atque vtinam omnes* (vt inquit Origines) *faceremus illud quod scriptum est, Scrutamini scripturas*. Si iussi essemus, vt patres ecclesiæ, vt vera non scripta, vt pontificum responsa scrutaremur, in istis diuersorijs libenter acquiesceremus: quando autem nostra scrutãdi industria ad scripturas reuocatur, noli nobis succensere si patribus tantisper, vt ais, assentimur, dum scripturis adhærescũt. Quod enim in illis laudabile fuisse ipse confiteris, id in nobis non potest esse vitiosum. Nam & illis Christus, & nobis mandauit, vt scripturas scrutaremur. Quod ergo iussi sumus vtrique scrutari, id vt inueniatur, vtrisque proposi-tum esse debet. Æquum ne vero iudicas, vt si illi in scrutando aberrarunt, eorum nos vestigijs in-

Origen. in Esaiã homil. 2.

sistamus, & quod ipsi inuenimus, verum abiicia-
mus; quia illi inuenire non potuerunt? Quando e-
nim illi quod quærunt, verum inueniunt, id ne-
amplectimur, iisque in eo assentimur, Ne dubita-
Campiane: loquimur ex animo: Patribus nos a-
sentimur, dum illi sacris literis assentiuntur. Id ne
tibi nũc arridet? Sic videtur. *Curabis enim*, inquis,
*procedant armati omni biblico apparatu antiquis-
mi authores, Dionysius, Cyprianus, Athanasius, Ba-
silius, Naziazenus, Ambrosius, Hieronymus, Chry-
sostomus, Augustinus, Latinúsque Gregorius.* At
quid si isti minus tibi dicto audientes fuerint, &
mereri in tuis castris noluerint? num coges inui-
tos in acie consistere? non potes: teneri se non pa-
tientur: hos tu appellas suo quemque nomine. Sed
illi non respondent, nec nomina dant: imò tibi a-
pertum bellum & hi, quos nunc euocas, & vete-
sti omnes denunciant. Periculum, si voles, facul-
per faciamus. Dionysius hic, quisquis ille fuerit
tuus esse, dum priuatam Missam defendis non pa-
test. Nam publicam totius ecclesiæ communio-
nem, qualem & Christus instituit, & vetus eccle-
Iustin. Apo. 2. sia semper tenuit, descripsit. Id ipsum Iustinus
philosophus & martyr fecit, quando in Apolog.
ad Antonium Cæsarem formam eius disciplinæ
qua Christiani in sacro conuentu vsi sunt, exp-
suit. Panem & vinum eo tempore totus popu-
accepit, nunc neutrum. Cyprianus Apostolos o-
Cyprian. De simplicit. prælat. nes Petro exæquat, eosque pari & honore &
Lib. 1. epist. 4. testate præditos esse disertè affirmat: prohibét
ne quisquam ad Romanum Episcopum prouoc
Quare vestrum Pontificem oderit est necesse,
se omnibus episcopis dignitate authoritate
anteponit, atque omnes vndique prouocatio
Lactan. lib. 2. cap. 19. ad se alicit. Lactantius non esse dubium scrib
Quin religio nulla sit, vbicunque simulachrum
Si nu

Si nunc reuiuisceret vestráque templa tam plena
simulacris aspiceret, nũ quod veræ religionis ve-
stigium agnosceret? Athanasius sacras & diuinitus *Athanas. contra Gentes.*
inspiratas scripturas ad omnem veritatis institu-
tionem sufficere affirmat: in quo vestras illas Tra-
ditionum copias multiplices vno dicto fugauit.
Epiphanius stultas quasdam mulierculas exagitat, *Epiphan. lib. 3. hæres. 79.*
quæ Mariam virginem nouo quodam religionis
genere coluerunt, illamque omnem superstitio-
nem damnat: τὴν μανίαν inquit, μηδεὶς κεκινήκετω.
Quid ille diceret, si nunc non fœminas modò va-
nissimas, sed viros etiam, cunctósque mortales sa-
cra & vota virgini facientes videret? Basilius au- *Basil. in epist. ad Cleric. Neocæsarien.*
thor est positum in more fuisse cunctis ecclesijs il-
lo tẽpore, *vt populus psalmos in sacro cœtu recitaret:*
at in vestris ecclesiis populus audire ac intelligere
ea non potest, quæ leguntur, ineptissimis duntaxat
gesticulationibus, pompísque luditur. Nazianze- *Nazian. de Her. Philosop.*
nus de vita hac ciuili non minùs honorificè, quàm
illa Monacorum solitaria iudicat: quod vestri Mo- *Ambrosius in Rom. cap. 1.*
nachi ferre non possunt. Ambrosius in illos acer-
bissimè inuehitur, qui, quemadmodum in aulis
principum fieri solet, vt satellitis alicuius gratia
quæratur, antequam possis ad regem ipsum intro-
duci, ita sibi putant esse necessarium, quando ad
Deum accederevolunt, suffragatorem prius ali-
quem adhibere, Nónne hæc vos pungit, hęc cruẽ-
tat oratio qui nunquam quicquam in precibus à
Deo postulatis, quin antè vobis aliquem è diuo-
rum numero patronum cõcilietis, cui negotii pe-
titionísque vestræ curam commendetis? Hierony- *Hieron. epist. ad Enagr.*
mus in vestrum pontificem, & vestros illos splen-
didos Episcopos nimium contumeliosus fuit, quã-
do presbyterum & episcopum iure diuino eun-
dem esse scribit. Hic tibi fuisse dignus videatur,
qui presbyter esset Romanæ ecclesiæ, cuius vos e-

piscopum non modò presbyteris, sed omnibus
tiam episcopis tanto superiorem facitis? Gelas
De consecrat. dist. 2. Comperimus. Pontifex ipse Romanus cœnam vestram siccam
parte altera diminutam *Sacrilegij dānat, seuere*
præcipit, vt integra vel sumatur, vel omittatur. Nil
te Pontificis mouet authoritas? Vigilius Chri
Vigil. lib. 1. contra Eutych. humanam naturam à nobis abiisse scribit: *Des*
lius secundum humanitatem suam recessit à no
secundum diuinitatem suam semper est nobiscu
Vos Christum vtroque modo præsentem facit
Chrysost. ad Coloss. homil. 9. & in Ioan. homil. 2. Chrysostomus homines laicos, totúmque pop
lum hortatur, vt sibi sacra biblia comparent, sc
pturas legant, domi vir cum vxore, pater cum fi
de sactis literis inter se colloquantur. At hoc
vestra ecclesia fieri nec potest, nec licet, & p
certissimo hæretici signo habetur, si quis domi
sacros libros habeat. De Augustino quid dica
qui quantus quantus est, in maximis præcipu
que causis noster est, de gratia, prædestinatio
libro arbitrio, iustificatione, scriptura, lege, cu
gelio, peccato, bonis operibus, sacramentis, ec
sia. Infinitus sim, si singula consectar, & volui d
taxat aliquid de vno quoque delibare. Gregor
Magnus, etsi erat ecclesiæ Romanæ Pontifex
Gregor. lib. 4. ep. 30. & 34. men contra vos nobiscum stabit. Quid enim
rum ne tuum Pontificem perstringit, quādo q
quis se vniuersalem episcopum vocat, eum A
christi præcursorem proculdubio appellat? De
nomine inter Constantinopolitanum, ac Ro
num episcopum summis odiis & maxima con
tione dimicatum est. Iohannes id sibi primus
dicauit homo arrogans & insolenter ambiti
ei Gregorius grauissimè ac constantissimè re
tit, quousque vixit. Paulò pòst hic titulus C
stantinopolitano episcopo ademptus est, & P
tifici Romano delatus. Mitte ambages, dic C
pi

piane; si fuit illud nomen in episcopo Constan-
tinopolitano Antichristi instantis iudicium, quid
ni in Romano Pontifice eiusdem Antichristi in-
signe illustrissimum existimemus? Habes nunc spe-
cimen, ex quo potes de cæteris iudicare. Aut a-
lios tibi patres compares oportet, aut his succum-
bes. Satin' nunc tandem planè loquimur? Quid
amplius postulas? Quare egredere in hunc cam-
pum, atque educ omnem tuam nobilitatem Cam-
piane: rem tibi non cum mendiculis inermibus,
sed cum instructissimis armatissimisque aduersa-
riis fore senties.

EDMVNDVS CAMPIANVS.

Septima ratio. HISTORIA Generales. Historici.

PRistinam Ecclesiæ faciem historia pri-
sca retegit. Huc prouoco. Certè anti
quiores historici, quos etiam vsurpant ad-
uersarij ferè numerantur, Eusebius, Da-
masius, Hieronymus, Ruffinus, Orosius,
Socrates, Sozomenus, Theodoretus, Cas-
siodorus, Gregorius, Turonensis, Vsuar-
dus, Regino, Marianus, Sigeberius Zona-
ras, Cedrenus, Nicephorus. Quid nar-
rant? Nostrorum laudes, progressus, vicis-
situdinem, hostes. Imò verò, quod obserues
diligenter, illi qui dissident à nobis odio
capitali, Philippus, Pantaleon, Fanccius,
Magdeburgici, cum se ad scribendam vel
chronologiam Ecclesiæ, vel historiam ap-
pulissent, nisi nostrorum gesta colligerent,
ac inimicorum ecclesiæ nostræ fraudes &
scelera coaceruarent, mille quingētos an-
nos argumento vacui prætermitterent.

Hæreticorum chronica & historia.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Cum his considera peculiares certa-
rum historiographos regionum, qui vnius
acta cuiusque populi curiosius operosiùs-
que scrutati sunt. Ii quasi Spartam adepti
quam locupletare modis omnibus & per-
polire cuperent, qui ne conuiuia quidem
lautiora, aut mantcatas tunicas aut pugio
num capulos, aut inaurata calcaria, tales-
que minutias. si nouitatem saperent, tacue-
re: profectò, si quid in religione mutatum
aut à primis degeneratum seculis inaudis-
sent frequẽtes memorassent. si non frequẽ-
tes, saltem aliqui: si nõ aliqui, vnus aliquis
absque dubio. [a] *Nullus omnino, neque bo-*
neuolus nobis, neque maleuolus, non modò
quicquã tale prodidit, sed nec significauit.

Historicorum Germanium.

a Falsũ: multi de ecclesiæ corruptelis meminerunt.

Verbi gratia. Dãt nobis aduersarij, nec
aliter possunt, fuisse Romanam ecclesiam
aliquãdo sanctam, catholicam, apostolicam:
tũ cũ hæc à Diuo Paulo promeruisset elo-
gia: Vestra fides annunciatur in vni-
uerso mundo: Sine intermissione me-
moriam vestri facio: Scio quoniam ve-
niẽs ad vos in abundãtia benedictio-
nis Christi veniã: salutent nos omnes
Ecclesię Christi. Vestra enim obedien-
tia in omnem locum diuulgata est. Tũ
cum ibi Paulus in libera custodia dissemi-
naret euangelium: Tum, cum in eo quon-
dam [b] *Babylone collectam ecclesiam.*
Petrus regeret: Tum, cum ille Clemens ap-
prime laudatus ab Apostolo sederet ad
ipsa gubernacula: Tum, cum profani Cæ-
sares

Rom. 1. 8.
Rom. 1. 9.
Rom. 15. 19.
Rom. 16. 19.
Act. 28.
1. Pet. 5.
Hieron. in script. Eccl. & Papias apud Euseb. hist. 15. Phil. 4. Ire. lib. 3. cap. 1.

b Romam: Campianus Babylonem agnoscit.

Vide Cœl. in adm. 1521.

sares vt Nero, Domitianus, Traianus,
Antoninus, Romanos Põtifices laniarent.
Tum etiam, vel [a] *Calumo teste, cũ Dama-*
sus, Syricius, Anastasius, Innocentius,
clauum tenerent Apostolicum. Hoc enim
sæculo, nihil adhuc, præsertim Romæ, di-
gressos ab Euangelica doctrina, liberaliter
ille concedit.

Inst. lib. 4. ca. 2. num. 3. & in ep. ad Sadol.

a Falsum: Caluinus id minimè testatur.

Quando igitur hanc fidem tantopere
celebratam Roma perdidit? quando esse
desiit, quod antè fuit? Quo tempore, quo
Põtifice, qua via, qua vi, quibus incremẽ-
tis, vrbẽ & orbem religio pernasit aliena?
quas voces, quas turbas, quæ lamẽta pro-
genuit? Omnes orbe reliquo sõpiti sunt, dũ
Roma, Roma inquam, noua sacramenta,
nouum sacrificium, nouum religionis dog-
ma procuderet? Nullus exstitit historicus,
neque Latinus, neque Græcus, neque re-
motus, neque citimus, qui rem tantam vel
obscurè iaceret in commentarios.

Ergo perspicuũ hoc quidem est, si quæ
nos credimus, historia multa & varia, nũc
à vetustatis, vita memoriæ, loquitur ac re-
petit affluenter: quæ isti obtrudunt, nulla
narratio post homines natos in Ecclesia va-
luisse commeminit: & historicos esse meos,
& incursiones aduersarias esse frigidissi-
mas, quæ nihil mouere possint nisi prius
receptum sit, omnes omnium tẽporum Chri-
stianos in spissam perfidiam atque in Ge-
henna voraginem corriasse, donec Luthe-
rus Boram constupraſſet.

GVILIELMVS WHITAKERVS.

NVnc ad historiam, temporum testem, & nun-
ciam vetustatis prouocas: quique in rerum
ecclesiasticarum memoria propaganda elabora-
runt, eorum nomina tanquam κωφὰ πρόσωπα in pō-
pa introducis. Verùm hoccine est antiquitatis
memoriã repetere, Campiane, & rerũ veterũ mo-
niméta eruere, posse omnes historicos, qui literis
aliquid mãdarũt, nominare? Quæ hæc noua est in-
auditæ dialecticæ insolentia, omnes & generales
& singularum gentium historicos primùm nume-
rare, tum illos esse tuos affirmare. An id nuper e
diuinitus consequutus, vt quicquid attigeris, fi
repentè tuum? Nam veteres annales, in quibus e
clesiarum initia & progressus perscribuntur, iam
dudum euoluimus, nec illi magis tui sunt, quam
nostri. Si enim aliquid habent, quod nobis adue
satur, at certè multò & plura & grauiora sunt c
tra vos testimonia, quę vobis plagam mortifera
infligunt. Neque nos antiquam omnem eccles
historiam tam accuratè & diligenter collectam
suisque temporibus ac sęculis distinctam, & ratio
ne singulari perscriptam fuissemus vnquam edi
ri, si tam illa à nobis aliena extitisset, quàm tu fi
gis. Qui enim rerum in ecclesia gestarum mem
riam maiore aut studio peruestigarunt: aut fi
reddiderunt quàm nostri, qui nisi fuissent, mu
antiquitatis monimenta in tenebris iacuisse
Itaque nos h anc veteris memorię lucem nũqua
fugiemus, & te ad antiquos historicos prouoca
tem sequemur, ea tamen lege, vt quæ priscę ecc
się vitia fuisse constat, iis minimè constringamu
Nam historici, qui id sibi proponũt, vt res omne
gestas persequantur, non tam docent quid opo
tere

teret esse factum, quàm quid factum sit, intuentur,
multáque narrant, quæ & meritò possunt repre-
hendi, nec sunt à nobis imitanda. Id autem ple-
runque vsuuenit, vt temporum illorum vitiis hi-
storici imbuantur, quorum temporum histo-
rias perscribunt, & recentissimos quisque sit de-
terrimus. At hic tu latebras quęri clamas, & nisi
omnia probamus, repudiari à nobis omnia crimi
naris nimium hoc quidem peruersè. Non enim
qui corrigunt ea quę sunt vitiosa, ij quæ recta sunt
reprehendunt. Contende quantum voles Cam-
piane, & circulos omnes ac labyrinthos vocifera-
re, inuitus tandem ad sacras literas obtorto col-
lo pertraheres.

In eo autem admodum exultas, quando quęris
quo tempore, quo Pontifice, qua via, quibus incre
mentis vrbem & orbem religio peruasit aliena:
nec dubitas, quin si quid mutatum aut degenera-
tum fuisset, id frequentes historici memorassent,
saltem aliqui, saltem vnus. De tempore non est fa-
cile respondere, neque id necessarium est, vt ipsa
temporum momenta prodantur. Non simul o-
mnia sunt in ecclesia Romana euersa, paulatim ad
hanc sceleris & nequitię senectutẽ perũtum est.
Pili non subitò omnes canescunt, nec quicquam
repentè suam habet maturitatem, & rei cuiusque
progressio multò pòst apparet. Id in rebus iis ma-
nifestum est, quæ ab exiguis principiis profectę
ad maiorum magnitudinem ac maturitatem con-
tendunt. In Ecclesia Hierosolymitana magnam
esse factam rerum ac religionis mutationẽ negare
non potes. Quid? an illa subitò extitit? doce ergo
quo tempore, quo Pontifice, qua via, quibus in-
crementis nouitas ecclesiam peruaserit. Gręcam
ecclesiam Romani damnatis, etsi vestra longè pu-

riorem, Illas mihi nunc circumstantias in hac expone, quas in tua requiris, vt tempus ipsum designes, & pontificē, & incrementa quibus est tantopere degeneratum. Quemadmodum in istis mutatio postquam esse cœpit, fuit manifesta, quamquam ipsos gradus persequi nunc est difficillimū: ita maximam rerum conuersionem in ecclesia Romana sentimus esse factam, nec tamen quibus quidque temporibus inclinatum sit, pro certo possumus affirmare. De multis constat, quæ nunc longum esset commemorare, & illa sunt suis momentis, variisque temporibus distincta. Sic enim in ecclesia Romana accidit, quemadmodum in magno ędificio videmus euenire. Nam vt domus initiò extructa firmissimè, longo tempore per se manet integra, at aliquando si neglecta fuerit, primo aliquo in loco incipit agere, quę paulatim tempore augentur, & rectis ipsis ac columnis sunt pernicioſæ, atque isto modo tandem ædificij ruina & interitus consequitur: ita Romana ecclesia temporum successione de suo pristino statu decessit, atque indies manante latius tabe quadā superstitionis & erroris tandem ipsum ecclesiæ spiritum amisit. Eusebius author est Polycratem quendam Ephesiorum episcopum in scriptis reliquisse, ecclesiam, dum Apostoli viuerent, castam & incorruptam virginem fuisse. Qui enim cuperent sanctæ puræ doctrinæ regulam deprauare, id obscurè & timidè fecisse, nec ausos esse, è suis lustris erūpere. At postquam Apostoli ad cælestes sedes migrassent, illáque ętas hominū, qui Christū ipsum audierant, abiisset, tum demum nefandum errorem, nullo Apostolorum superstite, cœpisse vires colligere, atque in ipsis ecclesiis palàm vociferare. Num quod illustrius antiquitatis & historiæ testimonium desideras? Viuis Apostolo virgo

Euseb. lib 3. cap. 32. παρθένον καθαρὰ ἐν ἀδήλῳ πωσκότει φωλευόντων.

τῆς ἀθέου πλάνης τὴν ἀρχὴν ἐλάμβανεν ἡ σύστασις.

virgo fuit ecclesia: illis vita defunctis, statim corrumpi cœpit: neque verò dubium esse potest hāc pestem tempore creuisse, & latissimè peruasisse. Id tamen miror hunc Polycratem tam fuisse vel imperitum, vel obliuiosum, vt Romanum Pontificem non attenderit loco Apostolorum datum esse ecclesiæ, qui hanc virginem defenderet, castámque conseruaret. Cur enim virginem vocat? quia Apostoli supererant, qui homines audaces terrere atque abigere potuerunt. At vel hanc ob causam ecclesia nunc pontificem desiderat, vel Pontifice nihil opus habet. Tamen Polycrates, quasi iam nullus reliquus esset, qui huius virginis pudicitiam tueri posset, ecclesiæ orbitatem deplorat: quod quidem fecisset inconsideratè, si hāc curam ad Pontificem Romanum pertinere existimasset. Ex illo ergo tempore, quo Apostoli in terris esse desierunt, ecclesia semper declinauit, atque ad illam ὑποστάσιν spectauit, quam futuram prædixit Apostolus, nos præsentem aspicimus. Tum enim illi lupi, quorum Apostolus meminit, in ecclesiam inuaserunt, & gregem deuorare non destiterunt: tum illi Antichristi, quales iam tum fuisse nonnullos Ioannes affirmat, opus illud moliri cæperūt, quod deinceps perfectum atque expletum fuit. Potui tibi huius ὑποστάσεως clarissima indicia in tua ecclesia ex tuis illis annalibus commonstrare. Neque enim aut obscura sunt, aut eiusmodi, vt non ea quiuis videre possit, qui modò aspicere atque attendere velit. Et quando ad historiam prouocas, volo tibi aliquid ex vetere historia commemorare, quod tu num tuum pontificem attingat considerabis, vt mihi de re tota certiùs respondeas. Habitum est concilium in Africa Episcoporum 217. quorū vnus fuit Augustinus ipse, decus & lumē Africæ. Rem in pauca conferā.

Act. 20. 17.

1. Ioan. 2. 18.

Concil. Car. 6. & 3. 4. 7. 9. Huc suos legatos Zozimus Pōtifex Romanus misit, qui patribus Africanis probarent licere ad Romanum pontificem ab omnibus episcopis vbiq; terrarum prouocari. Legati rem ad patres retulerunt, vnáque Niceni Concilij canonem proferūt, in quo illud priuilegium erat scriptum. Patres nouum decretum mirantur, & Legatis respondent, se nullum eiusmodi canonem in aliquo vel latino vel græco exemplari vidisse, atque existimare illius concilij verum atque integrum exemplar apud ipsos esse, quod Cæcilianus Episcopus Carthaginensis, qui Niceno concilio interfuit, secū in Africam attulisset. Tamen statuunt certos homines Constantinopolin, Alexandriam, Antiochiam mittere, qui vera atque germana exemplaria ab illarum vrbium Episcopis accipiāt. Id vt impediant Legati Pontificis laborant, sed frustrà. Cyrillus Alexandrinus, & Atticus Con-

Cō. Afri. c. 105 stantinopolitanus Episcopus exemplaria legatis tradunt, & literas ad Patres Africanos in quibus illa exemplaria verissima ac fidelissima esse confirmant. Tum demum fraus perspecta est: in Canone concilij Niceni nihil tale reperitur. Quare ad Celestinum scribunt, qui tunc Pontifex erat, eúmq; iubent quiescere, nec quicquam eiusmodi posthac tentare, suósue *Exactores* emittere, ne *fumosum sæculi typhum* in Christi ecclesiā inducere videantur. Cessit ad tempus Pontifex necessitate, non voluntate. Nam centum post annis Bonifacius secundus in epistola ad Eulalium grauiter inuehitur in Aurelium Carthaginensem Episcopum, qui nunc huic præfuit Concilio Africano, eúmque ait cum suis collegis, quorum facilè princeps fuit Augustinus, à Diabolo fuisse impulsum, vt Romanā ecclesiā impugnaret. Sic de Aurelio Carthaginensi cæterisq; illis Africanis epis-

ἐκκλασὶς καπνώδη τύφον.

pis, atq; ipso inter alios Augustino, qui Romano Pontifici in illa causa restiterunt, Bonifacius Papa tanquam de schismaticis iudicauit: Eulalio autem, qui tum fuit Episcopus Carthaginensis, gratulatur, quòd in gratiam cum Romana ecclesia redire, id est, licentiam Romano pontifici in ecclesias Africanas permittere voluerit. Hæc à me sunt ex verissimis monimentis repetita: atque eiusmodi alia potui permulta commemorare, ne tibi nimium de tua historia promittas.

Ex his nunc perspici potest, quid Romani pontifices multis annis egerint ac laborarint vt se nē-pe omnium ecclesiarum dominos efficerēt, quod quidem illi tandem assequuti sunt. Quandoquidem autem quæris, & vis tibi responderi, quando hanc fidem tantopere laudatam Roma perdiderit, essēque desierit, quod antè fuit, etsi fidem multis in rebus antè perdiderat, tamen verè possum affirmare tum Antichristi sedē palàm esse cœpisse, quando Bonifacio tertio à Phoca parricida datum est, vt ecclesia Romana caput esset omnium ecclesiarum, pontifexque Romanus episcopus vniuersalis diceretur. Nolim ego temporum momenta nimium excutere: obscurè serpit malum, nec statim in hominum sensus incurrit: verùm id fuit de istis temporibus, de quibus nunc loquor, hominum iudicium, Gregorium magnum Episcoporum ecclesiæ Romanæ bonorum fuisse vltimum, malorum primum. Nec enim aut ille nimium bonus, aut post illum aliquis bonus fuit: & quisq; posterior perè superiorem nequitia superauit. Et iam colluuies malorum omnium erupit in ecclesiam, cunctásque eius partes latissimè peruasit. Cogis me Campiane ecclesiæ tuæ vlcera aperire, quæ ego malui non attingere: sed ita importunus es vt nec nobis, nec tibi ipsi parcas.

Bernardus, quem ecclesia vestra multis annis vnũ tulit pium virum, quoties & quàm amarè statum perditissimum ecclesiæ deplorauit? *Serpit hodie putida tabes per omne corpus ecclesiæ. Serui Christi seruiunt Antichristo. A planta pedis vsque ad verticem non est sanitas vlla.* Istis aliisque eiusmodi vocibus solitus est Bernardus de ecclesiæ vestræ nequitia intoleranda conqueri: quod ille non fecisset, nisi causam, cur faceret, maximam vidisset.

Bernardus Cantic. serm. 33. Decium Paulum.

Æneas Syluius Æneas Syluius, qui postea factus est Papa, *refriguisse charitatem, & fidem omnem interisse scribit.* & qualem fuisse illo tempore ecclesiã vestram existimemus, quæ fidem simul & charitatem amiserit? Verùm hunc forsan ista scripsisse odio ecclesiæ dices, post sententiam mutasse, quando ex Ænea factus est Pius. Ita enim semper illud suum vsurpauit, *Reiicite Aeneam, suscipite Pium.* Quid hîc poetas & doctos, & illustres commemorem Petrarcham, Mantuanum, alios qui nec Papam nec Cardinales, nec clerum vniuersum veritatibus dentatis veriti sunt insectari? Ita enim omnia diffluxerant, vt peccata quæuis & perpetrari & reprehendi liberè possent. Ne abeam longius, recordare quid Cornelius Episcopus Bitontinus non ita multis ab hinc annis in Concilio Tridentino, tota astante atque ardiente ecclesia dixerit, cuius profectò testimonium etsi per se leue est, tamen contra vos grauissimum videri debet. *Vtinam*, inquit, *à religione ad superstitionem, à fide ad infidelitatem, à Christo ad Antichristum, à Deo ad Epicurum, velut prorsus vnanimes non declinassent.* Hæc sunt ecclesiæ vestræ insignia, superstitio, infidelitas, Antichristus, Epicurus. Et tamen tu audes dicere nullum omnino neque beneuolum vobis neque maleuolum quicquam tale vel prodidisse vel significasse. Quanto magis

Æneas Syluius ad Cæsarem Schlik.

Cornel. Biton. in concil. Trid.

magis ecclesiæ tuæ defendis innocentiam Campiane, tantò magis illius nequitiam videri facis manifestam.

Dant, inquis, *aduersarij fuisse Romanam ecclesiam aliquando sanctam.* Id verò damus, & tum fuisse sanctam, quando Paulus eius præclaras illas laudes prædicauit, quarum tu meministi. Quanquam ista, quæ recitas elogia non ad illam vnicam pertinent ecclesiam, sed aliis etiã data sunt. Quid si enim Romanorum *fides annunciata est in toto mundo*? Nihil in eo proprium habuit & singulare ecclesia Romana. Nónne similiter Apostolus de Thessalonicensium ecclesia scripsit: *In omni loco fides vestra, quæ est in Deum, diuanauit?* Quid si Romanorum *sine intermissione memoriam fecerit?* Ita etiam Thessalonicensium *meminit indesinẽter.* Quid si non dubitauit quin ad Romanos veniret *in abundantia benedictionis Christi?* an illius minùs fuisse ad alias ecclesias frugiferum aduentum existimas? Quid si Romanos omnes ecclesiæ *salutarint, eiúsque obedientia in omnem locum diuulgata fuerit?* an nescis sanctos omnes se mutuò salutasse? aut alias ecclesias minùs quàm hanc fuisse Apostolo obsequentem arbitraris? Sed hoc tempore damus fuisse sanctam: quid amplius postulas? *Tum etiam cum ibi Paulus in libera custodia disseminaret Euangelium.* Et hoc etiam damus. Num quid aliud vis? *Et tum, cum in ea quondam Babylone collectam ecclesiam Petrus regeret.* Nec id negamus. Etsi autem facilè patior Romam à te vocari Babylonem, quam illam esse non dubito, de qua in Apocalypsi tam multa Ioannes, matrem scortarionum atque abominationum terræ, tamen hic à Petro Romam significari non tam facilè adducor vt dare velim. Semper enim hic hæretis Campiane, nec dum vnquam euincere potuistis,

Rom. 7. 8. 1. Thess. 1. 8. Rom. 1. 9. 1. Thess. 1. 9. Rom. 15. 22. Rom. 10. 16. 18.

Act. 28.

1. Pet. 5. 13.

Apocal. 17.

Romæ fuisse Petrum. Pro concesso ac probato sumitis, quod siquis vobis vel verbo negat, vt Mathematici progredi amplius non potestis. Quin ni autem illam ipsam Babylonem declarari existimem nunc à Petro, quæ olim Assyrii imperii caput fuit, in qua multos fuisse Iudæos, dubium non est, quorum Petrus propriè & peculiariter Apostolus erat? Si dicam, quæ à me in hac causa dici potuerunt, vereor ne te vehementius offendam. Interim quod ipse Romam esse Babylonem confiteris, accipio: quæ causa fuerit mutati nominis, aliàs si placet expones. Iam nobis non poterit irasci, si Petri exemplo freti Romam deinceps dicimus Babylonem.

Galat.2.9.

Nunc, credo, consistes aliquando. Imò vero pergis, & ad ætates succedentes progredieris. *Tum, cùm Clemens sederet ad gubernacula: tum cùm profani Cæsares Romanos Pontifices lanarent.* Et tum quoque fuisse Christi præstantem ecclesiam fateor. An eo contentus eris? Imò, inquis, *tum etiam cùm Damasius, Syricius, Anastasius, Innocentius clauum tenerent Apostolicum.* Desilire hoc quidem est, non descendere: nimium enim celeriter ab illis ad istos properas. Sed quomodo vt hoc tibi demus, persuades? *Nam Caluinus* quis, *nihil adhuc digressus ab Euangelica doctrina liberaliter concedit.* At noli tibi arripere, Campane, quod nemo dat, nec nimium tibi de alterius liberalitate polliceri. Neque enim id Caluinus concedit, quod tu sumis: itaque reddas oportet. Ad vestrum illud de successione tritum argumentum hoc in loco Caluinus respondet, docetque non id sibi sanctos patres proposuisse, quando episcoporum successiones commemorant, vt eas esse veras ecclesias statuant, vbicunque episcopi alij aliis substituũtur: sed illud primum sumpsisse

Inst. lib. 4. c. 2. num. 3. & in epist. ad Sadoletum.

pro certissimo, nihil fuisse à principio vsque ad illam ætatem mutatum in doctrina, atque ita nouis erroribus doctrinam ab ipsis Apostolis perpetuò conseruatam opposuisse. Non id ergo ait, nihil in vlla omnino parte fidei mutatum fuisse, sed patres isto successionis argumento nunquam esse vsos, nisi in iis duntaxat cãusis, in quibus nihil inuersum fuisse constabat. Nam quod ad horum Pontificum ætatem attinet, etsi Romanam ecclesiam tum fuisse Christi veram ecclesiam concedimus, tamen illos nihil ab Euangelica doctrina digressos esse nec tibi Caluinus concessit vnquam, & nos magnopere reclamamus. Mittam alios: Syricius iste palàm à doctrina Euangelica in eo deflexit, quòd verbi ministros perpetuo cælibatus laqueo astrinxit: neque ista leuis digressio fuit, sed sine dubio manifesta ab Apostolica doctrina aberratio. Hìc nũc desistis, nec reliqua ecclesiæ tempora persequeris: tãtùm quæris, *quando Roma desiit esse, quod antè fuerat*, de quo tibi satis iã multa respõdimus. Tu verò si dubitas, an desierit, potes etiam, si vis, dubitare an sol meridie splendeat. id enim nihilo profectò magis dubium est, quàm an vrbs hæc Romana ab illa olim florentissima repub. Romana degenerarit. Atque vt ille non potuit Samnium in Samnio inuenire, & is de quo scitè scriptum est in epigrammate, *In Roma Romæ nil reperit media*: ita, vt Romanam ecclesiam quæras in ecclesia Romana, nunquam tamen inuenias. Non enim vitam tantùm, sed colorem etiam vultúmque veræ ecclesiæ amisit. Quando ergo te cùm cætera omnia deficiunt, tum ipsa quoque historia, cui plurimum visus es confidere, nihil subleuat, quid supereſt, quàm vt alterum facias, vel cedas ante prælio, vel in prælio pereas?

1. Tim. 4. 3. Heb. 13. 4.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Atque vtinam id discas aliquando quod scribit Nazianzenus, ὅπερ οὐ λόγῳ νικᾶν, οὕτω καὶ νικᾶσθαι καλόν μεμαθηκώς. Nazianz. contra Iulian.

EDM. CAMPIANVS.

EGo verò, præstãtissimi viri, cum de multis hæresibus, quædam apud me opinionissimorum portenta reputo, quæ mihi vement expugnanda: meipsum inertiæ vecordiæque condemnem, si cuiusquam in experiũdo facultatẽ aut vires extimescerem. Sit ingeniosus, sit eloquens, sit exercitatus, sit omniũ librorum belluo, tamen aridus & bulbus appareat necesse est, cum hæc tam ady nata sustentabit. Disputabitur enim: si fortè nobis annuent, de Deo, de Christo, de Homine, de Peccato, de Iustitia, de Sacramentis, de Moribus. Videro an ausint adseuerare quæ sentiũt, quæq; rebus addicti necessariis diuulgãt in scripti unculis. Faxo, norint ista suorũ axiomata. Octaua pars. PARADOXA.

DE DEO. a Deus est auctbor & causa peccati, volens, suggerens, efficiens, iubens, operãs, & in hoc impiorum scelerata consilia gubernans. Proprium Dei opus fuit, vt vocatio Pauli, sic b adulterium Dauidis, Iudæque proditoris impietas. ‖ Monstrũ hoc, cuius Philippũ aliquando puduit, Lutherus tamen à quo Philippus hauserat, quasi oraculum cæleste miris extollit laudibus, & alumnum suum eo nomine tantùm non exæquat Apostolo Paulo. Percontabor etiã quid animi Luthero fuerit quem

a Cal. Inst. lib. 1. cap. 18. Li. 2. c. 4. Li. 3. c. 23. & 24.

b Pet. Mar. in 1. Sam. 2. ‖ Melanch. ann. in cap. Rom. 8. Vvitem. 1524. Sic docet Luth. in asser. 36. & in reso. ass. 36. & in Lib. de ser. arbit. Præf. in anno Philipp.

Falsitas nostrum nullus Deũ p cati au thoren causam esse actio mauit. ‖ Falsum nos id minime contigit.

In Apol. Ec. Ang. Vide ench. præ ann. 1549. quẽ Angli Caluiniani virum diuinitus datum ad orbem illuminãdum pronunciant, cum hunc versum demeret supplicationibus ecclesiæ, Sancta Trinitas vnus Deus miserere vobis.

De Christo. Inst. Lib. 1. c. 13. nu. 23. ‖ Bez. in Heb. Bezæ contra Solon. de Lib. de vnit. hypostæ. duæ in Christ. nat. Cal. in Io. 10. Cont. Lato. Bucan. Lu 2. Ca'. in hæreu. Luth. Iess. Hen. Mela. in Euan. de t. post. Epi. Morlorat in Matt. 26. Cal. in ar. Euangel. Brent. in Luc. par 2. hom. 61. & in Cal ec. ann. 1551. & in Io. ho. 54.

Mox ad personam Christi progrediar. Quæram ista sibi quid velint. a *Christus Dei filius, Deus de Deo Caluino,* ‖ *Deus ex sese: Bezæ, non est genitus de Patris essentia.? Item. Duæ constituũtur in Christo vniones hypostaticæ, altera Animæ cũ carne, Diuinitatis cum Humanitate altera. Locus apud Ioannem, Ego & pater vnum sumus, Non ostendit Christũ Deum homoousion Deo patri. Sed & anima mea, b inquit Lutherus, odit hoc verbum homoousion.* ‖ *Pergite.* ‖ *Christus ab infantia non fuit gratia consummatus, sed animi dotibus velut cæteri homines adoleuit, vsu factus quotidie sapientior, ita vt puerulus ignorantia laborarit.* ‖ *Quid perinde est ac si dicerent coriginis labe, & vitio sordidatum. Sed cognoscite diriora.* ‖ *Christus cum orans in horto, sudoribus aquæ manaret & sanguinis, sensu damnationis æternæ cohorruit, vocem edidit sine ratione, sine spiritu, vocem doloris impetu repentinam, quàm vt non satis meditatã, celeriter castigauit.* ‖ *Est ne aliquid amplius? Attendite.* ‖ *Christus cum actus in crucẽ exclamaret, Deus meus, Deus meus, vt quid dereliquisti me, Accensus est flammis inferni,* a *desperationis vo-*

a Christus est filius ex patre, Deus ex sese.

b Falsum lege responsum.

c Falsum: non enim omnis ignorantia nata est ex labe originis.

d Falsum id nec Brentius, nec quisquã nostrũm dixit.

cem emisit, non aliter affectus quàm si pereundũ ei foret internecione sempiterna. ‖ His etiam siquid possunt, addant. Christus inquiunt, descendit ad inferos, id est ‖ Mortuus gehennam gustauit, nihilominùs quàm Animæ damnatorum, nisi quòd sibi restituendus erat. Quandoquidem enim morte corporea nihil nobis profuisset Anima quoque luctari cum morte debuit æterna, atque hoc modo nostrum scelus supplicium̃que dependere. ‖ Ac ne quis forte suspicetur istud Caluino per incuriam obrepsisse, idem Caluinus omnes

a Qui negãt hãc doctrinam solatii plenã esse, ii meritò perditi appellantur.

vos, si qui doctrinam istam a solarij plenam exagitastis, perditos appellat nebulones. Tempora, tempora cuiusmodi monstrum aluistis? Cruor ille delicatus & regius qui de innocentis Agni corpore lacerato fissóq; scaturiit, cuius cruoris vna quæuis guttula, propter dignitatẽ Hostiæ, mille mundos redimere potuisset, nihil humano generi profecit, nisi b mediator Dei & hominũ homo Christus Iesus mortem *quoque* secundam, mortem animæ, mortem gratiæ, peccati solius & exitiabilis blasphemiæ sociam pertulisset? Præ hac insania modestus videbitur Bucerus, quanquam est impudens, qui infernum in symbolo, sepulchrum accipit, per epexegesin valdè præpostera, ac potius tautologiam ineptam atque stolidam. Anglicam sectary, pars Caluino, Idolo suo, pars Bucero, magno magistro solent accedere: pars etiã submurmurant in hũc

b Quis nostrũm isto vnquam modo loquutus est.

Cal. in lib. reu. In cand. sent. Lass. in Matt. Schmidel. concil. de pass. & in Dom. Aepin. comm. in psal. Cal. in 2. cap. Ioan. Cal. in 11. cap. Ioan. Aepin. in 1. Tim. Aepin.

articulũ ne quid facessat vltrà molestiæ, quemadmodum sine tumultu penitus eximatur de Symbolo. Id verò etiam fuisse atentatum in conventiculo quodam Londinensi, memini narrare mihi qui interfuit Richardum chenium, miserrimum senem, malè mulctatum à latronibus foris, neq; tamen ingressum in paternã domum. Hactenus de Christo.

De homine.

Illyr. in varijs l. de ori pecc. Cal. inst. lib. 2. cap. 2. Sarcer. de conf. ut Eccle. Aepin. de imb. & pec. Sanct. Kem. cõtra Conf. Col.

De homine quid? Imago Dei penitus in homine b deleta est, nulla boni scintilla superstite: tota natura quoad omnes animæ partes ita funditus euersa, vt ne renatus quidẽ & sanctus quicquã sit aliud intrinsecus, nisi mera corruptio atq; cõtagio. ‖ Quorsũ ista? Vt qui sola fide gloriã raptum sunt, in omniũ turpitudinũ cœnovolutari, naturam accusent, virtutẽ desperent, præcepta deonerent.

b Falsum. id nos plane nẽ gamus.

De peccato.

Illyr. in var. l. de pec. orig. Vide. Hes. huius epist. ad illyr. An pec. atum sit substantia. Cal. in Act. 17 (an. Trident. Idẽ docuerit Illyric. apud Vrsin. lib. 2. de Sacra. ca. 14.

Huc Illyricus, Magdeburgẽsiũ primipilus, illud suũ adiecit immane placitũ de originis peccato, quod esse vult, Inanimam substãtiã Animarũ: quippe quis, post Adami lapsũ, diabol⁹ ipse, pereet, & in sese trãsformet. Hoc quoq; tritũ est in hac fece, comunia peccata esse paria: sed ita (ne Stoi ci rem iscat) si Deo iudice põderẽtur. Ac si Deus, æquissimus iudex, oneri nostro cumulũ potiùs quàm leuamẽtũ faceret, & id quod nõ est in re, quũ sit ipse iustissim⁹, exaggeraret. Hac trutina, non leuius in Deũ seueriss imè iudicantẽ deliqueritille caupo qui gallũ gallinaceum, quando nõ est opus, occiderit, quàm infamis ille sicarius qui

c Falsissimũ nostri semper ab hoc dogmate abhorruerunt.

plenus Beza, Gallum Heroa, Guisium, admirabili virtute principem, dissposa fistula clanculũ interemit, quo facinore nihil vidit orbis noster ætate nostra funestius, nihil luctuosius.

Sed fortasse qui tã sunt in peccati cõditione tetrici, magnificè philosophantur de diuina gratia, quæ huic malo succurrere ac mederi possit. Præclaras verò isti partes assignant gratiæ, quam neque infusam cordibus nostris, neque ad resistendum sceleribus validã esse latrant, sed extra nos in solo Dei fauore collocãt qui fauor nõ [a] emendet impios, nec purget, nec illuminet, nec ditet, sed veterẽ illam sentinã adhuc manentẽ atque fœtentẽ, ne deformis, & odiosa putetur, Deo conniuente dissimulet. Quo suo plasmate tantopere delectantur, vt ne [b] Christus quidẽ aliter apud illos gratia plenus & veritate dicatur, quã quod ei Deus Pater mirandũ in modũ fauerit.

Quæ res ergo iustitia est? ‖ Relatio. Nõ enim ex theologicis concinnata virtutibus fide, spe, charitate, quæ Animam suo nitore conuestiãt, sed tantum occultatio delicti, quã qui sola fide prehenderit, ille tam de salute certus est, ac si iampridem interminato tali gaudio frueretur.

Age somniet hoc: sed vnde constare poterit de futura perseuerantia, qua qui caruit, exiuit infelicissimus, licet ad tempus purè piéque iustitiam coluisset? Imò verò hæc tua fides, Caluinus ait, nisi tuam tibi

a Falsum: gratia Dei iustificationem gignit, iustificationem semper & necessario sequitur.

b Falsum: Christum omni modo plenum gratia confitemur.

tibi perseuerantiam firmè prænunciet, vt hallucinari nequeas, tanquam inanis & languida spernereturus. Agnosco discipulum Lutheri. Christianus, inquit ille, etiã volens, non potest [a] salutem perdere, nisi nolit credere.

De Sacramentis.

Ad sacramenta festino. Nullum, nullum non duo non vnum, ô sancte Christe, reliquerunt. Ipsorum quippe panis, venenum est. Baptismus, etsi adhuc verus est, tamen ipsorum iudicio nihil est, non est vnda salutis, non est canalis gratiæ, non deriuat in nos Christi merita, sed significatio [b] duntaxat salutis est. Itaque nihilo pluris Baptismum Christi quoad naturã rei, quàm Ioannis fecere ceremoniam. Si habeas, rectè: [c] si careas, nihil damni: vrede, saluus es antequam abluare. Quid ergo paruuli, qui nisi iuuentur virtute Sacramenti, sua fide miselli nihil assequuntur? Potius quàm sacramento Baptismatis quicquam tribuamus, inquiunt Magdeburgici, demus messe fidẽ ipsis infantulis, qua seruentur, cuius fidei pulsus quosdam abditos intelligant ipsi, qui viuant necne nondum intelligunt. Durum. Si hoc adeo durum est, Lutheri pharmacum auditote. [d] Præstat inquit omittere, quandoquidem nisi credat infans ne quicquam lauatur. Hæc illi quidem ancipites animo, quidnã enuncient categoricè. Ergo Baltazar Pacimontanus, diribitor interueniat: qui parens Anabaptistarum, cum paruulis mo-

Anabaptista.

a Loquitur Lutherus de gratia Baptismatis, quæ peccato non amittitur.

b Falsum: non enim duntaxat signum esse dicimus.

c Falsum: non sic loquimur de Baptismo.

d Hoc Lutherus ait ex eorum hypothesi, qui fide omni carere pueros affirmant.

tum fidei non posset affingere, Lutherii cautiunculam approbauit, & pædobaptismum eiicies è templis, neminẽ nisi adultii fonte sacro decreuit abluere. Ad reliqua Sacramenta quod attinet, quamuis

a Põtifex Romanus.

illa a bestia multiceps horrẽdas ejectet cum tumultus, tamen quia quotidianæ iã sunt, & callũ auribus obduxerũt, hîc prætereo.

Restãt hæreticorũ de vita & moribus fu

De Moribus.

stã nocentissima, quæ Lutherus euomuit in chartas, vt ex vnius pectoris impuro gurgustio pestem lectoribus inhalaret. Audite patienter, & erubescite, & mihi date

Ser. de vi. Lu. re. cum ass. Lud. Eua. vo. mo. Char. in Co. sum. Lut. de pa. Aga. Li. ad. arb. Mor. de ca.

veniam recitanti. b Si nolit vxor, aut non possit, veniat ancilla. Si quidẽ res vxoria, tam est cuiq; necessaria, quàm esca, potus, somnus. Matrimoniũ est virginitate multo præstantius. Eam Christus, eam Paulus dissuaserunt hominibus Christianis. ‖ Sed hæc fortassè propria Lutheri sunt. Nõ sunt. Etiam nuper à meo Charco, sed miserè timideq; defenduntur. Vultis ne plura? quid ni? ‖ quato sceleratior es, inquit, tanto vicinior gratiæ. Omnes actiones bonæ peccata sunt, Deo iudice, mortifera: Deo propitio, leuiuscula. Nemo malum suapte voluntate cogitat. Decalogus nihil ad Christianos. Opera nostra Deus nequaquã curat. Soli rectè participãt cœnã dominica, quia tristes, afflictas, perturbatas, cõfusas, erraticas, aportãt conscientias. Confitenda crimina sunt, sed cuilibet qui si te vel c ioco absoluerit, modò credideris, absolu-

b Insignis calumnia, quales reliquæ sunt, quæ sequuntur: lege respõsum

c Falsum: hæc Lutherus non de quolibet, sed de ministro loquitur.

absolutus es. Legere preces horarias nõ est sacerdotum, sed Laicorum. Christiani liberi sunt à statutis hominum. Satis superque lacunã istam commõsse videor. Iam finio. Nec verò puteris iniquiorẽ esse me, qui Lutheranos & Zuinglianos promiscuè coarguerim. Nam isti memores à quo

Apolo. Eccl. Angl.

proseminati sint, inter se fratres & amici volunt esse, adeóque graue interpretantur iniuriam, cum in vllare præter vnam, discriminantur.

Equidem non sum tanti, vt vel mediocrem locum mihi sumam in selectis theologis, qui hodie bellum hæresibus indixere: sed hoc scio, quantulus cũque sum, periclitari me non posse, dum Christi gratia fultus, aduersum talia commenta, tam inusa, tam insulsa tam bruta, cælo terrãque tuantibus, prælior.

GVILIEL. WHITAKERVS.

NOlle se dixit Hieronymus in suspicione Hæreseos quenquã esse patientẽ. Quo magis iniquo animo fero Campiane, ista nobis à te nũc obiici, quæ vocas Paradoxa, tam falsa, tã multa, tam horrẽda. Et quidem cum alios semper omnes importunitate atque audacia Papistas, tum isto in loco teipsum plane superasti. Nisi enim omnem & Dei religionem, & erga homines reuerentiam penitus abiecisses, tuæque conscientiæ naufragium iamdudum fecisses, atque ipsam penè humanitatem exuisses, nunquam in te tantum sceleris admisisses, vt hæc nobis opinionum

monstra exprobrares. Sed quid agas video: fore enim speras vt *audacter calumniando*, quemadmodum ille tui simillimus dicere solitus est, *semper aliquid hæreat*. Postquam enim vera crimina deficiunt quibus ecclesias nostras oppugnetis, relinquum est, vt vel à scribendo desistatis, quod erat honestissimum, vel aliquas saltem calumnias excogitetis, quas tanquam tela venenata in nos iaciatis, quod & per se turpissimum est, & certæ vestræ desperationis argumẽtum. Iam verò si hæc tua ἔνδοξα atque ἀδύνατα sic diluero, vt omnes perspiciãt ea fuisse nobis à te falsissimè atque impudentissimè ascripta, peto non ab Academicis tãtùm nostris, sed Christianis etiam vniuersis, quibus vera religio, suáque salus curæ est, vt nullis aduersarii mẽdaciis atque imposturis ab ea sanctæ doctrina, quam didicerunt, abduci se patiantur. Quare aggrediar hæc tua portenta, Campiane, postquam illud tibi os plenũ blasphemiæ obstruxero, & Dei gloria, quæ agitur, & innocentia nostra quæ oppugnatur, à tua immanitate vindicatur. *Disputabitur, inquis, si annuẽt, de Deo, de Christo, de homine, de peccato, de iustitia, de Sacramentis, de moribus.* Nos verò non de istis modò tecum verùm aliis etiam causis, quæ nunc in deceptatione versantur, parati sumus disputare: De scriptura, de ecclesia, de Romano pontifice, de Transubstantiatione, de Libero arbitrio, de Indulgentiis, de Purgatorio, de cæteris tuis. Verum aut mentiuntur, aut tu pugnam magis quàm disputationem meditaris. Spero autem, quam toties expetis disputationem, eius tibi aliquando datam fore potestatem. Iam quemadmodum *tu faxis*, vt nostra hæc nostrorum axiomata norimus, attendamus.

De Deo. *Deus*, inquis, *est author & causa peccati, voluntates suggerens, efficiens, iubens, operans, & in hos impios scelera*

scelerata consilia gubernans. Tetrum est quod dicis & infandum, Campiane, Deum vt quisquam peccati authorem faciat, dignus sit, quem Dominus statim fulmine ad imum inferorum barathrum deiiciat. Id si Caluinus, aut Martyr, aut Philippus, aut Lutherus, aut quisquam nostrûm affirmet, nõ repugno quin omnes simus horrendæ blasphemiæ scelerisque rei. Si velim omnem istam causam, quã attingis, fusè persequi, nullum finem faciam: itaque paucis quid & nos doceamus, & tu mentiaris exponam. Deum non tantùm bonum, sed ipsam essentiã bonitatem profitemur per se, suámque essentiã bonum: in quo mali nihil insit, à quo nihil nisi bonum proficisci possit: qui sic bonus sit, vt eius facta omnia sint valde bona, nec vel cogitata vlla possint esse mala. Hæc dicimus, hæc docemus, hæc corde credimus & voce testamur. Cũ ergo Deus ita sit perfectè bonus, vt eius omnia excellẽti quodam modo bona sint, quæsitum olim est & grauissimè disputatum, vnde illud malum natũ sit, quod tam latè manauerat, & quænam huius mali causa extiterit. Hanc quæstionem sæpe tractauit Augustinus propter Manichæos, & in ea etiam Thomas Aquinas multùm ac diligenter versatus est. Hoc malum nos à diabolo inuectum esse dicimus, qui etsi erat bonus à Domino factus initio, tamen libera voluntate à Domino defecit, & peccauit, & homini, vt peccaret, persuasit, authórque fuit. Hinc quicquid est peccati vel in dæmonibus, vel in hominibus, totum fluxit, eiúsque à Deo nulla particula extitit, quem nos nullius peccati causam esse infinitis scripturæ testimonijs euincimus, atque in scholis omnibus ecclesiisque nostris proponimus. Peccatum enim odit, iustitiam diligit: qui iudex est totius terræ, eum esse omni modo iustissimum oportet: Deus lux est, & non sunt in

In 1². quæst. 19. ar. 1. & 2.

Gen. 1. 31.

Psal. 44. Zach. 8. 7. Gen. 18. 25. 1. Ioan. 1. 5.

eo tenebræ,atque huiusmodi sunt, quæ populare
de Deo docemus, vt illum omnium peccatorum
seuerissimum fore vindicem intelligant. Iam ergo
qua fronte ausus es Campiane, quum hæc nostra
esse scires, nobis tam infandum conuictum face
vt planè cõtraria dicere ac sentire affirmares? a
Caluinus, inquis, & Martyr hoc ipsum docuerun
imò toti in eo sunt, vt id fieri nullo modo pos
confirment. Longum sit verba describere: Lecto
rem obtestor vt hæc ipsa loca, quibus ad calum
niam abusus est Campianus, attento & sedato
nimo perlegat. Nisi & negent illi apertissimè De
esse peccati authorem ac causam, & quod negat
verissimè se negare probent, supplicium nullu
recusem. At tamen aliquid est procul dubiò, qua
isti dicunt, quódque iis Campianus tribuit. Id e
iusmodi sit consideremus.

Inueterauerat quædam in animis hominum
pinio, quicquid peccati à quoquam fieret, id v
tum permittente duntaxat, non autem volẽte D
fieri: permissionem autem hanc ab omni prou
Dei voluntate separabant, vt Deum ista quæ p
miserat, nullo tamen modo voluisse diceret. C
autem Dominus, quæ fiunt, ea non tantùm vt fi
possint, permittere sit existimandus, quasi se i
rebus omnino nõ intermisceat, nec ibi quicqu
habeat quod agat, sed etiam singulari sua pro
dentia sic omnia moderetur, vt nihil in toto m
do contrà ac ipse voluit & decreuit, eueniat. Vo
Deum aliquo modo ea, quæ impij faciunt, fier
que hanc Dei voluntatem sic esse efficacem, v
impiis hominum actionibus suum Dominus
cretum exequatur, negari profectò non potes
in peccato duæ res sunt considerandæ, ipsa ac
& actionis vitium: quod te tuus Aquinas doc
potuit, quodque ille didicit ab August. Ac
qua

Quæst. dis. 1. quæst. 1. ar. 6.

quatenus res est & opus, bona est: rẽ enim Deus
efficit, at quatenus hæc ipsa actio vitiosa est, non à
Deo, sed ab ipsa hominis corrupta natura profici-
scitur. Quãquam ergo Deus, qui omnia in omni-
bus operatur, & quo inuito fieri nihil potest, suũ
quoddam opus in malis hominum actionibus ef-
ficit, tamen ipse quæ iusta sunt facit, nec ipsorum
hominum vitiis affinis vllo modo censendus est.
Ergo quod homo impius facit, id vt est peccatum
& peccati propriam rationem habet, nec vult, nec
suggerit, nec iubet, nec efficit Dominus, imò a-
uersatur, atque vlciscitur, & pœna sempiterna di-
gnum iudicat. Verùm quod de re ipsa dicitur, id
tu ad rei qualitatem malitiosè atque imperitè ac-
commodas, vt Deum, quia actionis author est &
causa, vitii quoque quicquid in illa actione repe-
ritur, authorem esse causamque concludas. Nolo
longa diuerticula persequi, nec te illa scriptura-
rum multitudine obruere, quam hic potui adhi-
bere. Non enim schola mihi fuit aliqua expli-
canda. Sed tua putidissima calumnia breuiter re-
futanda.

Responde nunc mihi Campiane, cẽses ne quod
quisquam facit, quantumuis sceleratus, id inuito
ac nolente Deo fieri? si statuis inuito quicquam
Deo fieri, quam illi prouidentiam atque omnipo-
tentiam relinquis? Nam qui fieri permittit, quod
nullo modo factum velit, eum constat non esse tã-
ta potestate præditum, vt quod factum nolit, pro-
hibere possit. Quare quæ fiunt omnia, ea fieri vo-
lente Deo necesse est fatearis, nõ quòd hominum
peccata velit, hoc est, probet, sed quia hoc modo
iudicium suum exercet, & decretum exequitur,
quod ille & vult & probat. Deus malis instrumẽ-
tis rectè vti potest, & per improbos homines ea
perficere, quæ ipsius voluntati sententiæque con-

ueniunt. Quæcunque autem dominus per instru-
menta mala facit, ea nec agit nec probat, vt sua
mala, sed vt sunt ipsius bona ac sancta iudicia. Et
quanquam & vult quæ fiunt, & hominum volun-
tates mouet, & in malis instrumentis vim efficac-
cem, ipsis licèt instrumentis occultam, exercet, &
impiorum hominum scelerata consilia gubernat,
ne quid efficere possint, quod ipse nolit: tamen &
homines impij sunt, quanquam ea faciunt, quæ
Dominus vult, & Dominus sanctus est, etiamsi ea
vult, quæ impij faciũt. Id exemplis potuit fieri ma-
nifestum: sed malo Augustinum audias, quàm me.
Quum pater, inquit, *tradiderit filium, & Dom-
nus Dominus corpus suum, & Iudas Dominum
cur in hac traditione Deus est iustus, & homo re
nisi quia in re vna, quam fecerunt, causa non
est, ob quam fecernut*? Deinde: *Quòd mali pecca
eorum est: quòd peccando hoc vel illud agunt; ex
tute Dei est, tenebras prout visum est diuidentis.*
que alio in loco: *Multũ*, inquit, *interest quid
homini, quid Deo congruat, & ad quem finẽ qu
suam referat voluntatem, vt aut approbetur, aut
probetur. N ã Deus quasdam volũtates suas, vt
bonas, implet per malorũ hominum volũtates ma
sicut per Iudæos maleuolos, bona volũtate patris
stus occisus est, quod tãtum bonum fuit, vt Apo
Petrus, quãdo id fieri nolebat, Satanas ab ipso qu
cidi volebat, diceretur.* Et alibi: *Deus*, inquit *mal
uit per iustum iudiciũ Pharaonẽ, & Pharao sci
indurauit per liberũ arbitrium.* Atque vt plane
spicias de Dei volũtate nihil à nobis aliud do
ri, quàm quod Christi ecclesia iã olim docuit,
iungam alia nonnulla, quæ idem alibi scripsit
gustinus: *Magna*, inquit, *opera Domini ex
in omnes voluntates, eius vt miro & ineffabili*

August. ep. 48 ad Vincentium.

De grat. & lib. arbit. cap. 23.

Enchir. ad Laurent. cap. 100.

*nõ fiat præter eius voluntatem, quod etiam contra eius
fit voluntatem: quia non fieret, si nõ sineret, nec vtique
nolẽs sinit, sed volẽs.* Et rursus, *Deus operatur in cor-* De grat. & lib. arb. cã. 22.
*dibus hominum ad inclinandas voluntates eorũ quo-
cunque vult, siue ad bona pro sua misericordia, siue
ad mala pro ipsorum meritis. Iudicio vtique suo ali-
quando aperto, aliquando occulto, semper autem iu-
sto.* Testimoniis vti possum in hac causa infinitis,
sed opinor, non magnopere necessariis. Excitabo
ètua schola Hugonem de Sancto Victore, qui no-
stram sententiam suis verbis clarissimè compro- De sacram.
babit, Sic enim scribit, *N unquam causſa est volun* part. 4. ca. 14.
tas eius, vt non fiat quod vult, neque in summa ali- Capit.
quando vt fiat, quod non vult: Et paulò pòst: *Volun-
tas Dei semper impletur, & non excusantur mali
propterea, quoniam in eis & per eos voluntas Dei
impletur, quoniam non sua voluntate ad implendam
Dei voluntatem diriguntur, sed occulta ipsius dispos
tione diriguntur.*

Sentis ne aliquãdo Campiane, nullum nouum
in nostris ecclesijs ἀναίδοξον defendi, quod non &
olim in Christi ecclesijs receptũ est, & illustrem
habet veritatis defensionem? Nam quod adiungis,
*Proprium Dei opus fuit, vt vocatio Pauli, sic adul-
terium Dauidis, Iudæque proditio*, ista hauseris i-
gnoro. Hæc Dei opera nostrũm nemo sic inter se
comparat, vt perinde in Dauide Iudaque Deum
operatum esse dicamus ad scelera perpetranda, at-
que est in Paulo ad efficacem conuersionem. Egit
quidem Dominus & in hoc, & in illis, sed nõ vno
similique modo. Pauli cor intus suo Spiritu affla-
uit eiusque mentem vera fide imbuit, qua ille an-
tè caruit: Dauidi verò ac Iudæ non nouam ali-
quam impietatem, ac voluntatis inclinationem
iniecit, nec nouos admouit stimulos ad peccan-
dum (absit vt id quisquam Christianus vel cogita-

rit) sed currentes sua sponte, & per se incitatos sic
tenuit atque inflexit, vt ignari, nihilque tale su-
spicantes Dei decretum exequerentur. Isto enim
Dauidis adulterio Dominus & ipsum Dauidem
vltus est, dum peccatum peccato vindicauit, vt so-
2. Sam. 12. 12. let, & viam suis consiliis in posterum patefecit. Si-
mile illud est de Absolomo: is Dauidis cõcubinas
constuprauit: quòd scelus infandum fuit: tamen i
sto modo Dominus sumere de Dauide supplicia
decreuerat. Iudæ verò proditio, si hominis ipsius
auaritiã perfidiámque spectes, Deo sic displicu-
vt ipsum nihil vnquam magis offenderit: tame
& Iudę proditionem, & Pontificum crudelitate
ad perficiendum illud salutis nostræ negotiũ D
minus adhibuit, & his instrumentis pessimis op
efficere longè diuinissimum voluit. Itaque hos
Act. 4. 28. mnes Apostoli nihil aliud fecisse testantur, qu
quæ manus & consilium Domini decreuerat
cienda. Neque hîc monstri aliquid est, cuius
Philippum aut quenquam pudere oporteat,
tibi fortè sacrę Scripturę doctrina monstro
deatur.

Quod autem percontaris quo animo Luther
versum hunc demeret supplicationibus eccle
Sancta Trinitas, vnus Deus, miserere nobis,
mium tu quidem es suspicios us. Si malè de T
tate senserit Lutherus, conuince. libri sunt in
nibus, atque à vobis, vt videtur, leguntur pe
genter. Profer, si potes, vocem aliquam vel T
tati, vel vnitati iniuriosam. Si enim ex script
mnibus, quæ sunt innumera, nullam potes pro
bilem suspicionis huius significationem elic
quid de versu vno Supplicationibus ecclesiast
dempto, quæris: qui demptus sit, an non sit,
scio: atque vt demptus sit, ab illo tamen
demptum qui constat? At Lutheri dura a

dum conditio est, quem & quæ scripsit, & quæ
non scripsit, præstare oportet. Atque hæc illa sunt
nostra de Deo paradoxa, quæ tu in omnium no-
strorum libris, qui tam infiniti ac immensi prodie
runt, animaduertere potuisti. Salua res est: ad-
uersarius omnia peruestigauit, nec tamen quic-
quam inuenit.

Mox ad Christi personam progrederis, quæris- De Christo.
que quid ista sibi velint Caluini, *Christus Dei Fi-
lius, Deus de Deo, Deus est sese?* Quid hic reprehẽ-
dis Campiane? Quòd Christum Dei Filium dixe-
rit? an quòd Deũ ex Deo appellarit? an verò quòd
ex sese Deum esse pronuntiarit? At quid istorum
non sanctum, non concessum, non fidei Catholicę
consentaneũ est? Quæ si negas, non nostrum ali-
quod ἄδοξον reuincis, sed tuam hęresin prodis?
Sed illud est, ni fallor, in quo nodum, tanquam in
scirpo, nescio quem, inueniſti. Christum patres
Niceni Deum de Deo profitentur, vt patri filium
ὁμοούσιον esse doceant. Hoc dictum deinceps non-
nulli arripuerunt, vt Christum non per se atque
ex se Deum esse, sed hoc à patre accepisse conten
derent: in quo Christi diuinitatem penitus sustu-
lerunt. Nisi enim ex sese Deus est, omnino Deus
esse non potest. Nã vt Deus sit, id Deo ex sese insi-
tum est. Quare vtcunque patres illi Christum esse
dixerint Deum de Deo, tamẽ firmissimè tenendũ
esse confirmat Caluinus, Christum ex sese habere
vt Deus sit, nisi Christum volumus sua diuinitate
spoliare. Vt sit filius, id quidem à Patre acce-
pit: est enim Patris filius: vt Deus sit, id ex se habet
quia per se Deus est. Quid tu nunc Campiane?
Deus de Deo, Caluino est Deus ex sese. Siccine verò
ais? nõne id te Calu. monuit, Dei nomẽ pro patre
um ẽdũ esse, quãdo Dei filius Christus appellatur?

quod ergo tradunt Niceni patres Christum ess
Deum ex Deo, id ita intelligendum est, vt Filium
de Patre genitum esse fateamur, non vt Dei nom
vni Patri tribuamus. Videndũ enim est ne ita ess
ex Patre filium statuamus, vt ex se Deũ esse negg
mus. Atque hæc Caluinus diligentissimè sanctis
simèque exposuit, nec omnino verbum vllum ed
dit à scripturarum ecclesiæque catholicæ fide a
lienum. Recordare illam Augustini vocem, *Chr*
stus ad se Deus dicitur, ad Patrẽ filius dicitur. in qu
potes veteris ecclesiæ sententiam agnoscere.

Homil. de tempor. 88.

Nunc Bezam aggrederis, vt enim canes solen
rabiosi, loco non consistis, sed huc illucque vo
tas, ac in quemcunque incidis, eum pestifero m
su, dentéque illo tuo venenato perstringit. *Beza*
inquis, *non est genitus de patris essentia.* Quid tu
zę succenses, si ea dicit, quæ dici à vobis ipsis
defendi solent? Neque enim potes nescire, qu
Lombardus tuus de essentia Diuina doceat, qua
& ille, & qui illum sequuti sunt scholastici *non*
nerare affirmant, *nec generari.* Non enim essentia
ab essẽtia, sed persona à persona gigni. Si istos
za voluit imitari, vt Christũ nò de essẽtia, sed
sona Patris genitum dixerit, quid reprehend
Neque tamẽ fingendum est separatam esse à p
sona essentiam, quasi filii essentia sit aliena ab
sentia Patris: (vna est enim Deitatis simplex
essentia,) sed quandoquidem persona, etsi non
tamẽ relatione distinguitur ab essentia, solitu
sunt veteres isto modo loqui, vt Christum de p
sona patris potiùs quàm essentia genitum di
rint, mirum non est eam etiam loquendi form
Bezæ maximè placuisse, qui de summis myste
cautè semper & considerate statuendum esse
dicauit. Essentiam verò minimè generari tota
nuit vetus ecclesia, quemadmodum Basilius
tẽ s

tè scribit, τὸ τὸν θεὸν μήτε παρ' ἑαυτῦ, μήτε παρ' ἕτερον γενέσθαι. Quanquam an ista Bezæ verba sint, quæ recitas, non satis scio: ea certè non memini vsquam in Beza legisse, nec in hoc loco, quẽ profers, possum reperire, Illa verò quæ sequũtur, prorsus sunt malitiosa. Dixerat aliquando Beza in Christo duas esse vniones hypostaticas, quemadmodum tu ais, *Alteram animæ cum carne, diuinitatis cum humanitate alterã.* Quod eius dictum Iacobus Andreę reprehendit: & quidem non immeritò, quãquam id ex eo dicto non consequitur, duas esse in Christo personas, etiamsi duę sint hypostaticę vniones. Verùm id quia fuit ambiguè scriptum, velle se libenter emendare Beza profitetur. Quid verò potes amplius postulare? Si errauit, at nõ perstitit in errore, suumque erratum emendauit. Qua ergo fronte potes ei exprobare, quod semel incautius excciderat, quando illud ipsum pòst correxerit? Et de Christi persona vbique Beza ea docet, quibus nihil esse verius ac syncerius potest. Neque hoc, quod de duabus hypostaticis vnionibus obiicis, nostrũm quisquam affirmare aut defendere solet. Vnicam enim hypostasin, è duabus naturis constitutam confitemur, & vnionem hypostaticam non nisi vnam agnoscimus, Quanquam enim Christus corpus simul animámque humanam assumpsit, tãmen hæ partes non ita sunt in Christo ὑποστατικῶς coniunctæ, vt personam quandam efficiant diuinitate separatam, ne Christum è duabus personis consistere existimemus.

Contra Eutych. lib. 2.

Iam iterum ad Caluinũ recurris, quẽ ego priùs à te dimissum putaram. Locum apud Ioannẽ, *Ego & pater vnum sumus Caluinus negat ostẽdere Christum Deum, esse homoousion Deo patri.* Quid tum Campiane? Tantúmne scelus erat, in vnius loci interpretatione, ab antiquis patribus dissentire? An

ille vnquam esse Christũ patri ὁμοούσιον negauit? Non potes id dicere. semper enim constantissimè docuit, & Arrianos aliis innumeris scripturæ sententiis refutauit. Quid enim? an esse patri filium ὁμοούσιον non posse arbitraris, nisi id iste locus ostenderit? Qui illam Christi cum Iudæis concertationem attentè perlegerit, quam in illo capite Ioannes exposuit, is voluntatis potiùs & potentiæ vnitatem, quàm essentiæ significari, facilè perspexerit. Affirmat Christus neminem posse oues ipsius è suis manibus eripere: atque vt id planè persuadeat, adiungit, *Ego & pater vnum sumus.* Non video quemadmodum ex eo possis substantiæ vnitatem concludere: nisi semper illud *Vnum* de substantia intelligas. Quid ergo est, quod Christus ait, non de se tantùm & patre, sed vniuersis fidelibus, *vt omnes vnum sint, sicut tu pater in me, et ego in te?* illum locum in epistola Ioannis, *Hi tres vnum sunt* glossa ordinaria sic exponit, *id est de re eadem testantes.* Erasmus verò multo adhuc vehementiùs antiquos patres exagitat, quia his verbis abusi sunt cõtra Arrianos, *Ego & pater vnum sumus:* quòd ipse, opinor, admodum fauerit Arianis, quòd id à patribus non magna ratione fieri senserit. Sed illud etiã *homoousion* Luthero dicis fuisse odiosum: is enim ait, *Anima mea odit hoc verbum homoousion.* Nunquam id Luthèrus dixit: sic modo ait, si verbum hoc ὁμοούσιον odisset, tamen hæreticum non fore, dummodo rem ipsam teneat. Hæc Lutheri verba sunt. *Quod si odit anima mea vocem homoousion, & nolim ea vti, non ero hæreticus. Quia enim me cogit vti modò rem teneam, quæ in cõsilio scripturas definita est?* Atque vt nomen oderit Lutherus, rem ipsam tamen amauit vt animam suam. Hoc verò nomine constat multos, eosque præstantissimos viros olim esse vehementer offensos, quidem auditum fuisse nunquam exoptarint. Ita enim isto nomine semel introducto ecclesiæ mutuis odiis ac contentionibus conflixerunt, vt ipsos sanctos patres eius nominis non mediocriter pæniterit. Nec si quis nomen fortè sublatum voluit, quod multis dissidiis occasionem præbuit, is statim rem ipsam illo nomine declaratam improbare existimandus est. Tres Hypostases Hieronymus adduci nõ potuit vt susciperet, quia nouum illud, *Hypostasis*, nomen suspectum habuit: veritus enim est ne quid sub eo nomine veneni lateret: Personas tamen tres agnouit ac prædicauit. Vtrũque nunc vocabulum receptum est, nec eo quisquam offendi debet.

Ioan. 10.

Ioan. 17. 21. 1 Ioan 5. 8.

Erasmus in anno. in 1. Ioã. cap. 5.

Hieronym. ep. ad Damasũ.

Pergite, inquis: & tu perge Campiane, quandoquidem ita vis. Præstabat verò, certè desistere, quã isto modo pergere. Πάλιν δ' ρομῶσι μᾶλλον ἢ δ' ρεμεῖν κακῶς. Id nunc accusas quòd Christum *ab infantia non fuisse gratia cõsummatum, sed animi dotibus velut cæteros homines adoleuisse dicimus, vsúque factum esse quotidie sapientiorem.* Facilè iam patior obijci multa nobis à te paradoxa, quando ipsam Euangelij historiam eodem crimine condemnas. Quis enim speret calumniam se tuã effugere posse, qui non dubitas in Euangelicas literas audacissimè inuolare. Quid enim hìc aliud docemus, quàm quod Euangelista scriptis semel atque itetum consignauit? Sic enim apud Lucam legimus, *Puerulus crescebat, & corroborabatur spiritu, & implebatur sapientia, & Dei gratia ipsi inerat.* Deinde rursus, *Iesus proficiebat sapientia, & statura, ac gratia apud Deum & homines.* Quid aliud ex his verbis intelligi potest, quàm Christum statura simul & sapientia creuisse, quantóque magis ætate adoleuit, tãto maiores in Spiritus sancti dotibus progressus habuisse? Sic enim de Ioanne paulò priùs

Luc. 1. 80.

Luc. 2. 40.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Euangelista noster scripserat, *Puerulus ille crescit & corroboratus est Spiritu.* An tu etiam Ioannem statim ac natus est perfecta sapientia, spiritusque gratia præditum fuisse existimas, vt nulla vnquam facta fuerit accessio? At Christum Lucas ait fuisse *plenum sapientia*, Non nego: quanquam Lucas nō πλήρη, plenum sapientia fuisse dicit, sed πληρόμενον, quo profectus quidam atque accessio significatur. Sed vt demus fuisse plenum, nihil ne ergo postea accessisse concludes? Quid autem statuis de Ioannem, quem fore Spiritu sancto plenum etiam ab vtero matris suæ angelus prædicit? Quare si id habuit Christus, vt cum primùm factus est homo, summa ac perfecta sapientia, cæterisque Spiritus donis fuerit cumulatus, solus certè nō habuit. Neque scholasticorū authoritate cōmoueor, qui ne quid minùs honorificè de Christo sentire videantur, statim illi summa omnia tribuūt: & Damascen. argumentum ab vnione hypostatica sumptum *Damasc. li. 3. de orthod. fide* minimè cōcludit, nisi Deitatem existimemus sua omnes qualitates in Christi humanitatem infu- disse. Quod de hoc sapiētiæ progressu scribit Eu- angelista, id ad Christi naturam humanam dun- taxat pertinet. Et quando Christus integram vo- *Heb. 4. 15.* luit hominis naturam assumere, atque homo fieri nobis per omnia similis, dempto peccato, & illa- *Phil. 2.* Dei personam deponere, seque exinanire, ac ser- formam suscipere, num erit à Christi persona alie- num, vt factum esse paulatim & sapientiorem, & gratia pleniorem dicamus? Erat ille quidem gra- tia plenissimus, & quicquid gratiæ quisquam ha- buit, id totum ex hoc vberrimæ gratiæ perēni fon- te hausit. Sed tamen hoc non prohibet quo mi- *Ioan. 1. 16.* Christus, quemadmodum Euangelista scribit, *Ambrosius in Luc. lib. 2 ca. 2* pientia profecerit: id quod etiam Ambrosius con- fitetur. Sic enim ait, *Secundum carnem vtique pien-*

pientia implebatur & gratia. Neque ab ista sententia tui etiam aliqui abhorrēt, Campiane, ne illam fortè putes tam esse nefariam, vt in hominem Catholicum cadere nequeat. Etenim Iansenius episcopus Gandauensis, qui conuenticulo Tridentino interfuit, se libenter in hanc sententiam ire profitetur. Et Erasmus (quanquam illum in tuis nō numero) eam esse veriorem animaduertit. *Commentar. in concord. Euan. cap. 12. Eras. annot. in Luc. cap. 2.*

Verùm, *Ignorantia etiam laborasse Christum*, inquis, *affirmant.* Certè. Quid ni enim id possint affirmare? *Hoc autem* ais, *perinde est, ac si dicerent originis labe & vitio sordidatum.* Acutè. nunc tandem incipis argumentari, vt Academici nostri tuam intelligant mirificam disputandi subtilitatem. Istóne modo nobiscum ageres Campiane, si tibi illa pugna, quam toties exoptas, permissa esset? Quid enim dici potuit magis plumbeū? Christus aliquid ignorauit: ergo Christus originis labe fuit sordidatus, quasi qui aliquid ignorat, quod sciri omnino possit, aut qui nō sit perfecta rerum omnium cognitione præditus, eum esse vitio fœdatum sit necesse. Itaque sic tibi parem argumentationem referam: Angeli multa nunc ignorant (diem enim illum & horam nesciūt) & Adamus, antequam peccarat, rerum multarum ignarus fuit: *Mat. 24. 16.* neque enim fieri sibi à Satana insidias intellexit) ergo & angeli nunc peccati labe aspersi sunt, & Adamus in summa innocentia peccator fuit. Nūquam ita nos aculeis istis punges Campiane, vt mortiferum vulnus pertimescamus. Ignorātię genus esse quoddam omni culpa vacuum, si nescis, disce à Thoma, qui te docebit ignorantiam non *negatiuè*, quam ille etiam *Nescientiam* vocat *12. q. 76. ar. 2.* esse peccatum, sed *priuatiuè*. Si id consequi ex nostra sententia concluseris, Christum aliquid ignorasse, quod tum scire debuit, quando illud ignora-

uit,nos de hoc gradu deieceris.Nam ne illa vitiosum est nesciri,quæ tamen scire possunt, nisi nostrâ interest ea habere cognita. Quis enim baiulum reprehẽdat,quòd Mathematicas artes ignoret?Sed de Christo id nunc tibi respondeo, quod istam causam propiùs attingit. Etsi erat ab omni labe peccati purissimus, vt nihil esse posset incorruptius, tamen pœnam in se recepit peccato debitam, vt ea nos liberaret. Itaque mori etiam voluit,etsi mors à peccato fluxit. Qui ergo mortem pro nobis sustinuit, quam peccatum inuexit, possit aliquid ab eo esse alienum, quod nostrum sit,modò non sit vitio aliquo infectum? Et tu nũquam in Christo ignorantiam magis, quàm mortem fuisse vitiosam euinces.Christus vti erat verus homo,etsi purus homo, ita non semel omnia sensit,cogitauit,intellexit, & dormiuit etiam aliquando. An tu etiam dormientem Christum existimas res omnes memoriâ complexum esse. id vt tibi credamus affirmanti, causam nullam video. Quod Christus de die illo horaque dixit (*nemo scit nec ipse filius*) id Cyrillus de se loquutum esse Christum scribit,& prout erat homo iudicij diem ignorasse,quia proprium est humanæ naturæ futura ignorare.

Rom.6.23.

Mar.13.32. Cyril. thesau. lib.9.cap.4.

Iam verò diriora,inquis,*cognoscemus*,Atque hic multa commemoras de Christi sudore, horrore voce repentina.Quæ affers agnosco, sed nihil hic ἀδόξαστον video. Quid à vobis in circulis iactari soleat non ignoro, affici Christum ignominiis quando illum dicimus tantis fuisse animi doloribus cruciatum,Verùm ista,quæ nunc obiicis, C piane,tantum abest vt vel negem,vel dissimulem vt illa palàm liberéque prædicem ac præ me ferram.irruat in me licet tota Iesuitarum natio, nu quam tamen pudebit Christi misericordiam celebrare,

brare, quam ab istis video infandis iniuriis violatam.Quid enim? Quem illum fuisse sensum putas,qui Christo tantam tristitiam atque angorem attulit,vt sudorem ei sanguineum expresserit? Nũ mortem modò illam, quæ vitam sensúmque aufert?Sic eius mortis metu frangi censes Christum potuisse, vt tantum animo dolorem conciperet, vt poculum illud remotum cuperet cuius exhauriendi gratia venerat, vt totus sudore & sanguine flueret? hanc Christus mortem tantopere perhorresceret, quam martyres hilares lætique adierunt? Id demum esset Christum afficere vera contumelia, quam illi vos maiorem imponitis, dum vultis minorem depellere. Quare quod tangenus humanum acerbissima fuit, quam perpeti Christum ad tempus & sustinere oportuit. Christo enim totum peccatorum nostrorum pondus imposítum est, quod secum iræ diuinæ tristissimam recordationem attulit. Quum ergo Christus mediator nostris peccatis onustus,offensionis diuinæ magnitudinem perferret,& pœnam solus scelerum nostrorum lueret, equidem cohorruit, vt homo,& illos incredibiles animi dolores multis modis significauit.Hinc illa vox in cruce emissa,*Deus meus, Deus meus,cur dereliquisti me?* quã ille non fictè, sed ex animo edidit, non desperatione,vt tu improbè scribis, sed iræ diuinæ,qua ipsum nunc defungi oportuit,consideratione.Hęc illa Gehenna fuit,quam Christus viuus, non vt tu Caluino obiicis,mortuus gustauit. Et certè cruciatus hic,quem Christus eo tẽpore perpessus est, ipsos quodãmodo Gehẽnę dolores exæquauit.Sed ista à vobis reprehenduntur,quia non intelliguntur.Neque enim Papistæ, quid pro nobis morte

ἀδημονεῖν.

ἀγανία.

sua Christus præstiterit, & quas pœnas patri suo persoluerit plumbeis illis pectoribus suis capere possunt. Itaque fieri iuiuriam Christo clamant, quando ea perpessum esse dicimus, quæ ille pro nobis perpeti & voluit, & debuit, Nec corpore tantùm mori Christum, sed mẽte etiam cũ morte luctari oportuit, quia hominis non corpus duntaxat, sed anima etiam Deum offenderat, mortẽque sempiternam meruerat. Qui verò doctrinam hanc diuini solatij plenissimam exagitant, eos si Caluinus acerbiùs insectatur, nemo bonus hoc nomine ei meritò succenseat. Id tu ferre non potes: itaque, *Tempora, tempora, monstra* vociferaris. Monstri forsan aliquid Romæ vidisti, aut multa potiùs monstra, quæ nunc te furiosis cogitationibus perturbant; & cogunt exclamare. Sed nos Academici non nimiùm solemus hominum insanorum clamoribus commoueri. Vincit enim in schola non qui clamare acutissimè, sed qui disserere ad veritatem aptissimè potuit. Verùm contine paulisper vocem, & te collige Campiane, mox fortè mitiorem spero, si paululum requieueris. Nequeo enim hunc animi tui impetũ perpetuũ esse audire, & verbis non dubito posse sedari. Christo aiis nobis iniuriam contumelioſam fieri. Quamobrem quia nimiùm hoc modo deprimitur, multúmque de ipsius maiestate detrahitur. De eo tibi Nazianzenus respondet, *μὴ διὰ τοῦτο ἄτιμος, ὅτι διὰ ταπεινός*: id est, *Num idcirco Christus honore suo fraudatur, quia factus est tua causa humilis?* Quantam autem doloris acerbitatem Christus perceperit, disce ex Rabano, si is tibi fortè curę sit. Sic illa verba Christi explicat, *Quare me dereliquisti: Salvator* inquit, *hoc dicit nostrõs circunferens motus, quos periculis positi deseri nos putamus. Humana enim natura propter peccatum fuerat derelicta, sed quia filius Dei factus est noster aduocatus, quorum suscepit culpam, deplorat miseriã.* Et Hieronymus quanquam fuit propter Arrianos ab hac sentẽtia alienus, tamen ei vis ipsa veritatis aliquam confessionem extorsit. De Christi precatione, qua vt illud poculum transferretur, orauit, sic scribit: *Attamẽ reuertens in semetipsum, quod ex hominis persona trepidanter renuerat, ex Dei filique confirmat. verumtamen non sicut ego volo, sed sicut tu, non inquit, hoc fiat quod humano affectu loquor, sed propter quod ad terras, tua voluntate descendi.* Et Ambrosius ad Gratianum hæc verba habet: *Sicut susceperat voluntatem meam, sic suscepit tristitiam meam.* Denique Melchioris Cani, cui tu multum meritò debes, sententiam adiungam, vt hominis planè Catholici hac de re iudicium cognoscas, *Consentaneum, inquit, profectò erat, vt filius Dei hostiam se pro peccato exhibiturus, non solum corporis & animæ sensitiuæ dolores, sed angores quoque Spiritus, & voluntatis tristitiam susciperet, quo pro culpis nostris omnibus hostia illa Deo acceptissima omnibus omnino modis cõtereretur.* Et paulò pòst: *Derelictus à Deo, omnique penitus solatio destitutus non gaudebat.*

Nazianzen.

Rabanus in Catbena Thomæ.

Hieronymus.

Ambrosius.

Mel. h. Canus lib. 12. cap. 13.

Bucerum præ hac insania modestũ fuisse dicis, quanquam esset impudens, *qui infernum in Symbolo, sepulchrum accepit.* Mitto cõuicium, quod tibi nullo in loco deest: nec placet de isto Inferno longam responsionem expromere. Res in nonnulla doctorum hominum dissensione posita est, qui vtcunque inter se minùs de re conueniunt, in eo tamen præclarè consentiunt, improbè vt Papistas de Christi ad inferos descensu sensisse fateantur. Infernum autem siue Christi sepulturam significet, vt putauit Bucerus, siue illam animi ægritudinẽ, qua paulò ante mortẽ Christus affectus est,

vt voluit Caluinus, Articulũ tamen retinemus, & Christũ ad inferos descendisse prædicamus. Si id aliter intelligi non potuit, quàm vt Christus ad Limbum, nescio quem, patrum descenderit, atque ex eo loco infinitam secum hominũ sanctissimorum multitudinem eduxerit, errasse Bucerum, ipsum esse turpiter Caluinũ fatebor. Sed vestra illa de inferis insomnia, digna sunt, quæ in ipsis sepeliantur Inferis. Quod autem deliberatum esse ais in quodam Londinensi cõuenticulo, quemadmodũ ille articulus posset de Symbolo tolli, id quidem ego nunc primùm audio, neque vel tibi, vel tuo *miserrimo Chemo*, qui hãc tibi fabulam narrauit, fidem habeo. Quanquam si vetera olim & Romanæ & orientalis ecclesiæ Symbola eo articulo caruerũt, quemadmodum author est ille, quisquis est, qui Symbolum commentariis illustrauit apud Cyprianum, leuior forsan eorum culpa fuit, qui Romanam ecclesiam, quam tu errare posse negas, imitari voluerunt.

De homine. Nunc de homine quæris: & nos isto modo loquentes introducis. *Imago Dei penitus in homine deleta est, nulla boni scintilla superstite.* Sic enim, inquis, Illyricus, Sic Caluinus docuerunt. Illyrici sententiam agnosco, quã nobis esse fraudi non oportere sentio: neque enim ignoras Campianensium de imagine Dei, & insiti peccati natura opinionem à nostris hominibus & reprehensam esse, & refutatã? Progressus ille longiùs est quàm oportuit, credo, vt se à vobis, quos penitus oderat, longissimè remoueret. Vellem verò sua quædam emendasset: nec ille vir summus extitisset. Verùm

Inst. lib. 1. cap. 15. sect. 4. Caluino manifestam iniuriã facis, quem Illyrici huius sententiæ societate coniungis. Is enim pluribus nè contrà, ac tu illum loquentem facis, *non penitus in homine deletam fuisse Dei imaginem, disertis scri-*

scribit. Sed hic tuus mos est, vt quando non potes quæ dicimus reprehẽdere, ea dici à nobis fingas, quæ facilè reprehendi possunt. Hominem docemus sic initio conditum & formatum esse, vt imagini Diuinæ per omnia responderet. ea verò imago fuit perfectissima partium omnium integritas, bonis omnibus & virtutibus quæ in puram hominis naturam cadere potuerunt, exaggerata. Quicquid sentiret, appeteret, vellet, cogitaret, intelligeret, sanctum fuit, & rectum, & voluntati Diuinæ consentaneũ, etiã ad illius legis normam, *Diliges Deum toto corde, tota anima, totis viribus, & proximum tanquam ipsum te.* Postquam autem Adamus à Deo desciuisset, hanc imaginem miserè corruptam ac deformatam esse dicimus, vt neque intellectus illam pristinã lucem retineret, nec voluntas Deum amaret, imò tota ab illo auersa esset, nec vis vlla corporis aut animæ integra remaneret. Quanquam ergo non negamus illius nobilissimæ imaginis nõ nullas adhuc reliquias superesse, tamen quod nos Deo conciliet, gratósque faciat, & nobis ad salutem sufficiat, id totum extinctum ac deletum esse confirmamus. Non ratio omnis, non iudicium, non intelligentia penitus amissa est, quæ fuit illius imaginis particula quędã, non voluntas omnino nobis nulla reliqua est, sed tamen istis omnibus quæ nunc in nobis remanẽt, eam plagam Adami à Deo defectio imposuit, vt nec voluntas per se velle possit quicquam, quod Deus approbet, & mens cogitare, intelligere, iudicare sine errore recta ac vera nequeat. Itaque Ioannes ait *Lucẽ in tenebris lucere, sed tamen à tenebris non comprehẽdi.* At verò illa maiora, fides, iustitia, sanctitas, perfecta virtus, quæ nos ad fœlicitatem æternã perducãt, hæc demũ nõ modò vulnus acceperunt, vt fierent infirmiora, sed prorsus *Ioan. 1. 4. 5.*

interierũt,vt essent nulla, quousque in nobis per
Spiritum sanctum & regenerationis gratiam re-
nouentur. Quare sic Dominus de homine pronũ-
ciat,quẽ ipse ad suã imaginẽ effinxerat,quémque
Gen. 6.5. intus & penitus nouerat, *Multa erat malitia ho-*
minis in terra, & omne figmentum cogitationũ cor-
dis tantummodo malum erat omni tempore. Atque
vt ista intelligamus de ipso genere humano,qua-
le in se est,edita esse,non tantùm de illis sceleratis hominibus, qui ante diluuium vixerunt, iterũ
Dominus ista repetit post diluuium,quãdo Noẽ
vnus cum sua familiaviuus erat in terris reliquus:
Gen.8.21. *Posthac*, inquit, *non maledicam vltrà terræ propter*
hominem, quãtumuis figmentum cordis hominis ma-
lum sit ab adolescentia. An tu potes de hominis i-
magine melius rectiúsq; iudicare,quàm ipse Do-
minus potuit,Campiane? Si cogitatio omnis hu-
mani cordis,& semper & dũtaxat malo sit ipsúm-
que adeo figmentum, ac principium & quasi fon
cogitationum omnium corruptissimus, quid nu-
de illa præstãtissima quondam imagine super
quod quicquã nobis ad comparandam fœlicita
tẽ conferat? Huc accedit quod Christus ait, *Quod*
Ioan.3.6. *genitũ est ex carne,caro est:quod ex Spiritu Spiritus est.*
Si totus homo caro sit,totus certè impurus est.
Ephes.2.3. Paulus ait, *Nos eramus naturâ filij iræ.* At suam i-
maginemDominus minimè odit, imò vbicunque
illam aspexerit, summo amore complectitur: ho-
minem autem totum, quantus quantus est,iræ fi-
lium Paulus pronunciat,quare nunquam nunc
la imago in nobis reperitur,quæ nos Domino
ros efficiat.Neq; enim læsos modò nos & grauis
sauciatos, sic tamen, vt vitæ spes aliqua super
sed totos nos, quales in nobis sumus,morti æ
piternæ sic deuotos atq; addictos esse dicit, q
ad eam rem ipsa nos natura effinxerit.Quid p
cumu

cumulem testimonia scripturarum, quæ sic fusa
sunt per omnes sacros libros, vt nihil sæpius,
quàm huius imaginis amissio repetatur?Quare sic
de homine post peccatum,ante restitutionem iu-
dicamus,quemadmodum Augustinus scribit,quẽ *Augustinus citatur à Lõbardo.*
ne ipsi quidem scholastici ausi sunt reprehendere.
Naturalia dona fuisse in homine per peccatum cor-
rupta supernaturalia exhausta. De homine verò
renato non ea dicimus,quę tu affirmas,nihil in eo
nisi meram corruptionem atque contagionem re-
periri.Est enim Christi Spiritu præditus, Christũ
in ipso habitantẽ possidet, fide,spe,charitate im-
buitur. Qui verò nihil in se habet nisi corruptio- *Ephes. 4.24.*
nem,eum minimè renatum esse constat. Nouum
enim hominem, qui secundum Deum conditus
est,ad iustitiam & sanctimoniam veram reforma-
ri oportet. Quod quidem suum propriúmque ha-
bet homo renatus,id vitiosum est.Sic enim Apo- *Rom 7.23.*
stolus legẽ aliam vidit in membris suis legi men-
tis suæ rebellantem:sed quæ diuinitus accepit,ea
sunt isti corruptioni ac contagioni contraria,quę
si quisquam bona sanctáque esse neget, in Spiri-
tum sanctum blasphemus habeatur.Quod autem
& dici ista à nobis fingis, & quamobrẽ dicantur
exponis, mirificam tuam sapientiam prodis, qui
quæ omnino non sunt,etiam cur ea sint,potes ex-
plicare. Nos verò fidem libenter prædicamus,
eámque facilè patimur à vobis cõtemni.Nam qui
naturam defenditis contra gratiam,& vestræ po-
tiùs virtuti,quàm Christi misericordiæ confiditis,
& præceptis promissa eluditis,in fidem honorifici
esse non potestis.

Nusquam insistis Campiane, fugaéque similem *De peccato.*
pugnam exerces. Vagum enim habes, vt videtur
ingenium,miniméque flatarium.Illyricum nunc
iterum nobis in eadẽ causa opponis,cuius contra

Universidad de Deusto
Biblioteca

nos testimonium valere non debet. Hîc enim illi me non minus aduersariũ profiteor, quàm te, penè dixeram, quàm tibi. Et quàm est illud iniquum atque importunum, vt quam tute noris ab ecclesiis nostris damnatam esse sententiam, eam tamen vt defensam à nobis exagites? Nostra nobis obiice, si qua potes Campiane: nos ii nõ sumus, qui quicquid Illyricus potuerit, vt homo, errare id omnino nostra quicquam putemus interesse. Sed aut Illyricus erat in hoc iudicium pertrahendus, aut hic tibi locus vacuus fuit relinquendus. Præterea enim Illyricũ, qui perinde sentiat, habes, opinor neminem. Si nostram sciri de re ista opinionem desideras, fateor quidem illam Illyrici defensionem mihi semper visam esse perabsurdam. Nam & veterem redolet Manichæorum insipientiam, & animas in homine renato duas cõstituit: &, quod grauius est, ipsam animam perimit. Ea semper ecclesiæ catholicæ sententia fuit, quam esse nostram profiteor, animæ substantiam non fuisse peccato prorsus interemptam, sed mutatam ac qualitatibus vitiosis infectam: & peccatum non ipsam esse intimam animæ substantiam, sed accidẽs. Basilius rectè scribit. τὸ κακὸν ἔστιν οὐχὶ οὐσία ζῶσα καὶ ἔμψυχος ἀλλὰ διάθεσις ἐν ψυχῇ ἐναντίως ἔχουσα πρὸς ἀρετήν. Vbi peccatum negat esse *viuam quandam animæ substantiam præditam*, *sed animæ contrariam virtuti qualitatem*. Augustinus, *non substantialiter*, inquit, *manet sicut aliquod corpus aut spiritus. Sed affectio est quædam malæ qualitatis, sicut languor, peccatum Originale*. Denique Ambrosius apertissimè: *Quomodo inhabitat in carne peccatum, cùm non sit substantia, sed præuaricatio boni?* Itaque huius erroris suspicionem immeritò nobis à te impositam ad ipsum, si placet, authorem relegemus.

Basil. homil. 2.

Augustin. de nuptiis lib. 1. cap. 25.

Ambros. in cap. 7. ad Rom.

Quod autem adiungis, *Tritum esse in hac scho-*

omnia peccata esse paria, dici profectò nihil potuit impudentius. Ignoscе Campiane, si paulò tibi asperius respõdeo. Hanc enim mihi vocem tuæ immodestæ atq; intolerãdæ importunitas expressit. Itáne es exhaustus, atque ab omni probabili criminatione desertus, vt ea nobis obiicere non pudeat à quibus nos omnium sumus alieniſsimi? Nam qui vnquam hoc Stoicorum παράδοξον vehementiùs improbarunt, fortiúsq; refutarunt, quàm nostri homines, quos tu nunc insectaris? Testis esse potest omnis horum temporum memoria, testes libri, ecclesiæ, scholæ, testis ipsa cùm politica, tum ecclesiastica disciplina. Num his viis sperabas posse te in nostrorum Academicorũ animos irrepere, tam palàm, tam perditè, tam confidenter mentiendo? Roma, qualẽ nobis Campianum reddidisti? quantũ mutatum ab illo, quem accepisti? Sic tu soles alũnos tuos instituere, excolere, perpolire, nihil vt pudoris pristini domum referant? Quid querar, aut quos appellem? sanè eos ipsos ad quos tute scribis, Academicos nostros: *ij* te possunt suis testimoniis conuincere. Hoc enim biennio Cantabrigienses nostri hanc ipsam causam in scholis Theologicis bis propositam ac defensam audiuerunt, *Peccata non esse paria*. Si nec cõfessio nostra, nec omnium mortaliũ testificatio satis ad innocentiã nostrã valere potest defendẽdam, simus Stoici, simus hæretici, simus omnia.

Verùm hæc Caluini sunt, inquit Campianus, quanquam cum exceptione *si Deo iudice ponderẽtur*. Hæccine Caluini sunt, vt paria esse peccata dicat, sed ita, si iudice Deo ponderantur? Nihil minus. neque enim recta essent Dei iudicia, si peccata esse æqualia iudicaret. Sed attendite solertiam singularem, Patres Tridentini Anathema pronunciant iis, qui hominem iustum in quolibet

opere bono peccare statuunt aut *mortaliter* aut *venialiter*. His id respondet Caluinus quod Salomon ait, *Homini rectas videri vias suas, at Deum corda ponderare*. Dei autem iudicio nihil esse syncerum ac probũ, nisi quod ex perfecto eius amore manat. De peccatorum æqualitate verbum Caluinus nullum facit, nec cur faceret causa fuit: tantùm id vult, si piorum hominum opera vel præstantissima Dominus suis ponderibus examinaret, facilè reperturum quod damnaret. Quid hoc ad rem?

Antidot. sexta sess. in can. 25.

Quid autem Thomas Waldensis Wiclefo obiecerit, nõ magni refert. Is in Wiclefum multa scripsit mortuum, nec vllam prætermisit calumniam quam ingeniosa malitia potuit excogitare. Wiclefo nulli aduersarii viuo nocere potuerunt, mortuum damnarunt, è sepulchro extraxerunt, cadauer exusserunt, quiduis in hominem sanctissimum confingere potuerunt. Neque ego vt istum vnquam credam docuisse Wiclefum adduci possum, si id crimen nulla maiore, quàm aduersarii fide nititur. De Guisio verò Heroe quod narras facinus non defendo: qui perpetrauit, pœnas luit quantas, credo, non solent caupones, qui gallos temerè occîdunt. Virum fateor fuisse Guisium fortitudine admirabili: vellem fuisset maiore clementia. Interfectus est, ita vt dicis, ab homine impio et sacrilego: quem si fortè vel spes impunitatis, vel supplicii metus induxit, vt habita quæstione viros nobilissimos atque innocentissimos accusaret, nihil aut mirum, aut nouum. Quem ille consiliarium principem esse dixit, eum rex ipse innocentem pronunciauit: Bezam omnes boni suis iudicem iamdudum absoluerunt.

De Gratia. A peccato ad gratiam confers orationem: sed tute transires. Speras autem, *vt qui in peccatorum conditione tam tetrici sumus, de gratia diuina magnificè philosophemur.* Equidem satis nos magnificè philosophatos existimabimus, si philosophiam omnem nostram ad Christi crucem amplificandam referamus. Et tu de gratia philosopharis, sed, vt soles semper, paucis. Quid autem in nostra philosophia reprehẽdis? quia gratiã *extra nos in solo Dei fauore collocamus.* Id enim tuis persuasum esse vis, Campiane, homini omnem à nobis gratiam eripi, eâmque in diuina solummodo mente, tanquam ideã Platonis constitui. Sed aut nescis isto loco quid philosopheris, téq; istius philosophiæ ignarum esse prodis, aut nostrã sententiã tuis implicatam calumniis non pateris esse manifestam. Etenim gratiam duplicem facimus (vt alias mittam multiplices distinctiones) in quo tuorũ scholasticorum philosophiam minimè repudiamus. Vel enim gratia gratuitam Dei erga nos beneuolentiam, clementiámque declarat, vel ea dona significat, quæ ex illa Dei misericordia ad nos perueniunt. Illam vulgò vocant *gratiam gratis faciẽtem*, hanc *gratis datam*. Iam verò beneuolentiam illam & fauorem, quo nos Dominus in Christo complectitur, nostráque peccata nobis remittit, & nos in gratiam recipit, in Deo collocamus: huius autem gratiæ effecta in nobis insunt. Ea verò effecta sunt, vt per Spiritum sanctum à Deo nos amari sentiamus, in Deũ credamus, spémque omnẽ salutis nostram in illa Dei misericordia reponamus. Nõ ergo vniuersam gratiam ab homine abstrahimus, atq; in Dei tantũ fauore collocamus: sed primã illam Dei gratiã, qua nos in Christo sibi reconciliauit, quáq; salus nostra cõtinetur, illam demum in Deo ponimus, quam à nobis perceptã fides, spes, charitas, cæteræq; virtutes cõsequũtur, quæ nostræ sunt, atque in nobis resident. Vestrum

Universidad de Deusto
Biblioteca

autem illud de infusa gratia ἀξιώματα, quo gratiam qua iustificamur, esse quendam habitum defendi-
tis in intimis animis insidentem, auersamur: nul-
lámq; aliam agnoscimus gratiã iustificanté, quàm
immensamDei gratuitámque misericordiam, qua
nos ante omnem æternitatem electos in Christo
atque ad vitam æternam prędestinatos, in tẽpore
vocauit, ac iustificauit. Infusa enim gratia, in qua
regeneratio ac sanctificatio consistit, quámque
Scriptura Nouum hominem appellat, nõ satis est
ad nos iustificandos valida, quia legi diuinæ nun-
quam in hac vita satisfacit, & in dies instauratis,
atque ad maiorem absolutionem aspirare debet.
2. Cor. 4. 16. Sic enim Paulus ait, *Etsi externus homo noster cor-*
rumpitur, internus tamen renouatur quotidie: quem
locum Augustinus in ista causa sæpissimè vsurpa-
uit. Vides ergo & quam gratiam in Deo colloce-
mus, & quam in nostris cordibus infusam fatea-
mur. Quòd autem nos *latrare* dicis gratiam non
esse satis ad resistendum sceleribus validam, in eo
per nostra latera Paulum ipsum conaris sauciare.
Rom. 7. 18. 19. 21. 23. ad quẽ tua hæc contumelia redundauit. Etsi enim
erat infusa gratia præditus, quãta quisquam alius
tamen se negat assequi posse, vt quod bonum est
perficiat: facere enim non bonum, quod velit, sed
quod nolit malum: eique bonum facere cupienti
malum adiacere: deniq; legem membrorum sic
gi mentis rebellare, vt ipsum reddat legi pecca-
captiuum. Hinc potes quantasvires peccatum ha-
beat cognoscere, cui ne ipse Apostolus, quãtum
uis gratia singulari donatus, sic planè resistere po-
tuit, quin interdũ & vinceretur & vinciretur.
Augustinus de verb. Apost. serm. 5. & alibi. Gal. 5. 17. loquitur Augustinus. Si num ista de se dixerit
postolus dubitas, Campiane, Augustinum nõ
quàm Tridentinos magistros, pessimos Apostoli
interpretes, consulas. Quid tibi Dauidem, &

liquos patres commemorem, qui suis exemplis,
quàm non sit facilè peccato resistere, docue-
runt?

In eo verò tibi ipsi similis es, quod ais, Christum
non aliter *apud nos gratia & veritate plenum dici,*
quàm quod ei pater mirandum in modum fauerit.
Obsecro, Campiane, vnde hoc colligere potuisti?
Nónne Christum sic fuisse gratia plenũ dicimus,
vt ex eius plenitudine omnes hauserimus? Quis
nostrũm vnquàm in Christo gratiam fuisse immẽ-
sam atque infinitam negauit? Nõ enim qui Chri-
stum sic fuisse plenum gratia dicunt, vt illum o-
mnes Dei simul hominúmque incredibili fauore
dignum iudicarent, ij non modò Christũ non ali-
ter gratia plenum fuisse affirmant, quàm quòd ei
Deus mirum in modum fauerit, sed etiam Christi
gratiam cumulatiorem prædicant. Nam & Spiri- Ioan. 3. 34.
tus gratiam in Christo fuisse sine mensura vberri-
mam confitentur; & externam etiam quandam in
Christo gratiam sic eluxisse statuunt, vt eum cun-
cti amarent atque à Deo amari perspicerẽt? Hoc
Brẽtius, hoc Bucerus, hoc omnes nostri agnoscũt?

Quæres ergo, inquis, *iustitia est*? Respondes ipse
tibi, *Relatio*. De prædicamẽtis Aristotelicis si no- De Iustitia.
bis litem intendis, sanè non veremur, quin philo-
sophum satis in hac causa propitium simus habi-
turi. Neque enim si iustitia sit *Relatio*, actum erit
de philosophia: esse qualitatem, tu nunquam vel
ex prædicamentis, vel ex prima philosophia pro-
babis. Tuæ verò Theologicę virtutes, Fides, Spes,
Charitas à nobis nunquam vlla fuerũt iniuria vi-
olatæ: à vobis sic quidem tractantur, vt iam non
Theologicæ, sed philosophicæ esse videantur.
Quominus autem iustitiam nostram ex istis vir-
tutibus cõcinnatam esse statuamus, quemadmo-
dum tu contendis, id in ipsa causa est, quia nun-

quam ita sunt in hac vita perfectæ, vt legi Diuinę penitus satisfaciant. legi autem satisfactum esse oportet, aut iusti esse non possumus. Non enim aliam Dominus iustitiã probat, quàm illam ipsam, quæ lege describitur, quam qui assequi non possunt, ij mortis æternæ rei pronunciantur. Itaque si iusti, si salui, si ab horrẽda execratione liberi esse volumus, quærenda est ea iustitia, qua nullam lex ipsa absolutiorem desiderare possit. Hanc verò vbi tandem reperiemus? in nostris ne virtutibus, in nostra fide, in nostra charitate? at hæ infirmæ multis modis sunt, eáque integritate carent, quam lex requirit, cuiq; iustitiam proponit, fides enim inchoata est, & nobis semper prætendũ est vt ea auctior esse possit. Quod si verò fides infirma sit, cæterę virtutes, quæ ex fide nascũtur, perfectę esse nõ possunt. Iustitia verò eiusmodi esse debet, vt ei nihil accedere omnino possit. Ex his efficitur nõ è nostris virtutibus cõcinnatã esse iustitiam, vt tu parum concinnè loqueris, sed petendã esse aliunde. Cum ergo nostra nulla virtus esset, quæ nobis iustitiam apud Dominum conciliaret, Christus nobis à Domino datus est, qui legi perfectam obedientiam præstaret, vt per illius obedientiam nos iusti redderemur. Hæc enim Christi obedientia nobis imputata, & fide prehensa, illa est, quam quæris, iustitia nostra, non nostris virtutibus, vt tu vis exaggerata, sed in Christo constituta, qui factus est nobis à Deo sapientia, iustitia, sanctificatio, redemptio. Atque hæc nostra est iustitia, Christus ipse, cuius iustitia atque innocentia nobis ascripta, peccatorum remissionem certam, verámque iustitiam affert. Hanc Theologi primam vocant, quam deinceps alteram consequitur, è tuis hisce virtutibus concinnata. Nam cum peccatorum remissione, quæ

Rom. 1. 17. *Luc. 17. 5.*

Rom. 5. 19.

1. Cor 1. 30.

quæ ex Christi obedientia pendet, fides, & spes, & charitas coniungitur, quæ nos iustos etiam aliquo modo faciunt, sed inchoatè, non absolutè.

Exposui tibi paucis nostram de Iustitia sententiam, quandoquidem ea cuiusmodi sit, quæris, tuæ autem virtutes non ita possunt animam conuestire, vt nihil in iis nudum appareat. omnes enim iustitiæ nostræ, panniculi instar sunt, non modò polluti, sed etiam lacerati, multísque partibus discussi. Christus ipse nobis *induendus est, vt in eo comperiamur, non habentes iustitiam nostram quæ est ex lege, sed eam quæ per fidem est Christi, nempe iustitiam ex Deo per fidem. Etenim erat Deus mundum sibi reconcilians in Christo, non imputando eis peccata ipsorum.* Hoc vestitu tectæ animæ esse debent, vt pulchræ sint, & splendidè exornatæ. Neque nos illius verbi pudet, in quo tu ludis, quãdo nostram iustitiã *delicti occultationem* esse dicimus. Sic enim propheta Dauid illum beatum hominẽ pronunciat, *cuius remissæ sunt iniquitates, & cuius obtecta sunt peccata.* Atque hanc remissionem sola fide apprehẽdimus: fides autem hæc non ficta est, non mortua, non auocata à cæteris virtutibus, nõ inanis bonorum operum, sed eiusmodi est, quæ per charitatem operatur. Fides ergo sola est, quæ iustificat, hoc est, quæ Christi obediẽtiam, in qua nostra iustitia consistit, amplectitur, sed tamen hæc fides, quæ iustificat, nunquam est sola. Semper enim & spe & charitate comitata est, nec ab illis vnquam se patitur dissociari. Nam vt ignis ardor solus lignum inflammat, nec tamen hic ardor solus est, sed cum luce perpetuò coniunctus, sic sola per se fides iustificat, quanquam omnino sola esse nunquam potest.

Esai. 64. 6.

Rom 13. 14. Philip. 3. 9. 2. Cor. 5. 19.

Psal. 32. 1. Rom. 4. 6.

Gal. 5. 6.

Quandoquidem autem nostra omnis iustitia ac fœlicitas in peccatorum remissione sita est,

Universidad de Deusto
Biblioteca

hanc etiam docemus nobis certissimè persuasam ac cognitam esse oportere, vt in ea animi nostri tanquam in tutissimo & tranquillissimo portu conquiescant. Etenim fide iustificati *pacem habemus apud Deum per Dominum nostrum Iesum Christum.* Ista autem pax quæ esse potuit, si ancipite spe, dubiisque de salute nostra cogitationibus perpetuò distraheremur, & quasi fluctibus huc illúcque iactaremur? Quanquam ergo multis sæpe conscientiæ nostræ terroribus oppugnantur, vt tam securæ esse in hac vita nequeant, ac si iam *interminato cæli gaudio* perfruamur, tamen hanc fidem oportere dicimus Dei promissis certissimè firmissiméque niti, vt omnem de gratia Dei, nostráque adoptione ac salute, quoad nobis Dominus dederit, hæsitationem expellamus. Verę enim fidei cum ἀπιστία conuenire non potest. huius est Dei promissionibus diffidere, illius dubitationem omnem, quantum fieri potest, superare ac profligare. Si verò fides plena sit dubitationis, quid illa demum vincit ἀπιστίαν. Credamus Apostolo, qui fidei veræ naturam & nouit optimè, & describit accuratè. Is nobis Abrahamum proponit, in quo veræ fidei imaginem liceat illustrissimam contemplari. Quid ille? Num hæsit? num animo suspensus fuit? num dubitauit? Contra verò omnia: contra spẽ sub spe credidit: minimè imbecillis fide fuit, aduersus promissionem Dei non disceptauit incredulitate: robustus factus est fide: planè persuasum habuit, Deum, quod promiserat, posse præstare. Atque hæc fides illi pro iustitia est imputata. Fuit Abrahæ fides hæc: an erit nostra dispar? at ille pater est, nos filii, & patri filios similes esse oportet. Conclusum nunc est cõtra te Campiane, fide nõ fieri de salute certos, tuámque variam ac plenam suspicione fidem, perfidiæ esse, quam fidei, similiorem.

Rom. 5. 1.

Rom. 4. 18.

liorem. Præclarè Basilius. Τί ἐστιν πίστεως, ἀδιάκριτος παρρησία. *Quid fidei?* inquit, *proprium est? Certa & dubitationis ac disceptationis expers persuasio.* Sed quid ego te antiquis testimoniis conuincam, quem ipse Catechismus Tridentinus refellit? *Credendi enim,* inquit, *vox, vt docent sacræ literæ, certissimæ assensionis vim habet. Quamobrem is credidit, cui aliquid sine vlla hæsitatione certum & persuasum est,* Credimus autem vitam æternam, ergo sine vlla hæsitatione certa nobis est ac persuasa. Nihil nunc amplius postulo: ipse me Tridentinus Catechismus, pontificis & consilii authoritate cõscriptus, certum de salute esse docet oportere.

Basil. in ἄσκητ

Catechis. Trident. in primum art. Symb.

At nondum acquiescis, & adhuc plura quæris? *vnde enim,* inquis, *constare poterit de futura perseuerantia?* Id ex fide constabit, Campiane, quæ si vera sit, caduca non est. Fidem Apostolus earum rerum, quæ sperantur, ὑπόστασιν appellat, & quæ non cernuntur, ἔλεγχον. Quomodo autem vel exstant quæ sperantur, vel demonstrantur, quæ non cernuntur, si non sit perpetua fides. Qui verò fide hac imbuti sunt, ii nunc quodammodo bonis iis potiuntur, quæ tamen adhuc sperantur, & contemplantur ea, quæ oculis humanis conspici nequeunt. Ita nos fides adhuc viuos, atque, vt loquitur Apostolus, per fidem non per aspectum ambulantes, in ipsam cælorum possessionem mittit, vt quia certi sumus ibi nos futuros aliquando, nunc in cælis viuere & versari quodãmodo videamur. Hęc autem omnia fluxa essent, ac leuia, si posset fides non perseuerare. Itaq, Paulus certissimè persuasum habuit, neque vitã, neque mortẽ; nec præsentia, nec futura, nec omnino quicquam in rerũ natura *posse nos à Charitate Dei, quæ in Christo Iesu diſiungere.* Qui verò nõ perseuerãt, ii certè disiungũtur: disiungi verò nõ possunt, ergo perseuerãt.

Hebr. 11. 1.

1. Cor. 5. 7.

Rom. 8. 38.

Atque hanc ob causam pignus nobis adoptionis
Galat. 4. 6. nostræ datum est, ipse sanctus Spiritus, qui nobis
certissimam fidem faciat esse nos Dei filios, vt
iam Deum nostrum vocare patrem non dubite-
mus. Patrem verò quis illum ausit appellare, qui
1. Ioan. 3. 2. se putat posse eius non esse filium aliquādo? Nam
sanctis licet cum Apostolo profiteri, *Scimus nos ei*
futuros esse similes. Scientia certa est, atque ex
principiis certis constat: dubitare opinionis est,
Cyprian. de mortal. non scientiæ. Audi Cyprianum: *Mori planè ti-*
meat, sed qui ex aqua & spiritu non renatus gehen-
næ ignibus mancipatur. mori timeat, qui non, Christi
Chrysost. cap. 5. ad Rom. *cruce & passione censetur.* Chrysostomus in hæc
Apostoli verba, *In gratiam hanc in qua stamus*, sic
scribit: *Dei gratia non habet finem, nescit terminum,*
sed & in maius proficit. Et mox: *Non modò*, inquit,
de datis, sed & futuris perinde atque de datis, τὰ μὴ
August. in ps. 88. προσόντα ὡς τὰ ὄντα, Augustinus: *Quia ergo*, inquit, *non se-*
cundum merita nostra, sed secundum illius miseri-
cordiam firma est promissio, nemo debet cum trepida-
tione prædicare (regnum Christi in sanctis suis)
vnde non potest dubitare. Sed August. totus noster
est. Nam vt tu iampridem liberum arbit. August.
probari concludebas, quòd is libros de libero ar-
bitrio tres scripsisset, ita tibi eodem modo argu-
mentari licebit, de perseuerantia sic August. scri-
sisse, vt nos, quia liber est vnus Augustini de Bo-
no perseuerantiæ. His Bernard. adiungam, cuius
Bernard. in Cantic. serm. 61. hæc aurea verba sunt, *Turbatur conscientia, sed non*
perturbatur, quoniam vulnerum Domini recordabor.
Plura non persequar. Fides aut est perpetua, aut
est nulla: aut ad extremum spiritum perseuerat,
aut aura leuis est, quæ fides existimatur.

Quod autem de Luthero adiungis, quem ais af-
firmare, Christianum etiam *volentem nō posse salu-*
tem perdere, nisi nolit credere, id Lutherus nūquam

vel in illo libro, vel alibi vsquam affirmauit. Vt
enim vniuersa Lutheri scripta euoluas, quæ tu nec
salutasti, ac, credo, ne vidisti quidem, hanc tamen
sententiam nusquam reperias. Tridentini patres
istam propositionem damnarunt, & meritò: est e-
nim impia, atque in summis paradoxis numerāda.
Sed illa cuiuscunque fuit, Lutheri certè non fuit.
At inquis, ità Lutherus scripsit in libro de Capti-
uitate Babylonica. Falsum. At quiddam tamen
eiusmodi; Dicam quid rei sit, & verbo. Papistas
Lutherus reprehendit, quòd Baptismi gratiā pec-
cato penitus extingui senserint, eoque nouum sa-
cramentum, quo gratia Baptismi recuperetur, in-
tulerint, Pœnitentiam, quam tabulam secundam
nuncuparunt. Itaque sic Baptismi vim at gratiam
peccatis amitti posse negat, quin fide reparetur, id
multis validisque rationibus euincit. Quod ergo
Lutherus docuit Baptismi gratiam non amitti, ni-
si nolis credere, id patres Tridentini, nosterque
Campianus sic interpretantur, quasi id dixisset,
quod isti obiiciunt, Christianum etiam volentam
non posse salutis facere iacturam, nisi nolit crede-
re. Quid pluribus insulsum commentum di-
luam?

Festinas ad sacramenta. Et ego te festinantem *De Sacra-*
insequar. Hic autem miserabiliter admodum ex- *mentis.*
clamas. *Nullum, non duo, non vnum, ô sancte*
Christe, reliquerunt, Christum tu ausis appellare,
cuius Sacramenta cum summa contumelia exter-
minastis ex ecclesia, vt vestra quædam impura at-
que infanda sacra induceretis? Ea nos Sacramenta
retinemus, quæ nobis Christus commendauit:
pluribus si fuisset opus, plura reliquisset. Duo no-
bis sunt, Baptismus, Eucharistia: hæc Christus in-
stituit, hæc vetus ecclesia agnouit, his recens ec-
clesia contenta esse debuit: Nam id planè constat,

septem sacramentorum, quot vestra sunt, nullum antiquitatis vestigium reperiri. Septem habemus sancte Christe,& tamen nullum habent, quia tua non habent. Nam quæ tua non sunt,ea quidē nulla sunt. *Ipsorum panis*, inquis, *venenum est*. Quid vinum? at id omnino nullū apud vos populus degustat : credo,ne sibi venenum à vobis propinari existiment Illum nos panem,illud vinum in Cena dominica adhibemus,quo Christus ipse nos voti iussit. Quod tradidit, accepimus : quod fecit facimus:in pane, in vino mortem nostri redēptoris celebramus.hæc si fuerint,salutifera , nostra non possunt esse mortifera.

Baptismus,ais,*etsi adhuc verus est,tamen ipsorum iudicio nihil est*. Verum esse baptismum nostrū tum confiteris:accipio.Sed quamobrem verus est,quia sic baptizamus,quemadmodum Christus mandauit. Christi legem seruamus,vestras , nescio quas sordes abiicimus. Similiter in altero sacramento fecimus, nec transuersum vnguem à Christi præcepto discessimus.Si verus est Baptismus, vera est Eucharistia. *At ipsorū iudicio*,inquis,*nihil est*. Quomodo ita? *Non est vnda salutaris,non est canalis gratiæ, non Christi merita in nos deriuat,sed duntaxat est significatio salutis*.Ficta & falsa omnia. Nam & vos dam salutarem prædicamus,& gratiæ canalem gnoscimus,& in nos Christi merita deriuare non dubitamus.Neque enim salutem duntaxat significat,sed iis re etiam præstat atque affert,qui baptismum rectè & sanctè adhibent. Etenim in baptismo peccatorum remissionem accipimus,in Christi familiam cooptamur, Spiritu sancto donamur, ad spem æternæ vitæ certissimam excitamur.Hæc cine tibi nihili sunt,Campane? nullus ne hic baptismus erit , in quo tam multa , tamque exim bona consequimur? At tuus cuiusmodi Bap

smus est:aut quid omnino habet,quod habere noster debuit? Num gratiam? num Christi merita? num salutem? Et ista noster habet. Quid ergo deest , quo minus & nostro , & omnium iudicio verus sit?intelligo. Non confert gratiam ex opere operato. Magicum hoc quidem est, & pestiferum commentum,vt in aqua ipsa,tanquam in aluo,inclusam gratiam existimes , quæ se in hominis fidei prorsus expertes infundat. Quid enim sine fide valet sacramentum, nisi ad exitium eius, qui Sacramentum præcipit? Illud monstrum toto animo auersor atque execror. Adiungis, *Itaque nihilo pluris Baptismum Christi , quàm Ioannis fecere ceremoniam*. Quid de Ioannis Baptismo patres iudicarint,nō ignoro.Sed quid scriptura doceat,non quid illi suspicentur,attendo. Ceremonia eadem, doctrina eadem,gratia eadem fuit. Si quid in istis dissimile extiterit,non repugno,quin diuersum fuisse Ioannis , Christíque Baptismum farear. At Ioannes pœnitentiam, quæ fructus est veræ regenerationis , cum suo Baptismo coniunxit,& hunc Baptismum ad peccatorum remissionem obtulit.Si pœnitentia,& peccatorum remissione Ioannis Baptismus minimè caruit , non video quamobrem à Christi Baptismo tantopere alienus existimetur. Et quid est, quòd patres etiam ipsi quærunt, cur Christus,qui nulla regeneratione opus habuit , ad Ioannis Baptismum accesserit, nisi illius Baptismum ad regenerationem valuisse iudicarint?

Mat.3.2.11. Luc.3.3.

Quod autem attexis , *Si habeas:rectè:si careas nihil damni:crede:saluus es antequam abluare*, non ita loquimur,vt tu fingis , dissolutè. Neque enim id in optione cuiusquam esse volumus, seu velit, seu nolit vti baptismo. Tamē minimè putamus esse Baptismum ad salutem ἁπλῶς necessarium , vt

qui non fuerit Baptiſmo initiatus, ei ſit perpetuò pereundum. nam Chriſtiani hominis ſalus in Dei clementia conſiſtit, quæ nullis ſacramentis obſtringitur atque alligatur, quominus ſine illis ſeruare poſſit, quos perire nolit. Vbi Baptiſmi facultas non eſt, Dei ſola promiſſio per ſe abundè ſufficit. Qui verò Baptiſmum vel negligit per incuriam, vel cõtemnit per audaciam, eum grandis ſceleris damnamus. Nam & Chriſti maieſtatem minuit, & ſuam ſalutem reſpuit. Qui neutrum admiſit, culpam alienam non præſtabit. Rectiſſima ergo illa fuit Bernardi ſententia, *Sacramenti non præuaricationem, ſed contemptionem eſſe exitialem.*

Bernar. in ep. ad Hugon.

In his quæ conſequuntur de paruulis, tricaris ſcilicet. Neque enim vel ipſe quicquã de tuis explicas, vel potes aliquid de noſtris reprehendere. Cupio autem de fide paruulorum, quid ipſe ſentias cognoſcere. Gratiam, opinor, illis concedes. Baptiſmus enim, inquis, gratiam cõfert. An fidem non dabis? Ergo id velim doceas, vt me penitus in tuam ſententiam pertrahas, eſſe aliquam in paruulis gratiam fide antiquiorem. *At quomodo* inquis *credant, qui viuant, nec ne, nondum intelligunt?* Non ergo non viuunt, quia ſe viuere non intelligunt. Abſurdum. Quare ſe viuunt. etſi id ipſi non intelligunt: forſan etiam credunt quamuis hoc non ſentiunt. *Durum*, inquis: Eſto. neque enim hæc a me dicũtur quòd ita prorſus eſſe ſtatuam, ſed quòd tuum iudicium eliciam, quod noſtri Academici ſcilicet magni faciunt. Sed Lutheri pharmacum audiamus: *præſtat*, inquit, *omittere: quandoquidem niſi credat infans, ne quicquam lauatur:* hæc verò pharmacum è tua, non Lutheri, prodiit officina. Et quidem eiuſmodi nobis pharmaca multa obtuliſti, inſuauia admodum, & peſſimè concoctu, vt totum illud tuum μυροθηκιον corruptum pu-

videatur. Lutherus verò nunquam ſuaſit, vt Baptiſmus omitteretur, & in eam partem ſemper vehemens fuit, vt paruulis Baptiſmus daretur: quo tu magis iniquus hoc loco fuiſti, qui Lutheri ſententiam tuis pharmacis inficere voluiſti. Hæc enim ſic à te proferuntur, quaſi dixerit Lutherus præſtare omitti Baptiſmum. Ipſum ergo Lutherum audiamus, Campiani pharmacum miſſum faciamus. *Nec tamen*, inquit, *negamus paruulos eſſe baptizandos, nec aſſerimus eos baptiſmum accipere ſine fide, ſed dicimus, ad baptiſmum eos credere per vim verbi.* Adiungit: *Alioqui mera & intolerabilia eſſent mendacia, quando baptizans à paruulo quærit, an credat: non baptizaturus, niſi vice eius reſpondeatur, credo. Vt quid interrogat an credat, ſi certum eſt eos non credere, vt Cocleus contendit?* Tum ita cõcludit: *Quin aſſerimus, Paruulos prorſus nõ eſſe baptizandos, ſi verum eſt eos in Baptiſmo non credere:* Id ergo Lutherus contendit, id ſtatuit, Paruulos omnino credere, & papiſtas reprehendit, quòd pugnantia doceant, *dum negant paruulo eſſe fidem, & tamẽ vt baptizari poſſit, exigunt ab eo fidẽ.* Quis non videt, quo iſta referantur, vt eum eſſe vehementer malitioſum ſit neceſſe, qui Lutherum his verbis tam impiæ ſententiæ ſuaſorem faciat?

Luther aduer ſus Cocleam.

Atque hæc illi, inquis, *anticipites animo, quidnã enunciant categoricè.* Vt de fide paruulorum aliqui dubitent, tamen eſſe baptizandos clarè & categoricè omnes pronunciamus. Itaque nihil opus erat vt illum Pacimontanum diribitorem accerſeres, qui multò ſemper fuit in veſtras quàm noſtras partes propẽſior. Anabaptiſtas verò quorſum nobis obiicias, qui nos multò, quàm voſipſos vehemẽtiùs oderunt, nec iniuria? Nos enim illos & tãquam hæreticos argumẽtis reuicimus, & vt homi-

nes seditiosos ac pernicioſos è noſtris rebuſpubl
cis expulimus,qui nisi vobiſcum habitarent, loc
in orbe Chriſtiano conſiſtendi nullum reperirẽ
Reliqua ſacraméta prætermittis,quæ quidem eg
nulla agnoſco , nec quænã ea ſit beſtia multicep
intelligo,cuius meminiſti, niſi fortè illam tuã tr
cipitem belluam ſignificas, de qua tã multa Ioã
nes ſcripſit in Apocalypſi.

De moribus. Hucuſque noſtrorum hominum dogmata quã
dam & δογματα examinaſti Campiane : in qu
bus vniuerſis nullũ adhuc σφάλξον reperiſti. A
enim eiuſmodi ſunt iſta, quę obiicis , vt iis nihi
verius eſſe poſsit , aut callidè à te ac perfidio
in ſenſum peruerſum detorquentur. Iam v
rò quaſi nouus aliquis cenſor eſſes, veteriſque d
ſciplinæ ac ſeueritatis magiſter , in mores noſtr
inquiris,non , opinor,vt eos efficias meliores,
vt,multò quàm ſunt , videri facias improbiore
Quanquam qui mores aliorum reprehendit,æq
fuit ipſum eſſe à culpa alienũ. Eáne verò facta
repentè Romæ mutatio,ea nunc vita,ij mores
cœperũt, vt inde reuerſus in patriã Monachus
biſcum auderes de virtute , de pudore , de ho
ſtate contendere?Et ſi hîc multa fiũt, quæ minim
debent , tamen ſi tantam in Anglia ſcelerum
punitatem atque licentiam eſſe dixeris, quant
ipſe vidiſti Romæ,in arce religionis regnique
ſtri,omnes te nimis impudentem iudicarint.Q
ergo nobis illa Lutheri , quæ vocas, fruſta pro
nis, quando apud vos non vitiorum quædam
gmenta,ſed immania maximorum ſcelerum e
pora conſpiciantur? Stantibus certè verò Ro
publicis illis lupanaribus , ſcortorúmque lud
morum facere mentionẽ vix honeſtè potuiſti.
quænam iſta ſunt Lutheri fruſta? Num quod
ſin vita crimen reprehẽdis?Id verò nec pote
con

conaris. Dicta quædã obiectas è libris arrepta,at-
que,vt ſoles,à reliquo dictionis corpore diſcerpta,
quę ſtatim,vti ſunt à te propoſita turpitudinẽ nõ-
nullã indicare videãtur.De quibus pleriſque cum
eſſet tibi iampridẽ ab eo,quẽ tu nominas,ornatiſ-
ſimo Charcho reſponſũ , miror hîc denuo eadẽ te
nobis retuliſſe,Neceſſe eſt magnã eſſe verorũ cri-
minum penuriam,quando ne falſorum quidẽ vllã
habes varietatẽ. Quandoquidẽ autẽ meus ille in
Chriſto σύμμαχος & συμμύστης Guilielmus Charcus
in iſtis diligenter elaborauit, quæ ab illo ſatis co-
pioſè diluuntur , à me nunc breuiter, ſtrictímque
decurrentur. Mihi ergo ſatis erit fruſta hæc tua
concidiſſe,quę iam antè ſic confracta ſunt, vt no-
cere nemini poſſe viderentur.

Quare nunc euome tua hæc conuiciorum fru-
ſta. Audite verò. *Si nolit vxor , aut non poſſit,ve-
niat ancilla.* Dictum,vt, videtur, turpe atque im- *Luther de Matrim.*
pudicum.Sed me nunc viciſsim audite patienter.
Scripſit de matrimonio libellum Lutherus, cuius
in ſecunda parte cauſas tres commemorat , qui-
bus diſſolui coniugium poſſe arbitratur. prima
eſt Impotentia : altera,adulterium: poſtrema,De-
ſertio. Deſertionem autem interpretatur,quan-
do vxor pertinax & obſtinata induci nullo mo-
do poteſt, vt debitum beneuolentiæ officium vi-
ro perſoluat. Aliquas enim tam importunas vxo-
res reperiri , vt quanquam maritus decies in li-
bidinem prolaberetur , id tamen minimè cura-
rent. Quare Lutherus id viro opportunum eſſe
putat , vt vxorem verbis terreat,eiąue iſto modo
minitetur:*Si tu nolueris , alia volet:ſi Domina no-
lit,adueniat ancilla.* Quę ſi minę parũ valet, apud
alios ipſam accuſet,& rem ad Eccleſiam deferat.
Iam verò ſi nec priuatis cõminationibus,nec pu-
blicis Eccleſiæ reprehẽſionibus cõmouetur, tum

Universidad de Deusto
Biblioteca

Lutherus inquit, *repudia eam, & in vicem Vaſthi Eſter ſurroga.* Hæc iſto modo propoſuiſſe, eſt Campiani calumniam luculentiſsimè diluiſſe. Quis enim non animaduertit quid conſilij mariti Lutherus dederit, non vt mox ancillam ſumeret, ſed vt vxori peruicaci minas diuortij proponeret, eiúſque ſpiritus illo modo frangeret. Lutheri autem iſtam de hoc diuertij genere ſententiam etſi ego minimè defendo, tu tamen non poteſ accuſare, Nam apud vos cauſæ ſunt diuortij infinitæ, vt in tanta diuortiorum licentia mirum ſit coniugium vllum valuiſſe. Si quid vnquam Lutherus eiuſmodi ſcripſiſſet, quale ſcriptum à Clemente legimus, quem vos fuiſſe pontificem Romanum iactatis, quas demum tragœdias ageretis? Audi enim Campiane, & quorſum hæc oratio ſpectet, attende. *Communis vſus omnium, qui ſunt in hoc mundo, omnibus eſſe hominibus debuit, per iniquitatẽ alius hoc ſuũ eſſe dixit & alius iſtud, & ſic inter mortales facta diuiſio eſt. Denique Graiorũ quidã ſapientiſſimus, hæc ita ſciens eſſe, aut cõmunia debere eſſe amicorũ omnia. in omnibus autẽ ſine dubio & coniuges.* Platonẽ aliquẽ de rerum communitate diſputãtẽ audire videaris: profer aliquod Lutheri ſimile dictum. Quid deinde in tuis fruſtra conſequitur? *Siquidem res vxoria tam eſt cuique neceſſaria, quam eſca, potus, ſomnus.* Iubet Apoſtolus, *vt quiſque propter fornicationes ſuam vxorem habeat, & ſuum quæque virum: & qui ſe non continent, matrimonium contrahant.* Quibus ergo datur non eſt diuinitus, vt poſſunt vxoribus perfrui, carere, iis certè neceſſarium eſt, vt vxores ducant, ſi honeſti eſſe caſtiſque volunt. Nam iis id minimè neceſſarium eſſe fateor, quibus licet impunè omni genere turpitudinis ac libinis voluptari. Sed perge. *Matrimonium eſt virginitate multò præſtantius. Eã Chriſtus, eã Paulus hominibus Chriſtianis diſſuaſerunt.* Non omnibus eadẽ cõueniunt: quæque huic commodiſſima ſunt, ea poſſunt eſſe alterius rationibus aliena. Virginitas eſt ἐκ τῆς μέσων, quæ perinde ſunt, atque iis vtare. Non enim ἁπλῶς bona eſt, (tum enim nefas eſſet, omnino de nuptiis cogitare) ſed κατά τι. Sic ergo habet: Qui poſſunt caſtitatem virginalẽ perpetuò conſeruare: iis virginitas expetenda eſt, non omnino, ſed propter moleſtias illas, quæ matrimonium plerumque cõſequuntur: qui verò id præſtare nequeunt, his cõiungẽdæ nuptiæ ſunt, ſic planè vt ſi aliter fecerint magno ſe peccato obſtrinxerint. Ita cõiugio virginitas nunquã niſi κατά τι virginitati cõiugiũ ἁπλῶς ſæpenumero præſtat. Nos quidem de vitæ vtroque hoc genere ſentimus honorificè: vobis virginitas ornata eſt matrimoniũ abiectum. Rectè Baſilius ἡ παρθενία πιμᾶται, ὁ γάμος ἀτιμάζεται. Mallem à vobis virginitatem factis eſſe comprobatam, quàm verbis laudatam. *Quid lingua perſonat caſtitatem, & totũ corpus præfert impudicitiam?* Sic enim facitis, quem admodum de Origenianis ſcribit Epiphanius: *Repudiatis nuptias, ſed non libidinem: in honore apud vos eſt: non ſanctitas, ſed hypocriſis.* Neque eam vel Chriſtus, vel Paulus cuiquam imperauit, qui illam in ſeſe recipere minimè poſſet. *Non enim,* vt inquit Bernardus, *virginitas iuſſa eſt ſed admonita.* Imò ruſſi ſunt, qui ſe continere nequeunt, vt matrimonium contrahant. Quare his Apoſtolus non modò cenſuit virginitatem eſſe ſeruandam, verùm etiam diſſuaſiſſet, ſi Chriſtus ſuaſiſſet. Atque hæc certè Lutheri propria non ſunt: ea enim omnes boni & agnoſcunt, & defendunt.

Clement. epi. 5

1. Cor. 7, 2. 9.

Baſil.

Hieron. ad Furiam.

Bernard. de Virgin. ſer. 21

1. Cor. 7. 9.

Sed audiamus cætera: *Quanto ſceleratior es, inquit, tanto vicinior gratiæ.* Chriſti gratia non exiguis tantùm peccatis ſufficit, ſed etiam maximis

Universidad de Deusto
Biblioteca

nec ij solummodo à Christo, vt ad ipsum veniant, inuitantur, sed qui etiam peccatorum oneri succumbunt. Non hortatur Lutherus, vt in scelere pergas, sed vt veniam ne desperes. Et quidem quantò improbior in vita anteacta extitisti, tanto te, si verè scelerum pœniteat, vberior gratia complectetur. *Vbi enim peccatum abundauit, superabundauit gratia.* Si Lutherum damnas, quis Paulum ate putabit absolutum? Lis enim eadem est, idem iudicium. Quid sequitur? *Omnes actiones bonæ peccata sunt, Deo iudice, mortifera, Deo propitio leuiuscula.* Dixit hoc Lutherus, & verè dixit. In omni enim hominis actione, quantumuis excellente, aliquid vitij ineſt, quod ipsam actionē penitus corrumpat, Deóque odiosam reddat, si quod agitur, Diuinæ iustitiæ statera examinetur. At postquam Dominus nos totos in Christo complexus est, quæ sunt in nobis inchoata, maculisque nonnulis conspersa, ei tamen placent vt integra ac pura, quia personas ipsas intuetur, non operum dignitatem meritúmque explorat. Hæc Lutherus & sacrarum literarum, & sanctorum patrum sententiis confirmauit: quas tu faciliùs multò prætermittere, quàm diluere potuisti. Progredere. *Nemo malum suapte voluntate cogitat.* Odiosè, vt omnia. Nulli Deo cogitationem malam iniicit, nullius voluntatem ad vitium impellit. Tamen nihil casu fit, nihil sine prouidentia dominatur. Quæ hominum malæ cogitationes, ex insita quadam & propria cuique malitia nascuntur: & tamen illas Dominus suam voluntatem accommodare potest. Ita enim Iosephus suis fratribus respōdet, *vos quidem cogitauistis contra me malum, sed Deus cogitauit illud in bonum.*

Rom. 5. 20

Gen. 50. 20.

Nunc adiungis, *Decalogus nihil ad Christianos.* Opera

Opera nostra Deus nequaquam curat. De decalogo, atque operibus sic tibi paucis respondeo. Lege antiquum fœdus cōtinetur. *Hæc fac & viues: Maledictus qui non permanet in omnibus quæ scripta sunt in libro legis, vt faciat ea,* Vitam lex iis promittit, qui legi per omnia paruerunt, qui aliquid offenderint, iis mortem atque interitum denunciat. Conditio dura, & cui nunquam possit ab homine quoquam satisfieri. Christus conditionem nobis aliam multò faciliorem proponit, *Crede, & saluus eris.* Hoc nouo fœdere vetus abrogatur, vt quisquis Euangelio crediderit, legis conditione soluatur. Nam qui credunt, ij nō sub lege sunt, sed sub gratia. Quid plura? Christiani execratione legis liberantur, non obedientia. Opera autem nostra curat quidem Deus: eaque si recta sint, præmiis ornat: si contraria, pœnis digna iudicat. Verùm in nobis iustificandis nullam omnino Dominus operum nostrorum rationem habet. Iustus enim non ex operibus, sed ex fide sua viuit. Perfequere. *Soli rectè participant cœna Dominica, qui tristes, afflictas, confusas apportant conscientias.* Ita quidem est. Non enim rectè participant qui suis confisi meritis audaciores accedunt, sed qui peccatorum magnitudine oppressi, cupiunt alleuari. Nam qui valetudine firma sunt, medicum nō desiderāt. Spiritus fractus & cōtusus victima est Deo gratissima. Quare qui maximo peccatorum suorū sensu & dolore afficiuntur, iis ille cibus cælestis semper esse solet saluberrimus. Deus bone, qui vnquam fore credidisset, vt ista quisquā Christianus improbaret? Num quid aliud est? *Confitenda sunt crimina: sed cuilibet, qui sic te vel ioco absoluerit, modò credideris absolutus es,* Quid ni? Neque enim est necesse, vel digitis peccata metiri, vel sacrificiū, aut Monachum aliquem tui simile adhibere.

Gal. 3. 10.

Mar. 16. 16.

Gal. 5. 1. 23. & Rom. 6. 14.

Abac. 1. 4.

Psal 52. 19.

Alij aliis peccata possumus confiteri, vt monachis posthac liceat esse otiosis Quisquis autem remissa sibi peccata esse credit, eum ipsa fides absoluit, siue ioco, siue serio fuerit absolutus.

Iacob. 5. 16. Ioan. 20

Festina. *Legere preces horarias non est sacerdotum. Sed Laicorum.* Quid vestri sacerdotes agant, aut quid omnino sibi agendum esse censeant, meâ nihil interest. legant, precentur, missas conficiant, bibant, ludât, denique semper sibi similes sint. Euangelii ministrum oportet, non ad clepsydram precatiunculas quasdam recitare, atque in illis suis horarum spaciis perpetuò deambulare, sed lectioni, exhortationi, doctrinæ operam assiduam dare: quam vestri sacerdotes semper à se alienam existimarunt? Istæ autem preces horariæ etsi sacrificulis vestris non malè conueniunt, qui nisi tempus hoc modo fallerent, è ganeis & popinis numquam exirent, tamen homine Christiano propter illam infinitam superstitionem prorsus indignæ sunt: Accipiamus reliqua. *Christiani liberi sunt à statutis hominum.* Nunquam id Luthero venit in mentem, vt magistratus authoritatem conuelleret, quam ille semper contra Anabaptistas studiosissimè defendit. Liberi Christiani sunt non vt nullis legibus obtemperent, sibique semper viuant, sed vt conscientias mentésque suas legum humanarum religione liberatas esse intelligant. Romanus pontifex hominum Christianorum conscientias suis decretis placitisque obstrinxit, & quasi laqùeum quendam illorum animis iniecit, vt se non minus Pōtificis sanctionibus, quā Christi præceptis astrictos existimarint. Itaque libertatem Christianam Lutherus prauis opinionibus implicatam in eum statum vindicat, in quo illam Christus esse voluit, vt illum solum conscientiæ nostræ Dominum agnoscamus, hominum decre-

1. Tim. 4. 13.

tis libera conscientia pareamus. Peruenimus tandem ad huius lacunæ fundum, quam etsi sedulò commôsti, nullum tamẽ nostrum vel paradoxum, vel paradoxi frustum reperisti. Ego nunc si vellem tuorum impurissimas lacunas paulisper perscrutari, vt quid de Deo, de Prouidẽtia Dei, de Prædestinatione, de Christi persona & officiis, de Peccato originis, de Lege, de Iustitia, de Sacramentis, de Purgatorio, de Pontifice Romano, de reliquis in religione maximis controuersiis affirmarint, commemorarem, quot plaustra paradoxis complerem. quibus nihil horribilius dici posset aut cogitari? Sed præstat istam nunc non mouere Camerinam: & aliás hisce de rebus (spero) dicendi dabitur occasio.

Quod autem Lutheranos cum Zuinglianis cõiungere voluisti, in eo nos quidem nequaquam offendisti. Nam & Lutherum libẽter vt patrem veneramur, & illos vt fratres in Christo charissimos amplectimur. Et quidem speramus fore: vt hac controuersia, quæ inter nos est, tandem constituta, coniunctis animis studiisque communem hostem aggrediamur. De te ipso verò quod proferis, facilè quidem inducor vt verum esse credã, id tu siue ex animo loquaris, siue simulatè. Nam quid (quæso) attulisti, vnde te non rhetorem potiùs aliquem, & declamatorem de ludo, quàm doctum atque exercitatum Theologum existimemus? Tu quiesce, si sapis, Campiane: non enim potes, mihi crede, huius dimicationis vim atque impetum sustinere: illi selecti & veterani milites in acie versentur, qui te multò sunt, si non ad lacessendum audaciores, tamen ad declinandos ictus cautiores, & ad omnem belli disciplinam peritiores. Cum his qui manus conferant, mul-

Universidad de Deusto
Biblioteca

tos habet vtraque Academia, viros præstantes, & nunquam excellentes Theologos, qui cum fractis Antichristi copiosis bellum perpetuum gerant, spero defuturos.

EDMVNDVS CAMPIANVS.

Ratio Nona. SOPHISMATA.

SCitum est inter cæcos luscum regnare posse. Apud rudes valet sæpe fucata disputatio: quam schola philosophorũ exsibilat. Multa [a] peccat aduersarius in hoc genere: sed quatuor fallacijs plerunque cõsuitur, quas in Academia malim, quàm in triuio retexere.

a Falsum: nullũ potes nostrũ sophisma proferre: & ista, quę cõmemoras, vestra sunt, non nostra.

Primum vitium, Skiamachia est, quæ auras & vmbras magno conatu diuerberat. Hoc pacto. Contra cælibes [b] iuratos & votos in castimoniam, quòd nuptiæ bonæ sint, virginitas melior: afferuntur scripturæ loquentes [c] honorificè de coniugio? *Quem feriunt? contra* [d] *meritum hominis Christiani, tinctum Christi sanguine, alioqui nullum, promuntur testimonia, quibus iubemur, nec naturæ, nec legi, sed sanguini Christi fidere. Quem refellunt? In eos qui colunt cælites, vt famulos Christi maximè gratiosos, citantur integræ pagellæ, quæ vetant* [e] *colere multos Deos. Vbinam sunt. Huiusmodi argumentis quæ apud hæreticos infinita reperio, nobis esse detrimento non poterunt, vobis esse fastidio poterunt.*

Skiamachia.

b Iura-mẽta & vota contra scripturas suscepta sunt.

c Cõiugium honorificum est in omni genere hominum, ergo in Ministris.

d Omnia sũt debita, ergo nulla sunt merita.

e Qui multos cælites colunt, multos Deos colũt: Papistæ multos cælites colunt: ergo.

Aliud

Logomachia. *Aliud vitium* Logomachia *est, quæ sensa deserens, loquacitèr cum verbo litigat.* Inuenias mihi missam, *inquiunt*, aut purgatorium in scripturis. *Quid ergo?* [a] *Trinitas. Homousios, Persona, nusquam sunt in Bibliis, quia voces istæ non sunt? Affine est huic peccato, literarũ aucupium, quum neglecta consuetudine & mente loquentium, quæ vita vocabuli est, aduersus elementa contenditur. Nempe sic aiunt:* Presbyter, nihil est Græcis aliud, nisi senior. Sacramentum, quoduis mysterium.

a Ineptissima & iniquissima comparatio.

Cæterùm acutè D. Thomas, *vt omnia, In vocibus, inquit, videndum, non tam ex quo, quàm ad quid, sumantur.*

Homonymia. *Tertium*, Homonymia *est, longè latéque patens. Vt:* Quorsum ordo [b] sacerdotum, cum Ioannes omnes nos vocauerit sacerdotes? *Etiam hoc addit.* Regnabimus super terram. *Quorsum ergo Reges? Item:* Propheta celebrat ieiunium spiritale, hoc est, ab inueteratis criminibus abstinẽtiam: Valeat ergo [c] ciborum delectus & dierũ præscriptio. *Siccine? Igitur insanierunt Moyses, Dauid, Helias, Baptistes, Apostoli, qui biduo, triduo, vel hebdomadis integra ediam terminarũt, quæ quidem, vt à crimine debebat esse perpetua. Hoc quale sit iam vidistis. Propero.*

Apoc. 5. Esai. 48. 1. Cor. 7.

b Nulla hîc homonymia: nã nulli nunc sunt in ecclesia christiana sacerdotes.

c Ieiunium Campianus in ciborum delectu & dierum præscriptione cõstituit. Iudaicum.

Circulatio. *Quartum his adycitur, Circulatio. In hũc modũ: Da mihi notas, inquã. Ecclesiæ.*

Verbum Dei & putissima Sacramenta. *Hæccine sunt apud vos?* Quis dubitet. *Ego verò pernego.* Consule verbum Dei. *Iam a consului minúsque vobis, quàm antè, faueo.* Ah, tamen planum est. *Proba mihi.* Quia nos nec latum quidem vnguem discedimus à verbo Dei, *Vbi est acumen tuũ? sempérne capies pro argumento, illud ipsum quod ponitur in quæstione? Quoties hoc iam inculco? Non tu euigilas? Nũ faces admouẽdæ sunt? Dico à te perperam exponi verbum Dei: testes habeo quindecim ætates: Sta sententiæ, non meæ, non tuæ, sed harũ omnium.* Stabo sententiæ verbi Dei: Spiritus vbi vult spirat. *Eccum, quos gyros, quas rotas fabricat? Hic nugator, tot verborum atque sophismatũ architectus, nescio cui formidolosus esse queat, molestus erit fortasse. Molestiam vestra prudentia subleuabit, formidinem res eripuit.*

a Si verbũ Dei consuleres facilè ita esse perspiceres, at tu Romanã ecclesiam non verbũ consulis.

Ioan. 3.

GVILIELMVS WHITAKERVS.

SCitum est Sophistas de fallaciis conqueri, & qui toti estis ex fraude, mendaciis, impostur conflati, nobis σοφισμὸν exprobrare. Vestra om Theologia, quam ingenuam ac simplicẽ esse op tuit sine fuco & fraude, in spinosũ Scholastic phisticéq; disputandi artificiũ iamdudũ dege rauit. Postquã enim ex ecclesiis verã Theologia sustuliſtis, & tãquam ab hominum oculis luc remouiſtis, tum demum in Scholis Sophism iactare, atque inter cæcos lusci regnare cœp

stis. Hinc illa Sophistarum infinita manus extitit, qui se aculeatis sophismatis, tãquam mutuis vulneribus ipsi peremerunt, vt qui fallaces ac captiosas conclusiunculas optimè calleret, is cæcorum luscorúmque Theologastrorum rex aliquis aut Deus haberetur. Atque hæc spes inter cæcos tam multos regnãdi vobis Iesuitis stimulos admouit, vt in hanc artẽ tam diligenter incumberetis, omnésq; antiquos sophistas ipsi recens nati malitia, fraudéq; vinceretis. Si fuit enim aliquod vnquam lippientiũ inter cæcos regnum, id nũc certè totum ad vos deuolutum est, quibus Monachi ac Fraterculi superiores, quia vos aliquid videre putant, palmam libenter deferunt. Agite verò egregij Sophistæ, quódque nacti estis imperium Sophisticum sedulò administrate, ne qui deinceps vobis decus hoc præripere fortè videantur. Breui enim noua aliqua succrescet familia sectáque Sophistarum, quæ, nisi cauetis, vobis extrusis tandem atque è loco exturbatis, istum scholæ sophisticæ principatum occupabit, quem vos aliquot iam annis tenuistis. Nec enim certè nata ex captiunculis verborúmque præstigiis regna esse possunt diuturna. Cum ergo vestra hæc omnis nouæ disciplinæ formula in mendaciis exornandis, & vetere Sophistica interpolanda versetur, equidem non dubito quin quæ nuper admodum exorta est, breuem quoque interitum sit habitura. Quandoquidem autem nostra quædam Sophismata commemoras, tuísque persuasum esse vis, multiplicem à nobis sophisticam adhiberi, antequam ad hæc tua, quæ obiicis, respondeo, pauca placet de vestris notissimis Parologismis & sophisticis Elenchis degustare, vt sophistæ vtri nostrûm sint veriùs nominandi, ipsa schola atque Academia diiudicet, in qua tu ista malis, quàm

Universidad de Deusto
Biblioteca

in triuio pertractari. Hãc ego philosophorũ schola,hanc Academiam Theologorum appello, eamnésque obtestor, qui sunt vel Theologicis vel Dialecticis imbuti, quíque vllam vnquam eruditam scholam viderunt,vt vestra hæc quemadmodum conclusa sint, attendant, eáque ad leges rectè veréque differendi exigant.

Inde autem potissimum sumam principium vnde tute exorsus es. Euangelii ministris ac diaconis matrimonium permissum esse defendimus. *Dist. 82. Proposuisti.* argumenta quibus id confirmamus,rides. Quæ quæ contra sint à vestris allata,consideremus. Innocentius Papa secundus aduersus istas nuptias hoc modo diuinitus cõcludit: Qui in carne sunt, Deo placere non possunt.Omnia munda mundis: coinquinatis autem & infidelibus nihil mundum. Sãcti estote, quoniam ego sanctus sum, Dominus *Rom.8.8. Tit.1.15.* Deus vester. Et quod Paulus coniugibus permittit, seorsum vt possint ad tempus cubitare, quò ieiuniis precibúsque cõmodiùs vacent,ex eo *Distinct.31. Tenere.* colligit pontifex hoc ipsum sacerdotibus multo magis esse faciendum, quorum est perpetuò precari,atque illud iuge sacrificium offerre. Postre- *Dist.28.Decernimus.* mò cum ipsi templum Domini, spiritúsque sacerium esse debeant, non oportet cubilibus & immunditiis inseruire. Ex his nunc vniuersis id effecit, quod proposuit, Diaconis & presbyteris ducant vxores planè interdictum esse. Hæc si adhuc surdè differuntur, audiamus alia. Singulis gregibus singuli pastores præsunt, ergo Papam oportet omnibus ecclesiis dominari. Petro Christus *Hardingus & Dormannus & alij.* dixit, Pasce oues meas, ergo Petrus est summus ac princeps pastor ecclesiæ. Fecit Dominus duo magna luminaria, Solem ac Lunam: ergo Papa imperatorem splendore ac magnitudine superat. Hîc sunt duo gladij, ergo Papa vtrumque gladium

gestare debet.Non est seruus supra magistrũ suum: ergo nulli fas est Papam accusare, aut reprehendere. Christus precatus est, vt Petri fides non deficeret: ergo Papa errare non potest. Populus ad cœnam Dominicam rarò & negligenter accedit: ergo sacerdos potest priuatam Missam celebrare. Christus solos Apostolos adhibuit ad cœnam: ergo soli sacerdotes debent integrum sacramentum percipere, populum altera duntaxat parte contentum esse oportet. Titulus, quem cruci Pilatus affixit, Hebraicè, Græcè, Latinè inscriptus est? ergo preces ecclesiasticæ nullo sermone nisi vel Hebraico, vel Græco, vel Latino recitandæ sunt. Non oportet, quod sanctum est, *Hardingus.* dari canibus: ergo populus à scripturis legendis prohiberi debet. Hoc est corpus meum: ergo panis in corpus Christi conuertitur. Adorate scabellum pedum ipsius: ergo sacramentum ado- *Pighius.4.* randum est. Deus non est προσωποληπτης: ergo neminem designat ad vitam æternam nisi meritorum ratione.Vngi ægros Iacobus iubet: ergo nobis nunc ægri perungendi sunt. Sacramentum hoc magnum est: ergo Matrimonium est sacramentum.Elias & Ioannes in solitudine vixerunt: ergo Monachorum vitam ac disciplinam instituerunt. Sunt peccata septem mortalia: ergo sunt septem numero sacramenta. Deus condidit hominem iuxta imaginem suam: ergo imagines in templis collocandæ sunt. Harum maxima charitas est: ergo nos charitate magis quàm fide iustificamur. Vadam, inquit Dominus, ad locum meum, donec ponant in corde suo, & quærant faciem meam: quæ quidem εἰρωνικῶς & μιμητικῶς *Osea 5.14.* dixit: ergo homines suapte voluntate atque ingenio possunt ad Dominum reuerti.

Multa Dominus præcipit vt faciamus : ergo ea possunt à nobis præstari. Christus descendit ad Inferos: ergo Patres è Limbo extraxit. Ecclesia scripturas diiudicat : ergo ecclesiæ maior est, quàm scripturarum authoritas. Iubet Paulus Thessalonicenses, vt traditiones teneant, quas fuerant edocti: ergo non omnia, quæ sunt ad salutem necessaria, literis prodita sunt. Ipse seruabitur, ita tamen vt per ignem : ergo per ignem purgatorium ad vitam peruenitur. Quid alia repetam huius generis infinita? Tua audiamus quædam, Campiane. Augustinus scripsit libros tres de libero arbitrio : Ergo Augustinus liberum hominis arbitrium comprobauit. Christus aliquid ignorauit : ergo Christus peccato laborauit. Patres scripturas diligenter perscrutati sunt : ergo nunquam licet à Patribus dissentiri. Hæc à me breuiter in cumulum congesta sunt : quæ cuiusmodi sint, nostri Academici facilè perspiciunt. An ista agnoscis vestra Cãpiane, tam Sophistica τᾶ ἀσυλλόγιστα tam plena fraudis ac fallaciarũ? Merum est negare non posse, quod si fateris, peristi. Quàm enim ista concluduntur improbè, aut φδὲ τὴν ὁμωνυμίαν, aut φδὲ τὸ σχῆμα τῆς λέξεως, aut φδὲ τὸ ἐπόμενον, aut φδὲ τὴν ἄγνοιαν τᾶ ἐλέγχε, denique omnino sophisticè. Hæc delibasse satis est: nunc ad tua venio.

Sciamachia. Quatuor capita sunt, in quibus potissimum nostram σοφιστικὴν versari dicis: *Sciamachia, Logomachia, Homonymia, Circulatio.* In his quemadmodũ à nobis peccari soleat, videam. *Sciamachiam* primùm definis, deinde exẽpla subiungis: Definitionẽ nõ reprehẽdo, ad exẽpla propero. *Cõtra conscientias libes iuratos*, inquis, *afferuntur scripturæ loquentes honorificè de coniugio. Quẽ feriunt?* Te quidẽ Campiane, tuósque illos præclaros pontifices, qui legem primi perpetuæ Virginitatis ministris Euangelicis iniecerũt. Si enim honorificè de nuptiis scripturæ loquuntur, defendi Syricius, atque Innocentius secundus, cæteríque tui virginalis vitæ vindices nullo modo possunt, quos de coniugio multa abiectè, contumelioſè, nefariè loquutos esse constat. Recognosce voces illas, quas paulò priùs de Iure vestro sumptas descripsi, eas, si potes, nega cùm per se inhonestas esse, tum in nuptias insigniter iniurioſas. Equidem verò si Saturnilium, si Seuerum, si Tatianum, si Encratitas atque Archonticos hæ scripturæ feriunt : vos quoque grauissimè perstringant est necesse, qui de nuptiis nihilo quàm illi honorificentiùs aut sentire aut loqui soletis. Doce enim Campiane, illa probra quanto magis Ministrorum, quàm reliquorum hominum nuptias attingant. Ita & vos in hæreticorum castra palàm transiistis, & hę scripturæ quæ de nuptiis tam magnificè prædicant, vestram hæresin redarguunt, & vobis καίριον πλη-γὴν infligunt. Sic enim nostrum argumentum constringo fortiùs : Si Nuptiæ sint in quouis hominum genere honorificæ, lectúsque sanctus, in nullis censeri debent inhonestæ, aut impuræ : At verum est antecedens : ergo consequens necessa- *Hebr. 13. 4.*
riò verum est. Quid hic potes refellere? aut quid non habet vim necessariæ conclusionis, quam tu nunquam subterfugies? Nam illum voti laqueum tuum iam antè cõscidi. Ad cætera progrediamur.

Contra meritum hominis Christiani, tinctum sanguine Christi, promũtur testimonia, quibus iubemur nec naturæ, nec legi, nec sanguini Christi fidere. Quẽ refellunt? Quæ contra hominum merita à nostris disputantur, ea vos apertissimè refellunt, atque perimunt. Natura corrupta est, & lex morbum ostendit, non sanat: spes ergo salutis nostra omnis

Gen. 6. 5. 12. Rom. 4. 2.

in Christi sanguine collocatur. Vos autem meritum, nescio quod, Christi sanguine tinctum excogitastis, quod multum ad salutem promerendam valeat. Sic enim non solam salutē in Christi sanguine constitutam, sed magnam eius partem in vestris meritis, ita tamen ne Pellagius reuiuiscat, vt Christi sanguine tincta sint, positam esse defenditis. Vt planiùs loquar, id docetis in quo iustitiæ vestræ puppis & prora consistit, Christum nobis suo sanguine meruisse, vt nos salutem mereri possemus. Hoc illud meritum est tinctum, Christi sanguine, de quo meministi. Nostra nunc, quæ contra adduci soleant, argumenta, si potes, dilue. Quicquid pro debito exigitur, meritum non est. *Rom.8.17. Luc.17.10.* Quicquid autem agimus, id totum debitum est: quare nullum est omnino nostrum meritum. Atque vt intelligas Christi duntaxat sanguini nostris meritis fidēdum esse, ex Paulo sic concludam: Si per legem est iustitia, sine causa Christus *Galat.2.24* mortuus est: at si per merita iustificamur, per legem iustificamur: ergò si per merita iustificamur, Christus sine causa mortuus est. Quid alia nostra persequar argumenta innumera, quorum nullum est non conclusum ἀποδεικτικῶς. A vobis quidem contra Christi sanguinem propria merita miserè, atque impudenter defenduntur.

Tertium exemplum adiungis: *In eos, qui colunt cælites, vt famulos Christi maximè gratiosos citantur integræ pagellæ quæ vetant colere multos deos, quos nam sunt?* Iam sibi Dominus suo iure sumit, solet vt à vobis inuocetur. Quare qui diuos colit aut inuocat, is illis diuinum honorem tribuit. Nam & posse quiduis præstare fingit, & omnibus in locis præsentes facit, quod vtrunque vnius Dei proprium est. Ita quicquid contra multos deos affertur, id contra vestros cælites omnino valet quos *Psal.10.15.*

quos & multò studiosiùs, quàm Deum ipsum, colitis, & honoribus spoliisque diuinis exornaris. *Vnus est Dei hominúmque mediator, homo Iesus Christus: is pro vobis perpetuò postulat*: Ergo qui nouos deprecatores, mediatoréque introducunt, ij sunt in Christum iniurioſi. An hæc vestra audes defendere Campiane? *Iure matris impera*? & quæ in Prosa Missæ de Conceptione cantitantur, *Tu spes certa miserorum, vere mater orphanorum, Tu leuamen oppressorum, Medicamen infirmorum, Omnibus es omnia*? & huiusmodi alia horrendæ atque inauditæ blasphemiæ plena? Si tibi hæc σμικρὰ aliqua fortè videatur, non tu Dei gloriam pluris, quàm asini vmbram æstimas. *1.Tim.2.5. Rom.8.34. Heb.7.25.*

Alterum vitium in *Logomachia* versatur, quando sententia non attēditur, de voce litigatur. Incata? *Inuenias mihi Missam, inquiunt, aut Purgatorium in scripturis*. Nónne æquum postulamus? Vbi enim ista potius, quàm in scripturis reperiantur? Missa nihil sanctius habitum est, Purgatorio nihil quæstuosius excogitari potuit: horum iam neutrum in Scripturis reperiri, admodum certè indignum atque absurdum videatur. *Ergo*, inquis *Trinitas, Homousios, Persona nusquam sunt in Bibliis, quia voces istæ non sunt.* Minimè verò Campiane, atque hæc iniquè omnino cōparantur. Etsi enim istæ voces non sunt in scripturis, tamen ipsa res seruíſq; vt scribit Epiphanius, omnibus in locis occurrit, & facilè vbique reperitur. Tua verò sic non sunt in scripturis, vt neq; nomē, neque res vsquā appareat: imò scripturis palàm aduersetur. Nam quid aliud aut Missa, est, quàm bustū Cœnæ Dominicæ, aut Purgatoriū, quàm infamis animarū mercatura, atque intoleranda in Christi sanguinem contumelia? Quare non hæc vocum exigua est, sed rerum maxima contentio: nisi fortè *Logomachia. Epiphan. contra Semiarian. lib. 3.* ὁ δὲ τῶν πατέρων τρόπος.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Missam & Purgatorium, non res, sed *voces artis* duntaxat esse statuis. *Presbyteri* autem nomen, & *Sacramenti* à communi significatione ad res certas & particulares accommodatur, quemadmodum alia permulta, *Ecclesia, Episcopus, Apostolus, Diaconus.* Atque hæc nomina à nobis libenter vsurpantur, sic tamen vt ὁμωνυμίαν diligenter caueamus. Neque enim satis causæ fuit, quamobrem vos matrimonium in numerum sacramentorum

Ephes. 5. referretis, quia Paulus scripsit, *Sacramentum hoc magnum.* Hic enim Sacramentum κοινῶς sumitur pro quouis mysterio, non pro ea ceremonia, quæ propriam habet Sacramenti rationem, Thomæ verò cautionem magnopere probamus.

Homonymia. *Homonymiæ*, quod tertium vitium est, duo exempla proponis, in quibus à nobis erratum esse dicis. *Nam & ordinem sacerdotũ conuellimus, quia*

Apoc. 1. *Ioannes nos omnes vocauit sacerdotes: & ciborum*

Esai. 48. *delectum dierúmque præscriptionem tollimus, quæ propheta celebrat ieiunium spiritale.* De vtroque paucis respondeo, vt crimen ὁμωνυμίας à nobis depellam, Christianos omnes non Ioannes modò

1. Pet. 2. 5. 9. sacerdotes, sed Petrus etiam ἱεράτευμα ἅγιον & βασίλειον appellauit: atque hoc nomen nusquam in nouo Testamento ad Euangelii ministros propriè

Heb. 5. & 7. accommodatur. Christus enim factus in æternum sacerdos iuxta ordinem Melchisedec, nullos huius sacerdotii collegas habet. Itaque ministerium Christus suis, non nouum sacerdotium reliquit. Neque est vllum nobis reliquum sacrificium, cuius procurationi certi sacerdotes præficiantur.

Heb. 13. 15. 16. Nam illa θυσία αἰνέσεως atque εὐποιΐας, cuius Apostolus meminit, quæque nũc sola restat, ad omnes Christianos, promiscuè pertinet. Tamen huius ministerii, quod Christus in ecclesia sua perpetuum esse voluit, nullis administrationem pec-

mittimus

mittimus, nisi iis quorum interest, quisque sunt ad illud munus certa lege euocati. Quanquam ergo nos omnes Christus & reges fecit, vt vitia debellare, & sacerdotes, vt spirituales hostias offerre possemus, tamen vti cuiuis homini minimè licet de regno somniare, ita vlli in sacrum ministerium inuadere nefas est, cui partes istæ non sint diuina authoritate assignatæ. Quare quam tu nostram in hoc vocabulo ὁμωνυμίαν accuses, planè non video. Ieiunium autem vestrum est illud quidem totum ὁμώνυμον, & ieiunij Christiani nihil præter nomen habet. Nam ciborum delectum habere religionis causâ, & dies certos statósque præscribere, in quibus necessariò ieiunemus, alterum insanum, alterum superstitiosum est. Quis enim qui non iudicium, omnémq; sensum amisit, eum ieiunare eximstimet, qui liceat, modò à carnibus abstineat, in omnes sese delicias ingurgitare? aut quis ieiuniũ sextæ, quàm quartæ feriæ sanctius arbitretur, qui non palàm ἰουδαΐζει? Si Galatas Paulus reprehendit, *quòd dies & menses & tempora obseruarent*, nũ nostros ille papistas ferret improbiùs & turpiùs hallucinantes? Si Colossenses præmonuit, ne illorum superstitione caperentur, qui cibos quosdam non attingendos, non gustandos, non contrectandos censerent, an ciborum papisticum delectum probaret? Si certis cibis abstinere diabolicum atque hypocriticum olim esse statuit, an nunc si vieteret, sententiam mutaret, atque istam abstinentiam Christiano imperaret? Nos quidẽ ieiunium verum, tum priuatum, tum publicũ semper & magnopere laudamus: nec laudamus tantùm, sed etiã vsurpamus, id quod annus hic præteritus, in quo multis in locis publica ieiunia religiosissimè habita sunt, locupletissimè testari potest. Mosis autẽ, & Dauidis, & Heliæ, & Baptistæ, & Apostolorũ

Gal. 4. 10.

Coloss. 2. 21.

1. Tim. 4. 3.

vestro simile habuit? Si enim ieiunium in ciborum delectu & dierum præscriptione versatur, quemadmodum tu statuis, doce illos aut carnibus pisces prætulisse, aut statutis atque anniuersariis ieiuniis vsos esse. Nam Ioannes perpetuum ieiunium celebrauit, cæteri pro temporis ratione ipsâ que occasione ieiunarũt, in quo non magis à carnibus quàm piscibus abstinuerũt. Itaque vt tuam Homonymiam verbo diluam, nego illam esse nostram. Non enim quia ieiunium spirituale vrgemus, externum damnamus: quanquam hoc sine illo nihil valet. Est autem hæc fallacia ἀπὸ τὸ ἐπτάκις πτ potiùs, quàm ἀπὸ τῆς ὁμωνυμίας. Sed hoc quale sit vidimus. Properas.

2. Tim. 4. 8.

Circulatio.

Quartum his vitium adiungis *Circulationem*, quando eodem reuoluimur, & τὸ ἐν ἀρχῇ petitur. Agnosco magnum ac putidum Sophisma: nostrũ autem dic quodnam sit eiusmodi, exemplum esto de Notis ecclesiæ, hic enim, inquis, *semper gyrotásque fabricamus*, atque illud ipsum pro argumento capimus, quod positum est in quæstione. Quomodo? Ecclesiæ notas facimus *Verbum Dei & Sacramenta*. omnino: hæc enim qui habent ecclesiam Christi habent: his qui carent, ij sunt procul ab ecclesia atque à Christo alieni. De notis istis litigemus, vt vestræ ne sint, an nostræ diiudicetur. Quonam ergo in foro causam hanc disceptabimus? quo quæsitore, quo iudice litem peragemus? Opinor, Verbum Dei consuletur. At illud tu iam consuluisti, *minúsque nobis nũc quàm antè, fauet*. Nos, inquam, verbum Dei, non te consulimus Cãpiane. Verum ais, *Proba mihi*, hoc esse verbũ Dei. Æquius fuit vt tu nõ esse probares. Ego etiã à te peto, vt quod me facere iubes, idẽ ipse facias, tuúmq; verbũ & Sacramẽta eadẽ esse cõfirmes quæ sua Christus ecclesiæ cõmendauit. Quare

hoc nostrũ magis est, quàm vestrũ vitiũ. De verbo litigatur: id tu esse vestrũ contẽdis, ego cõtra nostrũ esse defendo. Si tu iudiciũ nõ probas meum, cur ego non recusem tuũ. Sed tu perperã à nobis exponi verbũ dicis. at ego id esse falsum affirmo. Quò nunc recidisti? pedẽ, si potes, vnũ pgredere. *Testes*, inquis, *habeo quindecim ætates*, Vanũ, insulsum, insolens. Non habes, non habes Cãpiane. Sẽper hic erras & tanquam in circulum reuolueris, in eóque peccas ipse, in quo nos reprehendis. De Patribus responsum est. ij toti sunt in maximis iudiciis nostri, in leuioribus varij, in pauciſsimis ac minimis vestri. Quãto esset consultius, vt quẽadmodũ de Conciliis scripsit Augustinus, nec tu mihi Hieronymum, nec ego tibi Augustinũ *tanquam præiudicaturus, obicerem: sed scripturarũ authoritatibus, res cũ re, causa cum causa, ratio cum ratione concertaret?* Neq; enim, vt idẽ Augustinus alio in loco prodidit, *quorumuis disputationes, quãtumuis Catholicorum & laudatorum hominum, velut scripturas Canonicas habere debemus. Talis ego sum in scriptis aliorum: tales volo esse intellectores meorum.* Et quandoquidẽ Thomæ Aquinatis meministi, ex illo disce cuiusmodi argumenta ex Patrum dictis sumi posint. *Authoritatibus*, inquit, *Canonicæ scripturæ vtitur sacra doctrina ex necessitate argumentando: authoritatibus autẽ aliorũ Doctorũ ecclesiæ probabiliter augendo.* Hæc illa sunt, doctiſsimi Academici, præclara sophismata, quæ Campianus in nostris scriptis animaduertere potuit. Vellem hunc nobilem Sophistã vobis liceret paululũ in vestris spaciis excutere. Quantũ fraudi veritas, & inani verborum iactationi doctrina exquisita antecellat, facilè profectò cõstaret. Vobis certè, qui tales sunt, nec formidolosi, nec admodum molesti esse possunt.

Augustin. contra Maximin. lib. 3. cap. 14. Augustin. epist. 111. ad Fortunatian.

Thom. Aquinas. 1. p. 1. q. 8. Art.

EDM. CAMPIANVS.

X. Ratio.

OMNE GENVS TESTIVM.

HÆc erit vobis directa via, ita vt stulti non errent per eam. *Quis enim, quãuis hebes in plebecula, dummodo salutis cupidus parumper attenderit, semitam Ecclesiæ tam egregiè complanatã non videat, non teneat, vepres & cautes & auia detestatu?* Esai. 35. *Erunt hæc etiã rudibus explorata, sicut Isaias vaticinatus est, vobis igitur, si voletis exploratissima.*

Cælites, Aug. ser. 17 de Sanct.

a Nihil aliud hoc loco Cãpianus attulit, quàm perpetuam principij petitionem.

[a] *Theatrum vniuersitatis rerum ponamus ob oculos: quicquid est vspiam peragremus: omnia nobis argumentum suppeditant. Eamus in cælum: Rosas & lilia contemplemur: purpuratos nempe martyrio, candidatos innocentia. Romanos, inquam, Pontifices tres & triginta continẽtur occisos, Pastores terris omnibus, qui suum pro Christi nomine sanguinem oppigenerarunt: Greges fideliũ, qui Pastorũ vestigiis instituere: Diuos omnes cælites, qui turbæ hominũ, puritate & sanctimonia præluxere. Nostros hìc vixisse, nostros hinc emigrasse reperias. Nostrum fuit, vt paucula delibemus, ille martyrij sitientissimus Ignatius, qui in rebus ecclesiæ neminẽ, ne regẽ quidem, æquauit episcopo: qui traditiones quasdam Apostolicas quarum testis ipse fuerat, ne dilaberentur, scripto mandauit. Nostrum Anachorita Theleſphorus, qui ieiunium*

Dam. in vit. Pont. Rom.

b Quorum nullus papista fuit.

Hie in catalogo script. in epistol. ad smyr. Euſeb. lib. 3. c. 39 Dam. in vit. Teleſph. to. 1. conc. edit. 1.

c Et nos in iis rebus quę propriæ sunt episcopi neminem episcopo æquamus.

Lib. 1. c. 1. Euſeb. 5. hiſt. 24.

iuniũ Quadragesimæ sancitũ ab Apostolis obseruari seuerius iussit. Noster Irenæus, qui à successione cathedræque Romana, fidem Apostolicã, declarauit. Noster Victor Pontifex, qui Asiam edicto [a] coercuit vniuersam: quod cum aliquibus, atque etiam huic Irenæo viro sacratissimo videretur asperius, nemo tamen attenuauit vt [b] exoticam potestatem. Noster Polycarpus

a Falsum: non enim potuit coercere.

Euſ. 4. hiſt. 14. Suidas

qui super quæstione paschatis Romã adiit, cuius ambustas reliquias, Smyrna collegit, anniuersario die ritúque legitimo, suum episcopum venerata. Nostri Cornelius & Cyprianus, aureum par Martyrum, ambo magni præsules, sed maior ille, qui

b Falsum: multi enim Episcopi in Victorem hoc nomine acerbissimè inuecti sunt.

Euſ. 7. hiſt. 2.

Romanus Africanum errorem rescidérat, hic nobilitatus obseruantia, quæ matorem est prosequutus amicissimum sui. Noster Sixtus, cui ad aram solennibus sacris operanti, ministrarunt è clero septemuiri. Noster Laurentius huius archidiaconus, quem aduersarij de suis fastis eiiciunt, quem ante mille ducentos annos vir Consularis Prudentius sic orauit.

Prud. in hymn. de S. Laur. 1. Aug. ſerm. 1. de S. Laur. Amb. li. 1. off. c. 4. l. 2. off 28. Leo ſer. in die S. Lau.

Quæ sit potestas credita,
Et muneris quantum datum,
Probant Quiritum gaudia,
Quibus rogatus annuis,
Hos inter, ô Christi decus,
Audi & Poëtam rusticum,
Cordis fatentem crimina
Et facta prodentem sua.
Audi benignus supplicem
Christi reum Prudentium.

Nostræ virgines illæ perbeatæ, Cecilia, Agatha, Anastasia, Barbara, Agnes, Lucia, Dorothea, Caterina quæ decretam pudicitiam aduersus & hominum & dæmonũ tyrannidẽ firmauerũt. Nostra Helena quã Dominicæ crucis inuentio celebrauit. Nostra Monica, quæ moriens orari, & [a] sacrificari pro se mortua ad altare Christi, religiosissimè flagitauit. Nostra Paula, quæ ex vrbano palatio & opimis prædiis in speluncam Bethleemiticam tatis itineribus peregrina cucurrit, vt ad Christi vagientis cunabula delitesceret. Nostri Paulus, Hilarion, Antonius, seniculi solitarij. Noster Satyrus, Ambrosii germanus frater, qui tremendam illam hostiam circum se gestans in orario, naufragus insiliyt in oceanũ, & fide plenissimus enatauit. Nostri Nicolaus & Martinus episcopi, exercitij vigiliis, paludati ciliciis, ieiunio pasti. Noster Benedictus, tot Monachorũ pater. Chiliadas istas decennio non exequerer. Sed nec illos repeto quos in ecclesiæ doctoribus antè posueram. Memor sum breuitatis meæ. Petat ista qui volet non solùm ex abundanti veterum historia, sed multo etiam magis ex grauissimis auctoribus qui penè singuli diuos singulos memoriæ reliquerunt. [b] Renunciet mihi de Christianis illis antiquissimis & beatissimis, quid autumet vtrius doctrinæ fuerint Catholicæ an Lutheranæ.

Testor Dei solium, & illud tribunal ad quod

Metaphr. Am. ser. 10. & lib. de virg. Ado. Trev. in martyr. Euseb. lib. 6. Raf. lib. 6. ca. 8. Ex Aug. li. 9. con. c. 6. vsque ad 11 Hier. in epi. Paul. Hiero. Athanas. Amb. in ra. fun. Satyr. Theod. Seu Sulp. Metaphr. Greg. lib. 3. dial.

Vide 1. Iun. Surij.

a Hoc non fuit missæ sacrificium Lege respõsum.

b Et tu ex istis omnibus vnum nomina Iesuitam.

c Isto modo solet Cãpianus argumẽtari.

quod stabo rationem rationum harum & Dicti Factiredditurus, aut nullum cælum esse, aut nostrorum esse. illud execramur, hoc ergo desigimus.

Damnati. *Nunc è contrario, si libet inspiciamus in Tartara. Cremantur incendio sempiterno, qui? Iudæi. quam ecclesiam auersati? Nostram. qui? Ethnici. quam ecclesiã crudelissimè persequuti? nostram. qui? Turci. quæ templa demoliti? nostra. qui? Hæretici. cuius ecclesiæ perduelles? nostræ.*

Mat. 19. [a] *Quæ enim ecclesia præter nostram, omnibus inferorum portis se opposuit?*

Cũ pulsis Hebræis, Christiani succrescerent Hierosolymis, Deum immortalem,

Iudæi. Euſ. 4 hiſt. 5. Hier. in epiſt. Paul. & in epiſt. ad Marcel. & paſſim in epi. *qui concursus hominum ad loca sacra fuit, quæ vrbis religio, quæ sepulchri, quæ præsepij, quæ crucis, quæ monumentorum omnium, quibus velut exuuiis mariti Ecclesia sponsa delectatur? Hinc manauit in nos Iudæorum odium, ferum & implacabile.* [b] *Queruntur etiam nunc, maiores nostros maioribus suis exitio fuisse. A Simone Mago & Lutheranis nullum ictum acceperunt.*

Ethnici. *In Ethnicis violentissimi fuere, qui toto Imperio, trecentis annis, per interualla temporum, æruminosissima Christianis supplicia machinati sunt. Quibus? Patribus & filiis nostræ fidei. Cognoscite vocem tyranni qui Diuum Laurentium torruit in craticula.*

Leo Serm. D. Lauren.

a Catholica ecclesia cuius vestra, nulla pars est.

b Verùm sine causa queruntur: Nihil habẽt cur vestris maioribus admodum succenseãt.

Hunc esse vestris Orgiis
Morémque & arte proditum est:
Hanc disciplinam fœderis,
Libent vt auro antistites.
Argenteis scyphis ferunt,
Fumare sacrum sanguinem,
Auróque, nocturnis sacris,
Adstare fixos cæreos,
Tunc cura summa est fratribus,
(Vt sermo testatur loquax)
Offerre, fundis venditis,
Sestertiorum millia.
Addicta auorum prædia
Fœdis sub auctionibus
Successor exhæres gemit,
Sanctis, egens, parentibus.
Hæc occuluntur abditis
Ecclesiarum in angulis:
Et summa pietas creditur
Nudare dulces liberos.
Deprome thesauros, malis
Suadendo quos præstigiis
Exaggeratos obtines,
Nigrante quos claudis specu.
Hos poscit vsus publicus,
Hoc fiscus, hoc ærarium,
Vt dedita stipendiis
Ducem iuuet pecunia.
Sic dogma vestrum est, audio,
Suum quibusque reddito,
En Cæsar agnoscit suum
Numisma, numis inditum.
Quod Cæsaris scis, Cæsari
Da: nempe iustum postulo.
Ni fallor, haud vllam tuus
Signat Deus pecuniam.

Prud. in hym. de Laur.

Nec

Nec cum veniret, aureos
Secum Philippos detulit,
Præcepta sed verbis dedit
Inanis à marsupio.
Implete dictorum fidem,
Quæ vos per orbem venditis
Numos libenter reddite,
Estote verbis diuites.

[a] *Quis videtur? In quos furit? cuius ecclesiæ sacra, lychnos, ritus, ornamenta conuellit? Cui patellas aureas, & argenteos calices, & sumptuosa dona ia, & opulentam gazam inuidet? Profectò lutherizat. Quid enim aliud velum suo latrocinio nostri [b] Nemrodes obtenderent, cum depeculantur ecclesias, & Christi patrimonium dissipant? Contra verò Magnus ille Constantinus χριστιανισμὸν terror, quam ecclesiam tranquillauit? Illam, cui pontifex Syluester profuit, quem in Soracte latitantem accersit, vt eius opera, nostro baptismate [c] tingeretur. Quibus auspiciis victos? signo crucis. Qua matre gloriosus? Helena. Quibus se Patribus adiunxit? Nicenis. Cuiusmodi? vt Syluestro, vt Marco, vt Iulio, vt Athanasio, vt Nicolao. Cuius se precibus commendauit? Antonij. Quam sellam postulauit in synodo? [d] vltimam. O quanto regalior hac sede, quam qui regis titulum non debitum ambierunt? Singula narrare longum est. Sed ex his duobus, altero nobis infestissima, altero nobis amicissimo licebit singula cõii-*

Gen. 10.

Dam. in Sy. monaras Euſtb. l. de vit. Con. ca. 7. 8. 9. Sozom. lib. 1. cap. 9.

a Ecclesiam suam Campianus ex opibus & diuitiis ostẽdit. Papisticæ ecclesiæ nota.

b Fontifex Romanus ille est Nemrodes, robustus venator ecclesiæ.

c Falsum mortuus anté est multis annis Syluester, quàm Constantinus tinctus baptismate.

d Falsum: nam & prima fuit, & tota aurea.

Universidad de Deusto
Biblioteca

cere, quæ sunt horum simillima. Etenim, vt nostrorum illa fuit epithasis turbulẽta, sic nostrarũ hæc euasit diuina catastrophe.

a Turcas satis constat non minus pontificis operâ quàm suis viribus creuisse.

Turcica videamus. [a] *Mahumetes & Sergius monachus apostata, in profundo barathro iacent vlulantes, & suis & posterorum sceleribus onusti. Hæc portentosa & efferata bellua, Sarraceni, Turci, nisi à nostris ordinibus militiæ sacræ, nisi à nostris Principibus & populis accisa fuisset ac repressa, per Lutherum quidem (* [b] *cui gratias hoc nomine Solymanus Turcas literis egisse dicitur) & per Lutheranos regulos (quibus Turcorum progressio lætabilis existimatur) hæc, inquam, Erinnys furiosa & exitiosa mortalibus, totam iam depopularetur & vastaret Europam, neque indiligentius altaria & signa crucis, quàm ipse Caluinus euerterer. Ergo nostri hostes illi sunt propry, vtpote nostrorũ industria, à Christianorum iugulis repulsi.*

b Romano pontifici gratias agere iustissimè debuit.

Vide vitæ Iuuen. Æmil. & Blond. lib. 9. d. 1.

Despectemus in Hæreticos feces, & solles, & alimenta Gehennæ. Primus occurrit Simon Magus: Quid ille? [c] *Eripiebat homini liberam voluntatem: solam fidem percrepabat. Mox Nouatianus: Quis? Antipapa Cornelio Pontifici Romano, hostis Sacramentorum Pœnitentiæ & Chrismatis. Deinde Manes Persa: Hic docebat,* [d] *Baptismum salutem non conferre. Pòst, Aerius Arrianus: preces damnabat pro mortuis, confundebat episcopis sacerdotes, cognomi-*

Hæreticos Clem. lib. 1. Recog. Iren. lib. 3. Cyp. ep. ad Iuba. Aug. lib. 4. de Trinit. c. 4. Theodor. lib. 4. fab. hæret. Aug. hær. 39. Epiph. hær. 75. Socr. lib. 2. c. 43. Hieron. in Luc. & Vigil. Aug. hær. 53.

c Falsum: lege respon-sum.

natus [a] *Aërius, non minùs quam Lucianus. Sequitur Vigilantius, qui Diuos orari non ferebat: ac Iouinianus, qui virginitatem & nuptias æquiparabat: denique colluuies vniuersa, Macedonius, Pelagius, Nestorius, Eutyches, Monothelitæ, Iconomachi, cæteri, quibus Lutherum & Caluinum posteritas aggregabit. Quid isti? Omnes mali corui, eodem ouo geniti, ab Ecclesiæ nostræ præsulibus defecuerunt, ab illis eiecti & exinaniti sunt.*

a Hic Aetius fuit, non Aerius.

Terra.

Deferamus Auernum, reddamur terris. Quocunque me oculis & cogitatione conuertero, siue Patriarchas intueor & sedes Apostolicas: siue Antistites cæterarum gentium: siue laudatos Principes, Reges, Cæsares: siue Christianorum cuiusque Nationis insitia: siue vllum iudicium vetustatis, aut lumen rationis, aut honestatis decus: nostræ fidei seruiunt & suffragantur omnia.

Sedes Apostolica. Epi. 162. Vide Tert. de præscr. Aug. lib. 2. de Doct. Christ. c. 8.

Testis Romana successio, in qua semper Ecclesia (vt cum Augustino loquar) Apostolicę cathedræ [b] *viguit principatus: Testes illæ reliquæ Sedes Apostolicæ, in quas hoc nomen insignitè conuenit, quòd ab ipsis Apostolis horúmue auditoribus exædificatæ fuerint.*

b Dum vixit Augustinus viguit in illa ecclesia Apostolicæ cathedræ principatus. Sed illa Apostolica cathedra iamdudum euersa est.

Disiunctissima terra.

Testes vbiuis gentium pastores, loco disiuncti, religione nostra concordes. Ignatius & Chrysostomus Antiochiæ: Petrus, Alexã-

der, Athanasius, Theophilus, Alexãdriæ: Macarius & Cyrillus, Hierosolymis: Proclus Constãtinopoli: Gregorius & Basilius in Cappadocia: Thaumaturgus in Ponto: Smyrnæ Polycarpus: Iustinus Athenis: Dionysius Corynthi: Gregorius Nissæ: Methodius Tyri: Ephræemus in Syria: Cyprianus, Optatus, Augustinus in Africa: Epiphanius in Cypro: Andreas Cretæ: Ambrosius, Paulinus, Gaudẽtius, Prosper, Faustus, Vigilius in Italia: Irenæus, Martinus, Hilarius, Eucherius, Gregorius, Saluianus in Gallia: Vincentius, Orosius, Hildefonsus, Leander, Isidorus in Hispania: In Britannia, Fugatius, Damianus, Iustus, Mellitus, Beda. Denique ne ambitiosus videar in nominibus, quæcũque vel opera vel fragmenta supersunt eorum qui disiunctissimis terris euãgelium seuerunt, omnia nobis vnam fidem exhibent[a] quam hodie, Catholici profitemur. Christe, quid causæ tibi afferam, quominùs me de tuis extermines, si tot [b] luminibus Ecclesiæ, tenebricosos homunculos, paucos, indoctos, dissectos, improbos antetulero?

Hier. in cat. script. eccl. & alij.

a Falsissimũ.

b Non debes animulam tuam hominibus suspẽdere.

Testes item Principes, Reges, Cæsares, horúmque respublicæ, quorum & ipsorum pietas, & ditionum populi, & pacis belliquè disciplina, se penitus in hac nostra doctrina catholica fundauerũt. Hìc ego quos ab oriente Theodosios, quos ab occidente Carolos, quos Edouardos ex Anglia, Ludouicos

Principes.

vide 12. tō. Surij.

douicos è Gallia, Hermingildos ex Hispania, Henricos è Saxonia, wenceslaos è Boemia, Leopoldos ex Austria, Stephanos ex Hungaria, Iosaphatos ex India, quos orbe toto dynastas atque toparchas passim arcessere: qui exemplo, qui armis, qui legibus, qui solicitudine, qui sumptu, nostram ecclesiã nutrierunt? Sic enim præcinuit Isaias: Erunt Reges nutricij tui, & Reginæ nutrices tuæ. Audi Elizabetha, Regina potentissima: tibi tantus Propheta canit, te tuas partes edocet. Narro tibi: [a] Caluinum & hos Principes vnum cælum capere non potest. His ergo te Principibus adiunge, dignã maioribus, dignã ingenio, dignã literis, dignã laudibus, dignam fortuna tua. Solum hoc de te molior ego, & moliar, quicquid me fiet, cui tanquam hosti capitis tui, toties iam isti patibulum omi nantur. Salue bona crux. Veniet, Elizabetha, dies ille ille dies, qui tibi liquidò commonstrabit, vtri te dilexerint, [b] Societas IESV, an Lutheri progenies. Pergo,

Esai. 49

a Ineptissimè tu id scilicet narras.

Nationes ad Christiũ tra. ducta.

b Huius societatis amores satis iam dudum perspectos habuit. Apagete.

Testes iam omnes oræ plagæq; mundi, quibus Euãgelica tuba post Christum natum insonuit. Parúmne hoc fuit, Idolis ora claudere, Dei regnum gentibus importare? Christum Lutherus, Catholici Christum loquimur. Num [c] diuisus est Christus? minimè. Aut nos, aut ille falsum Christum loquimur. Quid ergo? Dicam. Christus ille sit, & illorum sit, quo Dagon inuicto cernices fregerit. Noster Christus

1. Cor. 1.

1. Reg. 5.

c A vobis diuisus est.

opera nostrorũ vti voluit, cũ Ioues, Mercurios, Dianas, Phœbades & illam noctẽ seculorum atram, Erebúmque tristem, è tot populorũ cordibus relegaret. Nõ est otium longinqua perquirere. Finitima tantùm atque domestica speculemur. Hiberni ex Patricio, Scoti ex Palladio, Angli ex Augustino, Romæ sacratis, Roma missis, Romam venerantibus, fidem, aut nullam, aut certè nostram, id est, catholicam insuxerunt. Res aperta, Curro.

Cumulus testium.

Testes Academiæ, testes legum tabulæ, testes vernaculi mores hominum, testes electio Cæsarum & inauguratio, testes regum ritus & iniunctio, testes equitum ordines, ipsæque chlamydes, testes fenestræ, testes numi, testes vrbanæ portæ, domúsque ciuicæ, testes auorum fructus & vita, testes res omnes & reculæ, nullã in orbe religionem nisi nostram, imis vnquam radicibus insedisse.

Clamydes, fenestellæ, portæ, domus, res & reculæ, mira testimonia.

Quæ mihi cum suppeterent, & certè sic afficerent meditantem, vt his omnibus nunciũ remittere Christianis, & cõsociari cum perditissimis quibúsque, videretur insolentis insaniæ: non diffiteor, animatus sum & incensus ad conflictum, in quo nisi Diui de cælo deturbẽtur, & superbus Lucifer cælum recuperet, cadere nunquã potero. Quo mihi sit æquior Charcus, qui me tam immaniter concerpit, si hanc animulam peccatricem quam tanto Christus emit, via tuta, via certa, via regia malui credere, quàm Caluini scopulis dumetísue suspendere.

CONCLVSIO.

HAbetis à me, florentes Academici, hoc munusculum, contextum operis in itinere subcisiuis. Animus fuit & purgare me vobis de arrogantia, & satisfacere de fiducia, & interim dum ab aduersarijs vnà mecum ad scholas inuitemini, quædam apponere degustanda. Si æquum, si tutum, si honestum ducitis, haberi[a] Lutherum, aut Caluinum, Canonem Scripturæ, Mentẽ Sancti Spiritus, Normam Ecclesiæ, Conciliorum, Patrúmque Pædogogum, omnium denique testium & seculorum Deum, nihil est quod sperẽ, vobis lectoribus vel auditoribus: Sin estis ij quos apud animum formaui meum, philosophi, oculati, amatores veri, simplicitatis, modestiæ: hostes temeritatis, nugarum, sophismatum, facile diem in aprico videbitis, qui diecula angusta rima dispicitis. Dicam liberè, quod meus in vos amor, & vestrum periculum, & rei magnitudo postulat. Non hoc nescit diabolus, vos istam lucẽ si quãdo cœperitis oculos attollere, conspecturos. Cuius enim stuporis fuerit, antiquitati Christianæ Hãmevos & Charcos anteponere, sed sũt[b] quædã illecebræ Lutheranæ, quibus suũ ille regnũ

a Tã æquum est talem haberi Lutherum, & Caluinum, quàm Papam.

b Quasi nullæ sint Pontificiæ illecebræ, quibus ille suos inescauit.

amplificat, quibus ille tenduculis hamatus multos iam vestri ordinis mescauit. Quænam? Aurum, gloria, deliciæ, veneres, cõtẽnite. Quid enim aliud ista sunt, nisi terrarum ilia, canorus aer, popina vermium, bella sterquilinia? spernite. Christus dives est, qui vos alet: Rex est, qui ornabit: Lautus est, qui satiabit: Speciosus est, qui fœlicitatum omnium cumulos largietur. Huic vos adscribite militanti, vt cum eo triumphos, verè doctissimi, veréque clarissimi, reportetis. Valete. Cosmopoli. 1581.

GVILIELMVS WHITAKERVS.

DE fece hauris nunc multa Campiane, atque omnino desperatissimam prodis egestatem ac mendicitatem tuam. Locum in quo consisteres hactenus nullum inueniſti. Deinceps quicquid est vspiam in rerum natura peragrare ac peruagari statuisti. Itaque nunc in cælum subuolas, nunc in Tartara delaberis, nunc Iudæos, Ethnicos, Turcas, Hæreticos, Terras, sedes Apostolicas, disiunctissimas regiones inuisis, vt si quod vsquam vestræ sectæ perstitionis monimentum appareat, cõquiras. Miseret me profectò, pudétque tui vehementer, qui tanto conatu meras agere nugas video. Cuius enim cerebri atque ingenij est, Cælites primùm multos numerare, tum dicere, Hi nostri sunt: Diuinatos percensere, Iudæos, Ethnicos, Turcas, Hæreticos, tum de illis affirmare, Hi nostram ecclesiam oderunt: Gentes omnes ad Christi fidem traductas commemorare, tum concludere, Hæ nostræ religionem profitentur? Satin' hunc hominem [illegible] num

rium putemus, tam ineptè, tam alienè, tam puerili-
liter Cælorum, Inferorum, Terrarum spatia dime-
tientem: & sibi, quæ placet, attribuentem, quæ nõ
placet, abiudicantem? Egregium & dignum Ie-
suitis Sophisma, quod vbi vel vno negandi verbo
diluitur, nunquam poterit ab vniuersa peruersissi-
mæ sectæ familia comprobari. Indignus es Cam-
piane, cui quisquam de istis somniis respondeat,
vna Negationis litura totum hoc caput deleri po
tuit, In diffluendo hoc tam malè consuto ac con-
sarcinato Sophismate non committam, vt multus
esse videar. Sufficiet leuiter transire, & rem vnam-
quamque tantummodo perstringere.

Esaiæ vaticinium adducis primùm, *de via directa in qua stulti non errent.* Aditum ad Christi ecclesiam Propheta describit, planum, & facilem, & admodum expeditum. Sed ista via ad vestram ecclesiam minimè perducit. Hanc enim eiusmodi fore Propheta prædicit, vt nullus in ea vel homo pollutus, vel leo, vel omnino fera truculenta reperiatur. Vestræ autem viæ omnes & ab impurissimis hominibus & è bestiis immanissimis, leonibus, vrsis, pardis, draconibus, dæmonibus obsidentur, ac tandem ad interitum luctuosum stultos miserósque mortales deducũt. Nos eam viam sequimur, quam nobis Christus & apostoli tritam reliquerunt. Vestras inusitatas, ineptásque vias fugimus. Est enim peccatorũ via hæc, in qua vos insistit s, quam qui terunt, viam pacis ignorant. Vobis ergo priùs ipsi semitam sapitote, tum nobis viam monstrate. *Psal. 1. 1. Rom. 4. 17.*

Eamus, inquit, *in cælum.* Vereor ne vobis non liceat Iesuitis. Est enim Christianorum, non Iesuitarum cælum, vt vobis in cælo nullus omnino locus esse videatur. Sed [illegible] finge te in cælo ad tempus esse. quid ibi [illegible], attendo. *Contem-*

plemur,ais, *Martyres, Romanos pontifices tres & triginta continenter occisos : Pastores terris omnibus, greges fidelium: Diuos omnes cœlites.* Cœlum ipsum totumque exercitum cœlestem contemplare, partes omnes,& regiones circumspice,quantum voles,Campiane:in omni cælo nullum, mihi crede, Iesuitam;nullum Papistam aspicies.Cum Agnoenim nulli consistunt in monte, qui bestiæ nomine & charactere inusti sunt,aut aliquid cũ Antichristo commercii habent. At sunt in cælo Romani pontifices tres & triginta:& multò etiam plures non dubito. Verùm ex istis triginta tribus vnum mihi nomina,si potes tuum, Campiane. Erant hi omnes sancti & fideles Episcopi,qui sanguinẽ pro Christo suum profuderunt. Vestri multis iam seculis pontifices nihil aliud egerunt , quàm Christum,verósque Christi amicos cõciderunt ac trucidarunt.Si illi tres & triginta pontifices Romani sint in cælo, vti procul dubio sunt , quàm multos potui commemorare pontifices recentiores, qui esse vbi illi sunt,nullo modo possunt? ita sunt illis omni modo dissimiles.

Apoc.14.1.

Paucula delibas: ea nos cuiusmodi sint degustemus. *Noster fuit*,inquis,*Ignatius*. Quamobrem verò? *In rebus ecclesiæ neminem , ne regem quidem æquauit episcopo, & traditiones quosdam Apostolicas scripto mandauit.* Nec est episcopo quisquam homo æquandus in iis rebus,quæ ad episcopi munus pertinent. Is enim sacris præesse solus debet, id est populum docere,sacramenta celebrare,cælues regni cælestis tractare. Ista summa sunt,& regiam etiam authoritatem superant:tamen episcopis reges opibus,amplitudine, imperio,maiestate superiores sunt , eosque possunt officij sui admonere,sique deliquerint, coercere. His in rebus regibus episcopi se putent æquales , nimium ii quidem

quidẽ intolerãdi sint. Traditiones autem Apostolicas,quas scripto mandauit Ignatius, si sint Apostolicis scriptis cõuenientes,suscipimus:si nõ sint, repudiamus.Illas quidem Ignatij epistolas pleraque esse adulterinas quis dubitat? Alios hîc multos cõmemoras:atque in quemcunque incidis stantim vestrum esse clamas.Nostri sunt,inquis,Telesphorus, Irenæus, Victor, Polycarpus, Cornelius, Cyprianus,Sixtus,Laurentius. At ego hos omnes esse nostros affirmo : tu quemadmodũ esse vestros persuadeas cõsideremus.*Telesphorus ieiuniũ Quadragesimæ,sancitum ab Apostolis, obseruari seuerius iussit.* Nego ab Apostolis sancitum omnino fuisse ieiunium Quadragesimæ: nego à Telesphoro iussum seuerius obseruari.Tãtam superstitionem nec Apostoli instituerunt,nec Telesphorus renouauit. Nam Clemẽtis illæ constitutiones, in quibus hoc perscribitur,non habent satis magnum authoritatis pondus.Síque hoc ieiunium fuit ab ipsis Apostolis præscriptum , miror deinceps fuisse intermissum,vt Telesphoro opus esset seueriorem huius ieiunij obseruationem præcipere, præsertim cum tantæ de Pascatis celebratione controuersiæ in ecclesia extiterint. Illam autem Telesphori epistolam , in qua de septem hebdomadarum ieiunio mandat,tanti æstimo , quanti reliquas illas pontificum epistolas Decretales , quæ non ab ipsis sanctissimis episcopis conscriptæ , sed ab impudentissimis Ecclesiæ Romanæ assentatoribus confictæ fuerunt,*Irenæus*, inquis, *à successione cathedráque Romana fidẽ Apostolicam declarauit.* Id ille tum facere potuit , *quia cum Episcopatus successione Charisma veritatis certum tenuerunt*, quemadmodũ alibi loquitur Irenæus.Nam inanis est sine veritatis charismate episcopatus successio.Vestra cathedra episcoporum habet,veritatis

Irenæ.lib.4. cap.43.

non habet succeſſionē. *Victor*, inquis, *Aſiam edicto coercuit vniuerſam.* Imò, voluit coërcere, Campiane, ſed non potuit. Quādo enim eccleſiis Aſiaticis perſuadere ſe non poſſe ſenſit, vt paſcha Romano more celebrarent, excommunicare ſimul omnes voluit homo nimium iracundus. Hunc ſe inſolentius efferentem, ſuáque authoritate nihil abutētem Irenæus repreſſit ac coërcuit. Lis autem de paſchate adeo non potuit à Victore cōſtitui ac dirimi, vt ad Nicenum vſque Concilium durauerit. Ita vides quàm præclarè Aſiam Victor domuerit vniuerſam.

Polycarpus ſuper quæſtione Paſchatis Romam adijt, cuius reliquias, Smyrna collegit. Mira ſunt quæ narras. Romam Polycarpus adiit, vt Anicetum de Paſchate cōſuleret, eiuſque reliquias Smyrna collegit: ergo Polycarpus veſter eſt. Nihil te ſchola noſtra mouet tam pueriliter σοφιζόμενε? Reliquias verò illas eccleſia Smyrnenſis collegit, non vt coleret, ſed vt conderet: quemadmodum apud Eusebium eodem in loco legimus. Cur autem Cornelium & Cyprianum veſtros eſſe dicis? Nimirum *ille Africanum errorem reſcidit, hic illum obſeruantiam proſequutus eſt.* O mirificam Ieſuitarum Dialecticam: quis non huiuſmodi argumentis incredibiliter moueatur? Sed audite aliud. *Noſter Sixtus.* Quid ita? *Ei ad aram ſacris operanti miniſtrarunt Clero ſeptemuiri.* Sixto cænā Dominicam procuranti ſeptem Diaconi inſeruierunt: ergo Sixtus veſter eſt. Si hoc argumentum valet, quin ſit veſter, non pugnabo. Sed in hoc nihil video, quominus noſter eſſe poſſit. Siccine te negari, & noſtra pietātia abuti oportuit Cāpiane? Quid ſequitur? *Noſter Laurentius.* Quomodo? *Eum aduerſarij de faſtis eiecerunt.* Illum nos vt ſanctum, & Chri[ſ]tamicum religioſa memoria proſequimur, [n]on vt

vt Deum veneramur. *Eum ante mille annos Prudentius orauit.* Da poëtæ Campiane, vt Apoſtrophis poëticis interdum vtatur, è quibus nihil ad firmum argumentum ſuppeditatur. Quanquam ſi fuit Prudentius paulò plus quam debuit, ſuperſtitioſus, id noſtra quid refert?

Hic nunc virgines commemoras, Ceciliā, Agatham, cęteras. At quid iſtæ fecerunt, vt noſtræ eſſe non poſſent? A tyrannis de fide interrogatæ, ſe Chriſtianas eſſe profeſſæ ſunt. Si erant Chriſtianæ, erant noſtræ. *Noſtra*, inquis, *Helena, quam Dominicæ crucis inuentio celebrauit.* Quæ apud Ambroſium de Helena leguntur, ea ſuſpecta admodum ſunt: quæque de Crucis inuentione ferebantur, ea Gelaſius ipſe pontifex Romanus *Nouellas reuelationes* appellat. Helena crucem inuenit. Eſto: non enim magni intereſt. Num autem adorauit? Id enim ad cauſam pertinet. Ambroſium audi: *Inuenit Titulum: regem adorauit, non lignum vtique: quia hic gentilis eſt error, & vanitas impiorum.* Quanquam ergo crucem inuenit, non tamē veſtra fuit: quia crucem vobiſcum minimè adorauit. Non enim inuentio, ſed adoratio Crucis papiſtam facit. *Noſtra Monica, quæ moriens orari & ſacrificari pro ſe mortua ad altare Chriſti flagitauit.* Id Monica minimè flagitauit, vt miſſæ ſacrificium pro ipſa fieret, quo peccato delerentur atque expiarentur: neque hoc modo vel orauit pro Monica, vel ſacrificauit Auguſtinus. Id tantùm Monica petiit, vt inter Euchariſtiam celebrandam aſſidua quædam commemoratio, ſuique mentio fieret, quia ſe vnam eſſe ex illa cæleſti ac diuina ſanctorum ſocietate non dubitauit. Orauit Auguſtinus pro matre. Non nego. ſed hoc ille potiùs quadam erga matrē pietate fecit, quàm quòd

Dist. 15. Sancta Romana.

Ambroſ. in Orat. funeb. Theodoſ.

id sibi magnopere necessarium esse iudicauit. Et mos hic preces pro mortuis faciendi, qui multis in locis inualuit, non à verbi authoritate fluxit, sed à summo quodam eorum, qui vixerunt, in suos amore nimiáque pietate. Id quidem constat, quam parùm crediderit Augustinus, esse in Purgatorio matrem, vt ipsius precibus admodũ posset subleuari: Sic enim ait, *Dimitte Domine, dimitte obsecro, ne intres cum ea in iudicium. Et credo quòd iam feceris, quod te rogo, sed voluntaria oris mei approba Domine.* Sed vt nonnihil & Monica, & Augustinus errarint, tamen nec illam, nec hunc proinde esse vestrum potes concludere. Patres enim non ex vno aliquo iudicio, sed ex perpetua de maximis causis sententia æstimandi sunt.

August. conf. lib. 9. cap. 13.

Paulam adiungis, & Paulum, & Hilarionem, & Antonium, quorum omnium, aliorúmque sexcentorum, quos potui similes Monachos enumerare, nullus Papista fuit, nullus vester fuit. Erant illi omnes Christiani, & solitudinem sequebantur, vt eo modo possent liberiùs supera ac cælestia meditari. Noli enim cum istis tuos comparare Monachos, qui sunt ex alia secta & genere Monachorũ. Illi sancti, laboriosi, fideles, pleni bonorum operum: Vestri impuri, ocioſi, idololatræ, helluones, porci, boues, asini. quid simile? At Satyrum Ambrosii fratrem quomodo doces esse vestrũ? *Naufragus insiluit in Oceanum & fide plenissimus enatauit.* Dignus certè qui vester sit quia potuit natare. Nam quid hîc est præterea argumenti? Nicolaus & Martinus cur vestri sint, nihil affers. Nam vigiliæ, cilicium, ieiunium non sunt vestrorum episcoporum insignia. Sed *Benedictus pater fuit multorum Monachorum*: ergo procul dubio vester fuit. Potui non inuitus hunc tibi largiri Benedictum, quem hominem fuisse nimis profectò superstitiosum constat: sed tamen totum fuisse vestrum, hoc est, vobis aut in omnibus, aut in plurimis rebus fauisse, nunquam euinces.

Hic nunc *Chiliadas* multas prętermittis. Franciscum, opinor, dicis & Dominicum, & illa infinita armenta aratorum & albatorum fratrum, quos ego tibi vniuersos liberalissimè dono, quique istis similes vnquam extiterunt, omnes esse tuos æquissimo animo patior. Non enim ij tales fuerunt, vt eos ambire nos magnopere deberemus. In eo autem, quòd Doctores nõ repetis, quorum antè meministi, prudentiam tuam & consilium laudo. Nam illos pro tuis vendicare sine audacia & iniuria singulari non potes. Quod verò tibi renunciari vis, *vtrius doctrinæ isti omnes fuerint, Catholicæ, an Lutheranæ*, id tibi respondebo, quando à Catholica distinctam esse docueris Lutheranam, Lutherus non nouæ doctrinæ magister fuit, sed Catholicæ, veterisque fidei vindex atque instaurator. Quid si enim Lutherus nuper admodum extitit, vt illis antiquis notus esse non posset? at doctrinam Lutherus Euangelicis Apostolicisque libris consignatã, à vobis penè extinctã, renouauit ac pristino splendori restituit. Id mihi renuncies ipse velim Campiane, ex iis omnibus, quos nominasti, quis vnquam Thomista fuit, aut Scotista, aut Dominicanus, aut Franciscanus, aut Iesuita. Quãdo de istis respondes, ego tibi de Luthero referam.

Sed hîc Dei solium testaris, *aut nullum cælum esse, aut vestrorum esse.* Id te oportet constanter & audacter affirmare. Quanquam in Romana ecclesia sic viuitur, vt cælum esse nullum omnino videatur. Nam nec ipsi vultis in cælum ingredi, nec eos, qui cupiunt, permittitis: & ij mores

hominum veſtrorũ ſunt,vt Orco, quàm cælo magis congruant& conueniant.Neſcio quod tu cælum ſomnies Campiane. Si illud æternum Dei & ſanctorum domicilium intelligis, Deum huius palatii architectum,eiuſque incolas vniuerſos teſtor, nihil in hoc cælo loci eſſe vobis papiſtis, pſeudocatholicis,Ieſuitis. Fidem,qua itur in cælum, nouam excogitaſtis, & cælum oportet nouum quæratis,in hoc eſſe non poteſtis. Faxit Dominus vt tandem in rectam viam, qua itur in cælum,redeatis.

Damnati. Nunc de cælo delapſus inſpicis in Tartara.Vellem animo poſſes Campiane, ſedes illas infernas, & Damnatorum regiones contueri. Etſi de mortuis ſoleo libenter optima quæque iudicare, vereor tamen ne nimium multos ex iis,qui in eccleſia veſtra floruerunt, in iſtis locis offenderes. Equidem, vt alios taceam, ij pontifices plerique veſtri recentiores, Bonifacij, Innocentij, Sylueſtri,Gregorii, Calixti, Vrbani, Alexandri, Adriani, Pij, Iulij, Leones, Pauli, reliqui ferè omnes extiterũt,vt eos vix facilè credas in cælum aſcendere potuiſſe. Et verò, Chriſtum vnicum cæleſtis doctrinæ magiſtrum teſtor, eam eſſe fidem ac religionem veſtram, vt illam qui totam ac ſõlidam tenet,in cælis viuere & regnare cum Chriſto nequeat.Itaque flammis illis ſempiternis non Iudæi tantùm,& Ethnici, & Turci, & notiſsimi hæretici,ſed omnium etiam hæreticorum teterrimi atque odioſiſsimi papiſtæ concremantur. Innumerabiles certè hominum Chriſtianorum animas veſter Antichriſtus in hunc triſtiſsimum interitum multis hiſce ſeculis præcipitauit illudque Inferorum regnum plus vnus auxit, quàm omnes Iudæi,Nerones, Mahometæ,Arij, Neſtorij, Macedonij, Eutychetes, reliqui. Tibi, Campiane,

ne, ſalutem precor, quæ in vera Dei,& quem miſit Ieſu Chriſti cognitione conſiſtit: téque obteſtor,vt Antichriſto Romano,quocum aliquot nũc annis vixiſti,nuncium tandem remittas,atque ad Chriſtum æternæ vitę authorem redeas,à quo nimium profectò iam diu exulaſti.

Sed quid iſti Damnati, ad tuam cauſam conferant,videamus.Iudæi primi ſunt: atque hîc *Hieroſolymas,loca ſacra, ſepulchrum, præſepiũ, crucem, monumenta* commemoras,è quibus vniuerſis nullum potes in rem tuam argumentum elicere.Maximum fuiſſe hominum ad illam vrbem concurſum fateor, partim vt Apoſtolos Chriſti viderent atque audirent, dum illi vixerunt, partim vt ipſa loca conſpicerent, in quibus Chriſtus Dei filius plurimum verſatus eſt. Et multa erant Hieroſolymis, quæ homines paulò magis curioſos excitarẽt,atque ad proficiſcendum impellerent. Quanquam autem eccleſia iſtis religionibus plus æquo dedita fuit, & tanquam ſponſa exuuiis mariti nõ nihil extra modum delectata, tamen à Papiſtica εἰδωλομανίᾳ, atque illis ſuperſtitioſiſsimis profectionibus,quibus vti vos ſoletis, longè illis temporibus abfuit.Odium autem Iudæorum in Chriſtianos non inde cœpit, quòd Chriſtiani in illam regionem maximis numeris confluerent, quẽadmodum tu fingis, ſed Euangeliũ harum inter nos atq; illos inimicitiarũ cauſa fuit.Illi Moſen vrgẽt: nos quia Chriſto Moſen cedere oportere dicimus, iis odioſi ſumus.Hæc illis vna eſt in nos odij cauſa:vos quamobrem oderint, multæ ſunt, Veſtra enim illa multiplex idololatria perpetuam iis offenſionẽ attulit,quominus Chriſti Euangeliũ ſuſciperent.Tollite idola,vt,qui Chriſtiani appellamur,Deum omnes Spiritu purè veneremur:Iudæi ad nos aggregabuntur,atque in Chriſti caulã fre-

Iudæi.

quentes aduolabunt. Sed qui sunt illi maiores vestri, à quibus sibi exitium allatum esse Iudæi queruntur? An Romani, qui Tito duce vrbem exciderunt? At illi erant à Christi fide auersi. Num horum vultis esse posteri? Quinam ergo hi sunt vestri maiores, à quibus illi tantam calamitatem acceperunt? Etsi in religione multa habent, ob quæ sint à vobis perpetuò alieni, tamen aliis nominibus multum vobis Iudæi debent, vt vos ament meritò, nisi admodum ingrati esse velint. Nam apud vos in ipsa etiam Roma & sacris pristinis vti, & in Christum blasphemi esse palàm atque impunè possunt. Modò tributum conferant, nullius sacrilegij ac blasphemiæ pœnas persoluent. *Hi*, inquis, *à Lutheranis nullum ictum acceperunt.* Nec istis damnum vnquam vllum Iesuitæ intulerunt.

Ethnici. Ad Ethnicos progrederis. *In his*, inquis, *violentissimi fuere, qui ærumnosissima Christianis supplicia machinati sunt.* Fateor illis tyrannis, à quibus Christiani trecentis annis per interualla temporum conciſi ac trucidati sunt, nihil violentius atque immanius esse potuisse. Quid tum verò deinceps? Quos illi ad exquisitissima supplicia traxerunt, ij erant, inquis, *patres & filij fidei nostræ.* Non erant Campiane. Fuit hoc argumentis docendum, non verbis affirmandum. Adeo nec illi patres erant vestri, nec vos illorum filij estis, vt inter vos atque illos nulla planè fidei ac virtutum cognatio intercedat. Nam vt Iudæis Christus respondit, *Si filij Abrahæ essetis, opera Abrahæ faceretis*, *Ioan. 8. 39.* ita si illi patres vestri fuissent, patribus certè filij similes essetis. Vide Campiane, ne quod deinceps sequitur, vobis multò rectiùs conueniat. *Vos ex patre diabolo estis.* *Ioan. 8. 44.* Illi quidem sanctissimi patres, si nunc in terris viuerent, vos pro suis filiis minimè agnoscerẽt: ita illis omni modo dissimiles

les estis. Pudeat tãdem eorum filios dici, à quibus tam turpiter & improbè degeneratis: aut si nomen vos illud delectat, operam date vt vobis natiuum esse videatur. Sed quorsum tyrannum illum introducis Campiane, *qui Laurentium torruit in craticula*, & quamobrem versus tam multos repetis è Prudentio? Nempe fit auri, argenti, lychnorum mentio. Quid hoc ad rem? Lychni quidem nocturno tempore erant necessarij: noctu autem tum soliti sunt conuenire Christiani, quia interdiu non licebat. At lychnos clara ac meridiana luce accendere atque adhibere, quemadmodum apud vos fieri solet, summæ amentiæ est. Quod autem de auro, & scyphis argenteis, & sestertiorum millibus tyrannus obiecit, id fictum crimen fuit. Audierat Christianis auri atque argenti vim esse infinitã & abditos quosdam thesauros, quorum ille potiendi cupiditate inflammatus Laurentium ad se vocat, & proferre pecuniam iubet. Quam autem hic auream, argenteámue suppellectilem tyranno tradidit Campiane, quæ pocula, quæ vasa, quos thesauros prodidit? Non tantis eo quidẽ tẽpore ecclesia opibus abundauit, vt patellis aureis, calicibus argẽteis, sumtuosis donariis, magnifica & preciosa gaza circũfluëret. Erant tum episcopi quidem & presbyteri aurei, vasa lignea & parum splendida: nunc contrà, vt verè Bonifacius, *vasa sunt aurea, sacerdotes lignei.* χάλκεα χρυσεῖον. Nec ille *Lutherizat*, vt tu *Bonifacius, De Consec. Dist. 1. Vasa.* καταψεύδεται. *Nemrodes* enim illi, & ecclesiarum depeculatores è Lutheri schola minimè prodierunt. Qui maximam ex ecclesiæ spoliis prædam fecerunt, vestri illi quidem, non nostri fuerant.

Huic tyranno Constantinum opponis, in cuius laudes temerè excurris, vt locum expleas, non vt argumentum conficias. Nam ista quam vim

habent,quæ commemoras? Constantinus ecclesiam tranquillauit, à Sylueſtro episcopo Romano tinctus est baptismate, Crucis signo vsus est, matrem habuit Helenam, Nicenis patribus sese adiunxit, Antonij se precibus commendauit, vltimam in synodo sellam postulauit, ergo quid demum concludis? Non enim ex istis efficies vestrâ ecclesiam esse veram ecclesiam,nisi ea admodum violentè astringas,ne dissiliant.Ecclesiã Constantinus maximis tempestatum fluctibus iactatam trãquillauit, & quibus potuit opum atque honorum ornamentis decorauit.ex quo tempore diuitiis illa quidem magnopere aucta est, virtutibus nonnihil diminuta.Quod autem scribis *Sylueſtrũ è Soracte à Constantino accersitum esse, vt eius opera nostro baptismate tingeretur*,è cælo potius deuocatum fuisse dixisses Sylueſtrum, vt tingeret Cõstantinum. Etenim multis antè annis Sylueſter è viuis excesserat, quàm est baptismo tinctus Constantinus, quemadmodum ex Eusebio, Socrate Theodorito, Sozomeno cognosci potest, qui non à Sylueſtro Romano, sed ab Eusebio Nicomedienſi, eóque Arriano tinctum sacro baptismate fuisse Constantinum senem, non iuuenem, prodiderunt. Sylueſter verò Constantino adolescente decrepitus senex fuit. Crucis autem signo Constantinus, quod in aere conspexerat, tanquam vexillo vti voluit, vt se Christi militem, & tyrannorum hostem declararet. Hanc tamen Crucem ab eo fuisse cultam atque adoratam,nunquam euinces. De sella autem Constantini non magni refert. Quid si enim in episcoporum consessu locum vltimum elegit? Id illum necessitate potiùs, quàm humilitate quadam feciſſe existimas? Sed tamen quid de ista sella scribat Eusebius, attende: παρὰ δὲ

Euſeb. lib. 4. de vita Constantin. Socrat. lib. 1. cap. 39. Theodorit. lib. 1 cap. 11. Sozom. lib. 3. cap. 14.

Euſeb. lib. 3. de vita Constant. Sozom. lib. 1. cap. 19.

δεξιᾶ τὴν θεοφόρον σὺν παντοίων ἀρχικῶν μέσος θρόνος ἔστο, σμικρᾶς πηδὸς αὐτῷ καθίσματος ὕλης χρυσῷ πεποιμένος, θεοπρεπέστατος. Ita vides & in summo loco, & in sella aurea Constantinum consedisse: atque hanc sellam & maximam fuisse, & cæteris superiorem author est Sozomenus.Sed hæc tua mirifica sunt, tuíque pontificis causam diuinitus communiunt.

Ad Turcica transcurris, in quibus ἀνισορροπίαν tuam vehementer prodis.Nunquam enim Turcãrum imperium minus creuit,quàm ex quo Luthẽrus Euangelium docere cœpit. Antè vt æstus maritimus in omnes oras impetu violentissimo ac furiosissimo irrupit atque inundauit: Luthero, tanquam agricola bono, sementem Euangelii faciente, subitò quodammodo constitit, séque suis finibus tenuit. Viennam à Lutheranis defensam tẽtauit quidem Solymannus:sed à nullis vnquam maiorem aut cladem accepit, aut dedecus reportauit:& doce, si potes,fuisse vnquam in causa Lutheranos,vt vel Christiani infirmiores,vel Turcæ potentiores euaderent. Literæ autem illæ,quas à Solymanno ad Lutherũ missas suspicaris, ad Pontificem Romanum iustissimè scribi potuerunt. Etenim nulli plus Turcæ debent,quàm pontifici, id quod & facilè intelligunt,& nisi valde sint ingrati,perpetuò prędicabunt.Si enim,quod Christus ait, regnum diuisum non potest esse diuturnum, qui Romanum & Christianum imperium discidit, & distraxit, atque ex vno regno duo fecit, is imperij neruos incidit, is Christianorum potentiam debilitauit, is Turcarum vires confirmauit. Quousque imperij prouinciæ ac ditiones coniunctæ erant, fuimus cõtra Turcas satis firmi: at postquam Leo Papa tertius imperium diuulsit, ac discerpsit, Constantinopolitanus imperator,

Turcæ.

qui priùs ægrè potuit Turcis resistere, tum planè, imperij maxima parte diminutus, succubuit. Itaque pontifici Turcarum imperator gratias aut egit, aut agere debuit: Luthero cur ageret, causa nulla fuit. Sed omnia pontificis Romani cum Turcarum rege commercia longum esset commemorare. Quid nunc concludis? *Nostri hostes*, inquis, *illi sunt propriy.* Imò Græcorum multò grauiores hostes extiterunt, quàm Latinorum: vt si illi optimi sint Christiani, quos Turcæ pessimè oderunt, & acerbissimè tractarunt, vobis Græci longè præstent. Quod autem de Altaribus & signis interponis, tanta est idolatria vestræ ecclesiæ, quantæ Turcas etiam ipsos pudere soleat. Itaque imagines atque idola vestra malè mulctãt, vbicunque inueniunt.

Hæretici. Hæreticos deinceps commemoras, *feces & fabes, & alimenta Gehennæ.* Quousque erunt papistæ, nunquam Gehennæ ista deerunt alimẽta. *Primus tibi occurrit Simon Magus.* Et huic Simoni paulò plus, quàm alteri, ecclesia vestra debet. Quid ille? *Eripiebat*, inquis, *homini liberam voluntatem, solam fidem percrepabat.* Vnde id didicisti, Campiane? Nam hoc istis in locis nec Clemens, nec Irenæus affirmauit. Fato ille quidem, & absoluta quadam necessitate cuncta sensit euenire, in quo liberam hominis voluntatem in omni re sustulit. Nostrum dogma nullum est eiusmodi. Nec ille fidem solam percrepabat, sed ex eo, quòd gratia & fide iustificamur, habenas omni turpitudini ac sceleri remittebat. Quid nos tale? Nouatianus alter esse voluit in ecclesia Romana episcopus, & sese Cornelio legitimè electo obiecit, vt sibi per vim pontificatum compararet. Quid hoc ad nos? At fuit *hostis sacramentorum pœnitentiæ, & Chrismatis.* Pœnitentiæ hostis fuit, quia lapsis pœnitentiã, & veniam

veniam negauit. Nostra alia causa est, qui nullum, quẽ verè pœnitet, à venia excludimus. Baptismũ autem Manes tanquam inutilẽ & minimè necessariũ prorsus abiecit. Potes id de nobis affirmare? Baptismum iis, qui fide carent, negamus conferre ex opere operato gratiam: at ille Baptismum omnino sustulit. sumus ne similes? Aërium Epiphanius & Augustinus in hæreticis numerant. Sed præter hos antiqui pauci. Et quidem si *preces pro mortuis damnare, & episcopo presbyterum æquare* sit hæreticum, nihil Catholicum esse potest. Cum Aërio Hieronymus de presbyteris omnino sensit. illos enim iure Diuino episcopis æquales esse statuit. Nec iste fuit Aërius, quem vulgò ἀόριστον cognominabãt, vt tu scribis, sed alter quidã Aëtius. falsus es in nominis similitudine. De Vigilantio & Iouiniano suprà respõdimus, quos ego nec defendo, nec certè magnopere accuso. Si erant hæretici, cõuince aliquid contra scripturas docuisse. Hieronymi iracundia tantum valere nõ debet, vt quẽquam hæreticum faciat. Tum deinde vniuersam adiungis hæreticorum colluuionem, *Macedonium, Pelagium, Nestorium, Eutychetem, Monothelitas, Iconomachos.* Illos odimus vt portas inferorum: hi autẽ postremi nihil admiserũt, quamobrem pro hæreticis haberentur. Non enim Imagines euertere, sed statuere & colere, hæreticum est. De Luthero & Caluino quid vos iudicetis, parum interest. Vos viui non curarunt, mortui cõtemnunt. Nunc quid ex isto hæreticorum censu denique concludes? *Omnes isti*, inquis, *ab ecclesiæ nostræ præsulibus defciuerunt, ab illis eiecti sunt.* Sunt hi maiores vestri Campiane, à quibus vos orti ac proseminati estis. Etenim ex impurissima omnium hæreseũn concretione natum est illud vestrum Papismi monstrum?

Hier. ad Euagr. & init. T. 2.

Socrat. lib. 2. cap. 43.

Terra.

Sed nunc ex inferis emergis, & terras repetis. Quocunque autem oculos & cogitationem conuertis, *omnia*, inquis, *vestra sunt, fideique vestræ seruiunt, & suffragantur.* Illum mihi videor audire mercatorẽ, qui stans in littore quicquid vsquam nauium conspiceret, suum esse totum insanus affirmaret. Nisi enim ἀφροσύνᾳ quadam διανοίας laborares, nunquam ista tam insanè somniares. *Testis est*, inquis, *Romana successio, in qua semper ecclesiæ (vt cum Augustino loquar) Apostolicæ cathedræ viguit principatus.* Romanæ ecclesię multum omnes olim meritò tribuerunt, cùm alias ob causas, tum maximè propter ipsam Imperii sedem, quemadmodum ex Constantinopolitano Concilio manifestò constat. Itaque non nego illam summam, primariam, præcipuam, maximam, principem ecclesiam esse habitam, aliisque ecclesiis antepositam? Num hinc efficere te posse existimas Romanum episcopum esse principem, aut summum sacerdotem, aut caput ecclesiæ? At id Augustinus ipse in Carthaginensi Concilio vetuit, *ne Prima sedis episcopus princeps sacerdotum diceretur, aut tali aliquo nomine appellaretur.* Quanquam ergo Romanæ ecclesiæ primas olim multis de causis sancti patres detulerunt, illam tamen pontificis infinitam authoritatem, quam ille sibi pòst arripuit, nunquam agnouerunt. Nec reliquæ sedes Apostolicæ, siue ab ipsis Apostolis, siue ab eorum auditoribus exædificatæ, huic Romanæ ecclesiæ vllum dant veritatis testimonium. Hìc tibi semper aqua hęret, & quod extorquere vi non potes, precariò emendicare cogeris.

Sedes Apostolicæ.

Concil. Constantinopol. 1. cap. 5.

Concil. Carthag. 3. ca. 26. Dist. 99. primæ sedis.

Verùm instas, & gentium omnium pastores enumeras. Quorsum? *Quæcunque*, inquis, *vel opera vel fragmenta supersunt eorum, qui disiunctissimis terris Euangelium seuerunt, omnia nobis vna fidem exhibent,*

exhibent, quam hodie Catholici profitentur. Quid dici potuit obtusius? Nam & Græci, quorum nullis temporibus ad hanc vsque ætatem interrupta successio fuit episcoporum, vestram fidẽ auersantur: & vestri nouarum terrarum exploratores multa passim in extremis oris eius fide, quam nos defendimus, monimenta repererũt. Nec verò causæ aliquid est, quamobrem illis nos præferas: saltem cũ philosopho debes veritatem rebus omnibus anteferre. Quod si autem tuos põtifices, & illa quæ videtur esse apud vos egregia, ipso Euangelio antiquiora iudicabis, quid causæ Christo afferes, quominus te de suis exterminet, qui pluris aliquid, quàm ipsum ęstimaris. Atque hìc Principes, & Reges, & Cæsares commemoras, & maximas, vt soles, nominũ diuitias ostentas, deinde, Elizabetham Reginam augustissimam appellas, eámque quid sui muneris sit edoces. At illa te magistro, Campiane, aut monitore non indiget. Id sibi nouit diuinitus esse datum, vt ecclesiæ nutrix & alumna sit: itaque ecclesiã summa cura studióque fouet, & ne quid à vobis, cæterísq; vestri similibus aduersariis, detrimenti capiat, quanta potest vigilantia cauet. Quod autem de Caluino atque his principibus narras, quos vno cælo capi posse negas, id tuum non est pro certo affirmare. Cælo detrahere Caluinum nullis tuus pontifex machinis potest, nec eorũ quẽquã, quos suos esse testes Christus voluit. De te, tuóque sodalitio quod subiũgis, nos tibi non crucẽ, sed salutem optamus. Vtinam liceat optima quæque tibi ominari. Nec verò dubito, modò mẽtem præiudicatam posueris, Deíque verbum & sanctos veteris ecclesiæ patres in consilium adhibueris, quin tibi tandem veritas, de qua vtrique contendimus, illuxerit. Illa autẽ *Iesu societas* in quã tu ascriptus es, totã se pontifici maximo venditat, vt quia Gregorium vehementer diligit, Elizabetham non nimis diligere possit à Gregorio tam valde alienam.

Princi-pes.

Esa. 48.

Ostius.

Aristot.

Pergis, *& oras omnes plagásque mundi testes pro-*

Nationes ad Christum traductæ.

ducis. Sed recentiora debes ab antiquis disiungere. Vt enim orbis terrarum vniuersus cum tuo pontifice cõtra Christum cõiurarit (quod tamen factũ non est) id omnino nihil aut pro vobis, aut cõtra nos valet. Qui enim ab euãgelio recedit, is ab ecclesia necessariò seperatur. *Idolis ora claudere: & Christi regnũ gentibus importare* magnum fuit & diuinum, sed non vestrum. Nam vos & mundum idolis cõpleuistis, & Christi regnum, quantũ in vobis fuit, euertistis. Ab Apostolis, virisque Apostolicis idola olim deiecta sunt, & Dei regnũ lõgè latéque cõstitutũ. Hìc tu mihi vnũ, si potes, nomina Papistã, aut Iesuitã. Nam illi qui nũc apud Indos noua regna moliũtur, nõ Christo, sed põtifici inseruiũt: nec Christi regnũ dilatãt, sed põtificis, postquã ex istis terris exactus fuerit, locũ, vbi regnet, à Lutheranis remotissimũ pręmuniũt. *Nũ diuisus est Christus?* inquis. Certè à vobis ille diuisus est Iesuitis. Nisi enim diuidi potuit, quãobrem Iesum à Christo distraxistis, illúdq; tritũ Christiano rũ nomẽ, quo vulgò omnes appellati sunt, vt nimis diuulgatũ spreuistis, & Iesuitæ dici nouo atq; inaudito more, q̃ Christiani maluistis? Est ne aliqua societas Iesu certo cuidam hominũ generi propria, à reliquis Christianis seiuncta? si est, ergo diuisus omnino Christus est: si non est, vos nimiùm audaces Iesuitæ, qui nouam societatem excogitastis.

Aut nos, ais, *aut ille falsum Christũ loquimur*. Ita plànè est necesse. Lutherus autẽ verũ Christũ loquitur, quicquid fremat pontifex: quare vester Christus, & vester Iesus cuiusmodi sit, nõ intelligo: verũ esse profectò nõ potest. Obsecro te Cãpiane per Christum Iesum, vt à quo discesseris, ad quem abieris, in quod discrimẽ te ipse cõieceris, cõsideres. Sed quis verus Christus sit, doces: attẽdo. *Christus ille sit, & illorũ sit, quo Dagõ inuecto ceruices fregerit*. Hoc quidem valde placet: & noster Christus vestros paucis his ãnis innumeros Dagones prostrauit ac cõminuit. Cùm primùm. n. Christus Euãgelio suo comitatus pedẽ vspiã posuit, vestri Dagones sine mora corruerũt, & crura

ac brachia ac ceruices fregerũt. Quales aut Patrici apud Hybernos, Palladius apud Scotos extiterint, nõ persequar: ad Anglos quidẽ Augustinus ille Monachus etsi bona multa attulit, nõnulla tamẽ etiam mala ac superstitiosa aduexit. φάρμακα πολλὰ μὲν ἐσθλὰ μεμιγμένα, πολλὰ δὲ λυγρά. Id satis cõstat ante hũc Augustinũ fidẽ Christianã multis seculis in Britãnia viguisse, quã ille suo aduentu peiorem an meliorem effecerit non dicã. Vixit verò certè sexcentis à Christo annis, sæculo, vt ego iudico, non satis puro, vt alii affirmant, vehementer corrupto.

Denique, quia lõgũ esset singula cõsectari, cumulũ testiũ conglobatũ introducis: Academias, leges, mores vernaculos, Cæsarũ electiones, regũ ritus, equitũ ordines, Clamydes, Fenestras, Numos, Portas, Domos, res omnes & reculas. De quibus id tibi paucis respõdeo si vel Angelus cælestis aliud nobis Euãgeliũ anunũciet, q̃ illud ipsum, quod Christus docuit, Apostoli propagarũt, nostræ ecclesię profitentur, cũ summa detestatione recusemus: ne dũ vt tuas hasce tã minutas res & reculas magnopere curem. Nobis & Academiæ florẽtissimæ, & leges antiquissimæ, & omniũ generũ vetustissima monimẽta nõ obscurum veritatis testimoniũ impartiũt. Atq; ita nũc tuã hãc διατριβὴν ἀπολογίαν accepimus, in qua quãtũ elaboraris, video: quãtũ profeceris, alii iudicẽt. Si nullis magis, quã nostris Academicis placuisti, magnã profectò laboris & spei iacturã fecisti. Ego etsi me in causa tibi aduersariũ profiteor, te tamẽ ipsũ diligo Cãpiane, quãtũ Iesuitã Christianus potest. Precor autẽ Deũ & patrẽ Iesu Christi vt oculos tibi mẽtis aperiat suáq; vias cõmõstret, ne quã seruare cupis animulã, summo precio redẽptã, eã ad Papistarũ scopulos afflictam misero naufragio perdas. Quare desine veritati obsistere, & pedẽ sciẽs in stimulos impingere, nõ potes maritimos fluctus reprimere, non solis radios obscurare, nõ Dei manum cohibere. Falsitas pulsa loco fugiet, & veritas tandem, quantumuis repugnes, victoria potietur.

Cumulus testium.

CONCLVSIO AD ACADEMICOS.

HOc quicquid est munusculi vobis ornatissimi Academici, Cãpianus offerre voluit: quod curiosi modi sit, vestrũ erit iudicare. Nõ ego voluntates vestras inflectere, atq; ab illo alienare magnopere conabor, quas ita firmas stabilésq; noui, vt eĩ⁹ nequeãt leuissimis rationibus cõmoueri. Apud imperitã plebẽ, ac multitudinẽ indoctã iactare sese forsã, & plausum aliquẽ captare potuit: at vobis illudi, tãtísque ingeniis fucũ fieri posse si metuã, in Academiã iniurioſus certè sim. Itaq; Campianũ facilè ꝑpatior eũ in indiciis, animísq; vestris locũ habere quem ipse potuit obtinere, reíque arbitriũ ipsum vobis facilè ac libentissimè permitto. Hoc autẽ ille munusculũ *operis in itinere facciſiuis* cõrexuit, si id ipsi credimus affirmãti. Veritus. n. est ne quid per ociũ accuratè ac meditatè scripsisse videretur, in quo & causæ palã diffidit, & ingenij sui leuitatẽ vanitatémq; prodit. Quod. n. tãma deliberatione iã antè perpoliuerat, & secũ Roma in Angliã attulerat, id videri velle subitò dictasse, & ãquã aliud agentẽ in itinere profudisse, nec causam valde bonã, & arrogantiã certè arguit insolentẽ. Sed hoc Papistis nostris in more positũ est, vt quicquid scribũt, repẽtè atque ex tẽpore scriptũ esse fingãt. Ita enim sperãt vt & veniã excusationis, quicquid errãt, facilioré inueniãt, fidẽq; faciãt, quãdo diligẽtiã maiorẽ, curãq; ad scribendũ cõtulerint, ea se scripturos, quæ tã firma sint, vt refelli nunquã possint. Postquã Iuellus ille veritatis clarissimus præco Papistas vniuersos lacessísset, atque ad omnẽ antiquitatẽ prouocasset, annis pòst aliquot nõnullis prodeunt libelli, à magnis authorib⁹ cõscripti, Hardingo, Rastallo, Dormãno. Verùm hîc artẽ egregiã attẽdite. Vbi integrũ triennĩũ in adornãda respõsione cõsumpserãt, & tandẽ aliquid pepererãt, quod tamẽ veriti sunt ne parũ apud doctos & cautos homines momenti haberetur esset, simulãt illa raptim esse scripta, nõ eo animo, vt ederen-

ederentur in lucẽ, sed vt vnius aut alterius amici priuato desiderio studioq; satisfacerent. Quid ineptius fingi, aut dici timidius potuit? Horũ prudẽtiã Cãpianus sibi duxit esse imitãdã, vt hoc munusculũ curſim & operis succisiuis, contextum cõfirmaret, quod ille sũmo ocio in trãsmarinis partibus instruxerat. Quãquã & libri argumẽtũ, & genus scribẽdi, & eorũ munusculũ eiusmodi est, vt facilè hîc celeritatẽ maiorẽ, q̃ maturã deliberationẽ adhibitã fuisse credã. Nã istę rationes quid aliud sunt, quã calumniarũ corpus exiguũ, è Lindani, Sãderi, Canisij, Melchioris Cani, Belarmini libris & prælectionib⁹ cõcinnatũ, in quo cõficiẽdo facile fuit Cãpiano ꝑperare, præsertim quãdo nõ q̃ vera, sed q̃ criminosa essent, quę scriberet, curauit. Id. n. iam minimè dubito, quin satis, Academici, perspiciatis, nihil à quoquã scribivel ad rẽ falsius, vel ad modũ acerbius ac malitiosius potuisse, q̃ ista sunt, quę in hũc libellũ cõtulit Cãpianus. Deũ ipsum testor, & cælum, terrámque, ac quicquid vsquã est rerũ appello, si sit vlla in rebus veritas, hæc Cãpiani, quæ ille vobis proponit, esse falsíssima. Inspicite, exquirite, penitus cognoscite, Cãpiano ne cõfidite: aduersarius est, insidiosus est, & ipse fallitur, & vos fallere conatur. Falli autẽ, nisi yultis ipsi ab isto quidẽ nõ potestis, qui noui nihil prẽter inauditã atque incredibilẽ quiduis fingendi, & affirmandi audaciã afferre potuit. Si fuit æquũ, vt hîc pluris q̃ Caluin⁹, q̃ Lutherus, q̃ Christus ipse veri magister authórq; fieret, habuit quod speraret: sin hoc nimis iniquũ, atq; insanũ est, nihil hisce rationib⁹ apud vos effecit. Nox est, quousque dies illucescit: exorto solo tenebræ fugãtur, & veris perspectis falsa euanescunt. Deus & pater luminum, sapientiæ cælestis doctor vnicus suũ nobis spiritum largiatur, vt pulsa ignorantia, errorísq; fallacia magni illius Pastoris vocẽ audiamus, & Antichristi illecebras fugiamus, & verum Deũ, Patrẽ, Christũq; Iesum cognoscamus, cui cum Spiritu sancto omnis Laus & gloria in sempiterna sæcula tribuatur.

INDEX ALPHABETICVS.

A

Altaria lignea. 102
Angelorum patrocinium. 17
Angeli non adorandi. ibid.
Angelis cura piorum. ibid.
Apocalypseos authoritas. 29. suis coloribus Pontificem depingit. 30
Apocrypha non in Canone. 15
Apocrypha repudiata. 19. 20. 21. 22
Arbitrii libertas refut. 18. & 98
Augustinus Monachus non fuit Anglorum Apostolus. 227

B

Baptismus extra Rom. ecclesiam Papistarum iudicio verus. 170
Baptismus ex opere operato non confert gratiam. 171
De Baptismo Iohannis aliter Patres, aliter Scriptura iudicat. 171
Baptismi non priuatio, sed contemtus exitialis. 172
Beza de Christo. 145

C

Campiani confirmandi modus. 198
Campiani mendacium insigne. 220.
Castalionis errores. 29
Cœlibatus votum illicitum. 74
Cœlo Papista nullus. 210.216
Cœna sacra Christus non excluditur. 40. nec tamen humanitate adest.
Cœnæ verba tropicè accipienda. 41.42.44.
Cœna integra laicis danda. 114
Christus secúdum humanitatem recessit à nobis. 114
Christus Deus ex sese. 143
Christus de persona potius quàm essentia Patris genitus. 144
Christus ab vtero an omnibus Dei donis perfectus. 147. non. 149
Christus an ignorauit aliquid. 149
Christi mortis acerbitas. 151
Christus gehennam viuus expertus. 151
Christi angores in cruce gehennæ. 152. 153
Clementis Alexandrini errores. 91.
Coniugium presbyteris licitum. 189
Concilia à Nazianzeno vituperata, quia eorum fælix exitus nullus. 65
Conciliorum primorum authoritas quanta. 68
Conciliorum omnium Campiano authoritas æqualis. 75
Verbo omnes æquales. ibid. & 60
Crux Christi olim non adorata. 213
Cusani impia de S. Scripturarum sententia. 39
Cypriani authoritas quanta. 92

D

Descensio ad inferos. 153. 154
Deus mali author an sit, vbi tota doctrina de prouidentia dilucidè explicatur. à pag. 137. ad 140
Dionysius fictitius. 81. Papistarum hostis. 112
Diuorum inuocatio. 79
Dialectica Papistica. 186. 187

E

Ecclesiæ iudicium à Spiritu sancto non separandum. 27
Ecclesiæ veræ notæ. 52
Ecclesia Dei visibilis. 55. non semper. 53. Lunæ similis.
Ecclesia Romana quibus rebus fulciatur. 26
Ecclesia Romana quando degenerauit à fide. 119. 120. 121. &c.
Ecclesia Romana corrupta. 124
Ecclesia Græca à Romana semper separata. 225
Episcopus Romanus bonus vltimus, malus primus fuit Gregorius. 123
Episcopi omnes æquales. 114
Episcoporum authoritas in sacris omni authoritate humana maior. 210
Euangelium vnum ab omnibus Euangelistis conscriptum. 30
Euangelium Paulinis epistolis comprehensum. 31
Euangelii prædicatione, interiisse Christianismum Papistica obiectio confut. 221

F

Fides sola iustificat. 13. 14
Fide vacillare non est Christiani. 167
Fides à perseuerantia non est separabilis. 167. 168
Fidem infantes an habeant. 172

G

Græci à Rom. Ecclesia alieni. 57. in doctrina Romanis puriores. 119. 120
Guisius Papistarum gallus gallinaceus. 131

H

Hæreticorũ libri iure prohibendi. 104
Hæreseos suspicio non ferenda. 135
Hieronymus à Beza iure reprehensus. 95. quia scripturam detorquet. ibid.
Hippolytus suppositicius. 81
Hypostaseos verbum ab Hieronymo repudiatum. 147

I

Iacobi epistola spuria an. 11. 12 non. 20
Idololatricum crucem adorare. 213
Ieiunia stata in verbo nulla. 97
Ieiunii dies certus ex verbo Dei nullus. ibid.
Ieiunia publica legitimè à protestantibus obseruata. 193
Ieiunium Papisticum superstitiosum, Iudaicum. 193
Ieiunium Papisticum in delectu ciborum ponitur. 194
Ieiunium Quadragesimale neotericum inuentum. 97. 211
Ignatii epistolæ supposititicæ. 90. & 211
Iesuitarum Dialectica. 212
Illyricus. 134
Imago Dei in homine non penitus deleta. 155
Imaginum cultus illicitus. 190
Iudæorum libertas Romæ. 218
Iustitia Christiana perfecta. ex fide sola per imputationem. 164
Iustificatio sine meritis. 165
Irenæi næui. 190

L

Lege salus nulla. 90
Laurentius Diaconus. 219. non fuit Papista. 179

M

Mariam virginem adorare hæresis. 113
Monachismus à Papistis vt vitiũ obiicitur. 57
Monachismus nouus veteri maximè dissimilis. 98
Missæ sacrificium. 72. meritum refutatum. 190

O

Oratio lingua vulgari. 113
Oratio pro defunctis vnde. 214

P

Patres à Papisticis reiecti. 103
Patres Papistarum hostes. 112. 113.
Paulus vim crucis luculenter descripsit. 31
Peccata non sunt paria. 159
Peccato anima infecta non occisa. 158
Peccatum animi accidens. ibid.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Petri primatus illicitus. 69
Præmeditatè scribunt Papistæ nihil. 114
Pontifex sibi potestatem interpretandi scripturas vendicat. 38
Pontificiorum crudelitas. 25
Primatus Papæ nullus. 70

R

Romam Babylonem Campianus agnoscit. 25
Romana curia qualis. 25

S

Sanctorum inuocatio. 113.190
Scripturæ solœcismi qui. 32
Scripturæ sensus scriptura est. 39
Scriptura à Pontificiis miris modis interpretata. 38. Scripturæ exponendæ modus. 39.96 optimus. 39
Scripturæ iudicio standum. 46
Scripturæ authoritas maxima. 96
Scriptura à Patribus non semper optimè exposita. 110
Scrutamini Scripturas. 111
Scriptura in lingua vulgari. 114
Sacerdotium in Christiana ecclesia nullum. 192
Sacramenta non miranda. 43
Signo tribuitur signati nomen. 42
Scripturæ authoritas ab ecclesia non pendet. 28
Sophisinata Iesuitica. 184.185

T

Tobiæ liber qualis. 15
Transsubstantiationis antiquitas quæ. 44

V

Virginitas an semper sit necessaria. 177

Z

Zuinglius in bello contra hostes moritur. 57

Errata corrige.

Prior numerus paginam, alter lineam denotat.

Pagina 9. linea 12 causa. 13. 29 quam. 25. 25 crudeliores. 27. 2. quam. 30. 23. quam. 35. 19. contextu. 47 21. expalluit. 59. 24. Christi. 69. αὐτοκαθόλου. 77. 7. quod. 83. 21. stomachentur. 99. 29 quam. 101. 7. Optatum Mileuitanum. 103. 33. cunctis. 113. 10. *pudeic.* 114. 20. libero. 117. 23. nuncia. 129. 5. nobis. Ibid. 22. quam. 140. 14. dele Dominus. 141. 25. vnde ista &c. 142. 8. quod 144. 15. perstringis. Ib. 21. dele à. & li. 28. dele ? 149. 25. intellexit. 166. 2. quàm. 169. 21. volentem. 171. 20. fateat. 175. 18. videtur. Ib. 33. valent. 176. 36 libidinis. 178. 27. fit. 184. 1. putissima. 185. 33. paralogismus. 193. lin. vlt. Apostolor. ieiuninm quid omnino &c. 196. 18. continenter. 198. 18 insilit. 202. 10. occisa. 210. 26. quasdam. Folio 1. pagina 2. li. 18. facies.

RESPONSIONIS AD DECEM ILLAS RATIONES, QVIBVS fretus EDMVNDVS CAMPIANVS certamen Ecclesiæ Anglicanæ ministris obtulit in causa fidei, Defensio contra Confutationem IOANNIS DVRÆI Scoti, Presbyteri Iesuitæ:

Authore GVILIELMO VVHITAKERO Theologiæ in Academia Cantabrigiensi professore Regio.

IN HOC LIBRO CONTROVERsiæ pleræque omnes, quæ inter nostras & pontificias Ecclesias intercedunt, breuiter ac dilucidè pertractantur.

RVPELLÆ,
APVD THEOPHILVM REGIVM.
M. D. LXXXV.

HONORATISSIMO,
ATQVE EXCELLENTIS-
simo viro, Guilielmo Cecilio Baroni Burgleiensi, nobilis equestris ordinis Gartherij Sodali, summo Angliæ Thesaurario & Cantabrigiensis Academiæ Cancellario.

QVOD initio futurum suspicabar, Honoratissime vir, cùm primùm aliquid contra Campianum scripsi, vt Iesuitarũ societatem grauiùs irritarem, & memet in medios maximorum certaminum fluctus coniicerem, id euẽtus ipse iamdudum luculentè quidem comprobauit. Cùm enim mox variis multorum aduersariorum reprehensionibus conuiciisque passim exagitor,

tum libro tãdem pleno totíſque viribus oppugnor. Prodiit enim ſuperiore anno Duræus quidam Scotus, presbyter ac Ieſuita, homo & ſuo iudicio doctiſsimus, & aliorũ opinione non ineptus, à quo mea ad Campiani rationes breuis reſpõſio volumine pluſquã modico cõfutatur. Eũ librum tu primùm nactus allatum Pariſiis è collegio Ieſuitarum, ad me mittis, qui quanquam nihil habuit, quod expectationi meæ ſatisfeceris, aut non contemni potiùs meritò debuerit, cùm tamẽ ſcirem legi à multis laudarique Duræum, & meam à noſtris hominibus, præſertim Academicis, defenſionem deſiderari, nõ inuitus iſtum laborem ſubij, vt cum Duræo confligerem, & noſtram cõtra põtificias calumnias religionem iterum defenderem. Etſi enim qui ſectam illam ſequuntur incredibiliter importuni ſunt ac pertinaces, nec

ſibi aliquid probari ſinunt, quod cũ Eccleſiæ Romanæ ſuperſtitione pugnet, ſperabam tamen fieri poſſe, vt eorum aliqui ad librorũ noſtrorum lectionem libera mẽte veróque ſtudio accederent, atque illas præiudicatas opiniones, quibus imbuti ac præoccupati fuerant, ad tempus deponerent. Quod ſi facere vellent, equidem mihi perſuadebam cùm ſalute cuique ſua nihil antiquius eſſe debeat, in eam illos curam cogitationémq; venturos aliquãdo, vt cauſam hãc omnẽ tam neceſſariã penitus intelligerent, quid enim aut turpius eſt, quàm incertis dubiiſq; rebus aſſentiri: aut periculoſius, quàm in doctrina cæleſti ac ſalutari perniciosè errare, & tamẽ velle perpetuò in errore perſiſtere? Pereant omnino neceſſe eſt, qui primùm operam dant, vt poſſint errare: deinde ſic retinent errores, quos ſemel amplexi ſunt, vt

se rectiùs sentire, atque ad sanctam fidem reduci nunquam patiantur. Hi quidem in sua desperatione relinquendi sunt, quos Dominus in efficacem fraudem coniecit, vt mendacio crederẽt & perirent. Reliquos hortor, qui maiore veritatis salutisque suæ studio tenentur, vt nostra ctiam legant, nec ita penitus ad illas opiniones adhærescant, quas à pontificiis Magistris didicerunt, vt omnes sibi vias præcludant ad sanam mentem redeundi. Verùm isti omnes id faciãt, quod illos facere Dominus voluit, in quibus aut seruandis atque ad veritatis cognitionem euocandis, aut contrà perdendis gloriam ipse suam declarabit. Mihi inprimis propositum fuit nostris hominibus consulere ac prodesse, quos & præstigias pontificias melius cognoscere, & in ea, quam ex sacris literis edocti sũt, religione firmiores, peri-

peritioréſque fieri cupiebam: maximè cùm id nunc pontifex cum suis operis multò quàm vnquam vehemẽtiùs moliatur, vt incautos capiat, & quàm plurimos in suã nassam pelliciat. Erit autem in hoc libro cuiuis manifestũ, qui potest aliquid rectè iudicare, pontificiã omnẽ superstitionem indignã esse homine Christiano, & niti puerilibus argumẽtis: nostrã verò, quã ex diuinis scripturis totã hausimus, sanctam religionem certissima Dei ipsius authoritate, & optimis rationibus cõprobari. Iam quod multi mirantur, tam frequẽtes apud nos restare reliquias Papistarum, in hac tanta támque diuturna luce Euangelii, quã nobis Dominus concessit, eius rei causam facilè vident, qui statũ ecclesiæ nostræ perspectũ habent. Cùm enim plurimis passim ecclesiis verbi ministerũ desit, sine quo religio nunquã florebit,

fieri aliter non potest, quin superstitio vigeat, & pontificiis multi faueant, quibus id maximè conducit euerti ministerium, verbū nusquam audiri, ignorantiam vbique dominari. Sic enim populo quiduis facilè vel persuadetur vel imperatur. At verbum Dei, si nactum fuerit legitimum & stabile ministerium, cladē infert superstitioni, & regnum illud tenebrarū dissipat, quemadmodum illustris multarum ecclesiarum experiētia testatur. Id cùm tu satis pro tua sapiētia videas Nobilissime Cecili, nō persequar: hoc vnum dicam, contra pontificios parùm aut libris aut legibus profici, quousque firmū atque idoneum ministerium in ecclesiis constitutum fuerit. Redeo ad Duræum, quem ad te nunc non liberum & solutum, qualis ad meas manus peruenit, sed vinctum & perpetuo custode, ne nocere possit, comitatum

mitatum remitto. Si quid ecclesiæ labores mei prodesse possunt, illud est quod cupio: tibi pro meritis in me tuis nullam referre gratiam possum ampliorem, quàm vt ecclesiæ in eo loco, in quo positus sum, pro viribus meis diligenter inseruiam. Vale. Cantabrigiæ, pridie Calend. Sept.

Amplitudinis tuæ studiosissimus,
Guilielmus Whitakerus.

GVILIELMVS VVHITAKERVS

Ioanni Duræo.

CVM Responsionem ad Campiani rationes meam exiguo libello, prout causa postulabat, tenditam tibi refutãdam sumeres Duræe, eo te consilio atque animo ad scribendum venisse video, vt nõ modò quæ ego Campiano responderam diluere videreris, sed multò magis quicquid tua facultas in causæ pontificiæ defensione præstare potuit, totũ expromeres. Itaque locos communes persequeris, orationem dilatas, crebras longásque digressiones instituis, autherum verbis & testimonijs totas paginas refercis, perpetua atque inusitata conuicia in omni loco quasi quædam condimenta & lenocinia dictionis tuæ consectaris. Hinc illud tandem extitit luculentum Confutationis volumen tuum, in quo etsi proculdubio tibi ipsi mirificè placuisti, quàm parùm tamen illam causam adiuueris, quam tuo patrocinio

trocinio defensam esse cupiebas, efficiam, vt spero, cuius in hoc libro facilè manifestum. Tu verò rectiùs multò fecisses, si disputationem omnem concisiùs angustiúsque conclusisses, & punctis breuibus argumẽtorum diserte atque accuratè egisses, præsertim cùm tam multis iamdudum vtrinque conscriptis voluminibus res ad certum controuersiæ statum peruenerit, in quo discutiendo ac penitus pertractando veritas & victoria consistit. Quod cùm ita sit, quis non meritò miretur & otium tuum, & immodicam Confutationis tuæ magnitudinem, cui si detracta essent quæcunque sine ipsius detrimento decidi desiderarique possunt, nihílque omnino ad argumentum & causam faciunt, ea vix quicquam in lucem exilius ac tenuius prodijsse constaret. Scripturæ quidem, quas in omni Theologica disceptatione frequentissimas esse oportebat, ita in tuo libro raræ conspiciuntur, vt omnes planè intelligant nullum esse genus argumentorum, quo minùs vtaris ac delecteris, quàm sacrarum literarum authoritatem. Cùm enim nullus libri tui tam magni locus multiplice testimoniorum varietate vacat, tum scripturæ sic omnino raris locis apparent, vt quando sparsas remotissimis spacijs in obscura nocte stellas

aſpicimus, aut uuas in vite poſt vindemiam quærimus. Ego ad meum officium pertinere ſenſi, non verbis tecum decertare, aut quæ paſſim extra cauſam à te proiecta ſunt refellere, cùm refutationem nullam mereantur, ſed in ipſa argumentorum contentione diligenter ac penitus verſari. Quare quicquid in tuo libro aliquam rationis probabilitatem ſpeciémque habuit, id ſuo loco tuis verbis deſcripſi ac propoſui, reliquam verborum pompam, in qua nihil momenti fuit, prætermiſi. Nec verò metuo, ne tu me parùm egiſſe tecum ingenuè crimineris. Senties enim rem fuiſſe tibi cum aduerſario, qui potuit argumenta à verbis ſecernere, nec vllum cuiuſquam argumenti tui aculeum refugere voluit. Quando autem facilè exiſtimo te tam nobilem opinione tua Theologum patronúmque pontificium deinceps mecum in iſtis cauſis congreſſurum, & noua prælia facturum, propono tibi illam ſcribendi optionem, quam eſſe æquiſſimam, atque ad quæſtiones explicandas accommodatiſſimam omnes fatebuntur. Primùm quis ſit in omni loco controuerſiæ ſtatus quæratur, tum argumenta in alterutram partem dialecticè & breuiter expoſita proferantur, ex quo argumentorum conflictu tandem elici atque elu-

eluceſcere veritatẽ neceſſe eſt. Si iſtam cõditionem recuſabis, diffidẽtiam profectò tuam egregiè teſtatam facies. Pluribus hîc tecum non agam, neque aliquid ad tuam præfationem Academicis noſtris inſcriptam reſpondebo. Si te effecturũ aliquid ſperas, neruoſè diſputes, inertes declamationes, fictas ſuſpiciones, putidas calumnias poſthac mittas oportet. Οὔτε ἐκ θύμρας λόγχη, οὔτ' ἐκ τοιούτων λόγων ἀνὴρ ἀγαθὸς γίνεται.

Vale.

LIBRORUM CAPITA

De Sacris literis. Liber 1.

De Sacra literarū scientia. Liber 2.

De Ecclesia. Liber 3.

De Conciliis. Liber 4.

De Patribus. Liber 5.

De Firmamentis pactum. Liber 6.

De Historia. Liber 7.

De Paradoxis. Liber 8.

De Sophismatis. Liber 9.

De Omni genere Tropum. Liber 10.

Universidad de Deusto
Biblioteca

LIBRORVM CAPITA.

De Sacris literis.	Liber 1.
De Sacrar. literarũ sententia.	Liber 2.
De Ecclesia.	Liber 3.
De Conciliis.	Liber 4.
De Patribus.	Liber 5.
De Firmamentis patrum.	Liber 6.
De Historia.	Liber 7.
De Paradoxis.	Liber 8.
De Sophismatis.	Liber 9.
De Omni genere Testium.	Liber 10.

PRIMVS LIBER, DE SACRIS LITERIS.

DVRÆVS, Folio 4.

CVM varias sunt hæreticorum fraudes, tum illam mihi (VVhitakere) tota quidẽ responsione, sed maximè initio exprimere videris. Etenim cùm summam vestrorum hominum diffidentiam Edmundus Campianus luce clarius ostenderit, adeo nullam agnoscis, vt ne in leuissimi metus suspicionem eos aliquando incidisse admittas. Quod recténe, an secus feceris, non est difficile iudicare: Quæ enim maior diffidentia esse potest, quàm diuinis ipsis codicibus vim & manus inferre?

WHITAKERVS.

CVM hæreticorum varias semper extitisse fraudes intelligo, Duræe, tum me nec hæreticum esse, nec illarum artium, quibus hæretici vtũtur, peritum profiteor. Quo maiorem à te mihi factam esse iniuriam conqueri meritò possum, quòd cùm apertè Campiano respondérim, & núllã vnquam fallendi voluntatem ostenderim, vbique tamen fraudis, mendacii, calumniæ in tuo libro accusor. Id quàm piè veréque feceris, erit deinceps in reliquo sermone, fauente Christo, manifestum. E-

nimuerò si fraudes odisti & simplicem argumentorum explicationem desideras, sique veras rationes è suis principiis, locisque sumptas, ab omni fallacia & fuco alienas ingenuè consectaris, spero ex hac nostra concertatione id te cõmodi percepturum, vt infinitas tuorum fraudes sentias, & te hactenus in perniciosis miserisque erroribus versatum esse fatearis. Ego certè vt semper vincti potiùs malui, quàm fraude vincere videri, ita nũc tecum bona fide agam, & nullam plagam declinabo, quam mihi causa inflixerit, & id mihi summodo proponam, vt Christus vincat, hæreticũs cadat: tèque vicissim oro, vt mentem liberam ab omni præiudicio ac Sophistica semotam ad legendum afferas, nec quid defendendum suscepueris, sed quid defendi possit & debeat, expẽdas. Ita mecum redibis in gratiam, & fugies illorum fraudes, qui te nimium diu cum tuo damno decepuerunt. Quare bonis auspiciis ad rem, librúmque tuum veniamus, & quam nobis Campianus diffidentiam ac desperationem obiecit, eam tu clarissimè demonstratam fuisse dicis, ac mihi qui talem nullam agnoui, succenses. Mitte istam, Duræe, Campiani tui fictam de nostra diffidentia querelam. Qui timidi sunt, possunt aliis ignauiam exprobrare, nec vlla causa est, quamobrem vos tantopere metuamus, quos certum est, nunquam in prælio posse consistere, nisi scripturæ cogantur in ordinem, & Christus è prælio victus excedat. Nos si causæ diffidimus, amentes sumus, quam non minùs certam, ac veram esse scimus, quàm lucere solem, & Christum esse veræ religionis ac doctrinæ magistrũ. Si enim fallimur, nos Christus, Prophetæ, Apostoli tefellerunt, quorum instituta doctrinámque defendimus: & si nostra falsa sunt, quæ tandem possunt illis esse veriora? Tantùm ergo

abest, vt aliquid desperemus, vt contrà palàm religionem nostram profiteri cum summa παῤῥησία nunquam dubitemus: & semper hactenus parati fuimus πρὸς ἀπολογίαν, quotiescunque occasio po- 1. Pet. 3. 15.
stularet, vt rationem eius spei, quæ in nobis est, redderemus, erimúsq; in posterum (spero) tantò acriores veráque fiducia pleniores, quantò vehemẽtiùs à vobis oppugnamur. Noli ergo nimium tibi, Duræe, tuisue commilitonibus confidere, aut de tuorum aduersariorum diffidentia polliceri. Affer quam potes vim, quæ arma, quos socios, quem apparatum: senties nec animos nobis, nec vires deesse, nec tibi ante victoriam triumphandi causam fuisse. De vi autem quam diuinis codicibus illatam à nobis esse dicis, postea respondebo, quando ad discutiendam librorum Apocryphorum authoritatem accedimus, quòs à diuinis scripturarum libris secernere tantùm abest à vi atque iniuria, vt qui hos ad illos tanquam pares adiungit, quod vos facere soletis, vim scripturis verãm afferre meritò videantur.

DVRÆVS, Fol. 4. & 5.

Et tamen hîc tu nobis miram tuorum fiduciam prædicas. Thrasonicè sanè. Sed illud velim mihi respondeas. fortissime tibi an timidus potiùs miles videtur, qui non alia lege manus cum hoste conferere audet, quàm vt illi liceat, hosti quibus voluerit armis interdicere sibi quæ libuerit sumere? Hic vester pugnandi mos est, vt nullis neque Ecclesiæ Catholicæ, neque Conciliorum, neque sanctorum Patrum armis feriri vos sinatis. Sola igitur nobis (fortissimi milites) scripturarum arma relinquitis, atque vtinam hæc integra: veteres nimirum hæreticos imitati, de quibus Tertulli-

anus de præscrip. aduersus hæreticos: Ista hæresis quasdam scripturas non recipit,&c. *Et quam vnquam disputationem cum Catholicis instituistis, cuius vos non maximè postea pœnituerit. Exemplis non immorabor. Vnus omnium instar Campianus ipse erit, cum quo tota disputatio rationes conciones vestras, cœnàsque effecit: & quàm infeliciter hæc vobis prælia cesserint hactenus, vel summi ducis vestri exemplo discite, qui se ab Ecclesia Catholico sacerdote victum sentiens, in hæc verba prorupit*, Nec propter Deum hæc res cœpta est, nec propter Deum finietur.

WHITAKERVS.

2 Dum veram nostrorum hominum fiduciam constantiámque prædico, nihil facio, quod dignum sit huius contumeliæ acerbitate. Sed mitto probra, quæ tibi doleo tam fuisse trita, atque ad id quod quæris, respondeo: quando erit instituta de religione quæstio, vt vtra pars duarũ aut plurium verum defendat, intelligatur, id nisi ex Canonicis scripturis cognosci ac diiudicari nullo modo posse. Qui ergo volunt in hac causa vincere, istis duntaxat armis vti debent, quæ sola sunt in hoc genere pugnæ legitima. Non enim quemadmodum in bello fas est quoduis telũ arripere, quo hostẽ ferias, ita in hac religiosa militia licet quicquid ad manũ venerit in aduersariũ torquere: sed aut promenda arma sunt ex scripturarũ & Spiritus sancti armamẽtario, aut hostis nullus vnquam prosternetur. Nam hominum iudicia incerta sunt, nec plagam dare mortiferam possunt: si vis hæreticũ interficere, eum debes scripturis armatus aggredi, aut frustra Ecclesiam, Concilia, Patres ob-

tres obiicies, quæ sine scripturis nihil omnino in hac pugna valent. Propheta ait *Totus sermo Dei purgatissimus est, clypeus est recipientibus se ad ipsum. Ne adiicito ad verba eius.* Et quæcunque sunt viro Dei necessaria, ea ex scripturis petenda sunt, siue doctrinam veram confirmare, siue falsam refutare, siue vllam officij sui partem exercere instituit, quemadmodum clarissimè Apostolus ad Timotheum scribit. Hoc gladio spiritus omnes aduersarij veritatis concidunt & iugulantur. Cúmque innumeræ in ecclesia hæreses anteactis temporibus extiterint, nulla vnquam hactenus oppressa fuit aliis, quàm scripturarum, armis: atque id Patres ipsi summa consensione docent, ex scripturis solis & hæreses damnandas, & omnes de religione controuersias constituendas esse. Itaque Constantinus Patres Nicenos hortatur, vt cum Euangelici atque Apostolici libri, & veterum Prophetarum oracula nos perspicuè doceant, quid de diuinis sentire oporteat, ἐκ τῶν θεοπνεύστων λόγων, hoc est, ex sacris literis, sumant explicationem eorum, quæ in quęstionem vocantur. Quod & in illo Concilio obseruatum fuit Contra Arrium, & in omnibus deinceps piis Conciliis valuit aduersus omnes omnium temporum hæreticos. *Non enim relictus est* (vt inquit Hilarius) *hominum eloquis de Dei rebus, præterquam sermo Dei: omnia reliqua & arcta, & conclusa, & impedita sunt, & obscura.* Quare Augustinus cùm legitimæ disputationis formam præscribit, id imprimis monet, vt *codices canonici præsto sint: itarẽ posse ad inquisitionis terminum perduci.* Et tamen nostram rides pugnandi rationem, quia nullis Ecclesiæ, Conciliorum, Patrum armis feriri volumus, nósque fortissimos milites ἐφοπλίτας vocas, quia sola scripturarum arma relinquimus. Quid?

Prouer 30. 5.6.

2. Tim. 3. 16. 16 17.

Ephes. 6 17.

Theodoret. lib. 1 cap. 6.

Hilar. de Trinit. lib 7.

August. Epist 163.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Num potes istis armis vlla inuenire meliora? aut quamobrem nos, quia his confidimus, reprehendis? An hæc tibi tuísque non sufficient? Dic nunc (quæso) Duræe, vtrorum censes causam esse potiorem, nostrámne, qui solis scripturis contenti sumus, atque his muniti & nostra defendere, & aliena euertere possumus, an vestram, quæ salua esse non potest, si solis scripturis nitatur? Itaque initiò statim cogeris fateri te inermem nudúmque in aciem prodire, si sola tibi scripturarum arma relinquantur.

Etsi verò Ecclesiæ suffragia, Conciliorum decreta, Patrum scripta, quæcunque sacris literis consonant, suscipimus ac probamus, tamen religionis authoritatem ex ipso Deo pendere intelligimus, eáque de causa fidem nostram, quam in Dei voce constitutam esse oportet, hominum placitis submittere nolumus, & nobis scripturas reseruamus, vobis alia omnia libenter relinquimus, quæ cum scripturis non conueniunt. In quo quid aliud facimus, quàm quod antiqui patres & fecerunt ipsi, & nos etiam facere docuerunt? Nam quod Ecclesiam, & Concilia, & Patres nobis opponis, atque hac armatura fretus in prælium descendis, nósque sola scriptura armatos his copiis vinci posse speras: audi quid tibi respondeat Augustinus, *Proinde*, inquit, *siue de Christo, siue de eius Ecclesia, siue de quacunque alia re quæ pertinet ad fidem vitámque nostram, non dicamus nos, nequaquã comparandi ei qui dixit, Licet si nos, sed omnino quod sequutus adiecit, si Angelus de cælo vobis annunciauerit præterquã quod in scripturis Legalibus & Euangelicis accepistis, Anathema sit.* Vides ergo scripturarum arma non contra homines tantùm, sed etiam contra Angelos firma esse, siq; Ecclesia aliquid attulerit, præter quam quod in ipsis

Augustin. contra liter. Petil Donat. li 3. cap. 6.

in ipsis scripturis traditum fuerit, nullo modo audiendam esse. Cuiusmodi iam hæc tua arma erunt, non bello sacro, sed Anathemati deuota: Quid verò nunc deinde facies? An ad Concilia confugies? Si Augustinum audires, non tu istis armis tantopere confideres. Potuit enim Conciliis Augustinus Maximinũ Arrianum vrgere, sed hoc tamen modo pugnare noluit: Itaque iubet Concilia à disputatione prorsus remoueri, *Nec ego Nicenum, nec tu Arimínense debes tanquam præiudicaturus proferre Concilium. Scripturarum authoritatibus, res cum re, causa cum causa, ratio cum ratione concertet.* Hanc concertandi legem, quam Augustinus æquissimam putauit, cur non admittis? In Patribus verò quodnam tibi contra scripturas præsidium esse possit, qui suam ignorantiam ingenuè confitentur, & nunquam audiri, nisi quando scripturas rectè interpretantur, à quoquam postulant, & Lectori liberum relinquunt de ipsorum scriptis iudicium? Quare si nos omnem legitimam disputationem ad scripturarum authoritatem reuocamus, rectè facimus, atque his armis tecti oppugnari possumus, vinci nunquam profectò possumus. Sed de his tuis armis plura pòst nobis dicenda sunt. Quòd verò optas vt hæc vobis arma integra relinquantur, libero te ista cura. Vtere scripturis dum voles, Duræe, & nos scripturarum telis aggredere: nunquam nos de iniuria conqueremur, nec genus hoc pugnæ iniquum esse clamabimus, vt vos soletis, quo minus vincant ij, quorum erunt hæc arma meliora. Cùm verò vel scripturas Apocryphas obtruditis, vel hominum inuenta cum diuinis oraculis commiscetis, talem quidem pugnam meritò repudiamus, nec illam vnquam contra nos valere patiemur. Neque verò, quando

Augustin. contra Maximin. lib. 3. cap. 14

scripturas suppositicias explodimus, vereri debemus, ne nos illa Tertulliani sententia attingat, quam recitas, *Ista hæresis non recipit quasdam scripturas*. Hæc enim ille de priscis hæreticis dixit, qui vel Prophetarum libros, vel totum vetus Testamentum, vel Noui Testamenti partes nonnullas respuerunt. Nos scripturas recipimus, & quidem integras, nullâque syllaba diminutas, quemadmodum omnes intelligunt, qui æquo iudicio præditi sunt. Qui verò *vestras adiectiones & detractiones* considerabit, quibus scripturis *ad dissipationem instituti vestri interuertitis*, vt Tertullianus loquitur, is hæc verba multò rectiùs ad vestram sectam pertinere iudicabit.

De præscrip.

Disputationes verò nostras cum hominibus vestris institutas nullas scio, quarum nos vnquam pœnitere oporteat, nec tu vllam potes ex tam multis, quæ intra annos paucissimos in variis locis habitæ sunt, commemorare vobis honorificam ac salutarem. Euolue annales, & exitum disputationum intuere. Quoties Lutherus, Melanchthon, Zuinglius, Bucerus cum aduersariis cõgressi sunt, testatur orbis victos semper pontificios abiisse, & nostrum numerum in dies factum esse auctiorem. Exempla disputationum, quibus te nolle immorari dicis, prudenter à te prætermissa sunt. Fortè nimirum Bernensem intelligis, in qua postquam Conradus Tregerus Augustinianus causæ pontificiæ patronus sensit nulla sibi concedi nisi scripturarum arma, quod tibi etiam iniquissimum videtur, repentè aufugit, nec ingredi sermonem voluit: vnde mox in Bernensium finibus consequutus est papismi interitus: aut Posiacenam, quam pontificij desertam reliquerunt, in qua Cardinalis Lotharingus egregiam suæ timiditatis ac diffidentiæ confessionem edidit, *Vtinam*, inquit, *aut ille mutus, aut nos surdi fuissemus*: aut Londinensem, in qua pontificij præsules, vt disputarent, nullis induci conditionibus potuerunt. Hæc illa sunt aliáque huiusmodi exempla, quorum nos nunquam certè pœnitebit, & quorum recordationem vobis molestissimam esse necesse est. Et quanquam victi toties fractas has & disiectas copias instauratis, ac nos denuò in certamen euocatis, quid tamen aliud facitis, quàm vobis ipsis manus affertis? Nunquam mihi crede Duræe disputando, scribendo, docendo vincetis. Erunt semper, quorum vos sapientiæ ac spiritui nunquam resistetis. Vestræ artes aliæ sunt, quæ nisi plus vobis, quàm istæ profuissent, iamdudum periissetis. Nam quod de Campiano, & concionibus, cœnísque nostris narras, in eo nimium vanis tuorum rumusculis tribuis. Campianum vellem ipse disputantem audisses, eiúque tanquam astipulator assedisses: credo non illum tantum esse virum iudicasses, vt nostras conciones, ac cœnas rariores facere posset. Nec verò nunc templa nostra minùs quàm prius populis referta sunt, vt tu suspicaris, qui si vestrarum concionum & cœnarum orbitatem reputasses, nunquam de nostra infrequentia meminisses. Si qui diffluunt, mirum non est: non enim omnes ex nobis sunt: nam si fuissent ex nobis, omnino permansissent nobiscum. Horum discessu, qui quouis doctrinæ vento circumferuntur, nos nullum damnum accepimus, & vobis istas non inuidemus accessiones. Postremò quod de Eckio & Luthero scribis, indignum est responsione. Lutherum Eckius vicit? Quis id vnquam præter te dixit? Nimiùm faues tuis Duræe, quando cum Luthero Eckium comparas, qui quanquam erat audax, & gloriæ cupidus, plus tamen

Sleidan. li. 6.

1. Ioan. 2. 19.

semper pontifici suo, quàm Luthero nocuit. Dum enim decreta hominum contra scripturas defendit, Luthero victoriam semper illustrem præbuit. Illa autem verba, quæ commemoras, Lutherus non de suo instituto, quod sanctissimum fuisse ipsa exordia testantur: sed de aduersariorum suorum, atque huius inprimis Eckij importunitate protulit, qui non tuendæ religionis ac veritatis studio, sed honorum ac munerum spe inducti sunt, vt Luthero repugnarent, nullúmque finem reclamandi facerent. Quod ergo Lutherus de suis aduersariis dixit, id tu parum ingenuè Cocleum tuum sequutus, ad ipsum Lutherum transfers, qui tantùm abfuit ab ista impietate, vt si vel minimum initio à pontifice impetrare potuisset, mox quieuisset: quando nihil pontifex emendari patitur, coactus est Christi Euangelium ac doctrinam à pontificiis sacrilegiis vindicare. In quo nihil aliud, nisi Dei gloriam suíque officij rationem spectauit.

DVRÆVS, Fol. 5.

Eò vos insaniæ deueniſſe quæritur Campiane, vt ſanctorum maieſtatem Bibliorum fœdiſſimè violaueritis. Quod tu dum factum negas, quid aliud quàm ſacrilegium mendacio cumulas? Iacobi epistolam Lutherus (*inquit Campianus*) cõtentiosam, tumidam, aridam stramineã, flagitiosam Apostata nominat, atque indignam cẽſet spiritu Apostolico. *Hæc tu nimium acerba, nimium impia ac blaſphema præceptoris tui cõuitia officiosè admodum mollire ſtudes. Culpã à Luthero in alios pulchrè derinas. Euſebium nimirum, inquis, de illa epiſtola ſcribit,* ἰσέον ὡς νοθεύεται. i. velim omnes id intelligere, eam epistolam, quæ Iacobo affingitur, esse adulterinam. *Quid à te fraudulẽtius, quid malitioſius citari potuit? Nihil enim aliud Euſebius, quàm hanc epiſtolam à quibuſdam Iacobi nõ haberi dixit.* νοθεύεται enim *libri dicũtur, qui alterius eſſe authoris putãtur, quàm illius cui vulgò aſcribuntur. Verùm hanc de Authore dubitationem nihil de Canonica eius authoritate detraxiſſe ſatis illa quæ ſequuntur verba indicant: quibus ſcribit illam à plurimis Eccleſiis publicè receptam eſſe, & non alio eam loco haberi, quàm epiſtolam Iudæ, quam ab illo reiectam fuiſſe neque vos ipſi dicere audetis.*

WHITAKERVS.

3 Qualem te simus deinceps habituri ex istis principiis præsentio. Optarem potiùs rem fuisse mihi cum aduersario modestiore, vt verborum acerbitate prætermissa, Christianam de religione contentionem disquisitionémque institueremus. Tu statim egressus è carcere prorumpis ad conuitia, & nobis insaniam, sacrilegia, mendacia, impia, blasphema cõuitia, fraudem, malitiam exprobras. Hæc ornamenta sunt & lenocinia dictionis tuæ. Ego tibi pro his iniuriis conscientiam mentémque meliorem exopto. Respondi Campiano Lutherum de epistola Iacobi odiosissimis verbis accusanti, non esse Lutheri nouum hoc de illa epistola iudicium, & testem Eusebium adduxi, qui hãc epistolã disertè *adulterinã* nominat. Quod verbũ si fuit in Eusebio tolerandũ, quid Lutherus admisit, quãobrẽ magni criminis reus ageretur, si mi-

Euseb. lib. 2 cap. 23. ἰσέον ὡς νοθεύεται.

nùs fortè de hac epistola honorificè scripsit? Eusebium dicis id tantùm voluisse, hanc epistolam à quibusdam Iacobi non haberi, in quo vim & verbis & sententiæ Eusebij manifestam affers. Primùm enim non ait à quibusdam hanc epistolam Iacobi non haberi, vt tu affirmas, sed palàm suum iudicium verbis apertissimis declarat, ἰστέον ὡς τὴν μὲν, hoc est, *intelligendum, hanc epistolam quidem adulterinam.* Deinde, si non fuit cõscripta à Iacobo, à quo tandem eam fuisse scriptã existimemus? Quisquis ille fuit, se quidem Iacobum Dei, & Domini Iesu Christi seruum vocat. Aut ergo Iacobus huius epistolæ author erat, aut omni modo adulterinam esse epistolam constat. Nam quos spiritus sanctus voluit sacras scripturas edere, ij nũquam solent aliena & suppositicia nomina libris suis præfigere. Perinde ergo valet siue illam dicas esse ἀπόκρυφον, siue à Iacobo scriptam esse neges. Ita vt tuam interpretationem vel maximè recipiamus, hanc epistolam ab Eusebio improbatam esse, necesse est fateamur. Verùm aliud dicere Eusebium satis ex ipsis verbis liquere potest. Cùm enim istam adulterinam esse dixisset, mox subiungit rationem, *quandoquidem non multi veteres eius meminerunt.* Ex quo satis perspicimus, non adulterinam ab Eusebio vocari, quia scripta non sit à Iacobo, sed tamen ab alio non minoris authoritatis viro, sed quia non putauit Eusebius illam in numero scripturarum Canonicarum ponendam esse, quod inde colligit, quia fuit vetustis authoribus ignota. Si enim germana ac θεόπνευστος fuisset, illam etiam antiqui Patres agnouissent. Hæc Eusebij est de hac epistola ratiocinatio, quæ tuam interpretationem prorsus euertit. Atque hoc etiam magis perspicuum est ex iis, quæ in hoc loco consequuntur. Cùm enim ait

ait hanc epistolam esse cum reliquis publicè receptam, in plurimis Ecclesiis, satis indicat à nonnullis fuisse repudiatam vt verè adulterinam. Si nondum intelligis mentem Eusebij, lege quid alibi scribat, & noli negare quod est apertissimum. Enumerat Eusebius libros omnes noui Testamẽti, quorum alios vocat ὁμολογουμένους, id est, certos & exploratos, de quibus nemo dubitat: alios verò ἀντιλεγομένους, hoc est dubios, nec receptos ab omnibus: quo in numero hanc Iacobi epistolam relinquit, quod non feciſſet, si illam aut ab Apostolo Iacobo, aut à viro Apostolico conscriptam fuisse iudicasset. Tum vt planiùs intelligas veteris Ecclesiæ de hac epistola iudicium, admonendus es eam esse etiam ab Origene prætermissam, quando Canonicos Noui Testamenti libros enumerat, quemadmodum apud Eusebium legimus, ex quo illam Origeni visam esse minimè Canonicam & genuinam manifestum est. Hæc clara sunt nec tuis tenebris obscurari possunt. Potui te etiam pontificiorum testimoniis vrgere, quibus nondum constat de huius epistolæ authoritate, quò deinceps in Lutherum horum exemplis æquior esse discas. Euseb. lib. 3. cap 25. Euseb. lib. 6. cap. 25.

Sed tuum nunc argumentum expendamus, quo nihil hanc dubitationem de Canonica huius Epistolæ authoritate detraxisse concludis. Scribit enim Eusebius Iacobi & Iudæ Epistolas in plurimis ecclesiis publicè receptas esse, ex quo effici has epistolas Eusebio visas esse Canonicas. Sic te disputare tui magistri docuerunt? Eusebius ait has epistolas esse in plurimis ecclesiis receptas, ergo illas esse Canonicas confitetur. Contrà meliùs valebit, Eusebius ait has epistolas non esse ac omnibus receptas, ergo non putat esse Canonicas. Verùm vt omnes planè sentiant, nul- δεδημοσιευμένας.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Lib. 3. cap. 3. δεδημοσι ἀ μέρον.

lam in argumento isto vim inesse, alium ex Eusebio locum proferam. Librum Pastoris, quem Hermæ vulgo tribuunt, Eusebius in ecclesijs receptum fuisse scribit, quem tamen ἐν νόθοις numerat. Lib. 3. c 25. Quare, quod has epistolas in ecclesiis publicè vulgatas lectasque affirmat, id illarum Canonicã authoritatem non euincit. Quòd verò ais, ne ipsos dicere audere, Iudæ epistolam ab Eusebio reiectam fuisse; tũne audes aut potes negare, ideo esse Eusebij de vtriusque hisce epistolis iudicium aut nescis hanc ab Eusebio positam esse in libro ibid. ἀντιλεγομένοις? Iam recognosce, Dureę, locum huius omnem, & nisi planè habes in animo vitiũ interpretationis tuæ defendere, atque in errore perstere, istis tam veris, támque perspicuis assentiere. Ita enim veteres, vt vides, non tantùm de authore huius epistolæ, sed etiam de authoritate dubitarunt.

DVRÆVS, Fol. 6.

Hieronymum deinde velut alterum causæ tuæ patronum profers. Epistola Iacobi (*inquit Hieronymus*) ab alio quodam sub eius nomine edita asseritur: *sed quid hoc ad rem? Num quia quosdam asseruisse refert ab alio sub Iacobi nomine editam, mox de illius authoritate dubitare censendus est? Quid ergo de Caluino dices, qui disertis sanè verbis epistolæ ad Hebræos Paulum esse scriptorem negat? Quòd si Hieronymum integrum protulisses, sycophantam te esse atque impostorem facile omnes vidissent. Sic enim sequitur,* Licèt paulatim tempore procedente obtinuerit authoritatem. *Quid ad huius epistolæ authoritatem confirmandam apertius ab Hieronymo dici potuit.*

WH

WHITAKERVS.

Ex his verbis Hieronymi satis intelligimus, fuisse olim de huius epistolæ authore dubitatum, quæ dubitatio ipsam epistolæ authoritatem ac fidem necessariò attingit. Qui enim dubitant Iacobúsne hanc epistolam ediderit, cuius in epistolæ exordio nomen inscribitur, an eam alius aliquis Iacobo affinxerit, sub eiusque nomine diuulgarit, ij planè iudicant, nescire se, quid de huius epistolæ authoritate statuant. Tum si Hieronymo ipsi visa est hæc epistola esse Iacobi, cur non illorum suspicionem improbat, qui eam ab alio quodam editam asserebant? Cùm enim narrat sic asseri, nec quod asseritur sibi displicere significat, quis non ipsum ita vt asseritur, seu fisse fateatur? At Caluinus, inquis, Paulum epistolæ ad Hebræos scriptorem fuisse disertis verbis negat. fateor. Num verò hanc epistolam sub Pauli nomine editam scribit? Nihil ergo dissimilius esse potuit. Nam Iacobi epistola ipsum Iacobi nomen tanquã authoris sui refert. Quare qui negat hanc epistolam scriptam esse à Iacobo, is epistolam supposititiam vocat, eique fidem omnem derogat. At in illa ad Hebræos epistola nusquã Pauli nomen reperitur; nihil ergo est, quo minus illam nõ esse à Paulo editam, & tamẽ esse Canonicã teneamus. Sed hic in me petulãtius incurris, tuaque probra iactas. Quamobrem verò, & quę huius offensionis causa fuit? *Hieronymum* (inquis) *mutilum protuli*, atque aliquid prætermisi: Imò ne hoc quidẽ, Dureæ, prætermisi, quod tu prætermissum criminaris. Pag. 10. lin. 12. Sic enim in libro meo scripsi, *Verùm, inquies, recepta deinceps fuit: idque et iã Hieronymus affirmat,*

Hieron. in Catal.

Nihil ergo dissimulaui, & te tam acerbum sine causa fuisse miror. Sed quid si epistolam hanc Hieronymus scribit paulatim obtinuisse authoritatem? Ergo illud erit falsum, olim fuisse dubiam huius Epistolæ authoritatem? Si fuisses tam æquus, tamque attentus, quàm debebas, non fuisse hanc epistolam ab omnibus probatam animaduertisses, vel ex eo, quòd eam Hieronymus paulatim *procedente tempore* authoritatem obtinuisse dicit. Quod enim paulatim, & temporis decursu authoritatem acquirit, id initiò statim summam authoritatem non habuit: hæc autem Epistola paulatim authoritatem obtinuit: ergo authoritate aliquando caruit. Et qualem verò authoritatem obtinuit? Sic Græcè Hieronymus loquutus est, αὐθεντίας πνὸς ἐπελάβετο. .i. *authoritatem quandam obtinuit.* Quid scribi tenuiùs remissiúsque potuit? Siccine de Canonicis scripturis & diuinis libris loquendum erat, *paulatim, & tempore procedente, & quandam authoritatem obtinuerunt.* Satis ergo manifestum est, quid de hac Epistola Hieronymus iudicârit. Et vt hãc Epistolam ait quandam authoritatem obtinuisse, sic etiam de Hermæ libro scribit, eum in quibusdam Orientalibus Ecclesiis publicè lectum fuisse: nec proinde tamen opinor, Hermæ Pastorem in libris Canonicis recensebis. Quare quod tu apertissimũ dicis ad huius Epistolæ authoritatem comprobandam, id mihi incertissimum atque obscurissimum videtur: & tibi nunc etiam videri existimo. Aliquid ergo posthac apertiora afferas oportet, si nos aliquid docere cupias.

DVRÆVS.

DVRÆVS, Fol. 7.

De qua vt fuisset aliquando dubitatum, quis nõ videt deinceps potuisse ab Ecclesia recipi? Nolle verò te quærere, ais, quo iure recipi potuerit tem poris successione, quæ semel fuit repudiata. Num tu ignoras de Apocalypsi Ioannis, & de duabus illius epistolis, aliisque libris, quàm multi olim dubitârint, de quibus nunc dubitare nefas est? Et vt tuis te vinculis arctiùs constringam, cùm dubitatum fuisse de Iacobi epistola paulò antè notâris, si nulla deinceps temporum successione quam initiò non habebat, fidem obtinere potuit, nec adhuc quidem Canonica censenda est. Quid ergo sibi vult, quod mox subiungis, Eam nos quidem suscipimus, &c. *Quò hîc te vertes? Bene tamen habet, quòd tam bellè vobis cum magno vestro propheta Martino Luthero conueniat. Audiamus Ioannis Caluini, Deus bone, cuius viri iudicium à te prolatum.* Ego quia, &c. *Sileant ergo omnes, αὐτὸς ἔφα scilicet. Quid plura? Nisi vt Gregorij vos Nazianzeni verbis alloquar. Si Caluinus vester Moses est, nubem ipse quoque ingrediatur: &c. Vobis sat scio vester Caluinus Moses est.*

WHITAKERVS.

5 Id mihi verò, Duræe, dubium nũquam fuit, possitné liber aliquis, de quo nonnulli dubitârunt, deinceps sine vlla dubitatione recipi: sed liceátne quem librum constat olim pro adulterino ac supposititio habitum fuisse, eum paulatim tacita approbatione Canonicum fieri. Si enim

Epistola Iacobi spuria est, quemadmodũ Eusebius scribit. sique illam nõ Iacobus, sed alius quidã sub nomine Iacobi edidit, quemadmodum à nõnullis affirmari Hieronymus author est, nec ab initio sẽper authoritatem insitam propriámque habuit, nunquam certè temporum spacio Canonica fieri potuit, quæ non Canonica fuit aliquando. Quicquid enim Canonicum est, id semper Canonicum fuit, nisi fortè posse homines putemus, qui libri nõ sunt Canonici, eos authoritate sententiáq; sua Canonicos creare. Si ergo fuit Epistola Iacobi meritò vnquam repudiata, nec authoritatem diuinam habuit, cùm primùm prodiit in lucem, nullis vnquam poterit hominum iudiciis comprobari. Sed vtcunque fuerit à nonnullis olim huius epistolæ suspecta fides, tamen nulla fuit legitima huius suspicionis causa, neque illam omnis Ecclesia repudiauit, quemadmodum ex Eusebio cognoscimus: & illam nos quidem suscipimus, ac probamus, ab eorúmq; iudiciis prorsus dissentimus, qui vel nũc illam non recipiunt, vel olim respuerunt. Simile nostrum est de cæteris illis libris, quorum meministi, iudicium. Omnes recipimus, colimus, pro diuinis & Canonicis agnoscimus. Quid potes amplius postulare, aut quorsum nobis litem non nostram impingis? Accusa veteres, quos de his libris duriùs & iniquiùs iudicasse constat: si illi tuã nullam reprehensionem meruerunt, quid Lutherum? quid alios criminaris, qui nihil dicũt, quod illi nõ dixerũt: denique, quod iniquissimum est, quid nobis molestus es, qui nec veteres, nec recẽtiores in hoc iudicio sequimur aut probamus? Verùm hîc me vinculis quibusdam constringis. Dixi enim fuisse olim de Iacobi epistola dubitatum: si ergo non potuit fidem obtinere temporum successione, ne adhuc quidem Canonica cẽsenda erit. Fuit quidem de hac epistola dubitatum, sed nec ab omni Ecclesia, & immeritò. Quanquam ergo paulatim obtinuit authoritatem, id est, recepta atque agnita publicè fuit, tamen diuinam authoritatem ab eo vsque tempore habuit, quo primùm scripta à Iacobo in manus hominum venit. Sic me ex tuis vinculis laqueisque expediui. Nec debes nobis vitio vertere, quòd à Luthero dissentiamus. Quãquam enim Lutherũ perspicimus nõ sua primùm opinione commotum de libris illis dubitasse, sed in eo veterum vestigia sequutum esse, tamen nobis Lutheri hac in re displicere iudicium palàm profitemur. Lutherum, si placet, aggredere, cũ eoque litiga, quamobrem veterum quorundam sententiam de hac epistola iniquiorem admiserit. Caluinum verò quare nunc exagitas? an quia hãc epistolam non repudiauit, reprehendendus à te Caluinus fuit: Ita & Lutherum de hac epistola dubitantem, & Caluinum non dubitantem insectaris. Siue ergo hoc, siue illud dicimus, tuum maledictũ non effugimus. Ἐφωνείας verò tuas, quibus nimium delectaris, prætermitto. Nec propheta nobis Lutherus est, nec Moses Caluinus, nec nos à cuiusquam hominis ore pendemus: nec illud, αὐτὸς ἔφα, cuiquam nisi Deo soli deferimus. Vobis quidem põtifex Romanus non modò propheta aliquis est, sed prophetis omnibus & Apostolis maior, par Christo, quasi quidã in terris Deus, vt tute intelligis, & agnoscis.

DVRÆVS, Fol. 8.

Sed denuò ad Lutheri tui defensionem recurris. Negas itaque Iacobi epistolã stramineam, tumidã, & indignã spiritu Apostolico vocari. Audi igitur

Lutheri verba, Iacobi epistola (*inquit*) contentiosa, tumida, arida, straminea, indigna est Apostolico spiritu. *Et tu quidem valde puer es, si ignoras, Lutheri etiamnum discipulos in magistri sententia permanere. Vitus Theodorus aut*

In præfat. in nou. Testament.

Epistola Iacobi in aliquot locis reprehensibilis est, &c. *Vt Magdeburgenses, reliquósque prætermittam, Pomeranus in cap. 4. ad Roman. illam epistolam negat reliquis libris annumerari posse, qui iustitiam fidei prædicant. Tibi verò VVhitakere, ignosco, qui exemplaria VVitembergæ tantùm, vel Argentorati excusa legeris. Nam quæ Ienæ olim edita fuerunt vidisses, rem tam certam tam audacter non negares. Hanc tam rigidam præceptoris sententiam molles Lutherani correxerunt, veterum hæreticorum ingenium imitati, de quibus Tertullianus, de præscript. Cæterùm nec suis præsidibus reuerentiam nouerunt. Mentior etiam si non à regulis suis variant inter se*, &c.

WHITAKERVS.

6 Nec mea Lutherus defensione indiget, nec ego in animo habui Duræ, vt hanc Lutheri opinionem defenderem, nec de cuiusquam hominis priuata defensione magnopere laboro. Quum tamen viderem accusatum à Campiano Lutherum, vt ego putabam, iniustè, licuit mihi falsum crimen verbo notare. Itaque Iacobi epistolam esse his contumeliis, quas Campianus commemorat, à Luthero affectã negaui, quia in Lutheri libris nihil tale potuit reperire. Tu iam verba ipsa profers, quæ tamen nec vidi vnquam, nec qui se vidisse

diceret, conueni. Vtcunque se res habet non magni refert. Nobis enim Lutheri quæque dicta minimè præstanda sunt. Quanquam mihi planè suspectam esse fidem tuam profiteor, & te aliorũ fictis auditionibus nimium tribuisse suspicor. Primùm enim vidi quandam Lutheri præfationẽ antiquissimam, editam anno 1525. Wittembergæ, in qua Iacobi epistolam præ Petri ac Pauli epistolis stramineam vocat. Sed hoc cum tuis conferendũ non est. Deinde cùm alij pontificij volunt ostendere Iacobi epistolam à Luthero stramineam esse dictam, hanc ipsam præfationem, atque hæc verba proferunt, de tuis nullam mentionem faciunt. Denique cùm videam in quadã præfatione hanc epistolam præ alteris stramineam dici, non existimo in eadem præfatione ἀπλῶς, & tumidam & aridam, & contentiosam, & stramineã, & spiritu Apostolico iudignam nominari. Quare dum nouã hanc editionem tuã video, ἐπίκειν malo, quàm aliquid temerè in alterutram partem affirmare. Nec ita sui rerum imperitus, vt quid nonnulli Lutheri discipuli de hac epistola iudicarint, ignorarem. Nihil ergo opus fuit vt Theodori Viti, aut Magdeburgensium, aut Pomerani iudicia recitares, & paginas tuas testimoniis completes otiosis. Quid enim si illi Iacobi epistolam reiiciunt? Ergo est perspicuum hanc epistolam à Luthero aridam, tumidam, contentiosam, stramineam, Apostolico spiritu indignam appellari?

Sed mihi tamen pro tua humanitate ignoscis, qui nullas viderim nisi Argentinenses, aut Wittembergenses editiones. Vidi verò latinam Francofordiensem, nec tamen in istis omnibus hæc tua videre potui. At si Ienensem legissem, rem tam certam nunquam profectò negassem. Vix credo temet legisse Duræ, nec causam vllam vi-

Universidad de Deusto
Biblioteca

deo,cùm Wittembergenſem nactus ſim vetuſtiſſimam,quamobrem Ienenſem deſiderem. Lutheri præfationes wittembergæ editæ ſunt ab ipſo Luthero,in quibus facilè acquieſco,quia nullas inre gras magis ac genuinas agnoſco. Nam quod de mollibus rigidiſque Lutheranis narras, die obſecro, erántne Ienenſes illi rigidiores Lutherani quàm Lutherus ipſe, cùm viueret Wittembergæ, ſuámque Bibliorum Germanicã verſionem cùm præfationibus Wittembergæ ederet, mirum mihi videtur quî fieri poſsit, vt in Ienenſi editione nonnulla poſita ſint, quæ in Wittembergenſi deſiderantur. Erat nimirum Lutherus ſi tibi credimus,mollis Lutheranus. Sed quid tuas coniecturas refello, aut tempus in iſtis diſcutiendis tero, aut mihi ipſi iniuriam facio? Vt maximè conſtaret, de quo tantopere contendis, ad rem tamen nihil omnino faceret. Quod ex Tertulliano affers,quorſum ſpectet neſcio. Noſter enim præſes non Lutherus, ſed Chriſtus eſt, nec nos Lutherani,ſed Chriſtiani ſumus,nec Lutheri regulam,ſed Chriſti doctrinam vocémque ſequimur. Veſtra hæc cura eſſe debet, de præſidibus reguliſque veſtris cogitare.

DVRÆVS, Fol.9.

Ac ne mirum tibi hoc de Lutheranis videatur, recordare, ſi placet, quàm ſæpe à Philippo Melanchthone loci illi communes inuerſi ſunt ac mutati. Et tuus ipſe Caluinus quàm multa ex prioribus ſuorum operum editionibus ſuſtulit? Exemplum ſi poſtulas, quàm grauiter ille & acer-

& acerbè in Henricum Angliæ regem inuectus eſt in cap.1. Oſeæ, in cap. Amos? Si quis hæc à Caluino ſcripta eſſe negat, quod in quibuſdam exemplaribus iam minimè legantur, ridiculus plane ſit.

WHITAKERVS.

7 Quis vnquam docto cuiquam homini vitio dandum eſſe duxit, quòd ſua ſcripta mutaret, emendaret,augeret,reſecaret,expoliret. Non enim ſtatim aſſequi poſſumus, quæ ſumma ſunt & perfectiſsima: nec turpe eſt, quod malè ſcriptum fuit, reuocare, Οὐδεὶς ἀνὴρ ἅπαντ' ὀρθός: & tritum eſt ſermone prouerbium, δεύτεραι φροντίδες σοφώτεραι. Præclarè Auguſtinus, *Magnæ ſapientiæ eſt* (inquit) *reuocare hominem, quod malè loquutus eſt.* Decret. Cauſ.22. q. 4. ca.10. Atque hac ſapientia ipſe imprimis vſus eſt Auguſtinus,qui tam multa in ſuis libris correxit. Quod cum honeſtiſsimum ſemper & ſanctiſsimum habitum ſit,nihil Melanchthon, nihil Caluinus, nihil quiſquam author inuſitatum aut reprehenſione dignum fecit, quando aut addidit aliquid ſuis ſcriptis, aut detraxit. Luthero autem facilè ignoſco,ſi quid fortè aliquando ſcripſit inconſideratè, præſertim quum id ipſe ab omnibus ſuis lectoribus efflagitârit. Sic enim ſcribit. *Ante omnia oro pium lectorem, & oro propter Dominum noſtrum Ieſum Chriſtũ,vt iſta legat cum iudicio, imo cum multa miſeratione, & ſciat me fuiſſe aliquando Monachum.* Quid peti æquiùs, aut ſanctiùs potuit? Caluinum verò cur hîc introduceres cauſa nulla fuit,niſi vt veteris cuiuſdam offenſionis memoriam refricares .Scripſit ille non- Lurher in præfatione Operum.

nulla in regem celeberrimum Henricum Octauum aſperiora. Fateor, nec defendo. Perſuaſus enim à quibuſdam fuerat, cùm eſſet regi delatum nomen ſummi capitis Eccleſiæ ſub Chriſto, id illi conceſſum eſſe, vt de religione quicquid vellet, ſtatuere poſſet. Si quæris à quo fuerit in hãc fraudem inductus, ex ipſo potes cognoſcere eodem in loco, ex quo tu hîc nonnulla decerpſiſti. Fuit enim Stephanus Gardinerus, quemadmodum ipſe diſertè ſcribit: *Sed vbi* (inquit) *impoſtor ille, qui poſtea fuit Cancellarius, &c.* Huius impoſtoris calumnijs fictiſque ſermonibus deceptus Caluinus, in illum titulum acerbiùs inuectus eſt. Poſtquam autẽ erratum reſciuit, nec regi tantam licentiam datam eſſe eo nomine intellexit, ſententiam & genus ſcribendi mutauit. In quo & hic venia, & ille iuſtiſſimo odio digniſſimus fuit.

Calui. in Amos 7.

DVRÆVS, Fol. 10.

Vtcunque ſit (*ais*) habuit Lutherus in hoc iudicio conſentientẽ primæ & puriſſimæ Eccleſiæ antiquitatem, & tamen nos dimiſſo Luthero, non aliter de hac Epiſtola iudicamus, quàm vos ipſi. *Spectatum admiſſi riſum teneatis? Quid eſt enim tam ridiculum, quàm miſeri hominis defenſionem ſuſcipere, mòxque eundem abiecto clypeo deſerere? Illud præterire non poſſum, ſi habuit Lutherus puriſſimam Eccleſiam ſecum conſentientem, vos tamen aliter iudicatis, vos ergo à puriſſimæ Eccleſiæ antiquitate deſciuiſtis. Hic eſt mirum ſpiritus ille vertiginis, quo nouis Euangelijs eſtis afflati.*

WHI-

WHITAKERVS.

8 Riſum tuum non moror: lachrymas vix teneo, cùm hanc tuam nugandi voluntatem video. Lutheri iudicium nec probaui vnquam nec ſum conatus defendere: de illis duntaxat probroſis nominibus, quibus Iacobi epiſtolam à Luthero notatam ac damnatam eſſe ſcripſit Campianus, reſpondi, quod mihi facere licuit, vt tamen Lutheri in me defenſionem minimè ſuſceperim. Quid hîc ineptiũ tãto hiatu riſúque dignum fuit, vt omnem in me viciniam concitares? Et quem tu miſerum hominem vocas, eum ego ſemper eſſe beatũ non dubito, Deúmque precor vt tuam tibi miſeriam notam ac perſpectã faciat, & pedes tuos in viam pacis referat. Sed hîc aliquid eſt, quod nullo modo præterire potuiſti. Si enim (inquis) habuit Lutherus puriſſimę primæque Eccleſię conſenſionẽ, tum nos à puriſſimæ Eccleſiæ antiquitate deſciuimus, quia Lutheri iudicium improbamus. Magnũ hoc verò fuit, & minimè prætermittendũ, in quo nihil eſt, quod tuo acumini reſpondeat. Habuit Lutherus Eccleſiæ primæ & puriſſimæ conſenſionem, quia hanc epiſtolam multæ Eccleſiæ primis illis temporibus repudiabant, quemadmodum ex Euſebio diſcimus, quæ tamen non ſunt eo nomine reprehenſæ, vt nefariæ, flagitioſæ, blaſphemæ: harum Eccleſiarum Lutherus iudicium, atque exemplum ſequutus eſt, nos potiùs ad illas accedimus, quę Iacobi epiſtolam recipiebant. Itaque & poſſumus à Luthero diſſentire, nec tamen à puriſſimæ Eccleſiæ conſenſione deſciſcere. Puriſſimas enim Eccleſias dixi, non quæ ſinceriſſimè de hac epiſtola iudicârunt, ſed quæ optimis puriſſimiſque temporibus florebant. Non ergo iſte noſtræ vertiginis, ſed tuæ temeritatis ſpiritus fuit.

DVRÆVS, Fol. 10.

Placet tamen quòd animos resumis. Lutherus enim cùm iustificationem hominis nulla ex parte operibus tribuendam contenderet, nullámque sibi elabendi viam admissa hac epistola patêre videret, illius authoritatem reiecit. Tu verò ais, Spondeo ac promitto, quicquid ex hac epistola attuleris, id nos libentissimè susceptu*ros. Tum adiungis,* Nostrum illud dogma est verissimum, hominem sola fide iustificari. Id Paulus planissimè docet, quanquam solius fidei disertè non meminit. *At ego contrà falsissimum*

Rom.2. *esse dogma vestrum asseuero. Paulus sanè nunquam nos sola fide iustificari ait, nec planissimè, nec disertis verbis, imò & planissimè & disertis verbis, sola nos fide iustificari negat. Non enim auditores*

1. Cor.13. *legis iusti sunt apud Deum, sed factores legis iustificabuntur. Et rursum, Si habuero omnem fidem, ita vt montes transferam, charitatem autem non habuero, nihil sum. Quid his verbis apertius, quid disertius dici potest?*

WHITAKERVS.

9 Quid Lutherus de Iacobi epistola statuerit, id meâ nihil interest: Illam ego non dubito esse diuinam & sacrosanctam, tantum abest, vt in ea aliquid esse putem, quod cum nostro de sola fide dogmate, aut cum vlla piæ religionis parte pugnet. Itaque tibi etiam repromitto, quicquid ex hac epistola protuleris, id apud me perpetuò vim diuinâ atque authoritatẽ habiturum. Nostrum autem illud de iustificatione solius fidei dogma, certissimis nititur scripturarum fundamentis,

damentis, vec vllo Iacobi verbo, quod nos huic epistolæ infensiores faciat, infirmatur. Quanquam autem illud vocabulum (*sola*) in Paulinis scriptis minimè reperitur, tamen nostram de sola fide sententiam Paulus clarissimè exponit, vt de ea non minùs dubitemus, quàm si totidem verbis proposita fuisset. Primùm enim cùm scribit nos fide iustificari, id si volumus germanè explicare, perinde valet, ac si nos sola fide iustificari dicat. Nam fides spectat rem alienam, id est, Dei misericordiam in Mediatore promissam. Hæc misericordia nos sola iustificat, atque hanc misericordiam sola fides apprehendit, quare fidei ipsius nomen per se positum solius fidei vim obtinet. Deinde Paulus nihil cum fide, in hoc quidem negotio copulat, ergo solam fidem sufficere docet. Si enim nihil habet in nobis iustificandis adjunctum, tum nos solam iustificare constat. Quicquid autem videri possit aliquid omnino ad iustificationem conferre, id totum à fide in iustificatione remouetur. Quid enim est, quod in hac causa putes esse cum fide coniungendum? Opera, opinor. Ergo si opera disiunguntur, reliquum est, & necessarium nos sola fide iustificari. Audi igitur loquentem suis verbis Paulum, Colligimus fide iustificari hominem χωρὶς ἔργων νόμου, id est, *absque operibus legis*. Iterum, Ei qui *non operatur*, sed credit in eum, qui iustificat impium, imputatur fides sua pro iustitia. Iterum propterea *ex operibus legis* nulla caro iustificabitur in conspectu eius. Iterũ, sicut etiã Dauid ꝓnũciat beatũ eũ hominẽ cui Dꝰ imputat iustitiã *absque operib*ꝰ. Et in alia epistola disertiùs, sciẽtes nõ iustificari hominẽ *ex operib. legis*, ἐὰν μὴ διὰ πίστεως Ἰησοῦ Χριστοῦ, hoc est, nisi ꝑ fidẽ Iesu Christi. Quid dici potuit, quod nostrã sentẽtiã magis cõfirmaret? Si enim non ex

Rom.3.28. Rom. 4.5. Rom.3.20. Rom.4.6. Galat.2.16.

operibus legis, & si non nisi per fidem iustificamur, tum illud consequatur est necesse, sola nos fide iustificari. Huc accedit, quòd nos gratis & Dei dono iustificatos esse scribit, quod omnem meritorum rationem excludit. Gratia enim (inquit Apostolus) estis seruati per fidem, idque *non ex vobis, Dei donum est*, ne quis glorietur. Et alibi, Iustificantur autem *gratis eius gratia*. Sitibi ista, Duræ, minus sufficiunt, sanè mihi abundè satisfaciunt, petóque vt huic argumento respondeas: Si absque operibus legis iustificamur, si ei, qui non operatur, sed credit in eum qui iustificat impium, fides sua pro iustitia imputatur: Si ex operibus legis nullus homo iustificatur, si iustitia absque operibus imputatur, si gratis, si gratia, si dono Dei, denique si non nisi per fidem iustificamur, tum sola fide iustificamur: antecedens verum est: igitur & consequens. Quid ergo particulam hanc (solam) requiris, quam vides tam multis ἰσοδυναμίαις abundè compensatam? Qui enim te corpore, & non nisi mente cogitare dicit, is te sola mente cogitare affirmat. Quanquam autem nos sola fide iustificari ex Scripturæ sententia verissimè defendimus, tamen non id volumus, eam fidem, qua iustificamur, esse solã, quemadmodum deinceps dicemus. Tu iam cõtrà nostrum dogma falsissimum esse dicis, quod quidem nullo iudicio, nullo argumento, nulla scriptura facis.

Ephes. 2. 8. 9.

Rom. 3. 24.

Paulum verò non modò nusquam affirmare nos sola fide iustificari, sed hoc ipsum etiam planissimè negare contendis. Hoc tu nunquam scripsisses, si Paulum intellexisses, quem tui magistri parùm fideliter interpretantur. Id potes ex his duobus testimoniis perspicere, quæ nunc protulisti. Nam quòd primùm ait Apostolus,

Rom. 2. 13. *Non qui audiunt, sed qui præstant legem iustos fore*,

vanam Iudæorum spem ac confidentiam euertit, qui quòd legem quotidie audirent, beatos se ac iustos esse sibi persuadebant, cùm tamen legem multis modis violarent. Quare Apostolus negat satis ad iustitiam esse, vt legem audias & cognoscas, nisi etiam legi satisfacias. *Si perpetuò in illis* (inquit Propheta) *seruati fuissemus*. Lex enim nullos iustos esse pronũciat, nisi qui legem omnem præstiterint. Hæc igitur verba ad eos pertinent qui legis iustitiam sequebantur, & se legis obseruatione iustos esse existimabant. Si illam iustitiam consectaris, fac quod lex præcipit, & eris hoc modo iustus. Sed nihil minùs potes, quàm legem præstare: itaq; ad aliam iustitiam confugias, est necesse, quæ non operanti, sed credenti imputatur, nisi te fortè Abraha, Dauide, Paulo iustiorẽ esse putas, qui non præstanda lege, sed credendo iusti fuerunt. Duplex ergo iustitia est, legis, & Euangelij. Legis iustitiã istis verbis Apostolus definit, qua nullus vnquam homo præterquam Christus vnus, iustus esse potuit: Euangelij ea iustitia est, vt quisquis in Christum crediderit, non pereat, sed vitam æternam habeat. Iustus enim ex fide sua viuet. Hic ergo locus nihil contra fidei iustitiam valet, imò illam magis stabilem facit. Cùm enim iustitia legis in perfectissima legis obediẽtia cõsistat, & legi nullus homo obtemperare possit, hinc efficitur, nullam esse in lege, sed quærendam esse nobis aliam in Euangelio iustitiam, quæ est remissio peccatorum, & reconciliatio, & iustitiæ Christi imputatio, gratis propter Christum Mediatorem donata.

Esai. 64. 9.

Ioan. 5. 6.

Galat. 3. 11.

Quod deinde Apostolus ait, Omnem fidem sine charitate nihil esse, fidem intelligit miraculorum, quemadmodum cùm ex ipsis verbis constat, tum Chrysostomus, & Oecumenius verè in-

1. Cor. 13. 2.

Chrysostomus in hunc locum.

Oecumenius in hunc locũ

terpretantur. Sic enim apud Oecumenium legimus, πίστιν νῦν ἐνταῦθα τὴν πίστιν κοινῶς καὶ καθολικῶς λέγει, ἀλλὰ τὸ χάρισμα τὸ τῆς πίστεως. εἴη γὰρ ἂν χαρίσματος εἶδος ὁμωνύμως οὕτω τῇ πίστει λεγόμενον. Vides Apostolum ex huius interpretis sententia non de cõmuni Christianorum fide, sed de alio quodã dono fidei loquutũ esse. Quanquam vt de vera fide intelligi hunc locũ demus, quid tandẽ aliud ex eo colliges, quàm verã fidem à charitate nunquam posse separari, quod est verissimum? Oportet enim hominẽ iustum vera charitate prædituũ esse, nec fides vnquam, qua iustificamur, carere potest charitate. Et si ergo hæc tibi verba aperta ac diserta admodum videntur, nihil tamen ostendunt, quod cum nostro de solius fidei iustificatione dogmate, minus conueniat.

DVRÆVS, Fol. 10. 11.

De scripturarum statione deiectus, ad Patres confugis, quos ne à limine quidem salutasse videris. Ambrosius sola nos fide iustificari dixit, non vt ea quæ fidem consequuntur opera à iustificatione excluderet, sed illa potius quæ in lege veteri fieri solebant. Sic enim ille eo in loco, Gentilem, dicit Paulus, pro certo habere quòd iustificetur credens, nulla faciens opera legis. *Eadémque de Pauli verbis Augustini sententia, de fide & operis. ca.* 14. Cùm dicit Apostolus arbitrari se iustificari hominem per fidem sine operibus legis, non hoc agit, vt percepta ac professa fide, opera iustitiæ contemnantur, sed vt sciat se quisque per fidem iustificari, etiãsi legis opera non præcesserint. *Et de grat. & lib.*

Ambros. in c. 3. ad Ro.

ber. arbi. ca. 7. Ambrosius suam ipse sentẽtiam diserte verbis expressit, in ca. 13. ad Rom. Manifestum est, *inquit*, quia vnusquisque operibus suis, aut iustificabitur aut condemnabitur. *Ex fide denique iustificari hominem sine operibus legis ideo quis rectè dixerit, quia ipsa prima datur, ex qua impetrentur cætera, quæ propriè nuncupantur opera.*

WHITAKERVS.

10 Nihil est quod metuam Duræe, ne tu mihi scripturarum possessionem eripias, præsertim cùm scripturis aut rarò admodum vtaris, aut imperitè ac pueriliter omninò abutaris. Sed Patres tibi procul dubio inprimis familiares sunt, qui quasi illorum seruus atrienſis fuisses, me ad fores nunquam liménq; ædium earum in quibus illi habitant, accessisse dicis. Tu fœlix, qui non modò salutare Patres à limine, sed cum illis etiam viuere ac pernoctare tam diu potuisti. Quanquam cur me Patrum tantùm hospitem esse diceres, nulla causa fuit. Tu enim in isto libro, in quo quàm esses Patrum studiosus, demonstrare cupiebas, nihil attulisti, quod mihi nouum atque inauditum fuerit. Noli ergo de tua multiplici scientia nimium gloriari, atque hanc nobis imperitiam exprobrare. Sed nunc ad rem. Ambrosium ais non illa opera excludere, quæ fidem consequuntur, sed illa potiùs, quæ in veteri lege fieri solebant. Hic ergo sensus erit Ambrosij, Sola fide iustificamur, id est non iustificamur vllis operibus quæ in lege veteri præscribuntur: sic sola fides opera tantùm ceremonialia, cuiusmodi sunt circumcisio, neomeniæ, Sabbati veneratio, à iustificatione remouet. Negare primùm non potes, quin nos sola fide iustificari Ambrosius affirmet,

Universidad de Deusto
Biblioteca

atque hanc Pauli mentem & doctrinam esse scribat: in quo palàm vobiscum pugnat, qui hoc axioma damnatis, quod tamen Ambrosius Paulinum esse statuit. Cùm verò Paulum putauit Ambrosius opera duntaxat ceremonialia excludere, hic à Pauli sententia longissimè aberrauit, atque aliter de Pauli mente Augustinus, & Hieronymus iudicarunt. Si vis ergo hanc Ambrosij interpretationem tueri, Hieronymum & Augustinum malos Pauli interpretes fuisse statuas, est necesse. Id tantùm volui isto Ambrosij testimonio declarare, hoc dogma atque hoc axioma Paulinum & Apostolicum esse, Nos sola fide iustificari. Atque vt Ambrosium intelligas in ea non fuisse sententia, vt nos operibus nostris iustificari existimaret, ipsum audi Ambrosium in alio loco sic scribentem: *Non operibus iustificamur, sed fide: quoniam carnalis infirmitas operibus impedimento est: sed fidei claritas factorum obumbrat errorem, quæ meretur veniam delictorum.* Quod de Renatorum operibus intelligendum est, quoniam in iis, quorum corda fides non purgauit, carnalis infirmitas non modò magnum impedimentum bonis operibus affert, sed ne patitur quidem aliquid ex se nisi impium ac vitiosum proficisci. Augustinus verò quem deinde profers, illorum vanam opinionem refellit, qui fidem mortuam, & operibus vacuam iactabant, quemadmodum ex postremis verbis eorum illius cognoscimus. *Quousque igitur fallumtur* (inquit) *qui fide mortua sibi vitam perpetuam pollicentur?* Nos talem fidem inutilem quidem esse confitemur. Verùm hîc mihi, Duræ, visus es, si locum ipsum vidisti, nonnullam conscientiæ tuæ plagam intulisse. Cùm enim Augustini verba recitas, aliquid prætermittis, quod tuam defensionem maximè lædit. Sic in Augustino sequitur:

Ambros. de Iacob. & vita beata lib. 2. cap. 2.

August. de fide & operib. cap. 14.

Sequuntur enim iustificatum, non præcedunt iustificandum: In quo iustificationem nostram operibus adimit, quia facit iustificationem operibus priorem: Sic non bona opera iustificationem pariunt, sed iustificatio bona opera procreat. Hæc clausula tibi parum placuit: quapropter præcidendam putauisti, cautè quidè, sed parùm religiosè. Quod autem alibi Augustinus probat non sufficere fidem, si quis malè viuat, sed oportere fidem per dilectionem operari, libenter sanè agnosco. Nec erat opus Ambrosio, qui diceret fore, vt vnusquisque operibus suis aut iustificaretur, aut condemnaretur. Idem enim est, quod Apostolus ait, Deum vnicuique redditurum secundum opera ipsius. Sunt enim opera omnibus manifesta, & mentem cuiusque facilè produnt: quia sunt testimonia vel fidei cuiusquam, vel perfidiæ. Erit ergo expeditum iuxta opera iudicium, sed non proinde sequitur quenquam ex operum merito coram Deo iustificari, quia vita æterna est donum Dei, & qui operibus iustificantur, habent quòd glorientur, cùm tamen id ne Abrahæ quidem contigerit.

August. de grat. & lib. arbit. ca. 7.

Rom. 2. 6.

Rom. 6. 23.

Rom. 3. 27.

Rom. 4. 2.

Illud verò tuum commentum, quod postremò subiungis, dici nos fide iustificari sine operibus, quia fides prima datur, ab omnibus meritò explodendum est. Quomodo enim erit fides prima, cùm vos ipsi charitatem fidei formam faciatis? Si est enim fidei forma charitas, fide charitas prior esse debet, quia forma est causa eius rei, quæ formatur. Verùm fidei scriptura non principium tantùm iustificationis nostræ, sed totam iustificationem tribuit. Qui sermonem meum audit, (inquit Christus) *& credit ei* qui misit me, habet vitam æternam. Hæc est voluntas patris mei, vt qui videt filium, *& credit in eum*, habeat vitam æter-

Ioan. 5. 24.

Ioan. 6. 40.

Universidad de Deusto
Biblioteca

nam:& ego suscitabo eum vltimo die. Si ergo iu-
stificatio nostra & salus in vita æterna consistit,
tum nobis integram iustificationem ac salutem
Ioan.1.12. fides affert. Quotquot (inquit Apostolus) recepe-
runt eum, dedit eis potestatem vt filii Dei fierent:
tum mox adiungit,& quomodo Christus recipia-
tur exponit: *Qui credunt in nomen eius*, fides ergo
Christum, in quo omnes iustitiæ nostræ partes ex-
pletæ sunt, recipit, eóque nos, non vt sophistæ so-
mniant, aptos ad iustitiam nostris operibus con-
ficiendam, sed perfectè veréque iustos facit. Sed
tu iustitiam quandam tibi proponis operariam, ac
meritoriam,& vis tuis benefactis æternam vitam
mercari. Precor Deum, vt tandem intelligas nihil
esse hac tua spe atque opinione vaniùs, & veram
iustitiam ac salutem in Dei nos propter Chri-
stum amplectentis, & peccata nobis remittentis
misericordia quæras.

DVRÆVS, Fol.11.

*Basilius verò, quem eadem imperitia profer-
cùm nos sola in Christum fide iustificari ait, illa
demum opera reiicit, quæ solis liberi arbitrij vir-
bus facta ad salutem sufficere superbi quidam ho-
mines existimabant. Totius enim concionis hic sc-
pus est, vt ad humilitatem fideles hortetur, ne qui
superbia elatus in suis viribus fiduciam collocet.
Bonis verò Christianorum operibus, ex gratia fi-
déque manantibus, quantum ipse ad veram cor-
Deo iustitiam consequendam ponderis inesse ex-
diderit, illa satis ostendunt in Psal.110.* Ne dica
quisquam sapientiam hanc in sola consistere
scientia, subiicit intellectus bonus &c. non
enim satis est fides, nisi & vitæ conuersatio

fidei conueniens accedat. *Et in Psal.* 117. Ne
scientiam tibi satisfacere putes, propterea
adiecit, qui ambulant in viis eius. hoc est, qui
timent & ambulant. Multi námque sunt, qui
cum fide satis accurata corruptè viuant, ideó-
que omnium sunt miserrimi. Viæ verò Do-
mini conuersationes sunt secundum virtu-
tem, quibus in cælũ tendimus. *Hæc ille, Ten-
dere autẽ in cælum, nihil aliud est, quàm iustificari.*

WHITAKERVS.

11 Essem quidem valde imperitus Duræe, si
te nescirem imperitum hoc in loco Basilii inter-
pretem extitisse. Ita enim Basilius perspicuè cla-
réque loquitur, vt hanc tuam frigidam atque in-
doctam commentationem facilè respuat. Etenim
postquam omnia homini detraxisset, quæ possunt
ampla & glorioſa existimari, tùm quid sit in quo
vera materia gloriandi consistat, postremò docet,
ídque Prophetæ verbis, In hoc glorietur, qui glo Ierem.9.24.
riatur, se intelligere & cognoscere me, me esse
Iehouam, id est, vt Paulum sequutus Basilius o- 1.Cor.1.30,
ptimè interpretatur, omnem nostram & sapien- 31.
tiam,& iustitiam, & sanctificationem, & redem-
ptionem in vno Christo collocari. Tum sequitur
apud Basilium, *Hæc enim perfecta est & integra* Basil.in ho.
gloriatio in Deo, cùm quis non effertur sua iustitia, de Humi-
sed se vera iustitia vacuum esse nouit, sola verò in liis.
Christum fide iustificari. Ita vides non esse aliquid
nostræ iustitiæ tribuendum, quippe cùm vera
iustitia careamus, & in sola Christi iustitia ac-
quiescendũ. Iam si sumus ἐνδεεῖς δικαιοσύνης ἀληθοῦς,
vt Basilius scribit, id est, vera iustitia indigemus,
satis intelligimus nullam esse in nostris operibus

iustitiam quærendam, nec aliter nos posse quàm sola in Christum fide iustificari. Nunc quàm tu peritè Basilio respondeas videamus. Basilium ais his verbis ea demum opera reiicere, quæ solis liberi arbitrii viribus fiunt, non ex gratia fidéque manant. Sic te Duræ putas boni interpretis officio defunctum esse? Quis enim nescit, quæ ante gratiam & fidem opera fiunt, iustitiam non afferre, cùm peccata sint, atque ex natura corrupta ac vitiosa profluant? Verùm de quo operum genere loquutus Basilius sit, ex ipso Basilio multò meliùs, quàm ex tuis coniecturis intelligemus. Nam vt planè constet non tantùm de iis operibus loquutum esse Basilium, quæ liberi arbitrii viribus fiunt, fidémque & gratiam præcedunt, Pauli Apostoli exemplum adducit, quem & gratia & fide præditum fuisse non negabis. Sic enim proximis verbis apud Basilium sequitur, καὶ κομψότερον Παῦλος ὅτι τῷ καταφρονῆσαι τῆς ἑαυτοῦ δικαιοσύνης. Philip.3.9. (inquit) *Paulus gloriatur, quòd suam iustitiam contemnat, quæ atque iustitiam illam quæ ex Deo per Christum in fide.* Ita enim omnem suam iustitiam Paulus non modò Pharisaicam, sed quamcunque etiam repudiat, ac deprecatur, & solam fidei iustitiam sibi relinquit, eáque confidit. Cùm enim omnia præstitissent opera bona, quæ præstari à quoquam poterant, vt nullius rei sibi conscius esset, tamẽ in eo se esse iustificatum negauit: absit à me (inquit) gloriari, nisi in cruce Domini nostri Iesu Christi. *Vides Apostolũ* (inquit Origenes) *gloriantẽ super iustitia sua, neque super castitate, neque super sapientia, neque super cæteris virtutibus vel actibus suis.* Deinde cùm Petri etiam deinceps Basilius meminerit, quem fidelem fuisse & gratia præditum, opinor concedes, nõ tantùm illa libera arbitrii opera reiecta à Basilio facilè intelligi

1.Cor.4.4. Gal.6.14. Origen. in Rom.3.lib.

potuisti. Etsi enim charitate & amore Christi omnes alios (vt Basilius inquit) superauit, tamen cecidit & Dominum negauit. Sic Basilium vides solius fidei iustitiam omnibus omnium operibus opponere, illúmque esse vera iustitia præditum, qui suis operibus diffusus, in Christi solius iustitia spem omnem salutis posuit. Nam hæc quæ affers testimonia ex Basilij commentariis, id tantùm docent, solam nudámque scientiam, & illam fidem, quæ duntaxat in cognitione versatur, non sufficere ad salutem, quod quidem nos apertissimè semper profitemur. Itaque *in viis Domini ambulandum, & piis conuersationibus* in cælum tendendum nobis esse affirmamus, atque hanc omnem Basilij orationem libentissimè suscipimus. Sed hic tuum argumentum non est prætermittendum. Sic enim disputas: Bonis operibus tendimus in cælum, ergo bonis operibus iustificamur. Consimile est, ac si isto modo concludamus. via Flaminia tendimus Romam, ergo via Flaminia est causa proficiscendi Romam. Sunt opera bona instar quidem viæ, atq; in iis nos versari, & ad vitam æternam contendere debemus: sed antè sumus iustificati, quàm hanc viam ingredimur. Donec enim nos Christus in gratiam receperit, pedésque nostros in viam pacis deduxerit, ab ea via quæ in cælum tendit, toto cælo aberramus. Præclarè Augustinus, *Ea ipsa opera quæ dicuntur ante fidem, quamuis videantur hominibus laudabilia, inania sunt. Ita mihi videntur esse, vt magnæ vires, & cursus celerrimus præter viam.* Quantum verò Basilius operum nostrorum meritis tribuat, his verbis indicat: *Manet sempiterna requies illos, qui in hac vita legitimè certauerunt, non ob eorum merita factorum, sed de munificentissimi Dei gratia in qua sperauerunt.*

August. in psalm 31. in præfat.

Basil. in Psal. 114. ἃ κατ' ὀφείλημα ἔργων.

DVRÆVS, Fol. 12.

Quod ex Nazianzeno adducis, incautis te Lectoribus imponere velle satis arguit. Nihil enim aliud ille, quàm diuinis de rebus non temerè, sed ad sobrietatem, vt Paulus loquitur, sapiendum docet. Non ergo bonis operibus iustificari hominem negat, sed sublimem illam diuinarum rerum cognitionem, non esse homini ad salutem necessariam docet, cùm sine ea sola fides sufficiat. Quid verò absurdius, quam hinc Nazianzenum opera excludisse putare: Vt omittam, non vestro eum more dicere nos Christi iustitiam sola fide apprehendere, sed fidem ipsam nostram iustitiam appellare.

WHITAKERVS.

12 Nullum locum sine aliqua tua nostrûm accusatione prætermittis, cuius omnem æquitatem Lectori æstimandam facilè relinquo. Lutherum Campianus tuus reprehendit, quia nos sola fide iustificari docuit: ego sic antiquos etiam Patres docuisse & scripsisse ostendo: quare aut Lutherum nihil noui tradidisse, aut Patres antiquos eodem crimine accusandos esse contendo, quorũ eadem vox, eadémque sententia fuit. Adduxi autem Nazianzenum isto modo loquentem: Δικαιοσύνη μὲν γὰρ καὶ τὸ πιστεῦσαι μόνον. id est, *Iustitia quidem est credere tantùm*, quibus verbis soli fidei iustitiam tribuit. Si enim πιστεῦσαι μόνον sit iustitia, tum iustitia in sola fide consistit, quod nos verissimè docemus ac defendimus. Quid tu nunc ad hanc Nazianzeni tam illustrem sententiam respondes? Non negat (inquis) hominem bonis operibus iustificari. Sola nos fide iustificari affirmat, ergo bonis operibus

Nazianze. περὶ ἱερωσύνης.

ribus nos iustificari negat. Id enim tantùm postulat vt credas, atque in credendo iustitiam collocat. Satis ergo perspicuè remouet à iustitia præter fidem omnia. At (inquis) id tantùm docuit, sublimem rerum cognitionem non esse homini ad salutem necessariã. Si ergo rerum diuinarum cognitio, quæ res egregia ac præclara est, nullum hominem iustificat, quandoquidem fides tantæ cognitionis expers sufficit ad iustitiam, tum operibus iustitiam, vel tua confessione derogat. Si enim qui omnem ætatem consumpsit in hoc pulcherrimo opere, vt rerum diuinarum cognitione abundare possit, tamen iustitiæ nullam partem assecutus est, profectò operibus nostris iustitiam nõ acquiri necesse est fateamur. Quod enim præstantissimo operi denegatur, id leuioribus concedi nullo modo potest. Et Nazianzenus non de certo quodam genere factorum loquutus est, sed generalem sententiam pronunciauit, atque id tantùm cuiuis homini necessariũ esse dixit, vt corde crederet ad iustitiam, & ore confiteretur ad salutem, quemadmodũ Apostolus docuit. Fidem enim veram confessio sequitur, vt causam effectus. Sic fidei Apostolus & iustitiam & salutem assignat, quia confessionem fides gignit, & postquam in Christum credidimus, atque hac fide veram iustitiam accepimus, confessione tanquam via ad salutem progredimur. Appellat autem fidem Nazianzenus iustitiam nostram, non quòd ipsa nos sua dignitate meritóque iustos reddat, sed scripturarum more, quia Christi iustitiam apprehendit. Sic enim ait, Confitere lingua, & crede Christum ex mortuis resurrexisse, & seruaberis. Iustitia enim est etiam credere tantùm. Sed hoc ita leue fuit, vt tibi ipsi dignum, quod omitteres, videretur.

Rom. 10. 10.

DVRÆVS, Fol.12.13.

Ad Iacobi epistolam redeamus. Quando Iacobus(*inquis*) negat hominem iustificari ex fide tantùm, & ex operibus iustificari affirmat, loquitur de fide ficta & simulata. *Quis aliquando veterum sic hunc locum exposuit? Absit tamen vt de ficta Iacobum fide loquutum in ea ac Catholici hominis mentem cadat. Quorsum enim diceret, cùm illa nihil efficacitatis habeat, quæ non modò nihil saluti conducit, verùm etiam noxia valde est? Ergo illum de vera Christianáque fide, loquutum esse necesse est. Quod ex allato Abrahami exemplo luce clarius constat. An tu fictã in Abrahamo fidem fuisse existimas? Et tamen sola, quam habuit, fide licèt verissima iustificatum non esse Iacobus diserè pronunciat. Quid quòd ea qua Apostolus fide loquatur, illa satis ostendunt.* Tu credis (*inquit*) quòd vnus est Deus, bene facis. *Adeóne demens eris, vt qui ficta fide Deum esse credit, bene tu eum facere existimes? Nabal ergo hac noua interpretatione putidius. Nam si ita falsa fide fuisset loquutus, nunquam profectò dixisset, videtis quoniam ex operibus iustificatur homo, & non ex fide tantùm.*

WHITAKERVS.

13 Iam ad Iacobũ denuò accedis, eũq; nõ de ficta & mortua, sed de vera fide loquutum esse tua more demonstras. Ego verò de ficta fide loqui Iacobum, quemadmodum Campiano responderam, certissimis argumentis euincam. Sic enim sermonem Apostolus instituit: Quæ vtilitas (fratres mei) *si quis dicat se fidem habere, opera* Iacob.2.14.

verò non habeat: Ex hoc principio obscurum non est, qualem Iacobus fidem significet, in quadam inani verborum iactatione positam, nullis operibus çomprobatam. Quæ enim fides opera non habet, ea ficta est: de hac autem fide, quæ operibus caret, Iacobus loquitur, quemadmodum ex ipsis verbis liquet, Quare perspicuum est de ficta fide hunc Apostolum loqui. Id quod ex sequentibus etiam magis manifestum est. Nam de eiusmodi fide loquitur, quæ nudis & egentibus, non nisi verbis atque operatis succurrat, *Abite cum pace, calescite, & saturamini*, nihil verò præstet, quod illi desiderent. Hæc ficta fides est, quam etiam Iacobus, quia factis caret, mortuam vocat. Si verò 15. mortua est, ergo ficta est. Tum concludit, eam demùm veram esse fidem, quæ operibus demonstrari possit, cuiusmodi cùm illa non sit, falsam fi- 16. ctámque esse sequitur. Sed illud quod subiungit, 17. omnem dubitationẽm tollit, Vísne enim doceri, 18. quam fidem Iacobus neget esse ad iustitiam & salutem efficacem? Id potes ex istis verbis cognoscere: *Tu credis Deum vnum esse, rectè facis: & Dæmones credunt & contremiscunt.* De fide ea loquitur, quæ in ipsos etiam Dæmones cadit: at ea fides ficta est, & simulata, & mortua, ergo hæc 19. illa fides est, qua nos sola iustificari Iacobus negat. Nunc mihi ad tuam Confutationem facilis responsio ostenditur. Primùm enim, quòd quæris quis veterum sic locum istum exposuerit, vt omnẽs veteres hunc locum aliter explicarent, ego tamen ipsis verbis fretus sic omnino explicãdum esse contenderem. Sed æquius fuit, quando istam expositionem improbas, vt quis veterum aliter hunc locum exponeret, ipse declarares. Tamen petitioni tuæ satisfaciam. Sic enim dico hunc locum ab Augustino expositũ esse, cuius hæc verba sunt:

Universidad de Deusto
Biblioteca

Auguſt. de de fide & operi. ca. 14.

Iacobus vehementer infeſtus eſt eis, qui ſapiũt fidem ſine operibus valere ad ſalutem, vt illos etiam dæmonibus compareret. Vides ergo Iacobum ex Auguſtini ſententia, de fide ficta operúmque vacua loqui: Nã dæmoniacam eſſe fictam nemo dubitat. Atque ex hac Iacobi diſputatione ad extremum colligit, *Quouſque igitur fallũtur, qui fide mortua ſibi vitam perpetuam pollicentur?* Et alio in loco Auguſtinus, Auguſt. in Pſalm. 31. in præfat.

Iacobus, inquit, *in Epiſtola ſua contra eos, qui nolebant bene operari, de ſola fide præſumentes, ipſius Abrahæ opera commendauit.* Ero vnius Auguſtini iudicio contentus, quouſque tu nobis veterum aliquem oſtenderis, qui locum hũc aliter putarit exponendum. Reſtat nunc vt tuas ratiunculas excutiamus, quibus hãc veriſſimam expoſitionem noſtram euertere conaris. Quorſum, inquis, id dicet, cùm ficta fides non modò nihil ad ſaluté conducat, ſed ei etiam noxia ſit. Ficta hæc fides, cõtra quam Iacobus diſputat, eſt nuda religionis notitia, cuius externa profeſſione multi ſibi iuſtitiam ac ſalutem promittebant. Hanc falſam quorundam perſuaſionem Iacobus diluit, eaque fide, quæ tantùm in iſta rerum diuinarum cognitione conſiſtit, neminem iuſtificari poſſe conuincit. Hanc eſſe Apoſtoli mentem ex Auguſtino diſcere poſſi, cuius hæc verba ſunt: *Homines non intelligentes, quod ait Apoſtolus, Arbitramur iuſtificari hominem per fidem ſine operibus legis, putauerunt eum dicere, ſufficere homini fidem, etiamſi malè viuat, & bona opera non habeat.* Tum mox: *Ipſa eſt fides, quæ fideles Dei ſeparat ab immũdis Dæmonibus: Nam & ipſi, ſicut dicit Apoſtolus Iacobus, credunt & contremiſcunt, ſed non bene operantur.* Et alibi, *Quoniam* (inquit) *hæc opinio tunc fuerat exorta* (fidem mortuam iuſtificare) *Apoſtolicæ epiſtolæ, Petri, Iudæ, Iacobi, & Iudæ contra eam maximè dimicant.* Auguſt. de grat. & lib. arbit. c. 7.

Auguſt. de fide & ope. cap. 14.

tionem, vt vehementer aſtruant fidem ſine operibus nihil prodeſſe. Adiungis, id ex Abrahami exemplo manifeſtum eſſe, & quæris an ego fictam in Abrahamo fuiſſe fidem exiſtimem. Nullo modo Duræe? Abrahæ enim veram viuámque fidem fuiſſe ſcriptura prędicat, quod fuit ex illius operibus atque obedientia manifeſtum. Hanc veram Abrahæ fidem, quam ille ſuis factis declarauit, horum inani opinioni diſſimillimam fuiſſe Apoſtolus contendit. Quod autem ais, Iacobum pronunciare, Abrahamum non fuiſſe ſola fide iuſtificatum, licèt veriſſima, id ego apud Iacobum nuſquam inuenio. Ait quidem Iacobus illum operibus iuſtificatum eſſe, hoc eſt, iuſtum declaratum, quia veræ fidei, qua iuſtificamur, fructus veros protulit, quando Iſaacum obtulit. Itaque hunc non mortua, ſed vera fide prædituṁ fuiſſe res ipſa comprobauit, qualem iſti homines iactitabant, non oſtendebãt. Atque hoc eſt, quod Abrahæ angelus dixit, Nunc expertus ſum te timere Deum, cùm non ſubtraxeris filium tuum vnicum à me. Hoc facto iuſtificatus fuit Abrahamus, quia ſe verè in Deum credere teſtatus eſt, atque eo modo vt Apoſtolus ait, impleta ſcriptura fuit, & omnes verum eſſe perſpexerunt, illum Deo credidiſſe, atque hoc ei ad iuſtitiam imputatum eſſe. In quo fidei ſolius iuſtitiam Iacobus nullo verbo violauit. Gen. 22. 12.

Id verò quod ſequitur, *Adeonè demens es, vt qui ficta fide Deum eſſe credit, eum bene facere exiſtimes*: Vide (quæſo) quorſum ſpectet, & tecum reputa quem iſta oratio perſtringat. Non enim mea hæc ſunt, ſed Apoſtoli, quæ reprehendis. Sic enim Iacobus: *Tu credis Deum vnum eſſe, benè facis: & Dæmonia credunt, & contremiſcunt.* Quòd ergo iſtos homines bene credere affirmat,

idipsum etiam credere dæmones docet, ex quo hanc fidem, qua bene credunt vnum esse Deum, fictam esse intelligimus, cùm eam Iacobus dęmonibus etiam tribuat. Si eum, qui hoc dicit, dementem vocas, in spiritum sanctum atque in Apostolum apertissimè blasphemus es, à quo edocti sumus impios homines, & dæmones vnum esse Deũ credere, & rectè, quia non falluntur multorum Deorum falsa opinione, & credunt quod est verissimum, quódque omnes credere, necessariò debent. Quod autem nos Iacobus ex fide tantùm iustificari negat, id de hac inani, ficta, mortua, imaginaria, caduca, diabolica fide intelligendum esse, totum Apostoli argumentum clarissimè euincit.

DVRÆVS, Fol. 13, 14.

Iacobus, *inquis*, hominem iustificari ait ex operibus, id est, iustum comprobari, declarari, demonstrari. *Magnæ scilicet Apostolo curæ fuit, qua demùm ratione iustitiæ opinionẽ apud homines conſequeremur, de vera autem iustificatione, qua coram Deo iusti efficimur, non fuit solicitus. Apage verò has nugas, vide etiam obsecro, (si quid videre potes) quàm sibi bellè ista cohæreant, fidem illam vestram operibus comprobari, demonstrari, declarari, quæ tamen omnia nihil esse aliud, quàm inquinamenta, & sordes, & veràm iniquitatem apud Deum asseritis. Quid hoc monstri est VVhitakere? Eundem hunc errorem, quem tãto vos studio tueri conamini, Eunomio hæretico Augustinus tribuit, ad Quod vultd. hæres. 54. Quod vos affers ex Augustino lib. 83. quæst. 76. commentum vestrum*

vestrum planè refellit, & Catholicæ ecclesiæ dogma cõfirmat. Quis enim vnquam Catholicus operibus vel fidem præcedentibus, reclamante Paulo, iustitiam tribuit, vel sequẽtibus, asserent Iacobo, negauit? Vestra certè hæc somnia sunt, qui neque præcedentibus fidem operibus, nec sequẽtibus quicquã tribuendum esse docetis. Atque hæc quidẽ de iustificationis dogmate breuiter scribo. Rem enim hãc pro dignitate tractare alterius loci esse intelligis.

WHITAKERVS.

14 Interpretationem huius loci nostram, quia commouere atque euertere non potes, eludere tamen aliquo modo conaris, & tum clamas, *Apage has nugas*: quæ si tibi displiceant nugæ, nihil est, quòd nobis succenseas: tuæ enim sunt, nõ nostræ. Quis enim nostrum hunc Apostolum dixit id tantùm docere voluisse, quemadmodum possis iustitiæ quandam opinionem apud homines conciliare, de vera autem iustitia nihil tradidisse? Quòd si qui præscribit, quibus iudiciis atque argumentis te vera iustitia præditum esse comprobes, is minimè sit de vera iustificatione solicitus. Cùm enim Iacobus iustitiæ fructus proponit, verámque iustitiam, ex necessariis & perpetuis effectis demonstrat, nónne veram iustitiam à falsa iustitiæ opinione distinguit, & de vera iustificatione, qua coram Deo iusti sumus, se esse solicitum declarat? Sin id minimè tibi curandum videtur, possimúsne iustitiam nostram hominibus testatam facere, vt nos esse iustos omnes intelligant, quamobrem Apostolus ait, *Ostende mihi fidem tuam ex operibus tuis, & ego ostendam tibi ex operibus* Iacobi 2.18

meis fidem meam? Nullam ergo fidem Iacobus putat esse veram, nisi quæ possit factis veræ fidei propriis agnosci, nec vlli iustificantur coram Deo (infantes semper excipio) nisi qui se iustos esse veris operibus testantur. Deinde istam interpretationé non ipsi inuenimus, sed ab iis accepimus, quorum tu iudicium respuere non potes, quia nec Lutherani fuerunt, & summa semper authoritate apud tuos valuerunt. Sic enim Thomas (Deus bone, vt tuis verbis vtar, quantus vir?) hunc huius Apostoli locum exposuit. *Hîc loquitur de operibus sequentibus fidem, quæ dicuntur iustificare, non secundum quod iustificatio dicitur iustitiæ infusio, sed secundum quod dicitur iustitiæ exercitatio, vel ostensio, vel consummatio.* Hunc tu nugatum esse minimè dices, Duræ, nec debes de tuo magistro tam iniquè iudicare. *Consummationis* autem vocabulum quam vim habeat, ex aliis eiusdem verbis disce, *consummata est, id est, augmentata, & comprobata, & ostensa. Gen.* 22. *Nunc cognoui quòd timeas Deum.* Sic etiam Glossa ordinaria in illum locum scribit, Abrahamum esse iustificatum sine operibus sola fide, sed tamen oblationem filii fuisse testimonium fidei iustitiæ. Quid ampliùs desideras, aut quid scribi illustriùs à quoquam potuit?

Thomas Aqui. in Iacob. 2.

Glossa ordinaria in Iacob. 2.

Sed iam progrederis, vt soles, & cum monstro, nescio quo, dimicas. Nos enim nullum huiusmodi monstrum, quale tu fingis, agnoscimus, & qualecunque est, tuum esse affirmamus. Obsecrò enim Duræ, tuámque cõscientiam appello (si forte non omnem conscientiam præiudicio amisisti) nostrúmne hoc dogma est, Iustificatorum & renatorum opera nihil aliud esse, quàm inquinamenta, & sordes, & veram iniquitatem? Siccine putabas quemquam desipere, vt tibi ista scribẽti crederet? Piorum opera dicimus esse Dei dona, Deo placere, iisque amplissimam & promitti, & persolui mercedem: tamen non esse perfecta, quemadmodum lex diuina postulat, nec omni vitio carere, propter illam peccati contagionẽ, quæ naturam nostram corrupit, nec penitus in hac vita extirpari potest. Opera verò piorum sic Deus probat, quemadmodum pios ipsos suscipit. Etsi enim pij multis vitiis laborant, illos tamen Deus propter Christum amat: sic opera nostra, quanquam non omnino perfecta, recipit Deus, ac remuneratur, sibique grata esse testatur. Verùm vt opera Sanctorum nihil sint aliud, quàm sordes, quàm inquinamenta, quàm iniquitas, id à nostra sententia longissimè alienum esse profiteor.

Eunomio verò quòd nos similes esse dicis, in eo nobis omnibus luculentam iniuriam facis. Sic de Eunomio scribit Augustinus, *Fertur etiam vsque adeò fuisse bonis moribus inimicus, vt asseueraret quod nihil cuiquam obesset quorumlibet perpetratio, ac perseuerantia peccatorũ, si huius, quæ ab illo docebatur, fidei particeps esset.* Hoc nos dicimus? hoc docemus? Christus suã causam, nostrãque innocentiam vindicet. Honestã vitã Eunomius à vera fide disiunxit, nos veram fidem nunquam à sanctis moribus separamus: omni sceleri impunitatem Eunomius concesit, nos vitam æternam nullis, nisi qui piè sanctéque viuunt, pollicemur. Itaque Eunomium, flagitiosæ vitæ magistrum, atque omnes perditæ sectæ discipulos damnamus. Tamen tu nobis Eunomianam sententiam impingis. Augustinus in eo loco, in quo duorum Apostolorum sententias conciliat, fidei iustitiam tribuit, operibus adimit: hoc nostrum commentum, vt tu ais, non refellit. Deinde, Iacobum de

Augustin. ad. Quoduult. cap. 54.

inani fide loquutum esse scribit: sic enim ait, *Et*
Augu. quæs. 83. q. 76: *alius dicit, inanem esse fidem sine operibus*: Quare quòd Abrahamum Iacobus operibus iustificatum esse dicit, id intelligit, eum fuisse nō inani sed vera fide & iustitia præditum, veréque iustum suis factis declaratum: hoc vestrum commentum palàm refellit. Operibus verò tantùm nos deferimus, quantum esse omnino deferendum ex scripturis didicimus. Non enim ex operibus nostris nouum nobis Christum fabricamur, vt eorum nos meritis iustos fieri, & vitam cælestem consequi speremus. Hæc opera, hanc iustitiam, hoc cælum vobis libenter relinquimus. Sed hanc causam alio loco tractabis: nam hactenus nihil profectò docti hominis existimatione dignum attulisti.

DVRÆVS, Fol. 14.15.

Tobiam, Ecclesiasticum, Maccabæos, atque alios complures libros è Canone repente vos dispunxisse Campianus asserit. Quo in loco mirum quàm tua exultet oratio, quòd Sapientiam, quæ vulgò Salomonis inscribitur, & Iesu filij Syrach libros, & Iudith, & Tobiam in Canone non esse Hieronymus asserat: sed vide, ne ante victoriam triumphum canas. Quis enim non miretur tantum Theologum nondū didicisse nō omnes Canonicæ scripturæ libros eodem tempore ab vniuersa Catholica Ecclesia receptos fuisse? Et olim de nonnullis scripturæ libris à pleriſque dubitatum fuit, do quibus ne vos ipsi quidem nunc dubitandum esse, dicere audetis. Hos libros Hieronymus Iosephus sequutus in Canone non esse asseruit. Certè in Concilio. 3. Carthag. Can. 47. susceptis sunt cuius Con-

cilij Canones Synodus Constantinopolitana probauit. Can. 2. & Florentinum in epist. Eugen. ad Armenios, & Tridentinum. Neque obscurum est multis ante Lutherum seculis ab omnibus prorsus Ecclesijs in Canone habitos atque receptos fuisse. Ridiculè verò Caietanum nobis obiicis: Quanquam sit in eare multò quàm decebat arrogantius loquutus, quod ante nos Catharinus, & Canus censuerunt.

WHITAKERVS.

15 Magnum illud crimen fuit, quod nobis Campianus obiecit, quando nos sacros libros, & quidem repentè è Canone dispunxisse scripsit, quasi omnes audacia, quicunque in ecclesia extiterunt, vicissemus, & qui libri semper habiti pro Canonicis fuerunt, subitò de Canone sustulisse-
Hierony. in prolog. Galeat. Epiphan. de mensu. & ponder.
mus. Itaque Hieronymum & Epiphanium adduxi, quorum scripta cum nostro de his libris iudicia consentiunt, vt omnes nullum librum repentè à nostris dispunctum esse perspicerent. Quando autem negare non potes, quin horum Patrum sententia eadem planè fuerit quæ nostra est, aliquid tamen quod responderes excogitasti, quod cuiusmodi sit, omnes cupio considerare. *Non omnes* (inquis) *Canonicæ scripturæ libri eodem tempore ab vniuersa Ecclesia recepti sunt.* Hoc quidem, quod dicis aliquid fuisset, si hos libros Hieronymus in medio reliquisset, nec suum de illis iudicium palàm pronunciasset. Cùm verò hos omnes Hieronymus tam sæpè Canonicos esse neget, & diserte Apocryphos vocet, in eo perpetuū Ecclesiæ iudicium proculdubio declarauit. Nisi enim hos esse Apocryphos Ecclesia iudicasset,

Universidad de Deusto
Biblioteca

non eos Hieronymus semper in Apocryphis nu-
Hieronym. præfat. in li. Salomon. meraſſet: diſertè autem ſcribit, *Eccleſiã legere quidem illos libros, ſed tamen inter Canonicas ſcripturas non recipere*, quod de Chriſtianorum ecclesia intelligendum eſt, quandoquidem Iudæorum eccleſia hos libros ne quidem legit aliquando. Quale igitur eo tempore, quo Hieronymus vixit, eccleſiæ fuerit de iſtis libris iudicium, ex hoc Hieronymi teſtimonio, clariſſimè cognoſci poteſt. Deinde cùm ipſe hos libros Hieronymi ætate nõdum receptos fuiſſe fatearis, doce ergo quo primùm tempore fuerint ab vniuerſa eccleſia recepti, vt quando Canonici eſſe cæperint, intelligamus. *Certè* (inquis) *in Concilio 3. Carthag. in librorum Canonicorũ numerum aſcripti ſunt.* At hoc Concilium non fuit Oecumenicum: nõdum igitur hos libros ab omni Eccleſia probatos eſſe intelligo. Imò (inquis) hanc ius Concilii Canones Oecumenica ſynodus Conſtantinopolitana probauit. Ita non ante ſeptingentos ferè annos à Chriſto vel tua confeſſione recepti hi libri ab vniuerſa Eccleſia fuerunt. Quid interim de florẽtiſſimis illis ſuperiorum temporum Eccleſijs ſtatuemus, in quibus hi libri non fuerunt publicè recepti atque approbati? Iam ergo ſi tempus ipſum reputemus, quod inter horum librorum editionem atque hoc Concilium Conſtantinopolitanum interceſſit, pluſquàm mille annos fluxiſſe reperiemus, ex quo Eccleſiaſticus, Iudith, Tobias, liber Maccabæorum, Sapientia, Baruch & reliqui dicuntur eſſe à ſuis authoribus cõſcripti. Hinc ſequitur hos libros pluſquàm mille annis ſine auctoritate Canoniça iacuiſſe, quod de diuinis ſcripturisque libris ſine ſcelere affirmari nõ poteſt. Quis enim dixerit, Eccleſiam tam multorum ſeculorum libros tam multos à Spiritu ſancto eccleſiæ commendatos nec recepiſſe, nec agnouiſſe? Auguſtinus quando quærit vnde intelligi poſſit qui libri Canonici ſint, duarum rerum neceſſariam eſſe cõ- Auguſt. con tra Fauſtum lib. 33. c. 16.
ſiderationem docet, vt habeant primùm teſtimonium illius eccleſiæ, in qua author vixit, deinde continuam ſubſequentis eccleſiæ conteſtationem. His autem libris vtrumque deeſſe animaduerto. Nam Iudæorum eccleſia eos ſemper repudiauit, à qua tamen, ſi Canonici fuiſſent, recipi omnino debuiſſent: nec ſequẽs eccleſia pro Canonicis habuit, quemadmodum ex omnium ferè Patrum libris, & temporum hiſtoria cognoſcimus. Origenes apud Euſebium non plures agnoſcit veteris Teſtamenti libros Canonicos, quàm quos Hebræi recipiũt. Cyrillus Hieroſolymitanus eoſdem tantùm ab omnibus Chriſtianis ſuſcipiendos & legẽdos eſſe acerrimè contendit, aitque Apoſtolos, & veteris eccleſiæ Epiſcopos, qui nobis erant multò ſapientiores, hos ſolos eccleſiæ tradidiſſe. πρὸς δὲ τὰ ἀπόκρυφα μηδὲν ἔχε κοινὸν: *cum Apocryphis* (inquit) *nihil tibi rei ſit.* Nihil aut diſertiùs aut vehementiùs dici potuit. Athanaſius in Synopſi hos ipſos enumerat, tum adiungit, *Præter iſtos autem ſunt adhuc alij eiuſdem veteris inſtrumenti libri, non Canonici, qui Catechumenis tantùm leguntur.* Nazianzenus eundem numerũ proponit in verſibus, περὶ τῶν ἁγίων γραφῶν, atque ad extremum hoc modo ſcribit, αἱ παλαιαὶ μὲν γνώσιμοι εἴθισται δύω καὶ εἴκοσι βίβλοι, τοῖς τῶν ἑβραίων γράμμασιν ἀγαπηθεῖσαι. .i. *veteris Teſtamenti libros viginti duos poſui, Hebræorum literis pares.* Ruffinus author antiquus, vel quiſquis ille fuit, qui Symboli expoſitionem edidit, quam in Cypriani libris legimus totidem omnino recenſet Canonicos: de reliquis ſic ſcribit, *Sciendum tamen eſt, quòd & alij libri ſunt qui non Canonici ſed Eccleſiaſtici à maioribus appellati ſunt, vt eſt ſapientia, &c.* Iſtis annumera Hieronymũ atque Epiphanium,

Euſeb. libr. cap. 25. ἐνδιαθήκους. Cyril Hieroſoly. κατηχ. 4. Athanaſ. in Synop in Princip. Nazianzen. Cyprian. in expoſi. Sym. Hieron. Epiphan.

quorum idem est de libris Canonicis atque Apocryphis testimonium. Hi Patres tam multi, tam clari, qui tam variis & temporibus,& locis vixerunt,non minùs apud nos in hac causa valere debent,quàm si ipsam Ecclesiam illorum temporum loquentem audiremus.Nam qui erât his illustriores, aut si illius ecclesiæ iudicium scire volumus, quos potiùs quàm istos consulemus? At hi,vt vides,eosdem agnoscũt Canonicos libros, quos ipsi nos agnoscimus:eosdem pro Apocryphis reijciũt, quos ipsi reijcimus.

Quid tu nunc his testimoniis conuictus, habes quod respondeas? *De nonnullis*(inquis)*libris olim dubitatum fuit,de quibus vos non audetis nunc dubitare.*At de his libris Ecclesia Iudæorum,quæ ĩa olim Christi vera Ecclesia fuit,& hi Patres minimè dubitarunt.Nam illa Iudęorum Ecclesia hos libros semper reprobauit, & hi Patres nullos libros in Canonicis numerant, nisi quos Iudæi pro Canonicis habuerunt.Quicquid est enim in veteri Testamento Canonicum,id Iudæis traditũ fuit, quemadmodum Apostolus ad Romanos diserte scribit,*Eis credita sunt eloquia Dei*: at hi libri Iudæis traditi non sunt,quia ne Hebraicè quidẽ scripti sunt:Dei igitur eloquia nõ sunt. Et vetus quidem Testamẽtum illud est: Habent Mosen & prophetas:Exorsus à Mose & omnibus prophetis, interpretabatur illis in omnibus scripturis de ipso. Omnes ergo veteres scripturæ Mose ac prophetis continentur. Studens eis persuadere (inquit de Paulo Lucas) ex lege Mosis & prophetis : Omnia (ait Christus) quæ scripta sunt in lege Mosis, & Prophetis,& Psalmis de me:atque Apostolus Ecclesiam in fundamento prophetarum, & Apostolorum ædificatam esse scribit, quia doctrina prophetica & Apostolica nititur. Cùm autem hi libri

Rom.3.2.

Luc.16 39. Luc 24.27.

Act.28.23. Luc.24.44. Epheſ.2.20.

bri à prophetis nec scripti nec approbati fuerint, certè prophetici nõ sunt.Et Apostolus ait, Deum olim loquutum esse Patribus per prophetas: cùm ergo hi prophetæ minimè fuerint.Deum non esse per illos loquutum sequitur. Heb.1.1

Hìc tu mihi Concilium Carthaginense obiicis, ego tibi Laodicenum refero,quod illo non multò antiquius fuit, in quo iidem libri veteris Testamenti recensentur,quos nostræ ecclesiæ pro sacris & Canonicis agnoscunt,nec vlli omnino alij:claréque præcipitur,*ne aliqui præterea legantur, & in authoritatem recipiantur.*Carthaginense autẽ Cõcilium in suo Catalogo, quinque libros Salomonis recenset,cùm tamen non nisi tres esse Salomonis satis constet.Nam Sapientiæ liber Græcè scriptus est,vt veteres iudicarunt, & Ecclesiasticum non Salomon,sed filius Syrachi composuit:& Canonicos hos libros Concilium vocauit,quia morum norma peti ex illis potest,non quia fidei normam continent,quemadmodum Caietanus obseruauit. Constantinopolitanum verò Concilium, inquis,huius Carthaginensis Canones approbauit,Quid miri?Nam & Laodiceni etiam Canones sanciuit,in quo illi negantur esse Canonici, & omnino vel legi prohibentur: & Canones etiam Apostolicos approbauit, in quibus tres Maccabæorum libri in Canonicis ponuntur,cùm tamen Carthaginense duos tantùm nominet,& Sapiẽtię, Iudith,Tobię,libri prætermittantur. Et vide verò etiam atque etiam Duræe, ne huic Concilio nimiùm tribuas,à quo nostriHonorium Pontificem Romanum pro hæretico damnatum esse, cum hæresis nũquam possit in Papam cadere, vt tu existimas.Quid verò Florentinum,& Tridentinum decreuerit,nihil est,quod mihi narres,qui nulla horum Conciliorum authoritate commoueor.

Concil Laodic.cap.59. κανόνας βιβλία.

Conſtanti. Concil.Can. 2. Act.12.

Apoſt.can: 85.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Quòd autem ais, non obscurum esse multis ante Lutherum seculis hos libros pro Canonicis ab omnibus prorsus Ecclesiis receptos fuisse, quasi post Carthaginensis & Constantinopolitani concilii decreta nullus vnquam Christianus de illis dubitarit, quemadmodum isti solent contendere post Ecclesiæ sententiam nefas esse aliter omnino iudicare, nulli quidem obscurũ esse potest, quàm hoc à te dicatur inconsideratè. Ego contrà palàm veréque affirmo hos libros nunquam vllis temporibus ab omni Ecclesia pro Canonicis & diuinis habitos fuisse, quod paucis testimoniis apertissimè demonstrabo. Post Synodum Constantinopolitanam Damascenus vixit, & suos de Orthodoxa fide libros edidit, in quibus non plures, quàm viginti duos veteris Testamenti libros numerat. Sapientiam Salomonis & Iesu librum laudat quidé, sed in sacris nõ reponit. De Tobia verò & Iudith & Maccabæorum historiis ne verbo sanè meminit. Hugo de S. Victore, hoc libros legi quidẽ ait, *Sed in corpore textus, aut in Canone authoritatis scribi negat.* Lyranus de libris Apocryphis idẽ prorsus statuit, quod nos, quem doctum fuisse virum, & rerum peritum, & Romanæ ecclesiæ alumnum nõ ignoras. Hugo Cardinalis magnam apud te authoritatem habeat est necesse, nisi tibi Cardinales parùm Catholici videntur, aut minùs quàm oportuit sapientes. Huius hi versiculi sunt qualescunque: *Restant Apocrypha, Iesus, Sapientia, Pastor: Et Maccabæorum libri, Iudith, atque Tobias. Hæc quòd sunt dubij, sub Canone non numerantur: Sed quia vera canunt, Ecclesia suscipit illos.* Si quemadmodum hos ecclesia recipiat, quæris, ipse tibi Cardinalis respondeat: *Tales* (inquit) *recipit Ecclesia, non ad probationem fidei, sed ad morum instructionem.* Ne verò hunc tantùm Romanæ Ecclesiæ Cardinalem sic sensisse putes, Caietanum etiam Cardinalem nosti totum esse in hac causa nostrum. Ex his horum scriptis, non obscurè perspicimus libros illos, quos nostræ Ecclesiæ Apocryphos esse statuunt, nunquam hactenus ab omni Ecclesia pro Canonicis & sacrosanctis habitos fuisse. Cum Caietano Canum & Catharinum litigare facilè patior: quanquam nihil est, quamobrem non vnum Caietanum multis Canis & Catharinis anteponam. Sed bene habet: Romani Cardinales hos libros non esse Canonicos testantur, qui si fuissent ab omni Ecclesia pro Canonicis recepti, id illi ignorare minimè profectò potuissent. Cùm autem non illi modò, sed alii etiam celeberrimi authores hos esse Canonicos negent, quàm tu verè dixeris esse hos ab omni prorsus Ecclesia habitos pro Canonicis, facilè nunc omnes iudicare possunt.

Damascen. cap. 58. in Græc. vers.

Hugo de S. vict. in prolog. lib. priori de sacramen. cap. 7.

Lyran. in prolog. in lib. Apocryph.

Hugo Cardi. in Prolog. Iosuæ.

In prolog. Hierony. in lib. Regum.

Caietanus in fine comment. in histor. vet. Testament.

DVRÆVS, Fol. 15. 16. 17.

Quòd nos ais Apocryphos libros, & traditiones quasdam ἀγράφους sacris Dei scripturis exæquare, *tui in hoc satis es simlis. Atque, vt veteri fertur prouerbio, Simia semper simia est. Quibus enim hæreticis olim familiare non fuit, ad solum Dei verbum scriptum prouocare? Nos Patrum vestigijs inhærentes, Paulo potius quàm vobis parebimus*: State (*inquit*) & tenete *Traditiones, quas didicistis. Et Tertullian. de Coron. milit.* Hanc si nulla scriptura determinauit, certè consuetudo corroborauit, quæ sine dubio de Traditione manauit. Ergo quæ-

ramus an & Traditio non scripta non debet recipi. *Et Basil. de Spiritu sancto. cap. 27.* Quæda habemus à doctrina scripto prædita, quędam rursus ex Apostolorum Traditione. *Et Augustinus de Cypriano lib. 5. contra Donat. cap. 26.* Ad fontem recurramus, id est, ad Apostolicam Traditionem. *Et lib. 2. de Baptis. contra Donatis. de Baptismo non repetendo loquens:* Quam consuetudinem credo ab Apostolica Traditione venisse. *Et lib. 10. de gen. ad lit. ca. 23. de paruulorum Baptismo*, Nec omnino credenda nisi Apostolica esset Traditio. *Denique ad Ianuar. Epistola 118.* Illa quæ non scripta, sed tradita custodimus, quæ quidem toto terrarum orbe obseruantur, &c. *Et ad Casulanum*, In his rebus, de quibus nihil certi statuit diuina scriptura: mos populi Dei, vel instituta Maiorum pro lege tenenda sunt.

WHITAKERVS.

Decret. 1. Sess. 4.

16 Si Traditiones ἀγράφους, Duræe, sacris literis exæquandas esse negas, nec tui quidem es, nec tuorum similis. Nam Tridentinum Cõcilium vna cum veteris nouiąque Testamenti libris *Traditiones etiam pari pietatis affectu & reuerentia suscipit ac veneratur.* Quorsum ergo tuum illud de Simia prouerbium spectauit, nisi quòd vestras illas traditiones simiis magis quàm Christianis contemptaneas esse iudicares? *Sed omnibus*, inquis, *hæreticis familiare semper fuit ad solum Dei verbum scriptum prouocare.* Non fuit. Quàm multi enim hæretici scripta quædam occulta, & libros Apocryphos,

phos, & traditiones tacitas venditabant? An nescis quantum Manis sui fundamento tribuerint Manichæi? Quid alios commemorem, qui scripturas contemnebant, chartas suppositias afferebant? Et semper hæreticorum illud vestrum familiare fuit, nolle in solis scripturis acquiescere. *Auferte* (inquit Tertullianus) *hæreticis, quæ cum Ethnicis sapiunt, vt de scripturis solis quæstiones suas sistant, & stare non poterunt.* Quare ad solas scripturas prouocare non hæreticorum est, sed eorum qui quæstiones hæreticas euertere ac refutare volunt. Paulus autem, in cuius vestigiis vellem inhærere, Traditionis nomine doctrinam traditam significat, quam primò verbis pòst scriptis Thessalonicenses docuit. Hanc doctrinam verbis scriptísque expositam iubet Thessalonicenses Apostolus tenere, non de incertis quibusdam traditiunculis laborare. Tertullianus in libro Præscript. se solis scripturis contentum esse satis indicat. Sic enim ait: *Nobis curiositate opus non est pòst Christum Iesum, nec inquisitione pòst Euangelium. Cùm credimus, nihil desideramus, vltra credere: hoc enim primùm credimus, non esse quod vltrà credere debeamus.* Ita vides cùm primùm cæpimus Euangelio credere, nihil aliud quod credamus desiderari. Sic quidem Tertullianus scripsit Catholicus: pòst autem factus Montanista multas Traditiones commemorat ex illius hæreseos instituto. Quanquam ex illis tam multis Traditionibus, de quibus in libro de Corona militis tantopere cõtendit, nullas Ecclesia nunc vestra præter vnam Crucis signandæ retinet. Næ tu malus es Romanæ Ecclesiæ patronus, qui Montanistam Tertullianum pro traditionibus vestris loquentem introducis, & illas tamen Traditiones vrges, quibus Ecclesia Romana iam olim vti desiit. Basi-

Tertull. de resurrect. carnis.

2. Thes. 2. 15.

Tertull. de præscrip.

Basil. περὶ πίστεως.

lium verò Erasmus in hoc loco corruptum esse putat, quod eò magis credibile est, quo ipsum alibi aliter omnino scripsisse clarissimum est. Sic enim habet, *Manifesta est à fide defectio, & crimen superbiæ, vel reuicere aliquid eorum quæ scripta sunt, vel introducere aliquid eorum quæ scripta non sunt.* Vtcunque res habet, has Basilii Traditiones vestra Ecclesia pleraque iamdudum abrogauit, quod minimè oportebat, si erant Apostolicæ. Augustinus autē quanta semper grauitate scripturarum αὐτάρκειαν defendit, vt nihil omnino admitti posset? Sic enim Petiliano respondet, *Auferantur illa de medio, quæ aduersus nos inuicem, non ex diuinis Canonicis libris, sed alsunde recitamus.* Apostolicam verò Traditionem in eo loco, in quo de Cypriano loquitur, doctrinam scriptis Apostolicis traditam vocat. Et baptismum nō esse repetendum, pia est & Apostolica Traditio, quia scripturis consentanea est, & ex scripturis confirmari potest. Sic paruulorum baptismum Apostolica traditione comprobatum esse fateor, quia sunt clarissima scripturæ testimonia, quibus Christianorū infantes baptizandos esse intelligimus. Illa autem quæ vbique obseruantur, multùm produbio valent: sed vestra huiusmodi non sunt. Nullam enim potes traditionem Romanam proferre, quam nos improbemus, si illam toto terrarum orbe semper obseruatam esse euiceris. Denique in rebus mediis, de quibus nihil scriptum certi in alterutram partem statuit, morem populi Dei, maiorúmque instituta concedo magna esse facienda. Tamen vos nec pro Dei populo agnoscimus, nec pro maioribus nostris venerabimur. Hæc tibi sufficiet de Traditionibus hoc quidem in loco respondisse, in quo vt tam multa de traditionibus tuis diceres nulla causa postulauit. Nos ergo tuas tibi Simias ac Traditiones relinquimus, & solis Veteris ac Noui Testamenti Canonicis scripturis, quibus perfectissimam doctrinam homini Christiano ad omnes religionis ac salutis partes necessariam, planissimè doceri minimè dubitamus, cōtenti semper esse volumus.

ἀποστάσεως πρῶτον μὲν γεγράπται.

Augustin. contra Epistolam Petil. cap. 3.

DVRÆVS, Fol. 18.

Apocryphos verò libros nos non nisi vt Apocryphos recipimus. Nisi enim hi libri, quorum Canonicam authoritatem defendimus, inter Canonicos numerentur, eodem argumento reliquos omnes reiiciatis oportet, cùm eadem ecclesiæ Catholicæ authoritate omnes commendentur. Quid te igitur tam insolenter iactitas? Si vel librum vllum (*inquis*) vel libri particulam, quam diuina authoritate conscriptam & munitam esse constat, à nobis damnatam euiceris, non repugno quo minùs causa omni cecidisse videamur. *Conditionem accipio, & te iam causa cecidisse affirmo. Non enim librorum modò particulas, sed libros integros Maccabæorum, Iudith, Tobiæ, Hesler, aliósque iisdem argumentis te repudiare euicimus, quo olim Catholici hæreticos euicerunt. Vna enim est ecclesiæ vox, vnus spiritus, vna authoritas.*

WHITAKERVS.

17 Quos libros veteris simul & recentis ecclesiæ testimonio apocryphos esse constat, eos vos pro Canonicis habetis, & legendos ecclesiæ

Universidad de Deusto
Biblioteca

non modò ad morum institutionem, sed ad fidei etiam & doctrinæ confirmationem proponitis: quod quidem non esse faciendum tam multis celeberrimorum authorum sententiis, támque firmis scripturarum argumentis demonstraui. Et tamen mihi, nescio, quam ecclesiæ vocem obiicis, quæ hos libros commendauit. Quam hic tandem nobis ecclesiam narras? An hi tam multi Patres, quos testes adduximus, ab ecclesia alieni fuerunt, aut ecclesiæ vocem ignorarunt, aut eam nobis referre minùs potuerunt? Tu hanc ecclesiæ vocem fuisse dicis, illi negant: tibi ego credam, illos erasse statuam? At qui libri verè Canonici sunt, ii cum illius Ecclesiæ, in qua scripti sunt, tũ sequentium ecclesiarũ testimonio comprobantur. Quamquam enim de quibusdam aliquæ ecclesiæ ad tempus dubitarunt, tamen iidem sunt ab aliis pro Canonicis suscepti, quod de Apocryphis vestris dici nullo modo potest, quos ab omni ecclesia repudiatos esse liquet. Qui enim ad vetus Testamentum Apocryphi libri pertinent, nunquam sunt à Iudæorum antiquis ecclesiis recepti: & legi tantùm in Christianorum ecclesiis ad aliquam morum vtilitatem permissi sunt. Quare verissimè dixi, nullum librum, nullam libri particulam à nobis damnatam esse, quam diuina authoritate conscriptam esse constabat. Nam hos libros, quos reiicimus, diuina authoritate conscriptos aut munitos esse, tu nunquam probare posses, si vitam omnem in hoc labore consumeres. Veteres autem hæretici, qui libros Canonicos repudiarunt, eo argumento reuicti sunt, quòd libros, quos Ecclesia & scriptos initio pro diuinis agnouit, & deinceps perpetuò tanquam Canonicos conseruauit, repentè inani furore abiicerent. Sic Faustum Manichæum Augustinus refutauit. Tu nunc vi-

August. contra Faustum lib 28. cap. 2.

de an hoc tibi argumentum conueniat, vt quemadmodum ille de Euangelio Matthæi non esse dubitãdum disputauit, quia ex illo tempore, quo Matthæus ipse in terris vixit, in ecclesia agnitum & approbatum fuit, sic tu libros Sapientiæ, Iudith, Tobiæ, Ecclesiastici, Maccabæorum, ab eo tempore, quo primum in lucem prodierunt, certa successionum serie semper in Ecclesia valuisse doceas. Id nisi potes euincere, frustra nobis obscura Ecclesiæ tuæ voce obstrepis.

DVRÆVS, Fol. 18.

Et quia non dubitas ad vnam scripturæ particulam prouocare, ecce tibi non vnam sed plures. Omnis spiritus (inquit Ioannes) qui soluit Iesum, ex Deo non est, Hæc verba Nestoriani olim hæretici expunxere. Socra. li. 7. cap. 32. Vbi apud vos ista leguntur? Maior particula, quæ mulieris adulteræ historiam complectitur, quam ab inimicis fidei sceleris impunitatẽ vxoribus suis daturæ metuentibus, de codicibus sublatã fuisse Augustinus testatur. An non idẽ tuus Beza præstitit, in c. 8. Ioannis, vbi mira impudẽtia Eusebium, Chrysostomum, Theophylactum hanc historiam ait reiecisse? Sunt & alia huiusmodi permulta, ex quibus quàm tibi infeliciter tanta tua iactatio cesserit, vides.

August. de adulter. coniug. li. 2. c. 7.

WHITAKERVS.

18 Hìc te nobis admodum ieiunum præbes, vt tibi bonam causam defuisse omnes perspiciant.

Nulli scripturarum libri, nullæ librorum partes nullę particulę à nostris resectę sunt: quod quéadmodũ tu falsum esse doceas, meámque iactationẽ reprimas, cõsideremus. Quæris autẽ vbi ista apud nos legantur. *Omnis spiritus qui soluit Iesum, ex Deo non est.* Equidem nusquam legi fateor, nec legenda esse censeo. Non enim ista in Græcis exẽplaribus leguntur, & si quid hìc peccatum fuit, nos minimè sumus accusandi, qui librorum vetustissimã authoritatem sequimur. An tu enim omnes ecclesias Græcas damnare audes, quæ aliter multóque meliùs legunt. *Omnis spiritus, qui non confitetur Iesum Christum in carne venisse, ex Deo non est?* Quasi hoc minùs ad Nestorium refellendum valeat, quàm quod in vulgata editione legimus, *Omnis spiritus qui soluit Iesum.* Quid de Cyprianо statues, qui nostram lectionem sequutus est? Quid de Augustino, qui vtramque posuit? Illud autem multò grauius est, quod de mulieris adulteræ historia subiungis, quam ab antiquis quibusdam de codicibus suis sublatam esse refertur Augustinus. Quid ea res ad nos spectat, si nulli veteres hanc historiam sustulerunt? An nos huius criminis rei erimus, qui illam historiam in libris ecclesiisque nostris legimus? Hìc nobis naras quid Beza præstiterit, quasi id nostrâ quicquam interesset, quid de hac historia Beza iudicarit. Ita tamen hanc historiam Beza de nullo libro sustulit, quemadmodũ potes ex omnibus conuersionis Bezanæ exemplaribus perspicere. Sed hìc tibi ludus satis cõmodus visus est, in quo nonnullũ impetum in Bezã faceres: itaque occasionẽ etsi prorsus alienã arripis, multáque dicis, quæ iuuenem modestum minimè decebant. Mihi non est necesse pro Beza respondere, cuius eximiæ virtutes omnibus sanctorum ecclesiis celebrãtur, nec tot male-

1. Ioan. 4. 3.

Cyprian. li. 2. ca. 8. testim. contra Iudæos.

Auguſt. ad Pollent. li. 2. cap. 7.

maledictis obscurari possunt. Sic tu quàm mea mihi iactatio infæliciter cesserit, præclarè docuisti.

DVRÆVS, Fol. 19.

Hierarchias (*inquis*) vestras, gradúsque multiplices Angelorum libẽter ignoramus: atque hanc scientiam vobis omnem permittimus, quibus hæc mysteria Dionysius ille patefecit. *Non magnopere miror, si postquam omnẽ è terris ordinem tollere cœpistis, tandem impudentia in cælum ora tollatis, & pro sanctissima Angelorum hierarchia confusam quandam in cælo ἀναρχίαν inducere conemini. Sed quis adeo demens est, qui non Dionysio Pauli discipulo, quàm Caluino, aut Bezæ, aut Luthero fidem habere malit.*

WHITAKERVS.

19 De Angelis respondi Campiano, quod homini modesto satisfacere potuisset. Etsi enim Angelorum patrocinium concedimus, cuiusmodi scripturæ tradiderunt, tamen illas Hierarchias Angelorum, quas Dionysius ille, quisquis est, exposuit ac descripsit tam multis verbis, libenter ignoramus, nec vobis istam scientiam inuidemus. Etenim cum illa omnis cælestium regionum ac functionum descriptio Dionysiana, nullis scripturarum testimoniis nitatur, ingenium curiosum delectare poterit, mentem non poterit firma

Dionys. de cæleſt. Hierarch.

fide, solidáque scientia stabilire. Tu cùm nos argumentis vincere deberes, verborum potiùs petulantia refutandos iudicasti. Mirari te negas, *Si postquam omnem è terris ordinem sustulimus, impudentia in cælum ora tollamus.* Atque hoc tu quidem nimis vehementer. Sed quem nos tandem ordinem sustulimus? Mitte iracunda verba, & quod probare instituisti, argumentis non maledictis confice. Eum nos ordinem seruamus, quem Christus in Ecclesia sua seruari voluit: alios ordines, quos hominum ambitio inuexit, quantumuis splendidos, & glorioſos, facilè quidem contemnimus.

Quomodo autem sumus in cælum impudentes? nimirum pro Angelorum Hierarchia confusam in cælo ἀναρχίαν inducimus. Siccine ais Durræe? Nisi illas nobis Hierarchias Dionysius prodidisset, metuendum fuit, ne quis cælum temerè moueri, aut Angelos nullo imperio contineri, aut ἀναρχίᾳ cuncta diffluere & dissipari existimaret. Vt demus esse Angelorum mirificum ordinem Dionysio tamē quomodo credemus, qui nec Propheta fuit, nec Apostolus, nec author priscis hominibus notus, cùm illius ante Gregorium nullus

Iren. li. 2. ca. 54. Pater mentionem faciat? Irenæus de Angelorum statu multò modestiùs scripsit, quàm iste Dionysius, sic enim habet: *Dicant nobis quæ sit immissibilis natura, enarrent numerum Angelorum, & ordinem Archangelorum, demonstrent thronorum Sacramenta, & doceant diuersitates dominationum, principatuum, potestatum, atque virtutum. Sed non habemus dicere.* At ista omnia noster Dionysius aperuit, illi fidem adhibere volumus, quæ tamen non posse narrari putat Irenæus. *Sed fuit* (inquis) *Pauli discipulus*: itaque illi potiùs credere debemus quam Caluino, Bezæ, Luthero. Nos verò iis fide plurimùm tribuemus, qui, quod docent, scripturarum authoritate clarissimè demonstrant. Dionysium ergo sine scripturis loquentem minimè curamus, & qui scripturas proferunt, Dionysiis omnibus sua somnia narrantibus semper anteponemus. Pauli verò fuisse hunc discipulū quomodo persuades? Noli enim putare posse nos diutiùs pasci fabulis. Quamobrem enim non ipse Paulus ista nobis mysteria enunciauit, qui raptus in tertium cælum multò plura & vidit & audiuit, quàm iste Dionysius. Illa si Paulus Magister tacuit, cur hic discipulus diuulgauit? Sed hic Pauli discipulus nunquam fuit, quemadmodum facilè intelligi potest, si huius libros cum illius cōparemus: sed plura pòst de pseudodionysio isto erunt alio loco dicenda.

2 Corin. 12. 2.

DVRÆVS, Fol. 19.

Paulus (inquis) Σπουδαίαν περὶ ἀγγέλων damnat. *Vtinam scripturas tu no tuo arbitrio, sed Ecclesiæ Catholicæ iudicio interpretari didicisses, atque ex Epiphanio, Chrysostomo, Theophilacto, Oecumenio, Theodoreto, aliisque Patribus, quem hîc Angelorum cultum Paulus prohibeat intellexisses. Eū nimirum, quem in orbem parens ille vester Symon Magus inuexit, qui sacrificia Angelis offerenda, illósque esse mediatores nostros docuit, quod mediatoris munus maiestati Christi non satis conuenire existimaret. Addis deinde:* Ioannem Angelus semel atque iterum ab hoc cultus genere reuocauit. *Quid? tu Ioannem adeò rudem fuisse diuinique cultus ignarum existimas, vt, ni prohi-*

buisset Angelus, grauissimum idololatriæ crimen fuerit admissurus? Longissimè profectò ab omni Idololatriæ crimine Apostolus abfuit, sed eorum personam facto illo suo tunc induit, qui Angelos tanquam Deos adorandos, & oblatis sacrificiis colendos existimabant, quod sibi cum veritum ait, prophetico more solum Deum summo hoc honore colendum docuit.

WHITAKERVS.

20 Scripturas non ad Ecclesiæ cuiusquam iudicium accommodandas, sed ecclesiarũ omnium interpretationem ad scripturas exigendam esse didici. Sunt enim scripturarum interpretationes non ex hominum cogitationibus metiendæ, sed ex ipsis scripturis sumendæ, quæ quidem seipsas abundè interpretantur, si nos ipsi attentos & dociles præbemus. Tibi verò nulla interpretatio placet, nisi quam te Ecclesia tua docuit, quo minus mirandum est, tales esse pleraſque tuas, quas affers interpretationes, vt nihil à Spiritus sancto mente fingi magis alienum possit: Angelorum θρησκείαν Paulus apertè prohibet. Quis hoc aliter interpretari possit, quàm vt omnẽ Angelorũ cultũ à Paulo vetitũ esse fateatur? Tu me ad ecclesiæ tuæ iudiciũ reuocas. At tua ecclesia colẽdos Angelos esse docet, quos Paul° mihi, ne colerẽ inter-dixit. Et quorsum verò tuæ Ecclesiæ iudiciũ deferẽ? quasi nihil sciri possit, nisi tua Ecclesia prius cõsulatur. Id perinde est, ac si scripturas suas Deus minus omnibus tradidisset, sensum autẽ scripturarũ apud Romanũ pontificẽ collocasset. Non nim ignoro quàm angustis finibus ecclesiæ Catholicæ iudiciũ circũscribas. Epiphaniũ tu quidẽ &

Coloss. 2 18.

Chrysostomũ & Oecumeniũ nominas: at quando isti scripturas aliter interpretantur, ac tuo pontifici visum est, tum horum iudicium negatur esse Catholicum: ita ad extremum nihil est Catholicum, nisi quod pontifici placere constat. Has ego Catholicas interpretationes dico esse priuatas: nec causa vlla est cur quisquam magis Romani pontificis, quàm Lutheri, aut cuiusquam Ecclesiæ doctoris iudicio astrictus esse debeat. Sed quomodo Paulũ hoc loco tui Patres interpretantur? Nimirum eum cultũ damnant (si tibi credimus) qui in sacrificiis offerendis consistit. Ita hic erit Pauli sensus, Non oportet Angelos colere, hoc est, non oportet Angelis tãquam mediatoribus sacrificia offerre. Hic tuus est Catholicus sensus, vt quantur, nisi tamen illis victimas immolamus, & eos quã Angeli assiduè à nobis coluntur, atq; adorannouos mediatores facimus, nihil peccemus. At Paulus de sacrificiis nullum verbum fecit, sed omnem Angelorum cultum damnauit. Quale autẽ hoc tuum argumentum est, Patres docent, non esse Angelis vt mediatoribus quibusdam sacrificia offerẽda, ergo inuocãdos esse Angelos concedũt. Angelis quidẽ nec sacrificia, nec preces fieri debẽt, quia vtrumque vni Deo debetur. *Vos* (inquit Christus) *cum precamini, dicite, Pater noster qui es in cælis.* Solus ergo Deus, qui noster est cęlestis pater, precibus à nobis inuocandus est. Et propheta Dauid, *Immola Deo sacrificium laudis*: Et Hosea, *Omnem aufer iniquitatem, & accipe bonum, & reddemus vitulos labiorum nostrorum*: Et Apostolus, *Per ipsum offeramus hostiam laudis semper Deo, id est, fructum labiorum confitentium nomini eius.* Ex his nostra precum & gratiarum sacrificia soli Deo offerenda esse intelligimus. Qui ergo angelos inuocant, ac precantur, eos hîc A-

Luc. 11. 2. Psal. 50. 15. Hosea. 14. 3. Heb. 13. 15.

postolus non minus quàm Simonem Magum angelos sacrificijs colentem damnauit.

Quòd autem Chrysostomum & Oecumenium aiis, hæc verbà de Simone interpretari, nihil minùs apud istos inuenio. Chrysostomus piè Paulũ interpretatur, cuius ego interpretationem libenter amplector: *Sunt* (inquit Chrysostomus) *quidã qui dicunt non oportere per Christum accedere ad Deum, sed per Angelos: illud enim maius esse, quàm vt nobis contingat.* Sic Oecumenius ex Photio, *Erant* (inquit) *aliqui qui in hypocrisi humilitatis prohibebant eos dono Christi accedere, vtpote indignos tantis: & Angelis aduocatis vti oportere, qui nos ad Deum adducant.* Ita vos humilitatis cuiusdam & indignitatis excusatione ad Angelos ac sanctos confugitis, qui vos Deo commendent, eúmq; vobis propitium reddant. Quare omnem Angelorũ cultum Paulus impium esse docet, & qui Angelos colebant, eos olim vetus Ecclesia hæreticos iudicauit. Alterum verò locum multò adhuc indignius atque imperitius interpretaris, dũ tuam Catholicam interpretationem sequeris: quam tamen tantum abest, vt putem esse Catholicam, vt eam nulli vnquam venisse in mentẽ, præterquam tibi, facilè credam. Voluit angelum Ioannes adorare: Ioannem angelus non permittit. Quid inquis? *Tu Ioannẽ adeò rudẽ existimas, vt Idololatriæ crimen fuerit admissurus?* Non id existimo, Durgẽ. Tamen victum angelici splendoris, ac maiestatis magnitudine Ioannem plus angelo, quàm oportuit, detulisse honoris ac reuerentiæ video: in quo humanæ naturæ infirmitatem agnosco. Tuam nũc Catholicam interpretationem audiamus. *Indued* (inquis) *eorum personam hoc facto Ioannes, qui angelos tanquam deos adorandos, & sacrificijs oblatis colendos existimabant.* Num quid ergo etiam sacrificij huic angelo Ioannes obtulit? Id enim faciendum fuisset, si illorum hominum personam, qui sacrificiis angelos colendos putabant, induisset. Sed quis æquo animo ferat huius interpretationis futilitatem? Quasi non multò meliùs verbis doceri, ne angelis sacrificia facerent, quàm ista collusione potuissent: aut quis Ioannem fictè aliquid & simulatè fecisse putet? *Ego* (inquit) *cecidi vt adorarem.* Tu contrà negas, illum cecidisse vt adoraret. Rectè Augustinus Hieronymo in simili causa, *Si vllum vel leuissimum mendacium in scripturis admittimus, totius scripturæ authoritatem euertimus.* Et quando Ioannem Angelus iussit, ne ita faceret, causámque adiunxit, *Conseruus enim sum tuus, & fratrũ tuorum, prophetarum, & eorum qui seruant verba libri huius, Deũ adora*, satis indicat, fecisse aliquid Ioannem, quod fieri non oportuit, & clarissimè docet, angelos à nullis piis adorandos esse, quia sunt piorũ σύνδουλοι, Deóque soli omnem adorationem deberi. Mihi ad hanc tam certam interpretationem ex ipsis verbis natam sufficiet vnius Thomæ tui testimonium addidisse. Sic ille in hunc locum scripsit, *Cecidi ante pedes eius, vt adorarem eum: scilicet adoratione dulię, ad referendum ei gratias, & ad dandum ei reuerentiam.* Iterum in caput 22. *Cecidi vt adorarem, adoratione scilicet latriæ.* Si nec λατρεία angelis, nec δουλεία deferenda est, nullo ergo modo colendi angeli sunt. Sic me non pœnitet scripturas tuo more interpretari nunquam didicisse.

Chrysost. in Colos. 2. hom 7. in hęc verba. Oecumẽ. in Colos. 2. c.

Augusti. ad Quoduult. c. 39. de Angelicis.

Apocal. 19. & 22. 8. 9.

Thom. in Apoc. 19.

Idem in Apoc. 22.

DVRÆVS, Fol. 20.

Tobiæ certe librum, tãquam scripturam sacram illi citarunt, quorũ nos grauissimam authoritatem, leuitati tuæ anteponendam censemus. Atque vt

Augustinum, Chrysostomum, Innocētium omittam, Cyprianus prolato ex Tobiæ libro Testimonio rem grauissimam confirmauit, matrimonia cum infidelibus non esse contrahenda: Epist.52.lib.de mort. lib.de bono pat.lib.de oper. & eleemo. Irenæus inter prophetas contumelia à Gnosticis affectos Tobiam numerat, lib.1.c.24. Hilarius ex 12. Tobiæ Angelorum intercessionem probauit. Ambrosius librum de Tobia integrum scripsit. Isidorus aut Ecclesiam hunc librum & alios inter diuinos honorare & prædicare: Isid.Etymo.li 6.c.1. Hieronymum rum iudicium sequutus, qui hunc librum licèt in Canone non habeatur (Iudæorum Canonem intelligit) tamen vsurpari ab Ecclesiasticis viris testatur præfat. comment. in Ionam. Cum tu Tobiam reiicis, Anglicanas certè Synagogas vestras impiæ superstitionis damnas, quæ in ipso cultu diuino hunc librum non rarò legunt.

WHITAKERVS.

21 Tobiæ librum in scriptis Canonicis ponendum esse multis testimoniis persuadere conatus quæ tamen vnicum argumentum efficiunt, infirmum admodum, & vix vlla responsione dignum. Sic enim disputas, Patres antiqui Tobiæ librum citárunt, ergo Tobiæ librum Canonicum esse necessariò sequitur. Neque enim, quia ex hoc libro nonnulla Patres testimonia sumpserũt, ex eo colligi potest librum ipsum Canonicum esse, nisi id priùs constiterit, ex quocunque libro Patres aliquod testimonium produxerint, illum librum esse in diuinis & Canonicis scripturis numerãdum. At Esdræ libros, quos Romana Ecclesia, & recentissimum Concilium Tridentinum in Apocryphis reliquit, Patres citárunt, Cyprianus, Augustinus, Ambrosius in re magna, vt animas vna

Cypri. Epist. 74.
Ambros. de bon. mort. c. 10.
Auguſt. in quæst. veter. ac noui. Testam. q. 109.

cùm corporibus minimè mori doceat, atque alij. Nunc si tuum argumentum valet, mihi quoque pro horum librorum authoritate concludere licebit, Quicunque libri à Patribus citantur, Canonici sunt: Liber tertius & quartus Esdræ à Patribus citantur: sunt igitur Canonici. Deinde Hieronymus testatur ex Hermetis libro multos scriptores veteres testimonia vsurpasse, quem tamen Ecclesia vestra nondum in horum librorum numerum cooptauit. Quanquam quid coner hoc argumentum argumentis refellere? Quis nescit Thomam vestrum Dionysij, veterum Patrum, philosophorum vbique testimoniis vti? In eo verò quis non videt, quàm tecum ipse pugnes, cùm Tobiæ librum Irenæi, & Cypriani, & Hylarii iudiciis Canonicum esse contendas, & tamen hos libros Hieronymi ætate nondum esse in Canonem receptos antè dixeris, idque mihi Hieronymum proferenti responderis. At hîc antiquiorum Patrum ætate pro Canonicis habitos esse affirmas: ita nihil te habere certi & exploratí, in quo acquiescas, satis quidem manifestum est, quod etiam ex hoc loco magis liquere potest. Etsi enim suprà hos libros ab Hieronymo palàm rejectos esse minimè negare potuisti, nunc tamen persuasum nobis esse cupis, de Iudæorum tantùm Canone loqui Hieronymum, quod qui semel Hieronymum inspexerit, falsum esse facillimè perceperit. Sic enim Ecclesiæ de omnibus Apocryphis iudicium exponit, quando de libris Sapientiæ & Ecclesiastici scribit, *Sicut ergo Iudith & Tobiæ, & Maccabæorum libros legit quidem Ecclesia, sed eos inter Canonicas scripturas non recipit: ita & hæc duo volumina legat ad ædificationẽ plebis, non ad authoritatem Ecclesiasticorũ dogmatum confirmandam.* Non ergo hos libros Hieronymus de

Hieron. in Catal.

Hierony. in præfat. in li. Salom.

Iudæorum tantùm, vt tu dicis, sed de Catholicæ etiam Christianorum Ecclesiæ sincero Canone exclusit. Et alio in loco Hieronymus, *Apocrypha nescit Ecclesia: ad Hebræos igitur reuertendum est, vnde & Dominus loquitur, & discipuli exempla præsumunt.* De libris autem Apocryphis satis antè multa diximus, ex quibus nostrum de illis libris iudicium comprobauimus. De singulis nunc seorsim non est necesse dicere, quanquam nullus est, qui non suo aliquo iudicio deprehendi possit.

Hieron. in præfat. in li. paralip.

Tobi. 6.9. & 8.3.

Quale enim hoc est, quod in Tobiæ libro legimus, cordis & hepatis suffimento dæmones fugari, illito felle cæcitatem depelli? Quis vnquam Propheta, aut Apostolus, dæmones hoc modo abigendos esse docuit? Paulus vniuersam Christiani hominis πανοπλίαν descripsit, qua tecti nullis dæmonum viribus superemur. Hoc verò mirificum telum, quo hunc dæmonem Tobias repulit, nunquam nobis commendauit. Sunt huiusmodi multa quæ diuinam scripturarum maiestatem ac spiritum parùm redolent. Vt interim prætermittam quòd iste Raphael se Azariam, & filium Hananiæ esse mentiatur, quod boni Angeli nunquam faciunt. Ad Anglicanas verò quod attinet Ecclesias, quas tu contumelioſè Synagogas vocas, legunt illæ quidem ex istis libris aliquos, sed eos pro Canonicis non agnoscunt. In vestris etiam Ecclesiis legendæ sanctorum solenni ritu recitantur, quas tamen infinitis mendaciis, & fabulis & superstitione plusquam anili refertas esse, quis nunc dubitat?

Thess. 6.11. &c.

Tob. 5.15.

DVRÆVS, Fol. 21.

De loco (*inquis*) Ecclesiastici parùm laboro, nec arbitrii libertatem credam, quamuis hic cen-

hic centies affirmet. *Tam altas in animo tuo radices fatum illud Stoicorum egit, nihil vt scripturæ honore digneris, quod arbitrij libertatem tam apertè probare videatur. Patere tamen vt à tribunali tuo ad alios iudices appellemus, Cyprianum, Clementem Alexandrinum, Innocentiũ primum, Gregorium Nazianzenum, Ambrosium, Chrysostomũ, Epiphaniũ, aliósque huiusmodi, vt de Concil. Carthag. tertio, & Florent. nihil dicam. Censuræ verò tuæ rationem sanè grauem addis,* hominis libertatem peccato amissam docet scriptura, docent Sancti Patres, docet ipsa cuiusque experientia. *Præclarè: sed ego tibi totidem verbis respondeo, Neque scriptura docet, neque Patres, neque vlla cuiusquam experientia. Illud verò quàm ridiculum?* Illa verba de genere humano intelligi possunt, cuiusmodi in Adamo fuerat aliquando. *Nisi te cœcus fati amor impediret, facilè hunc authorem cerneres primi hominis conditionem pro argumento attulisse, vt in nobis liberum arbitriũ confirmaret.* Si volueris (*inquit*) mandata seruare, seruabunt te: & appositi tibi aquã & ignem, &c.

WHITAKERVS.

22 Ecclesiastici libro tantum tribuo, quantum ei vetus Ecclesia sensit esse tribuendum, vt quanquam in illo multa agnosco præclara morum præcepta, nullum tamen fidei fundamentum ex eo petendum esse satis intelligam. Itaque quum de humani arbitrij libertate disputatur, ea qualis & quanta sit, ex nulla huius libri sententia, sed

tantùm ex Canonicæ scripturæ authoritate dissi-
atque existimari posse defendo. Nec tamen dixi-
vt tu me dicentem introducis, Arbitrij libertatem
non credam, quãtumuis hic centies affirmet, sed
quantumuis hic centies affirmet, Coram hominibus
esse vitam & mortem. Tu mea verba præcidis, ut
sententiam facias videri duriorem. Nam iste ne-
centies, nec semel nostrum arbitrium esse libe-
rum affirmauit. De fato quod interponis, sic exci-
rem est, vt ne circa rem quidem sit. Fatum ego
& illam omnem Stoicorum fatalem πρόνοιαν, vt a-
uinæ prouidentiæ, ac potentiæ aduersariam auer-
sor, nec ista opinio vel fata quidem vnquam fu-
in animo meo, nedum radices, vt tu ais, altas ege-
Sed quid frustrà orationem rationis expertẽ pro-
fundis? Estné enim consequens, si hominem ca-
nalem, nondum fide & Spiritu sancto donatum
nihil ex sese velle posse dicimus, quod verè bo-
sit, & voluntati diuinæ consentaneum, vt fato
Stoicorum iuuehere ac defendere videamur?
enim quia homines non renati non possunt
malè agere, & malè necessariò agunt, ideo omn
fato eueniunt: tum quia Angeli necessariò be
agunt, & dæmones necessariò malè, liberam p
prouidentiam fato astringemus. Possunt homi
communes istas & ciuiles actiones liberè proc
rare, ea tantùm arbitrij libertate carent, quæ in
dei officiis versatur, quia antequam eos filius
berauit, serui sunt peccato. Tuum ergo fatum
hil hic habet quod agat, nisi fortè nos fato fa
bonos existimes: & prius fatum Stoicorum ab
persuaseris, quàm hoc tuum argumentum: Ho
nes ante fidem non possunt velle, aut cupere
perficere aliquid, quod Deo gratum sit, ergo
to fiunt omnia, bene & commodè concluſum
demonstraris. Verùm hic à meo tribunali ad

ces prouocas, qui tamen nullum pro te iudicium
pronunciant. Ego te à tribunali in scholas retra-
ham, atque vt hoc mihi argumentum probes po-
stulabo: Cyprianus, Clemens, & alij Patres anti-
qui vsi sunt testimoniis huius libri, ergo hic liber
est Canonicus. Vtuntur enim Patres testimoniis
aliorum etiam librorũ, quos ipsi Canonicos esse
nunquã dicitis quemadmodum supra docui, ex
quo perspicuum est, hanc librorum citationẽ nul-
lius argumenti vim habere. Censuræ verò meæ ra-
tionem satis grauem addidi, quo minus ex huius
libri autoritate arbitrij humani libertatẽ crederẽ,
quia hominis libertatẽ peccato amissam scriptu-
ra docet, Patres testantur, ipsa cuiusque experiẽ-
tia confirmat. Tu hæc omnia totidem verbis ne-
gas sine ratione. Ego tibi de mea ratione satisfa-
ciam. Apostolus ait, Homo ψυχικὸς non percipit
ea quæ sunt spiritus Dei, nec potest ea intelligere: 1. Cor. 2. 14.
ex his sic argumentum instituo. Si homo solius
naturæ viribus & facultate præditus non potest
percipere & cognoscere ea quæ sunt spiritus Dei,
hoc est, in quibus vita æterna & salus cõsistit, tum
multò minùs aut velle ea, aut præstare potest, nã
intelligentiam voluntas sequitur: At antecedens
verũ est, si Apostolo credimus: ergo etiam conse-
quens. Itaque Apostolus alio in loco scribit, Deũ Philip. 2. 13.
esse qui efficit in nobis, & vt velimus, & vt effi-
ciamus, pro gratuita sua beneuolentia. Si verò nul
li aliquid velle aut efficere possũt, nisi quos Deus
sua gratuita beneuolẽtia, sua εὐδοκία cõplexus est,
& in quibus hoc ipse efficit, vt velle possint, tum
nihil bene velle aut facere reliquos cõstat, in qui
bus nihil tale efficit, & quos nulla εὐδοκία prose-
quitur. Deus ipse de hominum voluntate apertè Gen. 6. 5.
iudicauit: cuius tu iudicio contentus esse debes,
Omne figmentum cogitationum cordis humani dun-
taxat malum est idque omni tempore. Si quicquid

cogitat, semper & malè cogitat, quam tandē boni arbitrii libertatem habet, antequam fide & spiritu sancto renouatur? Cùm hæc mihi argumēta solueris, quod te nunquam facturum scio, alia tibi proponam, interim his te refutasse sufficiet. Patres non multos proferam: Augustinus ait,

August. Enchirid. cap. 30. *Nam libero arbitrio malè vtens homo, & se perdidit & (arbitrium ipsum.* Ambrosius clarissimè, Ambros. de vocat. gent. cap. 9. *Deus insit homini bonum nolle, tamen nisi donatum non habet bonum velle: & illud contraxit natura per culpam, hoc recipit natura per gratiam.* Bernardus piè, Bernard. de lib. arbit. *Tum gratia Dei est, quòd creamur, sanamur, & saluamur.* De experientia quid dicam? Vt mihi multos lies experientiam tuam narres, ego tamen tales esse hominum naturā ex scripturis didici, vt nullius experientiæ vocem audiam, quę volūtati libertatem renatæ tantam libertatem viresque tribuat. Illius autem huius authoris verba dico posse de primo illo hominis integro statu, déque toto humano genere, cuiusmodi in Adamo fuit ante peccatum, intelligi. Id tibi ridiculum videtur, quod ego minimè moror. Locum ergo ipsum ἀναλύωμεν. Sic primo homine: *Ipse à principio cùm fecit hominem, permisit ipsum consilio ipsius, & adsecit mandata præcepta.* Ea verò sunt quæ mox explicat, *Si mandata seruare, seruabunt te.* Si enim Adam Dei mandatis paruisset, saluus perpetuò mansisset. *Et apposuit tibi aquam & ignem, ad quod volueris porrigere manum tuam: ante hominem vita & mors, bonum & malum, quod placuerit ei dabitur.* De Adamo nimirū intelligenda hęc sunt, cui mandata ac præcepta data fuerunt. Adamo enim aquam & ignem, vitam & mortem obtulit, ei optionem fecit, vt vtram vellet, eligeret. Rideat quantum voles: quanquam Theologum & Ecclesiast. 15. 14. &c.

tam argumentari quàm ridere magis conue-

neum fuit. Verùm vt demus errasse de libero arbitrio hunc Syrachi filium, nihil tamen risu tuo dignum affirmabimus. Nam & alibi etiam errauit, quando ait verum Samuelem, postquam obdormiuisset prophetasse, & vocem suam è terra extulisse, & regi mortem ipsius demonstrasse. Non sunt enim sanctorum animæ sagarum euocationibus atque exorcismis infestæ, quia mox è corporibus egressæ in certam ac perpetuam pacem transferuntur, & in Abrahæ sinu collocantur, è quo nullis possunt veneficiis extrahi. Eccles. 46. 23

DVRÆVS, Fol. 21. 22.

Maccabæorum (*inquis*) librum minùs curo *quod addis*, quem Epiphanius, Hieronymus, Athanasius, Cyprianus exploserunt, *id cæteris tuis fallacijs annumerari debet. Nam hi libri à nulla vnquam Ecclesia repudiati sunt. Atque vt Tertullianum, Cyprianum, Ambrosium, Chrysostomum, Innocentium omittam, Augustinus ait,* Maccabæorum libros non quidem Iudęi, sed Ecclesia pro Canonicis habet. *de Ciuit. lib.* 18. *ca.* 6. *A Iudæis autem in Canone non sunt recepti, quia illis in more positum fuit, vt nullus scripturarum Canoni liber asciberetur, quem non propheta aliquis probasset. Christiani verò ab Ecclesiæ Catholicæ iudicio pendeant oportet.* Iudæis (*inquis*) præceptum non fuit, aut positum in more, vt sacrificia precésque pro mortuis facerent. *Quis verò nescit religiosum hunc pro mortuis orādi morem fuisse olim, atque etiam nunc esse Iudæis celeberrimum? Nisi forte tu ignores etiam hodie' extare Machzor librum apud Iudæos, &c. Tandem*

concludis. Ea est verborum in Græco exemplari perturbatio, vt integram verámque sententiam vix elicias. *Bene habet: quod vix fit, fit. Quòd vero Campiano meliorem de ipsius eruditione opinionem polliceris tuam, si locum illum tibi emodè reddat, quid aliud, quàm tuam ipsè ignorantiam Academicis prodis? En tibi quæ per authorem illum Spiritus sanctus conscripsit,* πολυπαθεῖς τε καὶ παχεῖαι πάσματα κατὰ ἀνθρωπολογίαν &c. *Quid hîc magis planum?*

WHITAKERVS.

23 Antequam ad ea accedo, quæ hîc à te dicta feruntur, horum librorum authoritatem non esse Canonicam & sacrosanctam breuiter demonstrabo. Argumenta autem ex ipsis libris deprompta possunt, vt nulla petantur aliunde. Spiritus sanctus nunquam solet profani authoris libros contrahere, atque ex illis epitomas conscribere: at secundus liber Maccabæorum totus ex quinque Iasonis Cyrenæi voluminibus contexitur, quæ admodum ex authoris confessione intelligimus. Deinde multæ sunt secundi, primiúque libri ἀνακρίσεις certæ & manifestæ, vt nulla possint probabili defensione cõciliari. In primo libro Iudas ejusus à Bacchidis exercitu narratur anno 152. regni Seleucidarum: at in secundo literas scribit anno 188. annis triginta sex, postquam mortuus est Antiochi Epiphanis morte primus liber non congruit cum secundo. Nam in primo correptus morbo Antiochus Philippum regno præficit, & Antiochi filii tutorem constituit, & moritur in lectulo: at in secundo lapidibus obruitur in fano Nanææ. & tamen in eodem libro alia etiam eiusdem Antiochi mors narratur ex morbo teterrimo. Monstrum fuisse oportet, cui tam multæ mortes vix eripere vitam potuerunt. At spiritus sanctus nunquam secum ipse pugnat. Postremò quisquis istos libros scripsit, tenuitatem suam agnoscit, & veniã petit, ex quo satis diiudicari potest, hunc librum humano, non diuino spiritu conscriptum fuisse. Nunquam enim spiritus sanctus tali excusatione vtitur, aut non assequitur quod voluit, aut exiliter & tenuiter scribit. Nũc ad tua venio, & quòd hos libros ab Hieronymo, Epiphanio, Athanasio, Cypriano explosos esse dixi, id ex ipsis verbis horum Patrum manifestum est, quæ à nobis antè recitata sunt. Tu tamen eos à nulla Ecclesia repudiatos esse affirmas. Quid? Ne à vetere quidem Iudæorum Ecclesia? Id minimè, opinor, dices. Cur autem illa Ecclesia, quæ Dei vera Ecclesia fuit, hos libros repudiauit, si erant Canonici? Immane scelus admisisset, si sacras Dei scripturas, & libros verè Canonicos respuisset. Si Christianorum ecclesiam intelligis, id quoque illustrissimis testimoniis refutaui. Atque vt planè perspicias, causam à te malam nõ bene esse defensam, pontificis ego te Romani authoritate redarguam. Gregorius ille Magnus libros Maccabæorum negat esse Canonicos. Sic enim clarè & disertè scribit: *De qua re non inordinate agimus, si ex libris licèt non Canonicis, sed tamen ad ædificationem Ecclesiæ editis, testimonium proferamus:* tum ex secundo Maccabæorum Eleazari mortem narrat. Nullum potes augustius & locupletius testimonium desiderare. Pontifex Romanus ipse suis verbis Maccabæorum libros non esse Canonicos apertè declarauit. Quid tu mihi nunc Tertullianum, Cyprianum, cæteros obiicias, qui nihil nisi quædam ex his libris testimonia citárunt? At citauit etiam Gregorius, &

2. Mac. 2. 24.
1. Mac. 9. 3.
2. Mac. 1. 10.
1. Mac. 6. 8. &c.
2. Mac. 1. 16.
2 Mac. 9. 28.
2. Mac. 15. 39.
Grego. in Iob. lib. 19. cap. 16.

tamen non esse Canonicos perspicuè fatetur. Verùm Augustinus (inquis) Canonicos vocat: verùm Gregorius (inquam) qui ducentis post Augustinum annis vixit, esse Canonicos negat. Vtri vtri anteponas tibi deliberandum relinquo. Et quid sibi Augustinus velit, non est difficile iudicare. Canonicos enim vocat, nō quia sacris & verè Canonicis æquales putauit, sed quia leguntur in Ecclesijs Christianorū ad vitæ morumque pie-

Augustin. de ciuit. lib. 18. cap. 36.

tatem, nec penitus, vt in Ecclesia Iudæorum, recipiuntur. Sic enim scribit, *Quorum sapputato tempore, non in scripturis sanctis, quæ Canonicæ appellantur: sed in alijs inuenitur, in quibus sunt & Maccabæorum libri: quos non Iudæi, sed Ecclesia pro Canonicis habet, propter quorundam martyrum passiones, vehementes atque mirabiles.* Ita primùm scripturas sanctas & Canonicas esse negat, tum pro Canonicis haberi scribit, hoc est eiusmodi qui in Ecclesia legantur. Id ex aliis Augustini verbis magis adhuc dilucidum erit. *Maccabæorum scriptum*

August. contra Gauden. lib. 2. cap. 23.

(inquit) *recepta est ab Ecclesia non inutiliter si sobriè legatur, vel audiatur, maximè propter illos Maccabæos.* Siccine Augustino loquendum fuit, si hunc librum verè Canonicum esse existimauit, *Nō pro tiliter recipitur si sobriè legatur, propter hoc aut illud*. Cùm autem doces, cur hos libros Iudæi minime receperint, omnem eorum authoritatem ipse infringis. Si enim antequā hi libri scripti sunt mille annis, vt tu cōfiteris, nullum Iudæi prophetam habuerūt, tum hos libros non esse Canonicos, tuo iudicio confirmas. Qui enim libros Canonicos ediderunt, eorum & illustris authoritas fuit & doctrina diuino testimonio testata ac cōprobata. At hi libri nec à prophetis scripti, nec à prophetis approbati sunt: igitur certam & diuinā authoritatem nullam habere possunt.

Imò (inquis) Christiani debent à Catholicæ Ecclesiæ iudicio pendere. Primùm Ecclesia Catholica nunquā potest è libris non Canonicis facere Canonicos: deinde ecclesia Catholica nunquam vllis temporibus hos libros Canonicos esse iudicauit, idque testimoniis iam penè infinitis euicimus. Frustra ergo huic causę iudicium Ecclesiæ prætendis. De libro Machzor parùm sanè laboro, nec id dico, nunc Iudæos pro mortuis nō precari. Scio enim illis esse libros *memoriales*, quos in synagogis suis legunt, eósque nunc precibus quibusdam pro mortuis vti solere nō ignoro. Itaque non id tibi fuit tanto labore confirmandū, de quo minimè dubitabam. Mea enim hæc verba sunt, *Neque id Iudæis præceptum, aut positum in more fuit, vt sacrificia precésque pro mortuis facerent.* Ita me de antiquis Iudæis loquutum esse vides, quibus nec præceptum, nec in more positum fuit, vt preces & sacrificia pro mortuis fecerunt. Cùm autem omnia sacrificiorum genera vel rerum minimarum in lege Domini tam diligenter cōmorantur, hoc tamen pro mortuis sacrificium nusquam legitur aut institutum aut commendatum. Ex quo incredibile videri possit, aut Iudam vtpote virum tam pium huiusmodi sacrificium nō dare, aut sacerdotes probare voluisse. De verborum autem perturbata compositione rectène, an secus scripserim, peritū lectorem facilè patior iudicare. Tibi verò expeditam & planam sententiæ constructionem videri minimè miror, qui tantos fecisti in Græcis progressus, quantos nostri Academici vix sperare possunt. Verùm vt tibi tam Græci sermonis scientiam tribuam, quantam ipse postulas, id tamen sine meo damno atque incommodo, vt spero faciam.

DVRÆVS, Fol. 23.

Illud (*ais*) Iudæ de Onia insomnium, vt somnium prætermittis. *Adeo te conceptum diuorum odium trãsuersum egit, vt neque multa in diuinis literis per somnium reuelata videas: neque hoc somnium fide dignum vocari illa scriptura referente, quam tot tantique Patres pro Canonica habuerunt: neque erectos diuinitus huius somnij narratione Iudæorum animos. Vobis ergo diuorum irrisoribus vanum videatur hoc somnium: Iudæis verò olim fidelibus, quibus adeo sanctorum inuocatio familiaris erat, vt Christum Heliam inuocasse putarent, cùm diceret, Heli, heli, Lamasabactani, à sancta Ecclesia Patribus, qui diuorum semper intercessionem probarunt, fidei ac religionis plenum visum est.*

WHITAKERVS.

24 Conuitium audio, argumentum nullum video. Num enim qui diuos inuocandos esse negat, id diuorum odio faciat est necesse? Quãquam ego Deum vnum veneror, diuos nullos agnosco, & hanc diuorum multitudinem vobis colendam atque inuocandam non inuitus relinquo, quam diui tam multi nullum iamdudũ Deum reliquerunt. Nunc vt tu Iudæ illud insomnium comprobes, paucis discutiamus. Et primùm quòd negas dere negas multa in diuinis literis per somnium fuisse reuelata, non ita cæcus sum, Duræe, vt quidem minimè videam. Sed hîc tamen nullam vim sentio solidæ rationis. Quid, si enim multa sunt prophetis per somnium patefacta, idcirco

erit mihi necesse, vt quodque perscriptum in Apocryphis libris insomnium pro diuino testimonio suscipiam? Nam esse hunc librum Canonicum nunquam probabis, quem ita multi Patres & veteres & recentes, ita inuicta argumenta, & semper olim fuisse, & nunc esse Apocryphum oportere clamant ac persuadent. Quid si verò huius somnij narratio Iudæorum animos nonnihil confirmauit? In bello multa sunt quæ militum animos commouere atque excitare possunt, vt alacres ad pugnandum veniant. Sed hoc leue argumentum est, Iudæi audito Iudæ insomnio spem bonã victoriæ conceperunt, ergo hoc insomniũ inuocandos esse sanctos, vt illi pro nobis vota faciant, diuino testimonio cõfirmat. Nõ enim vel Oniam hîc vel Ieremiam isti inuocant, sed ad vnum Deum sese conuertunt. 2. Mac. 15. 21.

Verùm illud proculdubio pulcherrimum est, quod subiungis, Iudæi putant Christum Heliam inclamasse, cùm diceret, Heli, Heli, Lammasabachtani, ergo Iudæis olim familiaris fuit Sanctorũ inuocatio. Si ita familiaris Iudæis ista fuit morũ inuocatio, miror eius nullã vel in veteri, vel in nouo Testamẽto extare mentionem. Nam hîc Iudæi Heliam à Christo vocari dicunt, non quia illis positum in more fuit, vt vel Heliam, vel quenquam mortuum inuocarent, sed quia Christo illudere & insultare petulantiùs voluerunt, vt cũ ille Deum suum inclamaret, hi Eliam nunc ab eo inuocari per crudelissimã irrisionem dixerint, quasi à Deo desertus, ad Heliam confugisset. His argumentis pontificia mortuorum hominum inuocatio defenditur, quæ si parùm firma forsan alicui vi debuntur, æquo animo ferat est necesse. Nã hæc causa nõ præstat meliora. Patribus verò tuis deinceps, quãdo illos in mediũ produxeris respõdebo. Mat. 27. 47.

DVRÆVS, Fol.24.25.

Baruchum (ais) apud Hebræos nec legi nec
haberi testatur Hieronymus. *Quid tum postea?*
Nondum, credo, didicisti prophetiam Baruch tam
quam partem Hieremiæ quandam à veteribus scri-
ptoribus fuisse habitam, quod te Augustinus doce-
re potuit libro 18. *de ciuit. cap.* 33. *Omitto alios Pa-*
tres, qui non minorem huic libro quàm Hieremiæ
scriptis authoritatem tribuũt. Quod petis cur duo
Esdræ libros posteriores in Canone minimè numere-
remus, vnico verbo respondeo, quia nunquam hos
libros Ecclesia Catholica recepit. Hesteræ libros
vos inter Canonicos numerare gaudeo: illud mo-
quod mox addis, quãtum Hebraicè diuina au-
thoritate conscriptum est. *Perinde ac si Ca-*
nicæ scripturæ, diuinæque authoritatis regula
beri Hebraica lingua debeat. Illud eiusdem
impietatis, quod Danielis illa capita scripturæ
cræ honore non dignaris. Vel turpiter ignoras,
malitiosè dissimulas, quid Origenes olim Iulio
fricano de huius historiæ fide dubitanti respondeat
Tu verò ad Hieronymum nos remittis. Legi
quis) quæ hab et Hieronymus in præfatione
Danielem. *Ego vt par pari referam, legere te*
beo, quæ de hac re idem Hieronymus Ruffino
dem ipsi, quam tu nunc calumniam inferenti
dit. lib. 2. *Apol. Neque verò solus hæc capita*
ronymus probauit, sed Origenes, Tertullianus,
prianus, Augustinus, Chrysostomus, cæteríque
clesiæ Patres. Quid quod neque hæc Iosephus
digna fide præterm iserit? lib. 10. *ca.* 12.

WHIT

WHITAKERVS.

25 De Baruchi libro diserta sunt Hieronymi verba, *Libri Baruch notarij eius, qui apud Hebræos nec legitur nec habetur, prætermisimus.* Tibi sufficit Hieronymo respondisse, *Quid tum postea?* Nónne enim animaduertis quantum hoc vel negligentiæ, vel audaciæ crimen fuisset, vt Baruchi librum prętermitteret Hieronymus, si pars esset aliqua Ieremiæ? Hieronymus autem hunc librum prętermisit, ergo nullam esse Ieremiæ partem sine omni controuersia putauit. Quanquam autem in Latinis codicibus cum Ieremiæ prophetia Baruchi liber coniungitur, tamẽ vt hunc librum vel partem Ieremiæ, vel illi parem aliquo modo esse existimemus, nullis rationibus induci possumus. Si enim vel Ieremias librum hunc, vel Baruchus ipse scripsisset, id quidem vterque Hebraicè fecisset, non Græcè aut Latinè. At librum Baruch nec legi nec omnino haberi apud Hebræos testatur Hieronymus: illum igitur nec Baruchus scripsit, nec Ieremias, nec quisquàm denique propheta. Si verò hanc prophetiam non scripsit Baruchus, cuius ea esse dicitur, à quo tandem illam conscriptam atque editam fuisse censeamus? Sed hîc nobis vetus tuum argumẽtum reponis, Augustinus, Chrysostomus, Ambrosius, Basilius, aliíque Patres huius libri nonnullis interdum testimoniis vtuntur, ergo liber ipse totus Canonicus est. Ego tibi sæpiùs respondi, hac horum locorum citatione non euinci Canonicam librorum authoritatem. Tum enim non illos modò Esdræ duos libros pro Canonicis habendos, sed alios etiam in hunc numerum asciscendos esse sequitur, quos tamẽ esse Canonicos ne ipsi quidem concedetis. An tu verò

Hierom. præfat. in Hieremiæ.

nescis Iudam Apostolũ in Epistola sua Apocryphi libri testimoniũ citauisse? Sic enim Aquinas tuus scribit, *Sed liber de quo assumpsit hoc testimonũ, est Apocryphus.* Tũ paulò pòst: *licet n. de Apocryphis testimoniũ veritatis assumere.* Iam ergo quid restat, nisi vt hunc librũ tuo arguméto & iudicio Canonicum esse statuamus, quem tamẽ omnis vetustas hactenus meritò reprobauit? Non enim opinor Apostolo minus, quàm Patribus tribues, vt si Apostolus potuit librum Apocryphum citare, possit etiam Patres fateare. Et hos duos Apocryphos Esdræ libros non debuit Ecclesia vestra reiicere, qui citantur à Patribus libri, sint omnes Canonici: hos enim etiam Patres, vt suprà diximus, citauerunt. Sed tua defensio nũquam sibi cõstat. Cùm enim hos libros, quos Ecclesiæ nostræ in Apocryphis verè numerant, non ante Hieronymi ætatem pro Canonicis habitos esse concedis, tamen Cyprianum, & Eusebium, & Clementem Alexandrinum adducis, ex quorum citatione hos libros esse Canonicos persuadeas.

Thom in Epist. Iudæ.

De Hesterę libro nobis gratularis, & tamẽ quod dico, *quantum Hebraicè diuina authoritate scriptum est*, quid sibi velit miraris: tum quæris, an Hebraica lingua pro Canonicæ scripturæ, & diuinæ authoritatis regula haberi debeat. Ego vicissim quæro, an tu censeas librum aliquem in Novi Testamenti scripturis posse numerari, quem Ecclesia nè scriptum esse constet? Nec tamẽ linguam propterea inde Grȩcam Canonicæ scripturæ regulam facio. Illa verò additamenta, quæ ad librum Hesterę contexuntur, nec scripta sunt Hebraicè, vt cætera, quæ cum iis satis congruunt, quæ sine dubio Canonica sunt. Vt vnum pro multis exemplum afferam. Hamanem fuisse Agagæum in vera historia legimus: erant autem Agagæi genere Amalechitæ, [illegible]

illæ Apocryphæ accessiones eundem Macedonem vocãt. Tu me verò doceas velim, quemadmodum qui Agagæus est, Macedo esse possit. Illa verò Danielis tria suppositicia capita, si impium est sacræ scripturæ honore non dignari, impius certè Hieronymus fuit, qui ista omnia nõ modò reiecit, sed etiam pro fabulis habuit, suoque veru iugulauit. Sic enim Hieronymus, *Qui apud Hebræos nec Susannæ habet historiam, nec hymnum trium puerorum, nec Belis Draconisque fabulas: quas nos, quia in toto orbe dispersæ sunt, veru antepositio eoque iugulante subiecimus.* Quid autem Iulius Africanus dubitarit, apud Eusebium lego, quid ei Origenes respõderit, non inuenio. Nec verò quicquam ad rem facit, quos Origenes eximios sensus in libro Susannæ obseruarit. Hîc iam mihi Hieronymum profecto vt par pari referas, Hieronymũ obiicis. Hoccine verò est Hieronymo respondere, aliam mihi ex Hieronymo sententiam obtrudere? Sed ego Hieronymum cum Hieronymo facilè conciliare possum. Cùm enim esset à Ruffino accusatus, quòd illa scripta fabulas appellasset, vt huius verbi inuidiam declinaret, nõ ita se quidem sensisse, sed quid Hebræi dicere solerent exposuisse respõdit. Nam de libris istis suam profectò Hieronymus sententiam nunquam mutauit, sed quia vidit eos in nonnullis Ecclesijs consuetudine quadam legi, tanquam fabulas damnare, ac prorsus respuere videri noluit, præsertim cum id ei Ruffinus inimicus obiecerit, à quo se omni modo in odiũ trahi intellexit. Quanquã negari non potest, *vafrè respondere Hieronymum*: quemadmodum Erasmus scitè notauit: *siquidem ex ipsa Præfatione planè apparet, seũ ita sensisse.* De Hieronymo latis nũc multa tibi retorsi nec iã expectas, vt ad illud tuũ tritũ, sanè malũ ar-

Erasmus in annot. in hũc locum.

gumentum, quod toties refutaui. iterum respondeam. Nam vt centies has particulas à Patribus citatas esse demõstraris, nihil tamen omnino minus effeceris, quàm vt illorum authoritatem vindicaris. Iosephi quorsum memineris, nescio: nisi vt tibi ipse plagam aliquam inferres. Cùm enim ea se tantùm narraturum profitetur, quæ in voluminibus Hebraicis præscripta sunt, quid de cæteris libris iudicarit, satis indicat.

DVRÆVS, Fol. 26.

Angit te verò vehementer, quòd Augustini sententiam Campianus sequatur. Respondes autem Canonicos ab Augustino libros vocari, qui meudacijs fabulisq; pleni nõ sunt. O præclarum Augustini interpretem: hoc vnum tuo acumini defuit, quòd nullo illius testimonio tam subtilem tuam interpretationem probaris. Quòd verò ex Caietano affers, Canonicos hos libros à quibusdam Canonicis atque Augustino dictos esse, quia morum ex hac doctrinæ regula peti potuit, nimis profectò ieiunum est. Dixi enim suprà quanti apud Catholicos sit illius de scripturarum Canone sententia. Legisti (credo) quæ illi Melchior Canus iampridem respondit lib. 2. c. 11. In Augustinum rursum incurrit. Quòd tantopere (*ais*) contendit Augustinus, extrudi extra Canonem nullo modo oportere librum Sapientiæ, id ipse viderit Augustinus. Hunc librum Hieronymus nominatim extrusit. *Hîc ego Academicos appello omnes. Paulò antè scripsisti Hieronymum ab Augustino re atque iudicio minimè dissentire: nunc Augustinum Sapientiæ librum in Canone posuisse ais, Hieronymum verò nominatim extrusisse. Hæc ego quî cohæreant, non satis video: Tu qui vt alter Gorgias nihil ignorare videris Academicis, si potes, explica.*

WHITAKERVS.

26 Augustini sententiam, tam facilè & commodè expediui, vt eam mihi non magnopere molestam fuisse existimare posses. Nec verò si quid Augustinus dixisset, quod nobis in hac causa repugnaret, eo tamẽ angi debuissem, cùm alia mihi tam multa argumenta suppeterent, quibus vnius iudicium Augustini non potuit officere. Libros illos, qui in nostris Ecclesiis Apocryphi habẽtur, ab Augustinõ Canonicos vocari non nego, Quid ergo? Discessit à tam multis Ecclesiis & Patribus Augustinus, à quibus illi libri negãtur esse Canonici? aut si hos Augustinus Canonicos esse putauit, huius sententiam tam multorum & antiquiorum, & parium, & recẽtiorum iudiciis anteponemus? vno tam multos omnium ætatũ Patres præponderari non oportet. Verùm nihil est, quamobrem Augustinum à cæteris discrepare suspicemur. Canonicos enim appellat, qui possunt in Christianorum Ecclesiis legi, vt ex illis sumantur virtutis documẽta & pietatis exempla, quemadmodum suprà ostendimus. Sic enim Augustinus Canonicos Appocryphis opponit: Apocryphos autẽ vocat non vt Hieronymus, *qui legi possunt in Ecclesiis ad ædificationem plebis, non ad dogmatum Ecclesiasticorum confirmationẽ*, sed qui falsis multis referti sunt, quemadmodũ ex ipso Augustino perspicuũ est. Vis enim doceri quem librũ Augusti-

Hieron. præfat. in lib. Salomon.

Auguſt. de ciuit. lib. 15. c.23.

Auguſt. contra Adimant. c.17.

nus Apocryphũ dicat. Ipſum audi loquẽtẽ Auguſtinũ: *In Apocryphis etſi inuenitur aliqua veritas, tamẽ propter multa falſa nulla eſt Canonica authoritas.* Et in alio loco, *Manichæi legũt ſcripturas Apocryphas*: quod de quibuſdã cõmentitiis ſcriptis intelligit.

Iam quod me præclarum Auguſtini interpretem vocas, nihil vereor, quin poſſim hanc interpretationem defendere, doctiſque omnibus probare: eámque nunc Auguſtini teſtimonio confirmaui, vt hoc etiam meo acumini non deeſſe intelligas. Atque hanc fuiſſe Auguſtini mentem ex ipſo loco diſci poteſt, in quo Canonicos libros

Auguſt de doctrin. Chriſti lib. 2. c. 8.

enumerat. Cùm enim hunc modũ tenere iubet in Canonicis ſcripturis, vt eas, quæ ab omnibus accipiuntur Eccleſiis Catholicis, præponamus eis quas quædam non accipiunt, ſatis manifeſtum eſt vel ipſius iudicio ex his libris eſſe aliquos, de quibus non tantùm dubitare, ſed quos etiam reparum Canonicos reiicere licuit. Si enim omnes Auguſtinus tãtæ eſſe fidei atque authoritatis ſentiſſet, quantæ ſunt Prophetica atque Apoſtolica ſcripta, nunquam Lectori liberum reliquiſſet, vt huius vel illius Eccleſiæ præiudicium ſequeretur, ſed vniuerſos ſine vlla controuerſia aut dubitatione ſuſcipiendos eſſe ſtatuiſſet.

Te verò Caietanus (vt video) nonnihil quidem angit, qui tibi tam palàm Eccleſiæ Romanæ Cardinalis aduerſatur, quem quia nullo modo potes ad tuum ſenſum interpretari, reſpuere coactus es vix ſatis pro dignitate Romani Cardinalis. Scribit Caietanus veréque ſcribit, Canonicos ab Auguſtino & quibuſdam Conciliis libros

Caieta. in fine commẽt. in hiſtor. vet. Teſt.

nũcupari, non quòd ſint cæteris Canonicis pares, aut doctrinæ ex illis norma ſumi poſſit, ſed quia morum quidem præclaram regulam continent. Et omnes Theologiæ ſtudioſos monet, vt quando de antiquis

antiquis interdum dici Canonicos legunt, id de morum non doctrinæ Canone intelligant, libróſque omnes veteris Teſtamenti ad Hieronymi limam exigant. Eſt hoc clariſſimum Romani Cardinalis & quidem celeberrimi pro noſtris Eccleſiis cõtra pontificios iudicium, quo iſti quàm ſint cõmoti & offenſi vehementer, dici non poteſt. Tu hoc ieiunum dicis, cui tamen nihil ieiunum videri debuit, quod ſit profectum à Cardinale, niſi fortè nunc ieiuniores Cardinales ſunt, quàm olim fuerunt. Te verò bene paſtũ planéq; ſaturum eſſe oportet, cui ſunt ieiuni Cardinales. Quid illi verò Canus reſpondeat, id meâ nihil intereſt: eruditum quidem fatetur, & pium vocat, ſed tamen Eraſmi ingenio & nouitatibus deceptum eſſe dicit. Mirum verò falli ab Eraſmo tantum Cardinalem potuiſſe. Sed huius Cardinalis iudicium Canus nullis argumentis refutauit, & ſi Cano licuit à Caietano diſſentire, mihi quoque liceat Cani iudicium improbare.

Tandem omnem in me Academiam excitas: credo, quia tuis ipſe viribus diffidis. Quæ verò huius clamoris cauſa fuit? Dico Auguſtinum & Hieronymum conſentire, tamẽ Auguſtinum affirmo librum Sapientiæ in Canone poſuiſſe, quem Hieronymus nominatim extruſit. Hæc tu qui cohæreant, non ſatis vides. Si tu id non vides, æquúmne eſt omnes mihi Academicos iraſci? Nimis te incitatum video, cùm primùm aliquid cõcrepuerit, mox claſſicum canis, & quaſi Hannibal ad portas veniſſet, totam vrbem tumultu comples. Itẽrum dico Auguſtinum & Hieronymum non pugnare. Quod enim Auguſtinus de libro Sapientiæ contendit, non id eo animo fecit, vt hunc librum eſſe germanè Canonicũ perſuaderet, ſed vt à quorundam illum calumniis defenderet, qui nullã ei

authoritatem tribuebant,& in nullo eum numero habebant: sic quidem,vt cùm primùm legi aliquid ex illo libro cæpisset,statim resp uerẽt. Quare Augustinus adeò hunc librũ ab istis contemni iniquo animo tulit,atque hanc illorum temeritatem reprehendit. Ita hunc facili negotio sedatũ tumultum puto, & te posthac modestiorem esse cupio.

DVRÆVS, Fol.27.

Sed (ais) cum testimonium ex illo libro citasset Augustinus,reclamatum est à nonnullis fratribus, qui aderant, non fuisse de libro Canonico adhibitum. *Quid verò responderit Augustinus, tuo more tacuisti. Qua fronte nonnullorum fratrum reclamationem omnium Episcoporum, fidelium, Laicorum,pœnitentium,catechumenorum consensui, quem pro huius libri authoritate confirmanda Augustinus attulit, opponere audes? Ac ne veteres scriptores, qui huius libri vt sacri meminerunt, enumerem,tuus ipse Melito hunc inter cæteros librum Canonicum numerauit. Neque Hieronymus hunc ipse librum ex Canone extrusit, sed tantùm in Hebræorum canone non esse asseruit. Illud verò quàm insulsè?* Nec si omnes (inquis) suos Ecclesia calculos contulisset,præbere illi robur potuisset, nisi suũ antè propriũmque robur diuinitus habuisset. *Quasi Catholicorum quisquam aliis, quàm diuinis libris Ecclesiæ calculum adhiberi dixerit, ac non potius qui libri diuini sint,qui verò minimè,ab Ecclesia declarari: illa non diuinos libros faciat, sed tales à Deo factos esse declaret.*

WHITA-

WHITAKERVS.

27 Quòd librum Sapientiæ ab Augustino citatum nonnulli fratres Catholici mox auditum exploserint, totũmque illud testimonium, quod ex hoc libro Augustinus adduxit, communi sententia vocéque respuerint, id quidem, quantumuis Duræe reclames,contra huius libri authoritatem permultum faciat est necesse. Si enim erant & pii, & docti, & in scripturis exercitati, vt eos fuisse constat, libri Canonici testimonium nunquam profectò repudiassent, præsertim cùm se tam faciles & æquos præberent, vt si quod huius libri testimonio confirmare Augustinus voluit, id *præcedentibus Catholicis tractatoribus* placuisse ostenderet, minimè repugnarent. Ex quo quàm prorsus abiectè ac fastidiosè de libro isto sensérint,existimari potest. Quid iam verò istis respondebit Augustinus consideremus, quandoquidem id à me fuisse prætermissum conquereris. Num verò horum Augustinus temeritatem, impudentiam,sacrilegium insectatur, qui librum Canonicum reiecerint? Nequaquam: Neque hoc illis magnopere vitio vertit. Sic autem ait, *Quasi & excepta huius libri attestatione res ipsa non clara sit, quam volumus hinc doceri:* Et concludit, *oportet vt istum librum Sapientiæ omnibus tractatoribus anteponant*: quod ego & Augustino libenter, & tibi concedam, vt huius libri authoritatem,quàm omnium tractatorum,potiorem esse fatear. Quòd verò Episcoporum,fidelium,laicorum,pœnitentium,catechumenorum,consensionem istis opponit, id eò facit, vt non esse tam facilè huius libri sententiam repudiandam persuadeat, *quia meruit* (vt inquit) *in ecclesia Christi de gradu lectorum Ec-*

Augustde Prædest. sanct.c.14.

clesiæ Christi tam longa annositate recitari, & cum veneratione diuinæ authoritatis audiri. Cùm ergo hunc librum nonnullæ Ecclesiæ legant, & eius doctrinam vt vtilem suscipiant & agnoscant, ab istis fratribus contemni non oportuisse contendit, maximè cùm huius testimonii sententia Canonicorum librorum suffragiis cõprobetur. Nam librum Sapiẽtiæ ab omnibus Ecclesiis receptum non fuisse ipse testatur alio in loco Augustinus. Bene autem & scitè facis, qui veteres scriptores non enumeras: tandem enim (vt spero) huius argumenti, quo tu iam sæpe vsus es, infirmitatem sensisti. Melitoni nolim te aliquid debere existimes. Si enim librum Sapientiæ Canonicum esse docuit, reliquos tuos non esse Canonicos confitemauit. An tu enim ea lege tam multos libros admittes, vt hunc vnum lucreris? Quanquam credibile est, quemadmodum doctissimis hominibus videtur, Sapientiæ nomine ipsum Prouerbiorum librum significari, quo vera Salomonis sapientia continetur.

August. de ciuit. Dei. lib. 27. cap. 20.

Eusеb. lib. 4. cap. 26.

Hunc autem librum ab Hieronymo non extrudi è Canone, non dicam qua fronte, sed qua mente affirmaris equidem miror. Lege enim Hieronymi præfationem in libros Solomonis, in qua hunc librum προδιατύπωσιν vocat, & inter Canonicas scripturas non recipi tradit, & legi in Ecclesia ad ædificationem plebis, non ad dogmatum confirmationem permittit. Et quando apud Hebræos nusquam reperiri, & Græcam eloquentiam redolere, & à Philone Iudæo scriptum esse nonnullis veteribus videri scribit, nonne è Canone penitus extrudit? Et in alio loco Hieronymus *vt scire* (inquit) *valeamus quicquid extra hos est, inter Apocrypha esse ponendum. Igitur Sapientia, &c.* Sic in omni hac causa semper habes aduersarium Hieronymum.

Hieron. in præfat. in lib. Salom.

ronymum, qui non de Hebræorum tantùm vt tu nimis inconsideratè respondes, sed de syncero Christianorum Canone loquutus est. Ait enim Ecclesiam hos libros legere quidem, sed inter Canonicas scripturas non recipere, quod de Christianis Ecclesiis intelligendum est, quia illi in Iudæorum ecclesiis nunquam vel legebantur. Iam verò, si nullam aliam Ecclesiæ authoritatem tribuis, nisi scripturæ approbandæ, & declarandæ, & diiudicandæ, quemadmodum videris, in eo tibi facilè assentior, petóque vt in hac sententia perpetuò maneas. Potest enim Ecclesia veras scripturas à commentitiis scriptis secernere. Sed aliam sibi ecclesia vestra potestatem sumit, nec libros modò diuinos agnoscit, & tales esse declarat, sed qui diuini non sunt, diuinos facit. Nam libros Apocryphos, non Canonicos, fabulis conspersos, quales hos esse, de quibus contendimus, vetustas iudicauit, Canonicos & diuinos esse statuit, qui certè diuini nunquam aut fuerunt, aut sunt, aut erunt, si vel ratio, vel scriptura, vel maiorum authoritas valere poterit. Et iam antè diximus, quod cuiquam sufficiat, & quod nunquam refelli possit: atque ad illos tam multos Patres (si te multitudo delectat) potes etiam Hilarium adiungere. Si his contentus non eris, nescio quid tibi satisfacere possit.

Hieron. in prolog. Galeat.

Hilar. in prolog. explanat. Psal.

Atque hîc mihi de Ecclesiæ authoritate remissiùs multò loqui videris, quàm alii vestri soliti sunt, quando hoc solum approbandi & declarandi ius Ecclesiæ tuæ relinquis. Nam Pighius (quem fuisse Catholicum non negabis) disertè scribit, *Ecclesiam scripturis quibusdam eisque præcipuis, hoc est Euangelistarum, quam neque ex se, neque ex scriptoribus suis apud nos habebant, Canonicam impartitam esse authoritatem*: Deinde ait,

Pigh. Hierarch. lib. 1. cap. 2.

Magnam partem scripturarum vniuersam suam authoritatem ab Ecclesia accepisse. Et Stapletonus vester, quem tibi non ignotum esse arbitror, sic quintam suam controuersiam concludit, *Est pene Ecclesiam huius temporis librum aliquem aliumue nondum in Canonem receptum, Apostolorum tempore conscriptum, & nunquam hactenus ecclesiæ iudicio reprobatum (exempli causa librum Hermetis & constitutiones Apostolicas à Clemente editas) in numerum librorum sacrorum & certò Canonicorum referre posse.* Itaque iam si Romanæ Ecclesiæ placeret, plures Canonicos libros, plures scripturas, quid ni etiam plura Testamẽta haberemus? Quis non huius orationis indignitatẽ, quis non tantam pontificiorum licentiam reprehẽdat? Quanquam Clementis Constitutiones, quas olim in Cõcilio generali damnatas esse legimus, si vestra Ecclesia potest sua authoritate canonicas facere, potest etiam libros antè reiectos & reprobatos in Canonem recipere, quod tamen negat Stapletonus. Sed hîc forsan isti aut insulsi, aut parùm Catholici fuerunt: mihi quidem nihil videtur aut insulsius magis, aut minùs Catholicè dici potuisse.

Stapleton. lib. 9. ca. 14. in fine.

Sexta syno. can. 2.

DVRÆVS, Fol. 28.

Ad Laodicenum tandem Concilium redis: cuius iam millies responsum sit, non omnes ea ætate libros in Canonem fuisse receptos, Acsi vos tantùm nouet Laodicena synodus, cur non etiam Carthaginensis 3. cur non Florentina, cur denique non ipsa Tridentina mouebit? Nolim verò quisquam hæc ita intelligat, vt Concilia Conciliis contraria fuisse existimet, sed quæ prioribus Conciliis non dum certa fuere, in posterioribus Spiritu sancto reuelante constituta sunt. Quod neque diuum Augustinum lib. 1. de peccat. meritis, c. 27. & de doctrin. Christ. lib. 2. ca. 8.

WHITAKERVS.

28 Laodicenum Concilium libros illos omnes à Canone scripturæ remouet, quos nostræ ecclesiæ pro Apocryphis habent. Si ergo nostras hoc nomine Ecclesias damnandas esse statuis, Laodicenam synodum eodem iudicio cõdemnes est necesse. *Imò*, inquis, *iam millies responsum est, non omnes libros ea ætate in Canonem receptos fuisse.* Hi ergo libri trecentis à Christo annis vel tua confessione non fuerunt Canonici. Quid iam de subsequente Ecclesiâ laboremus, cùm primam & purissimam consentientem habeamus? Quamobrem enim Ecclesia primis illis & optimis plusquam trecentorum annorum temporibus hos libros in Canonem non recepit? Quam causam vel fingere quisquam possit, nisi quia non esse Canonicos satis intellexit? Id iam velim ab omnibus considerari, nostras ecclesias cum primis & antiquissimis Ecclesiis de horum librorum authoritate sentire: quod ita est exploratum, vt negari ab ipsis aduersariis nequeat. Possumus ergo deinceps in hac causa securiùs versari, & quando recentioris Ecclesiæ iudicium obiicitur, ad Apostolicam, & quæ illam trecentis annis subsequuta est, Ecclesiam vetustissimam prouocare. Et verò ecclesiam ipsam de istis libris ad nostram ætatem aliter iudicasse, nullis certis, verisque indiciis constat, atque ego multis antè testimoniis ad Tridentini Concilii tempora deductis ostendi ecclesiam hos libros in Apocryphis semper habuisse.

Laodiceno autem Concilio Carthaginense, Florentinum, Tridentinum opponis: de duobus postremis nihil est, quòd meam responsionem expectes, quæ ego pro legitimis Conciliis non agnosco. De Carthaginēsi autem iam suprà respondi, hos libros in Canonicis scripturis reputari, quia possunt publicè in ecclesiis legi ad morū & pietatis institutionem, non ad doctrinæ fidei que authoritatem. Quanquam nolim te huius Concilii decretis nimiùm confidere. Nosti enim quantum Romani pontificis dignitati detraxerit, quando ne vniuersalis episcopus diceretur, vetuit. Sic enim Gratianus Concilii verba retulit, *Vniuersalis autem nec etiam Romanus pontifex appelletur.*

Carthag. 3. cap. 26. Distinct. 99. primæ sedis.

Num sint Concilia conciliis contraria non est huius loci disputare. Si tamen Carthaginense statuit vt hi libri verè Canonici, cęteríque Canonicis pares essent, Laodiceno certè cōtrarium fuit. Palàm enim in Concilio Laodiceno Canonici esse negātur. Sic enim in Concilio legimus: *Non oportet libros, qui sunt extra Canonem legere, nisi solos Canonicos noui ac veteris testamenti. Quæ autem oporteat legi, & in authoritatē recipi, hæc sunt. Genesis, Exodus, &c.* Tum reliquos veteris Testamenti libros enumerat, quos ecclesiæ nostræ approbant. Apocryphos omnes prætermittit, quos ecclesiæ nostræ reiiciunt. Ita si hos libros Carthaginense Canonicos esse pronunciat, cum Laodiceno apertè pugnat, quòd hos Canonicos esse disertè negat. De epistola ad Hebræos, de qua Augustinus meminit, fateor olim à nonnullis dubitatū esse, sed eam ab omni Ecclesia vnquam fuisse reiectam nullis testimoniis doceri potest. In libro autem de doctrina Christiana, loquitur de illis libris, qui erant incertæ & dubiæ authoritatis, monétque vt qui ab omnibus ecclesiis accipiuntur

Concil. Laodicen. c. 59.

cipiuntur, iis, quos omnes non accipiunt, præponantur. Quod pro tuis Apocryphis libris parum quidem facit. Quid si enim alij aliis præponuntur, num hinc omnes esse Canonicos efficies?

DVRÆVS, Fol. 28.29.

Disertum verò te virum ostendis, cùm de Romanæ curiæ moribus tam copiosè declamas. Neque tu hîc à me expectes velim vt de vestrorum moribus vicissim aliqua reponam. Quòd autem vestrā adeò clementiā laudas, & Catholicis inauditam crudelitatem affingis, facis tu id quidem tuo more impudentissimè. Horret animus cogitare tam immania innocentissimorum hominū supplicia, quæ vobis passim pro ludo fuerant: & tamen mites vobis clementesq; videmini, quales nimirum Campianus ipse vos nuper expertus est, toties crudelissimè tortus, & tandem interfectus immanitérque discerptus. Quem & testem vestræ in Anglia clementiæ præclaram hanc legem edidistis: Si quis dissuaserit alicui religionem illam, quæ nunc publicè in Anglia tenetur, &c.

WHITAKERVS.

29 Ego me nec eloquentem, nec disertum agnosco, nec verò quicquam de Curiæ Romanæ moribus dixissem, nisi me Campiani de nostris sacerdotiorum nundinationibus, de ferro, de equuleo, de cruce criminosa oratio coegisset. Qua in defensione mea si quod verbum sit aut falsum, aut immodestum, non deprecor cuiusquā ingenui boniq; viri reprehensionem. Hanc verò,

quam narras, eloquentiam tibi non inuitus relinquò Duræe, in qua profectò nisi multum admodum operæ posuisses, nunquam tantos progressus fecisses. Quæ enim pagina est libri tui, quam non istis dictionis tuæ luminibus illustraris, vt mihi nihil molestius fuerit, quàm argumenta & disputationem tuam à perpetuis maledictis & conuiciis abstrahere? Quod olim Ruffino Hieronymus respondit, vide ne tibi non minus cõueniat: *Quid per triginta annos in Oriẽte profecisti, qui ovvvego & ἀγεώματος procacitatẽ, disertitudinem, & maledicere omnibus, bonæ conscientiæ signum arbitraris?* Hanc ego autem omnem de moribus, de clementia, de crudelitate disceptationem à nostra controuersia remouebo, eiúsque rei iudicium atque existimationem orbi terrarũ permittam. Si Campianus publicis regni legibus de læsa maiestate damnatus mortem effugere non potuit, quis id nostræ potiùs crudelitati, quàm ipsius criminis magnitudini tribuat? Nam de religione nullæ sunt in illius caput habitæ quæstiones, & quicquid tulit, non propter religionem, sed propter forense crimen pertulit. Id omnes vel ex eo verum esse perspicere possunt, quòd alii eodem crimine cum Campiano damnati, cùm tamen pontificem Romanum non posse principem de regno deiicere, nec subditos obedientiæ iuramento liberare fa-terentur, supplicium euaserint. Ita nulli pœnas dant, nisi qui pontifici authoritatem principis abdicandæ tribuunt, quod crimen quo supplicio dignum sit, omnes iudicent, nobis quidẽ fatemur esse capitale. Quòd verò legem nostram in pontificios nuper latam accusas, atque in tuum librum transcribis, in eo nec valdè disertus, & parùm sapiens fuisti, quasi magnum proceres nostri crimen admiserint, qui te inconsulto legem promulgarint.

Hierony. apolog. 3. ad uers. Ruffin.

mulgarint. Siccine enim arbitrandum est omnes leges crudeles esse, quæ in pontificem Romanum perlatæ sunt, nec illi summam quiduis in nostro regno tentandi licentiam permittunt? Tu quidem valdè ineptus es Duræe, si nunc expectas, vt leges nostræ tales sint, quales tuus pontifex vel maximè cupiat: aut si boni Christiani apud vos comburuntur, nobis non liceat nostros perduelles suspendere.

DVRÆVS, Fol. 2930.

Quærebat Campianus quo iure corpus Biblicum detruncetis. Tu factum audaciter negas. Non veras (*inquis*) scripturas excindimus, sed exercernimus suppositicias. *Sed hoc ipsum quo iure faciatis, quærit Campianus, cui in hæc verba respondes:* Si quæras quo testimonio persuasi simus sacras literas esse, quæ dicuntur, sacras literas: quæram ego quemadmodum tu solem esse solem cognoscas, aut Deum esse Deum non dubites. *Et rursum*, Quanquam id tibi semel responsum volo, scripturæ authoritatem in Ecclesiæ iudicio minimè esse positam. Suam scriptura fidem propriam habet atque insitam, non assumptam aliunde &c. *Quid nouo hoc Enthusiasmo opus esset, si discernendis scripturæ Canonicæ libris certa apud vos esset Ecclesiæ authoritas? Quid verò absurdius, quàm id Ecclesiæ toti negare, quod apud vos sartores, lanij, sutores, cæteráque hominum sex, te etiam iudice suo quisque iure sibi vendicant? Quis vnquam ante Lutherum tuum & Caluinũ*

ita nugatus est, vt quærēti cur Matthæi Euangelium potiùs quàm Thomæ Canonicum putet, nihil respondeat aliud quàm hoc sibi Enthusiasmo quodam non minus constare, quàm solem esse solem, vel Deum esse Deum? At qui veterum monimenta legerunt, ignorare non possunt, quoties Canonici libri authoritas in controuersiam vocata est, non occulti Enthusiasmi testimonio, sed publica Ecclesiæ authoritate atque iudicio veritatem declaratam fuisse. Sic Athanasius in Synopsi, Quatuor (*inquit*) Euangeliorum libros sacri sanctæ & Catholicæ Ecclesiæ Canones sanxerunt. *Sic Euseb. lib. 3. c. 19. Sic August. contra Faustum lib. 13. c. 4. & 5. & contra Fundamentum cap. 9. & contra Faustum lib. 23. c. 9. & Tertull. li. 4. contra Marcionem. Nec immeritò profectò: si enim ad discernendas scripturas suum cuique testimonium sufficiat, quis tandem controuersiarum finis erit? Aut quo modo saluti hominum diuina prouidentia consuluisset, nisi vt cæteras controuersias, ita etiam hanc componendi, quæ de Canonicis scripturis non rarò suborta est, certa esset Ecclesiæ concessa authoritas? Enthusiasmi id solum habet commodi, vt homines in immensum quoddam pelagus abripiant, tandémque in Atheismi gurgitem præcipites demergant.*

WHITAKERVS.

30 De sacro Bibliorum corpore resectum aliquid à nobis esse conquestus est sine causa Campianus: & tu nunquam illud crimen in minima Scripturæ particula verum fuisse demonstrabis.

A vobis

A vobis quidem adduntur ad hoc corpus multa, & nobis succensetis, quando à veris membris aliena disiungimus ac segregamus. Quanquam non modò detrahere aliquid ab hoc corpore, sed ad illud etiam vel tantillum adiungere grauissima denunciatione prohibemur. Id quo iure faceremus quærenti Campiano multa respondi, quæ tu cùm refellere nullo modo posses, ferè omnia prętermittis, atque in vnam aut alteram sententiolam à reliqua oratione seiunctam inueneris. Huius autem controuersiæ status iste est, cùm hos libros affirmemus esse Canonicos, illos verò negemus, quo id iudicio & qua authoritate freti faciamus? Indignum enim pontificiis videtur, vt nos de Scripturis aliter statuamus, quàm nobis Romana Ecclesia præscripsit, cui hoc totū iudicium permittendum esse contendunt: Ita cùm hos libros hæc ecclesia Canonicos esse dicat, qui pro Apocryphis à nobis habentur, nullum nobis relinquum esse testimonium, quo nitamur, differunt. Nos contrà, vt huius ecclesiæ nullam omnino rationem habeamus, certissima tamen nobis argumēta suppetere defendimus, quo libros Apocryphos à Canonicis scripturis distinguere atque internoscere possimus. Si enim à me scisciteris, vnde sciam has scripturas esse sacras ac diuinas & Spiritus sancti authoritate conscriptas, id certè quęris, de quo non possis meritò magis dubitare, quàm esse Deum, esse Christum, esse Spiritū sanctum, denique splēdere tępore meridiano solem. Si est enim Deus, quemadmodum esse exploratum habemus, quantumuis id nunquam nobis ecclesia Romana persuaserit, tum hoc esse Dei verbum his literis descriptum & consignatum non possumus ignorare. An tu verò Deum negabis esse Deum, nisi id Romanæ Ecclesiæ visum fuerit,

Apoc. 22. 18. 19.

aut ego de eo dubitassem, nisi à Romana Ecclesia penitus didicissem? Quemadmodum ergo Deum esse cognosco, sine Romanæ Ecclesiæ testimonio, ita has esse eiusdem Dei scripturas vel hac tacente intelligo. Nam si id omnino sine tua Ecclesia nescirem, dic (quæso) quamobrem quod tua Ecclesia scire potuit, id ego nullo modo assequi potuerim? Sic enim argumentum instituo, Quibus notis Ecclesia Romana scripturas agnouit & approbauit, eæ sunt omnibus Christianis cõmunes, nec aliis argumentis Romana Ecclesia scripturas nouit esse scripturas, quàm iis quæ id ipsum omnibus Christianis persuadere possunt: Ergo si nos has esse scripturas nescimus, quomodo esse has scripturas Ecclesia Romana intellexit, nisi possint occulta quædam indicia proferre, quæ nullis nisi ipsis nota sint? Quòd ergo quærunt vnde nos has esse scripturas sciamus, ipsi prius respõdeant nobisque exponant, quemadmodũ scripturas agnouerint, & veras à falsis diiudicarint: ita facilè perspicient hanc omnem sciẽtiam nobis esse cum ipsis communem.

Frustra ergo de librorum sacrorum notitia litigant, quos ipsi non aliunde sacros esse norunt quàm iis testimoniis, quibus & nos persuasi sumus horum librorum authoritatem esse sacrosanctam. Primùm enim quòd Ecclesiæ approbationem requirunt, eam nos esse necessariam confitemur, & nullos admittimus, nisi eos tantùm, de quibus certa sunt & perpetua veræ Ecclesiæ testimonia. Nam initiò scripti hi libri sunt ab iis, qui erant diuina authoritate ad illud munus designati, quos Ecclesia vel Prophetas, vel Apostolos, vel Euangelistas esse nouit: tum Ecclesiæ traditi, ab eaque recepti, & omnibus commendati illius Ecclesiæ testimonio, in qua primùm scripti sunt, quod quidem

dem eorum librorum fidem atque authoritatem ad omnes Ecclesias comprobauit. Atque hoc primæ Ecclesiæ testimoniũ & sequentes deinceps tenuerunt, eóque modo sacrorum librorum Canonem conseruarunt, & nos libenter sequimur, & vos nihil aliud habetis, quod sequamini. Vides ergo quantum nos Ecclesiæ testimonio tribuamus, cùm in eo satis magnam vim inesse censeamus ad confirmandum scripturæ Canonem, eosque omnes refutandos, qui horum librorum numerum vel augere, vel minuere volunt. Tamen vt in hac persuasione acquiescamus, atque his libris penitus assentiamur, & Deum in illis loquentem audiamus, Spiritu sancto indigemus, qui omnem nobis dubitationẽ excutiat. Quemadmodum enim esse Deum certis argumentis intelligimus, quibus etiam Philosophi victi sunt, tamẽ nisi Spiritus sanctus accedat, sæpe dubitamus, nec omnino conscientiis nostris satisfacimus, & hæremus, & fluctuamus, & in animo multa versamus: ita quanquam infinita sunt argumenta quibus scripturarum authoritas confirmatur, & qui illam infringere volunt, refelluntur, tamen hæc persuasio nunquam erit nobis salutifera, aut firma, aut perpetua, quousque fuerit Spiritus sancti testimonio stabilita. Hoc ergo testimonium adiungimus, non quòd alia nulla sint, quibus profani homines reuincãtur, sed quòd isto omnia alia ad fidem & salutem nobis sanciantur.

Nihil ergo opus fuit, vt tam multa hîc Luthero & Caluino de nouis quibusdam Enthusiasmis obiiceres, in quo quis non videt, à quo hoc spiritu profectum sit, vt Spiritus sancti testimonium insanis quorundam Enthusiasmis comparares? Deum precor, vt hanc tibi blasphemiam ignoscat. Sin nescis Spiritus sancti vim nobis ad scripturas per-

cipiendas necessariam esse, id ex his scripturis intelligere potes. Christus ait: *Spiritus sanctus docebit vos omnia, & suggeret vobis omnia quæ dixi vobis.* Ioan.14.26. Et Ioannes, *Vnctionem habetis à sancto, & nostis omnia: vnctio docet vos de omnibus.* 1.Ioan.2.20 27. Et Paulus: *Animalis homo non percipit ea quæ sunt spiritus Dei: at spiritualis dyudicat omnia: spiritus enim omnia scrutatur etiam profunditates Dei.* 1.Cor.2.14. 10. Esai.51.16. Et Esaias propheta: *Spiritus meus qui in te est, & verba, quæ posui in ore tuo & seminis tui, in perpetuum non deficient.* Ex his perspicuum est, eundem spiritum, qui in Prophetis atque Apostolis loquutus est, in nostris etiam mentibus hanc Dei vocẽ obsignare, & illa omnia quæ audimus à Deo manasse nobis persuadere. Nã sine spiritu cognitio aliqua esse potest, sed fides profectò nulla esse potest. Antequam verò credimus, nunquam de scripturarum authoritate certi fumus. Qui ergo spiritus testimonio carent, legere quidem scripturas possunt, & argumentis abûdare, quibus tum has defendant, & alia scripta reiiciant: tamen has scripturas ex animo amplecti tanquam verè diuinas, atque in illis Spiritum sanctum loquẽtem agnoscere nõ antè possunt, quàm spiritus illorum mentes & voluntates in hanc πληροφορίαν induxerit. Quòd ergo quæris, quid istis Enthusiasmo opus esset, si nobis certa Ecclesiæ authoritas constaret, respondeo tuum illud de Enthusiasmis commentum à nullis vnquam fortibus repressum fuisse quàm à nostris, & te plusquam pauciquũ esse, qui nos Euthusiastis similes facis, qui Spiritum sanctum verbi diuini indicem & testem omni exceptione maiorem esse dicimus. Ecclesiæ verò authoritatem libenter agnoscimus, eosque libros suscipimus, quos prima Ecclesia suscipiendos esse iudicauit, in qua ipsi Apostoli vixerunt, & scripturarum Canonem consignarunt. Iam verò perpe-

perpetuam, quandam Ecclesiæ potestatem affingere addendi nouos libros ad antiquum illũ scripturæ Canonẽ ab ipsis Apostolis Ecclesiæ primis temporibus traditum, vide quẽso, annon sit nouos Enthusiasmos desiderare.

Quod de hominum fæce adiungis, nihil fuit quamobrem Christi populum tã probrosè appellares. Non enim omnes possunt esse Theologi, aut Episcopi, aut Iesuitæ: & Christus non leuius pro laniis ac sartoribus precium persoluit, quàm pro Monachis aut Monarchis. Cauẽdum verò tibi est, ne calones & Bubulci quos tantopere despicis, in regnum cælorum exclusis Iesuitis ingrediantur. Et quanquam isti non satis tibi armati videntur, vt possint de scripturis iudicare, *tamen in his spiritus Dei habitat. Nisi enim Christi spiritum habent, eius non sunt, imò est in ipsis Iesus Christus, nisi reprobi fuerint.* Si ergo Dei, Christiáque spiritum, & Christum ipsum hi habent in seipsis habitantem, certè possunt Dei verbũ agnoscere & de scripturis iudicare. Quòd vero quæris cur Matthæi Euangelium recipiatur, Thomæ respuatur, possunt tibi hæc facilè sine Enthusiasmis demonstrari. Nã Matthæi Euangelium fuisse ab ipso Matthæo conscriptum ipsa Ecclesia in qua Matthæus vixit testatur, atque hoc testimonium semper ad nostra tẽpora valuit: Thomæ verò Euãgelium ab alio quodam editum esse, ex eo perspectum est, quòd aliter scriptum sit, quàm veritatem & spiritum Apostolicum decebat. Tu nullam aliam causam esse putas, nisi quia sic Ecclesia decreuit, vt hoc reciperetur, illud reiiceretur. Inter tuam ergo meámque sententiam hoc interest, quòd ego scripturas tam per se veras esse ac fide plenas affirmem, vt Ecclesia aliter facere non potuerit, quin eas susciperet, suóque testimonio comprobaret: Tu contrà scri- Rom.8.9. 2.Cor.13.5.

pturas non ex se hanc authoritatem habere, sed tantùm ab Ecclesia mutuari contendis. Iam quòd nonnulli libri repudiati sint, quales fuisse multos legimus, non ea sola causa fuit, quòd sic Ecclesiæ videretur, sed quia cum fidei analogia pugnabãt, & cum doctrina prophetica atque Apostolica minimè conueniebant. Id Augustini malo verbis, quàm meis discas: *Cæteri autem* (inquit) *homines qui de Domini vel de Apostolorum actibus aliqua scribere conati vel ausi sunt, non tales vel suis temporibus extiterunt vt eis fidem haberet Ecclesia, atque in authoritatem Canonicam sanctorum librorum eorum scripta reciperet. Nec solum quia illis non talibus erant, quibus narrantibus credi oporteret, sed etiam quia scriptis suis quædam fallaciter indiderunt, quæ Catholica atque Apostolica regula fidei & sanæ doctrinæ condemnat.* Et rursum, *Lucas ita scripsit vt solus eius liber fide dignus haberetur in Ecclesia de Apostolorum actibus narratis, reprobatis omnibus quæ non ea fide, qua oportuit, facta dictaque Apostolorum ausi sunt scribere. Eo quippe tempore scripserit Matheus & Lucas, quo non solum ab Ecclesia Christi, sed eorum etiam ab ipsis adhuc in carne manentibus Apostolis probari potuerunt.* Et in alio loco, *Legunt scripturas Apocryphas Manichæi, à nescio quibus fabularum sub Apostolorum nomine scriptarum, quæ suorum scriptorum temporibus in authoritatem sanctæ Ecclesiæ recipi mereretur, si sancti & doctissimi homines, qui tunc in hac vita erant & examinare talia poterant, eos vera loquutos esse cognoscerent.* Sic illi libri non propter nudum Ecclesiæ iudicium, sed propter doctrinæ discrepantiam improbantur.

August. de Consen. Euang. lib. 1. cap. 1.

Ibid. lib. 4. cap. 28.

Idem cõtra Faust. li. 22. cap. 79.

Quo autem argumento Patres aduersus antiquos hæreticos vsi sunt, Athanasius, Eusebius, Augustinus, Tertullianus, eodem nos etiam in simili causa

causa vtemur. Quemadmodum enim illi aduersarios nouas scripturas fabricãtes Ecclesiæ testimonio reuicerunt, ita nos etiam scripturæ Canonem Ecclesiæ testimonio defendemus. Nam spiritus testimonium non ad alios refellendos, sed ad nos ipsos persuadendos valet. Sic vides non relinqui suum cuique iudicium, vt quem ipse vult librum aut suscipiat, aut respuat, quemadmodum tu fingis, sed illos à nobis libros suscipi, quos vetus Ecclesia suscepit, illósque respui, quos ea respuẽdos esse admonuit. Et quando satis constat integrum scripturarum Canonem vluis adhuc Apostolis cõscriptum & Ecclesiæ traditum fuisse, quis nõ videt hanc cõtrouersiam sublatam & compositam esse, vt nulla tibi causa fuerit, de diuina prouidentia conquerendi? Postremò, quòd spiritum facis diffidentiæ & Atheismi causam, non dubito quin omnes quàm hoc horrendum sit, facilè videãt. Tú ne audes Duræe, affirmare, qui Spiritus sancti testimonio confidũt, eos in diffidentiæ & Atheismi gurgitẽ demergi? Aut erit Spiritus sancti testimonium recusandum, vt tuæ Ecclesiæ testimonio credatur? Hoccine est diffidentię atque Atheismi remedium? At quãtumuis ecclesia aliquid decernat, & centies pronuntiet, id tamen nunquam antè certa firmáque fide suscipietur, quàm hominum conscientiis Spiritus sanctus arcano instinctu verum esse persuaserit. Quid si enim omnes homines affirmant, quod mihi nullis iudiciis nisi ipsorum testimoniis probatur? Possúmne hoc testimonio omnes diffidentiæ impetus retundere? Nequaquam verò: nec vnquam mihi vlla salutaris persuasio infixa in animo hærebit, priusquam maiore ac diuiniore, quàm hominum authoritate, hoc est, Spiritus sancti testimonio suffulcior. Cùm verò ad ecclesiæ vocem ac testimonium Spi

Universidad de Deusto
Biblioteca

titus sancti authoritas accedit, tum demum omnis diffidentia profligatur,& vera animi tranquillitas consequitur. Atque hoc Augustinus ipse docet apertissimè: *Eos* (inquit) *sequamur, qui nos monuerunt prius credere, quod nondum valemus intueri, vt ipsa fide valentiores facti, quod credimus intelligere mereamur. Non iam hominibus, sed ipso Deo intrinsecus mentem nostram firmante, atque illuminante.*

Auguſt. cõtra epiſt. Manich.

DVRÆVS, Fol. 32.

Quî fit (inquit ille) vt Caluinianorũ spiritus recipiat sex epistolas, quæ spiritui non placẽt Lutherano. Respondes: Illas Epistolas Lutherani nõ reiiciunt, neque à nouo Testamento resecant. Resecant necne tu videris: tamen illis non placere (quod Crespianus dixit) Magdeburgenses ipsi confirmant, vbi ait. 1. lib. 2. cap. 4. Laudo tamen quòd tam subtiliter acutéque probas has epistolas Lutherano spiritui minimè displicere. Earum (*inquis*) nonnullas Lutherus suis commentariis illustrauit, Illyricus omnes. *Eodem sanè argumento dixisses, quasdam Æsopi fabulas Lutherus suis commentarijs illustrauit, Illyricus omnes: spiritum gitur Lutherano Æsopi fabulæ in Canone sunt ponendæ.*

WHITAKERVS.

31 Valde tibi places, quando potes de Lutherano & Caluiniano spiritu iocari. Quanquam nihil est cur hunc spiritum contemnas aut irrideas,

qui tuo pontifici tam aduersus atque infestus iamdudum afflauit, vt nisi nouus Iesuitarum spiritus emersisset, ei spiritus iamdudum nullus reliquus fuisset. Atque hic spiritus, quem ex ore suo Dominus emisit, tuum illum, quem colis Antichristum magis indies magisque conficiet, quantũuis maximè omnes vestri spiritus reflauerint. Verùm ad rem ipsam quod attinet, Si quidam viri præstantes & eruditi de illis sex epistolis aliter senserint, quàm illarum dignitas postulabat, æquúmne fuit vt eam nos culpam lueremus? Quid ergo nobis hanc litem intendis, qui de illis sex epistolis nõn minùs quàm vos ipsi præclarè atque honorificè iudicamus? Aut si illi nonnullarum Ecclesiarum veterum exemplum sequuti paulò durius de illis statuerunt, hæccine tanta est spirituum pugna ac dissensio? Non simul omnia omnibus patefiunt: nec eadem est mẽsura spiritus,& si quis aliter sentiat, id etiam ei Dominus suo tẽpore declarabit.

2. Thes. 2. 8.

Laudas verò quòd has epistolas spiritui Lutherano nõ displicere tam acutè probárim, in quo tamen ipse nimis acutus fuisti, qui de Æsopi fabulis tam mirificum argumentum excogitare potuisti. Dixissem enim (inquis) hoc argumento Æsopi fabulas esse in Canone reponendas. Et quid ni posse etiam Æsopi fabulas in Canone reponi dixerim, si id Ecclesiæ vestræ visum fuerit? Si enim scriptura ab Ecclesiæ authoritate deserta non magis valet, quàm Æsopi fabulæ, vt vester quidam non obscurus affirmauit, quid ni fieri etiam posse existimemus, vt Æsopi fabulæ in Canone reponantur, si modò Ecclesiæ vestræ authoritas accesserit? Sed hoc tuum fuit argumentũ, non meũ: Sic enim mea verba habent: *Imò recipiunt, in controuersiis explicãdis, adhibẽt in scholis, in Ecclesiis interpretãtur, priuatim publicéque legũt.* Sic omnes vidẽt q̃ tuũ hoc

VVolfgãgus Hermannus

intempestiuum fuerit de Æsopi fabulis argumentum. Tibi ego suaserim, vt omissis scripturis, quas ita malè semper interpretaris, deinceps potiùs in Æsopi fabulas nouos commentarios scribas.

DVRÆVS, Fol. 33.

Demus hoc tibi Lutherano spiritui cum Caluiniano optimè conuenire. Nondum tamen rem confecisti, nisi & cum vestro spiritu cæterorum vestri ordinis Euangelicorũ spiritus conuenire ostendas. Vnum, exempli gratia, Anabaptistarum spiritum sumamus, cui Iobi historia fabula videtur tragicis & comicis legibus intermixta. Hoc enim Caluinianus exemplo vsus est. Cui tu quid respondes? Spiritus (inquis) Anabaptisticus amentia quædam fuit, & furor præceps atque effrænatus, quem nullus magis spiritus, quàm Caluinianus & Lutheranus repressit. Sed Anabaptistæ vicissim eodem sanè iure Caluinianum spiritum accusant. Si ergo fides ex scriptura petenda est, scriptura autem non nisi spiritu æstimanda, quid quæso in tanto spirituum conflictu & tam varto æstimate agendum?

WHITAKERVS.

32 Anabaptistas quamobrẽ Euangelicos nostrósque dicas, nullam causam habes, nisi ij sunt Euangelici, & nostri quos Euangelium damnat, & nostri semper fortissimè repressérunt. Quod quidem adeo verum & testatum esse constat, vt nisi melius isti à vobis, quàm ab Euangelicis exceptis

cepti, habitíque fuissent, aut nulli iampridem aut certè pauci remansissent. Nam hos insanos Anabaptistas cùm ministri Euãgelici, Lutherus, Zuinglius, Bullingerus, Caluinus scriptis suis refutarunt, tum principes aut è finibus suis expulerunt, aut pia legum seueritate ad sanam mentem reuocarunt. Sin Euangelici & nostri habẽdi sunt, quia post Euangelium diuulgatum extiterunt, tũ erunt etiam Euangelici Iesuitæ, qui post Euangelij promulgationem à Luthero instauratam in lucem prodierunt.

Quòd autẽ Iobi historiã Anabaptistæ Tragicomœdiæ cõparant, in eo suã amentiã ac blasphemiam produnt: atque istos insanorum hominum furores diligenter nostri refellunt, dum illos vestri quietos esse in pontificiis regnis patiuntur. Si verò illi spiritum Caluinianum vicissim insaniæ & furoris accusant, equidem non metuam huius vel teipsum controuersiæ iudicem facere, qui nũquã potes, nisi iisdẽ furoribus oppressus, nostram causam illorum esse similem pronunciare. Nam illi scripturas omnes abiiciunt, & toti ex repentinis Enthusiasmis pendent: Caluiniani (quos vocas) contrà nullam nisi scripturarũ doctrinam proponunt, illóque omnes spiritus εὐθυσταθμους, tanquam audaces ac proiectos ad omnia nefanda animorum impetus damnant. Tu nunc quid inter Caluinianum spiritum, & illos Anabaptistarum Enthusiasmos interfit, iudica.

At quid (inquis) fiet in tanto spirituũ conflictu, si scriptura non nisi ex spiritu æstimatur? Multa verò nobis præter spiritum suppetunt, Duræe, quibus scripturas æstimemus. Habet enim authoritatem summam illa quidem à Spiritu sancto, cuius instinctu & magisterio conscripta fuit: tum ab ipsis scriptoribus, quos Dominus diuinis testimo-

niis ornauit, vt quos illi libros ederent, pro Canonicis haberentur: deinde à rerum quæ in scripturis traditæ sunt, natura planè diuina ac cælesti: postremò, ab Ecclesia prima, quæ illos libros ab Apostolis ipsis aut Euangelistis editos fuisse testatur. Istis nos argumentis & Anabaptistas, & alios omnes hæreticos refellemus & hos libros Canonicos esse demonstrabimus, quantumuis omnes aduersariorum spiritus repugnarint. Et tamen hæc argumenta tam ad verum diiudicandum ac comprobandum firma non possunt certam ac fidelem in nobis ipsis assensionem excitare, quousque interno Spiritus sancti testimonio confignantur.

DVRÆVS, Fol. 34.

Castalioni factam ais iniuriam, nec aduertis te cùm Castalionem dissendis, Bezam tuum, qui eodem illum crimine onerauit accusare, in præfat. in Ios. neque qui Castalionis versionem legit, aliamue de hoc scripturæ libro eius fuisse sententiam existimare vnquam poterit. Ita enim amatorius quibusdam, &c. In Apocalypsi Ioannis dixit Campianus desiderare quiddam Lutherum, Brentium & Kemnitium. Quid hoc quiddam est? inquis. Quum tu potius videas. Et Eusebij authoritate hos cæteros omni criminis suspicione liberare studes. lib. 3. ca. 24. Et cùm nullam tibi iustæ defensionis ratio occurrat, Quid ad nos ista, inquis. Si vobis Lutherus hæreticus est, ad vos ista sanè nihil pertinebunt: sin Lutheranos pro fratribus, & pro patre Lutherum agnoscitis, quomodo non vestrâ vel maximè interest? Quod hoc libro Romanum perstringi pontificem

ficem calumniaris: facis tu quidem quod illius sectæ hominem decet. Sed quia ne verbum quidē vnum proferre potuisti, quod Romanum pontificem vel leuiter attingat, ridiculus sanè es, si quam à me responsionem expectas.

WHITAKERVS.

33 Si quid Castalion scripserit petulantius, aut scripturarum authoritate indignius, me certè patronum non habebit: & tibi per me liberum erit eius opiniones totis libris refutare. Erras enim si me solicitum esse putas, quid tu de Castalione sentias, vt tecum multa de hoc homine verba cōmutare velim. Tamen in illa præfatione dixi me nihil tale reperire, quale illi fuit obiectum à Campiano: Tu nunc aliam mihi præfationem narras, non Castalionis, sed Bezæ, quam aut ego non vidi, aut tu non bona fide vsurpasti. Sed mittamus Castalionem, de quo non est necesse nobis litigare. In Apocalypsi verò quid illi viri, quos nominas, desiderarint, sanè non intelligo, nec admodum curō. Et tu nihil profers vnde perspiciam esse aliquid ab illis desideratum. Mihi verò illa iustissima defensio videtur nihil ad nos ista pertinere, cùm vt maximè Lutherum atque alios in hoc loco nonnihil desiderasse constaret, nos tamen nihil omnino desideremus, nec scribi aliquid potuisse diuinius existimemus. Hîc nunc instas, vt Lutherum vel hæreticum faciamus, vel pro patre nostro habeamus. Neutrum verò, mi Duræe. Hæresin Lutheri nullā agnoscimus, nisi hæresis fuit, vestras hæreses oppugnare, quod quidem Lutherus fecit, vt nosti, cum magno Ecclesiæ vestræ damno, & omnium Monachorum calamitate.

Atque vt vobis pater sit Laiolas, nos tamen nec Lutherani sumus, nec quenquam in terris patrem vocamus, quia vnus nobis in cælis pater est. Si verò nihil Lutherus potuit in Apocalypsi desiderare, quin mox hæreticus euaderet, erant ergo vete res illæ Ecclesiæ hæreticæ, quas de hoc libro dubitasse legimus: nisi quod in illis hæreticum nullo modo fuit, id quando ad Lutherum traducitur, extemplo hæreticum esse cæpit. Sic erunt non rerum hæreses, sed personarum, & quod aliquando est Catholicum, mutatis temporibus erit hæreticum. An verò tuum pontificem, totámque illam pontificiam Hierarchiam Apocalypsis perstrinxerit, non expectas hoc loco vt disseram. Quousque Apocalypsis extabit, sedem suam pontifex à pessima suspicione nunquam vindicabit, quum in ea vrbe habitet, & regnet, quam sic perspicuè esse Antichristi μητρόπολιν futuram Spiritus sanctus in hoc libro præmonstrauit, vt de eo nunc pontificij ipsi dubitare desierint. Donec ergo nouus aliquis nascatur Antichristus, quod nunquam eueniet, interim pontificem esse Antichristum necesse est, probabiliter & meritò suspicemur. Si est enim probabile sessurum Romę Antichristum, vt nunc isti confitentur, est quidem multò probabilius pontificem esse hunc ipsum Antichristum, qui & sedit Romæ multis iam seculis, & quòd sciam, nihil de migratione cogitat. Num ista res ad tuum pontificem quicquam pertinere possit, ipse videris.

Mat. 23. 9.

Sander. de monstr. 38. & Remenses Theolog. in annot in 17. Apocal. v. 5.

DVRÆVS, Fol. 33.

Lutherus (inquis) omnium optimos esse Euangelistas dixit, qui in eo maximè elaborarint, vt docerent fide sola in Christum nos iustificari. Hæc

Hæc sita se habẽt, omnium certè Euangelistarum optimus Lutherus. Verùm id mihi respondeas velim, quæ scriptura doceat, eos Euãgelistarum nomine cẽsendos, quibus is scopus fuit, vt sola nos in Christum fide iustificari ostenderent? Non enim Angelus Euangelizare se dixit, quòd sola in Christum fide iustificari doceret: Sed Euangelizo, (*inquit*) vobis gaudium magnum &c. *Et Euangelistæ alium sibi scopum propositum habuerunt, nimirum vt Iesum Mariæ filium verum esse Messiam probarent.* Hæc (*inquit Ioannes*) scripta sunt vt credatis, quia Iesus est Christus filius Dei. *Ioan. 22. Et Matthæus Euangelium suum ad hunc modum exordiur,* Liber generationis &c. *vt hoc se agere demonstraret, eum qui tum natus erat Christum esse ac Messiam, Et Marcus,* Initium Euang. Iij &c. *Quasi dicat hoc vnum se in animo habere, vt describat, Iesum ex Maria virgine natum verum esse Messiam. Lucas denique ait propositũ sibi fuisse, vt quæ propheta de venturo Messia anteà prædixerant, in Iesu Mariæ filio completa esse ostenderet. Neque Paulus, neque Petrus, neque cæteri Apostoli in hunc potissimũ finem Epistolas scripserunt, sed vt homines iam Christianos ad Christianæ vitæ perfectionem adhortarentur. Quàm ergo ridiculè Lutherus Pauli Epistolas retius Euangelium vocari dixit, cùm Paulus ipse Epistolas suas non nisi Epistolas vocare soleat? Lutheri igitur innocentiam quantumuis te defendisse iactites, nunquam tamen efficies, quin superbus ille & valde quidem imperitus censor fuerit.*

WHITAKERVS.

Illam quorundam de quatuor Euangeliis opinionem tollendam Lutherus affirmauit, quandoquidem est reuera vnicum duntaxat Euangelium ab omnibus Euangelistis atque Apostolis expositum. Nam vt inquit Chrysostomus, κ'ἂν μύριοι γράφωσιν εὐαγγέλια, ταὐτὰ ἀυτὰ γράφωσιν, ἓν ἔστι τὰ πολλά: id est, *Quanquam mille homines scribunt Euangelia, si tamen eadem scribant, vnum multa sunt.* Quod cùm ita sit, Euangelij nomen Lutherus non minùs quàm prioribus tribus Euangeliis, quia summam Euangelij Paulus in Epistolis fusiùs declarauit, quàm illi tres Euangelistæ, quorum historia in Christi factis & miraculis narrādis ferè tota consumitur. Cùm enim Euangelium nihil aliud sit quàm enunciatio & declaratio gratiæ misericordiæque Dei, quam nobis sua morte Christus promeritus est, negari non potest, illam esse maximè Euangelicam doctrinam, quæ hoc beneficium tantumque nuncium plenissimè exponit, eamque ob causam in Pauli Epistolis Euangelium copiosissimè & clarissimè doceri, & esse Paulum optimum Euangelistam. *Imò* (inquis) *si hæc ita sint, omnium Euangelistarum optimus Lutherus.* Facetè: quasi hanc doctrinam omnes Lutheri illustriùs explicarint, quàm Paulus in suis ad Romanos & Galatas Epistolis, quod facilè animaduerteres, si illas Epistolas vel leuiter degustares.

Chrysost. in Gal. cap. 1.

Quòd autem quæris, quæ scriptura doceat, eos Euāgelistarum nomine censendos, qui sola nos in Christum fide iustificari ostendunt, possem tibi multas scripturas commemorare, si id causa postularet. *Quàm pulchri sunt pedes Euangelizantium pacem, Euangelizantium bona,* inquit ex prophe-

Esai. 52. 7. Rom. 10. 15.

ta Apostolus? Pax autem nascitur ex remissione peccatorum & reconciliatione cum Deo, quam fide sola consequimur. Nam ex fide iustificati pacē habemus erga Deum, per Dominum nostrum Iesum Christum. Deindę cùm Euangelium sit annūciatio reconciliationis Dei cum hominibus, & tum Deo reconciliamur, quādo nobis Deus peccata nostra non imputat, & fidem credentibus tām pro iustitia imputat, huiúsque reconciliationis ministerium omnibus Apostolis commissum est, quis non videt Apostolos omnes hanc reconciliationem per fidem annunciantes fuisse Euangelistas? Theophylactus Euangelium dici scribit, quia nobis res bonas annunciat: cuiusmodi verò? ἄφεσιν ἁμαρτιῶν, δικαίωσιν, ἄνοδον εἰς οὐρανὸς, υἱοθεσίαν θεοῦ: hoc est, *peccatorum remissionem, iustificationem, aditum in cælos, adoptionem Dei.* At quomodo ista bona consequimur? Facilè inquit. *Non enim nos in his bonis acquirendis elaborauimus, aut ea nostris bonis operibus accepimus, sed gratiâ & misericordia Dei tantorum bonorum participes facti sumus.* Si hoc sit Euangelium, tum non sunt tantùm quatuor Euangelistæ, & ij nomine Euangelistarum censendi sunt, qui nos sola fide iustificatos esse docent, quia fide tantùm remissionem peccatorū, & adoptionem accipimus. Qui enim credunt in nomen eius, iis dedit hanc dignitatem, vt filii Dei fierent. Verùm (inquis) angelus non dixit se Euangelizare, nos sola in Christum fide iustificari. Euangelistam ergo fuisse angelum confiteris: at nullus fuit ex quatuor Euangelistis: quare nō hoc nomen illis solis adiudicandum est. Quid autem Euangelizauit? Esse nos operibus nostris iustificandos? Aut natum nunc esse, qui morte sua efficiat, vt nos nostram salutem promereri possimus? Absit, vt tale aliquid vnquam in huius Euangelistæ mentem

Theoph. in 1. ca. Mat.

Rom. 5. 1. 2. Cor. 5. 19. Rom. 4. 4.

Ioan. 1. 12.

venerit. Quæ ergo huius Euangelij summa fuit? nempe natum esse nobis seruatorem Christum Dominum, qui nos peccatis perditos liberet, peccata nobis nostra remittendo, & suam obedientiã ac mortem pro sola iustitia imputando, denique se nobis non dimidiatum, sed integrum solúmque seruatorem præbendo. Hìc tu nobis narras quid Euangelistæ sibi proponerent, in conscribendis Euangeliis, tuæque Theologiæ fontes aperis. *Euangelistis* (inquis) *propositus scopus fuit, vt Iesum Mariæ filium verum esse Messiam probarent.* Et quid (quæso) aliud Paulo, quid Petro, quid reliquis Apostolis propositum fuit, quàm vt hunc ipsum Mariæ filium esse verum Messiam confirmarent, hoc est, vnicum totius Ecclesiæ prophetam, regem, sacerdotem, seruatorem? Sunt quidem Epistolæ cohortationibus plenæ, sed num ex eo concludes aliud in animo Apostolos habuisse, quàm vt omnes homines ad suscipiendum hunc Messiam conuerterent, & omnem in illo vno salutem ac fælicitatem quærendam esse persuaderent? Quicquid autem Euangelistæ de Christi natalibus, de vita, de doctrina, de miraculis, de morte, de resurrectione, atque in cælum ascensione scribunt, id omne eò referunt, vt hunc illum esse doceant, qui serpentis capite contrito omnibus credentibus salutem attulit. Atque hoc reliqui Apostoli in suis Epistolis diligentissimè præstiterunt. Itaque se, Paulus ait, separatum esse εἰς Ε�αγγέλιον θεοῦ, & se Corinthios genuisse διὰ τοῦ Εὐαγγελίου, & Deum iudicaturũ de occultis hominum κατὰ τὸ Εὐαγγέλιόν μου, & rectũ esse τὸ Εὐαγγέλιον ὑμῶν iis qui pereunt, si tectum sit. Quid aliud Paulus fecit, quàm Euãgelium docuit, cũm iis q̃ aliud aliquid Euãgelizarẽt, anathema denunciauit? Nónne Timotheus Euangelista fuit, quem

Luc.2.11.

Rom.1.1.
1.Cor.4.15.
Rom.2.16.
2.Cor.4.3.

Galat.1.8.
Tim.4.5.

quem Paulus Euangelistæ opus facere iussit? Quid ergo Euangelii nomen ad illa tantùm scripta astringis, quæ sunt à quatuor Euangelistis edita? Nihil ergo ridiculè Lutherus dixit, quando Pauli Epistolas Euangelium vocari rectissimè posse affirmauit, & plusquam se ridiculos præbent, qui in Pauli Epistolis Euangelium non agnoscunt. Quid si enim Epistolas suas, non nisi Epistolas Paulus appellauit? Erant enim ad certas Ecclesias, aut homines missæ: Ergo non merentur Euangelii nomen? Siccine te ridiculè argumentari oportuit, qui Lutherum ridiculum vocas? Aut nunc docendus es, quamobrem hi quatuor libri Euangelia dicantur? Define ergo Lutherum accusare, quem tu nunquam hac in causa vel imperitiæ, vel superbiæ conuinces. Sed bene res habet: cùm Luthero obiectum esset, quòd Euangelia feruore præpostero inter se committeret, quòd vnicum Euangelium Ioannis pulchrum, verum, præcipuum nominaret, quòd Apostolos libenter vellet suarum rixarum socios ascribere: nunc tandem nullum hìc in Luthero nisi aut superbiæ, aut imperitiæ crimen reprehenditur. Ego verò tibi modestiam opto, Duræe, scientiam certè non inuideo.

DVRÆVS, Fol.36.

An verò, quod Campianus dixit, petulanti illum stilo Lucæ Euangelium perstrinxisse, illius etiamnum innocentiam propugnabis? Maximè: Lutherum ergo tam circunspectum putas, vt sanctius etiam sapientiúsque quàm spiritus ipse sanctus loquutus sit? Atque hæc quidẽ de Lutheranis,

quos te hominem Caluinianum tam infœliciter defendisse non miror. In Beza vindicando acriorem te præstabis. Eum Campianus dixit illud arcanum (hic est calix nouum Testamentum in sanguine meo, qui pro vobis fundetur) ausum esse vt corruptum traducere: Tu id nobis primùm vitio vertis, quòd ea verba, τοῦτο τὸ ποτήριον ἡ καινὴ διαθήκη, sic reddamus, Hic est calix nouum Testamẽtum: quasi discrimen esset maximum quo loco verbum ἐστί positum intelligatur. Metonymiam quidem in calice agnoscimus, ex qua tamen sanguinis veritas, clarissimè demonstratur. Effundi enim calicem non aliter rectè dicimus quàm quia id effunditur, quod calice continetur. Non ergo vinum sed sanguis in calice fuit. Lepidum verò est, quod de solœcismo adnectis. At neque hoc quicquid est criminis Campianus Bezæ obiecit: neque in se Beza suscepit, sed illud in Beza reprehendit, quòd tolla verba, τὸ ὑπὲρ ὑμῶν ἐκχυννόμενον ex margine in contextum irrepsisse, ideoque sibi expungenda videri dixerit.

WHITAKERVS.

35 Dolet tibi repertum esse quenquam, qui pro Luthero verbum responderit. Quanquam si vobis licet Lutherum toties iniustis criminibus vexare, cur mihi nefas sit illius innocentiam defendere? De Lucæ Euangelio Lutherus nullum vnquam verbum nisi honorificum ac pium edidit. Quid si enim quorundam suspicioni occurrit, qui fortè crebram illam apud Lucam operum mentionem fidei iustificationi nonnihil aduersari existimare potuerunt? Hoccine est sanctiùs aut

ctiùs aut sapiẽtiùs loqui velle, quàm Spiritus sanctus loquutus est, aut Lucæ Euangeliũ stylo petulanti perstringere? Quis non videt hanc sine causa captatam esse reprehensionis ansam? Num enim quando Paulum de fidei iustificatione toties scribentem, nihil tamen contra vestram meritoriam iustitiam facere persuadetis, Paulum petulanter perstringitis, aut Spiritum sanctum meliùs rectiúsque loqui docetis? Sic quàm immeritò Lutherum Campianus accusarit, vel ex hac tua parùm fœlice eiusdem accusationis repetitione animaduerti potest. *In Beza* (inquis) *vindicando acriorem te præstabis.* Cùm tu tam languidus sis & eneruatus, me esse acriorem non est necesse. Et primùm quòd ais nihil interesse, quo loco verbum ἐστί positum intelligatur, quis tibi concedat? Nihílne refert vtrum dicamus, *hic calix est nouum testamentum*: an hoc modo, *hic est calix nouum testamẽtum*? Palàm est, copulam, quæ orationem continet, loco positam esse alieno. Metonymiam tamen in calice agnoscis, quod quidem nunquam, nisi vi victus, faceres. Ita enim in cœnæ verbis omnes inuisæ vobis Metonymiæ sunt, vt quiduis potiùs quàm Metonymiam admittatis. Iam verò vnam in Calice Metonymiam esse cõfiteris. Accipiam quam das, & quam non das extorquebo. Hic calix, hoc est, inquis, hic sanguis: perge, & quàm hæc bella Metonymia sit, ex sequentibus expende. Tua Metonymia hanc sententiam habet: hic sanguis est nouum Testamentum in sanguine meo, qui pro vobis effunditur. Sic tu Christum loquutum esse existimas, vt sanguinem suum nouũ Testamentum dixerit in sanguine suo. Deinde ex Marco Euangelista constat bibisse ante omnes Apostolos, quàm Christus dixerit, Hic calix est nouum Testamentum. Si qua fuit ergo vini in sanguinẽ mu- Mar. 16. 23. 24

tatio, eam non in calice, sed in Apostolorum ventriculis factam esse consequitur. Quis enim hic duplex sanguis est, quorum alter ineſt in altero? Aut quæ noua hæc Troporum commenta? Hanc ergo Metonymiam ab omnibus meritò repudiandam esse satis constat. Cùm ergo Calix non pro sanguine, sed pro vino sumatur, aliam hîc μετωνυμίαν necesse est statuamus, cùm vinũ propriè non sit nouum Testamentum. Est igitur horum verborum sensus facilis, & expeditus, & scripturis consentaneus, hic Calix, id est, hoc vinum est nouum Testamentum, id est symbolum ac sacramentum noui fœderis, in sanguine meo qui pro vobis effunditur, id est, quod sanguine meo pro vobis effuso sancitur. Tu calicem vis aut quia hoc absurdum est, sanguinem in calice pro nobis effundi, quasi Christus suum sanguinem hauriret, & Apostolis suis propinaret, quod vel cogitare horret animus. Quare cùm fieri aliter nullo modo possit, quin illa verba τὸ ὑπὲρ ὑμῶν ἐκχυνόμενον ad proxima referantur, necesse est vt vel hîc Solæcophanes aliquot ponamus, vel è margine in textum illa irrepsisse fateamur, vel cum Basilio legamus πρὸ ὑπὲρ ὑμῶν ἐκχυνομένῳ. Hanc Basilii lectionem in superiore meo libro citatam sine responso prætermittis, quod minimè miror, quia nihil quod probabiliter responderes habuisti. Bezam de Solæcismo absoluis, de quo illum tam multi ponticij accusarunt. Quid ergo Bezæ Campianus obiecit? Nimirum quòd vnum aut alterum verbum ex margine irrepsisse in contextum senserit. Magnum verò crimen: quasi id nusquam in scripturis contigerit. Expungenda autem sibi hæc videri Beza nullo, quòd sciam, loco scriptum reliquit. Sic quando vera tibi crimina non occurrunt, ficta & commentitia obiectare cogeris.

Basil. in ἐπιστ. ὀρθοκ.

DVRÆVS,

DVRÆVS, Fol. 37.

Campiano te satis supérque respondisse impudentissimè gloriaris, & apud Academicos illius existimationem omni qua potes ratione eleuas. Absit à Campiano, vt vel in reconditæ doctrinæ copia, vel multiplicis lectionis varietate, vel ingenij acumine, vel vllis aliis id genus armis victoriæ spem collocaret: quippe qui se sola causæ bonitate satis esse munitum intelligebat. Verùm est, Whitakere, quod veritate non potestis, falsa huiusmodi armorum opinione velle persuadere.

WHITAKERVS.

36 Nihil fuit, quamobrẽ viderer cuiquam de mea responsione gloriari, nec video quæ gloriola esse potuerit Campiano respõdisse. Multùm ergo tu quidẽ Duræe falleris, si me gloriæ alicuius desiderio ad scribendum accessisse putas, in quo laboris & molestiæ, & periculi multum, gloriæ nihil prospiciebã. Et si hanc respondendi necessitatem effugere potuissem, cum Campiano nihil, aut tecum rei omnino habuissem. Impudẽtiã verò quãdo mihi toties exprobras, in eo modestiam nostri Academici tuã desiderant, qui meã defensionem cum Campiani accusatione comparantes, hoc tẽpore, in ista causa, contra talem aduersarium vix mitius aliquid scribi potuisse intelligunt. Essem verò certè impudens, si tecum vellem de hac palma cõtẽdere, à quo non ipsum modò Campianũ, sed cæteros etiam, quos legi victos video Iesuitas. Quibus autem potissimùm fretus armis Campianus bellum nobis intulerit, id aliis diiudicandum relinquo: mihi nullis visus est minùs vel confidere, vel vti, quàm veritate.

SECVNDVS LIBER, DE SACRARVM literarum sententia.

DVRÆVS, Fol. 39.

DIsputationem de scripturis alia sequitur, quam de vera scripturarum sententia Campianus instituit. Mirum quàm illud tuum ῥητὸν καὶ διάνοιαν ἀκατάσκεπτας magnificè. A vobis tam longè abest τὸ ῥητὸν. Εἰ ῥητῆς διάνοια, quàm frequens in ore est τὸ ῥητὸν. Εἰ enim τῆ ῥητῆς διάνοια, quam à Spiritu sancto accepram Ecclesia Catholica fidei ac veritatis custa atque magistra, continua iam inde à Christo & Apostolis pastorum doctorúmque serie quasi pr manu traditam ad nos vsque transmisit: non va num aliquod Lutheri, non Caluini, non Bezæ, al teriúsue somnium. Quod cùm ne ipse quidem nega gare audeas, illud iam diligenter quærendum, utr tandem nostrùm traditam hanc Ecclesiæ à Spiritu sancto scripturæ sententiam continua pastorum successione ad posteros deriuatam sequamur. Atque qui Catholici sumus, vt dixit Vincentius Lyrinensis contra hæres. Prophetica & Apostolica interpretationis linea secundum Ecclesiastici &

ci & Catholici sensus normam dirigi nos velle palàm profitemur. *Hanc fidei regulam & Philippensibus Paulus commendat, & prisci illi Ecclesiæ Patres tanto studio amplexi sunt.* Phil. 2.

WHITAKERVS.

IPSVM quidem sacrorum librorum volumen à nobis esse fidelissimè atque integerrimè conseruatum superiore libro demonstratum est: sequitur vt quid in nostra scripturarum interpretatione aduersarij reprehendant, & quæ vera sit scripturarum sententia, deinceps ἀνακείνωμεν. Etenim scriptura non ἐν τῷ ῥητῷ, sed ἐν τῇ τὸ ῥητὸν διανοίᾳ consistit, & ij scripturas adferunt, non qui verba iactant, sed qui τὴν δύναμιν τῆς σημαινομένων, vt Basilius scribit, ostendunt. Verbum enim Dei ἀνοήτως νοούμενον, vt inquit Theodoretus, non est verbum Dei. Itaque iam inter nos illud conuenit, eorum scripturas esse, qui scripturarum verum sensum retinent, & fructu ipsius sententiæ, non verborum foliis potiuntur. Basil. li. 2. contra Eunomi.

Atque hìc primùm nobis hanc τὸ ῥητὸν διάνοιαν detrahere conaris, eámque tam à nobis longè abesse dicis, quàm frequens est in ore τὸ ῥητὸν. Scripturas enim tã esse nobis familiares ac frequẽtes valde quidẽ doletis, & nos multò vobis magis placere possemus, si hac virga oris Domini, atq; hoc gladio spiritus nũquam aut rariùs vteremur. Sed quomodo tã lõgè hãc à nobis abesse διάνοιαν persuades? Nẽpe illã esse affirmas, quã Ecclesia Catholica à Spiritu sancto accepit. Id quidẽ fateor: est. n. Esai. 11. 4. Ephes. 6. 17.

Ecclesia à Spiritu sancto edocta verum scriptu-
2.Timot.3.15. ræ sensum, est fidei custos, est columna & firma-
mentum veri. At num ita nos delirare censes, vt
quando veram & Catholicã Christi Ecclesiam si-
gnificamus, de vobis vnquã vel per somniũ cogi-
temus? Priùs ergo necesse est probes, quod te nũ-
quam facturum spondeo, vestrum cœtum esse Ca-
tholicam Ecclesiã, quàm scripturæ sensum à Spi-
ritu sancto Ecclesiæ traditum esse illum euincas,
quẽ vestri homines sequuntur. Tũ quæro quo pa-
cto hunc sensum edocta Ecclesia fuerit, ex ipsis ne
scripturis, an ex aliquo fine scripturis spiritu. Si ex
solis scripturis, tum nobiscum ex scripturis inter-
pretandas esse scripturas sentiunt: sin ex spiritu
sine scripturis, quid aliud faciunt, quàm Anaba-
ptistarum ἐνθουσιασμὸς approbant ac defendunt?
Quod autem de continua pastorum & doctorum
serie subiungis, ad pompam aliquid, ad rem nihil
facit. Negamus enim fidem esse pastorum & do-
ctorum successioni necessariò adiunctam, quia in
Cathedra Mosis sedere possunt scribę ac Pharisæi
Matth. 23. 2. qui quanquam nonnnullavera tenent, ob quæ au-
Matth. 16. 12. diri debeant, tamen fidem infinito fermento cor-
Matth. 15. 14. spergunt, cuius causa cauendi ac prorsus fugien-
di sint. Erant enim cæci cæcorum duces: itaque
sini eos Christus iussit. Quid tamen his pasto-
ribus ac doctoribus ad continuam illam tuam,
quam commemoras, seriem defuit? Ipsa ergo se-
ries Episcoporum non semper est custos & index
Act. 20. 30. veritatis. Et quãdo Paulus ex ipsis veris magistris
emersuros prædicit, qui loquantur peruersa, quos
ordini aut successioni hominum confidat? Nam
isti bonis & Catholicis pastoribus succedent, &
tamen ipsi peruersa dogmata docebunt. Vellem au-
tem in pastoribus & doctoribus veram scriptura-
rum sententiam quærere, qui scripturarum doc-

trinam maximè corrumpunt, omnino præposte-
rum & stultum videatur. Hieronymus ait, *Non* Dist. 40.
sanctorum filij sunt qui tenent loca sanctorum: Et Nõ est facile.
Ambrosius, *Non habent Petri hæreditatem, qui Pe-* Ambro. de
tri fidem non habent. Quare si quod in priscis illis pœniten. lib.
doctoribus fuit, id in istis successoribus osten- 1. cap. 6.
des remanere, doce illos non minùs τῆς ἐυσεβείας
quàm τῆς πρεσβείας successores esse, quemadmo-
dum de Athanasio Nazianzenus scribit, quia hæc Nazianze. de
sine illa nihil valet. Athanasio.

Quænam igitur erit instituenda veræ scriptu-
rarum sententiæ inuestigatio? Illud quærendum
esse dicis, vtri nostrũm hanc sententiam Ecclesiæ
traditam continua pastorum successione ad po-
steros deriuatam sequamur. At scripturarum sen-
tentiam multò citiùs & facilius, quàm hanc con-
tinuę successionis deriuationem inueniemus. An-
tequam enim annales euoluuntur, & hominum
series retexitur, & doctrinæ omnium successio-
num ratio explicatur, tantum nobis temporis e-
labetur, quantum ad scripturas ediscendas suffi-
ciet. Tum quando quid quisque senserit & tra-
diderit explorauimus, tamen verum sit néne,
non nisi ex scripturis intelligemus. Augustinus
multa de indagando scripturæ vero sensu præscri- August. in 2.
psit in libris de doctrina Christiana, tamen hunc & 3. li. de do-
modum, quem tu certissimum arbitraris, aut igno ctrin. Chri-
rauit, aut contempsit. Monet primùm vt obscura tiana.
cum apertis conferamus, pauca ex multis intelli-
gamus: deinde si possunt esse vnius loci plures
sententiæ, eam sequamur, quæ ædificationi aptis-
sima videbitur. Præterea linguarũ scientiã ad scri-
pturas interpretandas afferamus: tum versiones
varias consulamus: etiam circumstantias diligen-
ter expendamus: insuper quid præcedat, quid se-
quatur, attendamus: postremò à mente & propo-

sito scriptoris nunquam oculos auertamus. His viis Augustinus veram scripturæ sententiam exquiri posse existimauit, in qua nimis incautus ac negligens fuit, qui nullam de tuis continuæ successionis riuulis verbum fecit. Quanquam non nego Patrum lectionem, & antiquitatis authoritatem multum etiam nobis ad hanc rem conducere, sed scripturarum sententiam ad Patrum iudicia, & successionis traditionem alligare, id verò est Deo tantùm tribuere, quantùm homines concedendum esse statuunt. Apostolicæ & Propheticæ interpretationis lineam vbi tādem quæramus meliùs aut certiùs, quàm in libris Apostolicis ac Propheticis, nisi fortè longa successio hāc lineam rectiorem fecit, quàm ipsi Apostoli ac Prophetæ reliquerunt? Regulam autem illam quam Philippensibus Apostolus commendauit, si vestra Ecclesia tenuisset, tam multas támque nouas regulas nunquam excogitasset, quas neque Christus, neque Prophetæ, neq; Apostoli præscripserunt. Et quemadmodum Patres olim in omni controuersiarum examinatione hanc regulam respexerunt, ita nos ad hanc amussim vestras traditiones, nouásque superstitiones exigimus, ac cum facilè quantum inter Propheticam atq; Apostolicam lineam, & illam vestrarum opinionum peruersitatem interfit, diiudicamus.

DVRÆVS, Fol. 40.

Sed vt tuis te verbis arctiùs constringam, cùm non in verbis Euangelium sit, sed in sensu, Lutherus atque Caluinus, qui nouam quandam τῆς ῥητῆς διάνοιαν intruserunt, quo modo non te iudice nouum Euangelium mundo obtruserunt? Quo enim tempore

pore Lutherus ex pessimo Monacho, peior esse propheta cæpit, nónne vt vniuersus populus Christianus, quemadmodum illud τὸ ῥητὸν in ore habebat, Hoc est corpus meum, ita & in mēte hanc τῆς ῥητῆς διάνοιαν, non figuram, non symbolum, non inane spectrum, sed verum esse in Eucharistia ipsum corpus & sanguinem? Qua ergo fronte nouum vos in orbem Euangelium inuexisse negabitis.

WHITAKERVS.

2 Multos nodos laqueósque nectis aranearum telis persimiles, quos vt primùm discutere ac mouere cæperis, mox totos nullo negotio perruperis. Fingis receptam quandam fuisse in orbe terrarum τῆς ῥητῆς διάνοιαν, quo tempore Lutherus & Caluinus in medium prodierunt. Quod vt demus esse verum, num fuit illis necessarium aut hāc διάνοιαν amplecti, aut si ab ea dissentirēt, nouū videri Euangelium in orbem inuehere? Hoc quidem tibi probandum fuit, sed tu nullis id aut scripturarum aut Patrū testimoniis cōfirmas. Quando enim veram τῆς ῥητῆς διάνοιαν indagare volumus, non circumspicere quid hominum pars maxima sentiat, sed ipsas scripturas, denique ipsum in suo verbo loquentem Deum consulere debemus. Sic quando Berœensibus Paulus Euangelium annunciauit, non illi περὶ ῥητῶν διάνοιαν, ex plurimorum iudiciis & communi opinione æstimarunt, sed sacras scripturas examinarunt, Actor. 17. 11. vt penitus cognoscerent, num quæ Paulus docuit cum scripturis consentirent. Si tu natus eo tempore fuisses, illos potius considera-

re fuſſiſſes, quid vniuerſus populus ſentiret, atque eam eſſe proculdubio verâ ſcripturæ διάνοιαν perſuaſiſſes. At hoc horum exemplum ſummo Spiritus ſancti teſtimonio comprobatur, atque omnibus Chriſtianis imitandum proponitur. Dominus apud prophetam ait: *In ſtatutis patrum veſtrorum ne ambuletis, & iudicia illorum ne obſeruetis: Ego ſum Iehoua Deus veſter, in ſtatutis meis ambulate.* Tutum ergo non eſt populum & multitudinem ſequi, ſed ſemper oportet ad Dominicam legem & ſacras literas intueri. Cyprianus inuenit diſſam demonſtrat, non quam tu præſcribis, ex populi & multitudinis ſententia pendeamus, ſed vt *ad diuinæ Traditionis caput & originem reuertamur. Quemadmodum enim* (inquit) *ſi canalis aquam ducens ſubitò deficiat, ad fontes perginitur ſic facere oportet Dei ſacerdotes, vt ſi in aliquo tauerit aut vacillauerit veritas, ad originem Dominicam & Euangelicam, & Apoſtolicam traditionem reuertamur.* Vide quantum inter Cyprianum tuúmque iudicium interſit. Tu enim τὰ ῥήματα *voces* in canalibus & riuulis quærendam eſſe ſtatuis, qui verò aliam διάνοιαν propoſuit illis diſſentaneam, eos nouum Euangelium in orbem introducere criminaris: contrà Cyprianus iubet non in riuulis conſiſtere, nec conſuetudinem & receptas opiniones conſectari, ſed ad ipſos fontes, id eſt ſcripturas ſacras recurrere. Id ergo Lutherus & Caluinus fecerunt, quod illos facere oportuit, quando in Euangelio inſtaurando, non quid vulgò traditum ſparſúmque eſſet, ſed quid Scripturis conueniret ſpectarunt. Nec tamen vnquam oſtendes ſic vniuerſum populum Chriſtianum ſenſiſſe de his verbis, *Hoc eſt corpus meum*, quemadmodum tuus pontifex cum ſuis pſeudo-catholicis

Ezech.20.18. 19.

Cyprian. Epi. 74. ad Pompeium.

catholicis tradiderunt. Quis enim neſcit quàm recens ſit Tranſſubſtantiationis commentum, & quàm multi ſemper huic nouo dogmati reſtiterint? Tum Patres omnes vno ore hanc pontificiam horum verborum διάνοιαν damnant.

Sed tu aut huius quæſtionis ſtatum ignoras, aut ſciens prudénſque nobis reclamante conſcientia maledicis. Neque enim dicimus in Euchariſtia nihil eſſe niſi figuram & ſymbolum, & inane ſpectrum, neque in ea eſſe verum Chriſti corpus & ſanguinem negamus: ſed in Euchariſtia ipſum Chriſti corpus & ſanguinem à fidelibus veriſimè ſumi docemus. Tuum enim argumentum valde inſulſum eſt. Lutherus & Caluinus negant panem ac vinum tranſſubſtantiari in corpus & ſanguinem Chriſti, ergo negant Chriſti corpus & ſanguinem in Euchariſtia percipi, & Euchariſtiam nihil eſſe niſi inane ſpectrum ſtatuunt. Equidem te nobis miſerè ineptum præbes, quando nos huiuſmodi argumentorum ludibriis aggrederis. De Euchariſtia id docemus quod Chriſtus tradidit, & Patres omnes ſexcentis poſt Chriſtum annis tenuerunt: quo minùs verendum nobis eſt, ne nouum in orbem Euangelium intuliſſe videamur. Qualem tu verò Lutherum vel Monachum, vel Prophetam fuiſſe iudices, nihil refert,

---

DVRÆVS, Fol. 40. 41.

Satis conſtat (*inquis*) cùm ipſam ſcripturam, tum ſcripturæ ſententiam in Eccleſiæ authoritate à vobis eſſe conſtitutam. *Quid? Si quoties vel de ſcriptura aliqua, vel de vero ſcripturæ ſenſu ancipitem oriri quæſtionem cerni-*

mus, Ecclesiæ iudicium expetimus, magnúmne tibi piaculum admisisse videmur? Quò igitur nos ad conferre iubes? Ad occultum credo spiritus sanc testimonium. Meúmne, an tuum potius? Verum illud tibi fortasse grauius videtur quod sequitur Ecclesiam verò dicitis (inquis) non vniuersam fidelium multitudinem, sed vim Ecclesiæ nempe ad Episcopos reuocatis. Nouum hoc nobis crimen à te affingi video. Non magis ab Episcopo populum, quam oues à pastore separamus. Sed Episcoporum hoc munus esse dicimus, vt quæ ab antecessoribus suis traditam doctrinâ acceperu integram populo quisque suo tradant. Vt verò vehementius vrgere videaris, At Episcopi (inquis) possunt de scripturarum sententia diff sentire: igitur quæstiones omnes & contro uersias decidi in generali Concilio nece est. An ignoras innumeras controuersias non penè ratione fuisse compositas? Neque tibi v in mentem quod in Actis Lucas scripsit. Con nerunt & Apostoli & seniores videre de re bo hoc. Et tandem concluserè, Visum est Spi tui sancto & nobis. Illud verò ferre non pu quod tanquam absurdum subiicis, de Concil Papa iudicare debet. Quasi vllu vnquam Co cilium firmam authoritatem habuerit, quod Romano Pontifice fuerit confirmatum. Quis n scit Nicænam synodum à Syluestro, Constanti politanam à Damaso, Ephesinâ à Cælestino, Ca cedonensem à Leone, Mileuitanam ab Innoce tio confirmationem per literas postulasse? Inte gebant nimirum sancti illi Patres se esse illius p storis oues, quem toti Ecclesiæ suæ Christus præ

Act. 15.

voluit. Romanus enim Pontifex cui in Petro dictum est Pasce oues meas, *totius dominici gregis curam gerit, & (vt Augustinus ad Bonifacium) ce'sori fastigio in specula pastorali præeminet. Patres Mileuitani Concilij ad Innocentium sic scribunt*, Magnis periculis infirmorum membrorum Christi pastoralem diligẽtiam quæsumus adhibere digneris.

Aug. ad Bonif. lib. 1. Aug. Epist. 102.

WHITAKERVS.

3 Præclarè proculdubio cum vestris hominibus ageretur, si scripturas primùm, quas vellent approbare, tum vt vellent pro sua authoritate interpretari possent. Cùm enim omnis scripturarũ διανοια in sensu atque interpretatione consistat, nunquam à vera scripturarum διανοια aberrabunt, si erunt illorum interpretationes semper ac solæ pro legitimis habendæ. Verùm Ecclesia nullam habet huiusmodi authoritatem, vt vel de scripturis, vel de scripturarum sententia statuat, quemadmodum ipsi visum fuerit, sed cùm sit in Apostolorum ac Prophetarum fundamento constituta, cuius ipse Christus est lapis imus angularis, hoc fundamento niti atque in eo omnem interpretationem ædificare ac collocare debet. Sensum autem scripturarum ecclesiæ decretis alligare, est Spiritum sanctum hominum iudiciis subiungere. At mens Spiritus sancti non est hominum placitis subiicienda: ergo scripturarum interpretatio non ex huius aut illius Ecclesiæ arbitrio æstimanda, sed ex ipso Spiritu sancto in scripturis apertissimè loquente petenda est. Hoc tibi perinde videtur, acsi ego pro magno piaculo iudicassem, vt quando difficilis quæstio oritur, Ec-

Ephes. 2. 20.

clesiæ iudicium requiratur: quod mihi nunquam in mentem veniſſe fateor. Eſt enim Eccleſiæ iudicium magni faciendum, multúmque ſemper ad ſcripturas rectè interpretandas, & controuerſias diiudicãdas valet. Sed quando de Eccleſia loquor, nolim exiſtimes, Duræe, tuam eſſe Eccleſiã, quam intelligo, cui quidem non modò nullam ſcripturæ interpretandæ authoritatem tribuo, ſed ne nomen legitimæ Eccleſiæ concedo, quià nihil habet, quod vera Eccleſia habere debet. Antequam ergo ſuas nobis interpretationes obtrudat, ſe eſſe veram Chriſti Eccleſiam demonſtret, quod aliter facere non poteſt, quàm ſi doctrinam ſuam eſſe ipſam ſcripturarum διαθοιαν euincat. Ita non minùs cuiuis conſtat quæ ſit ſcripturarũ vera διαθοια quàm quæ ſit vera Eccleſia, quia veram Eccleſiam vera ſcripturarum διαθοια prodit.

Quæris autem quò vos abire iubeam: eò certè quò nos Chriſtus abire iuſſit, *Scrutamini ſcripturas: illæ ſunt quæ teſtificantur de me.* Si enim vllum fuiſſet aut certius, aut facilius iudicium quàm ſcripturarum, eò nos potiùs Chriſtus remiſiſſet: quare quotieſcunque ancipites de religione quæſtiones oriuntur, ſcripturas ante omnia conſulere ac ſcrutari, atque ex ſcripturis iudicare debemus, ſi Chriſto obtẽperare volumus. Omnis enim ſapientia nobis ad ſalutem neceſſaria, omníſque doctrinæ vel veræ confirmatio, vel falſæ improbatio ex ſcripturis diſci petíque poteſt, quemadmodum Apoſtolus Timotheum admonuit. Nec te conabor occulto ſermone ritus teſtimonio refutare, ſed apertis ſcripturis tuos errores refellam, vt ſi quem ſpiritum habeas acquieſcere cogaris. *Sunt enim ſcripturarum authoritates* (vt inquit Auguſtinus) *non quæcunque propriæ ſed vtriſque communes teſtes*

Ioan 5.39.

2. Timot. 3. 15.16.

Contra Maximil. lib 3. cap. 14.

Quodnã

Quodnam verò nouum vobis crimen affingo, quãdo Eccleſię nomẽ & vim à vobis dicõ ad Epiſcopos reuocari? Num enim quando de ſcripturarum interpretatione & religione conſulitis, populum ad hanc cõſultationem adhibetis, aut cuiquam niſi Epiſcopo aliquod ſententiæ momentum conceditis? Quis neſcit à deciſionis authoritate excluſos omnes eſſe, præter quam Epiſcopos? ex quo ſatis manifeſtum eſt, quando interpretationem ſcripturæ ad Eccleſiam pertinere contenditis, ſolos à vobis Epiſcopos hoc nomine ſignificari, qui tamen ſcripturas ferè nunquam interpretantur. Paulus verò non huic Epiſcoporum ordini hanc authoritatem aſcribit, ſed miniſtris omnibus ac doctoribus permittit, vt de omni ſcripturarum interpretatione ex Dei verbo diiudicent, *Prophetæ* (inquit) *duo aut tres loquantur, & alij diiudicent: ſique alij patefactum fuerit aſſidenti prior taceat.* Prophetam autem Apoſtolus vocat, qui ædificat, & exhortatur, & conſolatur, quemadmodum in principio capitis perſpicuum eſt.

1. Cor 14. 29.30. Verſ. 3.

Sed eſt Epiſcoporum (inquis) vt integram doctrinam populo tradant, quam à ſuis anteceſſoribus acceperunt. Quidnam verò tui Epiſcopi tandem aut accipiunt, aut tradunt? Aut nónne hoc etiam ad alios paſtores & doctores non minùs, quàm veſtros Epiſcopos pertinet, vt puram doctrinam populo tradant? Non hîc quæram quàm Epiſcopi veſtri fideliter ac præclarè ſuo officio ſatisfecerint? vt eſſent qui haberi volunt, nullo tamen iure, omnem ſcripturæ interpretandæ poteſtatem ſibi ſumunt. Nam argumentum tuum valdè infirmum eſt, epiſcopi debent acceptã à ſuis anteceſſoribus doctrinam populo integrã tradere, ergo Epiſcopi ſoli poſſunt ſcripturas interpretari. Non enim ſcripturarum ſcientia & doctrina, & huiuſ-

modi Spiritus sancti dona hæreditaria sunt, aut de manu in manum tradi possunt. Tum quia Episcopi nonnunquam ab Episcopis dissentiunt, longiùs adhuc progredi, & Cõciliorum authoritatem adiungere debemus: de quibus sic mihi respondes. *An ignoras innumeras controuersias non alia ratione fuisse compositas?* Non ignoro maximas & grauissimas quæstiones sæpe olim à Conciliis explicatas: sed hęc concilia scio in his controuersijs examinandis ac definiendis sacras sibi scripturas vt regulam proposuisse.

Sic tu verò argumentaris, Innumeræ cõtrouersiæ à Conciliis compositæ fuerunt, ergo omnes scripturarum interpretatio petenda est à Concilio generali. Non sequitur si pia Concilia multos errores & hæreses scripturæ recta interpretatione sustulerunt, vt vel omnem hanc authoritatem interpretandi Conciliis tribuamus, vel idem à piis & indoctis Conciliis expectemus. Quorsùm verò de illo Concilio meministi, de quo Lucas in Actis scribit? nisi fortè ostendere voluisti, quàm Act. 15. 22. ab hoc Concilio vestra (quę vocatis) Concilia discrepent. Nam in hoc Concilio non modò Apostolos, sed seniores etiam, atque adeo populum támque Ecclesiam cõuenisse, déque ipsa causa disputasse legimus. *Visum est* (inquit Lucas) *Apostolis & senioribus cum tota Ecclesia.* In vestris Conciliis nullus est Presbyteris, nullus populo locus, nisi quemadmodum olim Patricii adolescentes senatum veniebant, sic isti interdum honoris causa sedere in Conciliis vestris permittuntur. Sed tamen etiam quicquid Concilium decreuerit, non ritum erit, nisi id Romano pontifici placuerit: ita tandem omnia ad Romanum Pontificem reuoluuntur. Quod tu nõ esse absurdum probas, *Quia nullum* (inquis) *Cõcilium firmam authoritatem habuit*

buit, quod non à Romano Pontifice confirmatum fuit. Quis hoc falsum esse non intelligit? Nam Africanum sextum Concilium, quod Pontifici Romano nunquam probatum fuit, quia illius singularem fraudem prodidit & repressit, tamen suam authoritatem obtinet: & Chalcedonense, quod Constantinopolitanum Episcopum Romano proximum dignitate fecit, non caret authoritate, etiamsi Leo nunquam induci potuit, vt hoc decretum approbaret. Verùm vt cõcedamus fuisse olim Concilia à Romanis Episcopis cõfirmata, quis nescit ab aliis etiam Episcopis Cõcilia, atque etiam ab ipsis Imperatoribus fuisse comprobata & sancita? Inprimis autem quatuor Patriarcharum assensio atque approbatio necessaria fuit, quia horũ prouincia atque authoritas latissimè patuit. Iam ergo quod disputas. Nullum Concilium firmam authoritatem habuit sine Romani Pontificis cõfirmatione, ergo de omnibus Conciliis Pontifex iudicare debet, non magis valet, quàm si concludam, Imperatores & Patriarchæ, & reliqui Episcopi Concilia confirmabant, ergo hi omnes de Conciliis iudicare debent, & sine horum confirmatione Concilia firmam authoritatem non habent. Quemadmodum enim ista Cõcilia à Romanis Episcopis petunt suorum decretorum confirmationem, sic à Theodosio Concilium Constantinopolitanum per literas postulauit, vt ratum esse iubeat, confirmétque Concilii decretum.

Intelligebant (inquis) *se esse illius pastoris oues, quẽ toti Ecclesiæ suæ Christus præesse voluit.* At hoc illi ne quidem vnquam somniabant, nedum Pontificem Romanum totius Ecclesiæ pastorem esse intelligebant. Et quanquam Petro dixit Christus, *Pasce oues meas*, quibus verbis illum in Apostoli- Ioan. 22. 15. 16. 17.

Inter acta Concil. Cõstant. 5.

co munere ac ministerio confirmauit, ne fortè de eo quìsquam dubitaret: tamen nec illum iussit omnes oues pascere, quod ille nunquam facere potuisset, nec de Pontifice Romano mentionem aliquam fecit: & reliqui Apostoli non minùs, quàm ipse Petrus hanc pascendi prouinciam suscepe-
Ioan. 20. 21. runt. Nam antè omnibus Apostolis mandata dederat, *Sicut misit me pater, ita ego mitto vos*: eósque
Mat. 28. 19. omnes gentes docere præceperat, *profectis docete omnes gentes*, quod nihil aliud est, quàm Christi oues pascere: & Ecclesia extructa est non in vni-
Ephes. 2. 20. Petri, sed omnium Apostolorum fundamento: erant omnes Apostoli æquales, & Christi oues eadem authoritate omnes pascebant. Præclarè Cyprianus, *Hoc erant vtique & cæteri Apostoli, quod fuit Petrus, pari consortio præditi, & honoris & potestatis.* Tum mox, *Pastores sunt omnes, sed Grex vnus ostenditur, qui ab Apostolis omnibus vnanimi consensione pascatur.*
Cyprian. de vnit. Eccles. cæ.

Sed hic nobis duo antiquitatis testimonia proferes, Augustini & Concilij Mileuitani. Augustinum, vt video, non legisti. Sic enim malo existimare, quàm te fraudis atque impudentiæ accusare. Nam enim Bonifacio Augustinus dixit celsiori fastigio in specula pastorali præeminere, sed omnibus Episcopis communè esse speculâ pastoralem, quamquam propter vrbis Romanæ splendorem & magnitudinẽ, & propter Ecclesiæ celebritatem, quæ primi Patriarchæ sedes fuit, illum celsiore fastigio præeminere scripsit. Sic enim Augustini verba habent, *Communísque sit omnibus nobis, qui fungimur Episcopatus officio, quanquam in eo præeminentia celsiore fastigio, specula pastoralis.* Mileuitanum verò Concilium non vocat Innocentium totius Ecclesiæ pastorem, sed illum monet vt diligentiam pastoralem adhibeat in extirpanda noua Pelagi-
August. contra duas Epist. Pelag. ad Bonifacium lib. cap. 1.
August. Epist. 29.

norum hæresi. Quod quanquam ad omnes Episcopos pertinebat, tamen hoc à Romano Episcopo petunt, quia & Pelagiani erãt in illis locis frequẽtes, & Episcopi Romani authoritas plurimùm vbique ad illos reprimendos valere potuit. Num verò ex istis concludes, Pontifex Romanus in celsiore fastigio præeminet, & periculis infirmorum membrorum diligentiam pastoralem adhibet, ergo est pastor & ouium & pastorum omnium? Aut quia membrorum suorum periculis consulere potuit, ergo omnes Christiani erant pontificis membra?

DVRÆVS, Fol. 42. 43.

Sed ita fit (*inquis*) vt tandem tota sacrarum literarum sentẽtia ad Papam trãsferatur. *Hæc eò spectant, vt confusionem plusquam Babylonicã in Ecclesiam inducatis, & vt semel sublato hoc tribunali, frena deinceps nouitatibus vestris impunè laxetis. Si vni Iudæorum genti ad tollendas schismatum occasiones sapientissimè Deus summum sacerdotem præfecit, Deutero. 17. quis sanctissimam Christi sponsam Ecclesiam a suo sponso desertam ac neglectam putabit, nullum vt in terris iudicem habeat? Christus Petrum in terris velut amoris sui vicarium reliquit, teste Ambrosio in cap. 24. Luc. quem Petram firmissimam effecit, super quam suam ædificaret Ecclesiam. Præclarè Chrysostomus, lib. 2. de Sacerdot. Christum ait suum effudisse sanguinem, vt eas oues acquireret, quarum curam Petro & eius successoribus commisit. Quem imitatus Bernardus Eugeniũ sic alloquitur*

Tu es cui claues traditæ &c. *lib. 2. de cõsid. Nec verò ab vnius hominis voce, sed à diuina Christi promissione, Petro eiusque successoribus fatla pernemus, pro quorum fide Christus potrem rogauit.* Ego rogaui pro te Petre, (inquit) vt non deficiat fides tua. *Cuius orationis fructus ad Petri successores pertinet, vt illa quæ sequuntur satis demonstrant:* Et tu conuersus confirma fratres tuos. *Absit enim vt ad solos Apostolos confirmandos Petro fidei constantiam Christum à patre impetrasse putemus, qui & firmiores erant, & minoribus quàm posteriores Episcopi periculis obnoxii. Nos cum Hieronymo dicimus,* Ego nullum primum nisi Christum sequens beatitudini tuæ, id est, cathedræ Petri communione cõsocior &c. *Hierony. ad Damasum.*

WHITAKERVS.

4. Si vestram interpretandæ scripturæ rationem sequimur ac probamus, nullam certam interpretandi regulam nisi vnam pontificis vocem vobis relinquimus. Nam & Patres errant, & Concilia nihil valent, si à Romano pontifice dissentiunt, & nihil habet perpetuam atque absolutã auctoritatem nisi pontificum decreta ac responsa. Quæ cùm ita sit, nihil fieri potuit imprudentius, quàm in scripturis legendis, Patrum libris euoluendis, Conciliis congregandis ac celebrandis, tantum laboris, sumptus, temporis impendere. Quid enim istis opus fuit, si vnus omnia præstare põtifex potuit? Aut quid (quod vulgò reprehendi solet) facimus plura facimus, quod per vnum facere faciliùs & commodiúsque possemus? Male certè pontifex tam

diu nobis consuluit, qui cùm veram totius scripturæ interpretationem tradere, & omnes falsas διαστολὰς tollere potuisset, tamen hactenus tantum in Ecclesiam beneficium conferre noluit. Saltem, si eius interpretatio tam diuina sit, aut populũ publicè doceat, aut oracula è cathedra sua assiduè edat, aut commentarios scribat, vt aliquis huius facultatis fructus ad Ecclesiam perueniat. Sed quis nõ videt, quàm indignum, incertum, pernicioſum sit, ab vno homine pendere, eiúque & scripturas, & scripturarum sensum, & nostras animas, & omnia denique humana ac diuina subiicere? An tu verò, Duræe, qui hanc pontifici potestatem non tribuit eum Babylonicæ confusionis authorem esse iudicas? Aut verendum esse putas, nisi vnus tãtùm possit, ne fræna nouitatibus laxentur? At quid hoc obtusius cogitari potuit? Quasi non dederit Christus Ecclesiæ suæ pastores & Doctores, qui doctrinam puram conseruarent, errorum semina euellerent, scripturas secundum analogiam fidei exponerent. Illi autem dicuntur ἑτεροδιδασκαλεῖν, non qui pontificis interpretationem non requirunt, sed qui nõ acquiescunt sanis sermonibus Domini nostri Iesu Christi, & ei quæ est secundum pietatem doctrinæ. Ad Romanum enim pontificem, aut ad vnum quenquam hominem ius deferre scripturas suo arbitrio interpretandi, nullo scripturæ verbo præcipimur. 1. Tim. 6. 3.

Imò (inquis) Deus vnum summum Sacerdotem genti Iudæorũ præfecit, ergo multò magis Ecclesiæ aliquem in terris iudicem reliquit. Primum, ille iudex ex legis præscripto iudicare debuit: sic enim scribitur, *Ex præstituto legis, quam docuerint te*: Romanus autem pontifex non ex scripto verbo, sed ex ingenio suo interpretationes depromit. Deinde ab vna gente eaque perexigua ad totum Deut. 17. 11.

mundum ducere argumentum, nulla ratio patitur. Iudæi iussi sunt summum sacerdotem consulere, atque in eius responso ex lege reddito acquiescere: ergo omnes homines, etiam qui nunquam de pontifice audiuerunt adire Romanũ pontificem atque illum pro suo iudice agnoscere debent? Huc accedit, quòd Iudæorum summus pontifex Christi typus fuit, ad quem translato sacerdotio, ius etiam illud transiit. Postremò, quale hoc argumentum est, Christus non reliquit Ecclesiæ suæ unum quendam iudicem, ergo nullum omnino reliquit? Nam vnum cuique Ecclesiæ pastorem Christus præfecit, qui populum instituat, & controuersias ex Dei verbo decidat. Et populus iubetur hos audire, qui verò non audiunt, ij Deum ipsum nefariè contemnũt. Hoccine est suam spon-
Luc. 10, 16. sam negligere ac deserere? Sanè verò si unum pontificem Ecclesiæ præfecisset, meritò Ecclesiam neglexisse videri potuisset.

Ambros in Luc. c. 24. Ambrosius verò quid tandem ait? *Christus ei uandus in cœlum, amoris sui velut vicarium Petrum relinquebat.* Et quid tum postea? Quodnam enim huius rationis vinculum est, Petrus fuit velut vicarius amoris Christi, ergo fuit summus pastor omnium pastorum? Tũ quod multò absurdius est, ergo papa (qui certè Petrus non est, aut amore aut fide) est summus iudex orbis Christiani? His argumentis causa pontificia pulchrè proculdubio defenditur: sed iam sequuntur meliora. Nam Petrum Christus petram effecit, super quam suã Ecclesiam ædificaret. De Petro quidem multa Christum dixisse fateor: de tuo pontifice si quid unquam dixerit, ostende. Quis enim hoc argumentum probarat, Petrus fuit Petra, ergo pontifex Romanus est petra? Christus Ecclesiam super Petrum ædificauit, ergo Ecclesiam super pontificẽ ædificat? Quan-

quam Christus non dixit, ædificabo Ecclesiam meam super Petrum, sed super Petram, quæ est Christus. Itaque cùm dixisset, Tu es Petrus, non subiungit, καὶ ἐπὶ ταύτῃ τῇ πέτρᾳ, ne super Petrum ædificare Ecclesiã videretur, sed ἐπὶ ταύτῃ τῇ πέτρᾳ, vt loqui se de alia quadam Petra, quàm ipso Petro declararet. Illa enim Petra non Petrus fuit, quia tum Christus dixisset, & in hoc Petro ædificabo Ecclesiam meã, nec alio vocabulo vsus fuisset. Sic Augustinus, *Ideo quippe ait Dominus, super hanc petram ædificabo Ecclesiam meam, quia dixerat Petrus, Tu es Christus, filius Dei viui. Super hanc ergo, inquit, petram quam confessus es, ædificabo Ecclesiam meam. Petra enim erat Christus, super quod fundamentum etiam ipse ædificatus est Petrus.* Sic Epiphanius, *Super hanc petram firmæ fidei ædificabo Ecclesiam meam.* Quod autem Chrysostomus ait Christum effudisse sanguinem suum, vt oues eas acquireret, quas Petro, Petríque successoribus commisit, sic te intẽtum in causam pontificiam video, vt quicquid vsquam vel de Petro, vel de Petri successoribus occurrit, id mox ad Romanum Pontificem pertinere existimes. At isto homine Chrysostomus omnes pastores significauit, quicunque cum Petro, aut *post Petrum* Christi oues pascunt, ne putes illum de Romano magis, quàm de aliis episcopis cogitasse. Non enim, opinor, ignoras Basilium, quem his verbis Chrysostomus confirmat & consolatur, Romanum episcopum non fuisse. Nec ipse Chrysostomus Romanus vnquam pontifex fuit, qui tamen hanc ouium Christi curam sibi commissam esse satis intellexit. Sic enim paulò antè scripsit Chrysostomus, *Verùm hoc ille tum agebat, vt & Petrum & nos omnes edoceret, quanta beneuolentia ipse suam Ecclesiam complecteretur, vt & vos eiusdem Ec-*

Augustin. tract. in Ioan. 124.

Epiphan. contra Catharos.

Chryso. li. 2. περὶ ἱερωσύνης.

τοῖς μετ' ἐκεῖνον.

καὶ πέτρου, καὶ πάντας ἡμᾶς.

clesiæ curam diligentissimè susciperemus. Succes-
sores ergo Petri sunt, qui Christum amant, Chri-
stiúque gregem summa fide diligẽtiáque pascun-
De Bernardo nihil est necesse respondere. Tem-
pus ipsum, in quo Bernardus vixit, satis per se lo-
quitur, quantum huic testi in hac causa tribue-
dum sit. Erat enim eo tempore latissimum pon-
tificis regnum, & tenebræ totum terrarum orbem
peruaserant, vt mirum non sit, Bernardi ocul
incredibili pontificis splendore perstringi no
nihil potuisse.

Sed negas vos ab vnius hominis voce pend
re, quia Christus rogauit pro Petro, ne ipsius fid
deficeret. Principium tu quidem sine fide pe
Etenim ex huius precationis efficacissima vi
tri fidem minimè defecisse intelligo, sed de po
tificum Romanorum fide nihil audio. Nam Pe
fides ad vnum Petrum pertinet, nec Romanũ p
tificem magis attingit, quàm Petri amor, con
tia, zelus, diligentia, prudentia, aut cæteræ Pe
virtutes, quæ non possunt à Petri fide separa
An tu verò Christum pro vno Petro orasse cen
qui se non tantùm pro Petro, sed pro reliqui
Ioan. 17.20. postolis, atque adeo fidelibus vniuersis pre
profitetur? Hincné autem sequitur, cuiusque
cessionis certam fore ac perpetuam fidem? Pe
quidem quia erat in maximo periculo cõstitu
his Christi precibus præcipuè opus habuit,
admodum exitus declarauit. Nunc quando
putas, Christus pro Petro orauit, ergo pro
Petro, non pro reliquis Apostolis: Christus
Petro orauit, ergo pro omnibus in sempiter
Romanis Episcopis: Petri fides non defecit,
nullius Romani Pontificis fides deficiet: Pe
iussus est fratres suos, id est, Apostolos conf
confirmare, ergo fructus huius precationis

tri successores pertinet: Apostoli erant firmiores
& minoribus periculis obnoxij, quàm posterio-
res Episcopi, ergo Christus fidei constantiam Pe-
tro impetrauit, non ad solos Apostolos confirman
dos: hæc quidem non argumenta, sed mõstra sunt,
quorum nulla pars cum altera congruit, & censõ-
rem potiùs, quàm responsorem desiderant. Hie-
ronymum verò Ecclesiæ Romanæ presbyterum
cum Damaso Romanæ Ecclesiæ Episcopo com-
munione cõsociatum fuisse, quid (quæso) facit ad
summam Pontificis authoritatem? Fuit Damasus
pius doctúsque Pontifex, & Orthodoxam fidem
contra Arrianos diligentissimè defendit: ergo cũ
eo se Hieronymus communicare velle testatur. Hieron. ad
Cathedram autem Petri, non ipsam Romam, aut Damasum.
Pontificis palatium vocauit: sed illam fidẽ, quam
Petrus confessus est, quámque illo tempore Pon-
tifices Romani tenuerunt.

DVRÆVS, Fol. 44.

*Quòd Romanos ais pontifices plerosque indo-
ctos, sceleratos, hæreticos fuisse, agnosco in te vete-
rum hæreticorum ingenium, quorum in vno Petili-
ano tibi quoque ab Augustino responsum puta.*
Quid opus est (*inquit*) vt episcoporum Ro-
manæ ecclesiæ, quos incredibilibus calum-
niis infectatus est, obiecta ab eo crimina di-
luamus. *cap. 16. de vnic. Baptism. & rursum epi-
stola* 105. In illum ordinem si quisquam tra-
ditor subrepisset, nihil præiudicaret eccle-
siæ, quibus Dominus prouidens de præposi-
tis malis, ait, Quæ dicunt, facite: &c.

WHITAKERVS.

5 Qui omnem scripturarum interpretationē ad solos pontifices Romanos referunt, quàm illi versentur in lubrico, facilè licet existimare. Nam iis confidunt, suęque animę salutem committunt, qui interdum neque docti Theologi sunt, neque viri boni, neque Episcopi Catholici. Et quorundam quidem quanta doctrina, morúmque pietas extiterit omnes historiæ loquuntur, multis annis ante natum Lutherum editæ: quosdam autem hæreticos fuisse, tam certum est, quàm ipsos aut episcopos Romanos extitisse, aut omnino vixisse. Innocentius primus Eucharistiæ sacramētum infantibus ad salutem necessarium esse sensit, quod Tridentini Patres hęreticum esse definiunt: Honorius fuit Monothelita, & est nominatim in Constantinopolitano Concilio damnatus: Liberium fuisse Arrianum Hieronymus testatur, & Damasus pontifex ipse in vitis pontificum, & Augustinus, quemadmodum Cusanus refert, de Concordant. lib. 3. cap. 5. & Athanasius, & Aquinas, & Antoninus, & Alphonsus, & Platyna, & Erasmus, & infiniti. Quid alios commemorem, quorum hæreses & pestiferi errores proditi sunt memoriæ monimentis? An verò hæretici esse possunt, scripturas malè interpretari non possunt? Aut cuiquam dubium est, quin de Eucharistia consultus Innocētius, de duplice Christi voluntate Honorius, de Christi natura Liberius sic omnino responderit, quę admodum ipse sensit ac iudicauit? Ita constat Romanorum pontificum interpretationem hæreticam & fuisse, & esse iterum posse: ac proinde hanc incertam esse interpretādę scripturę regulam, qua pontificii nullam habent certiorem. Quòd Augustinus mihi

August. contra Iulia. lib. 1. cap. 2.
Trident. cōcil. sess 5. ca. 4. sub Pio. 5.
Constant. 6 act. 13.

mihi tanquam alteri Petiliano respōdentē introducis, non attendis longè dissimilem esse causam. Ficta enim erāt, quæ Romanis illis episcopis Petilianus obiecit: at ego nihil dixi nō notum, nō manifestum, non multis verisque testimoniis confirmatum. Sed iterum in me Augustinum incitas, cui te molestum nimis sine causa fuisse video. Quando enim ait, Etiamsi aliquis fortè Romanus episcopus ex illo numero traditor fuisset, id tamen ecclesiæ & Christiano populo minimè nocuisse, quandoquidem populus iussus est facere non quæ faciunt præpositi, sed quæ dicunt, id non magis de Romanis episcopis quàm de quibusuis aliis verum est, qui quanquam moribus vitiosi sunt, tamen dum vera docent, audiendi sunt. Sed nos Romano pōtifici multò magis obiicimus, quòd vel nihil doceat, vel doctrinam hęreticam atque impiam proponat, quàm quòd vitam profanam & sceleratam degat. Sed tuum argumētum, vt semper solet, puerile est, Præpositorum mala vita nō prędiudicat Ecclesiæ, ergo Pontifices Romani, quantumuis hæretici sint, scripturas tamen rectè semper interpretantur.

DVRÆVS, Fol. 45.

Quis vnquam vel Romanus Pontifex, vel omnino Catholicus scriptor ex illis Dei verbis, Sancti estote, quoniam ego sanctus sum, *nulla alia adiecta ratione sacerdotum cælibatum probauit? Syricius sanè Pontifex, & Innocentius primus ex hoc loco collegerunt, cum Christ ani omnes in sua quisque vocatione sancti esse debeant, rationi esse consentaneum, vt qui se diuino cultui in Euangelica lege totos dederunt, singulari quadam sanctita-*

Syric ad Himer. Tatac. ca. 7. Innocent. ad vict. c 9 & ad Exuper.

te cæteris se bene beatéque viuendi duces præbeãt.
Ad quam rem cùm vita cælebs multò quàm conu-
1.Cor.7. *galis sit aptior (nam qui sine vxore est (inquit Apo-*
stolus) solicitus est, quæ sunt Domini, quomodo pla-
ceat Deo, qui autem cum vxore est, solicitus est quæ
sunt mundi, quo modo placeat vxori, & diuisus est?
quid mirum si ex hac sanctitate, quæ in Ecclesiæ mi-
nistris esse debet, coniugium illis omnino non con-
uenire aliquis colligat? Ad Cusanum quod attu-
net, rectè sanè ab illo scriptum est, alio atque alio
modo scripturas pro temporum ratione accipi posse
atque exponi. Varios enim scripturæ sensus esse
quis negat?

WHITAKERVS.

6 Interpretationum Pontificiarum exempl
quædam adduxi, ex quibus manifestum faceret
quàm illi scripturas fœdè atque absurdè in imp
sensum detorquerẽt, & plenum est huiusmodi e
emplis ius pontificium, in quo scripturæ ad eã
sam pontificiam accommodantur. Quid enim
scripturę mente rectáque interpretatione alieni
dici potuit, quàm diaconis & presbyteris nefa
esse matrimonium contrahere, quia Dominus d
xit, *Sancti estote, quoniam ego sanctus sum*, quem
modum Syricius iste & Innocentius colligunt?
enim hæc interpretatio valere debet, tum nõ m
nistris modò, sed omnibus etiam Christianis n
cessarium est à matrimonio semper abstine
Nam totum populum Dominus sanctum esse
Leuit.11.44. sit, eóque vetuit ne cibis immundis vescerent
At multò magis vetuisset Dominus, ne ducer
vxores, si nuptiæ illam impediunt, quam Dom
no

nus, in suis postulat, sanctitatem. Est ergo horum Pontificum duplex in hac interpretatione flagitium, primum quòd hoc præceptum, quo totum populum Dominus complexus est, ad solos ministros referunt: alterum quod sanctitatem illam definiunt, de qua nullum Dominus verbum fecit. Ex quo perspicuum est hoc scripturę testimonio istos Pontifices turpissimè ad falsam sententiam abusos esse. Hìc tu tanquam hospes in iure Põtificio quæris, quis vnquam Pontifex ex his verbis cælibatũ probarit? Ex his verbis Innocentius & Syricius cælibatum probant, atque omnibus ministris imperant, id quod ex Gratiano discere potuisti. Nec verò minùs illi sunt in aliis etiam scripturis aut imperiti, aut iniqui. Nam huc illas scripturas aferunt, *Qui in carne sunt, Deo placere non possunt*, & quod Paulus Laicis præcepit, vt ad tempus abstinerent, hinc multò magis sacerdotibus semper ab huiusmodi consortio abstinendum esse cõcludunt. Hæc tui Innocentii argumenta sunt, cuius in scripturis interpretandis mirificam solertiam Secundus etiam Innocẽtius imitatus est. Sic enim iste decreuit, vt Subdiaconi, qui vxores duxerint, officio beneficióque ecclesiastico careãt, quia sunt templum & vasa Domini, quia sunt sacrarium Spiritus sancti, quia indignum est cubilibus & immũdiciis inseruire. Quis non videt quantis quamque indignis cõtumeliis istę interpretationes sanctum Dei institutum afficiant? Si enim hæ rationes veræ sunt, matrimonio, quod Apostolus honoratũ purumque pronunciat, nihil impurius aut contaminatius esse potest.

Dist.31.cap. Tenere. dist. 82.ca. Proposuisti. cap. Plurimos.

Dist.28.decreuimus.

Heb.13.4.

Sed te nunc pro istis pontificibus disputantem audiamus. Christiani omnes in sua quisque vocatione sancti esse debent, ergo rationi cõsentaneũ est, vt ministri singulari quadam sanctitate cæte-

ris se duces bene viuendi præbeant. Quis hoc negat? aut quid hoc ad rem facit? Ministri debent populo præbere sanctitatis exemplum: ergo ministri debent esse perpetuò cælibes. Quasi sanctitas nihil aliud sit, quàm cælibatus, aut quasi id nullo modo facere possint, nisi cælibes viuant. Quis nunc Apostolum excuset, aut non nimis inconsultum 1. Tim. 3. 2. Tit. 1. 6. fuisse fateatur, qui cùm episcopis præciperet, vt populo essent pietatis exempla, nunquam tamen aliquid de cælibatu præscripsit, imò vxorem episcopo palàm permisit? Sed aliam rationem adiungis. Aptior (inquis) sanctitati est vita cœlebs, quàm coniugalis. Quid ita quæso? Quia cælebs (inquis Apostolus) *solicitus est, quæ sunt Domini, mulier quæ sunt vxoris.* Siccine scripturas, Duræe, interpretandas censes? Verùm te non attendisse miror hanc Apostoli orationem ad omnes Christianos pertinere. An verò sic concludes; omnes Christiani curare debent, quæ sunt Domini, ergo omnes debent esse cælibes? Loquitur autem de eis Apostolus quibus Dominus dedit vt cælibes & continentes esse possint. His enim propter multiplices curas quæ nuptias sequuntur, & propter τὴν ἐνεστῶσαν ἀνάγκην multò expeditius & commodius ad pietatem liberè exercendam, vt matrimonij vinculo soluti sint. Sed hoc non potest ad omnes accommodari, quibus tale donum Dominus non concessit. Argumentum tuum huiusmodi est, Cælibes qui sunt dono singulari continentiæ præditi, curant quæ sunt Domini, ergo cælibes, quibus hoc donum denegatum est, meliùs curãt quę sunt Domini, quàm sancti coniuges. Quis verò dubitet impuros cælibes, quales esse multos religiosos nimis iamdudũ manifestũ fuit, multò magis solicitos esse quẽadmodum cautè & impunè peccẽt, quàm vt Do-

vt Domino inseruiant? Et tamen aliud argumentum subiungis magis adhuc desperatum: Summa debet esse sanctitas in ministris, ergo coniugium illis omnino non conuenit? Quid hoc aliud est, quàm coniugium esse omnino impurum, immundum, sanctitati inimicum? Ita nunc Duræe, videte planè in Saturnilianorum & Tatianorum castris versari.

Cusanus verò si rectè scripsit, equidem scripturæ nullam habent certam stabilémque interpretationem. Ait enim illas esse ad tempus adaptatas, & variè intellectas, & vnà cum tempore mutari, & Ecclesiæ praxim sequi. Quid igitur hac regula incertius aut ineptius cogitari, aut quid potiùs scripturis indignius dici potuit? Est enim scriptura constans & immutabilis regula, ad cuius analogiam omnis Prophetia reuocãda est, est Dei verbum, quod firmum manet in æternum, est statera non dolosa, vt loquitur Augustinus. Itaque nõ scriptura ad Ecclesiæ rationes inflectitur, sed Ecclesiæ sensus semper scripturis conuenire debet. Optimè Augustinus, *Scriptura tanquam in sede sublimiore constituta est, cui seruiat omnis fidelis & pius intellectus.* Vos contrà non scripturam pontificiæ interpretationis regulam, sed pontificiam interpretationem scripturæ regulam facitis.

Cusan. Epist. 2. & 7.

Philip. 3. 16. Galat 6. 16. Rom. 2 6. 1. Pet. 4. 25. August. de Baptis. cõtra Donat. l. 2. c. 6 Augu. contra Faustum lib. 11. cap. 5.

DVRÆVS, Fol. 46.

Illud autem quale est, quòd ita multas cuiusque loci sententias nos fingere ais, allegoricas, tropologicas, anagogicas, huiusque rei testem D. Thomam adducis? Adeòne impius es, vt varios scripturæ sensus reiicere audeas, quas non vniuersa

modò agnouit antiquitas, verùm etiam scriptura ipsa clarissimè nobis proponit? Eleganter Ambrosius, Duos oculos habens Ecclesia moralem & mysticum, fidei oculo plus videt Christū. *At vos (vt ais) non aliam in scripturis interpretandis rationē sequimini, quàm sancti patres præscripserunt. Nihilne tam manifesti mendacij pudet? Scripturæ scilicet phrasim obseruatis, circumstantias expenditis, scripturas cum scripturis comparatis, à fidei analogia non disceditis. At hæc ante vos patres multò certè felicius præstiterunt. Cur in iis interpretandis doctissimos quosque sanctissimosque Patres tam impudenter exploditis? Cur Bezæ Hieronymū tā petulanter exagitat in ca. 22. act.*

Ambros. in Psal. 118.

WHITAKERVS.

7 Impius certè sim, si tuo more coner scripturas interpretari. Noui enim scripturæ firmam esse simplicémque sententiā, quam ista sensuum multiplice varietate non modò obscurari, sed prorsus incertam dubiámque fieri intelligo. Dum enim in singulis locis Anagogæ & Allegoriæ excogitantur, non tantùm proprius ac Grāmaticus sensus obruitur, sed hominū mentes in perplexas cogitationes distrahuntur. Tropologiā nemo est qui non inprimis & piam & necessariā esse fateatur, in qua vel maxima ministerij Ecclesiastici pars consistit. At Tropologia non est nouus sensus, aut à Grāmatico diuersus, sed cum ipso sensu grāmatico coniunctus: vt quando colligimus exemplo Loti ebrietatē esse fugiendā, atq; ex aliis huiusmodi historiis, ac dictis exhortationes aut argumenta conficimus. Fingere autem in singulis sen-

sententiis quadruplicem sensum, Grammaticum in quo Hieronymus, Tropologicum in quo Gregorius, Allegoricum in quo Ambrosius, Anagogicum in quo Augustinus excelluit, vt isti tradūt, parùm quidem à docta quadam insania discrepat. Quanquam non ignoro, neque nego esse multas in scripturis allegorias, quas ipse Spiritus sanctus indicauit: tamen quis ausit Spiritus sancti exemplo fretus scripturam omnem ἀλληγορικῶς interpretandam sumere? Aut quale hoc argumentum est, Sunt quædam in scripturis Allegoriæ, ergo omnia plena sunt allegoriis? Et Spiritus sanctus vnam aut alteram historiam allegoricè exposuit, ergo nullus loc⁹ absq; allegoria exponendus est. Epiphanius ait, ὁ πάντα ῥήματα τῆ θεῆ ἀλληγορίας δεῖται ἀλλ' ὡς ἔχει, id est, *Non omnia Dei indigent Allegoria, sed interpretanda sunt vti verba habent*: & Origenem omnes meritò reprehēdunt, quòd sacram Theologiā Allegoriis suis penè ridiculā fecerit, & Porphyrio ac Iuliano cęteręq; hominū simili fæci religionis calumniandæ maximā ansam præbuerit. Allegoriæ quidem tum probādæ sunt, quando necessariæ sunt, id est, quando verba sine tropo intelligi & exponi nequeunt, aut quando sensus grammaticus vel absurdus est vel cum sana doctrina pugnat. Sic Christus dicitur super aspidem & Basiliscum ambulasse: sic iubemur ignis carbones in capite inimicorū accendere, sic nos oportet oculū nostrū eruere, si nos offenderit. Hoc modo vera scripturæ sententia retinetur, & sua diuino verbo maiestas conseruatur. Ambrosiū scripturas rectè propriéq; interpretātē sequar, mysticos & Allegoricos sensus consectātem non magnopere curabo, qui quanquam delectare nōnihil forsan solent, docere tamen ac probare nihil possunt, quod ipse Thomas confitetur.

Thom. 1. quæst. 1. art. 10. ad 1.

Hîc me nimis iracundè mendacij accusas. Quâobrem verò? Súmne enim mentitus, quando dixi non aliam nos sequi in scripturis interpretandis rationem, quàm illam ipsam, quam sancti Patres præscripserũt? At Augustinus in libris de doctrina Christiana hanc ipsam viam præscripsit veri scripturarum sensus exquirendi, quam nos sequimur, quemadmodum ipse negare non potes. *At* (inquis) *hoc ipsum ante vos Patres præstiterunt:* fateor. Num verò audes hoc illorũ factum improbare? Aut quia illi sic fecerunt, nos sic facere non debemus? Aut si Patres, vtpote homines, nonnũquam errarunt, nobis non licet ab illorum erroribus discedere? Patres quidem illo, quo dixi, modo scripturas exposuerunt, ergo sic etiam nobis faciendum est: Patres non senserunt omnem scripturæ veram interpretationem Roma vsque petẽdam esse, ergo neque nobis necessarium est, quando volumus verum scripturæ sensum assequi, Romam proficisci: Patres suorum maiorum errores reprehẽderunt, ergo nobis id ipsum facere licet: Patres maiorum suorum veras expositiones amplexi sunt, falsas repudiarunt, ita nos Patres rectè sentientes, & scripturarum verè interpretantes sequimur. Quid tu hîc potes reprehendere? Cum Beza si quid habes de Hieronymo negotij, Bezam si placet ipsum consule: qui sanè pessimum multis in locis scripturarum interpretem fuisse Hieronymum facilè demonstrabit.

DVRÆVS, Fol. 47. 48.

Respondes, Christum nos à cœna nõ excludimus: Christi corpus comedi, Christi sanguinem bibi credimus & docemus. *Si tanto à cœna*

cœna vestra interuallo Christi corpus, quàm cælũ à terra diuungitur, quo tandem modo Christum à cœna non excluditis? neque est, quòd stolidum illud Caluini tui commentum huc afferas, Spiritũ verè vnire, quæ locis disiuncta sunt. *O blasphemum Caluini spiritum! Cùm veram & realem Christi corporis præsentiã vi ipsa veritatis apertissimè vestras fateri cogatur, in modo tantùm dissentire voluit.* Ergo (*inquit*) tantùm de modo quæstio est. *Atque præsentes nos Christo reddi ait cũ spiritu ad eum euehimur, quàm si sub panis vinique symbolis verè ac realiter nobiscum in terris esset. O monstrum! ô portentum! Tu qui tã audacter Christum à cœna te non excludere respondisti, mox à vero Christi corpore ad vim corporis ac beneficium dilaberis.* Huius (*inquis*) corporis vim communionem, beneficium nõ excludimus. *Christus ergo vobis tam in baptismo, aut in concione, aut vbicunque fides vestra locum habeat, quàm in cœna præsens est. Etiam antiquis Patribus in veteri Testamento tam præsens fuerit corpus Christi, quàm vobis. Quis verò hæc non rideat? Christi corpus neque adhuc natum, neque conceptum, formatúmue fuisse, & tamen verè præsens extitisse. Hîc fides vestra suppetias vobis ferat oportet:* Fidei (*inquis*) præsentem esse totum in cœna Christum defendimus. *Tanta est fidei vestræ vis, vt rerum naturas immutet. Quicquid ergo fides vestra attingat, veluti ferrum magnes ad se attrahit. Et cùm non solum Christi corpus, sed & cælum ipsum, imò infernum, adeóque ipsos Dæmones attingat, non aliter vobis per fidem Christus præsens esse poterit, quàm dæmones præsentes sunt.*

Lib. 4. c. 17. tract. 10.

Et certè si ex animo loqui velitis, dæmonem magis quàm Christum in cœna vestra præsentem habetis. Sed hæc portenta iam missa faciamus.

WHITAKERVS.

8 Quàm hîc te nobis vel virum modestum, vel acutum Theologum præbeas Duræe, pij lectores facilè iudicabunt. Quæsiuit à nobis Campianus, quare Christum è cœna mystica excludemus: Respondi, non excludi à nobis è cœna Christum, cùm in cœna corpus Christi comedi sanguinem Christi bibi, totúmque Christum sumi credamus ac doceamus. Si enim totus Christus in cœna sumitur, è cœna certè Christus non excluditur, at sumi Christum in cœna totum ab illis, qui ad cœnam dignè accedunt, profitemur: non igitur è cœna Christum, quemadmodum nobis aduersarij obiiciunt, excludimus. Quid tu nũc affers, quo Christum è cœna excludi à nostris ostendas? aut quis tam iniquus est, vt quando nos percipi Christũ à nobis in cœna cum suis omnibus beneficiis docentes audit, non iniustissimam esse vestram hanc de Christo excluso querelam fateatur? Si tãto (inquis) à cœna interuallo Christi corpus, quanto cælum à terra disiungitur, quo modo Christum à cœna non excluditis? Sic ergo disputas. Si est vllum inter cœnam, Christiq; corpus interuallum, tum è cœna Christi corpus excluditur: at nos Christi corpus tanto interuallo à cœna disiunctum esse dicimus, quanto à terra cælum disiungitur: quare Christum è cœna excludimus. Telum à te quidem acutius expectabam: nam isto nihil obtusius torqueri potuit. Si de loco quæris, in quo Christi corpus versetur, respondeo, corpus Christi in vno duntaxat loco constitui, quia est verum, humanum, naturale corpus, & nunc nusquam locorum esse præterquam in cælo, quemadmodum Petrus disertè affirmat: tamen hoc ipsum corpus dico quantumuis naturali situ maximis interuallis à cœna remotum, nihilominus in cœna per fidem ab omni fideli populo percipi ad animarum & corporum salutem. Non enim sequitur excluſum esse penitus è cœna Christum, quia corpus eius *non tractatur manibus sensualiter, & frangitur, & fidelium dentibus atteritur*, quemadmodum loqui & confiteri, Berengarium Papa Nicolaus impiè coegit. Etenim si nusquam est Christus præsens, nisi vbi eius corpus contingi, & ore nostro sumi mandíque potest, quemadmodum isti de sacramento contendunt, tum in Euangelio annunciato & fide suscepto Christus non percipitur: tum è Baptismo Christus prorsus excluditur: At Christus totus in Euangelio, & totus in Baptismi sacramento percipitur: est igitur absurdum excludi inde Christum, vnde crassa corporis Christi præsentia excluditur. Per fidem (inquit Paulus) Christus habitat in cordibus nostris: & per Euangelium Petrus ait nos diuinæ naturæ participes fieri: qui verò baptizantur, ii in Christum inseruntur, Christum induunt, Christi corpus & sanguinem accipiunt: Sic enim Apostolus per vnum spiritum nos omnes in vnum corpus baptizati sumus, & omnes vna potione potati sumus in vnum spiritum. Nunc nobis dicas velim, quemadmodum fieri possit, vt qui credunt Euangelio, mox Christo potiantur, & qui baptismi sacramentum percipiunt in vnum cum Christo corpus coalescant? Idné fit quia Christum tuo ritu comedunt, Chri-

De consecrat. dist. 2. Ego Berengarius.

Act. 3. 21.

Ephes. 3. 1.

2. Pet. 1. 4.

Rom. 6. 5.

Gal. 3. 27.

1. Cor. 12. 13.

Ioan. 6. 35.

stique corpus cum suo commiscent? Absit tam stolidum à vobis sapientissimis magistris commentum. Quam potes aliam huius coniunctionis ac communionis rationẽ assignare, quàm illã ipsam, quam rides, fidem & Spiritus sancti arcanam virtutem, quæ potest res disiunctissimas copulare? Si verò nihil, quod disiunctum est, coniungi nisi corporea συναφῆ potest, quo modo fideles omnes inter se deuinciuntur, & quodnam est huius sacietatis vinculum, vt qui longissimis locorum interuallis distrahuntur, siue Iudæi, siue Græci, siue quicunque pii, vnum tamẽ inter se & cum Christo corpus constituant? hoc nisi spiritus vi, quam tu stolidum commentum nimis profanè vocas, fieri non potest. 1. Cor. 10. 17. & 12. 13.

Nec verò de corporis Christi præsentia dubitamus, sed tantùm de huius præsentiæ modo quærimus, quem vos carnalem & Capernaiticum, nos cælestem & spiritualem, & verè diuinum esse affirmamus. Nec monstra hîc tua, & portenta moror. Non enim hæc monstra sunt, sed cum illo Transsubstantiationis monstro, vel multis potiùs monstris pugnant. Sed hic tuus mos est, cùm res argumenta postulat, in exclamationes prorumpis pueriles, & monstra ac portenta vociferaris. Nostram verò hanc verissimam sententiam, quam insectaris, nunquam tu quidem vel disputando, vel clamando leuissimè commouebis. Quòd me dicis à Christi corpore ad vim & beneficium corporis dilabi, valde ieiunum fuit: quasi vim & beneficiũ ab ipso corpore seiunxerim: aut quando corporis communionem excludi negauerim, non palàm ipsum corpus sumi defenderim. In baptismo autem præsentem esse Christum, & in concione, & vbicunque vera fides Christum amplectitur, si negas, omnem vitæ ac salutis spem iis vniuersis eripis,

eripis, qui cœnę sacramento priuantur. Nisi enim Christum possidemus, & Christi corpore pro nobis in sacrificiũ oblato pascimur, denique Christi carnem edimus, & sanguinẽ bibimus, vitam non habemus, quemadmodũ Christus clarissimè pronunciat. Christum ergo & in concione, & in baptismo, & in cœna sumimus, eundem quidem eodem modo. Cùm enim sacramenta signa & sigilla sint, quæ Dominus ad promissionem gratiæ addidit, vt his illam confirmaret, sequitur nihil in sacramentis aut significari, aut promitti, aut obsignari, aut dari, aut accipi, nisi quod in ipsa promissione Euangelica Christus obtulit. Est ergo eadem communio Christi in omnibus sanctis, tum qui accesserũt ad cœnam, tum qui nunquam accedere potuerunt. Nec aliter in cœna Christus sumitur, quàm vt maneat nobiscum in æternum: at Christi corpus non traiicitur aut mutatur in corpora nostra, nec cum illis perpetuò coniungitur, non igitur crasso modo in cœna sumitur. Patribus verò antiquis præsentem fuisse in vetere Testamento Christum quis dubitat, nisi qui & fidei vim ignorat, & scripturis authoritatem detrahit? At Christi corpus nondum natum aut formatum fuit. Id nihil impedit, quo minùs Christi corpore fides nondum creato frui potuerit. Fidei enim tam adest quod futurum est, quàm quod adest. Nã fides ὑπόστασις est πρᾶγμάτων ἐλπιζομένων, & ἔλεγχος οὐ βλεπομένων: ex quo manifestum est, fidẽ non ea tantùm spectare ac complecti, quæ adsunt & apparent, sed quæ etiam longo pòst tempore euentura sunt. Et Christi corpus fuisse ipsis antiquissimis Patribus salutare, ex eo constat, quòd Christus agnus ille fuerit occisus ab origine mundi. Si enim Christus fuit à principio mundi occisus, tum fuit priscis Patribus corpore & morte Ioan. 6. 53. Rom. 4. 11. Heb. 11. 1. Apoc. 13. 8.

Ioan.8.25. sua præsens. De Abrahamo Christus ait, Abraha-
mus gestiuit vt videret diem istum meum, & vi-
dit, ac gauisus est. Si verò vidit Christi aduentum
Abrahamus, fidei non corporis oculis vidit, &
Christus fidei Abrahæ præsens fuit. Sed Apostoli
1.Cor.10.3.4. in hanc sententiam clarissima verba sunt, Omnes
Patres eandem escam spiritualem edisse, & eun-
dem potum spiritualem bibisse, nempe Christum.
Quòd si autem Christum ederunt & biberunt,
Christum illis præsentem fuisse sequitur. Et nos
fidei subsidio libenter vtimur, quo nullum præ-
stantius esse potest. Tu si fidem aut haberes, aut
curares, nobis vitio nunquam verteres, quia sup-
perias à fide opémque petimus. Sed hæc profanæ
mentis ludibria meritò contemnenda sunt, qui-
bus te facetum etiam videri sentio voluisse. De
Dæmone & inferno quod subiungis in extremo,
miror hominem quenquam inueniri tam impiè
ineptum potuisse. Et quidem dignus es, quem
pro ista blasphemia grauiùs vlciscar. Quanquam
autem fides vniuersum Dei verbum approbat, &
quicquid in scriptura legitur, verum esse credit,
tamen propriè ipsas misericordiæ gratiæque pro-
missiones, quas nobis Pater in Filio fecit, respicit
atque intuetur. Christum ergo fides salutis & o-
mnium bonorum authorem in verbo ac sacra-
mentis recipit & amplectitur. Siccine nobis cæ-
lum, infernum, dæmones præsentes sunt? Ne
tu aut valde es harum rerum ignarus, quòd ego
potiùs existimo, aut nimium certè procax, qui fi-
dem à Spiritu sancto tam mirificè laudatam istis
contumeliis afficere voluisti.

DVRÆVS,

DVRÆVS, Fol. 49.

Sic disputas, vt de circumcisione Deus dixit, hoc est fœdus meum, id est, fœderis symbo-
lum, & agnus est phase, & petra erat Chri-
stus, quæ omnia per figuram intelliguntur,
ita Christus cùm dixit, hoc est corpus meum,
corporis sui figuram ac symbolum intellexit.
Quod primum ex Genesi adducis, Circumcisio
est fœdus, *neque eo loco neque vsquam in sacris
literis scriptum est. Non circumcisio, sed conuen-
tio inter Deum & Abraham de circumcisione,
pactum siue fœdus vocatur, huius verò fœderis si-
gnum circumcisio. Plus fortè præsidij in secundo
loco est quem ex duodecimo capite Exodi citas,*
Agnus est phase, *quæ sanè verba ibi te nunquam
reperisse scio. Agnus non dicitur phase, sed causa
redditur, cur festinantes debeant comedere, his
verbis* פסח הוא ליהוה *quasi dicat, instat hora, qua
Iehoua est transiturus vos percussis Ægyptijs.
Adde quòd neque agnus erat signum illud, sed
sanguis Agni. Denique neque sanguis signum di-
citur, quòd memoriam illius beneficij recolebat,
cùm nondum erat collatum, sed potius significabat
sanguis in illis ædibus illos habitare quibus bene-
ficium illud erat conferendum. Vt de postremo loco
dicam, Paulus cùm ait*, Petra autem erat Chri-
stus, *figuratè Christum pro figura Christi non su-
mit. Quod figuratè accipitur, petra nomen est: pe-
tra enim Christi signum ac figura fuit.*

WHITAKERVS.

9 Multa hîc mea, Duræe, prætermittis, quæ tamen erant refellenda, si refelli omnino potuissent. Tua verò hæc eiusmodi sunt, vt diffluere quodammodo per se sine responso videantur. Tribus exemplis demonstraui, verba illa, *Hoc est corpus meum*, τροπικῶς intelligenda esse, quod vos nullo modo conceditis. De singulis aliquid respondes, quod quale sit videamus. Negas autem circumcisionem vsquam in scripturis fœdus appellari. Ex ipsis ergo scripturis sumamus testimonium. Sic Abrahamum Dominus alloquitur, *Hoc est fœdus meum inter me, & inter vos, & inter semen tuum post te, quod seruabitis: vt circumcidatur vobis omnis mas.* Nam illud, *Hoc*, quid aliud est, nisi quod subiungitur, *vt circumcidatur vobis omnis mas*? Igitur *Hoc*, nempe hæc circuncisio est fœdus, quod tu affirmas nusquam in scripturis reperiri. Sed hoc (inquis) significat non ipsam circumcisionem, sed conuentionem de circumcisione inter Deum & Abrahamum factam. Illa autem conuẽtio fuitne fœdus ipsum an non fuit? Si fuit, tum hæc tua est præclara ac noua interpretatio, *Hoc fœdus meum est fœdus meum*: si non fuit, tum μετωνυμίαν, qua rei nomen signo attributum est, agnoscas oportet. Siue enim circumcisio fœdus dicatur, siue ipsa de circumcisione conuentio, nisi ipsum reuera propriéque fœdus fuerit, figuratè intelligendum est. Sed miror te quod apertissimè scriptum fuit in eodem loco, videre non potuisse. Ita enim disertè loquitur Dominus, *Erit fœdus meum in carne vestra in fœdus perpetuum.* Quodnam hoc fœdus fuit in carne impressum, si circumcisio non fuit? Et Stephanus ait Abrahæ datum

Gen. 17. 10.

Vers. 13.

datum fuisse *fœdus circumcisionis*. Quòd ergo ais circumcisionem nusquam in scripturis fœdus dici, manifestis scripturæ testimoniis redargueris. Act. 7. 8.

De secundo loco respondes, Agnum non dici Phase, quod nunquam præ pudore affirmasses, si vel locum ipsum inspexisses. Sic enim legimus, *Comedetis festinantes: est enim Phase Domini.* Quẽ admodum ille agnus erat comedendus primùm exposuit, tum mox subiungit. *Est enim Pesah Iehouæ.* Quasi dicat, Hunc agnum tali ritu festinantes comeditis, quia est transitus Iehouæ, hoc est significat Iehouæ transitum imminere, quo est ille per Ægyptum transiturus. Et pronomen Hebræũ הוא perspicuè ostendit de agno loquutũ esse Dominum, vt sensus sit, Hic agnus quem isto modo comeditis, est Pascha, id est, signum paschatis siue transitus Iehouæ. Et Pesah nomen de agno intelligi, ex iis omnibus scripturæ locis constat, in quibus Pesah apparari & comedi legimus, quod quidem sæpe facimus, nisi fortè ipsum transitum comedi potuisse censes. Cùm autem iubentur Pesah iugulare, & os ex illo confringere prohibentur, quis non videt Pesah nomine agnum illum significari? Si ergo Pesah parari, immolari, comedi non potuit, tum necesse est agnum dici Pesah fatearis. Quid verò potes manifestius desiderare, quàm illa verba, *Victima Pascha est Iehouæ*? Tum Christus quare dicitur Pascha? Nonne quia erat agnus ille, quem illi paschales agni adumbrabãt? Deinde quòd agnum negas esse signum illud, ignoras planè quid dicas. Quis enim non intelligit, agnum fuisse signum transitus, quod ex ipsis cæremoniis perspicuum est, quibus inter comedendum vti populus iubetur? Quorsum enim spectabat, quod iussi sunt lumbos succingere, calceos

Exod. 12. 11.

Exod. 12. 21. 46.

Exod. 12. 27.

1. Cor. 5. 7.

induere, baculos manibus tenere, festinationem adhibere, nisi vt agnum hunc, illius repentini ac celerrimi transitus sacramẽtum esse declararent? Nam quòd agni sanguis dicitur signum, quid impedit, quo minùs & agnus & agni sanguis signũ fuerit? Quanquam sanguis non Israelitis, sed Angelo signum pro Israelitis fuit, vt vbi sanguinem Angelus videret, illam domũ intactam prę- Vers. 13.
teriret. Quare hoc semel tantùm, atq; in Ægypto factum est, cùm tamen agnus deinceps quotannis mactaretur, vt illius beneficij memoriam reuocaret. Nec dico sanguinem fuisse beneficij monimentum, sed ipsum agnum, quod tute, opinor, nõ negabis. Nam agnus vt Israelitis illis in Ægypto signum fuit futuri mox beneficij, ita posteris memoriam tanti beneficij repræsentauit.

In tertio loco sentio te valdè laborasse, nec tamen vllum omnino nisi admodum miserum perfugium reperisse. Cùm Paulus ait, *Petra erat Christus*, non sumit (inquis) Christum figuratè, pro figura Christi. Erátne ergo petra ipse sine figura Christus? *Petræ* (inquis) *nomen non Christi figuratè accipitur*. Placet. Petram enim Apostolus Christum vocat, μετωνυμικῶς, quia fuit Christi sacramentum. Atque vt in illis verbis tropum statuas, quantumuis inuitus est necesse, ita in his tropum esse manifestè omnes vident, atq; illum tropum, quo nullus est in scripturis magis vsitatus. Augu- Augu. quæst. super Leuit. q. 57.
nus scribit, *Solet autem res quæ significat, eius rei nomine, quam significat, nuncupari: sicut scriptum est, Septẽ spicæ septẽ anni sunt, & multa huiusmodi. hinc est quod dictũ est petra erat Christus. Nõ enim dixit Petra significat Christũ, sed tanquã hoc esset, quod vtique per substantiam hoc non erat, sed per significationem.* Nam petram hanc, quæ Christus dicitur, spiritualem fuisse, hoc est ipsum Christum, Apostolus satis refellit, quando ait, *omnes de illa petra bibisse*: quod de Christo intelligi non potest, cum illorum plerosque non approbauit Deus: de Christo autem nulli bibunt, qui Christo non probantur. Iam ergo si circumcisio fœdus nominatur, quod Dominus cum Abrahamo eiúsque posteris percussit, cùm tamen non fœdus ipsum, sed fœderis signum fuerit: sique agnus ille in ædibus Israelitarum mactatus, Pesach vocatur, qui tamen non ipse transitus, sed signum transitus fuit: Postremò si petra Christus appellatur, quia Christum significauit, quemadmodum tu ipse fateris, non quia reuera Christus extitit, tum in omnibus sacramentis, quoties rei nomen signo tribuitur, non est existimãdum signum in rem ipsam mutari ac transsubstantiari, vt pontificij de cœna ineptissimè tradunt, sed necesse est, vt ea verba ex perpetuo scripturæ more μετωνυμικῶς interpretemur, & illam esse sacramentalem loquendi formulam intelligamus. Et quidem licuit tales ex sacris literis innumerabiles commemorare. Ita enim sanguis victimarum vocatur sanguis fœderis, quia symbolum erat sanguinis Christi, quo verè fœdus ac reconciliatio sancitur. Ita arcæ operculum dicitur propitiatorium, quia erat veri propitiatorij antitypon, qui est Christus: ita baptismus nuncupatur lauacrum regenerationis, & ablutio peccatorum, & tamen aqua ipsa non potest tantum nobis beneficium præstare. Cùm in his atque huiusmodi aliis infinitis loquendi generibus, quæ passim in scripturis occurrunt, tropum inesse, nullus vnquam sapiens dubitarit, in solis cœnæ verbis nullum tropum agnoscere valdè profectò absurdum est, & nimis importunum.

Exod. 24. 8.
Exod. 25. 17.
Tit. 3. 5.
Act. 22. 15.

DVRÆVS, Fol.50.

Demus hoc tibi & circumcisionem fœdus appellari & agnum transitum Iehouæ, & petram Christum. Quis ita dissereẽtem ferat: Circumcisio fœdus appellatur, & agnus pascha, & petra Christus, cùm tamen hæc signa tantùm, symbola & sacramenta fuerint, ergo Christus cum diceret, Hoc est corpus meum, *non nisi corporis sui signum intellexit? An non eodem modo Arrius ex illo tuo antecedente verba etiam illa,* Hic est filius meus dilectus, *& illa,* Deus erat verbum: *& Nestorius illa,* Verbum caro factum est, *per figuram esse accipienda dixisset? Atque vt semel dicam, nihil tam in scripturis proprium, nihil tam verum esset, quod figuris & symbolis non liceret eludere. Argumentum aliquod erat afferendum ex adiacentibus aut alijs apertioribus scripturæ locis quo corpus Christi & sanguinem non nisi impropriè ac figuratè sumi hoc loco posse demonstrares. At hoc neque tu præstas, neque Zuinglianus aut Caluinianus quisquam præstare vnquam potuit. Præclarè Tertullianus contra Marcionem,* Non est verisimile vt ea species sacramenti, in quã fides tota committitur, ambiguè enunciata & obscurè proposita videatur, &c. *Et Hilarius lib.8. de Trinit.* An verbo verba defuisse putandum est?

WHITAKERVS.

10 Scitè facis, qui quod tenere nulla ratione potes,

potes, id te dare nobis velle dicas. Ego vt mihi des aliquid non postulo, tantum sumam, quantum mihi ad te refellendum sufficiat, siue des, siue non des. Si verò in illis verbis figurã agnoscis, in quibus eadem est Phrasis & formula loquendi, quæ est in his, de quorum sensu disputamus, dabis mihi, Duræe, veniam, vt scripturæ potiùs interpretationem sequar in aliis locis perspicuè traditam, quàm tibi nouum atque inauditum, & scripturis & priscæ multorum seculorum Ecclesiæ commentum proferenti assentiar. Quis (inquis) ita differentẽ ferat? Circumcisio vocatur fœdus, & agnus Pascha, & petra Christus, quæ tamen signa & sacramenta tantùm fuerunt: Ergo cùm Christus dixit, *Hoc est corpus meum,* non nisi corporis sui signum intellexit? Si minùs hæc fortè argumentatio nostram causam confirmat, satis tamen ad vestram euertendam valet. Etenim si quando de sacramentis Spiritus sanctus verba facit, rei ipsius nomen signo tribuit, nec vllam tamen transubstãtationem constituit, idque in omnibus aliis locis ita manifestum est, vt quiuis mox tropum deprehendat: ferendi non sunt, qui Cænæ sacramentum peruersissimis interpretationibus contaminare malunt, quàm in verbis, *Hoc est corpus meum,* eundem tropum toties in scripturis repetitum, atque hîc vel maximè necessarium approbare. Tu verò qui hoc argumentum in nobis improbas, vide si id tibi meliùs conueniat. Te ergo, si placet, ita differentem feramus, Circumcisio vocatur fœdus, & agnus pascha, & Petra Christus, quum tamen fuerint symbola duntaxat & sacramẽta harum rerũ: Ergo cùm Christus dixit, hoc est corpus meũ, panem mutari & transubstantiari in corpus suum, nec esse symbolum, sed rem ipsam quæ dicitur, intellexit. Si non erat ferendus, qui illo modo

disserebat: qui sic quidem disserit, multò magis intollerandus meritò videatur. De Arrio & Nestorio quod interponis, id verò minimè metuendum est, ne si in his verbis tropus ponatur, nihil in scripturis propriè, nihil nisi figuratè intelligatur. Non enim sequitur, quia quædam τροπικῶς accipiẽda sunt, vbique fugiẽdos esse tropos. Arrius autem & Nestorius apertis & multis scripturæ testimoniis refutantur, quę nullis tropis inflecti ac torqueri possunt. Nec verò vlli sunt omnino hæretici, qui non perspicuè scripturis refellantur, quantumuis sese variis artificiis defendere conentur. Nihil autem in scripturis proprium, nihil tam verum esse, quod non figuris liceret eludere, id etsi nunc tu quidem semel dicis, omnes tamen esse falsissimum intelligunt. Sed quid si figuris hæretici ad falsorum dogmatum confirmationem abutũtur? Siccine argumẽtaris, hæretici possunt omnes scripturas etiam clarissimas figuris eludere: ergo omnia sunt sine figuris interpretanda? Sed argumentum quæris, quo demonstrem corpus Christi & sanguinem non nisi impropriè & figuratè in hoc loco sumi posse. Quis hìc corpus & sanguinẽ Christi impropriè ac figuratè sumi dicit? nos verò in his verbis non aliud corpus, non alium sanguinem, quàm ipsum proprium Christi corpus & sanguinem intelligimus. Non enim qui in verbis figuram statuit, Christi corpus & sanguinem impropriè sumi affirmat. Verum quidem Christi corpus pro nobis traditum, & verus sanguis pro nobis effusus de pane ac vino dicitur, sed sacramentaliter. Figura autem non est in corpore aut in sanguine Christi, nec quidem in pane aut vino, sed in copula, *Est*, & ipso genere attributionis. Est ergo panis verum corpus Christi: & vinum verus Christi sanguis, sed mysticè, μετωνυμικῶς, Sacramentaliter.

Iam

Iam verò si demonstrari cupias, esse aliquam in his verbis μετωνυμίαν satisfaciã desiderio tuo: atque hæc verba, *Hoc est corpus meũ, hic est sanguis meus*, figuratè ac μετωνυμικῶς interpretãda esse vno aut altero argumento euincam. Qui dicit, Hic panis est corpus meum, & hoc vinum est sanguis meus, figuratè loquitur: Christus sic dixit, ergo figuratè loquutus est. De propositione non dubitas: assumptio ex verbis scripturæ manifesta est. Christus enim accepit panem, benedixit, fregit, dedit discipulis dicens, accipite, comedite: hoc est corpus meum. Quod dedit discipulis, corpus suum vocat: at panem dedit discipulis: ergo panem corpus suũ vocat. Quod enim negas datum esse discipulis panem, mox quàm rectè dixeris, intelliges. Sed nunc ad aliud argumentum venio. Christus ait, hoc est corpus meum: id Paulus sic interpretatur, Panis est communio corporis Christi: Panem autem dici communionem corporis Christi, sine omni cõtrouersia figuratum est: quare hæc verba, hoc est corpus meum figurata sunt. Deinde, qui sic loquitur, Hic calix est nouum Testamentum in sanguine meo, siue vinum, siue sanguinem Christi dici calicem intelligamus, figuratè loquitur: at sic Christus loquutus est: ergo in his Christi verbis necesse est figuram statuamus. Nam nec poculum, nec vinum, nec sanguis est propriè nouum Testamentum. Pergamus: Si quod discipuli comederunt ac biberunt, propriè fuit corpus & sanguis Christi, tum seipse Christus propriè comedit ac bibit, quãdoquidem vt scribit Chrysostomus, ex iisdẽ signis Christus partem accepit: at hoc monstrosum est, & plusquam Cyclopicum, ergo hæc non propriè, sed figuratè intelligenda sunt. Quid dici verò dissertiùs potuit, quàm quòd Christus negat se de vitis fructu amplius percepturum? Vitis enim fru-

Mat. 26.26.

1. Cor. 10.16.

Luc. 22.20.

Chrysost. in Matth hom. 83.

Chryſoſt. Ibidem. Cypria. li. 2. epiſt. 3.

ctus non ſanguis eſt, ſed vinum. Ex quo Chryſoſtomus, & Cyprianus palàm ſcribunt Chriſtum diſcipulis ſuis vinum tradidiſſe. Qui verò vinum vocat ſanguinem ſuum, eũ figuratè loqui nemo dubitat. Huc accedit quòd Marcus antè diſcipulos omnes bibiſſe ſcribit, quàm Chriſtus diceret, Hic eſt ſanguis meus: ergo vinum aut non omnino, aut ſaltem poſtquam ſumebatur, tranſubſtãtiatum eſt. Hæc ex adiacentibus ſumpta ſunt argumẽta, qualia tu inprimis deſideras: ſi alia perſequerer, infinitis facilè abundarem: & plura pòſt accipies. Adiacentia autem hæc ita prorſus inimica ſunt tranſubſtantiationi tuæ, vt Scotus, Occamus, Petrus de Aliaco, Durandus, Fiſherus tranſſubſtantiationem ex ſcripturis non neceſſariò probari fateantur. Quod ſanè verum eſt, quum tranſſubſtantiationem ſcriptura non modò nuſquam probet, ſed palàm vbique damnet. Tertullianus autem & Hilarius nihil hîc dicunt, quod quicquam ad rem faciat.

DVRÆVS, Fol. 51.

Sed Chriſtus (*ais*) hoc quod accepit in manus, dedit diſcipulis: panem verò accepit: panem ergo & dedit. *Vis vno verbo reſpondeam? Panem in manus accepiſſe fateor, dediſſe diſcipulis nego. Etenim ſi vt panem in manus accepit, ita nihil aliud, quàm panem diſcipulis dedit, inanis certè illa εὐλογία, hoc eſt corpus meum, extitiſſet. Longè aliter Ambroſius. Lib. de iis, qui initiantur myſter. cap. 9.* Benedictione (*inquit*) ipſa etiam natura mutatur, &c. *Neque ſatis mirari poſſum, qua fronte Caluiniani aſſeratis Chriſti corpus in cœna*

cœna Apoſtolos manducaſſe, neque tamen illis præter panem Chriſtum quidquam dediſſe. Non enim manducabant aliud, quàm quod acceperunt à Chriſto: dedit verò Chriſtus nihil aliud, quàm quod in manibus habebat, quare ſi non niſi panem dedit, nihil certè præter panem diſcipuli manducarunt. Hæc Caluini veſtri blaſphemia eſt. &c. Quo te cunque vertas, negare non potes, quin alio modo Caluinus Chriſtũ in cœna præſentẽ credat quàm Apoſtoli crediderũt. Ille enim præſentẽ credit, non quòd in terris ſit, ſed quòd nos ad eum in cælum euehamur. Apoſtoli verò nihil ſanè minùs, quàm ſe in cælum euehi crediderunt, vt Chriſti præſentia potirentur.

WHITAKERVS.

11 Quin panem Chriſtus in manus acceperit, negare non potes: reſtat vt num eundẽ panem diſcipulis ſuis præbuerit, videamus. Quorſum autem panem in manus ſumpſit, niſi vt panem diſcipulis daret? Panem (inquis) oſtendit, ſed panem tamen non dedit. Verùm quomodo quod panis fuit, cùm illud Chriſtus acciperet, non erat panis, cùm diſcipulis ſuis daret? Nempe hæc mirifica illa vis eſt tranſubſtantiationis, quæ panem arcano quodam modo in Chriſti corpus mutauit. Iam ergo duplicem, vel potiùs multiplicem Chriſtum cogitemus oportet, vnum ſedentem in medio diſcipulorum, quem illi omnes & videbant & audiebãt, alterum in illa panis imagine latentem, qui primò non niſi vnus fuit, repentè in multos euaſit, cùm primùm illud ſpectrum panis frangi ac diſtribui cæpit. Quæque enim particula ſuum Chri-

stum habuit, non alium, quàm eum ipsum, quem coràm discipuli intuebantur. Sic decumbentem in mensa Christum discipuli omnes accipiebant, dentibus premebant, comedebant. Hęc Pontificiorum mystica Theologia est: qua nihil aut insulsius, aut immanius fingi potuit. Sed quemadmodum panis mutatus sit, nondum accepimus. Si enim nullis verbis mutari panis potuit, nisi his, *Hoc est corpus meum*, nō tum mutatus fuit, quando Christus discipulis suis hoc quicquid est, tradidit. Panem enim antè discipulis porrexerat, quàm verbum vllum de suo corpore faceret, quémadmodum ex omnibus Euāgelistis, atque ex Paulo perspicuè constat. Aut ergo panem dedit, aut aliis verbis panem, quàm his, *Hoc est corpus meum*, transsubstantiauit: quod ipse videris, an sit vllo modo statuendum. Est enim ex verborum ratione, & perpetua rei gestæ narratione manifestum, postquam dedisset discipulis panem Christus, tum demum in illa verba prorupisse, *Hoc est corpus meū*, quibus solis pontificii transsubstantiationem tribuunt. Quare cùm datum esse discipulis panem negas, transsubstantiatum esse panem affirmas, antequam illa transsubstantiationis *operatoria* verba prolata omnino sunt. Hinc aliqui mutatum fuisse panem Christi benedictione tradunt, atque hanc præclaram verborum interpretationem constituunt. Accepit Christus (inquiunt) verum panem: benedixit, hoc est, vt illi exponūt, panem sustulit, & suum corpus substituit: fregit, accidētia: dedit, panis accidentia & corpus suum. Tam diutnos se nobis pontificii Theologi scripturarum interpretes præbent. Sed cùm omnia ista, *Accepit, benedixit, fregit, dedit*, nomen nullum nisi τὸν ἄρτον respiciant, non dubium est, quin quàm verè Christus panem accepit, tam verè etiam panem discipulis

Mat. 26. 26.
1. Cor. 11. 24.

pulis dederit. Et Paulus panem toties non vocasset, nisi verè panis extitisset. Cyrillus, (vt alios prę termittam) apertè scribit, *Credentibus discipulis fragmenta panis dedit*. Et idem alibi: *Fractum panem distribuebat, dicens, Hoc est corpus meum*. Nunc satis (opinor) intelligunt omnes, quàm verè vno verbo respōderis, Christum accepisse quidem panem, sed discipulis non dedisse. Quum ergo panem Christus, quem discipulis suis dedit, corpus suum esse dicat, panis autem corpus Christi sine tropo dici nequeat, in verbis illis inesse tropum necessariò efficitur.

Cyr. Ioan lib. 4. cap. 24. Idem. in Ioa. lib. 12. c. 58.

At, inquis, si panem dedit, tum illa εὐλογία, Hoc est corpus meum, inanis fuit. Id verò minimè sequitur: nisi omnes εὐλογίαι inanes sunt, quæ rerum naturas minimè mutant. Quomodo ergo Deus primis parētibus nostris, & Nohę eiusque filiis, & suis Apostolis, in cęlum ascensurus Christus benedixit? Erantne hæ inanes εὐλογίαι, quia nullam trāssubstantiationem, qualem pontificii fingunt, efficiebant? Quare illa Christi εὐλογία vim suam atque efficacitatem retinet, vt nulla interim panis in Christi corpus conuersio somnietur. Sed hæc εὐλογία nihil aliud fuit, quàm εὐχαριστία, quemadmodum ex Luca & Paulo perspicuum est: eáque non his verbis, *Hoc est corpus meum*, sed aliis antè facta est. Cùm primùm enim accepit panem, mox *benedixit*, id est, vt ipse Spiritus sanctus interpretatur, *gratias egit*, ait post hanc εὐλογίαν atque εὐχαριστίαν panem fregit, & dedit discipulis, & tum demū dixit, *Hoc est corpus meum*. Itaque cùm Christi εὐλογίαν in his verbis statuis, Hoc est corpus meū, verbis ipsis manum violentam affers. Sed hoc tibi fingendum fuit, ne sine benedictione vestram trāssubstantiationem fieri putemus: atque vt illam sanctificorum ἐπῳδὴν, & tacitam quinque verborum

Gen. 1. 28. Gen. 9. 1. Luc. 24. 51.

demurmurationem pro benedictione intelligamus, qualé certè Christus benedictionem nullam vnquam instituit. verùm hanc εὐλογίας tuæ vim Ambrosij testimonio confirmas: quanquam Ambrosius panem in Christi ipsummet corpus transubstantiari aliqua horum verborum εὐλογίᾳ nunquã affirmauit. Naturam mutari benedictione scribit quia qui antè erat communis panis, diuina voluntate ac benedictione sacramentum corporis Christi efficitur. Accedunt enim nouę proprietates, quibus ille panis antè caruit, vt meritò dicas huius panis naturam mutatam esse. Nam naturæ nomine non ipsam panis substantiam significari ex ipso Ambrosio in eodem loco colligimus. Sic enim subiungit, *nónne valebit Christi sermo, vt species mutet elementorum?* Vt panis species, sic etiam natura mutatur. Speciem autem ipsam panis videmus remanere, atque id vestra transubstantiatio omnino postulat.

Ambr. de iis qui initiantur myst. cap. 9.

Sed hîc, quod sæpe facis in Caluinianos vehementer incurris, nempe vt ij solent, qui in stimulos impingunt. Nos id minimè dicimus, quod tu de Caluinianis affirmas, nihil Christum discipulis suis nisi panem dedisse. Non enim sequitur, Christus dedit panem discipulis suis, ergo præter panem nihil dedit. Et dedisse nihil discipulis, nisi quod in manibus habebat, assumis, sed non probas. Habebat enim in manibus quidem panem, quem illi acceptum ore comederunt: sed vnà seipsum quoque dedit, & illum discipuli fide atque animo perceperunt. Sic enim illum panem discipuli sumpserunt, vt fide multò magis Christum, quàm ore panem acceperint. Qui diploma tradit alteri, quo illum fundi hæreditate donat etsi manu nihil nisi illud diploma tenet, tamen præter chartã aliquid (opinor) tradit. Quare hæc non

hæc non Caluini blasphemia, sed tua insciti a est. Id verò quod de Apostolis subiungis, malè quidé concluditur: Apostoli in cœna non putabant se euehi in cælum, vt Christi præsentia fruerentur: ergo nobis non est necesse euehi in cælum, vt Christi præsentia potiamur. Quasi Christus nunquam in cælos ascenderit, aut quasi nobis in cœna Christus, vt tunc illis, assideat. Habebant Apostoli præsentem Christum, quamobrem vt illum longiùs quærerent, nulla causa fuit. At nũc in cælum Christus abiit, nec ante finem mundi reuertetur, si Angelorum verbis ac testimonio credemus: ergo ibi Christum quærere oportet, vbi nunc ille residet. At verò si Apostoli aliquid de *reali* præsentia Christi in pane accepissent, & se Christum in pane perpetuò præsentem habituros credidissent, nũquam de Christi discessu atque absentia tam soliciti fuissent, nec opus tam prolixa consolatione habuissent, nec Christus cùm illos multis argumentis confirmandos putaret, hoc vnum, quod omnium instar esse potuit, prætermisisset.

DVRÆVS, Fol. 52.

Profers Pauli verba, quibus illum ais panis nomen Eucharistiæ tribuisse. 1. Cor. 11. Quotiescunque manducabitis panem hunc, &c. *Sed quis non videt, non de vulgari pane Apostolum esse loquutum, sed de eo, de quo Christus ipse,* Ego sum panis viuus, qui de cælo descendi. *Ipse seipsum explicans, vnum* (inquit) *corpus & vnus panis sumus omnes, qui de vno pane, & vno calice participamus. Quo loco panis nomen ad corpus significandum ita transfertur, vt Paulo idem sit vnum corpus fieri, quod vnum panem.* Ioan. 6.

WHITAKERVS.

12 Verbum Christi optimus interpres Paulus ita nullam panis Transubstantationem agnoscit, vt panis nomen sæpius in vno loco repetat, quod non fecisset, si nullum panem in Eucharistia reliquum esse statuisset. Respondes Apostolum de Christo, qui viuus panis est, loquutum esse in quo palàm à reliquis pontificiis discedis, qui panem ideò dici scribunt, quia fuit ante consecrationem panis, & adhuc quoque formam panis retinet. Tu quum hoc infirmum esse perspiceres, vt quod panis non est, panis toties appelletur, de Christo potius ipso hoc intelligendum esse putas, qui quidem verus est & viuus panis. Sed hoc sophisma, vide (quæso) quàm facilè refellatur. Primùm non negabis, quin Dominus ea nocte, qua traditus est, acceperit panem. Hìc ergo panè priè sumi concedes. Tum quando pani poculum respondet, non de Christo, sed de sacramento Christi loqui Apostolum constat. Nam si panis est ipsum corpus Christi, tum poculum est sanguis Christi, quod minimè affirmabis. Sed hoc commentum illa verba clarissimè euertunt, quã-

Thom. in 1. Cor. 10. lect. 4.

1. Cor. 10. 16.

do Apostolus ait, *Panis quem frangimus, nonne est communio corporis Christi?* Christus non frangitur: at iste panis, de quo Apostolus loquutus est, frangitur: hic ergo panis non est Christus ipse. Quando autem Paulus ait, vnum corpus & vnum panem fieri quotquot de vno pane participamus, ex eóne concludes panem illum esse Christum? Non enim Apostolus ait, hunc panem esse corpus Christi, sed nos vnum panem, vnúmque corpus effici, qui sumus vnius panis participes. In quo nostram inter nos summã κοινωνίαν declarare voluit. Quis verò sic te differentem non explodat? Nos sumus vnus panis, & vnum corpus id est, arctissima communione inter nos ipsi omnes coniungimur, qui de vno pane participamus, ergo panis apud Paulum non sacramentum, sed ipsum Christum significat. Atque hìc contra Transubstantiationem argumentum nobis suppeditatur. Si enim nullus panis remanet, cuius nos participes simus, quo tandem modo nos vnius panis communicatione vnus panis & vnum corpus efficimur?

DVRÆVS, Fol. 52. 53.

Insigne miraculum in Eucharistia Campianus agnoscit: Tu contrà, Insigne *(inquis)* miraculum non agnosco & tibi cum Augustino respondeo, honorem tanquam religiosa habere possunt, stuporem tanquam mira non possunt. *Augustinus eo loco mira vocat, quæ ex corporea materia præter naturalem rerum cursum atque ordinem ad quidpiam sensibus nuntiandum diuinitus adhibentur. Si de huius mysterij sublimitate ac miraculi magnitudine Augustini sententiam audire desideras, vel ipsum quẽ citasti librum consule. De Trinitli. 3. ca. 4.* Non enim *(inquit)* sanctificatur vt sit tam magnum sacramentum, nisi operante spiritu Dei. *Iustinus Martyr in Apol.* Eodem verbo Domini incarnatum Christum, & panem fieri carnem Christi *scribit. Cyrillus Hierosolymitanus, Catech. 5. myst.* Aquam *(inquit)* aliquando mutauit in vinum, & non erit dignus cui credamus, quòd vinum

in sanguinem transmutauit? *Cyprian. serm. de Cœna*, ineffabiliter effundi, *air*, diuinam essentiam, & omnipotentia verbi factam carnem profitetur. *Chrysostom. Hom. 83. in Matthæ.* Nō sunt (*inquit*) virtutis humanæ hæc opera, quæ fecit Christus in cœna.

WHITAKERVS.

13 Esse aliquod in cœna miraculum nunquam certè demonstrari potuit, quod tamen summum & omnium maximum esse debuit, si ex pane Christus totus fieret. Cum hoc miraculo, si quod omnino eiusmodi esset, non omnia quæcunque miracula in rerum natura extiterunt, conferenda erant. Maius enim miraculum est ex pane Deum fieri, quàm ex nihilo mundum creari: & transubstantiationis non vnum est, sed multa & penè infinita miracula. Posito enim semel hoc Transubstantiationis figmento, nihil sine miraculis saluum esse potest. Sed ista in sacramentis miracula comminisci, de quibus nihil aut scriptura docuit, aut sensus miraculorum testis suspicari potuit, est sacramētis ad exercendas pręstigias abuti, & ęternas naturæ leges ab ipso Deo cōstitutas violare, & Christū ipsum maximis contumeliis afficere. Augustinus quidem honorē huic sacramento religiosum tribuit, mirum in eo nihil, quod stupore mereatur, agnoscit, quod ille nunquam scripsisset, si tam multa hîc esse mira, & stupenda, & miracula sensisset, quā multa transsubstantiationem necessariò consequuntur. Augustinum ais de huiusmodi miris loqui: *quæ ex corporea materia sunt, &*

August. de Trinit. lib. 3. cap. 10.

sūt, & sensibus aliquid nunciant. Tale nihil (inquis) *in Eucharistia cernitur.* Nō fuit Augustino necessarium vt nullum in Eucharistia sentiri miraculū commoneret. Id enim sensus ipse testatur & panem & vinum in sua propriá que natura remanere: nec vlla vel leuissima miraculi cuiusquam similitudo apparet. At miracula si vera sunt, in ipsos sensus incurrunt, & sensuum certissimo testimonio comprobantur, qualia ea omnia sunt, quæ in scripturis commemorantur. Itaque Augustinus scribit, *Miraculum voco quicquid arduum aut insolitum supra spem vel facultatem mirantis apparet.* Cùm ergo nullum in Transubstantiatione miraculum appareat, nullum in ea miraculum esse sequitur, quandoquidem quæ occulta sunt, miracula non sunt, vt verè tradit Augustinus. Proinde cùm de scripturæ mirabilibus libros tres conscriberet, de hoc sanè inaudito miraculo nullum verbum fecit, quod tamē meritò fuit propter magnitudinem suam in summis ac præcipuis numerandum. Ex quo facilè intelligi potest, Hoc transubstantiationis miraculum pontificium Augustino ignotum fuisse. Quod etiam de Nazianzeno constat, qui quando Christi miracula recēset, hoc miraculum prætermittit.

August. de vtilit. credendi, c. 16.

Sed hîc mihi & Augustinum ipsum, & alios nōnullos obiicis antiquos Patres, quos tamen nosti nihil vnquam de Transubstātiatione scriptis prodidisse. Scribunt illi quidem de hoc sacramēto magnificè, atque honorificè, & nonnunquam miraculorum mentionem faciunt. Sed quale hoc tuum argumentum erit, Sunt in hoc sacramento miracula: ergo est hîc Transubstātiationis miraculum? quasi nullum sine Transubstantiatione miraculum esse possit. Ita enim sæpe etiam Patres Baptismi miracula ingentia prædicant, in quo tamē nullam

Transſubſtantiationem ſtatuunt. Miraculum enim Patres impropriè vocant, quod noſtram opinionem ſuperat: cuiuſmodi eſt, vt qui ad ſacramẽtum hoc ſumendum accedunt, quemadmodum Chriſtus præſcripſit, vnà cum pane & vino, quę ore corporis accipiũtur, corpus etiam ac ſanguiné Chriſti animo ſuo percipiant, & quaſi ſubuecti in cælum diuino vitæ cibo potiantur. Quis negare poteſt, hanc rem maximam eſſe, & naturæ viribus lõgè ſuperiorem? Tum externis iſtis creaturis viſum eſſe Spiritum ſanctum, quibus nos intus ad æternam vitam confirmaret, ſummam admirationem meretur. Ita vides aliquid in cœna miraculi eſſe poſſe, vt omnem interim Transſubſtantiationem penitus excludamus. Sed quãquam hæc interdum miracula vocantur, propriè tamen miracula non ſunt, & talia Patres in Euangelii annunciatione, atque in Baptiſmo miracula agnoſcunt, ne putes huiuſmodi miracula in cœna ſola reperiri. Sed Auguſtinus (inquis) ſcribit, *Non ſanctificari, vt ſit tam magnum ſacramentum, niſi operante inuiſibiliter Spiritu ſancto.* Spiritus ſancti inuiſibilem ἐνέργειαν audio, miraculum nullum video. Iuſtinus autem vehemẽtiùs, *Eodem*, inquit, *verbo Domini incarnatum eſſe Chriſtum, & panem fieri carnẽ Chriſti.* Agnoſco, & panem myſticè ac ſacramentaliter fieri carnem Chriſti concedo. Transſubſtantiationem autem omnem his Iuſtini verbis euerſam eſſe planè perſpicio. Si enim panis fit caro Chriſti, quemadmodum Chriſtus eſt in vtero virginis incarnatus, tum id ſine omni Transſubſtantiatione fit. Nam verbum non fuit in carnem transſubſtantiatum: quare nec panis transſubſtantiatur in carnem Chriſti. Vtrumque autem effectum eſt Dei verbo, vt & Chriſtus in vtero matris carnem ſumeret, & panis iſte caro Chriſti, hoc eſt, carnis Chriſti

Chriſti ſacramentum fieret. Cyrilli eadem etiam eſt ſententia, vinum non eſſe commune & vulgare quod ſumis, ſed ſanguinis Chriſti verum ſacramentum: ſic enim ſcribit, μὴ περὶσχε οὖν ὡς ψιλοῖς τῷ ἄρτῳ καὶ τῷ οἴνῳ: in quo iubet vt de hoc pane ac vino non tanquam nudo ac ſimplice, cuiuſmodi antè fuit, ſed multò auguſtiùs cogitemus, & nos guſtare ait non panem ac vinum, id eſt, panem vinúmque vſitatum, ſed antitypõ ac ſymbolum corporis & ſanguinis Chriſti. Cyprianus id docere voluit, verè Chriſtum in hoc ſacramento adeſſe, & verè percipi, atque hunc panem quem pii ſumunt, non inanem eſſe, ſed vnà cum hoc pane carnem Chriſti ſumi. Ore autem Chriſtum comedi, aut panem in carnem Chriſti tranſſubſtantiari palàm in eodem libro negat, quando ait, *Hæc quoties agimus, non dentes ad manducandum acuimus: ſed fide ſyncera panem ſanctum frangimus, & partimur.* Chryſoſtomus meritò dixit, opera hæc, quæ fiunt in cœna, non eſſe humana: ſed quid hoc ad miraculum? Nam quicquid Chriſtus diuinitus facit, id non eſt neceſſe vt pro miraculo habeamus. Ita cùm multa non modò in cœna, ſed in Baptiſmo, & in quotidiano verbi miniſterio diuina agnoſco, tum miraculum nullum perſpicio, & rerũ naturas integras manere ſentio, & Transſubſtantiationi nihil ſimile reperio.

Cyril. Hierosolym. κατηχ. δ. & κατηχ. ε.

Cyprian. in ſerm. de cœna Domini.

DVRÆVS, Fol. 53.

Illud etiam ignorantiam egregiè tuam demonſtrat, quòd fingere nos ais corpus Chriſti non à pijs tantùm, ſed ab ipſis etiam ſceleratiſſimis hominibus ſumi poſſe. Nõ hoc nos dicimus, ſed ſcriptura

testatur, Patres docuerunt, & ipsa sacramenti ratio exigit. Quid apertius, quàm quod Paulus ait,

1.Cor.11. Quicunque manducauerit panem hunc, &c. *Quod Augustinum minimè latuit, cùm ait,* Corpus & sanguis Domini nihilominus illis erat, quibus dicebat Apostolus, qui manducat & bibit indignè, iudicium sibi manducat & bibit, *lib.5.contra Donat.ca.8. Et rursum,* Nã & Iudas proditor bonum co p s, & Simon Magus bonum baptisma accepit, *lib. contra Fulgentium Donat.cap.6. Sed hac (vt video) fides vestra summa est: si vultis, Christi vobis corpus est: si non vultis, non est.*

WHITAKERVS.

14 Non hoc meam ignorantiam arguit, quòd Christi corpus ab impiis minimè sumi defendam, sed vestram summam impietatem ostendit, qui Christi sanctam, & salutarem, & vitæ effectricem carnem à Satanæ mancipiis mandi comediq́ue posse affirmatis. Hoc nunquam scriptura docuit, hoc nunquam Patres tradiderũt, hoc ratio, sensus, pietas auersatur. Quòd Paulum adducis, malè tibi ipse consulis. Non enim Paulus hoc ait, Qui manducauerit corpus Christi, sed qui ederit panem hunc, & biberit poculum Domini indignè, reum

1.Cor.11.27. 29. fore corporis & sanguinis Domini: Neque ait, qui panem edit indignè, Domini corpus edere, sed iudicium sibi edere. At qui Christum edit, eum propter Christum, & per Christum viuere perpetuò necesse est. Sed instas. Qui neque corpus edit, neq; sanguinẽ bibit, nõ potest esse reus vtriusque

Hoc

Hoc iam tibi restabat demonstrandum, quod quia nimis laborioſum fuit, cõsultò prætermittis. Quis enim nescit, qui principis imaginem indignius tractarit, aut literas discerpserit, aut sigillum adulterarit, reum esse læsæ maiestatis, quantumuis ipsam principis personam nunquam attigerit? Sic de profanis hominibus Apostolus scribit, illos Hebr.10.29. conculcare filium Dei, & sanguinem fœderis profanum ducere, & spiritum gratiæ contumelia afficere. Et tamen isti nunquam aut filium Dei, aut sanguinem fœderis, aut Spiritum sanctum perceperunt. Ita qui prolabuntur, eos Apostolus Heb.6.6. in eadem Epistola affirmat Christum denuò crucifigere, quem tamen illi ne quidem vnquam viderunt. Perinde est, quod eodem in capite Paulus 1.Cor.11.7. tradit, virum esse imaginem & gloriam Dei, eámque ob causam non debere caput suum velare, ex quo sequitur si caput velarit, Domini gloriam ab eo esse imminutam. Ad illa autem Augustini duo testimonia respondeo, sacramentum esse corpus & sanguinem Domini, quia est corporis & sanguinis Dominici mysterium: & Iudam bonum corpus accepisse, sacramento tenus, quia sacramentum boni corporis accepit, quod semper est sacramentum corporis, & proinde ipsum corpus, quod ad Deum attinet, qui semper rem cum signo offert, etsi non quoad ipsum Iudam, qui signum sine re accepit. Quare Iudam Augustinus alibi Augustin. in non Dominum ipsum, sed panem Domini edisse Ioan. Tra-
scribit. *Illi manducabant* (inquit) *panem Dominũ,* ctat.19. *Ille panem Domini contra Dominum.* Atque hæc Augustini perpetua sententia fuit, impios ipsam Christi carnem non aliter percipere, quàm quia huius carnis sacramentum duntaxat accipiunt. Itaque apud Gratianum ait, *Non tantùm in sa-* De Consec. *cramento sumens, quod malis faciunt, sed vsque ad* dist.2.ca. credere.

ſpiritus participationem, vt in corpore Domini tanquam membrum maneat. Et in alio loco: *Non dicendum eum manducare corpus Chriſti, qui in corpore non eſt Chriſti.* Et pòſt, *Nec iſti ergo dicendi ſunt manducare corpus Chriſti, quoniam nec in membris computandi ſunt Chriſti.* Si ergo mali corpus Chriſti verè comedunt, alterum horũ neceſſe eſt conſequatur, vt vel hoc Chriſti corpus vi ſua careat, vel impiis verè vitam præbeat. Vtrumque autem nefandum eſt & valde hæreticum: ergo Chriſti corpus mali verè non comedunt.

Auguſt. de ciuit. lib. 21. cap. 25.

Quomodo tum (inquis) huius corporis rei ſunt quod non accipiunt? dupliciter quidem: primùm, quia ſacraméto corporis Chriſti abutuntur: deinde quia corpus Chriſti, quod illis Chriſtus in hoc ſacramento offert comedendum, non comedunt, ſed ſumma ingratitudine ac perfidia reſpuunt atque reiiciunt. Reos eſſe corporis & ſanguinis Domini Ambroſius ſcitè interpretatur, *pœnas dare mortis Domini:* quod ſine Tranſſubſtantiatione fieri ſanè poteſt. Et Auguſtinus, *Tantæ rei ſacramentum ad iudicium ſibi manducat & bibit, qui immundus præſumpſit ad Chriſti accedere ſacramenta, quæ aliquis non dignè ſumit, niſi qui mundus eſt.* Summa ergo fidei noſtræ non illa eſt, quam tu commemoras. *Si volumus, eſt corpus, ſi nolumus non eſt corpus:* ſed eſt corpus, nos ſeu velimus, ſeu nolimus. Hæc potiùs ſacrificorum veſtrorum fides eſt, qui verè quidem affirmare poſſunt, ſi modò vera ſunt quæ vos docetis, ſi volumus, erit mox corpus Chriſti, ſi nolumus, non erit. Si enim volunt conſecrare, & hunc animum habent, eſt corpus Chriſti: ſi non attendunt, & fortè de rebus aliis cogitant, tum nihil minus eſt quàm corpus Chriſti. Et ſitné, vel non ſit corpus Chriſti, nullus præter ipſum ſacrificium, qui ſolus ſuæ voluntatis conſcius

Ambroſ. in 1. Cor. 11.

Aug. tract. 26. in Ioan.

conſcius eſt, intelligere poteſt. Hæc veſtræ Theologiæ ſumma eſſet, quam meritò poſſis amentiæ ſummam appellare.

DVRÆVS, Fol. 54.

De Tertulliano facilè dictu eſt: Hoc eſt corpus meum dicendo, id eſt corporis mei figura. *Docet Tertullianus eundem eſſe veteris nouique Teſtamenti authorem, quod impius ille Marcion negabat: quod vt faceret, quæ in lege Euangelica Chriſtus geſſit, eadem Teſtamenti veteris cùm prophetiis prædicta, tum figuris adumbrata fuiſſe demonſtrat, atque exemplum de pane affert, quem in vetere lege corporis Chriſti figuram fuiſſe ait, in noua verò ex pane, qui olim figura erat, corpus ipſum eſſe factum. Hoc ſibi Tertullianum voluiſſe, ipſius verba oſtendunt. Quod enim addit, figura non fuiſſet, niſi veritatis eſſet corpus: quid quæſo aliud quàm de veteris ſe Teſtamenti figura loquutũ ſignificat? Aliàs non (fuiſſet) profectò, ſed (eſſet) dixiſſet. Et rurſum:* Cur panem corpus ſuum appellat, & non magis peponem &c. non intelligens veterem iſtam fuiſſe figuram corporis Chriſti. *Denique quid apertius, quàm quod paulò pòſt addit,* Ita nunc ſanguinem ſuum in vino conſecrauit, qui tunc vinum in ſanguine figurauit? *Neque iniuria. Si enim in veteri Teſtamento panis ac vinum Chriſti corporis ac ſanguinis figura fue-*

runt, quis non videt vt huic figuræ in noua lege veritas respondeat, ex pane verum corpus, verúmque ex vino sanguinem confici oportere?

WHITAKERVS.

15 Tertulliani verba sic illustria atque explicata sunt, vt tibi nihil vnquam difficilius fuisse perspiciam, quàm ea vt posses aliqua responsionis probabilitate eludere. Quanquã quæ hìc respondes, ne probabilia quidem sunt: ita cum Tertulliani argumento atque instituto tua respõsio malè cohæret. *Docet* (inquis) *Tertullianus eundem esse veteris nouique Testamenti authorem: id enim Marcion negabat.* Intelligo: & vera quidem sunt, quæ dicis, sed alia etiam vera sunt, quæ non dicis. Marcion enim non modò veteris Testamenti authoritatem sustulit, sed de Christi etiam corpore impiè atque hæreticè sensit. Christum enim dixit non verum corpus habuisse, sed tantùm veri corporis simulachrum. Hanc illius hæresin iisdem verbis Tertullianus refellit, atque id nunc agit, vt Christi corpus non fictum, phantasticum, imaginarium, sed verum, humanum, naturalé fuisse doceat. Sic enim ait, *Cæterùm vacua res, quod est phantasma, figuram capere non posset.* Et pòst, *Nullius enim corporis sanguis esse potest, nisi carnis.* Hinc luce clarius apparet Tertullianum hoc loco contra illud phãtasma corporis disputare, quod Christo Marcion tribuebat. Argumentum autem sumit à sacramento, quod est figura corporis Christi. Hinc enim probat Christum habere verum corpus, quia sacramentum instituit, quod esset corporis sui figura. At figura nulla esse potest rei vacuæ

Tertul. contra Marcion. lib. 4.

vacuæ ac phantasticæ, cuiusmodi esse Christi corpus Marcion affirmabat. Sic ipsa verba habent, *Acceptum panem ac distributum discipulis, corpus suum illum fecit, Hoc est corpus meum dicendo, id est, figura corporis mei: figura autem non fuisset, nisi veritatis esset corpus. Cæterùm vacuares, quod est phantasma, figuram capere non potest.* Quasi hoc Marcionem syllogismo conficeret, Si Christus in sacramento figuram corporis sui reliquit, tum verum corpus habuit, non phantasticum, quia phantasmatis nulla figura esse potest: At Christus in sacramento reliquit figuram corporis sui, quando dixit, Hoc est corpus meum, id est figura corporis mei: ergo Christus verum corpus habuit. Hæc Tertulliani verba, hoc argumentum est: ex quo panem dici corpus Christi, non quia Transsubstantiatur in ipsum Christi corpus, vt pontificij contendunt, sed quia est sacramentun & figura corporis Christi, quemadmodum nos verissimè docemus, manifestum est.

Tu nouum ab aliquo magistro commentum didicisti, quo nobis fucum faceres. Tertullianum enim respondes non panem illum quem in nouissima cœna Christus fecit corpus suum figuram appellare, sed de alio quodam pane loqui, qui corporis Christi figura fuit in vetere lege. Scitè admodum, atque vt decuit non Theologum vulgarem, sed Iesuitam. Sed vbi (quæso) animus, vbi acumen, Duræ, tuum fuit, cùm hæc scriberes, quę tam palàm cum verbis ipsis pugnant? Quis enim ille panis fuit, quem corpus suum Christus fecit, & de quo dixit, Hoc est corpus meum? Nónne ille ipse panis, quem eadem nocte, qua traditus est, in manus accepit, fregit, discipulis tradidit? Et tamen hunc panem Tertullianus figuram appellauit. Aut doce vbi vnquam in vetere lege panẽ

Christus acceperit, eúmque esse suũ corpus dixerit, quod nunquam potes. Equidem non dubito, quin hæc scribentem tua te conscientia constrinxerit ac refutarit. Cùm enim ex ipsis verbis constat de eodem illo pane loquutum esse Tertullianum, quem tunc in cœna Christus accepit, tùm id ipsum ex alio etiam loco intelligi potest. Sic enim in primo libro contra Marcionem Tertullianus scribit: *Non reprobauit panem, quo ipsum corpus suum representat.* Sic vides pane non alio quidem, quàm eo quo nos vtimur in cœna celebranda, ipsum corpus Christi representari, id est, hunc panem esse (vt hîc loquitur) figuram corporis Christi. Tamen pergis aliquas interpretationis tuæ coniecturas colligere. Aliás (inquis) dixisset, non Fuisset, sed Esset. Argutè verò: quasi hoc tanti sit, aut quasi non esset facilis verborum sensus: Panis ille, quem Christus suum corpus esse dixit, non fuisset figura corporis, nisi corpus verum esset. Quod subiungis ex Tertulliano, concedo esse verissimum. Fuit enim panis in vetere lege figura corporis Christi. Sed si fuit in vetere Testamento figura, num proinde in nouo figuram minimè esse sequitur? Quod verò de vino & sanguine adducis, contra te facit. Iacobi enim de Iuda verba Tertullianus citat, *Lauabit in vino stolam suam, & in sanguine vuæ amictum suum.* Hæc ad Christum accommodat, atque hinc Christi carnem & sanguinem demonstrat: *Stola & amictus* (inquit) *caro est, vinum sanguis.* Quis negabit tibi, si id postulas, aut si valere aliquid ad causam tuam arbitraris, illum sanguinis vuæ, id est, vinum, huius vini aut sanguinem figuram fuisse? Sed hîc nouum argumentum oritur, omnium pulcherrimum, & Duræo nostro dignissimum. Si panis ac vinum (inquis) in vetere Testamento

stamento figura erant corporis ac sanguinis Christi, quis nos videt, vt huic figuræ veritas respondeat, ex pane verum corpus, & verum ex vino sanguinem confici oportere? Quod tandem huius connexi vinculum esse existimemus? Panis & vinum in vetere Testamento figuræ erant corporis ac sanguinis Christi: ergo in nouo Testamento (tu nouam legem impropriè vocas) necesse est ex pane confici verum corpus, & ex vino verum sanguinem? Id quidem sequitur, vt figuræ veritas respondeat, cùm hæc essent in vetere Testamento corporis & sanguinis Christi figuræ, vt Christus in nouo Testamento verum corpus & verum sanguinem haberet, quod Tertullianus probare voluit, & ego facilè concedo. Vt verò ex pane corpus, & vino sanguis fieret, id nulla figuræ & veritatis analogia flagitat. Si enim quia vetera Sacramenta nostrorum typi ac figuræ erant, idcirco necessarium sit, vt nostra sacramenta nullo modo figuræ sint, sed in res ipsas, quarum sunt figuræ Transsubstantientur, tum quia Diluuium, & mare rubrum, & nubes erant nostri baptismi figuræ, sequetur baptismum non esse figuram, aut symbolum, sed in ipsum Christi sanguinem conuerti. Id sanè tua hæc ratio, si haberet aliquid rationis, necessariò euinceret. Sed cùm ego tibi tam multa de Tertulliano responderim, tu mihi nunc vicissim aliquid etiam respondе. Panem in sacramento nullum esse statuis: Nam panem Transsubstantiatio extrusit. Quid ergo est quod speciem panis habet? Phantasma scilicet panis remanet, sed nullum esse panem omnino tamen certum est. Itáne tandem ais? Et non vides hoc modo Tertulliani argumentum planè euersum esse? Si enim sacramentum hoc imagi-

nem & speciem panis ostendit, sed tamen panis naturam penitus amisit: quid ni Tertulliano mox Marcion responsitarit, Ita Christum phantasma corporis habuisse, sed corporis tamen vera propriáque natura caruisse? Sic præclarè vestra Catholica transsubstantiatio cum hæretico Marcionis axiomate congruit.

DVRÆVS, Fol. 55.

Iudam (*inquit Augustinus*) adhibuit ad cõuiuium, in quo corporis & sanguinis sui figuram discipulis commendauit. *Quis hoc Catholicus negat? Aut quis non intelligit figuræ nomine sacramentum significari? Quàm verò ridiculum illud est: qui figuram siue sacramentum corporis & sanguinis sui dedit, corpus ipsum ac sanguinem non dedisse? Cùm D. Augustinus de eodem Iuda alio in loco sermonem faciens*, toleratse dicat Christum Iudam inter innocentes discipulos sumere, quod norunt Christiani pretium nostrum. Epist. 162.

WHITAKERVS.

16 In Augustino iterum coactus es, quemadmodum in Tertulliano fuisti, vetera tuorum commenta relinquere, noua excogitare. Panem & vi-
Augu. Psa. 3. num Augustinus corporis ac sanguinis Christi figuram disertè vocat. Quid dici illustrius potuit? Aut quis nobis vitio vertat, si sacramentum cum Augustino figuram appellemus? Si enim Augustinus pani & vino Eucharistico figuræ nomen rectè

rectè veréque tribuit, cur nobis non licebit in illis Christi verbis figuram statuere, & panem corporis, vinum sanguinis Christi figuram cum Augustino nuncupare? Aut ergo huius sermonis vsuram nobis concede, aut Augustinum malè loquutum esse conuince. *Sed Augustinus* (inquis) *figuræ nomine sacramentum significauit.* Etsi Christum dedisse discipulis sacramentum fateor, tamen Augustinus non sacramenti, sed figuræ vocabulum vsurpauit. Quanquam enim omne sacramentum est figura, tamen non omnes figuræ sunt sacramenta. Cùm autem nulla figura sit res ipsa, cuius est figura, (sic enim inter figurã & rem nihil interesset, & Relatorum natura ac discrimen tolleretur) panem non esse corpus Christi propriè, nec vinum sanguinem manifestum est. Iam si transsubstantiationem admittimus, nec figuram Christus, nec sacramentũ discipulis dedit. Erúntne enim Durę, illa spectra panis & vini aut figuræ, aut sacramenti nomine censenda? At inter figuram seu sacramentum, & rem ipsam cuius est figura vel sacramentum, aliqua saltem intercedere similitudo debet, quemadmodum docet Augustinus. Illa verò accidẽtia nihil habere possunt Christo simile. Ita vel corpus ipsum erit figura sui ipsius (quod tamen nimis absurdum esse natura ratióque clamat, & figura esse non potest, quæ nusquam apparet) vel nullam Christus discipulis suis figuram in illo conuiuio tradidit. Quare necesse est, vt panem ac vinum dici ab Augustino corporis & sanguinis Christi figuram fateamur. Nec tamen dedisse etiam discipulis Christum corpus & sanguinem suum negamus, & nunc etiam dare iis minimè dubitamus, qui harum rerum sacramentũ vera fide percipiunt. Quod autem Augustinus Iudam ait pretium nostrũ sumpsisse, quis vnquam

tam improbus fuit syllabarum auceps, vt id quèadmodum diceretur, non attenderit? Si enim huius pretij Iudas verè particeps fuisset, huius certè pretij beneficium nunquam amisisset. Sed pretium nostrum vocat Augustinus figuratè, quod est pretij nostri sacramentum. Sic enim in eodem loco scribit, *Et tamen primum sacramentum corporis & sanguinis sui, nondum illo excluso, communiter omnibus dedit.*

Augusti. Epi. 162.

DVRÆVS, Fol. 55.

Alium deinde Augustini locum profers: Non enim dubitauit Dominus dicere (*inquit Augustinus*) Hoc est corpus meum, cùm signum siue sacramentum daret corporis sui. *Cùm Manichæi varijs de causis vetus Testamentum reiicerent, atque inter alias illam etiam afferent, quòd sanguinem Moses animam appellasset: acutè Augustinus respondet, præceptum illud in signo positum esse, quòd sanguis nimirum, etsi propriè anima non sit, signum tamen animæ intus latentis existat: quemadmodum & ipsum corporis Christi sacramentum, quod sensibus nostris obijcitur, corpus Christi appellatur, quia corporis Christi, quod continet, signum est. Vides, quemadmodum anima sanguine continetur, ita Augustinum sacramento Christi corpus verè contineri credidisse. Illud etiã te fallit, quod Augustinus nouæ legis sacramenta, non nuda & inania signa, vt existimas, esse putauit, sed quæ res ipsas, quarum signa sunt, verè contineant.*

WHITA-

WHITAKERVS.

17 Si quando Dominus dixit, Hoc est corpus meum, signum corporis sui intellexit, quemadmodum perspicuè scribit Augustinus, tum figuratè loquutum esse Dominum constat, quod nos quia dicimus, à vobis sine causa reprehendimur. Si enim id suum corpus Dominus vocauit, quod sui corporis signum fuit, inesse in verbis Tropum nulla ratio negabit. Nunc quid Augustino respõdeas excutiamus. Rem illi cum Manichæis fuisse satis manifestum est, à quibus illa veteris Testamenti sententia, *sanguis est anima pecoris*, improbata fuit. Hanc illorum calumniam Augustinus diluit, atque hæc verba figuratè accipienda esse ostendit, vt sanguis anima dicatur, non quia ipsa anima sit, sed quia sit animæ signum. Ita enim in nouo Testamento Christum id appellasse corpus suum, quod corporis ipsius signum fuit. Nihil sanè scribi contra transsubstantiationem disertius aut luculentius potuit. Tu sanguinem dici affirmas signum intus latentis animæ, & sic sacramentum esse signum corporis Christi, quod verè sacramẽto cõtinetur. Num verò pecoris sanguinem comedi vetuit Dominus, dum in illo sanguine anima lateret? Nequaquam certè, nisi in bestiæ mactatæ sanguine aliquam latére occultam animam existimas. Effundi autem in terram sanguinem Dominus iussit, quia est anima pecoris: at in sanguine effuso nulla anima includi aut latére potest: quare hic sanguis pecoris, de quo Dominus hanc legem tulit, non potest esse latentis in eo animæ signum, cùm animam prorsus nullam habeat. Siccine verò ineptum ac imperitum fuisse Augustinum censes, quem tamen acutè

August. cõtra Adimant. ca. 12.

respondisse dicis, vt sanguinem pecoris in vasculo inclusum quandã continere latentem animam existimaret? Sic ista vides in tuum caput reuolui. Anima nulla latet in sanguine pecoris effuso, ac proinde nullum in sacramento corpus continetur: Sanguis est signum animæ, quæ in eo minimè latet, ergo sacramentum est signũ corporis Christi, quod in eo tamen minimè continetur. Atque vt latêre quandam animam fingamus, cuius signũ sanguis sit, tamen in istam animam transsubstantiari sanguinem nequaquam affirmabis. At in sacramento non modò latêre Christi corpus, sed ipsum sacramentum in corpus Christi transsubstantiari statuis. Ita nihil in responsione tua cohæret. Quodnam autem illud sacramentum est, quod sensibus obiectum esse dicis? Si panem & vinum intelligis transsubstantiationem tollis. Si tuas in aere suspensas, atque ab omni materia abstractas harum rerum imagines, nihil fingi putidius aut peruersius potest. Sacramentum enim non est instar spectri, in quo nihil solidi subsit, sed naturam quandam & materiam habere debet. Quòd autem me existimare dicis sacramenta noui Testamenti esse nuda signa, nimis ieiunum est. Neque enim qui transsubstãtiationem non agnoscit, noui Testamenti sacramenta nuda facit, nisi etiam non tãtùm in cœna, sed in baptismo etiam & reliquis illis vestris noui Testamenti commentitiis sacramentis transsubstantiationem inesse arbitraris. At hæc ipsa inanissima transsubstantiatio, non modò nudum, sed planè nullum relinquit sacramentum.

DVRÆVS, Fol. 57.

Illud iam sequitur, quod de flagitio ex Augustini li-

ni libris de doctrina Christiana affers, li. 3. cap. 16. Si (*inquit Augustinus*) flagitium & facinus videtur iubere, aut beneficentiam vetare, figurata est loquutio. Nisi manducaueritis carnem filii hominis, & sanguinem biberitis, &c. *Equidem hîc verba Augustini agnosco, à quorum te sensu longissimè video aberrare, quem tamen ex Augustino discere potuisti in comment. in Psal. 98.* Putauerunt quòd præcisurus esset Dominus particulas quasdã de corpore suo, &c. *Et tract. 27. in Ioan.* Carnem sic intellexerunt, quo modo in cadauere dilaniatur. *Hoc verò immane facinus esse quis negat? In his verbis, Nisi manducaueritis carnem filij hominis, & biberitis eius sanguinem, non habebitis vitam in vobis, tropum in carne & sanguine Caluiniani constituunt. Non carnem Christi manducare, sed laceram ac discerptam (vt Capernaitæ intelligebant) manducare flagitium Augustinus putauit. Integram enim carnem Christi sumere non magis Christiano homini flagitium est, quàm beatæ virgini fuit eam integram concipere, & in vtero suo alere. Et ex Augustino constat tam verè Christianos sanguinem Christi sumere, quàm veterum sacrificiorum sanguinem bibere erat prohibitum. Vide August. q. 57. in Leuiticum.*

WHITAKERVS.

18 Illa Christi verba, Nisi manducaueritis carnem filii hominis, & sanguinem eius biberitis, non habetis vitam in vobis, figuratè intelligenda esse tradit Augustinus, quandoquidem facinus & flagitium præcipere videantur. Ex quo facilè in- August. de doct. Christ. lib. 3. cap. 16.

telligimus Augustinum nunquam sensisse Christi carnem aliter, quàm fide ac spirituali modo sumi, cùm & in verbis figuram inesse palàm scribat, & sine figura facinus horrendum præcipi confirmet. Tu verò nec figuram agnoscis in præcepto, nec flagitium esse arbitraris Christi carnem quotidie dentibus tuis conficere, atque in ventriculum traiicere, & tamen nihil te ab Augustini sensu putas aberrare. Sed quis non videt transubstantiatione pontificia non modò figuram excludi, sed illud etiam admitti, quod tanquam flagitium Augustinus auersatur? Respondes non sic comedi carnem Christi, vt particulæ quædam de corpore Christi præcidãtur, quemadmodum Capernaitæ somniabant. Non enim carnem Christi manducare, sed laceram ac discerptam manducare flagitium putauit Augustinus. De flagitio aliquid respondes, de figura omnino taces. At Augustinus in illis verbis figuram constituit, quæ nulla prorsus esse potuit, si carnem Christi vel totam, vel in partes minutas concisam sumeremus. Quando ergo hanc *figuratam* esse *loquutionem* affirmat, nullum locum vel Capernaiticæ, vel vestræ opinioni relinquit, quæ planè nihil à Capernaitica differt. Et si immane facinus esset vt tu fateris, particulas de Christi corpore præcidere, nónne multò immanius ac truculentius esse meritò iudicemus totum Christum vno morsu deuorare? Vtrum enim ferum magis & flagitiosum est, Christi carnem particulatim exedere, an repentè totam in fauces demittere, nec satis præmansam deglutire? Si ergo illi sunt immanes, qui Christum volunt membratim depascere, multò maior illorum immanitas censenda est, qui membra pariter vniuersa eodem momento consumunt.

sumunt. Et quidem inter Capernaitas & Pontificios hoc tantùm interest, quòd illi partes aliquas præcidẽdas putabãt, hi nihil omnino præcidunt, sed totũ voracissimè in os ventrémque iniiciunt. Verùm Augustinus quemadmodum Christi caro comedenda sit, ostendit, quando quid hac figurata loquutione præcipiatur exponit, nempe *passioni Domini esse communicandum, & suauiter atque vtiliter recolendum, quòd pro nobis caro eius crucifixa est.* Ita Christi carnem edere, Augustino interprete, est Christi passioni communicare, eiúsque carnem pro nobis in pretium nostræ redemptionis datam fide accipere. Sic enim Augustinus, *Non hoc corpus quod videtis, manducaturi estis, nec bibituri illum sanguinem, quem fusuri sunt, qui me crucifigent: sacramentum aliquod commendaui vobis, spiritualiter intellectum viuificabit vos.* Et alibi, *Christum fas vorari dentibus non est.* Et rursum, *quid paras dentem & ventrem? Crede & manducasti.* Et in alio loco, *Credere in eum, hoc est manducare panem viuum: qui credit manducat, inuisibiliter saginatur, quia inuisibiliter renascitur.* Est enim (vt alibi scribit) *non ventris, sed mentis cibus, ad cuius manducationem qui inuitantur, non ventrem, sed mentem parare iubentur.* Sic Chrysostomus, *Carnale est* (inquit) *dubitare, quomodo nobis Christus carnem suam ad manducandum dare possit, cum hoc sit mysticè, & spiritualiter intelligendum.* Quemadmodum autem olim ista Augustini verba, de quibus nunc contendimus, antiqui authores acceperint, ex Bertramo intelligi potest, cuius liber extat de corpore & sanguine Christi doctus inprimis ac pius: *Cernimus* (inquit) *quod Augustinus mysteria corporis ac sanguinis Christi sub figura dicit à fidelibus celebrari. Nã carnẽ illius,*

Augustin. in Psal. 98.

De consecr. dist. 2. c. Verum.

Tractat. in Ioan 25.

Tractat. 26. in Ioan.

Chrysost. hom. 46. in Ioan.

Bertramus.

sanguinémque eius sumere carnaliter, non religionis esse dicit, sed facinoris. Iam ergo si quando Christus ait, Nisi carnem meam ederitis, & sanguinem biberitis, non habebitis vitam, figuratè loquutus est, quíque aliter loquutum illum esse intelligit, flagitium ab eo præcipi statuit, hinc & Christi corpus carnaliter nequaquam comedi, & transsubstantiationem horrẽdi facinoris ac flagitii ream esse constat. Quod autem subiungis Christiano homini non magis flagitium esse integram Christi carnẽ comedere, quàm virgini beatæ fuit eam integram concipere atque alere, omnem profectò opinionem superat. Perinde est enim ac si dicas, flagitium non est infantem concipere ac parere: ergo eundem in lucem editum deuorare flagitium non est. O te nobilem transsubstantiationis patronum, cui nihilò magis flagitiosum videtur hominem deuorare, quàm hominem generare. Illud verò quòd Caluinianos ais Tropum in carne & sanguine constituere, falsum est, quemadmodum tu ipse quidem nosti, si Caluini libros vel leuiter inspexisti. Veram enim carnem & verum sanguinem, non vt tu ais, figuram tantùm istarum rerũ à nobis percipi minimè dubitamus. Postremò, quod ex Augustino affers, Christi sanguinem ab omni populo Christiano bibi, libentissimè concedo. Sed bibi interim Christi sanguis sine transsubstantiatione potest.

DVRÆVS, Fol. 58. 59.

Venio ad Theodoretum: Symbola (*inquit*) mystica non amittunt propriam naturam. *Quid apertius dici potuit quàm quod à Theodoreto pro nostra*

pro nostra sententia scriptũ est, corpus ac sanguinem Christi sub panis ac vini symbolis contineri? Eranistes. Sed quid facta sanctificatione reputas? *Orthodoxus.* Corpus & sanguis Christi. Et creduntur esse quæ dicuntur, & tanquam talia adorantur. *Sed transsubstantiationem tibi Theodoretus negare videtur. Hæreticos eo loco refellit, qui humanam Christi naturam, in diuinam prorsus fuisse mutatam docebant. Et Eucharistiæ exemplo vtebantur. Quibus Theodoretus respondet non ita elementa in Christi corpus & sanguinem abysse, vt non retineat naturales proprietates. Apud Theodoretum naturæ nomine naturales proprietates rei intelligi debent. Si transsubstantiationem Ecclesia tum non credidisset, nec Eutychiani rem tam manifestè falsam pro argumento attulissent, neque Theodoretus respondisset sanctificari panem & vinum in carnem & sanguinem Christi, atque μεταστοιχειῶσθαι, id est, transsubstantiari.*

WHITAKERVS.

19 Theodoritum habes acerrimum in causa aduersarium, quem aut omnino reiicias, aut mox succumbas oportet. Sic enim palàm huius scripta transsubstantiationi pontificiæ infesta sunt, vt si transsubstantiationem consultò oppugnare statuisset, nunquam tamen insulsum commentum grauiùs affligere & conuellere potuisset. Obieci Campiano breuem ex hoc Patre sententiam, in qua affirmat, *Symbola mystica post sanctificationem non amittere propriam naturam*, quæ transTheodorit. dialog. 2.

substantiationem omnem necessariò euertit. Si enim panis ac vinum naturam propriam retinent, & si in sua propriaque natura persistũt, quo modo tandem in corpus & sanguinem Christi transubstantiantur? Rem fuisse dicis Theodorito cum Eutychianis, qui humanam Christi naturam dicebant sic in diuinam prorsus abiisse, vt naturales humani corporis proprietates amiserit. Agnosco: & cùm illorum Patronus Eranistes à natura sacramentorum argumẽtum sumeret, id ipsum à Theodorito in hæreticos acutissimè retortũ video. Huius autem argumẽtationis hic exitus est, vt quemadmodum panis mysticus post sanctificationem remanet quidem panis, & naturam pristinam retinet, etiamsi nactus est conditionem meliorem: ita Christi corpus post gloriam ac resurrectionẽ maneat corpus humanum, quantumuis ad statũ gloriæ excellentissimum ascenderit. Naturæ nomine naturales rei proprietates significari respondes, quod quidem satis ad te refellendum valet. Si enim rei proprietates naturales maneant, rẽ ipsam manere constat. Propria enim adiuncta nunquam possunt à suis subiectis diuelli. Sed tu proprietates intelligis à re ipsa ac substantia secretas, quales in rerum natura nullæ possunt reperiri. Et quidem si quid eiusmodi in Ecclesia illo tempore receptum fuisset, Theodorito hæreticus mox respondisset, Quemadmodum panis post sanctificationem naturales proprietates panis, non naturam ipsam retinet, sic Christum post ascensionem proprietates istas corporis, sed non verum tamen corpus habuisse. Sic semper sunt responsiones tuæ ad hæreticarum partium, quàm Catholicæ religionis defensionem propensiores. Tuas verò has naturales proprietates à sua substantia abstractas & seiunctas nunquam aut Theodoritus, aut quisquam pater

pater Catholicus agnouit, & ipse mox proximis verbis Theodoritus euertit. Sic enim statim scribit, μένει γὰρ ἐπὶ τῆς μυστικῆς ἀναφορᾶς, οὐ τοῦ σχήματος καὶ τοῦ εἴδους. Si ergo panis mysticus non tantùm in figura sua ac specie, sed etiam in substantia priore remanet, quid nobis proprietates & qualitates, nescio quas, commemoras: cùm se naturæ nomine Theodoritus non modò istas qualitates, sed ipsam inprimis substantiam intelligere testetur? Et tamen ais nihil dici apertiùs potuisse, quàm quod à Theodorito pro vestra sententia scriptum sit, *Corpus & sanguinem Christi sub panis & vini symbolis contineri.* At hoc nusquam scripsit Theodoritus. Profer enim, si potes, aliquem ex omni Theodorito locum, in quo sub panis vinique symbolis corpus ac sanguinem Christi contineri scribat. Nam quòd ait, *Symbola post sanctificationem esse corpus & sanguinem Christi, ac credi quæ dicuntur, & tanquam talia adorari*, ineptus es si id de tua Transubstantiatione intelligi suspicaris. Fatetur quidem donum in altari positum post sanctificationem esse corpus & sanguinem Christi, nimirum sacramentaliter: & quanquam hæc symbola naturam propriam & priorem substantiam integram retinent, credi tamen esse quæ dicuntur, & adorari tanquam ea, quæ creduntur. Si verò corpus & sanguis Christi omnem symbolorum naturam ac substantiam penitus sustulisset, & corporea quadam ac reali præsentia adesset, tum hic honor non symbolis conueniret, sed ad ipsum corpus Christi pertineret. Sunt quidem symbola sacramentaliter idipsum, quod creduntur, & summo honore ac religione tractari sumique debent, cùm sint Dominici corporis ac sanguinis sacramenta: sed tamen nunquam propriam naturam mutant, aut in corpus & sanguinem

Christi conuertuntur. Chrysostomus de mystico pane scribit apertissimè, *Dignus habitus est Dominici corporis appellatione, etiamsi natura panis in illo remanserit.* Id te etiam alio in loco Theodoritus docebit. Sic enim in primo Dialogo habet: *Symbola quæ videntur corporis & sanguinis sui appellatione honorauit, non naturam mutãs, sed naturæ gratiam addens*: atque eò illa Theodoriti disputatio spectat, vt quàm verè panis substantia in Eucharistia manet, tam verè corporis substantiã in Christo remanere confirmet. Aut ergo panis substantiam in sacramento saluam esse concede, aut palàm Christi corpus euerte. Si verò Eutyches aut quisquam alius tam delirus hæreticus symbola in res ipsas mutari credidisset, idné quicquam ad pũtificiam hanc Transsubstantiationem nobis probandam valere debuisset? Quid si enim hæretici insaniunt? ergo Transsubstantiationem vetus Ecclesia approbauit? Quid dici futilius potuit, præsertim cùm hoc Eutychianum λῆμμα tanquam insulsum mox Theodoritus repellat atque respuat? Sed hoc contendit Eranistes, quemadmodum symbolum mutat appellationem, & corpus Christi vocatur, sic Christum non hominem dici, sed Deum oportere. μεταστοιχεῖσθαι autem panem & vinũ quo tãdem in loco scripsit Theodoritus? Nam hîc nusquam illud vocabulum reperio.

Chrysost. ad Cæsarium.

Theodor. dial. 1. ἄτρεπτος.

DVRÆVS, Fol. 60.

Theodoretum Macarius sequitur. In Ecclesia offertur panis & vinum ἀντίτυπα, *id est* anti typa atque exẽplaria carnis & sanguinis Christi. *Antitypon non idem est, quod figura vel τύπος, sed*

sed id quod in figuræ locum substituitur. 1. *Pet.* 3. *Sic Patres hoc nomine vsi sunt, vt nobis in nouo Testamento corpus & sanguinem Christi dari ostendant, tãquam ἀντίτυπα pro typis illis, quibus in veteri testamento adumbrabantur: eóque libentiùs hoc nomine vsi sunt, quòd etsi corpus & sanguinem Christi verissimè in sacramento habemus, tamen tectum & velatum. Damascenus ait,* Non est τύπος panis & vinum corporis & sanguinis Christi (*absit enim hoc*) sed est ipsum corpus Domini deificatum. *Et Cyrillus Hierosol. catech.* 4, ἐν τύπῳ τῷ ἄρτῳ datur nobis corpus. *hoc est enim habere nos ἀντίτυπα corpus nempe & sanguinẽ Christi panis vinique τύπῳ velata. Imò & Macarius mox addidit,* Qui sumuntur ἐκ τοῦ φαινομένου ἄρτου, *id est*, ex eo qui apparet panis.

WHITAKERVS.

20 Transsubstantiationem vestram Macarius monachus planissimè refellit his verbis, in quibus diluendis admodum ac frustra desudas. Si sunt enim panis & vinum ἀντίτυπα, quemadmodum scribit Macarius, hoc est rerum aliarum exemplaria, tum certè res ipsæ, quarum exemplaria sunt, esse nequeunt. Quid tu nunc excogitare potes, quod illustrissimam huius testimonii lucem obscuret? *Antitypon* (inquis) *non est τύπος, sed id quod in figuræ locum substituitur.* Substitui quidem nonnunquam in τύπου locum ἀντίτυπον fateor: sed tamen ἀντίτυπον nihilò magis res ipsa est, cuius ἀντίτυπον vocatur, quàm τύπος fuit. Ista enim nomina non re diuersa sunt, sed ratione. Nam ἀντίτυπον alteri τύπῳ respondet, & verbum hoc vtrumque

Macar. homil. 27.

non rem ipsam, sed rei figuram atque exemplar significat. Id ex eo loco Petri, quem adducis, discere potuisti. Baptismum enim Petrus aquæ diluuij ἀντίτυπον esse dicit, & tamen non modò illa aqua, sed baptismus etiam figura est, nisi etiam aliquam fortè in baptismo Transsubstantiationem fingis. Ille prior τύπος Ecclesiæ liberationem adumbrauit, sic quoque hic alter τύπος ille per omnia similis & verè ἀντίτυπος eãdem Ecclesiæ liberationem ac sanctificationem significat. Nec semper substituitur in τύπος locum ἀντίτυπον. Quãdo enim tabernaculum Apostolus cælorum ἀντίτυπον appellat, quis non videt ἀντίτυπον pro typo sumi? Sic Nazianzenus Abrahami sacrificium ἀντίτυπον illius magni vocat. Denique quotiescunque hoc verbum legitur, non rem sed rei exemplar indicat. Cùm ergo ἀντίτυπα ipsum corpus & sanguinem Christi interpretaris, nec mentem authoris, nec vocabuli vim intelligis. Sed te Macarius ipse palàm refutabit. Panem enim & vinum ἀντίτυπα appellat non alterius typi, sed carnis & sanguinis Christi. Si verò panis & vinum sunt caro & sanguis Christi, non possunt eiusdem carnis ac sanguinis ἀντίτυπα nominari. Non quòd de corpore tecto & velato subiungis, dic verò, num antitypo corpus tegitur & velatur? Id fieri non potest, cùm ἀντίτυπον, vt tu vis, sit ipsum corpus & sanguis. Idem autem non potest eodem tegi ac velari. Sic cùm ἀντίτυπα dicuntur carnis & sanguinis, necessariò efficitur non esse ipsam carnem & sanguinem. Et hoc nomine sæpe quidem appellantur. Basilius panem vocat ἀντίτυπον corporis Christi, idque post consecrationem, quemadmodum ex ipsa liturgia constat: quo magis ineptus Damascenus fuit, qui sic dici quidē à Basilio, sed tamen ante consecrationem scribit: quasi ante

1. Pet. 3. 21.

Heb. 9. 24.

Basil. in liturg.

ante consecrationem aliquid omnino à pane communi differat. Sic Nazianzenus de sorore Gorgonia, *Si quid* (inquit) τῶν ἀντιτύπων *honorãdi corporis aut sanguinis manus collegerat*. Et Theodoritus, *Diuina mysteria sunt ἀντίτυπα veri corporis*. Sed panem & vinum ἀντίτυπον quidem dici fateris, τύπον ἀσύγχυτος. verò nullo modo dicendum esse contendis, atque id tanquam nefandum auersaris, In quo te Damascenus tuus mirificè fefellit. Si enim panem & vinum non tantùm ἀντίτυπα, sed τύπους etiam à Patribus appellari ignoras, nihil legisti. Vbique enim Patres de cœna loquentes & hoc & illo nomine promiscuè vtuntur. Sic Theodoritus, *Cuius existimas Symbolum & τύπον sanctissimum cibum?* Sic Nazianzenus *Accedimus, ad sacram mensam,* ἄλρατος *& τύπους nostræ salutis*. Sic Chrysostomus, *Hoc sacrificium illius τύπος est*. Quid plura desideras? Nonné etiam ipse tuus Hierosolymitanus Cyrillus dari nobis Christi corpus affirmat, ἐν τύπῳ panis? Est ergo panis τύπος corporis Christi. Non enim de accidentium inani specie, sed de sacramento loquitur, in quo nobis verum Christi corpus præbetur, φαινόμενος autem ἄρτος apud Macarium non panis vacuam similitudinem, sed verum panem omnium præsentiem oculis subiectũ significat. Et qui ex illo, quem aspiciunt, pane sumunt, illi carnem Christi comedunt, sed πνευματικῶς, vt ipse Macarius scribit, id est, *Spiritualiter*. Si verò panis in carnem Christi conuersus ac trãssubstantiatus esset, vt nihil præter panis vmbram remaneret, tum Christi carnem non πνευματικῶς, sed σωματικῶς comedi necessariò sequeretur. Sic quicquid apprehendis, mox tibi è manibus extorquetur.

Nazianzenus in Epitaph. Cæsarij.

Theodo. in dial.

Theodo. in dial.

Nazianz. ad ciues Nazianzi.

Chrysost. ad heb. hom. 17.

DVRÆVS, Fol.61.

Nullam (*ais*) in hoc iudicio antiquitatem refugio, nullum concilium, nullum patrem, nullum omnino synceræ vetustatis monimentum, *Quum vnico contentus sis, agam tecum liberaliùs. Primùm verò Ignatium proferam.* Eucharistias (*inquit*) & oblationes non admittunt, quum non confiteantur Eucharistiam esse carnem seruatoris nostri Iesu Christi, quæ pro peccatis nostris passa est, quam Pater sua benignitate suscitauit. *Theodoret. Dial. 3. ex Epist. Ignatij ad Smyr.*

WHITAKERVS.

21 Si vel vnum potes synceræ antiquitatis proferre monumentum, Duræe, ex quo panem mutari atque in Christi carnem Transsubstantiari liqueat, concedã in causa tibi non inuitus. Sin nulla sunt vel scripturæ, vel piæ puræque vetustatis testimonia, quibus Transsubstantiatio pontificia confirmetur, non possum tuis lenociniis induci, vt de suscepta sententia decedam. Acturum te mecum liberaliter profiteris, & verbis quidem nimiùm es profusus, re autem in summa inopia atque egestate versaris. Hæc enim quæ profers, vanæ ostentationis indicia sunt, non veræ liberalitatis argumenta. Et primùm Ignatius Eucharistiam seruatoris nostri carnem appellat, non quòd sacramenti vim ac naturam amiserit, atque in carnis substantiam abierit, sed quia est carnis Christi symbolum, quo Christi vera caro demonstratur. Patres

Patres enim ex Eucharistia, quæ est corporis Christi sacramentum, veritatem illius corporis contra hæreticos docebant ac defendebant, quemadmodum suprà etiam de Tertulliano accepimus. Itaque hæretici Eucharistiam esse carnem Seruatoris, hoc est, veræ carnis sacramentum negabant, cùm Christum non reuera, sed tantùm imagine atque opinione carnem habuisse affirmarent. Citauit hanc Theodoritus ex Ignatii ad Smyrnenses epistola sententiam, quæ tamẽ in illa epistola, quæ nunc in Ignatio scripta vulgò legitur ad Smyrnẽses, nusquam reperitur.

DVRÆVS, Fol.61.

Iustinus Martyr Apol.2. Quemadmodum per verbum Dei incarnatus est Iesus Christus Saluator noster, & carnem & sanguinem pro nostra salute assumpsit, ita quoque per preces verbi illius, cibum, ex quo sanguis & caro nostra per imitationem aluntur, cùm benedictus fuerit, Iesu ipsius incarnati carnem & sanguinem didicimus esse.

WHITAKERVS.

22 De hoc loco Iustini nonnulla iam priùs diximus. Scribit Iustinus τὴν δι' εὐχαριστηθέντος τροφὴν esse carnem & sanguinẽ Christi incarnati, quemadmodum Christus per verbum Dei incarnatus est. Quod quidem de Transsubstantiatione intelligi nullo modo debet. Quando enim Christus Seruator carnem nostram assumpsit, non est in carnem

nostram mutatus ac transsubstantiatus: sic neque cibus iste quãdo precibus & gratiarum actione fit caro Christi, in ipsam tamen Christi carnem conuertitur. Est ergo caro Christi, id est carnis Christi symbolum ac sacramẽtum, in quo caro Seruatoris à fideli populo percipitur. Panis enim & vini naturam remanere ex eo constat, quòd hoc cibo carnem ac sanguinem nostrum per immutationem nutriti Iustinus scribit, idque etiam post ipsam benedictionem, seu gratiarum actionem. Nam à te locus hic omnis admodum peruersè & perturbatè positus est. Si ergo cibus iste gratiarum actione consecratus carnes nostras & sanguinem nutrit, quemadmodum disertè Iustinus affirmat, tum naturam suam retinet, & nulla transsubstantiatione mutatur.

DVRÆVS, Fol. 61.

Irenæus libro 5. contra hæres. Quãdo & mixtus calix, & fractus panis percipit verbũ Dei, fit Eucharistia corporis & sanguinis Christi, ex quibus augetur & consistit nostræ carnis substantia.

WHITAKERVS.

23 Quodnam illud corpus est, Durçe, & quis ille sanguis Christi, ex quo nostræ carnis substantia consistit & augetur? An nostra caro reuera Christi corpore ac sanguine nutritur, atque hoc cibo reficitur, alitur, sustẽtatur? Id si dixeris, Christi carnem cum nostra cõmisceri cõcesseris, quod valdè impium est, & plus quàm hæreticum. Quare nega,

nega, si potes, de pane & vino loquutum esse Irenæum, quæ cùm sint corpus & sanguis Christi μυστικῶς, carnis etiam nostræ substantiam alunt.

DVRÆVS, Fol. 61.

Tertullianus de resurrectione: Caro corpore & sanguine Christi vescitur, vt & anima Deo saginetur.

WHITAKERVS.

24 Siccine es à vero iudicio auersus, vt quid sibi Tertullianus velit non attendas? Dic enim, obsecro: nostra caro Christi corpore ac sanguine vescitur, vt reliquis cibis? Si affirmas, tum Christi corpus cum nostro in vna eadémque hypostasi coniungitur. Cibus enim in eius rei, quam alit, hypostasim transit. Si verò nostra & Christi hypostasis vna atque eadem est, præclarè quidem nobiscum actum erit. Sin hæc absurda sunt, ergo de sacramento corporis & sanguinis Christi sensisse Tertullianum confitere.

DVRÆVS, Fol. 61.

Origenes homil. 5. in diuers. loco: Quando sanctum cibum illúdque incorruptum accipis epulum, quando vitæ pane & poculo fruens manducas & bibis corpus & sanguinem Domini, tunc Dominus sub tectum tuum ingreditur.

WHITAKERVS.

25 Quid hîc Duræe, potissimùm vrges? Epulum hoc sanctum & incorruptum esse fatemur: sed nihil hoc ad Transsubstãtiationem valet. Corpus & sanguinem Christi à nobis mãducari ac bibi concedimus: quis id sine transsubstantiatione fieri posse dubitat? Credere enim in Christum, est Christum manducare, si credimus Augustino. Credunt autem in Christum multi, qui nunquam ad cœnam accesserunt: sic Christum & in cœna, & extra cœnam fide accipimus, vt transsubstãtiationem omnino nullam desideremus. Ingredi autem Dominum sub tectum nostrum, quando sacramẽtum percipimus, non negamus: at hic ingressus nullam Transsubstantiationem postulat. Nam si Christum diligimus, eiusque sermonẽ seruamus, pater & filius ad nos venient, & nobiscum manebunt. Et ipse Origenes multis modis ingredi Dominum sub tectum nostrum scribit, si Euangelio credimus, si pium ministrum recipimus, si pauperes hospitio excipimus. Quare ista nihil transsubstantiationem tuam subleuant.

DVRÆVS, Fol. 61.

Panis ille quem Dominus discipulis dedit non effigie, sed natura mutatus omnipotentis verbo Dei factus est caro. *Cypr. de Cœna Domini.*

WHITAKERVS.

26 Quid mihi suprà responderis, nisi valdè obliuiosus es, meministi: cùm tibi Theodoritũ obiicerem, qui panem negauit propriam naturam amittere. Naturæ nomine non substãtiam, sed qualitates & proprietates significari dixisti. Patere nunc vt tibi similiter respondeam, sed multò verius, naturæ vocabulo non ipsam panis substantiã, sed proprietatem ac conditionem declarari, quæ iam longè sublimior ac præstantior euasit, quàm priùs fuerit. Cùm enim antè esset panis cibari° ad vsum communem factus & paratus, nunc nouam naturam ac conditionem nactus est, vt sit mysterium & sacramentum Christi: atque hoc Dei omnipotentis verbo, qui solus potuit cõmuni creaturæ vim & naturam sacramenti impartire.

DVRÆVS, Fol. 62.

Hilarius lib. 8. de Trinit. Ipse ait, Caro mea verè est esca, & sanguis meus verè est potus. Qui edit carnem meam, & bibit sanguinem meum, in me manet, & ego in eo. De veritate enim carnis & sanguinis non est relictus ambigendi locus. Nunc enim & ipsius Domini professione & fide nostra verè caro est, & verus sanguis est, & hæc accepta atque hausta id efficiunt, vt nos in Christo, & Christus in nobis sit.

WHITAKERVS.

27 Hilarii verba agnosco, & piam sententiam probo: de Transsubstantiatione verò tua nihil audio. Num enim panem ac vinum in corpus & san-

guinem Christi transſubſtantiari, aut Christi carnem ac ſanguinem ore noſtro propriè percipi vel hîc, vel vſquam ſcripſit Hilarius? Nihil certè minùs: nec illi vnquam tam impia atque abſurda cogitatio in mentem venit. Sacramentum hoc eſſe carnem & ſanguinem Domini confitemur. Neque enim ſacramentum à reipſa, cuius eſt ſacramẽtum, ſeparamus: aut è cœna inane ſymbolum ſignúmque facimus. Quare cùm panis & vinum ſint corporis & ſanguinis dominici ſacramenta, non minùs ipſam Domini carnem & ſanguinem à nobis fide accipi atque hauriri, quàm harum rerũ ſacramentum ore noſtro ſumi ac comedi dubitamus. Denique cùm Chriſti veram carnẽ verúmque ſanguinem in cœna percipimus, & corporis Chriſti veritatem confirmamus, de qua Hilarius ſermonem inſtituit, & in vnum cũ Chriſto corpus coaleſcimus, vt ſit in nobis Chriſtus, & nos in Chriſto maneamus.

DVRÆVS, Fol. 62.

Baſil. in regul. breuior. quæſt. 172. Fidem facit verba Domini, qui dixit, Hoc eſt corpus meũ, quod pro vobis datur.

WHITAKERVS.

28 Qui veniũt ad cœnam, ii ſecum timorem, & religionem, & veram pietatem adferre debent, quandoquidem illis Dominus corpus ſuum proponit, & qui indignè ad hanc menſam accedunt, dominici corporis rei fiunt. Chriſtus enim teſtatus

tus eſt, hoc eſſe corpus ſuum. Sed quid quæſo, iſta ad Tranſſubſtantiationem tuam pertinent?

DVRÆVS, Fol. 62.

Gregorius Nyſſenus in Catechetico: Quærebatur quomodo illud vnũ corpus Chriſti omnem hominum in quibus fides eſt, naturam viuificaret, & in omnes ita diſtribueretur, vt nullam diminutionem ſubiret. *Et paulò pòſt*, Corpus propterea quòd Deus verbum in illo habitauit, diuinam obtinuit dignitatem: quãobrem rectè nunc etiam Dei verbo ſanctificatum panẽ in Dei verbi corpus credimus commutari, &c.

WHITAKERVS.

29 Vt de Nyſſeni huius authoritate nihil detrahã, quid potes in his eius verbis reperire, quod nos non magnopere probemus? Diſtribui corpus Chriſti in omnes fideles, nec tamen diminui cõcedimus. Nam nullæ de corpore hoc particulæ decedunt, & fides Chriſti corpus non arrodit, ſed ſpiritualiter integrum atque illæſum ſumit. Quorſum autem attinebat quærere, quẽadmodum fieri poſſet, vt Chriſti corpus in omnes pios diſtributum nullam diminutionem pateretur, ſi de Tranſſubſtantiatione apud Chriſtianos opinio inualuiſſet? Nam tranſſubſtantiatio non modò non minuit corpus Chriſti, ſed mirificam etiam atque incredibilem acceſſionem nouorum corporum affert.

Panem verò sanctificatum in Christi corpus commutari, quis negat? Sed hæc non substantialis est & naturalis, sed sacramentalis mutatio. Sic enim in eodem libro Nicenus aquam baptismi, sic lapides altaris, sic ipsum sacerdotem mutari scribit, vt quæ res priùs erant vulgares, sanctificatione quadam in diuiniorem statum commutentur? Sic autem panis in Dei verbi corpus mutatur, quemadmodum Dei verbi corpus in diuinam substantiam conuertitur, quod sine Transsubstantiatione fieri manifestum est. Sicut ergo Deus in Christi corpore habitauit, vt nulla Transsubstantiatio sequeretur, sic istum panem Dei verbū sanctificauit vt tamen interim nulla panis in Dei verbum conuersio ac transsubstantiatio fieret.

DVRÆVS, Fol. 62.

Cyrillus Hierosolymit, Cateches. mystag. 4. Cùm Christus ipse de pane pronuntiauerit, & dixerit, hoc est corpus meum, quis audebit de mysterio ambigere? Aquam olim conuertit in vinum in Cana Galilææ, & eum parùm dignum existimabimus, cui credamus, quòd vinum in sanguinem mutet.

WHITAKERVS.

30 Qui de mysterio ambigit, profanus est & perfidus, cùm Christus apertè dixerit, *Hoc est corpus meum*, id est mysterium ac sacramentū corporis mei. Ad tuam quidem causam multò accommodatius

modatius fuisset, si isto modo potius scripsisset, Cùm Christus de pane pronunciauerit, hoc est corpus meum, quis audebit de Transsubstantiatione ambigere? Sed hunc Transsubstantiationis partum Ecclesia tua nondum ediderat. Mutari verò vinum in Christi sanguinem credimus: sed iista mutatio nullam arguit Transsubstantiationem. Non enim omnis mutatio est transsubstantiatio. Mutantur symbola quia sunt corporis & sanguinis Christi sacramenta, nec iis vtendum nunc est, ὡς ψιλοῖς, *vt nudis*, quemadmodum ipse Cyrillus loquitur, & quia cum his sacramentis corpus ipsum & sanguinem Christi percipimus. Nam hæc mutatio spiritus sanctificatione continetur, quemadmodum scribit in 5. Catech. myst. Cyrillus, *Quicquid Spiritus sanctus attigerit,* τοῦτο ἡγίασται καὶ μεταβέβληται, *Hoc* (inquit) *sanctificatum & mutatum est.* Si enim hæc vini mutatio talis esset, qualis illa aquæ fuit, tum hæc non minùs quàm illa in sensus ipsos incurreret. Non enim hanc mutationem illi similem esse Cyrillus affirmat, sed quia aquam verè potuit in vinum conuertere, quin vinum possit in sanguinem suum, id est, verum sanguinis sacramentum mutare, non est dubitandum.

DVRÆVS, Fol. 62.

Ambros. lib. 4. de sacrament. c. 4. & 5. & de iis qui myster. initiantur c. 9. Si tanta vis in sermone Domini Iesu, vt incipiāt esse, quæ non erant, quanto magis operatorius est vt sint, quæ erant, & in aliud commutentur? Non erat corpus Christi ante consecrationem, sed

post consecrationem dico tibi, quia iam corpus est Christi. Ergo didicisti quòd ex pane corpus Christi fiat, & quòd vinum & aqua in calicem immittitur, sed fit sanguis consecratione verbi cælestis.

WHITAKERVS.

31 In his Ambrosij verbis nullum tibi ad transsubstantiationem tuam præsidium positum est. Quis enim non fatetur & Christi sermonem *operatorium* esse, & panem post consecrationẽ Christi corpus fieri? Verùm hoc transsubstantiationem nihil iuuat, quam tu dum ornare ac tueri conaris, miserrimè frigêre pateris. Panis in aliud commutatur, atque ex pane fit Christi corpus sermone Christi efficace: sed tamen panis in corpus Christi minimè transsubstantiatur. Fit autem vi dominici sermonis ac consecrationis ex communi pane sacramentum, quod & dicitur, & est suo modo Christi corpus. Nam Transsubstantiationem omnem hæc ipsa verba euertunt. Si enim post consecrationem sunt, quæ erant, vt ipse testatur Ambrosius, nulla hîc rerũ ac naturarum propria transsubstantiatio fuit. Quod enim transsubstantiatur, non est, quod antè fuit, sed in aliam naturam & substantiam migrauit. Nec ait Ambrosius, videntur esse, quæ erant, sed planè *sunt, quæ erãt*, Id ex aliis in hoc loco verbis erit adhuc magis manifestum: Sic enim mox sequitur, *Tu ipse eras, sed eras vetus creatura: postea quam consecratus es, noua creatura esse cœpisti: Accipe ergo quemadmodum Christi sermo creaturam omnem mutare consueuerit.* Num verò quando consecramur ac regeneramur,

generamur, & in nouam creaturam mutamur, pristinam substantiam deponimus, & nihil antiquum præter formam speciémque retinemus? Aut hoc tibi dicendum erit, aut fatendum ex consecratione transsubstantiationem non concludi.

DVRÆVS, Fol. 63.

Epiphanius in anchorato: Qui non credit esse ipsum verum sicut dixit, is excidit à gratia & salute. Quod autem audiuimus, id credimus, quod est ipsius, &c.

WHITAKERVS.

32 Epiphanium cùm non intelligas, mirandum non est, si ipsum malè interpreteris. Quærit autem in hoc loco, quemadmodum homo ad Dei imaginem conditus sit, cùm illa non habeat, quæ diuinæ naturæ conueniunt. Respondet, habere hominem quasdam Dei proprietates, per gratiam quibus Deum representat, quod etiam Eucharistiæ exemplo illustrat, quæ quanquã nihil habet corpori Christi simile, eam tamen Christus per gratiam suum corpus appellauit. Et credendum est verum esse quod Christus dixit. Quemadmodum autem homo non est in Deum ipsum conuersus, etiamsi Dei imaginem refert, sic panis & vinum, quibus caro & sanguis Christi significatur, nulla transsubstantiatione in Christum ipsum conuertuntur. Cùm enim hoc ipsum, quod Christus suũ corpus esse dixit, Epiphanius σφραγιστὸν atque ἀδιάθετον appellet, Christus autẽ nec rotũdæ figuræ sit, nec sensu careat: satis constat nihil minus

sensisse Epiphanium, quàm ista symbola in ipsum Christi corpus ac sanguinem transsubstantiari.

DVRÆVS, Fol. 63.

Cùm leuiùs aliquantulum morbus vrgeret, confugit ad altare cum fide, Dominúmq; qui super illud colitur, maximo clamore obtestans, omnibus nóminibus appellans, &c. *Gregorius Nazianzenus in Epitaph. Gorgoniæ sororis.*

WHITAKERVS.

33 Hoc vnum tibi Nazianzenus potuit pro tua transsubstantiatione testimonium suppeditare? Equidem parum illi debes, à quo tam leuiter adiutus es. Ad Altare Gorgonia accurrit. Quid tum postea? Dominum, qui super illud colitur maximo clamore obsecrauit. Et quis in altari coli Dominum negat, aut eum, qui in altari colitur, Dominum à fideli populo precibus inuocandum esse non intelligit? Sed quis te hoc modo disputante ferat? Christus in altari colitur, & inuocatur, ergo panis in altari positus & perceptus in Christi corpus transsubstãtiatur? Perge porrò, Duræe, istis adminiculis labentem fulcire transsubstantiationis machinam.

DVRÆVS, Fol. 62.

Chrysostomus homil. 24. in 1. Cor. Quando id propositum videmus, dic tecum, propter hoc

hoc corpus non amplius terra & cinis ego sum. Hoc corpus affixum, verberatum, morte victum non est. Hoc idem corpus cruentatum, lancea vulneratum, fonte sanguinis & aquæ vniuerso orbi salutare scaturiuit. *Et Dial. 3. de sacerdo.* O miraculum! ô Dei benignitatem! qui cum Patre sursum sedet, in illo temporis articulo omnium manibus pertractatur.

WHITAKERVS.

34 Quo animo accedere quemque nostrûm ad sacram Eucharistiam oporteat, exponit istis verbis Chrysostomus. Quando enim hæc mysteria celebramus, non aliter comparati esse debemus, quàm si ipsum Christi corpus coràm contemplemur, eámque ob causam ipsius corporis nomen sacramento tribuit, vt in sacramento percipiendo mentis oculos in corpus Christi defigamus, cuius sacramentum nobis proponitur. Quare iubet, nos in ipsum cælum subuolare, quia cibus hic aquilarum est, non graculorum, in quo satis ostendit nihil se de transsubstantiatione cogitasse. Si enim non in terris consistere, sed sursum in ipsos cælos subuehi oportet, vt Christi corpore potiamur, nec mente licet in cælis simul & in terris versari: nusquam esse quærendum in terris Christum constat. At si Christus in mensa totus iaceret, quid opus esset mentem & cogitationem nostram aliò traducere, aut altius omnino aspirare? Qui ergo Christi corpus de cælo detrahit, is Christum non aquilarum, sed graculorum cibum facit. Christus autem sic omnium manibus pertractatur, quemadmodum *populus totus tingitur & rubet illius pretioso sanguine.* Sic e-

Universidad de Deusto
Biblioteca

πάντας ἐκτίνας τῷ τιμίῳ φοινιασμένους αἵματι.

nim in eodem loco scribit, *Cùm videris Dominum mactatum, & sacerdotem sacrificio incumbentem, & omnes illo pretioso sanguine cruentatos, num te cum hominibus in terra versari existimas, nec potiùs, in cœlos eueheris?* Quis tam insulsus est, qui non multiplicem in istis verbis troporum varietatem agnoscat? Sed quanto quodque est absurdius atque immanius, tanto ad transsubstantiationis causam aptius videri solet.

DVRÆVS, Fol. 63.

Augustinus in Psal. 33. Ferebatur Christus in manibus suis quando commendans ipse corpus suum ait, Hoc est corpus meum. Ferebat enim illud corpus in manibus suis: *Idem in Psal.* 98. Quia in ipsa carne sic ambulauit, & ipsam nobis carnem manducandam ad salutem dedit. Nemo autem illam carnem manducat, nisi priùs adoret.

WHITAKERVS.

35 Quærit hoc loco Augustinus, quemadmodum intelligendum sit quod legimus, *Ferebatur in manibus suis.* Nam de Dauide non conuenit, quem se nunquam in manibus suis tulisse sacræ literæ prodiderunt. Quare hoc ad Christum pertinere existimat, *qui in manibus suis ferebatur,* quando corpus suum commendauit, & dixit, Hoc est corpus meum. Id quo sensu scripserit, ex secunda ipsius in hunc Psalmum concione manifestum erit, in qua eundem locum repetit, atque explicat.

explicat. Sic autem ait, *Ipse se portabat quodammodo, cùm diceret, Hoc est corpus meum.* Etenim corporis sui sacramẽtum manibus portauit, suisque discipulis tradidit, quod Christi corpus est *quodammodo.* Nam si panis ac vinum in veram corporis ac sanguinis Christi substantiam abiisset, non se quodammodo Christus manibus suis, sed omnino tulisset. Christus autem non nisi *quodammodo* se suis manibus gestauit: ergo nulla fuit panis ac vini transsubstantiatio. Quod deinde ex alio loco subiungis, perinde quidem ad transsubstantiationem valet. Dat nobis carnem Christus suam comedendam: & nos in cœna carnem Christi spiritualiter percipimus: Illam autem carnem quisquis manducat, priùs adorat; non factam ex pane, non ante oculos suspensam, sed ex virgine assumptam, atque in cælis regnantem. Si enim adorari in cœna Christus nullo modo potest sine ipsa corporis præsentia, tum quando vos ante lignea crucem proiecti Christum adoratis, in ligno præsentem esse Christum iudicatis.

DVRÆVS, Fol. 54.

Hieronym. quæst. 2. ad Hedibiam: Non Moses dedit nobis panem verum, sed Dominus Iesus ipse conuiua, & conuiuium comedens, & qui comeditur.

WHITAKERVS.

36 Christum à nobis in cœna comedi, quis nostrûm aut negauit vnquam, aut dubitauit? Cùm

autem de eo quidem certissimè persuasi sumus, tum transsubstantiatione nullũ vnquam ineptius commentum fuisse affirmamus. Magnus scilicet transsubstantiationis author Hieronymus, qui productus in medium ab aduersariis vt transsubstantiationem suo testimonio comprobet, nullum omnino aliud verbum facit, quàm Christum à nobis in cœna comedi, quod in quæstionem minimè vocatur. Nam comedi Christum sine omni dubitatione concedimus, sed de modo quo comedendus sit Christus, quærimus.

DVRÆVS, Fol. 64.

Cyrillus Alexandrinus in epist. ad Celesyrium: Nec dubites an hoc verum sit, eo manifestè dicente, Hoc est corpus meum, sed potiùs suscipe verba Saluatoris in fide. Cùm enim sit veritas, non mentitur. Insaniunt ergo dicentes mysticam benedictionem à sanctificatione cessare, si quæ reliquiæ remanserunt eius in diem subsequentem. *Idem in interpret. Anaphe.* II. Sanctam & viuificatricem & sine sanguine immolationem in Ecclesia celebramus, tanquam proprium corpus factum, nec non & sanguinem omnia viuificantis verbi.

WHITAKERVS.

37 Hoc primum Cyrilli testimonium in Cyrillo non inuenio, etsi ab aliis citari satis memini. Nec quicquam ad rem facit, quia verum esse quod Christus

Christus dixit nemo dubitat. Sed de transsubstantiatione profer vnum, si potes, Christi verbum. Quod autem ad reliquias attinet, non ignoras olim in more positum fuisse, vt hæ reliquiæ peracta cœna statim comburerentur, quod minimè profectò factum fuisset, si latêre in illis reliquiis Christi carnem vetus Ecclesia iudicasset, Christum enim comburere, non leuius flagitium est, quàm Christum cruci suffigere. Quod iterum ex Cyrillo affers, transsubstantiationem plus lædit, quàm iuuat. Sanctum enim & incruentum sacrificium celebrari in Ecclesia confitemur. Sed sacrificij nomine. Cyrillus illius vnius sacrificij memoriam ac monimentum significat. Cùm autem ait *factum esse tanquam proprium corpus*, Transsubstantiationem excludit, quæ facit, vt panis non sit modò *tanquam corpus*, sed ipsum reuera Christi corpus.

DVRÆVS, Fol. 64.

Leo serm. 6. de Ieiunio: Sic sacræ mensæ cõmunicare debetis, vt nihil prorsus de veritate corporis Christi & sanguinis ambigatis. Hoc enim ore sumitur, quod fide creditur: Et frustra ab illis Amen respondetur, à quibus cõtra id quod accipitur disputatur.

WHITAKERVS.

38 Eutychem his verbis Leo perstringit, à quo veritas corporis Christi sublata est. Eam, vt alij Patres solent, argumento ab Eucharistia ducto

Leo confirmat. Est enim Eucharistia veri, non ficti corporis sacramentum. Qui ergo ad sacram mensam accedunt, iis nefas est de veritate corporis & sanguinis Christi dubitare. Cùm ergo fide Christum credamus corpus verum habuisse, hoc ipsum corpus, id est, huius corporis sacramentum ore sumimus. Quod enim ore accipimus, illud est mysticè ac sacramentaliter, quod credimus, vt si contra illius corporis veritatem disputare volumus, cuius verum viuúmque sacramentum ab ipso Christo institutum ore nostro sumimus, Amen frustra respondeamus.

DVRÆVS, Fol.64.

Damascenus lib.4.ca.14.de fide orthodox. Panis & vinum transmutatur. Et fecit hoc suum corpus & sanguinem. Non est figura panis & vinum corporis & sanguinis Christi. Absit enim hoc. *Theophylactus in cap. 22. Luc.* Panis qui à nobis in mysteriis manducatur non est tantùm figura quædam carnis Domini, sed ipsa caro Domini. Transformatur enim arcanis verbis panis ille, &c.

WHITAKERVS.

39 De Damasceno ac Theophylacto, quos duos postremos adducis, parum certè solicitus sum.

sum. Nam & recétes admodũ sunt, & temporum suorum erroribus ac corruptelis laborant. Quare dabis mihi veniam, si istorum authoritatem non magni æstimem. Quando enim antiquos testes euocamus, & vetustatis monimenta consulimus, horum nulla ratio habenda est, qui præstantes illos priscæ Ecclesiæ Patres magno sanè interuallo sequuti sunt. Nec tamen difficile mihi esset, horum dicta commodè interpretari, si id necessarium existimarem. Damascenus enim cum panem & vinum figuram esse negat, id intelligit, quod Theophylactus disertè posuit: non esse tantùm figuram, quod ipsum à nobis semper affirmatur.

DVRÆVS, Fol.64.65.

Possem equidem his patrum testimoniis infinita adiungere alia. Sed pluribus hîc non agam, quin potiùs vt tu fidem liberes vrgebo. Feci ego Campiani nomine, quod postulasti, vicissimque à te meo iure postulo, vt quod Patres crediderunt credas, quod docuerunt doceas, & in quo illi honore Eucharistiam habuerunt habeas: sic fidem præstitam præclarè liberabis.

WHITAKERVS.

40 Commodè facis, qui modum tandem libe-

ralitati tuæ præscribis, nec simul vniuersam suppellectilem exponis. Sed tamen nondum meo desiderio satisfeci sti, siue hæc tua sit nimiæ parsimoniæ, siue mea importunæ cuiusdam auiditatis culpa. Nam à te iamdudum alia expectabam, & hæc mihi longè priùs suppetebant, quàm vel de te quicquam, vel de Campiano ipso audieram. Nolim ergo me tibi aliquid debere existimes, à quo sum nullo beneficio affectus: tu præsta quod postulo, ego quod promisi persoluam. Agimus de sensu verborum, *Hoc est corpus meum*, quem ego figuratum, tu proprium esse contendis: Affers autem magnam testimoniorum multitudinem, quibus nihil minùs euincitur, quàm quod demonstrare instituisti, quemadmodum si antè nescieras, nunc saltem planè perspicis. Ne verò putes ingratum esse me hominem, qui tuam liberalitatem contemnam, alio te dono remunerabo, & illis Patrum testimonis tuis, quibus transsubstantiationem probare frustra conatus es, argumenta vera atque ἀποδεικτικὰ referam, quæ sententiam verborum figuratam esse doceant, tuámq; Transsubstantiationis Chimæram explodant. Vtar autem dialecticis syllogismorum formis, vt breuior sit, atque illustrior oratio.

1. Quod Christus discipulos suos edere ac bibere iussit, id illi proculdubio ederunt ac biberunt: at panem & vinum illos edere ac bibere iussit, cùm diceret, *Edite, bibite*: ergo illi panem & vinum ederunt ac biberunt, atque ita per consequens verba hæc figuratè intelligenda sunt, & Transsubstãtiatio excluditur. Assumptio manifesta est, quia quando Christus dixit, Edite, bibite, nondum verba consecrationis, quæ isti vocant, pronunciata fuerant.

2. Si post consecrationem panis frangitur, tum necesse est panem remanere: at Paulus panem ait post consecrationem frangi, eúmque esse communionem corporis Christi: ergo post consecrationem panis remanet. 1. Cor. 10. 16.

3. Si quando Christus ait, hoc est corpus meum, panem in corpus suũ transsubstantiauit, tum Paulus cùm dicit, vos estis corpus Christi, ipsos homines in Christũ transsubstantiauit, cùm multò magis homines æquum est in Christũ mutari, quàm panem: at consequés absurdũ, ergo & antecedés. 1. Cor. 12. 27.

4. Si sumimus in cœna corpus illud Christi, quod ex virginis vtero conceptum & formatum fuit, quemadmodũ isti docent, tum Christi corpus simul ex substantia virginis & ex natura panis factum est, quia corpus hoc quod in cœna accipimus, ex pane fit vi Transsubstantiationis: at consequens blasphemum, ergo etiam antecedens.

5. Corpus Christi, quod sumimus in cœna, fit ex pane, corpus Christi quod sumimus in cœna crucifixum & mortuũ est: ergo corpus Christi quod crucifixum & mortuum est fit ex pane, quo nihil absurdius dici potest.

6. Quisquis corpus Christi comedit, is Christi quoque spiritum percipit, quia Christus non dissoluitur, nec à corpore spiritus Christi separatur: quisquis ad cœnam accedit, corpus Christi comedit, si panis in corpus Christi transsubstantiatur: quisquis igitur ad cœnam accedit, Christi spiritum accipit, & per consequens perire nullus potest, qui cœnæ semel particeps fuerit.

7. Qui proprietates corporis Christi euertunt, ij corpus ipsum Christi destruũt: qui Christi corpus in cœna collocãt, & realiter adesse statuunt, ij proprietates veri corporis tollũt: ergo qui corpus Christi realiter in symbolis includunt ij corporis Christi veritatem euertunt, & Christo nul-

lum, aut fantasticum corpus relinquunt.

8. Qui duas contradictorias propositiones simul esse veras affirmant, iis nullo modo credendum est, cùm id naturæ æterna lex nunquam patiatur: qui vnum & idem Christi corpus simul esse veris humani corporis proprietatibus ac dimensionibus & præditum & priuatum confitentur, quod Transsubstantiatores faciunt, ii contradictorias duas simul veras esse statuunt: horum igitur sententia prorsus repudianda est.

9. Si Christi corpus propriè à nobis in cœna sumitur, tum Christi corpus propriè etiam traditur, nam Christus ait, *hoc est corpus meum, quod pro vobis traditur*: at consequens impium est, igitur & antecedens.

10. Si panis propriè in corpus Christi transsubstantiatur, tum etiam in sanguinem conuertitur, & similiter vinum non modò in sanguinem, sed etiam in corpus mutatur, quia nec corpus sine sanguine, nec sanguis sine corpore esse potest: ac hoc valde absurdum est, nam tum altera species sufficeret non tantùm populo, sed ipsis etiam sacrificis, & qui vtramque sumeret, bis Christum comederet: ergo nulla est propria & naturalis transsubstantiatio.

11. Si panis in corpus Christi transsubstantiatur, & ore nostro corpus Christi sumitur, tum meliùs cum corporibus nostris, quàm cum animis agitur, quia sic corpora nostra possunt Christi corpus *realiter* percipere, animi non possunt, cùm spiritus sint, & corpora spiritibus misceri nequeant: at hoc insulsum est, ergo illud.

12. Si Christus suum ipsius proprium corpus discipulis tradidit, tum idem corpus ab eodem corpore tradebatur, & idē corpus ab eodem edebatur: at hoc nullo modo fieri potest, ergo nec illud.

Si cor-

Si corpus Christi fit ex pane, tum hoc corpus, 13.
vel in nostra corpora conuertitur, vel in nihilum recidit, vel in cælū auolat: at neque in nostra corpora conuertitur, tum enim nos in vnam cum Christo hypostasin coalescimus, neque in nihilum abit, hoc enim horrendum est de Christi corpore cogitare, neque in cælum remigrat, quandoquidem in cælo antè fuit, ergo panis in corpus Christi minimè transsubstantiatur.

Aut panis natura remanet, aut accidentia sine 14.
subiecto subsistere, & nostra corpora nutrire possunt: vtrumque ἀδύνατον est: ergo panis remanet.

Cum Christi corpore & sanguine nullum mis- 15.
ceri venenum potest: cum his corporibus quæ in cœna sumūtur misceri venena possunt, quemadmodum experientia docuit: hæc ergo non sunt ipsum Christi naturale corpus & sanguis. Quid alia persequar innumera contra transsubstantiationem argumenta, quorū singula certè demonstrationis vim habēt? Nec ista à tuis refutata iampridē fuisse responderis, quæ nullus vnquā Transsubstantiator vera solidáque responsione diluit.

DVRÆVS, Fol. 66. 67.

Quantò (inquis) rectius Augustinus, Scripturarum authoritatibus, non quorumcunque propriis, sed vtriusque cōmunibus testibus, res cum re, causa cum causa, ratio cum ratione concertet. Harum nos (*inquis*) iudicio, non vestro stare volumus. *Quàm hic ineptè, quàm ridiculè Augustinum citas? Qui scripturam communem esse veritatis testem voluit, tu iudicem. Augustino certè minimè vnquam dubium*

fuit Romani pontificis iudicium supremum in terris esse tribunal, ad quod omnes de religione controuersiæ finirentur. Clarissimè enim pronunciata Melchiadis aduersus Donatistas, & aduersus Pelagium ac Cœlestinum Innocentij & Zozimi sententia nullam in terris aliam esse expectandam censuit. Sed vt ad locum respondeam: cùm hæreticos cerneret Apostolicæ sedis tribunal, & Concilij Niceni iudicium declinare, & iam ad scripturas, iam ad Ariminensem prouocare synodum, non recusauit fortissimus miles quibus vellent aduersarij armis certare.

WHITAKERVS.

41 *Ineptè* (inquis) *& ridiculè Augustinum citauit:* quamobrem Duræe? scripturam Augustinus testem esse voluit, ego iudicem facio. Verùm si testis scriptura fuerit, quem tandem iudicē huic testi parem inueniemus? Eritne enim scriptura testis, iudex Ecclesia? At iudex testē authoritate superat: sic Ecclesiæ grauior erit, quā scripturę fides, & maius pōdus authoritatis, quod tamē ipsi nunc affirmare præ pudore desiistis. Scriptura Dei verbū est, ac proinde qui scripturæ iudex esse vult, is se Dei ipsius iudicem constituit, quique summum scripturis de religione iudiciū derogat, hic Deum de solio suo detrudit. Quemadmodum autē Deus non modò testis est, sed etiam iudex, sic scriptura, quæ est Dei verbum ac voluntas, testis simul & iudicis authoritatem obtinet. Et quando Augustinus scripturis testimonium defert, non sibi aut homini cuiquam, sed solis iisdem scripturis iudicium permittit. Sic alibi scribit Augustinus,

August. de nupt. & conc. lib. 2. cap 33.

Ista con-

Ista controuersia iudicem quærit, iudicet ergo Christus, & cui rei mors eius profecerit, ipse dicat, Hic est, inquit, sanguis meus qui pro multis effundetur in remissionem peccatorum. Iudicet cum illo & Apostolus, &c. In quo vides scripturis nō modò testimonium, sed etiam iudicium ab Augustino deferri. Et Basilius *scripturam diuinitus inspiratam* θεοπνευστον oportere scribit, id est, *suo iudicio litem transigere, vt apud quos inuenta dogmata fuerint diuinis sermonibus congrua, ijs omnino veritatis suffragium deferatur.* Basil. epi. 80.

Romani verò pontificis iudicium Augustino summum in terris tribunal visum esse nusquam constat. Num enim æquum esse censes, aut id Augustino in mentem venisse putas, vt vos pro tribunali iudices sedeatis, Deus ipse vobis inseruiat, & testimonium vobis iudicantibus ferat? Contrà Augustinus. *Dominus* (inquit) *prius per prophetas, dein de per seipsum, postea per Apostolos locutus, etiam scripturam condidit, quæ Canonica nominatur eminentissimæ authoritatis.* Aug de Ciuit. Dei li. 11. c. 3.

Quid verò si Donatistas Melchiades, Pelagianos, Innocentius & Zozimus damnauit, hoccine pontificis tribunal in summo gradu collocabit? Si semel legitimus aliquis iudex sententiam pronunciarit, quis illam putabit esse repetendam? Ita minimè necesse est, vt eius in terris supremum tribunal sit, cuius iudicio stare oportebit. Quòd autem respondes hęreticos Apostolicæ sedis tribunal declinasse, mirum non est: erant enim illis temporibus hæreticorum hostes Romani pontifices, qui nunc ipsi & hæretici sunt, & hæreticorum Patroni. Sed Arrianos Augustinus noluit vel pontificum, vel conciliorum authoritate premere, quanquam si hoc iudiciū fuisset ab ipso Christo in Ecclesia constitutum, nec il-

Aug. cont. Maxim. lib. 3. cap. 14.

lud hæretici recusare, nec vti Augustinus aliquo meliore, quàm eo, potuisset. Quum verò palàm & se in Niceno, & hæreticum in Ariminési Conciliis præiudicium quærere debere negat, nec se illius, nec illum huius authoritate teneri affirmat, & totam controuersiam ad solam scripturarum authoritatem traducit, perspicuum est Augustinum Romani pontificis tribunal aut ignorasse, aut per summam contumeliam atque iniuriam con tempsisse.

LIBER TERTIVS DE ECCLESIA.

DVRÆVS, Fol. 70.

CAtholici (*inquis*) vestri turbulentis aliarum disputationum procellis iactati in isto Ecclesiæ portu libẽter acquiescunt. *Bene habet, quòd Catholicos nos esse agnoscis. Sic .n. maiores tui, id est, hæretici omnes, Catholicos vocare cõsueuerunt. Magnum verò nobis crimen obiicis, quòd in Ecclesiæ portu libenter conquiescamus: quasi aduersus hæresium tempestates portus aliquis tutior inueniri possit. Ad Ecclesiæ nos portum recipimus, vt qui diluuio regnante in arcã Noæ sese receperunt.* Ecclesia est enim, *vt elegantissimè Cyprianus scripsit*, cuius fœtu nascimur, cuius lacte nutrimur, &c. *De vnit Ecclesiæ.* Sed & nos (*inquis*) Ecclesiam tanquam matrem colimus. *Cur ad illam ergo nõ confugitis? cur illius authoritatem vos nunquam defenditis? imò omni qua potestis arte illius authoritatem eleuare studetis, adeo vt ne ab horrendis blasphemiis interdum vobis temperetis, dum Christi sponsam falli, errare, decipi posse sceleratissimè contenditis.*

WHITAKERVS.

SIte nomen ipsum Catholici tantopere delectat, Duræe, hanc tibi voluptatem non inuideo,& te lâr uis tuis spectrísque pasci, quantum voles, facilè quidem patior. Dici enim vos Catholicos quid magnum aut præclarum habet, cùm nominum sit inanis vsurpatio, quando res ipsa nomini non respondet? Nunquam enim mihi venit in mentem, vt vos aliter Catholicos appellarem, quàm ἀμφιμνιους, quèadmodũ exanimi ficcoque σκελετῷ, in quo præter ossa ac neruos nihil remanet, hominis tamẽ nomẽ tribui solet. Noli ergo de titulis gloriari, aut ipsam Ecclesiæ Catholicæ possessionem ad inane vacuúmque nomen alligare. Catholicus est non qui pontificiam ἀποστασιαν sequitur, sed qui Christi doctrinam profitetur: hanc si retines, Catholicus es: hanc si amittis, dici Catholicus potes, esse non potes. Nec vobis vitio vertis, quòd in Ecclesiæ portu conquiescere tis, quem vnicum salutis portum esse non ignoro: sed quòd Ecclesiæ nomen vestris erroribus prætexeretis. Quando enim vos clarissimis argumentis & scripturæ testimoniis conuincimus, vestráque innumeras hæreses ac superstitiones palàm redarguimus, ad extremum cùm omnia deficiunt, Ecclesiam iactatis, vos Ecclesiam esse clamatis, & quicquid absurdissimè atque improbissimè docetis, Ecclesiæ ementita authoritate defenditis. Quod quanquam infirmum est, tamen vobis maximè opportunum videtur ad omnem errorum defensionem præsidium. Nihil ergo fuit, quamobrem hoc loco Ecclesiæ laudes celebrares, quas esse

summas minimè profectò dubitamus: sed aliud est in vera Christi Ecclesia versari, aliud falsum fictúmque nomen Ecclesiæ vestris cõmentis prætendere. Quòd autem quæris, si nos Ecclesiam colimus, cur illius authoritate nunquam nos defendamus, respondeo, qui scripturæ authoritate nituntur, eos Ecclesiæ etiam authoritate defendi. Quicquid enim Ecclesia authoritatis habet, totum à scripturis accepit, vt qui scripturas consentientes habeant, nullam certè authoritatem desiderare possint.

Eleuari autem à nobis Ecclesiæ nomen quomodo persuades? Nimirum falli atque errare posse Christi sponsam affirmamus, quod tibi blasphemum etiam & sceleratum videtur. Orator tu quidem vehemens es, sed disputator parùm acutus, Num enim Ecclesiæ authoritatem eleuat, qui Deũ esse Ecclesiã negat? An ij potiùs blasphemiæ meritò accusandi sunt, qui Deo ac Christo Ecclesiam exæquant? Etenim falli & errare nunquam posse, id soli Deo tributum est. Et quanquam Ecclesia est Christi sponsa, tamen quousque in terris à spõso peregrinatur, nondum summam fælicitatẽ, atque errorum & peccatorũ immunitatem adepta est. Cùm autem in multis rebus errare fallíque Ecclesia potest, tum in mortifero errore ad finem persistere non potest. Quid enim? nonné Ecclesiæ Hierosolymitana ex Apostolis & discipulis collecta Christi vera sponsa fuit? Certè aut hanc Christus sponsam, aut nullam habuit. Et tamẽ hęc Christi sponsa errauit, quum sponsi sui terrestre quoddam regnum somniaret, & pòst etiam quum gentium vocationem ignoraret, nisi fortè aliis omnibus Petrus indoctior erat, quem in isto errore versatum esse manifestum est. Sed hic & Petri & omnium error fuit, quàm magnus nihil re-

fert,tamen error fuit,& certè non minimus. Aut ergo doce,qui errant,non errare:aut Christi sponsam erroribus quibusdam duci posse confitere.

DVRÆVS, Fol.71.

His(*inquit Campianus*)proprietatibus delineant Ecclesiam,quæ penitus ipsam occulãt, & tanquam Ideam Platonicam secretis obtutibus hominum perpaucorum subiiciant. *Tu respondes*, Ecclesiæ proprietates illas ascribimus; quæ veram Ecclesiæ naturam continent,quæ, si adsunt, Ecclesiam constituunt, & tollunt,si auferantur. *Addis deinde*, Id nos veræ Ecclesiæ proprium esse iudicamus, vt verbum Christi audiat,& conseruet, vt sacramentis integrè puréque vtatur. *Hac responsione tenebras vestris sectatoribus offunditis. Non his tanquam notis Ecclesia quærenda est, sed hæc ipsa ab Ecclesia discenda: Sic enim Isai.*2. Erit nouissimis diebus præparatus mons Domini &c. *Nos in tenebris versamur, Ecclesia nobis facẽ præferat, est necesse. Irenæus lib.*3 *c.*4. Quid (*inquit*) si de aliqua modica quæstione disceptatio orta fuisset, nónne oporteret in antiquissimas recurrere Ecclesias? *Et Tertullian. de præscrip.* Quid prædicauerint Apostoli,quid illis Christus reuelauerit,& hîc præscribam non aliter probari debere,nisi per easdẽ Ecclesias, quas ipsi Apostoli condiderunt.

WHITA-

WHITAKERVS.

1 Ecclesiæ veras propriasque notas in verbi doctrina,& sacramentorum administratione constitui cùm negas,quid aliud facis,quàm Ecclesiam extra scripturas quæris,& non Christi Ecclesiam, sed nescio quam Synagogam à Christo alienam cõsectaris? Si enim Ecclesia est Christi ouile,Christique oues Christum pastorem suum audiunt, Christus autem extra scripturam oues suas non al- Ioa. 10.4.16.
loquitur, necesse est eam esse Christi veram Ecclesiam,quę Christi doctrinam in verbo traditam cõseruat & tuetur. Deinde si Eçclesia fidelium cœtus est,fides verò nascitur ex audito verbo: sequi- Rom. 10.17.
tur verbum Dei non modò notam,sed etiam causam esse & principiũ Ecclesię. Diuiti Abrahamus Luc.16.29.31
respondit, *Habent Mosen, & Prophetas: audiant eos.* Qui ergo cælestem doctrinam expetunt, solas scripturas audire,nihil præter eam desiderare debẽt. *Si enim Mosen & prophetas nõ audiũt,ne si quidem quispiam ex mortuis excitetur,assentientur.* Dedit Apostolis in mandatis Christus, vt gentes omnes docerent quæ ipse præcepit,ex quo Christi doctrinã Ecclesiæ notam esse constat. Hæc enim doctrina quam Christus Apostolis tradidit, Apostoli gentes docuerunt, Christianorum Ecclesias ab aliis hominum societatibus distinxit. Quare in Act.2.24.
Actis Lucas scribit Christianos in doctrina Apostolorum,& communicatione, & fractione panis, & precibus perduraſſe: in quo vides Apostolorum doctrinam huius Ecclesiæ indicem extitisse. Paulus ait, *In Christo Iesu per Euangelium ego vos genui*: ergo per Euangelium Ecclesiæ & 1.Cor.4.15.
generantur, & conseruantur. Eamque ob causam Paulus Ecclesiam in Apostolorum & pro- Ephe.2.20.

phetarum fundamento positam esse, illud autem fundamentum Christo ipso niti affirmat. Si doctrina Apostolica ac prophetica est fundamentum Ecclesiæ, & fundamento conuulso totum ædificium concidit, qui hanc doctrinam negat esse notã Ecclesiæ, perinde facit, ac si ædificium sine fundamẽto constituat. Si verò fundamentum totam ędificii molem sustinet, tum doctrina Apostolorũ & Prophetarum Ecclesiam continet, ac conseruat. Cùm autem defectio à fide, falsæque doctrinæ professio falsam Ecclesiam indicet, euincitur verã Ecclesiã veræ doctrinę prędicatione comprobari. Regnum cælorum Christus comparat *homini semẽ bonum in agro suo ferenti*: Vbi ergo hoc semen diuini verbi spargitur, ibi cælorum regnum & Domini agrum esse constat. Præterea, si ille est perfectus minister, qui doctrinam scripturæ didicit, eâmque populo proponit, tum illam esse veram & perfectam Ecclesiam efficitur, quia hanc eandem doctrinam recipit ac tuetur. Dominus ait, *Hæc est sapientia vestra ante oculos populorum*: si ergo Iudæos diuinæ legis obseruatio cunctis populis sapientiores effecit, perspicimus Dei verbo Ecclesiam illustrissimè demonstrari. Irenæus egregiè scripsit, *Euangelium in scripturis Apostoli nobis tradiderunt, columnam & firmamentum fidei nostræ futurum*. Et Augustinus, *Ciuitatem Dei dicimus, cuius scriptura testis est*. Si scriptura Ecclesiæ testis est, notã esse Ecclesiæ scripturam negari non potest. Et alibi Augustinus, *Vbicunque timetur Deus & laudatur, ibi est Ecclesia Christi*. Nusquam autem aut timetur aut laudatur Deus, nisi vbi Dei verbum prædicatur. Et iterum, *Ecclesiam in scripturis sanctis Canonicis debemus agnoscere, non in variis hominum rumoribus & opinionibus & factis, & dictis, & visis inquirere*. Et in alio loco idem Augustinus, *Vera religio*

1. Tim. 4. 1.

Mat. 13. 24.

Deut. 4. 6.

Irenæ. lib. 3. cap. 1.

Auguſt de Ciuit. Dei, li. 3. cap. 1.

In Pſal. 21. expoſit. 2.

De vnit. Eccleſiæ. c. 16.

De Ciuit. lib. 6. ca 5.

ligio non à terrena aliqua ciuitate instituta est, sed plane cælestem ipsa instituit ciuitatem. Si religio instituit cælestem ciuitatem, hoc est Ecclesiam, multò magis hæc eadem religio Ecclesiam indicat. Et Hieronymus, *Ecclesia non in parietibus consistit, sed in dogmatum veritate: Ecclesia ibi est, vbi fides vera est*. Quid dici illustrius potuit? Et Ambrosius, *Si qua est Ecclesia, quæ fidem respuat, nec Apostolicæ prædicationis fundamenta possideat, deserenda est*. Vnde perspicuum est, fide & Apostolica prædicatione Ecclesiam Catholicam ab hæretica internosci. Quæ cùm ita sint, num tenebras sectatoribus nostris offundimus, quando ex scripturis agnosci Ecclesiam docemus? *Imò* (inquis) *non his tanquam notis quærenda Ecclesia est, sed hæc ipsa ab Ecclesia disci debent*. Acutè, vt soles. Qualis enim hæc tua argumentatio est, verbum Dei discitur in Ecclesia, ergo verbum Dei non est nota Ecclesiæ? Nũ enim sequitur, quia verbum Dei nusquam nisi in Ecclesia verè annunciatur, & sacramenta purè administrantur, proinde his notis Ecclesiam nõ esse quærendam? Multò melius contrà valet, quia non alibi quàm in Ecclesia purus sacramentorum vsus, & legitima verbi prædicatio reperitur, idcirco his indiciis veram Ecclesiam demonstrari: si enim Aristotelis philosophiam nulli nisi Peripatetici profitentur: ergo Peripateticos hæc disciplina ostẽdit, atque ab aliis philosophorum sectis distinguit.

Hieron. in Pſal. 133.

Ambroſ. in Luc. li. 6. c. 9.

Quod autem Esaias de monte Domini vaticinatur, quomodo potes ad causam tuam accommodare? Quid si enim ad montem Domini gentes omnes confluent, & sese ad domum Dei Iacob cõferent, vt doceat illos Dominus vias suas? Quis Dei vias in domo Domini discendas esse nescit? Sed quæ causa gentes impulit, vt ad hanc Dei domum conuenirent? Eam propheta subiũgit, *Nam*

Sione prodit doctrina, & verbum Iehouæ Ieroſolymis. Sic ex doctrina verbóque Iehouæ agnoſci & coli Eccleſiam vides. *Nos verò* (inquis) *in tenebris verſamur:* At verbum Dei, quemadmodũ prophe-
Eſai. 2. 3.
Pſa. 119. 105. 1
ta ait, *Lucerna eſt pedibus noſtris, & lux itineri noſtro.* Nec ipſa Eccleſia aliquid habet lucis aliunde, quàm ex hoc eodem Dei verbo: non enim ſua, ſed aliena luce lucet. Irenęum & Tertullianum fateor ad antiquiſſimas Eccleſias prouocare: id ipſum nos etiam facimus, & veſtram Eccleſiam ab apoſtolica antiquiſſima Eccleſia damnari millies oſtendimus. Tu verò non ad illas antiquas, ſed ad tuam Romanam recẽtiſſimam Eccleſiam omnium controuerſiarum diſceptationem reuocas. Eſt autem conſiderandum quales illi hæretici fuerint, quos hi Patres Eccleſiæ authoritate premebant, nempe eiuſmodi, qui ſcripturas minùs curábant. Quare hos hæreticos doctiſſimi Patres Eccleſiarum illarum, quæ ab ipſis Apoſtolis inſtitutæ fuerant, quæque Apoſtolicam doctrinam fideliſſimè ſemper ſeruauerant, teſtimoniis refutarunt. Veſtra planè alia ratio eſt.

DVRÆVS, Fol. 72. 73.

Quid eſt aliud ex illis notis Eccleſiam inueſtigare, quàm obſcurum per obſcurius quærere? Nam Eccleſia notior eſt, quàm verus ſacramentorum vſus, & legitima verbi prædicatio, vt infantulus niſi muenta nutrice, orégue vberibus admoto, lac quo nutriatur nunquam mueniet. Si quis quærat ex vobis, quibus notis doctrinam ſanam à corrupta & à legitimo ſacramentorum vſu adulterinum diſcernat, ad ſcripturas, opinor, illum remittetis. Et quid eſt

eſt aliud ſcriptura, quàm ipſum Dei verbũ? Verbum ergo ex verbo inueſtigabit. Ad extremum eas eſſe Eccleſiæ notas oportet, de quibus inter eos, qui omnibus anteactis ſeculis floruerint, ac eos qui nunc viuunt, controuerſia nulla ſit, quæ claræ ſint, & adeo propriæ ac peculiares, vt ne ab alia Eccleſia probabiliter vendicari poſſint. Quæ tam abſurda ac phanatica ſecta eſt, quæ nõ veſtras has notas ſibi ſumma arrogantia vendicet?

WHITAKERVS.

3 Eccleſiam velle ex ſcripturis diiudicare, id tibi perinde videtur, atque obſcurum per obſcurius quærere. Quaſi ſcriptura magis obſcura ſit quàm Eccleſia, & meliùs ex Eccleſia ſcriptura, q̃ ex ſcriptura Eccleſia cognoſci poſſit. Hoc verò abſurdum eſt, atque ab omni ſano veróque iudicio alienum. Etenim ſi non in externa hominum corpora, ſed in ipſam Eccleſiæ veram naturam inſpicere volumus, ſcripturam Eccleſia multò notiorẽ atque illuſtriorem reperiemus. Scriptura enim Eccleſiam procreat, atque efficit, & tum demum aliquid cognoſcimus, quando cauſam perſpectam & cognitã habemus. Deinde Eccleſiæ variæ & multiplices ſunt, ſcriptura conſtãs, ſtabilis, & ſibi ſemper ſimilis. Poſtremò, ſi quando fuit de ſcripturis dubitatum, multò tamen maiores ſemper de Eccleſia dubitationes extiterunt. Nam ſcripturam Canonicam ferè omnes agnoſcunt, de Eccleſia interim quæſtiones multas, dubiáſque controuerſias agitant. Huc etiam accedit, quod ſcriptura regula ſit, eáque de cauſa Canonicę nomen habet: regulam verò rectiorem atque certiorem eſſe oportet, quàm quod ad regulã exigitur. Ex quibus

efficitur Ecclesiam esse scriptura obscuriorē, non contrà, vt tu affirmas, clariorem. Nam quod de nutrice & infantulo affers, etsi non nego verbi ac sacramentorum fructum nusquam nobis præterquam in Ecclesia constare, quemadmodum infantulus ex nutricis vberibus pendet, & lacte illo alitur, quis tamen non videt teipsum hoc tuo exemplo palàm refutari? Si enim vis nutricem quærere, quam notam adhibes, ex qua nutricem agnoscas, Nónne hæc ipsa lactis copia nutricem & facit, & tibi indicat ac prodit? Si quando cælestem nutricem desideramus, eam non aliter quàm ex diuino puróque lactis fonte exquirimus.

Verùm sic fiet, inquis, vt cùm veram verbi prædicationem ac purum sacramentorū vsum ex scriptura quærimus, & scriptura nihil aliud est quàm verbum Dei, verbū ex verbo inuestigemus. Hoccine tibi ridiculum videtur verbum ex verbo inuestigare? Cur tu igitur Ecclesiā non ex verbo, sed ex Ecclesia agnoscendā esse doces? Si enim Ecclesia potest ex Ecclesia cognosci, quid ni verbū etiā ex verbo percipi posse censeamus? *Sed notas Ecclesiæ eiusmodi* (inquis) *esse oportet, de quibus inter omnes conuenit, & quæ propriæ sunt, nec possunt ab alia Ecclesia probabiliter vendicari.* Fateor, & nostræ tales sunt, vestræ non sunt. Nam & quæ scriptura sit ignotū non est, & qui dissentiunt, ex ipsis scripturis facilè refelluntur, & scriptura sic est veræ Ecclesiæ propria, vt eam nulla nisi vera Ecclesia probabiliter vendicare possit. Successionem autē Episcoporum, quam vos Ecclesiæ summam ac præcipuam notam facitis, & hæretici multi iactare possint, & Græca Ecclesia ab ipsis Apostolorum temporibus ductam retinet. Vtri ergo successioni, vestræ an Græcæ credemus? Quòd autem ais, quæ secta vestras notas nō vendicet, quid hoc ad rem

ad rem facit? Quid enim si tu, quæ mea sunt, vendices, an ergo mea non erunt mea? Et quanquam hæretici scripturas vendicant, id tamen probabiliter non faciunt, & ex scripturis solis non aliter refellūtur. Ita quocūque te verteris nullam aliam Ecclesiæ notam certiorem, quàm scripturam inueneris. Augustinus ait, *In scripturis didicimus Christum, in scripturis didicimus Ecclesiam: has scripturas communiter retineamus?* Et Chrysostomus, *Antea multis modis ostendebatur quæ esset Ecclesia Christi, nunc autem nullo modo cognoscitur nisi per scripturas.*

Aug. ep. 166.

Chrys. hō. in Mat 49.

DVRÆVS, Fol. 63.64.

Verissima, & certissima, & clarissima Ecclesiæ nota est, vt Catholica sit. Catholicam porrò vocamus, quæ à Christo fundata impleuit terram, prophetate ste Psal. 79. Operuit montes vmbra eius, &c. *Hieronymus cōtra Luciferanos*, In illa est permanendum Ecclesia, quæ ab Apostolis fundata vsque ad hanc diem durat: ficubi audieris eos qui dicuntur Christi, non à Domino Iesu Christo, sed à quoquam alio nuncupari, vtpote Marcionitas, Valentinianos, Mōtenses, scito non Ecclesiam Christi, sed Antichristi esse Synagogam, &c. *Et Augustinus ad Honoratum*, Dubitabimus nos eius Ecclesiæ condere gremio quæ vsque ad confessionem generis humani ab Apostolica sede per successiones Episcoporum frustra hæreticis circumlatrantibus culmen authoritatis obti-

nuit? *Et Tertullianus, eam esse veram Ecclesiam ostendit,* quæ antiquior est. *Hinc ille hæreticos irridet,* Quis estis vos? Vnde & quando venistis? Vbi tam diu latuistis? *Quid Irænеum referam, qui ad veram Ecclesiam inuestigandam non aliam inuenit notam certiorem quàm perpetuam Episcoporum successionem? Quid Vincentium? Qui* quod semper, quod vbique, quod apud omnes fuit, *hoc esse Catholicum docet.*

WHITAKERVS.

4 Vnicam hanc ístar omnium Ecclesiæ notam esse dicis, vt sit Catholica: in quo quis non videt quàm te vel imperitum, vel obliuiosum ostendas? Quærimus enim de Ecclesiæ Catholicę notis? tu Catholicæ Ecclesiæ notam facis, vt sit Catholica. Dic ergo nobis, Duræ, vtrum horum notius sit, Catholica Ecclesia, an Catholica Ecclesia? Vt vera Ecclesia sit etiam Carholica concedimus, verùm non modò de vniuersali Ecclesia, sed de singulis etiam Ecclesiis disputamus. Id enim agitur vt quo iudicio constet hunc particularem Christianorũ cœtum esse verã Christi Ecclesiam intelligamus. Num autem vera non erit, nisi toto terrarum orbe fusa fuerit? Sic tuam notam, quæ singulis Ecclesiis minimè conuenit, parum appositã atque aptã esse perspicis. Scriptura verò tum Catholicã, tum particularẽ quamque Ecclesiã declarat atque demonstrat. Tum Ecclesiæ vera atque essentialis nota eiusmodi esse debet, vt omnium temporum Ecclesiæ conueniat. At verò Ecclesia ante Christum non fuit Catholica. Sed vt tibi de tua nota respondeam, dico nostras Ecclesias membra esse Catholicæ Ecclesiæ, quam Christus seuit ac fundauit, quæ-

quæque deinceps terram impleuit. Hic iam tuas vires experiri cupio. Sed tu impetum omnem orationis tuæ aliò auertis. Quod autem ex Propheta adducis, id de Israelitarum Ecclesia intelligendum est. Sic enim paulò priùs, *Vitem ex AEgypto transtuleras.* Sin hanc Catholicam esse Ecclesiam contendis, audi quid sequatur, *Quare perrupisti maceries eius, adeo vt carpant eam omnes transeuntes, vt suffodiat eam porcus syluestris, & animal agreste depascat eam?* Fatêre ergo Catholicam Ecclesiam, quæ terram impleuit, & montes vmbra sua contexit, perrumpi, & diripi, & miserè vastari posse. Hieronymus verò quantam tibi & tuis plagam inflixerit, si non sentis, sensum certè omnem amisisti. Si enim illa est Synagoga Antichristi, vbi ij qui dicuntur Christi, ab alio quoquam nuncupantur, quid tandem de tua Ecclesia statuemus, vbi tam multæ sunt Benedictinorum, Franciscanorum, Dominicanorum, Iesuitarum sectæ & familiæ? Iam si potes, nega vestram Ecclesiam esse ipsius Antichristi Synagogam non nostro, sed Hieronymi testimonio. Ad rem quod attinet, fateor in ea semper Ecclesia permanendum esse, quæ ab Apostolis fundata ad hanc diem durauit. Sed quis non videt aliam illius, huius temporis aliam esse rationem? Nam noli existimare nos tibi daturos vnquam tuam Ecclesiam esse ab Apostolis fundatam. Nihil eorum quæ nunc Romæ visuntur, Apostoli fundarunt, non templa, non altaria, non Cathedrã, non vaticanum, non Bullas, non claues, non religionem, non quicquam. Idem Augustino responderi potest: nam illa successio verè Apostolica fuit, vestra nihil minùs. De Tertulliano atque Irenæo priùs respondi, quantum ad hunc etiam locum sufficiat. Si verò id Catholicum est, quod semper, quod vbique,

Psal. 80. 9.

Veri.. 13.14

quod apud omnes fuit, quemadmodum Vincẽtius tradit, nihil veſtrum Catholicum erit, Id enim verè ac liberè profiteor, nullam pontificię religionis partem ſemper & vbique in Eccleſia receptam eſſe. Si nunc in medium eiuſmodi aliquid adduxeris, quale hoc modo Catholicum eſſe conſtet, ſanè viceris. Sed hîc tibi ſemper aqua hærebit.

DVRÆVS, Fol. 64. 65.

Iſta (*inquis*) verbum Dei nimirum, & ſacramenta Eccleſiam in clariſſima, & quaſi meridiana luce conſtituunt. *Quid ergo eſt quòd tot annis veſtram in tenebris latuiſſe Eccleſiam dicitis? Quid ſibi vult quod mox ſubiungis*, Eccleſia Lunæ ſimilis, nunc tota lucet ſolis radiis incenſa, nunc luminis magna parte priuatur, nunc lumen omnino nullum oſtendit? *Quid tandem eſt quod ais*, Acabo dominante vſque adeo fuit Eccleſię Iſraëliticæ aſpectus obſcuritate infuſcatus, vt Elias neminem præter ſe relictum eſſe quereretur? *Elias non de vniuerſa Synagoga, ſed de regno tantùm Iſraelitico, in quo ipſe tum agebat, loquebatur. Addis mirum non eſſe ſi in regno Antichriſti mira eſſet ſolitudo*, nõ quin multæ Chiliades & myriades ſanctorum remanſerint. *Huic ego ænigmati explicando Oedipum aliquem quærendum cenſeo.*

WHITAKERVS.

5 Quid iſtæ ſibi ineptæ argutiæ volunt? Quen quam putas poſſe tam exilibus captionum præſtigiis

giis falli? Verbum & ſacramenta Eccleſiam in luce clariſſima conſtituũt, quia ſunt Eccleſiæ proprietates ἐσωτερικαὶ, verámque Eccleſiam ab adulterina diſtinguunt. Non tamen eſt neceſſe vt quęcunque Eccleſia verbo ac ſacramentis fruitur, eadem mox tam clara ſit, vt hominum aſpectum nõ magis quàm ſol tempore meridiano lateat. Verùm vt qui oculos habent lucentem ſolem videre poſſunt, ſic qui intus cæci non ſunt, ex his notis Eccleſiam agnoſcunt. Noſtra verò Eccleſia nunquam ſic latuit, quin eam pontifex tuus ſenſerit, niſi fortè vmbræ erant, quas ille tã multis ſeculis perſequutus eſt. Eccleſiã verò Lunæ ab Auguſtino cõparatã eſſe opinor, non negabis. Sicut ergo Luna non ſemper lumine plena eſt, ſic etiã Eccleſia interdum in magna obſcuritate verſatur, non vt nulla ſit, ſed vt parũ ſit glorioſa. Sic alibi Auguſtinus, *Eccleſia eſt ſol, & luna, & ſtellæ, &c. Quando ſol obſcurabitur, & luna non dabit lumen ſuum, & ſtellæ cadent de cælo, & virtutes cælorum commouebũtur, Eccleſia non apparebit, impiis tunc perſequutoribus vltra modum ſæuientibus.* Aug. Epi. 80.

Iam ergo me doceas velim, quemadmodum Eccleſia & ſemper ſplendere, vt vos contẽditis, & tamen aliquando non apparere poſsit. Eliam autem ais de regno tãtùm Iſraelitico, in quo tum agebat, loquutũ eſſe: & tamen eo tempore Elias non in regno Iſraelitico, vt tu putas, ſed in monte Dei Horebo agebat. 1. Reg. 19. 8.

Verùm eſto, vt de Eccleſia Iſraelitica loquutum Eliam eſſe fateamur: tamen ex hoc Eliæ exemplo, quod volumus, efficitur. Quod enim in illa Eccleſia contingit, vt boni nulli apparerent, & multi tamen laterent, ſic in aliis etiam temporibus atque Eccleſiis vſuuenire poteſt, vt quãquam aut nullus aut perexiguus piorum numerus videtur eſſe celiquus, Deus tamen occultam quandam

fidelium multitudinem conseruet. Atque in hunc finem hoc ipsum testimonium Paulus adhibet. Rom.11.3. Define ergo nobis latebras exprobare. Si enim in angusto illo Israelitarum regno septem millia piorũ remanserint, quorũ nullus Eliæ notus erat, dubium nõ est Deum sibi in orbe Christiano maiorem hisce multis seculis regnante Antichristo multitudinem reseruasse. Nunc igitur quid Oedipo opus est? Quæro enim, Erátne piorum eo tẽpore, quo hæc Elias cõquestus est, solitudo an nõ? Si non erat, sine causa questus est Elias: si fuit, tum vides, & piorum solitudinem fuisse, & tamen χιλιάδας nonnullas incolumes remansisse.

DVRÆVS, Fol.66.

Ab Heliæ exemplo ad Hierosolymitana Ecclesiæ statum descendis tempore Christi, de quo tibi valdè subtiliter quærere videris: Illa ergo Ecclesia fuítne, Campiane, vera Ecclesia an non fuit? Si fuit, Christum ergo vera Ecclesia odit, & morte dignum iudicauit. Si non fuit, vbi tandem & quæ fuit? *Quid mirum si facta verę fidei iactura Dei Ecclesia esse desiit? Vt vno verbo dicam: In Christo sanè & in Apostolis, & illis etiam Iudæis, qui inuincibili (vt Theologi loquuntur) aduentus Christi ignorantia laborabant, vera ecclesia eo tempore fuit.*

WHITAKERVS.

6 Vtcunque ego tibi videor de Hierosolymitana Ecclesia non satis subtiliter quæsiuisse, tu certè

certè ad quæstionem parùm subtiliter & appositè respondes. Ecclesiam illam fateris fidei iacturam fecisse, ac proinde Dei Ecclesiam esse desiisse: in quo tibi ipsi vulnus incautus infligis. Si enim veras Ecclesiæ proprietates amisit, quando iacturam fidei fecit, est igitur fides vera & necessaria Ecclesiæ nota, quod tu nullo modo cõcedis. Iam verò si Ecclesia in Scribis, Pharisæis, Sacerdotibus, populóque Iudaico cum his consentiente non fuit, successionis tuæ filum, à quo Ecclesiæ statum perpetuò pendere contendis, abruptum planè fuisse constat. Sed fuit (inquis) Ecclesia in Christo, in Apostolis. Ita est necesse Duræe: verùm quod ex eo sequitur non explicas. Si enim in legitima successione Ecclesiæ ab ipso Domino instituta fieri potuit, vt vera Ecclesia apud eos minimè extaret, qui locum, nomen, dignitatem, ornamenta Ecclesiæ amplissima habebant, ad paucos homines ab isto corpore quodammodo reuulsos pertineret, certum est Ecclesiam non semper in multitudine aspectabili, & externa hominum successione quærendam esse, sed nonnunquam in obscuris locis & summa in frequẽtia ac solitudine versari. Primùm enim quàm multi sunt, qui Christum natum agnoscunt? Pastores pauci, Symeon, Anna, Zacharias, Elizabet, Iosephus, Maria. Exiguus sanè numerus. Deinde docentem palàm Christum quàm pauci sequuntur? Postremò pendentem in cruce Christum quotusquisq; non deserit? Si tum in pauciſsimis negas ecclesiam latuisse, illã ergo nobis ostẽde. Mariã, opinor, proferes, & Ioannem, & Apostolos, qui tamen metu diffugerant, seque in latebras abdiderant. Euoca nunc, & nobis demonstra glorioſam illam celebrémque Ecclesiam, præ qua nostrarũ ecclesiarum paucitas sordescat. Si tum fuit Ecclesia visibilis,

nostra Ecclesia nunquam certè fuit non visibilis. Nullum enim mundi seculum fuit, in quo non multò frequentiores quàm hi pontificios errores respuerint, sese ab Ecclesia Romana disiunxerint, Christum purè coluerint. Quod autem de Iudæis subiungis *inuincibili ignorantia* laborantibus, id tuam inuincibilem ignorantiam ostendit. Si enim fuit Christi Ecclesia in Iudæis iis, quorum erat inuincibilis ignorãtia, id est, qui non modò Christũ non norunt, sed ne nosse quidem potuerunt, tum multò magis in gentibus fuisse Ecclesiam Christi & eo tempore, & nunc etiam consequetur, quia Iudæorum nulla esse tam desperata & inuicta ignorantia potuit, quam non Gentium ignorantia longè superet. Et quis te hîc iterum pugnantia loqui non animaduertit? Qui enim contra latentem Christi Ecclesiam disputas, eam tamen ibi quærendam esse statuis, vbi Christus penitus ignoratur. Si enim apud eos aliqua est Ecclesia Christi, qui Christum *inuincibiliter* (vt Theologi loquuntur) ignorant, lateat certè omnino est necesse.

DVRÆVS, Fol. 66.

Sed nouo nos rursus ariete quatis. Si hoc Hierosolymitanæ ecclesiæ contingere potuit, nõ video quo minùs Romana Ecclesia etsi nomen Ecclesiæ retineat, corpus tamen iamdudum amiserit. *Quasi verò idem de Christi Ecclesia, quod de Iudæorum synagoga iudicium esse debeat, cùm Prophetæ Christi ecclesiam nullo vnquam tempore interituram clarissimè vaticinati sint. Esai.* 59. Hoc fœdus meum cum iis dicit Dominus, &c. *Ierem.* 31. Ecce dies veniet, dicit Dominus, &c. *Ezech.* 57. Percutiam cum illis fœdus pacis, &c. *Sed quid Prophetis immoror, cùm Christus ipse tam disertis verbis dixerit,* Ecce ego vobiscum sum omnibus diebus vsque ad consummationem seculi. *Matth. vlt. & rursum,* Super hanc Petram ædificabo ecclesiam meam, & portæ inferi non præualebunt aduersus eam. *Ex quibus nullo vnquam tempore interituram ecclesiam constat.*

WHITAKERVS.

7 Quod Hierosolymitanæ contigit synagogæ, id in Christi ecclesiam cadere posse negas. Quid ita verò? Nónne enim illa Dei, Christique ecclesia fuit, nónne illam Dominus amplissimis beneficiis, & maximis ornamentis affecit? Quid ergo huic accidit quod cuiuis accidere nequeat? At Christi ecclesiam Prophetæ nunquam interituram prædixerunt. Respondeo, hæc, quę commemoras, Dei promissa ad electorum ecclesiam pertinent, pontificiam non attingunt, cui nihil vnquam Dominus promisit. Ecclesiã suam Christus nunquã deleri patietur: sed aliud est deleri atque interire, aliud ad tempus latère, nec palàm ab omnibus agnosci. Latère ecclesia potest, extingui non potest. Incolumem fore aliquam semper ecclesiam Dominus promisit, illustrem semper & valdè conspicuam fore nunquam affirmauit. Et quæ possunt ampliora cogitari promissa, quàm quæ Israeliticæ ecclesiæ, quam tu synagogam vocas, facta legimus? Sic Propheta Dauid, *Elegit Iehoua Sionem, expetiuit pro habitatione sua dicens,* Psal. 132. 13 14.

hæc est requies mea vsque in sempiternum; hîc habitaturus sum. Et sunt in Prophetis huiusmodi innumera vaticinia. Nunc Deo litem (si placet) intende, vt promissorum, quibus se Sioni alligauit, fidem liberet. Sanè verò, si quid vnquam Romæ tale promisisset, nullus importunitatis vestræ modus extitisset. Sed forsan Christi clariora ac firmiora promissa sunt. Christus enim se cum ecclesia sua futurum omnibus diebus ad mundi finem pollicitus est. Sic ergo disputas, Erit cum Ecclesia sua Christus omnibus diebus quousque mundus perstiterit, ergo Ecclesia Christi nunquam latebit, nec vnquam ad paucos redigetur? Quomodo hæc tandem nexa sunt? Quasi non idem Christus ibi se futurum, vbi duo aut tres in ipsius nomine congregantur, etiam promisit? At contra Ecclesiam portæ inferorum nunquam valebunt: quasi contra veterem Ecclesiam hæ portæ valuerint, in qua tamen sæpiùs pauciſſimos fuisse pios ne ipse dubitas. Non ergo sequitur, contra Ecclesiam portas inferorum valuisse, si eam non omnes perpetuò florentem aspiciunt.

Matth. 28.

Matt. 18. 20.

DVRÆVS, Fol. 67.

Neque est quòd frigido illo perfugio elabi te posse speres, veram quidem & Catholicam Christi Ecclesiam deficere non posse. Romanam posse. Cum in nullam planè aliam Catholicæ Ecclesiæ nomen, & quæcunque de Christi Ecclesia Prophetæ prædixerunt, quàm in Romanā conuenire possint. Romanā verò nuncupamus Ecclesiā, nō eam quæ Romæ vrbis mœnibus cingitur, sed quæ per vniuersum orbem diffusa Romano pontifici tanquam Christi vicario adhæret. Quid tu verò pro Luthero respondeas audimus. Lutherum Romana damnauit ecclesia, ideóne hæreticus Lutherus? At Christum Hierosolymitana damnauit. *Tolerari vtcunque posset Romanæ Ecclesiæ & Synagogæ facta contentio, sed quòd Lutherum cum Christo comparas, omnes profectò modestiæ & rationis limites excedit.*

WHITAKERVS.

¶ Etsi calidus satis es, multò tamen adhuc magis incalescas oportet, priusquàm nobis Catholicam ecclesiam eandem esse ac Romanam persuaseris. Siccine enim nos desipere putas, vt quantum à Catholico Romanum discrepet, nesciamus? Cur obsecro Romana ecclesia magis sit Catholica, quàm Antiochena, Alexandrina, Constantinopolitana, denique quàm quæuis alia? Cadere enim in nullam ecclesiam præterquam Romanam, quæ olim Prophetæ de Christi ecclesia prædixerunt, tam falsum est, quàm in eam conuenire omnia, quæcunque de Antichristi synagoga Spiritus sanctus prænunciauit, verissimū. Tum quòd Romanam ecclesiam non illam tantùm nuncupas, quæ vrbis mœnibus circunscribitur, sed quæ pontifici Romano paret: quid aliud facis, quàm somnias? Verùm, annon etiam quædam Romæ sit particularis Romana Ecclesia, abs te scire cupio. Quomodo autem illam Romanam ab altera Romana distinguis? Et quis est huius particularis Romanæ Ecclesiæ Episcopus? Si pontifex summus, tum ille est & particularis Episcopus, & vniuersalis. Vnde fit, vt dum simul

& particularis,& vniuersalis Episcopus esse vult, nullum omnino Episcopi officium faciat, & pro Episcopo vniuersali,Monarcham se nobis vniuersalem præbeat. De capite Ecclesiæ quod narras, nimis iamdudum frustrà decantatum est.

Magnum verò proculdubio & intolerandum in eo scelus admisi,quòd cum Christo Lutherum comparaui. Dico enim, si Christus ab Ecclesia Hierosolymitana & excommunicatus,& damnatus, & tandem trucidatus, tamen hæreticus non fuit, Lutherum non proinde hæreticum fuisse, quia illum Romana Ecclesia damnauit. Quam tu hìc modestiam, aut rationem desideras? quasi se Christi exemplo defendere, aut modestia careat, aut ratione.

DVRÆVS, Fol. 67.

Paulus(*inquis*)antequam Christus ad iudicium venerit, ἀποστασίαν futurā prædixit, quam Patres antiquissimi de religione atque Ecclesia intelligunt. *Næ tu egregius es Pauli interpres. Nisi venerit* ἀποστασία, *id est,nisi Ecclesia fuerit antrum & spelunca latronum. Cuius interpretationis authores, tu quidem esse patres dicis. Verùm ne te hìc pluribus detineam, patres profectò apud Paulum vel Antichristum ipsum, vel certè à Romano imperio defectionem intellexerunt. Quod ne tuus quidem Caluinus silentio præterijt,in commentar.in hunc locum.*

WHITAKERVS.

9 Ecclesiam Hierosolymitanam Christus speluncam

luncam latronum appellauit, in quo vides veram Ecclesiam posse in latronum speluncam degenerare. Id si illi Ecclesiæ contigit, quam Dominus tam vnicè amauit,& tam multis beneficiis, ornamentis,promissis cumulauit, quid habet Romana Ecclesia, quod illam à simili mutatione perpetuò defendat? Omnino quidem nihil. Nam posse in noua Ecclesia tale aliquid contingere, ex eo (vt dixi)manifestum est,quòd Paulus futuram in Ecclesia ἀποστασίαν prædixerit. Nunc tuam nobis mirificam interpretandi solertiam ostende,quandoquidem meam interpretationem rides: Si Christi Ecclesia potest in ἀποστασίαν incidere, ex Ecclesia Christi latronum speluncam fieri posse constat: at illud futurum Spiritus sanctus præmonstrauit: quare & hoc futurum etiam sequitur. Quod tamen de vera Ecclesia cogitandum non est, sed de externa Ecclesiæ larua, quæ inanem Ecclesiæ successionem,& nominis vsurpationem retinet,quémadmodum in Hierosolymitana Ecclesia vsuenisse accepimus. Illam autem Pauli ἀποστασίαν de Ecclesia & religione ab antiquissimis patribus intelligi nemo ignorat. Cyrillus Hierosolymitanus,cui tu valde multum tribuis, de rectæ fidei ἀποστασία palàm interpretatur. Sic Chrysostomus,sic Oecumenius, sic multi alij, sic deniq; recētes illi vestri Remenses Theologi, si modò ita visum fuerit Ecclesiæ. Iam ergo si futura est in Ecclesia fidei ac religionis tanta ἀποστασία, quantam Apostolus prædicit, vt Antichristus Dei templum occupet, atq; vt ipsi pontificij suspicātur, Romæ sedeat depulso pontifice,& veram Ecclesiam vastet,& verbi ac sacramentorum administrationē prohibeat, & Ecclesiam in latebras cogat, quid tantoperè lucem Ecclesiæ vestrę iactatis, quā Antichristus,

Cyril. Catec. 11.

vt vos ipsi conceditis, obscurabit, atque ab oculis hominum remouebit? Si enim Antichristus ἀποστασίαν religionis inuehet in Ecclesiam, erit ergo religionis ἀποστασία aliqua, quod tamen negatis: sique Antichristus Ecclesiam in latebras & solitudinẽ compellet, non ergo semper erit splẽdidus Ecclesiæ vultus, & aspectus illustris, vt vos contenditis.

DVRÆVS, Fol. 68.

Rursum Campianũ sic vrges, Christus de suorum paucitate vaticinatur clarissimè: Cùm venerit filius hominis, numquid inueniet fidem in terris? *Non te pudet ad Donatistarum, aliorumq; hæreticorum perfugium diuertere? Augustinus aliter hunc locum ac tu interpretatur, de vnit. Ecclesiæ. c.* 13. Nos dictum (*inquit*) intelligimus, vel propter ipsam fidei perfectionem, vel propter illam iniquorum abundantiam, & paucitatem bonorum. *Et Hieronym. contra Luciferanos*: Sciant illam fidem nominari, de qua ipse Dominus aiebat, Fides tua te saluam fecit. *Et Cyprian. de vnit. Eccle.* Sic in nobis emarcuit vigor fidei, &c.

WHITAKERVS.

10 His Christi verbis abusi olim Donatistæ sunt, vt Ecclesiam nusquã nisi in Africa saluam remansisse confirmarent. Mihi ergo non licebit eadem hæc ad rectam causam ac sentẽtiam accommodare? *Filius hominis* (inquit Christus) *num inuenturus est fidem in terra?* Quid apertius dici potuit de fidelium futura paucitate? Si enim vix in terris inueniet Christus fidem, raras esse ecclesias, & perexiguas credentium multitudines est necesse. Atque hinc Christus extremum tempus diebus Noæ comparat, quando pietas toto ferè orbe extincta oppressáque iacuit. Et pseudochristos ait ac pseudoprophetas tantum effecturos, vt ipsi vix electi constantes in fide persistant. Tũ suũ gregem Christus pusillũ vocat. Quid tu his clarissimis scripturis opponis? Augustinum, & Hieronymum, & Cyprianum affers, qui fidem illam de vera electorum fide intelligunt. At quid si illi malè locum hunc interpretantur? Num tamen acquiescendum erit? Qui hic mos est, scripturis patres semper obiicere, & si quem eritis patrem nacti vobis aliquo modo astipulãtem, scripturarum testimonia contemnere? Augustinus & Hieronymus contra illos disputant, qui cùm essent in toto orbe frequentissimæ ac florentissimæ ecclesiæ, tamen ecclesiam vel angustis Africæ finibus includebant, vel omnino ad paucissimos referebant. Et tamen quando Augustinus his verbis *iniquorũ abundantiam, & bonorum paucitatem* significari scribit, quid aliud dicit, quàm quod nos defendimus, malorũ maximũ, piorum pauciſſimũ numerũ fore? Si verò credentium numerus non valde magnus erit, fidem veram & perfectã necesse est in paucis reperiri. Sic patrum interpretatio cum nostra sententia minimè pugnat. Et nos patres etiam citare possumus nostrę interpretationi suffragantes. Naziãzenus ait: *Vbi modò sunt, qui de multitudine definiũt Ecclesiã & gregem pusillũ aspernãtur?* Luc. 17 26. Matt. 24. 24. Luc. 12. 32. Nazia. cõtra Arrian.

Theophyl. in 18. Lucæ. Theophylactus in hunc locum Chrysostomum sequutus, de exiguo credentium numero, qui tum futurus est loquutum Christum intelligit: ad quē etiam Caietanus accedit, nisi vt sæpe vobis ille displicuit, ita hic quoque à vestro Catholico sensu aberrauit. Quanquam liceat mihi tecum tuo more disputare: Si tu Caietano tam docto & celebri Cardinali non credis, ego vt tibi nouo Iesuitæ credam postulas?

Caieta. in hunc locum.

DVRÆVS, Fol. 69.

Tandem ita concludis, Cuiusmodi hoc est? Ecclesiæ illæ ad quas Christus & Apostoli scripserūt, erant manifestæ, ergo Ecclesia Catholica semper erit manifesta? *Atque hic Cāpiani dialecticam irrides, magne magister Dialecticorum. Sed dic quaso, si singulæ Ecclesiæ ex quibus veluti partibus Ecclesia Catholica coalescit, sub aspectum cadunt, nónne sequitur ipsam quoque Ecclesiam aspectabilem esse? Et vt magnū te Dialecticum esse Academici videant, hunc mihi quaso nodum dissolue. Periisse ais Ecclesias, Ephesinam, Smyrnensem, Pergamenam, Corinthiam, & cæteras ad quas Christus & Apostoli scripserunt. Quod si Ecclesia inuisibilis esse potest (vt tu tanto studio contendis) quo argumento has periisse, vel tibi vel vlli hominum constare potest.*

WHITAKERVS.

11 Aut nuper admodum dialecticam didicisti, aut te

aut te in disciplina magistro non bono tradidisti. Num enim qui sic disputat, eum dialecticè concludere existimemus, Particulares Ecclesiæ, ad quas Christus & Apostoli epistolas miserunt, erant visibiles, ergo catholica ecclesia semper erit visibilis? Qui sic argumentantur, fortunati sunt, si pro Dialecticis haberi possunt. Nam quo tandem medio ista extrema copulantur, vt quia erant multæ aliquādo particulares ecclesiæ, quas cuiuis aspicere liceret, proinde catholicam ecclesiam semper fore manifestam intelligamus? Neque enim eadē est ratio aut particularis & catholicæ ecclesiæ, aut certi cuiusdam temporis, & omnium deinceps seculorum. Tūne potes tua dialectica fretus hæc tam dissoluta coniungere? Si singulæ, inquis, ecclesiæ sub aspectum cadunt, ipsa catholica ecclesia aspectabilis est. Quis te nimirum in dialecticis acutior? Verùm, quod primum sumis, ex singulis ecclesiis catholicam coalescere, explicandum tibi fuit. Catholica ecclesia non modò nostræ ætatis finibus circumscribenda est, sed ipsos etiam Patriarchas, Prophetas, Apostolos, martyres, sanctósque omnes, qui vel fuerunt, vel futuri sunt, complectitur. Hæccine verò ecclesia ex singulis horum temporum ecclesiis tanquam partibus constat? Nihil minùs. Deinde, vt catholicam tuam ecclesiam in hoc seculum compingamus, tamen quousque particulares sunt aspectabiles, catholica aspectabilis nō erit. Si enim catholica ex partibus (vt tu dicis) coalescit, tum quando hæ partes coaluerunt, Totum quiddam ex istis partibus aggregatum videri potest, ipsæ verò partes singulæ videri nequeunt. Similiter dum partes singulæ videntur, totum non videtur, quia nondum coaluit. Quare sic multò rectiùs concluisses, ecclesiæ particulares sub aspectum

cadunt, ergo catholica ecclesia, quæ est singularum coaceruatio, aspectum fugit. Præterea, si singularum Ecclesiarum aspectus catholicam ecclesiam aspectabilem facit, tum singularum ecclesiarum euersio ac calamitas catholicam ecclesiam ab hominum aspectu remouet. Illæ autem ecclesiæ, de quibus Campianus meminit, nusquam apparent: & quod illis vsuuenit, potest in quamuis cadere: ita si particulares obscurari possunt, & catholica ex particularibus coagmentatur, catholicam posse obscurari sequitur. Atque hoc ne ipsi quidem futurum Antichristi temporibus negare potestis. Cùm ergo Antichristus ecclesias dissipabit, & nullos fieri piorum congressus patietur, & omnes homines, magnos, paruos, diuites, pauperes, liberos, seruos aut ipsi seruire coget, aut interficiet, denique in solitudinem mulier, id est, ecclesia fugiet, quis tum ecclesiæ & rerum status erit? Vbi tum tuam visibilem catholicam ecclesiam inuenies? Quid tum tuo hoc argumento fiet, Singulæ ecclesiæ sunt visibiles, ergo catholica ecclesia semper visibilis erit? Si enim multos in occultis locis remansuros respondes, qui sæuiente licèt Antichristo Christum tamen purè sanctéque colent, id ipsum tibi de nostris ecclesiis refero, etsi ab Antichristo crudeliter grassante dissectæ multis seculis fuerunt, semper tamen aliquas incolumes permansisse, in quibus pura doctrina viguit?

Apoc. 13. 16.
Apoc. 12. 14.

Sed me nunc nodum tuum dissoluere oportet, quem sic nectis: *Si Ecclesia est inuisibilis, nullo argumento constare potest aliquam Ecclesiam periisse.* Sanè inuisibilis ecclesia, quæ est electorum multitudo nunquam perire potest: hanc ergo periisse nullo argumento constabit. Visibiles verò ecclesias sic planè intelligimus periisse, vt tu hominem mortuum esse deprehendis. Cùm enim publicum verbi ministerium sit anima visibilis ecclesiæ, hoc sublato visibilem ecclesiam interire est necesse. Suos tamen electos Christus ibi etiam seruare potest, vbi nullæ sunt visibiles constitutæ ecclesiæ, quemadmodum Eliç tempore fecit, & vt Paulus ait, non abiecit Deus populum suum, quem præcognouit. Ambrosius ait, *Ibi Ecclesia in qua apparet Deus, & loquitur cum sanctis suis.* Magnus verò & Duræo dignus nodus, ad quem expediendum nostri Academici confluant.

1. Reg. 19. 18.
Rom. 11. 2.
Amb. li. 2. de Iacob. c. 7.

DVRÆVS, Fol. 70.

De vobis rectissimè dixit Campianus, non oppidum, non villam, non domum reperiri potuisse doctrina vestra imbutam. *Tu quidem Dialecticè valde respondes*: Temporibus Apostolicis omnes Ecclesiæ, omnes vrbes, omnia oppida, familiæ omnes eandem fidem coluerunt, quam nunc nos profitemur. *Quasi non idem Arriani, Macedoniani, Pelagiani, Donatistæ, omnes hæretici veteres eadem probabilitate dicere potuissent. Tuum erat ex omnibus Apostolicis Ecclesiis vnam saltem aliquam, vt Romanam, Ephesinam, Alexandrinam, Antiochenam, vel aliam quamuis ostendere.*

WHITAKERVS.

12 Si possunt Arriani, aut vlli hæretici suarum ecclesiarum doctrinâ ex sacris literis demõstrare, tum possunt idem, quod nos respõdimus, respon-

dere. Quæcunque enim Ecclesia doctrinam Apostolicam tenet, ea profiteri palàm potest sua doctrina omnes vrbes, villas, domos olim quæcunque piæ erant, esse institutas. Hæreticos scriptura redarguit, & ab Apostolica doctrina degeneres fuisse ostendit: nos scripturis nostras Ecclesias, nostrámque doctrinam Apostolicã esse comprobamus: iisdem tu, si potes, non esse cõuince. Quòd verò postulas ex Apostolicis omnibus vnam saltem proferri, respondeo Christi Ecclesiam nullis certis locis, aut perpetua sedis alicuius successione alligari, id quod pulcherrimæ illæ & maximæ, & celeberrimæ Apostolicæ Ecclesiæ indicant: quarum interitum ac calamitatem dolemus. Romana quidem ecclesia vtcunque durauit, non vt illa quercus Mariana, sed tanquam truncus exanimis & aridus, sine fructu, sine foliis, sine ramis, sine cortice, sine succo, stetit tamen & locum aliquem occupauit. Quæ dum amissa vita paulatim computruit, interim Dominus viuas stirpes in diuersis locis excitauit, quemadmodum & vestrę, & nostræ historiæ testantur. Si mihi non credis, Illyrici librum consule, quem de testibus veritatis scripsit, ex quo numerum nobis nunquam defuisse intelliges. Ita igitur (vt Paulus inquit) *Et hoc tempore reseruàto secundum electionem gratuitam facta est.*

Rom. 11. 5.

DVRÆVS, Fol. 70.

Tanta (*inquis*) strages paulatim facta est: & paulatim varia superstitio manauit, cui Patres sanctissimi quantum poterant restiterunt. *Dic ergo, à quibus & à qua ætate dogma aliquod*

aliquod religionis nostræ, quam tu superstitionẽ vocas, in Ecclesiam inuectum sit, aut qui vnquam patres restiterunt? sed quid illud sibi vult? Quousque mysterium illud iniquitatis per omnes Ecclesiæ partes permearet, & totam tandem Ecclesiam occuparet. *Hîc verò etiam teipsum superasti. Quid enim magis impium dici aut cogitari potuit, quàm mysterium iniquitatis totam occupasse Ecclesiam? Et mox addis*, Efficere tamen Antichristus nunquam potuit, quin sanctorum multitudo remaneret. *Hîc tibi noua opus est Dialectica: nisi fortè quos tu sanctos appellas, ad totam Ecclesiam minimè pertinent.*

WHITAKERVS.

13 Subitò mutari religionis & Ecclesiæ optimè compositus status haud potuit, præsertim cùm primæ illæ ætates tãtam effuderint doctissimorum ac sanctissimorum patrum copiam, quantam accepimus. Tamen paulatim crescente latiusque manãte superstitione magnam esse factam miseramque ἀπροσωπίαν res ipsa loquitur & testatur. Quãdo autem doctrinam Apostolicam cum pontificia cõparantes dissensionem maximam ac discrimen animaduertimus, quid attinet huius conuersionis articulos ac momenta perscrutari? Solem ipsum, cuius est celerrimus motus, procedentem non videmus, processisse sentimus. Quòd ergo quæris qua ætate vestra superstitio in ecclesiam irrepserit, & qui Patres restiterint, mihi non est necesse respondere. Vestra dogmata non esse Apostolica ex scripturis intelligo: quo verò tempore & quem admodum quæque superstitionis huius particula

inualuerit, id meâ nihil interest. Num verò putas Duræe, Pontificis Romani talem initiò statũ fuisse, qualis postea fuit, & quam hodie esse perspicimus? Hoc quidem ab omni cogitatione abhorret. Erat enim olim & multis sanè seculis episcopus Romanus cæteris ecclesiarum omnium episcopis æqualis, præterquam quòd ei multum semper tributum est propter dignitatẽ illius ecclesię. Deinde distributo in quatuor πατριάρχας orbe Christiano, ordinis Romanus pontifex primas tenuit, & cæteris prælatus est patriarchis. Pòst in alias ecclesias authoritatem vendicare cæpit, Nicenam etiam Synodum ementitus. Sed à Concilio Africano repressus conquieuit. Tum Ioannem Constantinopolitanum Gregorius Magnus vniuersalis episcopi nomen ambientem grauissimè insectatus est, eúmque ob hanc ambitionem Antichristi præcursorem vocauit. Postremò Bonifacius tertius hunc honorem à Phoca parricida magno pretio mercatus est. Hinc semper præcipitauit, quousque tandem non modò Ecclesias omnes, sed reges etiam, & ipsum Cæsarem Christianum ad pedis osculum demitteret. Num hos huius tam mirificæ conuersionis gradus ignoras? Aliud, si placet exemplum accipe. Imagines olim in Ecclesiis fuisse nullas illud Epiphanij factum satis indicat, à quo velum discissum fuit, quod imaginem quasi Christi aut sancti alicuius habuit. Receptæ postea sunt in Ecclesias imagines, nullis tamen honoribus affectæ: receptas & positas pii Episcopi deiiciũt ac confringunt, quemadmodum Serenum Massilienſem fecisse Gregorius scribit, quem tamẽ hoc nomine nonnihil reprehendit. *Quòd* (inquit) *adorari vetuisti laudamus, quòd fregisti reprehendimus.* Ad extremum in Concilio Niceno 2. decretum est imagines non tantùm non confringendas, sed piè

Gregor. Regist. lib. 7. epist. 9.

piè etiam adorandas esse. Ita in reliquis causis factum est, atque ita futurum Paulus prædixit, quando ait, *nunc mysterium iniquitatis operatur.* Sed hîc (inquis) meipsum superas. Quamobrem Durę? Impiúmne est, quod dico mysterium iniquitatis totam Ecclesiam occupasse? Impius ergo Paulus fuit, qui ἀποστασίαν futurâ prænunciauit, & Antichristum in templo Dei sessurum indicauit. Si enim ἀποστασία Ecclesiam peruasit, & Antichristus in Ecclesia sedem collocauit, Ecclesiam à mysterio iniquitatis occupatam esse constat. Interim electi, quas Dominus reliquias conseruat, incolumes semper remanserunt. Itaque vetus mihi dialectica sufficiet, vt noua nihil opus sit. Totam enim Ecclesiam cùm dico occupatam, externam illam ψευδώνυμον Episcoporum & Ecclesiarum successionem, non sanctorum multitudinẽ intelligo. 2. Thess. 2. 7.

DVRÆVS, Fol. 71.

Quod de Græcorum Ecclesiis ais, merum profectò mendacium est. Nam in Concilio Florentino Imperator Palæologus cũ Græcis atque Armeniis Romanum Pontificem Christi vicarium lubens agnouit, & Romanæ Ecclesiæ fidẽ amplexus est. Imò quàm hodie à nobis in paucissimis dissentiant, Ieremias ille Patriarcha Constantinopolitanus edito libro satis declarauit.

WHITAKERVS.

14 Græcorum Ecclesias à vestris discrepare notum magis est, quàm vt meam orationẽ desideret. Si enim vobiscum sentiunt, cur pro schismati-

cis habentur? Aut si Romanum pontificem Christi vicarium agnoscunt, cur illi non obtemperant? Cur ad Concilium Tridentinum non venerunt? Tentatas esse multas sæpe reconciliationes non ignoro, id vnum agente Romano pōtifice, vt Græcos etiam sibi subiiceret, à quo se contemni dolebat. Venit ad Concilium Florentinum Imperator Ioānes Palæologus, venit Ioseph us patriarcha, venit Episcoporum magna multitudo. De quibusdā capitibus inter illos conuenit, de aliis minimè: nam transsubstantiationi subscribere penitus recusarunt. Extincto autem Iosepho morte repentina, cùm Eugenius pontifex cuperet valdéque instaret nouum eligi patriarcham, Græci tamen id se facturos negabant, donec Constantinopolin rediissent. Quàm verò malè hęc concordia coaluerit, facilè iudicare licet. Sunt enim ab illo tempore Græci semper non minùs, quàm priùs fuerant, à Romanis alieni. Ieremiæ nullum librum vidi, vestrum vidi, quem ego vix credo esse Ieremię. Nam & olim Græci, & hic ipse etiam patriarcha Ieremias suum sæpe de nostris Ecclesiis pręclarum iudicium testatus est, quemadmodum ex eius literis Græcè ac Latinè editis manifestum est.

DVRÆVS, Fol. 72. 73.

Virginem Lutherus (*inquis*) voto inconsiderato & superstitioso priùs alligatam, pòst in religione melius institutam sancto matrimonio sibi copulauit. *Verùm hîc tibi cum Paulo negotium est, qui disertis sanè verbis damnationem habere eas viduas dixit, quæ nubere volunt, quia primam fidem irritam fecerunt. Quæ verba haud aliter intelligi queunt, quàm quia quæ huiusmodi erant promissum Deo cælibatum incestis nuptijs violarant. Sic enim hunc locum Patres omnes vno ore exposuerunt. Epiphan. hær. 61. Hieronymus lib. 1. contra Iouin. Augustinus in Psal. 75. & de bono viduit. c. 8. Chrysostomus de virginit. cap. 39. Fulgentius in Epist. de coniugali debito. Isidorus lib. 1. de Officijs cap. 17. Quanquam quid ego hîc Patres commemoro. Tuus Caluinus eas viduas, quæ ad publicum Ecclesiæ ministerium recipiebantur, perpetui cælibatus conditionem sibi imposuisse fatetur. At si Diaconissæ matrimonio ineptæ sunt, quanto magis Ecclesiæ ministros cælibem ducere vitam oportet? Mirari satis nequeo cùm Christi Apostoli ab vxoribus, quas antè duxerant, sese abstinerēt, nouos istos Apostolos, nisi vxores habeant Euangelio se ineptos iudicare.*

WHITAKERVS.

15 Lutheri vobis nuptiæ non placent: quod mirum non est, cùm totus Lutherus vobis maximè displiceat. Sed vxorem sibi Lutherus, non vobis duxit, quam ille certè nunquam duxisset, si vestra iudicia tanti æstimasset. Vobis enim magis iucundi sunt, qui infandas libidines exercent, quàm qui sanctum & legitimum matrimonium contrahunt. Mihi verò cum Paulo aliquid esse negotii facilè patior, quo cum cupiam semper esse occupatus: sed aduersari vel mihi, vel Luthero Paulum nunquam ostendes. Nam locus ille quem affers, nihil ad istam causam atque has nuptias pertinet. Quòd enim primam fidem de voto cælibatus intelligendam esse contendis, non verba tua, sed ar-

gumenta ſpectamus. Cùm autem huius interpretationis rationem in tuis verbis quæro, nullã planè reperio: niſi hoc ſufficere nobis debere putas argumentum, Apoſtolus ait viduas iuniores nubentes primam fidem reiicere, ergo hoc de voto cælibatus neceſſariò intelligẽdum eſt? Quaſi fides hoc loco non aliter quàm de voto cælibatus accipi poſſit, aut non perinde Apoſtolo facile fuerit, ſi quid tale ſenſiſſet, voti ac fidei meminiſſe. Viduas Apoſtolus natu minores ab illo ordine remouet, quia nullæ ſunt idoneæ, niſi quæ ſunt liberæ, & matrimonii vinculo ſolutę: adoleſcentiores autem plærunque coniugium repetunt, quod ipſis etiam Apoſtolus ſuadet. Viduam ergo nõ niſi ſexagenariam deligi mandat, quæ poſſit & nuptiis carere, & huic muneri diligenter inſeruire. Tũ quid timendum ſit, niſi tales viduæ ſint, docet. Adoleſcentulę enim nubent, & potiùs quàm nuptiis expetitis nõ fruantur, in Chriſtum ſeſe laſciuius efferent, primámque fidem abiicient. Fides autẽ prima non votum, vt tu fingis, ſed ipſam Chriſtianæ religionis profeſſionem ſignificat, quam iſtę leues fœminæ facilè contemnent, vt eo modo ſuis voluptatibus potiantur. Atque id Apoſtolum velle, ne longè abeamus, ex ipſo Apoſtolo diſci poteſt. Sic enim mox ſequitur, *Iam enim nonnullæ defleverunt, ſequutæ Satanam:* in quo quid in quibuſdam iam antè acciderit, demonſtrat, vt poſthac ne quid eiuſmodi eueniat, cauendum eſſe moneat. Hic nũc Patres tibi ſubſidio veniant oportet, quos ais hũc locum omnes vno ore ſic, vt tu fa_is, expoſuiſſe: quod quanquam falſum eſt, tamen ſi verum eſſet, nihil omnino euinceret. Nam hoc argumentum. Patres hunc locum ſic exponunt, ergo hæc expoſitio neceſſariò vera eſt, quantum in Theologia ualeat, quis ignorat? Tu Patribus quantum voles tribue:

1. Tim. 5, 12.

Verſ. 14.

Verſ. 9.

verſ. 15.

tribue: Patrum expoſitio nunquam certè noſtræ erit fidei fundamentum. At quid ſi Patres etiam prima hac fide religionem ipſam intelligi ſenſerint? Quid tum denique reſpondebis? Audi ergo ipſum loquentem Hieronymum, *Licèt non ſint digni fide, qui fidem primam irritam fecerunt, Marcionem loquor, & Baſilidem, & omnes hæreticos, qui vetus laniant Teſtamentum.* Primam fidem Hieronymus vocat ſynceram Euangelicæ doctrinæ profeſſionem, quam hæretici violant, atque irritam faciũt: niſi fortè putas Marcionem, Baſilidem, alioſque hæreticos ab Hieronymo reprehendi, quòd votum non ſeruarint Monaſtici cœlibatus. Et alias potui Patrum ſimiles ſententias proferre.

Hiero. proe. in ep. ad Tit.

Sed illæ Pauli viduæ quid (quæſo) veſtris Monialibus ſimile habebãt, vt ſi Luthero viduam talem ducere nefas fuiſſet, tamen hanc, quam duxit, ducere minus ei licuiſſet? Nam illę veteres viduæ, quarum Paulus meminit, neceſſarium eccleſię munus adminiſtrabant: hæ monachæ nihil tale faciũt. Illæ pauperes, infirmos, aduenas curabant: hæ ſibi viuunt, & totæ ſunt otioſæ. At hîc præclarum, vt vidêris, nactus es contra Miniſtrorum nuptias argumentum. Si enim Diaconiſſę debebant eſſe ἄζαμοι, quia illis coniugium ad munus exequendum impedimento futurum erat, *multò magis* (inquis) *miniſtris neceſſe eſt vitam cœlibem ducere.* Miror id Apoſtolum non vidiſſe. Cùm enim in Diaconiſſis cœlibatum poſtulet, tamen antè nuptias Epiſcopo permiſit. *Oportet* (inquit) *Epiſcopum eſſe vnius vxoris virum:* & ne quis hoc de præterito tempore interpretetur, mox quales Epiſcoporum vxores eſſe debeant, ſubiungit: *vxores itidem honeſtas, non calumnioſas, ſobrias, fidas in omnibus.* Sed quis tam cæcus eſt, vt quid inter hæc munera interſit non perſpiciat.

1. Tim. 3, 2.

verſ. 11.

Nam viduas in omnia tempora paratas esse domos priuatas inuisere, ægros curare, egenos sublevare, peregrinis consulere, & semper illis negotiis vacare oportebat, quod, si nuptæ essent, facere non possent. Ministrorum longè dispar ratio est. Quod de Apostolis opponis, respondeo primùm, vt verum esset, quod miraris, valde tamen dissimilem esse Ministrorum causam. Quid si enim Apostolis Dominus hoc singulare donum dederit, quò essent in Apostolicam legationem expeditiores? Sed hoc falsum esse scriptura palàm demonstrat. Sic enim Paulus de Apostolorum vxoribus scribit, *An non habemus potestatem sororem vxorem circumducendi, vt & reliqui Apostoli & fratres Domini, & Cephas?* Nam de matronis illis, quas dicitis Apostolos affectatas esse, vt illis sumptus necessarios subministrarent, hoc intelligi nullo modo potest. Ita enim γυναῖκα verbum redundaret, nisi posit soror esse, quæ non sit mulier: ex quo perspicuum est, γυναῖκα pro vxore accipi. Deinde Paulus nunquam dixisset, Apostolos illas matronas circumducere, quæ sponte sua sequebantur, cùm hoc vocabulo ius quoddam & imperium indicetur. Postremò hoc totum à Pauli instituto alienum fuisset. Probat enim se Corinthiæ Ecclesiæ sumptibus peperciſſe, quum sororem vxorem minimè circumduceret: quam tamen ei circunducere exemplo Apostolorum liceret. Illæ verò Matronæ non modò sumptus ecclesiæ non auxissent, sed etiam minuissent. Sic Apostolis suæ vxores remanserunt, nec id illis fuit ad muneris Apostolici functionem incommodum. Hic ergo nihil tibi admiratione tua dignum accidit.

1. Cor. 9. 5.

DVRÆVS,

DVRÆVS, Fol. 74.

Quærit Campianus num ecclesiæ subscribatis, quæ seculis anteactis viguit. Subscribimus (*inquis*) sed illi ecclesiæ, quæ in præceptis Apostolicis perstitit. *Quæsiuit ille non vtrum Ecclesiæ, quæ in præceptis Apostolicis perstitisset subscriberetis, sed num illi quæ seculis anteactis viguit. Hunc enim si subscribatis, causa iam planè cecidistis, cùm nullam aliam seculis omnibus anteactis ad hanc vsque ætatem floruisse constet.*

WHITAKERVS.

16 Magnum te semper & paratum dialecticũ ostendis, qui tam facilè vbique potes argumẽtum expedire. Sed tamen cupio vt mihi huius connexi rationem ac consequutionem probes, Si Ecclesię subscribimus, quæ seculis anteactis viguit, tũ Romanæ ecclesiæ subscribimus. Deinde, si Romanæ ecclesiæ non subscribemus, nulli ecclesiæ, quæ seculis anteactis viguit, subscribimus. Quasi nulla fuerit anteactis seculis ecclesia, præterquã Romana: aut si hæc sola nomen ecclesiæ hominum opinione multis seculis tenuerit, nullam præterea vsquam terrarum ecclesiam fuisse constet. Nos ecclesiis omnibus & anteactis, & nunc florentibus subscribimus, quæcunque Apostolicæ doctrinæ subscripserunt: perpetuam verò quandam vnius loci, sedis, successionis subscriptionem nobis esse necessariam nunquam profectò demonstrabis. Et quis non videt hoc argumento ipsum etiam Christum constringi? Cui enim ecclesiæ Christus sub-

scripsit? Num Hierosolymitanæ, quæ tum floruit? Negabis? Cuinam ergo tandem, cùm nulla alia seculis omnibus anteactis ad Christi ætatem perstiterit? Si tu eo tẽpore vixisses, & Rabbinus aliquis aut Pharisæus inter Iudæos extitisses, quàm miserè hoc argumento Christum, Christique discipulos pupugisses?

DVRÆVS, Fol. 74.

Ecclesiam (*inquis*) edocti sumus ex sacris libris distinguere, vt alia sit aspectabilis, alia hominum aspectum fugiat. *Vnam ego hactenus Catholicam Ecclesiam ex Apostolorum, & Nicenæ Synodi symbolo credidi: tu me nunc duas credere vis. Nos vnam Ecclesiam Catholicam credimus, quæ non electos modò complectitur, sed quot quot vera fide ac religione imbuti sunt.*

WHITAKERVS.

17 Iterum acutus Dialecticus nouos argumẽtorum laqueos nectit. Vna est Catholica Ecclesia, ergo ecclesia non distinguitur, vt alia sit aspectabilis, alia quæ aspectum lateat. At ista distinctio non magis ecclesiæ vnitatem tollit, quàm quando in triumphantem & militantem, in vniuersalem & particularẽ distinguitur, quæ distinctiones tritæ ac probatæ sunt. Illa enim ecclesia quæ aspectum fugit, ad eam pertinet, quam aspectabilem vocamus: & vbicunque hæc est, illam quoque esse intelligimus. Aspectabilis dicitur propter externam πολιτείαν, quæ sub sensum cadit oculorum:

aspectabilis non est, quia Dei electio, & fides electorum ab oculis remouetur. Atque hãc distinctionem Esaias Propheta dilucidè proponit. Quãdo enim visibilis Ecclesiæ corruptissimum statum deplorat, reliquias tamen & semen quoddam piorum supereſſe confirmat. Sic quãquam in omni visibili ecclesia multi vocantur, exiguus tamen numerus est eorum qui eliguntur. Visibilis Ecclesiæ membra sunt, quicunque piam religionem profitentur, quemadmodum multi hypocritę faciũt: inuisibilis Ecclesia nullos nisi bonos, & ad vitã ęternam ex hac multitudine aspectabili delectos cõplectitur. Tu me ad Apostolicum & Nicenũ Symbolum reuocas, in quo vnam nos Catholicam ecclesiam credere profitemur. Sed quæ hæc vna est Catholica Ecclesia? Si enim nomẽ Ecclesię Catholicæ ad visibilem ecclesiã astringis, primùm cælestem illam Ecclesiã Sanctorum excludis, atque illos etiam omnes, qui nondum nati tamen ad Ecclesiam Catholicam pertinent. Deinde fidem in sensibus constituis, cum fides sit earum rerum quę nõ videntur, vt Apostolus docet. Quod.n. aspicis & intueris, id quorsũ credas? Illa ergo Catholica ecclesia quã credimus, est electorũ omniũ cœtus, quicunque ab initio mundi fuerunt, & ad finẽ futuri sunt: eamque ob causam & Apostolica, & sancta, & sanctorũ communio appellatur. Ad hãc verò sanctorũ cõmunionẽ nulli profani, nulli impij, nulli hypocritæ pertinẽt, quia hi cũ Christo communionem habere nequeunt. Sancta verò Ecclesia est mysticum corpus Christi, cuius corporis nullum membrum peribit aliquando. Augustinus de ecclesia Catholica sic scribit, *Corpus huius capitis ecclesia est, non quæ hoc loco est, sed quæ hoc loco & per totum orbem terrarum, nec illa, quæ hoc tempore, sed ab ipso Abel vsque ad eos qui nascituri*

Esai. 1. 9.

Mat. 22. 14.

Hebr. 11. 1.

August. in Psal. 90. in 2. parte.

sunt vsque in finem, & credituri in Christum, totus populus sanctorum, ad vnam ciuitatem pertinetium. Epiphani. hæres. 35. Sic Epiphanius clarissimè, *vna est* (inquit) *columba mea, perfecta mea hoc est, ipsa sancta sponsa, & Catholica ecclesia. Columba quidem vt dixi propter mansuetudinem, & innocentiam, & puritatem vitæ: perfecta verò, quia perfectam ex Deo gratiam accepit, & cognitionem ab ipso Seruatore per Spiritum sanctum.* Sed quorsum alias Patrum sententias commemorem, cùm te tuus Aquinas satis refellat? Thom. in expos. sym. Aposto. Sic enim scribit, *Sicut videmus, quòd in vno homine est vna anima & vnum corpus, & tamen sunt diuersa mẽbra ipsius: ita Ecclesia Catholica est vnũ corpus: & habet diuersa membra, anima autem quæ hoc corpus viuificat, est Spiritus sanctus.* Iam vides, quam ecclesiam Catholicam credamus, non aspectabilem Christianorum multitudinem, ex bonis malisque permixtam, vt tu statuis, sed sanctum electorum cœtum, quicunque in Christum vllis temporibus credunt, qui Spiritu sancto imbuuntur, qui ab hypocritis separantur, qui cum Christo capite cælesti atque externa fælicitate perfruentur.

LIBER

LIBER QVARTVS, DE CONCILIIS.

DVRÆVS, Fol. 77. 78.

Si quanta est, semper fuit in Catholica Christi Ecclesia Conciliorum vtilitas, tanta esset eorum apud omnes Christianos authoritas, non esset V. V. hactenus tantus tui similium numerus, qui spreta Spiritus sancti per Concilia loquentis authoritate, nouorum sibi dogmatum Magistros quos sequerentur, eligerent. Augustinus epist. 118. Saluberrimã esse in Ecclesiã plenariorum conciliorum authoritatem *scripsit. Idem Ambrosius sensit, de fide ad Gracian. in prolog. & epist.* 32. *Taceo cæteros Patres, quorum nemo fuit, qui non sacrosanctam legitimorum Conciliorum authoritatatem agnouerit. Quos Caluiniani ne contemnere videamini, quum omnia prorsus Concilia reijcere non audeatis, eorum tamen vim atque robur quibus potestis artibus eleuare conamini.*

WHITAKERVS.

DE Conciliis verba facturus, Duræ, Conciliorum à nobis contemni minuíque authoritatem initiò criminaris: quod quàm falsò obiicias qui noſtrum de Conciliis iudicium intelligunt, non poſſunt ignorare. Quæ enim illa eſt Conciliorum authoritas, quam defendis? Aut quid nos tandem Conciliis deferre ac tribuere debemus, ſi nolumus illorum authoritatem violare? Idné poſtulas, vt quicquid Epiſcopi pariter, cõgreſſi decreuerint, ſactum, diuinum, Canonicum habeamus? At multa ſunt multorum Cõciliorum impia, falſa, blaſphema decreta. Quis enim neſcit Concilium Carthaginenſe ſub Cypriano, Epheſinum ſecundum, Ariminenſe, Syrmienſe, multáque alia contra Nicenum concilium congregata grauiter erraſſe, & nunc meritò à piis omnibus contemni? Si hæc vniuerſalia fuiſſe negabis, at nonnulla horum erant vniuerſalibus quibuſdam frequentiora. Nam & Ariminenſe, & Syrmienſe concilium duplo plures Epiſcopos habuit, quã Nicenũ. Quodnam eſt igitur Concilium vniuerſale? & quando Concilii authoritatem firmam eſſe intelligemus? Nam vt ii peccant qui legitimorum Conciliorum authoritatem non agnoſcunt, ita non minore reprehenſione digni ſunt, qui Conciliis non legitimis ſummam authoritatem tribuunt. Si verò legitima ſunt Concilia, quę Romani pontificis iuſſu conuocantur, quid de Conſtantienſi & Baſilienſi ſtatuemus, quę quanquam coacta ſunt à pontifice, tamen authoritatem infirmiorem habent? Iam ergo tuum erat exponere, quæ demum res legitimum Concilium faceret, & quibus cancellis illa Conciliorum authoritas circumſcriberetur. Nam ipſi

ipſi etiam multis Conciliis omnem authoritatem detrahitis, quibuſdam etiam vniuerſalibus nõ magnam impartitis. Sed hoc in quo præcipuè tuam orationem verſari oportebat, non attingis: quod autem per ſe ſatis perſpicuum erat, id patrum non neceſſariis teſtimoniis confirmas. Quis enim *Cõciliorum ſaluberrimam authoritatẽ eſſe dubitat*, aut quis non Conciliis multum tribui meritò debere intelligit? Sed illud quæritur, quàm magna ſit Cõciliorum authoritas, num tanta, quanta eſt ſcripturarum, vt quicquid concilio viſum fuerit, id à nobis recipi neceſſariò debeat. Hoc ſanè à vobis diſputatur, & nos quia diſſentimus, immanem ſcilicet Conciliis iniuriam facimus: quod vos quidem nullis vnquam argumentis, aut patrum ſuffragiis euincetis. Etſi enim patres Conciliorum authoritatem laudant, tamen eam nunquam niſi ſcripturis munitam nobis præſcribunt. Nã & errare poſſe Concilia confitentur, & à Conciliis ad ſcripturas prouocant, & conciliorum ſanctiones ad regulam ſcripturarum exigunt. Sic Auguſtinus *ipſa plena via concilia ſæpe priora à poſterioribus emendari* ſcribit non modò in rebus externis, ſed etiam in ipſa fidei doctrina. Agit enim de hæreticorum baptiſmo, quem Cyprianus & ſenſit, & concilio etiã habito ſanxit eſſe repetendum. Hoc Concilium Donatiſtæ obiiciunt Auguſtino: Auguſtinus recurrit ad ſcripturas, & ſe ſcripturarum authoritate defendit: Concilia enim particularia plenariis cedere, plenaria nonnunquam à plenariis, priora à poſterioribus corrigi, *ſcripturam autem Canonicam tam veteris quam noui Teſtamenti certis ſuis terminis contineri*, eámque omnibus epiſcoporum literis, & cõciliis præponendam eſſe affirmat. Sic cõtra Arrianos diſputans à Cõciliis ad ſcripturarũ

Auguſt. de Baptiſ. contra Donat. lib. 2. cap. 3.

Contra Maxim. lib. 3 cap. 14.

authoritates aduersarium reuocat, & negat ideo sibi credendum esse, quòd in ecclesia sit, quã suorum collegarum concilia prædicarint, sed quia scripturarum testimoniis nititur. *Hæc* (inquit) *sunt causæ nostræ documenta, hæc fundamenta, hæc firmamenta.* Et Hieronymus, *Spiritus* (inquit) *sancti doctrina est, quæ Canonicis literis prodita est, contra quam si quid statuant concilia, nefas duco.* Et Ambrosius Nicenum Concilium recipit, Ariminense repudiat, quia illud cum scripturis conspirauit, hoc à scripturis deflexit. Hæc enim ipsius verba sunt in eadem Epistola, quam tu profers. *Hanc fidem Gallia tenent, hanc Hispania, & cum pia diuini Spiritus confessione custodiunt.* Et alibi, *Sic nostri secundum scripturas dixerunt Patres.* Ita Conciliis authoritatem omnem scriptura conciliat, atque inter pontificiam nostrámque de conciliis sententiam id vnum interest, quòd pontificij ea concilia recipiũt, quę pontifex cõfirmauit, nos concilia probamus, quæ cum scripturis consentiunt. Aut ergo doce æqualem esse scripturis conciliorum authoritatem, quod te nunquam in hac vita facturum recipio, aut fatêre concilij cuiusque sententiam ex scripturis esse diiudicandam, quod nos defendimus. Errare verò concilia si negas, velim mihi de vno nonnulla respondeas. Constantinopolitanum sextum in Trullo habitum, fuitne Concilium vniuersale legitimum, an non fuit? Si das fuisse, quod tibi est necesse, quæram deinceps, num huius Concilij decreta omni errore careant? Nisi id etiam concedis, causa cadis. At in hoc concilio cautum est, vt sedes Constantinopolitana æqualibus priuilegiis cum antiquæ Romæ throno perfruatur. Hoccine tibi ferendum videtur? Præterea audi quid alibi statuat? *Sanctæ synodo visum est, vt in Romanorum*

De vnit. eccle. cap. 16.
Hierony. in Galatas.
Ambros. epist. 32.
De fide lib. 1. cap. 8.
Can. 36.
Can. 55.

manorum ecclesia Canon inconcusse obtineat, Si quis clericus inuentus fuerit sancto dominico, vel sabbato ieiunans deponatur. Hoc verò nimis cõtumeliosum in ecclesiam Romanam fuit. Tum illud cuiusmodi est, quod nec *Hypodiaconos, nec diaconos, nec presbyteros à suis vxoribus separari permittat*, præsertim cũm intelligeret id palàm Romanæ ecclesiæ institutis pugnare, quemadmodum in ipso Consilio manifestum est. Quòd autem vetat sanguinem cuiusquam animalis arte conditum comedi, & omnino à sanguine & suffocato omnes Christianos abstinere iubet, defendi non potest. Tibi certè molestum fore suspicor & huius concilij authoritatem, & harum legum æquitatem tueri. Et tamen vel hæc tuenda sunt, vel omnis (si tibi credimus) conciliorum authoritas labefactatur.

Can. 15.
Can. 67.

DVRÆVS, Fol. 79.

Miraris verò te ais Nazianzenum de conciliis tam iniquè iudicasse, & acerbè scripsisse. *Absit tamen à Nazianzeno vt de vllo tanquam legitimo Concilio, aut tam iniquè quàm vos iudicarit, aut acerbè scripserit. In ea epistola nihil ille aliud, quàm de summa hæreticorum suæ ætatis nequitia queritur, quorum fraude atque malitia fiebat, nulla vt legitima synodus Episcoporum in vnum coire locum posset. Hæc enim ab eo ante Constantinopolitanum concilium scripta sunt. Nicena autem synodus illius ætatem præcesserat. Quod si illius de synodorum authoritate sententiam longè apertissimam desideras, quæ ad Cledonium aduersus Apollinarij hæresim scribit, attende.*

WHITAKERVS.

Nazianz. ad Procop. Ep. 42.

2 Si de Conciliis Nazianzenus idem sensit, quod scripsit, durum certè illius de conciliis iudicium fuisse constat: scribere enim profectò nihil acerbius potuit. Tu id voluisse Nazianzenum affirmas, quod ipse Nazianzenus se planè dicit noluisse. Sic enim Nazianzeni verba interpretaris, quasi is hæreticorum fraudem & malitiam exagitet, qua factum sit, vt nulla legitima synodus haberi posset: cùm tamen euocatus atque inuitatus ad Concilium Nazianzenus, idque etiam Imperatoris authoritate, veniendi necessitatem deprecetur. Quo minùs autem venire posset causas duas affert, suum de Conciliis iudicium, & corporis infirmitatem. Et iudicium quidem eiusmodi fuit, vt se diceret *omnem Episcoporum congressum fugere*: rationem etiam subiungit, qua inductus sit vt ab istis conciliis abhorreret. Ait enim *se nullius synodi bonum exitum vidisse, & malorum occasiones hoc modo non tam sublatas, quàm auctas fuisse.* Hoccine est conqueri, non posse Episcopotum synodos coire? Aut ego te putem hanc vel leuiter Epistolam inspexisse, qui tantum ab authoris mente aberrasti? Nicena synodus (inquis) illius ætatem præcesserat. Quid tum verò postea? An quia synodum ipsam non vidit, exitum illius synodi videre non potuit? Nam ille de euentu atque exitu conciliorum scribit, quem se nunquam vidisse commodum affirmat. Et quidem de Niceni concilii exitu quid Hilarius scribat, audiamus. *Conscij nobis* (inquit) *sumus inuicem, post Niceni conuentus synodum, nihil aliud, quam fidem scribi: dum in verbis pugna est, dum de nouitatibus quæstio*

ὅτι πάντα σύλλογον φεύγειν ὀπισκόπων. μηδ' ἑνὸς κακῶν μᾶλλον ἰσχυούσης ἢ φερούσης.

Hilar. ad Constant. Imperat.

quæstio est, dum de ambiguis occasio est, dum de authoribus querela est, dum de studijs certamẽ est, dum in consensu difficultas est, dum alter alteri anathema esse cœpit, propè iam nemo Christi est. Hæ Nicenam synodum sequutæ sunt tempestates, non synodi quidem, sed hominum improborum vitio: Ad Cledonium verò quid tandem scribit? Assensurum se nimirum Apollinarij sectatoribus, si possunt ostendere se à concilio Occidentali susceptos esse. Id verò quantulum quæso est? Satis enim nouit illos aut mentitos esse, aut si reuera susceptí sunt, ad sanam mentem rediisse: Sic enim ait, ἅπαν γὰρ ὅπῃ τῷ ὀρθῷ λόγῳ σωζόμενοι.

DVRÆVS, Fol. 80.

Cùm sacrosanctam Apostolici concilij authoritatem negare non audeas, arrepta occasione in cerimonias Ecclesiasticas inueheris. Augustinum verò in tam iniustæ querimoniæ societatem vocari non patior. Hæc enim Augustinus scripsit non vt Ecclesiasticas cerimonias vestro more carperet, sed vt non temerè à quouis pro arbitrio instituendas seruandásque ostenderet. Nam vt idem priori ad Ianuarium Epistola scribit, Si quid horum tota per orbem frequentat Ecclesia, hoc quin ita faciendum sit disputare insolentissimæ insaniæ est. *Vos ergo quid aliud facitis, quàm vestrã insaniam proditis?*

WHITAKERVS.

3 Concilium Apostolicum omne m certè exceptionem superat: sed vestra concilia huic nec exæquanda, nec conferenda sunt. Quid enim ista simile habent, aut quis tam demens est qui res tam dissimiles comparare velit? Auditur quidem in Conciliis vestris Spiritus sancti nomen, & volmet ipsi in Spiritu sancto congregatos esse dictitatis, & quod vobis videtur, id Spiritui sancto placere scilicet affirmatis. Sed qui vestra decreta, instituta, dogmata perpendunt, & abfuisse Spiritum sanctum, & his conuenticulis alium præfuisse spiritum facilè perspiciunt. Apostolicum illud Concilium coactum est, vt iugum Mosaicum à
Act. 15. Christianorum ceruicibus remoueret: vestra multorum seculorum concilia nihil aliud egerũt, quàm vt nouum iugum Mosaico longè durius atque intolerabilius nostris humeris imponerẽt. At Spiritus sanctus sibi semper constat, & quod iugum semel sustulit, id repeti nunquam voluit, nisi fortè existimemus, illud nobis iugum detractum esse, vt pontificio locus fieret: ita non ademptum esse iugum, sed mutatũ. Augustinus quæritur Iudæorum suo tempore tolerabiliorẽ conditionem fuisse, quàm Christianorum. Quid ille dixisset, si tantam ceremoniarum accessionem, quanta pòst annis millẽ ducentis facta est, vidisset? Sed tu non pateris Augustinum in huius querelæ societatem vocari. Ea enim Traditionum pontificiarum valdè studiosus, in quo certè me æmulum non habebis. Sed Augustinus siue tu pateris, siue non pateris hanc ceremoniarum multitudinem damnat, & nos illis pauciſſimis ceremoniis contentos esse vult, quæ in Canonicis scripturis commendãtur.

Sic

Sic enim ad Ianuarium, *Tenere te volo Dominum nostrum Iesum Christum, sicut ipse in Euangelio loquitur, leue iugo nos subdidisse, & sarcinæ leui.* Et paulò pòst, *Et si quid aliud in Canonicis scripturis commendatur.* Si quid vsquã scripserit quod cum hac sententia minus conueniat, ego in conciliandis eius singulis dictis non magnam operam insumam. Deinde in altera ad Ianuarium Epistola ait, *Quamuis neque hoc inueniri possit quomodo contrà fidem sint, ipsam tamen religionem, quam pauciſſimis & manifestiſsimis celebrationum sacramentis misericordia Dei liberam esse voluit, seruilibus oneribus premunt.* Si traditiones, quæ cum Dei verbo palàm non pugnant, religionem tamen premunt, & *pro seruilibus oneribus* haberi debent, quid de iis sentiemus, quæ palàm impiæ ac profanæ sunt, quales Ecclesia pontificia innumeras celebrat? Denique humanas omnes præsumptiones Augustinus resecandas esse statuit, quales si non esse pontificias ostenderis, de pontificiis minimè loqui Augustinum euiceris. Quod autem ex priore epistola adducis, libenter amplector. Illas enim ceremonias quæ ad ordinem & decorum necessariæ sunt, & quibus Ecclesiæ omnes vbique terrarum vtuntur, quis tandem non probet, ac magnifaciat? At tales esse pontificias nunquam probabis: etsi quando de ecclesiæ ceremoniis agitur, illa oratio ad pontificias traditiunculas minimè pertinet, cùm ecclesia pontificia multis seculis esse Christi vera ecclesia, quam quærimus, desierit. Quare suas sibi ceremonias, suósque ritus seruet, quibus tantopere delectatur, nobis ne molesta sit, qui istis opus non habemus.

Aug. ad Ian. epist. 118. c. 1.

Epist. 119. 19.

DVRÆVS, Fol. 8:.

Nicenæ synodi sextum vobis Canonẽ Campianus

obiecit. Hoc tu Canone Metropolitanos omnes & pàtriarchas Romano Episcopo exæquari vis, cùm tamen ad Romanæ sedis authoritatem in omnes ecclesias stabiliendam nihil dici clarius possit. Etenim cùm ad suam Alexandrino Episcopo authoritatem asserendam pro argumento patres Romanæ ecclesiæ consuetudinem afferant, à Romana Alexandrinam velut à matre totam pendere ostendũt, à qua omnem quam habet authoritatem accepit. Hanc verò Nicenorum esse patrum mentem docere tè possunt, quæ Paschasinus sedis Apostolicæ vicarius in Calcedonensi synodo recitauit, Sess. 16. Atque alius etiam eiusdem concilij canon minùs apertè Romani pontificis authoritatem probat, Canon 39. ex Arab. in latinum conuersus. Et iidem patres posteà penè omnes Sardis cõgregati summã Romani põtificis in cæteros omnes potestatem comprobarunt:

WHITAKERVS.

4 Si sextus Niceni Concilij canon nunquam perscriptus fuisset, id certè Romanus põtifex minimè doluisset. Nihil enim illam pontificis immensam authoritatem illustrius conuellit, quàm quod in illo Canone præscribitur. Iubent enim Niceni patres *antiquas consuetudines seruari*: Ex quo primùm discimus, quicquid hoc est iurisdictionis, non verbi diuini authoritate, sed sola cõsuetudine niti: cùm isti nobis persuadere conentur Romanum pontificem à Christo toti Ecclesiæ præpositũ esse. Deinde Alexandrino & Antiocheno, & cæteris Metropolitanis sui fines assignãtur,

quoniam illa est Romano etiam pontifici consuetudo. Si verò Romanus pontifex toti Ecclesiæ imperaret, quàm absurdum esset huius exemplo certos & circumscriptos administrationis cãcellos aliis præfinire? Quæ enim hæc ratio est, Alexandrinus Ægyptiis ecclesiis moderetur, similiter singuli Metropolitani suis prouinciis præsint, quia Romanus pontifex omnes ecclesias suo dominatu continet? Id ergo patres volunt, statuunt, scribunt, quemadmodum Romanæ ecclesiæ Episcopus suburbanas Ecclesias curat, sic Alexandrinus, sic Antiochenus, sic reliqui faciant, & suis prouincialibus ecclesiis præsideant, nec alij distinctas aliorum διοικήσεις inuadant.

Sed tibi tamen nihil videtur ad Romanæ sedis authoritatem stabiliendam clarius dici potuisse. Potes quidem meritò Duræ tuis tam claris oculis gratulari. Si enim hoc clarum est, nihil certè tibi obscurum esse potest. *Afferunt* (inquis) *Patres illi consuetudinem Romanæ Ecclesiæ pro argumento*, quo Alexandrino Episcopo suam authoritatem asserant. Quid tu verò ex hoc argumento colligis, vt interim de argumenti genere taceamus? *Ostendunt* (inquis) *Alexandrinam à Romana velut à matre totam pendere, à qua omnem authoritatem accepit, quam habet.* Argutè quidem tuo iudicio: sed omnino tamẽ ineptissimè. Num enim sequitur Alexandrinam ecclesiam à Romana ecclesia totam pendere, quia ad exemplum Romani Episcopi Alexandrinus certis ecclesiis præficitur? Quasi qui alterius exemplum sequitur, is ab eo totus pendeat, cuius sibi exemplum proposuit. Quid obtusius & tanto disputatore indignius proferri potuit? Quis enim nescit exemplum ab eo sumi posse, qui vel parem, vel minorem autho-

ritatem habet? Si verò Romanus Episcopus pro capite & præfecto totius ecclesiæ habitus fuisset, nunquã isti Patres id sibi sumpsissent, vt eius prouincias ac præfecturas distribuerent. Et quando illa inter Romanos pontifices & Patres Africanos controuersia exarsit, miror hunc Canonem, si tam clarus erat, non esse ab illis animaduersum. Si enim ad stabiliendam Romanæ sedis authoritatẽ nihil dici clarius potuit, vt tu arbitraris, cæcus pontifex fuit, qui hunc Canonem non vidit, & illo cõcilio nihil imprudẽtius fingi potest, in quo nullus fuit, qui, quod est clarissimum, perspexerit.

Paschasinus verò sedis Apostolicæ vicarius si Apostolicam sedem verbis, quantum potuit, extulit atque ornauit, nihil mirum fecit. Et tamen quod ille contendit, sedem Romanam esse primam, nos etiam agnoscimus. Sed prima fuit ordine, non authoritate. Vbi etiam illud non est prætermittendum hunc vicarium sedis Apostolicæ, cùm dignitatem Romani Episcopi defensam cuperẽt, nihil antiquius aut firmius, quàm huius concilij decretum attulisse. Alius verò tuus ille Canon ex Arabico conuersus in Latinum, Arabicus est, non Nicenus. Sunt enim Niceni Concilij non nisi viginti Canones, iique Græcè non Arabicè conscripti. Sed accersendi scilicet ex Arabia Canones sunt, qui Romani pontificis authoritatẽ comprobent. Nonne isto modo pontificis tui causam prodis, & te bonis argumentis egentissimum ostendis? Nec tibi Sardicensis concilij testimoniũ opem aliquã feret. Nam hunc huius concilij Canonem supposititi esse Patres Africani concilij vno ore omnes testãtur. Etenim eiusmodi aliquid, quale in illo Canone cernitur, *in nulla Patrũ synodo inuenitur*, in literis ad Episcopũ Romanum suis scribunt. Si verò Sardicensis concilij canõ aliquis huiusmodi extitisset, his patribus ignotus esse nullo certè modo potuisset. Atque vt demus hoc priuilegium Romano pontifici delatum fuisse in Concilio Sardicensi, quid tandem hinc aliud lucratus eris, quàm pontifici totum hoc humano, non diuino iure contigisse?

Concil. Carthag. c. ρλ'. ἀδῆμια τῶν πατέρων συνόδῳ.

DVRÆVS, Fol. 82.

Ad Calcedonensem deinde synodum accedis, in qua tam perspicua sunt quæ ad asserendam Romanæ sedis supremam in terris potestatem Campianus protulit, vt nulla arte, nullis fraudibus queas eludere. Cui enim obscurum esse potest quod illius Concilij Patres de Dioscoro scribunt hæretico, quem ob multa quidem alia crimina, sed ob illud potissimùm, quòd excommunicationem in Romanum dictare pontificem præsumpserat, ipsius Romani pontificis, qui tum magnus ille Leo erat, authoritate omni Episcopatus dignitate priuarant? Act. 3. Et in Epistola ad Leonem hæc scribũt, Cõtra ipsum, cui vineæ custodia à saluatore cõmissa est extendit insaniam: contra te qui corpus Ecclesiæ vnire festinas. *Quin & sua ab eodem pontifice decreta confirmari postulant. Et Paschasinus ait,* Papa vrbis Romanæ, quæ est caput omnium Ecclesiarum, præcipit vt Dioscorus non sedeat in Episcoporum concilio. *Et Lucentius addidit,* Quia præsumpsit & synodum ausus est facere sine authoritate sedis Apostolicæ, quod nunquam licuit, nunquam factum est. *Apud Enagrium lib. 2. ca. 4.*

WHITAKERVS.

5 Hìc te nunc iactare maiorem in modum incipis, quod quo iure facias, facilè (vt spero) apparebit. In Calcedonensi concilio etsi multa de Leone, de sede Apostolica, de Petro Apostolo honorificè dicuntur, illa tamen summa authoritas, quam Romanus pontifex in omnem ecclesiam sibi sumit, non modò nusquam in hoc Concilio confirmatur, sed etiam clarissimè euertitur. Si enim, quod Gregorius scripsit, *Romano pontifici oblatum est in hoc Concilio vniuersalitatis nomen*, vt ille vniuersalis Episcopus diceretur, quis non statim animaduertat, Romanum pontificem non esse iure diuino vniuersalem Episcopum, quemadmodum se esse gloriatur? Si enim Romanũ pontificem Christus ecclesiæ suæ vniuersalẽ Episcopum constituit, hoc illi nomen diuina authoritate impositum fuit, vt illud nec synodus offerre, nec põtifex recusare posset. At obtulit hoc synodus, & oblatum pontifex respuit: ergo pontifex Romanus non est vniuersalis Episcopus, nec authoritatem in omnem Ecclesiam obtinet. Deinde cùm Constantinopolitano Episcopo Romanus pontifex Leo summa contentione studióque resisteret, efficere tamen nullo modo potuit, quin Constantinopolitanus à Concilio interpretaret, quod cuperet, quódque Romano pontifici maximè displiceret. Si verò synodus Romanum pontificem esse Christi vniuersalem vicarium summa potestate præditum iudicasset, ab illo in re tam magna nũquam dissensisset, nec capitis sui authoritatem contempsisset: At synodus quantumuis inuito & reclamante pontifice Romano Constantinopolitanum Episcopum honore auxit & ornauit, eique quam

Greg. lib. 4. ep. 32. & 36.

Act. 16.

quam petiit dignitatem adiudicauit: quare nihil minùs ea synodus, quàm pontificis supremam in terris potestatem, vt tu ais, agnouit. Itaque pontifex nunquam illud Cõcilium, *nisi ex parte quadam*, vt Gelasius Papa loquitur, approbauit. Hoc tu concilio speres te posse Romani pontificis vniuersalem authoritatem confirmare.

Gelas. inter acta Concil. Tarracon.

Cui (inquis) *obscurum est, quod illius Concilij Patres de Dioscoro scribunt?* Nulli certè, cui nota sunt illius Concilij acta. Sed argumentũ attendo. Dioscorum Patres ob alia multa crimina, sed potissimum, quia Romanum pontificem excommunicare voluit, omni Episcopatus dignitate priuarunt. Hoccine supremam Romani pontificis potestatem arguit, quòd Dioscorum patres de gradu deiiciunt, cùm aliis multis criminibus conuictum, tum eo etiam inter alia, quòd Leonem excommunicare Catholicum & pium Episcopum tentasset? Multa Dioscoro (vt nosti) obiecta crimina sunt, homicidiũ, blasphemia in sanctam Trinitatem, incendium, adulteriũ, Romani Episcopi excommunicatio: tum ad Concilium semel, iterum, tertiò vocatus venire noluit. Quis hunc non dignum, cui Patres omnem Episcopi honorem detrahant, fateatur? Sic tamen fingendum est, quia de violato Romano pontifice accusatur, nisi huius criminis reus extitisset, cætera impunè fuisse omnia laturum. Meditari excõmunicationem in Romanum Põtificem num grauius crimen Dutæ fuit, quàm homicidium, quàm adulterium, quàm blasphemia in Trinitatem? Quousque tandẽ hæc pontificis tui ambitio procedet, vt admissum in pontificem crimen acerbius, quàm in sanctam Trinitatem vleiscendum putes?

Act. 3.

Quòd autem Petro *vineæ Dominicæ custodiam commissam* esse scribunt, exile admodum est. Nam tuum est docere non Petro tantùm, sed Romano etiam pontifici, qui certè Petrus non est, non modò vineam, sed totam etiam, eique soli commissam esse. Nouimus enim Petro vineæ huius custodiam traditam esse, quemadmodum & cæteris Apostolis: sed aliud est, quod quærimus. Pergis iterum tuo more argumenta alia colligere. *Petunt enim* (inquis) *sua decreta ab eodem pontifice confirmari.* At concilij decreta confirmare, non est supremam in terris authoritatem exercere; hoc enim fuit omnium Episcoporum, maximè patriarcharum, atque adeo ipsorum etiam Imperatorum. Dum autem Paschasinus & Lucētius Dioscorum accusant, & pontificis, cuius erant vicarij, mandata exponunt, nullum certè verbum edunt, quod illam authoritatem euincat, de qua cōtendimus. Quanquam si Romani pontificis legati ac vicarij pontificem Romanum ornant, quantum possunt, mirum profectò non est. Sed quid vrges? Num quod Papa præcepit, ne Dioscorus in Cōcilio sederet? Et tamen id ei negatum est, quousque quid Dioscorus peccasset, cognitum esset, quemadmodum ex illius Concilij prima actione cōstat. Num quod Paschasinus Romam caput omnium ecclesiarum appellat? At hoc nihil aliud est, quàm Romanam ecclesiam esse primam, maximam, clarissimam, celeberrimam ecclesiam. Num quod Lucentius licere negat sine sedis Apostolicæ authoritate concilium celebrare? At cui illud dubium est, qui temporum illorum disciplinam non ignorat? Nunc ista, si placet singula repete, atque hinc si potes, mirificam pontificis tui authoritatē ostende: quod quidem tam facies, quàm aquam ex pumice elicies.

Act. 3.

DVRÆ-

DVRÆVS, Fol. 83.

Plurima sunt huiusmodi, quæ VVhitakerus vt eleuet, quædam ex alia eiusdem synodi actione proferi de priuilegiis nouæ Romæ. Hæc sententia non toti Concilio tribuenda est, quæ non nisi quorundam fuit. Illud etiam imperitiæ VVhitakeræ tuæ tribuendum est, quòd ne ea quidem intelligis, quæ de Constantinopolitanæ Ecclesiæ priuilegiis illius fautores à Concilio petunt. Non enim vt vtriusque par esset authoritas, sed, vt eorum vtar verbis, vt in Ecclesiasticis, sicut illa, maiestatem habeat negotiis, & secunda post illam existat, proposuerunt.

WHITAKERVS.

σ Quid hactenus attuleris, omnes vident, ex quo cuiusmodi sint quæ prætermittis, facilè licet existimare. Obieceram Campiano ecclesiam Constantinopolitanam iisdem priuilegiis ornatam esse à concilio Calcedonensi, quibus Romana ecclesia fruebatur: quod cùm palàm ex Actis huius concilii constat, tum pontificis istam supremam authoritatem egregiè refellit. Si enim æqualia sunt Romanæ & Constantinopolitanæ Ecclesiæ priuilegia, eandem vtraque authoritatem habet: æqualia autem esse synodus sanxit. Romanæ ergo ecclesiæ Constantinopolitanam synodus æquauit. Negas verò hanc totius concilii sententiam fuisse. At refragatum quenquam esse minimè legimus, præterquam Paschasinum, & Bonifacium, & Lucentium, Romani pontificis vicarios, qui

Universidad de Deusto
Biblioteca

valde quidem: sed frustra repugnabant. Episcopi enim dixerunt, *Hæc omnes dicimus, hæc omnibus placent.* Quam tu non nisi quorundam fuisse sententiam affirmas, eam liquet ex concilio omnibus Episcopis (si modò Romanos legatos exceperis) placuisse. Imperitiam hîc meam accusas, sed maiore certè imperitia. Si enim Constantinopolitanum episcopum patres illi priuilegiis Romano exæquant, nónne parem vtriusque & æqualem authoritatem faciunt? Tua nobis peritia opus est, vt quemadmodum vtriusque Episcopi æqualia priuilegia esse possint, & tamen Constantinopolitanum Romanus authoritate superet exponas. Quæ enim esse potest priuilegiorum æqualitas, vbi authoritas est inæqualis? Cùm ergo patres Calcedonenses Episcopum Constantinopolitanum iisdem priuilegiis ornant, quibus Romanus ornatus fuerat, eique *in negotiis Ecclesiasticis*, id est, in omnibus officiis quæ ad Episcopum quemcunque pertinent, *maiestatem æqualem* tribuunt: quis tam imperitus est, qui non intelligat hôc decreto securim maximam pontificis authoritati inflictam esse, quam illi tu nunquam eripies? Ordinis tamen ratio habita est, vt Romanus pontifex primus esset, Constantinopolitanus secundus, Alexandrinus tertius, & sic deinceps reliqui, quandoquidem id necessarium est in omni congressu ad conseruandam εὐταξίαν. Ista autem πρεσβεία nullam potestatem arguit. Si enim Romanus in Constantinopolitanum aliquid authoritatis habuit, quia ille primus fuit, hic secundus: tum Cõstantinopolitanus similiter in Alexandrinum, & Alexandrinus in Hierosolymitanum ius obtinuit, quia eadem inter hos fuit ordinis ἀναλογία.

Act. 16.

DVRÆVS,

DVRÆVS, Fol. 84.

Quid quod concilij patres intellexere nihil illud decretum sine Romani pontificis authoritate ponderis habiturum? Ob eam causam ad Leonem literas dederunt: & Martianus & Valentinianus Imperatores idem denuo à pontifice per literas petuerunt: quibus Leo grauissimè respondit Epist. 52. Quis iam non videt Constantinopolitanam sedem, vt Leo tantò antè prædixerat, pestifera hac ambitione propria perdidisse, atque in sæuissimam Turcarum tyrannidem incidisse?

WHITAKERVS.

7 Intellexisse patres, quod tu scribis, illud decretum sine Romani pontificis authoritate nihil ponderis habiturum, non intelligo. Etsi enim literas ad Leonem scribunt, id tamen non eò faciunt, quò rem omnem illius iudicio permittant. Cupiunt quidem Romani pontificis sententiam cum Concilii decreto coniungi, vt hoc modo plus ponderis haberet, quod decreuerant. Quanquam autem induci pontifex nullis literis, precibúsque potuit, vt illud decretum confirmaret, decreto tamen suum pondus constitit, & illam pontificis querelam atque exceptionẽ synodus reiecit. Hæc in Actis illius Concilii, atque in Ecclesiasticis historiis clarissimè narrantur. Quàm grauiter autem Leo Imperatorum literis responderit, parùm refert. Proprium enim in sua causa testimonium vim non magnam habet, nec tamen illa grauitate efficere potuit, quin

concilii decretum obtineret. Iam ergo horum alterum mihi vel inuitus concedas est necesse, aut Concilium hîc erasse, aut pontificem tuum, qui nõ potuit vnico Concilii decreto obsistere, nondũ ad hunc potestatis atque authoritatis gradum ascendisse, neque aut Imperatoribus, aut Cõciliis imperasse. Vatem verò Leonem quo iure facias, ab eóque tam multis antè seculis Constãtinopolitanæ sedis euersionem prædictam esse dicas, non video: hoc quidem diuinare est, non disputare. Si ambitio Constantinopolin perdidit, metuat Romã, cuius ambitio iamdudum modum omnem transcendit, totúmque terrarum orbem peruasit.

DVRÆVS, Fol. 84.

Quàm verò magna authoritas Romani pontificis apud omnes fuerit, vel ex sola ad eundem Leonem Theodoreti appellatione intelligere potes. Theodoret. Epist. ad Leonem.

WHITAKERVS.

8 More tuo, vel morbo potiùs longam Theodoriti sententiam recitas, & quod vno verbo expediri potuit, tota pagina persequeris. Leonis opem Theodoritus implorauit. Quid mirum, cùm esset ab Alexandrino patriarcha iniustissimè excommunicatus, & Episcopi dignitate priuatus? Quid hoc ad illam infinitam potentiam pertinet, quam sibi pontifex assumit? Semper enim Episcopis licuit iniuria affectis & oppressis ad alios Episcopos confugere, quorum fides pietásque nota esset, & quorum iudicio ac testimonio

stimonio subleuari possent. Quòd autem ait, *vobis per omnia primos esse conuenit*, de eo quidem non contendimus. Fuisse enim Romanum pontificem ordine & honore primum satis constat. Si ergo Romanum Episcopum, qui erat patriarcharũ primus, fautorem atque adiutorem in causa nactus esset, faciliorem sibi fore cum Alexandrino præsule litem sperabat.

διὰ πάντα γὰρ ὑμῖν τὸ πρωτεύειν ἁρμόττει.

DVRÆVS, Fol. 85.

Denique quantam Leo in cæteros etiam Episcopos potestatem & habuerit, & sanè exercuerit, si illius legisti epistolas, ignorare non potes. An non Thessalonicensi Episcopo vices Leo suas per Græciam, vicinásque alias regiones commisit. Epist. 84.

WHITAKERVS.

9 Quantum Leo sibi sumpserit, id mea nihil interest. Semper autem Romanos Põtifices nimium potiùs quàm parùm sumpsisse satis perspicimus. Fuerit Leo vir sanctus, fuerit doctus, fuerit omnibus boni Episcopi ornamentis præditus: honoris tamen paulò magis, quàm opus erat, appetentem fuisse ex illis, quas dicis, epistolis manifestum est, Neque id ille solus habuit, sed hoc ferè omnibus Romanis Episcopis insitum fuit, vt summis studiis suam sedem exornarent, atque augerent. Sed tamen nunquam illis venit in mentem, vt hanc infinitam authoritatem arrogarent, quam nunc Pontifex vendicat, nec si quid eiusmodi temporibus illis tentassent, pro sanis habiti fuissent. Quòd autem vices suas Leo Anastasio Thessalonicẽsi com-

miserit, etsi insolens fuit, tamen ad dominatū minimè spectauit. Nam interim Metropolitanis, & Conciliis prouincialibus Leo sua priuilegia reseruauit: quibus integris, nihil istis vicariis relictum erat, quod agerent. Ex quo quicquid hoc fuit, tituli potiùs, quàm iurisdictionis fuisse patet: vtcunque est, nisi causa pontificia certioribus testimoniis, quàm Pontificum epistolis nitatur, illam nemo prudens non contemnendā meritò iudicabit.

DVRÆVS, Fol. 85.

Constantinopolitanum nunc Concilium sequitur, cuius quintus ille, quem Campianus protulit, Canon maiorem quàm vlli alteri honorem Romanæ sedi deberi affirmat. Sed præclarus scilicet interpres non hunc illum esse honorem esse ais, quem sibi Pontifex Romanus vendicat. Nimirum rectius tu, quàm ipsi, qui Canonem considerant patres quid sibi voluerint intelligis. Nam à Damaso petuerunt, vt Nectarij, Fabiani, Cyrilli ordinationem confirmaret, & sese cū magna modestia excusarunt, quòd Romam euocati venire non potuerint.

WHITAKERVS.

10 Quis ille honor, Duræe, fuit, quem Romanæ sedi Synodus Constantinopolitana maiorem, quàm vlli alteri tribuit? Num vt Romanus Pontifex toti Ecclesiæ imperaret? Si id dicis, tum idē etiam Constantinopolitano Episcopo concessum esse necesse est fatearis. Nam post Romanum Episcopum primatus honoris Constantinopolitano defertur.

Constan. cōcil 1. ca. 5 in Græc. πρεσβεῖα τῆς τιμῆς.

defertur. Ita si Romanus toti Ecclesiæ dominatur, idipsum etiam Constantinopolitanus facit, quanquam post Romanum. Sed hæc prærogatiua honoris tantùm, non authoritatis fuit, vt Episcopus Romanus ordine & honore primus esset, secundus autem Constantinopolitanus, id quod ex ipsis verbis patet, διὰ τὸ εἶναι αὐτὴν νέαν ῥώμην. i. *quia ipsa est noua Romana*. Quorum ratio ac sententia ex Calcedonēsi Concilio dilucidè intelligi potest. In eo enim perscriptum est, τὰ πρεσβεῖα τῆς τιμῆς, hoc est *primum honoris gradum*, Romano pontifici tributū à patribus fuisse propterea quòd vrbs illa sedes ac domicilium imperij esset, atque in ea senatus ille, qui gentibus populisque omnibus iura præscripsit, resideret. Quare cùm postea sedes imperij & senatus Constantinopolin translatus esset, & hæc instar alterius Romæ obtineret, æquum illis visum est, vt Episcopus Cōstantinopolitanus iisdem illis, quæ priùs Romano pontifici delata fuerant, ornamentis priuilegiisque frueretur: sic tamen vt Romanus pontifex primum locum non amitteret, sed primus Episcopus etiam deinceps remaneret. An hic honor ille sit, quem tuus pontifex expetit, tuum erit iudicare. At aliquid tamen nactus est quod Campianus minimè vidit. Nam à Damaso (inquis) patres petūt, vt quorundam Episcoporum ordinationem confirmaret: Quasi id tritum multis præterea Episcopis fuisse quisquam nesciat. Et se excusant, quòd non venerint Romam euocati. Præclarum argumentum ab illorum modestia sumptum: Patres illi literas ad Damasum modestiæ plenas scripserunt: ergo Damasus supremam authoritatem in omnem ecclesiam tanquam caput habuit. Fęlicem esse pontificem oportet, si istis argumentis summum in omnes ecclesias principatum vel acquirere, vel tenere possit.

Calced. cōc. cap. 28.

DVRÆVS, Fol. 86.

Superest Ephesina synodus, in qua nihil Romano pontifici delatum ais, quod non aliis etiam Episcopis conueniret. Quid ergo est quod ad Cælestinum pontificem scripserunt? Quoniam necessitas postulauit, vt omnia ad cognitionem sanctitatis tuæ referrētur. *Et pòst*, Ioannis Antiocheni temeritatem referuauimus pietatis tuæ iudicio. *Et in ipsa Nestorij damnatione.* Tum ecclesiæ Canonibus (*inquiunt*) tum epistola sanctissimi patris nostri & collegæ Cælestini compulsi, &c. *Illud erat quod ad Cyrillum Cælestinus scripsit. Et Cyrillus ad populum Constantinopolitanum*, Nisi Nestorius ad terminum à Cælestino præfixum, &c. *Postremò vt risum lectori moueres, ipse tibi quod refelleres argumentum tanquam à Campiano propositum fingis. Pro cornuto aliquo, quem expectabam, syllogismo spe mea falsus nihil aliud quàm solacissimum inuenio.*

WHITAKERVS.

11 Ephesini Concilij Epistolam ad Nestorium citauit Campianus, in qua nihil omnino perscribitur, quod summæ pontificis authoritati faueat. Hìc te mirificum Campiani patronum ostendis. Quum enim, quod quærebas, in illa epistola minimè reperires, alia quædam vndique corradis, de quibus nulla inter nos controuersia fuit. Sic Campianum, quem defendere conaris, non posse defendi

defendi tacitè confiteris. Ista verò, quæ nunc affers aliunde, quorsum tandem spectent videamus. Scribunt patres ad Cælestinum, *Necesse est vt omnia ad cognitionem tuæ sanctitatis referantur.* Præcisè & cautè nobiscum agis. Si enim quæ mox sequuntur, citauisses, plagam pontifici, quam sanare minimè posses, intulisses. Quid enim illud fuit, quod patres illi ad Cælestinū necessariò scribendum esse censerunt? Sic statim in epistola sequitur, *Quòd secundum voluntatem Seruatoris nostri omnium & sanctionem pientissimorum ac Christi amantium Imperatorum, in Ephesiorum Metropoli ex multis & variis prouinciis plus quàm ducenti numero Episcopi congregati sumus, &c.* Hoc illi putabant imprimis Romano Pontifici significandum esse, tum quid deinde in Concilio gestum sit, exponunt, quandoquidem id scire Pontificis Romani intererat. Iam illud ex communi patrum confessione liquet Concilium hoc non à Pontifice, sed ab Imperatoribus coactum esse, cùm tamen pontifex suum esse iactet vniuersalia concilia congregare. Quod subiungis, *illius temeritatem tuo iudicio reseruauimus*, hoc quidem se fecisse testantur, vt eam animi lenitate vincerent, si fieri posset: interim & Ioannem, & reliquos nonnullos cōmunionis expertes reddidisse, & sacerdotali omni potestate priuauisse. Si verò Synodus iudicij partem aliquam pontifici delegauit, tunè ex eo potes pontificis summam authoritatem euincere? Quæ deinde affers, contra teipsum valent plurimùm. Ecclesiæ enim Canones Pontificis authoritati, Patres Ephesini anteponunt: tum Pontificem, non Dominum, aut Episcopum vniuersalem, aut caput, *sed collegam & communistrum suum* appellant, quod quidem æqualitatis nomen est. Qui enim collegæ sunt, horum alteri non

Ephes. conc. in epist. ad Cælest.

habent in alteros summam potestatem: sique isti patres Cælestinum pro Christi vicario capitéque totius Ecclesię agnouissent, illius se collegas nunquam profectò nisi per summam audaciam atque scelus inscripsissent. Sed præscripsit Nestorio tempus Cælestinus, & illud patres vrgét. Multa tu quidem in medium proiicis, sed nihil aliquo argumẽto constringis. Igitur hoc tibi argumentum confirmandum trado, Cælestinus pontifex, cùm haberetur Ephesi Concilium, Nestorio denunciauit damnationem, ni intra decennium hæresim abiuraret: ergo Cælestinus hoc facto se habere summã potestatem declarauit. Eiusmodi tua sunt argumẽta omnia, quorum altera pars nunquam cohæret cum altera. Cęmentum tibi aliquod compares cęseo, quo ista tam dissoluta conglutines. Sed tamen tibi homini tam faceto si risum mouere potui, est quod lætet: mihi certè non tam risum, quàm stomachum tua hæc tam ἀπαιδεύτα atque ἀνεσκελύντα mouent. Solęcismum verò à te mihi obiectũ esse facilè patior, quem ego magnum Latinitatis magistrum agnosco. Sed bene habet, in eo non sunt positæ fortunæ Græciæ: Tu in verbis meis vnũ solæcismum inueniisti, ego perpetuum in tuis argumentis solæcismum deprehendo. Et de hoc solæcismo facilis esset responsio, si ea vti vellem. Id mihi saltem, opinor, tribues, vt loqui Latinè possim sine solęcismis. Etsi verò solæcismos in tuo libro minimè capto, quia tamen sic tibi in hoc solæcismo places, quasi prædam nescio quam nactus fuisses, velim te primam Confutationis tuæ paginam, primámque periodum paulò attentiùs considerare: in qua aut solæcismum, aut quouis solæcismo turpius vitium inuenies. Cornutos verò syllogismos cornutis tuis collegis relinquo: Ego te quantumuis cornutum scripturis tamen pungam & confodiam.

DVRÆVS, Fol. 87.

Pro incruento corporis & sanguinis Christi sacrificio citauit Campianus Canonem Niceni Concilij 14. Hoc neque regula neque consuetudo tradidit, vt hi qui offerendi sacrificium non habent potestatem &c. *Quis hic apertam fieri sacrificij mentionem non videat, quod cùm sine sanguinis effusione fiat, incruentum sanè nemo negauerit. Ac ne plura commemorem, illud vnum instar omnium erit, quod inter illius* διαπαιώσεις *legitur*, positum esse in illa sacra mensa Agnum Dei, qui tollit peccatum mũdi, qui sine mactatione à sacerdotibus immolatur, & venerandum eius sanguinem.

WHITAKERVS.

12 Videor tibi illum huius Concilii Canonem, quem Campianus protulit, non legisse, quia vel sacrificii, vel incruenti, vel altaris fieri illic mentionem nego. Si quid temerè affirmassem, dignus profectò tua animaduersione extitissem. Verùm & Canonem legi, & Campiano, vt ipsa res habuit, respondi. In illo enim canone nulla aut *incruenti*, aut *Altaris*, aut denique *sacrificij* mentio reperitur. Tua quæ recitas, interpretis sunt, non concilii verba. Sic enim in Cõcilio legitur, ὥσπερ ὅτε ὁ χαλὼν, ὅτε ἡ σωτηρία παρέδωκεν, τοὺς μὴ ἐξουσίαν ἔχοντας, προσφέρειν. Id est, *Quẽadmodũ nec cano, nec con-* Concil. Nicen. can. 18. in Græc.

suetudo tradit, vt ij offerant qui non habent potestatē. Itaque depulsus ab hoc Canone ad διαπτώσεις, nescio quas, dilaberis, quarum semper dubiā fuisse in Ecclesia authoritatem constat. Et tamen quid hīc nactus es, quod ego tibi dare petenti nolim? *Positum esse in sacra mensa Agnum Dei* fateor, nēpe sacramentaliter, quia in sacramento Agnū percipimus. Atque hic agnus sine *mactatione immolatur*, quandoquidem non illud ipsum sacrificium, quod Christus semel peregit, offertur, sed illius sacrificii memoria ac mysterium celebratur. Eamque ob causām præcipimur eodem in loco nō panem & vinū, quæ proposita sunt spectare, sed sursum sublata mēte Christum in sacrificio oblatum cogitare ac contemplari. Si verò in panis, vinique specie corpus & sanguis Christi lateret, nunquam illi patres cogitationes nostras à pane vinóque abstraherent. Vbicunque enim est Christus, ibi nostræ cogitationes figi atque hærere debent. Sic semper quicquid affers, multò magis ad teipsum, quàm aduersarium refellendum valet.

DVRÆVS, Fol. 88.

In illis testimoniis quæ affers, cùm veteres Eucharistiam ἀναίμακτον θυσίαν esse testētur, illud te fallit quod nondum didiceris ἀναίμακτον dici, nō quòd sanguinis expers omnino sit, sed quòd sine sanguinis effusione offeratur. Gregor. Nazianze. Orat. in laudem Basil. Inaltaribus (*inquit*) saltantes & incruenta sacrificia hominum & victimarum cruore fœdantes. *Et in Iulianum,* Non iam altaria à purissimo & incruento sacrificio nomen habentia, &c. *Chrysostomus ad Innoc.* Christi sanguis in militum vestes effusus est. *Euseb. li. 1. c. 10. de Demonst.* Eius rei memoriam vt nos ipsi Deo pro sacrificio offerremus instituit. *Photius apud Oecumenium in cap. 5. ad Heb.* Christus secundum ordinem Melchisedech incruentam obtulit hostiam, ac deinde suum ipsius corpus. *Denique Nyssenus Orat. 1. de Pasch.* Sese oblationem ac victimam offert pro nobis sacerdos simul & agnus Dei. Quādo hoc accidit? Cùm suum corpus ad comedendum & sanguinem familiaribus ad bibendum præbuit. Qui igitur dedit discipulis suis corpus suum ad comedendum, apertè demōstrat iam perfectam & absolutam factam esse immolationem.

WHITAKERVS.

13 Quo patrum plures de incruento sacrificio sententias cumulas, eo crebriores Missæ tuæ plagas iniicis. Si enim est Missa totius Christi sacrificium, & Christi sacrificium cruentum fuit, Missa nō potest esse incruenta, nisi quod est cruentum, idem simul esse possit incruentum. Sed hīc me aliquid (inquis) fallit: quod tu quidem facere sedulò conaris, si ego is essem, quem tu fallere posses. *Eucharistiam* (inquis) *veteres θυσίαν ἀναίμακτον appellant, non quia sanguinis omnino expers est, sed quia offertur sine sanguinis effusione.* Dignus certè sim qui fallar, si hanc tam putidam fallaciam non discutiam. Quid enim est *ἀναίμακτον*, si vim verbi expendimus, nisi in quo sanguinis nihil insit. Si est ergo hęc *θυσία ἀναίμακτος*, vt patres scribunt, eam sanguinis expertē esse sequitur. Tu verò *ἀναίμακ-*

τον dici contendis, quia sanguis in ea nullus effunditur: quod si ita sit, non modò non esse illud Christi sacrificium, sed ne omnino quidem sacrificium efficitur. Nullum enim esse potest cruētum sacrificium, quin sanguis aliquis necessariò profundatur, atque adeo mors etiam victimæ consequatur. Cùm ergo Eucharistiam sanguinis profusione carere statuis, & tamen cruentum sacrificiū esse disputas, quid aliud facis, quàm mōstra loqueris, & in sacrificio nullum sacrificium relinquis? At Christi sacrificium fuitné hoc modo αναίμακτον? Nequaquam. Ergo ex tui ipsius cōfessione hoc sacrificium non est illud Christi sacrificium: nam in hoc nullus sanguis effunditur, in illo autē Christi sanguis in terram effusus est. Non enim potest in eodem sacrificio & non effundi, & simul effundi sanguis. Quid quod Apostolus disertè affirmat nullam fieri χωρὶς αἱματεκχυσίας remissionem? In
Heb. 9. 22. quo vides in omni propitiatorio, sacrificio nō sanguinem modò, sed sanguinis etiam effusionem necessariò requiri. Cùm ergo nullus in Missa sanguis effundatur, nullam esse in Missa peccatorum remissionem inuicta consequutionis necessitate cōcluditur. Iam quo sensu patres antiqui Eucharistiam dixerint αναίμακτον θυσίαν, hoc est sacrificium incruentum, facilimè licet existimare. Nunquam enim illorum aliquis vel somniauit, quod nostri pōtificii tradunt, Christi sanguinem adesse in cœna, sed non effundi. Quemadmodum enim adest, sic etiam effunditur, nempe in mysterio, quia illius effusionis memoria recolitur. Cùm ergo illius vnici sacrificii, quod Christus cum sanguinis sui effusione obtulit, in hoc sacramento memoriam renouamus, illud ipsum sacrificium offerimus, sed incruentum, quia non iam Christi sanguinem effundimus, sed mortis Christi sacramentum procuramus,

curamus, & illud cruentum sacrificium gratis animis celebramus. Hoc Patres sensisse vno Theodoriti testimonio faciam manifestum. Sic enim ille Theodorit. in c. 8. ad Hebr. scribit, *Cur noui Testamenti sacerdotes mysticam liturgiam seu sacrificium peragunt, cum Christus, qui est sacerdos secundum ordinem Melchisedech, offerēs sacrificium effecit, vt alia sacrificia non essent necessaria? Sed clarum est ijs, qui in rebus diuinis sunt eruditi, nos non aliud offerre, sed illius vnius & salutaris memoriā peragere. Hoc enim nobis præcepit ipse Dominus, hoc facite in meam recordationem: vt per figurarum contemplationem, earum quæ pro nobis susceptæ sunt perpessionū recordaremur, & in benefactorem beneuolētiam conseruemus, & futurorum beneficiorum perceptionem expectemus.* Hoc ergo sacrificium non *in reali* (vt loquuntur isti reales) corporis & sanguinis Christi sub panis ac vini imagine latitantis oblatione, sed in illius sacrificii, quod Christus semel obtulit, commemoratione atque recordatione consistit. Ita istis patrum testimoniis tuis vnica responsione satisfactum est. Tamen illa Nisseni postrema verba tuam aliquam explanationem desiderant. Num enim quando discipulis suis Christus corpus suum tradidit comedēdum, *Perfectam & absolutam factam esse immolationem* demonstrauit? Si Christus in cœna perfectè atque absolutè immolatus fuit, quid opus erat postridie denuo immolari? Perfecto enim quid potest esse perfectius? At nisi Christus in cruce mortuus fuisset, illa superior immolatio perfectam nobis redemptionem non attulisset. Quare certum est illud sacrificium non idem fuisse, quod Christus obtulit in cruce, sed tantùm illius perfecti sacrificii sacramentum. Atque vt hunc locum syllogismo concludam, Si sacrificium

illud quod Christus in cœna obtulit, idem fuit, quo mundi peccata expiantur, tum & Christus in eo mortuus est, & illi postero die mori superuacaneum fuisset, quia iam antè redemptio perfecta erat: at consequens absurdum & blasphemum est: ergo similiter antecedens.

DVRÆVS, Fol. 89.

Quid tuam refellere sententiam apertius posset, quàm quod idem ille quem citasti Cyrillus scribit, in decla. Matth 11. Sanctum & viuificum, incruentúmque in Ecclesia celebramus sacrificium &c. *Non ergo, vt nugaris, idem apud Cyrillum est incruentum sacrificium & gratiarum actio, sed incruenti sacrificij nomine ipsam corporis & sanguinis Christi oblationem intelligit.*

WHITAKERVS.

14 De incruento sacrificio satis iam multa diximus, quæ responsio valeret, si mille nobis paginas patrum testimoniis compleres. Incruentum enim ideo sacrificium vocant, quia in memoria & ἀναμνήσει, & in mystica rerum per symbola repræsentatione versatur, non, vt tu verè nugaris, quia sanguinem habet, at sanguinis effusionem non habet. Quomodo enim Christi sanguis nisi effusus è corpore bibi potest? Et ille sanguis, quem in calice consecrato statuis, num hæret in venis, atque in ipso Christi corpore concluditur? At quis vnquam bibit & corpus, & corpus humanum, & corpus integrum? O mirificam Transsubstantiationem,

nem, qua sanguis editur, corpus bibitur! Quæ hæc Theologiæ portenta, quæ religionis inaudita prodigia sunt? Sanguis est in calice consecrato, liquidus tanquam aqua, & tamen hic sanguis non est effusus è corpore. Corpus certè liquidum, & valdè fluidum narras. Veniamus ad Cyrillum. ἀναίμακτους θυσίας (inquis) *esse ipsam corporis & sanguinis Christi oblationem intellexit.* Ij facilè ex ipso loco refelletur. Ait enim has θυσίας à spiritibus in cælo offerri: spiritus autem non offerunt in cælo Missæ incruentũ sacrificiũ: quare ἀναίμακτον θυσίαν nihil aliud esse quàm δοξολογίαν manifestum est. Sic Hierosolymitanus Cyrillus πνευματικὴν θυσίαν καὶ ἀναίμακτον λατρείαν appellat. Et Basilius in liturgia, *Facnos idoneos vt tibi offeramus sacrificium laudis.* Et Nazianzenus hoc sacramentum vocat ἀντίτυπον, siue *exemplar* magnorum mysteriorum. Et ille Dionysius, quisquis est, hanc fatetur esse συμβολικὴν ἱερουργίαν, hoc est *symbolicam sacrificij oblationem*, quandoquidem, vt inquit Scholiastes, *symbola hæc sunt, non ipsa veritas.*

Cyril. Hierosol. myst. Catech. 5. Basil. in liturg. Nazianz. in apol. Dionys. Hierar. Eccles. c. 5. Maximus, ὅτι σύμβολά ταῦτα, καὶ οὐκ ἀλήθεια.

DVRÆVS, Fol. 89.

Pari ignorantia Eusebium interpretatus es. Nõ solam nudámque, vt tu existimas, noui Testamenti memoriam sacrificium appellat, sed quòd in memoriam cruenti sacrificij incruentum in nouo Testamento sacrificium offeramus. Sic enim non ita multò post illud Malachiæ vaticinium interpretatur. Sic Chrysostomus homil. 17. *ad Hebræ. Et Theodoret. in c.* 8. *ad Hebræ. Et August. lib.* 20. *c.* 18. *contra Faustum.*

WHITAKERVS.

15 Ignorantiam rursus ab homine scientissimo meam notari æquo animo patior. Tibi verò ego tuam quantamcunque habes scientiam permitto: ea mihi profectò molesta non est. Quanquam modestum Theologum non oportuit ista ingenij ac doctrinæ mediocritate immoderatiùs efferri. Sed quæ hæc ignorantia est, quam accusas? Me enim existimasse, vt tu dicis, sacrificium appellari solam nudámque memoriam, planè nego. Hæc enim memoria non est nuda, sed rem ipsam complectitur, eaque fruitur. Hic ego non ignorantiam tuam reprehendo, sed conscientiam appello, nisi fortè illa scientiæ opinio, quæ vos inflauit Iesuitas omnem conscientiam extrusit. *Christus pro salute nostrûm omnium* (inquit Eusebius) *admirabile sacrificium, & victimam eximiam obtulit, memoriam etiam & nobis tradens, quam pro sacrificio semper Deo offerremus.* Hanc memoriam esse ipsum sacrificium affirmas, quod Christus obtulit, cùm tamen disertè Eusebius illud sacrificiũ ab isto distinxerit. Quomodo autem esse potest ipsum illud sacrificium, in cuius sacrificij memoriam offertur? Si enim hoc sit incruentum sacrificium, & cruenti sacrificij memoria: tum non est illud sacrificium quod Christus fecit, quia illud & cruentum fuit, & nullius præterea sacrificij memoria. Sed Eusebium sui ipsius interpretẽ esse patiamur. Sic mox subiungit, *Huius sacrificij memoriam in mensa perficere per symbola & corporis, & salutaris sanguinis eius iuxta leges noui Testamenti didicimus.* Vides hanc memoriam non in corporis & sanguinis ipsius incruenta oblatione, sed in legitima symbolorum perceptione consistere. Et pòst, *sacrificamus memoriam magni illius sacrificij.* Quare hoc sacrificiũ nõ est illud ipsum magnũ sacrificiũ, sed illius magni sacrificij monimẽtũ. Malachię verò vaticiniũ Eusebius non de tuo incruẽto sacrificio, sed de precibus & pœnitẽtia clarissimè interpretatur. Ita enim scribit, *Immolamus scilicet Deo Opt. Max. θυσίαν αἰνέσεως. i. laudis sacrificium. Immolamus sacrificium, cuius propheta meminit, Spiritum contritum, & cor humiliatum: incendimus suffitum propheticum, in omni loco afferentes ei suauem fructum sanctæ religionis, per preces ad illum nostras offerentes.* Itaque has victimas vocat ἀσωμάτους καὶ νοερὰς, hoc est, *Incorporeas & intellectuales.* Hæc de incruento sacrificio intelligi nullo modo possunt. Atque hæc eadem est Tertulliani & Hieronymi de illa pura oblatione, quam Malachias commemorat, sententia. Chrysostomus, Theodoritus, Augustinus id ipsum cõfirmant, quod nos defendimus, sacrificium hoc omne μνημονικὸν atque ἀναπτικὸν esse, dum corporis & sanguinis Christi symbolis vtentes mortem illius & sacrificium viua fide gratáque memoria celebramus. Augustini hæc verba sunt: *Huius sacrificij caro & sanguis ante aduentum Christi per victimas similitudinum promittebatur: in passione Christi per ipsam veritatem reddebatur: post ascensum Christi per sacramentum memoriæ celebratur.*

Euseb. de Demonst. lib. 1.

τούτου δῆτα τοῦ θύματος μνήμην ἐπὶ τραπέζης ἐκτελεῖν διὰ συμβόλων.

θύμασι τὴν μνήμην τοῦ μεγάλου θύματος.

διὰ τῆς πρὸς αὐτὸ ἐξ ἐχῶν ἀναφορᾶς ἐνεγκόντες.

Tertul. contra Iudæ. Hierony. in 1. Mala.

Augustin. contra Faust. lib. 20. c. 21.

DVRÆVS, Fol. 90.

De Calcedonensis synodi actione 11. *respondes, Nihil habet, quod quicquã ad istas causas spectet.*

Quid de noui Testamenti sacrificiis apertius dici potuit, quàm illa est Bassiani Episcopi querela? De incestis verò Monachorum nuptiis quid canone 16. clarius?

WHITAKERVS.

16 Bassiani querela nullam facit de incruento sacrificio mentionem, nec omnino aliquid habet quamobrem à Campiano proferri debuerit. Quid enim hoc ad institutam de sacrificio controuersiam spectat, quòd Bassianus malè sit à quibusdam post mysteria præcepta & celebrata tractatus? Siccine enim argumentũ contexis, Bassianum Episcopum quidam homines summis iniuriis ac contumeliis post Eucharistiam peractam affecerunt: ergo Bassianus Episcopus incruentum sacrificium obtulit, quale pontificij suum esse fingunt? De Canone verò illo 16. etsi non est necesse mihi laborare, cùm id in me minimè susceperim, vt quosuis consiliorum canones defendere, nec istũ Campianus Canonem citaret, tamẽ quantum inter huius decreti sanctionem, vestrámque sententiam intersit, attingam. Monachorum nuptias incestas esse affirmas, atq; id istius Canonis testimonio doces: ego ex hoc eodẽ Canone istas nuptias non esse incestas demonstrabo. Iubent quidẽ illi patres virgines Deo dicatas, & Monachos, si nuptias contraxerint, à communione submoueri: tamen statuũt Episcopo licere humanitatem illis ac relationẽ concedere. Ex quo perspicuum est synodum non sic de istis nuptiis, vt incestis iudicasse. Nuptiis enim incestis nullus est venię aut relationis locus, imò statim & istas nuptias dissolui, & ipsos homines meritis pœnis affici lex diuina præcipit. Nuptiarũ dissolutionẽ synodus nõ requirit, animaduer-

Concil. Cal. can. 16. ὡρίσαμεν μὴ ἔχειν τὸν ἀυθεντίαν τὴν ἐπ' αὐτοις φιλανθρωπίας τὴ χῶ τόπον ἐπισκοπον.

animaduersionem quandam infligit, cuius tamen mitigationem Episcopo permittit.

DVRÆVS, Fol. 90.

Quò pertinet & Socratis locus lib. 1. cap. 8. Ex illo enim facile perspicies veterem Ecclesiæ traditionem fuisse, vt qui in clerum antè conscripti erãt quàm duxissent vxores, hi deinceps à nuptiis abstinerent.

WHITAKERVS.

17 In illo loco, quem indicas, nihil tale reperitur. Vndecimum autem caput est de Paphnutio, quem nosti in Concilio Niceno Clericorum nuptias scripturarum authoritate defendisse. Quod autem de iis subiungit, qui cælibes in ministerium delecti sunt, id consuetudine tantùm, & traditione Ecclesiastica confirmat, quæ contra scripturam nihil profectò valet. Quàm autem hæc consuetudo parum antiqua fuerit, ex Ancyrana synodo constat, quæ paucis ante Nicenam annis habita est, in qua cautum fuit, si Diaconus professus esset in ordinatione cælibem se deinceps minimè victurum, ei vt vxorem ducere, atque in ministerio tamen permanere liceret. Tu si quid inueneris in octauo capite illius libri, quod huic causæ affine sit, tuum est proferre.

Socr. li. 1. c. 11.

Ancyr. syno. cap. 10.

DVRÆVS, Fol. 91.

Quæ tua sit de sanctorum cum Christo regnã-

tium, precibus implorandis sententia expendamus. Num martyres (*inquis*) diuíque cælites pro nobis supplicent nescimus. *Id vos nescire haud posse dixerat Campianus, si in fidei doctrina veterum patrum vestigiis insistere velletis. An hoc Ambrosius nesciuit li. 2. de Cain & Abel. c. 9. Cyprian. Epist. 57. August. contra Faustum Manich. lib. 20. cap. 1. & 2. Hieronym. contra Vigilantium.*

WHITAKERVS.

18 Quid sancti in cælis agant, ideo nescimus, quia nos id nescire Dominus voluit. Si enim harũ rerũ scientia nobis necessaria fuisset, eam nobis in scripturis Spiritus sanctus tradidisset. Cùm autem nihil habeas quod ex scripturis proferas, primùm accedis ad conuitia, deinde patrum quędam testimonia adhibes quasi scilicet quæratur, aut quid de mortuorum precibus patres senserint, aut si pro nobis orare sanctos constiterit, ideo sanctos precibus nostris implorandos esse consequatur. Neutrum potes scripturis euincere, & tamen non abstines à maledictis. Quanquam autem nullus est Canonicæ scripturæ locus, qui mortuos pro viuis precari disertè planéque testatur, tamen sanctorũ Ecclesiam in cælis cum Christo regnãtem de reliquis corporis sui membris in terra versantibus solicitam esse non negabo. Sed hæc communis cura est, quę non ex certa cõditionis nostræ notitia, sed ex insita in suos beneuolentia nascitur. Antequam autem euincas exorãdos à nobis esse mortuos, id doceas est necesse statum cuiusq; hominis singularẽ mortuis cognitum ac perspectum esse, quod tu nunquã sanè efficies. Non

Non enim valet argumentum, sancti in cælum recepti Ecclesiam in terris militantem non negligunt, eámque suis ærumnis liberatam esse cupiũt, ergo genera ipsa calamitatũ, totúmq; statum Ecclesiæ norunt, ac proinde inuocandi sunt. Quicunque enim ad Ecclesiæ corpus pertinẽt, fratribus suis ac membris, omnem fœlicitatem exoptant. Sed hæc tamen studiorum coniunctio mutuam inuocationem minimè arguit. Nunc igitur vt probes sanctos mortuos quid hîc nos agamus, scire perpendamus.

DVRÆVS, Fol. 91. 92.

Quid nos (*inquis*) agamus, sanctos ignorare certum est. *Quomodo verò id vobis certum est? V ósne de illorum beatitudine certi eritis, illi vestram in terris miseriam ignorabunt? Quibus Christus adhuc in terris agentibus vt amicis suis diuina ac cælestia patefecit, iis iam in cælo regnantibus ne eorum quidem quæ in terris agũtur quidquam patefaciet? Ioan. 15. Subuertsurus Sodomam Dominus,* Num (*inquit*) celare potero Abraham? *Gen. 18. Et Elizæus de Sunamitide,* Anima eius in amaritudine est, & Dominus celauit à me. 4. *Regũ* 4. *Et huic Elizæo futura reuelabat, vt regis Syriæ concilia, &c. 4. Regum 6. Quid Ioseph, quid Samuel, quid alios penè innumeros prophetiæ spiritu ornatos referam? Augustinus ita disserit lib. 22. cap. 29. de Ciuit. Dei. Et Euchærius eodem modo scribit, eundem scripturæ locum explicans. At tibi fortè ignorare sancti quid nos agamus videntur, quia modum*

quo scire id possint minimè intelligis. Augustinus non vnum tibi sed plures modos ostendet, de cura pro mortuis, cap. 14. & 15. Tibi ergo certum sit sanctos quid nos agamus ignorare, Augustino certum est cognoscere.

WHITAKERVS.

19 Si res nostras sancti nesciunt, inuocandi à nobis certè non sunt. Quorsum enim attinet ab iis opem implorare, qui quid agas, aut vbi sis, aut quibus rebus indigeas, ignorant? Tum nec illud sufficit, vt externum statum cognoscant, nisi etiam in animum ipsum intueri atq; inspicere possint. Quem enim inuocamus, eum esse oportet, qui desiderium sensúmq; spiritus nouit, quod vnus Deus facere potest. Ille enim solus videt in occulto, eáque ob causam solus inuocandus est. Sancti verò nec præsentes nobis adsunt, vt preces nostras audiant, miseriásq; videãt, & multò minùs internos animorum motus perspectos habent. Qui sanctis alterum horũ tribuunt, non iam sanctos, sed Deos faciunt. Si enim Basilius firmo satis argumento Spiritum sanctum esse Deum probauit, quia piorum preces vbique locorum exaudit, eodem argumento efficitur & sanctos etiam esse Deos, si omnium hominum preces in locis disiunctissimis factas intelligere possunt. Similiter Athanasius Christum esse verum Deum demonstrat, quia eius auxilium in rebus afflictis imploratur: si ergo sancti inuocantur, dij omnino sunt.

Rom. 8. 27. Matt. 6. 6.

Basil. de spir. sanct. c. 22.

Athan. contra Arrian. orat. 2.

Sed tuas nunc ratiunculas discutiamus, quibus nihil in hac causa fateor me futilius vnquam legisse. Sic autem disputas, *Nos certi sumus de sanctorum beatitudine*: ergo sancti certi sunt de nostra

stra miseria. Primùm non est ista æqualium rerum comparatio. Qui enim in cælis versantur, eos esse beatos est necesse: at contrà non semper miseri sunt, qui in terris viuunt. Deinde sanctorum statum certum, & fælicitatis illius, qua nunc illi fruuntur, modum ac gradum nescimus: ex quo sequitur, si quid tuum argumentum concludit, nostræ conditionis ignotam esse illis rationem. Dic enim nobis obsecro Duræe, quid nunc in cælis Petrus, quid Paulus, quid reliqui sancti agant. Sin hoc nescis, & illi nihilo meliùs quid nos agamus sciunt, quàm quid illi nunc agant nos intelligimus, teipsum proprio refellis argumento, quod acuti disputatores facere solent. Huic aliam non dissimilem adiungis: *Christus amicis suis in terra degẽtibus cælestia patefecit*, ergo multò magis iisdem in cælo regnantibus, quid in terris agatur declarabit. Et tibi dementes videntur, qui hoc fateri nolunt. Sed quis illum satis sanum putet, qui sic ratiocinetur? Num enim discipulis Christus, quid in cælis sancti agant, & quemadmodum sese gerant exposuit? Quis id vnquam præter teipsum finxit? Aperuit illis vt amicis omnia, quæ illis erant ad salutem necessaria: ista verò quæ tu somnias, quando tandem narrauit? Aut quomodo sequitur, Si nobis in hac vita Christus salutis mysteria declarauit: cùm erimus in cælesti fælicitate collocati, quid in terris agatur nobis etiam indicabit? Tui certè tam miserè disputantis nostros Academicos, quos tam sæpe affaris, miseret atque pudet. Eiusdem acuminis sunt, quæ de Abrahamo, Elizæo, & Prophetis sequuntur. *Abrahæ Dominus excidium Sodomorum, Elizæo ac Prophetis multarum rerum scientiam patefecit*, ergo sancti res nostras intelligunt. Tum valebit argumentum, quando similem patefactionem compro-

Ioan. 15. 15.

Universidad de Deusto
Biblioteca

bas. Doce ergo sic Deum sanctis nostra omnia indicare, atque olim Prophetis, quæ illorum ad Ecclesiæ commodum scire intererat, explanauit.

Augustinus autem non iam videre Sanctos omnia affirmat, sed de futuro statu quærit, quando animis & corporibus in cælo versabimur: *Si corde Elizæus adiuto diuinitus seruum vidit munera accipientem, quanto* (inquit) *amplius tunc omnes munere isto abundabunt quando Deus erit omnia in omnibus?* Sed ista Augustinus proponit, vt probabilia, non statuit vt certa atque explorata. Sic enim initiò scribit, *Illa actio vel potiùs quies atque otium, quale futurum sit, si verum velim dicere, nescio.* Eucherii prorsus eadem est quæ Augustini sententia. *At tibi* (inquis) *videntur ignorare, quid agamus, quia modum, quo id scire possint non intelligis.* Ego sanè, vt dicis, hunc modum non intelligo, & eum mihi à te exponi cupio, modò quod docere instituis, scripturarum testimoniis comprobes. Sed hoc tibi nimis molestum fuit, itaque me ad Augustinum remittis, cujus ego libenter me discipulum futurum profiteor, dum id me docet, quod ex scripturis ipse didicit. Nam liber illè *de cura pro mortuis gerenda* dubitationibus & suspitionibus plenus est, vt facilè quiuis perspiciat, ipsum sibi Augustinum non satis in hoc argumento placuisse. Tamen quod ais Augustino certum esse, sanctos quid nos agamus cognoscere, id ego Augustino incertum fuisse ex ipso Augustino ostendam. Hæc illius verba sunt, *Ibi sunt spiritus defunctorum, vbi non vident quæcunque aguntur, aut eueniunt in ista vita hominibus.* Atque id paulò priùs Esaiæ testimonio confirmauit, *Esaias Propheta dicit, Tu es enim Pater noster: quia Abraham nos nesciuit: & Israel non cognouit nos.* Tum subiungit *Si tanti Patriarchæ quid erga populum ex his pro-*

Augusti. de Ciuit. Dei, lib. 22. cap. 29.

Augusti. de cura pro mort. cap. 13.

his procreatum ageretur ignorauerunt, quomodo mortui suorum rebus atque actionibus cognoscendis adiuuandisque miscentur? Atque hoc ipsum Glossa interlinearis in illum Esaiæ locum de Augustino obseruauit. Sic Origenes, *Si extra corpus positi, vel sancti, qui cum Christo sunt, agunt aliquid & laborant pro nobis, ad similitudinem Angelorum, habeatur hoc quoque inter occulta Dei.* Quod cùm ita sit, quis tibi deinceps credat, quem non pudet affirmare, quod palàm falsum esse constat?

Orig. in 2. ca. ad Rom.

DVRÆVS, Fol. 93. 94.

Ne sine ratione insanire videaris, Ad Christum (*inquis*) potiùs accedimus, cúmque vnum obsecramus, qui & nouit quibus egemus, & vult & potest quæ petimus largiri. *Quid? An tu sanctissimos Patres hoc ignorasse existimas? Quanquam quid ego Patres commemorem? Si VVhitakero credimus, neque Paulus ipse ab iniuria Christo inferenda sibi temperauit, cùm Romanorum preces, ac Corinthiorum pro se fieri postulauit. Non ignorarunt sanctissimi Patres omnia sibi in Christi, non Sancti cuiusuis nomine esse impetranda. Sed cùm satis intelligerent non eadem apud Deum omnes gratia & authoritate valere, eos potissimùm quos Deo esse gratissimos minimè dubitabant, sancti Patres adhibere consueuerunt. In promptu mihi in hoc loco esset miracula enumerare.*

WHITAKERVS.

20 Qui mortuos inuocandos esse negat, eũ in-

sanire existimas: sed hæc tuta insania est cum prophetis, cum Apostolis, cum scripturis insanire.

Censura Colonienſ.

Cum istis ego multò quidé malim insanire, quàm tecum tuísque collegis præclarè sapere. Tui enim maiores Iesuitæ coacti sunt fateri in scripturis nusquam sanctorum inuocationem præcipi. Si ergo me scriptura nulla docuit sanctos inuocare, cuius tandem hominis authoritate fretus sanctos inuocabo? Quid si autem etiam non esse inuocandos scriptura docuit? Tamen ero insanus, si non inuoco? Insanum me dum volent insani iudicent.

Rom.10.14. Apostolus ait, *Quomodo inuocabunt eum in quem non crediderint?* Quis non videt & inuocationem & fiduciam ad solum Deum pertinere? Non oportet in sanctos credere, ergo non licet eosdem inuocare. Iterum Apostolus, *Nolite fieri serui hominum.*

1 Cor.7.23. At δουλεία sanctorum, nos seruos hominum facit, ergo hæc δουλεία, quam sanctis præstandam esse pontificii docent, prohibetur. Et Christus toties Apostolos iubet *patrem in ipsius nomine rogare*,

Ioan.16.23. promittítque vt quicquid petunt certissimè impetrent. Si quicquid à patre in Christi nomine petimus, sine dubio impetramus, non est necesse ad preces sanctorum confugere. *Dominum Deum tuum* (inquit Christus) *adorabis & illum solum coles.*

Mat.4.10. Mat.11.28. Et rursum, *Venite ad me omnes, qui laboratis, & onerati estis, & ego reficiam vos,* Tu iam quæris, an hoc patres ignorasse existimem. Quid patres aut scierint, aut nescierint, mihi non est necesse respondere. Si quam in fundamento stipulam paleámque ædificarint, ferendum damnum est. Mihi de propria fide, non de illorum scientia laborandum est. Quanquam illos à vestra idololatria longissimè semper abfuisse satis intelligo.

Hier.contra Vigilan. Hieronymus, *Quis, ô insanum,* (inquit) *caput, aliquando Martyres adorauit?* Et iterum, *Nos non Angelos, non Archangelos, non Seraphim, non Cherubim colimus & adoramus.*

Auguſt. epi. 44. Augustinus, *Scias à Christianis Catholicis nullum coli mortuorum.* Vtri nunc insani, vtri hæretici sunt, nósne qui mortuos colendos esse pernegamus, an vos potiùs, qui mortuos assiduis sacris & summa religione colitis? Alibi Augustin. *Honoramus eos charitate, non seruitute. Nec eis templa construimus.*

Auguſt. de vera religione. cap. 55. De ciui Dei lib.22.ca.10. Iterum idem Augustinus, *Nos Martyribus nostris non tẽpla sicut diis, sed memorias sicut hominibus mortuis fabricamus.* Nulla verò vestra sunt extructa & dicata Martyribus templa? Adiungit eodem in loco, *Suo loco & ordine nominantur, non tamen à sacerdote, qui sacrificat, inuocantur.* Sanctos Augustinus negat inuocari, vos contrà inuocandos esse defenditis. Prætermitto multos, quorum potui sententiis abundare. Ex his intelligimus vestram religionem in mortuorum inuocatione pro maxima parte consumptam nihil ab insania atque idololatria differre. Sed tamen etiam scripturam profert Duræus, cùm aduersarii ipsi concedunt scripturis non posse istam inuocationem confirmari. Paulus à Romanis, ac Corinthiis petiit, vt ipsum suis precibus adiuuarent. Quis hîc stupor inauditus? Num Romanos Apostolus aut Corinthios inuocauit, num preces obtulit, num quicquam omnino fecit, quod isti in sanctorum inuocatione solent? Dum viuimus, fratrum nostrorum statum cognitum habere, aliíque alios precibus mutuis iuuare possumus: atque ita etiam facere iubemur. De mortuis nihil tale constat. Aliquid hoc quidem ad rem feciſſet, si Prophetã aliquem Paulus, aut Iacobum Apostolũ ab Herode interfectum, aut quenquam mortuum inuocasset. Fratrum viuorũ preces postulare aliud est, atque hominibus mortuis supplicare. Verùm adiungis no-

bilem rationem. *Sciunt* (inquis) *non omnes eadem apud Deum gratiâ valere: itaque adhibent eos, quos non dubitãt Deo gratissimos esse.* Quid? Erántne illi Romani & Corinthij Deo gratiores, quàm ipse Paulus? Ideóne horum precibus indiguit Apostolus, quia minus ipse gratia & authoritate apud Deum valuit? Quis non te somniare potiùs putet, quàm disputare? Si verò, vt dicis, adhibẽdi deprecatores sunt, qui gratiâ plurimũ apud Deũ possũt, potes mihi aliquem nominare quẽ Deus charum magis gratúmq; habeat, quàm suum ipsius filium? Apostolus ait, *Effecit nos sibi gratos* (non in sanctis sed) *in illo dilecto*: de quo Deus ipse testatur, *Hic est filius meus dilectus, in quo acquiesco*, Christus ait, *Nemo venit ad patrem, nisi per me*: atque hic ille *vnus est mediator inter Deum atque inter homines.* De miraculis verò, quibus inuocationem sanctorum postremò confirmare conaris, id respondeo, vt verum sit quicquid de illis miraculis circumfertur, tamen non effici inuocandos esse sanctos. Nã Elias, Elizæus, Paulus, Petrus, alij sancti multa miracula ediderunt, quos tamẽ inuocatos fuisse nec viuos nec mortuos legimus. Deinde miraculis Euangelij doctrina sancitur, non noua superstitio contra scripturas excogitata stabilitur. Ego vnam scripturæ sententiam mille tuis miraculis anteponam.

Ephes. 1. 6.

Matt. 3. 17. Ioan. 14. 6. 1. Tim. 2. 5.

DVRÆVS, Fol. 95.

Paulus (*inquis*) sexagenarias ad minimũ voluit, iste Canõ quadragenarias. *Verùm de diaconissarum ætate nihil est diuino iure constitutum. Quod de sexagenariis Paulus scripsit nascẽtis Ecclesiæ primordiis vtilissimum esse indicaunt. At iam Euangelium latissimè per orbem diffusum altiores in animis hominum radices egerat, & continentiæ virtutem nuptiis præferre passim Christiani cœperant.*

WHITAKERVS.

21 Nihil in scripturis de diaconissarum ætate præscriptum esse, quo ore dixeris, demitor. Nónne enim hanc legem Paulus de ætate viduarum tulit, vt nulla ad munus ecclesiasticum accederet, quæ non ad minimum sexagenaria esset. Hæc Apostoli verba sunt, *Vidua eligatur non minor annis sexaginta. At hoc* (inquis) *nascẽtis Ecclesiæ primordiis consentaneum fuit, insecuta ætas aliud postulauit.* Imò istas leges Apostolus scripsit, non ad diem primámque ætatem, sed in omnia tempora duraturas. Itaque summa obtestatione sanxit in extremo, *vt hæc mandata ad illustrem aduentum Domini nostri Iesu Christi seruarentur.* Tua verò responsio quid tandem firmum aut perpetuum esse patitur? Nam quod subiungis, *Euangeliũ postea radices in hominum animis altiores egisse*, quẽquámne putas tam desertum esse ab omni iudicio, vt non intelligat rem longè aliter habuisse? Latius quidem dimanasse Euangeliũ fateor, quò maior eiusmodi viduarum, quales Apostolus requirebat, copia esse potuit: at professores Euangelij acriore temporibus illis pietatis studio flagrasse, quàm ætate Apostolica, ab omni fide abhorret. In Ecclesiam enim Apostolicam primitiæ spiritus collatæ sunt, in eámque Dominus incredibilem atque extraordinariam donorum vbertatem effudit, quam seculis subsequentibus denegauit. Tum

1. Tim. 5. 9.

1. Tim. 6. 14.

pietatē cæpisse paulatim infirmari & langueſcere omnes hiſtoriæ teſtantur. Illud verò Lectores, velim attendere, quod noſter Duræus ingenuè confitetur, primis temporibus cælibatum non ita fuiſſe à multis expetitum, & ſuccedentibus ſeculis continentiam nuptiis prælatam eſſe. Quantò autem ſatius fuiſſet inſtituta Apoſtolica ſeruare, atque iſtam coactam continentiam cum legitimis ſanctiſque nuptiis commutare, exitus ipſe nimis luctuoſus indicauit. Sed fateor Apoſtolum de pontificiis diaconiſſis nullas leges condidiſſe. Nolim enim quenquam exiſtimare illas viduas, quas Paulus ſexagenarias eligi mandauit, iſtis Monialibus pontificiis ſimiles fuiſſe. Nam illæ in negotio & miniſterio verſabantur, iſtæ nullam habent in eccleſia muneris functionem, & totæ viuunt otioſæ. Tales Apoſtolus nullas agnouit, quas ſi vidiſſet, ne illas ex eccleſia prorſus exterminandas ſenſiſſet.

DVRÆVS, Fol. 96.

Vouere (*inquis*) quod nequeas præſtare eſt Deo illudere. *Audite quæſo Academici &c. Quaſi cælibem vitam ducere nemo poſſit, aut continentiæ virtutem Deus non impartiat iis, qui precibus eam ac ieiuniis ſerio impetrare contendūt. Veſtales virgines, & ſacerdotes Aegyptij ſola duce natura continentiā coluerunt. Quid ſi res cuiuſquā poſtulet, vt relicta domi vxore vel ſolus maritus exulet, vel multorum annorum peregrinatio? ē inſtituat, quæ de Syris mercatoribus Hieronymus refert?*

WHITA-

WHITAKERVS.

22 Si qui homini promittunt, quod præſtare nequeunt, in iuſtam reprehenſionem incurrunt: quantò magis illorum temeritas accuſanda eſt, qui Deo aliquid vouere volunt, quod an poſſint perſoluere non intelligunt? Quid enim hoc aliud eſt, quàm Deo illudere & votum ſtultum, incōſideratum, impium ſuſcipere? Et cui tandem exploratum eſſe poteſt, an ſit in omnem vitam futurus in cælibatu continens? Vbi hoc nobis Dominus promiſit? Aut ſi id nulli vnquam homini promiſſum fuit, quæ hæc religio eſt, in noſtra dūtaxat voluntate, non Dei verbo & promiſſione cōſtituta? Quis illum ſanum putet, qui ſe doctum, eloquentem, robuſtum, prudentē, ingenioſum, principem fore vouerit? Non minus hæc ſunt in noſtro arbitrio poſita, quàm perpetuus cum caſtitate cælibatus. *At Deus* (inquis) *hoc donum impartiet iis, qui illud petunt.* Id verò Deus non promiſit: itaque vouere te perpetuò cælibem fore, antequàm perſpexeris id tibi daturum Dominum, vt poſſis quem inſtituis cælibatum, ſanctè ſemper tueri, verbi ac promiſsi diuini authoritate caret. Non enim quicquid precibus aſſiduis petimus, id ſemper accipimus. Nam Paulus multis precib. petiit, quod impetrare nō potuit. Si ergo Paulum Dominus voti ſui compotem facere, atq. illum ei ſtimulum auferre noluit, quem ablatū cupiebat, quomodo nos erimus certi, quicquid nobis vouere in mentē venerit, eo nos ſine dubio potituros? Chriſtus ait, *Non omnes capiunt verbum iſtud, ſed quibus dātum eſt.* At capere omnes poſſent, ſi votum cōtinentia ſequeretur. Vouere enim cuiuis licet,

2. Cor. 12. 8.

Matt. 19. 11.

1.Cor.77. Verùm hoc Dei singulare donum est, vt Apostolus ait, *Vnusquisque proprium donum habet ex Deo, alius quidem ita, alius verò ita.* Et se Apostolus negat *laqueum* cuiquam velle iniicere. Estne verò dubium, quin votum laqueus sit? Cur istum autem laqueum non plurimis imponit Paulus, præsertim tam facilem & laxum, si pontificiis credimus, vt eo quenquam præfocari posse, minimè sit metuendum? Sed multò esse difficiliùs præstare, quàm vouere vitam continentem infinita exempla demonstrant. His enim votis mundus iamdudum laborauit, pietásque omnis ac sanctimonia periit. Parcam castis sanctísque auribus. Hieronymus quidem, vt ipse scribit, cùm in Eremo viueret, & se miseris modis cruciaret, tamen visus sibi est nonnunquam in Romanis deliciis, mediísque puellarum choreis versari. Si Hieronymo in solitudine degenti, omnes illecebras fugienti, vitam in terris diuinam meditanti tam molestum fuit corporis & mentis castitatem seruare, quàm isti præclarè suis votis satisfaciant, facilè licet existimare. Et te Hieronymus luculentè refellit, quãdo ait, *Si omnes virgines esse possent, nunquam & Dominus diceret, Qui potest capere capiat; & Apostolus in suadendo non trepidaret.*

1.Cor.7.35.

Hier. contra Iouinian.

Verùm exemplis probas, quod instituis: & primùm *Vestales virgines*, & *AEgyptios sacerdotes* commemoras. Nobiles certè pontificii cælibatus authores. Sed quia cælibes fuerunt, num proinde castitatem seruarunt? Quasi non sit multò facilius à nuptiis abstinere, quàm castè sanctéque viuere. Quanquam Vestæ virginibus post annum trigesimum nubere licuit, quemadmodum in historiis legimus: & Ægyptios sacerdotes perpetuò cælibes fuisse non existimo. Sacerdotis enim Ægyptij filiam Iosephus duxit vxorem. Feciſſes multò rectiùs,

Gen.41.45.

rectiùs, si huius continentiæ exemplum ex sacris literis petiisses. Sed hic tibi nullum suppetere satis, opinor, intelligis. Quòd autem quæris, quid si necessitas postulet, vt vxore careat maritus, vel in exilium missus, vel peregrè profectus, vel huiusmodi aliqua occasione abstractus, id vnum respondeo, multum interesse, nósne voluntariam necessitatem nobis ipsis imponamus, an impositam diuinitus subeamus. Dominus se nobis affuturum pollicitus est, quousque in viis nostris ambulamus: si excedimus è via, & nosmet præcipites in difficultates coniicimus, temerè nobis diuinam opem tutelámque promittimus.

Psal.90.12.

DVRÆVS, Fol.96.

Iam nobis Bernardum obiicis, In turpi voto muta decretum. *Adeóne cæcus es, vt virginitatis votum Bernardo turpe visum fuisse putes? Non agit Bernardus de cælibatus voto, & ille liber ab alio quodam Monacho conscriptus fuit: quanquam nihil hoc ad rem pertinet.*

Bern.lib.5. ad soror.

WHITAKERVS.

23 Votum turpe est, cuius obseruatio cum turpitudine coniuncta est: quid autẽ turpius esse potest, quàm assiduis vrgeri libidinũ flammis, & tamen sanctũ remediũ contemnere? Cùm satis constet talẽ esse multorum conditionẽ, quantò satius esset fidem rescindere, & decretum mutare, quàm quod incautè vouerunt, in eo persistere, atque ad voti temeritatem etiam scelus adiungere?

22 quæst. 4. In malis.

Quodcunque tandem votum sit, quod nisi scelere persolui nequeat, irritum esse Bernardus censet: si hæc Bernardi verba sunt. Ea Gratianus Isidoro tribuit. Ad rem vt nosti, nihil interest.

DVRÆVS, Fol. 97.

Maioris tibi ponderis fortè videtur, quod ex Cypriano obiicis. Si se ex fide Christo dicauerit (*inquit*) pudicè & castè sine vlla fabula perseuerent: sin autem perseuerare nolint, vel non possint, melius est vt nubant. *Sanctissimus Martyr non de dicatis Deo virginibus loquitur, sed quasi dicat, si quæ sunt eiusmodi, quæ nolint perseuerare, non se Christo dicant, sed nubant.*

WHITAKERVS.

24 Loqui de dicatis virginibus sanctum Martyrem negas: quod tamen ita certum est atque exploratum, vt Erasmus in margine obseruarit, *Virginibus sacris permitti nuptias.* Quis verò dubitet Cypriani mentem Erasmo, quàm tibi multo fuisse notiorem? Nec verò quæ scripsit Cyprianus aliter omnino intelligi possunt. Virgines enim quasdam reprehendit, quæ postquàm sese Deo dicauerant, tamen incontinentiæ & libidinis suspicionem præbuerunt. Iubet ergo vt *si Christo se ex fide atque in animo dicauerint, pudicè & castè perseuerẽt: sint perseuerare nolint, vel non possint, nubant.* Cui nunc obscurum est de iis virginibus loqui Cyprianum, quæ dicatæ Christo fuerant, quibus præcipit, vt vel sanctè persistant in proposito, vel si id

Cypr. lib. 1. epist. 11.

si id facere nequeant, aut nolint, ad nuptias redeant & illam inhonestæ suspicionis occasionem fugiant? Quasi non eadem etiam aliorum patrum sententia extiterit. Augustinus de huiusmodi virginibus, quas voti suscepti pœnitet, sic scribit, *Hæ igitur, quæ nubere volunt, & ideo non nubunt, quia impunè non possunt, quæ melius nuberent, quàm vrerentur.* Et apud Gratianum, *Quidam nubentes post votum asserunt adulteros esse. Ego autem dico vobis, quòd grauiter peccant, qui tales diuidũt.* Epiphanius satius esse statuit, vt qui prolapsus est in cursu cælibatus, vxorem ducat, atque incidat εἰς κρίμα, i. in pœnitentiam ecclesiasticam: quàm occultis quotidie iaculis sauciari, atque ita incurrere εἰς κατάκριμα, i. in æternam cõdemnationem. Hieronymus de quibusdam virginibus conquestus, quarum leuitas gloriam virginum infamia nonnulla asperserat, subiungit, *Quibus apertè dicendum est, vt aut nubant, si se non possunt continere, aut contineãt si nolunt nubere.* Iam vides, si videre vis, quàm lõgè veterum disciplina à pontificia superstitione abfuerit. Si enim incestas antiqui patres istas fore nuptias iudicassent, nũquam illarum suasores atque hortatores extitissent.

Auguſt. de sanct. virgin. c. 34.

Distinct. 27. Quidam.

Epiphan. hæ res. 61.

Hieron. ad Demetria.

DVRÆVS, Fol. 98.

Hìc tanquam de victoria certissimus pium Lectorem obsecras, omnèsque Christianos ad hãc plagam cernẽdam inuitas. Synodos omnes (*inquis*) & nominatim Tridẽtinam quatuor œcumenicis Conciliis pares esse Campianus affirmat: quatuor autem concilia Gregorius cum quatuor Euangeliis exequat: hinc nunc effici-

tur omnium aliorum temporum concilia eiusdem esse authoritatis cum quatuor Euangeliis. *Confecisti hominem scilicet VVhitakere. Imò ne læsisti quidem. Vbi enim legisti Gregorium quatuor illa concilia cum quatuor Euãgelys exæquasse?* Lib.1.ep.34. *Id ait*, se certa & indubitata fide, vt scripturis, ita quatuor illis œcumenicis conciliis credere. *Hoccine est quatuor Euangelys concilia hæc quatuor exæquare?*

WHITAKERVS.

25 Nescio quæ vos nacti nuper estis arma, quibus induti nullos ictus pertimescitis. Si enim hærere omnino aliquod in vestris corporibus telum fas est, hoc certè nulla declinatione vitari potest. Synodus omnes Campianus, & nominatim hanc recentem Tridentinam eiusdem fidei atque authoritatis cum primis quatuor œcumenicis cõciliis esse affirmat: illa autem Gregorius sicut *sancti Euangelij quatuor libros suscipit & veneratur*: quid hinc aliud sequetur, quàm omnes omnium temporum synodos, etiam illam Tridentinam, quod dictu nefas est, sicut sancti Euangelij quatuor libros suscipi oportere? & quid hoc quæso aliud est, quàm synodos omnes quatuor Euãgeliis exæquare? Possumúsne enim aliquid suscipere sicut Euangelium, nec tamen illud Euangelio exæquare. Si est aliqua inæqualitas, tum non eodem modo vtrũque suscipimus ac veneramur. Et quãdo Synodus Tridentina *traditiones non scripturas pari pietatis affectu & reuerentia suscipit ac veneratur*, qua libros veteris & noui Testamenti, quid aliud facit, quã Traditiones non scriptas scripturis exæquat? Partire nobis ista Duræ paulò subtiliùs.

Gregor. Epi. li.1.Epi.24.

1.Decret. 1.Sess.

liùs. Quę vera synodi statuunt ac decernũt, ea nos vt ipsas scripturas suscipimus, non quia sic synodo placuit, sed quia sic placere Spiritui sancto synodus ex scripturis declarat. At verò cuiusquam post Apostolica tempora synodi, nedũ Tridentinæ, quã nos pro legitima synodo nunquam agnoscemus, quamlibet sanctionem sicut Euangelium suscipere ac venerari, est infinita Euangelia fabricari, hominum conscientias molestissimis laqueis irretire, nihil firmum ac certum relinquere.

DVRÆVS, Fol.99.

Inter scripturam sacram & concilia discrimen est haud exiguum. Scriptores sacri sola nituntur diuina reuelatione, nec humanis præsidiis ad veritatem inquirendam indigent: in conciliis patres Dei verbum siue scriptum siue non scriptum consulere, & argumẽta diligẽter expendere necesse est. Quod & in primo illo Hierosolymitano concilio factũ fuisse legimus, in quo magnam conquisitionem patres illi fecerũt. Deinde nihil in scriptura sacra tã parvum, quin à Spiritu sancto profectum sit: conciliorũ non ea maiestas est, sed ea tantum, quæ vera esse, ac Catholica fide ab omnibus credenda, ex instituto decernuntur, à Spiritu sancto esse credendũ est.

WHITAKERVS.

26 Nihil opus fuit, vt esse nonnullum inter sacram Scripturam ac concilia discrimen comprobares, quod tamen ad extremum esse omnino nullum concludis. Non enim quæritur an sit

aliqua circumstantiarum varietas, sed an cõciliorum decreta de fide ac religione facta scripturarũ authoritatem exæquent, vt non minùs istis conciliorum sententiis, quàm apertis scripturis credere debeamus. Quod quando affirmas, obsecro num vllum inter scripturam & concilia discrimen relinquis? Quorsum ergo & tuo otio, & nostra patientia abuteris, vt differentiam externam atque alienam ostendas; in re ipsa, in qua comparantur, nullam constituas? Et tamen quàm etiam turpiter in his tam paucis, & non necessariis erratum à te fuerit, breuiter exponam. Primùm scriptores sacros ais sola niti diuina reuelatione. At hoc quàm imperitè dixeris, quis non intelligit? Etsi enim sacros scriptores Spiritus sanctus gubernauit, tamẽ omnem ab illis conquisitionem, industriam, inuestigandæ veritatis laborem prætermissum esse nego. Nónne enim se Lucas operam dedisse testatur vt omnia accuratè perdiscceret? Nónne hęc eadem ipsi tradita fuisse ab iis, qui à principio spectatores, & ministri sermonis fuerant, confitetur? Quãobrem à sacris scriptoribus etsi Spiritu sancto afflatis inquirendæ tamen veritatis studium non fuit alienum. Deinde quòd Dei verbum non scriptum in conciliis consulere patres oportere scribis, id quidem in priscis sanctisque conciliis nunquam factitatum est. Nam & Hierosolymitana synodus pseudapostolos, & Nicena Arrium, & Constantinopolitana Macedonium atque Eunomium, & Ephesina Nestorium, & Calcedonensis Eutychetem solis scripturis refutauit, quibus solis hæretici conuinci atque opprimi possunt. Quod subiungis de Hierosolymitano concilio, in eo tibi ipse aduersaris. Nónne enim in illo Concilio præsentes aderant Apostoli, atque Euangelistæ, Petrus, Ioannes, Matthæus, Paulus, Lucas, Marcus, Iacobus,

Luc. 1. 2. 3.

Act. 15.

bus, Iudas? An hos diuina reuelatione putas in concilio caruisse? Tamen ab illis disquisitionem adhibitam esse confiteris. Quanquam sic istam ab Apostolis agitatam esse quæstionem, tanquã priùs dubiam, nec satis ipsis exploratam, id quidem falsissimum est. Multis enim ante illam synodum annis Apostoli ablatum esse nobis Mosaicę legis iugum intellexerant & docuerant, quemadmodum ex Actis apostolicis, Paulique Epistolis manifestũ est. Postremò, illa tua est principii petitio decumana, quod verum esse ex instituto decernitur in concilio, id à Spiritu sancto proficisci. Nos enim multa multorum conciliorum decreta citamus, quæ ne ipsi quidem sancta esse audetis affirmare. Vnius exemplo vtar, Carthaginensis sexta synodus sciens prudensque sanxit, ne liceret Episcopis transmarinis ad Romanum pontificem prouocare. Quod si decretum tanto omnium studio interpositum à Spiritu sancto profectum est, quis nõ impium esse pontificem fateatur, qui Spiritus sancti decreta non dubitet violare?

DVRÆVS, Fol. 100.

Sed Gerson (*inquis*) concilii Constantiensis moderator vnius hominis sententiam toti concilio anteponere non dubitauit. *Hæc ego te apud Gersonem, quem imperitè admodum constantiensis moderatorem appellas, legisse nunquam sat scio, cùm nihil ille huiusmodi scripserit. Sed valdè erras, si eundem nos Gersoni vel Panormitano honorem deferre putas, quem vos Luthero vestro, vel Caluino soletis.*

WHITAKERVS.

27 Fuerítne Gerſon Conſtantienſis concilii moderator, an non, ad ipſam cauſam, quam in manibus habemus, nihil intereſt. Fuit quidem illius Concilii pars non exigua, ſempérque habitus eſt vir magni nominis atque authoritatis. An iſta verò legerim, quæ citaui, tuum erit iudicare. In illo libro, *de examinatione doctrinarum*, ſcripto Conſtantiæ ſic habet, *Iungatur huic conſiderationi cum ſua declaratione duplex veritas.* Primam autem hãc ſtatuit, *Simplici non authorizato, ſed excellenter in ſacris literis erudito plus credendum eſſe in caſu doctrinali, quàm Papæ.* Alteram verò hanc, *Talis eruditus deberet ſe generali concilio opponere, ſi ſentiret maiorem partem ad oppoſitum Euangelij malitia vel ignorantia declinare.* Iam quid hoc aliud eſt, quàm quod ego dicere Gerſonem affirmaui, vnius eruditi hominis ſententiam toti interdum Concilio præferendam eſſe? Atque idipſum Panormitanus diſertè ſcribit, *Plus credendum eſt vel ſimplici Laico ſcripturam proferenti, quàm toti ſimul concilio.* Sed tu horum authoritatem non magni æſtimas, quos tamen à te nouo Theologo tantos magiſtros contemni minimè profectò oportebat. Neutrum certè dixeris aut Caluinianum fuiſſe, aut Lutheranum.

Gerſ. de exam. doctr. 1. par. conſiderat. 5.

Panormit. ext. de elect. c. ſignificaſti

DVRÆVS, Fol. 101.

Cùm publicum vobis Campianus in cauſa fidei diſputationis certamen obtuliſſet, neque Laico id licere perſpiceret, prudenter ſanè presbyterum ſe eſſe profeſſus eſt. Quid ſi à vobis ille viciſſim ordinationis veſtræ rationem poſtulaſſet? Nihil profectò aliud, quàm ſine vllo ordine ordinatos vos eſſe reſpondere licuiſſet.

WHITAKERVS.

28 Factum ſe presbyterum Campianus ab Antonio Pragenſi Archiepiſcopo narrauit. Id quorſum ſpectaret, abs te nũc primùm intelligo. Quãquam vix ſanè fidem facis, quod tu de Campiani conſilio prolixè admodum & ineptè diſputas, id ipſum in animo Campianũ habuiſſe. Quid enim? Nullis fas eſt de religione diſputare, præterquam presbyteris? At Athanaſius Alexandrinæ Eccleſiæ Diaconus Niceę contra Arrianos Epiſcopos acerrimè diſputauit: atque ad illud concilium non Epiſcopi modò & presbyteri, ſed multi etiam Laici diſputandi gratia conuenerãt, quemadmodum ſcribit in hiſtoria Socrates. Quod verò tũc licuit, quamobrem hodie non licebit? Multi bene diſputant, qui nõ ſunt presbyteri, nec quicquam Campiano ad acumen & vim diſputandi profuit, quòd eſſet ab Antonio Pragenſi raſus atque inunctus. Cur tu verò audes diſputationes Theologicas tractare, qui nondum à quo fueris presbyter creatus indicaris? Vide, inquam, ne dum Campianum laudas, teipſum magnæ incogitantiæ atque audaciæ condemnes.

Socrat. lib. 1. cap. 8. τοῖς γεγραμμένοις ἀντιγωνίζετο ἀθανάσιος, διάκονος μὲν, &c.

Ordinationis autem noſtræ ſi Campianus rationem à nobis petiiſſet, illi quidem reſponderi facilè potuiſſet. Nam vt Apoſtolicam ordinationem taceam, quam quiſquis nactus erit, pontificiam meritò contemnat, Lutherus, Zuinglius, Oecolampadius, Bucerus, cæterique illi præſtantiſſimi ac ſanctiſſimi heroes, erántne Laici, an

non erãt? Si enim presbyteri erant, & docere Euangelium, & falsa dogmata refellere, & Ecclesias suas perpurgare, & ministros ordinare, & denique facere poterant: quicquid ad presbyterorum munus pertinebat. Si non erant presbyteri quomodo facti sunt ex presbyteris Laici? Fuisse enim aliquando veros presbyteros nõ negabis. Sin autem ius & ordinationẽ amiserunt, quia non constantes in Catholica fide (quam scilicet vocatis) permanserunt, ergo externam successionem atque ordinationem non esse firmam Ecclesiæ nõ tam confiteris. Si quidem hi legitimi non erant presbyteri, quia pontificiam doctrinam abiecerant, multò minùs presbyteri pontificij pro legitimis habendi sunt, quos constat à Christi Euangelio ac fide turpissimè defeciuisse.

DVRÆVS, Fol. 102.

Quærenti Campiano cur fide publica ad Tridentinum concilium inuitati vestri non properarint, respondes, terruit nos exemplum Ioannis Hus. At ille nec inuitatus fuit à Concilio Constantiensi, neque publicam ab eo fidem accepit. In concilio Constantiensi (*inquis*) decretum fuit hæreticis non esse seruandam fidem, *Nihil in eo concilio de fide hæreticis non seruanda decretum fuit.*

WHITAKERVS.

29 Cur ad consilium Tridẽtinum nostri non venerint quantumuis inuitati, abundè in Apologia Ecclesiæ nostræ expositum est. Cumque memoria recente teneremus, quid Husio contigerit ad

rit ad concilium Constantiense venienti, mirum non est, si ad illam suscipiendam profectionem fuimus tardiores. Si enim ille euocatus è patria, & fide publica tanta munitus, quantam quisquam omnino potuit desiderare, tamen contra hanc fidem in ipso concilio morte crudelissima interfectus est, quis vestris promissis confidat, aut vobiscum aliquid habere commercij velit? *At nihil* (inquis) *Husio concilium promisit.* At Husio (inquam) Imperator Sigismundus publicam fidem dedit, quam à concilio infringi indignissimum & turpissimum fuit. Illectus literis fidéque publica Cæsaris Husius ad concilium venit, nullum periculum metuit, ad crimina respondet, capitur, in carcerem detruditur, cõdemnatur, exuritur. Tum sublato contra fidem publicam Husio legem cõdunt fidem hæreticis concessam ab Imperatore, aut regibus, aut aliis seculi principibus nullũ Ecclesiasticis iudicibus impedimentum allaturam, quo minùs cum illis exiure agant. Quid quæso publica fides huic homini profuit? Aut vt nulla fide fretus venisset, quid grauius perpeti potuisset? Si Imperatorum, regum, principum apud vos authoritas tam parùm potest, vt quos illi saluos esse volunt, & quibus impunitatem sanctissimè promiserunt, horum tamen vitam defendere à crudelitate vestra nequeunt, quis verbis vestris ac promissis vllam fidem habeat? Quasi vobis artes desint, quibus incautos homines opprimatis. Illud ergo tutissimum erit, quod Epicarmus monuit, semper ἀπιστεῖν. Consil. Constãt. sess. 12.

DVRÆVS, Fol. 104.

Concilia (*inquit Campianus*) generalia mea

sunt primum, vltimum, media. *Vel hoc Campiano concedendum erat, vel pro Caluinianis vnum saltem ex tam multis concilium proferendum: quod neque tu facis VVhitakere, neque tota, vt tuo verbo vtar, Caluinianorũ natio facere vnquã poterit.*

WHITAKERVS.

30 Vltimum hoc Tridentinum fateor quidem esse vestrum: in quo nullus fuit, nisi totus vester. Atque hoc nemo, opinor, sapiẽs vobis inuidebit. At neque primum, neque primo proxima vestra sunt. Et quia hoc nec Campiano, nec tibi concedam, proferam vnum, quod quocunque te vertetis, nostrum esse inuitus dederis. Carthaginense concilium generale, cui Augustinus interfuit, & ad quod suos Romanos pontifex legatos miserat, hanc legem promulgauit; vt *prima sedis Episcopus non diceretur princeps sacerdotum, aut summus sacerdos, aut aliquid omnino eiusmodi: sed tantum Episcopus primæ sedis.* Aut hoc caput tollant, deleantque pontifices, aut se nec principes sacerdotum, nec summos sacerdotes, nec maximos pontifices, nec vniuersales Episcopos appellent. Si sunt enim primæ sedis Episcopi, quod libenter agnoscent, eo nomine contenti esse debent. Si hoc concilium tuum esse dixeris, pontificem à te, cuius hîc arrogantes ac superbi tituli prohibentur, in perpetuum alienaris. Quia vnum postulabas, vnius testimonium sufficiet: si plura desiderasses, in pluribus tuo desiderio satisfeciſſem.

Carthag. Concil. c. 39. ἔξαρχον τῶν ἱερέων, ἢ ἄκρον ἱερέα, ἢ τοιοῦτό τι ὀνομάζειν.

LIBER QVINTVS, DE PATRIBVS.

DVRÆVS, Fol. 109. 110.

AD Patres quinto loco prouocat Campianus. Certaminis autem campum ingressurus primùm pro se in acie collocauit Magnum illum Dionysiũ Ariopagitam. Tu hunc Dionysium suppositiũ esse dicis: sed nullum argumentum vel leuissimum video. Ego grauissimos aliquot testes subiiciam, qui hos ipsos de quibus nunc disserimus libros citatis inde sententiis Dionysio Pauli discipulo tribuerunt. Origen. homil. 1. in Ioannem, inter homil. in var. scribit loc. Nazianzenus εἰς τὰ γενέθλια. Sophronius Hierosolymorum archiepiscopus ad Sergium patriarcham Constantinopolitanum. Damascenus lib. 6. cap. 12. Nicephorus lib. 2. cap 20. Euthymius in panopl. part. 1. tit. 2. Serm. 57. Denique Dionysium archiepiscopum Alexandrinum in opera Dionysii Ariopagitæ scholia conscripsisse cõstat: quæ Maximus scholiastes, & Pachymerus citant in hoc opere.

WHITAKERVS.

1 CVm nos semper Duræe patribûs tantum tribuamus, quantum vel scriptura permittit, vel ipsi postulant, quid nobis patres toties obiectatis, & quorsum ista de patribus querela vestra disputatioque spectat? Cõtemni enim à nobis antiquissimos doctissimósque patres dici non potest nisi vanissimè, quos & legimus studiosè, & de Ecclesia Christi optimè meritos esse confitemur. Quid amplius est, quod requiras? Num enim æquum esse censes, vt horum libri ad Canonicas scripturas adiungãtur, & quæuis dicta pro summis certisque fidei oraculis habeantur? Videndum verò est non modò ne patres sua ac debita reuerentia spolientur: sed multò etiam magis ne illis nimiũ deferatur: cùm in hanc longè periculosius, quàm in illam partem peccari soleat. Nimium enim patribus tribuunt, qui illos fidei nostræ authores faciunt, & dogmata nullis scripturis confirmata, nudis patrum sententiis proposita, populo Christiano obtrudunt. Hic ergo huius loci status est, num patribus sine scriptura aliquid affirmantibus credendum sit, liceátque è patrum scriptis doctrinam aliquam elicere, quam Christi Ecclesiæ tanquam necessariam præscribas, nisi eundem possis maiore verbi diuini authoritate comprobare. In quo patres ipsi, quos credibile est de seipsis rectiùs quàm istos sensisse, nobiscum omnes consentiunt. Id erit paucis testimoniis perspicuum. Tertullianus in hunc modum scribit, *Nobis nihil licet ex nostro arbitrio inducere, sed nec eligere, quod aliquis de arbitrio suo induxerit. Apostolos Domini habemus authores, qui nec ipsi quicquam de suo arbitrio, quod inducerent, elegerũt: sed acceptam à Christo fideliter disciplinam nationibus assignarunt.* Si nihil Apostoli, nisi quod acceperant à Christo, quem solum religionis magistrũ esse oportet, Ecclesiis tradiderunt, multò minùs patribus, quibus honorificum est vt sint Apostolorum filii ac discipuli, propriũ aliquid, quod à Christo non didicerint, licebit inducere. Cyprianus similiter, *Non curandum est, quid hic aut ille senserit, sed quid Christus fecerit, & docuerit.* Hieronymus, *Nec parentum, nec maiorum error sequendus est, sed authoritas scripturarum, & Dei decentis imperium.* Augustinus grauissimo Anathemate damnat, *quicquid annunciatur præterquam quod in scripturis legalibus & Euangelicis accepimus.* Et in alio loco, in quo ad patrum quorundam testimonia respondet, quibus suam interpretationem Hieronymus confirmare voluit, *Ego* (inquit) *solis eis scriptoribus, qui iam Canonici appellantur, didici hunc timorem.* Quid alias recitem innumeras patrum sententias, istam pontificiorum superstitionem apertissimè ac grauissimè refutantes? Saltem Thomam suum audiant, à quo quid de patrum authoritate sentiendum sit, discere possunt. Sic ille scribit, *Sacra doctrina authoritatibus Canonicæ scripturæ vtitur, propriè ex necessitate argumentando: authoritatibus autem aliorum doctorum Ecclesiæ, quasi arguendo ex propriis sed probabiliter. Innititur enim fides nostra reuelationi Apostolis & prophetis factæ, qui Canonicos libros scripserunt: non autem reuelationi, si qua fuit aliis doctoribus facta.* Nullæ ergo possunt, si Thomæ credimus, necessariæ fierique demonstrationes ex patrum sententiis peti, & fides nostra solis innixa est Canonicis scripturis. Si in hac magistri tui definitione acquieseis, inter

Tertull de præscript.

Cypr. li 2. Epist. 3.

Hier in 9 c. Ierem.

August. contra lit. Petil. lib. 3. cap. 6.

Epist. ad Hieron.

Thom. 1. p. quæst 8. art. ad 2.

te atque me de ista cõtrouersia facilè conueniet. Modò enim concedas, fidem solis niti scripturis, & omnes omnium patrum sententias nullum nisi probabile argumentum efficere, te quidem ego tuorum patrum testimoniis dictisque patiar non inuitus oblectari. Sed quando nobis patrum quorũdam testimonia obiiciuntur, & nos quia dissentimus, hæreseωs accusamur, atque ita omnes aduersarii disputationes instituunt, vt patrum potiùs quàm scripturæ sententiis vtantur, quis non intelligit fidem nostram humanis iudiciis alligari, quæ debuit à diuina duntaxat authoritate pendere? Huc illud etiam accedit, quòd nonnullos adulterinos libros venditant, quos satis constat non esse ab illis authoribus profectos, quorum nominibus inscripti sunt. Talis iste Dionysius est, quem Campianus primũ (vt tu ais) in acie collocauit, dignus certè, qui in postremum agmen retrahatur, aut omnino è castris excedere cogatur. Quis enim nõ indignè ferat hunc ψευδώνυμον Dionysium primũ in acie versari, cui si illud ψευδεπίγραφον nomẽ laruámque inanem detraxeris, mox planè hominem esse nihili perspexeris? Num hoc etiam argumentis ostendi postulas? aut id nunc erit necessarium? At æquum fuit, vt Erasmi, Vallæque vetera argumenta refelleres, priusquam noua desiderares. Tamen in hac tibi re etiam gratificabor, si te fortè possum ab errore huius iudicii remouere. Primùm, hos præclaros istius Dionysii libros antiquitas ignorauit, quod fieri non potuit, si à Dionysio Ariopagita scripti fuissent. Eusebius scriptores antiquos diligenter persequitur, & quos libros aut epistolas singuli ediderint, nominatim indicat: horum verò non meminit, nec quidem omnino veterum quisquam aut Græcorum, aut Latinorum. At quis credibile putet, libros ab Ariopagita Dionysio

nysio Pauli discipulo, de cælesti atque ecclesiastica Hierarchia, de diuinis nominibus, de rebus tã mirificis conscriptos non futuros in summo apud omnes precio fuisse? Deinde iste Dionysius Ignatii Epistolas citat, quas scriptas post Ariopagitæ mortem nemo dubitat: & Ioannis Euangelium atque Apocalypsin nominat, quorum editionem Dionysij morte aliquot annis recentiorem fuisse verisimile est: & Epistolam mittit ad Polycarpũ, eúmque ἱεράρχην salutat, cùm tamen eo tempore admodum adolescentem necesse est fuisse Polycarpum. Nam Dionysium historiæ narrãt occisum esse in Galliis anno Domini 96. Polycarpum verò anno 166. quãdo ætatis suæ annum agebat 86. Quid quòd iste Dionysius Timotheum vocat filium, eúmque docet multa mysteria, quem tamen suum potiùs in fide parentem vocare debebat? cùm Timotheus ante Ariopagitam à Paulo ad fidem cõuersus fuerit. Tum quando suos præceptores confitetur istam sciẽtiam ab Apostolis accepisse, nónne satis se Apostolorum discipulum minimè fuisse prodit? Quòd autem in ecclesiastica Hierarchia pontificum, prẽsulum, sacerdotum, monachorum, templi, chori meminit, satis indicat ex qua officina prodierit. Hæc enim nomina temporibus Apostolicis ignota erant. Postremò ipsa dictio, formáque orationis, noua, arguta, obscura, affectata istum Dionysium non esse Ariopagitam, atque Apostolicum clamat. Tui quidem testes, quos tu grauissimos dicis, istis argumentis pares esse nequeunt. Et præter Origenem ac Nazianzenum omnes recentes sunt, quorum proinde in hac causa testimonium videri meritò debet leuissimum. Origenem verò Erasmus disertè negat, ex hoc Dionysio aliquid citare. Sic enim

Dionys. ca. 4. de diuinis nominibus.

Dionys. 1. ca. Eccles. hierarc.

Eras. annot. in Act. 17.

scribit, *Deinde mirum si tam priscus author fuit, & tam multa scripsit, à nemine veterum seu Græcorum, seu Latinorum fuisse citatum, non ab Origene, non à Chrysostomo, ne ab Hieronymo quidem, qui nihil intentatum reliquit.* Istam quam profers Origenis homiliam, suspectam esse satis tute nosti. Nazianzenus Dionysium non nominat, sed tantùm ait, τινὶ τῶν πρὸ ἡμῶν πεφιλοσόφηται. i. *quidam ante nos Philosophatus est.* Quis autem iste fuerit, non narrat: & quisquis fuit, Philosophus potiùs Nazianzeni iudicio, quàm Theologus fuit.

DVRÆVS, Fol. 121.

Dionysium Ignatius sequitur, quem ne tu ipse quidem dissimulare audes ab Hieronymo & Theodoreto citari. Atque Ignatij quidem scripta post tam longam tot sæculorum præscriptionem ne sint causa reycere videaris, dignum tuo acumine argumentum affers: Hieronymus & Theodoretus citant quædam ex Ignatio, quæ nunc non circumferuntur, ergo quę nunc circumferuntur, Ignatij nõ sunt. *Perinde sanè ac si diceres, Multa ex Platone, Aristotele, Cicerone, aliisque citantur, quæ in eorum operibus minimè inuenmantur: omnia igitur eorũ, quæ præ manibus habeamus, supposititia censenda sunt.*

WHITAKERVS.

2 Citari ab Hieronymo & Theodorito Ignatium fateor: sed hæc citatio istas epistolas, quæ nunc Ignatij nomine leguntur, multò magis

suspectas facit, quàm si nunquam hunc illi citauissent. Hieronymus ait, *Ignatius vir Apostolicus & Martyr, scribit audacter, Elegit Dominus Apostolos, qui super omnes homines peccatores erant.* At hoc quidem, quod ille tam audacter scripsit, nusquam in his Epistolis reperitur. Theodoritus ex Ignatii Epistola ad Smyrnenses quandam de Eucharistia sententiam profert, quæ nunc in huius Epistolis desideratur. Ex quo Ignatii scripta parùm integra superesse constat. At istam argumentationem rides, quandoquidem etiam ex authoribus nonnulla citantur, quæ in eorum libris minimè inuenias: quorum tamen qui extant libri non sunt supposititii. At vide quæso, dum acumen meum reprehendis, quàm ipse minimè acutus extiteris. Theodoritus enim Epistolam Ignatii scriptam ad Smyrnenses citat, ex eáque testimonium producit, quo Christi humana natura confirmatur: & extat hodie quædam Ignatii ad Smyrnenses Epistola, sed illa hoc Theodoriti testimonio caret. Euseb. huius quasdam Epistolas commemorat, ad Ephesios, ad Magnesianos, ad Trallenses, ad Romanos, ad Smyrnenses, ad Polycarpum, ad Philadelphenses, quas easdem etiam Hieronymus recenset. At hodie plures extant, in quibus de quadragesima, & sabbati ieiunio seueriss. præcipitur: quam superstitionem eo tempore natam esse incredibile est. Et nuper admodum typis mandatæ hæ in lucem Epistolæ prodierunt, quas proinde minoris esse fidei consentaneum est. Nec ista fingimus, quia harum Epistolarum testimoniis premimur, sed quia ementita patrum authoritate decipi ac ludi nolumus.

Hieron. adu. Pelag. lib. 3.

Theodorit. dial. 2.

Euseb. lib. 3. cap 35.

Hieron. in catalo.

Ignat. ad Philip.

DVRÆVS, Fol. 121.

Irenæum Centuriatores vestri phanaticum quiddam edidisse clamant. Respondes, an si fortè phanaticum quid edidit Irenæus, mox vester totus erit? *Certè si cùm à nobis citatur, nihil vos aliud quàm phanaticum respondere potestis. Non nos peculiarem aliquam, propriámque Irenæi opinionem aduersus Caluinianos defendimus, quanquam hunc illius errorem, vos qui nihil præter scripturas admittitis, nullo argumento refellere potestis. Quod de Irenæo dicimus, idem quoque de Clemente, aut quouis alio Ecclesiastico scriptore dictum puta. Ecclesiasticos scriptores non vt fidei nostræ authores, sed tanquam illius doctrinæ, quam à maioribus in Ecclesia didicerunt testes sequimur, quemadmodum Augustinus lib. 2. contra Iulian.*

WHITAKERVS.

3 Irenæi libros agnoscimus & laudamus: huius tamen errores nobis fraudi esse nolumus. Itaque si quid Irenæus de libero arbitrio scripsit, quod à Prophetica atque Apostolica doctrina discrepet, in eo nos Irenæum nihilo magis, quàm in aliis rebus errantem sequemur. Nec verò vnquam ab aliquo sancto authore dissentimus, nisi quando ille palàm à sacris literis discedit. Quid quòd ipsi, vt tu fateris, aliquas patrum opiniones respuitis? Nobis ergo date quæso veniam, vt similiter faciamus. Si enim patrum sententias cum pon-

cum pontificiis decretis pugnantes reiicitis, nobis non licebit eorundem opiniones à Canonicis scripturis dissidentes repudiare? Quàm hoc iniquum est ipsos perpetuò factitare, quod in nobis tanquam immane crimen accusatis? Quod autem nos negas hunc Irenæi de tempore mortis Christi errorem aliquo posse argumento refellere, qui præter scripturas nihil admittimus, equidē tuam scripturarum singularem inscitiam doleo. Tu enim hunc errorem scripturis manifestis refelli non intelligis? Tu quoto ætatis anno Christus mortuus sit ex nullo scripturæ loco constare affirmas? Tu quod etiam quinquagesimo anno mortuum illum scribit Irenæus, id scripturis nullis refutari defendis? Quid quæso dici tanto indignius Theologo potuit? Quid enim de his scripturis iudicas? Christus quando Euangelium docere cæpit, natus est circiter annos triginta, quemadmodum Lucas testatur: post Christi autem baptismum Ioannes Euangelista tria Paschata commemorat, atque in tertio Christum cruci affixum esse scribit. Non tibi non satis huius temporis expedita ratio videtur? At quid facilius esse potuit? Ex quo perspicimus patres interdum errasse, vbi vix errare quenquam credas potuisse. Nos verò & hunc errorem, & alios de religione omnes scripturis possumus refutare: quæ autem ecclesiastica doctrina nullis scripturis improbari potest, in ea nos nullum errorem agnoscimus. Irenæ. lib. 2. cap. 29. Luc. 3. 23.

Ecclesiasticos scriptores (inquis) *non vt fidei nostræ authores sequimur.* Nempe tum authores fidei vestræ non sunt, quando palàm vobis aduersantur: at quando alij arbitrium liberum defendunt, alij operibus merita affingunt, alij de Purgatorio somniant, alij alia quædam vestra

Universidad de Deusto
Biblioteca

tradunt, tum vobis magni fidei authores sunt, & nos quia illam fidem non amplectimur, pro hæreticis cõdemnamur. Denique dum dicunt aliquid, quod vobis inseruiat, probatis: cùm displicent, tum nullas patrum peculiares opiniones defenditis. Quin vos aut omnia recipitis, aut nobis etiam, vt quædam respuamus, permittitis? Nam quod ais illos testes esse doctrinæ eius, quam à suis maioribus didicerunt, quomodo persuades quicquid patres tradunt, id se à maioribus didicisse? atque vt omnes quale hoc testimonium sit considerent, affirmo nullum planè esse doctrinæ pontificiæ caput quod vniuersi patres receptum in Ecclesia suis temporibus fuisse testentur. Cùm autem multa sunt, quæ non nisi multis post Apostolos seculis in Ecclesiam irrepserunt, exempli causa priuata Missa, Transsubstantiatio, mutilata communio, sacramenti adoratio, imaginum cultus religiosus, preces peregrinæ, pontificis principatus, atque huiusmodi permulta alia, tum nullum dogma pontificiũ est, quod patris cuiusquam testimonio constet ante annos à Christo centum, & propè ducentos in Ecclesia valuisse. Apostolicam de summis articulis doctrinam pastores diu fideliter propagarunt: at paulatim infici prauis opinionibus ac corrumpi religio cæpit & maiorum errata posteri auxerunt. Verùm si patribus id tantùm tribues, vt testes sint doctrinæ, nõ authores, à tuis quidem magistris dissenties, quorum hæc axiomata sunt, *Sanctorum patrum dogmata, tanquam legem sanctæ Dei suscipiunt Ecclesiæ.* Præterea, *Sanctorum patrum omnium communis sensus certam fidem facit Catholicorum dogmatum, ac proinde ex omnium authoritate certa argumenta depromuntur Theologicis conclusionibus confirmandis.*

Melch. Canus. li. 7. c. 3.

DVRÆVS,

DVRÆVS, Fol. 122.

Tertulliani libellũ repudiare non audes. Multa ais in eo libello præscripta esse diuinitus contra Romanam Ecclesiam. Sed quænam hæc sint ne leuissimè quidem attingis: misi fortè illud contra Romanam Ecclesiam proferre volebas, quòd Tertullianus B. Petrum Romæ dixerit omnem suam doctrinam cum sanguine profudisse, quòd Petrum petram, & fundamentum Ecclesiæ appellauit, quòd hæreticorum morem esse ad solas scripturas prouocare testetur, quòdque contra eos non tam ex scripturis quàm ex Traditione instituendam esse disputationem censeat, quòd contra hæreticos perpetuam legitimæ successionis legem seruandam esse docuerit, & quòd vestros tam graphicè mores depingat.

WHITAKERVS.

4 Tertullianum Hieronymus scribit libros aduersus ecclesiam edidisse, eiúsque opuscula Gelasius pontifex in apocryphis reponit. Sed illud tamen de præscriptionibus volumẽ multis abundat præclarissimis monitis ad hæreses vitandas inprimis salutaribus ac necessariis. Si verò dubitas an contra pontificiam ecclesiam aliquid præscripserit, mihi necesse est, an illas præscriptiones legeris, nonnihil dubitare. Quid enim contra Traditiones vestras diuinius præscribi potuit, quàm quando iis Tertullianus Anathema denunciat, qui doctrinam aliquam inducant, quàm eandem illam, *quàm nationes ab Apostolis, Apostoli à*

Hieron. in catal. Dist. 15. Sancta Roma.

Tertull. de præscrip.

Christo acceperunt? Quando ait, aliunde suaderi non posse de rebus fidei, *nisi ex literis fidei*? quando colligit, Si Christus Apostolos misit ad prædicandum, alios non esse recipiendos prædicatores, *quàm quos Christus instituit*? Quando *quod posterius immissum sit*, id extraneum & falsum esse affirmat? Quando ex *legalibus, & propheticis & Euangelicis & Apostolicis literis portari fidem scribit?* Hæc ille aliáque eiusmodi multa cõtra hæreticos præscripsit sapienter: hęc nobis contra pontificias superstitiones, putidáque commenta inseruiunt. Tua verò hæc si contra nos aliquid valere existimas, multum quidem opinione tua falleris. Quis enim negat Apostolos totam Doctrinam Romæ cum sanguine profudisse? Quo magis Romani pontifices meritò accusandi sunt, qui hanc Apostolicam perfectámque doctrinam suis additamẽtis contaminarunt, & totam tandem cum inuentis nouis commutarunt. Quis Petrum non fatetur esse petram & Ecclesiæ fundamentum, cùm id omnibus Apostolis commune sit? Hæreticorum autem morem esse ad solas scripturas prouocare, id Tertullianus nusquam in hoc libro scribit, nec illum morem ad solas scripturas prouocandi reprehendit: sed illi res cum hæreticis fuit, qui scripturas aut omnes aut quasdam reiiciebãt. Hos cũ non posset scripturis quas illi contemnebant, refellere, ad ecclesias Apostolicas remittebat, in quibus Apostolica doctrina viguit incorrupta. Atque hæc illa successio est, quam Tertullianus vrget, non hominum aut Episcoporum, sed multò magis fidei ac prædicationis Apostolicæ. Hãc nobis successionem reddite, & nos ad vestram ecclesiam accedemus. De moribus nihil est quod respondeam. Neque enim aut hi nostri mores sunt, aut hæretici ex moribus æstimari debent.

DVRÆ-

DVRÆVS, Fol. 123.

Hippolytum deinde contra vos Campianus in aciem produxit. Tu illud tuum supposititicium nobis hîc rursum obtrudis. Quî verò tu id nosti? Occulto, vt arbitror, spiritus testimonio, quod Hieronymo certè defuit, cùm Episcopum eum fuisse, & nonnullos in scripturas commentarios scripsisse ait, Suppositititium tu eum esse magno scilicet argumento confirmas. Hippolyti libellus (*inquis*) Antichristũ fore dæmonem suspicatur. *An tu igitur si quo fortè in libro sententia aliqua minùs vera inueniatur, mox eum esse suppositititium contendes? Sed aliud fiat. Crucem vos & sacrificium odistis.*

WHITAKERVS.

5 Dignus certè Hippolytus iste fuit, cui singularem in acie locum Campianus assignaret. Tales ego vobis semper opto vel milites, vel duces, quos vbi parùm excusseris, omnino profligaueris. Quis enim stramineos hostes aut pictum exercitum pertimescat? Hippolytum non dubito præstantem virum fuisse, de quo Eusebium, Hieronymum, Theodoritum, Nicephorum honorificam feciisse video mentionem. Sed iste libellus quem Campianus eitauit, cum illo antiquo celebríque Hippolyto nihil vnquam commercij habuit. Id vnde norim, quæris, & de occulto spiritus testimonio ludis, vt soles. Quanquam quid opus erat occulto spiritus testimonio, vbi sensus sufficit? Quis enim tam cæcus est, qui non istum emissarium agnoscat? Nihil autem est, quod il-

lum Hieronymus Episcopum appellauit, & nonnullos commentarios scripsisse tradit. Cui enim id ignotum fuit? Sed qualis ista argumentatio est, Hieronymus Hippolytũ vocat Episcopum, & libros ab eo scriptos esse multos testatur, ergo hic libellus non est suppositicius. Cùm enim multorũ Hieronymus nomina librorum recenset, tum de isto nullum verbum aut ipse, aut quisquam antiquus facit. De Antichristo ab eo aliquid scriptum esse narrant, at istum de consummatione seculi commentarium ignorant. Tum nuper hunc inuẽtum librum nescio quis primùm edidit: cuius principium puerile est, & Hippolyti eloquentia iudicióque indignum. Quòd autem Antichristum scribit fore *Dæmonem*, quem Paulus hominem sceleratum vocat, in eo summam aut imperitiam, aut incogitantiam prodit: nec tu istam opinionem audes defendere. Hæc qui perpenderint, quid iste reiectaneus de Cruce, aut Sacrificio, aut Antichristo, aut quauis causa scripserit Hippolytus, nihili æstimarint.

DVRÆVS, Fol. 124.

De Cypriano cùm loqueris, miseret me tui: ita titubas, ita hæres. Ais te meminisse apud Nazianzenum Cyprianum ineunte ætate dissolutum fuisse. Neque tamen Cyprianus hic noster is fuit, si doctis plerisque credimus, quem putas.

WHITAKERVS.

6 Bono te animo esse Duræe, atque istam miseratio-

nem deponere iubeo. Nihil enim est quod mihi metuas. Et quia te hominem video ad misericordiam propensum, tui ego etiam vicissim miserebor. De Cypriano scripsit aliquid Caussæus quidam, quod nobis obiicit Campianus. Respondi si quid eiusmodi scripsit, id de prima Cypriani ætate fuisse verum, si credimus Nazianzeno. Quid hîc est, cuius te misereat? Quod verò hunc negas illum esse Cyprianum, quem ego puto, hîc me tui nunc miseret. Ille enim Cyprianus, de quo Nazianzenus scripsit, Carthaginensis Episcopus & martyr fuit, cuius hodie sunt in omnium manibus libri. Ita etiam Nazianzenus de hoc Cypriano prædicat. *Non modò Carthaginensi Ecclesiæ præsidet, & Africæ, sed toti occidentali, & ferè etiam Orientali, & Australi, & septentrionali plagæ.* Hæc alteri Cypriano minimè, opinor, conuenient. Sin illa quæ retulit Nazianzenus de Cypriani maleficiis, ad alium Cyprianum pertinebant, inconsideratus valdè Nazianzenus fuit, qui quem laudare voluit, eum initiò maximis & alienis criminibus notauit. Nazian. de Cyprian.

DVRÆVS, Fol. 125.

Tu ingenuè respondes, Non hoc vnius Cypriani fuisse, vt de pœnitentia admodum incommodè nonnulla scriberet, sed in eodem errore omnes penè illo tẽpore sanctissimos patres extitisse. *Nimirum (vt de Marcione Tertullianus dixit) liberanda veritas expectabat Whitakerum. O singularem impudentiam, & arrogantiam intolerandam! Patres omnes, qui ea ætate floruerunt, in re tam magna, tam turpiter, tam*

perniciosè errasse. Quasi verò ignorarint ipsamet pœnitentiæ opera non aliũde, quàm ex Christi meritis ac sanguine vim omnem habere.

WHITAKERVS.

7 In re frigida cales, in feruente friges. Quid enim isto opus erat orationis æstu? Quorsum hęc impudentiæ atque arrogantiæ exprobratio? Quis te non declamatorem potiùs aliquem, quàm disputatorem putet? Scripsisse patres dico nonnulla de pœnitentia incommodiùs atque imprudentiùs. Hìc tu ira vehementiore concitatus in probra erumpis, argumentum nullum affers. Fecisses verò, quod tuam personam magis decebat, si & verbis modestiùs, & argumentis fortiùs egisses. Non enim sufficit patrum nomina, doctrinam, antiquitatem, dignitatem, virtutem venditare. Cùm dixeris, quicquid dici à quoquam potuit, quin patres & homines fuerint, & errare potuerint, & grauissimè errarint, nunquã euiceris. Mitte ergo istam sine ingenio aut aculeo vehementiam, & doce tandem patres de pœnitentia nihil vnquam incommodè scripsisse. Hoc nunc agitur, hoc disputatur, hoc tuam operam atque industriam desiderat. Nec puto vim meriti mortisque Christi patribus ignotam fuisse. Sed tuum argumentum (si modò nomen meretur argumenti) alio argumento & confirmatione indiget. Quid si enim patres senserunt opera sua ex Christi meritis vim omnẽ habitura? Hinc sequitur nihil illos de pœnitentia atque operibus suis scripsisse incommodè? Quasi aut Christus morte sua & meritis id tãtùm præstiterit, vt nos possemus operibus meritisque nostris salutem æternam promereri: aut qui tenent fundamentum,

damẽtum, non possint eidem lignum fœnúmque imponere? Sensisse verò patres quod vos sentitis, id quidem nunquam ostendetis.

DVRÆVS, Fol. 125.

Iam de Chrysostomo, Nazianzeno, Ambrosio, Hieronymo, tu illos Campiani esse vltrò fateris. Ac lepidè deinde interrogas, an hi patres tui toti sunt? Nos qui veri illorum filij sumus, non illos pro semipatribus habemus, sed totos nobis tanquam patres vendicamus.

WHITAKERVS.

8 Hos ego patres Campiani esse fateor? Vbi, aut quibus verbis? Facerem verò illis iniuriam, si eos Campiano adiudicarem, à quo tam valdè alieni sunt. Hìc autem vestram nobilitatem iactas, & vos veros patrũ filios esse gloriaris. Nempe sic vos patrum filij estis, quemadmodum Iudæi erant Abrahæ filij. At si patrum filij essetis, patrũ fidem teneretis. Non enim Scribæ & Pharisæi Mosis filij erant, quia in Mosis Cathedra sedebant: *nec sanctorum filij sunt, quicunque tenent loca sanctorum*, vt scitè ait Hieronymus: *nec Petri hæreditatem habẽt, qui Petri fidem non habent*, quemadmodum Ambrosius scribit: *nec ex personis fidem, sed ex fide personas probari oportet*, vt rectissimè præscripsit Tertullianus. Nos etsi patres amore atque honore consentaneo prosequimur, patrem tamen in cęlis vnum, vnúmque doctorem Christum agnoscimus. Si verò illos vt dicis, totos tanquam

Ioan. 8. 39. Matth. 23. 2. Distinct. 40. Nõ est facile. Ambr. de pœnit. li. 1. ca. 6. Tertul. de præscript.

Mat. 23. 9. 10.

patres agnoscitis, cur illorum multas opiniones non defenditis? An repentè oblitus es, quid paulò priùs de patribus responderis? Dixisti enim te illos nolle totos vendicare: nunc verò ne fortè semifilius videaris, totos vendicas. Age ergo, & quicquid patres vnquam scripserint, id tu, vt filium decet ingenuum, miniméque degenerem, fortiter ac perpetuò tuere.

DVRÆVS, Fol. 127.

Profers deinde Augustinũ, nec Augustini verba, sed tua potiùs. Cum Augustino (*inquis*) profitemur, omnium scriptorum dicta iudicanda secũdum diuinam scripturam, &c. *Verùm hoc examen non per Apostatas Monachos, sed per legitimos doctores & pastores fieri debet. Etsi veterum patrum dicta omnia ad scripturam tanquam ad lapidem lydium examinare velitis, an non aequo à vobis iure patres postulabunt, vt vestra etiam omnium scripta ad eundem lapidem expendant? Id iam fecerunt, & vos in maioribus vestris haereticos pronunciarunt.*

WHITAKERVS.

9 Si nescis ista, non mea, sed Augustini verba esse, malè Augustinum legisti, in quo nihil ferè sæpiùs occurrit, quàm quod ista verborum comprehensione proponitur. Nam scripturam Augustinus in altissimo gradu collocat, eámq; omnium scriptorum iudicem constituit, vt quod congruit cũ scriptura, recipiatur: quod pugnat, repudietur.

Augustinus

Augustinus ait, *Quisquis aliud euangelizauerit, anathema sit: aut legat mihi hoc in scripturis sanctis, & non sit anathema.* Et in alio libro, *Ad Canonem* (inquit) *Ecclesiasticum certi prophetarum & Apostolorum libri pertinent, quos omnino iudicare non audeamus, & secundum quos de cæteris literis vel fidelium, vel infidelium liberè iudicemus.* Cùm hoc negare, quod est omnium patrum testimonio confirmatissimum, nequeas, de modo litem interponis, & monachos apostatas ab hoc examine repellis. Quid ita verò? Num quia monachi sunt? Non opinor. An quia discessionem à vobis fecerunt? Id credo est: quasi nullis liceat scripturas attingere, legere, examinare, nisi qui vobis fidem dederint, nunquam se scripturis assensuros, quantumuis pontificiæ doctrinæ apertissimè repugnarint. Legitimos pastores & doctores scripturam examinantes atque interpretantes libenter audimus, quales in vestris Ecclesiis nulli tolerantur. Etenim apud vos examinationes non ad scripturarum regulam, sed ad pontificis nutum omnes exiguntur, & doctores pastoréque pontificii in Romani Antichristi verba iurarunt: nec quod vident, videre tamen volunt, si id pontifici, cuius spiritu ducuntur, displicebit. Examen autem non coactum, sed liberum esse, nec ex hominum arbitrio pendere, sed ipsius scripturæ finibus includi debet. Quale enim hoc scripturarum examen est, non quid scripturæ perpetuò loquantur & postulent, sed quid maximè pontificiæ superstitioni conueniat, expendere, atque huc scripturarum sententias inflectere? Nec verò aliter de patrum scriptis, quàm de nostris sentimus. Non enim illorum modò, sed nostra etiam scripta, & quicquid à quoquam traditur, ipso etiam summo pontifice, sacræ scripturæ subiicimus. Hæreticos autem esse

August. de vnit. Eccles. c. 12. Contra Cresc. lib. 2. c. 31.

nos à Patribus pronunciatos, falsissimum est. Illæ enim vestræ de Manichæo, Nouato, Aërio, Pelagio, Iouiniano, Vigilantio calumniæ millies fuerunt à nobis refutatæ.

DVRÆVS, Fol. 128.

Ieiunium (*inquis*) Quadragesimæ longo post Christum interuallo institutum fuit. *Quis vel primoribus labris veterum monimenta degustauit, qui non te facilè mendacij coarguet? Ambros. serm. 25. Hieronym. ad Martellum. Ignatius ad Philip.*

WHITAKERVS.

Euseb. lib. 5. c. 17.

10 Si quod narrat ex Apollonio Eusebius, certas de statis ieiuniis leges Montanus hæreticus primus introduxit, Quadragesimam satis longo post Christum interuallo institutam esse constat. Quis enim nescit quadragesimam certis diebus contineri, atque hoc ieiunium ad spatium quoddam temporis fixum ac perpetuum durare? Iam ergo quis istam Quadragesimam inuenerit, non est difficile iudicare. In scripturis certè aliquid de Quadragesima præscribi nunquam affirmabis. At patres (inquis) Quadragesimæ obseruationem antiquissimam & ab Apostolis traditam agnoscunt. Quasi id non ego perinde nouerim, ac tu ipse, qui patres non tantùm primoribus labris degustasti, sed totos quodammodo hausisti. Antiquam esse Quadragesimæ obseruationem fateor, Apostolicam non esse argumẽtis euincam. Id primum erit, quod de Montano refert Eusebius, vt

diximus.

diximus. Si enim Apostoli Quadragesimam instituerunt, tum primæ leges de statis ac certis ieiuniis non sunt à Montano latæ, quod tamen Apollonius scribit, & Tertullianus, qui ad Montanum trãsiit, clarissimè testatur in eo libro, in quo Montani ieiunia defendit. Deinde Apostolici nullam partem religionis in ciborum generibus & delectu collocant. Paulus ait, *Regnum Dei non est esca & potus*: Et alibi, *Ne quis vos iudicet in cibo aut potu*. Et iterum, *Mundis omnia munda*. Sic Apostoli nullum ciborum discrimen Christianis præscribunt, & per consequens Quadragesima non est ab Apostolis tradita. Postremò, si Quadragesimam Apostoli obseruandam esse decreuissent, Ecclesiæ Apostolicæ Quadragesimam eodem ritu ac forma omnes celebrassent, præsertim cùm pontificii contẽdunt Ecclesias in Apostolicis institutis fideliter perstitisse: At verò maximã fuisse primis temporibus huius ieiunii varietatẽ, non modò in temporum, sed etiam in ciborum ratione ex Eusebio, & Socrate perspicimus. Quicquid ergo vel Ambrosius, vel Hieronymus, vel fictus Ignatius, quem timidè postremum introducis, de Quadragesima tradiderint, ab Apostolis traditam nunquam fuisse Quadragesimam satis demonstrauimus.

Tertul. de ieiuniis.

Rom. 14. 17

Col. 2. 16.

Tit. 1. 15.

Euseb. lib. 5. cap. 26.

Socrat lib 5. cap. 22.

DVRÆVS, Fol. 128.

Eiusdem farinæ est quòd Augustinum ais, Quadragesimam nostram non agnouisse. Quadragesima (*inquit Augustinus*) authoritatem habet in veteribus libris ex ieiunio Moysi, & Heliæ, & ex Euangelio, quia totidem diebus

Dominus ieiunauit? *Epist.119. similiter in quæst. super Genes. li.1.c.169. Possem huiusmodi sexcenta ex Augustino proferre, quem si legisses, non adeo turpiter ignorares Aerium ab illo ob eundem, quem tu errorem profiteris, inter hæreticos nominari. de hæres.*

WHITAKERVS.

11 Verborum contumeliam, qua me hic insectaris, prætermitto: de Augustino, quod dixi, verum esse satis intelligere potes ex illo testimonio, quod à me citatum non attingis. Scribit enim apertè Augustinus, *quibus diebus vel oporteat, vel non oporteat ieiunare nec Dominum nec Apostolos præcepisse.* Quid alibi scribat Augustinus, ipse viderit. Si enim Quadragesima ex veteri & nouo Testamento authoritatem habet, tum Augustino difficile non fuit dies agnoscere, in quibus ieiunare oportebat, quos tamen negat, aut à Domino, aut ab Apostolis præceptos ac definitos esse. Heliæ autem, vel Mosis, vel Christi ieiunium nõ est nobis ad imitationem propositum, id quod ex Chrysostomo discere potes. *Non dicit* (inquit Chrysostomus) *ieiunium suum esse imitandum, quanuis quadraginta illos dies posset proponere.* Tuũ erit Augustinum & cum Chrysostomo, & cũ seipso conciliare. Aërius, si fuit Arrianus, iustissimè damnatus est: Si nihil grauius errauit, quàm quòd statuta & anniuersaria ieiunia contempsit, immeritò illi crimen hæreseos inflictum fuit. Nec quidem à multis damnatum esse hoc nomine Aërium ex veterum monimentis constat. Nam illum neque Theodoritus in hæreticis reponit, neque historia Ecclesiastica tanquam hæreticum perstringit.

August. Epist. 86.

Chrysost. in Mat homil. 47.

stringit. Quod Epiphanius, aut aliquis doctor illustris non probauit, num id proinde hæreticum haberi in Ecclesia debuit?

DVRÆVS, Fol.128.

Homines luxui deditos & monastica vita osores Campianus asserit Basilio, Chrysostomo, Hieronymo, Augustino non posse non esse inimicissimos, quorum libri de Monachorum instituto teruntur. Tu verò quid? Veritate ipsa superatus te ad detractionem vitæ nostræ, & maledicta conuertis. Sed nobis vestra conuitia gloriæ ducimus. Quis enim illos (*vt inquit Augustinus*) non admiretur, & prædicet, qui contemptis mundi huius illecebris, in communem vitam castissimam, sanctissimámque congregati sunt? Vbi simul ætatem agunt, viuentes in orationibus, & lectionibus, & disputationibus. de morib. Ecclesiæ cap.32.

WHITAKERVS.

12 Monachorum vitam à multis patribus non ignoro fuisse olim celebratam. Sed tu debes Campiani argumẽtum comprobare, quo ille nos sanctis patribus inimicissimos esse contendebat. Quid si enim illi libros de Monachorum institutis ediderunt? Nósne illis necesse est esse inimicissimos, quia Monachis minùs quàm illi delectamur? At patres eo animo iudicióque legimus, vt quæ illis scripturi consentanea tradiderunt, cum

illorum laude suscipiamus, quæ sine scripturę authoritate docuerunt, in iis humanæ infirmitati veniam tribuamus. De Monachis istis aut eorum institutis nullum scriptura verbum protulit. Nam quod de Elia, & Ioanne Baptista iactatur, id cùm per se admodum puerile est, tum Hieronymo palàm displicet, quia hi prophetæ erant. Alia enim prophetarum, alia Monachorum institutа sunt, nec quisquam propheta vnquam Monachus fuit. Tum alios vitæ Monasticæ authores commemorat, Antonium, Amitham, Macarium, Paulum Thebæum. Et quanquam Monachos habetis, tamen vestri Monachi ex alio quo nati sunt, nec vlla inter veteres atque hos similitudinis species intercedit. In vna re manifestum discrimen apparet. Priscis Monachis obseruatio earum rerum libera fuit, quas nobis Dominus liberas reliquit, veluti ciborum, & vestium, & ceremoniarum: nostris Monachis nihil seueriùs præscribitur quàm de istis nugis. Deinde veteres Monachi in assiduo labore viuebant, suisque manibus victum quærebant, quod Augustinus omnibus Monachis necessarium esse copiosè disputat: & Apollonius apud Socratem Monachos non laborantes suis manibus furum similes esse dicit, Nostri verò Monachi in summo otio rerúmque omnium copia versantur, & tales sunt, quales his verbis notauit Augustinus, Tam multos hypocritas sub habitu Monachorum vsquequaque dispersit, circumeuntes prouincias, nusquam missos, nusquam fixos, nusquam stantes, nusquam sedentes. Quid reliqua instituta commemorem, quorú nulla reliqua sunt in pontificio Monasterio vestigia? Quum ergo nostri Monachi ab antiquis illis toto disciplinæ genere atque instituto discrepent, non sunt cum illis comparandi. Nec ego vobis detraham, aut maledi-

Hieron. in vita Pauli Eremitæ

August. de morib. Eccles. cath. cap. 33.

August in lib. de opere monach.

Tripar. hist. lib. 8. cap. 1.

De oper. monach. cap. 28.

maledicam: satis ipse mundus iamdudum, qui & quales sitis intelligit. Augustinum verò quorsum adduxeris nescio, nisi vt magis patefaceres, quantum recentes Monachi ab antiquis abhorreãt. Pulchra hæc quidem sunt, quæ dicis, *castitas, sanctitas, orationes, lectiones, disputationes.* Sed quotusquisque Monachus est, cui hæ laudes conueniant? Si repentè Monachi facti sunt meliores, illis ego sanè gratulor: non ita pridem de his religiosorum ordinibus alia hominum erant iudicia, idque eorũ, qui nullo odio vitæ Monasticæ laborabant. Sic enim Cardinales & præsules Romani ad Pontificem ipsum scribunt: *alius abusus in ordinibus religiosorum, quòd adeo multi deformati sunt, vt magno sint scandalo secularibus exemplòque plurimum noceant. Conuentuales ordines abolendos esse putamus omnes.* Si hi Monachi iisdem studiis dediti fuissent quibus illi veteres vacabant, non illos prorsus tollendos amicissimi Cardinales statuissent.

Cardinales delecti ad Paulum 3.

DVRÆVS, Fol. 129.

Dic mihi VVitakere, vos qui Christiana funebria sustulistis, & qui diuorum reliquias succendistis, quomodo potestis placabiles esse Augustino? Ne planè mutus in hoc loco videaris, respondes: nos profanam superstitionem, & maiestati diuinæ iniuriosam ferre non potuimus: *Sanctorum ergo reliquias, & funebria Christiana, vt superstitiosa, & diuinæ maiestati iniuriosa sustulistis.*

WHITAKERVS.

13 Respondeo tibi Duræe, neutrum horum à nobis esse factum. Neque enim aut funebria Christiana sustulimus, aut sancti cuiusquã (quod sciam) reliquias succendimus. Augustino vt simus implacabiles, nihil est: quem nos meminimus vt hominem errare potuisse. Is si in vitam remearet, vestrámque superstitionẽ perspiceret, nunquã profectò vobis se placabilem præberet. Tu verò hic disputas, vt semper soles. Cùm enim dico superstitionem profanam & Deo iniuriosam à nobis sublatam esse, ex eo colligis, reliquias sanctorum & funebria Christiana superstitiosa & Deo iniuriosa à nobis censeri. Siccine eras inconsideratus, vt res ipsas à rerum superstitioso vsu minimè secerneres? Non funebria Christiana, nõ sanctorum reliquias, non legitimam sepulturam, sed funerum pontificium apparatum, & reliquiarum impium cultum improbamus.

DVRÆVS, Fol. 129. 130.

Obiecit Campianus tres de libero arbitrio Augustinum libros conscripsisse. Respondes eundem de duabus etiam animabus, de mendacio, de quantitate animæ libros scripsisse. Sed hìc contra Manichæos de libero arbitrio disputationem suscepit, vt liberum arbitrium quibus posset argumentis assereret. Illi enim duo principia inuexerunt, vnum bonorũ, malorum alterum. Sic enim Manichæi ratiocinabantur: Si mali origo ex libero arbitrio est, liberúque arbitrij Deus ipse author est, Deum profectò

profectò mali etiam authorem esse necesse est. Augustinus captionem hanc ita diluit, vt Deum respondeat nulla hominem necessitate ad peccatum adigere, sed liberam ei voluntatem dedisse, sine qua ne peccatum quidem esse possit.

WHITAKERVS.

14 Malè consulis existimationi tuæ, dum ineptissimi argumenti patrocinium suscipis. Sed quid tam ineptum dici aut esse potest, quod non aliquem apud vos patronum inueniat? Tres Augustinus libros de libero arbitrio scripsit. Quis hoc nescit? Ergo liberum arbitrium statuit. Quis prudens isto modo disputet? Neque enim libri inscriptionem arripere, sed authoris sententiam penitus cognoscere oportebat. Augustinus autẽ palàm profitetur, non id sibi in his libris propositum fuisse, vt de illo arbitrio diceret, quod gratia liberat, sed quod malorum & peccatorum principium fuit. Itaque piè contra Manichæos malum nõ ab aliquo Deo creatum, sed ab arbitrio libero profectũ esse defendit Augustinus. Atque in hoc argumento omnes illi tres libri versantur. Quis iam ita imperitus esse potest, vt de isto arbitrio, quod nos ante peccatum liberrimum fuisse cõcedimus, inter nos nequaquam contendi non intelligat? Et nunc etiã peccatur libero arbitrio, & semper peccatum ex hoc fonte liberi arbitrii fluit. Sed nostræ controuersiæ hic status est, vtrum arbitrium nostrum ante fidem ac regenerationem in rebus bonis & sanctis liberum sit, quod esse captiuum & scripturæ tradunt & Augustinus apertissimè multis in locis confirmat. Quam ergo hoc captiosum est, quia arbitrii humani libertas peccatum procreauit, pro-

Aug. lib. 1. cap. 9. Retractat.

inde post peccatum arbitrio nostro non renato libertatem in iis rebus quæ ad salutem & vitam æternam pertinent affingere? Nihil opus erat vt Manichęorum argumentum,& Augustini,responsum introduceres, quod à me priùs satis dilucidè propositum & explanatum fuit.Id tibi restabat,vt tui collegæ sophismati succurreres, quod omnes quàm sit miserum agnoscunt, & tu cùm repetis, nec defendis,magis omnino prodis.

DVRÆVS, Fol.130.

Addis deinde, Vt planè perspicias hos de libero arbitrio libros à te temerè fuisse introductos: audi quid his ipsis libris de humana voluntate scripserit: Tu tantùm(inquit Augustinus)pietatem inconcussam tene, vt nullum tibi bonum,vel sentienti vel intelligenti,vel quoquo modo cogitâti occurrat, quod non sit ex Deo. *Quorsum hæc nisi vt tuam inscitiam prodas? Catholici omnes credunt boni nihil, quod ad promerendam beatitudinem valeat, sine diuina gratia hominis voluntatem quantumuis liberam præstare posse.Ignoras videlicet libertatis, de qua agitur, in eo vim ac naturam consistere, vt nulla in alterutram partem necessitate feratur: vt Hieronymus ad Damasum*, Nos verò dicamus, semper hominem & peccare & non peccare posse, vt semper nos liberi confiteamur arbitrii.

WHITA-

WHITAKERVS.

15 Augustini locus vestram de libero arbitrio sententiam funditus euertit.Si enim bonum nihil ne cogitare quidè possumus,nisi hoc nobis Deus iniecerit vt cogitemus, necessariò sequitur insitâ nostram propriámque voluntatem, antequam à Spiritu sancto renouatur, totam esse à bono auersam. Etenim si cogitationem bonam Deus inspirat,& cogitatione nullum est in nobis bonum antiquius,necesse est vt nobis infundi omnem arbitrii libertatem, non in natura hærere fateamur. Itaque gratiam Augustinus scribit,*occultè humanis cordibus diuina largitate tribui*. Et Maxentius contra Pelagianos disputans, naturale nostrum arbitrium liberum non nisi in carnalibus & secularibus rebus valere affirmat: *Ad ea verò quæ ad vitã æternam pertinent,nec cogitare,nec velle,nec desiderare,nec perficere posse, nisi per infusionem & inoperationem intrinsecus Spiritus sancti.* Sic in Arausicano concilio pii patres,*Si quis non diuinitus vt credamus & velimus per infusionem & inspirationem sancti spiritus in nobis fieri confitetur, eum Apostolo resistere* testantur.Et in eodem Concilio, *Multa in homine bona fiunt, quæ non facit homo. Nulla verò facit homo bona, quæ non Deus præstet, vt faciat homo.* Iterum,*Nemo habet de suo, nisi mendacium & peccatum.* Hinc perspicuum est arbitrii nostri libertatem, qua volumus quæ pia sunt, quæque ad regnum cælorum pertinent, , ἔξωθεν aduenisse, quam vos in natura nostra collocatis. Si enim quicquid bene volumus aut possumus, id per infusionem, inspirationem, inoperationem, donum, ἐνέργειαν Spiritus sancti accepimus,de nostro autem nihil omnino *nisi mẽdacium*

Augustin de prædest. sanct. cap.8.

Maxentius lib.contra Pelagian.

Arausic.2. Concilium cap.6.

Cap.10.

Cap.12.

Universidad de Deusto
Biblioteca

& peccatum habemus, quis non videt bonam nobis arbitrij libertatem nullam à natura relinqui?

Sed Catholici (inquis) *credunt voluntatem sine gratia nihil boni præstare posse.* Id ipsum etiam credebant olim Pelagiani. Sed vt Pelagius voluntatem nostram gratia tantùm adiuuari, non fieri bonam contendebat, ita vos voluntatem non infundi atque immitti nouam, sed naturalem iuuari atque expediri gratia docetis, quod aut nihil, aut certè parum admodum à Pelagianismo differt. Vtrique enim in natura corrupta reliquam esse arbitrij boni libertatem defenditis, vt non sit opus eam dari diuinitus, sed tantùm gratiæ beneficio elici, atque ex difficultatibus quibusdam extrahi, in quibus illam peccati corruptio reliquit. Quòd verò me dicis ignorare, libertatis in eo vim consistere, vt necessitate nulla in alterutram partem feratur, agnosco, & hanc ignorantiam duco tua scientia doctiorem. Si enim qui agunt necessariò, non agunt liberè, tum neque Deus, neque Dæmones liberè agunt. Nam & Deus bene, & Dæmones necessariò agunt malè. In quo voluntati liberæ non opponi necessitatem vides. Libertatem enim voluntatis non necessitas, sed vis & coactio tollit. Hanc autem quam offers Hieronymi sententiam, semper hominem & peccare, & non peccare posse, si probas, cur Pelagium improbes non video. Quid enim aliud Pelagius ipse dicere potuit? Quantò sanctiùs Augustinus, *Quòd autem* (inquit) *ex vitijs naturæ non ex conditione naturæ sit quædam peccandi necessitas audiat homo, atque vt eadem necessitas non sit, discat Deo dicere, De necessitatibus meis educ me.* Tum mox, *Opitulante gratia per Iesum Christum Dominum, & mala necessitas remouebitur, & libertas plena tribuetur.* Ergo

Auguſt. de Natur. & Gratia. c. 66.

tur. Ergo si ante gratiã necessariò peccamus, atque hanc peccandi necessitatem gratia remouet, tum non semper, vt scribit Hieronymus, non peccare possumus.

DVRÆVS, Fol. 131.

Augustino nemo acriùs liberum negantes arbitrium oppugnauit. De fide contra Manichæ. cap. 9. & 10. de vera religione ca. 14. Enchir. 30.

WHITAKERVS,

16 Tria affers Augustini pro libero arbitrio testimonia, ex quibus quanta attentione ac iudicio Augustinum legas perspicio. Primus enim locus de primi hominis voluntate loquitur: itidemque secundus, quod ex eodem Augustino in Retractationibus discere debuisti. Cùm enim peccatũ esse omni modo voluntarium definit, peccatum illud se testatur cogitare, quod tantummodo peccatum est, non pœna peccati: quamuis & alia etiam dici posse quodammodo voluntaria confitetur. Tertius à te malè notatus fuit, cùm in illo capite nihil eiusmodi reperiatur.

Auguſt in Retract. lib. 1. cap. 13.

DVRÆVS, Fol. 131.

Quod ex Augustino postremum affers, Hominem libero arbitrio malè vtentem & se & liberum arbitrium perdidisse: *quis tibi vel puer non facilè explicet? Ita hominem liberũ perdidisse arbitrium, vt seipsum perdidit, quem tamẽ ita perditum, vt omnino homo non sit, nemo sanus dixerit.*

WHITAKERVS.

17 Si pueri vestri tantum possunt, est quod te tui pudeat, qui minus, quàm puer, pores. Quàm enim peritè hunc locum explices, quæso attende. *Perdidit homo* (inquis) *liberum arbitriũ, vt seipsum perdidit.* Et quid nos amplius postulamus. Quemadmodum enim homo seipsum perdidit, & tamen homo esse perstitit, non qualis antè fuerat, bonus, iustus, sanctus, perfecta virtute præditus, sed prorsus alius: ita arbitrium liberum perditum est, non vt nullum relinqueretur, sed vt ex bono in malum mutaretur. Non enim dicimus nullum omnino restare liberum arbitrium, sed nullum boni arbitrium, quemadmodum nõ hominem nullum, sed bonum hominem nullum remansisse affirmamus. An tibi verò rem fore cum pueris sperabas? Quid enim Augustini verbis illustrius esse potuit? *Quùm libero peccaretur arbitrio, victore peccato amissum est liberum arbitrium.* Viden' tu de quo arbitrio loquatur Augustinus? De eo nempe, quod victum fuit à peccato: idque ille vsque adeò perditum esse statuit, vt homini occiso cõparet. Homo autem occisus non nisi æquiuocè homo est: ita liberum arbitrium peccato victum atque oppressum, est tantùm æquiuocè liberum. Quia enim peccato seruit, seruum verius quàm liberum appelletur. Atque vt homo occisus seipsum non potest ad vitam reuocare, nec omnino aliquam in se vitam retinet: ita arbitrium occisum iacet: nec aliquid bonum velle potest, antequam illi vita diuinitus inspirata fuerit. Hæc eodem in loco tradidit Augustinus, quæ vt vestri pueri intelligant tuum erit nobis explicare. Hoc sanè quod respondes tua ipsius confessione puerile est.

Auguſt. Enchirid. c. 30.

DV-

DVRÆVS, Fol. 132.

Succenſere vos rurſum Auguſtino ait Campianus, quòd contra Epiſtolam Fundamenti ſcribens, ſe profiteatur antiquitati, conſenſioni, ſucceſſioni perpetuæ, & eccleſiæ, quæ ſola inter hæreſes Catholicæ nomen vſucapione vendicat, aſſentire. Præclarè te reſpondiſſe putas quum ex eodem veritatem his omnibus anteponendam eſſe ais. Id verò quis negat, ſi hæc omnia veritate deſtituuntur? Deſtitui verò Auguſtinus non poſſe contendit. Quod olim Auguſtinus Manichæis, idem ego nunc vobis reſpondeo: Vos autem (*inquit*) & tam pauci, & tã turbulenti, & tam noui, nemini dubium eſt, quoniam nihil dignum authoritate proferatis. *De vtilitat. cred. ca.* 14.

WHITAKERVS.

18 Morosi admodum simus, si propter hãc sententiam Augustino succenseamus, præsertim cùm ea sit eiusmodi, vt nobis multò magis faueat, quàm vobis ipsis. Consentionem, antiquitatem, successionem obiicit Manichæis Augustinus. Et quis negat in his argumentis, magnam vim ad commouendos hominum animos inesse, vt illi potiùs ecclesiæ quæ ista habet, quàm quæ non habet assentiant? Sed tamen quantum his tribuat Augustinus apertè commonstrat, quando primo loco sapientiam ecclesiæ Catholicæ synceriſsimam commemorat. Quum enim hanc synceram sapientiam nominat, puram ecclesiæ Catholicæ fidem ac doctrinam intelligit, quæ verã ecclesiam ab omnibus hæreticorum conuenticulis tãquam

Auguſt. contra epiſt. Manich. c. 4.

suo proprióque symbolo distinguit. Cùm hãc Manichæi sapientiam esse in Catholica ecclesia minimè crederét, alias Augustinus persuasiones adhibet: atque vt illam sapientiam omittat; se tamen multis præterea rebus in ecclesiæ gremio teneri profitetur. Et erat illa consensio fidelis, antiquitas pia, successio non ficta: quarum rerum nũc exiguæ apud vos duntaxat vmbræ remanent. Et quanquã Augustinus se his teneri in Catholica ecclesia testatur, quandoquidem nihil tale fuit apud Manichæos, tamen aliquid prætèrea spectandum esse satis ostendit, quod plus, quàm hæc simul omnia valeat. *Apud vos* (inquit) *sola personat veritatis pollicitatio.* Promittebant enim illi veritatem, sed nõ præstabant. *Quæ quidem* (adiungit Augustinus) *si manifesta monstratur, vt venire in dubium nequeat, præponenda est omnibus illis rebus, quibus in catholica teneor.* Sic veritatem Augustinus rebus omnibus anteponit, eámque facit summam, vel potiùs vnicam Ecclesiæ notam. Verùm hæc destitui posse veritate negas, atque huius sententiæ authorem Augustinum facis. Sed contrà palàm Augustinus hæc posse à veritate seiungi testatur. Si enim necesse esset in antiquitate, consensione, successione veritatem semper reperiri, ineptè diceret Augustinus, se vnam veritatem his omnibus anteferre. Si nobis potes veritatis possessionem eripere, aut eam tibi vindicare, licebit in secundo loco de antiquitate, successione, consensione quærere. Nos nostram certam & exploratam veritatem, vestro antiquitatis, successionis, consensionis τῷ ὤλῳ cedere nunquam patiemur. At sumus (inquis) *Pauci*: & vos quoque pauci estis cum Turcis, Sarracenis, Ethnicis comparati. Præclara religio, quæ hominum multitudine nitur: nec ita pauci sumus, vt contemni à vobis debeamus. *Turbulenti* sumus: certè

certè nimis turbulenti, qui tuo põtifici molestiam facessimus. *Noui* sumus: at hoc nobis obiici ab homine Iesuita minimè debuit, quo genere hominum nihil orbis Christianus magis nouum habet. Et quidem vestri ordines Religiosorum itidẽ vt pisces, nequam sunt, nisi recentes.

DVRÆVS, Fol. 133.

Ex Optato Campianus vobis communionẽ Catholicam, & Rom. pont. f. successionem obiecit. Respondes, quia tum Romana ecclesia veræ fidei custos erat. *Quæ responsio etsi Caluini tui sit, tamen neque Optatum te, neque alios, qui eodem vtuntur argumento, patres vidisse satis ostendis. Optatus hoc vtitur argumento, vt in Catholica ecclesia se esse probet, quòd Cathedræ Petri constanter adhæreat. Si patres nullum alsud argumentum adduxissent, quàm Romanam cui adhærebant ecclesiam incorruptam hactenus fidei doctrinam seruasse, quàm vanum, quàm ridiculum, quàm cõtra aduersarios imbecillum fuisset argumentum? Cælum ergo si lubet, terrámque replete clamoribus: vel nihil patres aduersus Donatistas effecerunt, vel vos hæreticos esse conuincimus.*

WHITAKERVS.

19 Meum de Optato responsum diluere conaris, sed vires conantem deficiunt. Nec Optatum me, nec alios patres vidisse putas, qui hoc vtuntur

argumento. Hoc quidem puerile est, quantum ego aut viderim, aut non viderim diuinare. Sed hoc tibi disciplina Iesuitica imposuit, vt teipsum magnificè venditès, & hominem præ te nihil quenquam vidisse iactites. *Probat* (inquis) *Optatus se in ecclesia Catholica esse, quia Petri Cathedræ adhæret.* Et quam tu Petri Cathedram vocas? Externam sedem, aut Episcoporum successionem? Id tu nunquam ostendes: & ego contrarium ex ipso Optato euincam. Syritium Romanę ecclesiæ Episcopum Optatus suum socium, atque aliorum Episcoporum vocat, qui rectè & Catholicè sentiebāt. Cum his omnibus Syritius *commercio formatarum* in vna communionis societate concordabāt, vt scribit Optatus. *Formatarum* autem nomine literæ significantur quas Episcopi mutuò scribebant, cōsensionis in doctrina, & legitimæ ordinationis testes. Se ergo Catholicū esse Optatus probat, quia Catholicam cum Syritio, atque aliis Episcopis Catholicis fidei confessionem, & coniunctionem retinebat. Disputat enim cōtra Parmenianum Donatistam, qui cum ecclesia, cuius fidem & doctrinam non improbauit, communicare tamen noluit. Iam quis non videt firmissimum illud Optati fuisse contra Donatistas argumentum, si Donatistæ non consentiunt cum illis ecclesiis, in quibus semper & doctrina Apostolica, & ordinatio Episcoporum legitima viguit, à Catholicæ ecclesiæ communione discessisse? Tu me doceas, quodnam sit huius argumenti vitium: ego nullum contra schismaticos Donatistas firmius concludi arbitror potuisse. Nullis ergo clamoribus opus est: & te malim disputantem audire quàm clamantem.

Optat lib. 1. contra. Parmenian.

DVRÆVS,

DVRÆVS, Fol. 134.

Ad reliqua pergis, quæ tibi ex Optato obiecta sunt. Altaria quorum meminit Optatus non lapidea in Africa sed lignea fuisse Augustino teste confirmas. Quid hoc ad rem spectat? Lignea Donatistæ, vos lapidea altaria euertistis. Quid interest? Quid altare est (*inquit Optatus*) nisi sedes corporis & sanguinis Christi? *Pulchrè verò euasisse videris, cum ais*, Nos in sacris mysteriis sanguinem Christi percipi non negamus. *Non enim Optatus de mysteriorum perceptione loquitur, sed in altaribus Christi corpus & sanguinem habitare ait, & Deo à sacerdotibus offerri.*

WHITAKERVS.

2. Mensas sacras Donatistæ immani sacrilegio disturbarunt: cùm non ipsam sacramenti administrationem, sed Episcoporum ordinationem reprehenderent, quæ tamen etiam legitima fuit. Nos altaria ad impium sacrificium, & profanam idololatriam exercendam per summum scelus erecta piè sustulimus atque amouimus. Nihil putas interesse? Quod autem de corpore Christi in altaribus habitante scribit Optatus, vide quàm paucis respondeam. Sacramentum corporis Christi, est aliquo modo corpus Christi: & rei nomen, vt fieri solet in sacramentis, ad symbolum accommodatur. Christi enim corpus ipsum nusquam propriè nisi in cælis ad dexteram patris habitat, atque hæc illi perpetuò ad finem mundi sedes erit.

DVRÆVS, Fol. 134.

Cur quæso Melciadis Papæ contra Donatistas decretum tam alto silentio præteristi: quum ea res ad Romani pontificis authoritatem confirmandam tantum momenti habeat? De Chrismate etiam à Donatistis contaminato ne verbum quidem facitis.

WHITAKERVS.

21 Si tu illud Melchiadis decretum alto silentio præteriisses, multò meliùs pontificis tui causæ consuluisses. Quid enim introduci à te potuit, quod authoritatem pontificiam magis labefactaret? Cecilianum Episcopum Catholicum Donatistæ deferunt ad Constantinum Imperatorem: Constantinus rem Melchiadi, aliisque Gallicanis & Italis Episcopis cognoscendam mandat: Hi Cæcilianum innocentem esse pronunciât: Donatistæ ad Constantinum prouocant: Constantinus causam iterum Arelatensi Episcopo iudicandam assignat: Quod certè omnino non feciſſet, si Romanum pontificem Ecclesiæ caput, & summum causarum Ecclesiasticarum iudicem esse intellexisset. Chrisma nullum agnoscimus, quia nihil de Chrismate in scripturis accepimus. Potésne enim docere eo aut Christum, aut Apostolos vsos vnquam esse? Philippum non opinor affirmabis vllũ in Æthiopis baptismo chrismatis vnguentum adhibuisse.

August. Epi. 162.

Optat. lib. 1.

Act. 8. 38.

DVRÆVS, Fol. 135.

Athanasio cur minimè faueatis duplicem Campianus

pianus causam reddit. Priorem, quòd Antonium Eremitam Ægypti accurato libello dilaudauerit. Quasi nos (*inquis*) tam simus inuidiosi, vt laudari neminem æquo animo patiamur. *Sed num Eremitas, quos in Antonio laudat Athanasius, aliqua laude dignos censes? Æquiores fortè illi estis cùm iudicium sedis Apostolicæ vnà cum synodo Alexandrina supplices ter appellauit. Extat huius rei testis synodi Alexãdrinæ ad Felicem Epistola:* At hæc Epistola (*inquis*) tota est suppositicia, ex assentatione intoleranda & crebris mendaciis concreta. *Facilis & expedita responsio.*

WHITAKERVS.

22 Vt veteres Eremitas vel maximè probaremus, nihil tamen est, quamobrem de vestris Monachis non pessimè sentiamus, quemadmodum iamdudum & fecimus, & fieri à nobis iustissimis de causis profitemur. Nam inter hos atque illos nulla prorsus est morum aut studiorum cognatio. Antonius Magnus Eremitarum parens dicere solitus est, monacho non minùs periculosum esse egredi è solitudine, quàm pisci aquas relinquere. Si vos Antonium laudatis, & eius imitatores videri vultis, cur tantis numeris vrbes & celebritates frequentatis, nec vosmet potiùs in remotissimam solitudinem tanquam pisces immergitis? Sic certè Antonio similiores essetis, & has terras magno damno liberaretis. Illam autem synodi Alexandrinæ Epistolam quisquis legerit, eam facilè putidam, assentatoriam, commentitiam esse per-

ſpexerit. Hæc mihi reſponſio ſufficiet, quam eſſe veriſſimam nemo ſanus negabit.

DVRÆVS, Fol. 135.

Prudentius (inquit Campianus) quoties precantur martyres, quos decantat? Tu eum hoc vt poetam feciſſe ais. Quid? an quia poeta fuit, ſe eſſe Chriſtianum oblitus eſt? Quin potius recepiam in Catholica Eccleſia conſuetudinem piè ſequutus hoc ille verſibus fecit, quod innumeros ante ſe doctiſſimos ſanctiſſimoſque patres ſoluta etiam oratione feciſſe, nec ipſe ignorabat, nec tu, quamuis huius rei magnus artifex, diſſimulare potes.

WHITAKERVS.

23 Ego hunc poëtam pro fidei magiſtro atque authore non agnoſcam, nec tu debes poëtarum quātumuis ſanctorum teſtimoniis pugnare. Quis enim neſcit poëtis in more poſitū eſſe, quid verſus potiùs quàm pietas poſtulet cōſiderare, & elegātias poëticas multò magis, quàm accuratam ſcripturarum diſciplinam conſectari? Nec id vnquam poëtæ vitio datum fuit, vt ad Græcorum Latinorúmque veterum poëtarum imitationem ἀποστροφὰς, ὀζὰς, & reliquas carminum χάεσμας adhiberet. Eſſet certè admodum ineptum poëticas exornationes pro argumentis in religionis cōtrouerſia adducere. Feciſſe verò Prudentium, quod innumeros patres ante ſe feciſſe nouerat, quibus indiciis conſtabit? Si ſunt innumeri patres, quorum ſit exemplum ſequutus Prudentius, cur nullum nomi-

nominas? Trecentis ſanè poſt Chriſtum annis nulla fuit in eccleſia huiuſmodi conſuetudo, qua tu innumeros patres vſos eſſe dicis: eáque paulò ante Prudentij ætatem cæpit in eccleſiis inualeſcere. Sed cùm iſta ſuperſtitio, tum aliæ omnes verbi authoritate corrigendæ ſunt.

DVRÆVS, Fol. 136.

De Ambroſio quæ protulit Campianus quàm ſolidè repellis? Imò verò quid aliud, quàm ridendo nihil eſſe quod reſpondeas fateris, cùm facilè te ais permittere, vt ſuum ille Geruaſium honeſtet atque ornet.

WHITAKERVS.

24 Cùm dixi iſtam ſuperſtitionem hoc tempore radices in eccleſia altiores egiſſe, nónne ſatis reſpondi me quorundam patrum vitioſum exemplum agnoſcere? Quid verò nactus es, ſi tibi hunc & illum patrem temporum illorum morbis laboraſſe damus? quod quidem tantum abeſt vt negemus, vt palàm & liberè perpetuò teſtemur. Sed etſi erant patres aliqua quaſi febricula malæ conſuetudinis leuiter affecti, tamen ſanam ſolidámq; doctrinam in ſummis capitibus tenuerunt. Veſtram verò eccleſiam peſtifera contagio peruaſit totámque abſumpſit, & quæ in illis initia erant morborum, ea in vobis penitus inueterata curari nequeunt.

DVRÆVS, Fol. 136.137.

Postremum Gregorius locum obtinet, quem tu nec Apostolum fuisse, nec Angliæ Apostolum contendis. Hanccine gratiam sanctissimo huic patri pro ea qua erga insulam vestram pietate fuit, referendam putas? Quòd imagines illiteratorum libros appellauit, id (*inquis*) in schola Spiritus sancti non didicit. *Mihi verò respondeas velim homo Scholastice, in qua tãdem schola tu imagines cõfingere didiceris. Non in Christianorum, sed in Iudæorum schola, in qua & Leo ille Iconoclastarum coryphæus institutus fuit. De quo doctissimus Glycas in Byzantina historia scribit.*

WHITAKERVS.

25 Itáne verò in Gregorium ingrati sumus, nisi illum & Apostolum, & nostrum Apostolum agnoscimus? Quis te docuit isto modo ingratitudinem æstimare? Quod nos magno beneficio affecit, id semper gratissima memoria recolemus: Apostoli verò nomẽ nec ipse vnquam sibi assumpsit, nec illi tribuere fas est. Episcopus enim vnius vrbis, Apostolus esse non potest: & qui Apostoli erant, hos Christus sua authoritate ἀμέσως in Apostolico ministerio collocauit, quod de Gregorio atque Augustino nostro affirmari nulla ratione potest. Tum multis ante Gregorium seculis Christi Euangelium ad nostram insulam peruenerat, quemadmodum infinitæ historiæ testantur, quas non est hoc loco necesse persequi.

Gal.1.1.

Imagines

Imagines autem populo pro libris obtrudi, id quidem nunquam in Spiritus sancti schola traditum fuisse defendo, & tu satis intelligis, cùm nullum ex hac schola præceptũ, nullum exemplum, nullum omnino monimentum profers. Imagines quidem Spiritus sanctus falsitatis & mendacij magistras esse clamat: tantum abest, vt doctrinam ex illis salutarem discere nos iubeat. A me tantùm quæris, in qua schola imagines confringere didicerim: cui ego apertè respondeo, hoc me in ipsa Spiritus sancti schola didicisse. *Non facies* (inquit Dominus) *tibi sculptile, nec similitudinem omnium quæ in cælis sunt desuper, &c. Auferte Deos alienos de medio vestri, & inclinante corda vestra ad Dominũ Deum Israel.* His verbis edocti sumus vnum Deum cultu sancto & religioso venerari, hominúmq; statuas quantumuis optimorum è templis nostris ejicere, cõfringere, succendere. Vitulum Moses in deserto conflatum comminuit. Ezechiam Spiritus sanctus laudat, quòd æneum serpentem diuina authoritate constitutum cõtuderit, cùm eo semel Israelitæ ad impiam superstitionem abuterentur: quanto ergo magis profana simulachra & idololatriæ execrandæ monimenta erant à nobis deturbanda? In hac schola educatus Epiphanius velũ in templo suspensum, Christique aut sancti alicuius imagine intinctum discidit: ex eáque prodiit Serenus Massilienſis Episcopus, qui imagines & sustulit, & confregit. Hæc ergo non Iudæorum, non Ethnicorum, non idololatrarum, sed Christianorum schola est, quam imaginibus & simulachris pollui non oportet. Itaq; εἰκονοκλάσται pium & necessarium bellum imaginibus indixerunt, quos non ratio, sed authoritas & multitudo vicit, in εἰκονολατρείαν propésa. Quæ autem hîc de

Deut. 5.8. Iosu. 24.23.

Exod. 32.20. 2. Reg. 18.4.

Epiphan. in Epistola ad Ioan. Episc. Hierosolym. Gregor. Epi. 9. lib. 9.

Leonē ex Glycæ tui historia tam verboſè recitas, quorſum quæſo ſpectāt? An tu nos exiſtimas Glycæ huius profanum iudicium ac teſtimonium pro Spiritus ſancti oraculo habituros? Quaſi mihi nō facile eſſet multò plures paginas in Irenæ, Conſtantini, concilii Conſtantinopolitani, Niceni, Francofordienſis, Caroli Magni rebus narrandis exarare. Si nihil Leo, nihil Copronymus vitioſum magis habuit, quàm quòd imagines odit, vterque potuit in optimis & religioſiſſimis principibus numerari. Irenen equidem εἰκονολάτρων principem, feminam audaciſſimam & ſceleſtiſſimam fuiſſe res ipſa loquitur. Suum enim filium Conſtantinum ſextum in carcerem coniecit, & oculis atque imperio crudeliſſimè priuauit.

Sigebertus Blondus.

DVRÆVS, Fol. 62.

Sed neque Gregorius (*inquis*) è patrum ſuperiorum libris hauſit. *Gregorius in eadē epiſtola multis ante ſe ſeculis morem hunc inter Chriſtianos receptiſſimum fuiſſe teſtatur. Si primus, vt tu fingis, Chriſti & ſanctorum imagines in Eccleſiam Gregorius inuexiſſet, quæ fronte non confringēdas imagines ex vetuſtiſſimo earum vſu comprobaſſet? Sed quanta eſt V Vhitakere tua hæc ignorantia, quem illa etiam latent, quæ paſſim apud patres obuia ſunt? Apud Theodoretum de Simeone: Auguſtinum lib. 1. cap. 10. de conſenſu Euangeliſtarum. Damaſum in vita Syluestri. Metaphraſtem in vita Syluestri. Gregorium Nyſſenum in orat. de Miletio. Athanaſium de paſſ. imag. Chriſti. Sozom. lib. 5. cap. 20. Hæc ad tuam vel ignorantiam, vel etiam, vel certè impudentiam oſtendendam ſatis habent varium.*

WHITAKERVS.

26 Imagines pontificias arrepta occaſione defendis acerrimè: quod quamobrem facias non intelligo, niſi quia pictā religionē non poſſe pictis, fictiſque imaginibus carere exiſtimas. Gregorius imagines Laicorum libros nuncupat. Id illū dico è patrum ſuperiorum libris minimè hauſiſſe. Nullus enim pater ante hunc Gregorium Laicos imaginibus paſcendos ac docendos eſſe ſenſit. Tuum erat vetuſtū aliquem patrē protuliſſe, qui Laicos imaginum aſpectu informandos atque etudiēdos eſſe tradiderit. Id cùm minimè facias, fieri omnino non poſſe ſatis oſtendis. Quorſum ergo Lectorem alienis ſermonibus ludis? Serenū Gregorius obiurgat, quòd imagines confregiſſet. Gregorio viſum eſt imagines non eſſe confringendas: Serenus contrà pium eſſe ſtatuit, vt illas imagines confringeret. Si hominum authoritate pugnamus, cur mihi non liceat in hac cauſa Gregorio Serenum opponere? Vterque Epiſcopus, vterque ſanctus, vterque doctus fuit. Adorationem imaginum Gregorius ipſe damnat, atque id in Sereno ſaltem probat, quòd eas adorari vetuerit. At Ezechias æneum ſerpentem non modò vetuit adorari, ſed ne poſſet adorari, obtriuit. Ineptum eſt periculo cautiones præparare, cùm ipſum poſſis periculum tollere. Eraſmus ſcitè dixit, imagines poſſe multò faciliùs remoueri, quàm de modo, quo ſint colendæ, ſtatui ac definiri. Quàm autem fruſtrà adoratio imaginum prohibeatur, quando ipſæ imagines in templo permittuntur, exitus

apertissimè demonstrauit. Pòst enim in secunda Nicena synodo, non tantùm fieri, sed etiam adorari imagines iubentur: & mox passim cœptæ sunt ab omnibus imagines adorari, non tantùm ciuili, sed religioso etiam & diuino cultu. *Ego* (inquit Constantius Episcopus Constantiæ) *imaginibus cultum honoris exhibeo eundem, qui debetur viuificæ Trinitati.* Sic Nanclantus Clugiensis præclarus author, *Ergo* (inquit) *non solùm fatendum est, fideles in Ecclesia adorare coram imaginibus, vt nonnulli ad cautelam fortè loquuntur, sed & adorare imaginem, sine quo volueris scrupulo, quin & eo illam venerari cultu quo & prototypon eius. Propter quod si illud habet adorari latria, & illa habet adorari latria.* Sic Andradius, *Non inficiamur, hæc nos latriæ adoratione Christi præclarissimam crucem colere & venerari.* Imagines Gregorius negauit esse adorandas: vos illas non tàtùm adoratis, sed etiam λατρείαν, quæ soli Deo debetur, colitis. Ergo facitis, quod Gregorius fieri noluit, atque in turpissimam idololatriam incurritis. Factum hoc quidem ab aliquo sacerdote Gregorius negat, quod Serenus fecerat: & tamen idipsum antè Anablathæ fecisse Epiphanium constat, quemadmodum ex epistola ipsius ad Hierosolymitanum Episcopum perspicimus, quam Hieronymus è Græco transtulit in Latinum. Sed nondum imagines in templa irrepserant, vt alibi positas in locis prophanis minimè mirum sit non esse confractas. Historias quidem sanctorum in templis ante Gregorium depictas esse fateor, sed imagines solidæ, & statuæ ex materia compositæ, quales in omnibus pontificiorum templis conspicimus ante illam ætatem nullæ erant in Ecclesias religionis causa introductæ. Hæc ergo testimonia patrum, quibus meam vel ignorantiam vel impudentiam coarguere voluisti,

In libro Caroli Magni.

Nanclantus in Rom. c. 1.

Andradius orthodox. explicat. li. 9. pag. 284.

luisti, tuam potiùs demonstant aut incogitatiam, aut fallendi voluntatem. Sunt enim partim ficta, veluti illud de Gregorio Nysseno, & Athanasio: partim aliena, vt reliqua vniuersa, quibus factas imagines esse intelligo, in templis autem collocatas, & honore aliquo cultas non audio. Tuum verò argumentum nihil valet, Erant aliquæ inter Christianos imagines ante Gregorii tempus, ergo hæ in templis collocabantur, vt populum docerent, atque à populo sancta veneratione colerentur.

DVRÆVS, Fol. 139.

Neque verò me latet quanto hîc nobis fastu idololatriæ crimen soleatis obiicere, quibus Tertulliani verbis, quàm meis respondere malo. Proinde (*inquit*) & similitudinem vetans fieri omnium, quæ in cælo, & in terra, & in aquis, ostendit & causas, idololatriæ scilicet substantiam cohibentes. Subiicit enim, Non adorabitis, neque seruietis illis, &c. *lib. 2. contra Marcionem.*

WHITAKERVS.

27 Obiicimus sanè vobis, vt dicis idololatriæ crimen, idque ego multis argumentis demonstrare potui, si hanc disputationem iste locus postularet. Vnum tamen attingam: vt lectores cogitent iuréne an iniuria reos vos immanissimæ idololatriæ peragamus. Qui creaturis sanctam προσκύνησιν & λατρείαν præbent, ii sunt idololatræ: vos id

facitis:estis igitur idololatræ. Propositionẽ Chri-
Matth. 4.10. Apoc. 19.10. stus confirmat, αὐτῷ μόνῳ λατρεύσεις, & Angelus, τῷ θεῷ προσκύνησον: Assumptionem ipsi conceditis quando imaginem Trinitatis, & crucem eodem cultu, quo ipsam Trinitatem, & Christum adorari oportere contenditis, quemadmodum in Nice-
Thom. in 3. sentent. 2. distinct. no concilio edocti estis, & Thomas vestrorum Theologorum Deus tradidit. Imago enim Trinitatis, non est Trinitas, & crux non est Christus: tum enim infinitæ essent Trinitates, & innumeri Christi. Quia nobis non potes tuis verbis apertè respondere, Tertullianum adhibes patronum, qui tamẽ nihil omnino pro te respondet. Quòd enim ait, non omnes imagines sed imaginum adorationem prohiberi, idque scripturæ exemplis quibusdam demonstrat, quid hoc ad vestram causam pertinet, qui non solùm imagines facitis, sed etiã adoratis? Et illæ imagines quas Tertullianus commemorat, diuino iussu atque authoritate fabricatæ sunt, quod de vestris fingi non potest.

DVRÆVS, Fol. 139.

Sed iam tandem ad huius disputationis finem ventum est, & te iam iudice nostri sunt patres cùm pœnitentiam, & pro peccatis satisfactionem, cùm operum merita, cùm liberum arbitrium, cùm precu pro defunctis, cùm miracula ad martyrum sepulchra, cùm diuorum intercessionem, cùm altaria, cùm sacrificium, cùm chrisma, cùm virginitatis excellentiam prædicamus.

WHITAKERVS.

22 Quæ fusè hactenus tractata ac disputata sunt, ea

sunt, ea nunc breuiter constringis, & quasi in globum conuoluis: Quod quamobrem facias non video, nisi vt omnes quàm inopem miserámque defensionem susceperis, illustriùs perspiciant. Cùm enim in his causis nec multis, nec omnium grauissimis vestros esse patres contendis, in reliquis & multis & longè maximis nostros esse concedis. Quanquam ad vnumquodque istorum sic tibi singulatim respõdimus, vt neque in istis quidem vestros esse patres clarissimè liquerit. Et quæ hæc est tuæ disputationis σοφισικὴ, cùm singulos ferè patres pro singulis causis antè adduxeris, nunc ad extremum vniuersos in vniuersis vestros esse cõcludere? Num enim sequitur si posses pro qualibet superstitione põtificia vnum aut alterum patrẽ citare, proinde totos patres esse in omni causa vestros? Sic tamen hoc loco argumentaris, Cyprianus de pœnitentia, satisfactione, meritis vobiscum sensit, quod falsum est: Augustinus liberum arbitriũ defendit, quod multò magis falsum: Hieronymus virginitatem nuptiis præfert, quod concedo: atque isto modo reliqui hoc aut illud vestrum probant: igitur omnes patres in his omnibus controuersiis vestri sunt. Siccine sperabas posse te nostris Academicis fallacissimam captiunculam obtrudere? Tum vt essent vestri patres, de quibus tantopere litigatis, quid tamen aliud nacti essetis, quàm humana præsidia, quibus quantum sit in religionis disceptatione tribuendum, quis non intelligit? Nos in certa firmáque scripturarum possessione versamur: itaque de patrum finibus securius dimicamus.

DVRÆVS, Fol. 140.

Non patres afferimus quod quicquid illorum

aliquis scripserit certa ab omnibus fide credendum sit, sed quasi testes illius fidei adhibemus, quam & illi amplexi sunt, & illorum ætate Ecclesia credidit, vt si exemplo rem discere vis, Augustinum, Hieronymum, Ambrosium ex Africa, Europa, Asia, testes adhibemus, tum Ecclesiam credidisse offerendum esse sacrificium corporis & sanguinis Christi, extruenda esse altaria, initiandos sacerdotes, sanctos inuocandos, martyrum reliquias &c.

WHITAKERVS.

29 Noui nihil narras: totúmque hoc, quod affers, leue est & nugatorium. *Patres* (inquis) *tanquam testes adhibemus illius fidei, quam Ecclesia credidit.* At quis nescit patres non semper Ecclesiæ iudicium, sed suas pro maxima parte interpretationes atque expositiones proponere? Tum si testes essent, idem omnes dicerent, præsertim qui eiusdem ætatis erant: quos tamen non tantùm ab aliis, sed interdum etiam à seipsis dissidere constat. Deinde, si publicæ fidei testes sunt, quando aut vera tradunt, aut vobiscum sentiunt, quidni pro testibus etiam habeantur, quando vel errores defendunt, quod solent aliquando, vel vobis aduersantur, quod in summis causis faciunt? Postremò, quale hoc testimonium est hominum tam paucorum? Nunquid enim quia sic iste aut ille pater tradidit, ita totam Christi sensisse Ecclesiam credendum erit? Denique huc accedit, quod in nulla omnino cõtrouersia omniũ patrum testimonium vobis suppetat. Exemplo rem illustras trium patrum, quasi aut Ambrosius de omni Europa, aut de Africa omni Augustinus,

stinus, aut quod absurdissimũ est de tota Asia Hieronymus, in solitudine atq; antro habitans, testari posset. Atque hi omnes quadringentis post Christum annis vixerunt, cùm multis ecclesia corruptelis laboraret, vt nihil interim dicam, quantum illi à vobis in illis, quas nominas, rebus discrepẽt.

DVRÆVS, Fol. 140.

Nos patrum doctrinã non aliqua ex parte admittimus, alia repudiamus, sed integram amplectimur. Neque enim patres censentur cùm suum aliquid, quod ab Ecclesia non acceperunt, vel scribũt vel docent.

WHITAKERVS.

30 Nunc ais, nunc negas, & ipse es tibi aduersarius maximus. Si integram patrũ doctrinam suscipitis, vt hîc affirmas, tum nihil quod patres docent repudiatis. Qui enim aliquid reiicit, is certè non recipit totum: Multa autem, vt tu fateris, reiicitis: ergo integrã patrum totámque doctrinam non recipitis. Sed hîc distinctionem egregiã excogitasti. *Patres non sunt* (inquis) *quando aliquid docent, quod ab Ecclesia nõ acceperint*: id est, vt vno verbo dicam, patres non sunt patres, si quid Romano pontifici aduersariũ docuerint. Hoc istorũ hominum est de patribus iudicium. Dum scribũt, quod pontifex Romanus probet, patres cẽsentur: si fortè à pontificis sententia deflexerint, patrum nomen amittunt. O vestrã prædicandã de patribus Ecclesiasticis existimationem! Vtri nunc de patribus & sentiunt, & loquuntur honorificentius?

Vósne qui illos pro patribus non agnoscitis, si vobis displicent? An nos, qui illos semper vt patres colimus, etsi errantes tanquam homines minimè sequendos esse iudicamus?

DVRÆVS, Fol. 141.

Respondes iure vos Catholicos libros prohibere. At ego summa iniuria id facere contendo: Etenim si vobis ipsi constare vultis, cùm ad Ecclesiam minimè pertinere dicatis veram fidei doctrinam à falsa discernere, sed ad internum spiritus cuiusque testimonium: an non summam aliis iniuriam facitis, quibus credēdi leges præscribere non dubitatis?

WHITAKERVS.

31 Quenquam esse tam ineptum putas, vt isto modo scribat, Nos negamus ad ecclesiam pertinere veram doctrinam à falsa discernere? Quis te credat aut non omnino in nostris libris hospitem esse, aut non scientem de nobis, quod omnes norunt esse falsum, affirmare? Habet ecclesia potestatem spiritus explorandi, falsámque doctrinam à vera diiudicādi. Verùm hoc iudicium non ex hominum sensu, sed ex scripturis faciendum est. Tuũ autem eiusmodi argumentum est, Pontifex Romanus, & eius fœderati non debent scripturas, prout ipsi volunt, interpretari, nec doctrinam aliunde, quàm ex Dei verbo aut approbare, aut cõdemnare: ergo Ecclesia Christi non potest doctrinam falsam à vera ex verbi authoritate distinguere, & hanc tãquam veram agnoscere, illam vt falsam improbare? Quare cùm ex scripturis constet pontificiam doctrinam esse & falsissimam, & hominum

minum saluti inimicissimā prudenter & piè magistratus fecerũt, cùm librorum, quibus ea nominatim defenditur ac propagatur, liberam importationem, venditionemque publicā prohibuerũt.

DVRÆVS, Fol. 142.

Illud sanè præclarum est, quod ais, Totis iam viginti annis Catholicos omnes Iuello vestro nondum satisfeciſſe. *Nam Hardingus vel solus libello vnico ita hominis temeritatem palàm fecit, vt meritò Campianus dixerit vix quidquam sua memoria Anglorum laborantis Ecclesiæ fructuosius prouenisse.*

WHITAKERVS.

32 Quàm pulchrè doctissimo Iuello Hardingus respõderit, ex eo iudicare licet, quòd nullum adhuc cuiusquam antiquitatis testimonium prolatum fuerit, quale desideramus. Viginti iam anni sunt, dum quæritis, nec quicquam inueniſtis. Agite verò, & diligentiùs inuestigate, tempúsque sumite vobis ad quærendum, quàm vultis longissimum. Rem paruã requirimus: vnicum nobis certum, clarum, enucleatum testimonium sufficiet. Cùm huic à vobis nunquam adhuc satisfactum fuerit conditioni, Iuello nondum responsum esse liberè, verèque profiteor.

LIBER SEXTVS, DE FIRMAMENTIS Patrum.

DVRÆVS, Fol. 144.

DIsputationis à Cãpiano institutæ hanc esse vim, *hoc vinculum ais*, Patres scripturas diligentissimè scrutabantur, sanctarum scripturarum testimonia densa conglobabant, his primas partes tribuebant: quare quas illi afferũt scripturarum interpretationes, his contenti esse debemus. *Non ille sic disseruit, neque vt disseruisset, tu reprehendere potuisses. Nõ enim de vno patre, aut altero loquutus est, sed de omnium consensione, qui ætate aliqua floruerunt, quos, vt Paulus testatur, Deus ecclesiæ suæ pastores & doctores dedit, & quorum doctrinam vt omnes sequerentur, Christus præcepit, cùm ait*, Qui vos audit, me audit: qui vos spernit, me spernit.

Ephes. 4.

Luc. 10.

WHITAKERVS.

SIc te reprehendendi cupiditas trãsuersum abripuit, vt quæ nõ potes emẽdare, in his tamen videri velis aliquid improbare. Nam aut isto modo Cãpianus, quo ego dixi, disputauit, aut disputationem omnino

omnino nullã instituit, in qua species aliqua esset argumẽti. Quàm autem frigidum est miniméque ingenuum differendi genus, ambiguis orationis inuolucris sententiam occultare, nec quod aggrederis, explicatè & dilucidè proponere? Quanquã non multum à Campiani mente vel tua cõfessione aberraui: cùm non aliam illi sentẽtiam tribuerim, quàm quæ tibi ipsi defendi posse videatur. Verùm an tu, si esses in medio Theologorũ consessu, hoc te posse argumentũ nostris Academicis probare sperares, *Patres antiqui scripturas diligentissimo studio legebant & scrutabantur: ergo nunquam a vero scripturarum sensu discedebant?* Si enim hoc argumentũ in patribus valebit, tum in aliis etiam omnibus verum erit, vt qui se ad scripturarum lectionem totos contulerint, & diligentiam fidelem adhibuerint, iis necesse sit verum scripturarũ sensum assequi: quod tamen si diceres, tuam ipse causam infringeres. Sed nunc aliquid tandem affers è scripturis, quod quanquam nihili est, tamen quia rarum est, non contemnam, Paulus ait, *Deus dedit Ecclesiæ pastores & doctores*. Audio: & patres Ecclesiæ pastores ac doctores fuisse fateor. Sed erant etiam alij pastores, ac doctores qui vel nihil scripserunt, vel quorum scripta perierunt. Quid isti patres senserint, quorum libri extãt, tenemus: quid innumerabiles alij, de quibus nihil accepimus, tradiderint, non tam facilè possumus existimare. Quàm ergo friuolum est, omnium pastorum ac doctorum consensionem iactare, cùm vix possis ex vna ætate eáque fœcundissima viginti nominare, quorum libri ad nostras manus peruenerunt? Tum omnium vnius ætatis patrum nisi seculis corruptissimis consensionem nunquam in vlla contra nos disputatione proferes. Et quanquam

Ephes. 4.

Universidad de Deusto
Biblioteca

dedit Ecclesiæ pastores & doctores Christus, tamen eiusmodi dedit, qui & homines essent, & errare possent, & quibus nũquam promisit, quo minùs si quando à scripturis deflecterent, in errores inciderent: Immò (inquis) horum doctrinã Christus vt omnes sequerentur, præcepit. Nimirum quousque illi docerent, quod à Christo didicerãt: non aliâs. Nunc tuum argumentũ perpende, Christus Ecclesiæ suæ pastores & doctores dedit, eósque audiri iussit, contemni vetuit, ergo nobis necessarium est in patrũ interpretationibus acquiescere, & nefas est meliores desiderare.

Luc. 10.

DVRÆVS, Fol. 144.

Neque tamen hanc ille disputationem ingressus est, sed vos tergiuersari & latebras quærere ostendit, cùm patrum testimonijs atque authoritate superati ad scripturas prouocatis. Quis enim ferat venerandam patrum canitiem à vobis ignorantiæ argui? Nihil vos ad patres aliud, quàm noctuæ ad aquilas estis.

WHITAKERVS.

2. Et quid hoc, quæso, aliud est, quàm quod ego disputare dixi Campianum? Confer hanc tuam cũ illa rationem: & vel eandem, vel peiorem inuenies. Quid ni verò à patribus ad scripturas prouocemus? Nonne enim scripturarum, id est Dei ipsius longè angustius tribunal est, quàm patrum simul hominúmque vniuersorum? Si vellemus à patribus ad tuum pontificem prouocare, hãc quidem

dem prouocationem laudares, à patribus autẽ ad scripturas prouocari iniquo animo pateris. Sed noli nobis succensere, si quam tu pontifici prærogatiuam defers, eam nos scripturis vẽdicamus. Chrysostomus egregiè scribit: *Ne multorum opiniones circunferamus, sed res ipsas diligenter examinemus. Nonne enim absurdum est de pecunijs non credere alijs, sed hoc numero & calculo committere? de rebus autem amplioribus aliorum sententiam simpliciter sequi: præsertim cùm habeamus omnium accuratam trutinam, & gnomonem, & regulam diuinarum legum declarationem. Itaque hortor vos & obtestor omnes, vt misso quid huic aut illi de his videatur, è scripturis hæc omnia inquiratis.* At ferendum (inquis) non est patrum venerandam canitiem à vobis ignorantiæ argui. Hoc est scilicet disputare: Patrum canities veneranda est, ergo nihil patres ignorarunt, neque à nobis reprehendi debent. Nõ est enim Deus προσωποληπτης, nec Christi spiritus ad certas ætates adhæresci. Qui patrum libros nunquam inspexerunt, possunt ex scripturis scripturas intelligere: quæ quidem plerunque non minùs incertæ dubiéque sunt, quàm patrum cõmentationes. Noctuis verò vtri tãdem similiores sunt, qui lucem scripturarum fugiunt, & ferre propiùs nequeunt, an qui suam omnem doctrinam in scripturarum luce collocant, eámque oculis acerrimis contuentur? Nam vestrum sanè aspectum scripturæ non minùs offendunt, quàm noctuarum obtutum dies.

Chrysost. in 2. Cor. hom. 13.

ἀκριβῆ ζυγὸν καὶ γνώμονα καὶ κανόνα.

DVRÆVS, Fol. 145. 146.

Miras (*inquis*) expositionum pugnas dissensionésque in patribus animaduerti mus. *Quas*

tandem VVhitakere? Augustinus Paulum existimat ingenuè atque ex animo loquutũ Hieronymus simulatè. Si hunc probas, illum improbes est necesse. *Errare quemlibet ex patribus ac decipi posse fatemur, in errorem fidei cõtrarium omnes alicuius ætatis patres incidere posse pernegamus. Tuum erat, vt dissensiones patrum Campiano iure obiceres, ex tam multis fidei dogmatibus, quæ vel contra hæreticos patres propugnarunt, vel nos aduersus vestra placita defendimus, vnum aliquod in medium proferre, de quo pugnantes patrum sententias extare ostenderes. Augustinus lib. 2. de peccat. Origin. contra Pelag. & Cæleſt. c. 23. eruditè docet, longè aliter se habere quæstiones istas, quàm illas, in quibus salua fide, qua Christiani sumus, aut ignoratur quid verum sit, aut aliter quàm est, humana & infirma suspicione conijcitur.*

WHITAKERVS.

3 Cogor importunitate tua de patrum erroribus verba facere, quos ego mallem aut non agnoscere, aut excusare, aut saltẽ minimè accusare. Sed culpam aduersarius præstabit, qui me inuitum impulit ad dicendum. Respondi Campiano multas esse patrum pugnantes ac dissentientes scripturarum expositiones, quod vno exemplo feci manifestum. Augustinus Petrum putat à Paulo grauiter reprehensum, Hieronymus contrà non nisi ex cõposito & simulatè. Res summa contentione & multis Epistolis vltrò citroque missis disputatur. Hieronymus septem antiquiores patres pro sua interpretatione citat, his Augustinus alios opponit: ex

Galat. 2. Vide Aug. ab. Eist. 8. ad. 19.

nit? ex quo non hanc vnius Augustini ac Hieronymi, sed multorum fuisse dissensionem intelligimus. Tu hunc fidei ac dogmatis errorem fuisse negas. Sed quis non intelligit, ad fidem omnino pertinere, sitné mentitus Paulus, an Petrum, vt ipse profitetur, ingenuè liberéque reprehenderit? Si enim Paulus cùm nihil minùs cogitaret, se tamen affirmat Petrum coram omnibus reprehendisse, quia reprehensionem maximam iustissimè merebatur, tum Pauli exemplo nobis licebit, & simulare & simulationem mendacio confirmare, quod vtrumque cum sana doctrina pugnat. Quasi, vt hanc fuisse leuissimam de re nihili contentionem demus, non multis tamen exemplis clarissimum sit patres in fidei ac dogmatum errores incidisse, alioſque cum aliis de rebus maximis cõcertasse. Quis ignorat quàm acris inter Episcopos de Paschate pugna fuerit, nisi fortè Paschatis obseruationem nihil ad fidẽ spectare statuis? Quis Cyprianum martyrem à Stephano papa in causa grauissima dissensisse nescit, cùm ille hæreticos rebaptizandos esse affirmaret, hic negaret? Quàm multi, quamque præstantes doctrina & virtute patres Papiæ Millenariam opinionem amplexi sunt? Origenem quotusquisque non turpissimè erasse arguit? Quid illas celeberrimas Epiphanii cũ Chrysostomo, Russini cum Hieronymo, Cyrilli cum Theodorito conflictiones pugnásque repetam, nõ de caprina (opinor) lana, sed de fide & religione susceptas? Vis tecum apertiùs agam, & tales ibi expositiones, quales postulas, proponam? De illo igne, cuius Apostolus in Epistola prima ad Corinthios meminit, nescis quàm variæ sint patrum sententiæ? Augustinus in multis locis hunc ignem de afflicto huius vitæ statu intelligit, Hieronymus de examinatione iudicii, atque alii aliter: Grego-

ὅτι μὴ κατὰ πρόσωπον. γος.

1. Cor. 3.

Hieron. in 1. Cor. 3.

rius, eúmque secuti pontificii de igne purgatorio. Quod Apostolus ad Thessalonicenses scribit? *State & tenete Traditiones siue per sermonem &c.* multi patres de tacitis Traditionibus interpretãtur: Ambrosius atque alii de ipso Euangelio. Cùm apostolus ait, *Non iustificabitur ex operibus legis*, Origenes & Hieronymus, circumcisionem & ceremonialia opera legis dici existimant: contrà Augustinus & Ambrosius totam legem intelligunt. Adamum Ambrosius scribit confessum esse peccatum suum, ac proinde veniam impetrasse: Augustinus eum in mulierem, atque in ipsum Deum peccati causam retulisse, vt quia ille non potuit esse par Deo, Deum sibi parem faceret, & Deum potiùs quàm se peccasse argueret. Christum Origenes, Tertullianus, Ambrosius, Hieronymus aperto virginis vtero natum esse more aliorum infantium tradit: aliter Augustinus, aliique multi iudicant, & illud pontificii hæreticum esse clamãt. Hilarius de Christi humanitate errauit, eúmque Erasmus de persona Spiritus sancti non ita loquutum esse scribit, quemadmodum Ecclesia loquitur. Hieronymus secundas nuptias stupro comparat. Quid alias huiusmodi opinionum atque expositionum multiplices contentiones commemorem, quibus narrandis non multi libri sufficient? At hos patres negabis omnes similiter sensisse: quando omnes consensuerunt, tum errare nõ potuisse. Quàm hoc ineptum est, quod singulis contigit, id negare posse in omnes cadere? Verùm vt perspicias patrum consensionem non esse ab errore tutam atque liberam, vnum aut alterum exemplum recognosce. In synodo Constantinopolitana sub Leone consensus patrum fuit de tollendis imaginibus: hunc consensum in Nicena synodo sub Irene nouus consensus abrogauit: atque hunc

2. Thess. 2. 15.

Ambros. in hunc locum.

Ambr. de parad. ca. 14.

August de Gen. contra Manich. li. 2. cap. 17.

Hieron. ad Eustoch.

Origen. & Ambros. in Lucam.

Tertull de carne Christi.

Eras. in præfat. in Hilarium.

hunc iterum huius synodi consensum altera post synodus in Germania suo consensu damnauit. Hãc horum consensionem necesse est in altera parte fuisse deceptam. An tu oblitus es Augustinum cũ Innocentio pontifice Romano reliquisque Ecclesiæ Episcopis sensisse Eucharistiam infantibus necessariò præbendam esse? atque hunc errorem in Ecclesia longissimo tempore perstitisse? An hæc non sunt fidei dogmata, quæ proposui? An tu ista potes defendere? Quid ergo nugaris, quid latebras quæris, quid malam causam pessimè propugnas? Nesciri quidem multa sine damno posse fateor, cuiusmodi ista sunt, quæ refert Augustinus, de loco Paradisi, de Elia & Enocho, de elementis, de reliquis: sed num hæc illis similia sunt, in quibus errasse patres ostendimus? Id tu nunquam (sat scio) dices. Aliud enim est ignorare, quod disci ex scripturis nõ potest: aliud in iis quæ scriptura tradidit, falsas opiniones pro veris amplecti & tueri. Ita, quod meum fuisse dicis iam euici, patres in fide consentiẽtes errasse, tuum nunc est rem veram atque exploratam agnoscere.

DVRÆVS, Fol. 147.

Quòd præceptum à Christo esse ais, non vt patrum scripta sed scripturas ipsas scrutemur, frigidum sanè est. Nos hoc qui faciunt, modò rectè faciant, vehementer probamus. Rectè autem scripturas scrutamur, cùm illarum sententiam non ex proprio ingenio, sed ex maiorum ratione & authoritate interpretamur.

WHITAKERVS.

4 Quod de scrutandis scripturis dixi, frigidum vobis videri minimè miror, quos certè totos frigescere necesse est, si homines Christiani fideli sanctóque studio sacras scripturas scrutari cæperint. Quibus enim in locis scripturarum cognitio versatur, pontificiis friget quæstus,& quidem non dubito scripturas, si semel possent emergere, vobis perpetuum frigus allaturas. Eos qui scripturas rectè scrutantur, probas:in quo tuam humanitatem laudo, qui quod rectè fit nolis improbare.Sed quinam tuo iudicio scripturas rectè scrutanrur?qui illarum(inquis)sententiam non ex proprio ingenio, sed ex maiorum authoritate interpretantur.Nullísne verò fas est scripturas scrutari,nisi qui aut munere interpretandi scripturas perfungantur,aut maiorum rationem omnem atque authoritatem cognitam habent?Erit ergo hic
Ioan.5.39. labor hominum sanè perpaucorum. At Christus scripturas,non maiorum opiniones vel expositiones scrutari iussit, idque omnibus præcepit,quicunque vitam quærunt, & Christum cognoscere cupiunt, *In ijs* (inquit Christus) *putatis vos æternam vitam habere, & illæ de me testantur.* Itaque
Vers.38. Iudæos Christus reprehēdit, *quòd illius sermonem non haberent in ipsis manentem*,hoc est,quanquam assiduè Mosem & Prophetas legerent, harum tamen scripturarū verum sensum ignorarent, quum Christum, quem illæ Messiam esse declarabant, contemnerent. Scrutari ergo scripturas iubet,vt planè perspiciant ex scripturis, quæcunque de Messia prædicta sunt,ad ipsum pertinere.Num verò Iudæos Christus ad maiorum rationem,authoritatem,

ritatem,interpretationem remisit? Quæ hæc impietas est, & quæ fallendi licentia? Ex his autem Christi verbis duo argumenta colligam, ad quæ mihi appositè respondeas velim. Primùm si Iudæi iussi sunt ipsas scripturas scrutari, atque ex ipsis scripturis,non aliunde, scripturarum sententiam addiscere, tum idem nobis faciendum est, vt ex scripturis scripturarum sensum assequamur.Deinde,si Iudæi in scripturis vitam æternam habebāt, id est,scripturarum doctrina quicquid erat ad vitam æternam necessarium proponebat, quemadmodum Christus apertè docet,tum multò magis nobis scripturæ ad vitam salutémque sufficiunt, cùm noui Testamenti facta fuerit tam illustris ac nobilis accessio? Atque hoc est,quod Paulus affir- 2.Tim.3.15.
mat,posse nos scripturis fieri ad salutem sapiētes.

DVRÆVS, Fol.147.

Si Christianis omnibus vt scripturas scrutentur à Christo dictum esse intelligis, in magno certè errore versaris. Quomodo enim rudes & ignari literarum scripturas scrutabuntur, quos Augustino teste,non intelligendi vivacitas, sed credendi simplicitas tutissimos facit,contra epist. Fundam.c.4. Cananæa Christus dixit, Fides tua te saluam fecit,non exercitatio scripturarum,inquit Tertullianus, de præscript. Iudæis Christus dixit,vt ipsum verum esse Messiam intelligerent: Christianis verò etsi omnibus liberum, illis tamen solis præceptum,quibus alios docendi munus incumbit. idque non vt ex scripturis fidem addiscant quasi de nouo, sed quam auditu perceperunt, scripturarum

testimonijs corroborarent. Promiscuæ fidelium turbæ datos esse Paulus asserit non scripturarum libros, sed pastores atque Doctores.

WHITAKERVS.

5 Vter nostrûm erret, non erit difficile iudicare. Tu solis doctoribus præceptum esse dicis, vt scripturas scrutentur, ego omnibus Christianis. Et quidem Christus non tantùm doctores, sed totum populum alloquitur, atque ad scripturas scrutandas cohortatur. Si verò Iudæis omnibus præceptum fuit scripturas scrutari, id ipsum etiam Christianis omnibus præceptum esse constat, nisi causa aliqua proferri possit contrariæ rationis.

Psal. 1.2. Propheta beatum pronunciat, qui in Dei lege dies & noctes meditatur. Nihil hoc ad Christianos pertinet? Sed te clarissimis testimoniis reuincamus. *Beræenses* (homines Laici) scripturas quotidie scrutabantur, *an quæ à Paulo audierant, ita se haberent.* Si istis necessariũ fuit scripturas scrutari, &

Act. 17. 11. Apostolicã doctrinam cum scriptis propheticis comparare, idque eis à Spiritu sancto laudi ducitur, tum omnibus Christianis similiter faciendum est vt quod docetur & proponitur, ex scripturis *diiudicent.* Colossenses Apostolus iubet, vt scripturæ sententiam comparent copiosam, *Sermo Christi habitet in vobis copiosè in omni sapientia.* Si

ἀνακρίνοντες. Colos. 3. 16. putes hoc præceptum ad populum minimè pertinere, Chrysostomum consule, cuius in hunc locum hæc verba sunt, *Audite quotquot estis seculares, & vxori ac liberis præestis, quemadmodum & vobis det in mandatis maximè scripturas legere, nec leuiter & negligenter, sed magno studio.* Sin te Chrysosto-

Chrysost. in Col. hom. 9.

stomus minùs delectat, Hieronymum audi, qui sic in hunc eundem locum scripsit, *Hîc ostenditur verbum Christi non sufficienter, sed abundãter etiam Laicos habere debere, & docere se inuicem vel monere.* Quod ergo Christianis omnibus præceptum esse negas scripturas legere, scrutari, meditari, in eo te turpissimè errare, & scripturarum sententiis, & patrum testimoniis docui. Atque hîc te facilè potui omnium patrum telis confícere. Quid enim apertius dici potuit, quàm quod Origenes scribit, & tu à me prolatũ prætermittis, *Vtinam omnes faceremus illud, quod scriptum est, Scrutamini scripturas?* Chrysostomus in multis locis populum omnem ad assiduam scripturarum lectionem hortatur, atque hanc hominum negligentiam grauissimè reprehendit. *Quis* (inquit) *nostrûm quæso, repetita domo, aliquid Christiano dignum opus aggreditur? Quis scripturarum sensus perscrutatur? Nemo sanè: sed alueolos & talos frequenter inuenimus, libros quàm rarissimos.* Audis vt vestros Laicos Chrysostomus depingat. Vbi enim in ædibus Laici cuiusquam apud vos librum sacrum inuenias? Talos, tesseras, aleas probatis in Laico, libros præsertim scripturarum comburitis. Aut hîc nega aliquid, si potes, aut te conuictum, & constrictum confitere.

Hieron. in Coloss. 3.

Origen. in Esaiam, homil. 2.

Chrysost. in Euang. Ioã. hom. 13.

At *populus* (inquis) *rudis est ignarus literarum.* Id sanè vos curatis sedulò, vt talis esse possit. Verùm qui Christiani sunt non debẽt rudes esse scripturarum: & quod in illis vitium est, id tu pro argumento adhibes. Quòd verò Augustinus populum ait tutum esse *non intelligendi viuacitate, sed credendi simplicitate*, in eo quidem non istam populi ignorantiam defendit, sed subtilem sciẽtiam non requirit. Aliud autem est esse omnino rudẽ &

ignarum, aliud non esse ratiocinandi acumine ac subtilitate præditum. Credendi simplicitas omnibus necessaria est: credere autem sine scripturarum cognitione nemo potest. Viuacitas intelligendi non eadem in omnibus postulatur. Quid si verò Canançam fides sola, non scripturarum exercitatio saluam fecit? An ignaram fuisse scripturarum statuis, quia non fuit in scripturis exercitata? Quanquam minimè fuisse illam in scripturis exercitatam Tertullianus non affirmat, sed fide nõ exercitatione scripturarum saluam esse dicit, quod etiam de peritissimis scripturarum magistris verissimum est, quos fides non scripturarum peritia seruat. Iudæis (inquit) Christus dixit vt illum esse Messiam intelligerent: ergo si Iudei poterant ex scripturis solis Messiam agnoscere, idem & nos multò magis possumus: cumque in Messiæ perfecta cognitione salus nostra & vita consistit, quid amplius desideramus? Ad extremum nobilissimam sententiam adiungis, *Promiscuæ turbæ datos esse nõ scripturarum libros, sed pastores ac doctores.* Quasi qui pastores doctoresque dedit, non idem libros etiam scripturarum dederit: aut aliud sit pastorum & doctorum munus, quàm vt libros scripturarum populis exponant, quos Deus vtrisque, tam his, quàm illis dedit. Itaque si discis, quæ subordinata sunt, non pugnare, tuum argumentum intelliges esse nugatorium. Id verò omnes velim perpetuò meminerint, quod hîc noster Duræus palàm affirmat, *Promiscuæ fidelium turbæ non esse datos scripturarum libros.* Quoties ergo scripturas populus legit, in alienas possessiones irruit, & sibi rapit, quod Deus nunquam dedit.

DVRÆVS,

DVRÆVS, Fol. 148. 149.

Nos scripturas ita legimus, vt non ex nostro ingenio, sed ex Ecclesiastica traditione interpretemur. Sponsi vocem libenter audimus. Si ignoras te, inquit, ô pulcherrima inter mulieres, abi post vestigia gregum tuorum. Cant. 1. ad quem locum alludit Theodoretus in dialogis. Nos igitur dum patrum nostrorum greges sequimur periculum nullum est, ne vagemur. Velim mihi respondeas, quem vi e ducem sequutus à Romana Ecclesia desciuisti. Iuellum credo, aut ex præceptoribus tuis alium. At quem ille? Beza, opinor. Beza verò quem? Caluinum, ipse respondet. Caluinus, quem sequeretur, habuit neminem. Lutherum enim ducem sequi noluit. Et Lutherus cùm nullum quem sequeretur haberet, seipsum ducem sequutus est.

WHITAKERVS.

6 Et nos scripturas nõ ex nostro ingenio, sed ex Spiritus sancti sensu in ipsis scripturis manifesto interpretamur. Ecclesiasticam traditionem pro norma interpretandæ scripturæ non agnoscimus: quia tum huius traditionis, quàm scripturæ authoritas potior esset, quod tamen ipse nũquam dixeris. Greges verò tuos sequere dum voles, ego nec te nec tuum gregem sequar. Et scitum certè est, quod tuos magistros gregi comparas, in quo non tantùm homines, sed equi etiam & asini sunt, si Theodoreto tuo credimus. Sed hîc quæris aliquid, quod tibi responderi velis, quem ego viç du-

cem sequutus à Romana Ecclesia desciuerim. Possum ego tibi multos duces commemorare, à quibus sum in rectam viã deductus. Quòt enim multis iam annis Euangelii præcones & doctores extiterunt, tot mihi duces huius viæ fuerunt. *At illi* (inquis) *nullos nisi seipsos sequuti sunt duces:* Imò Christũ inprimis fidei nostræ ἀρχηγὸν καὶ τελειωτὴν sequuti sunt, tum omnes antiquiores Ecclesiæ patres, quicunque in his viis ingressi sunt. Quis autem ducem meliorem, quàm Christum, & Apostolos, & purissimæ Ecclesiæ magistros desideret? Si verò quos duces esse viæ rectæ oportebat, ii sunt errorum signiferi, mihi non est necessarium tales duces ad certam calamitatem atque exitium properantes sequi. *Sinite illos,* (inquit Christus) *duces sunt cæci cæcorum.* Cypriani de hac causa sententiam, quam Augustinus sine dubio optimam esse dicit, proponam. *In compendio est* (inquit Cyprianus) *apud religiosas mentes, & errorem deponere, & inuenire atque eruere veritatem. Nam si ad diuinæ traditionis caput, & originem reuertamur, cessat error humanus: & sacramentorum cælestium ratione perspecta, quicquid sub caligine ac nube tenebrarum obscurum latebat, in lucem veritatis aperitur. Si canalis aquam ducēs, qui copiosè prius & largiter profluebat, subitò deficiat: nónne ad fontem pergitur &c.* Tum mox, *Quod & nunc facere oportet Dei sacerdotes, vt si in aliquo nutauerit, & vacillauerit, veritas, ad originem Dominicam & Euangelicam & Apostolicam Traditionem reuertamur, & inde surgat actus nostri ratio, vnde & ordo & origo surrexit.* Non ergo spectandi sunt qui nobis proximè præiuerunt, sed qui primi duces itineris fuerunt.

Hebr. 12. 2.

Matth. 15. 14.

Cyprian. ad Pompei. contra Epistol. Steph.

DVRÆVS,

DVRÆVS, Fol. 150.

Aequúmne (*inquis*) iudicas, vt si patres in scrutando scripturas aberrarunt, eorum nos vestigiis insistamus? Et quod ipsi inuenimus verum abiiciamus, quia illi inuenire non potuerunt? *Sed quis credat VVhitakere, inuenisse te, quod partes tam diu quæsitum inuenire tamen minimè potuisse contendis? Quis tu es, qui ignorantiæ erroríque patres audeas accusare, iudice præsertim Academia?*

WHITAKERVS.

7 Ego patres omni doctrinæ genere excultos fuisse fateor: tantum abest, vt illos accusem ignorantiæ. Sed tamen, quandoquidem Academiç mẽtionem fecisti, vt defensionis tuæ æquitatem nostri Academici perspiciant, cupio tuum te nobis argumentum probare, Patres veritatem diligentissimè inuestigarunt, & doctrina singulari excelluerunt: patres igitur nunquam à vero aberrarunt, nec falli, aut aliquid ignorare potuerunt. Hæc tua est patrum ἀποθέωσις. Si verò patres quanquam erãt & diligentes & docti, tamen sæpe grauiterque errarunt, quod mihi concedi, quantumuis nolis, est necesse: cur nobis non licebit, quibus non minùs quàm illis præceptum est scripturas scrutari, quæ nos inuenimus vera retinere, quę illi non vera tradiderunt, repudiare? Si patres reuiuiscerent, errores suos agnoscerent, & vestram importunitatem sua authoritate coercerent: viui certè ingenuè professi sunt se multa ignorare, &

multis decipi. Nunc quia ex patrum erroribus vester ille pontificiæ religionis cento consutus est, hos errores vobis tam necessarios ac salutares attingi non oportet. Sed tibi nunc iterum de patribus verbo respondeo. Quum patrum scripta ad sacrarum literarum Canonicam doctrinam exigimus,& patres aliter sensisse perspicimus,quàm Spiritus sanctus tradidit, etsi non nobis maiorem doctrinam arrogamus,quàm illis concedimus,tamen erratum ab illis esse intelligimus, & nolle nos cum illis errare testamur.

DVRÆVS, Fol.150.

Videamus quàm acriter tuam aduersus nos causam patres defendant,illi præsertim quos nominatim ais apertum nobis bellum denunciare. Sic ais, Dionysius hic quisquis ille fuit tuus esse dum priuatam Missam defendis, non potest. *Priuatam Missam Catholici nec defendimus,nec agnoscimus,cùm omnes Missæ & à publico Ecclesiæ ministro. & totius Ecclesiæ nomine, & pro omnium Ecclesiæ filiorum salute offerantur.*

WHITAKERVS.

8 Si missam priuatam non agnoscis, at talem certè Missam defendis, qualem Dionysij istius ætate nulla Ecclesia celebrauit. De verbo litigare puerile est : priuatam dico Missam,quam vnus homo percipit, dum hanc defendis, Dionysium habes in causa inimicum.Illa enim forma συνάξεως, quam Dionysius proponit, multorum communionem requirit: vestræ autem Missæ ab vno sacrificio procurātur.Si verò quod fit ab vno homine nec latius patet, priuatum verè dicitur, quis missas vestras, quæ nonnisi vnum sacrificum cum pusione postulant, priuatas esse dubitat? Nā populus aut totus abest, nec aliquid de Missa cogitat,aut si præsens fuerit,nullas habet nisi spectandi partes. *At fiunt* (inquis) *à publico ministro.* Quid tum? Si minister publicus, quod pertinet ad totum populum, sibi vni sumit, nónne ex publico priuatum facit? Quid enim commodi potest ex illa Missa, qua vnus sacrificus fruitur, ad populum peruenire? Hoc quidem perinde est,ac si dicas,eo cibo, quo sacrificus vescitur, populum pasci. Imò (inquis) totius ecclesiæ nomine, & pro omnium salute offertur. Primùm Christus huiusmodi nullam oblationem instituit. Quæ enim oblatio omnes ecclesiæ filios seruauit, ea semel in cruce peracta est, quam vnus Dei filius facere potuit. Deinde, si populus ex hac oblatione beneficium tantum percipit,quantum dicis, quid opus fuit cum sacrifico interdum communicare, & quem maiorem ex hac communicatione fructum percipit,quàm si nunquam communicaret? Postremò velim mihi dicas, qui fidei vim toties risisti, quonam tandem pacto fieri possit, vt populus totus ex illa Missa, quam nec participat, nec videt, nec somniat,salutem hauriat. Si enim absenti populo Missa salutaris esse potest, quid ni fidei nostræ præsentem esse Christum concedas, quantumuis nos ab ipsius corpore maximis locorum spaciis disiuncti sumus?

Dionys. Eccles. Hierar. cap. 3.

DVRÆVS, Fol. 151.

Sed quid tandem est, quod contra priuatam, vt vocas, Missam ex Dionysio affers? Publicam Ecclesiæ communionem, qualem & Christus instituit, & vetus ecclesia semper tenuit, describit. *Quid? Num tibi Christus, cùm sacramentum instituit, quoties, quando, quo loco, quàm multis, aut præsentibus, aut communicantibus, aut quibus ceremoniis esset celebrandum præscripsisse videtur? Quorsum ergo Paulus*, Cætera cùm venero, disponam? 1. *Corint.* 11. *Vidit hoc Augustinus & multa, quæ ad huius sacramenti administrationem pertinent, Apostolis disponenda Dominũ reliquisse non dubitauit. Epi.* 118. *ca.* 6. *Quid iniquius, quàm ob populi impedimenta legitima, vel negligentiam, sacerdotes, & eccleſiã, & fideles tam necessario fructu priuari? Augustinus illum quotidie communicandi morem, nec laudare se, nec reprehendere ait, epist.* 118. *Et Hieronymus cùm hanc Romanæ vrbis consuetudinem fuisse commemorat, satis eam non omnium fuisse Ecclesiarum significat. Postremò, si Laicis olim etiam solis licebat domi suæ communicare, quid causæ erit cur sacerdoti absque populo sacrificium offerre non liceat?*

WHITAKERVS.

9 Quam vobis plagam Dionysius satis luculentam intulit, eam hîc si non sanare, saltem obducere

ducere conaris. Sed malè curatum vulnus facilè recrudescet. Si enim vester esset Dionysius, non ille à vobis in re tanta dissentiret. Quid autem Missa sanctius, atque augustius vestra opinione esse potest? At priuatam missam Dionysius non agnoscit, cuius illa συναξις multitudinem postulat. Quòd autem quæris, num Christus, quando sacramentum instituit, quoties, quando, quo loco, quàm multis, & quibus ceremoniis celebrandum esset, præscripserit, respondeo temerè hîc à te res ἑτερογενεῖς, planéque dissimiles misceri. Etsi enim Christus non præscripsit ista, quæ commemoras, tamẽ Christi præscriptio priuatis missis apertissimè aduersatur. Quoties quidem, & quando, & quo loco, & quàm multis, & quibus externis ceremoniis sacramentum administrari oporteret, Christus non exposuit. Nã ista sacramẽti naturam atq; ἰδεαν non attingunt, nec harum rerum varietas aliqua cum Christi præscriptione formaque pugnat. Itaque cum Paulus sacramentum Corinthiis, quale Christus instituit, commendasset, quæque erant necessaria, atque ad ipsam essentiam sacramenti pertinebant, docuisset, de cæteris se cùm venerit, præscripturum promittit, id est, quibus vti externis ceremoniis deberent, traditurum. Atque hæc illa sunt, quæ Christum Apostolis reliquisse constituenda scribit Augustinus, cuiusmodi est à ieiunio ne sumendum sit sacramentum, an post cibum, & quo ordine, vt ipse Augustinus testatur. Sed aliud est, quod quærimus, cùm de priuata Missa disputamus. Nam illa sacerdotum pontificiorum μονοφαγία ipsum sacramentum euertit, & Christi præscripto palàm repugnat. Etenim in hoc sacramento numerus aliquis, & multitudo hominum Christi mortem celebrantium necessariò requiritur, id quo pri-

mum ex ipsa, nominum notatione constat. Cùm enim Cœna,& communio,& σύναξις, & λειτουργία appellatur, satis indicat non vnum hominẽ huic rei peragendæ sufficere.Et quia nobis res est cum Dionysio, κοινωνίαν vocari Pachymeres Dionysij Paraphrastes scribit, διὰ τὸ τότε κοινωνεῖν τοὺς ἀξίους πάντας τῶν μυστηρίων: id est, *quia tum omnes communicabant, qui digni erant mysteriis.* Deinde, cùm Christus ait, *Accipite, edite, bibite omnes, diuidite inter vos, Hoc facite ad mei recordationem:* Et Paulus, *Quotiescunque ederitis panem hunc, & poculum hoc biberitis, mortem Domini annunciatis*, nónne hoc à multis fieri oportere demonstrat? Sed quid his Apostoli verbis illustrius desideramus, *Vnus panis, vnum corpus multi sumus: nam omnes vnum panem participamus?* Iam ista rem planè conficiunt, *Itaque fratres mei, cùm conuenitis ad vescendum, alius alium expectate.* In quem locum sic Thomas scribit, *Cum conuenitis scilicet in ecclesia, ad manducandum, scilicet corpus Christi: inuicem expectate, vt, scilicet simul omnes sumatis.* Et ante Tho. Haymo, *Cum conuenitis ad manducandum corpus & sanguinem Christi in ecclesia, inuicem expectate, vt multorum oblatio simul celebretur & omnes communiter ex vno pane communicetis, quia illa oblatio vnus panis est, & communis debet esse omnibus.* Postremò hanc Christi præscriptionem vetus ecclesia sexcentis annis obseruauit, & illam pontificiorum μονόφαγον Missam ignorauit. Apertè Chrysostomus loquitur, *Omnis qui mysteriorum participatione non fruitur, impudens, & procax est, si adstat.* Et Hieronymus, *Dominica cœna omnibus debet esse communis, quia ille omnibus discipulis suis qui aderant, æqualiter tradidit sacramenta.* Nam Apostolorum canones, quanti facias, nescio:

Pachym. in 3. ca. eccles. Hierarch.

Matth. 26. Luc. 22. 1. Cor. 11.

1. Cor. 10. 17.

1. Cor. 11. 33.

Thom. in 1. Cor. 11.

Haymo in 1. Cor. 11.

Chrysost. ad popul. Antioch. homil. 6.

Hieron. in 1. Cor. 11.

nescio: si tamen aliquid valent, vestram certè Missam grauissimè perstringunt. Sic enim præcipiunt, *Omnes introeuntes fideles, & scripturas audientes, nõn permanentes autem in oratione & sancta communione, velut inordinatum quiddam perturbationémque facientes in ecclesia separari oportet.* Qualem ergo hanc Missam esse censeamus, quam vnus sacerdos toto spectante populo conficit? Quod de impedimentis & negligentia populi criminaris, nihil est quamobrem propter populi vel legitimas occupationes, vel prophanam negligentiam lex institutióque Christi vìoletur. Si officium suum episcopi & pastores fecissent, populus nunquam à pietate tam auersus extitisset. Sed hac populi negligentia præclarè sacerdotum vel ocio vel lucro consulitur.

Canon Apost. 9.

Augustinus autẽ & Hieronymus, tantum abest vt Missam priuatam confirment, vt contra populum olim quotidie communicasse testentur: quos proinde à te in hac causa miror esse introductos. Quid enim magis cũ priuata Missa dimicat, quàm populi quotidiana communio? Si verò non ita mos obtinuit in quibusdam locis, vt populus non quotidie sacramentum sumeret, at sacerdotem solum sine populo sumpsisse nullis vnquam testimoniis liquebit. Nam quod postremò de *laicis* subiungis domi communicantibus, vide quæso, quàm sit ab instituta disputatione alienum. Laici interdum priuatim domi communicabant: igitur sacerdos debet in publico cœtu priuatã Missam celebrare. Deinde, quod Laici domi sumpserunt, id vel præsentes in communione secum detulerant domum, vel absentes ab episcopo acceperant, vt hæ quædam fuerint partes publicæ communionis. Postremò ex vno more vitioso alium similem comprobare, nimis improbum atque ἀλόγον est.

DVRÆVS, Fol.152.

Secundas tenet Iustinus Martyr: Quando formam(*vt ais*)eius disciplinæ,qua Christiani in sacro conuentu vsi sunt, exposuit. Panem & vinum eo tempore populus accepit, nunc neutrum. *Si Iustinum vel obiter legisses, non eò impudentiæ esses progressus. Nam in hoc loco nostram de Eucharistia sententiam confirmat. Vbi quæso legisti apud Iustinum tum panem & vinum in Eucharistia Christiano populo exhibitum, cùm nihil ille de pane & vino, sed de corpore, & sanguine Christi tanta perspicuitate loquatur?*

WHITAKERVS.

10 *Si Iustinum*(inquis)*legissem, nunquam tam impudens fuissem*: quo magis mihi persuasi à te Iustinum nunquam esse perlectum.Vestram Iustinus de Eucharistia sententiam neque hîc, neque alibi confirmat:de quo satis multa respondi priùs. Populum Iustinus hoc loco & totum communicasse, & sacramenti partem vtramque sumpsisse testatur. Quid magis Missis vestris ac μονοφασίαις contrarium esse potuit? Quòd autem quæris vbi apud Iustinum legerim, *panem & vinum in Eucharistia populo exhiberi*, istuc quidem me in hoc eodem loco legisse testor. Sunt enim hæc Iustini verba,*οἱ καλούμενοι παρ' ἡμῖν διάκονοι δίδοσιν ἑκάστῳ τῶν παρόντων μεταλαβεῖν ἄρτου καὶ οἴνου καὶ ὕδατος*: hoc est, *Qui apud nos diaconi vocantur, dant vnicuique eorum qui adsunt partem panis,*

Iustin. Apolog.lib.2. ἡ δ' ἰάδοσις καὶ ἡ μετάληψις ἀπὸ τοῦ εὐχαριστηθέντος ἑκάστῳ γίνεται.

panis, pro quo gratiæ actæ sunt, & vini, & aquæ participandam. Vide verò Duræe,ne dum mihi impudentiam obiicis immerenti, teipsum non satis modestum fuisse palàm ostendas.

DVRÆVS, Fol.153.

Tertius in acie est Beatus Cyprianus, qui Apostolos omnes Petro (*vt ais*) exæquat, cósque pari & honore, & potestate præditos disertè affirmat. *Quid Cyprianus de Romani pontificis authoritate senserit, plurimis sanè locis ostendit: Epist.*55. Neque aliunde hæreses obortæ sunt, &c. *Sic Hieronymus contra Luciferianos. Pares Apostolos Cyprianus dixit, quia æquè omnes Apostoli fuerunt: ita tamen vt à Petro cæteri tanquã à capite penderent. Hoc enim ea verba ostendunt*, vt vnitatem manifestaret, vnam Cathedram constituit, & vnitatis eiusdem originem ab vno incipientem sua authoritate disposuit. Hoc erant vtique & cæteri Apostoli, quod fuit Petrus, pari consortio præditi & honoris & potestatis: sed exordium ab vnitate proficiscitur. Primatus Petro datur, vt vna Christi ecclesia, & Cathedra vna monstretur.

WHITAKERVS.

11 Pontificis Romani summũ in ecclesia principatum Cyprianus ignorauit: id quod ex hac ipsius illustrissima sententia facilè cognoscitur.Si

enim omnes Apostoli idē erant, quod Petrus fuit, pari & honoris & potestatis consortio prædito, certum est omni modo æqualem reliquis Apostolis fuisse Petrum, & tum nullus pontifici Romano in ecclesias & Episcopos omnes dominatus relinquitur. Quicquid enim pontifex authoritatis habet, id totum Apostolo Petro acceptum refert. Verùm (inquis) quid Cyprianus de pontificis Romani authoritate senserit, plurimis locis ostendit; quod ego facilè agnosco, cùm illum videam de hac immensa authoritate nihil vnquam somniasse. Romanum enim episcopum non aliter, quàm collegam, & coëpiscopum suum appellat, nec quicquam omnino scriptū vspiam reliquit, quod huius pontificiæ Monarchiæ vel leuissimam approbationem aut significationē præ se ferat. Nam quod affers ex epistola 55. id quidem nihilo magis ad Romanum pontificem, quàm quenquam alium vllius ecclesiæ Episcopum pertinet, quemadmodum pontificii ipsi iamdudum agnoscunt: quod etiam de illo loco Hieronymi statuendum est, quem cùm Hardingus ad pontificis authoritatem confirmandam afferret, in eo lapsum esse Hardingum Stapletonus confitetur. Itaque mirari satis nequeo, quid tibi homini Iesuitæ in mentem venerit, vt explosas iampridem sententias, nimiúmque obsoleta patrum testimonia nobis reponeres. Sed do veniam egestati tuæ.

Lib. 4. epist. 2.

Stapletonus contra Iuel Iumiarti. 4. pag. 25. Ibid. pag. 58.

Iam verò doces quomodo Petro reliqui Apostoli pares fuerint, in quo te nō satis fidelem Cypriani interpretem præbes. Quando enim hoc de potestate Euangelii prædicandi interpretaris, etsi planè constat, nullam aut Petro, aut vllis Apostolis aliam fuisse datam potestatem præterquam Euangelii annunciandi, tamen quando non tantùm ista potestate, sed etiam honore omnes Petro pares

pares fuisse Cyprianus scribit, nihil omnino reliquit, in quo impares esse possent. Si enim Apostolos omnes Petrus authoritate superauit, tum quanquam erat Euangelii annunciandi par omnium potestas, tamen honoris summam inæqualitatem fuisse manifestum est: omnes autem Petro non modò *potestate* sed *honore* etiam pares Cyprianus facit. Atque hoc est, quod in eodem libro mox sequitur, *Episcopatus vnus est, cuius à singulis in solidum pars tenetur*: in quo omnes similiter Episcopos æquales esse pronunciat, quantumuis se pontifex Romanus singulari quodam modo Episcopum esse aliis vniuersis superiorem glorietur. In iis autem, quæ pòst ex eodem Cypriano commemoras, Pamelium potiùs Cypriani deprauatorem, quàm Cyprianum sequeris. Nam illa verba, *Primatus Petro datur*, nolim quisquam existimet esse Cypriani. Sunt enim à Pamelio è margine in ipsam Cypriani orationem traducta, quemadmodum ex antiquis veríque exemplaribus, ipsóque adeò Gratiano animaduerti potest. Quis non istam pontificiorum perfidiam & quidquis peruertendi immanē audaciam miretur, quos non pudet notissimas patrum sentētias tam egregiè & palàm corrumpere?

Cyprian. de Simplicitate prælat.

Causa. 24. q. 1. Loquitur.

DVRÆVS, Fol. 154.

Illud fortasse grauius, quod de appellatione ad Romanum pontificem adnectis. Sed ne omnino de appellatione eo loco quidquam agit. Ad Cornelium Cyprianus scribit in hunc modum, Cùm statutum sit omnibus, & æquum sit pariter ac iustum, vt vniuscuiusque causa illic audiatur,

vbi est crimẽ admiseũ vt & accusatores habere, & testes sui criminis possint. *Ita enim à Fabiano, qui Cornelium præcessit, statutum erat. Nisi ea ætate omnibus fuisset persuasum supremum esse in terris Romani pontificis iudicium, quomodo vel Romam Fortunatus Felicissimũ, aliósque misisset: vel Cyprianus ipse tam serio laborasset, vt illa causa Africæ fines non excederet?*

WHITAKERVS.

12 Si locus hic omnis Cypriani integrè & bona fide transcriptus à te fuisset, ipse per se tuas cõmẽtationes diluisset. Inuehitur in pseudoepiscopos quosdam Cyprianus, qui cùm in Africa multis criminibus, atque episcoporum iudiciis damnati fuissent, causam dicere Romæ de integro apud Cornelium Episcopum Romanum voluissent. Hãc illorum impudentiam Cyprianus, & illam iudicij Translationem, tanquam iniquissimam acerbissimè exagitat, atque in hunc modum scribit, *Cum statutum sit omnibus nobis, & æquum sit pariter ac iustum, vt vniuscuiusque causa illic audiatur, vbi est crimen admissum, & singulis pastoribus portio gregis sit ascripta quam regat vnusquisque & gubernet, rationem sui actus Domino reddituros, oportet vtique eos quibus præsumus, non circumcursare, nec Episcoporum concordiam cohærentem sua subdola, & fallaci temeritate collidere. Sed agere illic causam suam vbi & accusatores habere, & testes sui criminis possint, nisi paucis desperatis & perditis minor videtur esse authoritas Episcoporum in Africa constitutorum.* Primùm cuiusque causam illic audiri oportere docet, vbi crimen admissum fuit: Romæ

Lib. 1. epist 3.

Romæ ergo nulla crimina iudicãda sunt, nisi quæ Romæ sunt admissa: atque hoc modo non licebit ad Romanum pontificem prouocare. Si verò Romani pontificis supremum esse in terris iudicium Cyprianus existimasset, hãc horum Episcoporum delationem isto certè nomine nunquam improbasset. Nullam enim reprehensionem meretur, qui querelas suas ad legitimum iudicem defert. Deinde si *singulis pastoribus portio gregis ascribitur, quàm vnusquisque regat actus sui rationem Domino reddituros*, quemadmodum Cyprianus ait, quis non videt nec totum gregem Romano pontifici commissum esse, nec illi reddendam esse administratæ huius prouinciæ rationẽ? Denique cùm illos desperatos & perditos vocat, qui minorẽ esse Episcoporum Africanorum, quàm exterorum authoritatem putant, supremam Romani pontificis potestatem non modò nõ agnoscit, sed cum summa etiam contumelia reiicit atque auersatur. Ex his facilè iudicari potest, quid de Romani pontificis primatu Cyprianus senserit. De Fabiano quod affers Pamelium tuum sequutus, etsi nihil ad rem facit, tamen quia sumptum est de supposititia Epistola reiicio. Sed illud præclarum est, quòd ex ista pseudoepiscoporum Romanorum legatione, & Cypriani responsione, supremum Romani pontificis in terra iudicium arguis, quasi non tritum olim fuerit, qui se à domesticis Episcopis læsos iudicabant, ad alios Episcopos confugere, præsertim antequam propitius esset Episcopis magistratus. Tum si delatus falsò ad collegam suum Cyprianus se diligenter purgauit, fingendúmne erit, id eum fecisse, quia illius supremum tribunal metuebat?

DVRÆVS, Fol. 155.

Ad Lactantium venio. Religio (*inquit*) nulla est vbicunque simulachrum est. *Non de Christianorum imaginibus, sed de infidelium idolis loquitur.* Religio (*inquit ille*) ex diuinis rebus est. Diuini autem nihil est nisi in cælestibus rebus: carent ergo religione simulachra, quia nihil potest esse cæleste in ea re, quæ fit ex terra: *Nihil ergo Lactantius, quàm nullam esse religionem, vbi quæ terra ex fiunt, pro dus colũtur. Quis ignorat Iudæis sacrarum rerum imagines fuisse? Nisi fortè non legisti intra sancta sanctorũ duos Cherubim aureos collocatos fuisse.*

WHITAKERVS.

13 Si pontificiæ imagines aliquid habent, quod ista Lactantij simulachra non habebant, de imaginibus vestris minimè loquutum esse Lactantium fatebor. Cùm verò nullam non modò cum idolis, sed ne cum simulachris religionem consistere posse dicat, & imagines istæ, quas defenditis, si non idola, tamen proculdubio sint simulachra, in regno pontificio tam pleno imaginum ac simulachrorum nullam iamdudum restare religionem constat. Num verò ita es imãginum tuarum specie formáque captus, vt eas diuinas, atq; ex cælesti, non terrena materia factas esse putes? Si ergo non minùs quàm veterum idola, vestra etiam ex terra fiunt simulachra, omnia hæc, itidẽ vti illa religione cultúque planè careant est necesse.

Lactan. li. 2. cap. 19.

esse. Sunt enim vestræ imagines nihilo magis cælestes, quàm illorum simulachra. Nec debes nobis persuadere, id Lactantium Ethnicis vitio vertisse, quòd ista simulachra pro diis coluissent. Nam in eodem libro priùs ipsos introduxerat suam idololatriam excusantes, quòd nõ illas statuas & simulachra, sed diuorum numina illis imaginibus expressa adorarent. Atque hæc eadem vobis etiam communis est cum priscis idololatris defensio. Quid multis opus est? Concilij Elebertini antiquum decretum eiusmodi extat, *Placuit picturas in ecclesia esse non debere, ne quod colitur aut adoratur, in parietibus depingatur.* Hic vides non idola tantùm, sed vestras etiam imagines diserte prohiberi. Et quidem Lactantius nunquam fore putauit, vt Christiani veterem Ethnicorum morem reuocarent, & sanctam religionem profanis imagibus contaminarent. Iudæis autẽ imagines fuisse non ignoro. Sed tu etiam non debes nescire has à populi cõspectu remotas fuisse, atque in templi secreto adyto positas, quò adire nulli præterquã summo sacerdoti licuit. Illi enim *Cherubim* arcam fœderis in intimo sacrario collocatam obtegebant: quem locum ingredi populo aut inspicere nefas fuit. Tum ostende peculiare aliquod Dei de vestris imaginibus præceptum, cuiusmodi de illis extat, & nos facilè acquiescemus. Sed qui has fieri præcepit, idem alias in vniuersum omnes vetuit.

Lactan. lib. 2. cap. 2.

Concil. Elebert. Canon. 36.

DVRÆVS, Fol. 156.

Athanasium adiungis, quem traditionum ecclesiasticarum oppugnatorẽ videri vis, tanta profectò impudentia, vt me tui valdè pudeat. Athanasius

(inquis) sacras & diuinitus inspiratas scripturas ad omnem veritatis institutionem sufficere affirmat, in quo vestras illas traditionum copias vno dicto fugauit. *Nónne te impostorem esse Academici mercò clamabunt?* Sufficiunt quidem per se *(inquit)* tum sacræ & diuinitus inspiratæ scripturæ ad veritatis indicationem, tum plurimi de eadem re libri à sanctissimis magistris conscripti, quos si quis euoluat, intelliget aliquo modo scripturarum mentem. *An non vides scripturis sacris patrum monimenta adiungi?*

WHITAKERVS.

14 Video sanè Duræe, & te hìc fine causa acerbum fuisse intelligo. Sed hoc tibi in more positum est, quando perspicuis sententiis vrgeris ad contumelias confugere. Quid enim? Negare potes ab Athanasio disertè scribi, *Scripturas ad veritatis iudicationem sufficere?* Nisi id Athanasius suis verbis affirmet, fuisse me impudentem & impostorem fatebor: Sin hoc ab Athanasio clarissimè dicitur, quid istis opus erat verborum conuitiis? Libros quidem à sanctissimis magistris conscriptos Athanasius cum scripturis in hac orationis complexione copulat: sed non aliter, quàm vt scripturarum duntaxat interpretes. Sic enim ait, *Quos si quis euoluat, intelliget aliquo modo scripturarum mentem.* Si legendis patrum commentariis mentem scripturarum aliquo modo intelligimus, num hinc concludes scripturas non sufficere ad veritatis indicationem? At *per se sufficere scripturas* Athanasius testatur: libros tamen patrum legi posse scribit, non vt traditiones à scripturis alienas colligamus, sed vt scripturarum mentẽ discamus. Quis apertiorem sententiam desideret? Sed ipsum loquentem Athanasium audiamus. Hæc ipsius in principio libri verba sunt: *Pia quidem religionis & veritatis de vniuerso ratio cognitióque non tam indiget humana institutione, quàm ipsa se suis notis, indiciisque prodit: quum propè quotidie ipsis id operibus clamitet, & per Christi doctrinam sole clarius sese demonstret: tibi tamen Macari de ea audiendi cupido, age pauca de fide Christi pro viribus nostris in medium adducamus.* Hæc cùm ita sint, tibi certè, non mihi nostrorum Academicorum iudicia pertimescenda sunt.

Athanasius contra idola ad Macariũ in initio.

DVRÆVS, Fol. 156.

Epiphanius sequitur: qui stultas quasdam *(inquis)* mulierculas exagitat, quæ Mariam nouo quodam religionis genere coluerunt. *μὴν μαρίαν (inquis) μηδεὶς προσκυνείτω. Vbi nihil contra sanctorum cultũ, sed eas tantùm reprehendit mulieres, quæ Mariæ tanquam Deæ sacrificia offerebãt. Hunc errorem ita confutat, vt neque ex nouo Testamento fœminis, neque etiam Diaconis, sed solis sacerdotibus sacrificij offerendi potestatem diuinitus esse concessam ostendat. Impudẽs verò est, quã mox adiungis calumnia. Nemo enim Catholicus vel sacra facit, vel vota virgini, sed Deo soli & sacrificamus & certè vouemus, quãuis in virginis & sanctorum honorem: vt beatus olim Augustinus Manichæis respondit. lib. 8. de*

Ciuit.c.27. & contra Faust. Manich. lib.20.c.21. Quemadmodum igitur stultus ille mulierculatum error Epiphanio visus est: ita vestrā hæresim, qua honore illo, quo semper eam Christianus populus prosequutus est, spoliatis eodem sanè modo damnauit.

WHITAKERVS.

15 Nihil hîc contra sanctorum cultum scripsit Epiphanius? Quis id præter te diceret? at quid sibi illa volunt omnia, quæ contra istas mulierculas disputantur? Si enim hanc harum mulierculatum nouam religionem damnatā ab Epiphanio esse putas, quia eam non viri, sed fœminæ procurabant, tibi ipse respondeat Epiphanius, οὐ λέγω γυναικί, ἀλλ' οὐδὲ ἀνδρί: in quo istam superstitionem non modò in fœminis, sed etiam in viris improbat. Verùm vt de *colliride* taceamus, quam nec in viris, nec in fœminis defendes, non modò sacrificium sanctis factum, sed sanctorum etiam venerationem atque adorationem ab Epiphanio damnari perspicuum est. Sic enim Epiphanius postquam de quibusdam præstantissimis hominibus meminit, tandem concludit, ὥστε τις τῶν ἁγίων προσκυνεῖται: *Nullus denique sanctorum* (inquit) *adoratur. Non enim nobis antiquus error dominabitur, vt relinquamus viuentem, & adoremus, quæ ab illo facta sunt.* Quid autem aliud est προσκυνεῖν, quàm nos ipsos supplices prosternere, atque abiicere, & sancto honore alium colere? Quod cùm soli Deo debeatur, à vobis ad Mariam, innumerósque sanctos impiè transfertur: nisi id fortè à vobis fieri negabis, quod incredibili

Epiphan. hæres. 79.

bili quadam εἰδωλομανίας superstitione fieri totus mundus testatur. *Verùm* (inquis *nemo Catholicus vel sacra facit, vel vota virgini.* Pateris tamen ista in honorem virginis & sanctorum fieri. Cuiusmodo autem quæso est, sacrificia & vota facere Deo in honorem sanctorum? Liceat mihi abs te quærere, quod ab istis fœminis, de quibus verba facimus, quæsiuit Epiphanius: ποία τις γραφὴ διηγήσατο περὶ τούτου; *Quæ scriptura aliquid de hac re narrauit?* Tum respondeo, Missæ vestræ num Mariæ, aut pro Maria offeruntur? Sic enim illas Epiphanius aggreditur, quod vobis perinde cōuenit. Alterum enim est necesse, vt vestra hæc Missarum & collyridum tam crebra sacrificia, vel Marię, vel propter Mariam fiant. Vtrunque autem (inquit Epiphanius) *stultum est, & alienum, & à dæmonum spiritu profectum.* Preces autem & vota virgini à vobis cuncti sq; Diuis fieri quis ignorat? Quotus enim quisque est in vestro regno, nisi aut nimiū auarus, aut parùm superstitiosus, qui non aliquid sancto alicui, inprimis Marię vouerit? Num ista nuper apud vos vota desierunt? Augustino verò iniuriam facis, quando id illum dicere fingis, quod nūquam cogitauit, Vbi enim scribit Augustinus, *Christianos Deo sacrificare, & vouere solitos in honorem sanctorum?* Fiebant quidem sacra olim ad martyrum monimenta: sed ea ad Dei, non martyrum honorem cultúmque spectabant. Postremò nec Mariæ, nec cuiquam sancto eum honorem denegamus, quem illis scriptura tribuit. Est enim illorū apud nos, sempérque erit sanctissima memoria, & illud Epiphanij eodem in loco libenter vsurpamus: ἐν τιμῇ ἔστω μαρία, ὁ δὲ πατὴρ καὶ υἱὸς, καὶ ἅγιον πνεῦμα προσκυνείσθω τῷ μαρίαν μηδεὶς προσκυνείτω.

DVRÆVS, Fol.157.

Venio nunc ad Basilium Epist. 80. ad populum Neocæsar. Ille (*ais*) author est, in more positum fuisse cunctis Ecclesiis illo tempore, vt populus Psalmos in sacro cœtu recitaret. *Nō ait cunctis Ecclesiis positum fuisse in more vt populus Psalmos recitaret. Rebus postea in melius commutatis, hiemos nō immeritò sublatus est. In Laodiceno Cōcilio statutum legimus, vt præter Canonicos psaltas nemo in Ecclesia psallat, can. 15. At in vestris Ecclesiis (ais)* populus audire & intelligere ea non potest, quæ leguntur: *quasi publicæ precationes Ecclesiæ nisi à populo intelligantur, nihil illi prodesse possint. Quid hoc somnio stultius, quid absurdius fingi potest? Vt de Orientali Ecclesia dicam, in occidentali Ecclesia nunquam profectò publica Ecclesiæ officia aut precationes publicas alia quàm Latina habitas inuenies. Ante quingentos annos Gregorius septimus Bohemiæ duci postulanti, vt vulgari idiomate diuina perage rentur officia, negauit.* Quod vniuersa tenet Ecclesia (*vt inquit Augustinus*) quomodo ab Apostolica traditione manasse dubitabimus? *Ex Augustino disce quanta semper religione Christiani Hebraicam illā vocem,* Amen, *retinuerint.*

WHITAKERVS.

16 De illo antiquo ψαλμῳδίας more non contendam

tendam vehementer, cuius ob eam causam feci mentionem, vt sacra publica sermone noto facta olim fuisse conuincerem. Si enim populus potuit in Ecclesia ἀντιψάλλειν ἀλλήλοις, quēadmodum scribit Basilius, non ignarum illius linguæ, qua in publicis officiis Ecclesia vsa est, fuisse populum satis constat. At in pontificiis Ecclesiis nec populus, nec plerumque sacerdos quicquam intelligit eorum, quæ leguntur. Quid dissentaneum magis esse, fingiue potuit? Quòd autem negas Basilium affirmare, id cunctis Ecclesiis in more positum fuisse, Basilium quantum video non legisti. Si enim Basilii hanc Epistolam non ad populum, vt tu ais, sed ad Clericos Neocæsarienses scriptam inspicies, hæc in eodem loco verba reperies. *Mos qui nunc obtinet, omnibus Dei Ecclesiis consonus est & consentaneus.* Tū Ægyptios, Afros, Thebanos, Palæstinos, Arabas, Phænices, Syros, Chaldæos commemorat, & quicunque psalmodias celebrant. Quid autem preces populo prodesse possint, quas populus non intelligit, ego me non posse diuinare fateor. Tuum erat hoc somnium, quod stultum & absurdum vocas, aliqua scripturarum vel rationis luce discutere. Nos cum Apostolo somniare, quàm tecum vigilare malumus. Sic enim Paulus scribit, *Qui loquitur lingua* ignota, *non hominibus loquitur, sed Deo*: nec quenquam præterquam se ipsum ædificat, nisi interpretatio accesserit. *Quare* (inquit) *si veniam ad vos linguis loquens, quid vobis prodero?* In quo linguæ incognitæ nullum esse fructum perspicuè docet, nisi vestræ linguæ quàm Apostoli vim quandam diuiniorem nactæ sunt. Chrysostomus ait, *Quæ vtilitas esse ex voce non intellecta potest?* Hic mihi Orientalem, atque Occidentalem Ecclesiam obiicis, cùm tamen nullum possis cuiusquā Ecclesiæ, vel Orientalis, vel Occi-

Basil. in Epist. ad Clericos Neocæsar.

πάσαις ταῖς τῶ θεῶ ἐκκλησίαις συμῳδα ἐστ ἢ σύμφωνα.

1. Cor. 14. 2. 4. 5. 6.

Chrysost. in 1. Cor. hom. 35.

dentalis exemplum commemorare, quæ ante sexcentos à Christo annos sacra publica sermone incognito fecerit. Itaque Gregorium septimum introducis post mille annos natum, & quædam Augustini fragmēta ab instituto prorsus aliena. Quasi aut hunc morem vniuersa Christi Ecclesia semper tenuerit, vt populus preces publicas ignoraret: aut quia vox Hebraica, *Amen*, & aliæ quædam consimiles omnium linguis tritæ erant, proinde publicè omnia populo lingua externa & ignota proponebantur. Quis te isto modo docuit argumentari, vel potiùs somniare?

DVRÆVS, Fol. 158.

Basilium apud te sequitur Nazianzenus. Hic de vita hac ciuili nō minùs honorificè, quàm de illa Monachorum solitaria (*inquis*) iudicat. *At neque id Gregorius sensit aliquando, quod tu illi falsò ascribis. Eodem enim in loco monasticam ille vitam præclaram & humana conditione superiorem appellat. In eadem sententia Augustinus, Hieronymus, Chrysostomus, cæteríque veteres doctores ac pastores fuerunt. Vt tibi de Nazianzeno respondeam ciuilem ille vitam, non communem illam Christianorum, sed eam quæ tota in charitatis officijs erga proximum exercendis occupata est, appellauit, vulgò actiuam vocamus: quam hac sanè de causa solitariæ interdum anteponēdam dixit, quòd maior ex illa ad quàm plurimos vtilitas manaret.*

WHITA-

WHITAKERVS.

17 Quid plerique patres de vita monasticâ senserint, ad istam causam nihil pertinet. Itaque nō erat opus vt veterum patrum de monachorum instituto, vitæque genere iudicium commemorares, quod quanquam est in se satis incommodum, vestros tamen monachos non attingit, quales si quos in Ecclesia futuros prisci patres præuidissēt, eos iamdudum, vt isto nomine indignissimos, è suis lustris extrudi præcepissent. Nunc id agitur num vitam κοινωνικὴν Naziāzenus ἐρημικῆ exæquet, quod tu negas, ego facilè ex ipsis verbis ostēdam. Hieronem philosophum ait id primum sibi proposuisse, *vt viarum nostrarum vtra optatior & vtilior esset*, cognoscceret, eámque deligeret. Cùm autem nostrùm quemque non sibi tantùm, sed omnibus etiam aliis natum sciret, qui sunt eiusdem naturæ participes, hanc potiùs vitam communem, quàm illam solitariam amplexus est. Quis iam negare potest hanc vitam sic cum illa comparari, vt hæc illi præponatur, hominíque Christiano magis consentanea iudicetur? Et quanquam laudatur altera vita, vt eximia, & plusquam humana, tamen (vt inquit Naxianzenus) non latiùs, quàm ad ipsos solos patet, qui eam sequuntur, ob quam causam minùs fructuosa est. Verùm *ciuilem vitam, non communem* (inquis) *Christianorum vocat.* Et quæ est vita ciuilis, nisi hæc Christianorum communis? Ea nimirum, ais, quæ tota in charitatis officiis occupata est. Quasi hæc illa non sit, quæ omnibus Christianis communis esse debeat. Sic enim hęc hominum societas tuenda est, vt charitati semper mutuísque officiis inseruiamus, in quo illi veteres Monachi vel maximè peccarunt, dum vitam hāc com-

Nazianzen. de Hierone philoso.

munem necessariis adiumentis priuarent, & quæ illis Dominus ad publicum totius Ecclesiæ beneficium dona contulerat, hæc illi procul ab hominum consortio remouerent.

DVRÆVS, Fol.159.

Quid verò Ambrosius aduersum nos scripsit? In illos acerbissimè inuehitur (*inquis*) qui sibi putant esse necessarium, quando ad Deum accedere volunt, suffragatorem priùs adhibere. *Facilis est & expedita responsio. Illos suffragatores appellat, qui principi, qualis quisque sit, exponunt. Neque nos adeo stupidos esse velim existimes, vt hoc modo sanctos nobis suffragatores quæramus, sed cum Ambrosio ipso intercessores tãtùm prò nobis esse optamus. Ambros. de Viduis.*

WHITAKERVS.

Ambros. in Rom. cap. 1.

18 Expedita ista est, vt dicis respõsio, sed aliena. Suffragatore nobis Ambrosius opus esse negat, quando ad Deum accedimus, quia Deum nihil latet: ad reges autem per tribunos & comites itur, cũ homines sint & multa nesciant. *Suffragatores* (inquis) *appellat, qui qualis quisque sit exponunt.* Quasi Deus minùs intelligat quid petamus, quàm quales simus. Si verò nulli suffragatores necessarii sint, qui nos Deo commendent, & quales homines simus exponant, cùm ipse nos totos penitus norit, num opus erit, vt aliquos quæramus & comparemus *intercessores*, qui nostras ad Deum petitiones

tiones precésque perferant? At hoc illud est quod Ambrosius summæ dementiæ atque impietatis accusat. Sic enim habet: *Age, numquid tam demens est aliquis, vt honorificẽtiam regis vendicet comiti? Et isti se non putant reos, qui honorem nominis Dei deferunt creaturæ & relicto Domino conseruos adorant, quasi sit aliquid plus quod reseruetur Deo.* Qui ergo sanctos inuocant & adorant, quod vos factitatis, ii Deum honore suo spoliant. Tuam verò distinctionem nostri Academici non agnoscunt *intercessionis & suffragationis.* Sanctos (inquis) non suffragatores, sed intercessores quærimus. At quænam ista est nisi suffragationis intercessio? Aut quid aliud à sanctis postulatis, quàm vt vobis apud Deum suffragentur? Aut quam suffragationem intellexit Ambrosius, nisi intercessionem, cùm dixit, *Suffragatore non opus est, sed mente deuota?* Quid alibi scripserit Ambrosius, id ipse viderit. Mihi illius quodque dictum non est præstandum, præsertim quale hoc est, quod hîc proponis, quo nihil Ambrosio indignius fingi potuit. Repete enim paulisper tecum hanc Ambrosij sententiam, quam affers, *Possunt martyres pro peccatis rogare nostris, qui proprio sanguine etiam si qua habuerunt peccata, lauerunt.* Si hoc recipimus, quid ni Christi sanguinem missum facimus?

Ambros. de Viduis.

DVRÆVS, Fol. 160.

De Hieronymo sic scribis, Hieronymus in vestrum pontificem, & vestros illos splendidos Episcopos nimium contumelioſus fuit, quãdo presbyterum & Episcopum iure diuino eundem esse scribit. *Bona verba quaso.*

numquam enim dubitauit Hieronymus inter Episcopum ac presbyterum etiam iure diuino discrimen esse maximum. Nam ad Euagrium scribens, hoc inter presbyteros, Episcopos, & diaconos interesse docet, quod in veteri Testamento inter Aaronem, ac filios eius, ac Leuitas interfuit. Et eodem loco, Quid (*inquit*) potest Episcopus, quod non potest presbyter excepta ordinatione? *Neque ignorare Hyeronymus potuit, Aërium hæreseos damnatum fuisse, quòd inter Episcopum ac presbyterum discrimen esse nullum dixerit. Aequalitas illa ad iurisdictionem pertinet, non ad ordinis potestatem.*

WHITAKERVS.

19 Non debes tam confidenter affirmare, quod palàm falsum esse omnes perspiciunt, si vis verecundi Theologi existimationẽ retinere. Quid enim tam notum est, quàm hoc ipsum, quod non agnoscis? Verba Hieronymi in initio epistolæ sunt. *Audio quẽdam in tantum erupisse vecordiam, vt diaconos presbyteris, id est Episcopis anteferret. Nam cùm Apostolus perspicuè doceat eosdem esse presbyteros quos Episcopos, quid patitur mensarum & viduarum minister, &c.* Annon eosdem esse presbyteros ac Episcopos apertè scribit? Atque hanc sententiam multis deinde scripturę testimoniis confirmat, vt illum de diuina lege & sanctione loqui intelligas. Si locum illustriorem postulas, consule eiusdem in epistolam ad Titum commentarios, in quibus ad hunc modum scribit, *Sicut ergo presbyteri sciunt se ex Ecclesiæ consuetudine ei qui sibi præpositus fuerit esse subiectos: ita Episcopi nouerint*

Hieron. ad Euagr.

Hieron. in 1. cap. ad. Tit.

nouerint se magis cõsuetudine, quàm dispositionis Dominicæ veritate presbyteris esse maiores. Si Episcopi *consuetudine* non *dispositione Dominica* presbyteris maiores sunt, tum humano non diuino iure totum hoc discrimen constat. Quod autem affers ex eadem Epistola, ad humanam non diuinam constitutionem pertinet. Etsi enim ortu suo iidem erant ambo, *Postea tamen* (inquit Hieronymus) *vnus electus est, qui cæteris præponeretur:* atque inde natum est illud Episcopi ac presbyteri discrimen. Aërius verò si hæreticus fuit, Hieronymum eiusdem hæreseos affinem fuisse sequitur. Quorum enim causa eadem est, eorum esse pœnam similem oportet. Eandem Aërius, quam Hieronymus sentẽtiam iisdem planè scripturis defendit, quem Epiphanius frigidissimis rationibus refellit. Dic ergo quamobrem ille fuerit hæreticus, hic non fuerit, si potes. Iam illud meam expectationẽ superat, quod presbyteros Episcopis iurisdictione æquales fuisse cõcedis. Si enim iure diuino presbyteri parem atque eandem habent cum Episcopis iurisdictionem, igitur illa inæqualis cùm aliorum Episcoporum, tũ imprimis Romani pontificis iurisdictio humano tantùm iure nititur. Atque hanc tibi nec opinanti veram arbitror confessionem excidisse.

DVRÆVS, Fol. 161. 162. 163.

Iam de Gelasio quæ est sententia? Gelasius põtifex ipse Romanus cœnã vestrã siccã & parte altera diminutã sacrilegii damnat, seuerẽque præcipit vt integra vel sumatur, vel omittatur. *Vobis profanam vestram cœnam relinquimus, in qua nihil est, quod non Iudei & Turci in*

suis etiam cœnis habeant. Vt tibi respondeã, totis penè quadringentis annis Christiano populo liberum erat sub vtraque specie Eucharistiam sumere, sed ita tamen vt nullo ad id præcepto quisquam astringeretur. Quis enim nescit in suis olim ædibus Christianos Eucharistiam quam quotidie sumerẽt in arcis seruasse? Tertullian. lib. 2. ad vxorẽ. Cypr. serm. 5. de lapsis. Ambros. in orat. funeb. de Satyro. Nota est etiam Eusebij de Serapione historia lib. 6. cap. 36. Est & apud Prosperum historia de puella, lib. 4. cap. 6. de promiss. & prædict. Celeberrimũ est etiam Nestorianæ illius mulieris factũ. Sozom. lib. 8. cap. 5. Quid plura? Quod de abstemijs Romæ virginibus scribit Hieronymus, satis ostendit nullã tunc Romæ Eucharistiæ sub vtraque specie sumendæ necessitatem fuisse. Ne Manichæi, qui impia quadam superstitione sese à sanguine abstinebant, latêre inter Catholicos possent, præcepit Leo pontifex vt Catholicorum nemo à Christi sanguine abstineret, Serm. 4. de Quadr. Quid ergo mirum si quartus post Leonẽ Gelasius, quod ab illo sancitum fuerat, sua deinceps authoritate cõfirmarit? Quanquam non deesse scio, qui de solis sacerdotibus Gelasium loqui existiment.

WHITAKERVS.

20 Blasphemiam de Iudæis & Turcis tuam prætermitto. Nobis cœna talis est, qualem Christus instituit, Apostoli sanxerunt, vetus sexcentorum annorum Ecclesia celebrauit. In nostris cœnis mortẽ Christi, quemadmodũ ipse præcepit, annunciamus, quod in suis, opinor, Iudæi Turcique

que cœnis nunquam faciunt. Aut doce nostris cœnis aliquid deesse, quod Christus in suis perpetuũ esse voluit, aut fatere hãc contumeliam in Christi cœnã, ipsumq; Christũ redundare. Nã σαρκοφαγίαν vestrã atq; ἀνθρωποφαγίαν nihil est quòd in nostris cœnis requiras, quã meritò nos Iudæorũ potiùs & Turcorũ, quàm populi Christiani cœna dignã iudicam⁹. Sed quid Gelasio respõdeas videamus. Et primum concedis totis penè *quadringentis annis populo Christiano liberum fuisse sub vtraque specie Eucharistiam sumere*, cùm tamen satis scias id nunquã ante Constantiense concilium post annos mille quadringentos habitũ non licuisse. Sexcentis verò post Christũ annis summi instar prodigij fuisset, si quis cœnã Dominicã isto modo mutilasset. Verùm quod annis quadringentis tua confessione liberũ fuit, cur Constantiensis synodus tam multis pòst seculis non permisit liberũ remanere? Quid enim causæ esse potuit, quo minus sẽper valeret, quod optimis ecclesiæ temporibus vsitatum fuit? Constantienses patres aliquid viderũt, quod Christum, quod Apostolos, quod quadringentorũ annorum Episcopos latuit, præsertim in hoc tã sancto, tã augusto, tã celebri mysterio? Explica nobis si potes probabilem huius mutationis post tã multos annos rationẽ. Historiis hoc loco abũdas, quibus ego sigillatim respondere, nisi illas nulla responsione dignas esse scirem. Quærimus enim de publico Ecclesiæ more, qualẽ nunc videmus in Ecclesia pontificia receptum esse. Tu mihi quorundã priuata exẽpla proponis, & quid illi domi suæ fecerint, commemoras. In quo tamen non attendis argumenti tui vitium. Num enim sequitur, si panẽ isti domi sumpserunt, vinum igitur non sumpserunt? At cõtrà ex Nazianzeno vtrãque olim sacramenti partem domi seruatã sumptámque esse con-

Nazianzen. de Gorgon. Sorore.

Hieron. ad Rusticum.

Iustin. in Apolog. 2.

stat. Sic enim de Gorgonia Sorore scribit, ἔτρεπε τῶν ἀνθρώπων τὸ πιὸν σώματος ἢ τὸ αἷμα τὸς ἢ χεῖρ ἐποιεῖτο. Et Exuperium Hieronymus testis est corpus Domini in canistro, sanguinē in vitro circumtulisse. Ita Iustinus scribit vtrāque partem ad absentes delatam à Diaconis fuisse. Tum Satyrum Ambrosius nō pane tantùm, sed vino etiam vsum esse apertè indicat. Ait enim Satyrum fratrem, *id quod orario inuolueret ore sumpsisse, & fusum in viscera hausisse*, quod de vino intelligamus est necesse. Nestoriana mulier si potuit in pane fraudē adhibere, quid ni etiā similiter facere eā putemus in poculo potuisse? Sed iā missis cōiecturis, quib⁹ vti in re tanta nō oportet, ad Gelasij decretum veniamus.

De consec. dist. 2. Comperimus.

Aut integra sacramēta (inquit Gelasius) *percipiant, aut ab integris abstineant.* De Manichæis (inquis) Leonem sequutus Gelasius legem tulit. Hoc quanquam cum Gratiano pugnat, tamen recipiamus. Et quis negabit causam pontificiam præclarè à te defensam esse, qui diminutæ & pontificiæ cœnæ primos authores facis Manichæos? Siccine Romanam Ecclesiam decuit cœnam Catholicam cum hæretica commutare, & Manichæorum sacrilegium imitari? Ita enim Gelasius hanc sacramenti dilacerationem cum summo sacrilegio coniunctam esse testatur, à quocunque ea tandem fiat. Hæc eius verba sunt, *Quoniam diuisio vnius eiusdem mysterij sine grandi sacrilegio non potest peruenire.* Quisquis ergo mysterium diuidit, quod ij faciunt, qui à calice abstinent, is se grandi sacrilegio obstringit. In quo vides pontificiam omnem Ecclesiam sacrilegij & sceleris à pontifice condemnari. Quòd autem scire te dicis non deesse, qui de solis sacerdotibus loquutum Gelasium existiment, rectè facis qui hac defensione vti nolis. Est

Est enim sanè incredibilis, nec antiquitatis testimonio confirmari potest.

DVRÆVS, Fol. 164.

Vigilius (*inquis*) Christi humanam naturam à nobis abiisse scribit. *Ignoras videlicet de Christi in cælum ascensione loqui Vigilium, vt nihil illi sit aliud recessisse Christum à nobis, quàm in cælum ascendisse, & aspectabilem suæ humanitatis præsentiam mundo subtraxisse. Chrysostomū audire, qui admirari satis non potest Christi in Eucharistia potentiam,* qui eodem temporis articulo in cælo est, & hominum manibus in terris tractatur, *lib. 3. de Sacerdot. Et alio loco ad illud de Heliæ pallio elegantissimè alludit: hom. 2. ad populum Antioch. Christus ait, hæc loquutus sum vobiscùm essem vobiscum: non ergo mirum si ob aspectabilem quam ab oculis hominum in cælum sustulit formam, recessisse Christum patres affirment. Quid quod ipse Vigilius quod frumentum, vinum & oleum in veteri testamento, chrisma, ac corpus, ac sanguinem Christi præfigurari in Eucharistia apertè dixit? lib. 3. contra Eutychem.*

WHITAKERVS.

21 De Christi humana natura loqui Vigilium intelligo, quam Eutyches in diuinam prorsus abiisse impiè docuit. Et quid magis Eutychi aptū fuisset, quàm vestræ transsubstantiationis cōmentum, si quidem temporibus illis percrebuisset? Vi-

gilius autem & reliqui etiã patres Christi humanitatem contra hæc opinionum portenta diligentissimè defendũt. Atque vt intelligas nostrum Vigilium, & verè quidem nostrum, nõ de aspectabili corporis Christi præsentia, sed de ipso Christi corpore loquutum esse, sic mox in eodem loco subiũgit, *Est igitur nobiscum, & non nobiscum, quia quos*
Vigil lib. 1. *reliquit, & à quibus discessit humanitate sua, non reliquit, nec deseruit diuinitate sua.* Nónne id palàm pro Eutyche fecisset, si Christi occulta in nobis humanitas latuisset? Quid enim inter diuinitatem atque humanitatem Christi interest, si vt illa adest nec aspicitur: sic ista nobiscum versatur, sed sensum oculorum fugit? Hoccine est hæreticum confutare, vel potiùs ad hæreticorum castra apertè transire? Sed audi loquentem iterum Vigilium,
Vigil. lib. 4. contra Eutychem. *Quando in terra fuit, non erat vtique in cælo: & nũc quia in cælo est, non est vtique in terra.* Et mox, *Apparet vnum eundémque Christum vtriusque esse naturæ, & esse quidem vbique secundum naturam diuinitatis suæ, & loco contineri* (non secundum aspectabilem præsentiam corporis sui, sed) *secundum naturam humanitatis suæ. Circumscribitur loco secundum naturam carnis suæ, & non capitur loco per naturam diuinitatis suæ. Hæc est fides & confessio Catholica, quam Apostoli tradiderunt, Martyres roborauerunt, & fideles nunc vsque custodiunt.* Cùm hæc fides & confessio sit catholica, eadem vos nõ esse Catholicos demonstrat, cùm longè aliter de humana Christi natura sentiatis. Hîc mihi duas Chrysostomi tritas sententias obtrudis. De prima antè responsum est: de altera, quis dubitat Christum suam nobis carnem reliquisse, eámque à nobis in mysterio verè percipi? Et quemadmodum palliũ Eliæ fuit Elias, sic sacramẽtũ Christi Christus est. *Erat enim* (inquit Chrysostomus) *sursum Elias,*

Elias, erat deorsum Eliæ: & tamẽ interim Elias nõ nisi vnum corpus habuit. Ita est Christi corpus in cælo, & tamen idẽ à nobis in cœna Dominica per fidem sumitur. Quid tibi nunc Eliæ palliũ profuit?

Verùm (inquis) si Christus dixit, Hæc loquutus sum vobis, cùm adhuc vobiscum essem, nõ mirum Luc. 24. 44.
est si patres illum recessisse dixerint ob aspectabilem, quam in cælum sustulit formam. Quid audio? Quis vnquam pater aliã esse corporis Christi formam, quàm aspectabilem dixit? Iam ergo quin duplex Christi corpus sit, negare non potes, si tibi ipse constas. Est enim aliud corpus quod formam aspectabilem habet, aliud quod spectari nullo modo potest. Idem enim & spectari, & non spectari simul est ἀδύνατον. *Nam* (vt inquit Vigilius) *Vna*
Lib. 4. *natura contrarium quid & diuersum non recipit in seipsa.* Sed si rectè colligis, etiam præsentem & aspectabilem abiisse Christum patres dicere potuerunt. Cùm enim ista Christus dixit, in Apostolorum cœtu fuit, eúmque illi præsentem spectarunt. Quod è Vigilio adducis, libenter agnosco. Corpus enim & sanguis Christi priscis veteris Testamenti symbolis adumbratur, & in nouis sacramẽtis percipitur. Quorsum hoc ad carnalem præsentiam, & pontificiam μετουσία?

DVRÆVS, Fol. 165. 166. 167.

Multum fortasse aduersum nos ponderis habet, quod ex beato profers Chrysostomo, cum ais, Chrysostomus homines Laicos totúmq; populum hortatur, vt sibi sacra biblia cõparent, scripturas legãt, domi vir &c. At hoc in vestra Ecclesia fieri nec potest, nec licet, &c. *Nos neque sacrarũ literarũ lectionẽ populo interdicimus,*

neque hæreticos esse, qui eas legunt, censemus. Tridentina synodus sapienter decreuit, in indice librorum prohibitorum, Reg. 4. Neque enim in veteri synagoga vel Cantica vel Canticorum, vel prima Geneseos capita, vel principium ac finis Ezechielis cuiquam legendi facultas, nisi qui trigesimum expleſſet annum, concedebatur, vt ex Hieronymo discimus, in proem. in Ezech. Cur nõ Marcus Ægyptiorum, & Matthæus Indorum aut Parthorum, Thomas Germanorum lingua Euangelium scripſit? Cur ad Romanos Paulus græco idiomate conſcriptam Epiſtolam miſit? Multa ſunt in diuinis literis intellectu difficilia, vt Apoſtolorũ princeps loquitur. 2. Petri 3. Hoc in rudibus indoctiſque hominibus Hieronymus reprehendit, Epiſt. ad Paulam. Vide & Auguſtinum de vtilit. credend. cap. 7. Et Naziãzen. de moderat. in diſput. Huic tu voto ſi contraria optaſſe Chryſoſtomum putas, falleris V V hitakere. Cum pleroſque cerneret Chryſoſtomus, ita theatris ludiſque ſecularibus ac ſpectaculis impijs deditos, meritò monet ne à ſcripturarum lectione abhorreant.

WHITAKERVS.

22 Quantum ponderis Chryſoſtomi teſtimonium habeat, ſtatim expendemus, quando tuas leuiſſimas rationes diſcuſſimus, quibus aliquid detrahere de huius teſtimonii põdere conatis. Synodi Tridentinæ ſapientiſſimum decretum laudas, quo ſcripturarum lectio laicis certa quadam conditione permittitur. Nempe ſapientes illi patres erant,

erant, qui ſibi ſapiebant, & de futuro regni ſui ſtatu callidè ac cautè cogitabant. Permittunt aliquid, ne palàm impii videantur: at hæc permiſſio iis legibus alligatur, quæ libertatem aut nullam aut perexiguam relinquunt. Sic enim legi à populo ſcripturas permittunt, quemadmodum de rebus illicitis facultates veniáſque extraordinarias largiuntur. Epiſcopus, vel inquiſitor bibliorum à Catholicis authoribus verſorum lectionem quibuſdam concedere poſſunt, quos intelligunt ex huiuſmodi lectione non damnum, ſed fidei augmentum capere poſſe. Qui ergo volunt aliquid ex ſcripturis legere, ii primùm tales eſſe debent de quibus Epiſcopus præclaram opinionem conceperit: tum niſi illis poteſtas facta fuerit, ſacros libros attingere non debebunt. Si huic decreto obtemperare homines vellent, multò ſanè commodiùs cum pontificiis ageretur. Sed iſtam tuorum ſapientiam Dominus iam olim condemnauit, quando toti populo ſuo ſcripturarum lectionem & ſcientiam imperauit: Sic enim Dominus multò ſapientiùs, quàm Tridentini patres ſanxit. *Sunto verba iſta in corde tuo: eáque acutè ingerito filiis tuis, ac loquitor de eis cùm ſedes domi tuæ, & cùm ambulas per viam, cùm cubas, & cùm ſurgis: alligato ea in ſignum manui tuæ: inſcribito ea poſtibus domûs tuæ, & portis tuis.* Deuter. 6. 6. 7. 8. 9. Ego hãc Legem Tridentina qua tu nihil prudentius aut ſanctius excogitari potuiſſe exiſtimas, longè ſapientiorem & ſanctiorem eſſe defendo. Quid ſi autẽ veteris Teſtamenti quædam non ante annum trigeſimum cuiquam legere licuit ex more? Nihil ergo vel ex vetere, vel ex nouo Teſtamento quiſquam nunc per omnem vitam leget? Quædã obſcuriſſima legenda non ſunt, quouſque animus fuerit iudicio ſano cõfirmatus: ergo quæ apertiſſima ſunt, & à quouis

percipi atque intelligi possunt, ne à viris quidem senibus degustanda sunt? Æquissimè hoc proculdubio comparatum est. Quod verò de Marco, & Matthæo, & Thoma quæris, nimium puerile est: Ægyptiorum, Indorum, Parthorum linguæ externis hominibus ignotæ erant. Itaque Euangelistæ & Apostoli linguam celeberrimam & vulgatissimam delegerunt, qua sanctam doctrinam perpetuis monimentis mandarent: Ex quo illorum consilio manifestum est, id in eorum votis primum & præcipuum fuisse, vt sacri libri à plurimis legerentur. Aliâs enim obscurissimo sermone vsi fuissent, quem homines pauciſſimi intelligerent. Esse tamen multa, vt Petrus ait, in scripturis δυσνόητα fateor. An igitur aut omnia ejusmodi sunt, aut vt essent, legi non debebant? Sed Chrysostomum audi, *Omnia clara & plana sunt in scripturis diuinis: quæcunque necessaria sunt, manifesta sunt.* Et Augusti. *Sacra scriptura ea quæ aperta continet, quasi amicus familiaris sine fuco ad cor loquitur indoctorum atque doctorum.* Quæ verò ex Hieronymo recitas, ad istâ causam imperitè admodum accommodâtur. Non enim lectionem scripturarum, aut cognitionem in aliquo hominum genere improbat, sed ambitionem, & κενοδοξίαν, & impiam licentiam quorundam, qui scripturis ad hæreses & futiles disputationes propagandas abutebantur, quod nos perinde atque Hieronymus semper damnauimus. Nunc restat, vt quid consilii populo Chrysostomus dederit, consideremus. Nec verò negas, quin omnes etiam Laicos hortetur ad diligentem & assiduam scripturarum lectionem. Ita enim sæpe, ita perspicuè, ita vehementer istam exhortationem vrget, vt nihil tibi aliud, quod respondeas reliquum sit, quàm id illum fecisse, vt populum à Ludis, & Theatris, & spectaculis

2. Petr. 3. 16.
Chrysost. in 2. Thess. homil. 3.
πάντα τὰ ἀναγκαῖα, δῆλα.
Augu. epi. 3.

spectaculis auocaret. Esto: & quis non videt eandem hodie iustissimam esse huius exhortationis causam? Nullíne enim apud vos ludi sunt, nulla spectacula impia, nulla profana exercitia? An hæc eiusmodi videtur, vt populus nequeat legendis scripturis sanctiùs & religiosiùs occupari? Et tamen apud vos cùm quiduis facere populo liceat, scripturas legere non licet. Suam verò mentē Chrysostomus in multis locis illustrissimè declarauit, *Admoneo* (inquit) *& maiorem in modum rogo, vt libros comparemus.* Alio in loco, *Audite obsecro seculares omnes, Comparate vobis biblia, animæ Pharmaca: si nihil aliud vultis, vel nouum Testamentum acquirite.* Iterum alibi, *Semper hortor & hortari non desinam, vt non hîc tantùm attendatis iis, quæ dicuntur, verùm etiam cùm domi fueritis, assiduè diuinarum scripturarum lectioni vacetis. Quod quidem & iis, qui priuatim mecum ingressi sunt non destiti inculcare.* Iterum, *Ne negligamus nobis parare libros.* Iterum, *Sume librum in manus, lege historiam omnem, & quæ nota sunt memoria tenens, ea quæ obscura sunt parùmque manifesta, frequenter percurre.* Si hoc suos auditores omnes facere Chrysostomus voluit, quanto id nobis magis faciendum est, qui libros multò, quàm illi, faciliùs & commodiùs comparare possumus? Vide iam ne te istius testimonij pondus paulò inferiùs, quàm putabas, depresserit.

Chrysost. in Ioan. hom. 11. In epist. ad Colossi. ho. 9. Hom 3. de Lazaro.

DVRÆVS, Fol. 168.

Iam quæ tua sit de Gregorio Magno sententia audiamus. Gregorius Magnus (*inquis*) etsi erat Ecclesiæ Romanæ pontifex, tamen contra vos nobiscum stabit. Quid enim? parúmne tuum pontificem perstringit, quādo quis-

quis se vniuersalem Episcopum vocat, eum Antichristi præcursorem proculdubio appellat? *Ioannes patriarcha Constantinopolitanus, vt erat homo apprime ambitiosus, eam sibi in reliquos Episcopos potestatem arrogare conatus est, quam in subiectos sibi reges Cæsarem habere videbat. Ex quo illud efficiebatur, si ad hunc modum vniuersalis Episcopus aliquis diceretur, alios omnes non propriè Episcopos esse. Hoc Antichristum summo studio acturum Gregorius sciebat, vt Episcoporum cùm nomen, tùm dignitatem penitus abrogaret: quod à Caluinianis factum cernimus. Atque hanc Gregorij fuisse sententiam ex Pelagio secundo clarissimè constat in Epist. ad omnes Episcopos. Et Gregorio in Epist. ad Eulog. Alexandrinum lib. 7. Epist. 30. Hoc ipsum vniuersalis Episcopi nomen etsi aliter acceptum Leoni pontifici à Calcedonensis synodi patribus tributum legimus. Neque nos vobiscum hîc de nomine contendimus.*

WHITAKERVS.

Gregor. li. 4. Epist. 34.

23 Vniuersalis Episcopi nomen Gregorio Magno impium, blasphemum, intolerandum semper esse visum, ex eius tam multis Epistolis intelligimus. Num ergo tuum pontificem perstringat, à quo nomen illud multis iam seculis occupatur, facilè licet iudicare. Et hîc quidem in causa palàm cadis. Si enim id Ioannes Constantinopolitanus ambiebat, vt quemadmodum Cæsar in reliquos reges dominabatur, sic ille in Episcopos omnes ius ac potestatem exerceret, id Romanum pontificem facere nemo nescit. Nec iamdudum

iamdudum Episcopis modò cunctis imperat, sed ipsum quoque Cæsarem sibi subiugauit, quod ille Constantinopolitanus Ioannes nunquam tentauit. Quare cùm illum Gregorius Antichristi præcursorem fore significet, qui *se vniuersalem Episcopũ* vocat, id est, vt ipse Gregorius interpretatur, *qui cuncta Christi membra sibimet conatur vniuersalis appellatione supponere*: grauiter Romanum pontificem perstringi necesse est, qui se vniuersalem Episcopum vocat, & cuncta Christi membra sibimet tanquam capiti supponit. Quis enim Episcopus, quis sacerdos, quis homo Christianus viuere omnino, si tolli potest, permittitur, qui pontificem Romanum pro vniuersali Episcopo, & capite ecclesiæ non agnoscet? Num Cæsar vnquam in reges ac satrapas, aut Turcarum Imperator in suos Bassas duriùs dominatus est, quàm põtifex Romanus in omnes omnium ecclesiarum Episcopos? Quis ergo hunc esse illum dubitat, quem bonus ille Gregorius futurum præmonstrauit. Greg. lib. 4. Epist. 38.

Episcoporum verò aut munus aut nomen à Caluinianis, quos vocas, sublatum esse, crimen falsum est. Sed vestri Episcopi, præter nomen Episcoporum nihil habent, quod veri pastores, quos gregis sui Episcopos Christus constituit, habere debent. *Hoc nomen* (inquis) *aliter acceptum Leoni obtulit synodus Calcedonensis*: nec tamen doces, quomodo acceptum hoc nomẽ fuerit. Id quidem constat, si Gregorio credimus, recusatum illud à Leone nomen fuisse. Iam verò respondeas mihi velim, si legitimum hoc nomen fuit, & Romano põtifici consentaneũ, cur illud Leo respuit, eóque vti noluit? sin erat eiusmodi, vt piè recipi non posset, cur illud ducentis pòst annis Bonifacius tertius non oblatum, sed redemptum arripuit? Lib. 4. ep. 32.

Te verò, vt videtur, pudet nominis: itaque vos negas nobiscum de nomine contendere. At nos ex nomine Antichristianam vestrorum pontificum arrogantiam ac tyrannidem conuincimus.

DVRÆVS, Fol.169.

Verùm de re nomini subiecta vobiscum disputamus. Gregorius vniuersalem dici Episcopum debere etiam illum negat, cui vniuersalis Ecclesiæ curam à Christo esse commissam non dubitauit. Cūctis (*inquit*) Euangelium scientibus liquet, quòd voce Dominica sancto, & omnium Apostolorum principi Petro totius Ecclesiæ cura commissa est: *lib.7. Epist.64. Et ipse sibi vniuersalis ecclesiæ curam incumbere fatetur, Epi. 7.lib.2.& li.5. Ep.24. Ex quibus vel ipse Caluinus in cæteros eum Episcopos iurisdictionem exercuisse satis perspexit. lib.4. Instit.c.7. sect.12. Et Petrus Martyr in cap.8.Iudic.*

WHITAKERVS.

14 De nomine non placet disputare: quāquam si res nomini subiecta sit sancta & legitima, expone nobis Duræe, quamobrem nomen aut superbum, aut temerarium, aut sceleſtum, aut peruersum, aut superstitiosum, aut vanum, aut hypocriticum, aut blasphemum censeatur. Sic autē Gregorius in nomen inuehitur, vt satis indicet sibi rem ipsam multò magis, quàm nomen displicere. Id enim Gregorium malè habuit, quòd huius

ius nominis vsurpatione Ioannes seipsum cunctis vniuersalis ecclesiæ Episcopis ac membris præponeret, quemadmodum in multis locis ipse testatur. Si enim potestatem atque authoritatem, quam nomen significat, Gregorius probauisset, inanem de nomine litem commouisset. Rebus enim nomina inseruiunt. Lib.4. Ep.38.

Commissam tamen vniuersalis ecclesiæ curam Petro Gregorius affirmat. Primùm etsi Romani pontificis testimonium contra Romanum pontificem multum valet, tamen in re litéque propria minus authoritatis habet, præsertim eo tempore, quo ista inter duos Patriarchas contentio viguit. Deinde hanc curam & hunc principatum, quem Petro Gregorius tribuit, ei non denegamus. Sed hanc potestatem & curam Petrus cum reliquis Apostolis æqualem ac communem habuit. Neque enim aut Petrus vniuersalis Apostolus fuit, quēadmodum Gregorius disertè testatur, aut Apostolo cuiquam ecclesia tanquam capiti subiecta est, quod etiam Gregorius apertè scribit, his verbis: *Sic ergo ille membra Dominici corporis certis extra Christum quasi capitibus, & ipsis quidem Apostolis subiici peculiariter enitauit.* Nulli ergo Apostolorum Ecclesia tanquam capiti subiicitur, tuúsque pontifex, qui sibi ecclesiam vt capiti subiicit, non modò nomē, sed authoritatem etiam Christi nefariè sibi vendicat. Quantum autē sibi Gregorius sumpserit, quid attinet narrare? De eo tibi Caluinus abundè respondit. Maiorem certè huius, quàm superiorum pontificum fuisse authoritatem nulli dubium est. Sed ab isto tamen dominatu, quem pòst pontifex exercuit, longè quidem abfuit. Lib.4. Ep.32. Li.4.Ep.38.

DVRÆVS, Fol.170.

Imperitissimè igitur in hunc modum concludis: Mitte ambages: dic Campiane, si fuit illud nomen in Episcopo Constantinopolitano Antichristi instantis indiciũ, quid ni in Romano pontifice eiusdem Antichristi insigne illustrissimum existimemus? *Ægrè profectò, nisi experientia doctus, tam hebetem esse credidissem. Quis enim non videt quo sensu Romani pontifices, hoc vt nomen vniuersalis Episcopi noluerint, etiãsi vniuersalis Ecclesiæ se episcopos, & Christi in terris vicarios esse semper professi sint, & de se idem senserint, quod Leo pontifex expressit, Serm.2. de anniuersar. die assumpt.*

WHITAKERVS.

25 Si mihi tecum homine mirificè acuto rem fore præuidissem, aliquid procul dubio dignum tuo acumine attulissem. Tamen aut nimiùm quidẽ hebes sum, aut te hoc loco parum acutũ fuisse perspicio. Quis enim horum verborum sensus est? Explica nobis inuolutam orationis huius sententiam. Quis vnquam isto modo loquutus est, qui se intelligi loquentem voluit? Quid ais? Estne pontifex Romanus vniuersalis Episcopus, an non est? Quid hæres? Quid timidè & perplexè respondes? Loquere disertè, & absque ambagibus dic, quod quæro. Quid tandem, inquam, potes pontificis ambitioni prætexere, quò minùs quod in Constantinopolitano Episcopo horrendum fuit, idem in Romano iustissimè reprehendatur?

datur? Pelagius, & Gregorius pontifices Romani, id quod Ioannes Constantinopolitanus sibi sumpsit, omni verborum acerbitate damnant. Me iam doceas velim, quando hoc ipsum postea Romano pontifici tributum est, quo pacto repentè sic inuersum, mutatúmque fuerit, vt ex Antichristiano Catholicum & sanctum euaserit. Illud enim ipsum quod Episcopus Constantinopolitanus insolentissimè ac superbissimè vendicauit, atque ad tempus occupauit, non ita multò pòst Bonifacius tertius summa contẽtione illi eripuit, & ad se suósque successores trãstulit, quemadmodum & Platyna, & Sabellicus, & Vrspergensis, & reliqui testantur. Cùm nihil tibi quod respondeas suppetat, orationem aliò detorques, & de Leone nobis aliquid narras, acutè forsan, sed parùm appositè. Quantum enim Leoni de se magnificè prædicanti tribuendum sit, quis non videt? Quanquam primatem fuisse Episcoporũ omnium pontificem Romanum non negabo. Sed hic ordinis, non authoritatis & imperij primatus fuit.

Platyn. in vita Bonif. 3. Sabellicus Ennead. 8. lib. 6. Vrspergensis in Phoca.

DVRÆVS, Fol.171.172.

Illud ergo in hac causa maneat, cùm nostros esse patres euicerimus, qui & scripturas diligentissimè legerunt, & multò sanè, quàm Caluinus aut Beza felicius intellexerunt, Caluinianos omnes ac Lutheranos, cæteróque nostræ ætatis hæreticos, qui dum se patrum authoritate superatos vident, ad scripturas tam impudenter appellant, nihil aliud, quam Labyrinthis sese, vt Campianus dixit, inuoluere.

Quis aliquando in vlla cum Catholicis disputatione vos dogmata vestra praxi Ecclesiæ, pontificum successione, œcumenicis conciliis, traditionibus Apostolicis, cruore martyrum, scitis præsulum, visis, atque eueniis mirabilibus confirmãtes audiuit?

WHITAKERVS.

26 Pulchram disputationem præclaro argumento concludis. *Euicimus* (inquis) *nostros esse patres.* Quid tu euiceris Academici iudicabunt, qui non tam hebetes sunt, vt tuis verborum præstigiis falli possint. De patribus tibi respondi cumulatè, eósque palàm pontificiis contraria sensisse ac docuisse demonstraui: Id quod innumeris præterea exemplis & testimoniis illustrare potui. Sed tamen vt maximè darem, quod nec tu vnquam euinces, nec quisquam tuorum collegarum ostendet, patres esse in causis maximis vestros, quid hinc efficies? Igitur nos hæretici sumus, qui à patribus dissentimus? igitur nobis non licebit scripturas post patres scrutari? igitur si ad scripturas à patribus prouocamus, labyrinthos quærimus? Qui sic disputauit, eum certè nostra Academia meritò contemnet: eum patres ipsi explodent. Augustinus ait, *Auferantur de medio chartæ nostræ, procedat in medium codex Dei.* Et patrum testimoniis oppugnatus ingenuè respõdet, *Ipse mihi pro his omnibus, imò supra hos omnes Apostolus Paulus occurrit. Ad ipsum confugio, ad ipsum ab omnibus, qui aliud sentiunt literarum eius tractatoribus prouoco.* Et Basilius, *Quanquam* (inquit) *hoc nobis non sufficit, à patribus esse traditum.* Tua verò Demonstratio hæc est, sic patres tradiderunt.

Augustin. in psal. 57.

Epist. 19.

Basil. de Spiritu sancto. cap 7.

derunt, sic scripturas intellexerunt: ergo nobis aliter sentire nefas est: quæ quam sit indigna theologo omnes intelligunt. Ad illud autem quod postremò quæris, cum Augustino respondeo. *Vtrum ipsi ecclesiam teneant, non nisi diuinarum scripturarum Canonicis libris ostendant: quia nec nos propterea dicimus nobis credere oportere, quod in Ecclesia Christi sumus, quia ipsam quam tenemus commendauit Optatus, vel Ambrosius, vel alij innumerabiles Episcopi, aut quia nostrorum collegarum conciliis ipsa prædicata est, aut quia tanta mirabilia fiunt, aut quia ille somniũ vidit, & ille spiritu assumptus audiuit.* Ita vos quantumuis reluctantes & tergiuersantes, in omni disputatione ad scripturarum Canonicos libros obtorto collo retrahemus.

Aug. de vni. eccles. ca. 16.

LIBER SEPTIMVS, DE HISTORIA.

DVRÆVS, Fol. 174.

TVI muneris erat, quod regium professorem maximè decebat, scholæ more respondere: Vel Romanam Ecclesiam, cuius illi historici historiam descripserunt, veram esse ecclesiam, vel certè nullam veræ ecclesiæ historiam extare. Quid ni te virum præstas, & vel omnes, vel plurimos, vel certè aliquos, imò verò vel vnum ostendis, qui huiusmodi ecclesiæ, qualis vestra est, initia, progressus, incrementa, res variis ætatibus præclare gestas literis mandauit? Ecclesiæ, inquam, in qua nulla altaria, nulli sacerdotes, nullum sacrificium, nullus sanctorum cultus, nullus reliquiarum honor, nulli dies festi, nulla stata ieiunia, nulla neque virorum neque virginum monasteria, nulla in agrotorum aliorúmue fidelium vsum reseruata Eucharistia, nullum chrisma, nullæ pro defunctis preces, nullæ oblationes, nullæ denique ceremoniæ fuerunt. Nunquam ab vllo vetere historico tam prodigiosum monstrum fuisse descriptum ostendere potes.

WHITA-

WHITAKERVS.

1 ITA hunc omnem de historia sermonem tuum puerilibus ineptiis refersisti Duræe, vt me in iis refutandis occupatum esse sanè pigeat. Quis enim huius disputationis tam abiectæ, tamque ab omni theologia remotæ exitus erit? Quo tandem loco consistemus, ac finem controuersiæ reperiemus? Quid agis? quid laboras? quid argumentaris? Hiccine est huic orationi propositus σκοπὸς nostram ecclesiam non esse veram, ac Catholicam, quia nulli sunt historici, qui res eius gestas literarum monimentis certa quadam ratione prodiderunt? At quis hoc tibi vnquam concludendi genus in schola Theologorum concedet, Historia non facit perpetuã nostræ Ecclesiæ mentionem: nostra igitur ecclesia quibusdam temporibus omnino nulla fuit? Huc enim omnia, quæ vel hoc loco Campianus attulit, vel tu pro Campiano disputas, tandem referuntur: quæ, quàm malè cohæreant, omnes profectò vident. Nos Ecclesiam nostram in scripturarum libris, non recentiorum temporum historiis quærimus, quæ vt nullæ nobis suppeterent, tamen Ecclesias nostras cum scripturarum sancta doctrina consentientes, esse Christi veras Ecclesias defenderemus. Quid si enim historici aut parum fideles sunt, aut studiis partium laborant, aut apertè scribere metu prohibentur, aut in receptis temporum atque hominum erroribus versantur, aut qui liberiùs de statu Ecclesiæ scripserunt, non sinuntur promulgari? Tui muneris erat Campiani argumentum communire, non à me expectare, quod mihi nulla

disputandi lex imposuit. Satis enim mihi fuit, huius loci argumentum à Campiano propositum diluere: historias persequi, non erat quidem meum: de quibus tamen id tibi nunc respondeo, primùm historias, quæ ante ἀποστασίαν à Spiritu sancto prædictam, editæ fuerunt, nostræ Ecclesiæ res gestas perscripsisse. Quanquam enim in externis ceremoniis, & quibusdam doctrinæ capitibus aliqua, sed perexigua fuit commutatio, eandem tamen in summis articulis fidem, quam nos profitemur, illæ primæ multorum seculorum ecclesiæ, de quibus tam multæ historiæ extant, propagarunt. Deinde post ἀποστασίαν inuectam & tyrannidem antichristi constitutam nullus vnquam historiam scripsit, qui non ecclesiæ nostræ doctrinam, mores, instituta, semina, aduersarios commoueret. Ita in vestris historiis nostræ ecclesiæ memoria viget: & qui pontificij regni res narrare conati sunt, ij nostræ ecclesiæ testes sunt. Est enim in manibus historia Magdeburgensium, & Testium veritatis Catalogus: ex quibus quod dico verissimum esse potes cognoscere. Et quando formam ecclesiæ quam describis, tibi à me ostendi postulas, id ego faciam perlibenter. Profero autem sanctissimam, & antiquissimam à Christi Apostolis atque Euangelistis conscriptam, in qua nulla ecclesia præterquam nostra describitur & commendatur. Hæc illa est ecclesia, cuius imaginem quæris: huic nostra vt matri filia similis est. Quæ tu in nostris ecclesiis desideras, eadem hæc in illa nusquam conspiciuntur: non altaria, non sacerdotes, non sacrificium, non cultus aliquis sanctorum, non honos reliquiarum, non dierum festorum solennitates, non statorum ieiuniorum præscriptiones, non virorum non virginum monasteria, non Eucharistiæ reseruatio, non chrisma, non preces pro

pro defunctis, non oblationes, denique nō omnino vllæ pontificiæ ceremoniæ. Quā potes aut historiam veriorem, aut ecclesiam puriorē inuenire? Hanc historiam tuis historiis, hanc ecclesiam tuis ecclesiis opponimus: quæ hæc habuit, nostræ habent: quæ non habuit, nostræ non expetunt. Si tuam Ecclesiā cum hac comparas, pontificii monstri prodigiosam deformitatem facilè agnosces.

DVRÆVS, Fol. 176.

Nos qui Catholici sumus, à veteris Ecclesiæ doctrina ne latum quidem vnguem discedimus, nullos illius errores, nulla vitia in fidei morúmue doctrina, neque fuisse olim, neque esse omnino posse asserimus. Hic scholæ vestræ mos est, vt disputationem misceatis, & modò ab historicis, à conciliis, à patribus, ab Ecclesia ad scripturam, modò à scripturis ad occultum spiritus testimoniū prouocetis.

WHITAKERVS.

2 Latos admodum vobis vngues esse oportet, si verum est quod dicis, vos ne latum vnguē à veteris Ecclesiæ doctrina discessisse. Satis enim iam docui doctrinam pontificiā cum veteris Ecclesiæ patrúmque sententia pugnare. Nā vt de Apostolis, & Apostolicis magistris taceam, quæ vnquam ecclesia, aut quis antiquus pater vestras Missas, peregrinas liturgias, transsubstantiationem, panis adorationem, sacrificium pro viuis & mortuis, cultum statuarum, communionē diminutam & Manichæanam, pontificis Monarchiam, rasos sacrifi-

culorum vertices more Donatistarum, alias infinitas putidæ religionis ceremonias sexcentis post Christum annis celebrauit? Quis pater pontificis pompam plusquam Persicam probauit? Quis pontificem concilio maiorẽ esse dixit? Quis indulgentias pontificias sibi salutares putauit? Quis errare põtificem nunquam posse affirmauit? Quis ecclesiam Christi ad Romanorum pontificum successionẽ alligauit? Quis scripturæ interpretationem Romani pontificis arbitrio submisit? Quis traditiones scripturis æquauit? Quis conciliũ, cui pontifex Romanus præsidet, nihil vnquã errare scripsit? Quis pontificem posse regibus sua regna adimere, & ad alios transferre existimauit? Quis fraterculorum, qualis tu es, varios ordines comprobauit? Quid huiusmodi alia commemorem, quæ vos defenditis, quæ prima multorum annorũ Ecclesia penitus ignorauit? Euolue nunc annales, explica historias, ecclesias designa, patres nomina, libros profer in quibus extent harum rerum monimenta: aut te fatere plusquam latũ vnguem ab antiqua doctrina fidéque discessisse, cuius tam multa sunt professionis capita veteris ecclesiæ patrúmque disciplinæ dissentanea. Quòd autem Ecclesiæ nullos esse errores asseris, nulla aut fidei aut morum vitia, talem mihi ex historiis Ecclesiam ostende, quæ nihil vnquam vel in doctrina, vel in moribus peccauit. Romanam certè non potes, cuius maxima & doctrinæ errata, & morum vitia historiæ produnt. Quàm multos enim possum errantes pontifices, & hæresi laborãtes commemorare? De vitiis alii iudicent. Consuetudo verò nostræ scholæ, quam tu reprehendis, eiusmodi est, vt dicis. Etenim ab historiis, conciliis, patribus, ecclesia ad scripturas, hoc est Deum ipsum cælestis doctrinæ vnicum magistrum nos in suo verbo

verbo alloquentem, & docentem prouocamus: ad hanc normam quicquid à quoquam traditur, exigimus: in scripturarum iudicio acquiescimus, nullum cuiusquam spiritus priuatum testimoniũ admittimus: hîc fistimus, hîc quærendi & litigandi finem facimus, nullum præterea iudicem appellamus. Qui in hoc foro lites suas disceptari nolunt, ii palàm tergiuersãtur, & sibi se suæque causę diffidere testantur.

DVRÆVS, Fol. 177. 178.

Ne alienam à scripturis hanc de historia disputationum putes, multa in prophetarum oraculis de vera Christi Ecclesia diuinitus prædicta legimus: Psal. 18. In omnem terram exiuit sonus. &c. *Psal.* 2. Postula à me & dabo tibi gentes hæreditatem, *Psal.* 71. Dominabitur à mari vsque ad mare, &c. *Neque minùs perspicua sunt, quæ perpetuam fore Christi Ecclesiam ostendunt, Daniel.* 2. *Quid illa? De Ecclesiæ amplitudine, & confluentium vndique populorum frequẽtia quàm præclara, quàm illustria? Isa.* 60. *&* 49. *& Mala.* 1. *Innumera sunt huiusmodi à B. Augustino atque Optato, aliisque priscis patribus contra Donatistas olim diligenter collecta. Vos quam tandem historiam proferetis? Qui Ecclesiam Romanã reiicitis, quam historici omnes solam agnouerũt. Maiorem fore Ecclesiæ Catholicæ, quàm terreni cuiusquam regni gloriam Daniel vaticinatus est, cap.* 2.

WHITAKERVS.

3 Scripturarum fidem historia comprobauit, & prophetarum oraculis euentus ipse respondit. Quicquid ergo de Ecclesiæ propagatione, amplitudine, gloria veteres prophetæ prædixerunt, id perfectũ esse (fateor) historia luculentissimè testatur. Ita vaticiniis prophetarum ecclesiasticam historiam suffragari nulla cõtrouersia est. Sed hic argumentum claudicat. Historia testis est propheticis oraculis in Ecclesia Christi satisfactum esse: igitur historia pontificiam Ecclesiam esse Christi veram Ecclesiam demonstrat. Nam vt pontifex cum sua Ecclesia perierit, vel in nouas Indias commigrarit, Ecclesiæ tamen diuinarum promissionum veritas fidésque cõstiterit. Ad scripturas quas hoc loco varias adhibes, breuiter tibi respondeo Prophetæ prædixerunt Ecclesiam è Iudææ finibus excessuram, & totum terrarum orbem occupaturam esse: id eo modo suis temporibus euenisse historiæ loquuntur. Sed hoc nihilo magis ad Romanã Ecclesiam, quàm ad vllam in toto orbe aliam ecclesiam pertinet. Non enim legimus in prophetarum prædictis illa Dei promissa in vna Romana Ecclesia exitum & complementum habitura de qua nullus propheta verbum vnum edidit. Etsi ergo de Ecclesia nonnullas prophetarũ sententias profers, de Romana tamen & pontificia Ecclesia nullam audio mentionem. Donatistæ ecclesiam Africæ angustissimis finibus includebant, & nusquam gentium nisi apud se incolumem remanere Ecclesiam delirabant. Horum amentiam patres his prophetarũ prædictionibus refutarunt, quibus Ecclesiam latissimè in orbe terrarũ fusam ac disseminatam esse constabat. Nos verò Ecclesiam nullis locis,

locis, aut regionibus coarctamus, sed vbicunque Christi Euangelium annunciatur, ibi esse Christi Ecclesiam minimè dubitamus. Vtri nunc Donatistis similiores, & diuinis promissis inimiciores videntur, nósne qui Ecclesiam nullis locorum terminis circumscribimus, an vos qui illam in Romanam sedem tãquam in pistrinum compingitis, & de pontificis Cathedra suspenditis? Ita Christi apud Græcos, Armenios, Aethiopes, Moscouitas, & alios populos, qui cum Romano põtifice nihil habere volunt negotii, maximas & frequentissimas Ecclesias excluditis. Deinde quanquam prophetæ Ecclesiam Christi latissimã & glorioſissimã fore præmonstrarunt, tamen hanc amplitudinem & gloriam semper fore sibi similem & perpetuam nunquam prædixerunt. Quàm autem hoc vitiosum est genus argumentandi, Prophetæ splendorem & amplitudinem ecclesiæ commemorant: ergo semper Ecclesia erit splendida, frequẽs, gloriosa. At Apostolus futuram in hac eadem Ecclesia 2. Thes. 2. 3.
ἀποστασίαν præmonuit: & quanquam hæc prophetarum vaticinia satis intellexit, tamen excisionem huic Ecclesiæ minatus est, ni in fide & Dei benignitate permaneret. Sic Ioannes mulieris, hoc est, Ecclesiæ fugam in solitudinem præmonstrauit. Rom. 11. 22. Apoc. 12. 6.
Quando autem Ecclesia latet in solitudine, & cogitur saluti suæ fuga consulere, quis tum splẽdor, & regni maiestas in Ecclesia conspicitur? Quid tũ de istis prophetarum vaticiniis respõdebis? Solam verò ab historicis agnitam esse Romanam Ecclesiam, quis tam vecors est, qui falsum esse nesciat? Quàm multæ enim Græcorum sunt de suis Ecclesiis historiæ? Nullámne Eusebius, Socrates, Theodoritus, Nicephorus Ecclesiam, præterquam Romanam agnouit? Qui de Aegyptiis, Aethiopicis, Armeniis, aliisque remotissimis Ecclesiis

scribunt,num de Romana Ecclesia historiam contexunt?Miror si non erubescis,quoties huius dicti memoria succurrit.

DVRÆVS, Fol. 179.

Augustino teste clariora sunt de Ecclesia Christi, quàm de ipso Christo prophetarum oracula, in psalm. & aduersus Ecclesiam, ne ipsas quidem portas inferi prævalituras suo Christus ore promisit, Matth.16. Ad nos quod attinet, qui Catholici nominamur & sumus, fidelissimis omnium temporum historijs demonstramus in illa Ecclesia, cuius nos filios profitemur, hæc quæ dicimus Prophetarum vaticinia abūdè esse completa. Quod olim Augustinus ad Honoratum scripsit, idem ego tibi hoc loco dicere iure videor posse: Dignare rescribere nobis,vt sciamus quomodo fieri possit,vt Ecclesiam suam Christus de toto orbe perdiderit,& in vobis solis habere cæperit: *Epist. 161. Et vt cum Hieronymo loquar,quo modo non profani estis,qui plures synagogas asseritis esse,quàm Ecclesias? &c. Epist.173.contra Luciferan.*

WHITAKERVS.

4 Quid si de Christo Prophetæ obscuriùs quā de Ecclesia loquuti sunt?Erit igitur ecclesię status illustris & gloriosus? Quæ te schola nouam hanc Dialecticam docuit?De Christo Prophetæ multa typicè prædixerunt, Ecclesiæ frequentiam ac celebritatem propriis & perspicuis verbis prę-

mōstrarunt:Num ergo quia Prophetarū de ecclesia loquētium oratio plana est atque aperta,ipsam etiam ecclesiam semper esse claram ac manifestā oportebit.Neque vlla vis aut impetus hostium inferorum ecclesiam Christi extinguet. Sēper enim electorum multitudo manebit,quantumuis Antichristus & Satanas,& omnes infernæ copiæ repugnabunt. Verùm an sequitur,si quādo piorum numerus minutus,& Ecclesię species obscurata fuit, contra Ecclesiam portas inferorum valuisse? At ne tum quidem Ecclesia interibit, vel tuo iudicio, quando in solitudinem compulsa hominum aspectum fugiet. Sed tua argumenta scopis dissolutis similia sunt,quæ statim vt tractantur,dissiliūt.Nominari vos quidem Catholicos non ignoro, sed fides & veritas in rebus,non in nominibus consistit. Fuit illa ecclesia aliquando Catholica, cuius iam multis annis vos solam vmbram retinetis: & quanquam vosmet illius germanos filios inscribitis,ac nominis inani vsurpatione freti, nobis tanquam hæreticis insultatis, nos tamen & nostram doctrinam atque Ecclesiam verè Catholicam, & vestram hæreticam esse sine vlla dubitatione intelligimus.

Quòd autem postulas vt tibi rescribam,quomodo Christus suam ecclesiam de toto orbe perdiderit,& in nobis solis habere cęperit,rescribo Christum ecclesiam suam nunquam de toto orbe perdidisse,quemadmodum impii Donatistę fingebāt, quam ille etiam in mediis hostium suorum castris perpetuò conseruauit. Quid autem sit,quo minùs Christus tam apud nos,quàm vos ecclesiā habeat, tu mihi,si placet,rescribes. De Luciferianis meritò Hieronymus conquestus est, qui florentissimas Ecclesias condemnabant,quales eo tempore in omnibus locis innumerabiles erant. Si temporum

Esai.1.21. Matth.21.23

subsequentium mutationem vidisset, de fideli ciuitate meretricem, de Templo Dei speluncam latronum fieri dixisset.

DVRÆVS, Fol. 180. 181.

In eo admodum exultas (*inquis*) quãdo quæris, quo tempore vrbem & orbẽ religio peruasit aliena. *Quid ni verò Campianus exultet, & fidei Zelo accensus impudentiæ vestræ, atque sycophantiæ vehementer exultet? Quid enim ineptius? quid absurdius? quàm Romanam Ecclesiam innumeris penè hæresibus refertam vociferari, quarum ne vna quo põtifice, qua via, qua vi, quibus incrementis vrbem & orbem inuaserit, queas demõstrare. Præclarè Hieronymus scriptum reliquit*, hæreses ad originem reuocare, est refellere. *Quid quod tuus ille præceptor Iuellus omnes quicunque intra salutis annum sexcentesimum claruerunt patres idoneos Catholicæ fidei testes admisit. Quin igitur quo deinceps pontifice, quo imperatore dogma aliquod nouum inuehi cæptum sit clarè ostendit.*

WHITAKERVS.

5 Impudentiç, sycophantiçque accusationem tuam nihil moror. Si bonam causam defenderes, argumentis pugnares, à conuitiis abstineres. Controuersiæ status in eo versatur possétne tanta fidei ac religionis in Romana ecclesia fieri mutatio, quantam nos contendimus, vt non necesse esset, de temporis momento, quo quodque mutari cæperit,

perit, constare. Ita respondi Campiano, & tibi itidem respondeo, nobis non esse necessarium huius mutationis initia quærere in historiis, cùm ea sit tam manifesta, vt negari nequeat. Quid enim? qui morbo pestifero laborat, eum esse sanum & valẽtem dixeris, nisi ipsum temporis articulum noris, quo primùm non bellè se habere cœpit? Cùm vrbem luxu, malisque moribus perditam esse cõstat, id non credes factum fuisse, nisi principiũ & progressum malorum intelligas? Si domum ruinosam aspicies, probari tibi iubebis, quoto anno, aut quo domino, primùm aliqua in parte laborare cœperit. Submergi nauẽ negabis potuisse, nisi quo die primùm rimas egerit edoctus fueris? Et quid à nobis postulas, cùm satis manifestum sit euersam esse omnem in regno pontificio religionem, vt historias euoluamus, & huius interitus ortum atque omnẽ rationem inuestigemus. Nobis sufficit, ex pontificiorum dogmatum, & scripturarũ collatione discrimen & dissimilitudinem agnoscere: historicis liberum relinquimus scribere quod velint, quod nolint omittere. Et quando verisimile est imbutos fuisse temporum suorum vitiis & erroribus historicos, ab illis quidem non omnia expectanda esse liquet, quæ ad huius iudicii disceptationem pertinent. Tamen vt nobis historiã non omnino deesse intelligas, aliquid proferemus ex antiquitatis memoria, quod vel maximè ad istam causam spectat. Nicephorus de Apostolorum successoribus ad hunc modum scribit, *Qui verò eis succedere aliquantò illis inferiores, virtutem eorum non sunt assequuti: propè tamen vitæ splendore ad eos accedere, nõ ita simplicem vt magistri eorum, orationem consectãtes.* Sic vides statim post Apostolos cæptum esse in vita simul, & doctrina declinari. Clemens Alexandrinus ait, primos Apostolorũ successores, do- Nicepho. li. 4. cap. 1.

ctrinam ab Apostolis, tanquam filios à patribus accepisse: sed adiungit *perpaucos filios patribus esse similes*. Ita apud Nicephorum Egesippus Ecclesiam viuis Apostolis ad Traiani tempora virginem puram permansisse: illis mortuis mox corruptam fuisse scribit. Si de Romana ecclesia nominatim audire aliquid desideras, Socrates, Cælestinũ pontificem Romanum extra sacerdotij fines egressum esse testatur. Basilius Ecclesiæ statum miserabilem elegantissimè depingit ac deplorat multis verbis: quem locum si inspicies, quanta fuerit eo tempore facta rerum mutatio intelliges. Quid? Nónne queritur Nazianzenus theologię genus quoddam περιττὸν καὶ κατεγλωττισμένον, καὶ ἐντεχνον in Dei Ecclesiam irrepsisse? Augustinus sic creuisse suo tempore ceremonias testatur, vt Iudæorum, quàm ecclesiæ tolerabilior conditio videretur. Tempore verò creuisse morbũ dubitas? Quid amplius quęris? Annon ex istis testimoniis Ecclesiam post Apostolorum mortem indies factam esse corruptiorem atque impuriorem perspicis? Tu verò sic nobis insultas, quasi nullis historiis euincere possemus, aliquid in Ecclesiis à prima doctrinæ puritate aberratum esse. Multum autem ad hæreses refutandas conferre, earum originem nosse, nemo negat. Sed an refutari hæreses nequeunt, nisi illarum authores cognoscantur? At quàm multæ sunt hæreses, quarum Epiphanius & principia, & primos magistros ignorat? Si constat de doctrina, quid opus est authorẽ aut principium requirere? Quando tamẽ sic instas, & vrges, & quo pontifice, quo Imperatore dogma aliquod nouum inuectum sit tam confidenter quæris, an tu hunc nobis valdè difficilem fore laborem censes? Quasi non id ex vestris historiis abundè cõstet, quid quisque pontifex inuenerit: quid nouũ suumq; inuexerit. Ceremoniarum ineptias prætermittam, quas nullus pontifex non aliquas introduxit nouas: res paucula maioris momẽti breuiter perstringam. Qui primus in ecclesias externas potestatem exercere voluit, is Victor pontifex fuit: hũc Zozimus, Zozimũ Bonifacius, Bonifaciũ Celestinus, & reliqui deinceps sequuti sunt. Qui verbi ministris perpetuum cælibatum primus iniecit, is Syricius põtifex fuit. Qui communionem in altero duntaxat symbolo primi administrabant, ii erant Manichęi, quemadmodum ex Leone intelligimus. Qui statuas sanctorum coli atque adorari primi sanxerunt, ii erãt patres Nicenę synodi secundę. Qui primus docuit corpus Christi *sensualiter* tractari, frangi, & dentibus atteri, is Nicolaus secundus fuit. Qui transsubstãtiationẽ primus excogitauit, is fuit Innocẽtius Tertius in Lateranensi concilio. Qui Concomitantiam primus inuenit, is Thomas Aquinas fuit. Qui papam innumeras animas secum ad Tartara detrudentem à nullo mortali iudicandum esse decreuit, is Bonifacius fuit. Qui Romanam Ecclesiã primus caput omnium Ecclesiarũ inscripsit, is Bonifacius tertius fuit. Qui purgatorium primus vt certum dogma tradidit, is Gregorius Magnus fuit. Varii ordines Monachorum principium à Benedicto Nursino sumpserunt. Papam esse Concilio maiorem in Florentino concilio primùm decretum fuit. Confessionem auricularem primus instituit vt necessariam Innocentius tertius: & ieiunium quatuor temporum Calixtus. Quid plura? Possunt huiusmodi sexcenta è veris historiis exempla sumi, quæ vestrorum dogmatum nouitatem arguũt. Tu contrà profer nostrum aliquod dogma si potes, cuius non in ipsis scripturis fons & principium ostendi possit. *Constat autem* (vt ait Tertullianus) *id verius esse quod prius, id prius quod*

Clemens li. 1. στρωμ. Niceph. lib. 3. cap. 16.

Socrat. lib. 7. cap. 11. Basil. de Spiritu sancto capite vltimo toto. Nazianzen. de Athanas. Augustin. ep. 119. c. 19.

Euseb. lib. 5. cap. 24. Distinct. 82. ca. Proposuisti. Leo Sermo. 4. de Quadrag. Synod. Nicen. pontifice Adriano. De cõsecrat. dist. 2. Ego Berẽgarius. Dist. 40. Si papa. Platyn. in Bonif. 3.

ab initio, id ab initio quod ab Apostolis. Hæc nostra antiquitas est, *præstructa* (vt idem Tertullianus loquitur) *diuinæ literaturæ.*

Tertull. apolog. ca. vlti.

DVRÆVS, Fol. 182.

Non simul omnia (*inquis*) sunt in ecclesia Romana euersa: paulatim ad hanc sceleris & nequitiæ senectam peruentum est. *Num Arriana hæresis, num Nestoriana, aliáue huiusmodi simul vt cœpit, in immensum creuisse, putanda est? An non hoc D. Paulus hæreticis esse commune testatur, vt eorum sermo velut cancer serpat? 2. Timoth. 2.*

WHITAKERVS.

6 Istæ hæreses natæ sunt optimis ecclesiæ tẽporibus, cùm maxima esset piorum episcoporum copia: qui tamẽ nulla contentione efficere potuerunt, quin latè admodum manarent. Et quidem sic Arriani numero aucti sunt, vt frequẽtiores Catholicis euaserint, quemadmodum Nazianzenus conqueritur: Et mundus quodammodo ingemuerit, se factum esse Arrianum, vt scribit Hieronymus. Quare si hæretici, quibus docti, sanctíque patres, quantum poterant, resistebant, paulatim tamen maximam ecclesiæ partem occupabant, quid mirum si superstitio & hypocrisis antichristiana sensim creuit, quæ tam facilè aduerti non potuit? Tum doce argumentum valere, si Arrianæ & Nestorianæ hæresis nota sunt exordia, & incrementa: proinde nullas in ecclesiam irrepere mutationes posse,

Nazianz. ad Arrian. de se.

posse, quin statim sentiantur. Quanquã enim quædam zizania, cùm primùm seruntur, apparent: tamen occultam etiam Satanas zizaniorum sementem facit, quæ statim non perspicitur, & ipsos patrisfamilias diligentissimos seruos latet. Itaque Antichristi *παρουσίαν* Paulus *μυστήριον* vocat, quod se viuo peragi cœpisse affirmat: & historia testis est statim post Apostolorum ætatem maximas in ecclesiam falsorum doctorum copias irrupisse. Sic Apostasia pontificia primis temporibus orta tanquam cancer paulatim serpens tandem ecclesias omnes peruasit.

Matth 13. 27. 2. Thessal. 2. 7.

DVRÆVS, Fol. 182.

Similitudines aliquot valdè scilicet ad hãc rem appositas affers. Pili (*inquis*) non subitò omnes canescunt. *Quàm egregiè? Num tu aliquãdo canum hominem vidisti, cui canities paulatim obrepserit, & tamen quem nemo canescere animaduerteret?* Domus (*inquis*) initio firmissimè extructa, si neglecta fuerit, rimas aliquo loco incipit agere, &c. *At verò quæ domus ruinas agere incipit, quæ paulatim tempore augẽtur, neque prius ab illis qui illam incolunt cernuntur? Quid quòd pili ne decem quidem cani canum mox hominem reddunt, vna tamen hæresis ecclesiam ita corrũpit, vt ex Christi sponsa adulteram faciat.*

WHITAKERVS.

7 Similitudines istæ satis sunt ad rem ipsam appositæ, quam illis declarare atque illustrare vo-

lui. Nam vt capillorum canitiem, atque ædificij ruinam animaduertimus, etiam si tempus ignoramus, quo primùm ea cæpit, nec progressus modũ tenemus: ita collapsum religionis, atque ecclesiæ statum agnoscere licet, vt interim nescias, quibus gradibus ad ipsam peruersitatis ἀκμὴν peruenerit. Nec tamen dico nullam vnquam mutationem esse à quoquam animaduersam, quod tu me dicere fingis, quam à multis & notatã & deploratam ostendi. *At pili* (inquis) *ne decem cani hominem canum faciunt:* fateor, & superstitio quæuis aut error ecclesiam non euertit. Dum enim fundamentum ecclesia tenuit, etsi multis erroribus vitiisque laborauit, tamen ecclesia Christi permansit. *Hæresis verò* (inquis) *sic corrumpit Ecclesiam, vt ex Christi sponsa adulteram faciat.* Quid igitur de Cypriano Martyre statues, quid de Papia, quid de Irenæo, Iustino, Lactantio, Victorino, Tertulliano, quid denique de Innocentio pontifice Romano, & infinitis penè aliis, qui palàm senserunt, quod hæreticum esse negari non potest? An verò etiam omnium illorum deploratam salutem esse dices, qui quarto decimo die primæ Lunæ Pascha celebrabant? Tam multas ecclesias præsertim Orientales pro adulteris damnabis? Vides ergo grauiter errare ecclesias posse, vt tamen non omnino esse, quæ fuerunt, ecclesiæ definant.

DVRÆVS, Fol. 183.

Argumentum in Campianum retorquere mèteris: In Ecclesia Hierosolymitana magnã esse factam rerrũ & religionis mutationem ais. Quid? An illa subitò extitit? Dicite ergo quo tempore, &c. *Non te tantæ ἀνιστορησίας pudet? Quasi*

det? Quasi verò ex Philastrio, atque Epiphanio Iudæorũ hæreses cognoscere difficile sit. Iosephum si lubet euolue, ex quo fiètè disces, & quæ fuerint Iudæorum sectæ, & quo tempore cæperint: Soli Sadducæi hæretici palàm sunt habiti. Ex Iosephi historia satis constat longè post captiuitatem Babylonicam sectas cæpisse, & in Hierusalem ad Christi vsque aduentum verum Dei cultum permansisse.

WHITAKERVS.

8. Ecclesiam Hierosolymitanam diuinis legibus optimè temperatam fuisse nemo dubitat: quæ tamen sic omnino tandè à pristina virtute deflexit, vt eam Christus non modò pro sua ecclesia non agnouerit, sed latronum etiam speluncam dixerit. Cùm ergo & quale fuerit illius ecclesiæ principium intelligimus, & exitus quàm principio dissimilis extiterit, omnes perspiciunt, quod à nobis de Romana ecclesia quæritis, idem ipsi de Hierosolymitana respondete. Tẽpus notate, pontifices designate, viam ostendite, incrementa exponite. Cùm id præstare minimè possitis, huius vestræ postulationis summam importunitatem atque iniquitatem agnoscere debetis. Nam quod tu hìc respondes, non meam ἀνιστορησίαν (quis enim ista nescit?) sed tuam αὐθαδησίαν arguit. *Non est* (inquis) *difficile Iudæorum hæreses cognoscere.* Quasi minùs facile sit Christianorum hæreses intelligere: aut quasi non multò plures in ecclesia Christiana, quàm in Hierosolymitana hæreses extiterint. Et hi quos nominas, Pharisæi, Esseni, Sadducæi, quid aliud erant in ecclesia Hierosolymitana,

quàm quod postea in Christiana Fraterculorum & Monachorum varij ordines & genera fuerunt? Nam quòd Sadducæi palàm impia falsáque defenderunt, id nihilo magis sacerdotibus & doctoribus Iudaicis vitio vertendum est, quàm quòd in Ecclesiis Christianis nefarij hæretici sua dogmata propagarunt, id ecclesiæ Catholicæ, & piis Episcopis tribui debet. Pharisæos autem & Essenos pro hæreticis habitos esse cùm negas, ab Epiphanio dissentis, qui illos apertè hæreticos vocat. Et nisi
Luc. 12. 1. hæretici fuissent, cur Christus ab illorum fermento suos sibi discipulos cauere iussisset? Si ergo Hierosolymitanæ ecclesiæ mutatio satis cognita est, quia hæreses in illa natas Philastrius, Epiphanius, Iosephus describunt: ita etiam Christianæ ecclesiæ ἱστορία prodita est literarum monimentis, quia de Christianorum hæresibus multi libri conscripti sunt.

Quòd verum Dei cultum Hierosolymis ad Christi vsque aduentum permansisse dicis, agnosco. Sed hic verus cultus hominum fuit interdum perpaucorum, quemadmodum eo tempore apparuit, quo Christus in terris vixit. Atque vt in illa ecclesia quantumuis deprauata miserè, erant tamen aliqui, quos veros cultores Christus habuit: ita etiam in Romana quàtumlibet perdita ac profligata suam Christus ecclesiam cõseruauit, in qua pius sanctúsque cultus viguit.

DVRÆVS, Fol. 184. 185.

Iam de Græcorum ecclesia quæris. Illas mihi nunc (*inquis*) circunstantias in hac expone.

Rem

Rem petis VVhitakere minimè arduam. Tu si Nicephorum, Zonaram, & Glycam, aliósque Græcorũ historicos euoluisses, nihil esset profectò cur Græcorum schismatum initia atque progressiones ignorares. Quemadmodum igitur nos eorum hæresium, quæ apud Græcos fuerunt, primos inuentores, vt Paulum Samosatenum, Macedonium, Eutychium, Sergium Monothelitam, Pirrhum, Arrium, Nestorium proferimus, ita quas tu Romanæ Ecclesiæ hæreses appellas, à quibus primùm inuentæ sint palàm demonstrare debuisses. Sed illius fortasse schismatis originem & incrementa requiris, quod inter Constantinopolitanum Episcopum, & Romanum exortum est. Circa annum ab orbe redempto 580. Ioannes Constantinopolitanus Episcopus, & qui ei successit Syriacus aduersus Apostolicam sedem ceruices erexit. Sub Bonifacio tertio res tota composita est. Quãdo Romana Ecclesia ipsum Ecclesiæ spiritum amisit? Quicquid sanè respondeeris, impudentissimum te calumniatorem probabis.

WHITAKERVS.

9 Quàm tibi molesta harum Ecclesiarum ἱστορία fuerit, ex responsione tua facilè coniicio. Nihil enim affers, quod non peræquè Romanam Ecclesiam attingat. Schismata & hæreses Græcorum commemoras, quasi de eo quæsiuissem, aut vnquam dubitassem. Sed quid si hæreses apud Græcos multæ extiterint, an easdem nescis à Græcis esse in multis conciliis damnatas? Quomodo ergo possunt istæ hæreses Græcorum ecclesias opprimere, quas omnes olim à Græco-

rum ecclesiis refutatas & explosas esse constat? An ita es in Græcorum ecclesiis hospes, vt putes hodie Græcos veterum hæreses tueri, de quibus isto loco meministi? At Græci non minùs, & forsan etiam magis à Samosateni, Eutychis, Sergii, Arrii, Nestorii, Macedonii hæresibus auersi sunt, quàm pontificii. Et quis non miretur istas à te hæreses Græcis obiici, qui scias, non minùs & multas & horrédas in Romana ecclesia mediáque penè Roma exortas? Romæ Valentinus, Marcion, Cerdon, Florentinus, Blasius, Tatianus, Nouatus, Pelagius, Iulianus, Celestin°, aliique cõsimiles multi sua pestifera dogmata proseminarunt: quos si damnatos à Latina Ecclesia fuisse dixeris, idem tibi de Græca respondebo: Si ergo tu præclarè functus es officio tuo, cùm quasdam Græcorum hæreses percurris, fatére tibi etiam à me de eo quod quæris satisfactum esse. Sed tibi fortasse illius schismatis originem & progressionẽ requirere videor, quod inter Constantinopolitanum, & Romanum episcopum extitit. Quasi ego putem Græcam Ecclesiã esse schismaticam, quia à Romana abhorret. Si verò Constantinopolitanus Episcopus Græcam Ecclesiam in hæresin & ἀποστασίαν pertraxit, quia honores impios affectauit, idipsum Romanus etiam in Latina Ecclesia fecit, cuius ambitio non minor, fælicitas in ambitione maior fuit. Illa enim dignitas, de qua contendebatur, Constantinopolitano erepta, Romano delata est: *eóque modo res* (vt dicis) *composita fuit.* An tu nunc aliquid ad rem respondisti? Et tamen pergis quærere, quando Ecclesiæ veræ spiritum Romana amiserit: quod tum dicam, cùm tu mihi temporis ipsum momentum definieris, quo vel Hierosolymitana, quam fuisse Dei excellentem Ecclesiam constat, vel Græcam, quam vos pro Christi Ecclesia

Ecclesia non agnoscitis, spiritum ecclesiæ amiserit: quod cùm facere nequeas, ineptam hanc omnem de tempore disputationem depone.

DVRÆVS, Fol. 186.

Sed maius aliquid deinceps moliris, & Polycratis Ephesiorum Episcopi testimonio viuis Apostolis virginem fuisse ecclesiam, illis vita functis statim corrumpi cæpisse: quo nescio quid vel à Turcis atque Paganis dici in Christum atque ecclesiam contumelioſius queat. O indignum facinus! O scelus auribus Christianis minimè ferendum! Vbi frons, vbi pudor, vbi modestia? Nónne tibi in mẽtem venit tot diuinarum promissionũ, quibus hanc sponsam viro suo Christo fidem perpetuò seruaturam Christus ipse pollicetur? Osea 2. Sponsábo te mihi in sempiternum &c. *Isai.59.* Hoc fœdus meum cum iis, &c. *Psal. 88. Psal. 131. Ioan.14. Matt.28. Matt.16. Quanto rectius Cyprianus*, Adulterari nõ potest sponsa Christi, incorrupta est & pudica: *de vnit. ecclesiæ.*

WHITAKERVS.

10. Ferreus sit necesse est, quem tui tam mirabiles clamores non commoueant. Nunc demum te virum fortem ostendis, cùm clamare incipis, *O indignum facinus! ô scelus non ferendum!* Si paria essent tuis clamoribus argumenta, quis tecum auderet contendere? Sed noli nimium triumphare, atque istos clamores paulisper repri-

me. Quodnam enim quæso hoc scelus est, quod tanta orationis acerbitate, tantisque vociferationibus insectaris? Corrumpi ecclesiam qui posse dixit, in Christum atque ecclesiam contumeliosus fuit? At Christus patrisfamilias agrum, hoc est, ecclesiam zizaniis corrumpi docet. Et Paulus ait, paulo fermenti totam Massam corrumpi: & se vereri scribit, ne quam virginem vni Christo desponderat, serpens fallat & corrumpat. An verò Hierosolymitanam ecclesiam corruptam esse dubitas, quam Isaias palàm vocat meretricem? Et ecclesiam Galatarum tum negabis fuisse corruptam, cùm illam in aliud Euangelium pseudapostoli abduxissent, & quibusdam quasi fascinis ac veneficiis incantassent? Tum quid eo aliud dixi, quàm quod Eusebius, & Nicephorus scriptis prodiderunt, vt mea nulla sit, quàm istorũ maior culpa? Nec tamen est quod existimes, mihi hæc scribenti memoriam Diuinarum promissionum excidisse. Memineram quidem ista omnia, & multò etiam plura Dei præstantissima promissa, quibus & se ecclesiæ, & sibi ecclesiam perpetuò deuinxit. Sed illa ad electorum ecclesiam pertinent, nec impediunt, quo minùs ecclesiæ particulares erroribus, & praua doctrina infici ac corrumpi possint. Quod autem ex Eusebio adduxi, eò spectabat, vt docerem publicam omnem doctrinam non ita puram atque incorruptam post Apostolorum ætatem permansisse, atque antè extiterat. Etsi enim viuis Apostolis nonnulli conati sunt ἑτεροδιδασκαλεῖν, & in agro Domini quem Apostoli fidelissimi coloni optimis seminibus conseuerant, sua lolia inspergere, tamen neque liberè id facere potuerunt, & mox Apostolorum authoritate compressi coactique sunt vel desistere, vel palàm ab omni ecclesia pro falsis magistris haberi. Recipe nunc

Matth. 13.25.
1.Cor.5.6.
2.Cor. 11.3.
Isai.1.21.
Gal.1.6.&3.1.
Euseb. lib. 3. c.32.
Niceph. li.3. c.7.& 16.

nunc te paululum, & quantos spiritus temerè profuderis recognosce.

DVRÆVS, Fol. 187.

Neque hæc Eusebius ex Polycrate Ephesiorum Episcopo, vt tu hallucinaris, sed ex Hegesippo narrat. Quorum verborum si ea est, quam tu fingis sententia, nulla certè ætate post Apostolos integram atque synceram in terris ecclesiam Christus habuit. Ecclesia igitur Apostolorum ætate virgo appellata est, quod nondum illam hæretici palàm apertèque oppugnarent, & quasi collectis viribus Episcoporum sedes ab ipsis Apostolis constitutas inuaderent.

WHITAKERVS.

Siue Polycratis illa, siue Hegesippi verba fuerint, nihil ad rem interest: verborum sensum eum esse, quem dixi, qui locum inspiciunt, facilè deprehendent. Tuam verò hîc fidem nonnihil desidero. Cùm enim Hegesippi verba primùm Græcè recitas, tũ Latinè interpretaris, illis Græcis Latina tua non respondent. Dum Apostoli, quiq; docentem Christum audiuissent, vitam propagarent, virginem fuisse ecclesiam testatur Hegesippus puram atque incorruptam: tu virginis nomẽ in versione prætermittis, in quo tamen sententiæ momentum maximum fuit. Hegesippi hæc verba sunt, μέχρι οὗ τότε χεὼν παρθὲν & καθαρὰ ἀδιάφθορ & ἐμεινεν ἡ ἐκκλησία: id est, *Ad illa vsque tempora virgo pura & incorrupta permansit Ecclesia.* Euseb. lib. 3. cap.32.

Si Ecclesia perpetuò futura erat virgo casta atque incorrupta, quis illo Hegesippo amentior aut stupidior fuisset, qui eam hucusque virginem perstitisse dixit? Quando autem ecclesiam viuis Christi Apostolis ac discipulis virginem fuisse affirmauit, quid aliud sentire potuit, quàm illis è vita sublatis ecclesiam corrumpi cæpisse? Quod etiam mox declarat his verbis, *Cùm illa autem ætas præterierat,* πλυναῦτα τῆς ἀθέου πλάνης τὴν ἀρχὴν ἐλάμβανεν ἡ σύστασις. *Tum* (inquit) *impij erroris conspiratio fieri cæpit*: quo certè nihil apertius dici aut cogitari potest. Atque hoc idem alio in loco Eusebius ex Hegesippo declarat his verbis, *Propterea vocabant ecclesiam virginem: nondum enim corrupta erat vanis sermonibus. Eam Thebulis, quia non erat factus Episcopus incipit corrumpere.* Quanquam autem ecclesia non statim facta est adultera, tamen minus quidem integrà atque incorrupta euasit, si credimus Hegesippo. Nunc ista intellige, prout tibi visum fuerit maximè commodum: nunquam tamen effugies, quin statim post Apostolos doctrinæ & fidei inclinationem aliquam esse factam fatearis. Et quando ais hæreticos nõdum palàm & apertè ecclesiam oppugnasse, atque Episcoporum sedes inuasisse, aut nihil dicis ad rem, aut post Apostolos ecclesiam ab hæreticis palàm apertéque oppugnatam, & sedes Episcoporum occupatas esse concedis.

Euseb. lib. 4. cap. 22.

DVRÆVS, Fol. 188.

Romanum deinde pontificem importuna digressione perstringis. Miror (*inquis*) hunc Polycratem tam fuisse vel imperitũ, vel obliuiosum,

sum, vt Romanum pontificem non attenderit loco Apostolorum datum esse Ecclesiæ, qui hanc virginẽ defenderet, castámque conseruaret. *Quin tuam ipsius stultitiam potiùs Polycrates si viueret admiraretur, qui vel tam imperitus es, vel tam obliuiosus, vt non attendas Polycratem propter exortam de celebrando Paschate controuersiam literas ad Victorem pontificem Romanum dedisse.*

WHITAKERVS.

12 Ex nominis errore captas occasionem nihil respondendi: sed te turpiter fugere conantem retraham in gyrum. Hegesippus ait falsos magistros palàm & confidenter impia dogmata disseminasse, quia tum nullus Apostolorum in viuis reliquus erat. Aut ergo ignorauit pontificem Romanum Ecclesiæ datum ac præfectum esse, qui tanquam sponsus sponsæ suæ castitatem tueretur, atque omnem ἑτεροδιδασκαλίαν repelleret, aut valdè inconsideratus atque in Christum ingratus fuit, qui perpetuum huius virginis tutorem à Christo relictum non agnouit. Expectabam vt hìc aliquid saltem comminiscereris, quemadmodum aliàs soles: sed te prudentissimè facturum putabas, si hunc locum quanto posses silentio præterires. Itaque nouam de re aliena mentionem iniicis, ex qua tamen etiam quis non videt, firmissimum nobis contra pontificis tyrannidem argumentum suppetere? Si enim doctissimi & sanctissimi Græcarum Ecclesiarum Episcopi, qui mox Ecclesiis post Apostolos præfuerunt, à Romano pontifice in Paschatis celebratione vel maximè

γυμνῇ τῇ κεφαλῇ.

dissenserunt, nec pontificis aut Ecclesiæ Romanæ motem sequi voluerunt, quantumuis id pontifices modis omnibus laborarét, quis dubitat ignotam illis atque inauditam fuisse pontificis Romani summam hanc, Christíque vicariam in omnes Ecclesias potestatem?

DVRÆVS, Fol. 189.

Tandem argumento ex historia petito Campianum ita aggrederis. Volo tibi aliquid ex veteri historia commemorare (*inquis*) quod tu numtuum pontificem attingat considerabis. *Multis deinde verbis nonnulla in Carthaginiensi concilio gesta commemoras, quibus duo quædam lectoribus persuadere conaris, quorum prius est, non probasse concilij patres, quod per legatos suos in eo concilio Romanus pontifex agebat. Alterum verò legatos pontificis suppositicium Niceni concilij canonem malitiosè protulisse. Quid faceres, quæso, si in historia aliquid aduersum nos, quod alicuius esset ponderis inuenisses? Quid si concilij Carthaginensis patres à Romanæ Ecclesiæ communione desciuissent? At contraria omnia, quod illa Augustini verba luce clarius demonstrant.* In Ecclesia Romana semper Apostolicæ Cathedræ viguit principatus, *epist.* 102. *Et quæ ad Innocentium scripsit, Epist.* 102. *Et ad Bonif. lib.* 1. *cap.* 1.

WHITAKERVS.

¶ Si vnicum hoc cõcilii Carthaginiensis monimentum

nimentum extaret, nec quicquam præterea contra pontificem Romanum ex antiquitatis memoria suppeteret, satis tamen istud ad perpetuam pontificis infamiam valere posset. Quid enim? Nihil tuum pontificẽ attingit, ambitionis & perfidiæ condemnari, quæ duo crimina sic pontifici in hoc concilio inusta sunt, vt nunquam eluantur? Si quis verò tuo pontifici pudor reliquus esset, in hac certè causa totus erubesceret, in qua & ignominiosissimam repulsam accepit, & palàm falsi conuictus fuit. Sic tamen pontificis defensionem aggrederis, quasi nihil fuisset admissum, nihil tentatum, cuius pudere põtificem oporteret. Quæris autem, *quid facturus essem, si aliquid in historia inuenissem, quod põderis quicquam haberet,* cùm nihil in vlla historia inueniri grauius atque illustrius possit. Siue enim pontificum Romanorum inusitatam ambitionem ac fraudem, siue concilii authoritatem, siue nobilissimam sententiam in pontifices Romanos perlatam spectemus, nemo est tam rudis rerúmque imperitus, qui non causam maximam & grauissimam actã esse fateatur. Quod subiungis, *quid si à Romanæ Ecclesiæ communione desciuissent,* an tu nescis, quid Bonifacius secũdus de his ipsis patribus cõquestus fuerit? Legé illius ad Eulalium Alexandrinum literas, ex quibus intelliges hos ab illo patres accusari, quòd à Romanæ Ecclesiæ communione desciuerint. Sic enim scribit, *Carthaginiensem Ecclesiam ad communionem nostram reduisse (Domino propitiante) traden-* Bonifa. 2. in ep. ad Eulal. Alexandr.
tibus significamus alloquiis. Et paulò pòst, vt quid signifícet certiùs cognoscas, *Aurelius* (inquit) *præfatæ Carthaginiensis Ecclesiæ olim Episcopus cũ collegis suis* (quorum Augustinus vnus fuit) *instigante Diabolo superbire temporibus prædecessorum nostrorum Bonifacij atque Cælestini contra Roma-*

Universidad de Deusto
Biblioteca

nam Ecclesiam capit. Ita sanctissimos ac doctissimos patres & Episcopos, ipsúmque vnà D. Augustinũ hic Romanus pontificulus instigatos à Diabolo fuisse impudentissimè calumniatur, quia Romani pontificis iniustæ petitioni restiterunt. Quæ recitas ex Augustino, nihil faciunt ad rem, & priùs explicata sunt.

DVRÆVS, Fol. 190.

Non de quauis appellatione patres illi loquuntur, sed de ea, quæ ab inferioribus sacerdotibus reliquóque clero ad Romanum pontificem fieret. Neque enim de Episcopis atque Archiepiscopis dubitatum fuit. Sic enim totius concilij nomine ad Bonifacium Episcopum Romanum Augustinus scripsit, Concil. Carthag. cap. 101. Tuæ venerationi insinuare debemus, quæ vtrorumque concordia terminata sunt, vt Romam liceat Episcopis prouocare, & vt Clericorum causæ apud suarum prouinciarum Episcopos finiantur.

WHITAKERVS.

14 Si mihi libitum esset exclamare, *ô scelus! ô facinus!* quemadmodum tu nonnunquam soles, id quidem in hac causa iustissimè faceré. Quæ enim vnquam tanta fuit fallendi licẽtia, quanta te nunc vti vel tua tibi conscientia testatur? Apiarius quidam homo audax & nefarius, quemadmodum ex Concilio intelligimus, propter multa scelera damnatus, & sacerdotio motus ad Episcopum Romanum

manum sese confert, ab eóque literas impetrat, quibus fretus locum repetit. Eum synodus Carthaginiensis de integro damnauit, & multis decretis sanxit, ne cui liceret ad transmarinos Episcopos prouocare: qui contrà fecerit, à communione Ecclesiæ submouit. Has leges non de Episcopis & archiepiscopis, sed de clericis & inferioribus sacerdotibus intelligendas esse respondes: in quo pudoris tui testem appello omnem Christi Ecclesiam. Est enim ex ipso concilio manifestum Episcopis etiam interdici transmarina prouocatione, nõ minùs quàm presbyteris atque clericis. Concilii hæc verba sunt cap. 28. in quo postquam de diaconis & clericis legem promulgasset, subiungit, *Quemadmodum etiam de Episcopis sæpe constitutum est.* Sed epistola concilii ad Cœlestinum conscripta nullum tuę tergiuersationi locum relinquit. De hac ipsa causa, & synodo Nicena sic patres scribunt, *Si enim de inferioribus clericis & Laicis videtur ibi obseruari, quantò magis hoc de Episcopis voluit obseruari?* Atq; id ipsum multis præterea verbis in epistola declaratur. Neque id primum in hoc concilio decretum esse, ex alio antiquiore Carthaginiensi Concilio, cui Cyprianus Martyr interfuit, cognosces, in quo hæc scripta & sanctissimè constituta sunt, *Neque quisquam nostrùm Episcopum se esse Episcoporum constituit, aut tyrannico terrore ad obsequendi necessitatem collegas suos adigit: quando habeat omnis Episcopus pro licentia libertatis & potestatis suæ arbitrium proprium, tanquã iudicari ab altero non possit, cùm nec ipse possit alterum iudicare.* Satis iam vides istas omnes prouocationes vel presbyterorum vel episcoporum damnari, & summum illud Romani pontificis tribunal euerti. Quod autem ex literis concilii affers ad Bonifacium missis, in eo

Concil. Carthag. cap. 28. 29. 123. 126.

ὡς καὶ περὶ τῶν ἐπισκόπων πολλάκις ὥρισαι.

πόσῳ μᾶλλον τοῦτο περὶ ἐπισκόπων βέλτιον ἐφάνη λαχθῆναι.

etiam non minorem fallendi voluntatem ostendis. Istæ enim lite pendente scriptæ sunt, antequã Niceni concilii verissima exemplaria allata fuerant, quemadmodum ex ipsis literis patet. Volunt enim id quod pontifex petiit valere, *quousque canones Niceni inspecti essent, & verissima exemplaria adducta.* At illis post annum allatis, & fraude penitus perspecta, pontificis superbam iniustamque postulationem reiiciunt grauissimis literis ab omni concilio ad Celestinũ scriptis. Hæc nosse, est te tuúmque pontificem clarissimè reuicisse.

ἕως δ' ζήτησις. ἕως τ' παρουσίας τῶν ἀληθεστάτων ἐξεμπλων.

DVRÆVS, Fol. 191. 192.

Neque verò Faustinus ille pontificis legatus fraudem vllam admisit. Corruptos enim Nicenæ synodi canones ab Arrianis fuisse superstite etiam Athanasio satis constat ex ipsius ad Felicem epistola. Huc etiam referri debet quod de Athanasii calumniatoribus Romam à Iulio euocatis refert Theodoretus lib. 2. cap. 4. & Socrat. lib. 2. cap. 13. & Sozomenus lib. 3. cap. 8. & 10. & Nicephorus lib. 9. cap. 8. & 10. Quæ verò fronte Iulius hunc canonem proferre ausus fuisset, nisi certam & exploratam illius veritatem vel aduersarius testibus habuisset?

WHITAKERVS.

15 Non illa Faustini, sed Zozimi pontificis fraus & corruptela fuit: Quanquam & hunc Faustinum, & illius collegas Philippũ atque Asellum summa

summa reprehensione dignos synodus tota iudicauit. Corruptos autem fuisse Nicenæ synodi canones non negabo: at exuri atque ex tam multis non nisi viginti seruari potuisse, quemadmodum tuus Athanasius refert, absurdum, incredibile, ἀδύνατον meritò videri debet. Cùm enim Niceni concilii canones transcripti atque ad omnes Ecclesias celebriores transmissi fuissent, subitò omnes in hæreticorum manus venisse, atque ab illis aut corruptos aut perditos fuisse, quenquam putas tam delirum esse, qui persuaderi sibi patiatur? Cæcilianus Carthaginiensis Niceno concilio interfuit, & canonum exemplaria domum retulit: ea patres *apud se esse, sibíque vera & germana videri* testantur: tum Cyrillus Alexandrinus & Atticus Constantinopolitanus sua etiam exemplaria ad synodum Carthaginiensem mittunt, eáque *verissima & fidelissima* appellant. Contra horum omnium testimonia tuo suppositicio Athanasio fictóque cõcilio credemus? Nimium tu quidẽ tibi ipsi de te polliceris, si nos fabulis à te recoctis assensuros putas. A Iulio verò hunc canonem prolatum esse nullus historicus author est. De lege quadam Ecclesiastica mentionem faciũt, hunc huius concilii canonem non nominant. Atque vt talẽ fuisse legem Ecclesiasticã demus, quid aliud nactus es, quàm Episcoporum decretis, non diuinis tabulis hanc pontificis iurisdictionẽ contineri? Sed hanc legem patres Carthaginienses ignorarunt, itaque aut nulla eiusmodi fuit, aut certè à Nicena synodo condita nunquam fuit.

DVRÆVS, Fol. 193.

Caluinus non minùs falsò, quàm imprudenter

confinxit Sardicenſis concilij canonem pro Niceno canone Iulium ſuppoſuiſſe: quanquam hic canon ſi Sardicenſis tantùm concilij fuiſſet, ſatis profectò ad Romani pontificis authoritatem ſupra cateros Epiſcopos confirmandam ponderis haberet. Verum quò præceptoris tui mendacium clariùs perſpicias, vtriuſque canonis ſententiam habes, Nicen. Concil. can. 39. Sardicenſ. concil. can. 3. & 4.

WHITAKERVS.

16 Caluinum ais impudenter neſcio quid confinxiſſe: ſed tu Caluinum nimium oſcitanter legiſti. Non enim hunc canonem à Iulio, ſed à Zozimo ſuppoſitum fuiſſe ſcribit, in quo probabilem coniecturam ſequutus eſt, nec aliquid finxit impudenter, vt tu ſcribis intemperanter. Nicenæ enim ſynodi nullus fuit eiuſmodi canon, qualem Zozimus venditauit: in Sardicenſi concilio priuilegium illud extat, quod pro Niceno decreto pontifex haberi voluit. Atque hoc tibi ſatis videtur ad Romani pontificis authoritatẽ confirmandam, quòd hunc vel Sardicenſis concilii canonem eſſe fateatur. In quocunque enim tandẽ concilio ſancitum fuerit, id æqui bonique Romanus pontifex conſulet, qui nihil vnquam reſpuere ſolet, quod ad ipſius dignitatem amplificandam faciat. Sed quantum inter Nicenum, & Sardicenſe conciliũ interſit, facilè licet diiudicare. Et primùm hanc legem (ſi qua talis fuit) rogatã eſſe conſtat ab Hoſio quodam, quẽ epiſtola concilio Latino præpoſita *delirũ & impium ſenem vocat.* Deinde quantũ huic concilio tribuendum ſit, ex Auguſtino diſce, cuius hæc verba ſunt, *vnde apud nos cõſtitit Arrianorum*

Auguſt. Epiſt. 163.

anorum fuiſſe concilium Sardicenſe. Túne auſus es Niceno Sardinenſe concilium exæquare, quod fuiſſe Arrianorum conſtare ſcribit Auguſtinus? Poſtremò patres Carthaginienſes ad Celeſtinum ſcribunt, quod in Sardicenſi Concilio cautum legimus, id nullo patrum concilio decretum inueniri. Itaque vel ſuppoſititium eſſe canonem, vel in eccleſia nunquam valuiſſe certum eſt. Si enim in lege nullum vitium fuiſſet, eáque ad omnem eccleſiam ſpectaſſet, his patribus ignota eſſe nunquam profectò potuiſſet. Mei verò præceptoris mendacium egregiè prodis, quando Niceni concilij canonem 39. producis. Ego enim ab optimis præceptoribus non niſi viginti Nicenæ ſynodi canones agnoſcere didici. Theodoritus in hiſtoria ſcribit, ὡῦθις συνελθόντες εἰς τὸ συνέδριον τῶν τῆς ἐκκλησιαστικῆς πολιτείας νόμους ἔγραψαν εἴκοσι. Hæ nunc viginti leges extant tuúmque hunc canonem non in Nicena ſynodo, ſed in pontificia mẽdaciorum officina editum eſſe teſtantur.

Carthag. cõcil. in Epiſt. ad Celeſtin.

Theodor. li. 1. cap. 10.

DVRÆVS, Fol. 194.

Ad Phocam ſanè quod attinet, nihil illo argumento, quod ex illius facto ducis Caluinum tuum ſequutus leuius dici poteſt. Nam & Caluinus ipſe à Sardicenſi concilio agnitam Romani pontificis authoritatem fuiſſe fatetur: & qui Phocam præceſſere imperatores Chriſtiani non pauci ſupremã Romani pontificis authoritatem agnouerunt. Vt Aurelianum & Conſtantinum omittam, C. lib. 1. de ſum. Trinit. & fide Cathol. Gratianus & Valentinianus ſuis edictis cauent, vt omnes eam religionem ſuſcipiant, quam Damaſus amplectitur. Sic

Iustinianus initio Authentic. Sic Valent. & Marcian. in epist. ad Leonem.

WHITAKERVS.

17 Phocas Mauricij parricida Bonifacio tertio primus concessit, vt is Episcopus vniuersalis, & Roma caput Ecclesiarum diceretur: quo tempore Antichristum affirmo, palàm suum in ecclesia Romana solium collocasse. Nam vt Gregorius verissimè scribit, *qui cuncta Christi membra sibimet conatur vniuersalis appellatione supponere*, Antichristianam potestatem inuadit: Bonifacius autem cuncta Christi membra sibimet subiecit, eúmque honorem suis posteris reliquit: quare nunc constat Antichristum in aperta Romanæ sedis occupatione versari cæpisse, in eáque semper deinceps insedisse. Tuum erat pontificem defendere, & hanc infamiam ab illa sede remouere, vt quanquam nunc pontifex Romanus ecclesię totius caput, Dominus, sponsus, legislator, pastor, Deus, Episcopus vniuersalis dici cæpit, tamen Antichristum hũc minimè fuisse demonstrares: quod quia non posse à te fieri præuidebas, prætermittendum existimabas. Et tamen vt aliquid hoc loco afferre videreris, Sardicensis concilij decretum, & quasdam Imperatorum leges commemoras. De concilio Sardicensi responsum est: & te iam huic cõcilio minùs confidere in hac causa mihimet persuasi. Quòd autem Gratianus & Valentinianus omnibus Christianis edicunt ac præcipiunt, vt de Trinitate non aliter sentiant, quàm Damasus professus est, quid illa res ad pontificis summum in ecclesias principatum attinet? Quia enim Damasus fidem Catholicam tenuit, & impias hæreticorum opiniones repressit, suóque exemplo reliquas ecclesias in pia religione cõfirmauit, num proinde pontificium in ecclesias dominatum exercuit? Romanam verò ecclesiam pro summa, & prima, & principe habitam fuisse fateor: sed hinc pontificis vniuersalem tyrannidem arguere βλακικὸν est.

Greg. lib. 4. epist. 38.

DVRÆVS, Fol. 195. 196.

Aliud deinde ἀσύστατον subiungis: Id fuit (*inquis*) de istis temporibus hominum iudicium, Gregorium Magnum episcoporum ecclesiæ Romanę bonorum fuisse vltimum, malorum primum. *Qua in re magistri tui Lutheri improbitatem superasti, qui Gregorium virum haud dubiè sanctum appellat. Tu hìc veterum hæreticorum ingenium egregiè refers. Sic Samosatenus apud Euseb. lib. 5. ca. 27. fidem à Zepherino penitus corruptam fuisse affirmabat. Sic Eutychiani à Leone, teste Vigilio lib. 5. Sic Donatistæ, & cæteri superiorum hæreticorum calumnias Catholici confutarunt, ita quæ à vobis modò confinguntur, eadem sanè via in promptu nobis est falsa demonstrare.*

WHITAKERVS.

18 Gregorium agnosco virum bonum & sanctum, tamen non fuit vt dico, nimium bonus. Habuit enim multa, quæ possunt meritò reprehendi, quod qui ipsius libros legunt, eósque cum scriptis Apostolicis conferunt, facilè animaduerunt. Qui verò Gregorium sequuti sunt, sanè

pessimi fuerunt. Nam Sabinianus Gregorio semper quantum potuit detraxit, & Bonifacius tam Gregorio dissimilis fuit, vt quod Gregorius repulit & damnauit summa execratione, id iste appeteret, ambiret, obtineret. De cæteris meam sententiam nosti, quam tum mutabo, cùm tu qui se Christi vicarium esse gloriatur, non esse Antichristum probabis. Quid veteres hæretici fecerint, id me, qui non sum hæreticus minimè attingit. An verò quia Romanos olim pontifices hæretici, falsò accusabant, nobis non licebit Romanos pontifices à suis maioribus degeneres reprehendere? Sic autem nos conuinci, quemadmodum hæreticos Catholici confutarunt, quomodo demonstrabis? Primùm enim docere debes nobis sacræ scripturæ testimonia contradicere, quod de hæreticis scribit Eusebius: tum vestra dogmata antiquissimorum patrum scriptis confirmare, quod veteres catholici fecerunt. Quod enim assumis, quæ vestri pontifices, docent, ea esse à maioribus tradita, ne longè abeam, vno exemplo refellam. Quis vnquam Romanus pontifex ante Bonifacium tertium docuit pontificem Romanum esse vniuersalem Episcopum, omnia Christi membra debere illi subiecta esse, qui illi subesse nolunt, à spe salutis excidisse? Ex omni illo numero Episcoporum, qui ante hunc Bonifacium in ecclesia Roma sederunt, profer vnum tale aliquid docentem, aut scribentem. Et quantum hoc quæso est religionis pontificiæ caput, à quo ferè vniuersa alia pendent? Decretales illas Epistolas nolim existimes, aliquid apud me ponderis habituras, quantumuis tuus in illis exornandis Turrianus mirificè elaborarit. Deinde vt quantum inter veteres recentésque pontifices Romanos interst, omnes perspiciant,

Euseb. lib. 5. cap. 28. εἰ μὲν προφήτου μὲν αὐτὸ πίστου δὲ τοῖς κρίσεως γεγραφὰς.

spiciant, nomines mihi aliquem volo antiquum Episcopum Romanum, qui non diligenter ipse populum docuerit, sacras conciones habuerit, sacramenta celebrarit. Horum nihil tuus pontifex iamdudum factitauit: itaque priscis illis loco, non fide, muneriſque functione succesit.

DVRÆVS, Fol. 197. 198.

Bernardus (*inquis*) quoties & quàm amarè statum perditissimum ecclesiæ deplorauit? *Quis enim vir pius populi peccata non defleat? Semper mali in ecclesia cũ bonis permixti fuerunt, vt rectissimè Augustinus ad Felicianum. Perspicuum est non de hæreticis eum, sed de prauis Catholicis loqui, nec doctrinam ecclesiæ, sed corruptos malorum mores notare. Neque tamen ita vitiis omnia esse contaminata ait, vt non quorundam ecclesiæ antistitum sanctitatis summis ipse laudibus efferat.*

WHITAKERVS.

19 Si talis ecclesiæ vestræ status fuit, qualem Bernardus depingit, ac sæpe deplorat, valdè quidem fuisse miserum nemini dubium est. Nullum enim penè crimen cogitari potest, quod non ille in ecclesiæ viscеribus hærere conquerarur. Tibi sufficit respondisse, Bernardum non de ecclesiæ doctrina, sed de malorum moribus loqui: quanquam miror in mentem venisse tibi vt tales maiorum tuorum mores fuisse fatearis. *Ministri*

Bernard. in Cantic. ser. 33. Ad Eugen. lib. 4. De conuers. Pauli. In Psal. 91. serm. 6. Lib. 4. de consid. ad Eugenium.

Christi (inquit Bernardus) *seruiunt Antichristo.* Et in alio loco sic papam ipsum affatur, *Inter hæc tu pastor procedis multo & precioso circundatus ornatu. Si auderem dicere, dæmonum magis, quàm ouium pascua hæc. Curia tua recipere bonos magis, quàm facere consueuit. Mali illic non proficiunt, sed boni deficiunt.* Et alibi, *A planta pedis vsque ad verticem non est sanitas.* Rursum in alio libro, *Superest vt reueletur homo peccati, filius perditionis, dæmonium nõ modò diurnum, sed & meridianum.* Et iterũ ad Eugenium, *In his enim secularibus videlicet apparatibus & potestatibus successisti nõ Petro, sed Constantino.* Dies me deficeret si reliquas sancti Bernardi querelas ac criminationes persequerer. Permixtos semper in ecclesia fuisse cum bonis malos concedo, at Bernardus non hanc permixtionem malorum, sed interitum bonorum, & ecclesiæ ruinas lamentatur.

DVRÆVS, Fol. 199.

Nec minorem Aeneæ Syluio iniuriam facis cùm ex familiaribus illius ad amicum, literis manca quædam excerpis, refriguisse charitatem, & fidem omnem interiisse.

WHITAKERVS.

20 Veram fuisse hanc de ecclesiæ calamitate querimoniam multi etiam alij testantur, qui iisdem ferè temporibus vixerunt. Clemangis in libro, quem de corrupto ecclesiç statu inscripsit, sic habet, *Multò æquanimius decem millium animarum*

Nicol. Clemangis.

rum ferunt iacturam, quàm decem solidorum. Pontifices suas traditiones diuinis longè mandatis anteponunt. Monachos dicit, & probat esse lupos rapaces in vestimẽtis ouium, Satanas in angelos transformatos, pharisæos, hypocritas, sepulchra dealbata. Franciscus Petrarcha pontificiam aulam, *Babylonicam meretricem matrem omnium idololatriarum & scortationum: asylum hæresium & errorum vocat.* Ioannes à Capistrano sic scribit, *Sed in hoc non insistam, quia de talibus loqui nefas est, & non simoniacis, sed simoniam arguentibus pro crimine reputatur: in membranis arguitur: in plateis iubilat & exultat.* Stella Venetus, *Omnis* (inquit) *virtus, tam in capite, quàm in membris ex hominum ignauia consumpta est.* Quæ quum ita essent, potuit Æneas verè scribere, & charitatem refrixisse, & fidem periisse.

Petrarch. in Epist. 20.

Ioan à Capistran. de Papa. &c. pag. 11.

DVRÆVS, Fol. 200.

De Cornelio Bitontino quid dicam? Vtinam (*inquit ille*) à religione ad superstitionem, à fide ad infidelitatem, à Christo ad Antichristum, à Deo ad Epicurum velut prorsus vnanimes non declinassent. *Id vult, dormientibus pleriſque ecclesiæ pastoribus multos partim aliis vitiis, partim etiam hæresi periisse. Vtinam nobis semper plurimi suppetant non Cornelij tantùm Bitontini, non Aeneæ Syluij, non Bernardi: sed Chrysostomi, Augustini, Hieronymi.*

WHITA-

WHITAKERVS.

21 Cornelius Bitontinus non mores tãtùm ecclesiæ pontificiæ perstringit, sed inprimis fidei ipsius cladem conqueritur, nec populum modò accusat, sed presbyteros multò magis maximorum criminum reos facit. Quod ille quidem tutò facere potuit, cùm in eo & pontificem ipsum, & pontificis summos legatos sequeretur. Sic enim Adrianus sextus, *Dices, nos ingenuè fateri, quod Deus hãc persecutionem Ecclesiæ suæ inferre permittit propter peccata hominum, maximè sacerdotum, & Ecclesiæ prælatorum.* Iterum, *Scimus in hac sede aliquot tam annis multa abominanda fuisse, abusus in spiritualibus, excessus in mandatis, & omnia denique in perversum mutata.* Pulchra certè & digna pontifice confessio. Sed nunc pontificios Cardinales audiamus: *Ex hoc fonte sanctè pater, tãquam ex equo Troiano irrupere in Ecclesiam Dei tot abusus, & tam grauissimi morbi, quibus nunc conspicimus eam ad desperationem ferè salutis laborasse.* Nega nũc, si potes, Ecclesiam Romanam à pristinis institutis desciuisse: nisi fortè talem fuisse semper arbitraris, qualem isti describunt. Iam ergo vt hunc omnem de mutationum momentis sermonem concludamus, cùm satis constet Romanam Ecclesiã, ipsámque inprimis pontificis aulam, maximis & innumeris morum vitiis ac flagitiis abundare, quibus antiqua Ecclesia Romana nunquam laborauit, idque vel pontificum confessione verum esse intelligamus, velim quod tu à nobis de fide quæris, id ipsum de moribus respondeas, vt quo anno, quo pontifice, qua via hæc tanta & tam multa scelerum monstra in Ecclesiam pontificiam irruerint, distin-

Adria. sext. in construct. legat. ad Comit. Norimberg.

Delect. Cardinal. ad Paulum 3.

distinctè & accuratè doceas. Cùm enim incredibilem esse factam morum mutationem nemo sanus dubitet, initium tamẽ & progressio malorum ignoretur, an nullam à fide aberrationem fieri potuisse persuadebis, nisi tempus, authorem, incrementa erroris, reliquasque circũstãtias teneamus?

DVRÆVS, Fol. 201.

Hîc à Petro (*inquis*) Romam significari, nõ tam facilè adducor vt dare velim. *Dedit hoc tamen Oecumenius, Hieronymus, Eusebius, Tertullianus, vt cæteros omittam. Nam quòd ais nec dum vnquam Catholicos ostendere potuisse Romæ fuisse Petrum: eadem fronte dixisses, neque Romulum ipsum, neque Iulium Cæsarem, aut Pompeium Romæ aliquando fuisse. Etenim si Clementis authoritatem reijcis, si Cyprianum non audis, si Eusebium & Dorotheum contemnas, si Epiphanio fidem non adhibes, si Optato non credas, si Hieronymo, Irenæo, Tertulliano, Prospero, Augustino, Ambrosio, Leoni, Gregorio, Prudẽtio nihil tribuendum putes, quid erit in historia tam testatum, quod non quiuis in quæstionem denuò vocare poterit?*

WHITAKERVS.

22 Magnam nimirum rem facis, quando quod ego minimè do, id nonnullos dedisse authores ostendis. Verùm quid his tandem testimoniis euicisti? aut dici Romam à Petro Babylonem, aut omnino fuisse Romæ Petrum? Neutrum. Non enim 1. Pet. 5. 13.

hominum opiniones, sed scripturæ authoritatem quærimus: In quo qui suæ saluti consulunt, id vnũ altiùs secum diligentiúsque velim reputare, cùm tota põtificia πολιτεία atque ἱεραρχία hoc vno fundamento nitatur, Romanę ecclesię Episcopũ fuisse Petrum, id nullo scripturæ verbulo posse demonstrari. Ita ex hominum coniecturis, putrique filo totus Papismus pendet. Quid si enim multę historiæ Petrum Romæ fuisse narrant? Si id scriptura nõ testatur, quæ hæc fides erit nullis scripturis approbata? Suspensos semper incertósque animos esse oportet, qui nihil in scripturis inueniunt, in quo acquiescant, quando de religionis summa deliberant. Receptam hanc quidem à multis esse opinionem fateor. Sed quis ignorat quàm facile sit quod vnus initio tradidit, id fama crescere, atque à multis in posterum celebrari? Petri cum Simone Mago pugnam Romæ factam antiquus aliquis author commemorat, eum frequentes deinceps alii sequuntur, atque hinc cathedra pontificia ex hominum rumusculis & communi suspicione manauit. Tu verò qui Romæ Petrum fuisse negant, eos non minus dubitare posse dicis, an Romulus, aut Cæsar, aut Pompeius, aut regum aliquis Romæ fuerit. Quid ita quæso? Nam hoc quidem omnes historiæ testantur, qui de Romanis rebus aliquid scripserunt: De Petri verò Romana profectione nihil in sacra historia legimus, in qua tamen illud perscriptum esse oportebat, quod omnium Christianorum nosse vel maximè intererat. De Romulo si quis dubitat, aut nesciat, nihil damni faciat: Petrum verò fuisse Romanæ Ecclesiæ Episcopum, qui sibi penitus non persuasit, pontificium nihil ex animo tueri potest. Et quis tandem mihi persuadebit, ad fidem & πληροφορίαν, cùm nullum possit scripturæ de hac re testimonium proferri?

ferri? Sum enim tardior ad credendum, præsertim cùm multas scripturas videam huic opinioni incredibiliter inimicas. Si quidem æqua esset scripturarum in alterutram partem propensio, nõ auderem tamen assentiri: nunc cùm scripturas in alia omnia frequentes ire perspiciam, multò magis alienus sum. Petrum enim scriptura circumcisionis, hoc est, Iudęorum Apostolum fuisse testatur: & cũ Paulo Petrus eiusmodi pactum iniit, vt ille apud Gentes, hic apud Iudæos munere Apostolico fungeretur: Romanum ergo fuisse Episcopum Petrũ, idque tam multis annis, cum Petri instituto, fidéque pugnat. Venit Romam Paulus, ad eum mox Iudæi accurrunt, séque planè rudes & imperitos Christianæ religionis ostendunt: itaque se Paulo informandos tradunt. Id fieri minimè potuisset, si tam multis antè annis Romanam Ecclesiam Petrus rexisset. Moratur Romæ biennium Paulus, & multas inde variis temporibus Epistolas scribit, in quibus cùm multos fratres nominat, tum de Petro nũquam meminit. An Petrum biennio abfuisse à sua Ecclesia credamus? Viginti post Christi ascẽsionem annis fuisse in Iudæa Petrum ex scripturis constat: at illum Romæ tunc esse oportebat, si quod fidelem Episcopum decuit, facere vellet, nisi quem ille vicarium reliquerit, docere potes. Quid quòd historici in tanta opinionum varietate versantur, vt quem potissimùm sequaris nescias. Alii enim Romam venisse Petrum scribunt Claudii anno primo, alii secundo, alii quarto, alii decimo tertio: quarum opinionum vt nulla vera sit, fieri potest: vt omnes sint veræ, non potest. Huc accedit, quòd antiquissimi patres etsi fuisse Petrum Romæ scribunt, eum tamen Episcopum Romanæ Ec-

Gal. 2. 7. 8.

Act. 28. 22. 23.

Galat. 2. 1. 11.

Irenæ.lib. 3.cap.3.

Tertul.de præscrip.

clesiæ non vocant. Irenæus ad hunc modum scribit, *Fundantes igitur & instruentes beati Apostoli* (Petrus & Paulus) *Ecclesiam, Lino Episcopatum administrandæ Ecclesiæ tradiderunt*. Sic Tertullianus, *Smyrnæorum Ecclesia Polycarpum ab Ioanne collocatũ refert, sicut Romanorum Clementem à Petro collocatum*. Primus ergo Romanorum Episcopus aut Linus, aut Clemens extitit, quemadmodum Smyrnæorum Polycarpus: nec magis Romanorum Petrus, quàm Smyrnæorum Ioannes Episcopus fuit. Et verò cùm Apostolus esset Petrus, Episcopus esse nec debuit nec potuit. Nam Episcopi certas sedes obtinent, Apostoli nullis præficiuntur certis Ecclesiis. Facere ergo ex Apostolo Episcopum multò magis ineptum est, quàm si pontificem Romanum esse aliquem parochum aut curionem dicas.

DVRÆVS, Fol. 202.

Ludis in Babylonis nomine, & quasi oportunum caninæ tuæ facundiæ exercendæ locum nactus Romanæ Ecclesiæ impudentissimè tribuis, quod Apostolus Petrus, & in Apocalypsi Ioannes non nisi de vrbe ipsa Romana à fide Christi adhuc abhorrente, & Christianos persequente dixit.

WHITAKERVS.

25 Si lusi, ludentem mitiùs tulisses. Caninam verò facundiam non agnosco, nisi canina sit, quæ tuum pontificem nonnihil momordit. Dici Romam à Petro Babylonem, id verò tantum abest vt dixerim, vt planè & penitus negarim. Petro enim causa nulla fuit μεταφορικῶς loquendi: at Ioannes Antichristi mysterium in Apocalypsi narrans minimè mirum est, si ascitis mysticisque vocabulis vtatur. A Ioanne autem non Romam à fide abhorrentem & Christianos persequentem, qualis ea fuit tempore primæ ecclesiæ, sed Romam ab Antichristo instauratam describi satis manifestũ est. Quum enim scribit, *Cecidit, cecidit Babylon illa magna, & facta est domicilium dæmoniorum, & custodia omnis spiritus immundi, & custodia omnis volucris immundæ*, quis hoc non videt de antiqua Roma non intelligi, quæ quando à fide abhorrere, & Christianos persequi desiit, sanctorum potiùs domicilium quàm dæmoniorum, Spiritus sancti quàm immundi custodia extitit? Et nescis Romam à patribus dici Babylonem, non tantùm mutatis principibus, sed imperio etiam Constantinopolin translato, Roma Euangelium profitente, nullum Christianum persequente? Hieronymus Romam quasi trito proprióque nomine Babylonem vocat: sic Augustinus, sic Orosius, sic multi deinceps alij, quos si canina facundia vlos esse dixeris, teipsum verè κωικὸν ostenderis.

Apocalyp. 18.2.

Hierony ad Asellam, & lib. 2. contra Iouiniã.

DVRÆVS, Fol. 203.204.

Non id ait Caluinus (*inquis*) nihil omnino in vlla parte fidei mutatũ fuisse. *Non id ait, VVhitakere? vereor equidem ne, vt estis nouarum rerum cupidissimi, non modò nouam nobis ex lacu Lemano Theologiam aduexeritis, verùm etiã nouam alicubi Grammaticam cudatis. Veram*

Christi Ecclesiam esse fateris, quæ ab Euangelica doctrina digreditur atque aberrat, quo quid dici absurdius potest?

WHITAKERVS.

24 Nostra Theologia non ex lacu Lemano emersit: sed è sacrarum literarum purissimis fontibus emanauit. Vestra verò tandem in illum lacum ex quo hausta est redundabit. De Caluino satis antè responsum fuerat, si tu posses in vera responsione acquiescere. Nunquam enim ostendes aliam Caluino fuisse mentem quàm quæ à me proposita fuit, de qua quid attinet amplius litigare? Ecclesiam Christi veram agnosco, quæ nonnullas à doctrina Euangelica digressiones aberrationésque habet, quòd multarum ecclesiarum exemplo confirmatur. Iudaica enim Ecclesia & si multis erroribus sæpe laborauit, ecclesia tamé Dei esse minimè destitit. Ita quanquam Corinthij, ac Galatæ ab Euangelica doctrina magnopere deflexerant, Corinthiorum tamen & Galatarum ecclesias Paulus salutat. Sed quando tu alios absurdos esse dicis, tum plerumque ipse es absurdissimus.

1. Cor. 1. 2. Gal. 1. 2.

DVRÆVS, Fol. 205.

Quòd Syricium legis de cælibatu authorem facere videris, est quidem hic error vt turpissimus, ita cum multis tibi præceptoribus tuis communis. Vt antiquissima concilia, pontificumque illorum, qui Syricium antecesserunt decreta præteream,

eam, apertissimus est Carthaginensis synodi canon, qui rem hanc inter Apostolicas traditiones recensent. Carthag. 2. can. 2. Sic Clemens in Epistola ad Iacobum fratrẽ Domini. Ac ne apud Græcos quidem ipsos, Sacerdotes vxoribus quas ante Sacerdotium duxerant vti consueuerunt, Epiphan. Hæres. 59. Hinc Hieronymus antiquissimũ hũc Ecclesiæ morẽ pro argumento affert contra Vigilantium.

WHITAKERVS.

25 Primus impiæ legis lator Syricius fuit, quẽadmodum ex Gratiano manifestum est. Quãquam enim multi Sacerdotes ante Syricium sponte suæ cælibatum amplexi sunt: nullis tamen coniugium, qui eo carere nollent, lege prohibitum fuit. Nam Carthaginense 2. Concilium Syricii huius tempore habitum est, cuius etiam interpretationem pete ex sexta Synodo. Clemens verò tuus non ignotas quàm nullius precii sit. Ab Apostolis autem institutum & præceptum esse perpetuum ministrorum cælibatum, ne longiùs abeam, ex ipso Gratiano apertissimè refellam, apud quem sic Augustinus loquitur, *Copula Sacerdotalis, nec legali, nec Euangelica, nec Apostolica authoritate prohibetur.* Et Stephanus Papa ait: *Aliter se orientalium traditio habet Ecclesiarum: aliter huius Sanctæ Romanæ Ecclesiæ. Nam earum sacerdotes, diaconi, aut subdiaconi in matrimonio copulantur.* In illo verò loco planè obmutescas est necesse, *Coniugia sacerdotibus ante prohibitionem vbique licita erant: & in orientali Ecclesia vsque hodie eis licere probatur.* Si vera ista sint, quæ sunt verissima, pu-

Constanti. 6. can. 13.

26. q. 2. c. Sors.

Dist. 31. Aliter.

Dist 56. Cenoma-nensem.

Universidad de Deusto
Biblioteca

deat te posthac Apostolos tam turpis & inhonestæ legis authores affirmare. Græcos autem sacerdotes ab vxoribus, quas ante sacerdotium duxerant, abstinuisse, prorsus incredibile est, cùm satis constet in Niceno concilio huic legi à Paphnutio intercessum esse, nec Græci vnquam sibi istũ cælibatus laqueum hactenus imponi permiserint. Quid quòd ipse Epiphanius testatur multos etiam maritos factos esse presbyteros, quod quanquam minimè probat, ipsos tamẽ presbyteros nec adulterii accusat, nec censet à suis Ecclesiis remouendos? Spiridionem Sozomenus Trimithuntis Episcopũ scribit *vxorem, & liberos habuisse*. Nec propterea quicquam ad res diuinas obeundas factum fuisse ineptiorem. Athanasius disertè scribit, *Episcopos liberorum patres nouimus*. Sed illa sexti concilii sanctio, quam etiam Gratianus recitat, totum hoc quorundam de Apostolica traditione commentum facilè discutiet, rémque omnẽ expediet. Nam & presbyteris & diaconis matrimoniũ permittunt, *antiquum sequentes canonem Apostolicæ diligentiæ: & si quis præsumpserit, contra Apostolicos canones aliquos presbyterorum & diaconorũ priuare contractu & communione vxoris legitimæ*, excõmunicandum iudicant. Hieronymus morem antiquũ, sed nec Apostolicum, nec perpetuum adducit. Sic enim scribit, *Eliguntur mariti in sacerdotium, non nego*. Iterum, *Quomodo, inquies, frequenter in ordinatione sacerdotali virgo negligitur, & maritus assumitur?* Itaque desine tandem impuram Syricii tui legem, & Dei, & Christi, & Apostolorum institutis contrariam defendere.

Epiphã. Hæres. 59.

Sozomen. li. 1. c. 11. ὁ θεοφιλὴς τοῦτο τὰ θεῖα χείρων.

Athanas. ad Dracõtium.

Dist. 31. Quoniam.

Hieronym. aduers. Iouinian.

DVRÆVS,

DVRÆVS, Fol. 206.

Quod ad Timotheum scribit Paulus, in nouissimis diebus discessuros quosdam à fide, qui inter cæteras dæmoniorum doctrinas etiam nubere prohibebunt, Quis vnquam Catholicus malas esse nuptias affirmauit? Manichæos igitur, Gnosticos, Eucratitas, Tatianos, aliósque id genus hæreticos Paulus cauendos docet. Ecclesia similia iudicia nõ prohibet, cùm vt illis abstineant Ecclesiasticis ministris præcipit.

WHITAKERVS.

26 Quod quęris, quis vnquam Catholicus nuptias esse malas affirmauit, facilis est responsio. Nam Syricius tuus & Innocentius, quando ministros à nuptiis deterrent, iis argumentis vtuntur, quæ aut nuptias omnino damnant, aut nihil concludunt. Quando enim disputant Sacerdotibus non licere matrimonium contrahere, quia debent esse Templum & vasa Domini, & Spiritus sancti sacrarium, ac proinde eos non oportere cubilibus & immunditiis inseruire: quia sancti esse debent: quia carnali concupiscentia contaminantur, & coinquinatis nihil est mundum: quia qui in carne sunt, Deo placere non possunt: quid quæso aliud faciunt, quàm nuptias omnino malas, impuras, sceleratas esse statuunt? Iam ergo hos Pontifices nega esse Catholicos, à quibus tã profanè atque impiè sanctum Dei instit utum contumeliosissimis verbis damnatur. Cõtrà Paulus doctrinam illã, qua

Dist. 28. Decernimus. Dist. 31. Tenere. Dist. 28. Proposuisti. & Plurimos.

1.Timo.4. 3. nuptiæ prohibentur, à dæmoniis inuẽtam esse docet: in quo quicunque tandem nuptiarum libertatem tollunt, diabolicę perfidiæ damnat. Nam ista ad priscos tantùm hæreticos torquere insulsum est, quasi Paulus personas, non rem ipsam spectarit: aut doctrinam primis temporibus inseruientem, non perpetuam tradiderit. Deinde non illos modò Paulus perstringit, qui nuptias damnant & malas esse pronuntiant, sed qui prohibent. Quanquam autem se penitus damnare nuptias Pontifex negat, quin tamen prohibeat, suisque mancipiis nuptias interdicat negare non potest. Rectè Hieronymus, *Nota est Antichristi prohibere nuptias.* Et Manichæi non plebe, sed in electis suis, maiorem sanctitatem & religionem profitentibus improbabant. Nec Montanus nuptias ἁπλῶς damnauit, sed quasdam nuptiarum relaxationes diréptionésque introduxit. Itaque non minùs papistas Paulus quàm Manichæos, aut Cataphriges cauendos esse docuit. Tuum verò de prohibita ministris Ecclesiasticis ciuilium iudiciorum administratione exemplum valdè fuit alienum. Nam primùm si ministris iudicia ciuilia prohibentur, cur à Pontificis ministris exercentur? Deinde iudicia nec omnibus necessaria sunt, & non nisi certis hominibus à Deo mandantur: at nuptiæ nec populo nec ministris à Domino prohibentur, & omnibus necessariæ sunt qui dono continentiæ carent.

Hieron in Daniel.11. Auguſt. Epiſt.74. Euſebius lib.5.c.171. διδάξας λύσιν γάμων.

DVRÆVS, Fol. 207.

Iam quòd honorabile coniugium in omnibus idẽ Paulus pronũciat, etsi ad res potiùs, quàm ad personas

sonas spectare videtur, tamen vt de hominibus etiam intelligamus, nemo adeo cæcus est, qui non facilè videat Paulo iudice maiorem cœlibatus quàm coniugij honorem conferi. Quamobrem qui cœlibatum Deo liberè vouet, is nihil de matrimonij honore detrahere, sed suadente Paulo præstantiora amplecti dicendus est. Si honorabile coniugium etiam in ijs existimes, qui post votam Deo virginitatem ad nuptias conuolant, Chrysostomum audi epist.6. ad Theodor. lapsum. Eadem est Hieronymi sentẽtia, lib.1. contra Iouinian. Sic Basilius lib. de vera virginit. Et Augustinus, de bono viduit. c. 8. & 9. Iam cum tuo Caluino, & oblatum Deo continentiæ votum Apostolicæ doctrinæ repugnare clamita.

WHITAKERVS.

27 De cœlibatus voto suprà tibi respõdimus, vt non sit necesse in istis κοπρυσμοῖς refutandis rursus operam tempúsque insumere. Maiorem Paulo iudice cœlibatus, quàm coniugii honorem censeri, ex quo tandem Pauli iudicio intelligis? Num dixit vnquam Paulus honorabilẽ in omnibus esse cœlibatum, quemadmodum de coniugio Apostolus clarissimè pronũciauit? Equidem si quod eiusmodi de cœlibatu, quale hoc est de coniugio, iudicium extaret, nemo vestram insolentiam atque importunitatem ferret. Laudat quidem in iis cœlibatum Paulus, quibus cõiugio carere posse Dominus dedit: at simpliciter cõiugio cœlibatũ prę-ferri nũquã certè iudicauit. Qui enĩ cœlibatũ vouerũt, & interim tũ mẽtẽ cogitationibus impuris-

Hebr.13.4.

simis contaminant,tumcorpus æstu horrendo ac nefario flagrare sentiunt, séque totos fœdissimis modis polluunt, horum perpetuum cœlibatum Apostolus nunquam aut præcepit,aut probauit. Impius sit oportet, qui tale aliquid de Apostolo fingat.Iam dicti illius apostolici sententia, quàm latè pateat,facilè constabit:Cùm enim *honorabile coniugium* ἐν πᾶσι pronunciat,id de quibusuis personis intelligendum esse minimè dubiũ est. Cùm enim morbus cuiuis hominum generi communis sit,remedium etiam omnibus similiter commune esse debet.Si est enim coniugium,vt verè affirmat Lombardus,post lapsum hominis *remedium*, quod ante lapsum duntaxat *officium* fuit,ad omnes certè coniugium pertinet, qui illo remedio opus habent. Qui ergo certos hominum gradus à coniugio excludunt,ii quosdam communi remedio priuãt,quod Dominus præscripsit omnibus, quóque illos vti voluit.Cùm dixit Deus, *Non est bonum hominem esse solum:& crescere ac multiplicari homines iussit*:cùm Christus docuit, *non omnibus datum esse* vt castam viuant in cœlibatu vitam : cùm Paulus affirmat,*melius esse Matrimonium cõtrahere,quàm vri*,& præcipit vt *propter scortationem quisque suã vxorem habeat*: num ista quæ palam ad gradus hominum vniuersos pertinent, non nisi quibusdam tribuemus? Quasi genus aliquod hominum sit, quos præstet semper esse solos, qui communi morbo careant, qui incontinentes esse nequeant, qui nunquam vrantur,qui coniugio non indigeant. Si tales ministri sunt,viuant perpetuò cælibes: si non sunt,quod omnes intelligunt, sibi illa etiam à Domino dici fateantur. Atque hoc ex ipsis Apostoli verbis manifestum est. Cùm enim dixisset, *Honoratum in omnibus coniugium & cubile*

Gene.2.18. Gene.1.28. Mat.19.11. 1.Cor.9.7.2. Hebr.13.4.

cubile impollutum,mox subiungit, *Scortatores autem & adulteros damnabit Deus*. In quo quis non videt eò has coniugij laudes spectare, vt omnes à scortatione & adulterio deterreantur? In omni ergo hominum gradu honestum est & honoratum coniugium, in quo stuprum atq; adulterium turpe est & flagitiosum. Aut ergo ministris impium non est stupra & adulteria committere, aut illis legitimum est ac laudabile in casto matrimonio viuere. Itaque Apostolus talem episcopum eligi præcipit, qui sit inculpatus,*vnius vxoris vir*. Igitur in episcopo culpa non est coniugium. Si mihi minus credis hoc modo disputanti, Chrysostomum audi de his Apostoli verbis scribentem: *Ostendit matrimonium non esse impium, sed ita honoratum, vt cum eo aliquis possit in sanctum thronum ascendere*. Potest ergo qui est maritus, esse etiam episcopus: vt sacerdotium & coniugiũ non sint, quemadmodum in stercoreo illo pontificum iure perscribitur, *incompatibilia*. Atque id etiam ex Leone pontifice Romano intelligimus, cuius hæc verba sunt: *Dicente Apostolo vt inter alias electionis regulas is episcopus ordinetur, quem vnius vxoris virũ fuisse aut esse constiterit,tam sacra semper habita est ista præceptio, vt etiã de muliere sacerdotis eligendi eadem intelligatur seruãda conditio*. Et mox,*Euidenter est desinitum,vt virginem sacerdos accipiat, & alterius thorum nesciat coniugis, quæ vxor est futura pontificis*. Vxorem igitur pontifex Romanus episcopo permittit,sed virginem. I nunc cum tuo pontifice,& ministrorum nuptias nega, si potes à sacris literis, sanctisque patribus approbari.

Tit.1.6.

Chrysost. in Titũ hom. 2. ἵνα πίμπον, ὡς μετ' αὐτῆς διάδῃ καὶ ὅτι ἐ. γαμον ἀναβαίνειν θρόνον.

Leo epist.87. ad episcop. African.

DVRÆVS, Fol.208.209.

Quæ tua impudentia est, audes dicere, vt Samnium olim in ipso Samnio inueniri non potuit, ita Romanam ecclesiam in ipsa ecclesia Romana inueniri omnino non posse. Nulla vnquam hæresis hanc ecclesiam oppugnauit, de qua triumphum illa non egerit. Quis ignorat, quod de Donatistis à Melchiade Romano pontifice damnatis Augustinus scripsit? quod de Iouiniano Hieronymus? de Pelagio quodam Britanno Prosper? Verissimè hanc esse ecclesiam Cyprianus dixit, cuius fides Apostolo prædicante laudata est, & ad quam perfidia non posit habere accessum. *Epist.55.*

WHITAKERVS.

28 Impudentiæ crimen non agnosco: conuicium verò tuum facilè contemno. Si veram ecclesiam ex suis propriisque notis quærimus, non magis in Romana ecclesia veram Christi ecclesiam, quàm, vt ille dixit, in Samnio inueniemus samnium. Quemadmodum enim illa quondam potentissima ac florentissima respub. sic à Romanis deleta fuit, vt nihil præter vrbis proiectũ quasi cadauer remaneret, sic illa olim florens ecclesia ab Antichristo capta atq; oppressa interiit, vt præter externã ecclesię imaginẽ, & fucũ, & colorem, & nescio quam inanem pompam nihil relinquatur. Nullum in ea verbum annunciatur, nisi pestifero fermento corruptum: nulla sacramenta celebrantur, nisi sacrilegio & sordibus inquinata: nulla disciplina exercetur, nisi Antichristiana. Nihil

Nihil verò pontificis Cathedram, nihil Cardinalium collegium, nihil Episcoporum splendorem, nihil sacerdotes, nihil monachos, nihil templa, nihil diuitias moror: ecclesiam quæro, non parietes, hominem non picturam, corpus non vmbram. Triumphi autem illi quos narras, non magis huius sunt ecclesiæ, quàm quos antiqua Roma de Pyrrho, Annibale, Perse, Antiocho egit, istius Romæ censendi sunt. Nam de Pelagio Britanno, quia rem cum Britanno Britannus habeo, quem potes cõmemorare ecclesiæ tuæ triumphum? An non palàm de tuo põtifice Pelagius, totóq; regno põtificio triumphauit? Nónne enim Pelagius gratiam in natura insitam esse docuit? & num idipsum vos pontificij non defenditis? Quis ergo non videt in vestro illo triumphali curru sedere Pelagium? Et tamen ad hanc ecclesiam perfidia non habet accessum, si credimus scilicet Cypriano. Quid? Tu Cyprianum sic deliraſse putas, vt nullo vnquam errore tentari posse Romanam ecclesiam senserit? At Stephanum pòst breui Romanum pontificem erroris & ignorantiæ arguit, ab eóque grauissimè in magna causa dissensit: quod ille non fecisset, si nunquam errare posse Pontificem & ecclesiam Romam putauisset. Cum Cypriano quamuis errante Apostolorum illi suppositicij Canones faciunt. Canon. Apo. 68.

LIBER OCTAVVS, DE PARADOXIS.

DVRÆVS, Fol. 214.

De Deo.

MIRVM quanto studio, quo verborum apparatu, quibus artibus παράδοξα vestra amoliri à secta vestra niteris. Vt ab eo incipiam quod summum est, Deum Basilius negare affirmat eos, qui ipsum mali authorem esse asserunt. Hoc vnum esse ex paradoxis vestris verissimè Campianus dixit. Tu verò vt à tam horrendo crimine alienus videaris, Si Caluinus (*inquis*) aut Martyr, aut Philippus, aut quisquam nostrûm affirmet Deum esse authorem & causam peccati, non repugno quin sumus omnes horrendæ blasphemiæ, sceleríque rei. *Ego verò nisi tam horrendæ blasphemiæ assertorem esse Caluinum ostendero, nullam tantæ calumniæ pœnam deprecor, nullam recuso. In hunc modum scribit,* Absolom incesto coitu patris thorum polluens, detestabile scelus perpetrat: Deus tamen hoc opus suum esse pronunciat. *Addit & alio loco,* Summa huc redit, quamuis homines vt indomitæ bestiæ, nullísque vinculis coërcitæ lasciuiant, arcano tamen fræno gubernari, vt ne digitũ quidẽ mouere queant nisi ad exequendũ Dei magis, quàm suũ opus. *Denique diabolum Caluinus*

Lib. 1. instit. c. 18. sect. 1. Lib. de æter. Dei prædest.

uinus ait quãdo homines ad peccandũ mouet, Dei potius instrumentũ esse, quàm peccati authorẽ: & rursum, Deũ in nobis planè operari, quę Satanas operatur, sed alio fine. *Deũ nõ tantùm permittere (hoc enim ille irridet) sed velle peccatũ, mouere, impellere homines vt peccẽt. Quid verò Caluino & Caluinianis omnibus frequentius in ore est, quàm Deum non permittere tantùm, sed velle peccatum, nos mouere, impellere, imò voluntatis suæ efficacia nobis peccãdi necessitatem imponere? An non igitur luce clarius est, Deum illis peccati esse authorem?*

Lib. 1. cap. 4. sect. 5. Ibid. sect. 2.

WHITAKERVS.

1 MAGNAM nobis iniuriam Campianus fecit, quando primùm nostram sanctissimã religionem confictis quibusdam παραδόξων criminibus, tanquam telis quibusdam venenatis insectari cæpit. Tua verò maior culpa est, qui criminationem iniustam & falsam defendere conaris, præsertim cum ea sic à me reiecta ac depulsa fuerit, vt inuidiæ materiam à vobis quæri, non veram accusationem institui constaret. Quod etsi erat antè satis manifestum, ex tua tamen confutatione magis elucebit. Et primùm vt tibi respondeam ad illud, quod tu summum esse dicis, miror quenquam esse inuẽtum Campiano similem, qui quod nostri semper apertissimè damnarunt, id ab illis dici ac defendi contendat. Quæritur an nostri Deum esse mali authorem statuant. Id Campianus affirmat, & tu comprobas. Ipsi ergo loquan-

tur,& te tuúmque Campianũ,vósque omnes huius calumniæ authores redarguant. Philippi hæc verba sunt, *Est tenenda verissima sententia, quæ extat apud Hoseam. Ex te perditio tua, tantùm in me auxilium tuum. Nec vult, nec approbat, nec efficit peccatum Deus. Hæc vera sententia firmissimè retinenda est.* Petrus Martyr ait, *Deus neminem cogit, vt malè agat, sed quisque volens peccat: quare in illum causa peccati non est reiicienda. Nam cùm in nobis cupiditates non procreet, culpam nõ debet præstare; si prauæ actiones ex corrupta radice prauorum effectuum dimanent.* Caluinus sic scribit: *Sequitur ergo neque peccati originem esse in Deo, neque illi culpam imputari posse, quasi ex malis voluptatem capiat.* Beza hanc causam diligentissimè ac doctissimè contra Castellionem tractauit, quem si legisses vnquam, quantum inter vestram malitiosam interpretationem, nostrámque verissimam sententiam interest, facilè didicisses. Sic habet, *Quod inquit Dauid, Non Deus volens iniquitatem tu es, perpetuò verum esse confitemur, & eum qui secus sentiat, pro impio & blasphemo habemus.* Quid alios commemorem, quorum nullus est, qui non istam Libertinorum blasphemiam atque amentiam vobis interim tacentibus refutarit? Aut nostrûm aliquem profer, Duræe, si pergis ineptissimum conuicium vrgere, qui Deum peccati & sceleris authorem esse dixerit, aut te prudentem nobis ex instituto maledicere confitere.

Melanchton in 1. cap. ad Rom.

Petr. Martyr in udic. 9.

Caluin. in Iacob. 1. cap. 13. vers.

Beza de æterna Dei prædest. cõtra Castel.

Nam in his quæ ex Caluino obiicis, quis tam imperitus est qui tuam insciciam non agnoscat? De Absalone enim quid aliud Caluinus affirmauit, quàm quod disertè scriptura tradidit? An verò quid Dauidi Nathanus Dei nomine responderit, nunquam legisti? *En ego* (inquit Iehoua) *suscitaturus sum aduersum te malum de domo tua, tollámque*

2. Sam. 12. 11. 12.

támque vxores tuas in oculis tuis: & dabo proximo tuo, dormiétque cum vxoribus tuis in oculis solis huius. Tu clàm fecisti: attamen ego facturus sum rem hanc coram toto Israele, & coram sole. Quod ergo Absalon admisit, id se facturum Dominus denunciauit: ex quo illud Domini factum fuisse sequitur, nisi tu Dei esse negabis, quod suum esse Deus testatur. Itaque Caluinum vides nihil omnino aliud scripsisse, quàm quod Deus ipse clarissimè sibi assumit. Neque est quod hìc tum illud sophisma valere existimes, Ergo Deus est author peccati. Non enim peccatum illud, sed opus Deo Caluinus ascribit. Si enim in illo incesto nihil potes præter peccatum considerare, id tuæ insciciæ atque incogitantiæ tribui debet. Nam incestum illud etsi teterrimum flagitium fuit, prout ab ipso Absalone profectum est, tamen quatenus pœna, & iudicium, & exemplum, & documentum fuit, sibi totum Deus sumit. Omnis enim pœna quam Deus infligit, iusta est, ac proinde bona. Si ergo Deo quod suum est relinques, Absaloni quoque quod suum est tribues, in eadem actione & Dei iustitiam, & hominis peccatum inuenies. Omnis quidem actio, vt actio est, à Deo instituta est: nam in ipso viuimus, mouemur, & sumus: & is omnia efficit ex consilio voluntatis suæ: malitia verò actionis ex hominis voluntate nascitur, nec Deum attingit, qui malis & vitiosis instrumentis sic vti potest, vt nulla interim ipse mali contagione inficiatur. Quicquid ergo est in actione peccati, in instrumentis hæret, à quibus etsi fiunt, quæ Deus voluit, non tamen semper eodem modo fiunt, quo voluit. Absalon fecit, quod Deus factum voluit: id enim facturum se minatus est: non tamen ita fecit, vt facere debuit, quia finem alium sibi proposuit, quàm eum quem Deus spectauit.

Act. 17. 28. Ephes. 1. 11.

Quare vt tibi de Absalonis incesto, cæteríſque omnibus flagitiis breuiter respondeam, Deus quidem omnia quæcunque in mundo siue bona, siue mala fiunt, sua prouidentia gubernat, vt ipse tamen puriſſimus semper maneat, quod in hoc eodē loco Caluinus pulcherrimè & sanctiſſimè docet: primùm quia malitiā nulli homini infundit, cùm ea tota sit ex diabolo: deinde quia actiones ex finibus æstimandæ sunt. Deus enim in omni actione finem intuetur, æternæ perpetuæque iustitiæ suæ consentaneum. Homines contrà peccāt, quia à Dei iustitia in verbo patefacta discedunt, séque hoc modo morte dignos faciunt. Quid tu hîc minutulus sophista reprehendis? Alia Caluini verba subiungis, in quibus Dei prouidentia defenditur, quam vestra hac opinione labefactari manifestū est. Si quid enim à quoquam fit, quod fieri Dominus ἀπλῶς καὶ πάντως noluit, summā Dei prouidentiam ac potentiā euerti necesse est. Quod iterum ex Caluino citas, calumniæ plenum est. Non enim diabolum Caluinus ait Dei potiùs instrumentum quàm peccati authorē esse. Hæc ipsius verba sunt:

Lib. 2. instit. cap. 4. sect. 5. Diabolus est *instrumentum magis ipsius in agendo, quàm à seipso author*: quia non potuit aliquid efficere, nisi illo Dominus vti tanquam instrumento voluit. Quanquam autem est actionis potiùs instrumentum quàm author, peccati tamen summus est & primus author. Permissionem autē qualem nonnulli somniant, meritò Caluinus irrisit. Qui enim sic à Deo permitti peccata fingunt, vt ea Deus penitus nolit, quàm tandē Deo vim & prouidentiam relinquunt? Si enim omnino nolens ac inuitus permittit, Dei igitur voluntati omnino resisti potest, vt fiat, quod omnino factū nolit: qua voce nullam ipse Epicurus in Deū magis impiam exhalare potuit. Quæ sequuntur, verbo dilui possunt. Vult

sunt. Vult Deus peccatum, sed non simpliciter, & quatenus peccatum est: quod si nondum intelligis, ex vno loco disce. Qui Ecclesiam affligunt & vexant, eos peccare quidem grauissimè non negabis: at hanc afflictionem ex Dei voluntate manare Petrus disertè scribit, *Qui affliguntur ex voluntate Dei, vt fideli conditori commendent animas suas*. Ergo sanctos affligi vult Dominus: & tamen qui sanctos affligunt, magni peccati pœnas persoluent. Et peccatum Deus quod in nobis latet, excitat atque impellit, non tamen efficit aut insetit: quemadmodum medicus morborum author non est, quando vitiosissimos humores elicit. Quī verò Spiritu sancto donati non sunt, iis peccandi miserrima necessitas imponitur, quia necessarium est vt mala arbor fructus malos proferat. Sed in hanc necessitatem homo sponte sua decidit, vt suo, non Dei vitio peccet. Sic tu Deum nobis peccati authorem esse præclarè docuisti. 1. Pet. 4. 19.

DVRÆVS, Fol. 215.

His se laqueis cùm Beza tuus implicatum cerneret, blasphemiam vnam altera blasphemia defendere & amplificare voluit. Omnia (*inquit*) bona sunt, quatenus à Deo efficiuntur: discrimen illud boni & mali tantùm in instrumentis locum habet: *vt peccatum Beza iudice à Deo volente, mouente, impellente sit, sed quia illius comparatione, quod peccatum est, desinit esse peccatum, Deus peccati author censendus non sit.* Aphoris. 20.

WHITAKERVS.

2 Perge verò Duræe, non Bezam modò blasphemiæ condemnare, sed ipsam Scripturam per Bezæ latus impugnare. Cùm enim quicquid fit in rerum natura, à Deo constet proficisci, ab eóque administrari in eum finem, quem ipse sibi proposuit: quicquid autem Deus instituit, bonum sit, peccatum in causis secundis atque instrumentis versari necesse est. Si verò nescis rem eandem quemadmodum à Deo manat, esse bonam, quemadmodum à malo instrumento geritur, esse vitiosam, indignus es qui locũ in Theologorum consessu teneas. Vẽditur Iosephus à fratribus, in quo tamen Iosephus summum Dei consilium agnoscit, *Nunc itaque nõ vos misistis me huc, sed Deus.* Gen. 45.8. Et postea, *Vos cogitastis in me malum: Deus autem cogitauit illud in bonum.* Gen. 50.20. Pharaonis induratio mala fuit, si ipsum spectes Pharaonem: si Deum, bona. *Ego indurabo cor eius, vt non dimittat populum.* Exod. 4.21. Sic Moses de Sihone rege Hesbonis, *Indurauerat Iehoua Deus tuus Spiritum eius, & obfirmauerat cor eius, vt daret eum in manum tuam.* Deut. 2.30. Et Iosua de Cananæis, *Quia à Iehoua fuit hoc, vt induraret cor eorum ad occursum belli cum Israel.* Iosuah. 11. 19.20. Iobum Satanas, Chaldæi, Sabæi inuadunt, diripiunt, cruciant: Iobus tamen ista omnia à Deo profecta esse confitetur, *Iehoua dedit, Iehoua abstulit. Bonum accepimus à Deo, & malum hoc non acciperemus?* Iob 1.21. & 2.10. Semei peccauit, quando Dauidi pessimè maledixit, eam tamen maledictionem Dauid à Deo obiectam interpretatur, *Sinite eum, Deus præcepit ei, vt mihi malediceret.* 2. Sam. 16.10. Iudas, Herodes, Pilatus, Iudæi in Christi mortem coniurarunt, nihil tamen aliud fecerunt, quàm *quod manus & concilium Dei priùs definierat faciendum.* Act. 4.27.28. Cùm hæc nobis tam perspicuè sint in sacris literis tradita, aut palàm Dei Spiritũ isto modo loquentem, & loqui nos docentem insectare, aut in vno eodémque facto & Dei sanctum decretum, & impiorum hominum nefarium scelus agnosce. Si quis filius parentis sui mortem exoptet, in Dei legem grauissimè peccet: & tamen Deus non peccat, quando huius tam impii filii parentem de medio tollit. Ita vides impiè ab homine fieri, quod Deus sanctè facit: & te blasphemum fuisse, qui certissimam Spiritus sancti doctrinam ausus fueris blasphemiæ condemnare.

DVRÆVS, Fol. 215.

Et quid quæso aliud quàm Deum facit hypocritam, qui eũ præcipere fatetur, ne peccemus, hoc ipsum tamen nolle. Est verò ridicula Bezæ responsio. Malam *(inquit)* actionem hîc appello, quæ reuelatam Dei voluntatem non habet pro scopo. *Ineptissimè profectò. Quamuis enim non semper id nos velle necesse sit, quod Deus vult, semper tamen hoc velle debemus, quod velle nos Deum vult. At cùm Christo nos docente quotidie à Deo petamus, fiat voluntas tua in nobis nimirum, semper vt id velimus, quod vult Deus nos velle, si nos peccatum Deus velle vult, an non quotidie à Deo petimus vt peccemus?* Beza contra Sycophantam.

WHITAKERVS.

3 Præcipit quidẽ Deus ne peccemus, & se pec-

catis noſtris grauiter offendi teſtatur: & tamen vult peccatis noſtris Deus ſuum decretum exequi. Neque eſt quòd hîc proinde clames, hypocriſim neſcio quam affingi Deo, cum nullis Deus vitium & prauitatem inſtillet. Tum enim demum ἀνυπεύθυνος agere videretur, ſi peccatum nobis infunderet, & nos tamen peccare prohiberet: Iam verò dum quæ in lege vetuit peccata, eadem regit, atque ad ſuum inſtitutum accommodat, nullum tuæ cogitationi locum relinquit. Deinde, quanquam vult peccatum, non vt peccatum, ſed vt decretum: nunquam tamen approbat peccatũ, nec reuelata voluntate complectitur. Semper autem quicquid agimus, hanc Dei voluntatem in verbo declaratam ſpectare, & nobis proponere debemus. Quod quando in Beza reprehendis, tuam ignorantiam iterum oſtendis. Non enim illa Dei arcana atque ignota nobis voluntas noſtrarum actionum regula eſſe debet, ſed hæc manifeſta, atque in verbo prodita, cui non parêre eſt peccatum admittere. Et illi ipſi qui ab ipſa aberrant, quanquam ſe maximo ſcelere aſtringunt, tamen Dei quoddam opus nihil eiuſmodi cogitantes peragunt ac perficiunt. Quid enim? Num illam ſcolaſticam voluntatis occultæ & reuelatæ diſtinctionem veſtrum illud Ieſuitarum collegium nuper exploſit? *Quæ occulta ſunt*, (inquit Moſes) *penes Iehouam Deum noſtrum ſunto: at quæ reuelata nobis & filiis noſtris vſque in ſeculum, vt faciamus omnia verba huius legis.* Atque hæc illa eſt voluntas, quam nos fieri quotidie precamur in terra, ſicut in cælo: quámque Propheta Dauid cognoſcere & facere cupiebat, *Doce me facere voluntatem tuam.* Cùm ergo precamur, vt id ſemper, quod Deus ſibi gratum eſſe in verbo ſuo ſignificauit, faciamus, minimè metuendum eſt, ne peccat

nisi quia in re vna quam fecerunt, causa non est ob quam fecerunt. Nihil autem ita est sua natura malum, quin Deo iubente bene fiat. Est enim Deus omni lege maior, illiúsque manifestæ voluntati semper obsequendum est, quicquid tandem ab eo præceptum esse constiterit. Quid enim magis horrendum atque inhumanum fingi potuit, quàm vt filium pater suum propriis manibus iugularet? Atqui hoc piè Abrahamus feciſſet, nisi aliud mãdatum diuinitus interpositum fuiſſet. Si quod sua natura parricidium immaniſſimũ fuiſſet, Dei mandato sanctiſſimum fidei officium Deóq; gratiſſimum extitiſſet, vides, ni fallor, rerum naturas diuino præcepto mutari. Deinde permiſsionem non improbamus, sed illud sophiſticum nudę permiſſionis commentum reiicimus. Nam permittente Deo fieri quod fit, nemo dubitat, quia non fieret, nisi Deus permitteret: sic autem permittit, vt ipse interim prauas hominum voluntates regat, eóque perducat, quò ipse decreuerit, nec rei euentum dubium expectet tanquam in specula otioſus contemplator, quemadmodum neceſſarium est, si vestra talis permiſſio somniatur. Fore autem Deum otioſum nisi impij etiam homines eo fine velint, quo Deus voluit, ita ineptum atque absurdum est, vt tibi mirer venire in mentem potuiſſe. Quanquam enim instrumenta mala suam quandam habent, propriámque actionem, eam tamen sic Dominus sui decreti vinculis constringit, vt in eum exitum prorumpat, quem ipse destinauit, quod Deum non esse otioſum, vt vos fingitis, euincit.

DVRÆ-

DVRÆVS, Fol. 217.

Hîc tu cùm Deum defendere vis, non esse peccati authorem, nihil tamen aliud, quàm peccati authorem facis. Si enim non permittit modò, verùm etiam vult hominem peccare, explica quo tandem modo, si Dei voluntas prima est, & efficax peccati causa, author peccati Deus non sit. Absurdum verò tibi videtur permittere, Deum non velle peccatum: neque animaduertis ita Spiritum sanctum per os Lucæ loquutum esse, qui dimiſit omnes gentes ingredi vias suas. *Dei voluntas qua vult peccata permittere non otioſa, vt vides, sed ἐνεργητικὴ censenda est: quippe qua res suæ quamque naturæ conuenienter agere vult, & cum ijs ipse concurrere.*

WHITAKERVS.

5 Quemadmodum Deus velit vt homines peccent, abundè explicatum est: non per se, non propriè, quaſi peccato delectetur, aut illud approbet, aut efficiat, aut adiuuet, sed quia id vult, quod quanquam hominum respectu est vitioſiſſimum, Dei tamen consilio iuſtiſſimum existimari debet. Cùm enim Deus peccata peccatis punire soleat, quis dubitet, quod Deus tanquam supplicium infligit, Dei voluntate pium & sanctum fuiſſe? Nec verò opus est vt tibi explicem, quod quæris. Non enim Dei voluntatem primam & efficacem peccati causam facimus, sed eius actionis, quæ vt fluit ab homine impio vitioſa est. Ita non Dei voluntas, sed instrumen-

torum prauitas in causa est, vt impiè fiant, quæ Dominus rectè facit. Mihi verò, vt dicis, perabsurdum videtur, permitti aliquid à Deo, quod planè nolit: nisi tu minimè absurdum statuis, & Deo suam prouidentiam detrahi, & fortunæ temeritate mundum administrari, & Dei iudicia ab illius voluntate distrahi, & Deum summæ infirmitatis argui, qui quæ prorsus nolit, non impediat. Nam si peccata sunt peccatorum supplicia, quod nullus Theologus negabit, tu mihi explica si potes, quemadmodum Deus peccata tantùm permittat, nec velit, quæ tamen ipse vt iustissima iudicia ac supplicia impiis imponit. Non enim dices Deum pœnas scelerum nolle: peccata autem peccatorum pœnæ sunt: vult ergo peccata Deus, vt sunt pœnæ peccatorum, & tua permissio expers voluntatis eliditur.

Affers autem scripturæ testimonium, quo Deum permittere aliquid euincas, quod nolit. Act. 14. 16. Apostolus ait, *Dimisit omnes gentes ingredi vias suas*: Si dimisit, volens certè dimisit. Quis enim nolens quenquam dimittit, quem tenere potuit? Atque hanc dimissionem cum Dei voluntate coniunctam fuisse, potes ex eodem Apostolo intelligere. Sic enim de iisdem gen- Rom. 1. 24. 28 tibus scribit, *Tradidit eos Deus cupiditatibus cordium ipsorum.* Et rursum, *Tradidit eos Deus in mentem omnis iudicij expertem.* An verò iudex quando sontem & facinorosum carnifici tradit, inuitus, an potiùs volens tradere censendus est? Sed quid aliis argumentis opus est, cùm quod volumus ipse coactus fatearis? Si enim Deus peccata permittit voluntate non otiosa, sed ἐνεργητικῇ atque efficace, Dei igitur voluntas in peccatis efficax est: sique Dei eadem voluntas causa est,

sa est, ut res quæque agatur naturæ suæ conuenienter, atque *ipse Deus cum ijs concurrit*, vt tu scribis, tum Dei volũtas causa est, vt impij impiè agant, & dæmones non modò impiè, sed semper & necessariò impiè agunt, quia hoc illorũ naturæ consentaneum est. Tum si Deus cum ipsis malè agentibus concurrit, quid amplius postulamus? Sic te hoc loco veritas vicit, vt quasi illius admiratione captus in tuæ defensionis obliuionem veneris.

DVRÆVS, Fol. 218.

Sed vt te subtilem disputatorem Academicis ostendas, Campianum in hunc modum vrges, Cernísne quod quisquam facit, quantumuis sceleratus, id inuito ac nolente Deo fieri? Quod cùm absurdissimum nobis etiam videri intelligas, mox ita concludis, Quare quæ fiunt omnia, ea fieri volente Deo necesse est fateare. Verùm trita est in scholis responsio, Deum neque velle mala fieri, neque velle mala non fieri, sed velle permittere mala fieri. Tu malum ais velle quidẽ Deum, sed nõ probare: quasi velle Deus possit, quod minimè probet, aut suum ipse iudicium ac decretum non probare possit. D. Tom. 1. part. q. 19. art. 9.

WHITAKERVS.

6 Tuam disputationem parùm esse subtilem nostri Academici facilè perspiciunt. Vide verò ne te Thomas tuus suis argutiis imprudentem fallat. Primùm enim quòd negat Deum nolle mala fieri, id cũ Dei reuelata voluntate pugnat.

Si enim non vult Deus mala non fieri, quamobrem legem petpetuam tulit, qua malorum genus omne prohibetur, nisi quod nefas est, Deum dicas egregiè simulasse? Deinde, si vult permittere mala, volés igitur permittit mala, quod nos cõtendimus. Hanc enim permissionem Dei volentis, nõ nolentis esse dicimus, idque ipsum tuus Aquinas disertè confirmat. Atque hoc idem Augustinus scripsit, *Non fieret, si non sineret, nec vtique nolens sinit, sed volens.* Quorsum ergo nunc tua nudæ ac commentitiæ permissionis defensio recidit, quam vides à Thoma atque Augustino clarissimis verbis refutari? Ita quicquid Deus permittit, non otiosus, aut aliud agens, sed volens permittit. Quòd autem velit multa Deus, quæ minimè probet, id non est difficile explicare. Si enim principes bellum sibi & suis ciuibus periculosum, quod non omnino probent, & fugere libenter cupiant, si possent, velle tamen nonnunquam propter publicam pacem coguntur: & magistratus, quanquam suorum vitæ parcat, cædem nunquam comprobet, maleficium tamen & facinorosum carnifici volens tradit: hoc in Deũ cadere nullo modo posse existimemus, vt aliquid velit χ'π', & propter aliud, quod per se & simpliciter neutiquam probet? Tum ipsam actionem, quã ad certum finem destinauit, non potest non probare: sed actionis vitium, & peccatum, id est, prauam illius actionis qualitatem, cuius non ipse, sed homo author extitit, minimè probat.

Enchirid. ad Laurent. cap. 100.

DVRÆVS, Fol. 219. &c.

Iam quæ ex Augustino profers, ad tuam causam ne pertinent quidem. Quid est quæso in his verbis, quo Deum voluntates hominum ad peccandum Augustinus vel leuissimè indicet? Aut quis non facilè intelligat, longè aliud esse filij mortem patrem voluisse, & Iudæorum animos in filij necem impulisse?

WHITAKERVS.

7 Si quænam esset causa mea, velles omnino intelligere, ad eã pertinere, quæ ex Augustino adduxi, facilè sentires. Tu verò sic nostram sententiam interpretaris, & sic aliis de nobis persuadere conaris, quasi nos Deum dicamus homines ad peccandum vrgere, atque impellere, & voluntates illis impias iniicere, quod nostrûm nullus vnquam cogitauit, & tanquam blasphemum semper refugimus. Neque enim quenquam Deus ad peccandum incitat, aut nouam cuiquam malitiam, & peccandi cupiditatem affert, sed quam impij insitam habent propriamque nequitiam, elicit, extrahit, regit, & suo decreto inseruire cogit. Quãquam autem Dei voluntate multa faciunt, in quibus ipsi nefariè peccant, tamen quòd peccant, id nullo Dei impulsu, sed suo duntaxat instinctu motuque faciunt. Vult Dominus ab impiis eiusmodi aliquid fieri, quod & si illi dum efficiunt, multorum scelerum laqueis implicantur, illud tamen fieri legitimè sanctéque potuit. Quòd ergo peccant, id nec Deo, nec rei naturæ, sed hominum vitio tribuendum est, quia Deus per homines efficit sine peccato, quòd ipsi homines cùm faciunt, turpissimè ac sceleratissimè peccant. Id ex illo exemplo intelligi potest, quo vsus est Augustinus. Christi enim mors, si ipsũ κύριον spectamus, Deo gratissima

fuit? quam dum homines moliuntur & perficiunt, teterrimum & infinitum flagitium admittunt. Aliud ergo est ad opus præstandum, aliud ad peccãdum impellere: vt quanquam Iudæorum animos Deus in filii sui necem impulit, eos tamẽ peccare minimè coëgerit. Si enim illi mentes attulissent odio, crudelitate, ambitione, perfidia vacuas, atque id egissent vero studio, quod Dominus proposuerat, non peccassent: atque illa vitia non aliũde iniecta, sed in illorum animis ac sensibus insita erant. Denique cùm palàm testemur esse nos ab ea opinione alienos, quæ Deo causam vllam peccati affingat, quam totam in malis instrumentis positam esse constat, Deum autem dicamus hominum voluntates non efficere aut ex bonis malas, aut ex malis deteriores, sed tantùm his hominum prauis voluntatibus vti ad eos fines, quos ipse decreuit, atque hoc ipsum & scriptura clarissimè doceat, & Augustinus in iis quas adduxi sententiis exponat, quid frustra tempus superuacaneis disceptationibus teritur, aut verbis crimen inuidiosum exornatur? Auferistam malitioſę interpretationis peruersitatem, atque in nostra sententia nihil inuenies aut incommodum, aut impium, aut non inuicta ratione atque authoritate necessarium. Quò verò magis hanc tuam illius reprehensionem expendo, eò minùs vestris illis clamoribus moueor, & nobis ipsis meritò gratulor, quorum ita firmis defensio fundamentis nititur, vt scripturis saluis labefactari nequeat.

DVRÆVS, Fol. 224. &c.

De Christo. *Quod Caluino* Θεοδοξον *Campianus tribuit*, filium Dei esse Deum ex seipso, *tu Caluini esse vltrò fateris. Palàm igitur hunc Caluini errorem defendis, quod dum facis, velis nolis sacrosanctum Trinitatis mysterium negare te fatearis necesse est. Etenim si Dei filius non à patre, sed à seipso essentiam habet, ne filius quidem patris esse potest. Si diuinitatem à patre filius non accepit, dic quid acceperit? Vel diuinitatem à patre accepit, vel certè à patre genitus non est. De patribus quid dicam, qui vno omnes ore hanc eandem nobiscum fidem contra Caluini blasphemiam profitentur? Multò rectiùs Buchananus noster, etsi alioqui Caluinianus, de sacrosancto Trinitatis mysterio sensit, cùm eleganti carmine cecinit:* Proles parentis optimi, & par parenti maximo, de luce vera vera lux, verúsque de Deo Deus.

WHITAKERVS.

8 Si nostrûm quisquam de sacrosanctæ Trinitatis augustissimo mysterio aliquid scripsisset parum piè ac catholicè, vestros proculdubio acutissimos ad inuestigandum oculos minimè latuisset, qui quæ à nostris contra hæreticos scripta sunt verissimè & sanctissimè, in suspicionẽ improbæ hæreseos vocatis? Quis enim nescit à Caluino Trinitatis mysterium contra Blandratam, Gentilem, atque alios impii Serueti discipulos solidè veréque defensum esse? Cùm enim illi secundariam quandam filii deitatem introducerent: eóque illa Nicenæ synodi verba torquerent, *Deum de Deo*, huic blasphemiæ Caluinus grauissimè restitit, docuitque ex verbo Dei essentiam filij à patris essentia minimè profluxisse, aut ab ea propagatã fuisse, sed

vnicam & eandem esse patris filiique essentiam, cuius non profluxione aut propagatione, sed ęterna totius communicatione pater filiũ genuit. Cùm ergo vnica sit vtriusque essentia, eam deitatẽ, qua filius Deus est, hanc ipsam esse, qua pater Deus est affirmat, vt quoad essentiam filius sit expers principii, cùm eam essentiam patris totam habeat, quę principio prorsus omni careat. Qui hanc sentẽtiam improbant, aut indocti sunt, aut veteres hæreses renouant, aut nouas cogitant. Filium autem qua Deus est, esse à seipso, non vnus Caluinus asserit, sed præterea multi alii dixerunt viri longè doctissimi, quorum tu non potes errorem redarguere. Sensus autem hic est, Illam essentiam quæ est in filio, non esse ab alia essentia, sed à seipsa, cùm vna sit eadémque patris filiique essentia. Essentia autẽ, vt contra Eunomium rectè scribit Basilius, est ἀγέννητος. Tu iam pulchrè disputas, Si Dei filius nõ habet à patre essentiam, ne filium quidẽ patris esse. Quorsum verò? Num enim Caluinus vnquã negauit filium à patre essentiam habuisse, an tu parùm quid aut Caluinus statuerit, aut ipse scribas attendis? Est enim genitus ex patris essentia, & habet patris essentiam filius, ac quidem totam, non decisione, aut propagatione, vt impii Tritheitæ somniant, sed communicatione. Et tamẽ hic quasi in re dubia scripturas adhibes, patres appellas, oleum multum profundis. Disce posthac causam ipsam penitus cognoscere, quam vis reprehendere, nec tuorum libris & sermonibus nimium confidere, quorum illud iamdudum summum studium fuit, vt aliquid de eximio Christi seruo confingerent. Buchanani nostri te versibus delectari lęror: cupióque & tibi ex animo precor, vt cuius doctrinam & elegantiam amas, eius quoque excellentem in vera religione pietatem imiteris.

Basil. lib. 1. cõtra Eunom.

DVRÆVS,

DVRÆVS, Fol. 226.

Nisi (*inquis*) ex sese Deus est, omnino Deus esse non potest. *Agnosco videlicet Mahometi & Auicennæ discipulum. Verùm tantæ ignorantiæ te meritò debet pudere, qui nondum didiceris habere quidem in se filium diuinitatem insitam, id est, naturaliter Deum esse: sed quia verè filius est à patre diuinitatem omnem hausisse.* Recordare (*inquis*) illam Augustini vocem, Christus ad se Deus est, ad patrem filius: *agnosco Dei nomen substantiæ esse, non relationis: filij verò nomẽ in relatione consistere.*

WHITAKERVS.

9 Quin genitus ex patre Christus fuerit, totius substãtię communicatione, quis nostrûm Duræe dubitat? Nõ tu is es, qui hæc nos mysteria melius doceas, quàm ea simus iamdudum in Spiritus sancti schola edocti. Mahometem & Auicennam tibi, tuisque collegis relinquo, téque moneo, vt nisi malis esse hæreticorum, quàm ecclesiæ discipulus, rectiùs posthac de Christi diuinitate sentias. Quanquam enim ea est filii proprietas, esse ex patre per generationem, non autem à seipso, quemadmodum est pater: tamen essentiam filii esse à seipsa est necesse, sicut etiam patris essentiam, cùm sit vna & prorsus eadem vtriusque essentia, licet in filio communicata, in patre incommunicata. Quare Christus, quâ Deus est à seipso est, quâ filius ex patre est. Deus enim es-

Basil.li.1.cõtra Eunom. τὸ δὲ θεὸν μήτε παρ' ἑαυτῆ, μήτε παρ' ἑτέρᾳ γενέσθαι. Auguſt. de Tempor. homil.38.

se non poteſt, cuius ἐσία non ſit à ſeipſa. Itaque Baſilius illud affirmat omnium ætatum memoria fuiſſe firmiſsimum Theologiæ ἀξίωμα, *Deum neque à ſe, neque ab alio extitiſſe.* Atque hanc Auguſtini fuiſſe ſententiam, ex hoc eodem loco facilè conſtabit. Sic enim ſcripſit Auguſtinus, *Quicquid eſt pater, quo Deus eſt, quo ſubſtantia eſt, quo æternitas eſt, hoc filius, hoc Spiritus ſanctus.* Eſt autē pater quo Deus, ἀγέννητος: igitur & filius etiam, quo Deus, ἀγέννητον eſſe ſequitur. Eſſentia ergo tam in filio, quàm in patre, à ſeipſa eſt, non ab alia: ex quo efficitur, vt tam filius, quàm pater, verus ſit æternúſque Deus. Qui hanc ſententiam improbat, monſtrum aliquod hæreticæ opinionis proculdubio alit.

DVRÆVS, Fol. 227.

Bezæ (*inquit Campianus*) filius non eſt genitus de eſſentia patris. Quid tu ob ea (*inquis*) Bezæ ſuccenſes, quæ dici à vobis ipſis ſolēt? *Quod nunquam profectò ſine ſumma impudentia dixiſſes, ſi Catholicorum de Trinitatis myſterio doctrinam noſſes. Quis enim non facilè intelligit, longè aliud eſſe ex eſſentia gigni, aliud verò gigni eſſentiam. Eſſentia neque gigni poteſt, neque gignere, cùm id, quod gignit, ab eo diſtingui, quod gignitur neceſſe ſit: eſſentia verò à ſeipſo minimè diſtinguatur.*

WHITAKERVS.

10 Quemadmodum ſit genitus de patris eſſentia filius, expoſui: in quo nihil eſt, quod quiſquam Catholicus

Catholicus reprehendat. Veſtra verò myſteria non equidem valde noſſe cupio. Eſſe aliud, vt dicis, gigni eſſentiam, aliud ex eſſentia, non ignoro: & quemadmodum non gigni ex eſſentia eſſentiam affirmo, ſic ex patris eſſentia gigni filium cōcedo, totóque animo amplector, vt tibi in hoc minimè opus fuerit tantopere laborare. Sed tua illa eſt ἀδολεχία quæ ſunt extra controuerſiam, ſedulo & prolixè confirmare, vt in iis quæ arguuntur, parcior eſſe poſsis, & quum nihil ad rem dixeris, aliquid tamen dixiſſe videaris. Quemadmodum autem in ſuperiore diſputatione feciſti, quum de Dei voluntate ageremus, ita hìc etiam tandem ad nos accedis, & tuis verbis comprobas, quod impugnandum ſuſceperas. Si enim eſſentia nec gignit, nec gignitur, quia non poteſt à ſeipſa diſtingui, tū filij eſſentiam conſtat non minùs quàm patris à ſeipſa eſſe, & filium, quâ Deus eſt, id eſt, diuina eſſentia, à ſeipſo eſſe, quod ſuprà in Caluino, & Beza, & nobis omnibus tanquam hæreticum multis verborum aculeis pupugiſti.

DVRÆVS, Fol. 229.

Ego & pater vnum ſumus: *Inde Caluinus filium eſſe patri ὁμοούσιον demonſtrari poſſe negat. Ad te ipſum VV hitakere veniam, qui Caluinum defendendo expugnas. Quid enim illud eſt, quod ais? Ioannes potentiæ & voluntatis vnionem ſignificauit, non eſſentiæ. An tu adeo rudis es, vt in Deo potentiam eſſentiámque idem eſſe ignores.*

WHITAKERVS.

11 Ario Caluinum ſuffragari neceſſe erit, ſi his verbis patris ac filij ὁμοουσίαν indicari neget?

Quasi in hoc loco omnia posita sint, quæcunque ad refellendum Arrium faciant. Nec tamen impedio, quo minùs quisque sentiat, quod ipse Christi sententiæ conuenientissimum iudicet: & video à multis hoc dicto Christi ὁμοούσιον diuinitatem cõfirmari. Caluinus potius loqui Christum de consensionis vnitate existimat, quæ si vera interpretatio fuerit, Arrius hoc quidem testimonio minimè reuincetur. Non enim sequitur, si quicquid Christus facit, id pater sua virtute & potentia confirmat, ὁμοούσιον esse patri filiũ. Nec ita rudis sum, quin satis intelligam Dei potẽtiam esse Dei essentiam: sed num sequitur, si Christus Dei potentia fretus & communitus vinci non potuit, quin vnà Deus vinceretur, eandem esse Dei Christique essentialem potentiam?

Ioan. 10. 30.

DVRÆVS, Fol. 229.

Nomen hoc (inquit Lutherus) ὁμοούσιον odit anima mea. Quid tu? Atque vt nomen (*inquis*) oderit, rem ipsam tamẽ amauit, vt animam suam. *Quid stultius, quàm nomen aliquod odisse, quod neque odij, neque amoris certè capax est?*

WHITAKERVS.

12 Hîc verò ingenium nobis egregiè tuum prodis, cùm te non pudeat apertæ atque agnitæ calumniæ. Num enim Duræe, ista apud Lutherum verba legisti? An Campiano referenti credidisti? Quæ hæc importunitas maledicendi, quæ nec modũ sibi vllum præscribit, nec se patitur reuocari?

Luther. confut. ration. Latomi.

Luthero Campianus obiecit, quòd diceret, *Anima mea odit hoc verbum* ὁμοούσιον. Locum inspexi, mendacium manifestum deprehendi, Lutheri verba descripsi: quæ hîc etiam iterum proponam, vt horum hominum fidem & pudorem omnes agnoscãt. Sic Lutherus scripsit, *Quòd si odit anima mea vocem homousion, & nolim ea vti, non ero hæreticus. Quis enim me coget vti, modò rem teneam, quæ in concilio per scripturas definita est?* Si nomen, vt dicis, neque amoris, neque odii capax est, non fuisset hæreticus Lutherus, quantumuis hoc nomen odisset, modò rem tenuisset. Quod enim hæreticũ facit, id certè summum odium meretur. Iam ex his Luthero eiusmodi pronunciatum affingere, *Odit anima mea hoc verbum homousion*, commentum est perpetuo odio dignissimum.

DVRÆVS, Fol. 230.

Aliud deinde Campianus noui Euangelij paradoxon enumerat: Christum ab infantia non fuisse gratia consummatum, sed animi dotibus velut cæteros homines adoleuisse. *Tu quid?* Iesus proficiebat sapiẽtia, & gratiâ apud Deum & homines. *Potuisses ex tot antiquorum patrum monumentis huius loci veram interpretationem didicisse: Christum sapientia creuisse, quòd vnà cum ætate magis indies, magisque illius sapiẽtia eluceret, ac hominibus innotesceret. Quomodo enim qui Dei filius, qui sapientia plenus, in quo omnes thesauri sapientiæ absconditi, crescere potuit in sapientia? Negare non potestis primo*

illo Adamo excellentem quãdam scientiam, sapiẽtiámque fuisse infusam: quid ergo amentiæ plenius, quàm Christo Dei filio ignorantiæ infirmitatẽ tribuere? Longè aliter Hieremias, Fœmina circundabit virum. *Hinc Augustinus*, Ignorantiam (*inquit*) nullo modo crediderim fuisse in infante illo. *lib. 1. de peccat. merit. & remiss. c. 29. Et Iustinus*, Christo ignorantiam tribuere impium est. *quæst. 58. ad orthod. Et Clemens*, An quod est absurdissimum, aliquid ei deest? *lib. 1. pædag. Et Hilarius*, An credibile est, vt aliquid ex omnibus nesciat, qui omnibus ad id quod sunt, atque erunt, author est. *li. 9. de trinit. Mirari satis non possum, tam audacter absque omni pudore Arrianorum, Eunomianorum, Gnosticorum, & aliorum hæreticorum impiũ vos, & peruersum dogma defendere.*

WHITAKERVS.

13 Impiè tu quidem in noui Euangelii paradoxis numeras, quod in vetere Christi Euangelio perscriptum & traditum esse constat. Nisi enim Lucas nouum Euangelium docuit, hoc Euangelium nihil profectò noui habet. De Christo enim infante puerόque Lucas sic omnino scribit, vt nos pronunciamus. Etenim si crescebat, & spiritu corroborabatur, *& sapientia implebatur*: síque & *sapientia*, & statura, & gratiá apud Deum hominésque *proficiebat*, quemadmodum de illo Lucas diserte commemorat, quis nõ intelligit, hæc in Christo homine non statim, vt natus est, fuisse summa? Qui enim proficiunt, aliquid noui subinde acquirunt, quirunt, nec mox ad summum gradum perueniũt. Tua verò scholasticorum interpretatio valdè ridicula est, Christum non quidem reuera profeciisse sapientia, sed visum esse hominibus proficere, cùm illius sapientia se indies magis magisque proderet, suique specimẽ illustrius ostenderet. Quid ergo est quo minùs idipsum etiam de staturæ, atque ætatis incrementis affirmemus, & Christum mox editum in lucem virum fuisse matura ætate & integro corpore dicamus: quod autem creuisse scribitur, id de hominum opinione interpretemur? Si enim statura verè profecit, quin verè etiam sapiẽtia profecerit negari non potest. Tum quando Lucas illum ait non modò apud homines, sed etiam apud Deum profeciisse, huic fictæ progressionis imagini nullum locum relinquit.

Luc. 2 40. & 52.

Sed nunc ad tuas rationes veniamus, si rationes dici possunt, quæ nihil habent rationis. *Quomodo* (inquis) *Dei filius crescere potuit in sapientia, qui sapientia plenus, in quo omnes sapientiæ thesauri absconditi?* Si Dei filius fieri potuit hominis filius, si de matre nasci more infantium aliorum, si viribus augeri, dubium non est proficere etiam sapientia potuisse. Etsi enim quâ Deus, nihil ad illius sapientiam addi potuit, tamen quâ homo, nihil ab illo humanum, si modò peccatum excipias, alienũ fuit, quemadmodum Apostolus clarissimè docet. Quanquam autem plenissimus est sapientię, in eóque thesauri omnis sapientię absconditi sunt, hoc tamen quid impedit, quin vt homo illos, quos Lucas narrat, in sapientia progressus fecerit? Qui enim plenus est sapientia, hunc statim, ac prodiit in lucem, esse plenum nulla ratio suadet. De Christo nunc vt homine loquimur, cuius humanitas, si tam sapiens fuit, quàm diuinitas, tota qui-

Heb. 4. 15.

dem in diuinitatem transiit. De Adamo quod subiungis mirificum est. Adamũ Dominus mox creatum excellente scientia & sapiẽtia donauit: Christus ergo nihil ignorauit. Primùm enim Adamus non omnia cognouit, at vos Christum nihil vnquã nesciisse contenditis: deinde hoc modo concludes, ne mortuum quidem esse Christum. Si enim Adamus sic initiò conditus est, vt non mori potuisset, quid amentiæ (vt tuis verbis vtar) plenius, quàm Christo Dei filio mortis infirmitatem tribuere? Dic enim, quæso, vtrum tandem Dei filio indignius esse statuas, mori, an aliquid ignorare? Verùm cùm scriptura testetur Christum in sese nostram non integram, qualis in Adamo tum fuerat, sed infirmam & afflictam naturam, peccati tamen expertem suscipere voluisse, & exinanitum atque exhaustum ad nos deuenisse, mirũ non est, si talis nasci voluit, quales nos sumus, non qualem Adamum condiderat. Sed hic necesse est, succumbamus: Ieremias enim longè aliter scripsit, *Fœmina circundabit virũ*: vir igitur Christus fuit in vtero materno, scientia, & sapientia plenus. Maẽtè virtute: his proculdubio argumentis vinces. Quanquam si virum fœmina circundedit, vt tu affirmas, vir ergo Christus fuit, antequam esset natus, & virum Maria, non infantem pepererit, & Simeon senex virum in vlnas non puerum accepit. Hæc præclara sunt tuæ interpretationis commẽta tuo certè patrocinio dignissima. Hìc cùm scripturæ deficiant, patrum nos testimoniis aggrederis: & nobis Augustinum, Iustinum, Clementem, Hilarium obiicis, quibus ego reliquisque omnibus si vnum Lucam oppono, vincam est necesse. Sed isti patres de Christi diuina naturâ loquuntur. Christus enim puer, etsi in infantia

Rom 8.3. Phil.2.7.

Hieremi.31.

fantia quoad humanam naturam multa ignorauit, tamẽ ne in vtero quidem materno diuinitate sua aliquid nesciuit, nec id quisquam dubitat. Atque hoc patres sensisse ex Iustino constat, qui Christũ arguit Iudæ proditionem præsciuisse, *quia Christo ignorantiam affingere impium est*. Sed nos de Christi humanitate quærimus, in quã diuinitas sapientiam & reliquas dotes contulit non statim vniuersas, sed prout mediatoris officium postulabat. Insulsum igitur est, quòd te mirari dicis veterum hęreticorum à nobis dogmata defendi.

Insti. quæst. orthod 52.

DVRÆVS, Fol. 231.

Sed Christus (*inquis*) à Luca non πλήρης, sed πλεροφόρος sapientia dicitur. πλεροφόρος *verò non profectum atque accessionem significat, sed potiùs efficientiam. Vrget fortè nos magis, quod sequitur* Ioannes (*inquis*) ab vtero matris plenus Spiritu dicitur, & tamen in dotibus Spiritus sancti creuisse negandum non est. *Ioannes lucerna fuit, Christus lux, quæ omnem hominẽ in hunc mundum venientem illuminat. Ioan. 1. Neque animaduertisti plenitudinem gratiæ (vt scholastico more loquamur) vel esse ratione subiecti, vel ratione ipsius gratiæ. Christo non est data gratia ad mensuram.*

WHITAKERVS.

14 Illa verbi obseruatio non mea est, sed Erasmi, tuíq; Iansenij. Et verò cùm Christũ Lucas scribat creuisse & corroboratũ esse spiritu πλεροφόρον

σοφίας progressum & accessionem indicari satis manifestum est, præsertim cùm mox addit, καὶ προέκοπτε σοφίᾳ. i. & *sapientia proficiebat*. Atque vt plenum sapientiæ fuisse fateamur, non tamẽ esse necessariũ vt infans plena sapientia præstiterit, Ioannis exemplum demonstrat, quẽ etiã Angelus Spiritu sancto plenum ab vtero matris fore prædicit. Nec tua distinctio scholastica quicquam valet. Si enim pleni gratiá sunt ratione subiecti, qui imbuti ea gratiá sunt, quæ ad munus obeundum sufficiet, Ioannes mox natus non fuit hac gratiá plenus, nisi putemus Ioanni cùm primùm hãc lucem aspexit nihil ad muneris functionẽ defuisse, quod nimis puerile est. Sed *Christus* (inquis) *lux fuit, qua omnem hominem illuminat*. Ineptè ad Christi humanam naturam accommodas, quod de illius diuinitate Euangelista intellexit. Et quòd spiritus dicitur illi non esse datus ad mensuram, de mediatoris persona accipiendum est, in qua sunt duę naturæ: nec sequitur, Christus immensa Spiritus sancti vbertate præditus est, ergo nũquam aliquid in sapientia profecit.

Luc. 1. 15.

Ioan. 1. 9.

DVRÆVS, Fol. 232.

Sed Ambrosium nobis obijcis. Christus (*inquit*) secundum carnem vtique sapientia implebatur & gratia. *Idem Ambrosius seipsum interpretatur*: Ego verò nihil ignorasse filium dico, sed nostrum assumpsit affectum, vt nostra ignoratione ignorare se diceret. *lib. 5. de fide ca. 8.* Iansenius (*inquis*) lubenter se in hanc sentẽtiam ire profitetur. *Sed facilè tui Academici te nunquam Iansenium vel legisse, vel certè intellexisse*

deprehendent. Sed adhuc nouas copias adiungis. Erasmus (*inquis*) eam veriorem esse sententiam dixit, quanquam illum in tuis non numero. *Si in nostris ille non numeratur, quicquid demũ senserit, non valde solicitos nos reddit.*

WHITAKERVS.

15 Ambrosium tuus etiam Iansenius citauit, quod facilè animaduertisses, si Iansenium ipse legisses, quem me non legisse existimas. Neque aliud nos dicimus, quàm quòd Ambrosius scribit, *Christus secundum carnem sapientia & gratia implebatur*. Hunc enim puerum certum est propter ὑποστατικὴν deitatis vnionem nihil ignorasse. Sed ineptum est à persona ad humanam naturam argumentum, vt quia homo Christus nihil ignorauit, id etiam de Christi humanitate liceat affirmare. Et quanquam Ambrosius contra hæreticos disputans nullam vel humanitati ignorãtiam tribuere videtur, tamen aliter plerisque visum esse perspicuè testatur. Sic enim scribit: *Sunt tamen plerique non ita timidiores, vt ego. Malo enim alta timere, quàm sapere: sunt tamẽ plerique eo freti quod scriptum est*. Iansenius num lubens in hanc sententiam abeat, loquatur ipse: *Cum scripturis* (inquit) *sacris & fidei syncerit ate obstare non videatur, si dicatur, deitas per gradus quosdam dotes suas impartisse humanæ naturæ assumptæ, & Lucas id apertè hoc loco bis dicat, eisdem verbis nunc loquens de Christo, quibus prius de Ioanne, &c.* De Erasmo dubiũ nõ est, quin à vobis in hac causa dissentiat, vt ferè solet in reliquis. Itaq; illius libros Tridentina synodus tanquam hæreticos prudentissimè damnauit.

Ambr. de fide lib. 5. ca 8.

Iãsen. in cõcord. cap. 12.

DVRÆVS, Fol. 233.

Mirum verò quàm hîc insultas, quod Campianus ex ignorantia, si quæ in Christo fuisset, peccatum etiam originale in eo esse debuisse contendat. Vbi tu sanè perignoranter de ignorantia disputas. Nam tametsi quædam angeli, primique parentes nostri nescierint, ignorantia tamen, de qua hîc Theologi loquuntur, minimè laborarunt. Illam verò ignorantiam, quæ ex originis labe in naturam humanam irrepsit, si tu in Christo esse fateris, euadere nunquam poteris, quin & originis labem cõtraxisse Christum affirmes. Quod vt confirmes, Cyrillo teste Christum prout erat homo, iudicij diem ignorasse pronuncias. Ignoras præcipuum illud Arrianorum argumentum fuisse, cui Catholici patres multis ante natum Caluinum seculis abundè responderunt.

WHITAKERVS.

16 Cuiusmodi hoc Campiani argumentum extiterit, non est difficile iudicare. Primùm enim non omnis ignorãtia ab originali peccato fluxit, quandoquidem & Angeli nunc multarum rerum ignari sunt, & Adamus antequam erat vllo peccato imbutus, nonnulla ignorantia laborauit. Itaque vt Christum multa ignorasse dicamus, nunquam tamen vllum in Christo fuisse vitium sequetur. Deinde etiamsi affirmemus omnem ignorantiam esse pœnam peccati, tamen tantum aberit vt hinc efficias nullam in Christum cadere ignorantiam potuisse, vt contrarium potiùs euincatur. Pœnas enim omnium peccatorum nostrorum ipse perferre & luere debuit. Itaque non hãc modò pœnam Christus, sed mortem etiam, quam peccato pœnam Dominus constituit, in se suscepit, nec tamen proinde labem originalem contraxit. Cùm hæc priùs Campiano respondissem, cur non diluebas? Nimirum ipsa veritas omnes tuæ refutationis fauces compressit. Christus verò num quoad humanam naturam iudicij diem nescierit, ipsum interroga Christum. Sic ipse respõdet, *Nemo scit nec ipse filius.* Hunc filium esse Christum non ignoras: Christus ergo diem illum humanâ naturâ ignorauit, quod etiam Cyrillus apertè comprobat. Nazianzenus etiam scribit, γινώσκει μὲν ὡς θεὸς, ἀγνοεῖν δὲ φησὶν ὡς ἄνθρωπος. id est. *Nouit vt Deus, vt homo se dicit ignorare.* Nec est quòd hîc mihi veteres Arrianos commemores. Nam illi Christum penitus ignorasse diem illum arguebant. At Christus Dei filius, quâ est Dei natiuus filius, nihil vnquam ignorauit aut ignorat, aut omnino ignorare potest, quę pater ipse nouit: tum enim ne Deus quidem esse potuisset. At hoc cùm Arrianos refellit, tum nihil obstat, quo minùs Christo vt homini illius diei horæque tẽpus incognitum fuerit. Patres plerique sic illa Christi verba interpretantur, filium ignorasse quia non reuelauit, & alios ignorare voluit. Sed hæc interpretatio facilè reprehendi potest. Perinde enim sequitur, & ipsum patrem ignorasse, cùm diem illum pater nihilo magis, quàm filius, indicarit.

Mar. 13. 32.

Nazian. li. 2. de filio.

DVRÆVS, Fol. 234. &c.

Sequitur deinde aliud paradoxon sanè absur-

Matlor. in Marc. Caluin. in harm.

dissimum. Christus cùm orans in horto sudoribus aquæ manaret ac sanguinis, sensu damnationis æternæ cohorruit. *Quid ergo, VVhitakere, exhorruit gehennam, vel iram Dei? Certè Christus qui Dei filius erat, qui nihil in se iræ dignum esse sciebat, gehennæ pœnas perhorrescere nõ potuit. Neque enim minus illum de sua electione certũ, quàm Theodorũ Bezam fuisse cõsentaneum est. Quid ergo est, quod ais?* Hinc illa vox in cruce emissa, quam ille non fictè, sed ex animo edidit, Deus Deus meus, vt quid dereliquisti me? *Quomodo se à patre desertum, cui seipsum totum offerebat, cogitare potuit? Rabanus veram illius loci sententiam te docere potuisset. Hoc sensu dixit Christus (Deus meus vt quid me dereliquisti?)* vt naturæ nostræ miseriam deploraret.

Raban.

WHITAKERVS.

17 Qui meam superiorem responsionem cum tua hac refutatione contulerit, quàm te hic mirè atque improbè geras, facilè perspexerit. Dum enim nobis absurdum aliquod παράδοξον affingere cum tuo Campiano conaris, ipse Christi perpessiones sanè summas, & vim mortis minuis. Sic enim statuis Christum tanquam stipitem, cùm maximis malis vrgeretur, omni doloris sensu caruisse, & mortem tanquam rem lætam adiisse.

Esai.53.4.5.6

Sed nos aliter scripturæ docent. Esaias ait, *Morbos nostros ipse pertulit, & dolores ipsos nostros ipse portauit. Ipse dolore afficitur ex defectionibus nostris, atteritur ex iniquitatibus nostris, castigatio pacis nostræ imponitur ei. Iehoua fecit, vt incurrat in*

in eum pœna omnium nostrûm: Et quę in illo capite deinceps in hanc sententiam sequuntur. Si nostri nulli sunt dolores acriores, quàm qui in iræ diuinæ recordatione, mortísque metu versantur, nostros autem dolores omnes Christus homo pertulit, quis sine incredibili in Christum iniuria negare potest, illum ex iræ diuinę, & mortis acerbissimo sensu summos animo dolores cepisse? Itaque ait, *Nunc anima mea perturbata est. Tristis est vndiquaque anima mea ad mortem. Cæpit contristari & grauissimè angi.* Semel, iterum, tertiò precatus est illud poculum auferri, si fieri posset, nec leuiter sed tanto impulsu doloris, vt inter precandum sanguineo sudore totus manaret. Hæc isti minimè curãt, & ludicra fuisse fingunt: Christum enim, quantumuis eum Apostoli λυπεῖδζ, ἐκλαμβεῖδζ, ἀδημονεῖν, ἐν ἀγωνίᾳ γενέδζ scribunt, ipséque suam animam περίλυπον fuisse testatur, nullam tamen sensisse tristitiam, dolorem, cruciatum, quo quid in Christum contumeliosius excogitari potuit? Ego sanè ingenuè fateor, quantò hanc istorum opinionem diligentiùs expendo, tantò magis illam ab omnibus piis expuendam atque execrandam sentio. Num enim aut scripturas palàm ab istis rideri, aut illa beneficia Christi, quæ & nobis saluberrima sunt, & ipsi carissimè constiterunt, proteri patiemur? Cùm Apostolus scribat, *Christum in diebus carnis suæ deprecationes & supplicationes apud eum, qui poterat ipsum seruare à morte, cum clamore valido & lachrymis obtulisse:* & Christus in cruce pendens vocem ex intimo cordis dolore exprompserit, *Deus Deus meus, cur deseruisti me?* Christianum censebimus qui vel fictè Christum doluisse, vel dolendi causam nullam habuisse defenderit? Quare aut mentiti sunt Euangelistæ atque Apostoli, & Christus sine causa do-

Ioan.12.27. Matt.26.38. 37.39.&c. Luc.22.44.

Heb.5.7.

Matt.27.46.

lorē ſimulauit,quod nefas eſt affirmare, aut mortem ſubiturus Chriſtus grauiſſimos animo mœrores ſuſcepit, & grauiùs quàm cum morte communi certamen obiit.Si enim homines hanc mortem quantumuis acerbiſſimam oppetunt infracto, alacríque animo, ſatis intelligi poteſt eſſe Chriſtum inuſitatis quibuſdam horroribus conflictatum.

Sed fuit (inquis) *Dei filius, nec in ſe aliquid ira dignum habuit.* Pulchrè:quaſi non hominis etiam filius fuerit, & hominum peccatorum perſonam geſſerit. Nec tamen ſic ille gehennam timuit, vt vos fingitis: Sed cùm omnium noſtrûm in illum vnum pœna incumberet, ea ipſum vt hominem vehementiſſimè affici, ac permoueri neceſſe fuit. Erat enim Deus nobis propter peccatum iratiſſimus: Chriſtus ſe interpoſuit, eiúſque iræ vim omnem in ſe vnũ effuſam ſuſtinuit.Qui ergo Chriſtum nihil ſenſiſſe putat, & peccati magnitudinem, & Dei iuſtitiam, & Chriſti meritum tollit. Quòd non fuerit abſorptus, deitati tribuendum eſt. Tuas ineptiſſimas cogitationes te quidem dignas prætermitto.*Verùm* (inquis) *quomodo ſe deſertum putare potuit, qui ſe totum Deo obtulit?* At niſi ad tempus ſe tanquam hominem deſertum ſenſiſſet, cur ſe deſertum fruſtrà & temerè dixiſſet? Seipſum quidem obtulit, ſed per ſpiritum æternum, hoc eſt diuinitatem, quemadmodum Apoſtolus docet.Hæc ergo voluntaria oblatio nihil impediit,quò minùs animo humanos dolores perpeti potuiſſet.

Rabani interpretationem ipſe adduxi, quam tu non intelligis. Ait enim his verbis vſum eſſe Chriſtum, non modò quia noſtram miſeriam deplorare voluit, ſed etiam quia *noſtros motus circumtulit.* Quare illum verè doluiſſe Rabanus iſte iudicauit.

iudicauit. Atque eadem eſt Hieronymi, & Ambroſii ſententia,quibus à me citatis nihil reſpondes. Et quomodo noſtram miſeriam tum deplorauit,quando nos ſuo ſacrificio & morte ex miſeris beatos fecit? Túmne enim nos deſeruit Deus, quando morte filii nos redemit?Itaque tuæ expoſitionis incredibilem vides futilitatem. Potui patrum teſtimoniis abundare: ſed nunc vno vtar Damaſceno, qui Chriſtum ſcribit verè metuiſſe, eáque omnia ſic reuera fuiſſe geſta vt legimus:atque huius opinionis Athanaſium authorem citat. Similiter etiam Ianſenius habet, niſi illum fortè, vtpote qui nimis multa è noſtrorum hominum commentariis ſumpſerit, reſpues. *Derelictum ſe conqueritur Dominus, tum quòd à Deo non eruerentur malis, quibus affligebatur, tum quòd diuinitas ſubtrahebat ab humanitate Chriſti conſolationis riuulos,relinquens eum pati,quæ naturaliter erant afflictiua.* Chriſti ergo perpeſſiones ac ſupplicium pergite quantum lubet, extenuare: veſtram ingratitudinem atque impietatem ipſe olim Chriſtus vlciſcetur.

Damaſ. lib. 3.cap.23. ὅτι ἀληθῶς ἐδειλίασε. φύσει γὰρ ἀληθείᾳ τὰ πάντα ἐγένετο.

Ianſen. commẽt.in concor.cap.143.

DVRÆVS, Fol.236.

Sed iam ipſam impietatis veſtræ originem diligentius expendamus. Nihil (*inquit Caluinus*) hac corporea morte actum fuiſſet, niſi in anima etiam Chriſtus damnati ac perditi hominis ſupplicium pertuliſſet. *Quid hoc aliud eſt, quàm ſcripturam ſacram vniuerſam reiicere, quæ ſanguinem Chriſti & mortem,quàm patri in crucem obtulit vnicum redemptionis noſtræ pretium fuiſſe teſtatur? Sic à Propheta fuerat prædi-*

Hebr.9. *ctum*, si posuerit pro peccato animam, dabo illi semen longæuum.

WHITAKERVS.

18 Vellem aliquando posses tuæ impietatis fontem exhaurire. Caluinus verissimè scripsit nihil actum fuisse, si mortem tantùm corpoream Christus obiisset. Non enim corpore tantùm, sed anima etiam pœnæ luendæ erant. Quid ergo insulsius quàm putare satis fuisse Christo ad illud difficilimum redemptionis expediendum negotium, vt vel vnam ex minimo digito sanguinis guttam effunderet, quemadmodum isti tradunt? Hos quisquam existimet precium, quod pro ipsis Christus persoluit, non egregiè contemnere? Quasi eam tantùm pœnam Dominus impiis denunciauit, vt corpus duntaxat moreretur, anima interim nullum doloris sensum pateretur. Sin autem animi quàm corporis multò vehementius erat peccatoribus constitutum supplicium, & hoc Christum defungi, vt vadem nostrum, oportebat, diuinæ iustitiæ minimè satisfactum fuisset, nisi longè maiores animo Christus, quàm corpore dolores pertulisset. Quæ contrà adducis argumenta, summam ostendunt vestræ nationis ἀφροσύνην. Num enim quia Christi sanguis precium fuit nostræ redemptionis, hunc sanguinem sine interno animi dolore effusum fuisse, aut Christum non scelerum nostrorum reatum pœnámque subiisse sequitur? *Et animã posuit pro peccato* vt Propheta loquitur, sed cõtusam, doloribus affectam, ægritudini familiarem, quemadmodum eodem in loco scribitur. Cuiusmodi enim argumentum est, Christus posuit animam pro peccato, ergo nihil illi ne-

Esai.53.

illi necesse fuit mente cum patris ira, & inferorum doloribus luctari?

DVRÆVS, Fol.236.

Videamus quid vos in tantam amentiam præcipitare potuit. Quia hominis (*inquis*) non corpus duntaxat, sed anima etiam Deum offendit, Christum non tantùm mori, sed etiã cum morte sempiterna luctari oportuit. *Quis vnquam VVhitakere, corpus hominis peccasse dixit? homo est, qui peccat, non corpus: sed id tuæ imperitiæ facilè ignosco. Quid velis intelligo, sed cum tuo Caluino, toto, vt video, cælo aberras. Christus enim, qui & Deus & certè homo erat, hominis in se delictum suscepit. Atque in hunc modum diuinæ Christus iustitiæ satisfecit non grauitate ac multitudine suppliciorum, sed pondere actionum, quarum vnaquæque non potuit non esse iustissimum redemptionis precium. Neque necesse erat vt eandem Christus pœnam subiret, quæ homini ob peccatum meritò debebatur, quemadmodum si quis ære alieno oppressum ex carcere liberare velit, vt in carcerem ipse eat necesse non est.*

WHITAKERVS.

19 Ὡς ἀγάλεον πρᾶγμ' ἔστι cum indocto, & eodem inflato sophista contendere? Corpus hominis non peccat, ais, in quo te valdè corpori propitium præbes. Verùm si corpus non peccat, cur peccati pœnas luit? Estné enim æquum, vt corpus, quod nunquam tuo iudicio peccauit, propter peccatum grauissimè æternéque puniatur? Sique

vt tu dicis, homo peccat, tũ certè corpus aliquid ad peccatum confert: anima enim per se non est homo. Sed meæ imperitiæ ignoscis: credo, vt tuæ ego faciliùs ignoscam: & intelligis verò tandem quid velim, quod quidem nisi admodum hebes fuisses, mox potuisses. Cùm enim homo & corpore & anima Deum grauissimè offendisset, hominis autem personam Christus in se recepisset, necesse fuit, vt Christus nõ modò corpore, sed mente etiam pœnas peccato debitas perferret. Nunc quod Caluini, meúmque erratum fuerit, attendo. *Christus* (inquis) *hominis in se delictum suscepit*. Rectè: sed totúmne an partem? & num sic suscepit, vt delictorum sensu careret, an non? Quin totum Christus delictum susceperit, dubium non est, quia nos toto liberauit, nisi fortè adhuc toto iudicio in maxima peccatorum nostrorum parte hæremus. Quis autem nescit illam pœnam, de qua iam agimus, Domino inprimis fuisse persoluendam, cùm ea delictis nostris vel maximè deberetur? Iam quòd Christum sensus etiam peccatorum nostrorum attigerit, illa omnia clarissimè demonstrãt, quæ suprà commemorauimus. Et nisi Christus angores sensisset vehementissimos, quid Angelo opus fuisset, qui illum cõfirmaret? Si enim nullos animo dolores percepit, nulla consolatione opus habuit. Verùm addis, *Christus non grauitate aut multitudine suppliciorum, sed actionum pondere iustitiæ diuinæ satisfecit*: cuius tuæ defensionis hic exitus est, vnamquamque actionem Christi, quia non hominis tantùm, sed Dei erat, iustissimum redemptionis fuisse precium. Quod si ita sit, quid mori Christum attinebat? Si enim quauis actione satisfacere diuinæ iustitiæ, & nostram redemptionem conficere potuisset, illud sanguinis precium, & mortem crudelissimam amisisset. Sin

Luc. 22. 43.

hoc cum Dei decreto & iustitia pugnat, & pœna, non quæuis, sed extrema animæ & corporis subeunda erat, quemadmodum corpore Christus mortem acerbissimam, sic exquisitos animo dolores pertulit. Neque huius pœnę similis fuit, atque æris alieni persolutio, vt tu nimis ineptè fingis. Tum enim quid de cælo descendere Christum necesse fuit, aut nasci hominem, aut vllis malorum generibus affici? Qui enim alterum ære alieno liberant, non ipsi, vt tu dicis, in carcerem mittuntur. Quanquam nemo nescit non ipsos modò debitores, qui soluendo non sunt, sed sponsores etiam in carcerem conici, quousque creditori satisfiat. At verò si in hoc sponsore nõ nuda quædam quasi pecuniæ persolutio, sed vera maximarum pœnarũ perpessio fuit necessaria, quid Christum isto spõsionis munere verissimè perfunctum esse dubitamus?

DVRÆVS, Fol. 237.

Quàm verò tu ineptè Melchiorem Canum erroris tui socium asciscis, quia Christum non in appetitu modò, sed etiam in voluntate ipsa tristitiam sensisse dicat? Sed non ideo, vel desperauit, vel inferni pœnas expertus est. Hieronymus verò, & Ambrosius nihil certè aliud, quàm fuisse in Christo tristitiam dicunt.

WHITAKERVS.

20 Ne Christus fortè desperaret, nullum periculum fuit. Neque est necesse, vt quisquis inferni dolores ad tempus sustinet, is desperatione perpetua obruatur. Piis multis grauissimus iræ

diuinæ sensus nonnunquam infligatur, quem tamen illi tandem diuino spiritu vincunt. Multò magis Christus omnium inferorum dolores superare potuit. De Cano nonnulla respondes, sed ea valde aliena. Si enim Christi voluntas tristitiã sensit, quæ huius tristitiæ causa fuit? aut quã potes aliã cogitare nisi hanc? Vbi maximè tuo auxilio indigemus, nos semper deficis, nec quod scire cupimus, explicas. Sed Canus te facilè refellit. Non enim tantùm ait, Christum voluntatis tristitiam, *sed angores quoque spiritus suscepisse.* Tum causam adiungit, *Quo pro culpis nostris omnibus hostia illa Deo gratissima omnibus omnino modis contereretur.* Tu verò scilicet redemptionis nostræ precium, non grauitate aut multitudine supplicio-rum, sed actionum põdere metiris. Tum pòst Canus Christum scribit, *derelictum à Deo, omnique penitus solatio destitutũ.* Quid dici grauius ab ipso Caluino potuit? Vt vereor, ne hîc tuũ Canũ maledictis vexare incipias Si enim isto modo Caluinus scripsisset, impunè profectò nunquã hodie tulisset. Potui te ad Catechismum Tridentinũ remittere, quem nondum vidêris satis didicisse. Multis enim verbis docet Christum *tormenta & cruciatus animo percepisse*, idque vt populum diligẽter doceat Parochus, monet. Hæc Catechismi verba sunt, *Quod ad intimum animi dolorem pertinet, nemo dubitare potest, quin summus in Christo fuerit. Sanctis enim hominibus, quicunque supplicia & cruciatus pertulerunt, non defuit animæ solatium diuinitus datum, & c. Verum Christus amarissimæ passionis calicem, quem bibit, nulla suauitate permista temperauit. Humanæ enim naturæ, quã assumpserat, sentire omnia permisit, non secus ac si homo, non etiã Deus fuisset.* Quid tu nũc Caluinũ exagitas, qui nihil aliud docuit, quàm quod vestri etiam Catechismi tradunt.

Canus li. 12. cap. 13.

Catech. Trident. in artic. Mortuus & sepultus.

DVRÆ-

DVRÆVS, Fol. 237. 238.

Bucerum præ hac insania modestum esse *dixit Campianus*, qui inferni nomine sepulchrum intellexit *Tibi placuit Catholicorum omnium de limbo sentẽtiam indignum somnium appellare: qua tamen nihil scripturis sacris, neque veterum ecclesiæ patrum testimoniis apertius confirmari potest. Sic enim Dauid*, Non derelinques animam meam in inferno. *Et Zacharias*, E. misisti vinctos tuos de lacu, in quo non est aqua. *Et in Ecclesiastico*, Penetrabo omnes inferiores partes terræ, & inspiciã omnes dormientes, & illuminabo omnes sperantes in Domino. *Vt alia penè innumera præteream, quæ omnia de limbo patres intellexere, inprimis verò Irenæus, lib. 5. Et Epiphanius hæres. 49. Et Basilius, Psal. 48. Et Hieronymus in cap. 4. ad Ephes. Et August. Epist. 99. & Epist. 57.*

Psal. 15. Zach. 9.

Eccles. 14.

WHITAKERVS.

21 Vtcunque hunc symboli de Christi ad inferos descensu articulum aliter Bucerus, aliter Caluinus interpretatur, vterque tamen illum cõmẽtitium patrum limbum meritò explodit. Cùm enim vis mortis Christi non minùs ad priscos patres, qui ante Christum vixerunt, quàm ad eos qui consecuti sunt, spectarit, dubium non est sanctorum Patriarcharum, & reliquorum animas, qui certa fide Messiam amplexi sunt, fuisse in loca non inferna, sed supera & cælestia delatas. Idque ex Lazari apud Lucam historia cognosci potest.

Luc.16.22. Mortuus enim Lazarus ab Angelis in sinum Abrahæ asportatur, quod qui de limbo intelligendum contendet, quid aliud, quàm mentis ἀφροσίαν prodet? Nec nisi duorum post hanc vitam locorum scriptura vsquam meminit. Nam hæc tua scripturæ testimonia nec ad limbum, nec ad rhombum pertinent. Quod enim propheta ait, *Non derelinques animam meam in inferno*, perinde est, ac si dicat, tu me in sepulchro iacentem non deseres: sed me vitæ, quæ nunc quasi obruitur sepulchro incolumem restitues. Sic enim apud Danielem sæpissimè legimus animam à morte, à sepulchro, è manu inferorum erui, quod de limbo cogitari non potest. Zachariæ verò locum multò imprudentiùs adhibes, quem à tuis de purgatorio intelligi satis nosti. Purgatorium verò si vobis somniantibus credimus, locus est à limbo remotus, & plenus feruentissimis flammis, quibus animæ torquentur, cùm limbus quietus & liber à supplicio fuerit. Sed vt has nugas mittamus, af-
Zachar. 9.11. fatur apud Zachariam Dominus ecclesiam Iudaicam, quam ille sanguine fœderis respersam, id est, memorem illius fœderis, quod cum ipsa Deus sanxerat, è cisterna puteóque Babylonici carceris ac seruitutis emisit. Nónne hi belli interpretes sunt, qui hinc limbum & purgatorium excogitarunt? Tum hæc verba quæ ex Ecclesiastico
Eccles.24. commemoras, in Græco exemplari desiderãtur. Græcè autem liber ille conscriptus est. Nec libri huius, quem Apocryphum esse docui, authoritatem Canonicam agnosco. His fundamentis limbum innixum ruere est necesse. Sed alia prætermittis innumera, quæ cuiusmodi sint, cùm hæc præcipua fuerint, non possum existimare. Verùm quod scripturis euincere minùs potuisti, id patrum

trum testimoniis proculdubio conficies: de quibus, vt tibi quod sentio, liberè breuitérque respõdeam apud me vna scripturæ vocula plus habet ponderis, quàm mille patrum sine scripturis pronunciata. Itaque non expectabis, dum singulatim hos patrum errores diluo.

DVRÆVS, Fol.239.

Vetera (*inquis*) symbola eo articulo caruerunt, quemadmodum author est ille, quisquis est, qui symbolum commentariis illustrauit apud Cyprianum. *Autor ille, quem te ignorare video, fuit Ruffinus. Quid audio? leuisne culpa esse potest, è sacrosancto Apostolorum symbolo Christi ad inferos descensum expungere? Et Ruffinus ipse in suo Aquileiensi, aliisq; multis fuisse satis indicat. Imò & apud Athanasium inuenitur, apud quem nulla sepulturæ mentio, vt in Niceno quoque symbolo, quod sepulturæ meminit, descensu ad inferos non est expressus. Quis non videt esse consentaneum, vt anima ad communem reliquarum animarum locum descenderit?*

WHITAKERVS.

22 Non id nescivi Ruffinum putari illius expositionis authorem, quæ Cypriani nomine circumfertur, nec te hîc opus habui monitore. Sed tu vt sapientiam tuam ostendas, quod nemo nescit doces: quæ verò docenda erant, non attingis. Si tanta culpa fuit hunc de symbolo articulum tollere, magnum profectò Romana ecclesia scelus admisit, de qua sic iste Ruffinus scribit,

In exposit. symb. *Sciendum sanè est, quod in Romanæ ecclesiæ symbolo non habetur additum: Descendit ad inferna.* Romanæ igitur Ecclesiæ, quam tu nunquam errare posse defendis, symbolum hoc articulo caruit. Nec sanè mirum, cùm extam innumeris symbolis, quæ passim apud antiquos extent, in pauciſſimis reperiatur. Possum enim plusquam quinquaginta proferre varia ecclesiarum symbola, in quibus hæc ad inferos descensio tacetur. In quibusdam inueniri non ignoro: sed tuum, vt monuit Ruffinus ex superiore articulo intelligendus est. Sic enim ait, *Vis verbi eadem videtur esse in eo, quod sepultus dicitur.* Atque hoc Buceri sententiam confirmat, quod illa etiam faciunt, quæ ex Athanasij, & Concilij Niceni symbolis adducis. Si enim ista sic commutantur, vt in quibusdam sepulturæ, in quibusdam descensus ad inferos mentio fiat, manifestum est, eundem esse in vtrisque verbis sensum, vt sepeliri sit ad inferos descendere, & ad inferos descendere sit sepeliri. Et verò valde consentaneum fuit, vt dum corpus Christi in sepulchro conditum iacêret, ipsius anima in commune animarum receptaculum migraret. Sed quibus scripturis fretus
Luc.23.43. affirmas in inferis communẽ fuisse locum animarum? Nam Christus suã animam mox in paradiso
2.Cor.12.2.4. futuram non in inferis pronunciat, nisi fortè esse putas apud inferos paradisum. At Paulus in paradisum raptus non ad inferos detruditur, sed in tertium cælum subuehitur.

DVRÆVS, Fol.239.

Quòd à Romanis non fuerit olim disertis verbis in symbolo expressũ, nihil mirũ. Causam enim reddit

reddit Ruffinus, quòd nulla illic hæresis exordium sumpserit. Vt rem tandem concludam, horrenda illa Caluini tui blasphemia, Bezæ etiam tuo non nisi monstrum videri potuit. Tandem (*inquit*) inuentus est nostra ætate, qui diceret Christi animam verè ac loca damnandis nocentibus destinata peruenisse, & ibi peccatorum nostrorum pœnas luisse. *Quibus verbis sanè Ioannem Caluinum, si quem alium vehementer perstringit.*

WHITAKERVS.

23 Te tam turpiter hallucinari nihil profectò mirum. Quid si enim nulla tunc hæresis in Romana Ecclesia exordium sumpserit? Ideóne fuit vnus de symbolo articulus tollẽdus? At hoc quid aliud erat, quàm hæresibus aditum aperire? Sed tuam infælicem cõiecturam Ruffinus apertissimè reprobat, cùm ait, *Sed neque in Orientis Ecclesiis habetur hic sermo.* An nullæ enim in Orientis Ecclesiis hæreses extiterunt? Tum tua ratio eò spectat, vt ab hæreticis hunc articulum credamus esse suppositum, ita nunquam aliquid potes vel probabile comminisci. Nam quòd Caluini blasphemiam non nisi monstrum Bezæ visum esse subiungis, quid magis ὄνειδος dici potuit? Ita eras ab omni iudicio desertus, vt cùm illa Bezæ verba legeres, Caluinum perstringi existimares? Vbi verò Caluinus docuit Christi animam ad inferos descendere oportuisse, vt illic pœnas nostrorum scelerum lueret, quam ille defendit nunquam ad inferorũ sedes abiisse? Si nescis quis ille fuerit, quem Beza reprehendit, collegam aliquem tuum consule: mihi non lubet, quem Beza tacuit, nominare: Caluj-

num esse nemo vnquam nisi aut tu, aut tui similis potuit suspicari.

DVRÆVS, Fol. 240.

De homine.

Cætera iam paradoxa audiamus. Illyricus imaginem Dei penitus in homine deletam esse dixit. Progressus ille *(inquis)* longiùs est, quàm oportuit. *Sed* Caluino *(inquis)* Campianus manifestam iniuriam facit: Is enim disertè scribit, non penitus in homine deletã fuisse Dei imaginem. *Atque vt tuam nobis eruditionem ostentes, multa de voluntate, de intelligentia, de supernaturalibus illis dotibus in medium affers: sed id de quo agitur, vix ac ne vix quidem attingis: Tuum erat apertè Caluini tui sententiam explicare, quæ certè alia non est, quàm in sanctis nihil aliud esse intrinsecus, quàm meram corruptionem ac contagionem. Si enim nulla vera in sanctis iustitia est, sed eorum opera omnia peccata sunt, quid præter corruptionem in illis & contagionem esse potest.*

WHITAKERVS.

24 Si quid Illyricus errauit, id nihilo nostrâ magis interest, quàm vos vestrorum hominum priuatæ quædam falsæque opiniones attingunt. Caluinus verò non est in huius sententiæ societatem pertrahendus, qui de reliquiis imaginis Dei nihil nisi sanctè veréque docuit. Quod vt explicarem, paulò fusius hanc omnẽ causam pertractaui, eáque dixi, in quibus ipse nihil inuenire dignum reprehensione potuisti. Non quòd ais, me id de quo

quo agitur, vix attigisse, quid quæso aliud agebatur, quàm vt vestris calumniis responderem, eámque non esse nostram sententiam demonstrarem, quam nobis Campianus affinxit? Id si præstiterim, quod tu agnoscis, meo munere defunctus sum. Quod verò tu meum esse dicis, id quidem meum minimè fuit. Atque hìc Caluinum cõuicio aggrederis immani. Vbi enim Caluinus dixit in sanctis nihil esse aliud intrinsecus, quàm corruptionem & contagionem? Ita nec Deum metuis, nec homines erubescis? Profer enim, si potes, eiusmodi vlla Caluini verba: si non potes, cur quod Campianus initiò falsissimè obiecit, tu nunc iterum maiore fallendi voluntate repetis? Sunt enim in sanctis ac renatis multa, quæ Deo placeant, præstantissima Spiritus sancti dona, fides, spes, charitas, patientia, humilitas, mãsuetudo, pax, gaudium, temperantia, odium peccati, iustitiæ desiderium. Has vt quisquam virtutes nihil aliud esse dixerit, quàm meram corruptionem & contagionem? Apage, cũ tuo hoc incredibili διαζολῆς mõstro. Argumentum verò tuum quod sequitur, quàm quæso putidum est? Nulla est in sanctis vera iustitia, ergo nihil est in sanctis nisi corruptio & contagio. Etsi enim sancti nullam habent in se propriam iustitiam, quæ diuinæ legi ex omni parte satisfaciat, tamen multis præditi sunt egregiis virtutibus, & Spiritus sancti ornamentis. Si quia in te nulla est solida doctrina, nihil aliud quàm meram insciti am esse disputem, tam ego rectè hoc, quàm tu illud concludam. Iterum nouam calumniam arripis, quando ais, sanctorum opera omnia esse peccata. Non sunt peccata, sed propter inhærens vitium aliqua peccati labe polluũtur. Quanquam enim sanctorum opera non attingunt illam perfectionem, quam lex & iustitia diuina postu-

labat, tamen non sunt, vt tu fingis, tota peccata. Num enim qui morbo leuiter laborat, eũ mox totum nihil aliud esse statues, quàm morbũ, aut morbosum? Dignus certè sis medicis multísque medicamentis, si id dicas.

DVRÆVS, Fol. 241.

De peccato. *Quod subiungis, quàm feliciter fidei Christianæ dogmatibus imbutus sis, satis ostendit. Nunquam profectò Ecclesia Catholica peccatum esse* accidẽs vel qualitatem *credidit, sed illius vim omnem atque naturam in* priuatione *consistere. Quomodo enim accidens omne cùm entis in se rationem complectatur, non habet effectricem causam & authorem Deum?*

WHITAKERVS.

25 Nostram de peccato originali sententiam nõ aliam esse dixi, quàm quæ semper Ecclesię Catholicæ fuerit, id quod me facilè demonstraturum confido. Etenim illud peccatum nos non ipsum animæ substantiam, sed rem *accidentariam* esse ex verbo Dei, & perpetuo Ecclesiæ iudicio defendimus, quod qui negat, Illyrico grauiùs fædiúsque errat. Quid enim? Tu peccatũ esse *accidens* negas? Et tamen te Catholicum vocas? Quodnam hoc sophistici cerebri delirium est? Si neque substantia est, neque accidens, vt tu doces, cuiusmodi tãdem hanc rem esse quæ isto nomine peccati censetur existimemus? *Eius* (inquis) *vis ac natura in priuatione consistit.* Rectè: sed priuatio nónne est res

res accidẽtaria? Quid ergo in scirpo nodos quæris, cùm veram sententiam agnoscis? Accidẽs vulgò dici solet, quod in subiecto inest, nec est de ipsius substãtia, quódque vel adesse, vel abesse potest sine subiecti interitu: cuiusmodi peccatum esse nemo dubitat. Et quanquam vim naturámque peccati in priuatione consistere fateor, hanc tãmen priuationem minimè nudam & puram esse ex tuo etiam Thoma poteras didicisse. Peccatum enim non esse puram priuationem, sed habitũ corruptum, morbo similem statuit, quo non modò sanitas sublata est, sed humorum etiam vitiosa dispositio inducitur. Et scholastici cùm priuationem originalis iustitiæ formam faciunt originalis peccati, materiam verò concupiscentiam, vel inclinationem facultatum vitiosam, quid aliud docent, quàm esse aliquid in peccato, vt Thomas loquitur *positiuum*? Sed quid te coner multis refutare, cùm medicina potiùs, quàm refutatione egeas. Tamen Catholicæ Ecclesiæ sententiam ex Maximo Hierosolymorum Episcopo agnosce, de quo Eusebius meminit. Illius hęc verba sunt: τὰ ἁμαρτήματα οὐσίαν δοκοῦσιν εἶναι, ἢ ποιότητες οὐσιῶν: *Vtrùm* (inquit) *tibi peccata videntur esse substantiæ, an substantiarum qualitates?* tum respõdet suis verbis: ποιότητας οὐσιῶν εὖ ἔχειν λέγειν μοι δοκεῖ: *Rectum mihi videtur, vt dicamus esse qualitates substantiarum.* Est igitur peccatum qualitas. Tum mox hominem malum esse dicit ἀπὸ τῶν συμβεβηκότων τῆ οὐσίᾳ. id est, *ab accidentibus substantiæ.* Peccatum ergo accidens est. Et Augustinus, *Libido* (inquit) *est per peccatum primorum parentum. Accidens malum atque pudendum, cuius non Deus author est, sed diabolus.* Quod cùm ita sit, quò nunc tua recidit nostræ sententiæ præclara reprehensio? At tum (inquis) *si accidens sit, causam habet & authorem Deum.* Quàm acutè? Pri-

Thom. 1. 2. quæst. 82. art. 1.

Euseb. de præparat. li. 7. in fine.

Augustin. lib. 4. Hypogno.

mùm enim non est omnium accidentium ἄπειρον ἀνειλιγμένον vt docet philosophus: deinde omnium accidentium causa nō est Deo, nisi *indirectè*, & per accidens tribuenda. Basilius ait, *Principium & radix peccati in nobis est, & nostrum liberum arbitriū.* Sic te ex eorum esse numero perspicimus, qui philosophantur sed paucis.

Metaphys. lib. 5. cap. 30

Basil. in hō. Quod Deus non est author peccati.

DVRÆVS, Fol. 242.

Neque omnino Basilium, Augustinum, Ambrosium, quos citas intelligis. Basilius peccatum nō accidens, neque qualitatem vocat, sed affectionem virtuti contrariam. Sic tenebræ, & cæcitas affectiones sunt lumini & aspectui contrariæ, nec tamē inter qualitates vel omnino accidentia numerantur. Augustinus te calumniæ accusabit. Nam quæ de concupiscentia scripsit (quam paulò ante peccatum esse negauit) tu ad peccatum summa fraude retulisti. Apud Augustinum nihil frequentius occurrit, quàm peccatum priuationem, inordinationem, immò nihil esse. Ambrosii verba errorem tuum apertissimè refellunt.

WHITAKERVS.

Basil ὑπὲρ ἐξαημ. hō. 2

26 Isti omnes id dicunt, quod ego sensi, & dicendum existimaui, Basilius peccatum vocat διάθεσιν virtuti contrariam. Virtuti autem non nihil, vt tu fingis, sed aliquid certè contrariū est. Augustinus concupiscentiam vocat *affectionē malæ qualitatis*: de ea verò concupiscentia loquitur, quam Origi-

Augustin. de nuptiis & concupisc. lib. 1. cap. 15.

Originale peccatū appellat. Si ergo cōcupiscentia, quā Augustinus originale peccatū esse statuit, sit malæ qualitatis affectio, tum peccatum esse malam qualitatem constat. Sed *hìc me* (inquis) *Augustinus calumniæ accusabit.* Quamobrem tandem? Quia de concupiscentia, non de peccato loquitur, & concupiscentiam negat esse peccatum. De calumnia ergo videamus. Negat (ais) Augustinus concupiscentiam esse peccatum. Hoc verò falsissimum esse ex Augustino dilucidè constat. Si enim non sit peccatum, cur vocat affectionē malæ qualitatis? Cur languori comparat? Denique cur omnino quærit, quemadmodùm concupiscentia maneat in renatis, cui omnia peccata remittuntur, si non sit concupiscentia peccatum? Quàm hæc insulsa quæstio disputatióque extitisset, si concupiscentiam non esse peccatum statuisset? Respondet autem Augustinus, dimitti in baptismo cōcupiscentiam, non, vt tu vis, vt omnino minimè sit peccatum, *sed vt in peccatum non imputetur.* Si enim nō esset peccatum, quomodo posset in peccatum imputari? Quanquam ergo peccatum est, tamē renatis in peccatum nequaquam imputatur: atque hoc modo quæstionem Augustinus verissimè ac scitissimè dissoluit. Quod enim Augustinus concupiscentiam etiam in renatis peccatum esse senserit, ex multis ipsius sententiis intelligi potest. Nam & peccatum, & pœnam peccati, & causam peccati esse affirmat in vna verborum complexione, idque etiam in sanctis. De ea enim concupiscentia loquitur, *contra quam bonus spiritus cōcupiscit.* Et iterum, *Non est nulla iniquitas, quando superiores partes inferioribus turpiter cedunt, & inferiores superioribus turpiter reluctantur, etiamsi vincere non sinantur.* Est igitur concupiscentia peccatum, etiamsi consensus non accesserit. Quod e-

Augustin. contra Iulian. lib. 5. cap. 3. Contra Iuliā. li. 6. ca.

De nuptiis & concupis. lib.1 cap.27.

tiam clarissimè in illo libro, cuius antè meminimus, confirmat. Sic autem ait, *Agit aliquid concupiscentia carnis, & quando non exhibetur ei cordis assensus, agit autem quid, nisi ipsa desideria mala & turpia?* Si fortè scribere aliter nonnunqua videtur, tamè aliter nunquā omnino sentit. Quanquā enim interdum negat hanc concupiscentiam esse peccatum, id tamen non simpliciter, sed respectu & ratione actualium peccatorum dicit. Quòd autem peccatum Augustinus & *priuationem* & *inordinationem*, & *nihil* appellarit, haud ignoro. Non tamen vt planè nihil esse peccatum persuaderet. Num enim putas in baptismo nihil remitti, aut Christum suo sanguine nihil expiasse, aut Deum nobis propter nihilum tam grauiter irasci? Peccatum ergo esse aliquid concedas velim nobis aliquando. Ambrosius quando peccatum non substantiam, sed boni præuaricationem vocat, tuum errorem refellit. Præuaricatio enim est actio, non nuda priuatio. Et vos ipsi peccatum esse actionem summa cōtentione defenditis. Si est autē actio, tū *Accidens* est, non nuda priuatio est, non nihil est.

Ambros. in Rom. 7.

DVRÆVS, Fol. 242.

Sequitur paradoxum aliud: tritum enim in hac fece dixit esse Campianus peccata omnia paria esse. *In eo Caluinus peccata paria fecit, quòd omnia mortalia, & aternis digna supplicijs censuerit, támque aternam mereatur pœnam, vt illius vtar exemplo, qui gallum gallinaceū vbi opus non est occiderit, quàm qui Guisiū heroa occidit. Quod tu certè Caluinum docuisse, etsi gnauiter impudens sis, negare non audes.*

WHITA-

WHITAKERVS.

27 Te quidem pulchertimos in ea schola progressus feciſſe constat, in qua impudentia gnauiter & docetur, & discitur. Num enim ideo peccata Caluinus paria facit, quia omnia ex sua natura mortifera esse contendit? At id scriptura apertissimè docuit. Si enim peccatum quoduis est legis diuinæ transgressio, atque à Deo, qui summum bonum est, auersio ac defectio, mortē profectò per se quoduis necesse est æternam mereatur. Atque ita Paulus, peccati ὀψώνια mortem esse scribit: & earum rerum, quarum eos nunc pudebat, finem esse mortem affirmat: & antè testatus est qui peccatum vllum admitterent, morte dignos iudicari. Iacobus autem disertiùs rem explicat, *Quisquis in vno offenderit, omnium factus est reus.* Nec de sceleſtis & improbis loquitur, sed de iis etiam, qui sunt diuinæ legis studioſi. Quanquam autem Dei iustitia postulat, vt peccatū siue magnū, siue paruum æterno supplicio adiudicetur, non tamē æqualiter æternam pœnam meretur qui gallum temerè ceciderit, quíque hominem trucidauit. De Guisio duce nihil est quòd amplius respondeam: Dei iudicia semper iusta sunt. Οἷά τ' ἀνηρ ῥίζοι, τοῖόν τέλος αὐτὸν ἰκάνοι.

Rom. 6. 23. 21.

Rom. 7. 32. Iacob. 2. 10.

DVRÆVS, Fol. 243.

Gratiam vos Campianus in solo Dei fauore collocare dixit. Gratiam (*inquis*) duplicem facimus. *Vel enim gratuitam Dei erga nos benevolentiam clementiámque significat, vel ea dona quæ ex illa Dei misericordia ad nos perueniunt. Non*

De gratia.

fauor ille Dei, quo nos complectitur, gratia vel gratis data, vel gratum faciens, vnquam dici solet, sed gratia gratum faciens, est quæ diuinitus infusa nos iustificat, de qua Paulus iustificati gratis per gratiam ipsius. Gratia gratis data, vt
Rom.3. *donum linguarum, miraculorum, aliáque huiusmodi.*

WHITAKERVS.

28 Non est, quòd existimes illas scholasticas gratiæ distinctiones mihi fuisse incognitas. Etsi enim tecum nolo de Thomæ Theologia contendere, minimè tamen metuo, ne tu me Thomę tui argutiis fallas. Gratiam dixi sequutus scholasticos, esse duplicem, alteram quam vocant *gratum facientem*, alteram, quam *gratis datam*. Istam mihi distinctionē nō satis placere affirmaui. Non enim est necesse, vt qui vulgari tritáque distinctione vtitur, eodem modo distinctionem intelligat, quo vulgò solet. Gratiam gratum facientem scholastici ferè interpretantur dona & qualitates in animam infusas: ego verò hanc contendo multò rectiùs pro Dei fauore & misericordia sumi, quæ non in nobis, sed in ipso Deo residet. Quis enim nescit gratię nomine in scripturis sæpissimè Dei beneuolentiam, misericordiamque declarari, nec posse illa dona intelligi, quæ in nos ex gratia conferuntur? Noachus dicitur gratiam in oculis Domini inuenisse: sic alij multi. Hęc autem Gratia
Gen.6.8. palàm Dei fauorē significat. Paulus ait, *Si per gratiam, non ex operibus*: vbi omnes inhærentes virtu-
Rom.11.6. tes à gratia distinguit: nihil autem distinguitur à
2.Tim.1.9. seipso. Ad Timotheum ait, *Gratiam in nobis Christo datam esse ante tempora æterna*: an tum-etiā nos donis

donis illis prędditos fuisse dices, tam multis antequam nati sumus seculis? Ad Titum ait, *Illuxit gra-* Tit.2.11.
tia illa Dei salutifera omnibus. In his, cęterisque huiusmodi infinitis scripturæ sententiis nihil aliud gratię vocabulo indicari manifestū est, quā Dei gratuitum, quo nos complexus est, amorem. Quid quòd ipse Apostolus Dei gratiam à donis infusis Rom.5.15.
apertissimè distinguit, cùm ait, *Gratia Dei, & donum per gratiam.* Num ergo ęquum fuit, cùm gratia distinguitur, hanc tam nobilem partem prętermitti? Et ipse Aquinas, magnus magister scholasticorum, vi victus clarissimę veritatis, gratię nomen isto modo interdū exponit. *Quandoque* (inquit) *gratia Dei dicitur ipsa æterna Dei dilectio: se-* 1.2.quæst.
cundum quod dicitur etiam gratia prædestinationis, 110.art.1.
in quantum Deus gratuito, & non ex meritis aliquos prædestinauit, siue elegit. Sic illam Dei gratiam de In epist.ad
qua meminit Apostolus ad Titum, Dei misericor- Tit.cap.2.
diam interpretatur. Atque hęc illa gratia est, qua lect.3.
nos Apostolus gratis iustificari scribit. Si enim gratia, non operibus: quia tum gratia non esset, vt ipse disputat. Omnia ergo opera nostra qualiacunque tādem fuerint, à iustificatione gratuita remouentur. Tum hanc gratiam non nostram, sed Dei vocat, vt certum sit, Dei beneuolentiam gratuitam designari. Huc accedit, quòd non ipsius tantùm gratiā, sed gratis etiam nos iustificari dicat. Si verò nostris operibus iustificamur, non omnino certè gratis iustificamur. Denique cùm Christi redemptionem adiungit, de qua gratia loquatur
apertissimè indicat, de ea nempe, quę huius re- Iean.3.16.
demptionis causa fuit. *Sic enim Deus dilexit mundum, vt filium vnigenitum daret.* Illa ergo gratia non magis in nobis inhæret, quàm Christi redemptio. Ita clarissimis testimoniis alteram huius distinctionis partem comprobauimus.

Gratia autem gratis data, non tantùm miracula comprehendit, vt tu vis, sed alia etiã vniuersa donorum genera, quæ ex Dei amore, & liberalitate proficiscuntur. Cur enim obsecro loqui linguis, dicatur potiùs gratis dari, quàm fides, quàm charitas, quàm cætera dona, quæ ad vitam æternam pertinent? Dabis ergo veniam mihi, vt distinctionem piam & necessariam, à scholasticis corruptam, aut parùm intellectam emendare atque explicare possim.

DVRÆVS, Fol. 244.

Ad te iam redeamus. Agnosco vestrũ de imputatiua iustitia dogma, quo nescio quid à scripturis magis alienum fingere quisquam possit. Si enim finis legis, vt Paulus docet, charitas est: qui enim diligit proximum, legem impleuit, cùm iustitia nõ nisi in legis impletione consistat, certè si in nobis verè est charitas, vera etiam sit iustitia necesse est. Pulchrè Augustinus, Charitas inchoata, inchoata iustitia est: charitas prouecta, prouecta iustitia est: charitas magna, magna iustitia est: charitas perfecta, perfecta iustitia est.

Rom. 13.

Auguſt. de natur. & grat. c. 70.

WHITAKERVS.

29 Sic quidem loqueris, vt hominẽ decet Iesuitam. Quid enim scriptura magis, quàm iustitiã imputatiuam celebrat? Abraham credidit Deo, *& imputatum est ei pro iustitia.* Itaque Apostolus concludit, nihil Abrahamum habuisse, de quo gloriari posset. Qui enim inhærente operum iustitia nituntur,

Rom. 4. 3. 4. 5. 6.

tuntur, iis merces ex debito persoluitur, non ex gratia imputatur: fides autem imputatur pro iustitia, ei qui non operatur, sed credit in eum, qui iustificat impium. Atque Dauid pronunciat illũ hominem beatum, cui Deus iustitiam sine operibus imputat. Hæc Apostolus clarissimè *de iustitia imputatiua* scripsit, quem tu forsan totus in cœnum scholasticorum immersus, nondum satis attentè perlegisti. Quid? An nostra peccata Christo nescis fuisse imputata? Quid ni ergo similiter nobis Christi iustitia imputetur? Num verò nostris Christum peccatis reipsa laborasse putas? Id nunquam, opinor, dixeris: Cùm ergo in altero imputationem inuitus agnoscere cogaris, cur non etiam in altero concedis, præsertim cùm ipse Apostolus hanc nobis ἀντίτυπον proponat? *Christus factus est pro nobis peccatum, vt nos efficeremur iustitia Dei in eo.* Ita nos igitur in Christo iustitia sumus, vt ille fuit in nobis peccatum, quod de imputatione necessariò intelligẽdum est. Et verò cùm iniustitia ac impietas nostra in debito cõstiterit, debitum autem nostrum Christus persoluerit, hanc persolutionẽ necesse est non aliter esse nostram, quàm sola imputatione. Tum quid peruersius fingi potuit, quàm nobis sanctorum merita imputari, Christi iustitiã non imputari? Qui enim indulgentias redimunt nummis, non dubitant, quin ex aliorum meritis maximos sint ipsi fructus, & lucrum eximium percepturi. Si ergo possunt merita sanctorum, vt ipsi existimatis, eos facere iustiores in quibus non inhærent, quàm impium atque absurdum fuerit Christi meritis ac iustitiæ vim imputationis minorem tribuere?

2. Cor. 5. 21.

Quod de fine legis, & charitate adiungis agnosco. Dilige proximum tuum, quemadmodum lex

præscribit,& secundæ tabulæ legis satisfacies.Sed hoc præstare minimè potes. Nihil ergo est, quòd te tuæ charitatis opinione vendites, quæ quidem etsi tanta esset,quãta in vllum vnquam hominem cecidisset,longè tamen à legis præscripto abesset, nec te iustum efficere posset. Augustino non est necesse multa respondere. Inchoatã enim & proiectam, & magnam iustitiam agnoscimus charitatem.Sed hæc illa non est iustitia,quæ nos ab ira Dei liberat:ea enim eiusmodi est,quæ nullos progressus gradúsque suscipit, sed semper summa est & perfectissima, nimirum Christi obedientia nobis,quantumuis neges per fidẽ imputata. De cha-
Aug epi. 29. ritate alio in loco Augustinus, *Plenissima charitas, quæ iam non potest augeri,quamdiu hîc homo viuit, est in nemine. Quamdiu autem augeri potest,profectò illud quod minus est,ex vitio est. Ex quo vitio non est iustus in terra.* Iustitia ergo charitatis est inchoata,& vitiosa.

DVRÆVS, Fol.244.

Nullam aliam(*inquis*)agnoscimus gratiam iustificantem,quàm immensam Dei gratuitámque misericordiam.. *Quid ni ergo liberè fateris vos gratiam omnem in diuino tantùm fauore extra nos collocare,qui fauor nec emendet impios, nec purget,nec illuminet,nec ditet, sed veterẽ adhuc manentem sentinam ac fœtentem Deo conniuente dissimulet?*

WHITAKERVS.

30 Nõ desinis tua nobis inscitia molestus esse? Num enim sequitur nos omnem gratiam à nobis remo-

remouere,quia gratiam iustificantem,quæ est Dei in Christo misericordia,non in nobis, sed in Deo solo collocamus? Nam prẽter hãc gratiam est etiã alia quædam gratia omnibus sanctis communicata,qua illorum mẽtes purgãtur ac renouãtur. Hæc in fide,fideique fructibus consistit,quam vulgò *infusam* vocant.Non ergo vetus illa peccati sentina manet,& computrescit in iis,qui veram iustitiam adepti sunt,vt tu calumniaris,sed vi Spiritus sancti magis indies magisque expurgatur, atque exhauritur,ita tamen vt semper in nobis,dum viuimus,peccati veterisque Adami nonnullæ reliquiæ maneant.Si enim ista sentina sic omnino elui posset,vt nullæ in nobis restarent sordes vitiorũ, nec Rom.7.23. Paulus de lege membrorum mortísque corpore 24. conquestus fuisset, nec nos assidua spiritus re- 2.Cor.4.16. nouatione opus haberemus.Interim autem hominem oportet de die in diem renouari. Sic vides, quid inter ignorantiam tuam,nostríque dogmatis sententiam intersit.

DVRÆVS, Fol.245.

Infusa(*inquis*)gratia,in qua regeneratio ac sanctificatio consistit,non est satis ad nos iustificãdos valida. *Noua hæc VVhitakere Theologia est,nos per gratiam infusam vitæ nouitatem ac sanctificationem adipisci,minimè tamen iustificari. At quæ scriptura docuit iustificationẽ à sanctificatione distinguere? Hæc Paulus non distinguit,* Sed abluti (*inquit*) estis, sed sanctificati estis, 1.Cor.6. sed iustificati estis. Et exhibete membra vestra seruire iustitiæ in sanctificationem : *Et Christus* mundauit Ecclesiam lauacro aquæ , vt exhiberet ipse sibi gloriosam Rom.5.

Ephes.5. Ecclesiam non habentem maculam aut rugam. *Illud quoque mirum est, si fides nos iustificare potest, quomodo non etiam sanctificare? maxima verò admiratione dignum, Christum nobis iustitiam suam imputare, qua iusti quidem, non tamen sancti efficiamur.*

WHITAKERVS.

31 Nouum tibi hoc videri Theologiæ genus quid mirum, qui Theologiam nullam, nisi sophisticam didiceris? Sed si tu malus es Theologus, & quæ nos verissimè ex verbo Dei tradimus, non intelligis, id nõ nostræ Theologiæ, sed imperitiæ tuæ tribuendum est. Quæris quæ scriptura iustificationem à sanctificatione distinxerit, in quo te nondum ipsis principiis Theologiæ imbutum esse ostendis. Quis enim nescit sanctificationem vbique in scriptura à iustificatione distingui, maximè in Epistola ad Romanos, in cuius priore parte de iustificatione, in posteriore de sanctificatione disputat? Quid apertius, quàm quod Apostolus

Rom.8.30. scribit, *Quos vocauit, eos etiam iustificauit: quos iustificauit, eos etiam glorificauit.* Glorificatio enim illa significat glorioſam renouationem, quæ hîc inchoatur, in altera vita perficitur, quemadmodum tuus etiã Thomas animaduertit, cuius

Thom.1. Rom.8.lect. hæc verba sunt, *Et hoc dupliciter, scilicet, vno quidem modo per profectum virtutis & gratiæ: alio autem modo per exaltationem gloriæ.* Et quum Christum ait nobis à Deo factum esse

1. Cor.1.30. *sapientiam, iustitiam, sanctificationem & redemptionem,* nónne palàm à iustitia sanctificationẽ distinguit? Sed quorsum tam crassam inscitiam redarguam?

Coniun-

Coniungitur quidem cum iustitia sanctificatio, nec ab ea vnquam diuelli potest, à qua tamen distingui debet, quod cùm vos minimè facitis, iustitiam in sanctificatione per summum errorem collocatis. Vestra ergo iustificatio hæc eadem est, quam nos ex Dei verbo sanctificationem edocti sumus appellare. Locus ille, quem ex epistola ad Corinthios affers, tuum errorem refellit, atque esse distincta sanctificationis iustificationisque beneficia ostendit: id quod Chrysostomus satis intellexit: ita enim scribit, *non tantùm sanctificauit, sed etiam iustificauit.* Tum iustificationem quandam in sanctificatione consistere, quod secundus locus euincit, nemo dubitat: verùm hæc iustitia non illa perfecta est, qua coram Deo absoluimur, sed inchoata. Ecclesiam verò esse sanctam & immaculatam quis negat? Sed quid hoc ad rem? Num enim quia ecclesia est sancta, & futura est sanctior, ergo sanctificatio à iustificatione minimè distinguitur.

Chrysost. in 1. Corinth. homil. 16. οὐδὲ τοῦτο μόνον, ἀλλὰ καὶ ἡ δικαίωσις.

Quod tibi hîc dignum admiratione maxima visum est, quàm sis hospes in rebus maximis indicat. Sed patior te mirari, quæ non intelligis: reprehendere autem non debebas, antequam intelligeres. Nam fide non tantùm iustificamur, sed etiam sanctificamur, Christíque iustitia nobis imputata nos & iustos & sanctos efficit. Noli verò existimare id cuiquam nostrûm venisse in mentem aliquando, vt iustitiam à sanctificatione in hominibus Christianis seiungeremus. Qui per fidem participes iustitiæ in Christo extiterunt, in his necesse est veterem hominem crucifigi, & peccati corpus eneruari, ne posthac peccato seruiant.

DVRÆVS, Fol.246.

Audiamus quod te argumentum in tam absurdum errorem præcipitem dedit. Quia (*inquis*) gratia infusa nunquam legi diuinæ in hac vita satisfacit. *Quæ sit hominis in hac vita iustitia ignoras: aliud siquidem est veram esse in nobis iustitiam; aliud perfectam. Non ergo infusa tu gratia nos iustificari negare debuisti, quòd plenam ea nobis iustitiam non conferat, cùm nemo vnquam Catholicorum talem in nobis iustitiam collocauit.*

WHITAKERVS.

32 Si gratia hæc infusa veram nobis iustitiam afferre posset, eam & perfectam, & legi diuinæ per omnia consentaneam esse oporteret. Quod cùm negas, vide obsecro, quàm turpiter miseréque erres. Quærimus enim de illa iustitia, quæ nos à legis maledicto, Deique immensa in peccatum ira liberet. Hanc dico esse perfectam illam Christi obedientiam, quæ legi penitus satisfecit, non inchoatam in nobis iustitiam, in qua multa desiderantur. Tu iustitiam in hac vita nostram fateris esse veram, sed non perfectam: quod vestram de iustificatione sententiam funditus euertit. Quæ enim iustitia nos Deo reconciliet, ea debet esse perfectissima, vt nullam aut lex requirat, aut Deus postulet pleniorem. Est enim Deus ignis consumens, nec coram illo consistere possunt quibus aliquid ad perfectam iustitiam deest. Quod enim non est perfectum, id in suo genere vitiosum est. Si ergo Deus iustitia non perfecta placari

Heb.12.29.

placari posset, Deo aliquid placeret vitiosum. Cur enim iustitia imperfecta dicitur, nisi quòd vitio minimè careat? Quare qui imperfecta sua iustitia freti ad Deum accedunt, vitámque æternam vendicãt, & hanc Dei iustissimo iudicio opponunt, ij Deum sua summa iustitia spoliant, & maxima contumelia afficiunt. Quomodo enim aliquid Deus pro iusto agnosceret, quod non ipsius perfectissimæ voluntati congrueret? Itaque tantam iustitiæ perfectionem Deus exigit, quantam lex describit, vt Deũ toto corde, tota anima, tota cogitatione, totis viribus, & proximos tanquam nos ipsos diligamus. Hæc qui præstiterit, viuet: qui verò istam perfectionem non attigerit, eum scriptura maledictum pronunciat. Et nisi hoc nos maledicto Christus liberasset, in eo relinqui ac versari nos perpetuò necessarium fuisset. Quicunque verò ex operibus, id est inhærente iustitia salutem quærunt, ij in eodem maledicto permanent, vt disertè Apostolus confirmat. Tantum autem abest vt imperfectam iustitiã Deus approbet, vt pij omnes valde cohorreant, quando suam iustitiam, cum Dei iudicio comparant. Itaque Deum precantur, ne in iudicio cum illis congredi velit, quandoquidem non esset iusta coram eo vlla caro. Qui verò suæ iustitiæ consideratione deterriti expauescunt, iidem ex hac perfecta iustitia, quæ est Christi obedientia per fidem apprehensa, παῤῥησίαν, & προσαγωγὴν, & πεποίθησιν concipiunt, vt iam alacres in Dei conspectum veniant. Non ergo suæ iustitiæ qua ipsi pręditi sunt, sed Christi meritis cõfidũt. Deinde cùm iustitia nostram Apostolus in eo cõsistere doceat, quòd Deus nobiscum in Christo reconcilietur,

Luc.10.27.28 Leuit.18.5.

Galat.3.10.

Psal.143.2.

Ephes.3.12.

2.Cor.5.19.

non imputans nobis peccata nostra, quis hanc iustitiam perfectam esse neget? Neque enim nobiscum reconciliatur, nisi quia perfectam nobis in Christo iustitiam imputat, quemadmodum Apostolus ait, *Gratis nos dilexit in illo dilecto.* Si verò Deus non imputat nobis peccata, nihil nobis ad perfectam iustitiam deest. Non enim vnum aut alterum peccatum non imputat, sed prorsus nullum ne leuissimum. Cui autem nullum peccatum imputatur, is perfectam iustitiam assequutus est. Quare Apostolus ait, *nos ab omnibus, à quibus per legem Mosis iustificari non potuimus, per Christum iustificari.* Si sanè ab omnibus absoluimur peccatis, nihil ad hanc iustitiam atque integritatem accedere potest. Nam ij beati sunt, quorum peccata remittuntur, vt ex Propheta Apostolus docet. Ex his perspicuum est iustitiam nostram in hac vita, non modò veram esse, sed etiam perfectam. Et verò quid dici in Christi iustitiam contumeliosius potuit? Si enim nostra iustitia, qua Dei seuerum iudicium subterfugimus, perfecta non sit, hæc autem iustitia sit Christi iustitia, tum Christi iustitiam non esse perfectam sequitur. Hûc tua tandem præclara ratiocinatio spectat, vt Christi ipsius iustitiam probet esse imperfectam. Christi enim obedientia est nostra iustitia: quare si illa perfecta fuit, hæc imperfecta esse non potest. Denique cùm Christus totus sit per fidem noster, quid demum nobis ad summam iustitiæ perfectionem deerit? Qui enim proprium filium pro nobis tradidit, quomodo non etiam cum illo nobis omnia donabit? Christus perfectam iustitiam habet: eam ergo fide perceptus nobiscum communicat. Vestra igitur iustitia, quam ipsi imperfectam esse conceditis nunquam

Ephes. 1. 6.

Act. 13. 39.

Rom. 4. 6.

2. Cor. 5. 21.

Rom. 5. 19.

Rom. 8. 32.

nunquam vobis poterit æternam vitam comparare.

DVRÆVS, Fol. 247.

Campianus vobis inter alia vitio vertit, quòd gratiam non satis validam ad resistendum sceleribus oblatretis. Tu Paulum, etsi gratia infusa præditus erat, quanta quisquam alius, negare tamen, inquis, assequi se posse, vt quod bonum est perficiat, facere etiam non bonum quod velit, sed quod nolit malum. Neque Campianus, neque alius quisquam Catholicus gratiam infusam absque speciali quodam auxilio vel ad perseuerandum, vel ad omnes superandas tentationes satis esse vnquam putauit. Et certè Paulo summam facis iniuriam, qui tam eximiis semper laudibus Dei gratiam extulit, támque potentem esse atque efficacem dixit, vt illius se ope omnia posse minimè dubitaret. Omnia (*inquit*) possum in eo, qui me confortat. *Quàm vos meritò Campianus hostes gratiæ Dei, & inimicos esse dixit?*

Philip. 4.

WHITAKERVS.

33 Quantas infusa gratia vires habeat ad tentationum omnium & peccatorũ impetus superandos, eorum illustrissima exempla docent, quorum in scripturis eximia virtus laudatur. Etsi enim singulari gratia præditi erant, tamen nonnunquam huius gratiæ imbecillitatem palàm ostendebant.

Si enim Noachus, Abrahamus, Moses, Dauid, Elias,& reliqui,in quos Dominus præstantissimam gratiam contulerat, peccatis interdum non satis fortiter restiterunt, sed victi suam infirmitatem agnouerunt, quis ausit suæ gratiæ tantum tribuere,vt ea fretus possit inuictus & illæsus cõtra peccatum perpetuò dimicare? Suos omnes Christus orare docuit, *Remitte nobis peccata nostra:*& Ioannes affirmat falsos esse, qui se peccatum non habere dixerint. *Nemo enim est* vt Salomon ait) *qui non peccet*: nec quisquam dicere potest, *Purgaui animum meum, mundus sum à peccato.* Quare nulli vnquam homini tam validam gratiam suppetere in hac vita constat, vt huius ope subnixus omnes peccatorum illecebras vitare ac reprimere possit. Nam de *speciali* illo Dei auxilio non iam loquimur: nec verò dubitamus, quin possit Deus sic homines sua gratia fulcire ac sustentare,vt nihil vnquam peccent.Sed quid velit Deus, non quid possit, disputamus. Ineptè ergo de auxilio speciali mentionem interponis, nisi potes hominem aliquem proferre, qui gratia semel præditus nunquam deinceps peccarit. Quid enim attinet disputare, quantum Deus possit efficere, cùm satis scriptura doceat,hoc illum in nullo vnquam vel feciſſe,vel pòst facturum esse?

1.Ioan.1.8. 1.Reg.8.46. Prou.20.9.

De Paulo,cui à me factam iniuriam conquereris,mox respondebo. Vbi verò sic gratiam Paulus laudauit, vt se gratiæ infusæ potentia suffultum non posse in peccatum incidere dixerit? Potuit ille quidem Christi gratia adiutus ac confirmatus & secundis & aduersis rebus vti, vt nullis occasionibus impeditus suo ministerio piè fungeretur. Satis enim id dicere Apostolum ex ipso loco patet. Num proinde tam potente Paulum & efficace gratia cumulatum fuisse cõcludes, vt omnibus pec-

Phil.4.12.

bus peccatis restiterit? At istam argumentationem Apostolus ipse clarissimè refutauit. Neque ii pro gratiæ inimicis habendi sunt, qui gratiam infusam negant tam esse validam, vt qui hac donati sunt, vitam in posterum degant ἀναμάρτητον, sed qui iustitiam suis meritis tribuunt, quæ sola in Dei misericordia & gratia consistit. Nam illud omnes scripturæ docent, & omnium exempla confirmant: hoc nihil fingi potuit diuinæ gratiæ magis inimicum.

Rom.7.

DVRÆVS, Fol.248.

Nunc ad Pauli quem profers locum venio, quẽ spiritus cum carne pugnam describit. Quasi diceret, etsi hoc ratio maximè expetat, ne turbulenti illi carnis motus insurgant, eos tamen etsi inuitus experior. At quia peccatum non est, nisi vbi voluntas consensum præbet, Paulus non se id operari dixit, sed carnem. Non enim diuinam gratiam sibi minimè satis esse putauit ad reportandam de his motibus victoriam, qui ex ipsius Christi ore acceperat, sufficit tibi Paule gratia mea, *& tanta fiducia exclamauit,* Quis nos separabit à charitate Christi? *Sed potius non aliunde, quàm à Christi gratia victoriam nobis sperandam significare voluit.* Infelix *(inquit)* ego homo, quis me liberabit de corpore mortis huius? Gratia Dei per Iesum Christum Dominũ nostrum. *Audi Paulum concludentem gratiam Dei satis validam esse, vt tentationibus resistamus.*

2.Cor.12. Rom.7.

WHITAKERVS.

34 Summa huius responsionis hæc est, Paulum expertum quidem esse carnis turbulentos motus, sed tamen non peccasse, quia victoriam de illis reportauit. Verùm Paulus se non modò tentatum istis motibus fuisse testatur, sed etiam victum, id quod facilè animaduertere potuisses, si Pauli sententiam potiùs quàm scholasticas commentationes attendisses. Cùm enim ait, *se facere quod odit*, Rom. 7. 15. peccatum palàm agnoscit. Cur enim odisset quod fecerat, nisi odio dignum fuisset? Odio verò nihil dignum est, nisi peccatum. Itaque adiungit *se malum agere, quod nolit.* 19. Si verò egit, quod noluit, proculdubio peccauit. Tentari autem malis, non est agere, quod nolis. Qui enim tentantur, & tentationibus resistunt, ii faciunt, quod facere debeant, & velint. Sed quid dicere apertius potuit, 23. quàm quando se *captiuum peccato* redditum esse scribit? Súntne enim illi captiui legi peccati, qui à peccato nunquam vincuntur? At vinci priùs est necesse, quàm capi ac vinciri atque in seruitutem redigi possis. Apostolus ergo, si ipsi credimus Apostolo, quanquam erat regenitus, & gratia infusa præditus, tamen peccato inhærente laborauit, nec peccato semper resistere potuit. Tu non peccasse asseris, quia voluntas non præbuit assensum. At quanquam voluntas Pauli regenerata motus istos improbauit, in illis tamen motibus peccatum aliquod fuit, de quo Paulus cõqueritur. Rom. 7. 14. Sunt enim legi diuinæ contrarii, quæ spiritualis est, & internam ac spiritualem totius hominis obedientiam flagitat. Et illa repentina πάθη, quæ voluntatis consensu carent, in postremo decalogi præcepto disertè damnantur. Cùm enim duo sint cupiditatum

piditatum genera, quarum aliæ sunt voluntariæ ac deliberatæ, aliæ subitæ & improuisæ, illas Chri- Mat. 5. 22. 28.
stus ad superiora præcepta reuocat, has Paulus in R. om. 7. 7.
vltimo collocat. Cùm enim ait, *se nescisse cupiditatem esse peccatum, nisi lex dixisset, non concupisces*, de nuda cupiditate loqui Apostolum cõstat. Nam illas cupiditates, quæ voluntatem ipsam opprimunt, & abducunt, Philosophi fatentur esse vitiosas. Verùm nunc quid tu ex scripturis asseras, audiamus. Christus Paulo ait, *sufficit tibi gratia* 2. Cor. 12. 9. *mea*: ergo Paulus nunquam peccauit. Non sequitur. Sufficere enim, non est tantam gratiæ vim infundere, quanta illum ab omni peccatorum genere conseruet, sed ita illi sua gratia succurrere, vt nullo tentationum impulsu obruatur. Et quanquam pii nonnunquam cadunt, eos tamen Dominus sua manu erigit. Nec verò ad hanc causam pertinet illa fiducia qua Paulus inductus exclamauit, *Quis nos separabit à charitate Christi?* Pii enim etsi peccant, tamen semper de Christi voluntate & amore certissimè persuasi sunt. Sed me iubes audire Paulum: quem ego quidem libenter audio. Id verò, quod tu vis, loquentem Paulum nemo vnquam audiuit. Non enim Paulus ait, *gratiam Dei satis esse validam, vt tentationibus resistamus*: nec istum sensum verba Apostoli patiuntur. Debebas autem ipsum potiùs Apostolum loquentem audire, quàm vulgaræ Translationis errorem sequi. Sic enim Paulus scribit, R. om. 7. 25.
εὐχαριστῶ τῷ θεῷ διὰ Ἰησοῦ Χριστοῦ, id est, *Gratias ago Deo per Iesum Christum.* Tu locum istum ita legis, ac si Paulus scripsisset, Quis me liberabit de corpore mortis huius? Gratia Dei per Iesum Christum. Cùm legendum potius sit, *Gratia Dei.* Id dicere Apostolus voluit, Etsi hoc corpus mortis mihi molestum est, quia me peccare, seruire co-

git, tamen acquiesco in illa spe, quam in Christo collocatam habeo. Eiusdem fraudis fuit, quod Paulum dicere affirmasti, non se malum operari, sed carnem, cùm Paulus bis non carnem, sed peccatum id dicat operari. Quod autem fit à peccato, id peccatum esse est necesse.

DVRÆVS, Fol. 248.

Sed quid mirum si nos omni gratia infusa spolietis, qui Christum non alia ratione gratia plenum fuisse dicitis, quàm quòd ei pater mirum in modum faueret? An non tuus Bucerus apertè docet? Proinde quòd Christum prædicat Euangelista plenum gratia, eo significat ipsum per omnia diuinum adeo apparuisse, vt & Dei erga eum fauor egregiè declararetur, & omnium bonorum fauore simul iudicaretur dignissimus. *Vos ipsi quotquot Caluiniani estis, idem sentiatis oportet. Nam cùm Deus nos prædestinauit vt essemus conformes imagini filij eius, si nullam nobis gratia infusa est, Christi etiam gratiam ad cuius nos imaginem reformamur, in externo illo fauore collocetis necesse est. Quid vos aliud, quàm Christo tanquam viuo capiti mysticum corpus tanquam mortuum, inquinatum, ac putre cadauer alligatis?*

In cap. 2. in Luc.

WHITAKERVS.

35 Multa paucis errata complexus es. Primùm enim pios ac fideles non omni infusa gratia spoliamus, sed eos hac infusa gratia iustificationem atque adoptionem consequi negamus. Aliud verò est

verò est omnem nobis infusam gratiam detrahere, quod nos minimè facimus: aliud iustificationis meritum ab hac gratia remouere, quod apertissimè scriptura facit. Deinde, quis te docuit isto modo contra Bucerum argumentari, Cùm Christum Lucas gratia plenum esse scribit, gratiæ nomine fauorem significat, ergo Christus nulla fuit infusa gratia præditus? Quod verò adiungis, quotquot sumus Caluiniani, idem necessariò sentire, agnosco inscitiam & stuporem tuum. Nomen commentitium prætermitto, ratiocinationem excutio. Prædestinauit nos vt conformes essemus imagini filii sui: ergo si nostra gratia sit fauor externus, Christi etiam gratiam in externo fauore collocemus necesse est. Loquitur Apostolus de cruce, & de gloria quæ crucem sequitur: Et quemadmodum Christus per multas calamitates ad summam gloriam peruenit, sic nobis per ærumnas iter ad gloriam patet. Qui enim prædestinati sunt, hos Christo similes esse oportet, nec aliquid impediet, quo minùs diuina tandem gloria potiantur. Intelligis nunc quàm tuum fuerit plumbeum sophisma. Postremò quòd nos ais Christo tanquam viuo capiti corpus mortuum alligare, quid aliud facis, quàm nobis insulsè & temerè maledicis? Christi enim mysticum corpus sanctum est, tum quia Christi iustitia & sanctitate præditum est, tum etiam quia Spiritum sanctum accepit, & regeneratur, & nouis qualitatibus donatur. Si verò mortui sunt, similésque putri cadaueri, in quibus peccatum habitat, fuit Paulus mortuus, & tanquam cadauer computruit: etenim peccatum in se fatetur habitare. Túne verò Paulum à Christo disiunges, atque hoc membrum ab illo capite diuelles?

Rom. 8. 29.

Rom. 7. 17. 23.

Quanquam ergo sancti in hac vita multis vitiis laborant, tamen quia Christi iustitiam tanquam vestem nuptialem induuntur, & intus etiam spiritu regenerationis ac fide purgantur, eximia puritate præcellunt, & Deo mirificè placent. Vestia quidem iustitia, quæ in stercoreis hominum meritis consistit, cùm nihil solidæ sanæque iustitiæ habeat, totáque planè impura, putida, mortua sit, vos nunquam poterit ad illud viuum caput alligare.

DVRÆVS, Fol. 249.

De Iustitia. *Iustitiam vobis* relationem *esse Campianus dixit. Tu verò*, neque enim si iustitia sit relatio *(inquis)* actum erit de philosophia. *Cui vnquam Philosophorum venit in mentem iustitiam in relationibus esse numerandam? Cum iustitiam in Christo νομικὸν agnoscatis, qua diuinæ legi perfectissimè obtemperauit, qua quæso fronte hanc in illo iustitiam qualitatem fuisse, ac virtutem negabitis? In nobis verò si nullam iustitiam ponitis, quæ te quæso philosophia docuit, quod omnino non est, veram esse ac realem relationem posse?*

WHITAKERVS.

36 Præclarum vobis Aristotelicæ Categoriæ contra fidei iustitiam argumentum suppeditant. Quemadmodum enim ab insitis qualitatibus res quales nuncupantur, veluti à temperantia temperantes, fortitudine fortes, sic à iustitia dici iustos Categoriarum ratio postulat. Quod ego quidem de inhærente iustitia concedo, vt qui ab hac iusti

hac iusti dicuntur, ea intus imbuantur. Ioannes enim ait, *Qui facit iustitiam iustus est.* Sed perfecta Christianorum iustitia huic dissimilis est, quæ non in nostris qualitatibus, sed tantùm in Christi obedientia nobis per fidem imputata versatur. Si hanc Philosophi nescierint, minimè mirum est, cùm eam vos admodum ignoretis, quam tamen ex scripturis discere potuistis, si Theologi potiùs, quàm Philosophi esse velletis. Sed dum categorias defenditis, iustitiam Christianam amittitis. In Christo quidem iustitiâ plenissimam atque integerrimam agnoscimus, eámque etiam in illo qualitatem esse concedimus. Qua ergo tu fronte id nos negare dicis? Quæ verò causa nobis persuadet, vt *νομικὸν* hanc iustitiâ in Christo qualitatem esse fateamur, eadem vt iustitiam non esse in nobis qualitatem existimemus cogit. Christus enim perfecit omnia, quæ lex præscripsit: itaque fuit perfectissima iustitia cumulatus. Nos hac *νομικῇ* iustitia caremus, quia legi minimè obtemperamus: hæc ergo qualitas nobis non inhæret. 1. Ioan. 3. 7.

Sed iterum nobis tuam *ἀριλόσοφον* philosophiâ obtrudis. *Quod omnino non est* (inquis) *non potest esse realis relatio.* Esto. At Christi iustitia non omnino non est. Quid ergo impedit, quo minùs ea possit ratione, ac relatione, seu imputatione esse nostra? Si enim parum fælices in philosophia progressus feceris, sensus tamen ipse communis te docere potuit, si quis tuo nomine pecuniam persoluerit, hanc persolutionem esse imputatione tuam. Si quæris quomodo tuum sit, quod in te minimè inhæret, iterum dico, quod toties Apostolus tradit, imputatione fieri tuum. Acue nunc philosophiam tuam, vt imputatione nihil fieri nostrum euincas, si possis.

DVRÆVS, Fol.250.

Quæ de perfecta tu iustitia disputas, satis à me antea sunt refutata: nunc quæ ad imputatiuã tuam iustitiam confutandam satis esse videbuntur, breuiter perstringam. Dic mihi quid hoc aliud est, quàm Deo velle imponere, vt impios ac sceleratos pro iustis ac sanctis ipse habeat? Rectissimè enim Augustinus, Imputat Deus homini omne peccatum. *Deinde scriptura palàm testatur, nos vt per Adamum peccatores, ita per Christum iustos fieri.*

De perfect. iustitiæ. Rom.5.

WHITAKERVS.

37 Missis categoriis, in quibus tibi exiguum præsidium fuit, ad Theologiam accedis, & *imputatiuam* iustitiam oppugnare incipis, quod quidem tam indoctè & puerilitèr facis, vt te meritò nostris Academicis ridendum præbeas. De perfecta iustitia satis antè respondimus, ex quo facilè constare potest, vos in errore perdito ac misero versari, qui Deum placare & mortem sempiternam effugere vos alia posse iustitia, quàm perfecta speretis. Si enim regnum cælorum iustitia imperfecta acquiri, Dei iudicium à nobis auerti, legi iustitiæq; diuinæ satisfieri potest, perfecta Deo iustitia, veritas, natura detrahitur. Sed tua nunc argumenta diluamus. *Deus* (inquis) *impios ac sceleratos pro sanctis non habet: sed omnia homini peccata imputat.* Quis te theologiam putet primis attigisse labris? Impiis enim ac sceleratis Deus nullam iustitiã imputat, dum impij sunt & scelerati.

Quos

Quos enim Deus sua gratia complectitur, & in Christi obedientia ac iustitia recipit, hos suo spiritu donat, atque ex impiis pios, sceleratis sanctos efficit. Quæcunque verò hærent peccatorũ reliquiæ, Christi iustitia obteguntur, & remittuntur, nec veniunt in rationem. Si enim Deus omnia homini peccata imputaret, quemadmodum tu ex Augustino inscitè obiicis, salutis nulla nobis spes remaneret. Est enim verissimum quod Propheta Dauid cecinit, *Si iniquitates obseruaueris Domine, Domine quis possit consistere?* Itaq; beatũ hominẽ pronunciat, *cui remissæ sunt iniquitates, & quorũ obtecta sunt peccata*: id est, quemadmodum Apostolus docet apertissimè, *cui Deus imputat iustitiã absque operibus*, contra quam tu nũc tam imperitè impiéque disputas. Quanquã autem in iis, quibus peccata remittuntur, & Christi perfecta iustitia imputatur, habitat adhuc peccatum, dum ipsi in hoc mundo habitant, tamen nec impij dicendi sunt, nec scelerati, quia neque peccatum in iis regnat, neque illos iræ mortisque reos facit. Psal.130.3. Psal.32.1. Rom. 4.6.

Pungit forsan acriùs quod sequitur argumentum, *Sumus in Adamo peccatores: ergo in Christo iusti.* Ita enim Apostolus ratiocinatur. Sed tu Apostolum non intelligis. Quanquam enim in Christo iusti sumus, quemadmodum in Adamo peccatores fuimus, non tamen eodem modo. In Adamo enim ipsi peccauimus, eiúsque peccatum in nos propagatione transfusum est: Sed Christi iustitia quanquam nobis imputatione communicatur, non tamen in nos isto modo transmittitur. Id ergo dicere & docere Apostolus voluit, quẽadmodum Adamus peccati author extitit, sic authorẽ iustitiæ fuisse Christum. Et sicut Adamus in omnes homines qui ex illo φυσικῶς nascuntur, suum vitium transtulit, sic Christũ suam in illos Rom.5.

omnes iustitiam deriuasse, quos illi pater dedit, quique ἀνδμαπτῶς filij Dei generantur. Hic enim Paulus authores tantùm vitæ ac mortis, eorúmq; vim in suis vel seruandis vel perdendis confert: non totam formam ac modum salutis & interitus, iustificationis & condemnationis exponit. Nam iustitiam non in nostris virtutibus, sed in alienæ iustitiæ imputatione consistere, in hoc eodem capite Apostolus clarissimè confirmat. Iustitiâ enim nostram in reconciliatione constituit, *quòd cùm inimici essemus, reconciliati Deo sumus per mortem filij eius*: reconciliatio autem non est qualitatum aut virtutum infusio, sed culpæ scelerisque nostri per alienæ iustitiæ atque satisfactionis imputationem remissio.

Rom. 5.9.10.

DVRÆVS, Fol.250.

Ne in paradoxo tam nouo atque absurdo refellendo longior sim, respondeo quæso cur Apostoli & Christus nos tam sæpe ad legis obedientiam adhortantur? Et nunquam vt fide iustitiam Christi apprehendamus iubent? Cur Christus interroganti, quid faciendo regnum cælorum possideret, respondit, Serua mandata. *Cur in die iudicij non ex Christi obedientia, sed ex propria quisque iudicabitur? Mirum sanè huius rei, & in scripturis sacris, & in patribus omnibus tam veteris quàm noui Testamenti silentium est.*

Luc.10.

WHITAKERVS.

38 Quæstiunculis tuis breuiter respondebo. Nos Christus & Apostoli ad legis obedientiâ cohortantur, non quò nostris operibus vitam æternam mereamur, sed quia nostrũ est in illo pietatis curriculo stadióque versari, in quo sumus collocati, vt ambulantes in bonis operibus, & in illa via insistentes, quam nobis Dominus proposuit, ad metam fælicissimam tandem perueniamus. Etsi enim ad metam nunquam peruenitur, nisi viam rectam ingredimur, via tamẽ non est causa metę. Sic quãquam officium nostrum postulat, vt postquam gratia salutaris illuxit, quæ nos impietatem & mundanas cupiditates abiicere docuit, temperanter, iustè, piè in hoc seculo viuamus, nostra tamen hęc inchoata obedientia non meretur regni cælestis hæreditatem. Quod autem ais nunquam nos iuberi, vt Christi iustitiam fide apprehendamus, miserandam prodis ignorantiam. Quid enim illustrius dici potuit, quàm quod Apostolus scribit, *Ei, qui non operatur, sed credit in eum, qui iustificat impium, imputatur fides sua pro iustitia.* Itaque ait, *nos per Christi obedientiam iustos constitui.* hâc autem obedientiam sola fides apprehendit. Nam *iustus fide sua viuet.* Sic ad Galatas Apostolus ait, *Scientes non iustificari hominem ex operibus legis, sed per fidẽ Iesu Christi: etiã nos in Christum Iesum credidimus, vt iustificaremur ex fide Christi, & non ex operibus legis.* Fides Christi quid aliud est, quàm fides in Christum? Fides ergo Christum apprehendens iustificat. Sed clarissimè Apostolus Christi iustitiam fide apprehendi demonstrat, cùm inquit, *Promissum spiritum accipimus per fidem.* Fide ergo spiritus promissus, id est, gratia Euangelica, remissio peccatorum, iustificatio, adoptio, vita æterna accipitur.

Si verò legisperito seipsum iustificare cupienti Christus responderit, *Serua mandata*, mirum non est. Neque enim meliùs inanem iustitiam refutare potuit, quàm si illam ad legem exigeret. Ita nos

Rom.4.5. Rom.5.19. Rom.1.17. Gal 2.16. Gal.3.14. Luc.10 28.

Ephes.2.10. Tit.2.11.12.

Universidad de Deusto Biblioteca

vobis vestram iustitiam iactantibus respondemus,
Rom.10.3. *Hæc facite & viuetis.* Sed illa vos nec facitis, nec facere potestis. Quare tandem aut Dei iustitiam agnoscite & propriam abiicite, aut vos à vera iustitia alieniſſimos esse intelligite. De iudicii forma quod quæris, facilè diluitur. Impios opera palàm damnabũt: pios fides liberabit. Sic enim Christus docet: *Qui credit in eum non condemnatur.* Et
Ioan.3.18. Ioan 5.24. pòst, *Qui sermonem meũ audit & credit ei, qui misit me, habet vitam æternam, & in condemnationem non veniet.* Quia tamen hęc fides factis declaratur, quæ omnibus nota sunt & manifesta, consentaneũ est ex factis potiùs quàm fide sententiam pronunciari. Iam quod subiungis, mirum esse huius rei in scripturis & patribus silentium, nulla refutatione indiget. Clamant enim vbique scripturæ nos sola fide Christum & eius iustitiam apprehendẽte iustos saluósq; fieri. *Huic* (inquit Petrus) *omnes Prophetæ testimonium dant, remissionem peccatorum accepturum per nomen eius quemuis, qui crediderit in*
Act.10.43. *eum.* Si fide remissio peccatorum impetratur, fide ergo etiam Christi iustitia apprehenditur. Remissio enim peccatorum nihil aliud est, quàm Christi iustitiæ imputatio. Hoc omnes Prophetæ, Apostoli, patres docent, vt te miserè surdum esse constet, cui inaudita ea sunt, quibus omnium aures personãt. Patrum multiplices de fidei iustificatione sententias prætermittam, vnam duntaxat Chrysostomi clarissimam proponam. Sic autem habet, *Illi de-*
Chrysost. in Gal.3. ὁτῇ πίστει πεσὼν χρεμώνη, διλογισμὸν. *cebãt, qui sola fide nititur, maledictus est: Paulus verò ostendit, qui sola fide nititur, eum esse benedictum.* Quocunque te verteris, huius testimonii authoritatem nunquam eluseris.

DVRÆVS,

DVRÆVS, Fol.251.

Christus in die iudicij iustos pronunciabit, qui legi obtemperarunt: Esuriui, & dedistis mihi mã ducare, &c. *Et Paulus inquit,* Qui diligit proximum, legem impleuit, &, plenitudo legis ergo est dilectio. *Sic de Zacharia & Elizabeth Lucas,* erant iusti ambo ante Deum, incedẽtes in omnibus iustificationibus Domini sine quærela. *Et Ioannes,* Qui facit iustitiam iustus est. *Moyses denique, Iosue, Dauid, cæteríque omnes non ob aliam causam iusti esse describuntur, quàm quia pro modulo suo & humanæ imbecillitate naturæ legi Dei obedierunt.*
Matth.25. Gal.5. Rom.13. Luc.1.

WHITAKERVS.

39 Qua de causa Christus operum sit facturus in die iudicii mentionem, exposui. Fidem enim (vt Iacobus ait) opera ostendunt atque comprobant. Antequam autem Christus hæc sanctorum opera commemorat, veras & proprias salutis causas attingit, ne quis cum nostris sophistis illos operum suorum dignitate meritos existimet æternam fælicitatem. Quando enim hæreditatem eos adire iubet, Dei in Christo adoptioni omnem iustitiæ ac salutis causam tribuit. Quod enim aliquis iure hæreditario possidet, id suis operibus minimè meretur. Tum quod subiungit, paratum hoc illis fuisse regnum à iactis fundamentis mundi, æternam Dei electionem omnibus operum meritis opponit. Num enim Deus hoc illis regnum
Iacob.2.18. κληρονομήσατε. Mat.25.34.

tua opinione præparauit, quia egregia illorum opera præuidit? Si tuam huius loci interpretationẽ defendis, ita quidem censeas est necesse. Nam si & regnum Deus præparauit, & illi suis factis regnũ merentur, quid aliud restat, quàm vt regnũ hoc illis à Deo propter præuisa merita præparatum fuerit? Hic verò in ista causa nullũ habes acriorẽ aduersarium quàm tuum Thomam: qui multis & firmissimis argumentis operum præscientiam docet non esse prædestinationis atque electionis causam. Nam prædestinatio prior est meritis, & Apostolus ad Tit. cap. 3. ait, *Non ex operibus iustitiæ, quæ fecimus nos:* Et tum nullus esset prædestinatus, nisi merita habiturus, quod patet in paruulis esse falsum. Cùm ergo prædestinatio gratuita omnino sit, sanctorũ salutem esse prorsus gratuitã manifestum est: cùm prædestinatio nihil aliud sit, quàm decretum transmittendi sanctos in vitam æternam.

Thom. de verit. quæst. 6. art. 2.

Thom. 1. part. quæst. 23. art. 1.

De Pauli loco responsum est suprà. Qui perfecta charitate præditi sunt, ii iustitiam sibi ex lege vendicent. Id cùm nullus facere possit, nullam ex lege sperandam esse iustitiam sequitur. Ad Zachariam & Elizabetham venio, qui iusti coram Deo dicuntur, quia erat illorum pietas minimè ficta aut simulata: tum quia fide iustitiam consequuti, fructus fidei diuinę legi consentaneos proferebãt. ἄμεμπτοι autem vocantur, non quia nihil in illis Deus reprehendere potuit, sed *propter conuersationem inter homines laudabilem, quæ non posset in criminationis querelam vocari*, quemadmodum Augustinus verissimè scribit. Si enim ita purum fuisse Zachariam existimas, vt nihil peccarit, cur illi mox pœnam peccati Deus imposuit? Mutus enim extitit, quia non credidit Dei verbis. Quanquam ergo ex animo legi studebant, eámque ob causam iusti

Augustin. contra Pelag. & Celest. li. 1. c. 48.

Luc. 1. 20

iusti censentur, tamen hęc iustitia potiùs remissione peccatorũ constabat, quàm perfectione virtutum, quod Augustinus de inhærente omnium iustitia statuit. Ioannes autem de infusa quidem iustitia loquitur, cùm ait, *Qui facit iustitiam, iustus est*, nempe non ii iusti sunt, qui abstinent à vitiis, sed qui res iustas faciunt. Sic alibi, *Qui iustus est, iustificetur adhuc.* Nec verò esse talem iustitiã nescimus, sed hac iustitia nos assequi vitam æternam pernegamus: quam nec Moses, nec Iosue, nec Dauid, nec quisquam adeptus est, nisi fide Christum amplectente, quemadmodum in Epistola ad Hebræos Apostolus luculentissimè demonstrat: *Non enim ex operibus legis iustificatur vlla caro.* Legis autem nomine intelligitur, quicquid lex præcipit vllo tempore. Ita in alio loco ait, *beatum esse cui iustitia imputatur absque operibus:* in quo omnia opera cuiuscunque tandem generis sint, simpliciter excludit. Illud ergo perpetuò stabit, *Gratia estis seruati per fidem: & hoc non ex vobis, Dei enim donum est, nõ ex operibus, ne quis glorietur.* Quare salus nostra est gratiæ solius effectum & Dei donũ: huius autem percipiẽdæ salutis instrumentũ fides est. Si verò nostra opera aliquid ad iustitiã & salutem conferrent, in nobis aliquid existeret, in quo gloriari possemus. Quod enim iustitiam & salutẽ æternam tribuit, id optimam ac iustissimã gloriandi causam continet. Omnem autem gloriandi materiam nobis sola fides detrahit.

August. de Ciuit. Dei. li. 19. c. 26.

1. Ioan. 3. 7.

Apo. 22. 11.

Rom. 4. 6.

Ephes. 2. 8.

DVRÆVS, Fol. 251.

Sed Christus (*inquis*) à Paulo dicitur iustitia nostra. *Eodẽ etiam loco Christum dicit esse sapiẽ-*

tiam nostram: & ne tibi euadendi locus relinquatur, ita Christum & sanctificationem appellat, quã tu infusam fateris.

WHITAKERVS.

40 Multùm tu quidem erras si *hanc sapientiã, aut sanctificationem.* quam Christo Paulus hoc in loco tribuit, in nobis tãquã qualitates nostras in-
1.Corin.1.30 hærere somnias. Sic enim Christus à Deo factus est sapientia, & iustitia, & sanctificatio, & redemptio, vt hæc in vno Christo maneant, nostra non nisi dũtaxat imputatione fiant. Si enim nescis, nõ modò iustitiam Christi, sed sapientiam etiam, & sanctificationem esse *imputatiuam*, æquum est vt hanc tibi inscitiam ignoscam. Neque enim Christi iustitia nobis imputari posset, nisi etiam sanctitas imputaretur. Tamẽ quin sit in nobis aliqua & sapientia & sanctimonia, & iustitia non negagamus: sed illa sapientia, & iustitia, & sanctitas, quam fieri nobis Christum Paulus affirmat, non aliter nostra est, aut in nobis residet, quã vt ipsum Christum per fidem totum amplectimur, & possidemus.

DVRÆVS, Fol. 252.

Sed virtutes (*inquis*) nostræ sunt instar panniculi non modò polluti, sed etiam lacerati. *Si de ea loqueris iustitia, quam ipsi nobis absque Christi ope comparare possumus rectè quidem sentis. Si verò illam intelligis, quam suo nobis sanguine seruator promeruit, & quam in corda nostra diffundit, intollerandam illis iniuriam facis. Venit enim Christus* vt vitam habeamus, & abundantius habe-

habeamus. Scimus enim quoniam translati Ioan.10.
sumus de morte ad vitam, quoniã diligimus 1.Ioan.3.
fratres. *Christus ait*, Si vos filius liberauerit, ve- Ioan.8.
rè liberi eritis. *Quid pulchrius, quid admirabilius, quam quòd filios Dei, hæredes vitæ æternæ ac* 1.Petr.1.
diuinæ consortes naturæ efficiat? Et Paulus Eccle- Ephes.5.
siam Christum glorioſam absque macula ac ruga sibi ait fecisse. Desine ergo blasphemias tuas in gratiã noui Testamenti, in Christum & in ipsius mortem euomere. Desine tãtam Deo blasphemiam irrogare, vt pro iustis possit habere eos, qui iusti non sunt.

WHITAKERVS.

41 Quid de nostris virtutibus existimandum sit, Esaias apertissimè docet, quando eas panniculo fœdè polluto similes esse dicit. Hîc tu tanquam Esa.64.6.
ictus fulmine obstupescis, nec quid respondeas habes. Voces tamen temerè quasdam profundis stuporis indices, & ignorantiæ incredibilis testes. Num enim fingere omnino potes, prophetam ope atque auxilio Christi caruisse? Suam tamen iustitiam propheta impuram esse confitetur. Si ergo de eorum loqui operibus prophetam censes, quĩ nõ sunt renati, renatum fuisse Esaiam neges oportet, quem palàm constat suę iustitię vitia agnoscere. Nec potes ista respõsione fretus teipsum defendere. Bernardus enim illam tibi responsionem fugamque præripuit, cuius hæc sunt in Esaiam verba: *Cernere est quàm sit illa iustitia sublimis, quam* Bernard.
sicut mõtes Dei propheta esse miratur. Nostra enim si serm.5.de
qua est humilis iustitia recta forsitan, sed nõ pura: nisi verbis Esaĩ.
fortè meliores nos esse credimus, quàm patres nostros, qui nõ minus veraciter, quã humiliter aiebãt, Omnes

iustitiæ nostræ tanquam pannus mẽstruatæ mulieris. Quomodo enim pura iustitia, vbi adhuc non potest culpa deesse? Sed quid Bernardi testimonio opus est, cùm id omnes sancti semper agnouerint? Propheta Dauit ait, *Si iniquitates obseruaueris Domine: Domine quis potest consistere?* Propheta Daniel ait, *Penes te ô Domine, est iustitia ipsa, at penes nos pudor faciei.* Ezras ait, *Ecce nos sumus coram te in delictis nostris, & ob id ne consistere quidem poterimus in conspectu tuo.* Iobus ait, *Nemo poterit respondere Deo ad vnum ex mille: itaque vereri se dicit omnia opera sua.* Ioannes Apostolus ait, *Si dixerimus nos peccatum non habere, nos ipsos fallimus, & veritas in nobis est. Si quis peccarit, aduocatum apud patrem habemus Iesum Christum iustum.* Peccant ergo renati, eosque suis peccatis non propriæ virtutes, sed Christi solius iustitia liberat. Quid pergam scripturas cumulare, quarum nulla est, quæ non vestram iustitiam iugulat?

Psal.130 3. Daniel.9.7. Ezras.9.15. Iob.9.3.28. 1.Ioan.1.8.& 1.Ioan.2.1.

De illa verò iustitia non loquor, quam Christus suo nobis sanguine promeruit, quámque esse purissimam & omni modo perfectissimam intelligo. Verùm hæc iustitia in nobis nequaquam hæret, sed nobis imputatur. Huic verò iustitiæ quinã tandem iniuriam faciant, facilè diiudicari potest, nósne, an potiùs ipsi vos. Nam tu nostram iustitiã antè dixisti esse imperfectam: hanc autem iustitiam nobis Christus suo sanguine promeruit? imperfectam ergo nobis iustitiam suo Christus sanguine acquisiuit. Hæc demum iniuria, hæc in Christum, Christique sanguinem blasphemia meritò censeatur. Vteris hic nonnullis scripturę testimoniis, sed vt semper soles, ineptè & ἀκαιροδιόρθως. Quis enim nescit Christum nobis vitam vberrimã attulisse? Num ergo sequitur nos infusa iustitia viuere? Charitas fructus est fidei & iustitiæ, ex quo certò

Ioan.10. 1.Ioan.3.

certò scimus nos è morte ereptos esse: an ergo charitatem esse causam iustitiæ & vita concludes? Quos filius liberat, verè liberi sunt: num igitur nulla nobis Christo iustitia imputatur? Effícimur naturæ diuinæ consortes, id est, vt mox ipse Petrus explicat, mundi corruptelas fugimus: num hinc sequitur Christi obedientiã fide non apprehendi? Ecclesiam sibi Christus gloriosam sistit sine macula & ruga, quod de futuro Ecclesiæ statu intelligendum est: num igitur sancti dum hîc viuunt nullis peccatorum maculis asperguntur? His tu confisus argumentis tuam iustitiam ostentas, Christi iustitiam per fidem nobis imputatam contemnis. Aut ergo desine contra Christum, Christíque iustitiam disputare, aut perge in tua impura iustitia computrescere.

Ioan.8. 2.Petr.1. Ephe.5.

DVRÆVS, Fol.253.

At Paulus (*inquis*) iustitiam Christi suam iustitiam vocat: cùm ita scribat, Non habens meam quæ ex lege est, sed eam, quæ ex fide Christi. *Plana profectò Pauli sententia, quam Augustinus exposuit: ex lege iustitiam eam vocari, quæ per legis doctrinam absque adiutorio gratiæ comparatur. Vocat ergo Paulus iustitiam fidei, non quòd fide apprehendebatur, sed quòd ad eam per fidem peruenitur: id enim ex instituto quum ad Romanos & Galatas scriberet, ostendere voluit, nullam nos ex lege veram iustitiam adipisci posse. Aug. lib. de prædestin. sanctorum,* Ex fide ideo dicit Paulus iustificari hominẽ, quia ipsa prima datur, ex qua impetrantur cætera. *Paulus Christi iustitiam vocat, quam verè nos quidem in*

Phil.3. Cap.7.

nobis, sed à Christo acceptam habemus: quod omnes Ecclesiæ patres à Paulo didicerunt, & suos posteros docuerunt. Augustinum audi, Gratia Dei non solùm reatus omnium peccatorum soluitur, iis qui baptizantur in Christo, quod fit spiritu regenerationis, verùm etiam in gradibus voluntas ipsa sanatur, & præparatur à Domino, quod fit spiritu fidei & charitatis. *Et alio loco*, Gratia Dei non solùm peccata deler, verùm etiam ad non peccandum rectéque viuendum adiuuat. *Et rursum, non tantùm ait*, remitti nobis peccata, sed languores etiam nostros sanari.

1. Retract. cap. 13. Epist. 106. Epist. 103. & 85. De natur. & grat. c. 27.

WHITAKERVS.

42 Quam iustitiam Paulus intelligat, breuiter examinemus. Primùm remouet à iustitia quicquid in phariſaismo splendidè ac præclarè fecisset, vt quanquam erat quoad iustitiam legis ἄμεμπτος, multisque eximiis ornamentis præditus, tamen propter Christum vniuersa hæc pro damnis ducat. Ne verò quisquam putet Paulum operibus suis post fidem susceptis aliquid tribuere, adiungit se & hæc etiam abiicere, nec illis iustificationem suam ascribere. Cùm enim de primis operibus scripsisset, ἡγημαι ταῦτα ζημίας: Mox de omnibus in vniuersum addit, mutato tempore, ἀλλὰ μενοῦνγε καὶ ἡγημαι πάντα ζημίαν εἶναι): non illa tantùm, sed hæc etiam omnia contemno, *vt habeam non iustitiam meam, quæ est ex lege, sed eam quæ per fidem est Christi.* Cùm ergo Paulus omnia operum genera excludat, restat vt Christi solam iustitiam intelligat. Atque ita alibi ait, *Nullius rei mihi conscius sum*: sed nõ per hoc iustificatus sũ.

Phil. 3. 4. 6.

1. Cor. 4. 4.

Ita

Ita suis virtutibus iustificationem detrahit. Si enim Apostolus, qui sic vixit, vt eum sua conscientia non accusaret: tamen in suis operibus minimè acquiesceret, nec se iustum propter vitam sanctissimè actam reputaret, certum est iustitiam in bonis operibus nequaquam consistere.

Opportunè autem de Apostoli ad Galatas epistola mentionem fecisti. Illius enim epistolæ status tuam de operum iustificatione opinionẽ funditus euertit. Non enim Galatę, qui Christo nomẽ dederant; iis se operibus iustitiam adepturos sperabant, quæ sine fide fierent, sed opera cũ fide cõiungebat, quemadmodum vos contenditis esse faciẽdum. Itaque vel Galatas Apostolus sine causa reprehendit, vel operibus nulla pars iustificationis tribuenda est. Qui enim *ex operibus legis sunt*, eos Apostolus miseros ac maledictos pronuntiat: quod vel Galatas attingit, qui iam fideles erant, aut Apostolus nullo vsus est argumẽto, quod quicquam ad Galatas pertineret. Quicunque ergo ex operibus legis esse volunt, id est, suis operibus iustitiam quærunt, quãtumuis id post gratiam & fidem faciant, ij certissimum maledictum incurrũt, si Apostoli argumento aliquid omnino conclusum fuerit. Si enim Apostolum contra ceremonias tantùm disserere arbitraris, nimis leuiter iudicas. Totam enim legem cum suis operibus apertè abiudicat: sic enim ait, *Quotquot sunt ex operibus legis, sub execratione sunt: Scriptum est enim, Execrabilis quisquis non manserit in omnibus, quæ scripta sunt in libro legis, vt faciat ea. Lex non est ex fide, sed qui fecerit ea homo, viuet in eis. Christus nos redemit ab execratione legis.* Ex his constat non ceremoniali modò, sed morali etiam legi iustificationem adimi, idque in ipsis Galatis, qui iam ad Christi cognitionem fidémque peruenerant.

Gal. 3. 10. 12. 13

De Augustino non conabor multa respondere. Si iustitiam inchoatam intelligat, fateor fidē esse primam, ex qua impetrantur cætera. Constat enim ea iustitia ex fide, spe, charitate, & huius iustitiæ fides fundamentum est. Reliqua Augustini testimonia prætermitti possunt, cùm nihil aliud doceant, quàm hominem non iustificari tantùm gratia, sed etiam sanctificari, quod quidem agnoscimus. Nam à vera fidei iustitia sanctificatio nunquam separatur. Qualem autem ex Paulo iustitiam patres didicerint, ac nobis tradiderint, paucis videamus. Basilius scribit, *Manet sempiterna requies illos, qui in hac vita legitimè certauerunt: non ob eorum merita factorum: sed de munificētissimi Dei gratia, in qua sperauerunt.* Non ergo sanctorum meritis æternæ vitę præmium redditur. Augustinus, *pro nihilo saluos facies eos: Quid est pro nihilo? Nihil inuenis, vnde saluet: & multum inuenis, vnde damnes.* Sancti ergo nullis meritis seruantur. Hieronymus, *Tunc iusti sumus, quando nos peccatores fatemur: & iustitia nostra non ex proprio merito, sed ex Dei consistit misericordia.* Quid contra operum merita dici potuit illustrius? Bernardus, *Si iniquitates obseruauerit, etiam electorum, quis sustinebit?* Electi ergo non possunt suis meritis subnixi coram Domino consistere. Iterum Bernardus, *Memorabor iustitiæ tuæ solius: ipsa enim est mea: nempe factus es mihi tu iustitia à Deo.* Christi ergo iustitia est nostra iustitia, non quia in nobis inhæret, sed quia nobis per fidei imputationem communicatur. Nam alibi dicit Bernardus, *Sufficit mihi ad omnem iustitiam solum habere propitium, cui soli peccaui.* Nostra ergo iustitia non in propriis meritis, sed in peccatorum remissione versatur. Subiungam istis breuem Thomæ tui sententiam, quam tibi cogitandam relinquo. *Opera* (inquit) *non sunt causa quòd aliquis sit iustus apud Deum, sed potius sunt executiones & manifestationes iustitiæ.* Hanc iustitiæ viam patres olim & didicerunt ipsi, & alios docuerunt: nos aliter nec doceri, nec docere volumus.

Basil. in psal. 114.

Aug. de verbis apost. ser. 15.

Hieron. li 1. aduers. Pelagian.

Bernard. in Cantic. ser. 73.

Ser. 61.

Tho. in Galat. 3. lect. 4.

DVRÆVS, Fol. 254.

Minimè miror Caluinum nullam in nobis interioris hominis renouationem agnoscere, cùm beatos ipsos sceleribus suis etiam in beatissimis illis sedibus, in quibus nihil inquinatum esse potest, perpetuò esse contaminatos existimet. Si enim quamdiu mortalis hæc vita ducitur, ita in intimis animi recessibus peccata infixa sunt, vt nunquam deleantur, quibus expiandis nullus post hanc vitam si vobis credimus locus sit, annon in beatis illis sedibus peccatorum feces perpetuò remanebunt? Explica nobis VVhitakere, num hæc ita se habeant.

WHITAKERVS.

43 Cùm multas sæpe Caluino egregias calumnias impegisti, tum hoc in loco splendidum illi cōuitium facis. Quis enim vnquam diceret, quod tu dicis, nullam interni hominis à Caluino renouationem agnosci, nisi qui daret operam vt omnes homines maledicendo superaret? Quod verò de beatis sedibus attexis, id Caluino nunquam venit in mentem vt somniaret. Quanquam enim pii dū hanc mortalem & terrestrem vitam viuunt, non omnes possunt peccatorum maculas eluere: tamē cùm primùm anima è corpore excesserit, omnibus peccatis, vitiis, languoribus liberatur, vt pura

in cælestes superâsque sedes proferatur. Nam in hac vita remissa fuit iniquitas, non sanata infirmitas, vt Augustinus loquitur: post hanc vitam neque iniquitas, neque infirmitas remanebit. Nam expiãdis post hãc vitam peccatis nullus profectò, quòd sciã, locus cõstitutus est. Pontificiũ enim purgatorium penitus, opinor, refrixit, quia nihil ex illo loco iamdudũ allatum est. Id ergo quod me iubes explicare, non magnam explicationem desiderat. Quãdo enim sanctorũ ánimç ex corporibus morti obnoxiis liberantur, nullis deinceps peccatorum vinculis implicantur. Rom. 7. 24.

DVRÆVS, Fol. 255. 256.

Addis verò de hac remissione peccatorum vestrorum certos vos esse ex Dei verbo. Equidẽ haud mihi facile persuadeo aliquod esse Dei verbũ, quod VVhitakero remissa esse peccata testetur. Quid ergo VVhitakere, omnibúsne mortalibus legem tu impones, vt non minus tibi quàm Magdalenæ remissa esse peccata credant? Dices fortasse nihil opus fuisse disertis hoc verbis exprimi, cùm satis expressum sit iis omnibus, qui fide iustitiam Christi apprehendunt, peccatorum omnium veniam dari. At neque id ex Dei verbo vnquam ostẽdes. Quomodo si incertum semper est, num ea fides, qua nobis remissa esse peccata persuademus, vera sit, an simulata? Tu ipse in hac fide fluctuas: Conscientiæ *(inquis)* nostræ tam multis terroribus oppugnatæ, tam securæ in hac vita esse nequeunt, quàm si interminato cæli gaudio perfruerentur.

WHITA-

WHITAKERVS.

44 Vt tuas infacetas facetias prætermittã, atque ad rem veniam, nos de peccatorum nostrorũ remissione atque æterna in Christo ad vitam prædestinatione certos ex Dei verbo fieri confirmo. Cùm enim Euangelio credendum sit, Euãgelium autem inprimis doceat nobis peccata remitti, si credimus, quis sine scelere potest de peccatorum remissione dubitare? Euangelio enim fidem detrahere, peccatum est omni supplicio dignum. *Sic Deus dilexit mundum, vt filium vnigenitum dederit, vt quisquis credit in eum non pereat, sed habeat vitã æternam.* Qui ergo credunt in Christum, non possunt perire, sed æterna vita certissimè potientur. Ex Euangelio etiam discimus, nos à Deo ad vitam æternam prædestinari: Id ergo credere debemus, nisi perfidi sumus. *Elegit nos in ipso ante mundi constitutionem, & destinauit nos in adoptionem filiorum.* Cùm ipse Deus testetur & confirmet se nos ad vitam prædestinasse, nos minimè credemus? At si fide prædíti sumus, id ignorare nullo modo possumus. Est enim fides electorum ac prædestinatorũ, quemadmodum Paulus clarissimè docet. Se enim Apostolum Christi vocat *secundum fidem electorũ Dei.* Et Lucas scribit credidisse, *quotquot erãt præordinati ad vitam æternam.* Quare cùm fides vera nullorũ sit, nisi qui electi ac prçordinati sunt, quos verò Dominus ad vitam elegit ac prædestinauit, hi perire nequeant, quid aliud consequi potest, quàm qui credunt, eos esse de sua peccatorum remissione ac salute certos? Quod tu enim ostendi posse negas, id in scripturis apertissimè declaratur. Sic Petrus ait, *Huic omnes prophetæ testimonium dãt, remissionem peccatorum accepturum per nomen eius* Ioan. 3. 16. Ephes. 1. 4. 5. Tit. 1. 1. Act. 13. 48. Act. 10. 43.

Act 13.39. *quemuis, qui crediderit in eum.* Et Paulus, *Notum sit vobis, fratres, annunciari vobis remissionem peccatorum per istum: & ab omnibus à quibus per legem Mosis absolui non potuistis, per hunc quemuis: qui credat absolui.* Hæ sententiæ non ad vnam Magdalenam pertinent, sed omnibus Christianis propositæ sunt, vt quisquis in Christũ crediderit, is peccata sibi remissa, & certam in Dei regno fælicitatem paratam esse intelligat.

At nescimus (inquis) *num vera fide imbuamur:* multi enim ficta fide falluntur. Id quidem negari non potest: sed qui vera fide donati sunt, ii se vera fide præditos esse sciunt. Ita Paulus, *Scio cui credidi* 2. Tim. 1 12. *rim, & mihi persuasum est eum posse depositum* 2. Cor. 13. 5. *meum in illum diem seruare.* Sic Corinthios iubet, vt *seipsos tentent atque explorent, an sint in fide: cùm Christum in ipsis esse sciant, nisi reprobi sint.* Quare nec reprobi in se aut fidem aut Christum habent: & qui fide ac Christo potiũtur, ii se fidei ac Christi compotes esse cognoscũt. Quorsum autem vel Christus interrogaret à multis, num crederent, vel ii se credere responderent, nisi suam quisque fidẽ 1. Ioan. 3. 24. cognitam haberet? Si quomodo scire hoc possis, quæras, Ioannem Apostolum audi, *Per hoc nouimus, quòd maneat in nobis, ex spiritu quem dedit nobis.* Augusti. Ep. 112. Atque ita Augustinus scribit, *Videt fidelis ipsa fidem suam, qua se credere sine dubitatione respondet.* Vobis remissionem peccatorum semper esse incertam minimè mirum est, cùm semper de fide vestra dubitetis. Qui enim non credunt, vel se tantùm credere opinantur, ii nullum ex Christo beneficium percipiunt. Sic ergo de certa peccatorum remissione certissimam demonstrationem conficio: Quicunque certò norunt se esse electos ac prædestinatos, ii de remissione peccatorum & salute sua certi sunt: Quicunque autem

tem credunt, se electos ac prædestinatos esse certò norunt, quia se credere sciunt: & qui credunt electi ac prædestinati sunt: ergo qui credũt, ij de remissione peccatorum & salute sua certi sunt. Vires in hoc syllogismo tuas, si quid potes, experire: illum ego tibi tractandum, ac penitus versandum permitto. De me quod addis, agnosco. Fides enim multis terroribus tentatur, & caro semper in hac vita varias dubitandi occasiones subministrat. Sed fides vincit mundum, & nos fi- 1. Ioan. 5. 4. des victores facit. Itaq; nihil impedit, quo minùs fides & solicita nonnihil sit, quando acerrimis tentationibus vrgetur, & eadem tamen certa ac secura sit, quando Dei promissiones intuetur.

DVRÆVS, Fol. 257.

Incredibilem tuam inconstantiã mirari hîc satis non possum, quia perfidiam hanc vestram, cum ea quæ in Abrahamo fuit, fide audeas comparare. Quæ ex Basilio & Tridentino etiam catechismo testimonia affers, nihil aliud, quàm teipsum inguslant. Quomodo enim si tam certa est fides vestra de iustificatione & salute nondum satis securi estis? Paulus ipse, etsi nullius sibi criminis conscius, se iustum tamen pronunciare noluit. Non vos sanctissimi Iob verba mouent? qui etiam inquit, Si Cap. 9. habuero quidpiã iustum, non respõdebo, sed meũ iudicẽ deprecabor: si iustificare me voluero, os meum condemnabit me, &c. Delicta *(inquit Propheta Dauid)* quis intelligit? Psal. 18. *Et Salomon,* Quis potest dicere, mundum est cor meum, purus sum à peccato? *Et in Eccle-* Prouerb. 20. *siastico,* de propitiato peccato noli esse sine Eccles. 5. 5. metu, neque adiicies peccata peccatis.

WHITAKERVS.

45 Abrahæ exemplum propositum est à Paulo, non modò vt qualis fuerit Abrahamus, ostenderet, sed vt quales etiam nos esse debeamus, si fideles sumus, demonstraret. Itaque illum Apostolus *Patrem nostrum* vocauit, vt qui eius filij sumus, illi nos oportere similes esse intelligere possumus. Tum postquam multis verbis Abrahæ mirificam fidem prædicasset, concludit ad extremum, quemadmodum Abrahamus illa fide tam firma iustificatus fuit, ita eadem etiam nos fide iustos per imputationem fore? Et verò quorsum tam longam Apostolus fidei huius, qua Abrahamus præditus fuit, descriptionem fecisset, nisi vt veræ fidei viuam imaginem τυπικῶς exprimeret? Nec illud argumentum ab exemplo Abrahę sumptum, quo Galatas refellit Apostolus, aliquid valeret, nisi qualis Abrahæ fuit, talis quoque & nostra esset.

Rom. 4. 1.

Rom. 4. 24.

Galat. 3. 6. &c.

Basilius autem & catechismus Tridentinus quando fidei ἀδιάκειτον πληροφορίαν, & *certissimam sine vlla hęsitatione persuasionem* tribuunt, quid aliud, quàm nostram sententiam apertissimè confirmant? Si enim omnis disceptatio ac dubitatio à fide aliena est, & qui credunt, iis quod credunt sine hęsitatione vlla certum & persuasum esse debet, quemadmodum & Basilius scribit, & in catechismo Tridentino traditū est, quis potest incertus esse de sua salute, quam credit? Nam tentationes illæ, quas caro suppeditat, etsi fidem nonnihil impellunt, ac solicitam reddunt, euertere tamen illam, & penitus de gradu deturbare nunquam possunt. Sic pij quanquā ex hac vita ad Christū alacres & spe gaudióq; pleni excedūt, aliter tamē facere

Basi. in asceet. Catechism. Trident. in 1. arti. symboli.

facere non possunt, quin mortem pertimescant. Quęre nunc quemadmodū aliquis & timere mortem, & cupidè ex hac vita migrare possit.

Restant quædam hic frusta argumentorum concidenda. Paulus ait, *Nullius rei mihi conscius sum: sed non per hoc iustificatus sum.* Quid? num se Paulus iustificatum esse negauit? Aut de sua iustificatione dubitauit? At contrà ex Paulo Paulum de sua iustitia & salute certissimum fuisse constat: sic quidem vt Papistæ cogantur respondere, id Paulum extraordinaria quadam spiritus patefactione didicisse. Tu nunc Paulum introducis, de sua iustificatione dubitantem. Sed Paulum non intelligis. Neque enim ait se nō esse iustificatum: sed ex eo non esse iustificatum, quòd nullius rei conscius sibi fuerit. Ita Iobus etsi non est ausus suis operibus confidere, aut innocentiā suam coram Domino defendere, de salute tamen sua se certissimum fuisse satis ostendit. *Scio* (inquit) *redemptorem meum viuere, & carne mea me visurū esse Deum.* Dauidis & Salomonis sententiæ nihil ad rem faciūt. Quid enim si non intelligimus delicta nostra, nec mūdi sumus à peccatis, num proinde incerti erimus, num peccata nobis omnia & occulta & manifesta remittantur? Nihil minùs. Ecclesiastici locum egregiè corrupisti. In Græco sic legitur, Περὶ ἐξιλασμοῦ μὴ ἄφοβος γίνου: id est, *Noli securus esse de expiatione.* Vetus interpres reddit, *De propitiatu peccatorum noli esse sine metu*: in quo admonet ne pœnitentiam & peccatorum expiationē procrastinemus, aut peccata peccatis cumulemus. Tu hoc testimonio probare vis de remissis etiam peccatis nobis esse metuēdum, ne fortè nos in exitium retrahant. Zacharias verò nos docuit Deo ἀφόβως seruire: Et Paulus ait, *Nos non accepisse spiritum seruitutis iterum ad metum,*

1. Cor. 4. 4.

In fine 8. cap. ad Rom.

Iob. 19. 26.

Eccles. 5. 5.

Luc. 1. 74. Rom. 8. 15.

sed spiritum adoptionis, in quo clamamus, Abba, Pater.

DVRÆVS, Fol. 258.

Iam quo tuam sententiam argumento tuearis expecto. Quomodo iustificati (*inquis*) pacem possunt habere apud Deum, si ancipiti spe dubiisq; de salute nostra cogitationibus perpetuò distrahamur? *Quis vnquam Catholicorum dixit spem nostram dubiam vel ancipitem esse? Quid pax aliud est, quàm* (*si Augustino credimus*) tranquillitas ordinis? *Nos serui sumus, an non igitur cùm ordinem nostrum ac locum teneamus, pacem tibi habere videmur?*

Lib. 19. de ciuit. Dei. c. 13.

WHITAKERVS.

46 Argumentum meum ex Apostolo desumptum diluere nunquam profectò poteris. Nam hîc quidé nihil affers, vnde id te vel conatũ esse existimem. Apostolus ait, primùm nos fide iustificari, tum iustificatos pacem erga Deum habere. Pax autem ista est animi firma tranquillitas dum nos à peccatis absolui, & Deo reconciliari certò credimus. Qui enim de peccatorum remissione, & Dei beneuolentia, suóque futuro statu incerti sunt, pace aut omnino nulla aut minimè perpetua perfruuntur. Hanc autem pacem, quam nobis fidei iustificatio affert apud Deum, veram atque immortalem esse oportet. Nam pax aut dubia, aut breuis, aut mutabilis non meretur pacis nomen. Qui ergo hanc pacem adepti sunt, ij sciunt eam fore sempiternam: qui verò se sciunt, sempiterna pace frui, ij de salute sua incerti esse ne-

Rom. 5. 1.

nequeunt. Itaque Apostolus adiungit, nos in gratia stare: vbi Chrysostomus obseruauit *hanc Dei gratiam sine carere, & terminum nescire.* Qui ergo hac gratia præditus est, ea nunquã priuari potest: certus igitur est de salute sua. Idque tute etiam agnoscis. Si enim spes non sit dubia, vel anceps, quod tu Catholicos omnes existimare dicis, tum certam & firmã esse sequitur, quod fieri nullo modo potest, si de salute dubitamus. Augustinum temerè adducis, cùm nihil hîc de re loquatur, quã nos in manibus habemus. Sit pax, tranquillitas ordinis: Et simus nos vt dicis serui. Tamen etiam filij sumus. Huius autem ordinis ratio postulat, vt qui filius est, certam hæreditatem expectet.

ἐν τῇ ἑστάναι. ἀεὶ. Chrysost. in hunc locum. ἀπὸ τοῦ θεὸς χάριν ἔχει πάλιν, ἐκ οἶδε πάλας.

DVRÆVS, Fol. 259.

Aliud argumentum audiamus: Credimus (*inquis*) vitam æternam: ergo sine vlla hæsitatione certa nobis ac persuasa est. *Dic mihi VVhitakere, credísne etiam mortem æternam? tam igitur mors tibi æterna persuasa est, quàm est vita æterna. Quis vnquam de sua in finem vsque perseuerantia absque peculiari Dei reuelatione certus esse potuit?*

WHITAKERVS.

47 Aliud est credere vitam æternam, aliud nos fore participes æternæ vitæ. Illud enim impij homines dæmonésque credũt, hoc nulli nisi fideles sibi persuadere possunt. Qui verò electorum fi-

Tit. 1. 1.

de, quam vocat Apostolus, prædi ti sunt, ii non mo
dò credunt æternam vitam, sed etiam æternæ vi-
tæ hæreditatem ad se pertinere minimè dubitãt.
Rom.8.30. Quos enim iustificat, eos etiam sine omni con-
trouersia *glorificabit*, vt Apostolus clarissimè con-
firmat. Nulli verò iustificantur, nisi qui se iustifi-
Rom.5.1. catos esse intelligunt. Nam iustificati pacem ha-
bent erga Deum, eámque sentiunt. Quòd ergo
nullis constare dicis de sua perseuerantia absque
peculiari Dei reuelatione, æterno Dei decreto
neruos incidis. Nam prædestinatio Dei cùm certa
sit & immutabilis, certam quoque vocationem,
iustificationem, glorificationem nostram efficit.
Túne enim illam Apostoli catenam auream diss-
solues ac dirumpes? Et cui tãdem sua perseueran-
tia dubia esse potest, cùm Deus suã erga nos per-
petuam beneuolentiam testetur? Apud Ieremiam
Ierc. 32. 40. Dominus ait, *Feriam cum iis pactum sempiternum*
& non desistam à benefaciendo illis. Et Christum
Ioan.13.1. Ioannes ait *suos in finem diligere.* Si ergo Dei pa-
Luc.22.32. ctum cum suis initum perpetuum sit, & suos Chri
stus in finem diligat, certam esse constat in fide
perseuerantiam. Tum quicquid Christus petiit, id
Ioan. 17.20. proculdubio impetrauit: petiit autem *vt fides suo-*
21. *rum non deficeret*, id ergo illius precibus conces-
sum fuit. Et verò quod sancti ex fide petunt, quis
illos id accipere negabit, cùm Christus promise-
Mat.21.22. rit, *Quæcunque in oratione petieritis credentes, acci-*
pietis. sancti autem nihil ardentiore studio petunt,
quàm vt possint in gratia perseuerare. Nónne qui
Rom 8.9. in Christum insiti sunt, in iis Christi spiritus ha-
Ioan. 14.16. bitat? Spiritus autem sanctus nõ ad tempus, sed in
æternum nobiscum manet. Quid multis opus est?
Ioan.10.28. Si fideles nunquam possunt è manu Christi eripi,
vt Christus ait: si qui incepit bonũ opus, perficiet
Phil.2.6. vsque in diem Iesu Christi, vt Paulus ait: Si Dei
donæ

donã sunt ἀμεταμέλητα, vt idem Paulus docet: Si Rom. 11.29.
in renatis semen Dei manet, id est verbum Dei fi-
de susceptum perseuerat, vt Ioannes ait: Denique 1. Ioan.3.9.
si Electi nunquam seduci possunt, vt Christus cla- Mat.24.24.
rè pronunciat, est omnino necessarium, vt qui ve-
ra fide prædi ti sunt, in eadem perpetuò persistãt.
Permitte nobis Duræe, vt his tam certis scripturę
testimoniis potiùs, quàm vestris opinionibus at-
que insomniis assentiamur. Vestra quam iactatis,
fides, nihil profectò aliud est, si his scripturis cre-
dendum est, quàm mera ἀπιστία.

DVRÆVS, Fol.259.

Fides (*inquis*) quæ ab Apostolo dicitur ὑπόστασις τῶν ἐλπιζομένων perpetua esse debet. *Quis*
vnquam dubitauit certissima esse, quæ creduntur
omnia? Sed tuum erat V. Vithakere ostendere, sin-
gulos hac fide se in finem vsque perseueraturos
credere debere. Paulus ipse quosdam fidei naufra-
gium ac iacturam fecisse diserris verbis pronun-
tiat. 1. *Timoth.* 1.

WHITAKERVS.

48 Non id quæritur, an quæ creduntur, sint cer-
tissima. Id enim dæmones ipsi certissimè norunt:
& tu cùm vestram illam præclaram fidem non a-
liam esse statuas, quàm qua dæmones excellunt,
vos veræ fidei expertes esse confiteris. At illa fi-
des, quam Apostolus laudat, quáque illi summi Heb.11.1.&c.
viri prædi ti fuerunt, quos prædicat, non tantùm
credit vera esse in se Dei omnia promissa, quod
dæmones faciunt, sed eorum se quoque fore par-
ticipes sibi persuadet. Itaque & ὑπόστασις vocatur

τῆς ἐλπιζομένων, quia iam fruitur per certam atque exploratam spem iis bonis, quæ nobis in altera vita præparantur, & ἔλεγχος πραγμάτων οὐ βλεπομένων, quia nunc intuetur, quæ nostros oculos fugiunt. Tam ergo comperta est fidelium perseuerantia, vt se nunc in illarum rerum possessione versari putent, quas in altero demum seculo percipient. Hoc tu argumentum, vt omnes vires intenderis, nunquam tamen commoueris. Fides au-
1. Tim. 1. 19. tem de qua Paulus loquitur in Epistola ad Timotheum, non fidem iustificantem, sed doctrinam sanam significat, cuius Hymenæus & Alexander naufragium fecerant. Ineptum est in verbi ὁμωνυμίᾳ nugari. Vera autem fides, quæ electorum propria est, nunquam amitti potest, quod ego me iam satis perspicuè arbitror docuisse.

DVRÆVS, Fol. 260.

Dixit (*inquis*) Paulus, quis nos separabit à charitate Christi? *ergóne tantundem tibi dicere licebit? In prædestinatorum persona Paulus hîc loquitur.*

WHITAKERVS.

49 Paulus non tantùm de se, sed de aliis etiam fidelibus persuasus fuit, fieri non posse vt eos aliquid à charitate Dei separaret. Ait enim, *Quid*
Rom. 8. 35. 39. *nos separabit à charitate Christi? Persuasum habeo nihil posse nos separare à charitate Dei, quæ est in Christo Iesu.* De prædestinatis igitur loqui Paulum fateor: nam alii quidem separantur. Sed hinc concludam, quod institui. Prædestinati non possunt à charitate Christi separari: Qui vera fide imbuuntur

imbuuntur, prædestinati sunt, quod Apostolus docet, quando fidē vocat Electorum: qui igitur vera fide donantur, non possunt à Christi charitate separari. Nisi mentis caligine oppressus fuisses, facilè profectò hanc consequentiam præuidisses.

DVRÆVS, Fol. 261.

Pergis deinde: Ob hanc causam pignus no- Ephes. 1.
bis adoptionis datus est ipse Spiritus sanctus, qui nobis certissimam fidem faciat esse nos Dei filios. *Cùm paulò antè dixeris ipsa nos fide certissimos fieri nos Dei filios esse, quid nouo iam pignore opus est? Et Paulus non adoptionis nostræ, sed hæreditatis pignus nobis esse datum dixit. Est enim charitas Dei diffusa in cordibus nostris, velut pignus quoddam vitæ æternæ, quod si tenemus, rem ipsam cuius pignus est, æternam dico beatitudinem, amittere non possumus.*

WHITAKERVS.

50 Pignore promissum confirmatur & sanciturergo qui Spiritus sancti pignus acceperunt, de ipsa promissione nō possunt dubitare. Si enim hæc in humanis negotiis firma sint, in rebus diuinis multò sint firmiora necesse est. Deus nobis æternæ vitæ hæreditatem promisit: æquum ergo est, vt Deo promittenti fidem habeamus. Cùm autem hanc promissionem *arrhabone Spiritus* confirmarit, omnem dubitationem sustulit. Neque est, quòd nimis imprudenter obiicias, nouo pignore nihil opus esse, si fides certa fuerit. Etsi enim fides per se certa est, quia Dei promissis nititur, tamen quando pignus etiam accesserit, multò

certior euadit. Siue autem adoptionis siue hæreditatis pignus dicatur, in re nihil interest. Nam ad Romanos Apostolus vocat *spiritum adoptionis*: & ad Galatas ait: *Quoniam estis filij, emisit Deus spiritum filij sui in corda vestra clamantem, Abba Pater.* Hoc autem pignus de charitate interpretaris, quod vt concedam, nihil omnino de causa deperdam. Si enim non tantùm fide, sed etiam charitate nostra certi sumus de æterna hæreditate, hoc multum confert ad nostram salutis πληροφοριαν. Quos enim Dominus ad hanc dignitatem & felicitatem extulit, eorum mentes perpetuo erga Deum, & fratres amore inflammauit. Hic ergo amor nobis testimonio maximo esse potest, nos esse filios Dei, quia Deum & fratres amamus. Ita enim Ioannes ait, *Nos scimus nos translatos esse ex morte ad vitam, quia diligimus fratres.* Si scimus nos iam esse translatos, non igitur incerti sumus. Cur autem *spiritus promissionis* vocetur, non magnopere tecum contendam. Plures causas apud Thomam inuenies: quarum vna est, *quia facit certitudinem de promissa hæreditate*: quod cum Caluini mente quam tu reprehendis congruit. Tum rectè Thomas admonet, arrham potiùs, quàm pignus dici oportere, quia pignus redditur, postquam res debita recipitur: arrha autem datur de ipso precio, *quod nõ est auferendum, sed complendum.* Qui ergo spiritus arrham acceperunt, eã semper retinebũt.

Rom. 8. 15. Galat. 4. 6.

1. Ioan. 3. 14.

Thom. in Epheſ. cap. 1. lect. 5.

DVRÆVS, Fol. 262.

Ridiculum verò est quod addis, Patrem verò quis Deum ausit appellare, qui se putat posse eius non esse filium aliquando? *Quid? Num quotquot Deum appellare patrem audent, illius se filios*

se filios semper futuros certi sunt? Orationem Dominicam Christus omnes Apostolos docuit, ex quibus Iudas fuit.

WHITAKERVS.

51 Ad Deum nulli possunt, tanquam patrem suum accedere, nisi qui sunt de illius paterna erga se voluntate certi. Qui enim dubitat, sitné illi futurus in perpetuum pater, non illum ex animo patrem vocat, sed tantùm simulatè. Electi autem in Dei paterna beneuolentia acquiescunt, illum esse patrem, se esse filios certissimè norunt, & penitus persuasi sunt, nihil interuenire posse, quod aut illum ex patre inimicum, aut se ex filiis alienos atque exhæredes reddat. Igitur hoc ipsum patris nomen certam atque æternam filiorum Dei hæreditatem arguit. Quanquam autem Deum multi patrem appellant, qui non sunt eius filii, falsò tamen illud nomen vsurpant: & oratione Dominica nulli rectè vtuntur, nisi quos Deus filios adoptauit. Quare quàm hîc tu ridiculè responderis, omnes perspiciunt.

DVRÆVS, Fol. 262.

Illud fortasse vehementiùs nos vrget, quod ais, Sanctis licet cum Apostolo profiteri, scimus nos ei futuros esse similes: scientia certa, dubitare opinionis. *Sed dic obsecro, num quod sanctis cum Apostolo profiteri licet, idem tibi continuò licebit? Omitto quòd hunc locum fœdè mutilasti,* Scimus (*inquit ille*) quoniam cùm apparuerit, similes ei erimus.

WHITAKERVS.

52. Si sancti sciunt se Christo similes fore, sciũt etiam necessariò se nunquam perituros. Qui enim pereunt, eos, opinor, non negabis esse Christo dissimiles. Nec est quod ineptè somnies, de se aut reliquis Apostolis loqui Ioannem, cùm palàm se illos omnes alloqui testetur, quos Deus tã eximia charitate complexus est, vt illos pro suis filiis susciperet. Loci huius sensus est, *Charissimi nunc filij Dei sumus, quod quanquam minimè appareat, scimus tamen cùm ipse patefactus fuerit, nos ipsi similes fore.* Itaque scientia huius temporis est, patefactio futuri. Nihil verò hîc mutilum est. Id enim nobis inuitus relinquas est necesse, fideles dum hîc viuunt, certò cognoscere quales in altera vita futuri sint, nempe Christo similes. Doce verò quemadmodũ aliquis & scire possit se Christo similem futurum, & tamen de salute sua dubitare. Si enim scit se similem Christo futurum, non dubitat: si dubitat, nescit an Christo sit futurus similis. Ita pòst Ioannes ait, *Scimus nos translatos esse ex morte ad vitam.* In quem locum sic scribit Augustinus, *Redeat vnusquisque ad cor suum. Si ibi inuenerit charitatem fraternam, securus sit, quia transiit à morte ad vitam. Iam in dextera est*: quo nihil in te disertius dici potuit. Nam primùm illam Ioannis sententiam de quouis fideli interpretatur, deinde ex charitate fieri nos de salute certos ac securos confirmat.

1. Ioan. 3. 1. 2.

1. Ioan. 3. 14.

Aug. in Epi. Ioan. tract. 5.

DVRÆVS, Fol. 262.

Nullis ergo hactenus diuinarum literarum testimoniis tuæ nobis perseuerantiæ certitudinẽ probare

bare potuisti. Qui stat (*inquit Paulus*) videat, ne cadat. *Et ad Philippenses*, Cum timore & tremore vestram salutem operamini. *Et ad Hebræos*, Timeamus ne fortè relicta pollicitatione existimetur aliquis ex nobis deesse.

1. Cor. 10. Ad Phil. 2. Ad Hebr. 4.

WHITAKERVS.

53 Ego verò clarissimis sacrarum literarum testimoniis euici ac demõstraui certam esse sanctorum perseuerantiam, id quod innumeris præterea aliis, si opus esset, cõfirmare possem. Tuis verò his, quæ quasi postliminio introducis, breuiter respõdebo. Primùm enim in cõminationibus, atque exhortationib⁹, quę cõmunes sunt, videndũ est quid cuiq; conueniat. In ecclesia multi sunt, qui se falsa opinione fallunt, & cùm minimè stent, sibi tamẽ stare videntur. Ita enim Apostolus ait, *Qui sibi videtur stare, videat ne cadat.* Nihil te verò puduit tam celebrem locum corrumpere, idque adeo vetere interprete reclamante? Deinde ipse etiam sancti admonẽdi sedulò sunt, vt securitatem carnalem fugiant, Satanæ impetus præcaueant, in solicita cura perpetuò versentur. Hoc verò nihil impedit, quo minùs de salute sint interim certissimi. Etsi enim Paulus nauigans, haud quidem dubitauit an saluus atque incolumis in terram euaderet, tamen nihil prætermisit, quod hominem de salute sua solicitum curare & facere oporteret.

1. Cor. 10. 12. ὁ δοκῶν ἑστάναι.

Act. 27.

DVRÆVS, Fol. 263.

A scripturis ad patres transilis. Primùm in acie

Cyprianum sistis. Mori plane timeat, at qui ex aqua & Spiritu sancto non est renatus: mori timeat, qui non Christi cruce ac passione cõsetur. *Quid hoc quaeso ad rem? Chrysostomus*, non modò de datis inquit, sed etiã de futuris perinde atque de datis πληροφορεῖσθαι χρῆ, *vbi non de fidei, sed de spei certitudine loquitur. Quid Augustinus?* Quia ergo non secundum merita nostra (*inquit*) sed secundum illius misericordiam firma est promissio, nemo debet cum trepidatione prædicare, vnde non potest dubitare. *In quibus verbis nihil est, quod causam tuam iuuet. Quid enim absurdius, quàm diuinarum promissionum certitudinem ad singulorũ hominum perseuerantiam detorquere?*

WHITAKERVS.

54 Hæc istorum patrum testimonia breuiter à tuis calumniis vindicabo. Quid enim attinet cùm certè suppetunt scripturæ de hominum iudiciis magnopere litigare? Cyprianus mortem nullis terribilem esse docet, *nisi qui gehennæ ignibus*, vt ipse loquitur, *mancipantur.* Quæ tu verba quamobrem prætermiseris, velim me certiorem facias. Si enim mortem nulli timent, nisi qui morti sempiternæ adiudicantur, qui mortem non timẽt, sed eam fide pleni oppetunt, certò sciunt se esse ab æterna morte liberatos. Chrysostomi vnum testimonium non attingis, in altero corruis. Spem enim fateris esse certam, non fidem: in quo spem nescis fidei esse fructum. Spes enim ideo certa est, quia nascitur ex fide, quæ Dei certis promissionibus nititur: Si ergo spẽ sanctorũ certam esse cõcedis,

Cyprian. de mortalit.

cedis, fidem quoq; certam esse non potes dubitare. Sed accipio, quod das: spes sanctorum certa: sancti autem vitam æternam sperant: sancti igitur vita æterna sine dubio potientur. Sed te id latêre non debuit Apostolum in infidelitate disceptationem, in fide πληροφορίαν statuere. Augustini verò tam perspicua sententia fuit, vt te in miseras angustias compulerit. *Quid* (inquis) *absurdius, quàm diuinarum promissionum certitudinẽ ad perseuerantiam singulorum hominum detorquere?* Imò quid tua responsione fingi absurdius potuit? Non enim Augustinus docere voluit, Dei promissiones esse firmas, sed hinc concludere, quia Dei promissiones firmæ sunt, cùm non ex nostris meritis, sed ex Dei misericordia pendeant, nobis non esse dubitandum, quin Christus in nobis sedeat atque regnet. Qui verò Christum in se habet sedẽtem & regnantem, ille meritò potest salutem sibi certam polliceri.

Rom. 4. 20. 21.

Aug. in psal. 88. com. 1.

DVRÆVS, Fol. 263.

Hîc more tuo exclamas, Augustinus totus noster est. *Vt nihilà te impudentius dici potuisse omnes intelligãt, ex innumeris quæ apud eum passim occurrunt testimoniis, pauca delibare constituti.* Quis ex multitudine (*inquit*) fidelium, quamdiu in hac mortalitate viuitur in numero prædestinatorum se esse præsumat? *Et rursus*, Prædestinatio Dei etsi apud nos, qui adhuc in præsentis vitæ periculis versamur incerta est, apud illum tamen incommutabilis permanet. *Et alio loco*, Itaque vtrũ quisq; hoc munus acceperit, quãdiu hanc vitã ducit, in

De correp. & gratia cap. 13. Ad art. fal. art. 12. De bono perseuer. cap. 1. Ibid. cap. 22. Lib. 11. de Ciuit. Dei, cap. 12.

certum est. *Ac rursum*, De vita æterna nemo potest esse securus, nisi cùm consummata fuerit ista vita. *Et rursum*, Beati licet de suæ perseuerantiæ præmio certi sint, de ipsa tamen perseuerantia sua reperiuntur incerti.

WHITAKERVS.

55 Etsi malo tecum de scripturarum, quàm patrũ possessione contendere, tamen nihil adhuc video, quo minùs esse totum in hac causa nostrum Augustinum penitus defendã. Nam hæc testimonia nihil aliud nisi summam in Augustino legendo negligentiam tuam demonstrant. Aut enim præsumptionem & securitatem improbant, quam nos etiam damnamus, aut de aliena prædestinatione loquuntur, quam nullis notam esse nisi illis ipsis qui prædestinantur concedimus. In postremo autem, quod omnium videtur acerrimũ, fraudem incredibilẽ adhibes. Augustinus enim eodẽ ipso in loco id apertissimè scribit, quod nos confirmamus. Adamum enim comparat cum quouis fideli, & quantũ quidẽ attinet ad delectationem præsentis boni, illum in paradiso beatiorẽ fuisse, quàm iustum quemlibet confitetur, at quãtum ad spem futuri boni, quemlibet illo beatiorem esse concludit: rationẽ autem adiũgit pulcherrimam, *Beatior quilibet in quibuslibet cruciatibus corporis, cui non opinione, sed certa veritate manifestum est, sine fine se habiturum omni molestia carentem societatẽ Angelorum in participatione summi Dei, quàm erat ille homo sui casus incertus in magna illa felicitate paradisi.* Quid potes luculentius desiderare? Adamo iusti beatiores sunt, quia Adamus incertus

Aug. de Ciuit. Dei. lib. 12. cap. 12.

tus fuit de suo statu, iusti non opinantur, sed certa veritate cognitum habẽt se futuros sine fine beatissimos. De sua igitur perseuerantia incerti esse nequeunt. Quod ergo Augustinus ait, *Quis hominum sciat se in actione profectúque iustitiæ perseueraturum*, tu planè quid sibi velit, nescis. Non enim scire nullũ posse dicit, sitné in fide perpetuò permansurus, sed an ita permansurus sit, vt nunquam *ab actione profectúque iustitiæ* aberret. Labuntur enim sæpius qui prædestinati sunt: sed tamẽ in peccatis minimè iacent.

Quando autem me ex Augustino aliquid proferre cogis, pauca expromam ex illius libris clarissima testimonia. Et primùm illud quod in alio loco de Adami & iustorum conditione scribit in hunc modum: *Est in nobis per hanc Dei gratiam in bono recipiendo, & perseueranter tenendo, non solùm posse quod volumus, sed etiam velle quod possumus: quod non fuit in homine primo.* Et in proximo capite de eadem re: *Sanctis in regnum Dei per gratiam Dei prædestinatis, non tantùm tale adiutorium perseuerantiæ datur*, (nempe vt perseuerare possint, si velint, quemadmodum Adamo datum fuit) *sed tale, vt eis perseuerantia ipsa donetur, non solùm vt sine isto dono perseuerantes esse non possint, verum etiã vt per hoc donum non nisi perseuerantes sint.* Et pòst in eodem capite: *Ipse ergo eos facit perseuerare in bono, qui facit bonos: qui autẽ cadunt & pereunt, in prædestinatorum numero nõ fuerunt.* Mittã alia multa, quæ in hanc sententiam apertissimè scripsit in hoc libro. Alibi sic habet: *Timorem meum dabo in cor eorum, vt à me non recedãt. Quod quid est aliud, quàm talis ac tantus erit timor meus, quẽ dabo in cor eorum, vt mihi perseueranter adhæreant? Cur autem perseuerantia ista poscitur à Deo, si nõ datur à Deo?* Quare Augustinum esse totum, quãdoquidem ita vis, in ista causa nostrum ex his manifestum est.

Augustin. de correp. & grat. cap. 11. & 12.

De bono perseu cap. 2.

DVRÆVS, Fol. 264.

Ad extremum adducis Bernardum. Turbatur conſcientia, ſed nõ perturbatur, quoniam vulnerum Dei recordabor. *Hoccine eſt de ſua quempiam beatitudine certum eſſe.*

Homil. 61. in Cantic.

WHITAKERVS.

56 Si conſcientia nunquam perturbatur, eam eſſe firmam ac certam ſequitur. Qui enim incerti ſunt, facilè perturbantur. Certi autem nulli eſſe poſſunt, niſi perſuaſi fuerint, nihil poſſe contingere, quod Deum illis infenſum faciat. Si enim Deũ iratum ſibi atque inimicum ſenſerint, non modò perturbantur, ſed penitus etiam de ſtatu deturbãtur. Quorum ergo conſcientia nunquam perturbari poteſt, ii non modò certi ſunt ſe à Deo amari, ſed hunc amorem conſtantem & perpetuũ fore minimè dubitant.

DVRÆVS, Fol. 264. 265.

Plura (*inquis*) non perſequar. Fides aut eſt perpetua aut eſt nulla. *Tibi ergo VVhitakere, ſi Caluino ac Bezæ credimus, fides nulla eſt, cùm neque præcepta ſeruare te poſſe, neque bonum aliquod opus facere palàm profitearis: ſi Martyri, vel iacet ſæpe, vel ſopitur, vel auſertur. Sed tuum hoc, ſi placet, Euangelium cum Lutheri Euangelio coniungamus. Quid Lutherus?* Chriſtianus, *inquit*, non poteſt ſalutem perdere, etiam volẽs, niſi nolit credere. *Quid tu? Chriſtianus etiã ſi velit, non poteſt fidem perdere. Fides enim aut perpetua eſt, aut nulla eſt.*

WHITAKERVS.

57 Nugandi nullum finem facis. Id tamen bene habet, quòd nunc à Caluino, & Beza, & Martyre fidem nõ nudam, aut mortuam, aut bonorum operum inanem, qualis veſtra eſt, ſed legis diuinæ ſtudioſam ſtatui fatearis: dẽſine ergo inſulſã tuorum calumniam defendere, qui bona opera deſpici à nobis, & contumelia affici clamant. Ego verò cum publicano malim meam iniuſtitiam confiteri, & peccatorum veniam precari, quàm tecum illum ſuperbum phariſæum imitari. Præcepta ſi ſeruabis, te ſeruabunt: at ſi te dicam præcepta ſeruare, certè mentiar: quid ergo tu ex præceptorum obſeruatione ſperes, qui nihil minùs vnquam feciſti, quàm præcepta obſeruaſti? Nec mihi nunc ſuccenſeas velim, quòd de te, quem neſcio, tam liberè iudicem. Illud enim Iacobi axioma commune eſt, *In multis labimur omnes.* Qui verò in vno lapſus fuerit, *reus eſt omnium.*

Iaco. 3. 2.

Iac. 2. 10.

Meum Euangelium cum Lutheri Euangelio cõiungis. De Luthero reſpondi Campiano ſatis multa, quæ tu nunquam poteris diluere. Si non acquieſcis, perge, quantum voles, Lutherum mordere, in quo te ipſum multò magis, quàm Lutherum lædes. Ratiocinationem enim tuam non attingam, qua nihil vnquam potuit futilius excogitari. Vbi verò Duræe, dixi, Chriſtianum non

posse fidem perdere, si velit? Itáne theologum & Iesuitam decuit nihil pudere? Non enim qui dicit fidem esse perpetuam, idem etiam affirmat, Christianum non posse fidem perdere etiamsi velit. At qui vult perdere fidem, is nunquam vera fide præditus fuit. Qui veram fidem habet, eam non vult perdere, sed perpetuò retinere, cùm id ei Deus dederit, vt & velit & possit. Cùm autem fidem esse perpetuam dico, quid quæso aliud dico, quàm quòd patres olim dixerunt? Ambrosius ait, *Ergo neque fides vera est, si non sit perpetua, sed possit deficere.* Et in alio loco, *Quos præsciuit Deus aptos sibi, hi credentes permanent, quia aliter fieri nõ potest.* Quin tu nunc Ambrosium verberas verbis & conuiciis tuis? Et Gratianus multis testimoniis probat charitatem nunquam amitti: charitas verò non potest à fide separari. Miror ni tuus etiam Gratianus malè mulctatus à re discedat.

Amb. in epist. ad Rõ. ca. 8.

De pœnitẽria dist. 2.

DVRÆVS, Fol. 266.

Iam ad sacramenta veniamus. Duo (*inquis*) nobis tantùm sunt sacramenta. *Caluinus duobus vestris ordinem addidit. Lutherus ordinis locopœnitentiam subrogauit. Spiritus Philippi Melanchthonis in singulos fere annos sese mutauit. Philippus, Bucerus, & Ioannes Caluinus in Colloquio Ratisbonensi, anno 1541. septem esse sacramenta cũ Catholicis confessi sunt.*

De sacramẽtis. In Capt. Babyl.

Bucer. in act. coll. Rati.

WHITAKERVS.

58 Ad sacramenta accedens id primùm tuis persua-

persuasum esse cupis, de numero nostros inter se pugnare. Itaq; Caluini, Lutheri, Philippi, Buceri multiplices dubiásq; opiniones cõmemoras, cùm tamẽ nemo sit qui nesciat, hos omnes duo tantùm agnoscere Christianæ Ecclesiæ sacramenta. Quanquam enim interdum nomen hoc sacramenti latius, vt solet, adhibent, quando tamen appositè ac propriè loquuntur, non nisi duo, quæ Christus instituit, Baptismum & Cœnam, in sacramentis nostris numerãt. Id potes ex ipso Luthero intelligere, cuius hęc verba sunt, *Propriè ea visum est vocare sacramenta, quæ annexis signis promissa sunt: cætera quia signis alligata non sunt, nuda promissa sunt. Quo fit, vt si rigidè loqui velimus, tantùm duo sint in Ecclesia Dei sacramẽta, Baptismus, & Panis, cùm in his solis & institutum diuinitus signum, & promissionem remissionis peccatorum habeamus.* Cùm nomen variè sumatur, multisque rebus accommodetur: mirum non est hos præstantissimos viros de nomine minùs solicitos fuisse: quos tamen idem de re ipsa omnes sensisse constat.

Luther. de Capt. Babyl.

DVRÆVS, Fol. 267.

Septem sacramẽta esse nullum *ais* antiquitatis vestigium reperiri. *Quasi nemo vnquam mortalium de hac re vel verbum vnũ feciſſet, valdè tu hîc petulanter exultas, & quam non modò diuinarum scripturarum, sed omnis etiam antiquitatis rudis sis atque ignarus, satis ostendis.*

WHITAKERVS.

1. 59 Nihil tu aliud, quàm maledicere didicisti. Num enim quenquam nostrûm nescire putas hoc pontificium de septem sacramentis commentum veteri Ecclesiæ ignotum atque inauditum fuisse? Quin ergo profers aliquem patrem, qui sacramenta Ecclesiæ nec plura, nec pauciora quàm septem enumerarit? Sin nullum potes reperire, quid tu antiquitatis vestigia iactitas, quæ nusquam apparent? Si enim olim in Ecclesia receptum fuisset, quod defendis, id aliquis profectò pater scriptis prodidisset: at nullus omnino est ex tam multis qui hunc sacramentorum septenarium numerum confirmauit. Nec verò ante Hugonem de sancto Victore, & Petrum Lumbardum hæc de numero sacramentorum opinio percrebuit, cùm Lombardus ipse qui Patrum testimonia diligenter collegit, hîc omnino nulla recitet. Concilium verò nullum extat antiquius Florentino, in quo hic numerus approbetur ac sanciatur. Hæc illa sunt præclara antiquitatis monimenta, quibus ista causa defenditur. Cùm ergo vos omnis antiquitas palàm deficiat, ne me omnino rudem antiquitatis existimes, te nunc ad antiquitatem prouocabo. Euincam verò clarissimis patrum testimoniis veterem Christi Ecclesiam non nisi duobus vsam esse notis & perpetuis sacramentis. Clemens Romanus non nisi duo sacramenta numerat. Iustinus in Apologia duo tantùm commemorat. Tertullianus in libris contra Marcionem, & de corona militis, non nisi duo agnoscit. Cyprianus ait, *Tunc demum planè sanctificari, & esse filij Dei possunt, si vtroque sacramento nascantur.* Cyrillus Hierosolymitanus in Catechismis suis de duobus tantùm

Clem. lib. 1. Recognit.
Iustin. in Apolog. 2.
Tertullian. lib. 1. & 4. contra. Marc. & de Coron. Mil.
Cyprian. li. 2. epist. 1.
Cyril. Hier. rosol.

tùm sacramentis scribit. Ambrosius librum ex instituto de sacramẽtis Ecclesiasticis scripsit, in quo duo solummodo sacramenta tractat. Augustinus ait, *Quædam pauca pro multis, eadémque factu facillima, intellectu augustissima, & obseruatione castissima ipse Dominus & Apostolica tradidit disciplina, sicuti est Baptismi sacramentum, & celebratio corporis & sanguinis Domini.* Iterum Augustinus, *Hæc sunt Ecclesiæ gemina Sacramenta.* Dionysius Ariopagita non pœnitentiam, non matrimonium pro sacramentis agnoscit, & vnctionem non infirmorum, sed mortuorũ celebrat. Gregorius Magnus non nisi tria sacramenta statuit, Baptismα, Chrismα, Corpus & sanguinem Domini. Chrismα autẽ ad Baptismũ pertinebat. Rabanus Maurus totidẽ ponit. Paschasius ingenuè scribit, *Sunt sacramenta Christi in Ecclesia Catholica, Baptismus, corpus quoque Domini & sanguis.* Denique Bessarion Cardinalis non est veritus confiteri, *hæc duo sola sacramenta in Euangelijs manifestè tradita legi.* His testimoniis duo sacramenta comprobantur, septem verò planè nullis nisi recentissimis nituntur. Et tamẽ tu nobis tuam antiquitatis scientiam venditas, nostram ignorantiam exprobas. Sed quid humana testimonia perquirimus, cùm diuina sint manifesta? Nam Paulus disertè docet Israëlitas re habuisse eadem sacramenta, quæ nobis Christus tradidit. Nulla autem nominat nisi baptismum, & escam spiritualem. Atque ex Christi latere omnia noui Testamenti Sacramenta fluxerunt, quemadmodum Augustinus multis in locis confirmat. Quinque autem ψευδώνυμα Sacramenta nullo modo possunt ex Christi latere deduci.

Ambros. de sacram. Ecclesiæ.
August. de doctrin. Christ. lib. 3. cap. 9.
De symb. ad Catech.
Dionys. de ecclesiast. hierarchia.
Gratian. 1. quæst. 1.
Multi secularium.
Rabanus.
Paschas. de cœn. Domini.
Bessar. de sacram. Eucharistiæ.
1. Cor. 10. &c.

DVR ÆVS, Fol. 267.

Vt de Baptismo atque Eucharistia nihil dicam, Ordinem Caluinus pro sacramento agnoscit: réfque ex scripturis aperta est, 1. *Tim.* 4. *&* 2. *Tim.* 1. *Sic Augustinus*, Sacramentum *(inquit)* Baptismi est quod habetis qui baptizatur, & sacramẽtum dandi Baptismi est, quod habet, qui ordinatur, &c. *lib.* 1. *contra Donat. cap.* 1. *Et rursus*, Explicent quomodo Sacramentum baptizati non possit amitti, & sacramẽtum ordinati possit amitti. *lib.* 2. *contra Parmen. c.* 13.

WHITAKERVS.

60 Impositionem manuum, qua olim vsi sunt in Ecclesiæ ministris instituẽdis, Caluinus approbat tanquam sanctam & piam ceremoniam, quod non etiam omnes libenter facimus. De ea enim Paulus præcipit, *Manus citò ne cui imponito*: ipsúmq; Timotheũ monet, vt meminerit illius gratiæ, quam in manuũ impositione acceperat. Hinc verò sacramentum Christianorum comminiscí, cum omni iudicio pugnat. Primùm enim constat in omni sacramento necessariam esse certã quandam externam, aspectabilem, corpoream materiam, quemadmodum in Baptismo & Cœna perspicimus. Ita Augustinus ait, *Accedat verbum ad elementum, & fit sacramentum.* Quare in omni sacramento requiritur elementum, Ordinis verò nullum elementum est: ordo igitur non est sacramentum. Dum enim elementum in ordine quæritis, quid

1. Tim. 5. 22.

August. in Ioan. tract. 80.

tis, quid aliud quàm argutè & doctè desipitis? Deinde quæ propria sunt Ecclesiæ sacramenta, ea Christus instituit: Impositionẽ verò Christus non adhibuit, quando Apostolos elegit, & muneri Apostolico præfecit. Afflauisse quidem illis Christũ legimus: manus illis imposuisse non legimus. Si verò tum Christus in animo habuisset, vt sacramentum Ecclesiæ perpetuum mandaret, hunc deinceps ritum Apostoli obseruassent, quem tamen nunquam ab illis vsurpatũ esse intelligimus: Ordo igitur non est propriè sacramentum. Præterea sacramenta pertinent ad omnes Christianos, quia sunt sigilla noui fœderis, quod non cum certo quodam hominum genere, sed cum vniuersis Christianis sancitum est: Ordo verò hominum est paucorum: Itaque non est sacramentum. Denique cùm gratiam in sacramentis latêre fingant, & per sacramenta ad homines transmitti, ostendant quæ tandem pars huius sacramenti gratiam inclusam teneat. Quicquid dixerint capientur. De Augustino breuiter & verè respondeo, Ordinem ab eo dici sacramentum, communi quadam & lata huius nominis vsurpatione. Nunquam tamen Ordinem Augustinus sic esse sacramentum sensit, quemadmodum est Baptismus & Eucharistia.

Ioan. 20. 22.

DVRÆVS, Fol. 268.

Confirmationis Sacramentum ex Apostolorum Actis clarum est. Caluinus ait, Ex temporali perpetuum imperitè faciunt. *Quomodo ab immani sacrilegij crimine Caluinum vindicare potes? Vt enim veteris legis sacramenta non prius*

desierunt, quàm lex ipsa vetus sinè acciperet, ita neque nouæ legis sacramenta priùs desitura sunt, quàm Christi regnum ac Ecclesia in terris desierit. Augustini sententiam silère non possum, Sacramentum(*inquit*)Chrismatis in genere visibilium signorum sacrosanctum est,sicut ipse Baptismus.*lib.2.contra literas Petil. c.*104. *Et rursum tract.6.in Ioannem. Eusebius quoque tibi testis esse potest Nouatum hæresiarcham omnium primum hoc sacramentum reiecisse lib.6.c.*35.

WHITAKERVS.

61 Verbum in Actis Apostolorum, aut in aliquo noui Testamenti libro nullum de Confirmatione reperitur. Manus Apostoli credentibus imponebant, vt dona Spiritus sancti extraordinaria acciperent,quod nihil ad Ecclesiæ perpetuum sacramentum pertinet. Erant enim illa dona temporum illorum propria, nec istam mirificam diuinæ gratiæ in fideles effusionem ad mundi finem durare oportebat.Sed hîc mihi Caluinus magno sacrilegio vindicandus est:imò tua potiùs insipientia coarguenda. Quis enim nescit quædam fuisse temporaria veteris legis sacramenta,veluti mare rubrum,nubem,manna, petram, serpentem æneum, quæ penitus ante Christi aduentum desierant? Ita quid prohibet quosdam ab Apostolis ritus esse obseruatos in miraculis procurandis, quos nunc sublatis miraculis ineptum sit imitari? Si potes Spiritum sanctum in eos conferre, quos confirmãdos susceperis,idque tã manifesto argumento,vt omnes sentiant,signum etiam ipsum retine,& sacramentum voca.Sin illa dona non iam pendent

pendent ex hominis cuiusquã manibus,nullus rei vacuæ locus relinqui in Ecclesia debet.Tũ cui obscurum est illam veterem impositionẽ manuum, qua Apostoli vsi sunt, in vnctionem conuersam esse, de qua nihil omnino in scripturis accepimus?Vbi enim Apostoli vnxisse illos legũtur, quibus manum imponebant,vt Spiritum sanctum acciperent?Primùm ergo cùm nullum sit Christi de hac Confirmatione mãdatum, solus autem Christus suo verbo Sacramenta instituat,Confirmationem nullum esse sacramentum sequitur. Deinde sacramenta omnia sunt perpetua,Cõfirmatio nata est ex ceremonia, quæ solita est in extraordinarii & minimè perpetui doni administratione adhiberi. Tum huius sacramenti materia non illa est, qua Apostoli vsi sunt,cùm isti inungant quos cõfirmare volunt, Apostoli non nisi manũ imposuerint.Præterea quibus Christus verbi annunciandi authoritatem tribuit,iis etiam sacramẽtorum celebrationem commisit:nam sacramẽta sunt verbi sigilla;Solis verò Episcopis licet confirmare. Posthremò Alexander Halensis,& Bonauentura fatentur ingenuẽ sacramentum Confirmationis, vt est sacramentum, *neque à Domino, neque ab Apostolis institutum & dispensatum fuisse*, quia in scriptura non legitur, sed postea in Concilio Meldensi inuentum esse scribunt. His nempe oculi erant hebetiores, vt quod tu in Actis Apostolorum clarum esse dicis, nusquam in omni scriptura viderint. Et tamen hanc Chrismatis ceremoniam,de qua Augustinus & Eusebius meminerunt, non ignoro olim esse vsitatam. Verùm num illam Christus præceperit, & Ecclesiæ pro sacramento commendarit, quærimus. Tertullianus autem & Cyprianus disertè testantur illam ex disciplina veteris Testamenti, non ex

Alexan. partit.4. quæst.24. membro 1.

Tertul.de baptis. Cyprian.de Chrism. liber est sup posititi us.

Christi mãdato sumptam esse. Et istam vnctionem Basilius in traditionibus non scriptis reponit.

Basil. de spirit. sancto c. 27.

DVRÆVS, Fol. 269.

Iacob. 5.

Extremam vnctionem esse sacramentum ex Iacobi Epistola apertum est. Chrysostomi ætate sacramenti huius vsum ordinarium fuisse obseruatum cõstat. lib. 3. de sacerdotio. Et Augustini ætate Prosper: Anima sacramento sarris (*Eucharistiã intelligit*) & olei vnctione munita, secura expectat. *lib. 2. de prædict. c. 29. Et Innocentius,* Si infirmus aliquis in vobis est, vocet presbyteros Ecclesiæ &c. *Ad Decent. Episc. Eugu. c. 8. Beda sua etiam ætate eandem in Ecclesia celebrem fuisse consuetudinem testatur. in c. 5. Iacob. Et Bernardus testis est non sua tantum ætate sacramentũ hoc apud omnes passim Christianos in vsu fuisse, sed & eximiam illius vtilitatem atque efficaciam insigni Deum miraculo comprobasse. In vita Malach.*

WHITAKERVS.

62 Si Tridentina decreta satis scires, sacramenti institutionem ex Marci potiùs Euangelio, quàm Iacobi Epistola peteres. Sed perinde est, quẽ tandem commentitii sacramenti authorem facias. Id quidem constat de re eadem & Marcum, & Iacobum loqui. Marcus ait, *Dæmonia multa eiiciebant, vngebántque oleo multos ægrotos, & sanabant eos.* Iacobus ait, *Infirmatur quis inter vos? Accersat presbyteros Ecclesiæ, & orent pro eo, vngentes*

Marc. 6. 13.

Iacob. 5. 14.

gentes eum oleo in nomine Domini. His autem verbis non perpetuum Ecclesiæ sacramẽtum præscribitur, sed extraordinariæ sanationis miraculũ indicatur. Oleum enim symbolum erat valetudinis recuperatę. Hoc vtantur, qui possunt ægrotis sanitatem precibus impetrare: qui non possunt, abstineant inani symbolo. Cùm enim symbola nisi res subsint, nihil valeant, illud autem miraculum, cuius hoc symbolum fuit, iamdudum nusquam extiterit, ipsum quidem symbolum necesse est esse otiosum. Quantum verò inter vestrum, & illud Apostolorum vnguẽtum interfit, ex eo perspici potest, quòd illi nullos inungerent nisi morbo liberatos, vos ferè nullos nisi quorum vita desperatur. Si enim remissionem peccatorum in vnctione cõsistere arbitraris, malè Iacobum intelligis. Hanc enim orationi, non oleo tribuit. Primùm ergo cùm ineptissimum sit ex symbolo παγκάιρῳ perpetuum sacramentum fabricari, deinde cùm nulla sacramenta Christus tradiderit, nisi publica, istam verò vnctionem priuatam esse constet: denique cùm sacramenta non nisi à legitimis ministris celebrari debeant, hanc autem vnctionem Innocẽtius Papa, vt ipsi tradunt, omnibus Christianis permiserit, non erit illa vnctio sacramentum. Quid plura contra rem nihili disputem? De patribus parùm laboro, quos tu tamen valde paucos habes. Sed fateor superstitiosum huius vnctionis morem diutius in Ecclesia, quàm oportuit, remansisse. Quanquam neque Chrysostomus, neque Prosper eam vocat sacramentum. Innocentii verò Epistolæ scis quantum tribuam: reliqua recentiora sunt.

Sigebert in Chronic.

DVRÆVS, Fol.270.

Pœnitentiam ſacramẽtum eſſe, quis niſi diuinarum literarum contemptor & hoſtis negare audebit? Quorum remiſeritis peccata (*inquit Chriſtus*) remittuntur eis, & quorum retinueritis, retenta ſunt: & quæcunque ligaueritis ſuper terram, erunt ligata in cælis. *Ad quid enim claues eccleſiæ datæ ſunt, ait Auguſtinus*, ſi nemo ſua peccata confitetur? *Neque tu ignorare potes Nouatum iam olim ab vniuerſa damnatum eccleſia, quòd vobiſcum pœnitentiæ ſacramentum negaret: cuius hæreſim Ambroſius duobus de pœnitentia libris acerrimè confutauit, & Pacianus Barcilonenſis contra Symphorianum. Caluinus in remittendis peccatis clauium poteſtatem ſuſtulit. Apud vos cum nulli ſint ſacerdotes, quid mirũ ſi nullum pœnitentiæ ſacramentum habetis?*

WHITAKERVS.

63 De pœnitentia valde quidem exiliter remiſſéque diſputas, nec cauſam ipſam & ſtatũ quæſtionis attingis. Defuit nimirum tibi non voluntas, ſed facultas. Cùm enim ex ſcripturis nihil adducis, vnde pœnitentiam eſſe eccleſiæ ſacramentum intelligamus, tum ne patrem omnino aliquem in medium profers, qui de pœnitentia tanquam de eccleſiæ genuino ſacramento loquutus fuerit. Et tamen rem aggrederis tuo more confidenter: *Quis niſi diuinarum literarum contemptor & hoſtis negare audebit?* Niſi vos diuinas literas conte-

contemneretis minùs certè laboraremus. Sed nũc diuinas literas, quas à nobis contemni criminaris, pauliſper expendamus. Chriſtus ait, *Si quorũ peccata remiſeritis, remittuntur eis: ſi quorum retinueritis, retenta ſunt.* Agnoſco. Nam illa, quæ ex Matthęi 18. ſubiungis, nõ poſſunt ad hanc cauſam pertinere, cùm Tridentini magiſtri hoc ſacramẽtum à Chriſto poſt reſurrectionem inſtitutum eſſe decreuerint. Sed quænam hîc oſtendũtur indicia ſacramenti? Nullam materiam, nullam formam video, qualem in omni ſacramento certam ac præſcriptam eſſe oportet. Iubẽtur Apoſtoli & remittere peccata, & retinere. Quòd in ipſo quidẽ verbi miniſterio fit, dum credentibus reconciliatio, reliquis condemnatio denunciatur. Si quod hîc ſacramentum fuerit, ipſum verbi miniſterium eſſe ſacramentum conſequitur. Nam in miniſterio non tantùm generales promiſſiones proponũtur, ſed eæ etiam priuatim ad quemuis fidelem, quem anteactæ vitæ pœnitebit, accommodantur. Non ergo claues tollimus, quas ſuæ Chriſtus eccleſiæ mandauit, ſed eas in verbi miniſterio verſari docemus, tum quando vniuerſim declaratur, tũ quando particulatim erga certos homines adhibetur. Nam iſtas claues nõ oportet à miniſterio ſeiungi, aut à ſacrifici cuiuſquam arbitrio ſuſpendi, cùm nullis peccata remittantur niſi credentibus, fides autem ex verbi miniſterio naſcatur. Ioan.20.23.

Quod de Nouato narras, non ignoras quàm fit alienum. Damnatus ille eſt, non quòd pœnitentiã negarit eſſe ſacramentum, ſed quòd pœnitentiæ nullum locum peccantibus reliquerit. Itaque illius hæreſim meritò Ambroſius & Pacianus refellunt, eámque nos ex animo auerſamur. Tolli verò à Caluino clauium poteſtatem vnde e-

uincis? Num enim qui vestram fictam, futilémque absolutionem reiicit, omnem clauium potestatem tollit? Et vestros etiam vobis cum Absolutione sacerdotes non grauatè relinquimus. Sacerdotem enim noui Testamenti nullum nisi Iesum Christum agnoscimus, qui est æternus sacerdos secundum ordinem Melchisedechi: nec aliter de vestris sacerdotibus, quàm de aduersariis Christi, eiúsque sacerdotij hostibus iudicamus. Quare cùm pœnitentia iis rebus careat, quæ sunt in omni sacramento necessariæ, elemento, & certa institutione, manifestum est non esse sacramentum. Quod enim tandem fingemus in pœnitentia elementum? Nam nec impositio manuum, de qua nihil Christus præcepit, nec contritio, confessio, satisfactio, vt plærique statuunt, in elementis censeri possent. Tum nullam Christus absolutionis certam rationem instituit. Deinde pœnitentia omnino eadem fuit veteris Testamenti, quæ est noui: nec Christus nouum aliquod pœnitentiæ genus præscripsit: nec aliam Apostoli pœnitentiam suaserunt, quàm qua olim sancti ante Christum vsi sunt. Neque enim vetus ecclesia aut clauibus, aut potestate remittendi peccata caruit. Denique ad illam pœnitentiam, de qua Christus præcepit in 20. Ioannis, nõ minùs ante Baptismum, quàm post Baptismum omnes inuitabantur: at pœnitentiam sophistæ docent nunquam esse sacramentum ante Baptismum: Quare illis verbis Christus non instituit sacramentum.

DVRÆVS, Fol. 271. 272.

Postremum in sacramentorum numero est matrimoniũ, quod ipse Paulus sacramentum appellat. Sa-

cramentum (*inquit*) hoc magnum est: Ego autem dico in Christo, & in ecclesia. *Cui enim nisi infideli dubium esse potest Christianis coniugibus ad liberos Christo procreandos, dum sancto matrimonij fœdere copulantur, gratiam tribui? Vestra coniugia profana esse vultis. Caluini vestri impudentiam mirari satis nequeo, qui neminem ante Gregorij tempora matrimonium pro sacramento ait agnoscere. Augustinus ait,* Bonum nuptiarum est in sanctitate sacramenti. *De bono coniu. cap. 24. Et rursum,* Quia matrimonium sacramentum est, dissolui non potest.

WHITAKERVS.

64 Rectiùs dixisses nullum esse in numero sacramentorũ matrimonium. Quid enim ineptius, quàm ex matrimonio facere sacramẽtum? Tamen hìc etiam tuę tibi scripturæ, patrésque suppetunt, de quibus breuissimè respondebo. Scripturam vnam habes, eámque præposterè intellectam. Nisi enim nescio quis tibi malus genius φρένας ἐξείλετο, non matrimonium, sed nostræ cum Christo coniunctionis vinculum dici sacramentum, id est, mysterium, facilè perspiceres. Sic enim Paulus Ephes. 5. 32. suam mentem interpretatur, *Loquor autem de Christo, & de ecclesia*: atque ita Paulum veteres interpretantur. Hanc autem mirificam & mysticam cum Christo communionem nostram matrimonio adumbrari concedo. An verò quia in matrimonio licet aliquam huius arctissimæ societatis similitudinem agnoscere, proinde sacramentum esse statuemus? Tum enim quot sunt in scripturis parabolæ, tot erunt sacramenta. Chri-

Ioan.15.5. Mat.13.33. ſtus ait, *Ego ſum vitis, vos palmites.* Et alibi, *Simile eſt regnum cælorum fermento:* & ſunt eiuſmodi in ſcripturis innumeræ comparationes. Quid ergo impedit, quo minùs ſacramentis abundemus? Sed matrimonium nuſquam Chriſtus iuſſit eſſe ſacramentum, nec eſt in matrimonio externum aliquod elementum, nec præſcripta in ſcripturis verborum forma. Tum inſtitutum eſt matrimonium non in nouo Teſtamento, quemadmodum in ſacramentis noui Teſtamenti requiritur, ſed mox poſt hominem conditum in paradiſo. Nec aliquid Chriſtus ad primam illam inſtitutionem addidit. Deinde veterum matrimonia non minùs erant ſpiritualis coniunctionis ſymbola, quàm noſtra. Si ergo matrimonium propter hanc ſignificationem ſit ſacramentum, veteris etiam Teſtamenti fuit ſacramentum. Præterea Chriſti ſacramenta nõ ita inter ſe pugnant, vt qui vnum ſumpſerit, altero vti nequeat. At ordinis ſacramento matrimonii ſacramentum excludi atque elidi docetis. Denique ſcire ex te velim, num matrimonium illud, quod non fuerit à ſacerdote celebratum, ſymbolum eſſe cenſeas illius arcanæ cum Chriſto noſtræ communionis. Non potes id negare cùm verum ſit, vt ipſi conceditis, matrimonium. At eſſe ſacramentum Canus pernegat. Ergo cauſa ſacramenti non in illius myſterii ſymbolo cõſiſtit. Poſtremò etiam me certiorem fieri cupio, quid de infidelium coniugiis cenſeas, quæ veſter Eccius pro ſacramentis agnoſcit. Sed nunc ad tua redeamus.

Melch. Canus lib. 8. cap.5.

Chriſtianis (inquis) *coniugibus ad liberos Chriſto procreandos gratia tribuitur.* Impius ergo Syricius fuit, qui coniugium impuritatis & turpitudinis condemnauit. Verùm ſi hæc ratio valet, tum etiam ſingulæ munerum functiones, quas dominus

dominus inſtituit, erunt ſacramenta. Nullam enim ab idonea & neceſſaria gratia deſertam eſſe patitur. At ſacramenta non doni alicuius particularis ſed vniuerſalium de remiſſione peccatorũ & reconciliatione promiſſionũ ſigilla ſunt. Quamobrem verò cõiugia noſtra vocas profana? quia non ſunt ſacramenta? Quaſi quicquid ſacramentum non ſit, tanquam profanũ haberi debeat. Nos cum Apoſtolo matrimonium eſſe *honoratum, & lectum impollutum* profitemur. Sed quanquam omnia ſacraméta ſunt ſancta, non tamen ſancta omnia ſunt ſacramenta, ſi propriè loqui de ſacramentis volumus. Ad Auguſtinum venio, à quo coniugium dici ſacramẽtum nemo neſcit. Sed ita eſſe ſacramẽtum quemadmodũ eſt Baptiſmus, & Euchariſtia, id verò Auguſtinus nunquam ſomniauit. Nam ſi erit legitimum & verum eccleſiæ ſacramentum quicquid patres nomine ſacramenti appellant, nullus erit ſacramentorum numerus. Hoc autem nomine matrimonium Auguſtinus cohoneſtauit, quando eius dignitatem contra quorundam criminationes defendit: quòd in illo libro doctiſſimè ac ſanctiſſimè fecit. Quare matrimonium eſſe ſanctum & purum docet; & quia ſimilitudo eſt, qua Chriſti atque eccleſiæ coniunctio ſignificatur, ſacramenti etiam nomen impropriè & latè ſumptum illi tribuit.

Aug. de bono coniugal.

DVRÆVS, Fol.273.&c.

Nos (*inquis*) baptizamus, quemadmodum Chriſtus præcepit, & veteres illas neſcio quas ſordes abiecimus. *Quas tu ſordes appellas? Quis eſt antiquorum patrum, qui non & earum meminit, & ex iis grauiſſima interdum alia fidei*

dogmata confirmauit? An tu Augustinum ignoras ex iis qui in Baptismo adhibentur exorcismis infantulos in originali peccato nasci contra Donatistas demonstrasse? lib. 2. de nuptiis & concupiscentia, cap. 17. An Basilium cùm de spiritus sancti diuinitate disputaret, Eunomium hæreticum confutasse? Basil. lib. de spiritu sancto, cap. 27. An Tertullianum cùm de corona militis differeret, eos qui ad scriptum Dei verbum prouocabant coarguisse? Longum esset omnia hîc patrum testimonia recensere. Vnum præterire Cyrillum Hierosolymitanum non possum, Catech. cap. 1. & Catech. 1. & Catech. 3. & Catech. 4. Plura de Baptismi cæremoniis si forte requiris, Dionysium lege Areopagitam, Tertullianum, Origenem, Cyprianum, Basilium, Chrysostomum, Augustinum, cæterosque patres qui sitim abundè tuam explebũt. Nos VVhitakere non tantùm nobis tribuimus, vt patribus nostris, ac tota veteri ecclesia sapientiores simus.

WHITAKERVS.

65 Non equidem miror, si te pontificiæ sordes delectent: de quibus non institui tecum valde contendere. Facilè enim matris tuæ te præclaris mysteriis patior oblectari. Nec tamen veteres dixi à nobis sordes, sed vestras abiici. Quanquam enim nonnullæ cæremoniæ veteres sunt, tamen nec istæ olim tam sordidè atque impurè tractabantur, nec pleraſque vestras vetus ecclesia celebrabat. Meà verò non interest, quid Clemens, quid Leo, quid Damasus, quid quisquam alius pontifex ad baptismi sacramentum adiecerit. Christus ecclesiæ nihil de istis cæremoniarum nugis mandauit, nec in illis crebris, quos in scriptura legimus, baptismis vlla harum rerum mentio reperitur. Num verò putemus recentiorem ecclesiam meliùs perspectum habuisse, quibus in baptismo cæremoniis vti oporteret, quàm Christum eiúsque Apostolos? Vbi autem Apostolorum aliquis in baptismo solitus est facem, lineã cucullam, oleum, sal, flatum, sputum, lutum adhibere? Quas res diuinas diuinis versibus complexi estis, *Sal, oleum, Chrisma, cereum chrismale, saliua, Flatus virtutem baptismatis ista figurant. Hæc cum patrimis non mutant esse, sed ornant.* Imò non hæc baptismum ornant, sed fœdissimè conspurcant ac contaminant. Exorcismorum quidem frequentem in patribus fieri mentionem intelligo: sed eorum ea ratio fuit, vt naturæ nostræ vitium ostenderent, cùm in Baptismo erepti simus è Satanæ manu, qui nos captiuos tenuit per peccatũ. Huc igitur spectauit exorcismus, vt nos de peccato natiuo commoneret, qui quanquam fuit superstitiosus, vestro tamẽ longè incorruptior fuit. Sic enim vos infantulos vestris exorcismis excantatis, quasi dæmonum legionibus obsessi essent, quod impium & insanum est. Mirum verò non est si Pelagianos Augustinus hoc argumẽto refellat, cùm exorcismus inanis esset, si nullum in natura vitium hæreret. Illa enim Augustinus, si nescis, contra Pelagianos disputauit. Tertullianus autem illum de corona militis librum in Montani hæretici castris conscripsit, quem proinde mirum non est de tacitis traditionibus magnificè prædicare. Atque hic Mõtanus vos docuit in scripturis multa desiderare. De Cyrilli Hierosolymitani libris, quæ hominum opinio sit, satis, vt arbitror nosti. Si enim hæ κατηχήσεις conscriptæ sunt à Cyrillo,

Augustin. de nup. & concupisc. lib. 2. cap. 18.

quod dubium est, eas tamen ab illo adolescente
Hiero. in catal. conscriptas esse Hieronymus testatur: vt interim quid de illo Ruffinus scripserit, non commemorem. Quòd verò vos non esse patribus vestris sapientiores dicis, sic planè existimo. Si enim illi, quos patres vestros vocatis, reuiuiscerent, & vestras ridiculas aniléſque μυσαγωγίας recognoscerent, equidem vos non valde sapientes iudicarét.

DVRÆVS, Fol.275.&c.

Si verus (*inquis*) nobis baptismus, vera est Eucharistia. *Cùm panis & vinum vobis Eucharistia sint (neque enim aliam Eucharistiam Christum in cœna dedisse creditis) vestram quoque vobis Eucharistiam relinquimus. Vbi Laici, in quorum vos numero estis, Eucharistiam conficiendi potestatem aliquam à Christo acceperunt? Hanc Paulus per manuum impositionẽ, vt ex Actis Apostolorum constat, accepit: hanc ipse Tito ac Timotheo contulit. Pulchrè contra Luciferianos Hieronymus de quodam Hilario Diacono*, Hilarius (*inquit*) cùm diaconus de Ecclesia discesserit, Eucharistiam conficere non potest. *Tertullianus veterum hæreticorum morem fuisse scribit, vt etiam Laicis sacerdotalia munera iniungerent. Vt alia præteream, satis ecclesiæ catholicæ morem illud ostendit, quod in actis Alexandrinæ synodi de Ischyra legitur. Decimus quartus Niceni concilij canon instar omnium esse debet, vbi diaconis ne consectam iam Eucharistiam populo exhibeant interdicitur: Solo igitur baptismo, quem Laici, ipsæque*

Act. 13. 1. Tim. 5. Tit. 1.

De præscrip.

que adeo mulieres dare possunt, contenti sitis.

WHITAKERVS.

66 Si nobis verus baptismus supereſt, quod tu cum Campiano, quia necesse est, fateris, veram quoque Eucharistiam esse constat. Quid enim causæ est, quamobrem quod in baptismo agnoscis, non idem in Eucharistia cõcedas, cùm Christi in vtroque mandatum similiter obseruamus? Est enim baptismus nobis, qualem Christus præscripsit: est Eucharistia nobis, qualem Christus instituit. Quòd verò panem & vinum nobis Eucharistiam esse dicis, & nos credere affirmas, non aliam Christum in cœna Eucharistiam dediſſe, magnam nobis iniuriam, & immane conuicium facis. Panis enim & vinum non nisi alteram huius sacramenti partem constituunt, quemadmodum cum antiquissimo Irenæo sanctisque primæ ecclesiæ Doctoribus docemus atque credimus. In Eucharistia verò non has modò externas creaturas, sed ipsum etiam Christi verum corpus & sanguinem percipimus. Vobis autem nulla Eucharistia esse potest, qui nullum omnino panem, nullum vinum vestra confessione sumitis: vt interim de aliis innumeris Missæ sacrilegiis hoc loco taceam.

De Laicis quæ deinceps hîc commemoras, planè sunt ἀλήθια. Quis enim nescit, neque Laicis neque Diaconis concedi, vt Eucharistiam conficiant? aut quid tam multis in hac causa testimoniis opus fuit? Quanquam si Acta Apostolorum diligentiùs euoluisses, Paulum non Missæ conficiendæ, sed Euangelij gentibus annunci-

andi potestatem accepisse facilè intellexisses. Iubentur enim Antiocheni Prophetæ ac doctores
Act.13.2. Paulum & Barnabam separare εἰς ἔργον, id est, *ad opus, ad quod eos Dominus aduocauit.* Nempe vocati proculdubio sunt, vt Missas vbique terrarum celebrarent, de quibus tamen nihil omnino legimus. Si verò causam quæris, quamobrem impositæ illis manus sunt, eam te Græcus scholiastes docebit ὥστε μετ' ἐξουσίας κηρύττειν: hoc est, *vt possent cum*
Oecumen. in Act. 13. *authoritate prædicare.* Dimitti reliqua possunt, cùm nihil ad rem spectent. Non enim quæritur an Laicis & diaconis liceat sacramenta administrare, quod nos etiam pernegamus. Sed te demonstrare oportebat nostros ministros esse laicos. Illud probas, quia facilè fuit: hoc omnino prætermittis, in quo status controuersiæ totus versatur. Sic causas tractant Iesuitæ. Id verò quod de laicis & fœminis in conclusione ponis, nimis intolerādum est.
Hebr.5.4. Si enim nemo sibi honorem sumit, sed qui vocatur à Deo, quo modo isti ausint sine mādatis res sacras per summam temeritatem ac sacrilegium tractare? Nónne vos palàm hæretici estis, si credimus Tertulliano, cùm Laicis, atque etiam, quod indignius est, mulierculis sacerdotalia munera permittatis? Christus nullis nisi ministris suis aut verbi annunciandi, aut administrādorum sacramentorum authoritatem dedit. *Profecti* (inquit)
Matth.28.19. *docete omnes gentes, Baptizantes eos.* Et Paulus ait, *Sic de nobis reputet homo, vt de ministris*
1.Cor.4.1. *Christi & dispensatoribus mysteriorum Dei.* Sed cùm vobis nec Episcopi, nec Presbyteri, nec Diaconi legitimi sint, mirum non est laicos etiam & mulieres in hæc munera sacrilegas & impuras manus intulisse.

DVRÆVS.

DVRÆVS, Fol.277.

Tu mihi ex Caluiniano repentè Catholicus factus videris. Baptismus (*inquis*) gratiæ est canalis, Christi merita in nos deriuat, neque salutem duntaxat significat, sed etiam præstat atque affert. *Hîc ne tuo Luthero & Caluino nuntium remittis? Minimè enim Caluinus in Baptismo vel gratiam, vel remissionem peccatorum nobis dari concedit: sed signum tantùm ac veluti sigillum esse, qua de collata iam nobis gratia certi efficimur. Sed vereor ne in suscepta semel sententia nimiùm persistas. Quid enim est quod paulò pòst addis?* Non confert baptismus gratiam ex opere operato. *Nihil hoc aliud est, quàm quod tua sponte confessus es, sacramenta non signa tantùm gratiæ esse, verùm etiā eā efficere ac præstare, esseq; instrumenta ad eum finem diuinitus instituta. Vanum ergo est, quòd dicis nos in sacramentis tāquam in aluo includi esse gratiam existimare. Nam vel ipse te diuus Thomas longè aliud docere potuisset.* Gratia (*inquit*) est in sacramentis nouæ legis, secundum quandam instrumentalem virtutem. *Vbi vides gratiam in sacramento contineri, non tanquam in aluo, sed tāquam in instrumento.*

Instit. lib. 4. cap. 15. sect. 12.

3. q. 62 art. 3.

WHITAKERVS.

67 Caluiniani nomen non agnosco, ne schismaticus tui similis videar: Catholicus semper fui, si catholici idem nomen sit quod christiani. Nam quòd tu me tibi repentè factum Catholicum

videri dicis, equidem non ita sum huius nominis cupidus, vt tecum haberi Catholicus velim. Malo enim centies hæreticus à te putari, quàm hoc modo Catholicus esse. Sed tuæ ignorantiæ tribuendum est, quòd me in hac causa magis quàm Lutherum, aut Caluinum, aut quenquam nostrûm Catholicum esse suspicaris. Quis enim vnquam est nostrûm de baptismo aliter, atque ego scripsi, locutus? Ineptum est quod nescis velle reprehendere, in quo tu non nunc primùm peccasti. Si tute nostrorum libros legeres, nec falsis aliorum sermonibus nimis futiliter crederes, minùs in tui calumniis refutâdis negotij nobis facesseres. *Caluinus* (ais) *in baptismo nec gratiã, nec remissionẽ peccatorũ nobis dari concedit.* At hoc, inquam, egregiè falsum est: nec tu vllâ in tam infinitis Caluini voluminibus voculam inuenies, qua nobis in baptismo gratiam, & remissionem peccatorum, & Christum cum suis beneficiis totum dari non concedat. Quæ enim ex institutionibus à te afferuntur, nihil sanè minùs, quàm tale aliquid euincunt. Nã si baptismus sit symbolum nostræ purgationis, instar signati cuiusdam diplomatis, vt Caluinus loquitur, quod nobis peccata nostra deleta esse cõfirmet, num hinc sequitur non etiam dari nobis gratiam in baptismo & peccatorũ remissionem? Quasi non signato diplomate & detur aliquid, & datum confirmetur. Nónne verò Eucharistia & dat nobis Christum, & dari confirmat? Nónne in quotidiano verbi ministerio nobis Christus & datur & confirmatur? Imperitè ergo disputas, non dari nobis in baptismo hæc dona, quia nobis in baptismo confirmantur, cùm hæc ipsa confirmatio donationem vberiorem indicet. Non ergo negamus in sacramentis donari nobis gratiam,

am, sed ita inclusam esse in sacramentis gratiam, vt ex *Opere operato* sacramenta gratiam conferant, id verò dare non possumus, quantumuis tibi, nisi demus hæretici videamur. Sed tu hîc mihi repentè ex pseudocatholico factus videris Christianus. Si enim sacramenta non contineant gratiam, vt in aluo, sed tanquam instrumenta eam ad nos perferant, veteres sophistæ nunc omnino à vobis deseruntur & damnantur, qui gratiam in sacramentis veluti emplastrum in pixide, aut sanitatem in medicamento concluserunt. Nam vt medicamentum pellit morbum, siue id credat qui morbo laborat, siue non credat, modò sumat: sic sacramenta dixerunt gratiam conferre sine fide & bono motu voluntatis nostræ, modò nullum peccati mortalis obicem poneremus. Quid nunc sentiatis me velim doceas: alios enim aliter de hac re iudicare video. Si Alani sententiam amplecteris, eam ego minimè reprehendam. Sic enim ille de hac causa scribit, *Gratiam in anima hominis Deus operatur, per sacramenta, tanquam per instrumentalem causam, non alia ratione, nec minùs verè, quàm homo dicitur scribere per calamum.* Scriptio verò non includitur in calamo, sed calamo ad eam rem apto & instituto scribitur. Ita Deus per sacramenta sua, tanquam media & organa gratiam in nobis efficit: & tamen ipsa sacramenta nullam in se gratiam includunt, quemadmodum calamus, vt Alani nostri exemplo vtar, nullam profectò scripturam continet. Instrumentaliter igitur conferri gratiam in sacramentis concedimus, quia Dominus his mediis atque instrumentis vtitur, quibus seipsum nobis, suaque dona omnia communicat. Ita Petrus ait,

Alan. de sacram. c. 31.

Act.2.38. *Baptizetur vnusquisque vestrûm in remissionem peccatorũ.* Et Paulus, *Quicũque in Christo baptizati estis, Christũ induistis.* Et alibi, *vt Ecclesia sanctificaret purgãs lauacro aquæ per verbum.* Et rursum, *Sua misericordia seruauit nos per lauacrum regenerationis.* Et de Eucharistia, *Panis quem frangimus, nónne est communio corporis Christi?* Ita quàm sit Deus in sacramentis suis efficax, perspicimus. Et tamen sine fide nihil sacramenta valent ad salutem. Cùm enim sacramenta sint verba visibilia promissionũ, vt loquitur Augustinus, fidem in nobis necessariò requirunt. *Sermo enim auditus non prodest, nisi cum fide nostra permixtus,* vt Apostolus docet. Itaque Augustinus disertè scribit, *vnde ista tanta virtus aquæ, vt corpus tangat, & cor abluat? Nisi faciente verbo, non quia dicitur, sed quia creditur.* Quare non aliter sacramenta gratiam continent, quàm ipsum Euangelium expositum & annunciatum. His enim instrumentis Dominus peræquè vtitur, nisi quòd quæ in verbo communiùs proponuntur, eadem in sacramentis particulatim ad singulos accommodantur. *Est enim Euangelium potentia Dei ad salutem omni credenti.* Quemadmodum autem magicum est in verbis & syllabis ipsis, aut hominum sono vim diuinam includere, quãquam Spiritus sanctus per hoc medium nobis mortem meritúmque Christi efficacissimè proponit atque præbet, sic in sacramentis nulla virtus inhæret, etiamsi per sacramenta nobis Christus certissimè offertur & donatur. Hæc catholica est de sacramentis sententia: quam si tenes, tibi gratulor: sin minùs, hæresim tibi Catholicam tuam relinquo.

Hebr.4.2.

Aug.in Ioan. tract.80.

Rom.1.16.

DVRÆ-

DVRÆVS, Fol.278.

Cur eum loquendi morem in scholis sequamur, vt ex Opere operato *gratiã conferre sacramenta dicamus, pauctis te docebo. Ex opere operato, hoc est, quatenus à Christo ipso mouetur, gratiam conferre dicimus, quem loquendi morem eò sequimur libentiùs, vt omnem sacramentorum vim non à ministri præstantia, neque illius qui sacramenta suscipit, dignitate, sed à Christo ipso, qui per ea operatur, pendere omnes intelligant. Vos Caluiniani siue de Christi sanguine, siue regno siue sacerdotio vobis sermo sit, tei una omnia ac illius maiestate indignissima redditis.*

WHITAKERVS.

68 Nihil est necesse, vt me hæc scholasticorum mysteria doceas: quæ sunt eiusmodi, vt occultanda potiùs, quàm diuulgãda videantur. Et quidem satis constat Gropperum huius tam insulsi axiomatis puduisse. Itaque conatur scholasticos excusare, quasi nihil aliud senserint, quàm sacramentorum veritatem non pendere ex dignitate ministri, aut ex fide suscipientis, quò minùs sacramenta vera sint, vtcunque homines vel malitia vel perfidia laborarint. Atque hæc tua videtur esse sententia, nisi fortè sic suscipientis dignitatem interpretaris, vt sacramenta gratiam conferre statuas *propter exhibitionem signi foris exhibiti, sine motu interiore in suscipiente*, quemadmodum Biel ex Scholasticorum sententia tradit. Sed tum in eam opinionem incidis, quam reprehendis. Etenim si sacramenta conferunt gratiam iis, qui sa-

In lib.4.q.3. dist.1.

crāmentis vtuntur ex *opere operato*, hoc est, quantumuis ipsi homines qui sacramenta percipiunt, fide careant, quomodo hanc ad illos gratiam deriuari intelligemus, nisi gratiam in sacramentis tanquam in vasis includimus? Nam vt de infantibus minimè loquar, quorum dispar ratio est, sic omnino fides in sacramētis requiritur, vt qui sine fide accesserit ad sacramenta, non modò gratiam nullam acquirat, sed maximam gratiæ ac salutis
1. Cor. 11.28. 29. iacturam faciat. Ita Paulus ait, *Probet seipsum homo: nam qui edit & bibit indignè, damnationem sibi ipsi edit & bibit.* Quòd quanquam de cœna dicitur, non minùs tamen in baptismo valet. Et sacra-
Rom. 4.11. menta Paulus alio in loco iustitiæ fidei sigilla vocat. Qui ergo fidei expers est, damnum accipit ex sacramentis, nedum gratiam & salutem impetrat. Sed vobis pietas in promptu est, modò non sis homicida, aut adulter, aut latro, aut flagitium aliquod animo conceptum admittere cupias, sacramenta ex *opere operato* te pium & gratia multiplice plenum efficient. Et verò, si vestra omnia oculis perlustrare volumus, totam hanc pontificiam religionem *in opere operato* consistere animaduertemus. Quod autem hîc postremò adiungis, nihil aliud est nisi insulsum & ieiunum conuicium.

DVRÆVS, Fol. 279.

Vitio vobis Campianus vertit, quòd nihilò pluris Baptismum Christi, quàm Ioannis faciatis ceremoniam. Ceremonia (*inquis*) eadem, doctrina eadem, gratia eadem fuit. *At nemo vnquam*
Matt. 3. *Ioannis Baptismum gratiæ canalem dixit. Ioannes non baptizabat in spiritu sancto: Christus in aqua*

aqua & spiritu sancto: id quod ex scripturis sacris, & ex omnibus antiquis patribus perspicuum est: vt ne teipsum quidem quamuis ignarum latuerit.

WHITAKERVS.

69 Multò magis Campiano & tibi vitio vertendum est, quòd Ioannis Baptismum nihil nisi nudam ceremoniā faciatis, quasi Ioannes id tantùm egerit, vt tanquam balneator aliquis multorum corpora ablueret. Christi nos baptismo nullam iniuriam facimus, si Ioannis baptismo, quod suum est, tribuamus: vos verò Ioannis ministerio parte præstantissimam detrahitis, quando ex illius baptismo gratiam omnem & remissionem peccatorū excluditis. Sed vestras contumelias scripturæ refutabunt, & Ioannis baptismum nec gratię nec remissionis peccatorū expertem fuisse clarissimè demōstrabūt. Qualis enim Ioannis doctrina fuit, talem quoque baptismum fuisse constat: verā autem Ioannes pœnitentiam docuit, & peccatorum remissionem proposuit: ergo huius baptismus in vera pœnitentia susceptus remissione peccatorum minimè caruit. Itaque Lucas ait, *Venit prædicans baptismum resipiscentiæ in remis-* Luc. 3.3. *sionem peccatorum.* Atque hoc est quod Petrus de baptismo Christi ait, *Baptizetur vnusquisque* Act. 2.38. *vestrûm in nomine Iesu Christi in remissionem peccatorum.* Tum qui baptizati à Ioanne sunt, ii Marc. 1.5. peccata sua confitebantur: vera autem peccatorum confessio nascitur ex fide, & remissionem peccatorum impetrat. Deinde Ioannes quos Ioan. 3.36. & Act. 19.4. baptizauit, eos in Christum credere docuit: qui verò in fide Christi baptizantur, ii peccatorum

Universidad de Deusto Biblioteca

remissionem consequuntur: sic illi qui baptizati
Luc.7.29. sunt baptismo Ioannis, dicuntur Deum iustificasse. Huc accedit, quod ipse Ioannes testatur, eos
Luc.3.7. qui ad ipsius baptismum venerant, id quæsiuisse, quemadmodum possent Dei iram imminentem effugere. Ioannis ergo baptismus Deum placatum reddidit, quod sine remissione peccatorum fieri non potuit. Denique Christus eodem baptismo tinctus est, quo nos. Ex his manifestum est Ioannis baptismum re eundem fuisse, quo noster est.

Verùm hîc à te aliquid obiicitur, quod breuiter diluendum est. Cùm enim Ioannes ait, *Ego*
Mat.3.11. *baptizo vos aqua: qui venturus est vos baptizabit Spiritu sancto & igni*, non id dicere voluit, Christi baptismum suo præstantiorem fore, sed docuit, quantum ipso Christus potentior esset. Est ergo non rerum, sed personarum comparatio. Non enim Ioannes modò, sed ne Petrus quidem aut quisquam Euangelii minister conferre in eos Spiritum sanctum potest, quos baptizat. Homines externum sacramentum præbent, mentes intus Christus Spiritu sancto purgat. Iam verò quid de Ioannis baptismo patres senserint, non laboro. Rem enim scripturæ satis perspicuè expediunt, vt non sit necesse patrum varias & incertas opinio-
August. cõtra donat. lib.5. cap.11. nes inquirere. Nec ignoro Augustinum palàm profiteri se non acturum pugnaciter, si quis in baptismo Ioannis dimissa esse peccata contenderit. Tu pugnas, vbi se pugnaturum negat Augustinus. Ita vetustis patribus noui sophistæ pugnaciores sunt. Quoniam autem præclaris versibus delectaris, cupio vt hos Prudentii senarios ediscas, in quibus sic de Ioannis Baptismo pius poëta cecinit,

Hortator

Hortator ille primus, & doctor nouæ Prudent. Cathemer. Hymn.7.
Fuit salutis: nam sacrato in flumine
Veterum piatas lauit errorum notas.
Sed tincta postquam membra defecauerat,
Cælo refulgens influebat Spiritus.

Si ista non satisfaciunt desiderio tuo, apponam etiam sequentes alios, qui tuam proculdubio famem explebunt.

Hoc ex Lauacro labe dempta criminum,
Ibant renati non secùs, quàm si rudis
Auri recocta vena pulchrùm splendeat:
Micet metalli siue lux argentei,
Sudùm polito præuitens purgaminè.

DVRÆVS, Fol. 280.

Quomodo qui baptismo Ioannis iam Baptizati erãt, Christi rursum baptismo tincti sunt? sic enim Act.19. *Paulus*, His auditis baptizati sunt in nomine Domini Iesu. *Ac ne longior sim, si idem vterque baptismus fuit, cur non Pauli baptismus, vel Petri dici potuit, quem illi contulerunt, vt Ioannis baptismus, quem ipse contulit.*

WHITAKERVS.

70 Tuis quæstiunculis breuis responsio sufficiet. Et primum nego duodecim illos viros, de quibus in Actis Lucas meminit, iterum esse bapti Act.19.4.5. zatos: quod tu etiam impudens fateris. Si enim illa quæ commemoras, Pauli verba sunt, vt dicis, non de illis Ephesiis intelligenda sunt, sed de populo, quem Ioannes baptizauit: quasi Paulus di-

ceret, qui ad Ioannis baptiſmum profecti ſunt, eos Ioannes in Chriſtum venturum credere docuit: *illi autem his auditis, baptizati ſunt in nomine Domini Ieſu.* Hæc horum verborum vera ſententia eſt, quemadmodũ orationis ipſa ſeries demonſtrat. Quare nihil hîc fuit, quamobrem patres alium eſſe Ioannis Chriſtíque baptiſmum exiſtimarent. Et tamen Ambroſius, quando hunc locũ tractat, vobis dupliciter aduerſatur. Primùm enim ait iſtos duodecim, ſi rectè fuiſſent Ioannis baptiſmo initiati, rebaptizari minimè debuiſſe: in quo Ioannis baptiſmo nihil ad verũ & Chriſtianum baptiſmum defuiſſe confitetur. Deinde diſertè ſcribit, *nec iteratum eſt in his baptiſma, ſed nouatum. Vnum enim baptiſma.* Atque illis Ambroſij verbis inductus Lombardus ſtatuit rebaptizandos non fuiſſe, quos Ioannes ritè baptizaret, quãquam hîc cenſores Pariſienſes notarunt, *Magiſtrum non teneri.* Deinde ne longior ſis, quæris cur Ioannis potiùs baptiſmus, quàm Petri, aut Pauli dici debuerit: quod ego ne tibi moram faciam paucis exponam. Pauli aut Petri baptiſmus dici non potuit, quia Chriſti non hominum ſacramentum fuit. Nec verò aliter Ioannis baptiſmus extitit, quàm quia baptiſmi Ioannes miniſter fuit. Sed quia Ioannes baptiſmo primus vſus eſt, quum eum Dominus miſerit ad baptizandum, totum illud Ioannis miniſterium baptiſmi nomine vulgo vocabatur.

Ambroſ. de Spiritu. ſancto li. 1. c. 3.

Sent. 4. diſt. 2.

DVRÆVS, Fol. 280.

Sed vrget fortaſſe vehementius, quod addis. Si pœnitentia & peccatorum remiſsione Ioannis baptiſma minimè caruit, nõ video cur tãtopere

topere à Chriſti baptiſmo alienum exiſtimetur. *Quis vnquam à Chriſti baptiſmo Ioannis baptiſma alienum dixit.*

WHITAKERVS.

71 Sic te quidem hoc argumentum vrgebat, vt nihil reperire poſſes, quod reſponderes. Cur enim quod tuam explicationem flagitabat, non attingis? Ioannis baptiſmus fuit pœnitentiæ, hoc eſt, regenerationis ſacramentum, quemadmodum ſcriptura teſtatur: ergo remiſsionem peccatorum contulit. Vbicũque enim vera pœnitentia & peccatorum confeſsio extiterit, regeneratio locũ habeat eſt neceſſe. Qui verò regenerantur, peccatorum remiſsionem accipiunt. Alienum autem verè dicitur, quod toto genere aliud eſt, quemadmodũ vos de Chriſti & Ioãnis baptiſmo iudicatis. Cùm enim illum baptiſmum, quem Ioannes celebrauit, prorſus diuerſum ab eo eſſe defenditis, quẽ Chriſtus inſtituit, nónne Ioannis baptiſmum à Chriſti baptiſmo alienum facitis?

DVRÆVS, Fol. 280.

Sed quid eſt (*inquis*) quod patres etiam ipſi quærunt, cur Chriſtus qui nulla regeneratione opus habuit, ad Ioannis baptiſma acceſſerit, niſi illius baptiſmũ ad regenerationem valuiſſe iudicarint. *Quærebant patres, cur ad baptiſmum Ioannis Chriſtus accederet, quòd baptiſmus ille ad regenerationem præparabat, qua præparatione Chriſtus minimè egebat.*

WHITAKERVS.

72 Σοφὸν φάρμακον. Sed quod dicitur sine ratione, facilè potest ratione dilui. Nam si Ioannis Baptismus homines duntaxat ad regenerationẽ prę-parabat, nec aliquid præterea valebat, nihil opus erat tam solicitè quærere, cur Christus ad Ioannis Baptismũ accesserit. Sic autẽ de Ioãnis Baptismo, quemadmodum de Circumcisione quęrũt, quamobrem Christus cùm esset purissimus, & circumcidi & à Ioanne Baptizari vellet. Chrysostomus autem sic respondet, *Non vt ipse remissionem peccatorum acciperet per Baptismum, sed vt sanctificatas aquas relinqueret posteris modum baptizandis.* Vbi non de præparatione, sed de remissione peccatorum loquitur. Sic Augustinus, *Saluator ideo baptizari voluit, non vt sibi mundiciam acquireret, sed vt nobis fluenta mundaret:* Sic ergo patres de Ioannis baptismo scribunt, quasi peccatorum remissionem & sanctimoniam contulerit. Sed quid hominum opiniones consectamur, cùm scripturæ satis apertè loquantur? Si enim Ioannis baptismus in corporis tantùm ablutione versatus est, cur Christum Ioannes ipse repulit à baptismo? Sic enim Euãgelista scribit, *Ioannes obnixè prohibebat eum dicens, Ego necesse habeo à te baptizari, & tu venis ad me?* Cur Christum nollet externa quadam aspersione perfundere, nihil fuit: sed cùm sciret Christũ nulla peccatorum remissione indigere, id sibi existimauit nullo modo faciendum, vt Christum omnino baptizaret. Quis autem tam cęcus est, vt hîc nõ videat de remissione peccatorum, & interna Spiritus sancti gratia verba fieri?

Chrysost. in 3. Matth.

Augustin. in car. aur. in 3. Matth.

Matth. 3. 14.

DVRÆVS,

DVRÆVS, Fol. 281.

Campianus vobis obiecit, si habeas, rectè: si careas, nihil damni: crede, & saluus eris, antequã abluare. Non ita loquimur (*inquis*) vt fingis: tamen minimè putamus Baptismum esse ad salutem ἀναλῶς necessarium. *Quid? si sine baptismo salutem infantes assequi æternam possunt, an non vestro iudicio, quòd baptismo careant, nihil illis damni est? Longè Christus aliter*, Nisi quis renatus fuerit ex aqua & spiritu sancto, non poterit intrare in regnũ Dei. *Vt patres alios prætermittam, Augustinum audi*: Quisquis dixerit (*inquit*) quòd in Christo viuificabũtur etiam paruuli, qui sine sacramenti perceptione de vita exeunt, hic profectò & contra Apostolicam prędicationem venit, & totam condemnat ecclesiam.

WHITAKERVS.

73 Baptismum Christianis necessarium esse cõcedimus, non absoluta quidem necessitate, sed ex hypothesi. Neque enim ita cuiusquam salus pendet ex baptismo, vt qui antè moritur, quàm ad baptismum peruenerit, spem salutis amiserit. Hanc opinionem vt impiam & inhumanã explodimus. Quis enim dixerit Iudęorum infantes ante octauũ diem extinctos periisse? Quod quia Lombardus sensit, à suis reprehenditur. Aut quis nescit baptismum olim fuisse à multis ad extrema vitæ tempora dilatum? Quod nunquam illi feciissent, si baptismum omnino & simpliciter necessarium sta-

Sentent. 4. dist. 5. L.

tuissent. Quare qui nũc infantes ante baptismum morientes à vita excludunt, contra scripturas, cõtra Dei misericordiam, contra antiquam consuetudinem loquuntur. Valentinianum Ambrosius affirmat gratia baptismi haudquaquam caruisse, etiãsi ipso baptismo priuatus fuerit. Ergo baptismus externus nõ est omnibus omnino ad salutem necessarius. Atque hoc est quod sentẽtiarum magister docet, *gratiam Dei non esse alligatam sacramentis*. Alligatur autem sacramentis, si salus sine sacramentis deperditur. Quanquam autem dicimus sine baptismo infantes salutem consequi, quos nempe Dominus ad vitam prædestinauit, nõ tamen inutilem esse baptismum sequitur. Est enim externum adoptionis pignus, quo nullus pius carere lubens velit. Si verò careat, modò ad Dei æternam electionem spectet, perire non potest. At tu verò cuiusquam infantem nõ pertinere ad Dei electionem, neque esse in numero prædestinatorum cõcludes, quia illum mori Dominus ante baptismum voluit? Si facias, audax, & temerarius, & impius meritò habearis. *Sed Christus*, inquis, *longè aliter, Nisi quis renatus fuerit ex aqua & spiritu sancto, non poterit intrare in regnum Dei:* quasi id Christus senserit, sine externo baptismo nullum in cælos cuiquam aditum patêre. Quin ergo etiam illum Latronem, quem Christus mox futurum in paradiso affirmauit, de cælo detrahis? Non enim renatus fuit ex aqua, vt tu aquam interpretaris. Sed qui locum vnum cum alio comparant, aquæ nomine, nihil aliud nisi Spiritum sanctum significari perspicient. Ita Christum Ioannes baptizaturum dicit *Spiritu sancto & igni*: vbi ignis incredibilem in purgãdo vim Spiritus sancti indicat. Atque eo modo hic Spiritus sanctus aqua nominatur, vt eius in abluẽdo vis ostendatur. Exuri enim & ablui

Ambros. de obitu Valentin.

Ioan. 3.5.

Matth. 3.11.

& ablui nostræ naturæ vitia debent, quod vtrumque Spiritus sanctus præstat. Si quid ergo hæc sibi aqua velit, intelligere cupis, recognosce quid in proximo capite Christus Samaritanæ mulieri respondeat. *Si scires quis sit qui dicit tibi, Da mihi potum: tu petijsses ab eo & dedisset tibi aquam viuam.* Hęc aqua omnibus qui renascuntur, necessaria est. Augustinus verò quem citas, non baptismum modò, sed Eucharistiam etiam infãtibus necessariam esse sensit: in quo ne tu quidem illum potes excusare. Quid ergo nobis non definis quos scripturis refellimus, patrum errores obiectare? Sic certè nunquam, mihi crede, vinces.

Ioan. 4. 10.

DVRÆVS, Fol. 281.

At Dei (*inquis*) clementia nullis alligata est sacramentis quo minùs sine illis seruare possit, quos perire nolit. *Quis Deum sine baptismo paruulos seruare posse negat? Suam voluntatem satis declarauit cum ait*, nisi quis renatus &c. *Cùm omnes homines iræ filios nasci Paulus testetur, si nullum huic tãto malo in diuinis literis aliud à Baptismo remedium diuinitus datum videmus, quid superest nisi vt qui sine baptismo ex hac vita excedunt, eiusdem in qua nati sunt, iræ filij moriantur?*

Ioan. 3.

WHITAKERVS.

74 Ex nullis scripturæ verbis intelligimus hãc esse Dei voluntatem, vt qui baptismo caret perpetuò pereat. Si enim de voluntate cõstaret, nullum

de potentia verbum faceremus. Quum autem nusquam dixerit, se illos perire velle, qui ante baptismum moriuntur: quin eos sine baptismo seruare possit, non est dubitandum. De his Christi verbis multa diximus, quæ vt maximè essent de baptismi sacramento interpretanda, ad nullos tamen nisi adultos pertinerent. Venio nunc ad Paulum, & nasci omnes iræ filios fateor, sed quòd nullo modo nos eripi ex hoc misero statu nisi per baptismum assumis, falsum esse affirmo. Nam Spiritus sanctus non tantùm in sacramentis, sed etiam sine sacramentis sua nobis dona impartitur. Et Paulus liberos sanctorum sanctos esse docet. Cùm ergo scires hoc λῆμμα multis cõfirmationibus indigere, miror te nullas saltem fingere voluisse.

Ephes. 2. 3.

1. Cor. 7. 14.

DVRÆVS, Fol. 282.

Vrges tamen Dei promissionem, quæ Abrahæ facta est, Ero Deus tuus, & seminis tui post te. *Vos quid aliud quàm Deum quod promisit minimè præstitisse dicitis, cùm Abrahæ semen per vniuersum orbem defeciſſe contenditis. Nec minus absurdum est, quòd fidelium filios ipso originis iure ad Abrahæ semen pertinere contendis. Non aliter nos Abrahæ semen ac filij quàm per fidem esse possumus, vt non quia fidelium filij, sed quia Christo per fidem insiti in semine Abrahæ censeantur. Etenim si quis non alia de causa semen Abrahæ dicendus est, quàm quòd fidelibus sit natus parentibus, nimium profectò multi ab hac benedictione, quæ omnibus gentibus promissa est, erunt excludendi: quod certè paradoxum adeo Caluinus probauit: vt*

bauit, vt minimè baptizandos infidelium pueros affirmarit. in 9. Anud. 1. Paris.

WHITAKERVS.

75 Deus se Abrahæ, eiúsque posteris promissione obstrinxit, cuius etiam promissionis sacramentum illis in Circumcisione reliquit. Quamuis ergo circumcisio defuerit, Dei tamen promissio, qua se illorum fore Deum spopondit, non potest euanescere. Cùm ergo inclusi sint in Dei fœdere, illorum salus ex Dei promissione, non è symbolo externo promissionis pendet. Itaque circumcisio in solitudine per annos quadraginta intermissa est, quod maximo argumento esse potest, in sacramentis ipsis nullam salutis partem includi. Vbi igitur sacramentorum copia præripitur, ipsa promissio per se sufficiet, vt qui ad Dei internum fœdus pertinent, ex sacramenti iactura nullum damnum accipiant. Cùm nihil inuenias quod respondeas, ad duo conuicia digrederis. Primùm enim ais nos contendere semen Abrahæ per totum orbem defeciſſe, quod quia omnes norunt esse falsum, prætermittam. Deinde me dicere affirmas fidelium filios ipso originis iure ad Abrahæ semen pertinere, quasi sentiam, quicunque ex piis parentibus nascuntur, eos genuinos esse Abrahæ filios: quod mihi nunquam in mentem venit. *Non enim qui filij carnis, ij filij Dei*, quemadmodum Apostolus docet. Id verò dico qui ex sancta stirpe procreantur, quia in ipso Dei fœdere comprehenduntur, & promissio vitæ æternæ ad illos pertinet, quantumuis externo sacramento sine sua culpa careant, nihil tamen esse de illorum interitu pronũciandum. Fieri enim posse vt sine sacramento vi

Rom. 9. 8.

promissionis seruentur. Contra hãc sententiam nihil quidem affers, aut omnino afferre potes. Id tãtùm ais, nos fide fieri semen Abrahæ, id est, vt tu interpretaris, baptismo. Nisi enim fides aut baptismus sit, aut sine baptismo esse nequeat, quomodo Abrahæ filium sine baptismo fieri nullũ posse persuades? At quis nescit fidem posse in mẽtes nostras sine baptismo infundi? Ita dicis aliquid, sed vt ii solent, qui quid dicant, parùm attendunt. Postremò ludis in ὁμωνυμίᾳ vocabuli. Infideles enim dicuntur, aut qui prorsus à fœdere alieni sunt, vt Turcæ, Iudæi, Ethnici, aut qui in Ecclesia locum tenent, sed vera fide carent. Illorum liberos Caluinus meritò & verè negat esse baptizandos: istorum nihil minùs.

DVRÆVS, Fol. 283.

Desine tam impiæ hæresis Bernardũ facere assertorem. Non de infantibus loquitur, sed de iis qui iam fide imbuti, ne Baptizari possint immatura interdum morte præueniuntur. Hac enim de causa ad eum Hugo Epistolam scripsit. Ita Ambrosius in obitu Valentiniani. Et Augustinus lib. 4. contra Donatistas, ca. 22. Quid verò Bernardus de fidelium infantibus, qui sine baptismi sacramẽto ex hac vita excedunt, senserit, disertis sanè verbis eadem Epistola expressit. Sanè (*inquit*) infantes, quia hanc prohibente ætate non possunt habere fidem, hoc est, cordis ad Deum conuersionem, consequentur nec salutem, si absque baptismi perceptione moriantur.

WHITA-

WHITAKERVS.

76 Ergo tua opinione hæretici sunt, qui paruulos antequam baptizantur, morientes non mox in barathrũ detruserint, & de illis penitus actum esse conclamarint. Apage verò, atque hanc crudelitatem tuis Catholicis serua. Bernardus multò sanctiùs mitiúsque sensit, nõ carere baptismo, sed contemnere baptismũ esse capitale, quod ille quidem copiosè ac piè disputat. Tu Bernardum de infantibus loquutum esse negas, quod quàm modestè veréque dixeris, ex ipsa epistola diiudicemus. Sic autem scribit, *Quis nesciat & alia præter baptismum contra originale peccatum remedia antiquis non defuisse temporibus? Abrahæ quidem & semini eius circumcisionis sacramentum in hoc ipsum traditum est. In nationibus verò quotquot inuenti fideles sunt, adultos quidem fide & sacrificijs credimus expiatos: paruulis autem etiam solam profuisse, immò & suffecisse parentum fidem.* His verbis perspicuè fatetur paruulis ante Christum solam sine sacramentis fidem parẽtum profuisse ac suffecisse. Num verò post Christum factam esse deteriorem paruulorum sortem existimemus? Itaque concludit Bernardus hoc præceptum ad eos tantùm pertinere, ad quorum potuit notitiam peruenire, his verbis: *Sed ex eo tempore tantùm cuique cæpit antiqua obseruatio non valere, & non baptizatus quisque noui præcepti reus existere, ex quo præceptum ipsum inexcusabiliter ad eius potuit peruenire notitiam.* Mittam alia: ex his licebit tuam fidẽ agnoscere, quod multò magis fieri potest ex iis, quæ mox è Bernardo adducis. Quod enim ille ἐκ τοῦ ἀσυμφόρου atque ex absurdo conclusit, id tu sic proponis, quasi suã his verbis sententiam Bernardus exposuisset.

Bernard. ad Hugon. Epi. 72.

DVRÆVS, Fol.284.

Forsitan credunt (*inquis*) infantes, quamuis hoc non sentiunt. *Quin potius clarè ac apertè respondes. Si nulla in infantibus fides est, faciles at nostri vestri Euangelij dogma, sacramenti vim omnem à suscipientium fide pendere. Verbum enim promissionis, quod non nisi fide apprehenditur, vt docetis, est verbum sacramenti, sine quo ne esse quidem sacramentum potest. Cùm ætate Augustini quidam credere infantes dixissent, non tantum se hominum ingenijs diffidere August. respondit, vt in tam insano errore refellendo sibi diutius immorandum duceret.*

WHITAKERVS.

77 De fide paruulorum nō aliter sentio, quàm semper Ecclesia docuit. Campianus verò malè concluſit paruulos carere fide, quia viuant, nécne, nondum intelligunt. Nō enim vitæ expertes sunt, quia vitæ sensu carent. Nec tamen in ea vnquam opinione fui, quam tu mihi affingis, vt credere infātes iudicarim, cùm id nec scriptura doceat, nec ratio suadeat. Iam ergo quod quæris apertè respondebo. Nego id nostrum dogma esse, quod nobis tribuis, vim omnem sacramenti à fide suscipientium pendere. Adultis quidem nisi propriam fidem attulerint, sacramentum est, sed non est salutare sacramentum: paruulis verò quia fidelium parentum liberi sunt, atque in fœdere includuntur, etiamsi adhuc credere propter ætatem non possunt, est tamen salutis sacramentum. Quāquam enim

enim in sacramentis fides requiritur, quæ promissionis verbum amplectitur, eam tamen fidem in ipsis infantibus versari, quibus sacramentum præbetur, necessarium nō est. Nam circumcisio, quam Apostolus iustitiæ fidei σφραγῖδα vocat, quæque sine verbo promissionis nihil valere potuit, tributa est infantibus, quos ipsi credere non putatis. Quanquam in ipsis etiam infantibus efficacem esse occulto miróque modo Spiritum sanctum, nulli dubium esse potest. Id enim illa exempla comprobant, quæ de Iacobo, Iudæ filiis, Ieremia, Ioanne Baptista, multisque aliis legimus. Rectè Augustinus, aut quisquis illum librum scripsit: *Non excusat paruulos à culpa, quia eam non norunt, nec excludit gratiam ab eis, quia eam nesciunt. Quæris in eis culpam, inuenis ex carne traductam: quæris in eis gratiam, inuenis à Deo collatam.* Si hāc esse nostram sententiam nesciebas, quis tuam leuitatem non accuset, qui contra ignotas opiniones Andabatarum more dimicas?

Rom. 4. 11.
Gen. 25. 26.
Gen. 38. 29.
Ierem. 1. 5.
Luc. 1. 15.
August. de spirit. & anima. c. 42.

DVRÆVS, Fol.285.

Cupio (*inquis*) de fide paruulorum, quid ipse sentias, cognoscere: gratiam opinor illis concedes: baptismus enim gratiam confert. An fidem non dabis? *Quid ni, vt hoc tuum argumentum ex D. Thomæ commentarijs clam surripuisti, illius etiam responsionem subiungis.* Dixerunt quidam (*inquis*) antiqui, quòd pueris in baptismo non dantur gratia & virtutes: causa autem erroris fuit, quia nescierunt distinguere inter habitum, & actum.

WHITAKERVS.

78 Non potes hac responsione Campianum defendere. Si enim nulli fidem habent, nisi qui se fidem habere sentiunt, quemadmodum ille disputauit, nullam paruulis, nec quidem post baptismum, fidem relinqui manifestum est. Nam fidei nullus post baptismum sensus repentè nascitur, nisi fortè nunc in illum insanum errorem deuolueris, quem Augustinus hominum ingeniis fretus refutare noluit. Nihil ergo opus fuit istis Thomæ tui commentariis, è quibus tu me, nescio quid, surripuisse fingis. Nam hęc quidem non satisfaciunt interrogationi meæ. Si enim gratiæ nomine fidem significas, tum habitum fidei infantibus tribuis. Si verò infantes habitu aliquo fidei præditi sunt, tũ norunt diuina, etsi explicare propter corporis impedimenta nequeunt. Quæro igitur num istum habitum postea amittant, nécne? Id credo, quia est absurdum, non affirmabis. Si ergo hunc habitum retinent, mysteria fidei priùs cognoscunt, quàm docentur. Sin fidem ab hac gratia seiungis, extra causam egrederis.

DVRÆVS, Fol. 286.

Lutherum verissimè Campianus dixisse ait, Nisi credat infans nequicquam lauatur. *Tu Lutherum licèt omni qua potes arte defendas, nihil tamen aliud quàm laterem lauas. Ita enim aperiè ille sensit, in li. contra Cocleum. Ex quibus suã Anabaptistæ hæresim hauserunt.*

WHI-

WHITAKERVS.

79 Lutherum sic loquentem Campianus introduxit, quasi diceret præstare omitti Baptismũ. In illorum verò opinionem Lutherus inuehitur, qui paruulos ad baptismum adducunt, & num credant, etiam interrogant, nullam tamen infantibus fidem, id est nullam internam Spiritus sancti gratiam & efficacitatem tribuunt, sed quasi res inanimatas baptizant. His autem supersedeo, quia satis multa Campiano respondi. Vnde hæresim Anabaptistæ suam hauserint, quid nostrâ interest? Nihil vnquam Lutherus docuit, quod Anabaptismũ vel leuissimè redoleret, & quis anabaptistas Luthero potentiùs repressit, aut doctiùs refutauit? Sed vobis datum est, vt semper vestrûm similis sitis, & Æthiopum instar pellem nũquam mutetis.

DVRÆVS, Fol. 286.

Tu verò cum Anabaptistis nihil vobis negotij esse asseris. Non ignoro quàm vos acriter Caluiniani cum anabaptistis confligatis, sed quibus armis? An non ad Ecclesiæ Traditionem vester ille Apostolus Caluinus confugit? Nullum enim apertum ille scripturæ locum neque profert, neque proferre omnino potest. Lib. 4. ca. 16. sect. 8.

WHITAKERVS.

80 Anabaptistas, Duræe, scripturarum armis

opprimimus,quibus solis hæretici superantur. Si enim nulla nobis arma suppeterent,nisi hæc, quæ tu commemoras, næ Anabaptistæ nostrum impetum non valde reformidarent.Sed hîc vide, quæso,tuorum immane flagitium:scripturas proditis, vt traditiones teneatis.Quid enim dici potuit aut in scripturam contumeliosius, aut ad confirmandam Anabaptistarum audaciã vehementius,quàm hanc hæresim nullis scripturis refelli?Tu verò nescis Caluinum firmissima ex scripturis argumenta sumpsisse,quibus illorum hęreses omnes,quę sunt multiplices,profligauit? Suscipe igitur Anabaptistarum patrocinium, & mihi ad has rationes ex scripturis depromptas responde. Circumcisi olim infantes sunt propter fœdus: ergo nunc propter eandem causam baptizandi sunt. Id enim ex analogia vtriusque sacramenti necessariò cõsequitur. Et huic argumento non omnes Anabaptistæ vel te patrono resistent. Infantulos Christus ad se adduci iussit:ergo ad baptismum recipiendi sunt. Quòd Christus dixit, *Baptizate eos*, pertinet primùm ad homines adultos, tum ex vi fœderis ad illorum etiam liberos.Non persequar omnia:hæc satis & Anabaptistas,& te redarguunt. Coactúsne ergo est Caluinus ad Ecclesiæ Traditionẽ confugere,idque ob eam causam,quòd nõ satis firma ex scripturis argumenta occurrere videret?Vt tuã frontem nostri Academici agnoscant,Caluini hęc in eodem loco verba sunt, *Nemo iam est, qui non videat,pædobaptismum nequaquam humanitus factum fuisse,qui tãta scripturæ approbatione fulciatur.* Pædobaptismũ ergo Caluinus ait, scripturis approbari ac fulciri. At inquies,etiam ad Traditionem confugit.Id quemadmodum faciat, attẽdite. *Quod autẽ* (inquit) *apud simplicem vulgum dissemi-*

Gen.17.4.

Mat.19.13.

Mat.28.19.

Instit. lib.4. cap.16.sect.8.

dissemínant, longam annorum seriem post Christi resurrectionẽ præteriisse, quibus incognitus erat pædobaptismus,in eo fœdissimè mentiuntur. Siquidẽ nullus est scriptor tam vetustus, qui non eius originem ad Apostolorum seculum pro certo referat. Num hoc est ad traditionem Ecclesiæ confugere,quia nulla ex scripturis argumenta, vt dicis occurrebant?

DVRÆVS, Fol.287.

Sed risum mihi VVhitakere excitas, cùm Anabaptistas tanquam seditiosos homines ex rebuspub. vestris expulisse vos dicitis. Non miraculis crescit vel creuit aliquando hoc vestrum Euangelium, sed armis. Quod sanè Lutherus maximæ sibi gloriæ duxit. Luther. in 10. Matt.

WHITAKERVS.

81 Satis sanè iamdudum ex multis locis perspexi, quàm ridiculus esses. Nostram verò tranquillitatem,pacísque perpetuum studium omnes respub.testari possunt.Itaque tuam calumniam & risum minimè moror. Lutherus verò quid aliud dixit, quàm quod ipsum dixisse Christũ legimus? *Non veni vt mittam pacem, sed gladium.* Si ergo Lutheri doctrinam variæ turbæ & seditiones exceperunt, dum filij huius seculi lucem Euangelij extinguere conarentur,& veritatem totis viribus oppugnarent, mirandum non fuit,atque ad doctrinæ potiùs confirmationem spectauit.Est enim semper necessarium, vt Christus sit σημεῖον ἀντιλεγόμενον,quẽadmodũ sanctus ille Symeon prędixit. Matt. 10.34. Luc.2.34.

DVRÆVS, Fol.287.&c.

De moribus. *Cætera quæ adhuc ſuperſunt noui Euãgelij paradoxa examinemus, quorũ illud ex myſtica Lutheri Theologia depromptum eſt*, Si non vult vxor, aut non poſsit, veniat ancilla. *Nónne iſta te portenta defendere pudet V Vhitakere? Vbi legiſti iuſtam hanc ac legitimam vxoris repudiandæ cauſam eſſe?* Lutheri (*inquis*) in hoc genere di-
Luthe. ſerm. de matrim. uortij ſententiam minimè defendo. *Quid ergo Luthero patrocinaris?* Apud vos (*inquis*) cauſæ diuortiorum ſunt infinitæ. *Ignoras videlicet ſolam apud nos diuortij cauſam eſſe alterius coniugum adulterium. Abſurdiora à Clemente Romano pontifice ſcripta ais*, Græcorum quidam ſapientiſſimus hæc ita ſciens eſſe ait communia debere eſſe amicorũ omnia: in omnibus autem ſunt ſine dubio & coniuges. *Si vel vetera conſuluiſſes exemplaria, vel totius epiſtolæ ſeriem perpendiſſes, non fuiſſet difficile corruptum eſſe hunc Clementis locum iudicare.*

WHITAKERVS.

82 Non eſt neceſſe vnam calumniam bis refutare. Reſpondi Campiano, quantum poſſet æquo lectori ſatisfacere. Deſertionis Lutherus quoddã genus eſſe duxit, ſi qua vxor viro debitam beneuolentiam denegaret, atque hanc ſatis magnam eſſe diuortij cauſam iudicauit. Quam Lutheri de de deſertione opinionem palàm profeſſus ſum mihi non probari. Num verò ſi in hoc iudicio non-

nonnihil errauit, tam inhoneſti conſilij cuius illum vos tam improbè atque importunè inſimulatis, author fuit? Sed huius erroris æquum eſt Luthero facilem à vobis veniã dari, qui multò plures, quàm ille, cauſas diuortij facitis. Hìc tu legũ pontificiarum ignarus, ſolam apud vos diuortij cauſam eſſe adulterium reſpondes, quod omnes quàm verè dictum ſit facilè teſtari poſſunt. Nam vt alia pontificum & Canonum decreta prætermittam, cui ignotũ eſt, quid de hac re patres Tridentini ſanxerint? *Si quis* (inquiunt) *dixerit, Ec-* Seſſ. 24. ſub
cleſiam errare cùm ob multas cauſas ſeparationem Pio. 4. can. 8.
inter coniuges, quoad thorum, ſeu quoad cohabitationem ad certum, incertúmue tempus fieri poſſe decernit, anathema ſit. Synodus multas cauſas admittit, tu vnum conſtituis: in quo nec cum tuis, nec cum Apoſtolo ſentis. Nam præter adulterium Paulus 1. Cor. 1. 15.
illam etiam ſeparationis iuſtam cauſam agnoſcit, ſi fidelem infidelis deſerit. Clementem verò facilè patior à te defendi. Nam ipſum Clementem nõ exiſtimo tam turpis ſententiæ authorem extitiſſe. Sed quando epiſtolas antiquis Epiſcopis affingitis, quas illi nunquam ſcripſerint, voluit Dominus veſtram perfidiam clariſſimis indiciis refutare. Si enim hanc epiſtolam Clemens Romanus Clem. Epi 5.
pontifex ſcripſit, tum certum eſt à pontifice Romano comprobatam eſſe rerum omnium, etiam coniugum promiſcuam communionẽ, qualem olim Plato ſomniauit, & hodie Anabaptiſtę defendunt, atq; exercent. De vetuſtis autẽ exemplaribus non laboro. Nulla enim nos exemplaria niſi à vobis ſumpta nacti ſumus, quæ verò ego vidi omnia ſiue recentiora, ſiue antiqua (vidi autẽ complura) eandem ſententiam continent. Quanquam hìc corruptas eſſe pontificum decretales

epistolas (quid ni etiam supposititas?) fateris, quod alibi tamen vehementissimè pernegatis.

DVRÆVS, Fol. 289.

Aliud est Lutheri paradoxum, Res vxoria tam est cuique necessaria, quàm esca, potus, somnus. *Quid tu?* Iubet (*inquis*) Apostolus, vt vnusquisque vxorem suam habeat. *Tibi olim Tertullianus respondit*, Ostendit (*inquit*) fuisse, qui in matrimonio à fide deprehensi verebantur, ne non liceret iis matrimonio suo exinde vti. *Atque iisdem ferè verbis Hieronymus*, Vnusquisque (*inquit Paulus*) vxorem suam habeat, non dixit, ducat vxorem, ne libidini fræna laxaret, sed habeat, & sua vtatur, quam habebat, antequam crederet. *Quanquã quid ego de Christianis loquor? Philosophi ipsi gentiles risu potiùs ac sibilo Epicureum hoc dogma excipiendum, quàm rationibus refutandum iudicarent. Illud mihi respondeas velim: Si cuius vxor longo fortè difficilique morbo laboret, &c. Ac mercatores, si quando in peregrinas proficiscantur regiones, &c.*

Tertul. de Monog. Hieron. li. 1. contra Iouinian.

WHITAKERVS.

85 Quæritur num iis sit necesse in matrimonio viuere, qui castam & sanctam sine matrimonio vitam ducere nequeunt. Hoc quia Lutherus affirmauit, ab istis mirificè diuexatur. Sed hominum insolentissimorum ludibria contemnamus, sanam

sanam doctrinam & veras sententias non ex sophistarum placitis, sed ex Dei verbo metiamur. Apostolus ait, & clarè præcipit, *Propter fornicationes suam quisque vxorem habeat, & suum quæque virum.* Hanc tu Apostoli legem cum Tertulliano & Hieronymo de iis tantùm interpretaris qui versantur in matrimonio. Ita quæ pro Montano Tertullianus scripsit, à vobis egregiè probantur. Hieronymum verò quisquis non intelligit longiùs prouectum esse in vituperandis nuptiis quàm scripturæ patiuntur, is certè Hieronymi scripta pluris facit, quàm verbi diuini authoritatem. De Hieronymo sic Erasmus scribit, *Hieronymus feruido quodã affectu sic interdum rapiebatur in admirationem virginitatis, vt piis etiam viris videretur lædere matrimonium. Sit hoc vanum si nõ in scriptis illius inueniuntur eadem verba, quæ sunt apud Tertullianum hoc nomine damnatum.* Sed istas interpretationes Apostolus ipse palàm respuit. Cùm .n. hoc se præcipere significat διὰ τὰς πορνείας, id est, *Propter fornicationes*, quis non videt legem hanc ad cœlibes etiam pertinere, quibus fornicationes non minùs quàm coniugibus prohibentur? Verùm cur prætermittis, quod mox ex Apostolo adduxi, quódque tuam responsionem planè iugulat? Nam palàm Apostolus cœlibes iubet, vt *si se non continent, matrimonium contrahant. Nam melius est matrimoniũ contrahere, quàm vri.* Itaque non modò mandat, vt qui priùs vxores duxerunt, eas teneant: sed qui nullas habent, ducant, si id sibi ad vitandam incontinentiam necessarium esse sentiunt. De Apostoli verbis Thomas tuus multò rectiùs iudicauit, quàm aut Tertullianus, aut Hieronymus. *Dictum est* (inquit) *quod bonum est homin mulierem non tangere: sed quia ad hoc bonum non sunt omnes homines idonei,*

1. Cor. 7. 2.

Eras. aduers. Alber. Pium, de virgin.

Thom. in 1. Cor. cap. 7. lect. 1.

vnusquisque vir propter fornicationē scilicet vitandam suam vxorem habeat, i. *sibi determinatam, vt tollantur vagi & incerti concubitus, quod pertinet ad fornicationem.* Et deinceps, cùm interpretatur illa verba, *Melius est nubere, quàm vri*, quæ necessariò sunt ad cœlibes referenda, sic concludit, *Hoc est quod suprà dixit, propter fornicationem scilicet vitandam vnusquisque suam vxorem habeat.* Quare vt te cum tuis philosophis & Epicureis de hac re deliberantem relinquamus, Apostoli eam esse mentem constat, vt qui castitatis & continentiæ dono carent, ii matrimonio vti debeant, sic quidem vt grauissimè peccent, si aliter fecerint. Qui enim perpetuis libidinum flammis atque incendiis flagrant, hi Deo placere nullo modo possunt, præsertim cùm eo vti remedio nolint, quod Dominus instituit. Aut hoc refelle, aut desine calumniari. Quod de vxore morbo difficili laborante, & mercatoribus quæris, suprà respondi.

DVRÆVS, Fol. 290.

Ad cætera pergamus. Matrimonium virginitate multò præstantius est, *inquit Lutherus. An non hoc paradoxo Iouinianum longissimè superastis?* Virginitati (*inquis*) coniugium ἁπλῶς sæpenumero præstat. *Hoccine pro tua authoritate, vt pleraque alia concedi vis? Quis non videt suapte id natura excellentius esse, quod ex se magis arduum est ac difficile?* In illa die (*inquit Christus*) neque nubent, neque nubentur. *Stulti profectò quotquot hactenus Deo suam virginitatem consecrarunt. Atque vt hæc omittam, non mecum hoc loco, sed cum Paulo tibi negotium est.* Qui matrimonio (*inquit*) iungit virginem suam, bene facit, & qui non iungit, melius facit. *Quid his verbis apertius?*

1. Cor. 7.

WHITAKERVS.

84 Iouinianum minimè moror: nec mihi aliquid concedi cupio, quod non scripturarum authoritate conuincam. Sæpe nobis obiicitis Iouinianum, cùm ipsi palàm sitis Manichæi. Nam apud illos *Electi*, id est sacerdotes abstinebāt à nuptiis: auditores, hoc est, Laici nuptiis vtebantur, quemadmodum Augustinus apertissimè testatur: ita vos populo matrimonium conceditis, sacerdotibus denegatis. Cùm mihi tu de Manichæis responderis, ego tibi de Iouiniano satisfaciam. Sed nunc pergamus ad institutū. Tunc dico matrimonium cœlibatu præstabilius esse, quādo cœlibatus sine castitatis dono suscipitur. Quis enim nisi homo impurus & belluinus negabit illius vitā sanctiorem esse, Deóque gratiorē, qui legitimum & castum coniugiū amplectitur, quàm qui cœlibatum inhonestum tuetur? Túne audes talē cœlibatum tali coniugio præponere? Quin ergo vel statim transfugis ad antiquos hæreticos, vel huius opinionis veram sententiam agnoscis? Sed *difficilior* (inquis) *virginitas est, quàm coniugium, ergo excellentior.* Contra virginitatem veram nihil disputo, quam ego & difficilem & excellentē esse fateor. At verò distinguēdus est à sancta virginitate cœlibatus, quo nihil interdum esse potest virginitati magis inimicum. Eam pauissimi consequuntur, hunc quiuis eligere potest. Quam ergo hic difficultatē atque excellentiam reperisti? Atque vt de vera virginitate sermonē instituamus, quale hoc argumentū est, virginitas est difficilior quàm cōiugiū, ergo virginitas est simpliciter excellentior, Aug. epi. 74.

quàm coniugium. Primùm enim cum casta virginitate sanctum coniugium comparandum est: sic vtrum difficilius sit existimetur. Deinde quæ sunt difficillima, non omnia sunt præstantissima. Difficillimum est ad annum centesimum ætatem producere: an ergo quibus Dominus concessit, vt tam diu viuerent, hos omnium excellentissimos fuisse sentiemus? Quid si tu omnium esses poëtarum, oratorum, philosophorum, theologorum summus, quod tibi nondum contigit, téne omnibus proinde aliis hominibus diceres esse meliorem? Nec valet aliquid, quod in regno cælorum nullæ sint futuræ nuptiæ. Loquimur enim de statu huius vitæ, postquam nullus erit aut contrahendi matrimonii, aut cœlibatus vouendi locus. Stultitiæ verò nullos accuso, qui suam Deo virginitatem consecrarunt: nec quenquam reprehendo, qui castitatis donum diuino munere consequutus vitam viuit perpetuò virginalem. Ad Paulum accedo, quem tu falsò tuæ opinionis patronum esse putas. *Melius* hoc loco vocat Paulus, quod est *commodius*. Si enim id omni modo & simpliciter melius esset, nunquam aliter facere liceret. At
1. Cor. 7. 38. Paulus ait, *Qui dat nuptum, bene facit:* Ergo Paulus non propter rei naturam, sed propter circumstantias cœlibatum nuptiis prætulit, quemadmodum ipse disertè suam mentem exponit. Sic enim
Vers. 26. 28. ait, *Propter instantem necessitatem bonum est hominita esse*, & paulò pòst, *Afflictionem habebunt*
Vers. 32. 35. *in carne*: & mox, *Volo vos esse sine solicitudine:* Denique, *Hoc autem dico vestro commodo.* Quid magis perspicuè dici potuit? Id ergo bonum Apostolus dicit, quod est nobis commodum, & aptum ad pietatem.

DVRÆVS,

DVRÆVS, Fol. 291.

Iis (*inquis*) qui possunt castitatem virginalem perpetuò cõseruare, virginitas expetenda est, non omnino, sed propter molestias, quæ matrimonium plerumque cõsequuntur. *Quid aliud olim Hieronymo, ac priscis ecclesiæ patribus à Iouiniano responsum fuit? Quod te vel solus docere tuus Augustinus potuisset, de sancta virgin. cap. 21. 22. 24.*

WHITAKERVS.

85 Nobis cum Iouiniano nihil est negotii. Cùm enim dicimus expetendum esse propter molestias cœlibatum, non id affirmamus, vt tu ineptè somnias, nihil aliud nobis proponi debere, quàm vt nosmet ipsos istis communibus molestiis liberemus, & iucundam inter homines vitam transigamus, sed vt Deo meliùs & commodiùs seruiamus, & quemadmodum Apostolus loquitur, *vt decenter, & aptè adhæreſcamus Domino absque vlla distractione.* Qui enim ob illam duntaxat causam cœlibes esse volunt, vt hoc modo securiùs atque hilariùs viuant, nec curis solicitis distrahantur, hi maximam cum Iouiniano reprehensionem merentur, atque hos Augustinus rectissimè refutauit. Est enim virginitas nõ propter has humanas commoditates amplectenda, sed multò magis propter illas, quas habet, summas sanctimoniæ ac religionis opportunitates, si quis ea sanctè & religiosè vtatur. 1. Cor. 7. 35.

DVRÆVS, Fol. 292. &c.

Apud vos (*inquis*) virginitas ornata est, matrimonium abiectum. *Sequeris & hic Iouiniani vestigia. Quomodo verò matrimonium, quod adeo sanctum esse volumus, vt etiam sacramentum sit, abiectum esse nobis potest? Illud præterire non possum quòd tam perfricta fronte Paulum virginitatem dissuasisse asseris, cum ille & eximias nobis virginitatis laudes, & quàm graues sæpe molestias coniugium afferre soleat disertis verbis non alio fine expressérit, quàm vt virginitatem quibus posset modis persuaderet? Augustin. de sanct. virginit. cap. 27. & 28.*

1. Cor. 7.

WHITAKERVS.

86 Quàm præclarè atque honorificè de matrimonio sentiatis, nulli nesciunt. Nam qui eo vtuntur, pro impuris à vobis habentur, eámque ob causam à sacris & sacramentis arcentur. Quid Innocentius pontifex & Syricius contra matrimonii dignitatem scripserint, in Canonicis decretis extat ad perpetuam vestri de matrimonio iudicii memoriam. Sed me hic pulchro argumento refellis: *Vobis matrimonium adeo sanctum est, vt sit etiam sacramẽtum.* Quasi ego refellar, si vos vobis non constatis. Quid enim magis absurdum à vobis fingi potuit, quàm pro sacramento matrimonium ducere, cuius actu non modò nos minimè fieri sanctiores, sed etiam multò inquinatiores doceatis? Olim autem non fuisse pro sacramento habitum magno iudicio esse potest, quod id nunquam Iouinianus obiecerit. Nam si matrimonium

trimonium est sacramentum, & virginitas non est sacramentum, quid impedit, quo minùs sanctius sit virginitate matrimonium? Equidem Hieronymum Iouinianus vehementius petpulisset, si illo tempore ecclesia matrimonium pro sacramẽto habuisset. De Paulo satis iam multa respondimus. Laudat ille quidem virginitatem, sed veram non fictam: deinde non per se, sed propter aliud, quia multa affert ad pietatem adiumenta. Matrimonium verò non modo *indulget*, vt tu existimas, sed etiam præcipit iis, qui casti esse sine matrimonio nequeunt. Si enim castitas omni homini mandatur, illis certè matrimonium imperari constat qui aliter non possunt castitatem colere. Qui enim finem præcipit, ea etiam præcipit, quæ necessariò ad finem pertinent. Itaque Paulus ait, γαμησάτωσαν, id est, qui non continent, ne putent sibi liberum esse vt matrimonium vel contrahant, vel non, sed omnino contrahant. Contumelias hoc loco tuas prætermitto, quas ipse etiam si modestus fuisses, prætermittẽdas potiùs putauisses. Augustinus, fateor, multus est in prædicandis sanctæ virginitatis laudibus. Et quis sanctam viginitatem vituperet?

1. Cor. 7. 9.

DVRÆVS, Fol. 294.

Iam quod reliquum est sentinæ huius vestræ exhauriamus, Quanto sceleratior es, tanto vicinior gratiæ es. *An non igitur tibi diabolus ipse vel maximè vicinus gratiæ videtur?* Nihil aliud (*inquis*) voluit Lutherus, quàm si verè scelerum pœniteat, fore vt eum vberior gratia complectatur? *Vbi quæso didicisti sceleratũ vocare hominẽ, qui scelerũ suorũ pœnitẽtia ducitur?*

WHITAKERVS.

87 Valde quidem improbum esse oportet, qui isto modo disputet. Lutherus solicitas conscientias, & scelerum suorum magnitudine perturbatas consolari voluit spe diuinæ misericordiæ, quæ quanto fueris antè nequior, si nunc ad dominum verè conuerteris, tibi vberior impartietur. Rom.5.20. Nam vt Apostolus ait, *Vbi abundauit peccatum, superabundauit gratia.* Atque hoc in ipso Apostolo illustrissimum fuit. Cùm enim maximè fureret odio Christi, atque Euangelii opprimendi cupiditate, tum subitò receptus est in gratiam. Qui verò persistunt in flagitiis, ii quidem indies longiùs à diuina gratia remouentur. *At vbi* (inquis) *didicisti sceleratum vocare hominem, qui scelerum suorum pœnitentia ducitur?* Dignum Duræo sophisma. Sed quid ais nunc tandem? Tu oblitus es sacramentum dici à tuis panẽ, quia fuit panis? Quid ni ergo sceleratus dici possit, qui fuit sceleratus, Luc.15.7. etsi non sit? Cùm Christus ait, *gaudium in cælo fore super vno peccatore resipiscente*, quære quis illum docuerit peccatorem vocare, qui resipiscat. Et Mat 11.28. cùm iubet venire ad ipsum, qui fatigati sunt, respondè non posse venire, qui iam fatigantur. Cur Rom.4.5. non cum Apostolo litigas, cùm scribit impium à Deo iustificari? Qui enim impius est, non iustificatur. Et quis quæso vocat sceleratum, quem scelerum pœnitet? Num enim qui dicit hominem sceleratum vicinum esse gratiæ, si illum vitæ anteactæ pœnitebit, is hominem vera pœnitentia præditum vocat sceleratum? En quo te ieiuna malitia abiecerit.

DVRÆVS,

DVRÆVS, Fol.295.

Aliud sequitur Lutheri paradoxum: Omnes actiones bonæ sunt peccata, Deo iudice mortifera, Deo propitio leuiuscula. *Tu verò*, dixit (*inquis*) hoc Lutherus & verè dixit. *Non verè ergo dixit Paulus*, Si acceperis vxorẽ non pec- 1. Cor. 7. 2. Petr. 1. casti. *Non verè Petrus*, Hæc enim facientes, non peccabitis aliquando. *Non verè Ioannes*, In hoc apparuit filius Dei, vt dissoluat opera diaboli, *si nullum opus sit, quod peccatum non sit. Neque rectè Paulus opera bona cum argento, auro, & lapidibus pretiosis comparauit: ad extremum non rectè nos Prophetæ, non Apostoli ad bona opera hortati fuissent. Dicite Caluiniani, si actiones quantumuis bonæ peccata sunt, annon dum fide vos iustificari creditis, ipsi peccatis? Nam fides opus est, cùm Christus dicat, hoc est opus Dei vt credatis.*

WHITAKERVS.

88 Actiones nostras quantumuis bonas aliquo vitio laborare nulli dubium esse potest, qui vel scripturas nouerit, vel seipsum. Esaias ait, *Facti* Esai. 64.10. *sumus immundi omnes nos: & quasi pannículus menstruatæ omnes iustitiæ nostræ.* Si omnes nostræ actiones iustæ sordido & fœdo panniculo similes sunt, aliquo certè vitio polluuntur. Propheta Dauid Dei iustum iudicium deprecatur, Deúmque orat ne illum in iudicium vocet, *quia nullus homo* Psal.143.2. *coram illo iustificari potest.* Nullum ergo opus

quantumuis bonum nos à Dei iusto iudicio liberare potest. Atque hoc est quod Paulus ait, carnem perpetuò aduersus spiritum concupiscere: & volentibus nobis facere bonum, *malum adiacere*. Dominus enim præcipit, non tantùm vt bona sint quæ facimus, sed vt eadem etiam integro & perfecto studio faciamus, nec vel leuissima lateat in cordis nostri recessu cogitatio ab illius voluntate aliena. Prodeat, si quis id verè potest de suis factis affirmare. Nam templa extruere, vias publicas sternere, multos aquarum riuulos in ciuitatem deducere, crebras eleemosynas conferre, captiuos redimere, sæpe ieiunare, & quæ sunt huiusmodi, pulchra quidem & præclara meritò censentur, sed tamen si ad regulam diuinæ iustitiæ exigantur, non possunt illius iudicij seueritatem sustinere. Iobus ait, *Verè scio, quòd non iustificetur homo compositus Deo*. In quem locũ sic Gregorius scribit, *Sanctus vir quia omne virtutis nostræ meritum esse vitium conspicit: si ab interno iudicio districtè iudicetur, rectè subiungit, Si voluerit, &c.* Vitia vocat Gregorius merita virtutum nostrarum, hoc est, nostra opera præstantissima. Deinde Iobus ait, *Si habuero quippiam iustum, non respondebo: sed meum iudicem deprecabor*. Vbi sic iterum Gregorius, *vt enim sæpe diximus, Omnis humana iustitia, iniustitia esse conuincitur, si districtè iudicetur*. Qui iustitiam nostram vocat iniustitiam, quid aliud dicit, quàm quod Lutherus docuit, hærere in omni opere bono aliquid vitij? Hoc ergo Lutherus ex scripturis, & sanctis patribus ὀρθῶς didicit.

Gal.5.17. Rom.7.21. Iob.9. Greg. Moral lib. 9. cap. 1. Cap.14.

Sed nunc ad tuas ratiunculas accedamus. Paulus ait, *si acceperis vxorem, non peccasti*. Tu verò peccas in fallacia accidentis. Nam ducere vxorem non est peccatum, sed qui vxores ducunt, aliquid

Cor.7.28.

aliquid mali admiscent in bona actione. Et iterum peccas in Petro ἀσφ τὸ χῶμα τῆς λέξεως: *studete*, inquit, *vocationem & electionẽ vestram firmam facere: hæc enim si feceritis*, ὐ μὴ πταίσητε ποτε, id est, nunquam sic impingetis, vt penitus à gratia & salute excidatis. Sed *non venit* (inquis) *Christus vt opera diaboli dissolueret, si nullum opus sit, quod peccatũ nõ sit*. Non id dicimus opera bona esse peccata, sed habere aliquid adiunctum & admixtum peccati. Non enim sequitur argentum esse scoriam, quia argento admixta est scoria. Et apparuit Christus non vt nullum in sanctis, dum hìc viuunt, peccatum relinqueret, sed vt peccati reatum tolleret. Quid si verò Paulus opera bona argento, & auro, & lapidibus preciosis comparauit? An nescis in metallis & lapidibus posse aliquid minùs purum reperiri? Sed sanam doctrinam Apostolus his rebus comparat, qua quidem nihil excellentius cogitari potest, si seruatur integra & incorrupta. Prophetæ verò & Apostoli rectè nos ad bona opera hortantur. Sed si illi nos iubent facere nostrum officium, an sequitur nos nihil peccare in officio faciendo? Quod postremò Caluinianos de fide interrogas, tuam in eo summam prodis imperitiam. Non enim fide nostmet dicimus, vt actione nostra iustificari, est enim imperfecta: sed fides iustificat, quia Christum, vt manus, amplexa tenet. Fidem autem Christus opus dixit, vel μετωνυμικῶς, vel quia opus est Spiritus sancti, qui illam in animis nostris accendit. Sic tu scripturis nostra pulchrè redarguis paradoxa.

1.Petr.1.10. 1.Ioan.3.8. 1.Cor.3.12. Ioan.6.29.

DVRÆVS, Fol.295.

Sed in omni actione (*inquis*) quantumuis

excellente aliquid ineſt quod ipſam actionẽ penitus corrumpat, Deóque odioſam reddat. *Nulla ergo actio vel excellens vel bona eſſe vnquam poteſt. Pulchrè Dionyſius, bonum eſſe ex integra cauſa.*

WHITAKERVS.

89 Niſi interruptus à te curſus orationis meæ fuiſſet, nullum iſtis captiunculis locum reliquiſſet. Adiunxi enim his quæ tu recitas, *Si quod agitur, diuinæ iuſtitiæ ſtatera examinetur.* Id autem dici veriſſimè, iam ſatis expoſui: ſunt autem bonæ & excellentes actiones ſanctorũ, non quòd prorſus omni labe peccati careant, vt nihil in eo genere perfectius eſſe poſſit, ſed quòd à pio, licèt imbecilli diuinæ legis ſtudio & fide proficiſcantur. Quicquid autem ineſt vitij, ignoſcitur. Quis autem erit tam iniquus rerum æſtimator, vt ſi quid ſit in toto corpore quod emendari poſſit, nullam omnino reliquam eſſe ſanitatem affirmet? Dionyſius de integro bono loquitur, cuiuſmodi nullum eſt in hac vita noſtrum. Dum etiim caro cum ſpiritu conflictatur, nunquam poſſunt bona ex integris cauſis prouenire.

DVRÆVS, Fol. 296.

Confirmas tamen paradoxum hoc. Nam poſtquam Deus nos totos in Chriſto complexus eſt, quæ ſunt in nobis inchoata, maculiſque nonnullis conſperſa, ea tamẽ placẽt, vt integra ac pura. Quid hîc monſtri audio? peccata iam etiam placere Deo poſſunt?

WHITA-

WHITAKERVS.

90 Nihil indocto ſophiſta importunius. Quid enim ineptius diſputari potuit, quàm peccata Deo placere, quia ſanctorum virtutes Deo placent, etſi aliquo vitio aſperſæ? Ita nullum inter rei vitium & rem ipſam diſcrimen ſtatuis? Bonus parens obedientiam & pietatem liberorum amat, quam tamen minimè eſſe tantam nouit, quanta eſſe debuerit. Quantò magis Deus ſuorum conatus, quamuis exiguos, ſuſcipiat ac remuneret? Nulli ergo dubium eſt quin noſtris operibus, ſi bona fuerint, Deus maximam mercedem & promittat, & perſoluat. Sed illa merces ex Dei benignitate & paterno amore, non ex operum dignitate metienda eſt.

DVRÆVS, Fol. 297.

Decalogus nihil ad Chriſtianos. *Paradoxũ profectò Lutheri ingenio dignum. Quomodo ergo Chriſtus quærenti quid faciendo vitam æternam poſſideret, reſpondit,* Serua mandata. *Quòd ſi nihil ad Chriſtianos Decalogus, neque fures ſanè, neque adulteri omnino peccabunt. Si Dialogus abrogatur, non magis qui Decalogum non ſeruat delinquet, quàm qui ex Moſaica legis præſcripto minimè Deo ſacrificat.* Luc. 18.

WHITAKERVS.

91 Noli verò Duræe illas tui pectoris anguſtias

cum diuino Lutheri ingenio comparare. Est hic articulus Luthero certè, vt dicis, dignissimus, quia summam veritatem, & consolationem cõtinet. Si enim eo modo Decalogus ad nos pertineret, quo Lutherus non pertinere affirmat, nulla nobis spes salutis relinqueretur, nec omnino Christiani essemus. Decalogus nobis iustitiæ formam proponit, vitam promittens, si totam legem seruamus, exitium denuntians, si ab illa vel tantulum aberramus. Sic ex Mose Apostolus ad Galatas docet, *Qui fecerit ea homo, viuet in ipsis. Execrabilis verò quisquis non permanserit in omnibus, quæ scripta sunt in libro legis huius, vt faciat ea.* Lutherus ergo Decalogum, id est, hanc Decalogi vel obedientiæ præstandæ, vel execrationis subeundæ conditionem nihil ad nos pertinere verissimè scribit, quia Christus hanc conditionem sustulit. Sic enim mox Apostolus subiungit, *Christus nos redemit ab execratione legis.* Atque alio loco, *Non estis sub lege, sed sub gratia.* Et rursus, *Nunc liberi sumus à lege.* Eodem spectat, quod iterum Apostolus ait, *Ego per legem legi mortuus sum.* Et quod in eadem Epistola sequitur, *Si spiritu ducimini, non estis sub lege.* Tam multis variisque sententiis Apostolus non aliud docuit, quàm quod Lutherus sensit, quando Decalogum non pertinere ad Christianos affirmauit. Non hi iam belli sophistæ sunt, qui sic Lutherum interpretantur, quasi nihil prorsus ad nos pertinere Decalogum statuisset? At cur Apostolum non accusant? Nempe per Lutheri latera Apostolo vulnus infligunt.

Galat 3.12. & 10.

Gal.3.13. Rom.6.14. Rom.7.6. Gal.2.19. Gal.5.18.

Quod autem adolescenti Christus respondit, id ipsum vobis dictum existimate; Ex lege iustitiã quæritis, legem igitur seruate, si vultis ad vitã ingredi. Verùm hinc nullus ad ingrediendum aditus patet. Sed quorsum doces, quod nemo dubitat?

Mat.19.17.

tat? Lex enim pertinet ad Christianos, nec id vnquam Lutherus negauit. Nam illa iustitia legis est immortalis, & quisque debet totis viribus eniti, vt quàm proximè ad legis præscriptum viuat. Sed aliud est obligari lege, aliud ad legis normam informare & exigere vitam. Fures ergo peccant, & iure plectuntur, multóque magis, qui ceremonias penitus abrogatas reuocant.

DVRÆVS, Fol. 297.

Sed Decalogus (*inquis*) conditio dura est, & cui nunquam possit ab homine satisfieri. *Alia ergo est Christi ac Apostolorum doctrina, alia Caluini. Christus* iugum suũ suaue esse ac onus leue. *Et Ioannes*, qui dicit se nosse Deum, & mandata eius non custodit, mendax est. *Quãtò rectius Hieronymus*, Exceramur blasphemiã eorum, qui dicunt impossibile aliquid homini à Deo præceptum esse. *Ad Damas. Et August. de natur. & grat. c.* 43. Nõ igitur Deus impossibilia iubet. *Et de Grat. & lib. arbit. c.* 16. Magnũ aliquid Pelagiani se scire putant, quãdo dicunt, non iuberet Deus, quod sciret non posse ab homine fieri: quis hoc nesciat?

Matt.11. 1.Ioan.2.

WHITAKERVS.

92 Legis ea conditio est, vt qui perfectam legis obedientiam præstiterit, viuat, qui non præstiterit, pereat: quæ num dura sit, nécne, facilè existimare licet. Quis enim non legem sæpius violauit,

etiam qui legi diligentissimè seruiuit? Quid ergo superest, nisi vt pœnas perpetuas luat, si ex lege iustitiam sperat? At priora (inquies) malefacta subsequentibus meritis redimet ac compensabit. Verùm id fieri nullo modo potest. Nam re debita nihil redimi aut compensari potest: at nostra opera bona legi debentur, quantacúque tãdem fuerint. Deinde malefacta nostra nullis omnino possunt benefactis exæquari. Nam in peccatis maior est auersio à Deo, quàm in virtutibus conuersio ad Deum. Sed hanc rem scripturæ expediunt. Petrus sic de diuina lege loquitur, *Cur tẽtatis Deum imposito iugo ceruici discipulorum, quod neque patres nostri, neque nos portare potuimus?* Paulus ait, *Quod impossibile fuit legi: in quo infirmabatur per carnem.* Iacobus ait, *In multis labimur omnes. Qui verò in vno labitur, factus est reus omnium.* Christus etiam sanctos orare docuit, *Remitte nobis peccata nostra.* Intelligentia carnis *Legi Dei non subijcitur: nam ne potest quidem.* In quouis autem sancto remanet aliquid carnis, quod legi resistit: nullus igitur quantumuis sanctus huic legis conditioni satisfacere potest.

Act. 15. 10.

Rom. 8. 3.
Iacob. 3. 2. & 2. 10.
Luc. 11. 4.
Rom 8. 7.

Quòd autem Christus ait, *Iugum meum leue est*, id Ioannes Apostolus explicat, cùm inquit, *Mandata eius grauia non sunt, quia omne quod genitum est ex Deo vincit mundum: & hæc est victoria, quæ vincit mundum, fides nostra.* Hoc ergo iugum iis, qui fide præditi sunt, non videtur graue aut molestum, quia diuinæ legis amore flagrant, nec eius execrationem metuunt, cùm sint per fidem insiti in Christum. Custodire verò mandata Dei debemus omnes, & qui non custodit, tamen se nosse Deum affirmat, mendax est. Custodire enim dicũtur, qui dant operam vt custodiant. Si quis autem sic custodire se mãdata existimat, vt peccato omni careat,

Matth. 11. 30.
1. Ioan. 5. 3. 4.

careat, id est mandatis perfectè obtemperet, eum Ioannes mendacem vocat. Nunc ad patres venio. Et primùm Hieronymus iste ἀδιάφορα est: itaque dimittendus. Augustinus verò quibusdam in locis fatetur quidem legem non esse *impossibilem* propter Pelagianos, qui Dei potentiam vrgebãt. Sed quid sibi vellet Augustinus perspicuè declarauit multis in locis, suámque mentem exposuit, nempe tribui renatis in hac vita studium seruandi mãdata, & si quid minùs seruatur, ignosci. Sic ad Bonifacium scribit, & apertiùs alibi, *Omnia mandata Dei facta deputantur, quando quicquid non fit ignoscitur.* Vel etiam quia perficienda sunt à nobis aliquando, quemadmodum in alio libro scripsit. Nihil ergo minùs voluit Augustinus, quàm legem à nobis in hac vita penitùs impleri posse: id quod multis in locis apertè indicauit. Nam illi præcepto, quo iubemur Deum diligere toto corde totáque anima: atque etiam illi, quo concupiscentia prohibetur à nemine in hac vita satisfieri posse disertissimè scribit, c. 32. de spiritu & litera. lib. 3. ad Bonifacium. c. 7. Alio in loco sic habet, *Profectò qui de die in diem adhuc renouatur, nondum totus est renouatus: & in quantum nondum est renouatus, in tãtum adhuc in vetustate est.* Iterum Augustinus, *Væ etiam laudabili hominum vitæ, si remota misericordia discutias eam.* Et sic ad Hieronymum scribit, *Charitas quæ non potest augeri, quamdiu hîc homo viuit est in nemine: quamdiu autem augeri potest, profectò illud quod minus est quàm debet, ex vitio est. Ex quo vitio non est iustus in terra, qui faciat bonum & non peccet.* Ambrosius habet, *Tanta mandata sunt, vt impossibile sit seruari ea.* Et Hieronymus, *Quoniam autem nemo possit explere legem, & cuncta facere, quæ iussa sunt, & alibi testatur Apostolus dicens, Quod*

1. Ioan. 8.

Augustin. ad Bonifac. lib. 3. c. 7. Retract. lib. 1. c. 19. Ad Valeriũ, lib. 1. c. 29.

De peccat. merit. & remiss. li. 2. c. 7. August. Confess. li. 9. c. 13. Epist. 62.

Ambros. in Gal. 3. Hieron. in Gal. 3.

Chryſoſt. in Gal 2. *enim erat impoſsibile legis, &c.* Chryſoſtomus ait, οὐδεὶς αὐτὰ ἐπλήρωσε. *Nullus legem impleuit.* Bernardus ait; *Quomodo ergo iubēda fuit, quæ implenda nullo modo erat? Aut ſi placet tibi magis de affectuali datum eſt mandatum, non inde contendo, dummodo acquieſcas & tu mihi, quod minimè in iſta vita ab aliquo hominum poſsit, vel potuerit adimpleri.*

Bernard in Cantic. ſerm. 50.

Thom. in Gal. 3. Lect. 4. Denique Thomas apertè ſcribit, ne plures commemoremus, *Implere totam legem eſt impoſsibile.* Nihil ergo hîc aliud Caluinus docuit, quàm quod ſcripturæ multíque patres tradiderunt.

DVRÆVS, Fol. 298.

At maledictum pronunciat Moſes eum, qui non permanet in omnibus, quæ ſcripta ſunt in libro legis vt faciat ea. *Moſes execrationem illam non ad minima quæque legis præcepta retulit, ſed ad ea tantùm, quæ ipſe illo loco enumerat: quæ non leuia certè peccata, ſed grauiſſima erant flagitia.*

WHITAKERVS.

93 Ex hoc loco perſpicere licet quales ſint interpretes ſcripturarum Ieſuitæ, cùm legis grauiſſimam ſententiam tam miſerè & periculoſè corrumpant. Lex enim maledictos pronunciat, qui non perfecerint omnia quæ præſcripta & præcepta ſunt in lege: quod iſti non niſi de maximis flagitiis intelligunt. Dummodo igitur non ſis idololatra, aut homicida, aut coinquinatus infanda libidine, aut reus maximorum criminum, quorum, Moſes

Deut. 27. 26.

Moſes ſuprà meminit, hi te maledictionis metu liberant. Non eſt neceſſe multis opinionem vaniſſimam refellere. Si enim illa execrationis horrendæ ſententia ad eos duntaxat pertinet quorū ſcelera hoc in loco Moſes nominatim commemorauit, quid de blaſphemis, adulteris, aliiſque multis facinoroſiſsimis hominibus ſentiemus, de quibus hîc nulla mentio reperitur? An arbitraris iſtos, quia non nominantur, ab execratione liberari? Id cùm ſit impium & abſurdum, perſpicuum eſt illam ſententiam non modò de iis interpretandam eſſe qui nominatim execrabiles pronunciantur, ſed de vniuerſis etiam aliis, quicunque legem diuinam violarint. Cùm enim ſolennes execrationes in quædam genera hominum flagitioſorum ſeparatim editæ fuiſſent, ad extremum execrationi deuouentur non hi aut illi, ſed quicunque legis verba non præſtiterint, ac perfecerint. Atque ita Moſem Paulus interpretatur, qui procul dubio prophetæ mentem multò meliùs, quàm noſtri ſophiſtæ intellexit. Galatas enim de iuſtitia legis inſtituens, hoc prophetæ teſtimonio probat nullum ex operibus legis iuſtificari, niſi qui legis omnibus præceptis paruerit, quia lex execrabiles eſſe declarat omnes, qui non permāſerint in omnibus, quæ ſcripta ſunt in libro legis, vt faciat ea. Aut ergo nega vllam fuiſſe de minimis peccatis legem conſcriptam, aut etiam minimis execrationem deberi confitere. Atque ita in eadem Epiſtola Apoſtolus teſtatur eum qui circumciditur, debitorem eſſe totius legis ſeruandæ. Quare nihil omnino in lege præſcribitur, quod ſine execratione prætermitti poteſt, & nullum tam exiguum peccatum eſt, quod nos in æternam execrationem non coniecisſet, niſi Chriſtus illam in ſe execrationem ſuſcepiſſet, eáque nos liberaſſet.

Gal. 3. 10.

Gal. 5. 3.

Si verò Apostolus sensisset, vt tu fingis, grauiora duntaxat crimina his verbis damnari, nullo argumento Galatas refellisset. Respondere enim Paulo Galatæ potuissent, se esse ab illis flagitiis, ac proinde ab illa execratione alienos: posse ergo ex lege iustitiam sperare. Ita dum pontificiis cōmentis consulere conaris, neruos Apostolicæ disputationi incidis. Si nondum vides, quod est manifestum, aspice quod mox Apostolus subiungit *Christus nos redemit ab execratione legis.* Num verò nos Christus ab illa solummodo execratione liberauit, quæ paucis illis flagitiis denunciatur? Si patrum iudicia requiris, Ambrosij hæc verba sunt, *Hoc scriptum est in Deuteronomio, quia si quid legis præteriisset aliquis, maledictus haberetur.* Sic Chrysostomus, *Testimonio vtrumque confirmat breuiter, tum quòd legem nullus impleuerit, ac proinde maledicti fuerint: tum quòd fides iustificet.* Eusebius valde perspicuus est, *Præsertim* (inquit) *cùm nullam veniam tribuat iis, qui transgrediuntur præscripta, sed execrationem omnibus infert, qui non omnia seruarint.* Quid verò aliud Thomas scripsit, cùm illa verba *qui non permanserint in omnibus*, sic ex Glossa interpretatur, *Qui non impleuerit totam legem?* Nunc opinor sentis commentitiæ huius interpretationis, quam te tui magistri docuerunt, turpissimum errorem, ac flagitium.

Gal. 3. 13.

Ambros. in Gal. 3.

Chrysost. in Gal. 3.

Euseb. lib. 1. Demonstr. Euangel. ἀεὶ καὶ πάντων τῶν μὴ τὰ πάντα ἰηρουμένων ἐπάγει.

Thom. in Gal. 3.

DVRÆVS, Fol. 298.

Sed quomodo (*inquis*) Paulus ait, quicunque sub operibus legis sunt, sub maledicto sunt, si nos legem hanc explēdo maledictionem possumus euitare? *Dicam vno verbo, quia non ex lege, sed ex gratia Christi legem implemus.*

Per gratiam viues accipimus, quibus legem implea mus. Atque hoc sibi Paulum voluisse disertissima ipsius verba testantur. Lex (*inquit*) spiritus vitæ Christi Iesu liberauit me à lege peccati & mortis. Nam quod impossibile erat legi, in quo infirmabatur per carnem, Deus filium suum mittens in similitudine carnis peccati, de peccato damnauit, peccatum in carne, vt iustificatio legis impleretur in nobis, qui nō secundum carnem ambulamus, sed secūdum spiritum.

Rom. 8.

WHITAKERVS.

94 Iterum vt tuam opinionem comprobes, Apostoli argumentum diluis. Nescis enim Apostolo rem fuisse cum Galatis, qui Christo nomen dederant, eiúsque gratiam amplexi fuerant? Quis ergo controuersiæ status fuit? possēntne sine gratia legem implere? Nequaquam. Id enim Galatis nunquam venire in mentem potuit. Putabant ergo sibi necessarium esse, vt legis opera cum fide coniungerent, & quicquid illis ad iustitiam defuit, ex lege sumerent: se verò gratia Christi præditos legem implere posse sperabant. Si verò id præstare potuissent, immeritò fuissent ab Apostolo reprehensi. Ita enim illos fuisse insanos existimas, vt aliter impleri legem, quàm Christi gratia crederēt? Hos tamen Paulus hoc animo legē præstare cupientes, in legis execrationem incurrere testatur: quam vos nunquam, si rectè Paulus Galatas docuit, effugietis. Dum enim vos gratia fretos posse legem implere, & propter fidem simul & o-

pera beatos fore confiditis, eundem prorsus errorem defenditis,quem in Galatis Apostolus dānauit, id quod ex ipso etiam Thoma intelligere potuisti. *Quia dixerat* (inquit) *quòd qui ex fide sunt,benedicentur,cùm sint filij Abrahæ, posset quis dicere,quòd propter opera legis & propter fidem benedicuntur,& ideo hoc excludens aicit, Quicunque ex operibus legis sunt,sub maledicto sunt.* At quid Apostoli argumento respondebis,quod sequitur de Abrahamo?Pactum cum illo Dominus de gratuita iustificatione pepigit: *Abrahæ verò* (inquit Apostolus) *per promissionem gratis donauit Deus hæreditatem.* Hāc enim promissionem fuisse gratuitam constat,quia legi opponitur, quæ promissiones etiam habuit,sed non gratuitas. Cùm ergo tale pactum cum Abrahamo Deus inierit,sequitur illum nullo modo fuisse ex legis operibus iustum, quia pacta non possunt mutari aut infringi nouis conditionibus:lex autem eo pacto multis seculis posterior fuit.Non negabis Abrahamum eximia gratia donatum facile. Num verò hanc gratiam accepit, vt legem impleret? At lex post quadringentos triginta demū annos extitit, vt Apostolus argumentatur: nullis ergo legis operibus, sed sola Dei gratuita promissione per fidem apprehensa iustificatus fuit Abrahamus. Hìc quicquid excogitaris,nunquam profectò effugeris,quin eadem sit causa vestra, quæ fuit Galatarum, & vel nihil Apostolus omnino, vel contra vos disertè concluserit.Quod ex alio Apostoli loco affers,nihil minùs euincit, quàm quod tu suspicaris. Iustificatio legis in nobis impletur,quando in Christo sumus, vt priùs Apostolus loquitur, id est, Christi iustitia nobis imputatur. Nullis autē imputatur, nisi qui secundum spiritum ambulant. Non enim Apostolus affirmat iustificationem legis

Thom. in Gal 3.

Gala.3.18.

Gala.3.15. 16 17.

Rom 8.4.

gis à nobis impleri, sed in nobis:nec quia incedimus secundum spiritum,vt hæc causa sit, sed vt hoc testimonio & iudicio intelligamus nos esse in Christo,& legis iustificationem in nobis impleri, qui secundum spiritum incedimus.

DVRÆVS, Fol.298.

Sed nouam adhuc Theologiam audiamus. Liberamur *(inquis)* execratione legis,non obedientia. *Si legis obedientia Christiani teneantur, cui te iudice obedire non possunt, quomodo obsecro legis execratione liberantur? Nam Christus in eos qui legi non obedierunt maledictionis sententiam in illa die pronunciabit. Liberamur à legis execratione: Nam Christus (vt Paulus ait) de maledicto nos redemit,quia sua nos morte gratiam, qua legē seruemus,promerut.*

HITAKERVS.

95 Quàm exiguos feceris in Theologia progressus, hæ tuæ tam imperitæ interrogationes & disputationes ostendunt. Quis enim nescit Christum nos ab execratione legis liberare,cùm id Apostolus tam perspicuè doceat?Etsi ergo non possumus legi omni ex parte obedire,quia tamen insiti in Christum sumus, & ille suam nobis iustitiam communicauit, execrationem in lege propositam effugiemus.Mirum autem non est si Christus in reprobos execrationis sententiam pronunciabit, qui nunquam fuerint ab illa execratione

Gal.3.13.

liberati. Quę verò te Theologia docuit, Christum nos redemisse de legis maledicto, quia sua morte gratiam promeruit, qua legem seruaremus? Hanc profectò Apostolus Theologiam ignorauit. Tum enim quid ni Galatæ legem seruarent, atque ex legis obseruatione iustitiam compararent? Lōgè autem meliùs & diuiniùs Apostolus, quàm nostri Iesuitæ. Nos enim Christus ab execratione legis redemit, vt Apostolus tradit, quia factus ipse est pro nobis execratio, id est, non quia nobis gratiam, qua legē seruemus promeruit, sed quia culpam pœnamque nostrā in se transtulit. Atque hæc vera est iustitiæ ratio, quæ nos iustos esse ostendit, non quia multis virtutibus & meritis abūdamus, sed quia Christus execrationem pro nobis subiit, & quia peccata nostra à nobis in Christum deriuantur.

DVRÆVS, Fol. 299.

Christus conditionem (*inquis*) nobis aliam multò faciliorem proponit, Crede & saluus eris: hoc nouo fœdere vetus abrogatur, vt quisquis Euangelio crediderit, legis cōditione soluatur. *Si abrogatur, quomodo non eius obedientia liberamur? Si nihil à vobis aliud, quàm vt credatis, Deus exigit, legem profectò impletis, in cuius obseruatione cùm vera hominis Christiani iustitia consistat, non iam imputatiua, sed inhærente iustitia iusti eritis. Non Christus apud Marcum ait,* Crede & saluus eris, *sed,* qui crediderit, & baptizatus fuerit, saluus erit? *At qui baptizantur,*

tur, totius illi quidem Decalogi obseruandi bonam à Deo voluntatem acceperunt, quem & in posterum per Christi gratiam obseruare constituunt.

WHITAKERVS.

96 Quis hoc quęreret, quod tu quęris, nisi qui nihil omnino attenderet, aut curaret? Decalogus abrogatur non ἀπλῶς, sed χ^τ^ π: quare non est necesse nos obedientia legis liberari, quia legis aliquod munus abrogatur. *Sed legem* (inquis) *implemus, si credimus, atque ita non imputatiua, sed inhærente iustitia iustificamur.* Monstra quidem loqueris. Si enim qui credunt, legem implent, quis meliorem quàm fidei iustitiam requirat? Quid ergo secunda opus erit iustitia? Fides verò non implet legem, quia legi perfectam obedientiam præstat, sed quia Christum finem legis Christique iustitiā amplectitur. Quare non inhæret hæc in nobis iustitia, vt tu fingis, sed imputatur. Quis ferat Iesuitam tam minutè ac ieiunè differētem? Christi verò verba satis quidem confirmant, quod proposui. Nam baptismus non est legis opus, sed fidei sigillum. Cùm ergo Christus ait, *Qui crediderit & baptizatus fuerit, seruabitur: qui verò non crediderit, condemnabitur:* sola fide nostram salutem contineri docet. Quanquam autem qui baptizantur, ad legis normam exigunt vitæ suæ rationem, & bona voluntate nouisque viribus donantur, id tamē eo animo nequaquam faciūt, vt iustitiam coram Domino ex hac obedientia acquirāt. Tum enim fidei iustitiam prorsus amitterent, quæ non in nostris meritis ac benefactis consistit, sed eiusmodi est, qualis ab Apostolo describitur, *Ei qui non opera-* Marc. 16. 16. Rom. 4. 5.

tur, sed credit in eum, qui iustificat impium, imputatur fides sua pro iustitia.

DVRÆVS, Fol. 300.

Illud iam sequitur, Opera nostra Deus nequaquam curat, In nobis (*inquis*) iustificandis nullam omnino Dominus operũ nostrorum rationem habet. *In iys qui verè iustificantur, magnam sanè operum rationem habet. Abraham enim ex operibus iustificatus fuit, & vt Ioannes ait*, Qui facit iustitiam, iustus est. *Et quid clarius, quàm quòd de Phinehes legimus, opus ipsi suum in iustitiam reputatum?* Scriptura (*inquis*) iustum ex fide viuere testatur. *Quis id negat? Non ideo quempiam Propheta iustum esse dicit, quia credit, sed fore, vt is qui iustus est, ex fide sua viuat, id est, sua se fide sustentet, neque desponeat animum. Aeque absurdum est aliena quempiam iustitia iustum esse atque aliena vita viuere.*

Iacob. 2. 1. Ioan. 3. Psal. 105.

WHITAKERVS.

97 Nihil minùs vnquam Lutherus sensit, quã opera nostra à Deo contemni. Nullũ enim opus est cuiusquam sancti fide susceptum, quod Deus non amplissimo præmio remuneretur. Verùm in nostra iustificatione non curantur aut spectantur opera, quia non propter opera nostra, sed propter Christi solius merita iustificamur. Sophisticum est, quod aliquo modo dictum fuit, omnino & simpliciter interpretari. Sed hic doces Deum in nobis

bis iustificandis magnam habere operum rationẽ. Ad Iacobi & Ioannis testimonia suprà respondimus. Quòd Phinees extraordinarium de adulteris supplicium sumpsit, id à fide profectum est: quare facti huius laus ad fidem referenda est. Thomas de hac re præclarè scribit, quem si tanti faceres, quanti videris, rectiùs nonnunquam sentires. *Opera* (inquit) *non sunt causa quòd aliquis sit iustus apud Deum, sed potiùs sunt executiones & manifestationes iustitiæ.* Nihil Lutherus, nihil nos aliud docemus. Tuam verò prophetici testimonii expositionem admitterem, nisi Prophetæ mentẽ multò meliùs Apostolo, quàm tibi perspectam fuisse existimarem. Eo enim Apostolus vsus est, vt nos fide non operibus legis, ne quidem post fidem iustificari confirmaret. Sic enim argumentum instituit, *Nullum autem per legem iustificari apud Deũ manifestum est, quia iustus ex fide viuet: lex autem non est ex fide.* Quid aliud Apostolus conclusit, quàm quod tu dixisse negas Prophetam, quia credit fieri quemque iustum? Atque ita Paulum Chrysostomus interpretatur, *Ostendit quòd fides iustificet testimonio Prophetæ Abacuc.* Nisi autem fides sola iustificet sine vllis operibus fidem subsequentibus, quid illa ratio ad Galatas spectasset, qui iam fide imbuti erant, & cum fide opera coniungebant? Si verò absurdum sit aliquem esse iustũ iustitia aliena, velim me doceas, quemadmodum Scriptura Christum & execrationem & peccatũ vocet. Nos cum Spiritu sancto absurdi esse malumus, quàm tecum sapientes.

Thom. in Gal. 3.

Abac. 2. 4.

Gal. 3. 11.

Chrysost. in Gal. 3.

DVRÆVS, Fol. 301.

Paradoxũ aliud: Soli rectè partic[illegible]pãt cœna

Dominica, qui triſtes, afflictas, perturbatas, confuſas, erraticas apportant conſcientias. *Hoc tu quoque Lutheri paradoxum probas. Vbi eſt ergo fides illa veſtra, quæ & certos vos de peccatorum remiſſione facit, & ancipites omnes cogitationum fluctus ſedat? At Chriſti, Apoſtoli, & alij viri ſancti, cum ſeipſos, vt Paulus ſumma cura ac diligentia probaſſent, & quæ Chriſtus præſcripſit, peccatorum remedia adhibuiſſent, nullius ſibi ſceleris conſcij tranquillis animis accedebant. Primis illis temporibus non niſi poſt* exomologeſin, *& plenam pro peccatis ſatisfactionem ad Euchariſtiæ ſacramentum lapſi admittebantur. Diaconus clara voce pronunciauit, τὰ ἅγια τοῖς ἁγίοις.*

WHITAKERVS.

98 De fide quod quæris non eſt opus iterum reſpondere. Nunquam tu fidem vel labris primoribus deguſtati, ſi triſtitiam omnem, & dolorem, & ancipites cogitationes prorſus ex animo pelli exiſtimas, quum primùm fides in nobis locum nacta fuerit. Quoties propheta ſuam triſtitiam commemorat? *Hæc recordans, effundo in me animam meam. Quid deijcis te anima mea, & perſtrepis in me? Interdiu & noctu grauis erat ſuper me manus tua: conuertebatur præſtantiſsimus humor meus in ſiccitates æſtiuas.* Atque hoc fideles omnes in ſeipſis experiuntur, & tamẽ interim fide ſuſtentantur. Ad cœnam verò illi accedunt optimè præparati, qui maximos animo propter peccata dolores capiunt, & ſalutarem in verbo ac ſacramento huic agritudini medicinam quærunt.

Pſal. 42. 5. 6. & 32. 4.

Quor-

Quorſum enim inſtituta à Chriſto cœna fuit, niſi vt fidem noſtram erigeret ac confirmaret? Etſi ergo nulli rectè participant cœna, niſi qui ſe diligenter antè explorauerint, & aliquam ex fide trãquillitatem ſenſerint, hanc tamẽ tranquillitatem neceſſe eſt permiſtam eſſe cum multis tentationum & dolorum fluctibus. Ineptè autem veteris eccleſiæ morem milſi hoc loco narras. Num enim impios ac profanos eſſe ſtatuis, quorum conſcientiæ triſtiſſimo peccatorum ſenſu & dolore conflictantur? Sic quidem ſanctiſſimos Dei ſeruos iniquo & profano iudicio condemnabis.

DVRÆVS, Fol. 302.

Sed huius paradoxi coronidem audiamus: Qui maximo *(inquis)* peccatorum ſuorum ſenſu & dolore afficiuntur, iis ille cibus cæleſtis ſemper eſſe ſolet ſaluberrimus. *At vbi quæſo legiſti pœnitentiam ac dolorem propter peccata conſcientiam erraticam facere? Cùm hæc ſit triſtitia ſecundum Deum, quæ pœnitentiam in ſalutem ſtabilem operatur.*

WHITAKERVS.

99 Dolor ex peccatis conceptus mentem agitat, & grauiter percellit, nec tantùm ad horulæ vnius momentum durat, ſed eſt interdum diuturnus. Quòd autem quæris vbi legerim pœnitentia & dolore erraticas conſcientias fieri, ſi Prophetæ Dauidis Pſalmum 38. attentè vnquam recitaſſes, id te quærere profectò puduiſſet. Quid e-

Psal. 38. 4. nim illa sibi volunt. *Non est pax in ossibus meis propter peccatum meum*, & quæ in illo Psalmo diuinissimè sequuntur? Sed pulchrè nos ex Apostolo refellis, qui dicit tristitiam secundùm Deum

2. Cor. 7. 10. efficere pœnitentiam in salutem stabilem. Verùm non sic loquitur Apostolus, vt tu illum loquẽtem introducis. Hæc Apostoli verba sunt, *Tristitia secundum Deum pœnitentiam efficit ad salutem, cuius nunquam pœniteat*: quod num quæso nullos ad

μετάνοιαν εἰς σωτηρίαν ἀμεταμέλητον. cœnam dolores afferri probat? Quis verò negat hanc piorum tristitiam exitus habere lætissimos, & hanc pœnitentiam eiusmodi esse, vt illius nullum vnquam pœniteat? Sed tu planè ex eorum numero es, de quibus Paulus Timotheum monuit,

1. Tim. 1. 7. *Qui non intelligunt quæ loquantur, vel de quibus affirment.*

DVRÆVS, Fol. 302. &c.

Confitenda sunt crimina cuilibet, *inquit Lutherus. Plurimùm sanè Lutherani tibi, homini præsertim Caluiniano debent, quòd tam strenuè Lutheri paradoxa defendas. Quis ignorat Nouatianos, quòd potestatem hanc penes sacerdotes esse negarent, ab vniuersa Ecclesia iam olim esse damnatos? Quis ignorat veterem hunc Ecclesiæ morem fuisse, quem Tertullianus describit, vt pœnitẽtes non nisi* presbyteris aduoluerentur? *Hinc Ambrosius*, Potestas ligandi & soluendi solis sacerdotibus concessa est. *Hinc Hieronymus*, Claues regni cælorũ, quibus peccata remittuntur, soli sacerdotes acceperunt. *Hinc Chrysostomus sacerdotum potestatem regiæ antecellere dixit.*

Tertul. de pœnitentia lib. 1. De pœn. c. 2. In 16. Matt. Chrysost lib. 3. de sacerd.

WHITA-

WHITAKERVS.

100 Tibi verò parùm profectò Campianus debet, quòd eius vanissimas calumnias non iacêre potiùs, atque intermori permiseris, quàm tua hac tam putida defensione redintegrare cœperis. Si enim nouæ Lutherus & inauditæ opinionis accusandus fuit, quòd peccata cuilibet confitenda esse dixerit, eiusdem criminis reus erit Iacobus Apostolus, qui cunctis Christianis præcepit, vt *confiterentur alij aliis peccata, & orarent alij pro aliis.* Doce nunc quid inter Lutheri sententiam, & Apostoli præceptum intersit, aut Lutherũ Apostolus à vestro maledicto defendat. Quod de Nouatianis & antiquo Ecclesiæ more narras, Lutherũ non attingit. Nouatiani nullum aut confessioni aut pœnitentiæ locũ in Ecclesia reliquerunt: Lutherus quid vnquam simile docuit? Olim qui Ecclesiam publicè offenderant, pœnitentiam publicè testabantur ac declarabant, quem morem nunquam Lutherus improbauit. Non enim illam publicam peccatorum cõfessionem cum publicis Ecclesiæ precibus coniunctam, sed hãc priuatam reprehendit, quando sacrificis populus in aurem insusurrare cogitur, quicquid vnquam in vita admiserit: quod nullo vel scripturæ, vel synceræ antiquitatis testimonio nititur. Cæptum quidẽ olim est tale aliquid in Ecclesia exerceri, sed nulla verbi diuini authoritate: itaque hunc morem Nectarius Episcopus Constantinopolitanus ex illa Ecclesia penitus sustulit propter Diaconi cuiusdam scelus. Hanc confessionem Chrysostomus multis in locis perstringit: & Augustinus non valdè probat. *Quid mihi* (inquit) *est cum hominibus,*

Iacob 5. 16.

Socrat. lib. 5. cap. 19.

August conf. li. 10. c. 2.

vt audiant confessiones meas, quasi ipsi sanaturi sint omnes languores meos? Curiosum genus ad cognoscẽdam vitam alienam, desidiosum ad corrigendam suam. At claues (inquis) soli sacerdoti cõmissæ sunt, idque patrum quorundam verbis confirmas. Augustinus verò longè aliter scribit, *Cùm Christus Petro diceret, tibi dabo claues regni cælorum, vniuersam significabat Ecclesiam.* Et Theophylactus has claues singulis Christianis attribuit. *Si tu* (inquit) *qui iniuriam accepisti, vt publicanum & Ethnicum habes eum, qui te iniuria affecit, erit ille in cælo etiam talis. Si verò solueris illum, id est, condonaueris, erit etiam illi in cælo condonatum. Non enim tantùm quæ soluunt sacerdotes, sunt soluta, sed etiam quæ nos iniuria affecti vel ligamus, vel soluimus, ipsa erunt ligata vel soluta.* Ita qui priuatim docent, monent, hortantur, ignoscunt, ij clauium potestatem exercent, etiamsi nullo sacerdotio fungantur. Cùm verò præcipuum clauium munus in verbi ministerio consistat, ministris traditæ claues dicuntur, quia soli ministri publicè docere possunt.

Aug. in Ioan. tract. 124.

Theophyl. in Matt. 18.

ἀ γὰρ μόνον ὅσα λύουσιν οἱ ἱερεῖς εἰσὶ λελυμένα: &c

DVRÆVS, Fol. 303, &c.

Hoc aliud est Lutheri paradoxum, Quicunque te absoluerit, siue ioco, siue seriò, modò credideris, absolutus eris. *Quid apertius esse potest, quàm neminem sacramenti conferre, qui illius cõferendi, ne voluntatem quidem vllam habeat. Si quis equum tibi suum ioco dedisset, num mox illum tuum esse diceres? Nos VVhitakere credimus sacerdotes tanquam iudices à peccatis reos*

reos absoluere. Eleganter Hieronymus: Absit vt de his quicquam siniſtrum loquar, qui claues regni cælorum habentes quodammodo ante iudicii diem iudicant. *Et Chrysostomus sacerdotum potestatem regia maiorem esse ostẽdit, quòd hæc intra huius mundi ambitum contineatur, illa ad cælũ ipsumque supremi iudicis tribunal vsque pertingat. Stultum ac amentia plenum est, baptismi tantùm recordatione opus esse, vt Caluinus delirat, vt quæcunque postea peccata commisimus, remittantur, cùm baptismo no futurorum, sed præteritorum veniam peccatorũ consequamur. Quorsum enim ad extremum vsque vitæ terminum baptismum tam multi distulerunt, si futura perinde ac præterita peccata baptismo deleri existimassent? Quid facturi sunt infantes, qui baptizati sint, an non, recordari hau quaquam possint.*

Hieron. ad Heliod.

Chrysost. li. 3. de sacer.

WHITAKERVS.

101 Cùm fides nostra à nullo cuiusquam alterius arbitrio pendeat, & fidem absolutio semper consequatur, nullius voluntas impedire potest, quo minùs, qui credunt, absoluantur. Fiet enim nobis, non vt alii volunt, sed sicut ipsi nos credimus, quemadmodum Centurioni Christus respondit, *Sicut credidisti, fiet tibi.* Si verò in ministri voluntate positus esset absolutionis fructus, non fieret, vt nos credimus, sed vt minister cogitauit, quo nihil stultius fingi aut existimari potest. Christus ait, *Si potes credere, omnia fieri possunt credenti: Qui credit in filium, habet vitam æternam:* Petrus ait, *Fide purificat corda nostra: remissionem accipiunt per nomen eius, omnes qui credunt*

Mat. 8. 13.

Marc. 9. 23.

Ioan. 3. 36.

Act. 15. 9.

Act. 10. 43.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Gal.3.14. *in eum.* Paulus ait, *Promissionem Spiritus accipimus per fidem.* Quæ omnia atque huiusmodi innumera alia scripturarum testimonia perspicuè declarãt, cùm primùm credimus, peccata nobis remitti, & nos regni cælestis hæredes instituí. Nihil ergo meâ interest, iocetúrne quispiam, an seriò loquatur: si ego me seriò credere scio, mihi nihil illius iocus officiet. Quid verò miserius, quàm sacramentorum dignitatem ex ministri cogitatione suspendere? quæ qualis sit, nulli notum esse potest. Quanquam vt hoc de sacramentis verum esset, nihil tamen ad absolutionem spectaret, quæ nunquam fuit sacramentum. Quod de equo commemoras, eiusmodi est, vt asininum meritò videatur. Absolutio enim & remissio peccatorum est Dei propria, non sacerdotum: tum enim necesse esset, vt quisquis absolueret, ipse primùm absolutionis particeps fieret. Equum enim nullus dare potest, nisi qui equum habet. Ita, si tuum hoc de equo argumentum valet: nulli sacerdotes absoluunt, nisi qui absoluti ipsi sunt, quorum non magnus numerus est. Vos verò creditis, vt dicis, sacerdotes tanquam iudices absoluere, quod ego minimè profectò reprehendo. Tales autem iudices sunt, quales olim erant morborum sacerdotes. Summus enim Pontifex de lepra iudicauit, quam ipse nec contulit, nec depulit: sic minister credentes pronunciat & iudicat absolutos, impios contrà. Nihil ergo opus erat in hac causa patrum sententiis, quas tu omni loco temerè & nullo delectu proiicis. Proba autem, si potes, vllis testimoniis, ministros propria & sua authoritate absoluere, aut qui credunt non absolui, nisi minister firma intentione absoluerit. De Baptismo nihil Caluinus docuit, nisi quod Scriptura

Rom.6.3. luculen-

luculentissimè tradidit. Qui enim baptizantur, in Christi mortem baptizantur: mors autẽ Christi non tantùm valet ad ea peccata abluenda, quæ baptismum præcedunt, sed etiam quæ in omni vita baptismum consequuntur, vt non sit necesse nouum sacramentum, & secundam tabulam comminisci. Itaque Galatas Apostolus ad baptismi gratiam reuocat, *Quicunque in Christo baptizati estis, Christum induistis,* nec nouum quoddam sacramenti genus proponit. Augustinus disertè scribit, *Eodem lauacro regenerationis, & verbo sanctificationis omnia prorsus mala hominũ regeneratorum mundantur, atque sanantur, non solùm peccata, quæ omnia nunc remittuntur in baptismo, sed etiam quæ posteriùs humana ignorantia vel infirmitate contrahuntur: non vt baptisma quoties peccatur, toties repetatur, sed quia ipso quod semel datur, fit, vt non solùm antea, verùm etiam postea quorumlibet peccatorum venia fidelibus impetretur.* Quòd autem tam multi olim baptisma ad extrema vitæ tempora distulerint, id illorum hominum errori tribuendum est, quem constat multis Episcopis nunquam placuisse. Infantes verò quando adoleuerint, baptismi vim & naturam edocentur. Etsi autem non possunt tempus ipsum, quo baptizati sunt, memoria repetere, tamen ex Dei verbo discunt baptismum sibi esse perpetuum renouationis suæ & regenerationis sacramentum.

Gal.3.27.

Augustde nupt.& concupisc.lib.1. cap.22.

DVRÆVS, Fol.306.&c.

Legere preces horarias, non est sacerdotum, sed Laicorum, *inquit post pocula Lutherus.* Horæ vestræ Canonicæ (*inquis*) propter

infinitam superstitionē prorsus indignæ sunt Christiano. *Nihil ostendere potes, in quo vel leuissimam superstitionis suspicionem deprehendas, nisi tibi fortè Psalmos in Dei laudem canere, peccatorum remissionem, diuinam gratiam, cæteráque ad corporum atque animorum salutem necessaria à Deo postulare, summáque fidei nostræ ac religionis mysteria hac nobis lectione ob oculos ponere, aliáq; id genus sacræ exercitationes, superstitiosæ videantur? Quis Catholicus nocturnos Ecclesiæ Psalmos ignorat? Quis hymnos illos verè Ambrosianos ipso Ecclesiæ vsu tā diuturno celeberrimos? Quàm vetustus hic mos fuerit, satis indicat quod in Apostolorum Actis legimus, Petrum & Ioannem ascendisse in templum ad horam orationis nonam: & quod Philo Iudæus Christianorum mores qui tum Alexandriæ agebant, describens refert: & Tertull. in Apologetico. Nam & ipsi Gentiles antelucanos Christianorum hymnos minimè ignorabant. Quàm eleganter Cyprianus quid in hac horarum distinctione mysterij lateat, nobis explicauit? in explicat. orat. Dominicæ.*

WHITAKERVS.

102 Quod maximè in horulis vestris Lutherus reprehendit, id tu sine omni defensione prætermittis. Cùm enim ministrorum officium sit, quemadmodū Paulus docuit, prædicare verbum, instare opportunè, importunè, arguere, obiurgare, exhortari cum omni lenitate & doctrina, ferendum non est, has tam necessarias & salutares sacri ministerii functiones in superstitiosam precularum incantationem conuerti. Quid enim magis

a. Tim. 4. 3.

magis ineptum & superstitiosum esse possit, quàm tempus illud quod in populari institutione consumendum fuit, in Horarum lectionem impendere, præsertim ea lingua, quam nec populus, nec sacerdos plerumque ipse intelligit? Hoc illud est, quod ego superstitiosum dixi, quódque vt impium etiam & sacrilegum meritò damnare potui. Si hanc nefariam superstitionem defendas, non te ebrium, vt tu Lutherum, sed planè amentem iudicabo. Populū enim linguæ Latinæ ignarum sono precum & hymnorum Latinorum pascere, est summam superstitionem cum summa amentia & sacrilegio coniungere. Tum admetiri singulis diei noctísque horis ratum precationum & Psalmorum numerum, quàm putidum est & superstitiosum? Huc accedit, quòd ipsa horarum ratio totáque institutio manauit à superstitione. Nam illæ septem Horæ, Matutina, prima, tertia, sexta, Nona, Vesperæ, Completorium, quas causas habent? & quare non sunt aut plures, aut pauciores? Operæprecium erit hæc tam bella mysteria recognoscere, eorúmque principia & causas videre. Itaque placet ex hymnis vestris, huius religionis fontes indicare. Sic igitur poëta vester de horis cecinit, Ad matutinam, *Patris sapientia, veritas diuina, Deus homo captus est hora matutina: à notis discipulis citò derelictus, à Iudæis traditus, venditus & afflictus.* Ad primam, *Hora prima Dominum ducunt ad Pilatum, à falsis testibus multùm accusatum, Colaphis percutiunt manibus ligatum, vultum Dei conspuunt lumen cœli gratum.* Ad tertiam, *Crucifige clamitant hora tertiarum: illusus induitur veste purpurarum: caput eius pungitur corona spinarum: crucem portat humeris ad locum pœnarum.* Ad sextam, *Hora sexta Iesus est cruci conclauatus, Et est cum latrombus*

pendens deputatus, prætormentis sitiens felle saturatus: agnus crimen diluens sic iudificatus. Ad nonam, *Hora nona Dominus Iesus expirauit: Eli clamans Spiritum patri commendauit: Latus ei lanceæ miles perforauit, terra tunc contremuit, & sol obscurauit.* Ad vesperas, *De cruce deponitur hora vespertina, fortitudo latuit in mente diuina, talem mortem subiit vitæ medicina: heu corona gloriæ iacuit supina.* Ad completorium, *Hora completorij datur sepulturæ, Corpus Christi nobile, spes vitæ futuræ conditur aromate, complentur scripturæ, Iugi sit memoriæ mors hæc mihi curæ.* Quanquam non ignoro de horarum ratione aliter ab aliis iudicari: ita semper incerta est & varia superstitio. Ambrosianos verè Hymnos, quos commemoras, video esse plenos pietatis, atque ab istorum rythmorum superstitione alienos. Nemo autem nescit Christianos olim nocturnas horas obiisse, quia diurnis temporibus conuentus agere non licebat. An eum nunc morem retinebis, & te tamen non esse superstitiosum affirmabis? Quod de Petro & Ioanne ex Actis Apostolorum adducis, id tuam superstitionem magis prodit. Quam enim causam fuisse putas, qua commoti Apostoli sunt, vt vnà in templum commearent? Num vt sacrificio interessent, aut horas recitarent? Nequaquam: sed vt populum in templo frequentem docerent. Nam hora nona populus ad vespertinum sacrificium confluebat. Si verò Cyprianus horarum mysteria rectè explicauit, nihil illis rythmis ineptius fingi potuit, quorum sententia cum Cypriani expositione nullo modo congruit.

DVRÆVS,

DVRÆVS, Fol. 309.

Vltimum est paradoxum, Christiani liberi sunt à statutis hominum. *Tu* liberi (*inquis*) sunt Christiani non vt nullis legibus obtemperent, sed vt conscientias mentésque suas legum humanarum religione liberatas esse intelligant. *Si Christiani humanis legibus obtemperare tenentur, quomodo humanarum legum religione liberatas habent conscientias? Humana certè, non diuina lex fuit, quam tulerunt Apostoli; vt à sanguine & suffocato Christiani abstinerent. Et ad Rom. c. 13.* Qui resistit potestati, Dei ordinationi resistit, qui autem resistunt, ipsi sibi damnationem acquirunt. *Et paulò post*, Subditi estote non solùm propter iram, sed etiam propter conscientiam. *Et Petrus*, Subiectos nos esse omni humanæ creaturæ, quia sic (*inquit*) est voluntas Dei.

WHITAKERVS.

103 Nunquam certè cuiquam prudenti persuadebis legum hostem fuisse Lutherum, qui sic magistratus authoritatem coluit, & leges defendit, vt ne pontifici quidem, & pontificiis legibus restitisset, nisi id sibi, si Christo parère vellet, necessariũ omnino vidisset. Ipsa enim potestas pontificis Lutherum valde tenuit, & tenuisset, nisi eundum Babylone, & Deo potiùs, quàm hominibus obtemperandum esse didicisset. Quod autem ad humanas leges attinet, nunquam Lutherus

aut legitimas contempſit, aut contemnendas à quoquã docuit: imò ſemper magiſtratũ in honore maximo habuit,& legum obſeruãtiſſimus fuit. Nec vlli vnquam homines magiſtratui maiorem obedientiam atque obſeruantiã detulerunt,quàm qui Euangelium profitentur,& faciunt,& faciendum docent. Sed aliud eſt Chriſtianam libertatẽ defendere, aliud legum humanarum authoritatem infringere. Conſciẽtiæ nullis legibus aſtringuntur,niſi diuinis. Eſt enim,vt Propheta ait, *Iehoua legiſlator noſter*: & vt Apoſtolus, *vnus legiſlator qui poteſt ſeruare & perdere*. Qui ergo conſcientiis leges imponunt,ſeruandi, & perdendi poteſtatem ſibi vendicant, & Deum ſuo iure ſpoliant. Quid verò inter diuinas atque humanas leges intereſſet, ſi hæ,non minus quàm illæ conſcientias obligarent? Ita enim quæuis hominum edicta diuinis præceptis æquarentur. Et quidem à vobis non tantùm in pari, ſed etiam in ſublimiore gradu collocantur. Dic enim Duræ,nónne à vobis grauius flagitium putatur quadrageſimam violare, quàm Dei verbum contemnere, mentiri, peierare,ſcortari,aliena cõcupiſcere? Nónne ſanctiores habentur qui cõſiliis,quàm qui præceptis obtemperant? Nimis hoc quidem manifeſtũ eſt. Sed quis non videt ſi magiſtratus conſcientiis imperat, eius omnibus decretis & placitis conſcientias conſtringit? Illa autem libertas, quam in examinandis hominum legibus adhibemus,ſatis oſtendit nulla earum religione noſtras conſcientias implicari. Sed tua nunc argumenta diluamus.

Eſai.33.22. Iacob.4.12.

Chriſtiani legibus humanis obtemperare debent,quomodo ergo humanarum legum religione liberatas habent conſcientias? Quaſi nihil faciendum ſit, niſi quod conſcientiam obſtrictam teneat. Parendũ eſt legibus politicis,quia ſunt ad pacem & tranquillitatem neceſſariæ. Sed tamen leges humanæ à diuinis ſecernendæ ſunt. Diuinis enim ſimpliciter obſequendum eſt ſine vllo temporum, aut locorum, aut circumſtantiarum diſcrimine; humanis eo modo, quo circumſtantiæ poſtulant. Veluti qui Romanus eſt & Romæ degit, Romanis legibus obedire debet: idem ſi migrarit in Perſiam, non illa Romanarum legum neceſsitate obſtringitur. Quod palàm indicat conſcientias noſtras non fuiſſe illis legibus alligatas: tum enim erant & Romę,& vbiuis gentium obſeruandæ. Illa autem lex Apoſtolorum de ſanguine & ſuffocato non obſtrinxit conſcientias abſolutè & ſimpliciter, ſed tantùm propter aliud,ne fratres infirmi offenderentur. Hæc autem diuina lex eſt, vt non offendas infirmos fratres, cui iſta Apoſtolorum ſanctio ſubſeruiit: & proinde confirmatis Chriſtianorum animis, iamdudum abrogata eſt. Tum non humana lex fuit,ſed diuina ab ipſo Spiritu ſancto inſtituta. Quæ deinde ſubiungis ſcripturæ teſtimonia, quibus magiſtratuum authoritas ſancitur, agnoſco: ſed te malè tuo more concludere video. Non enim Apoſtolus ſingulis magiſtratuum edictis conſcientias noſtras illaqueat, ſed de ipſa authoritate loquitur,quæ ſacroſancta eſt,& contemni ſalua conſcientia non poteſt. Eſt enim Dei præceptum vt magiſtratui noſmetipſos ſubiiciamus,& hoc Dei præceptum conſcientiam attingit. Magiſtratui ergo quoad genus parendum eſt propter conſciẽtiam, quia generali præcepto iubemur magiſtratui parere: particulares tamen magiſtratuum leges nullum habent in conſcientias dominatum. Deinde quando leges ſingulas obſeruamus,non hæremus in ipſis præceptis, quaſi his aut illis præſtandis conſcientiæ ſatisfieret: ſed finem, id eſt, Dei vo-

luntatem ſpectamus, quæ obedientiam honeſtis & iuſtis legibus præſcribit. Atque hîc nunc exitus eſt harum calumniarum: illas verò, quas minaris, flocci facimus. Satis nobis perſpecta eſt facultas tua: maledicis gnauiter, diſſolutè & languidè diſputas, vt decet Ieſuitam. De noſtrorum diſſidiis, quæ commemoras, reſpondeo cum Nazianzeno, κρείττων ἐμπαθὴς ὁμονοίας ἡ σὺν λογείας διάστασις.

LIBER

LIBER NONVS, DE SOPHISMATIS.

DVRÆVS, Fol. 312. &c.

PRustra hîc conaris VVhitakere ſophiſtarum nomen à te, tuíque ſimilibus depellere. Monachos omnes ac venerandos religioſorum hominũ cœtus petulanter inſectaris. Prodiere certè ex Monachorũ familiis innumeri, hac noſtra ætate tã fortes ac ſtrenui veſtrarum hæreſium expugnatores, vt quicquid in illos à vobis dicitur, non niſi ab iniquiſſimo odio profectum intelligatur. Iam quod ſcholaſticam Theologiam multis verbis exagitas, & à Luthero Caluinóque edoctus ſophiſticam falsò appellas, minùs equidem miror: nõ immeritò ſcholaſticæ Theologiæ peritos odiſtis, quorum vim ac diſſerendi rationem ferre non poteſtis.

WHITAKERVS.

PRÆTERVECTI τὴν Δραδόξων argutias in ſpinas ſophiſmatũ delabimur. Sophiſtarum verò nomẽ, quòd nobis Campianus tuus obiecit, nemo eſt tam rerũ imperitus, qui non veſtrũ eſſe totum meritò fateatur. Si enim vera argumenta è propriis ſcripturarũ locis

desumpta valere possent, nec sophisticas pontificij Theologi & perpetuas in eludendis scripturis fraudes adhiberent, constitui iamdudum ac dirimi omnes controuersiæ potuissent. Dum autem Monachi in nomen causámque pontificiam iurati veram Theologiam suis captionibus & paralogismis corrumpunt, & tanquam Philistæi arcam Iehouæ huc atque illuc circumferunt, nullus contentionum finis esse potest. Prodiere quidem, vt dicis, è monachorum claustris nimis multi, quos in illis monasteriorum impuris diuerticulis perpetuò latuisse, quam ad ecclesiæ calamitatẽ prodiisse præstabat. Quid enim è monasterio nisi monasticum, superstitiosum, indoctum expectes? Aut quẽ multis annis ingenuum monachum Christianus orbis vidit? Ex te licet de reliquis existimare. Qualis enim tu in hoc libro patronus pontificius extitisti, tales illi etiam innumeri sunt, quos è monachorum familiis prodiisse dicis. Eadem omnes officina perpoliuit, atque ex vno omnes agnosci possunt. Nimium autem certè Durę tuo, tuorúmque collegarum ingenio tribuis, si nos tanti facere existimas doctrinam & acumen monachorum. Erumpant in nos omnes Monachorum familiæ, cum mille Turrianis, Campianis, Duræis: nunquã mihi crede, ex acie fugiemus, aut in hac tam bona causa vniuersas Monachorum cateruas pertimescemus. Scholasticam verò Theologiam minimè repudiamus, sed ab illa sophisticam secernimus. Et quanquam acuti scholastici sunt, quando tamen veras sententias impugnant, quod sæpissimè faciunt, iis nihil obtusum magis aut ridiculum fingi potest, id quod nulli ignotum est, qui Scotum, Occamum, Thomam viderit aliquando. Facilè autem existimo te quidem non valde

valde esse Theologiæ scholasticæ peritũ, cùm tua vis ac differendi ratio tam planè expers sit scholastici acuminis.

DVRÆVS, Fol. 314.&c.

Lubet tibi VVhitakere, pauca de nostris, vt ais, notissimis paralogismis & sophisticis elẽchis degustare. *Nemini mirum videri debet, si accuratam illam omnibúsque numeris absolutam docendi rationem maiores nostri sapientissimi homines non semper obseruarunt, quibus nõ semper cum præfractis ac pertinacibus ingenijs negotium fuit.*

WHITAKERVS.

2 Scitè quidem tuorum paralogismos defendis, quando maioribus vestris rem fuisse negas cũ aduersariis obstinatis. Quid enim si nulli erãt aduersarii, quos refellere cupiebant, an propterea in Theologia tractanda licebat paralogismos adhibere? Miseram profectò esse causam necesse est, quæ sine ineptissimis paralogismis non satis commodè exponi & defendi potuit. Cui verò dubium est, & maiores vestros, viros sapientissimos his nũquam vsuros fuisse argumentis, si meliora inuenire potuissent, & homines illos, quibuscum ii rem habebant, valde faciles extitisse, quos ista τὰ ἀσύστατα atque ἀσυλλόγιστα in vestram sententiam compulerint. Præfractiores multò nunc sunt homines, vt videtur, quàm olim fuerunt: qui se falli amplius inanissimis præstigiis nolunt, & argumentorũ fallacias penitus discutere didicerũt. Itaque rẽ pro-

fectò ridiculam facis, dum hîc tuorum paralogismos defendere conaris: ex quo quid aliud, quàm sophistæ nomen, & infamiam lucrari potuisti?

DVRÆVS, Fol. 315.

Ac primùm quod ex Innocentio secundo contra presbyterorum nuptias affers, nullam nostram sophisticam, sed singularem tuam ignorantiam arguit. Perspicuum est illud pontificem pro comperto habere cœlibatus legem à sacerdotibus sua sponte susceptam fuisse, quam qui fœda libidine superati seruare nollent, quid mirum si in carne eos esse, ideóque placere Deo non posse *dixerit? Eodē iure Apostolum Paulum sophistā appellaris, quòd viduas dixerit damnationem habere, quia primā fidem irritam fecerunt.*

3. Tim. 5.

WHITAKERVS.

3 Vnde id verò perspicuum est, cœlibatus legem ab illis sacerdotibus susceptam esse, quorum Innocentius iste nuptias tam fastidiosè damnat? Imò de omnibus diaconis & presbyteris loquutum esse pontificem constat. Sic enim ait, *Neque eos ad sacra officia fas sit admitti, qui exercent etiam cum vxore carnale consortium quia scriptum est, Sancti estote, quoniam ego sanctus sum, dicit Dominus Deus vester.* De voto nullum verbum facit, & iis, qui ignorantia Syricianæ legis peccarunt, veniam tribuit, quod satis ostendit, nullum votum interueniisse. Qui enim matrimonium susceptio cœlibatus voto contrahunt, eos opinor, pontifex suum gradum tueri minimè patietur. De voto quidem, deque illa prima fide iampridem satis multa respondimus. Paralogismus est, ὡς πρὸς τὸν ἄγνοιαν τῶν ἐλέγχων. Quum enim ipsi intelligant cœlibatus lege non astringi ecclesiam orientalem, & Apostolo nihil de ministrorum continentia præcepisse fateantur, tamen contra ministrorum nuptias multa scripturarum testimonia proferunt.

Distinc. 82. cap. Proposuisti.

Dist. 31. Aliter. Dist. 82. Proposuisti. Glossa in margine.

DVRÆVS, Fol. 316.

Aliud sophisma scilicet nostrum ita proponis. Quod Paulus coniugibus permittit, seorsim vt possint ad tempus cubitare, ex eo colligit pontifex hoc ipsum sacerdotibus multò magis faciendum. *Quod hîc vel leuissimum paralogismi signum esse potest? Etenim si orationi Laici, vt par est, vacare nisi ab vxorum commercio sese abstineant Paulo iudice nequeunt, an non tibi consentaneum videtur, vt quibus orationi sacrisq; alijs ecclesiæ functionibus perpetuò vacare ex officio incumbit, sibi penitus ab vxoribus temperent? Ante omnia enim, vt testis est Origenes, sacerdos castitate debet accingi: hoc si est sophistam agere, Hieronymus etiam sophista fuit, lib. 1. cōtra Iouin. Fuit & Ambrosius, lib. 1. offic. cap. 50. Epiphanius etiam in hæres. Cathar.*

Origen. homil. 4. in. Leuit.

WHITAKERVS.

4 In hoc pontificio argumento nullum paralogismi signum agnoscis, in quo tamen multiplex

Universidad de Deusto
Biblioteca

paralogismus reperitur. Primùm enim quod Paulus ad omnes Christianos scripsit, de Laicis duntaxat exponitur. Deinde quod de singulari & extraordinaria ieiunandi & precandi occasione intelligi debet, ad omne tempus accommodatur. Postremò sophisticè concluditur ex breui laicorum abstinentia perpetuus ministrorum cœlibatus. Quæ enim ratio cogit, vt quia laici debent ex cõsensu ad tempus secubare, proinde ministris necessarium esse existimemus à nuptiis per omnẽ vitam abstinere? Nam quòd ais, non posse aliter precibus, vt par est, vacare, quas preces Apostolus intelligat, parùm attendis. Nam de solennibus & extraordinariis, non quotidianis precibus, loquitur, quod duplici argumento demonstrabo. Primum est, quia cum istis precibus ieiuniũ coniungit: deinde quia iubet Christianos omnes Christus & Apostolus perpetuò precari: itaque necessarius est, si hęc interpretatio valet, omnibus Christianis perpetuus in omni vita cœlibatus. Vitium est ἀπὸ τὸ μὴ ἁπλῶς, ὡς ἁπλῶς: & ἀπὸ τὸ ἀναίσχυντον ὡς αἰσχυντον. Non enim sequitur, Ministri semper debent esse puri, atque ad precandum idonei: ergo semper debent esse cœlibes. Castitatem verò ministro necessariam esse, quemadmodum Origenes scribit, nulli dubitant: at tu hìc non tantùm sophista es, sed etiam hæreticus, quãdo à matrimonio castitatem separas: quasi qui coniuges sunt, casti esse nequeant: quod antiqui hæretici affirmarunt. Paphnutius autem in synodo Nicena longè aliter docuit, eiúque patres omnes assensi sunt, *Congressum cum legitima vxore esse castitatem.* Hieronymum non conabor defendere, quẽ scio multa contra matrimonium nec dialecticè, nec Theologicè disputasse, cuiusmodi illud est, *Bonum est homini mulierem non tangere, ergo malum est*

1. Cor. 7. 5.

Luc. 18. 1. 1. Thess. 5. 17.

Socrat. lib. 1. c. 11. σωφρονοῦντων ἐκέλευε καὶ τὴν γαμικὴν συνάφειαν. γυναικὸς τῶν

est mulierem tangere. Et se Hieronymus ingenuè fatetur in disputando victoriam potiùs, quàm veritatem quæsiuisse, quod in hac profectò cũ Iouiniano lite vel maximè fecit. Ambrosius ministrum à secundis nuptiis deterret, primas non damnat. Sic enim scribit, *De castimonia quid loquar, quando vna tantùm, nec repetita permittitur copula?* Sic etiam docet requiri à ministro Domini, *vt abstinẽs sit à vino.* Ita Epiphanius non primas, sed secũdas nuptias in ministris reprehendit.

Ambros. de offic. li. 1. ca. 50.

DVRÆVS, Fol. 317.

Postremum de cœlibatu sophisma nostrum ita recenses: Cùm sacerdotes templum Domini, spiritúsque sacrarium esse debeant, non oportet cubilibus & immunditiis inseruire. *Quid in his verbis non castum, quid non honestum, non sanctum, non diuinis literis, patrúmque omnium sententijs cõsentaneum? Sacerdotes qui spreta sanctissimi voti religione voluptati succumbunt, cubilibus seruire & impudicitijs rectissimè pontifex dixit. Quo argumento Tertullianus olim acutissimus vsus est in re non dissimili, vt digamos ostenderet à sacris ordinibus meritò arceri. Lib. 1. ad vxorem.*

WHITAKERVS.

5 Si qui contrahunt matrimonium, cubilibus atque immunditiis deseruiunt, quemadmodum iste impurus pontifex statuit, omnes profectò Christiani debent à matrimonio prorsus abstinere. Omnes enim quicunque Christo nomen dede-

Dist. 28. ca. Decernimus.

Rom.13.13. runt, ἐν κοίταις καὶ ἀσελγείαις viuere prohibentur: ita nullum erit inter Christianos matrimonium, si hui ius decreti sententia, ratióque constat. Sed iste pontifex errauit ὥσπερ τὸ χῆμα τῆ λίξεως. Non enim matrimonium Apostolus in vllo hominũ genere vt crimen damnauit, sed omnes à libidine & lasciuia & impudicitia absterruit. Quid ergo profanum magis, aut impium, aut inhonestum dici potuit, contra sacrosanctam matrimonii dignitatem? De voti verò religione nullam fecit mentionem; quemadmodum tu fingis, & satis intelligimus illud votum non fuisse omnibus necessarium. Iste autem Innocentius subdiaconos reliquósque omnes remouet à ministerio, si duxerint vxores, quia cùm templum Domini & Spiritus sancti esse & dici debeant, indignum est eos cubilibus & immunditiis inseruire. Itaque hanc tui pontificis blasphemiam plusquam sophisticam nunquam defẽdes. Cùm autem Tertullianum citas, quid aliud faci., quàm te palàm sophistam prodis? Quis enim ignorat Tertullianum secundas nuptias, non tantùm in ministris, sed in omnibus etiam Christianis damnare cum Montano? Interim non attendis, eius te contra ministrorum nuptias vti testimonio, qui & presbyter fuit, & vxorem in matrimonio habuit, & cum ea vixit, & in ministerio nihilominus permansit.

DVRÆVS, Fol.318.

Nunc alium, quem nobis obijcis paralogismum, expendamus: Singulis gregibus singuli pastores præsunt, ergo papam oportet omnibus Ecclesiis dominari? *Pontifex non dominatur Ec. le-*

Ecclesiis, cùm se ipse seruum esse seruorum Dei palàm profiteatur? Verum ex vno singulorum gregũ pastore vnum quoque vniuersæ Ecclesiæ præesse pastorem debere catholici doctissimè docuerunt. Nullo argumẽto VVhitakere efficies singulis Ecclesiis non nisi singulos esse pastores præficiendos: quin eodem toti quoque Ecclesiæ suum esse concedendum pastorem vel inuitus fateri cogaris. Est enim illud vestrum perfugiũ sanè vanissimum, vniuersalis Ecclesiæ Christum esse pastorem, cùm & singularum quoque Ecclesiarum pastorẽ esse Christum nemo ignoret. Inter duodecim (*inquit Hieronymus*) vnus eligitur, vt capite cõstituto schismatis tollatur occasio. *Contra Iouin. Et Cyprianus*, vt vnitatem manifestaret Christus, vnam cathedram cõstituit: & vnitatis eiusdem originem ab vno incipientem sua authoritate disposuit: *de vnit. Eccles. Et Irenæus*, ad hanc Ecclesiam propter potentiorem principalitatem necesse est omnem conuenire Ecclesiã. *li.3.ca.3. Neque aliter vnam esse Ecclesiam posse Anglicanam existimas, nisi ministrorum vniuersa colluuies, vni vestræ reginæ tanquam capiti adhæresceat.*

W HITAKERVS.

6 Quòd negas Ecclesię pontificem dominari, quia se seruum seruorum agnoscit, in eo nobis ineptè atque sophisticè conaris oculos præstringere. Non enim quem se vocet, sed qualem se præbeat, intuemur: & quãdo sibi nomẽ serui sumit, tũ

illum Domini authoritatem atque imperium exercere perſpicimus. Nã & præſcribit, & iubet, & minatur, & punit, & denique facit quicquid vllus Dominus poteſt. Quid ſi verò Turcarum Imperator ſe ſuorum ſeruum appellaret, an eſſe Dominus deſiſteret? Noli ergo hoc te modo putare poſſe pontificis tui tyrannidem defendere. Nũc ad paralogiſmum veniamus, qui quãquam eſt inſulſus, tamen à pontificiis ſophiſtis magnificè iactatur: *Vnus eſſe debet paſtor ſingulorum gregum, ergo vnũ etiam toti Eccleſiæ paſtorem præeſſe oportet.* Quod perinde omnino eſt, ac ſi quis concludat, Si ſinguli homines vnum caput habẽt, ergo omnes vnum habere debent: & quia ſingulis ouium gregibus ſinguli certique paſtores præficiuntur, omnibus vnum præeſſe oportet. Nam ſingulis gregibus ſingulæ Eccleſiæ ſimiles ſunt: nihil autem eſt, quamobrem vnus paſtor omni potiùs Eccleſiæ, quàm cunctis ouium gregibus præponatur. Quare quòd me nullo argumento efficere poſſe affirmas, ſingulis Eccleſiis ſingulos paſtores præficiendos eſſe, quin eodem toti etiam Eccleſię vnum paſtorem concedere cogar, tuam prodis incredibilem mentis ἀφροσύνην. Nam ſingulas Eccleſias ſinguli paſtores viua voce docere, monere, exhortari, verbo & ſacramentis paſcere poſſunt: eámque ob cauſam ſuum quæque Eccleſia paſtorem deſiderat. Totam verò Eccleſiam per orbem terrarum fuſam nullus hoc modo docere, aut ea præſtare poteſt, quæ ad boni paſtoris officium pertinent. Quare cùm ſingulæ Eccleſiæ multò minùs poſſint in vnum locũ cõagregari, vt vnum paſtorem docentem audiãt, quàm ſinguli greges in vnum cogi, atque ab vno homine paſci, nulla ratio perſuadet, vt illis potiùs quàm his vnum paſtorem præficiamus. Cùm autẽ ſingulæ Eccleſiæ membra ſint corporis Chriſti, omnéſ-

omnéſque vnum corpus conſtituãt, huic nullum, niſi Chriſtum, paſtorem præſidere poſſe dicimus. Et quanquam ipſe etiam non modò toti Eccleſiæ, ſed etiam ſingulis Eccleſiis præeſt, hoc tamen non euincit ſic vnum toti præter Chriſtum præfici oportere, quemadmodum ſingulis ſinguli præficiũtur. Nam ſingulæ Eccleſiæ viſibiles ſunt, & à ſuis paſtoribus adminiſtrari per verbi & ſacramentorum miniſterium poſſunt, quemadmodum Chriſtus inſtituit: at vnum ex his omnibus viſibile corpus colligi nunquam omnino poteſt, quouſque ſunt particulares viſibiles Eccleſiæ. Itaque in hoc argumento monſtrum eſt, Singulis Eccleſiis ſinguli paſtores præſunt, ergo vniuerſis vnus præeſſe debet. Fallis ἐν ἀγνοίᾳ τοῦ ἐλέγχου, quia non eſt eadẽ ratio partium & totius.

Ad patres accedo, quorũ nemo eſt qui aliquid ad huius paralogiſmi defenſionem conferat. Nam Hieronymus non ait vnum pontificem toti Eccleſiæ præpoſitum eſſe, ſed inter duodecim vnum electum fuiſſe, vt capite conſtituto ſchiſmatis occaſio tolleretur. Schiſmata enim naſcuntur, quando omnes ſunt in ſingulis pares. *Quòd poſtea* (inquit) *vnus electus eſt, qui cæteris præponeretur, in ſchiſmatis remedium factum eſt, ne vnuſquiſque ad ſe trahens Chriſti Eccleſiam rumperet.* Nonne enim eodem in loco Hieronymus affirmat, *ſuper omnes Apoſtolos Eccleſiam fundari, cunctos claues regni cælorum accepiſſe, ex æquo ſuper eos Eccleſiæ fortitudinem ſolidari?* Ita alio in loco ſcribit Hieronymus, *Idem eſt presbyter, qui Epiſcopus & antequam Diaboli inſtinctu &c.* tum ſequitur, *In toto orbe decretum eſt, vt vnus de presbyteris electus ſuperponeretur cæteris, ad quem omnis Eccleſiæ cura pertineret, & ſchiſmatum ſemina tollerentur.* Cyprianus Eccleſię vnitatem ex eo probat, quòd Petro Chri-

Hieron. ad Euagrium.

Hieron. contra Iouinian lib. 1.

In 1. cap. ad Titum.

stus dixerit, Pasce oues meas, cùm tamen eandem omnibus potestatem tribuerit. Itaque non debere cõcludit plures esse in vna Ecclesia Episcopos. De primatu verò pontificis nunquam somniauit, quod satis in eodem libro mox ostẽdit his verbis: Cyprian. de vnit. Ecclesiæ. *Hoc erant vtique & cæteri Apostoli, quod Petrus fuit, pari consortio præditi & honoris & potestatis.* Et deinceps, *Episcopatus vnus est, cuius à singulis in solidum pars tenetur.* Si ergo vnus sit Episcopatus, eiusque singuli Episcopi partem in solidũ tenent, nihil amplius Romanus põtifex habet, quàm reliqui omnes: sed quòd vnum Petrum Christus affatus est sæpiùs, in eo omnium Ecclesiarum vnitatem indicare voluit. Hæc Cypriani mens est, à tuo paralogismo prorsus aliena. Romanam verò Ecclesiam Irenæus *principalem* vocat, nõ quia aliis Irenæus. lib. 3. cap 3. Ecclesiis præfuit atque imperauit, sed quòd alias fide, constantia, magnitudine, fama, consilio superaret. De Anglicana Ecclesia quod subiungis, frigidum est & malitiosum. Vnitas Ecclesiæ nostræ in vnius Euangelii prædicatione consistit: singulis verò Ecclesiarum ministris iure optimo regina præest, eósque in officio continet, quod omnes Christiani principes facere debent.

DVRÆVS, Fol. 319.

Alius iam paralogismus sequitur, Petro Christus dixit, Pasce oues meas, ergo Petrus est summus ac princeps pastor Ecclesiæ. *Quem tu hîc paralogismum inueneris equidem haud scio. Nam si Christus à Petro, num ipsum plus cæteris amaret, non alia de causa est percõtatus, quàm vt suarum illi ouium curam committeret, móxque audito Petri responso, addidit*, Pasce agnos meos: *Efficitur profectò maiorem illi quoque in pascendis ouibus authoritatem tribuere Christum voluisse, adeóque Ecclesiæ totius suæ caput ac fundamentum eum constituere, quod se facturum promiserat. Ne solos hîc nos sophistas putes, eodem sophismate summam Origenes Ecclesiæ authoritatẽ Petro concessam fuisse concludit in cap. 6. ad Rom. Eodem Chrysostomus lib. 2. de sacerd. Eodem Gregorius lib. 4. Epist. 32. Eodem Bernardus lib. 2. ad Eugen.*

WHITAKERVS.

7 Quem hîc paralogismum inuenerim, paucis expediam. Nam vt omittam alios, est in hoc argumento paralogismus, quem philosophus vocat ὃ τὸ ἐπόμενον. Non enim sequitur, nisi sophisticè, Petrus iubetur oues Christi pascere, ergo & solus iubetur pascere, & omnes pascere, & illi maior pascendi, quàm cæteris Apostolis authoritas defertur. Nam omnibus Christus Apostolis eadẽ mãdata, & parẽ potestatẽ tribuit. Sic enim omnes alloquitur, *Profecti docete omnes gentes*: & rursus, *Sicut misit me Pater, ita & ego mitto vos.* Cur autem nunc Christus Petrum nominatim interroget, eiúque oues pascendas tradat, ea causa est, quia voluit Petrum post lapsum confirmare, ne quisquam de illius Apostolico munere & ministerio dubitaret. Itaque vt Augustinus ait, *Redditur trinæ negationi trina confessio; ne minus amori lingua seruiat, quàm timori.* Nihil autem hîc de Petri primatu, nihil de Petri successore, nihil de pon- Mat. 28. 19. Ioan. 20. 21. Augustin. tract. in Ioan. 123.

tifice Romano accepimus. Amor autem ille Petri non potuit ad pontificem transire, vt si Petro oues suas Christus tradidit, quia Petrus plus amauit, easdem propterea pontifici reliquerit, qui nullum amoris indicium vnquam ostendit. Potui his tuis patrum testimoniis alia infinita opponere : sed quia id locus iste non flagitat prętermittam. Nihil autem hîc patres commemorant, quod non agnoscam. Nam super Petrum fundatur Ecclesia, sed non solum: & Petro totius Ecclesiæ cura commissa est, sed non soli : quia hoc illi fuit cum reliquis Apostolis commune, quemadmodum & scriptură & patres clarissimè testantur. Bernardum si placet propter recentem ætatem dimittamus.

DVRÆVS, Fol. 320.

Illud forsan sophisma apertius est, quàm vt defendi à quoquam possit: Fecit Dominus duo magna luminaria, solem ac lunam, ergo Papa Imperatorem splendore ac magnitudine superat. *Non hoc quasi argumento pontifex nititur, sed explicandæ veluti rei gratia solis illa lunæque similitudine vsus est. Solis instar latius pontificis, quàm imperatoris authoritas manauit.*

WHITAKERVS.

§ Nullum est tam apertum sophisma, quod tu noua arte instructus non coneris defendere. Quid enim impudentius aut arrogantius à pōtifice fingi potuit, quàm vt seipsum soli, imperatorem lunę compararet, quasi non suo imperator, sed pontificis

tificis lumine luceret, & instar lunæ lucem amitteret, cùm primùm aspectum à pontifice auerteret? *Sed hoc* (inquis) *pontifex quasi argumento non nititur.* Si nec argumentum est, nec quasi argumētum, quid aliud est, quàm sophisma? *Immo* (inquis) *explicandæ veluti rei gratia illa similitudine vsus est.* Non ergo rem explicat, sed *veluti* explicat: hoc est, non explicat quidem, sed videtur explicare: quod semper sophistis in more positum est: non enim concludunt, sed videntur concludere. At alii putant hac similitudine rem præclarè explicari: itaque quàm multis gradibus imperatorem pontifex dignitate superet, exponunt, nempe *septuagies septies.* Si verbi diuini vim atque authoritatem cũ hominum principatu comparas, nemo dubitat illius excellentiorem esse, quàm huius dignitatem. Sed quid ea res ad pontificis primatum pertinet, cùm isto argumento non tantùm pontificem, sed quēuis sacrificulũ imperatori anteferre possis. Error est, ὡς ἀπὸ τὸ σχῆμα τῆς λέξεως, & ὡς ἀπὸ τὸ συμβεβηκός. Ioannes Andreæ.

DVRÆVS, Fol. 321.

Insignis verò tua est in alio paralogismo impudentia: Hîc sunt duo gladii, ergo papa vtrumq; gladium gestare debet. *Nos ex hoc loco nihil aliud colligimus, quàm quod olim Bernardus expressit, lib. 4. ad Eugen.* Tuus ergo & ipse est, tuo forsitan nutu, etsi non tua manu euaginandus. *In quam sententiam & Augustinus, epist. 48. Seruiunt reges Christo leges ferendo pro Christo. Et sic epist. 50. Vt taceam hoc loco vtrumque vos gladium reginæ vestræ concessisse.*

WHITAKERVS.

9 Tuo quidem ego pudori parcam, quia non vidêris multum habere reliquum: sed paralogismum istum meritò possum appellare impudêtem. Quid enim hi duo gladij habent cũ duplice pontificis iurisdictione conferendũ? Discipulos Christus monuit de emendis gladiis: id illi perperam intelligunt, ac proinde respondent, *Ecce duo gladij hîc.* Errorêm Christus corrigit, quando ait, *satis est*, quasi dicat, non de istis gladiis loquor, nec talibus indigemus. Tamen hinc scilicet duo pontificis gladij fabricati sunt: cùm interim incredibile sit, vtrumque Petri gladium fuisse. Quid enim faceret cum duobus gladiis vnus cùm reliqui omnes gladiis carerent? Etsi pudet defendere ridiculum commentum, tamen Bernardi nomen sophismati prætexis. At quid interest, ipsiné sophismata excogitetis, an ab aliis sumatis? Nescis hunc à vestris Theologis paralogismũ tractari? De duobus hisce gladiis sic Ioannes à Capistrano scripsit, *Satis est duos gladios iudiciarios in authoritate summi pontificis, spiritualem videlicet potestatem actu, temporalem verò potestatem non actu, sed habitu retinere.* Tum adiungit, *Notandum est, quòd dixit, tuum: nam per hæc pronomina meum, tuũ, & suum, significatur dominium.* Itaquaque Bonifacius districtum gladium sibi præferri iussit, vt se vtroque gladio armatũ esse declaret. Quæ adducis ex Augustino, quorsum quæso spectant? Nũ enim, Si reges Christiani pias leges cõdunt, & religionis aduersarios coercent, papæ vtrumque gladiũ tributum esse sequitur? Quod autem ais nos reginæ nostræ vtrumque cõcedere, id quidé meritò tacere potuisti: est enim (vt omnes norunt) egregiè falsũ.

De Pap. & conc. pag. 77

Paral. Vrsperg.

DV-

DVRÆVS, Fol. 323.

Addis deinde paralogismum alium: Non est seruus supra magistrum: ergo nulli fas est papam accusare aut reprehendere. *Quis Catholicus vel scripsit vnquam, vel docuit, summum à nomine pontificẽ posse reprehendi? Pius Romanus pontifex non de Romano pontifice, sed de omnibus omnino episcopis loquitur, quos quum à suis accusari ouibus meritò posse negat, illorum tantummodo audaciam, qui sceleribus licèt ipsi plurimis onusti, pastores tamen suos atque episcopos vel ex sola suspicione accusare non verebantur. Tu si in ea esse sententia Catholicos putas, nulli vt credant inferioris notæ homini licere episcopum accusare, hoc errore vel solus te D. Thomas, si eum consuluisses, facilè liberasset. De Romano pontifice idem tibi hîc loco responsum puta, quod centum illi & octoginta Episcopi Marcello olim Romano pontifici responderunt* Tuo te ore, non nostro iudicio iudica. Nam prima sedes à nemine iudicatur.

2.2.q. 78. art. 12.

WHITAKERVS.

10 Ita Catholicum fuisse pontificẽ negas, qui scripsit & docuit, papæ culpas iftic à nullo mortalium redargui oportere, quantumuis innumerabiles populos secum ducat primo mancipio gehennę cum ipso plagis multis in æternum vapulaturos? An nescis alium etiam pontificem huiusmodi legem promulgasse, *Neque ab Augusto, neque ab omni clero, neque à regibus neque à populo iudex iudicabitur*? Quid alia huiusmodi legũ & sãctionũ

Dist. 40. Si Papa.

9. qu. 3. cap. Dimo.

pontificiarum fragmenta commemorem, quibus seipsos omni iudiciorum periculo liberarunt? Et verò ista duo pontificia axiomata rem Romanam præclarè communiunt, Ecclesia Romana errare non potest, quicquid docuerit: pontifex Romanus non debet accusari, quicquid admiserit. Ex his intelligi potest, quid Pius pontifex decreuerit: cuius quoquo modo verba interpreteris, nunquam tamen effugies, quin scripturæ testimonio abusus fuerit, & paralogismo fefellerit. Quale enim argumentum est, Serui non sunt supra Magistrum: ergo Episcopus nõ debet ab aliis temerè accusari? Hoc quidem consequens verum est, sed nulla vi ipsius consecutionis. De Marcellino nihil est necesse respondere. Quum enim apostata & idololatra fuerit, illum accusari leges pontificiæ concedunt potuisse. Tu tamen aliter vidêris sentire, quando synodi Sinuessanæ verba profers. Ita nec tecum ipse, nec cum tuis congruis.

DVRÆVS, Fol. 298.

Addis pro paralogismo alio: Christus precatus est, vt Petri fides non deficeret: ergo papa errare nõ potest. *Quid hîc sophisticum VVhitakere? Cùm enim ascensurus in cælum Christus ecclesiæ suæ caput, suúmque in terris vicarium Petrum constituerit, quid aliud illa ad patrem oratione eum petiuisse credibile est, quàm vt sui fides vicarij nullo vnquam tempore deficeret? Cuius demõstrationis vim prisci Ecclesiæ patres satis perspexerunt. Aug. lib. 9. vet. & noui Testam. quæst. 75. Cypr. Epi. 55. Leo Serm. 3. in anniuer. assumps. Bernard.*

Bernard. epist. 190. crebro & diligenter ex variis Christiani orbis partibus Romani pontificis de grauissimis rebus sententiam patres quæsierunt.

WHITAKERVS.

11 Quod primò sumis vicariũ esse Christi pontificem, insignis paralogismus est ὡς πρὸς τὸ ἐν ἀρχῇ καυζανόμενον. Id enim nũc inter nos quęritur, quod tu tanquam certũ & concessum arripis. Deinde vt demus Petri successorem esse pontificem, quid tamen illa precatio Christi, quam pro Petro fecit, ad pontificem pertinebit? Christus enim ait, *Rogaui pro te*, non ait pro te, & tuis successoribus. Luc. 22. 32. Quàm verò hoc putidum sophisma est ὡς πρὸς τὸ ἐπόμενον, Christus rogauit pro Petro, ergo pro quouis pontifice Romano? Et Petri fides non defecit: ergo nullius pontificis fides deficiet? Quàm hoc falsum sit cùm multa pontificum exempla testantur, tum ipsi sophistæ pontificij satis intelligunt. Si enim pontifices possunt in hæresim incire, quod euenire posse ipsi concedunt, deficere proculdubio pontificis fides potest. Et palàm Bonifacius pontifex redargui papam permittit, *si deprehendatur à fide deuius*. Dist. 40. Papa Si papa potest à fide deuius deprehendi, fides papæ deficere potest: at verũ est antecedens, si pontifici, & pontificiis credimus: verum igitur consequẽs. Quid nunc de Christi precatione statues? Christus enim proculdubio impetrauit quod petiit: quare si pro Romanis põtificibus precatus Christus fuisset, nullus à fide aberrare Romanus pontifex potuisset. Si verò quæris quamobrem pro Petro Christus nominatim precatus fuerit, non est difficile rationem expedire. Petro enim grauior & periculosior lapsus

imminebat, quàm cuiquam Apostolo: quare auxilio præstantiore Petrus indigebat. Quanquam Christus non tantùm pro Petro, sed pro reliquis etiam omnibus Apostolis precatus est: nec modò pro Apostolis, sed pro tota etiam ecclesia. Num verò Christi precationem credemus minùs in reliquis, quàm in Petro valuisse? Si ergo Petri successores errare nequeunt, quia pro Petro Christus precatus est; tum ne reliquorum quidem Apostolorum successores à fide deficere possunt, cùm pro illis etiam Christum precatum esse constet. Et tamen hunc tam apertum paralogismum non pudet vocare demonstrationem, eámque à priscis ecclesiæ patribus perspectã affirmare. At quis vnquam pater antiquus isto modo disputauit, Christ⁹ precatus est pro Petro, ne illius fides deficeret: ergo Romanus pontifex nunquam errabit in fide? Nihil eiusmodi Augustinus, nihil Cyprianus, nihil Leo scripsit. Quanquam illum de quæstionibus veteris & noui Testamenti librum omnes norunt non esse Augustini. Ad Cypriani locum priùs respondimus. Leo ait, *specialem à Domino Petri curã susceptum esse, eumque principem* vocat, quod nos aliquo modo verum esse non negamus: sed ineptè facis, qui nobis Leonẽ in istã causa obiicis, quem constat suam sedem ac dignitatem nimiùm semper extulisse: multò verò ineptior es, quando Bernardũ toties introducis, quasi nos Bernardũ nesciamus, multis suorũ temporũ erroribus prauisq; opinionibus imbutũ fuisse. Id verò plusquã ineptũ est, quòd pontificem nunquam errare contendis, quia multi olim pontificem de grauissimis rebus consulebant. Quid ego istis deliriis verbum vnum referam?

Ioan. 17. 9. 20.

DVRÆVS

DVRÆVS, Fol. 325.

Ad missas priuatas transis, & mirificum nobis paralogismum proponis: Populus ad cœnam dominicam rarò & negligenter accedit: ergo sacerdos potest priuatas Missas celebrare. *Nullũ hic sophisma videres, si vel Malachiæ Prophetæ crederes, vel verum hoc sacrificium, illiúsque fructum esse vllum agnosceres. Satis iam multa de hac re tibi suprà respondisse videor.*

WHITAKERVS.

12 Malachiæ certè credo: sed eius vaticinium nihil impedit, quo minùs sit in argumento pontificio paralogismus. Quid si enim sacrificium ab ortu solis ad occasum offertur, ídne est necesse de Missa intelligamus? At Tertullianus, Eusebius, Hieronymus pias sanctorũ preces his verbis declarari disertè scribunt. Tum vt demus aliquid de Missa prædicere Prophetam, de qua illi nihil vnquam in mentem venit, num sequitur, Missa offeretur in toto orbe, ergo priuata? Fructus verò Missæ, quis tandem ad populum peruenire ex inani aspectu potest? Nam fidei tantam, opinor, vim nequaquam tribues, quam toties antehac risisti: & cur sacerdos aliquid in Missa ore percipit, cùm solus aspectus vberrimum fructum afferat? Si illum esse publicum sacerdotem, & illam actionem publicum sacrificium responderis, rogandus es vt hæc primùm scripturarũ testimoniis confirmes: deinde hãc nobis argumentationẽ cõprobes: Missa est publicum sacrificium, ergo prodest spectan-

tibus & absentibus, quantumuis non sumatur. Perinde posis de verbi ministerio statuere, cùm publicum sit, satis esse vt illud sacerdos solus tractet, solus audiat, solus credat, eo populum etiam absentem & nihil tale cogitantem seruari. Sed de priuata Missa satis antè multa diximus: paralogismus iste non causam pro causa ponit. Nam populi negligentia, aut impietas non est idonea causa priuatæ Missæ.

DVRÆVS, Fol. 326.

Illum paralogismum possem prætermittere, Christus solos Apostolos adhibuit ad cœnã, ergo soli sacerdotes debent integrum sacramentum percipere: populum altera tantùm parte contẽtum esse oportet. *Hîc tu mihi adeo delirare videris, vt nisi vtramque sacramenti speciem populus sumat, integrum ab eo sacramentum sumi non existimes: cuius certè erroris regium pudere professorem meritò deberet. Quid magis sophisticum, quàm quia Christus in cœna vltima dixit,* Bibite ex hoc omnes, *Christianis præceptum affirmare, vt ex calice bibant? Tametsi præceptũ erat, vt ex agno typico omnes vescerẽtur, nullũ tamen vini tunc sumendi præceptum à Deo datum fuit. Lucas Christum porrecto iam Apostolis corpore dixisse refert,* Hoc facite in mei commemorationem, *vt omnes nimirum Christiani corpus sibi Dominicum sumendum intelligerent: de sanguine nihil à Christo huiusmodi dictum expressit. Quin & Paulus ita loquutum esse Christum refert,* Hoc facite quotiescunque bibetis, in meam commemorationem: *vt intelligerent Corinthij nullo se sumendi calicis præcepto teneri.*

WHITAKERVS.

13 Quid verò stultum magis aut delirum fingi potuit, quàm integrum sacramentum in altera specie sumi? Si enim altera tantùm species sumitur, integrum sacramentum non sumitur, nisi aut integrum, & pars integri idem sunt, aut Christus quando duas species præscripsit, plus quàm integrum sacramentum instituit. Quanto te sapientior fuit Romanus pontifex, qui alteram speciem non esse integrum sacramentum apertè scribit? Cùm enim de quibusdam hæreticis, vestris maioribus, mentionem feciisset, qui à calice abstinebant, præcipit vt *vel integra sacramenta percipiant, vel ab integris arceantur.* Quid nunc restat, nisi vt deliraſſe pontificem statuas, quia illos negat integra sacramenta percipere, qui non nisi alteram speciem sumunt? Æquum certè est vt te tui pudeat, nisi fortè ex eorum numero es, quos nihil pudere possit. Si verò illud sophisticum est, cùm Christus dixerit, *Bibite ex hoc omnes,* Christianis omnibus præceptum affirmare, vt ex poculo bibant, quid quæso theologicum esse potest? Quæro enim num solis Apostolis Christus præceperit, an non? Id non audes affirmare: itaque timidè respondes, sic de poculo præcepisse Christum, vt rem totam ecclesiæ iudicio prudentiæque relinqueret. Quod si ita est, idem quoque de altera specie statuas est necesse. Etenim vt de poculo dixit, *Bibite ex hoc omnes,* ita de pane, *Accipite, edite*: hoc tantùm interest, quòd poculum porrigens diserte *omnes* iubet bibere, cùm vniuersalem notam in panis distributione prætermisisset.

De Cõs. dist. 2. ca. Comperimus.

Aut ergo omnes Christiani vtramque speciem sumere iubentur, aut neutram: si neutram, tum falsum est quod ais, *vt omnes Christiani corpus sibi Dominicum sumendum intelligerent.* In quo video tibi malè cum tuo Campiano conuenire. Nam ille palàm confessus est potuisse ecclesiam de pane etiam Laicis non præbendo statuere, quemadmodum de poculo statuit, quod Paulus egregiè re-
1. Cor. 11. 23. fellit, quando ait se Corinthiis tradidisse, quod à Domino accepisset: & iubet vt se quisque probet, atque ita de pane illo edat, & de poculo bibat. Qui hoc præceptum ad solos presbyteros pertinere existimat, delirus meritò censeatur. De agno paschali miserum est sophisma tuum, & vix quidem sophisticum. Agnus typicus sine vino, aut cum vino comedi potuit: ergo populus in Cœna Dominica vinum omittere potest, altera parte contentus esse debet. Si enim de vino tam apertè Dominus Iudæis præcepisset, quàm Christus nobis, non illis liberũ fuisset agnum sine vino comedisse. Saltem cur non populo libertas illa relinquitur, vt vino vel vtatur, vel abstineat. Nisi esses Iesuita, non isto quidem modo disputares. Macte: Sic proculdubio restituetis rem.

Quid verò est quod subiungis, *Lucas refert Christum porrecto corpore dixisse, Hoc facite in meam commemorationem, de sanguine nihil eiusmodi retulit.* Non te delirare dicam, etsi quidem videris parùm sapere. Sic enim Christum non tantùm de corpore, sed etiam de sanguine dixisse,
1. Cor. 11. 25. Paulus luculentissimè testatur. In vtroque enim symbolo repetit, *Hoc facite ad mei recordationem.* Sed ait (inquis) Paulus, *Quotiescunque biberitis, vt intelligerent Corinthij nullo se sumendi calicis præcepto teneri.* Nunquam te istorum sophismatum pigebit? Nonne vides Paulum mox addere, *Quotiescunque*

tiescunque ederitis panem hunc, & poculum hoc biberitis, mortem Domini annunciatis vsquequo venerit. Quare isto argumento non poculum tantùm, sed panem etiam eripies populo. Non est necesse futilem paralogismum longiùs persequi: Omnes Apostoli iubentur bibere, ergo nulli nisi Apostoli, id est, sacerdotes iubentur bibere, fallit ratio ἀπὸ τὸ ἐπόμενον.

DVRÆVS, Fol. 327.

Quis Catholicum vllum sic dissentientem audiuit? Titulus quem cruci Pilatus affixit, Hebraicè, Græcè, Latinè inscriptus est, ergo preces ecclesiasticæ nullo sermone, nisi vel Hebraico, vel Græco, vel Latino recitandę sunt. *Cui dubium esse potest non vacasse mysterio triplicem hanc crucis Christi inscriptionem? Augustinus ex eadem hac crucis inscriptione contra Arrianos retinẽdum esse nomen ὁμοούσιον probat: Epist. 178. Cernis opinor VV hitakere præcipuas Augustino linguas videri, in quibus crucis Christi inscriptio diuino concilio affixa est.*

WHITAKERVS.

14 Nulli ignotum esse potest, qui libros pontificiorum legerit, ex triplice crucis inscriptione sumi argumentum contra vernaculas ecclesiarum preces, de quo nunc non est necesse multa me dicere, cùm eius te pudere videam. Erant illæ linguæ omnium proculdubio celeberrimæ, quas in titulo Pilatus inscripsit, atque his etiã linguis Euangelium Christi latissimè disseminatum est: sed hoc non efficit, preces his linguis facere eos

oportere, qui illas ignorant, multò minùs omnia esse in Ecclesiis publicè his linguis peragenda, quantumuis populus ita sit imperitus, vt verbum nullum intelligat. De mysteriis respondebo, cùm ea nobis enunciaris: populi quidem ignorantia nihil habet mysterii. Augustinus ineptissimè citatur cùm nihil dicat, quod tãtulũ faciat ad causam.

DVRÆVS, Fol. 328.

Ad alium nunc paralogismum veniamus: Non oportet quod sanctum est dare canibus: ergo populus à scripturis legendis prohiberi debet. *Non nos populum à sacrarum literarum lectione arcendum dicimus: etsi non passim omnibus, ac sine discrimine sacrosancta illa diuinarum scripturarum mysteria committenda iudicamus: &c.*

WHITAKERVS.

15 Debebas in ipsa causa insistere, quæ sunt aliena prætermittere: quod tu semper contrà facis. Quasi enim quicquid vspiã legisses in librum tuum aliquo modo compingere statuisses, ita testimoniis non necessariis abundas, & lectionis potiùs quàm prudentiæ ac iudicii laudem quæris. Habendum esse aliquem hominum delectum, nec omnia omnibus passim nullo discrimine proponenda nemo dubitat: qui verò se canes & porcos ostendunt, ii quidem à sacris arceri atque abigi debẽt. Verùm nunc aliud quæritur, an quia Christus sancta canibus præberi vetuit, populus sit à scripturarum lectione remouendus, vt pontificii interdum disputant. Vel hoc probandum tibi, vel tacendum fuit.

DVRÆVS.

DVRÆVS, Fol. 328.

Ad Eucharistiam redis, Hoc est corpus meum: ergo panis in corpus Christi conuertitur. *Quis verò hîc paralogismus est? Si quod Apostolis Christus dedit, suum ipsius corpus fuisse ipse testatur, panis certè esse non potuit, ex quo efficitur panem in illius corpus transmutatum fuisse.* Accipite (*inquit Christus*) & comedite: *Quid tandem?* Hoc (*totam nimirum quam manibus tenebat substantiam demonstrans*) est corpus meũ. *Illa Christi verba*, Hoc est corpus meum, *absque vlla figura in proprio sensu natiuóque verissima sunt, ergo panis in corpus Christi transmutari fatendum est.*

WHITAKERVS.

16 Transsubstantiationis Chimæram satis suprà discussimus: nunc paralogismum paucis videamus. Christus ait, *Hoc est corpus meum*: ergo panis in corpus Christi transsubstantiatur, sophisticè & ridiculè, ἀπὸ τὸ σχῆμα τῆς λέξεως. Nam Christus more scripturis familiari symbolum appellauit nomine ipsius rei cuius symbolum est, quales sunt in sacris literis infinitæ enunciationes. Ac Christus quidem Apostolis & corpus dedit, & corporis sacramentum, illud fide, hoc ore sumendum & comedendum: iam qui concludet externum signum in corpus conuerti, quia corpus μετωνυμικῶς vocatur propter sacramentalem coniunctionem, non tantùm sophista, sed delirus meritò videatur. Quid enim aliud sophistæ, quàm

planè delirant in hoc loco, dum alij aliud fingunt, nec seſe tamen expedire poſſunt? Tu rem præclarè confeciſti, quando *Hoc* ſignificare dicis *totam illam ſubſtantiam, quam Chriſtus manibus tenuit*. Illa verò ſubſtantia quænam fuit, panis an Chriſti corpus? Si panis, tum eſt verborum μετωνυμικὴ & ſacramentalis καταχρηστικὴ, quod nos veriſſimè affirmamus, vos ineptè & improbè negatis. Si corpus, tum tranſſubſtantiatio extitit antequã verba pronunciata ſunt, quod palàm cum commentis placitiſque veſtris pugnat. Deinde hic verborum ſenſus fuit, *Hoc corpus meum eſt corpus meum*, quod niſi duo Chriſtus illo tempore corpora diuerſa habuit, verè dici non potuit. Aliud enim corpus fuit, quod illam ſubſtantiam dixit eſſe corpus ſuum, aliud quod ipſa fuit ſubſtantia. Non te vides hìc miſerè σοφιζεσθαι? Quod etiam mox facis apertiſſimè, cùm ais illa verba, *Hoc eſt corpus meum, abſque vlla figura veriſsima eſſe*. In eo enim principium petis, & ſumis vt conceſſum, quod nullis vnquam argumentis demonſtrabis. Hinc quæſo quid aliud concludi potuit, quàm tuus iſte præclarus ſolœciſmus, *Ergo panis in corpus Chriſti tranſmutari fatendum eſt*? Turpior ne ſit ſolœciſmus an paralogiſmus, vix poſſum ſtatuere.

DVRÆVS, Fol. 329.

Eiuſdem generis paralogiſmum alium recenſes, Adorate ſcabellum pedum eius: ergo ſacramentum adorandum eſt: *qui ſi paralogiſmus eſt, non à nobis ſanè inuẽtus, ſed à beato Ambroſio, & Auguſtino vſurpatus eſt. Quod vos de arca Teſtamẽti commenti eſtis, &c. Quis tãtam Caluinianorum ignorantiam non admiretur, qui Euchariſtiæ adorationem ex hoc loco non ſine paralogiſmo colligi affirmant poſſe, arcam verò adorandam abſque vllo paralogiſmo ſibi vidẽtur concludere?*

WHITAKERVS.

17 Hunc paralogiſmum neque Ambroſius vnquam, neque Auguſtinus vſurpauit. Docent illi Chriſtum adorãdum eſſe in myſteriis: ipſa autem myſteria nunquam dixerunt eſſe adoranda. Quãtus verò hìc paralogiſmus eſt? Scabellum pedum eius, hoc eſt, vt Ambroſius atque Auguſtinus tradunt, caro Chriſti ſuſcepta de terra adorari debet, idque etiam in ſacramento: ergo ipſum ſacramẽtum adorandum eſt. Quis enim patrum hoc modo diſputauit? Aut quis ſacramentũ vocauit ſcabellum pedũ eius? Patres ſecundæ ſynodi Nicenæ multò videntur prudentius conſuluiſſe, *Adorate ſcabellum pedum eius, ergo imagines ſunt adorandæ*. Quod de Caluinianis narras, in eo quidem inſulsè calumniaris. Caluinus verè locum tranſtulit, *Adorate ad ſcabellum pedum eius*. i. Deum adorate in templo eius, in quo habitat. Hinc tu colligis Caluinum docuiſſe arcam eſſe adorandam: quo nihil ieiunius comminiſci quiſquam potuit.

Ambroſ. de Spirit. ſanct lib. 3. cap. 12 Aug. in Pſal 98.

Pſal 99. 5.

DVRÆVS, Fol. 329.

Pighio ſophiſma hoc tribuis: Deus non eſt προσωποληπτης: ergo neminem deſignat ad vitam æternam, niſi meritorum ratione: *cui viro id ipſum, quod tu ais, excidiſſe nihil moramur. In Catholicorũ Academ is celeberrima eſt ſentẽtia meritorum præſcietiã prædeſtinationis cauſam nõ eſſe.*

WHITAKERVS.

18 Pighij paralogiſmum agnoſcis, & Academiarum veſtrarum ſententiam cum illius iudicio diſcrepantem proponis. Eum ergo ſi placet veſtris Academiis exagitadum relinquamus: quanquam forſan plures veſtri cum Pighio, quàm cũ Academiis ſentiunt. Quid ſi autem Academiæ non idem omnes doceant? Id enim in ſcholis veſtris tritum eſt, regnum cælorum iis præparatum eſſe, qui illud meriti ſunt ſuis benefactis: quod quid aliud eſt, quàm prædeſtinationem ad meritorum præſcientiam alligare? Si enim nos ab æterno Deus ex ſua ſolius miſericordia prædeſtinauit atque elegit ad vitam, neceſſe eſt vitam cæleſtémque hæreditatem gratuitò nobis donari, non noſtris virtutibus comparari, meritiſque redimi: quod quãdo dicitis, prædeſtinationem aut tollitis, aut ex operum præſcientia ſuſpenditis, & Pighium verbis oppugnatis, re defenditis.

DVRÆVS, Fol. 330.

Eſt & hic paralogiſmus tuo VVhitakere iudicio valdè ridiculus, Vngi ægros Iacobus iubet: ergo nobis nunc ægri perungendi ſunt. *Si qui aduerſa nunc valetudine affliguntur, non minus cùm corporis tùm animæ ſanitate opus habent, quàm cùm hæc olim Iacobus ſcriberet, æquúmne tibi videri poteſt, vt tam ſalutari remedio nulla alia de cauſa priuentur, quàm quòd Luthero aut Caluino non ſatis arrideat?*

WHITA-

WHITAKERVS.

19 Paralogiſmum paralogiſmo defendis. Quid ſi enim qui nunc aduerſa valetudine laborant, non minùs & corporis & animæ ſanitate indigent, quàm olim, an ſunt propterea vnguentis oblinendi? Quaſi olei perfuſio vel corpori, vel animæ ſalutem afferat. Fuit primis illis temporibus ſymbolum valetudinis reſtitutæ, quando extraordinaria dona in Eccleſia florebant: nunc ſignum ab illis retineri ac frequentari, qui muſcam ſanare nequeunt, pluſquam ridiculum eſt. De Iacobi loco ſatis multa diximus alibi. Paralogiſmus eſt ἄγνοια τοῦ ἐλέγχου.

DVRÆVS, Fol. 330.

De altero etiam paralogiſmo nihil eſt cur hîc plura commemorem, Sacramentũ hoc magnum eſt: ergo matrimonium eſt ſacramentum. *Ad matrimonium enim hæc Pauli verba propriè veréque pertinere abundè iam docui.*

WHITAKERVS.

20 Te verò abundè quidem ex Apoſtolo refutaui, qui myſterium illud non de matrimonio, ſed de Chriſti atque eccleſiæ myſtica κοινωνία interpretantur. Nam matrimonium nec magni myſterij, nec omnino myſterij nomen meretur: in illo verò arcano vinculo, quod inter Chriſtum atque ipſius eccleſiam intercedit, multa myſteria verſantur. Etſi non nego interdum à parentibus communi quadã vocabuli vſurpatione matrimonium

dici sacramentum, quia symbolum est illius nostræ cum Christo copulationis. Sed tum verbi ὁμωνυμίαν omnes agnoscunt: huius autem paralogismi vitium est χῦμα τῆς λέξεως.

DVRÆVS, Fol.330.

Paralogismũ hîc esse exclamas, Elias & Ioannes in solitudine vixerunt, ergo monachorum vitam ac disciplinam instituerunt. *Verùm si illi ob admirabilem, quam in eremo traduxerunt vitam, in summo apud omnes honore semper fuerunt, nihil equidem obstare video, quo minus præclarum hominibus monasticæ vitæ exemplum reliquisse videantur. Sanctissimi Ecclesiæ patres ab hoc paralogismo minimè abhorruerunt. Chrysost. homil. 1. in Marcum. Hieron. ad Eustoch. Theophil. in 1. Luc. Isidor. de offic. lib. 12. cap. 15. Quid Augustinum referam, quid Palladium, quid Theodoretum, quid Cassianum, quid Sozomenum, quid Euagrium, quid alios penè innumeros?*

WHITAKERVS.

21 Eliam & Ioannem Monachi sine causa iactant, cùm illis simile nihil habeant. Nam vt de priscis Eremitis loquamur, istos vrbanos mittamus antiquis temporibus incognitos, si Elias missus à Deo cessit furori Iezebelæ, & reliquit hominum frequentiam, séque in mõtes syluásque contulit, an idem illis faciendum est, quibus nec tale aliquid Dominus mandauit, & qui in nullo vitæ periculo versantur? Equidem Eliæ nullo exemplo tam inepta κακοζηλία defendi potest. Minùs autem ferendi sunt, qui Ioannem Baptistam in latebras

tebras syluestres extrudunt, atque illum solitariam vixisse vitam fingunt. Nam quòd Ioannem Lucas *in desertis* fuisse scribit, idde montosa illa regione Iudæorum intelligendũ est, in qua Ioannes cum Zacharia habitauit. Ita enim Maria, cùm Elizabetham inuiseret, profecta est εἰς τὴν ὀρεινὴν, hoc est, *in montanam regionem*: & Ioannem Matthæus scribit in *deserto* prædicasse, quod ille procul dubio inter homines fecit. Etenim in libro Iosuæ sex ciuitates commemorantur sitæ in *deserto Iudæ*: & Ioabus dicitur domi suæ *in deserto* sepultus. Potuit ergo Ioannes in deserto viuere, & tamen non deserere hominum consuetudinem, quia plagam illam & tractum, in quo Zacharias habitabat, propter rariores hominum conuentus & concursus, vulgò *desertum* vocabant. Quid patres de Ioannis vita senserint, id meâ nihil interest, qui plus scripturis, quàm patrum coniecturis deferre didici. Nec ignoro quàm magnificè vitam monasticam illi prædicent, sed quàm id rectè faciant, requiro. Nam illud ἀθεόλογον est & ἀναπόδειχτον, Patres ita senserunt & docuerũt: ergo hoc credendum est, atque ab omnibus sine controuersia suscipiendum.

Luc.1.18.

Luc.1.39.

Mat.3.1.

Iosuæ 15. 61.

1.Reg.2.35.

DVRÆVS, Fol.331.

De sacramentorum numero paralogismum profers, septẽ sunt peccata mortalia, ergo septem sunt sacramenta. *Apud quem legeris, vellem ingenuè indicasses. Ignorare non potes quàm solida nobis sunt argumenta, quibus septenarium sacramentorum numerum ex diuinis literis, totiusque Ecclesiæ consensione probamus. Neque verò noua hæc est ex analogia disserẽdi ratio. Ita enim Ter-*

Cont. Marc. lib. 4. Iust. in dia. *tullianus olim ex duodecim fontibus Elim, Apostolorum Christi numerum concluſit. Idem Iuſtinus probauit ex duodecim tintinnabulis.*

WHITAKERVS.

22 Nulli ignotum eſſe poteſt, qui ſophiſtarum libros attigerit, quàm præclarè & diuinitus ſacramentorum ſeptenarius numerus demonſtretur. Ioannes Ludouicus Viualdus magnam copiam demonſtrationum effudit. *Conuenienter* (inquit) *cœleſtis medicus ſeptem inſtituit ſacramenta, quia ſeptem ſunt vulnera, quibus infirmatur humanum genus.* Deinde, *Ideo ſeptem ſunt ſacramenta, quia diſponunt nos ad ſeptem virtutes habendas.* Nam baptiſmus eſt ſacramentum fidei, confirmatio ſpei, Euchariſtia charitatis, pœnitentia iuſtitiæ, extrema vnctio perſeuerantiæ, ordo prudentiæ, matrimonium temperantiæ. Adiungit, *Aut ſeptem ſunt ſacramenta, quia ſeptem ſunt diuerſitates hominum in Eccleſia Dei:* prima eſt intrantium, quibus ordinatur baptiſmus: ſecunda eſt pugnantium, quibus conuenit confirmatio: tertia eſt vires reſumentium, quibus ordinatur Euchariſtia: quinta reſurgentium, quibus inſtituta eſt pœnitentia: ſexta miniſtrantium, quibus datur ordo: ſeptima nouos milites introducentium, pro iſtis inſtitutum eſt matrimonium. Non perſequar alia, quæ ſequuntur huiuſmodi. Hæc olim forſan valebant, nunc contrita & contempta iacent: tametſi hoc poſtremum Alanus non putauit omnino repudiandum. Tua verò quæ vocas ſolida argumenta ſatis confregimus. Nec tamen ignoramus iſta analogia vſos olim eſſe veteres patres aliquando, vt earum rerum quæ in nouo Teſtamento

In libro, qui inſcribitur, Aureũ opus de veritate cõtritionis: fol. 128.

Alan. de ſacr. cap. 41.

mento apertiſſimè proponuntur, quaſdam ex vetere ſimilitudines caperent. Ita Iuſtinus & Tertullianus hoc loco multis figuris veteris Teſtamenti numerum Apoſtolorum declaratum fuiſſe ſcribunt. Si tam apertus eſſet in nouo Teſtamento ſacramentorum numerus ſeptenarius, quàm Apoſtolorum duodenarius, hoc patrum exemplo defendere tuos poſſes. In re autem dubia nihil efficiunt *συμβολικὰ* argumenta.

DVRÆVS, Fol. 332.

Paralogiſmum eſſe noſtrum ais, Deus condidit hominem iuxta imaginem ſuam: ergo imagines in templis collocandæ ſunt. *Adrianus pontifex non tam hoc argumento legitimum eſſe imaginum vſum demõſtrat, quàm ſumpto inde ſcribendi initio ex hominis ad Dei imaginem creatione oſtendit, imaginum vſum diuino hoc opere fuiſſe adumbratum.*

WHITAKERVS.

23 Præclarum certè Adrianus tuus initiũ ſcribendi ſumpſit ab hoc ſcripturæ teſtimonio. Quis enim iſta imagine, quam Deus fecit, veſtras imagines adumbratas eſſe finxiſſet, niſi aliquis delirus ſenex, & ſuperſtitioſus *εἰκονολάτρης*? Itaque mirum non eſt exitum principio reſpondiſſe, atque illos pſeudepiſcopos ad imaginum religionem confirmandam in ſynodo Nicena ſecunda congregatos in illam ſententiam frequentes abiiſſe.

DVRÆVS, Fol.331.

Nunc manet fides, spes, charitas, tria hæc: maior horũ charitas: ergo nos charitate magis, quàm fide iustificamur. *Cùm nihil sit præstantius iustitia, consentaneum videtur, vt summũ donum à præstantissima virtute promanet.*

WHITAKERVS.

24 Paralogismus est, πρὸς τὸ μὴ ἁπλῶς, ὡς ἁπλῶς λεγόμενον. Charitatem enim Apostolus nõ omni modo, sed tantùm κατὰ τι fide ac spe maiorem vocat, quia nempe, vt Chrysostomus scribit, *charitas in altero etiam seculo permanet*, cùm fidei atque spei nullum sit post hãc vitam munus. Nos autem quærimus, non vtra sit diuturnior, fides, an charitas, sed vtra Christum apprehendat, qui nostra est iustitia. Fide autem Christus, non charitate apprehenditur, quia nobis ea conditione Christus offertur, si credimus. Tu verò valde ineptus es, quãdo cum virtute donum comparas, quasi fide nos merito beati iustiq́ fieremus.

Chrysost. in 2. Cor. 13. hom 34.

DVRÆVS, Fol. 332.

Magni cuiusdam paralogismi loco adiungis, Vadam (*inquit Dominus*) ad locum meum, donec ponant in corde suo, & quærant faciem meam: ergo homines suapte voluntate atque ingenio possunt ad Dominũ reuerti. *Cui Catholico in mentem venit, solis hominem naturæ viribus*

ribus ad Deum posse à peccato reuerti? Εἰρωνικῶς (*inquis*) & μιμητικῶς *dixit. Quid? an tu* εἰρωνικῶς *ad pœnitentiam vocare nos Deum putas?*

WHITAKERVS.

25 Quid pseudocatholici de arbitrii libertate doceant, suprà expositum est. In argumento paralogismus est παρὰ τὸ χῆμα τ̃ λέξεως. Illorum enim hominum personã Deus induit, qui cùm nihil beneficentia apud suos ac liberalitate proficiunt, illos deserunt, & suis ingeniis relinquunt. Hinc ergo colligi non debet, in voluntate nostra positum esse, vt nosmet ad Deum conuertamus, præsertim si à Deo deserimur. Itaque εἰρωνικῶς loquutum esse Dominum manifestum est: nec tamẽ vt tu fingis, nos ad pœnitentiam εἰρωνικῶς hortatur, sed qui Dei benignitate induci non possunt, vt Deũ quærant, mirum non est horum ingratitudinem, atque amentiam à Deo rideri. Tales enim frequentes sunt in scripturis εἰρωνείαι.

DVRÆVS, Fol. 333.

Ad sequentem paralogismum propero: Multa præcipit Dominus vt faciamus, ergo ea possũt à nobis præstari. *Augustinus hìc nullum paralogismum deprehendere potuit. Quis vel inter homines legislator inuentus est, qui ciuibus leges præscriberet, quas à nemine seruari posse existimaret? Quo denique modo vel obtemperantibus præmia, vel supplicia alijs decerneret? Caluinus ait Deum hominum partem in eũ finẽ cõdidisse, vt æterna eos*

Lib. 3. Instit. c. 21. sect. 5.

morte damnaret: qua blasphemia, nescio quæ maior Deo tribui vel ab Atheo possit.

WHITAKERVS.

26 Cùm legem suam Dominus proposuit, non quid nostris viribus, sed quid ipsius iustitiæ consentaneum esset, spectauit. Mirum ergo non est, si multa præcipiantur, quæ nostras vires omnino superent: itaque non debet ex Dei præceptis nostra facultas æstimari, vt quia Deus præcepit, nos posse præstare existimemus. Augustinus quidem quando rem habet cum Pelagianis, Deum interdum negat *impossibilia* præcepisse, quod quo sensu fecerit, superiore libro explicauimus. Nam & Adamus illa omnia præstare potuit, & nos ea in futura vita præstabimus, & nunc etiam præstare dicimur, quando quæ non præstantur, propter Christum ignoscuntur. Sic mentem Augustinus suam perspicuè declarauit: multisque locis diuinæ legi à nemine in hac vita satisfieri posse docuit, quemadmodum antè ostendimus. Argumenta tua à politicis rebus sumpta nihil concludunt. Nam & legislatores ipsi homines sunt, & diuina non sunt ex humanis metienda: deinde, si hominem primum spectamus, eius naturæ lex congruebat. Aequúmne verò fuit, vt postquam nos Deus integros condidisset, & nos nostra sponte peccassemus, suam Deus iustitiam mutaret, & leges ad nostrum ingenium peccato corruptum & contaminatum accómodaret? Si crudelem fuisse Deum putas, quòd ea præceperit, quæ nullus præstare posset, quid Eusebio respondes, cuius hæc verba sunt, Θεώρησον δὲ ἡ ἄλλως τὰ ἀδύνατα πᾶσιν ἀνθρώποις τῆ μωσέως νομοθεσίας? Ita legem Mosis apertè affirmat à nullis hominibus

Euse. de demonstr. Euang. lib. 1.

minibus seruari potuisse. Atque eo modo Thomas scribit, *Moses multa quidem præcepit, quæ nullus implere potuit, ad domandam Iudæorum superbiam.* Caluinus postremò nihil aliud tradit, quàm quod scripturæ clarissimis verbis docuerunt. Salomon inquit, *Omnes operatus est Deus propter semetipsum, etiam impium in diem malum.* Et Paulus ait, *vasa iræ coagmentata esse ad interitum.* Quare cæleste hanc doctrinam nulli præterquam Athei damnabunt.

Thom. in Galat. 3. lect. 4.

Prou. 16. 4. Rom. 9. 22.

DVRÆVS, Fol. 334.

Paralogismus tibi est Vvhitakere, Christus descendit ad inferos, ergo patres è limbo extraxit. *Explica igitur si potes quorsum Christus ad inferos nisi patres liberaturus descēdit. Quid aliud Zacharias prædixerat, &c.? Et alius propheta*, Ascendens in altum, captiuam duxit captiuitatem: *Psal. 67. Nondum enim teste Paulo, propalata erat sanctorum via, priori tabernaculo adhuc statum habente: Hebr. 9. Hieron. de obit. Blesillæ. Origē. in ca. 5. ad Rom. Basil. in Psal. 48. Ambros. lib. 3. de fide, cap. 3. Nazanzen. in epitaph. Basil. August. 137. & epist. 99. Neque verò te latet, quàm Puritani in vos grauiter inuecti sint, quòd in Apostolorum symbolo versibus Anglicis reddito sic canatis:*

His sprit did after this descend,
Intho the lovver parts:
To them that long in darkenesse vvere,
The true light of their hearts: *id est,*
Tunc ima Christi spiritus ad loca

Descendit, & lux splendida cordium
Illuxit illis, quos tenebræ
Nube diu tenuere cæca.

WHITAKERVS.

17 Vt Christum ad inferos descendisse vel maximè fateamur, non tamen illum eam ob causam descendisse sequitur, vt patres è limbo extraheret. Ita paralogismus est in argumento, cùm sumitur pro concesso, quod versatur in quæstione. Me verò nihil est quod interroges, quamobrem ad inferos Christus descenderit, qui Christi animam à corpore solutam non modò ad inferos nequaquá descendisse, sed mox in cælum sublatam esse credam. Tu primùm doce sic descendisse ad inferos Christum, vt vos putatis, tum hanc descensionis illius fuisse causam, quam fingitis. Nam hæ scripturæ de limbo nihil loquuntur. Zachariam suprà explanauimus. Propheta Dauid de Christi in cælos ascensione ac sessione ad dexteram Dei vaticinatus est. Sed quale argumentum est, Christus de hostibus suis triumphauit, partaque victoria in summos cælos ascendit, ergo descendit ad inferos, vt patres è limbo educeret? Si hoc ineptum est, illud multò ineptius ex epistola ad Hebræos sequitur. Stante tabernaculo nondum patefacta est via in sacrarium, id est, illis sacrificiis, quæ in priore tabernaculo fiebant, non sumus reconciliati Deo: ergo nulli in cælum ascenderunt, antequam Christus ex inferis emergeret, suóque ascensu cælum aperiret. Patrum in hac causa testimoniis supersedere, tuóque labori parcere potuisses. Nam sine scripturis nihil te patres iuuare poterunt. De versibus Anglicanis, quos commemoras, responsum ab eo pete, qui versus ipsos condidit.

DV-

DVRÆVS, Fol. 335.

Alium mox nobis tribuis, Ecclesia scripturas diiudicat: ergo ecclesiæ maior est quàm scripturarum authoritas. *Non immeritò scripturas diiudicare ecclesia dicitur, quæ spiritu sancto afflata, sponsi sui vocem atque verba optimè cognoscit. Neque maiorem ecclesiæ, quàm scripturæ sacræ authoritatem esse Catholici dixerũt. Æquum est vt in discernendis scripturis, nõ suo quisque enthusiasmo, quod vos facitis, sed ecclesiæ iudicio nitatur.*

WHITAKERVS.

18 Vera Ecclesia scripturas agnoscit & diiudicat, quia prophetarum & apostolorum fundamento nititur. Interim scripturis summam authoritatem tribuit, iisque obtemperat. Vestra autem pseudecclesia non id modò sibi sumit vt scripturas sacras diiudicet, sed eas etiam suo iudicio interpretetur, cogítque omnes Christianos in illa interpretatione quantumuis manifestò falsa acquiescere. Nam vt mille proferas ex scripturis argumẽta, & te nihil planè aliud docere, quàm quod scriptura tradidit clarissimè demonstres, te tamẽ sola ecclesiæ, hoc est Romani pontificis authoritate isti refutabunt, & hæreticum nisi sententiam mutaueris, pronunciabunt. Qui sic scripturas diiudicant, maiorem sibi vendicant, quàm sacris literis relinquunt authoritatem. De enthusiasmo quod subiungis, nihil aliud est, quàm putidum probrum.

DVRÆVS, Fol. 336.

Illud quale sit videamus, quod pro magno haberi paralogismo vis, Iubet Paulus Thessalonicenses, vt traditiones tenent quas fuerant edocti: ergo non omnia quæ sunt ad salutem necessaria, literis sunt prodita. *O sagacissimos Calumnianos! Cum Thessalonicenses Paulus ita alloquitur,* State & tenete traditiones quas didicistis, siue per sermonem, siue per Epistolam nostram: *An non luce clarius est, multa eum Thessalonicensibus commendasse, quæ literis minimè mandaret? Nihil hic paralogismi, si magno illi Dionysio credimus. c. 1. Eccles. hierarch. Basil. lib. de Spiritu sancto, c. 29. Chrysostomo, hom. 1. in acta. Epiphanio, hæresi. 61.*

WHITAKERVS.

39 Huius paralogismi multa vitia sunt. Primùm enim non est necesse, si Thessalonicenses A-
2. Thes 2. 15. postolus & verbis & scriptis docuit, vt alia illum verbis, alia scriptis docuisse existimemus. Quid enim impedit quò minùs quod, sermone præsens tradiderit, literis deinceps commendaret? Deinde quàm illud ἀγραφόλογον est, Apostolus non est complexus Epistola illa, quam ad Thessalonicenses scripsit, quicquid illos viua voce docuerat, ergo aliquid Apostolus docuit, quod neque in aliis illius Epistolis, neque in reliquis scripturarum libris reperitur? Postremò vt fingamus multa esse prætermissa, vnde tamen illa esse ad salutem necessaria

cessaria intelligemus? Num enim sequitur, Paulus non scripsit omnia, ergo non omnia ad salutem necessaria? Tam multi sunt in hoc argumento errores ὄνος τὸ ἐπόμενον. Dionysium tuum mitto, de reliquis respõdeo quod tibi satisfacere possit: primùm quòd affirmant, nonnulla Apostolos ἀγράφως tradidisse, id ex nullis scripturæ testimoniis cognosci potest: deinde non dicunt illa, quæ traditione non scripta cõtinentur, esse ad salutem necessaria. Tu verò ex hoc Apostoli loco docere debes, non modò aliquid, quod Apostoli tradiderũt, nunquam esse sacris literis proditum, sed illud etiam ita esse necessarium, vt eo sublato seruari nequeas.

DVRÆVS, Fol. 337. &c.

Illud quoque Catholicorum sophisma vocat: Ipse seruabitur, ita tamen vt per ignem: ergo per ignem purgatorium ad vitam peruenitur. *Hoc loco Augustinus non esse paralogismum vllum credidit in Psal 37. Origen. hom. 12. in Ierem. Basil. de Spirit. sanct. c. 15. Ambros. in Psalm. 118. Dies Domini vel extremum iudicij diem significat, vel illum certè, quo singulos homines post mortẽ est iudicaturus. Basilius, Nazianzenus, aliiq; veteres Ecclesiæ scriptores in ipso iudicis aduentu quosdam illo igne purgandos senserunt.*

WHITAKERVS.

30 Hunc ignem cuius Paulus meminit, flammis purgatoriis dissimilem esse ex ipso loco mul-

1 Cor. 3. 15. tis modis constat. Nam Paulus de culpa loquitur: in purgatorio autem non culpæ exurũtur, sed culparum pœnæ perferuntur. Tum Paulus ignis examinationi cuiusque opus permittit, siue aureum, siue ligneum: isti in fictas purgatorii flammas non nisi lignum, & fœnum, & stipulas coniiciũt. Deinde Paulus scribit hoc igne cuiusque opus manifestum fieri, quod de purgatorio igne intelligi nõ potest, cùm ipse sit occultissimus, nec vllam vnquam lucem ostenderit. Postremò ignis nomen sumi μεταφορικῶς nulli dubium esse potest, nisi fortè de vero etiam auro, & argento, & fœno, & ligno loqui Apostolum existimemus: at ignis purgatorius, si horum insomniis credimus, verus est, non μεταφορικὸς, & tãtum superat calore nostrum, quãtùm noster pictum. Alius ergo ignis est, quem Apostolus significat, nempe Spiritus sanctus, qui tanquam ignis omnem doctrinam probat, atque adulterinam à vera secernit. Ambrosius in eodem libro quem tu citas, cùm nullam purgatorii mentionem facit, tum hunc ignem de Christi sermone intelligit, *Ignis ergo hic* (inquit) *sermo Christi est.* Quanquam non ignoro veteres patres interdum aliquid de illo igne suspicari, Origenem tuum sequutos: quàm autem timidè ac dubiè, testatur Augustinus. Sic enim scribit, *Tale aliquid post hãc vitam fieri incredibile non est: & vtrum ita sit, quari potest.* Et in alio loco, *Non redarguo, quia forsitan verum est.* Deinde patres plerique purgationem istam in Christi aduentu futuram existimarunt, vt tu fateris, quod à Pontificiorum igne purgatorio, alienum est. Chrysostomus ait, *Deus quando peccata abolet, nullam reliquam facit cicatricem, nullum vestigium sinit manere: sed vnà cum sanitate eximium etiam confert formæ decus. Simul enim atque eximit pœnæ, donat & iustitiam: peccatorem enim facit*

Ambros. in Psal 118. Serm. 18. 3.

August. Enchir. c. 69. De ciuit. Dei lib. 21. c 26.

Chrysost. in proœm in Isaiam.

facit parem ei, qui non peccauit. Nihil ergo purgatorio reseruatur. Tertullianus ait, *Exempto reatu eximitur & pœnâ.* Nulla ergo pœna restat in purgatorio luenda. Hieronymus ait, *Quod tegitur, non videtur: quod non videtur, non imputatur: quod non imputatur, nec punietur.* Nullum ergo peccatum, quod hîc remissum fuit, pòst vindicatur: nã Christus pœnam peccatis omnibus etiam minimis debitam pertulit. De die Domini ineptissimè commentaris. Adeo es in sacris literis hospes, vt *die Domini* præsentis etiam vitæ tempus sæpissimè declarari nescias? Ne multa loca commemorem, sic Propheta Ezechiel habet, *Propinqua est dies Iehouæ: cùm inuadet gladius AEgyptum.* Sed hîc planè dormitabas. Non enim Apostolus ait, *Dies Domini declarabit*, sed simpliciter ἡ γὰρ ἡμέρα δηλώσει: id est, *Dies enim declarabit.*

Tertull. de baptis.

Hieron. in Psal 31.

Esai. 53. 6.

Ezech. 30. 8.

1. Cor. 3. 13.

DVRÆVS, Fol. 339.

Melius fortasse atque felicius tua defendes, quàm oppugnasti nostra. Ac primum vobis σκιαμαχίας vitium Campianus obiecit, cuius exemplum certe aptissimum mox addidit: Contra cœlibes (*inquit*) iuratos, quòd nuptiæ bonæ sint, virginitas melior, afferuntur scripturæ loquentes honorificè de coniugio. Quem feriunt? *Hîc tu Syricium atque Innocentium secundum feriri respondes, eósque ais, multa de cõiugio abiectè, contumeliosè, nefariè loquutos esse. Quo nihil à te dici impudentius potuit. Matrimonium tam sanctũ est, vt etiam sacramentum sit.*

Sciamachia.

WHITAKERVS.

31 Satis adhuc fæliciter videor & mea defendisse,& vestra oppugnasse: te verò in istis causis infæliciſſimè versatum esse hactenus omnes perspiciunt. De Syricio atque Innocentio non est necesse nunc plura dicere: quare ad σκιαμαχίαν tuam veniamus. Cur verò nullum scripturæ testimoniũ profers, ex quo virginitatem esse cõiugio sanctiorem constet? Non minùs enim scripturæ de nuptiis honorificè, quàm de virginitate loquũtur: ex quo perspicuum est tam sanctum esse matrimonium, quàm virginitatẽ. Quando ergo scripturas honorificè de matrimonio loquentes afferimus, æqualem esse matrimonii ac virginitatis sanctitatem apertiſſimo Spiritus sancti testimonio demonstramus. Quæ enim hęc sanctitas est? Num omnes sancti sunt, qui cœlibem vitam degunt? At nullos esse impuriores totus terrarum orbis locupletiſſimè testatur. Ita in ipso vitæ genere nullam esse sanctitatem intelligimus: & quicquid est in cœlibatu sanctitatis, id nascitur aliunde: quare nihilo sanctior est coniugio cœlibatus. Si enim esset, tũ cœlibes sanctiores esse, quàm coniuges oporteret. Id cùm omnes falsiſſimum videant, sequitur nullam esse in ipso cœlibatu sanctitatem, quæ non in matrimonium etiam cadat. Quàm autẽ absurdè matrimonium & sacramentum faciatis, & tamẽ cœlibatum eo sanctiorem esse doceatis, omnes facilè agnoscũt. Aequius sanè fuit cœlibatum esse sacramentum, quàm matrimonium, cùm matrimonio sanctior sit opinione vestra cœlibatus.

DVRÆVS,

DVRÆVS, Fol. 339. 340.

Videamus tamen num argumentum constringendo fortius efficias. Si nuptiæ (*inquis*) sunt in quouis hominum genere honorificæ, lectúsque sanctus, in nullis censeri debent inhonestæ aut impuræ. *At verum est antecedens: ergo consequens. Quid est σκιαμαχεῖν, si hoc non est? Non Campianum modò, sed Paulum etiam tuo hoc argumento confecisti. Nam & in illis viduis honorificæ erunt nuptiæ, quas ille, quia nubere volunt, damnationem habere dixit. Quòd Tatiani nobis, & cataritarum, aliorúmque hæreticorum errorem tribuere conaris, frontem te non perfricuisse modò, sed omnino perdidisse ostendis. Quis vnquam Catholicus nuptias pares scortationibus fecit?*

WHITAKERVS.

32 De hoc Apostoli loco aliquoties iam suprà diximus. Argumentum fortius constrictum est, quàm vt dissolui à te possit. Quid enim comminisci potes, quo minùs nuptię cùm sint in quouis hominum genere & honorificæ, & sanctæ, æquentur virginitati, præsertim cùm nusquam scriptura dixerit, virginitatem esse in omnibus honorificam & sanctam? Illas verò viduas Apostolus damnandas esse scribit, non quòd nupserint, sed quòd fidem ac professionem Christianam abiecerint, quemadmodum suprà copioſè docui. Quòd autem frontem hîc meam accusas, quàm id nulla fronte faciãs manifestum est. Vt enim multiplices

contumelias prætermittam, quibus vestri matrimonium affecerunt, nulli ignotum est, quibus argumentis hypodiaconos Innocentius secundus à nuptiis deterruerit, quia cùm debent esse sancti & sacraria Spiritus sancti, non oportet eos immunditiis, & cubilibus inseruire, quemadmodum antè accepimus. Quid hoc aliud est, quàm scortationibus pares esse nuptias? aut quid vnquam ipse Tatianus dicere potuit in nuptias iniquum magis & sceleratum?

DVRÆVS, Fol. 340.341.

Contra meritum hominis Christiani promuntur testimonia (*inquit Campianus*) quibus iubemur nec naturæ, nec legi, sed sanguini Christi fidere. Quem ista refellunt? *Respondet*, Quæ contra hominum merita disputantur, ea vos apertissimè refellunt: natura corrupta est, & lex morbum indicat, non sanat: spes ergo salutis nostræ omnis in Christi sanguine collocatur. *Omnia bonorum operum merita non nisi ex Christi sanguine vim suam atque efficientiam habere perspicuè docemus. Paulus ait, 2. Thessal. 1. vt digni habeamini regno Dei. 2. Timo. 4. reposita est mihi corona iustitiæ, quam reddet mihi iustus index. Hebr. 6. Non enim iniustus est Deus, vt obliuiscatur operis vestri. Quoties verò vita æterna iustorum merces in scripturis vocatur? Sapient. 5. Matt. 5. Hebr. 10. Apoc. 2. merces verò sine merito esse non potest.*

WHITA-

WHITAKERVS.

33 Quis vnquam putasset eò blasphemiæ processuros sophistas, vt Christi sanguini iustitiam, redemptionē, salutem nostram detraherent, eamque meritis nostris eodem Christi sanguine tinctis ascriberent? quasi Christus mortem obierit, & sanguinem suum profuderit, non vt ipse nos suo sanguine seruaret, sed vt nostris operibus hanc vim tribueret? Tingi quidem opera nostra Christi sanguine fatemur, vt quæ priùs erant penitus impura, & Deo odiosa, nunc illi propter Christi sanguinem placeant: sic autem tingi, quemadmodum sophistæ sacrilegè fingunt, vt vitam æternam hoc modo mereantur, id verò scripturæ totæ pernegant, & Christo, eiúsque sanguini iniuriosum esse clamant. Nam antè multis scripturarum patrúmque testimoniis euicimus, opera nostra quantumuis bona, vitio tamen aliquo laborare. Cùm ergo opera ipsa expiatione indigeāt, mereri summam fœlicitatem nequeunt. Paulus ait, *Vnus* 1. Tim. 2. 5. 6.
Deus est, vnus etiam mediator Dei & hominum, homo Christus Iesus: qui semetipsum dedit redemptionis precium pro omnibus. Si verò opera nostra sanguine Christi imbuta Deo iram placere, nostramque redemptionem conficere possunt, non vnum certè redemptorem & mediatorem esse constat, quum operibus quisque suis redimatur. At Christus mortuus est, non vt nostris operibus diuinam efficacitatem merendi afferret, sed vt nostra peccata expiaret, quemadmodū scriptura infinitis locis clarissimè docet. Si verò mortuus est vt peccatorum remissionē morte sua nobis impetraret, quàm illud horrendum est, vt Christū non perfeciſſe quod in se suscepit, sed rem omnem in

nostra opera transtuliſſe dicas. Si enim morte Chriſti nobis omnia peccata remittuntur, quid in noſtris operibus remiſsionẽ peccatorũ quęrimus?
Ioan.1.29. Mat.26.28. 1.Pet.2.24. Eſai.53.6. Act.10.34. Chriſtus autẽ ipſe ſua morte ſuſtulit peccatũ mũdi: Chriſti ſanguis pro multis effuſus eſt in remiſsionem peccatorum: Chriſtus peccata noſtra pertulit in corpore ſuo ſuper lignũ: in Chriſtũ impoſita eſt iniquitas omnium noſtrũm: quiſquis in Chriſtum crediderit, remiſsionem peccatorũ per nomen eius accipiet. Hæc ſatis indicant remiſsionem omnem peccatorum ex ſolo Chriſti ſanguine, non ex noſtris meritis pendere.
Eſai.43.10. Dominus ait, *Ego ipſe deleo peccata tua propter me*: non propter merita tua. Deinde ſi noſtris meritis Chriſti ſanguine tinctis fidendũ eſt, tum non ſoli Deo fidendum eſt, niſi fortè hæc merita, quæ Chriſti ſanguis
1.Cor.4.4. Gal.6.14. tinxit, in Deum commutentur. Paulus quidẽ cùm præſtantiſsimis operibus abundaret, his ſe iuſtitiam & vitam meritum eſſe tamen negauit: nec in vlla re præterquã in cruce Chriſti gloriari voluit.
Deut.9.4. Iudæos prohibet Moſes ne putent propter ſuã iuſtitiam ſe in terram Chananæã introductos eſſe: nos ſophiſtæ docent propter merita noſtra cæleſtem hæreditatem vitámque conſequi. Quid coner pluribus profanum & blaſphemum commentum refellere? Ad tua nunc argumenta venio, quæ duo ſunt. Dignos nos regno Dei ſcriptura fieri, & vitam æternam eſſe mercedem teſtatur. Breuiter ad vtrunque reſpondeo. Primùm nõ ſequitur, Sumus digni, ergo propter merita noſtra. Omnis enim noſtra dignitas in Chriſti meritis conſiſtit. Deinde merces non arguit meritum, ut tu ineptè ſomnias. Merces enim quædam gratuita eſt, vt omnes norũt, quæ benigniſsimè donatur, non meritis perſoluitur, Mercedis ſcriptura ſæpius meminit, meriti nunquam.

DV-

DVRÆVS, Fol.342.&c.

Quicquid pro debito exigitur, (*inquis*) meritum nõ eſt. Quicquid autem agimus, id totum debitum eſt: quare nullum eſt omnino noſtrum meritum. *Quaſi verò veſtrum hoc ac non potius D. Thomæ argumentum eſſet 1.2. quæ. 104. art. 1. Erras VVhitakere dum meritum eſſe nullum putas, vbi quod agitur debitum eſt. Quid enim? An non cæleſtes illos ac beatos ſpiritus beatitudinẽ meruiſſe rectiſſimè dicemus? An non primi illi generis humani parẽtes ſi innocentiã ſeruaſſent ſuam, beatitudinẽ mereri potuiſſent? At neque in Angelis, neq; in primis illis hominibus quidquã erat, quod Deo nõ optimo iure deberetur. Hieronymus ait*, Ideo præcipit, vt cauſas habeat remunerandi: *neque dubitauit Auguſtinus noſtra merita Dei dona appellare.* Cùm bonis iuſtorum operibus æternę vitę mercedem promiſerit, neque fallere omnino, mentiri, aut ſeipſum negare poſſit, hanc ſibi veluti legem impoſuit. *Iſtam doctrinam Auguſtinus perſpicuè confirmat in pſal. 83. & pſal. 100.*

Hieron.ad Cleant. Auguſt.lib.9. confeſſ.c.13.

WHITAKERVS.

34 Argumentum hoc non ex Thoma, ſed à Chriſto, & Paulo didici. Chriſtus enim ait, *Cùm feceritis omnia quæ præcepta ſunt vobis, dicite, ſerui inutiles ſumus: nam quod debuimus facere, fecimus.* Si Dominus ſeruo, quem non fecit, & cui nullam agendi vim præbuit, gratiam tamen pro omnibus

Luc.17.10.

officiis nullam debet, quia seruus contrà Domino debet, quidquid omnino præstare potest: quanto minus nobis Deus aliquid debebit, quos & creauit, & redemit, & viribus donauit? Si fecimus quod debuimus, gratiam non meremur, quia debuimus, antequam fecimus: merentur enim aliquid, qui faciunt, quod non debent. Paulus verò nos debitores vocat, quod planissimè omnem debitorum rationem excludit. Nũquam enim quod debitum est, meritũ esse non potest, nisi cùm nos Deo omnia debeamus, nobis contrà Deum debere omnia existimemus, atque ex debito non debitum faciamus. Qui debet pecuniam, tam insanus erit, vt ea se aliquid ab illo redimere posse speret, cui illam debet? Quàm verò præclarè Thomas respondeat, non est difficile diiudicare. Sic enim ait, *Homo in quantum propria voluntate facit illud quod debet, meretur:* quasi hoc ipsum non sit debitum vt propria voluntate faciamus. Itaque coactus ad extremum, vt Deum sibi potiùs quàm nobis debitorem esse fateretur.

Rom. 8. 12.

1. 2. q. 114. Art. 1. ad 1.

ad 3.

Nunc quemadmodum tu me errasse doceas, videamus. Angeli (inquis) beatitudinem meruerunt, & primi parentes nostri mereri potuissent, in quibus tamen nihil erat, quod non Deo deberetur. Primùm quis non videt res dissimiles comparari? Nostra enim opera multis modis vitiosa sunt, nec perfectioni legis diuinæ respondent. Angeli verò, parentésque nostri ante lapsum puras mentes, & integras vires habuerunt. Tum etiam, cui dubium est, si Christus verè docuit inutiles esse seruos, qui quæ iubẽtur omnia præstiterint, cùm nihil aliud omnino fecerint, quàm quod debuerãt, quicquid autẽ angeli habẽt, aut parẽtes nostri habuissẽt, id nõ illorũ meritis, sed Dei gratuitę misericordię tribuendũ esse? Quæ affers ex Hieronymo atque Augustino tam multa, vno verbo expediri possunt. Nostris operibus Deus ampliſſimam mercedem tribuit, quia ipsius in Christo filij sumus, & ad regni cælestis hæreditatem vocamur: quam ille nostris quidem operibus, sed non propter operum nostrorum merita & dignitatem reddit. Cùm ergo disputas, remuneratur opera nostra Deus, & nobis coronam debet, & factis mercedem reddit, ergo nos nostris operibus æternam vitam meremur, & ipse erras turpissimè, & alios in errorem inducere conaris. Est enim Dei hæc gratuita remuneratio, debitio, merces.

DVRÆVS, Fol. 145.

Nunc alterum eiusdem generis syllogismum audiamus tuum. Si per legem est iustitia, sine causa Christus mortuus est: at si per merita iustificamur, per legem iustificamur: ergo si per merita iustificamur, Christus sine causa mortuus est. *Si ijs Catholici meritis iustificari hominem dicerent, quæ suis ipse viribus sola legis conditione adiutus præstare posset, haberet certè probabilitatis aliquid ratiocinatio tua. Dum meritis, quæ ex Christi gratia fluunt iustificamur, non per legem nos, sed per gratiam iustificamur.*

WHITAKERVS.

35 Nihil hac responsione putidius excogitari potuit. Adeóne enim hospes es in Apostolicis Epistolis, vt Paulo rem fuisse nescias cum

iis, non qui suis viribus & sola legis conditione se iustificari sperabant, sed qui legis opera cum fide tanquam necessaria ad salutem subsidia coniungebant? Galatæ enim Christi fidem susceperãt, nec Christum à iustificatione excludebant: sed tamen sine legis operibus haud se posse iustitiam consequi putabant. Eadem vestra causa est, nisi fortè nondum intelligis quid ipsi de iustificatione sentiatis. Quare si hoc Apostoli argumentum contra Galatas firmum fuit, contra vos etiam eodem modo valebit. Quãdo ergo in lege iustitiam quæritis, Christi mortem abrogatis. Atque hoc est, quod in eadem Epistola Apostolus scribit, *Si data fuisset lex quæ posset viuificare, verè ex lege esset iustitia.* At hæreditas est ex promissione, non ex lege, quam promissionem prorsus gratuitam intelligi oportet, quandoquidem lex etiam promissionem habet, sed operum conditione alligatam. Ita si operibus iustificamur, nihil inter legem ac promissionem interest. Illud verò Iesuiticum est, nempe ἀδιάλοιπον, quod dicis, meritis ex gratia fluentibus iustificari, non esse per legem iustificari. Nunquam te istius inertiæ pudebit? Quid enim? Nónne opera semper legis sunt, siue ante fidem, siue pòst fiant? Cur ergo legem nobis esse necessariam docetis, nisi vt lege iustificemur?

Gal. 2.21. Gal. 3. 21.18.

DVRÆVS, Fol. 345. &c.

Tertium συναμαχίας exemplũ Campianus profert. Hîc VVhitakere toto quod dicitur cælo aberras. Non enim sanctos nos, vt Deos colimus, sed vt Dei amicos, seruósque charissimos inuocamus. Paulus Apostolus Corinthiorum, Romanorum, & aliorum se precibus adiuuari postulauit. Iisdem nos

nos calumniis aggrederis, quibus maiores nostros patriarchæ illi vestri gentiles, philosophi, Apostatæ, hæretici aggressi sunt. Sic Maximus Maudarensis ad Augustinum scripsit, Epist. 43. Eadem querela Manichæis olim familiaris fuit, August. cont. Faust. li. 20. c. 4. Quid de Iuliano loquar apostata? Cyril. lib. 6. contra Iulian.

WHITAKERVS.

36 Hæc συναμαχία vestram ξενομαχίαν satis refellit. Scipturas enim perspicuas ac frequentes afferimus, quibus vnum Deum inuocare atque adorare præcipimur, & vllam diuini cultus partem ad alios transferre prohibemur. Nec illa vestram idololatriam vmbra defensionis conteget, quòd sanctos dicis à vobis, non vt Deos, sed vt Dei amicos inuocari. Nam iste honor cum nullis Dei amicis communicari debet. Quantæ verò amentiæ est, cùm Deum ipsum adire atque alloqui possis, preces tuas ac teipsum Dei amicis commendare? Dominus ait, *Inuoca me*, nec vllum alium pij vnquam, præterquam vnum Deum leguntur inuocasse. Christus iubet vt quando precamur, dicamus *Pater noster qui es in cælis.* Non ergo ad Dei amicos, sed ad ipsum Deum accedere debemus. Paulus ait, *quomodo inuocabunt, in quem non credunt?* Si ergo sanctos inuocamus, in sanctos credimus. Cùm verò quicquid sine fide suscipitur, Deo ingratum sit, & fides ex Dei verbo nascatur, hunc sanctorum cultum necesse est Deo maximè displicere, quia nullo Dei verbo comprobatur. Huc etiam accedit, quòd sancti nec vbique sint, vt nos vbique precantes audiant,

Psal. 5.15. Luc. 11.2. Rom. 10.

nec mentium nostrarum cogitationes & interiores sensus inspicere possint, vt veréne an fictè precemur, intelligant. Quod de Paulo refers Corinthiorum, & Romanorum se precibus adiuuari postulante, tuam & argumentorum & ingenii inopiam arguit miserâdam. Viui iubentur alii alios suis precibus adiuuare: de mortuorum precibus nullum in scripturis verbum legitur. Tum viui possunt alii aliorum statum cognoscere: mortuis viuorum res notas esse vnde intelligemus? Postremò num Romanos Paulus, aut Corinthios, aut alios precibus inuocauit, quemadmodum vos sanctos soletis? Quid quæso afferri ineptius potuit? De Ethnicis, philosophis, apostatis, hæreticis, quorum nos similes videri vis, respondeo nihil esse dissimilius. Nam illi mortuos à Catholicis adorari falsò putabant, vobis nos non alium mortuorum cultum obiicimus, quàm qualem ipsi agnoscitis. Nam mortuos palàm colitis, adoratis, inuocatis, quod olim catholici à se alieniſſimum esse testabantur. Sic enim Maximo huic Madaurensi grammatico respondit Augustinus, *Scias à Christianis catholicis nullum coli mortuorum.* Et in alio loco, *Honoramus eos charitate, non seruitute: nec eis templa constituimus.* Sic Vigilantio Hieronymus, *Quis O insanum caput aliquando martyres adorauit?* Quod de Fausto dixit Augustinus, de te mihi licet vsurpare; *Si Duræus cogitaret, non tam diserte deliraret.*

Auguſt. Epiſt. 44. De vera relig. cap. vlt.

Hieron. aduerſ. Vigilant.

DVRÆVS, Fol. 348. &c.

Iam quod addis, Nos diuos inuocando, omnibus in locis præsentes eos facere meram esse calumniam perspicuum est. *Sanctos multis simul in*

simul in locis, iisque maximo interuallo disiunctis diuina virtute esse posse minimè dubitamus. Si in terris Elizæus absentem licet seruum Giezi munera accipientem vidit: an non tibi consentaneum videtur, vt quæ in terris agimus, sancti etiam absentes queant intueri? Vtinam dissentem hac de re Augustinum audires, lib. de cur. pro mort. c. 15. & 16. Ex quibus perspicuum est neque absurdum beato Augustino videri, pluribus simul in locis sanctos versari, neque qui sanctos inuocant, eos omnibus in locis præsentes facere, cùm & absentes iuuare possint: quod & sanctus Maximus eleganter expressit, in natali Naza. & Celsi. In eandem sententiam Hieronymus Vigilantio respondit. 4. Reg. 5.

WHITAKERVS.

37 Hîc te nobis tui similem præbes, hoc est, egregiũ sophistam, & merũ Iesuitam. Quid enim istæ tibi tam ridiculæ ineptiæ volũt? Sanctos vbique inuocandos esse concedis, & tamen vbique præsentes adesse negas. At qui sanctos inuocant, id sibi primùm persuadent, illos adesse, & preces omnes audire, immo cogitationes etiam ipsas cognoscere: aliàs enim sic nunquam delirarent, vt absentium opem implorarẽt. Qui Thomam apud Indos colunt, præsentem esse in India Thomam existimant: similiter, qui Romæ, Parisiis, Venetiis, Babylone, denique remotissimis & disiunctissimis locis Thomam inuocant. Aut verò abest Thomas quibusdam locis, aut hos simul omnes tam longinquis regionibus & spatiis precantes audit. Ita quod Deo soli conuenit, vbique erit

Thomas. Si enim vbique locorum Deum inuocamus, quia nullus locus diuina præsentia vacat, Deos etiam esse sanctos, & præsentes in omnibus locis versari oportet, si in omnibus locis inuocantur. Erit enim illud semper Basilii firmissimum argumentum, Spiritum sanctum esse Deum, quia preces piorum audit, quocunque tandem loco fiant.

Verùm attendite (quæso) Academici sophisticum stuporem nostri Iesuitæ: non audet affirmare in omnibus locis præsentes esse sanctos, tamen in multis simul locis, iisque disiunctissimis esse posse non dubitat, quod magis absurdum est, quàm alterum. Si enim sancti in multis, iisque disiunctissimis locis præsentes esse possunt, quid impedit, quò minùs sint in omnibus? Quod enim facit vt in multis sint, idem vt in omnibus esse possint faciat est necesse. Etenim si in multis sunt, incircumscriptam, & infinitam, ac proinde diuinam naturam habent. At hoc ne angelis quidem tributum est. Etenim vt Damascenus ait, sunt angeli θεογεγραπτοὶ. *Quando enim in cælo sunt, non sunt in terra: & quando in terram à Deo mittuntur, non permanent in cælo.* Atque hoc ipsum Thomas apertissimè docet, cuius te discipulum profiteris. Si verò angeli in multis simul locis esse nequeunt, multò minùs sancti possunt. De Elizæo & Augustino iam semel respondi: & te miror argumento tam inepto iterum vti voluisse. Nam hoc de Elizæo argumẽtum multò magis ad terrestres quàm cælestes sanctos pertinet. Num verò etiam sanctos in terra versantes tanta facultate præditos esse censes, vt in multis simul locis esse possint? Quanquam autem Gehezin munera accipientem vidit Elizæus, tamen Shunamitidis filium mortuum esse nesciuit. Siccine ergo disputabis, Deus interdum sanctis suis dum

Damasc. lib. 2. cap. 3.

Thom. 1. q. 52. art. 2.

2. Reg. 4. 27.

suis dum viuerent, quid in locis remotis fieret patefecit, ergo sancti post hanc vitam in multis simul locis sunt, vt omnium vbique preces audiant? Maximus & Hieronymus pompæ causa introducti sunt: neuter enim aliquid scribit, quod tuam causam attingat, nec quisquam præter te sic vnquam desipuit, vt in multis simul locis esse sanctos somniaret.

DVRÆVS, Fol. 350. &c.

Quod olim Vigilantio Hieronymus, idem ego nunc tibi respondeo. Quis enim (*inquit*) ô insanum caput aliquando martyres adorauit? *Eadem deinde ignorantia, vel sanè impudentia mox addis,* Qui nouos deprecatores, mediatoréſque introducunt, ii sunt in Christum iniurioſi. *Non quia vnus mediator, pro aliis alij orare, aut aliorum orationes expetere prohibemur, quin potiùs hac ipsa de causa, si D. Paulum audiamus, vtrumque præstare debemus.*

WHITAKERVS.

38 Si meritò insanos Hieronymus appellauit, qui martyres putabant adorandos, quid pontificiis insanius fingi potest, quorum maxima pietas ac religio in martyrum & sanctorum adoratione consistit? Nam sanctos in cælo versantes, & immensis locorum spaciis absentes inuocare, eorúmque opem implorare, nihil omnino aliud est, quàm sanctos adorare. Quis enim dubitat, adorationis partem esse inuocationem? Martyres autem & sanctos inuocatis: id ergo facitis, quod vel suspicari de Catholicis insanum Hieronymus existi-

mauit. Sin ista inuocatio non alia tibi videatur, quàm quæ hominibus tribui possit, cur non viuos eo modo inuocatis, quo mortuos soletis? Id quidem negare non potestis, quin multò amplius vestris martyribus & sanctis deferatis, quàm aut angelo Ioannes, aut Petro Cornelius dare voluit. Quæ verò maior in Christum iniuria esse potest, quàm ista tam multorum mediatorum inuocatio? Cur enim Christum relinquitis, atque ad alios mediatores confugitis? Non vult Christus, quod illi volunt? Non potest, quod illi possunt? At vos indignos forsan iudicatis, qui Christum inuocetis, & martyrum sanctorúmque dignitatem vobis esse necessariam existimatis. Hoc nimirum illud est, quod summam in Christum blasphemiam atque iniuriam continet. Sic enim sanctorum meritis ac dignitati ascribitis, quod Christi solius sanguini debetur. Is enim solus est, qui nos suis meritis in Dei aspectum adducit: Christus ait, *Nemo venit ad patrem nisi per me.* Et, *quæcunque petieritis à patre meo, in nomine meo, dabit vobis.* Paulus ait, *Christus est ad dexteram patris, & interpellat pro nobis.* Apostolus ad Hebræos ait, *Christus semper viuit, vt interpellet pro nobis.* Ioannes ait, *Si quis peccauerit, aduocatum habemus apud patrem Iesum Christum iustum.* Ita Christum intelligimus nostrum esse solum non modò redemptionis, sed etiam intercessionis mediatorem: & vos blasphemos atque in Christum iniuriosos existere, qui sanctos inuocatis, vt vobis illorum merita prodesse possint. Id quod Apostolus apertissimè in eo loco tradit, in quo *vnum esse mediatorem Dei atque hominum, hominem Iesum Christum* scribit: vbi palàm nõ nisi propter vnum Christum nostras Deo preces placere docet. Quare cùm innocantes audire, eósque Deo commendare spectet ad

Ioan. 14. 6.
Ioan. 16. 23.
Rom. 8. 34.
Hebr. 7. 25.
1. Ioan. 2. 2.
1. Tim. 2. 5.

ctet ad Christum, & Christi sacerdotium ad alios transferri vel viuos vel mortuos sine sacrilegio non potest.

DVRÆVS, Fol. 352.

Tandem ad nescio quos rituales libros confugis, ex quibus obsoleta quædam vndique corradis. An hæc (*inquis*) vestra audes defendere, Iure matris impera? *Nihil illum qui hæc scripsit à vera religione alienum cogitasse planè mihi persuadeo: sed cùm summa apud filium gratia atque authoritate beatissimam matrem valere non dubitaret, vulgarem loquendi consuetudinem est sequutus, qua imperare eum nobis posse dicimus, cuius permagnam apud nos authoritatem esse significamus.*

WHITAKERVS.

39 Nunquam te profanæ blasphemiæ pudebit Iesuita? Qui Mariam Christo iure matris imperare iussit, eum tu nihil à vera religione alienum cogitasse defendis? Christo Mariam imperare vera religio docet? Apage sacrilegam vocem, atque hanc tibi ἀθεόλογον & ἄθεον theologiam serua. Ne verò quis putet hoc vnius temeritati tribuendum, alia huiusmodi infinita publicè in ecclesiis pontificiis decantantur, quæ mihi animus horret vel recitare. Eiusmodi illud est, quod in horario quodam legitur, cuius inscriptio est, historia secundùm chorum Augustensem de commemoratione beatissimæ virginis Mariæ: *Gaude matrona cælica, Exultando magnifica Deum tuum salutarem, qui te fecit singularem: tu ancillam Iesu Christi te vocare vo-*

Iuisti, sed vt docet lex diuina, tu ipsius es domina: Nam ius habet & ratio Matrem præesse filio. Ergo ora suppliciter, & præcipe sublimiter, vt nos in mundi vespera, ad regna ducat suprema. Tum in eodem sequitur, *Tu sola sine exemplo, quam elegit Dominus, vt esses mediatrix Dei & hominum, reperatrix seculi, terminus exilij, ablutio peccati, via consilij, fiducia præmij, scala cœli, ianua paradisi.* In officio Mariæ, quod Pius quintus *reformauit*, his verbis Mariam inuocatis, *Maria mater gratiæ, mater misericordiæ, Tu nos ab hoste protege, & horam mortis suscipe.* Cui ignotum est illud virginis Psalterium, in quo omnes Psalmi ad Mariam transferuntur atque accommodãtur per incredibilem blasphemiam? De aliis sanctis qui sunt innumerabiles taceo, quia hanc impurissimam sentinam commouere nolo. Si in te vlla esset reliqua pietatis scintilla, tibi hæc tam horrenda blasphemia grauiter & meritò displiceret.

DVRÆVS, Fol. 353. &c.

In rythmo duo quædam, ni fallor, aures illas tuas teretes offendunt, quorum alterum est, quod deiparam virginem spem nostram nuncupemus. In quo sanè quicquid est criminis, cum ipso nobis beato Paulo commune est, quem minimè puduit cùm ad 1. Thessal. 2. *Thessalonicenses scriberet, spem illos suam nuncupare. Nos non aliter in deipara virgine, vllaue creatura spem collocamus, quàm in causa efficiente secundaria & instrumentali. Intellexit hoc Epiphanius, hom. de laud. Mariæ. Eprhem. de laud. virg. Nazianzenus orat. in laud. Cyprian. Ioannes ille Damascenus, & Theophil. Cilicia œconomus.*

WHITA-

WHITAKERVS.

40 Meas quidem aures non ista tantùm offendunt, quę commemoras, sed reliqua etiam omnia, quæ in hoc blasphemo rythmo perscribuntur, quantumuis ea tibi pulchra ac diuina videantur. Quis enim Mariam ferat *dici spem certam miserorum, matrem orphanorum, leuamẽ oppressorum, medicamen infirmorum, omnibus omnia*, nisi fortè qui quod vni Deo conuenit, cum Maria communicandum esse censeat? Tu id mihi in primis displicere existimabas, quòd illam spem vestram nũcupetis, cum nihil sit in toto carmine, quod non Antichristianam impietatem spiret, & gloriam Deo suam detrahat. Vbi verò nos scriptura vnquam in creaturis spem nostram collocare docuit? Propheta Dauid ait, *Tu es expectatio mea Domine Iehoua: fiducia mea à pueritia mea.* Et Ieremias, *Maledictus vir, qui fiduciam habet in homine: & statuit carnem brachium suum. Benedictus vir ille, qui fiduciam habet in Iehoua, & cuius confidentia est Iehoua.* Paulus Christum vocat *spem nostram*: Et Petrus *fidem ac spem nostram* in Deo collocat. Atque ita ex omnibus scripturis in Deo solo sperandum esse discimus, qui nos solos perditos seruare, orbos suscipere, infirmos curare, oppressos liberare potest. Scitum verò est, & dignum acumine Iesuitico, quod ex Apostolo adducis, Paulus Thessalonicenses spem suam vocat, ergo nobis Mariam vocare spem nostram licet. Num ergo spem suam in Thessalonicensibus Paulus posuit, aut eos in aliquo discrimine inuocauit? Ita cæcus es, ita stupore mentis oppressus, ita ad blasphemiam defendendam proiectus, vt Thessalonicenses sic Pauli spem facias, quemad-

Psal. 71. 5.
Ier. 17. 5. 7.
1 Tim. 1. 1.
1. Pet. 1. 21.
1. Thess. 2. 19.

modum Mariam esse vestram spem putatis? Illos Apostolus spem suam & gaudium,& coronam dixit, quia ex suis laboribus, quos in illis docendis insumpsit, spem maximam percepit, & gaudendi ac gloriandi materiam adeptus est: Mariam vos spem vestram appellatis, quia illius meritis confiditis. Quod de efficiente instrumentali causa subiungis,in eo quid aliud facis, quàm veterem blasphemiam noua defendis? Quis Mariam fecit nostræ salutis instrumentum? aut quando Dominus se huiusmodi instrumentis in nostra salute procurãda vti velle dixit? Quæ sequuntur de Epiphanio,Ephremo, Ioãne Damasceno, Theophilo,ex putida sentina hauriũtur,nec vllam responsionem merentur. Nazianzeni Iustina multò meliùs fecisset,si Deum inuocare, quàm Mariam maluisset.

DVRÆVS, Fol. 354. 355.

Sed illud fortasse omnium tibi absurdissimum videtur, quod postremum ex illo rythmo commemorasti, Omnibus esse omnia. *Quam sanè phrasin nullo tu vnquam Ecclesiæ Catholicæ calculo probatam fuisse ostendes: quanquam & suam illam interpretationem haud incommodam ferat.* Sicut Eua seducta est (*inquit beatus Irenæus*) vt effugeret Deum, sic Maria suasa est obedire Deo, vt virginis Euæ virgo Maria fieret aduocata, & quemadmodum astrictum est morti genus humanum per virginem, sic saluatur per virginem. *Nec dissimile est illud Tertull.* Quod Eua non credendo deliquit, hæc credendo deleuit.

lib. 5. c. 16.

De carne Christi.

WHITA-

WHITAKERVS.

41 Quid verò absurdius dici potuit, quàm *omnibus esse omnia* Mariam? Quam phrasin etsi ecclesiæ calculo comprobatam esse negas, tamen interpretatione commoda defendi posse arbitraris. Sed tuam interpretationem nondum ecclesiæ, opinor, calculus approbauit: itaque illam mittamus. Mariam Irenæus Euæ aduocatam dicit, non vt plures aduocatos constituat, quàm vnum Christum; sed quia Christũ Maria peperit redemptorem & aduocatum nostrum, qui reatum Euæ peccato introductum soluit atque sustulit. Atque hoc illud est, quod Tertullianus etiam de Maria scripsit, nisi fortè nostram redemptionem Mariæ deinceps tribues, Christo derogabis. Idem Sedulius suis versibus declarauit: non enim expectas vt aliquid Damasceno, aut tuo Iacobo respondeam.

DVRÆVS, Fol. 356, &c.

Nunc λογομαχίαν expendamus, quam vos singularem committere Campianus ait, cùm Missæ vobis nomen, aut purgatorij in diuinis libris ostendi petitis. Primum qui Missæ sacrificium in scripturis reperiri perneg ãs, nunquãmne apud Euangelistas legisti in vltima cœna Christum dixisse, Hoc est corpus meum? *Nihil Euãgelistæ clarius, nihil disertius scribere potuerunt. At tibi fortasse non hoc idem esse videtur, quod Missæ sacrificium instituisse cum Missa à nobis oblatio quædam ac sacrificium esse dicatur. Ignoras videlicet*

Logomachia

quid oblationis nomine ac sacrificij intelligi debeat. Est enim offerre nihil aliud, quàm alteri quidpiam tradere atque donare.

WHITAKERVS.

42 De nominibus non pugnamus, quorum vis in scripturis reperitur. Missæ verò & purgatorij nomina meritò auersamur, quia rebus sacrilegis & commentitiis tribuuntur. Nam Missæ sacrificium Christi sacrificio palàm aduersatur, & purgatorio nihil vnquam ineptius ac vanius fingi potuit, quod ex scripturis facilè demonstrarem, si id locus iste postularet. Sed mihi nunc sufficiet tuam σοφιστικὴν refutare, quæ tam ridicula est, vt eam omnes Duræo dignam esse intelligant. Quæris an apud Euangelistas nunquam legerim Christum in cœna vltima dixisse, *Hoc est corpus meum*. Et quis non tantam quæstionem à summa sapientia profectam esse fateatur? Legi verò Duræe, & hîc sacramentum à Christo institutum, non sacrificium factum esse didici. Nam me scripturæ
Heb. 9. & 10. docent Christum hoc sacrificium non nisi semel obtulisse. Quod si verò hoc sacrificium Christus in cœna simul, & in cruce obtulit, bis profectò idem à Christo oblatum esse sacrificium constat: quo quid dici monstrosum magis aut scripturis contrariũ potest? Nã in omni sacrificio mors victimæ requiritur: si ergo in cœna Christus immolatus est, in cœna etiã mortuũ esse Christũ sequitur: at viuus in cœna Christus fuit: ergo & mortuus simul & viuus extitit, quod in Missis omnib⁹ necessariò verũ esse perspicimus, si est vllum in Missis Christi sacrificiũ. Tũ sacrificia externa, cuiusmodi hoc

di hoc vestrum Missæ sacrificium esse contenditis sub aspectum sensusque externos cadunt: at Christum vel in cœna, vel in Missis immolari nullus vnquam vidit: quare nec vllum in cœna sacrificiũ factum est, & nullum in Missis fieri perspicuũ est. Hîc tu me quid oblationis & sacrificii nomine intelligatur docere aggrederis, quasi id ego nescierim, aut hoc aliquid ad rem faciat. Et tamen hîc pueriliter admodum & ociosè longam hac de re orationem expromis, in qua nullam vel ingenii, vel lectionis, vel iudicii scintillulam ostẽdis. Mitte (inquam) istas ἐμβολὰς τῶν λόγων & doce quod causa postulat, aliquam in Christi cœna fuisse vel oblationem, vel sacrificium.

DVRÆVS, Fol. 358. &c.

Tu verò VVhitakere expectas, vt suum in nouissima cum Apostolis cœna corpus ac sanguinem Deo patri in sacrificium obtulisse Christum probemus. Cùm Dei filius sese eò vsque demiserit, vt sub infimis egenisque panis ac vini symbolis contineri non recusarit, si tunc se patri minimè obtulit, nulla profectò vera esse oblatio vnquam poterit. Corpus & sanguis Christi sacramentali modo in Eucharistiæ sacramento existunt. Christus sese patri obtulit toto vitæ tempore, atque etiamnum in cælo. Quis non facile colligat, Christum in cœna cùm panem, vinúmque in corpus suum ac sanguinem transmutauit, incruento seipsum sacrificio secundùm ordinem Melchisedech Deo patri obtulisse? Vidit hoc Irenæus li. 4. c. 32. Cyprian. lib. 2. epist. 3. August. in Psal. 33. Ambros. in c. 10. ad Hebr. Ac ne sim

prolixior in re satis aperta, qui hoc non viderit, patrum nemo est.

WHITAKERVS.

43 Hoc quidem, vt dicis, expectabã, tu quemadmodum expectationi meæ satisfacias, videamus. Quis verò non miretur tantum istorum sophistarum stuporem, qui se non omniũ hominum vanissimos atque ineptissimos esse sentiant? Id nunc Duræe disputas, Christum in cœna suum corpus & sanguinem Deo patri obtulisse, quæ quàm magna quæstio sit non ignoras. Tuis verò argumentis, quibus ea confirmare conaris, quid vnquam futilius aut ineptius esse potuit? Christus (inquis) eò se demisit, vt sub infirmis egenisque panis ac vini symbolis contineri non recusarit: quod quamquam concedimus, quid tamen ad sacrificium aut oblationem conferemus? Nam Christus se demisit, vt humanam naturã in virginis vtero assumeret, in eóque verè non fictè existeret, quod tamen sine sacrificio factum esse nemo nescit. Verùm sic se Christum demisisse, vt sub egenis illis panis vinique formis latitaret, nunquam
Phil.2.7.8. profectò Duræe euinces. Illam Christi demissionem Paulus multò, quàm tu, rectiùs de Christi humili incarnatione & morte interpretatur. Et vide (quæso) quàm malè tibi cum Paulo conueniat. Nam istam demissionem Paulus ait nunc esse cũ summa gloria ac maiestate commutatam: tu Christum adhuc in illa demissione versari statuis, quando illum in egenis panis ac vini formis includis. Nihil huius iniuriæ ac contumeliæ, qua Christum afficis, pudet? Quod addis Christi corpus & sanguinem sacramentali modo esse in Euchari-

stiæ sacramento, facilè quidem agnosco. Sed quid tum postea? Nónne etiam Christus est sacramentali modo in baptismi sacramento, in quo nullum esse sacrificium omnes intelligunt? Illam verò oblationem à Christo factam vitæ suæ tempore, semper etiamnum in cælo fieri, prodigiosum est. Paulus eam ait semel esse factam, & qui- Heb.9.25.26
dẽ cruce. Quia enim semel Christus mortuus est, semel oblatum esse Apostolus concludit. Si ergo nunc Christus offertur, nunc etiam moritur, atque hoc ex tua opinione necessariò sequitur. Tandem ad transsubstantiationem & incruentum sacrificium delaberis. Sed quàm absurdè! Nam transsubstantiatio non occidit, sed facit corpus, Sacrificium non facit, sed occidit corpus. Ergo transsubstantiatio sacrificium non admittit. Incruentum verò sacrificium Christi nullum scriptura propitiatorium agnoscit, quia mors necessaria est in peccatorũ expiatione: eámque ob causam Christus mortuus est, vt hoc sacrificio nostra peccata tolleret. Iam quæro illud sacrificium Christi cruentũ an fuerit perfectum, nécne? Si enim perfectum fuit, atque ad omnium peccatorum expiationem valuit, quid eodem nunc opus est incruento? Vt taceam quàm absurdum sit, vnum idémque numero sacrificium & cruentum simul esse, & incruentum. Patres autem isti de sacrificij sacramento loquũtur, cuiusmodi esse Eucharistiam confitemur. De illo verò externo reali propitiatorio Missæ sacrificio, quod nostri sophistæ defendunt, nullus vnquam pater somniauit.

DVRÆVS, Fol. 362.363.

Quæres & ex fine, ob quã est à Christo Eucha-

ristia instituta, demonstrari potest. Hoc facite (*inquit*) in meam commemorationem. i. in memoriam cruēti in crucem sacrificii iugem ac perpetuam. *Si nihil aliud est, quàm cœna quædam Eucharistia, qua mortis Christi beneficium in nos deriuatur, quis non videt nullam in ea propriā esse ac peculiarem Dominicæ passionis repræsentationem? Vestræ cœnæ nullam mortis Christi vel leuissimam memoriam continent. Ipso Eucharistiæ vsu ac celebratione mortem Domini commemorare iubemur: quod veteres illos Ecclesiæ Catholicæ patres vno omnes ore testari perspicuum est. Clemēs lib. 8. constit. Apost. cap. 5. Martial. ad Burdegal. Chrysostō. homil. 24. in 1. Corinth. Ambros. in Psal. 38. Augustinus. Leo serm. 7. de pass.*

WHITAKERVS.

44 Iussit Christus vt faceremus, quod ille fecit: atque hoc præceptum ad omnes Christianos pertinet cœnam Dominicam celebrantes, quemadmodum Apostolus Corinthios planissimè docuit. Quare si his verbis sacrificium institutum est, quicunque ad cœnam accedunt, sacrificium Deo offerunt, & quidem ex vestra sententia illud ipsum, quod Christus obtulit. Quid ergo tandem de vestro sacerdotum ordine statuemus, si hoc sacrificiū omnibus Christianis præscribitur? Quàm verò hoc insulsum argumentum est, Eucharistia instituta est, vt mortem Domini perpetua memoria celebremus: ergo Christus in Eucharistia offertur & immolatur? Quis enim tam stupidus est, & bardus, vt sacrificii memoriam sine sacrificii ipsius repetitione atque vsurpatione conseruari posse non intelligat? In nostris verò cœnis quid tandem desideras, quo minùs in illis mortem Domini, quemadmodum ipse præcepit commemoremus? Singularem quandam ac peculiarem in Eucharistia Dominicæ passionis repręsentati onem postulas, quæ non sit omnium sacramentorum communis. Et quis nō videt in cœna mortem Christi singulari quodam modo declarari, & multò quidem illustriùs, quàm vel in baptismo, vel in verbi prædicatione? Nam illa panis fractio, & vini effusio ipsam Christi mortem nobis ob oculos clarissimè proponit, in qua Christi corpus laceratum, & sanguis effusus fuit. Sic ipsa cœnę actio viuam ostendit Dominicæ mortis imaginem, multò certè magis expressam ac iucundam, quàm sacrificulorum ἱερουργία. Quod ergo contēdis & veterum testimoniis confirmas oportere nos in Eucharistia mortem Domini celebrare, atque in hoc sacramento nobis illius sacrificii memoriam, quod Christus peregit, commendari ac repræsentari, nullus vnquam dubitauit. Ita quicquid ex Clemente, Martiale, Chrysostomo, & reliquis cōmemoras, otiosum est & alienum. Quanquam Clementem tuum & Martialem nolim existimes tanti apud me fieri, vt quid illi vel dicant, vel non dicāt, ad meam cogitationem aliquid pertinere cēnseam.

1. Cor. 11.

DVRÆVS, Fol. 363. 364.

Sed cur hic patres commemoro? Cùm clarissima sit ipsius Ecclesiæ Catholicæ vox, quæ sanè ab Apostolis ad nostra vsque tempora eodē semper, quo nos maioresq; nostri sensu illud Christi præceptum intellexit, Hoc facite in meam commemora-

tionem. *Vnde & in ipso quotidiano sacrificio postquam sacerdos dixit*, Hęc quotiescunque feceritis, in mei memoriam facietis, *mox addit*, Vnde & memores Domine nos serui tui, &c. *Qualia tu ante annos mille recitata fuisse ex Ambrosio discere potuisti, lib. 4. de sacr. cap. 6. Prosper. lib. 1. de prædest. cap. 6. Chrysost. hom. 83. in Matth.*

WHITAKERVS.

45 Nihil certè fuit, cur tam multos patres cõmemorares, præsertim qui nullo causam tuam testimonio adiuuarẽt. Sed hoc tibi vnum semper reliquum est desperationis remedium, cùm ex scripturis nihil suppetat, quo causam perditam defendas, tum aliquid ex patrum libris in medium profers, quod plerumque etiam ab instituto alienum est. Quorsum enim nunc Ambrosium, Prosperum, Chrysostomum introducis? His verbis, *Hoc facite in meam commemorationem*, incruẽtum Ecclesię sacrificium præcipi affirmas, quod sit externum & reale, & illud ipsum, quod Christus obtulit. Num id Ambrosius, num Prosper, num Chrysostomus tradit? Nihil sanè minùs. Atque vt omnem in voluendis patribus ætatem atque industriam consumas, nunquam tamen hoc vestrum sacrificium inuenies. Eucharistiam patres nomine quidem sacrificii vocant, non quòd illud ipsum sit, quod Christus semel fecit, sed quia est eiusdem sacrificii μνημόσυνον ac sacramentum. Cùm omnia attuleris, quæ afferri ex patribus possunt, ad hanc responsionem obmutesces. Illa autem verba, Hoc facite in meam commemorationem, non incruentum reale sacrificium præscribũt, sed fidelem Dominicæ minicæ mortis in hoc illius sacrificii sacramento recordationem præcipiunt.

DVRÆVS, Fol. 365.

De Purgatorio non agam hoc loco prolixius: omnium mihi instar erit pium illud ac celebre Iudæ Maccabæi factum in libris Maccabæorum descriptum.

WHITAKERVS.

46 Purgatorium à te tam frigidè defensum esse minimè miror. Quàm enim bonis argumentis egeas facilè constat, cùm illo Iudæ facto in Maccabæorũ libris perscripto potissimùm nitaris. Primùm enim libri ipsi non sunt Canonici, quemadmodum abundè in primo libro docui. Deinde ex illo facto Purgatorium non concluditur. Nam illi pro quibus obtulit Iudas, vt vos putatis, sacrificiũ, in maximo peccato perierunt. Surripuerant enim ἱερώματα quædam Idolis Iannensium consecrata, eáque inuenta fuerãt sub illorum vestibus. At qui in aliquo graui scelere moriuntur, cuiusmodi hoc illorum fuit, iis vestra opinione locus est in inferno, non Purgatorio constitutus. Quare ex hoc loco Purgatorium nunquam euinces.

DVRÆVS, Fol. 365.

Quid causæ est V. Whitakere, cur presbyteri nomen ad eas res certas vos minimè accõmodatis, ad quas ecclesiasticos scriptores accommodasse non ignoratis? Idem in Euangelica lege presbyteri officiũ est, quod olim in lege Mosis sacerdotum fuit.

WHITAKERVS.

47 Presbyteri nomen libenter quidem retinemus, quod ipse nobis Spiritus sanctus in nouo Testamento commendauit. Quid ergo hîc potes dignum aliqua reprehensione reperire? Sacerdotum verò aut sacrificorum nomina nostris noui Testaméti ministris nullo modo, nisi καταχρηστικῶς & ὁμωνύμως conueniunt. Quum autem vtrunque nomen vnico Anglicano reddi solitũ sit, idque nõ presbyterorum, sed sacerdotum munus communi hominum opinione indicet, illud vobis non inuiti relinquimus, qui sacerdotes scilicet pontificiis freti sacris esse vultis. Idem verò esse presbyteri officium, quod olim fuit sacerdotum, absurdissimè affirmatur. Si enim idem sit amborũ officium, cur sacerdotum nomen nunquam in nouo Testamento presbyteris tributum esse legimus? Aut quid nouo nomine opus fuit, si munus idem remaneret? Tum ita es ignarus, vt esse in Christi ecclesia presbyteros nescias, qui gubernationi tantùm, non verbi aut sacramentorum administrationi operam darent?

Preist.

1. Tim. 5. 17.

Ambros. in 1. Tim. 5.

DVRÆVS, Fol. 366.

Ad homonymiæ igitur vitium deinceps pergamus. Christianos (*inquis*) omnes non Ioannes modò sacerdotes, sed Petrus etiã ἱερατεύμα ἅγιον, καὶ βασίλειον appellauit. *Quid tum postea VVhitakere? Eodem argumento & Iudæis nullos fuisse ostendes. Eleganter duplicem hanc Sacerdotis significationem, communem (inquam) omnium Christianorum, & eam quæ noui Testamenti sacerdotibus conuenit D. Augustinus expressit, lib. 20. De Ciuit. Dei, cap. 10.*

Homonymia.

WHITAKERVS.

48 Ego verò tuas ineptias breuiter diluere pergam, Si quidem essent vlli in nouo Testamento sacerdotes, qui proprium aliquod & externum sacrificiũ diuina authoritate facerent, quales fuisse veteris Testaméti sacerdotes intelligimus, meritò nobis ὁμωνυμίας crimen obiiceres, Sed nulli tales sunt in ecclesia Christiana sacerdotes, & nobis scripturæ sacerdotem in nouo Testaméto nullum cui hoc propriè conueniat, præter Christum Iesum proponunt. Itaque sine vllo ὁμωνυμίας vitio contra põtificios sacerdotes disputamus, cùm nomen sacerdotis Euangeliũ nulli præterquam Christo in sua & propria significatione tribuat, cõmuni autem eiusdem nominis vsurpatione Christianos omnes appellet sacerdotes, absurdè atque iniquissimè facere pontificios, qui quod omnibus Christianis æquali iure cõcessum est, sibi solis singulari ratione vendicent. Ioãnes & Petrus omnes Christianos vocat sacerdotes. Esaias ait, *Vos sacerdotes Iehouæ vocabimini.* Sic Hieronymus scribit, *Genus sacerdotale & regale sumus omnes, qui baptizati in Christo, Christi censemur nomine.* Sic Chrysostomus, *Omnis sanctus est sacerdos.* Nunquam verò ostendes sacerdotis nomen propriè sumptum ad vestros potiùs sacrificos, quàm ad quosuis plebeios pertinere. Quod de Iudæis affers, insulsum est. Nam inter Iudæos Dominus sacerdotium certum & solenne constituit, quod tu inter Christianos factum esse velim me doceas. De Augustino respondeo, quod de aliis etiam patribus respon-

Apoc. 5. 10. 1. Petr 2. 5. Esai 61. 6. Hieron. in Mala. 1. ca.

deri potest, hoc nomen tributum ab illis esse ministris Euãgelij ὁμωνύμως & impropriè: quia nunc ministri in Ecclesia locum obtinent veterũ sacerdotum, non quia verè & propriè sacerdotes sunt, quales illi extiterunt. Quàm igitur miserum illud tuum sophisma est in vocabuli ὁμωνυμίᾳ positum, Patres nonnunquam abusione quadam nomen sacerdotis tribuunt ministris Euangelij: ergo ministri Euangelij sunt propriè sacerdotes?

DVRÆVS, Fol.367.

Hoc nomen Sacerdos (*inquit*) nusquam in nouo Testamento ad Euangelij ministros propriè accommodatur. *Sed neque in scripturis vnquam sacramenti nomen baptismo, vel Eucharistiæ tributum legimus. Christus in cœna sacrificium instituit. Esaias prædixit,* Vos autem sacerdotes Domini vocabimini. *Et alio loco,* Assumam ex eis sacerdotes & Leuitas dicit Dominus. *Non communem sed propriam sacerdotis appellationem à Propheta vsurpatam esse vox assumendi te docere potest.* Omnis pontifex (*inquit Paulus*) ab hominibus assumptus, &c. *Et certè quandiu procurandæ apud Deum salutis hominum locus est, assumi semper ex hominibus quosdam necesse est, qui inter Deum & homines veluti mediatores quidã in ijs quæ ad Deũ sũt, cõstituãtur.*

Esai.61. Esai.66.

Hebr.5.

WHITAKERVS.

49 Sacerdotis nec nomen in noui Testamenti libris, nec res vlli, nisi Christo tribuitur: sacramenti

menti verò etsi nomen non est positum in scripturis, res tamen apertissimè baptismo & Eucharistiæ cõuenit. Iam vt tu munus ipsum sacerdotis in nouo Testamento remanere doceas, expendamus. *In cœna* (inquis) *sacrificium Christus instituit.* At nullum in cœna Christus sacrificium, sed sacrificii duntaxat sacramentum instituit. Esaiæ primus locus de Christianis vniuersis, totóque fideli populo loquitur: alter de ministris, quos sacerdotes vocat nomine vsitato, quia in locum sacerdotũ successerunt. Sic autem nunc pastores & episcopi sacerdotes sunt, vt Diaconi Leuitæ, hoc est, per κατάχρησιν, nisi nũc etiã Diaconi reuera sunt tuo iudicio Leuitæ. Apostolus verò ad Hebræos de veris quidem sacerdotibus meminit, quales & Leuitici fuerunt, & Christus. Sed num hinc conficies ministros Euangelii dici propriè sacerdotes? Quid si enim assumi semper ex hominibus aliqui debent, qui publico munere in ecclesia fungantur? Ex eóne sequitur perpetuos fore in ecclesia Christiana sacerdotes? Nunquam te tam dissolutę disputationis pudebit? Quasi nihil sit, cuius causa assumi semper aliquos oporteat, nisi vt sacrificium offerant, & tanquam mediatores inter Deum hominésque intercedant. Nos tale sacrilegium non agnoscimus, & vobis istos sacerdotes ac mediatores relinquimus.

DVRÆVS, Fol.368.

Quid enim? quorsum vestris illis ministris est opus? Cur non, vt pro se quisque orat, ita & sacramenta sibi conficit, sibi sumit, sibi denique omnia ipse administrat? Vos non nisi Laici estis, talésque haberi ab omnibus vultis.

WHITAKERVS.

50 Ministris opus est non ad sacrificium offerēdum (nam eo quidem nihil opus est,) sed ad publicum Ecclesiæ ministerium exercendum, quod in verbi prædicatione, & sacramentorum administratione consistit. Quid ergo ineptissimè nugaris, cùm satis profectò scias hoc ministerium non omnibus Christianis, sed iis tantùm concedi, qui ad illud gerendum ac procurandum deliguntur. Si vobis Laici videmur, equidem non dolemus: sacerdotes quidē nec esse, nec haberi volumus. At necesse non est Duræ, vt nos Laici simus, si non sumus sacerdotes. Qui enim in publico ministerio versantur, quod Christus instituit, atque in Ecclesia perpetuum esse voluit, ii faciunt, quod illis, quos tu Laicos vocas, attingere nefas est.

DVRÆVS, Fol. 369. &c.

At sacerdotis nomine (*inquis*) Apostoli in suis scriptis vti noluerunt, presbyteri nomen crebrò vsurparunt. *In promptu causa est, Noui nimirum Testamēti ministros ab ijs distinguere voluerunt, qui in lege Mosis sacerdotes secūdùm ordinem Aaron dicti sunt. Presbyteri verò nomine quid Apostoli, atque Euangelistæ significarint, ab ijs, qui vel cum ipsis vixerunt Apostolis, vel eorum ætatē proximè secuti sunt, discēdum existimo. Quis nō videt πρεσβυτέρους à Græcis ἱερεῖς passim vocari, à Latinis verò sacerdotis ac presbyteri nomen nullo discrimine pro eodē vsurpari? Dionys. c. 5. Eccles. Hier. & Epist. 8. ad Demoph. Ignat. ep. ad Smyr. Clemēte. Quid Gregorium referam Nazianzenum? De*

De Latinis scriptoribus quid attinet dicere? Ne Anglicè quidem, vt nosti, nomē aliud ad eam rem significandam hactenus inuentum est.

WHITAKERVS.

51 Acutè atque elegāter. Distinguere Apostoli ministros noui Testamenti ab iis voluerunt, qui erant in lege sacerdotes secundùm ordinē Aaronis. Cur ergo non sunt vsi eo nomine, quod erat sacerdotibus cōsentaneum? Nū enim πρεσβύτερος sacerdotem in offerendis sacrificiis occupatū significat? Aut nomen Apostolis idoneum defuisse existimandum est, quo munus Ecclesiasticum & perpetuū declararent? Si vero sacerdotes etiā presbyteri sunt, nec tamen Aaronici, cuius tandē generis sunt sacerdotes? Num quęso secūdùm ordinē Melchisedechi? At hoc sacerdotio solus ipse per se Christus fruitur, qui est ἀπάτωρ, ἀμήτωρ, ἀγενεαλόγητος, dierum principio vitæque fine carēs: Taléne illi sunt vestri triobolares sacrifici? Aut tu audes teipsum inscribere sacerdotem secūdùm ordinem Melchisedechi? Sacrilegum, infandum, blasphemū est. Quare cùm ministros noui Testamēti nūquam ἱερέας, sed ποιμένας, ἐπισκόπους, πρεσβυτέρους, προεστῶτας in Apostolicis & Euangelicis scriptis dici intelligamus, nullum illis tributum esse sacerdotium constat. Hic verò quasi ignotum dubiúmque sit, quid presbyteri nomine intelligatur, nos ad patres Græcos ac Latinos remittis, à quibus presbyteri ἱερεῖς & sacerdotes nominātur. Quis id negat? Verùm id fit, vt diximus, non propriè, sed καταχρηστικῶς. Nam quod sit munus presbyteri multò certissimè & clarissimè ex ipso Apostolo discimus. Is autem docet presbyteros institutos esse, non qui- Hebr. 7. 3.

Missas conficiant,& sacrificia quædam deuorent, sed qui ἐν λόγῳ καὶ διδασκαλίᾳ laborent:nec vnquã in scripturis presbyteri sacrificium facere iubentur. Quàm autem egens sis bonis argumentis, id ostẽdit,quod de verbo Anglico arripis, in quo tamen minùs prudentes fuimus, quàm ipsi Apostoli vel tuo iudicio fuerũt.Si enim Apostoli nomine presbyteri potiùs quàm sacerdotis vsi sunt,vt noui Testamenti ministros ab illis Aaronicis distingueret, cur nos & illos & hos eodẽ nomine appellamus? Dabis ergo nobis deinceps veniam, vt Apostolorum exemplum sequamur,& illud nomẽ, quo veteres sacerdotes significãtur,vt pote à nobis alienum,repudiemus.

1.Tim.5.17.

DVRÆVS, Fol. 371.

At Christus(*inquis*)factus in æternũ sacerdos iuxta ordinem Melchisedech, nullos huius sacerdotii collegas habet. *Quis hoc Catholicus negat? Ipse est enim Christus qui se sub panis ac vini symbolis præsentẽ exhibet? Sacerdotes verò qui sumus,ministrorum tantummodo locum tenemus, qui tamen non minùs profectò verè sacrificare,quam & baptizare dicimur. Huius doctrinæ Chrysost.testis est homil.83 in Matth.& Hom. 2.in 2.Timoth. Eadem est Ambrosij,& cæterorũ patrum constans doctrina.*

WHITAKERVS.

52 Siccine tãdem ministri potiùs,quàm sacerdotes eritis?Quis hoc vnquam speraſſet? Christus sacerdos est :vos tantùm ministrorum locum tenetis.Quamobrem ergo Christi nomen vsurpatis, & vos sacerdotes dicitis?Si enim vos verè & propriè sacerdotes estis, tum Christus non est solus sacerdos,cùm illius vos collegæ sitis.Semper autẽ hactenus,quod sciã,sacerdotes esse & dici voluistis,quam tu appellationem nunc fateris non satis commodè vobis tribui.Verùm hic nobis nouum Christi sacerdotiũ ac sacrificium narras.*Ipse Christus*(inquis)*se sub panis ac vini symbolis præsentem exhibet.*Sic tandem ista omnia in Transsubstantiationem recidunt,quam moneo vt posthac diligẽtiùs communias,sine qua nihil tenere potes.Quis verò ineptissimas Satanæ fraudes non miretur?Externum reale sacrificium offertur opinione vestra, & tamen nullum aut sacrificium,aut sacerdos apparet.Latet sacerdos, latet sacrificium, idq̃ue sub egenis panis & vini symbolis. Sed quænam hæc amentia est vestrorum sophistarum?In Missa idem scilicet ipsum numero sacrificium offertur, quod Christus obtulit in cruce. At in cruce omnes & sacrificium & sacerdotem viderunt:hìc neutrum. In cruce nulli erant ministri, quales in hoc sacrificio necessarii sunt. Itaque aut idem est numero sacrificium aspectabile,& non aspectabile:offerri per ministros,& sine ministris, quod est prorsus ἀσυζυγον & ἀσώματον,aut hoc aliud est sacrificium, non illud ipsum, quod in cruce Christus obtulit. Huius tu doctrinę testem fuisse Chrysostomum affirmas,qui certè nunquam isto modo delirauit.Id Chrysostomus docet in Eucharistia Christum ipsum efficacem esse, nec pendere è ministris vim sacramenti.Quid hoc ad tuum occultum sacrificii genus? Aut quis vnquam pater de tali sacrificio somniauit?

DVRÆVS, Fol. 371.&c.

Sacerdos æternus æternum quoque sacrificium postulat: quod autem semel tantum peractum est, æternum dici quî potest? Christum Paulus quia sacerdos & pontifex est, aliquod habere quod offerat, concludit. Translato sacerdotio, vt Paulus disserit, Hebr. 5. *legis fieri translationem necesse est. Cùm ergo ab Euangelica lege sacrificium tollatis, legem quoque ipsam tollitis. Illud enim crucis sacrificium, si vim illius atque efficientiam spectemus, non ad Euangelicam modò legem, sed ad Mosaicam, adeóque ipsam naturæ legem pertinere perspicuum est. Quæ esse lex, quæ religio potest, vbi supremus ille religionis cultus, qui in sacrificio vel maximè consistit, nullius cernitur? Minorem in Christianæ religione esse vis, quàm in ijs, qui sub naturæ lege, vel Mosaicis ritibus Deum coluerunt? Absit.*

WHITAKERVS.

53 Magnam effundis argumentorum copiam, è quibus tamen nihil conficitur ac demonstratur. Quod semel peractum est, inquis, æternum dici non potest. Quid ni? Apostolus enim disertè scribit, *Vnica oblatione consecrauit in perpetuũ eos, qui* Heb. 10. 14. *sanctificantur.* Quanquam ergo vnica oblatio fuit, eam tamen Apostolus esse perpetuam confirmat. Nónne Christum Ioannes ab origine mundi occisum fuisse scribit? Nónne eodem modo ad mundi etiã finem occiditur? Et tamen Christus nõ nisi semel occisus fuit, quãquã mors illa vim æternam obti-

obtinet. Sacrificium verò vt Christus aliquod haberet necesse fuit, cùm pontifex esset. Et nónne Christus seipsum obtulit in sacrificium? Quemadmodum autem æternus est sacerdos quando- Hebr. 7. 24. 28. quidem in æternum manet, atq; in æternum sanctificatus est, vt Apostolus clarissimè tradit, ita nunc illud suum sacrificium retinet, quod æternum meritò appellatur propter immortalẽ illius vim atque efficacitatem. Itaque Christus æternus pontifex est, suúmque æternum sacrificium habet. Tolli autem à nobis ex Euangelio sacrificium egregia est calumnia. Nos enim Christi sacrificiũ, quod Euangelij proprium est, stabilimus: Missas vestras tollimus quidem, quia sunt huic sacrificio inimicæ. Sed hìc mirificè disputas, Vis sacrificij Christi non tãtùm ad Euangelicam, sed etiam ad Mosaicam, & naturæ legem pertinet: ergo nisi ipsum in Euangelio sacrificium remanet, Euangelium tollitur, quia *translato sacerdotio, necesse est le-* Hebr. 7. 12. *gem transferri.* Quæ tu Apostoli verba non intelligis. Probat enim Apostolus cùm iam Christi sacerdotium constitutum sit, legem illam quæ Aaronis sacerdotium confirmauit, mutari atque abrogari. Christi verò sacerdotium nunquam mutari potest. Euangelij ergo nulla vnquam mutatio erit. Quomodo nunc ista Apostoli sententia ad tuam causam pertinebat? Quanquam autem vis sacrificij Christi non fuit ab antiquis aliena, tamẽ qui ante Christum vixerunt eam obscurius in figuris & sacrificiis Leuiticis senserunt? Si verò religio esse sine sacrificio nulla potest, nos Christi sacrificio fruimur, quod si tibi nullum videtur, aliam ergo legem & religionem quære. Sin nullam esse sine eiusmodi sacrificiis religionem existimas, qualia erant Aaronica, aut quale est illud vestrum Missæ sacrificium, id nunquam, Duræe,

nobis persuadebis. Sic tamen loqueris, quasi omnis pietas & religio in Missa consistat, quam summam esse religionis pestem omnes vident, qui videre aliquid possunt.

DVRÆVS, Fol. 373.

Sic veritas ipsa per Prophetas futurum iam olim prædixit, sic Prophetarum oracula patres interpretati sunt, futurum scilicet, vt pro cruentis illis brutorum animalium sacrificiis, sacrosancta Missa ipsius caro sanguisq; offerretur. Quod variis Hebræorum prolatis testimoniis abundè probauit Petrus Galatinus. Neque aliter profectò, qui Christi in terras aduentum secuti sunt, intellexerunt. Arnob. in Psal. 109. Hieron. Epi. 17. ad Marcellum. Et innumeris pene locis Augustinus sacerdotium Melchisedechi, id est, Christi & Ecclesiæ perpetuum fore atque æternum ait. Aaronicum autem iam olim fuisse abrogatum. Similia sunt Chrysostomi, Theophilacti, Oecumenij verba.

Petr. Galat. de arch. cath. ver. lib. 10. 6. 5. & 7.

WHITAKERVS.

54 Nihil hic affers, quod vllam refutationem aut responsionem postulet. Quis enim nescit sublata esse cruenta illa, atque Aaronica bestiarum sacrificia, solúmque nunc Missiæ sacrificium in ecclesia remanere? Tuum ergo in hac causa Petrum Galatinum minimè profectò desideramus, nec Hebræorum testimoniis illis indigemus. Nam Christi caro nunc offertur, quia vis illius oblationis nunquam interit, & quia perpetuum carnis & sanguinis Christi sacramentũ, quod ipse Christus instituit, celebratur. Ipsam verò Carnem & sanguinem Christi nunc in externo sacrificio realiter, vt vos defenditis, offerri, impium est & blasphemum, nec vllis vnquam vel scripturarum, vel Hebræorum, vel patrum testimoniis euincetur. Quod autem patres Melchisedechi sacrificium de pane & vino interpretantur, id quanquam nihil ad vestram causam facit, tamẽ apud nos exiguum momentum habet, cùm Apostolus quando Christum cum Melchisedecho comparat, de hoc sacrificij genere taceat. Si verò Christus fuisset sacerdos secundum ordinem Melchisedechi, quia panem & vinum obtulit, id Apostolus nunquam omnino prætermisisset, & huius sacrificij disertè meminisset. At nullum Apostolus verbum de tali sacrificio facit, aliisque in rebus cum Melchisedecho Christum comparat, in quibus illi Christus similis fuit: & nos potiùs in Spiritus sancti authoritate, quàm hominum iudiciis ac coniecturis acquiescemus. Atque vt demus fuisse Christum hoc modo secundùm ordinem Melchisedechi sacerdotem, id tamen sine externo reali sacrificio fieri potest. Si enim Melchisedechus sacerdos fuit, quia panem & vinum obtulit, quæ figuræ erant corporis & sanguinis Christi, nónne huius ordinis sacerdotibus sufficit, vt corporis & sanguinis Christi sacramentum in pane vinóque celebrent? Ita nullum hinc, quale vos fingitis, sacrificium concluditur. Quòd Melchisedechus panem & vinum protulit, id patres ad Eucharistiam accommodant, in qua Christus corporis ac sanguinis sui sacramentum in panis & vini symbolis instituit. Quod quanquam sine scripturæ testimonio faciunt, quid tamen in eo tradunt, quod vestrum

reale externum sacrificium confirmet? Nunquam certè ista tam disiuncta coniunges. Nam quale argumẽtum est, Melchisedechus obtulit in pane & vino figurã corporis ac sanguinis Christi: ergo sacerdotes nostri in formis panis & vini ipsum corpus & sanguinem Christi realiter offerunt? Nihil ergo Arnobius, nihil Hieronymus, nihil Augustinus, nihil Chrysostomus, nihil denique vllus antiquus pater de Melchisedechi sacerdotio, & sacrificio scripsit, quod aliquid pro pontificio sacerdotio, aut sacrificio faciat. Theophylactus autem atque Oecumenius veterum patrum ætate multis seculis recentiores sunt.

DVRÆVS, Fol. 374.

Mox illa adiungis, Tamen huius ministerij, quod Christus in Ecclesia sua perpetuum esse voluit, nullis administrationem permittimus, nisi iis quorum interest, quique sunt ad illud munus certa lege euocati. *Profer ergo si potes, quis Lutherum, quis Caluinum, quis Bezam, reliquósque Euãgelij vestri præcones ad munus illud euocarit.*

WHITAKERVS.

55 Digressiones libenter captas: sed te sequar. Quæris quis Lutherũ, & reliquos Euangelij præcones ad munus illud euocarit. De Luthero nihil fuit, quod quæreres, aut dubitares. Fuit enim Lutherus vestro etiam ritu presbyter atque doctor: potuit ergo presbyteri doctorisque munus in ecclesia

clesia vestra administrare. Et talem fuisse Zuinglium, Bucerum, Oecolampadium, aliósque innumerabiles constat. Aut ergo nulli apud vos presbyteri sunt, aut hos fuisse presbyteros ad legitimum munus euocatos negari non potest. Tum si presbyteri erant, & sunt presbyteri iure diuino iidem, qui Episcopi alios etiam Ecclesiis presbyteros præficere potuerunt. Ita tibi facilè de nostris præconibus ex vestro etiam iure respondetur. Sed nolim existimes à nobis vestros ordines tanti fieri, vt sine illis nullam esse legitimam vocationem statuamus. Itaque vestros vobis ordines seruate, Deus nullis ordinibus astringitur, quò minùs extra ordinem, quando id Ecclesiæ vsus postulat, ministros in ecclesiis constituat. Et habent ecclesiæ potestatem legitimam suos ministros eligendi, vt nihil opus sit à vobis sumere, qui ministerio inter nos fungantur. Cyprianus ait, *Ipsa ecclesia maximè habet potestatem vel eligendi dignos sacerdotes, vel indignos recusandi.* Caluinus & Beza ministrorum atque ecclesiæ voce in illo munere collocati sunt. Cypr. Epi. 68.

DVRÆVS, Fol. 375.

Iam de ieiunio Christ. ano quàm ὁμωνύμως, quámque ridiculè loquaris, paucis ostendam. Ciborum *(inquis)* delectum habere religionis causa, & dies certos statósque præscribere, in quibus necessariò ieiunemus, alterum insanũ, alterum superstitiosum est. *Egregiè his verbis Lutheranæ sectæ spiritum expressisti. Ieiunij disciplinam, si beato Leoni credimus, inter prima cælestis doctrinæ sacramenta Spiritus sanctus Apostо-*

los docuit, serm. 4. de ieiun. pentec. Hanc doctrinam quibus vester ille spiritus argumentis oppugnet, videamus. Quis enim *(inquis)* eum ieiunare existimet, cui liceat, modò à carnibus abstineat, in omnes sese delicias ingurgitare? *Quasi verò in sola carnium abstinentia sitam esse ieiunij vim ac rationem vllus vnquam Catholicus dixerit.*

WHITAKERVS.

56 Ad aliam nunc ὁμωνυμίαν accedis, in quâ ipso, de quo loqueris, ieiunio ieiunior es. Cùm enim de legitimo & Christiano ieiunio quærimus, primùm nobis exponis, non quid Spiritui sancto, sed quid beato scilicet Leoni videatur. At quis Leonem spiritus docuit edoctos esse à Spiritu sancto Apostolos inter prima cælestis doctrinæ sacramenta, vt certas quarta sextáque feria ieiuniorum solennitates obseruarent? Nihil in scripturis tale Spiritus sanctus tradidit, & nos loquentem in scripturis Spiritum sanctum audiemus: quod verò sine scripturarum authoritate dicitur, nobis Duræe nunquam vel à decem Leonibus persuadebitur. Quale autem vestrum ieiunium sit, satis omnes norunt, vt quid Catholici dicant, parùm laboremus. Nónne enim ieiunia vestra omnia in diebus certis, & ciborum generibus consistunt? Qui quadragesima, quatuor temporibus, vigiliis sanctorum, feriis, & sabbatis abstinét à carnibus, nónne hos ieiunare existimatis, etiamsi interim aliis cibis vtantur satis copiosè? Ita qui his temporibus pisces multos deuorauit, vobis tamen non videtur sanctum ieiunium violasse: qui carnem semel momordit & gustauit, non modò ieiunii laudem

laudé amisit, sed se etiam magno scelere obstrinxit. Quid isto tuorum ieiunio insanius, aut superstitiosius fieri potest?

DVRÆVS, Fol. 376.

At delectum habere ciborum religionis causa insanum est. O insanum ergo Heliseum, vt cum beato loquar Ambrosio, qui syluestribus ramis & amaris pascebat prophetas! O insanum Danielem, qui, vt diuinam placaret iram, carnibus & vino abstinuit! Insanum Ioannem baptistam, qui nõ nisi locustis ac melle syluestri vtebatur. Danielis exemplo docemur, tempore ieiunij à cibis delicatioribus abstinere. Quam in Ecclesia consuetudinem perpetuò seruatam videmus, Chrysost. hom. 2. in Genes. Athanas. in vita Anton. Hier. in vita Hilar. Euseb. lib. 5. cap. 1.

WHITAKERVS.

57 Insanum est sic ex ciborum generibus ieiunium æstimare, vt qui non vescuntur carnibus, & tamen alios cibos adhibent non minùs delicatos, ii propter hunc delectum escarũ ieiunare censeantur. Siccine Elizæus cũ prophetis, siccine Daniel, siccine Ioannes, siccine vlli olim Christiani ieiunabant? Miror te non pudere tam putidæ sententiæ. Elizæus prophetas ramis syluestribus & amaris pauit. Idné verò religionis causa fecit, an quia alius cibus non suppetebat? Et quid si pulmẽtum ex oleribus confectũ prophetis apposuit? An hunc illorum perpetuum fuisse victum sequitur? Daniel verò nõ tantùm carnibus & vino abstinuit, sed omni etiam *cibo rerum desid erabilium*: idque non vt hoc ieiunio iram diuinam placaret, 2. Reg. 4. Dan.

quemadmodum tu existimas, sed vt fratrum suorum miserias quasi συγκακοπαθῶν vehementiùs doleret, atque animo ad Deum solutiore ac paratiore accederet. Id verò non magis carnium, quàm piscium abstinentiam postulat. Tum Daniel non stato atque anniuersario tempore, vt vos soletis, ieiunauit, sed tum, quando Ecclesiæ calamitas ieiunium flagitabat. Ioannis verò ieiunio quid quæso vestra simile habent? Vósne locustas, & mel syluestre comeditis? Vos per omnem vitam victum vnum atque eundem colitis? Quid tibi de aliis respondeam, quos commemoras? Ieiunarunt olim Christiani, & ciborum generibus vsi sunt. Quis id negat, aut improbat? Cuiuis consentaneum est iis potissimùm cibis vti, qui maximè ad sobriam sanctámque vitam accommodati sunt. At verò à carnibus simul vniuersos homines certis temporibus prohibere, aliorúmque ciborum licentiam permittere, id quidem nihil ab insana superstitione, aut superstitiosa insania differt.

DVRÆVS, Fol. 377.

Paulus (*inquis*) reprehendit Galatas, quòd dies, menses, & tempora obseruarent. *Vetus nimirum hæreticorum calumnia, quam eruditè Hieronymus eundem Apostoli locum explanans repulit.* Ad quod qui simpliciter respondebit, dicet nõ eosdem Iudaicæ obseruationis dies esse, quos nostros. Nos enim non azymorum pascha celebramus, sed resurrectionis & crucis. *Et Augustinus*, Epist. 119. Eos inculpat qui dicunt, non proficiscar, quia posterus dies est, aut quia Luna sic fertur, &c.

WHITA-

WHITAKERVS.

58 Cùm ego scripturas adduco, tu mihi Hieronymum mox aliquem, aut alium authorem obiicis. Sed tamen isto modo non effugies. Quanquã enim Ecclesia olim dies aliquos & tempora obseruauit, in eo tamen nullum conscientiis hominum laqueum iniecit. At vos harum obseruationum lege necessaria conscientias alligatis, in quo palàm vestra eadem est causa, quæ fuit Galatarum. Gal. 4. 10. Quemadmodum enim illi dierum & temporum obseruationem sibi esse ad salutem necessariam existimabant, ita vos Christianis necessarium esse defenditis, vt certis temporibus more vestro ieiunent, quæ superstitio maior est, quàm illa veterum Galatarum fuit. Nam illi diuinam legem putabant esse retinendam, at vos conscientias decretis placitisque hominum constringitis. Quicquid verò patres vel senserint, vel factitarint, nobis nostra libertas tuenda est, qua nos Christus liberauit, vt nullo posthac seruitutis iugo nostras conscientias implicari patiamur. Gal. 5. 1.

DVRÆVS, Fol. 377.

Altero deinde Pauli loco abuteris, quo Coloss. præmunichat (*inquis*) ne illorum superstitione caperentur, qui cibos quosdam non attingendos, non gustandos, non contrectandos censerent. *Et meritò quidem præmunichat, ne coruscante iam Euangelij luce ad antiquas illas iámque emortuas Iudæorum cæremonias relaberentur. Sic enim hæc verba Hieronymus explanat, q. 10. ad Algasiam.* Ieiunant (*inquit Tertull.*) vt Tertull. de cultu feminarum.

humilitatem animæ suę victus castigationę Deo immolēt. *Quod & pulchrè Bernardus expressit*, Abstineo (*inquit*) à carnibus, nedum nimis nutriunt carnem, simul & carnis nutriant vitia.

WHITAKERVS.

59 Pauli locus iste vestram superstitionem clarissimè refellit. Nónne enim hæc est vestrorū hominum vox, *ne attigeris, ne gustaris, ne contrectaris?* Quis nescit? At hoc illud est, quod Paulus clarissimè reprehendit. Nec vos Hieronymus ab ista reprehēsione defendit. Num enim sequitur, Si Paulus Iudaicas cæremonias improbauit, vestras non improbauit? Quis vnquā tam ineptè & sophisticè respōderet? Nam & Iudaicas à Paulo cæremonias, & alias præterea omnes, quæ similes essent, dānari cōstat, quod ex ipso Apostolo manifestissimum est. Sic enim ait, *Si mortui estis cum Christo ab elementis mundi, quid vt viuentes in mundo δογματίζεσθε, id est, ritibus & cæremonus oneramini?* Si cæremoniæ à Deo institutæ pro mundi elementis habētur, quantò magis humanæ quædam traditiunculæ stultissimis ineptiis refertæ repudiari debēt? Sic enim mox sequitur, quod vestras cæremonias diluit, *Ex mandatis & doctrinis hominum.* Neque enim negare potes, humanam esse traditionem, quam defendis: aut nobis tabulas diuinas ostēde. Itaque nunc vt vides nō tantùm Iudaicæ ceremoniæ, quas ipse Deus præscripsit, sed alias etiā vniuersas, quas homo quisquam tradidit & docuit, quales vestræ omnes sunt, apertissimè prohibentur. Tertullianus nō de vestro ieiunio loquitur, in quo carnes damnantur, pisces permittuntur, sed de illo

Coloss. 2.21.

Vers. 20.

Vers. 22.

de illo, in quo ab omnibus animalibus abstinetur. Carnem verò & carnis vitia nō minùs pisces & reliquæ deliciæ quæ sunt in vestris ieiuniis vitatæ, quàm carnes nutriunt, quemadmodum in vestris quarundam sectarū monachis satis cōstat.

DVRÆVS, Fol. 378.

Postremò à certis abstinere cibis (*inquis*) diabolicum atque hypocriticum Paulus esse statuit: *Non te pudet VVhitakere, Manichæorum armis Catholicos oppugnare? Sic enim Faustus, August. lib. 30. contra Faustum cap. 3. cui Augustinus respondit. cap. 5.* Christiani non hæretici, sed Catholici edomandi corporis causa propter animam ab irrationalibus motibus amplius humiliandam, non quòd illa esse immunda credant, non solùm à carnibus, verùm à quibusdam etiam terræ fructibus abstinent: vel semper, sicut pauci, vel certis diebus atque temporibus, sicut per quadragesimam ferè omnes, quantò magis quisque, vel minùs seu voluerit, seu potuerit.

WHITAKERVS.

60 Apostolus diabolicum & hypocriticum esse scribit, non cibos damnare, atque à malo Deo factos affirmare, sed quò minùs illis vti liceat prohibere. Quod à vobis fieri, nemo est qui nō intelligat. Quid ergo nobis veteres hæreticos narras, quasi Paulus homines, non ipsum genus doctrinæ damnet? Quicunque ergo tandē fuerint, qui cibis sanctis, à Deo creatis, & cum gratiarum actione

1. Tim. 4. 3.

sumendis abstinere lege necessaria cogunt, eos Paulus notauit. Hæccine sunt arma Manichæorũ? An nunc Paulus Manichæus? Vtri verò Manichęorum similiores sint quis dubitat? Manichæi suis interdixerunt, ne cibis quibusdam vescerentur: idem vos etiam facitis, quibusdam in perpetuum, reliquis ad tempus. Cibos Manichæi immundos esse tradiderunt: Vos pollui cibis Christianos docetis. Nũ hæc obscura sunt? Quod autẽ Fausto respondit Augustinus, id palàm ostendit, quantum à vestris ieiuniis vetera ecclesiæ ieiunia differebant. Nam olim vsi ieiuniis Christiani sunt, *vt corpus edomarent, animam humiliarent*: in vestris illis statis ieiuniis hic fructus minimè reperitur. Illi cibos nullos vnquam immundos putabant: vos immũdos fieri cibis vestros existimatis. Illi à carnibus non tantùm terrestrium bestiarum, sed piscium etiam, & quibusdam fructibus abstinebant: vobis fructus & pisces ieiunantibus in deliciis sunt. Illi liberè ieiunabant, prout quisque aut vellet aut posset: vestræ de ieiuniis communes leges sunt. Ita vobis præclarè cum Manichęis, malè cum priscis Catholicis conuenit.

DVRÆVS, Fol. 378. 379.

Et tamen adhuc petis à Campiano, vt Heliam, Dauidem, Ioannem baptistam, & Apostolos doceat, aut carnibus pisces prætulisse, aut statutis atq; anniuersariis ieiuniis vsos esse. *Hoc te hoc docere quis nõ potest? Quid quadragesima, quid feriæ quartæ, & sextæ, quid quatuor anni tẽporum ieiunio apud antiquissimos etiam Christianos notius, quid celebrius fuit? Clem. lib. 5. Apost. constit. Orig. Hom. 10. in Leuit. Epiph. in Doctr. compend. de fide cathol. August. epist. 86.*

WHITAKERVS.

61 Appositè tu quidem, Duræe, respondes & pereleganter. Ego de Helia, Dauide, Ioanne baptista, Apostolis quæro, tu mihi de quadragesima, quartis sextísque feriis, quatuor temporum ieiuniis, antiquis Christianis multa commemoras. Sic te *συρίσδειν*, & nostris Academicis illudere decebat? Num enim Elias, aut Dauid, aut Baptista, aut Apostoli vel carnibus pisces prætulerunt, vel hæc vestra ieiunia celebrarunt? Aut id istorum quisquam affirmat, quorum tu hîc testimonia ineptissimè introducis? De statis veterum quibusdã ieiuniis non dubito: in illis autem ieiuniis pisces carnibus prẹlatos esse istorum nullus vel vno verbo testatur. Non vides à te susceptam esse miserrimæ causæ defensionem?

DVRÆVS, Fol. 379. 380.

Denique quis nescit, Hæreticum ab Ecclesia Aerium iudicatum fuisse, quòd inter cæteras hæreses, eam etiam defendit quam tu nunc tueris? Epiphan. hæres. 75. Vnde apud ipsos studium est (*inquit Epiphanius*) vt potius in die Dominica ieiunent, quarta verò & prosabbato edant. De coron milit.

Hoc vos nunc in Anglia obseruetis, ipsi videritis. in Scotia nostra si quis ieiunio dies eligatur, is potissimum est Dominicus. Augustinus die Dominico ieiunare scãdalum esse magnum *dixit. Tertull.* Die dominico ieiunare nefas ducimus. *Vos Manichæorum & Marcionitarum vestigia persequimini. Vetustissimo ecclesiæ more factum*

est, vt nulla inter pascha & pentec. ieiunia Christiani Catholici obseruarent. Vestra hæc non aliò spectant ieiunia, quàm vt resurrectionis fidem his veluti cuniculis euertatis?

WHITAKERVS.

62 Eustathio rigidam quandam ieiuniorum disciplinam tradenti Aerius iste restitit: & Eustathium vetus ecclesia improbauit, quemadmodum ex Socrate & Sozomeno intelligimus. Aerius verò, si fuit Arrianus, quod illi crimen obiecit Epiphanius, in hæreticis meritò numeratur. De ieiunio verò nihil à fide Catholica alienum docuit. Nam nulla ab Apostolis instituta fuisse ieiuniorũ certa tẽpora Augustinus disertè scribit, & Socrates in historia testis est. *Liberè verò & voluntariè ieiunandum esse non ex imperio & lege præcepti* docuit olim Christianorum ecclesia, quẽadmodum perspicuè Tertullianus tradit in eo libro, quem contra Catholicos de ieiunio scripsit. Si hæc in Aerio hæretica erant, hæreticam fuisse vetererem ecclesiam est necesse. Cùm verò Eustathium Epiphanius defenderet ac probaret, quem priùs ecclesia reprehenderat, mirum non est ab illo Aerium esse grauissimè damnatum. Quod autem Aeriũ Epiphanius accusat de Dominicæ diei ieiunio, id Eustathio Socrates tribuit, à quo Aerius maximo odio dissidebat. Vtcunque sit, ad nos nihil pertinet. Etsi enim illis temporibus die dominica ieiunare nefas fuit propter hæreticos & Iudæos, qui Christi resurrectionem impugnabãt, iamdudum tamen illa offensio nullum in Ecclesia locum habet, vt planè nugatorium sit, quod tu de nostris in Anglia & Scotia ieiuniis calumniaris,

Socrat lib. 2. cap. 43.
Sozom. lib. 3. cap. 13.
Aug. epi. 86.
Tertul. aduers. psychicos.
Socrat. lib 3. ca. 43.

ris, quasi eò spectent, vt his cuniculis resurrectionis fidem euertamus, quo quid insulsius cogitari aut malitiosius potuit? Etsi eras nostris ieiuniis offensus, tam absurdum tamen crimẽ nobis obiicere non debebas.

DVRÆVS, Fol. 381. &c.

Vestrum illud τὸ ἐν ἀρχῇ sophisma, quod quarto Campianus loco recensuit, paulisper excutiamus. Veras ecclesiæ notas dum Catholici quærimus, legitimam nobis sacramentorum administrationem, & Dei verbum obtruditis. Cùm petimus, vt hæc apud vos integra esse atque legitima ostendatis, mox sophistarum more, principium petitis, & vestrum esse Dei verbum contenditis. Quàm excogitastis scripturarum sentẽtiam, neque patrum authoritate, neque conciliorum decretis, neque fidei regula, id est, cõmuni Christiani populi vsu ac consuetudine probatis vnquam. Humana industria nihil est incertius, pluribúsque erroribus obnoxiũ.

Circulatio.

WHITAKERVS.

63 Hæ repetitiones cuiusmodi in tuo libro crebræ sunt, egestatem inopiámque tuam produnt. Nostra ecclesia doctrinam Apostolicam tuetur: nostræ igitur ecclesiæ conuenit, quod veram ecclesiam constituit. Si non fateris doctrinam à nobis Apostolicam defendi ac propagari, sacros libros producimus, ex quibus nihil nos aliud docere demõstramus, quã quod prophetæ, Christus, Apostoli docuerunt. At de verborum sententia

quæritur. Et hæc ſententia,quæ eſt ad ſalutem neceſſaria, perſpicuè ac dilucidè in ſcripturis proponitur, quemadmodum ipſi etiam patres confitentur. Quæ verò obſcuriora ſunt,ex apertioribus explicari poſſunt : ita nullis ignota eſſe poteſt ſcripturarum ſententia,qui vero ſtudio religionis ſcripturas conſulunt. Patres ſæpe errant in ſcripturis interpretandis,quod illorum commentarij libríque omnes loquuntur : in conciliis antiquis ne milleſima pars ſcripturarum expoſita fuit: vſus & conſuetudo populi pro regula fidei haberi non debet. Quemadmodum autem qui ſe Ariſtotelis aut Platonis diſcipulos eſſe profitentur,ex horum philoſophorum libris diiudicãtur: ita qui veri Chriſtiani ſunt, non aliter quàm ex ſacris literis agnoſcuntur. Quanquam autem multi eccleſiæ nomen ementiuntur, id tamen non euincit incertam aut obſcuram eſſe ſcripturæ ſententiam. Hominum enim hoc vitium eſt in ſuis opinionibus peruicaciùs atque obſtinatiùs inhærentium, & nonnunquam in rebus etiam clariſſimis hallucinantium. Induſtria verò illa, quæ in ſcripturis cognoſcendis tota conſumitur,ſi eam viam ſequitur, quam Auguſtinus in libris de doctrina Chriſtiana præſcribit, ad earum rerum cognitionem certiſsimè perueniet, quæ ſunt neceſſariæ,quæq; ſine ſalutis iactura ignorari nequeunt. Sed hic nugaris, & veteres nobis de eccleſia calumnias frigidiſſimas reponis, quas quia ſatis antè dilui, hoc loco prætermittam.

DVRÆVS, Fol. 383.

Addis, de patribus reſponſum eſt, ij toti ſunt in maximis iudiciis noſtri,in leuioribus varij, in pauciſſimis ac minimis veſtri. *Si patres*

Si patres veſtri eſſent, nunquam illorum authoritatẽ tantopere eleuaretis. Nẽ longiùs abeam, illud ſatis indicat, quod hoc ipſo loco eorum iudicio ſtare recuſas.

WHITAKERVS.

64 Si veſtræ eſſent in his controuerſiis ſcripturę, iis multò magis, quàm patribus confidere tis. Quis enim cum ſcripturis diuino Spiritus ſancti inſtinctu editis patrum commentationes conferat? Ab his autem palàm repulſi,eò confugere coacti eſtis, vnde ſubſidium omnino nullum oſtenditur, id eſt ad patrum libros, & recentiora monimenta,in quibus ſaltem aliquid ſperatis poſſe reperiri,quod veſtræ cauſæ ſententiæque faueat. Quod cuiuſmodi ſit,ſatis antè expoſitũ eſt. Quẽadmodum enim poſt Apoſtolorum ætatem mox errores irrepere in Eccleſiam cæperunt, quod hiſtoria clariſsimè teſtatur,ita fateor in veterũ ſcriptis extare interdum aliquid, quod & ipſos fuiſſe homines arguit,& pontificiam hanc ſuperſtitionem olêre videatur. Nam id ſatis perſpicuum eſt ex omnium authorum & temporum vitiis atque erroribus conflatum hoc eſſe Antichriſtianæ ἀποστασίας monſtrum,& vobis ad omnem erroris ac ſuperſtitionis defenſionem ſufficere,ſi quid eritis in hoc aut illo patre nacti vitioſum, quod vobis vllo modo conueniat. Quàm ſint autem patres in maximis cauſis à vobis alieni, ſatis hactenus patuit. Num verò noſtros non eſſe patres ſequitur, quia non ex Patrum libris, ſed ſolis ſcripturis omnes de religione cõtrouerſias diiudicari oportere defendimus? At hoc ipſi etiã patres apertiſsimè pro-

fitentur, ipſeque inprimis Auguſtinus, quemadmodum antè accepimus. Quanquam ergo iudices in omni cauſa patres recuſamus, in multis tamen, iiſque maximis teſtes libenter admittimus.

DVRÆVS, Fol.383.384.

*Alium Auguſtini locum profers epiſt.*111. *Quis Catholicus patris alicuius ſcripturas Canonicas habuit vnquam? Addis deinde illam D. Thomæ Aquinatis ſententiam.*1.*p.q.*1.8.*art.* Authoritatibus ſcripturæ ſacræ vtitur ſacra doctrina ex neceſsitate argumentando: authoritatibus aliorum Eccleſiæ doctorum probabiliter arguendo. *Ignoras videlicet nos non vnius alteriuſſue patris ſententiam, ſed communem paſtorum, doctorúmque Eccleſiæ conſenſionem, firmiſſimum eſſe ad veſtra ſophiſmata refellenda argumentum aſſerere.*

WHITAKERVS.

65 De Catholico non quærimus, qui nunquã cum canonicis ſcripturis patrum ſcripta exæquauit: at pontificij patrum authoritatem non tantùm comparant cum ſcripturis, ſed etiam præferunt. Id quidem ex eo manifeſtum eſt, quòd controuerſias non ex ſcripturis, ſed ex patribus decidi ſtatuíque volunt, & vnius potiùs patris ſententiam, quàm multas ſcripturas ſuſcipiunt. Auguſtinus contrà omnium hominum quantumuis *Catholicorum & laudatorum diſputationibus* ſcripturas anteponit. Et Thomas ex ſcripturis neceſſariò, ex

ex doctoribus non niſi probabiliter argui ſcribit. Nec valet, quod de communi paſtorũ doctorũque conſenſione reſpondes. Nam ſcripturas doctoribus ſimul vniuerſis opponit, atque ex his probabilia, ex illis neceſſaria ſumi argumenta concludit. Hæc ergo Thomæ manifeſta ſententia eſt, probabiles ex doctorum ſcriptis adferri poſſe rationes, at neceſſarias in Theologia argumentationes ex ſolis ſcripturis peti. Quid quæſo dici illuſtrius, Duræe, potuit?

DVRÆVS, Fol.384.&c.

Nonme fugit tamen quanto faſtu Caluinus patrum nos authoritatem pro arbitrio reijcere iactitet. Sic enim ille, Ex patribus erat, quorum alter dixit Deum noſtrum non edere, neque bibere, itaque non habere opus calicibus neque diſcis. *Fuit ille quidem Acatius. Nihil ille aliud voluit, quàm ſplendidam huiuſmodi Eccleſiæ ſuppellectilem non ita eſſe neceſſariam, quin ſi viuorum Chriſti membrorum extrema neceſſitas poſtulet, ad ſubleuandam eorum inopiam vendi atque erogari poſſit.* Caluin. in. præfat. inſtitut. Trip. hiſt. li. 11. c. 16.

WHITAKERVS.

66 A me nunc ad Caluinum digrederis, cuius quandam præfationem totis viribus oppugnas. Quanquã autem mihi non fuit neceſſe pro Caluino reſpondere, paucis tamen oſtendã, quàm tu fruſtra tuum illud, quo abundas, otium monaſticum in Caluino refutando conſumpſeris. Acatius Deum negauit lancibus aut poculis indigere. Ex

eo Caluinus hunc splendorem magnificæ supellectilis, quo pontificii vtuntur, nõ esse Ecclesiis necessarium ostendit. Nec tamen decorum & consentaneum ornatum improbat, sed illas immodicas ac superuacaneas opes perstringit, quas pontificii iactant atque adhibent, quasi in illis pars magna cultus ac religionis diuinæ consistat.

DVRÆVS, Fol. 386.

Ambros. de offic. lib. 2. ca. 28.

Alter (*inquit Caluinus*) pater erat, qui dixit sacra non aurum quærere, neque auro placere, quæ auro non emuntur. *Quis Catholicus dicat sacramenta sine auro administrari non posse? Ita quàm impudens Caluini calumnia, quo nos ait putare, sine argento, & auro, ebore, marmore, lapillis, sericis Deum ritè coli non posse?*

WHITAKERVS.

67 Quod de luxu pontificio Caluinus scripsit, id omnes verum esse intelligunt. Si enim ille splẽdidus & sumptuosus apparatus remouetur, quid habet religio vestra, quod quisquam pili faciat? Quis sine maximis opibus Pontificem summum curet? Quis Cardinales, Episcopos, Monachos inopes non contemnat? Quis Missam ipsam remotis ornamentis non fastidiat? Denique quis non videt apud vos nihil esse sine diuitiis precioſum, & omnem vestram in externa quadam pompa positam esse religionem?

DVRÆVS,

DVRÆVS, Fol. 386.

Pater etiam erat (*inquit*) qui dixit ideo se liberè carnes edere, quo die cæteri abstinebãt, quia Christianus esset. *Immò hoc nullus pater vnquam dixit. sed merum est Caluini mendacium. Ex hoc Spyridionis facto nihil aliud effici potest, quàm homini Christiano vbi alij cibi ad vitam tuẽdam non suppetunt, carnibus etiam ieiunij tempore vesci licere: quod nemo sanæ mentis negauerit.* Trip. hist. li. 1. cap. 10.

WHITAKERVS.

68 Si quidem hospiti mox pereundum fuisset, nisi illum istis carnibus Spyridion pauisset, aliquid dixisses. At cùm hospes Christianus respõdet nolle se tempore hoc ieiunii carnes comedere, satis indicat nullum fuisse mortis periculum, si abstineret. Sed illum tamen fessum ex itinere Spyridion noluit ieiunum permanere. Itaque hũc illi de genere cibi scrupulum adimit, *quia mundis omnia munda esse diuinus sermo declarauit.* Cùm ergo hospes velle se quidem illis carnibus vesci diceret, nisi Christianus esset, hoc argumentum Spyridion in ipsum retorquet, eóque magis debere vesci cõfirmat, quia Christianus fuit. Quid hoc, Duræe, aliud est, quàm quod Caluinus ipse tradidit? Sozom. lib. 1. cap. 11.

DVRÆVS, Fol. 387.

Patres erant (*addit Caluinus*) quorum vnus dixit Monachum, qui manibus suis non la-

boret, violento, aut, si mauis, latrono iudicari æqualē. *De illis loquitur, qui ne alijs oneri essent, suis ipsi laboribus victum quærebant.* Hist. trip. lib. 8. cap. 1.

WHITAKERVS.

69 Quātum fuci vestri ab antiquis monachis differant, hoc testimonium clarissimè demonstrat. Tam erant olim laborioſi Monachi, vt qui laborē Monachus fugeret, latroni similis videretur. Nostra ergo monasteria, in quibus nullus Monachus laborat, quid aliud esse possunt, quàm latronum domicilia, cuiusmodi olim monachorum λυστρικὰ ἀσκηταὶ Letoius euertit? Tuum responsum admodū puerile est. Loqui enim istum vis de illis, qui suis laboribus victum quærebant, ne aliis oneri essent: quod quidem necesse est, cùm nulli omnino Monachi essent, qui victum aliter, quàm suis laboribus compararent. Iam verò si priscis Monachis tā salutare fuit in perpetuo labore viuere, nostris proculdubio pernicioſum est in quotidiano otio & luxu conseneſcere: sique, vt Cassianus tuus ait, operans Monachus vno dæmone pulsatur, otioſus innumeris, fieri non potest, quin illa amplissima & frequentissima otioſorum Monachorum receptacula innumeris dęmonum legionibus circumsedeantur. Theodor. lib. 4. c. 11.

DVRÆVS, Fol. 388.

At pater etiam erat (*inquit*) qui dixit non licere Monachis ex alieno viuere, etiamsi assidui sint in orationibus, in contemplationibus, in studiis. *Hos Augustinus Monachos reprehendit, qui pigritiæ suæ ac desidiæ hanc excusationem quærebant, quod orationibus, psalmis, lectioni, & verbo Dei vacarent. Nunquam tamen putauit non licere Monachis manuum labore abstinere.* Si alicui sermo erogandus est (*inquit*) & ita occupatur, vt manibus operari non vacet, nunquid omnes hoc in Monasterio possunt?

Augustin. de opere Monach. c. 17.

Ibid. c. 18.

WHITAKERVS.

70 Et qua tuos Monachos alia excusatione defendere potes, quàm ista, qua vsi illi Monachi sunt, quos Augustinus vehementissimè reprehendit? Si lectioni, orationi, psalmis, verbo Christi vacarent, facerēt quod pios Monachos facere oporteret: & tamen laborem manuum propter has occupationes intermittere non deberent, quemadmodum statuit Augustinus. Quid ergo tam multi Monachorum greges suæ inertiæ atque otio prætexent? Quanquam si sit aliquis in numero monachorum, qui in verbi ministerio occupatur, illius habendam esse rationem Augustinus confitetur: sic tamen vt reliqui incumbant in labores, adeo vt si possent omnes Monachi *vel lectiones diuinas exponere, vel de aliquibus quæstionibus salubriter disputare, id tamen vicissim facere deberent.* In vestris verò Monasteriis pauciſſimi sunt, qui facere omnino aliquid præterquam horas communes percurrere, & cibum dimensum capere possunt. *Quando ergo* (vt inquit Augustinus) *non omnes possunt, cur sub hoc obtentu omnes vacare volunt?* Ita vides Augustino nullum placere Monachum nisi manibus suis laborantem:

August. de opere Monach. c. 18.

pōtificios ergo Monachos, quos omnes, quàm sint otiosi, intelligunt, si videret Augustinus, non valde, opinor, probaret.

DVRÆVS, Fol. 389.

Epiphan. Epist. ab Hierō. vers.

Addit Caluinus, Pater erat, qui dixit horrendam esse abominationem videre depictā vel Christi, vel sancti vllius imaginē in Christianis templis. *Immo nullus hoc vnquam pater dixit. Hæc non sunt Epiphanij. Nam Epiphanius cùm hæreses omnes refutauit, imaginum quidem vsum ne verbo quidem vno in vllo opere reprehēdit. Et in septima synodo cùm omnia Iconalastæ ex Epiphanio quæ corradere poterant, obiecissent, hunc tamen locum ne attigerunt quidem. Ab hæretico adiectum hoc esse certissimum est, quod vel sola epistolæ series stilique dissimilitudo ostendit. Denique Gregorius pontifex in Epistola ad Serenum apertissimè indicat, nihil ipsius ætate de Epiphanio huiusmodi fuisse auditum.*

WHITAKERVS.

71 Pungit εἰκονολάτρας hæc Epistola Epiphanii tum propter facti gloriam, tum Epiphanii atque Hieronymi authoritatem. Itaque multa nūc à pōtificiis finguntur ad labefactādam Epistolæ fidem, in quo tamē isti nihil aliud, quàm desperationem suam perfidiamque produnt. Hanc enim Epistolā Epiphanius scripsit ad Ioannem Hierosolymitanum, eámque Hieronymus transtulit in Latinum odio Ioannis & Ruffini, quemadmodum Erasmus scribit.

Epist. Epiphan. ad Ioan. Hieros. in 2. Tom. Hieron.

scribit. Nec verò minùs licet de quauis alia Hieronymi Epistola, quàm de ista dubitare. Nobis quidē succenseris, quando quæ manifestissimè suppositicia sunt reiicimus: interim ipsi patrū vera & explorata monimenta contemnitis vestro arbitratu sine ratione. Nam hæ suspiciones tam futiles falsæque sunt, vt verbo diluantur. *Imaginum* (inquis) *vsum Epiphanius in illo opere ne verbo quidem vno reprehendit.* Quid mirum, cùm nondum ista hæresis decolendis publicè imaginibus vllas in Ecclesia radices egisset? Quid tamen de illa omni idololatria Epiphanius iudicarit, ex his ipsius verbis manifestum est. *Diabolus mortalem naturam in hominum oculis deificans: statuas imagines humanas præferentes per artū varietatē expressit.* Septimæ verò synodo quanta fides tribuēda sit, nō ignoramus. Nec sequitur, Nulla fuit in illa synodo mētio huius Epistolę, Ergo hęc Epistola nō fuit in illa synodo iconolatris obiecta. Quod de Epistolę serie, stili dissimilitudine calūniaris, in eo te satis ridiculū prębes. Nihil planè aut in rebus dissentaneum, aut in verbis dissimile est. Si verò Gregorius hanc Epistolam nunquam legit, id nullam fuisse omnino eiusmodi Epistolam ostendit? Non vides, quàm temerè atque imperitè fidem detrahas pulcherrimæ Epistolę?

Epiphan. contra Collyrid hæres. 79.

DVRÆVS, Fol. 390.

At in concilio Elebertino decretum fuisse addit Caluinus, ne quod colitur, in parietibus depingatur. *Quis hic summam impudentissimi hominis fraudem non miretur? Pro imaginum honore Elebertini concilij patres decreuerunt, ne scilicet in parietibus depingerentur; quia huiusmodi imagines*

defluentibus paulatim parietum crustis corrumpebantur, & Paganorum incursionibus ac ludibrio exponebantur, dum fugientibus Christianis auferri non possent.

WHITAKERVS.

72 Caluino impudentiam obiicis ipse omnem verecundiam & modestiam præteruectus. Synodus Elibertina picturas omnes ex Ecclesia tollit: sic enim statuit, *Placuit picturas in Ecclesia esse non debere:* quod de omni picturarum genere intelligi oportere nulli dubium esse potest, idque pontificij iamdudum agnoscunt Tu parietum solummodo picturas prohiberi affirmas, causis inductus ineptissimis. Nam tabulæ & statuæ non minùs corrumpi ac deformari solēt, quàm illæ picturæ: & magis etiam paganorum contumeliis expositæ sunt, quemadmodum in excidio Constantinopolitano apparuit. Quales autem hodie sint in Hispania picturæ, id nimirum populus curat.

Elibet. Conc. c. 36. Harding. contra. A. polog. Etannot. in hunc can in lib. consil.

DVRÆVS, Fol. 390.

Alius pater consuluit (*inquit*) vt officio humanitatis erga mortuos in sepultura defuncti sineremus eos quiescere. *Ambrosium hic nobis obijcere voluit, cuius neque verba ille, neque mentem callet. Nihil aliud quàm immoderatum mortuorum luctum prohibet: preces verò pro defunctis & sacrificia offerre nequaquam: quod innumeris Ambrosij testimonijs probari posset.*

Ambros. li. de Abrach. 1. cap. 9.

WHITA-

WHITAKERVS.

73 Ambrosii verba sunt, *Docemur vt non diutius inhæreamus mortuis: sed quantum satis est officij deferamus.* Hoc autem officium in moderato luctu & sepultura cōsistit: ex quo illas exequias, & perpetuam de mortuis solicitudinem ad hoc officium minimè pertinere constat. Non tibi nunc Caluinus videtur & verba Ambrosii & mentē calluisse? Sacrificia verò illa & preces cuiusmodi fuerint, nulli ignotum est. Quanquam enim negari non potest, in iis aliquid superstitionis fuisse, tamen non eo animo fiebant, vt mortuorū animas è purgatorio liberarent, sed vt viuis potiùs, quàm mortuis prodessent. Nam Valentinianum & Satyrum Ambrosius nō putauit in Purgatoria regione hærere, sed iam cælesti fælicitate perfrui.

DVRÆVS, Fol. 391.

Ex patribus erat (*inquit*) qui substātiam panis & vini testatur in Eucharistia ita permanere & non desinere, sicut manet in Christo Domino substantia & natura hominis iuncta diuinæ. *Hoc testimonium nullas aduersus catholicum de Transsubstantiatione dogma vires habere suprà ostendi.*

Gelas. Papa in Concil. Rom.

WHITAKERVS.

74 Desine Duræe monstrum illud hæreticæ opinionis catholicum dogma nominare, & cū Gelasio papa cōfitere sic esse integram in Eucharistia

panis vinique substantiam, quemadmodum natura hominis integra in Christo Domino cum diuina coniungitur.

DVRÆVS, Fol.391.

Addit deinde: Patres erant, qui vti vniuersæ ecclesiæ vnam duntaxat Eucharistiam exhibebant, atque vt inde arcebant flagitiosos & sceleratos, ita grauissimè damnabant omnes qui præsentes ea non communicarent. *Chrysostomus populi tantùm torporẽ reprehendit. Quod verò de vna scribit Eucharistia vanissimum est. Sæpiùs eadem die atque in eadem ecclesia offerri Eucharistia consueuit: quod olim à Leone præceptum legimus epist.81. Eadem vanitate queritur Caluinus priuatis interdum in locis sacrificium à nobis offerri. August.lib.22.de Ciuit.Dei, cap.8.*

Chrysost. in c.1.ad Ephe. Calixtus papa de con secrat.dist.2

WHITAKERVS.

75 De Missis priuatis diximus, & Chrysostomi sententiam exposuimus, Caluinus verò sæpius in die, quàm semel Eucharistiam celebrari posse nunquam dubitauit, si id populi multitudo postularet, quod à Leone cautum præceptúmque fuit. Ab otiosis autem sacrificulis Missas priuatas vno die tam multas confici amentiæ, quàm religioni similius videtur. Ex Augustino præclarum proculdubio testimonium adducis, quo licere Eucharistiam in priuatis locis administrare doceas. Erant certæ ædes dæmonibus infestæ: rogantur presbyteri, *vt aliquis illò pergeret, cuius orationibus cederent. Accessit quidam, sacrificium obtulit, orauit, vexationem sustulit.* Hinc tu, vt quàm hoc legitimè factum fuerit ab Augustini presbytero non quæramus, efficies domi priuatim posse ab vno sacrifico fieri & percipi Missam, quemadmodum inter vos solet? Laodicena synodus vetuit, *Ne fierent in domibus oblationes ab episcopis aut presbyteris.* Ita Iustinianus veterum legum & apostolorum authoritate inductus prohibet sacra in priuatis cuiusquam ædibus administrari.

Laodic.concil.cap.58. Ὅτι οὐ δεῖ ἐν τοῖς οἴκοις τοὺς ἱερεῖς τιθέναι θρόνους. In Nouel. Constit.57.

DVRÆVS, Fol. 392.

Pergit Caluinus: patres erant quorum vnus ab vsu sacræ Christi cœnæ in totum submouendos decreuit, qui alterius specici participatione contenti ab altera abstinebant: alter fortiter pugnat non denegandum populo Christiano Domini sui sanguinem, pro cuius confessione sanguinem suum effundere iubetur. *Prior ille Gelasius est, quem contra nos testem denuo producit, sed quàm ineptè id supra ostendi. Alter verò Cyprianus est, cuius testimonium suprà quàm dixi potest imprudenter abutitur. Nihil ille aliud, quàm pœnitentibus Eucharistiam vrgente persecutione concedendam esse contendit. Non videt Caluinus, Cypriano iudice, tam verè Christi sanguinem martyres sumere, quàm suum ipsi funderent.*

Gelas.can. Comperimus de consecr.dist.2. Cyprian.lib. 1.Epist.2.

WHITAKERVS.

76 Gelasii decretum contra tuas calumnias suprà defensum est. Quæ verò illa est Caluini impudentia, quam tu tantis clamoribus insectaris? Nunquam te istius petulantiæ ac leuitatis pudebit? Quid si enim nõ tum pugnauit Cyprianus pro vtriusque speciei communione? An non populo Christiano sanguinem Domini præbendum esse contendit? Quamobrem igitur vos hunc sanguinẽ populo Christiano denegatis? Aut quę causa fuit, cur populum tanto beneficio priuaretis? Ita quàm longè pontificia ecclesia ab antiqua Christi Catholica ecclesia recesserit, in qua Cyprianus, & illi præstantissimi patres vixerunt, facilè animaduerti potest. Sumptũ verò esse à martyribus Christi sanguinem nullus negat, sed fidei ac mẽtis ore spiritualiter, sine vlla vini in Christi naturalé sanguinem commentitia Transsubstantiatione.

DVRÆVS, Fol. 393.

Addit deinde Caluinus: Pater erat, qui temeritatem esse asseruit, de re obscura in vtramuis partem definire sine claris atque euidentibus scripturæ testimoniis. *In obscurissimam quæstionem de origine animæ Augustinus incidérat, de qua nihil neque ex traditione, neque ex vllo ecclesiæ decreto posset elicere. Sed obscuræ quæstiones Augustino non sunt, de quibus clara extat vel maiorum traditio, vel ecclesiæ sanctio, licet a-*

Auguſt. lib. 2. de peccat. merit. & remiſſ. cap. vltim.

pertis scripturarum testimonijs demonstrari nõ possint, vt discrtè testatur lib. 1. contra Crescon. cap. 33.

WHITAKERVS.

77 Agnosce nunc temeritatem tuam, qui locum Augustini, quem non videris, interpretãdum susceperis. Neque enim Augustinus de origine animæ disputat, sed alias quęstiones commemorat, nempe quomodo Deus etiamsi non creat ex traduce animas, non sit tamen author reatus. Hæc illa res est obscurissima de qua Augustinus meminit. Et quanquam non desunt scripturarum testimonia, quibus hæ difficultates expediantur, præcipitationem tamen Augustinus & *præsumptionem* cauendam esse monet, vt *sine certis clarísque scripturarum documentis* nihil temerè statuatur. Ita omnium quæstionum diiudicationem ex diuinis scripturis sumendam esse concludit: traditionis verò aut decreti ecclesiastici nullam mentionem facit. Nam his quantum tribuat, mox ostendit, quando omnem doctrinam Christiano necessariã ad salutem in diuinis eloquiis clarè expositam esse scribat. Hæc eius verba sunt: *Etsi quodlibet horum, quemadmodum demonstrari & explicari possit, ignorem, illud tamen credo, quòd etiam hinc diuinorum eloquiorum clarissima authoritas esset, si homo illud sine dispendio promissæ salutis ignorare non posset.* Quicquid ergo sine salutis iactura non potest ignorari, non tantùm proponitur in scripturis, sed etiam clarissimè docetur. In altero verò loco, quem affers, Augustinus Cresconium eos qui baptizati sunt ab hæreticis iterum baptizandos esse contendentem, vniuersæ ecclesiæ authoritate reprimit. Quanquam priùs ait,

Auguſt. de pecc. mer. & rem. lib. 2. cap. 36.

Auguſt. contra Creſcō. lib. 1. cap. 32.

Sequimur ſanè nos in hac re etiam Canonicarū authoritatem certiſſimam ſcripturarum. Hoc autem eccleſiæ argumento Auguſtinus eò libentius vtitur, quia res illi fuit cum Donatiſta, qui eccleſiæ authoritatē contemnebat. Sed vt planè videas quàm exiguus ad tuam cauſam fructus ex hoc loco Auguſtini perueniat, do tibi quicquid vniuerſa eccleſia tenet, à nobis etiam retinendum eſſe, *quamuis* (vt inquit Auguſtinus) *huius rei de ſcripturis canonicis non proferatur exemplum*, modò nihil ſcripturis diſſentaneum habeat. Hæc Auguſtini ſententia eſt, ex qua nihil elicere potes, quod pontificias traditiones, impiáſque ſuperſtitiones comprobet.

DVRÆVS, Fol. 393.

Euſeb. lib. 5. cap. 17.

Pater erat (*inquit Caluinus*) qui Mōtano inter alias hæreſes exprobrauit, quòd primus ieiuniorū leges impoſuiſſet. *Et hoc quoque mēdaciū eſt. Nihil minus Apollonius, quàm primùm Montanum ieiuniorum leges inſtituiſſe aut, ſed nouas leges & veteribus contrarias inuexiſſe.*

WHITAKERVS.

78 Vbique aliquod malitioſi ſpiritus indicium oſtendis. De Montano ſic Apollonius apud Euſebium ſcribit, Euſeb. lib. 5. cap. 17. ὅτος ἐστιν ὁ διδάξας λύσεις γάμων, ὁρισμοὺς νομοθετήσας, id eſt, *Hic ille eſt qui coniugiorum diſſolutiones docuit, & leges de ieiuniis inſtituit.* Ex quo perſpicuum eſt ante Montanum nullas fuiſſe

iſſe in eccleſia certas & neceſſarias de ieiuniis leges. Nam hæreticum eccleſia Montanum iudicauit, quia certa ieiunia præſcripſit, cùm priùs Chriſtiani liberè nulla neceſsitatis opinione aut conſcientiæ ſeruitute ieiunarent, quemadmodum paulò priùs ex ipſo Tertulliano ieiunij Montanici patrono expoſui.

DVRÆVS, Fol. 394.

Hiſt. tripart. lib. 2. cap. 14.

Illud apud Caluinum ſequitur, Pater erat, qui negauit eccleſiæ miniſtris interdicendū coniugium, caſtitatem pronūciauit cum propria vxore concubitum. *Paphnutius, quem huius ſententiæ patronum facit, illud tantùm Niceni cōcilij patribus teſte Socrate ſuaſit, vt qui in clerum* Soc. li. 1. ca. 8. *ante aſcripti erant, quàm duxiſſent vxores, hi deinceps à nuptiis ſe abſtinerent: non tamen quenquam ab illa, quam iam pridem, cùm laicus erat, vxorem duxiſſet ſeiungi debere.*

WHITAKERVS.

79 Crebris iſtis moleſtiſque repetitionibus voluminis tui magnitudinem auxiſti. De Paphnutio reſponſum eſt ſuprà, ex quo perſpicuè conſtat, primùm nullam eſſe diuinam legem, qua miniſtris Euangelij nuptiæ prohibentur, tum coniugalem conſuetudinem in ipſis etiam miniſtris eſſe caſtiſſimam. Si qua ſit eccleſiæ diuerſa traditio, eam ſcripturis cedere par eſt.

DVRÆVS, Fol. 394. 395.

Pater erat (*inquit Caluinus*) qui censuit vnũ Christum audiẽdum esse, de quo dictum sit, ipsum audite, nec respiciendum quid alij ante nos aut dixerint aut fecerint, sed quid qui primus est omniũ Christus præceperit. *Non me latet similia apud Cyprianum interdum legi. De hæreticorum baptismo quæstio magna contentione agitabatur. Magna est Caluini impudentia, quem non puduit aduersum nos illud ex Cypriano proferre, quod nunquam ab eo, nisi ad confirmandum errorem vsurpatum est, quódque in illo omnes Catholici deinceps reprehenderunt.*

Cypr. epist. 2. lib. 2.

WHITAKERVS.

80 Quid hoc aliud est, quàm temerè, quod nescias, effutire, & te planè ridiculum tuis, nobísque omnibus præbere? *Magna* (inquis) *Caluini impudentia est*, sed interim, quid de te homines iudicent, parum cogitas. Nam hìc certè nullum in te pudoris Christiani indicium apparet. Quod enim ais, quæ ex Cypriano Caluinus protulit, nunquam ab eo nisi ad confirmandum errorem vsurpata esse: id nunquam, opinor, dixisses, si Cyprianum ipsum legisses. Neque enim hoc loco de hæreticorum baptismo disputat, sed Aquariorum hæresin refellit, qui solam aquam in Dominico calice adhibebant. Ita hoc argumento Cyprianus vsus est, non vt eo errorem confirmaret, sed hæresin refutaret. Hæc Cypriani verba sunt, quorum Caluinus meminit: *Id nos obaudire & facere*

Cypr. lib. 2. epist. 3. apud Pamel. epist. 63.

facere oportet, quod Christus fecit, & quod faciendum esse mandauit: quando ipse in Euangelio dicat, Si feceritis quod mando vobis, iam non dico vos seruos, sed amicos. Et quod Christus debeat solus audiri, pater etiam de cœlo contestatur, dicens, Hìc est filius meus dilectissimus, in quo bene sensi, ipsum audite. Quare si solus Christus audiendus est, non debemus attendere, quid alius ante nos faciendum putauerit, sed quid qui ante omnes est Christus prior fecerit. Neque enim hominis consuetudinem sequi oportet, sed Dei veritatem, &c. Similia tu quædam scilicet legi interdum apud Cyprianum meministi. Verùm vt demus hæc Cyprianum ad malæ causæ defensionem attulisse, nullum propterea in hoc testimonio pondus erit? Quasi quicquid ad erroris confirmationem comparatur, vnà cum errore repudiandum sit.

DVRÆVS, Fol. 395.

Pergit Caluinus, Pater erat, qui contendit ecclesiam non debere se Christo præponere, quia ille semper veraciter iudicet, ecclesiastici autem homines plerumque fallantur. *Nihil eiusmodi eo quẽ Caluinus indicat loco Augustinus scriptũ reliquit. Ecclesiastici iudices in facti, vt loquuntur, quæstione errare interdum possunt: vbi verò de fide, vel de moribus agitur, fallax esse ecclesiasticum iudicium neque Augustinus, neque vllus vnquam scriptor Catholicus affirmauit.*

Auguſt. contra Crescon. cap. 2.

WHITAKERVS.

81 Hîc iterum nobis egregium tuæ negligentiæ ſpecimen oſtendis. De Cæciliani iudicio loquutum Auguſtinum arbitraris: ſed in eo falleris. Aliam enim rem tractat iſto in loco Auguſtinus, nimirum vt quos eccleſia iudicauit, baptizare poſſe doceat, quia baptizare eos Chriſtus permittit, quos iam ipſe iudicauit. Eccleſia autem ſubdita eſt Chriſto, ac proinde, ſe Chriſto præponere non debet: *& Chriſtus ſemper veraciter iudicat, eccleſiaſtici autem iudices ſicut homines plerumque fallũtur.* Tua verò, quæ ſequitur diſtinctio, ſophiſtica eſt & ridicula. Idem enim ille ſpiritus, qui iudices eccleſiaſticos in vera de fide & moribus ſententia tenet, illos etiam à facti errore defendere poteſt, cùm ſit extraordinarius. Vbi enim vlli iudici quantũuis eccleſiaſtico Chriſtus promiſit, vt quanquã in facti quæſtionibus interdum erraret, quicquid tamen de religione ſtatueret, verum ſemper iudicaret? Nam quod ais, quando de fide & moribus agitur, errare eccleſiaſticum iudicium neque ab Auguſtino, neque à quouis ſcriptore catholico affirmari, quis nõ videt, quàm à te proiectè, & temerè dicatur? Nam hoc ipſum eccleſiaſticum de baptiſmo hæreticorum iudiciũ errauit, quemadmodum & Auguſtinus, & alij catholici patres agnoſcunt. Ita, quod Caluinus aſſerit, ſolius Chriſti iudicium ſemper verum eſt, alij iudices, quicunque tandem fuerint, errare fallíque poſſunt.

Cõtra Creſcon. lib. 2. cap. 21.

DVRÆVS, Fol. 396.

Illud iam ſupereſt quod ait, Patres omnes vno pectore execrati ſunt, & vno ore deteſtati ſanctum Dei verbum ſophiſtarum argutiis contaminari & dialecticorum rixis implicari. *Quomodo Theologia ſcholaſtica, quam hic Caluinus perſtringit, ſophiſtica cenſeri poteſt, quæ ſophiſticas omnes argutias dignoſcere & vitare docet? Qua Auguſtinus, Baſilius, Nazianzenus, & quicunque hæreticorum ſophiſmata feliciter refutarunt, quàm optimè inſtructi fuere?*

WHITAKERVS.

82 Nullam vnquam Caluinus artem reprehendit, nedum dialecticam, qua ipſe excelluit: ſed illas ſophiſticas argutias, quibus plena eſt ſcholaſticorum Theologia, grauiſſima reprehẽſione dignas eſſe meritò quidem iudicauit. Quàm enim indignum eſt ſacra Theologia, quod illi vbique faciunt, dum controuerſias cauſáſque Theologicas ex Ariſtotele, Auicenna, Alexandro, & philoſophis confirmant? Illæ verò innumerabiles quæſtiones ac captiones quorſum ſpectant, niſi vt veram Theologiam ſepeliant, atque errores multiplices, miſerámque ignorãtiam pariant? Ita enim ab iſtis Theologis ſacroſanctam Dei doctrinam non modò neutiquam eſſe fideliter tractatam & traditam conſtat, ſed etiam fœdiſſimè multis modis contaminatam. Thomas grauiter ſcribit, *Cùm aliquis ad probandam fidem inducit rationes, quæ non ſunt cogentes, cedit in irriſionem infidelium. Credunt enim quòd huiuſmodi rationibus innitamur, & propter eas credamus.* Quod ſi ſcholaſtici Theologi conſideraſſent, illas multiplices λογομαχίας & κενοφωνίας, & διαλεκτικὰς prætermiſiſſent, quibus diſputationes ſuas & commentarios referſerunt.

Part. 32. quæ. 1. art. in corp.

DVRÆVS, Fol.396.397.

Hæc illa sunt VVhitakere, vt ad te nunc redeam, quæ ex innumeris antiquissimorum patrum voluminibus Caluinus in medium proferre potuit. Non vnius fortè, alteriúsue patris sententia, sed patrum consensio firmum Theologo argumentum suppeditat. Atque hæc de sophismatis vestris.

WHITAKERVS.

83 Caluinum nunc relinquis, quem infælicissimo conatu oppugnasti. Plura autem ex patribus afferri contra vos posse, quàm in hac præfatione Caluinus protulit, satis iamdudum, opinor, intelligis. Quod verò de patrum communi consensione scribis, suprà dilui. Vobiscum enim omnes patres in nulla contra nos causa sentiunt: aut profer aliquod, si potes, dogma vestrum à nobis improbatum, quod patres, quicunque in Ecclesia vixerunt, communibus suffragiis & testimoniis comprobent. Vestram quidem communionem diminutam, Transsubstantiationem, Realem præsentiam, sacrificorum μονοφαγίαν, sacramenti adorationem, externum reale sacrificium, liturgiam peregrino sermone habitam, Pontificis αὐτοκρατορικὴν iurisdictionẽ, & multa huiusmodi alia omnes nobiscum antiqui patres vna voce sententiáque damnant, quemadmodum apertissimè ex illorum libris ostendimus. Quorum nunc sophismata sint, Lectores Christiani iudicent.

LIBER

LIBER DECIMVS,

De omni genere Testium.

DVRÆVS, Fol.404.

QVIS te hîc tergiuersari non videt, cùm Campiano tantam pro se testium nubem producenti nihil aliud quàm meras eum nugas agere respondeas? Audes tamen Campianum ridere quòd nunc in cælum subuolet, nunc in tartara dilabatur, nunc Iudæos, Ethnicos, Turcas inuisat. In quo si quid risu dignum est, Prophetam etiam rideas licet, eadem celeritate vniuersitatem hanc peragrantem. Et Paulum à prophanis etiam poetis veritatis testimonium petentem, quale est illud, τοῦ γὰρ καὶ γένος ἐσμέν: Ipsius enim & genus sumus, aliáque non-nulla. Act.17.

WHITAKERVS.

POSTREMVS hic locus ita totus sophisticus est, vt in eo nec principium argumenti, nec exitum inuenias. Quàm enim indignum est Theologo vel è scripturæ finibus erumpere, & externa quædam assumptáque testimonia con-

quirere,vel in disputationis fundamento ponere, quod si verbo sustuleris, totam molem disturbaueris? Religionem pontificiam Campianus omni genere testiũ confirmare voluit,cuius argumenti hæc summa fuit, nihil esse in omni rerum natura, quod nõ Ecclesiam fidémque pontificiam approbaret. Quæ si ratio Pontificiis succederet,facilem controuersiis finem imponeret.Sed quid ista verborum iactatione vanius,stolidius,puerilius? Nego enim aliquid omnino in tota rerum natura reperiri,quod illam religionẽ comprobet. Tũ nunc potes illud Collegæ tui tam stupidum λῆμμα defendere?Tu docere,quicunque nunc in cælis versantur,vestræ Ecclesiæ alumnos fuisse:qui ad inferos detrusi sunt,vestram ecclesiam odisse? Tu demonstrare, quicquid in terris, Apostolicis sedibus,populis Christianis, aut denique vsquam extat,id totum vestræ fidei suffragari? Non te pudet insolentis amentiæ tuorum, qui cùm bonorum argumentorum inanissimi sint, tantopere verbis inflati perstrepant? Ego verò tecum non contendam verbis, & hunc locum omnem tam vacuum rebus breuiter strictimque percurram: si quid occurrerit,quod explicationem requirat, aut argumenti speciem præbeat, discutiam. Et quod de Propheta primùm atque Apostolo commemoras,quis nescit Deum in creaturis agnosci,atque ex incorrupta natura religionem illustrari? Sed quæ natura docuit Campianum, vt isto modo de cælitibus, de damnatis, de rebus vniuersis iudicaret? Num ex natura disci potest, qui religionem pontificiam professi sunt, eos nunc fælicitate cælesti frui, qui auersi ab illa fuerãt, apud inferos cruciari? Sin terras, principes, populos, nationes obiicis, quid aliud facis, quàm quod olim impurum illum Symmachum feciſſe legimus, qui religionem Christianam iisdem armis & argumentis oppugnauit?

Ambros. epist. 30. Prudent. contra Symmachum.

DVRÆVS, Fol. 405.

Aditum,inquis, ad Christi Ecclesiam pro- Esa. 35.
pheta describit planum, & facilem, & admodum expeditũ,*quo loco magna ignoratione Prophetam ais viam in Christi Ecclesiam describere, cùm nõ viam ille in Ecclesiam,sed Ecclesiã ipsam, quæ vnica est in cælum recta via, nobis ob oculos ponat:vt ex alio loco, Esai.2. Mich.4.*

WHITAKERVS.

2 Vtrouis modo viam interpreteris, nec meâ aliquid interest,nec tuâ. Quis enim ecclesiam negat esse viam, qua nos in cælum peruenire oportet? Sed quinam tandem istam viam inueniant, in eaque ad cælum contendant, id demum quæritur. Non enim quia plana via est,ab omnibus percipitur:nec quia recta est,ab omnibus tenetur:sed qui Christum didicit, is in hac via sine vllo errore ingreditur, quantumuis stultus atque imperitus fuerit.

DVRÆVS, Fol. 406.

Hanc (*inquis*) huiusmodi fore Propheta prædixit, vt nullus in ea homo pollutus, vel leo, vel fera truculenta reperiatur. *Hæc si ita se habent,vera esse ecclesia non potest,quæ homine*

peccatis contaminatos pollutósque continet, vt patres intellexerunt, viam hanc ecclesiæ pollutis hominibus inaccessam esse ait, id est, ius, qui sacro baptismate emendati non sunt.

WHITAKERVS.

3 De electorum & sanctorum ecclesia loqui Prophetam constat, quia pollutos per hanc viam nullos trãsituros ait, eámque solis redemtis, quorum perpetuum gaudium erit, attribuit. Nam in ecclesiis aspectabilibus multi sunt impuri homines, quos Christus non redemit, & quorum gaudium peribit. Baptismus verò nullos purgat, nisi qui promissionẽ gratuitæ in Christo iustificationis accipiunt. Itaq; Apostolus ait nos purgari lauacro aquæ per verbum: & baptismi vim in regeneratione ac renouatione spiritus constituit. Si enim externus baptismus omnes omnino sordes ablueret, nulli essent in ecclesia maculati. Sancti autem quos Deus in Christo ad vitam æternam elegit, etsi multa peccant quotidie, tamen sancti esse nequaquam desinunt, quia Christi iustitia ac sanctitate per fidei imputationem donantur.

Esa 35 8.9. 11.

Ephes 5.26.

Tit. 3.5.

DVRÆVS, Fol. 408. &c.

Ad vos quod attinet, si vera sunt, quæ de Antichristo ante annos ferè mille quadringentos sanctissimus Martyr Hippolytus scripsit, illius profectò characterem geritis. Dabit enim (*inquit ille*) characterẽ in dextera manu, & in fronte, ne quis dextera sua pretiosam illã crucẽ pingat in frõte. *Et rursum*, Dicimus fortasse, scripturam illius sigilli esse ἀφνεῖμαι. *Hæc quàm in vos aptè conueniant, nemo est qui non videat. Etenim à signo crucis nõ minus quàm dæmones abhorretis.* ἀφνεῖμαι *verò quàm sit vobis familiare, quicunque vos norunt, satis experti sunt. Quid enim Caluinianis frequentius in ore, quàm nego hunc librum esse in Canone: nego omnes patres, nego omnia Cõcilia, nego quicquid ante Lutherum Christiani crediderunt, nisi quantum ille probauerit. Nego efficere Deum posse, vt Christi corpus in Eucharistia sit, nego septem sacramenta, nego gratiam per sacramenta conferri, nego liberum hominis arbitrium, &c.*

Hippolyt. de consummat.

Beza contra Brentium.

WHITAKERVS.

4 Hippolytum tuum, præclarum scilicet authorem non moramur. Si scriptura propriis veríque notis Antichristum descripsit, Romanum pontificem esse Antichristum profectò constat. Quid tuo Hippolyto visum fuerit, nemo est, opinor, qui tantuli faciat, præsertim cùm sit perspicua de Antichristo scripturarũ sententia. De cruce egregium est iudicium tuum. A cruce (*inquis*) non minùs quàm dæmones abhorremus. Quid ita Duræe? Nos enim Christum in cruce peccata nostra pertulisse credimus, & spes salutis nostra omnis in sola Christi cruce consistit. Idololatriam verò & superstitionem vestram, qua crucẽ λατρείᾳ colitis, & vos innumeris crucib⁹ quotidie signatis, cùm dæmones probant, tum pij omnes toto animo execrantur. In altero autem Antichristi signo planè deliras. Num enim quia negamus, quæ negauda sunt, nobis illud Hippolyti ἀφνεῖμαι con-

1. Petr. 2.24.

ueniet? At vide quæso quanto illud pontifici Romano magis consentaneum sit. Hæ sunt enim pontificiç negationes, Nego Christum esse solum Ecclesiæ prophetam, regem, sacerdotem: Nego Deum solum esse adorandum & inuocandum: nego scripturæ doctrinam nobis sufficere ad salutem: nego ecclesiam ex Dei verbo agnoscendam ac diiudicandam esse: nego nos sola fide & Christi meritis iustificari: nego sanctos vita defunctos mox à suis laboribus quiescere: nego Eucharistiam sic administrandam esse, quemadmodum Christus instituit: nego hominem carnalem libero arbitrio carere in bonis: nego quenquam certum esse de salute sua: nego peccata omnia mereri mortem æternam: nego Spiritum sanctum in scripturis iudicem esse omnium controuersiarum. Hæc atque huiusmodi alia Christianæ doctrinæ pristcipia tuus pontifex negat: immo illi familiare est, quod omnes omnium negationum impietates superat, Nego Deum. Aut ergo malè tuum argumentum concluditur, aut pontifex tuus est Antichristus. Nos verò nihil negamus, quod nõ Spiritus sanctus in scripturis negat. De libris Canonicis, patribus, Conciliis responsum est. Beza verò, si negat Deum mentiri posse, non est, vt ego existimo, accusandus. Quæ subiungis de Antichristo, in alio libro satis diluimus.

DVRÆVS, Fol. 410.

Hæc si ita Episcoporum sunt vt regum esse nullo modo possint, te iudice VVhitakere caput esse Regina Ecclesiæ Anglicanæ non potest. &c.

WHITA-

WHITAKERVS.

5 Nos nullum ecclesiæ caput præterquã Christum agnoscimus. Principes verò etsi nec populum docere, nec sacramenta celebrare, nec claues regni cælestis tractare possunt, iis tamen qui ista faciunt, præsunt ac præscribunt, vt suo officio diligenter fungantur, quod si neglexerint, illos authoritate sua reprehendere, cogere, punire debent, quemadmodum sanctos ecclesiæ Israeliticæ & Christianç reges semper feciſſe legimus. Cuius verò cerebri est isto modo disputare, Principes non hábent authoritatem docendi, ergo non habent authoritatem puniendi eos, qui falsam doctrinam populo Dei proponunt? Aut quid si principes non ita sunt in scripturis exercitati, vt de singulis doctrinæ capitibus per se iudicare possint? An proinde non pertinet ad principes, vt hæreses ex Dei verbo iudicatas è suis ecclesiis exterminent? Collige paulisper vires ingenij tui, & tecum expende quàm hoc sit, quod disputas, ab omni iudicio & ratione alienum.

DVRÆVS, Fol. 411.

Nego (*inquis*) ab Apostolis sancitũ omnino fuisse ieiuniũ Quadragesimæ: *Ego testibus probo Augustino, Hieronymo, Basilio, Ambrosio, Epiphanio, Clemente, aliisque innumeris. De Clemente consule eruditam Turriani nostri in Clementis liberos præfationem.*

WHITAKERVS.

6 Nullum ieiunii certum tempus à Christo vel Apostolis institutum esse apertè scribit Augustinus: ergo Quadrageſimam nec Christus nec Apostoli præscripserunt. Tum *indifferenter* olim Christiani, vt Tertullianus testatur, *ex arbitrio non ex imperio nouæ disciplinæ pro temporibus & causis vniuscuiusque ieiunabant*: Quod quadrageſimæ necessariam & constitutam obseruationem tollit. Chrysostomus ingenuè fatetur, Christum non iussisse, vt ipsius ieiunium imitemur: at quadrageſima quid aliud est, quàm illius ieiunii imitatio? Deinde stataș ieiuniorum solennitates primus Montanus induxit. Postremò huius ieiunii summam fuisse in prima Ecclesia varietatem Irenæus apud Eusebium narrat, eámque non suo tempore, sed multò prius cæpisse significat: itaque falsum est 40. dierum ieiunium esse à Christo aut ab Apostolis traditum. Vt interim prætermittam, inter vestra, & Manichæorum ieiunia nihil interesse, si Augustino fidem habemus. Nam Manichæi à carnibus abstinebant, & frugum delitias adhibebant, quod in ieiuniis vestris solenne & summum est. Clementis constitutiones sexta synodus nominatim damnauit his verbis: *Has constitutiones ad Christianissimi gregis ædificationem ac securitatem vtiliter reiecimus, hæreticæ falsitatis fœtus nequaquam immiscentes, & germanæ ac integræ Apostolorum doctrinæ inferentes.* Turrianum tuum tibi relinquo, & te illius eruditione ac iudicio frui non inuitus patior.

August. Epist. 86.

Tertullian. aduersus physicos.

Chrysost. in Matt. hom. 47.

Euseb. lib. 5. c. 17.

Euseb. lib. 5. c. 26.

August. de mor. Manich. lib. 2. cap. 15. & 13.

Synod. 6. can. 2.

DVRÆVS,

DVRÆVS, Fol. 413.

Victoris supremam in omnes Ecclesias authoritatem agnitam fuisse ostendit Campianus, quòd Asiam ille edicto coercuerit. Tu voluisse quidem coercere, sed non potuisse respondes. Neque Irenæus, neque vllus alius hanc Asianas Ecclesias excommunicandi potestatem Victori negauit.

WHITAKERVS.

7 Quanti Victorem Asianæ Ecclesiæ fecerint, satis ex historia constat. Cùm enim Victor acerrimo & violentissimo conatu contenderet legem Ecclesiis Asianis imponere, & excommunicationem etiam, ni morem gererent, denunciaret, coactus tamen est ad extremum desistere, nec omnino aliquid præstitit. Ex quo Romani pontificis primatum illis Ecclesiis incognitum fuisse intelligimus. Nam Victori tam multæ Christianorum Ecclesiæ nunquam restitissent, si Romanum pontificem esse Christi in terris vicarium, & summum Ecclesiæ caput existimassent. Victorem autem non ab Irenæo solo, sed à multis præterea catholicis Episcopis grauiter esse reprehensum Eusebius author est.

Euseb. lib. 5. c. 25.

DVRÆVS, Fol. 414.

Quæ est ista colligendi ratio? Lis de Paschate ad Concilium vsque Nicenum perdurauit: ergo Victoris decretum nihil potuit in coercẽda Asia. Eodem enim argumento efficies ne decretum quidem Nicenæ synodi ad eam litem decidendam aliquid ponderis habuisse.

WHITAKERVS.

8 Ratio satis firmo vinculo continetur. Si enim Victor pontifex Romanus nec exemplo suo, nec argumentis, nec minis apud Ecclesias Asianas efficere potuit, vt Pascha Romano more celebrarent, tum Victorem ab illis non esse habitum pro capite Ecclesiæ manifestum est: at antecedens patet ex historia: ergo consequens verum est. Quanquam autem post synodum Nicenam quædã Ecclesiæ aliter Pascha obseruarent, tamen plurimæ secutæ sunt synodi iudicium atque authoritatem. Ita Concilii Niceni plus valuit, quàm Romani pontificis decretum.

DVRÆVS, Fol. 415.

Polycarpus propter hanc de die Paschæ quæstionem Romam Hieron. teste profectus est, defunctóque iam Pio cum Aniceto collocutus ab eo impetrauit, vt Ecclesius illis acceptum ab Ioanne Apostolo morem retinere liceret.

WHITAKERVS.

9 Quid hoc facit ad pontificis primatum, quòd Romam ad pontificem profectus sit Polycarpus? aut quis vnquam nisi inertissimus sophista tam leues coniecturas pro argumẽtis venditaret? Multi enim de multis causis cõsuluntur, quorũ nulla est singularis in alios authoritas. Si enim Polycarpus Ioannis Apostoli discipulus cõstitutum à Christo in sede Romana primatum agnouisset, nunquam vel à pii pontificis sententia discessisset, vel postquam Anicetum Romæ conuenerat, in pristina consuetudine perstitisset. Veniſſe autem Romam vt à pontifice aliquid impetraret, aut illius gratiã veniámque ambiret, nec Hieronymus, nec quisquam affirmat. Quid interim de Apostolicis Traditionibus statues? Si enim illa fuit Apostolica traditio, quã Polycarpus sanctissimus Martyr defendebat, tum Romani pontifices Apostolicã traditionem contemnebant.

DVRÆVS, Fol. 415. &c.

Reliquias (*inquis*) Polycarpi ecclesia Smyrnensis collegit, non vt coleret, sed vt conderet, quemadmodum apud Eusebiũ legimus. *Smyrnensis igitur ecclesiæ Christianos apud Eusebium loquentes audiamus.* Inuidus, (*inquiunt*) & odiosus, &c. *Rumperis inuidia in tanto Martyrum reliquias honore apud Christianos haberi, in quo certè Iudæorum te, adeóque ipsius dæmonis imitatorem præclarè ostendis.*

WHITAKERVS.

10 Miror tuum otium, cui vacat tam multis verbis nihil dicere. Primùm Epistolam Smyrnensis ecclesiæ bene lõgam recitas, tum multa de sanctorum reliquiis testimonia commemoras. Ad vtrumque breuiter respondeo. Et quidem collectas esse Polycarpi reliquias, non vt colerentur, sed vt conderentur, disertè scribit Eusebius his verbis, *Nos colligentes eius ossa gemmis & auro pretiosiora condidimus vbi erat cõsentaneum.* Paulò autẽ priùs, *Nos Christum relinquere nunquã possumus, aut aliũ* πνος σέβειν. Euseb. lib. 4. cap. 15.

aliquem colere, τοῦτον μὲν γὰρ νῦν ὄντα τοῦ θεοῦ προσκυνοῦμεν· τοὺς δὲ μάρτυρας ἀγαπῶμεν, id est: *Christum veneramur, Martyres diligimus.* At vos Martyrũ reliquias circumgestatis, ostentatis, colitis. Quod autem me inuidia rumpi, & Iudęos ipsúmque dæmonem imitari dicis, agnosco egregiam maledicendi facultatem tuam. Nullis ergo sanctorum reliquiis inuideo, & ipsos sanctos pia memoria prosequor: nec illa miracula vana fuisse puto, quę in Martyrum monimentis facta narrantur. Quorsum ergo tam multis historiis opus fuit? Sed cultas esse religioso honore Martyrum reliquias, quemadmodum nũc in vestris ecclesiis vsitatum est, nondum audio, nec tu quantumuis rumparis ostẽdere vnquam poteris, etsi hanc superstitionem cępisse indies altiores ecclesia radices agere non ignoro.

DVRÆVS, Fol. 419.

Quis non videt summam in omnes ecclesias Romani pontificis authoritatem ex eo demonstrari, quòd Africanum ille errorem rescinderit, licèt non Africanus, sed Romanus esset episcopus?

WHITAKERVS.

11 Itáne vel tu desipis vel nos delirare putas, vt quia errorem Romanus pontifex rescidit Africanum, hinc eius summam fuisse in ecclesias Africanas authoritatem fateamur? At Paulus quàm multos Galatarum, Corinthiorum, Romanorum, Iudæorum, & reliquorum errores refutauit, qui summus tamen pontifex nunquam fuit? An Augustinus, quia multos hæreticos represit, summam

mam in Ecclesias potestatem exercuit? Aut quis vnquam ante nostros Iesuitas tam ineptè & peruersè disputauit? Quanquam non intelligo, quis hic error fuerit, quem à Romano pontifice sublatum esse defendis. Si enim illum de hæreticorum baptismo significas, quẽ Cyprianus multique Africani propugnarunt, hunc quidem pontifex rescindere non potuit, ex quo perspicuum est episcopos Africanos, atque ipsum inprimis Cyprianum nũquam in ea fuisse opinione, vt Romano pontifici traditum esse à Christo primatum iudicarint. Si enim sancti Martyres, & innumerabiles sanctorum ecclesię Romanum pontificem esse caput Ecclesiæ, nec posse errare putauissent, nunquam certè ab illius iudicio ac sententia tantis animorum studiis dissensissent.

DVRÆVS, Fol. 420.

Iámne vides VVhitakere Sixtum Romanũ põtificem, sacerdotem diaconis astantibus in altari sacrificãtem corpus & sanguinem Christi nostrum esse, Caluinianum esse non posse?

WHITAKERVS.

12 Vnum video Duræe, nihil te videre. Quis enim vnquam isto modo concluderet, nisi sensus & mentis expers, Sixto Episcopo sacram Eucharistiam administranti septem diaconi astiterunt, ergo Sixtus vester fuit? quasi nulli apud nos diaconi sint, qui ministro Eucharistiam celebranti inseruiant.

DVRÆVS, Fol. 422.&c.

Addis verò, Helena crucem inuenit: Esto. num autem adorauit? Adi Ambrosium, Inuenit titulum, regem adorauit, non lignum vtique, quia hic gentilis est error, & vanitas impiorum, Non ergo vestra fuit, quia crucem vobiscum minimè adorauit. *Diuino numini supremum honorem deferimus, quem Graci λατρειαν vocant: crucem exosculamur, & coram ea prosternimur, non vt diuinitatem illi inesse aliquam profiteamur, sed vt excellentiæ opinionem quàtum possimus maximam Christo, qui cruci affixus est, conciliemus.*

WHITAKERVS.

Dist.15. Sancta Romana

13 Helena crucem inuenit: fateor: etsi Gelasius hanc de crucis inuentione historiâ palàm perstringit. Sed demus esse inuentam ab Helena crucem: quid ea res in alterutram partem facit, cùm idē ipse Ambrosius, qui Helenā inueniſſe crucem scribit, adoraſſe neget? At vos crucē adoratis, non illam modò, quā Helena inuenit, in qua Christus ipse mortem obiit, sed quamlibet aliam à vobis ipsis factā ac fabricatam. Itaque Helena vestra non est, & vos planè idololatræ estis, qui lignum more Gentilium & impiorum adoratis. Nec vos illa distinctio λατρειας & δυλειας excusabit, cùm crucem & imaginem Christi omnes λατρειᾳ adorandam esse doceatis, quod tam pestiferum est & horrendum, vt omnem veterum idololatrarum superstitionem superet. Et tamen hîc patres tuos commemoras atque iactas, quasi vllus vnquam Catholicus senserit, aut dixerit crucem eodem genere cultus adorandam esse, quo Christus adoratur. Non sum nescius cruces olim in aliquo precio habitas esse, quia Christiani probrum illud & dedecus crucis subire atque in se suscipere cupiebant, vt veros se esse Christi discipulos, quos non illius crucis pudeat, quam hostes religionis ac nominis Christiani contemnebant, clarissimè demonstrarent. Ab vllo autem illis temporibus Christiano ipsam crucem diuino cultu adoratam esse nunquam Duræ ostendes. Itaque nugaris, & tua nobis deliria non argumenta proponis.

Amb. in orat fun. Theod.

Thom. 3. part. 25. q. art. 3. & 4.

DVRÆVS, Fol. 425.&c.

Nihil apertius, quàm quod Campianus scribit, flagitasse Monicam, vt pro ea corporis & sanguinis Christi sacrificium offerretur. Quod enim aliud est, aut esse potest preter nostri sacrificium, vel quæ alia victima, qua deletum est chirographum, quod erat contrarium nobis? Orauit, *inquis*, Augustinus pro matre: non nego. *Hoc tamen petuisse matrem impudentissimè negas.*

WHITAKERVS.

14 De Monica respondi, quod tu nunquam dilues. Pro se fieri sacrificium nequaquam petiit, sed tātùm sui memoriā ad altare Augustino commendauit. Sic enim Augustinus scribit, *Tantummodo memoriam sui ad altare tuū fieri desiderauit.*

August. Cōfess. lib. 9. cap. 13.

Solita est autem Ecclesia patriarcharum, prophetarum, Apostolorum, Mariæ virginis, martyrum, cõfessorum memoriam celebrare, quorum animas non putabat in purgatorio torqueri. At vestrum Missæ sacrificium pro iis offertur, quos nondum illis flammis perfunctos, atque in cælesti gaudio cõstitutos esse existimatis. Illud autem sacrificium quale fuerit, ipse Augustinus mox exponit his verbis, *Ad cuius pretij nostri sacramentum ligauit ancillæ tuæ animam suam vinculo fidei.* Eucharistiam igitur Augustinus victimam vocat, quæ delet chirographum nobis contrarium, quia est illius victimæ sacramentum. Num verò dixi Duræe, non petiisse Monicam, vt pro ipsa oraret Augustinus? Quasi nullæ sine Missæ sacrificio preces fieri pro mortuis possint. Tum quid si nihil tale petiit? Si pro Monica Augustinus orauit, id vt faceret, ab Augustino petiisse Monicam constat? Quenam ergo illa est impudentia, quam narras? aut quis non maiorem in te modestiam requirat?

DVRÆVS, Fol. 427.

Quia Catholicis papistæ nomen per ludibrium tribuis, illud mihi velim respõdeas, à quo nos papa papistas appelles? profer obsecro antiquum nomen: aliquod enim, opinor, nobis nomen fuit. At nullum certè aliud, quàm Catholici nomẽ inuenies.

WHITAKERVS.

15 Num tibi displicet papistæ nomẽ? At quodnam vobis aptius tribui potest, cùm toti ab ipso mune-

munere & persona papæ pẽdeatis? Nos Lutherum & Caluinum tanquam excellentes Euangelii doctores suscipimus, tamen nec Lutherani, nec Caluiniani, sed tantùm Christiani sumus. Tu papista simul es, & Iesuita: & sis per me, qui voles, si quod prẽterea nomen desideras. Religio enim non consistit in nominibus. Antiquum verò si quod vestrum nomen fuerit, quæris, non est facilè respondere. Nam interdum adulterini liberi nominibus carent. Quodcunque tamen vestræ sectæ nomen ipsi prætenderetis, eratis quidem re papistæ, hoc est, hæretici, non Catholici. Nam nominis possessio atque vsurpatio ψευδώνυμος nullam habet in theologia vim argumenti.

DVRÆVS, Fol. 428.

Nostrum esse Satyrum Camp. dixit, quia tremendam illam hostiam gestans in orario fide plenissimus, in Oceanum naufragus insiliit, & enatauit. Quis ex vobis Caluiniana cœna munitus idẽ præstaret? Et si aliud fortè argumentum requiris, recordare Satyrum eos solos censuisse Catholicos, qui cum Romana Ecclesia fidei communionẽ seruarẽt.

WHITAKERVS.

16 Si Satyrum Dominus in naufragio liberauit, quid hoc quæso ad vestram Transsubstãtiationem pertinet? Nam sacramẽtum Satyrus collo appendit, non quia latêre in sacramento Christum putauit, sed quia sacramento corporis Domini si se nonnihil defendi iuuarique posse sperauit. Ambr. de obitu fratris.

Et fuit his temporibus in more positum circumgestare sacramentum, quod sine omni scripturæ authoritate factum esse quis dubitat? Nec solus tamen Satyrus periculum euasit, sed reliqui etiã seruati sunt. *Sed quis* (inquis) *ex vobis cœna Caluiniana munitus idem præstaret?* Et quis vestrum hostia munitus in mare sese demittere auderet, nisi qui fortè natare didicisset? Sed quia hoc leuiculũ fuit, alio argumento vestrum fuisse Satyrum demonstras. *Solos enim eos* (inquis) *censuit catholicos, qui cum Romana Ecclesia fidei communionem seruaret.* Et illo quidem tempore ii soli censendi erant catholici, qui cum Romana Ecclesia consentiebant. At hanc Romam illi Romæ, hanc Ecclesiã illi Ecclesiæ similem esse nũquam probabis. Tum etiam Satyrus cùm Ecclesiam schismaticis plenam videret, illorum commercium vitare summa cautione voluit. Itaque ab Episcopo quærit, *vtrum cum Romana Ecclesia conueniat.* Hinc enim explorare se posse intellexit, Catholicúsne, an Luciferianus esset.

DVRÆVS, Fol. 431.

Scotista certè, ac Thomista non sectarum nomina sunt, sed eorum tantùm qui Ioannis Duns Scoti aut D. Thomæ sententias sequuntur, contrarias illas quidem aliquando, sed nunquam nisi in ijs rebus, quæ vel ad fidem non pertinent, vel salua fidei regula vtramque in partem disputari possunt. Dominicani, Franciscani, Iesuitæ, non hominum sunt aliter atque aliter de fide sentientium nomina, sed eorum qui in Ecclesiæ Catholicæ castris sub vno Christi vexillo crucis quasi per diuersas classes, phalanges, atque ordines sunt distributi.

WHITAKERVS.

17 Nihil fuit quamobrem hoc loco de sectis vestris & putidis illis Scotistæ, Thomistæ, Franciscani, Dominicani, Iesuitæ nominibus tam multa responderes. Quid si enim idem isti omnes de fide sentiant, nũ sequitur ex antiquis aliquem aut Thomistã, aut aut Scotistã, aut Dominicanũ, aut Iesuitã fuisse? Verũ id me doceas velim, vbi Christus istas vel in schola sua classes, vel in exercitu phalãges, vel in ciuitate ordines instituit? Aut quæ fidei regula rectior excogitari potuit, quàm Christiana? Quare cùm hæ *φυτεῖαι* nunquam fuerint à cælesti patre satæ, tandem quidem radicitus euellentur. Vnum Christus verbum Ecclesiæ suæ commendauit, quod à doctoribus ac pastoribus vniuersis eodem modo tradi exponique voluit. At istis scholasticorum & theologorum ordinibus nihil fingi magis varium & multiplex potest. Si enim tem vnam eodem modo tractant, quorsum ista regularum & nominũ distinctio instituta est? *Idem* (inquis) *omnes de fide sentiunt?* Esto: cur ergo non vnam omnes regulam sequuntur? At Corinthios Paulus idem de fide sentientes reprehendit, quòd plus ministris detulerint, quàm oportebat, dum se alii Paulo, alij Apollo, alij Petro addixerint: ex quo perspicuum est nefas esse in religione vllius hominis nomen assumere. Quid ergo Scotistis, quid Thomistis, quid reliquis fiet? Num Scoti, Thomæ, Franciscí magis sancta ac legitima in discipulis suis nomina sunt, quàm Petri, Pauli, Apollo? Tum quanta fuerit non tantùm in nominibus, sed in rebus etiam discrepantia, cui ignotum est? Nam Scotus eam de industria viam secutus est,

Mat. 15. 13.

1. Cor. 1. 12.

quam Thomæ maximè contrariam esse sensit, eique se in omni ferè causa aduersarium præbuit: & Thomistarum Scotistæ semper inimici fuerunt. Atque hinc ille scholasticorum pugnæ tam asperæ ac terribiles extiterunt, non tantùm de rebus illis, quæ aut nihil ad fidem pertinebant, aut salua fidei regula defendi in vtramque partem poterãt, De consecr. dist. cap. Vasa in vt tu existimas, sed quæ maximè ad fidem spectabant, & in quibus non potuit salua fide errari. Quid enim de illa quæstione statuis, crux & imago Christi sitne adoranda eo genere adorationis, quo Christus ipse adoratur? Nihil hoc ad fidem pertinet? At hic errari sine idololatria non potest, Et aliis scholasticis iisque præcipuis aliter visum esse non ignoras. Quid de illa etiam controuersia iudicas, quæ tamdiu scholas omnes atque Ecclesias exercuit, Mariane originali vitio laborarit, an pura semper extiterit? Quid alias infinitas huiusmodi scholasticorum, & omnium ordinum contentiones repetam, quas tibi satis esse notas facilè existimo.

DVRÆVS, Fol. 334. &c.

Nos non nisi in eadem cum maioribus nostris causa versamur, qui non curiositate, sed religione loca sacra adierunt. Hier. Epist. ad Marcel. & Paulin. Tametsi Deus domo non egeat, quis tamen ignorat templa sibi illum delegisse, vbi precantibus largiora dona conferret? Iudæ cum apud tabernaculum fœderis, postea que in templo Hierosolymitano Deo preces funderent, præsentiorem sibi numinis opẽ persæpe senserũt. Sapienter Augustinus, Vbique Deus, &c. *in ep. ad Clerũ & pop. Hipp.*

WHITA-

WHITAKERVS.

18 Si me tuis insolentissimis maledictis commoueri existimas Duræe, multum quidem falleris, nec illum quem sperabas petulentiæ tuæ fructum percipis. De peregrinationibus respondeo; quod ex scripturis didici, venisse horam quando nec in mõte illo, nec Hierosolymis, sed in veritate ac spiritu Pater adorandus sit. Quare si Deum possum in patria mea cũ maximo fructu adorare, nõ video, quorsum aut Hierosolymas aut peregrè vspiã proficiscar. Dum autem ego me scripturarum authoritate defendo, noli mihi Hieronymum aut Augustinum aut quemuis alium obiicere, quos ego sinè scripturis loquentes cõtra scripturas nõ admittã. Si verò fiunt vllis in locis miracula, his ij fruãtur, quos illorum participes facere Dominus voluit: nos enim illis miraculis non egemus. Sed hîc duo argumenta proponis, quibus peregrinationes cõfirmare conaris, si modò argumẽta sunt, quæ nihil concludũt. *Deus* (inquis) *templa sibi delegit.* Et nobis, inquam, templa non desunt. Coniunctis quidem Ecclesiæ precibus Deus vehemẽtius permouetur: quis id negat? Et nos eam ob causam publicos conuentus agimus, vt sua Deus in nos dona vberiùs effundat. In his autem, vel illis templis Deum esse magis propitium, atque à nobis Hierosolymis, aut Romæ fœliciùs, sanctiúsque orari, quàm domi ex quo tandem Dei verbo intelligimus? Quod verò de Hierosolymitano tẽplo & tabernaculo fœderis narras, id ante Christũ valuit: sinũc tale aliquid fingis, in Iudaismum relaberis. Et quando patres tam arroganter obiectas, an nescis omnem hãc peregrinationum superstitionẽ à

Greg. Nyss. Gregorio Nysseno doctissima ratione refutatā esse? Nónne Bernardus scribit, *Hierosolymam cælestem, non terrenam requirere monachorum est, & hæc non pedibus proficiscendo, sed affectibus proficiendo.* Nec istæ quidē Monachis potiùs, quàm aliis hominibus peregrinationes cōueniūt.

Gregor. Epist. 319. ad Lelbertum.

DVRÆVS, Fol. 436.

Odium (*inquis*) Iudæorum in Christianos non inde cæpit, quòd Christiani in illam regionem maximis numeris confluerent, sed Euangelium harum inter nos atque illos inimicitiarum causa fuit. *Quasi Christi passio, & quem illius monimentis honorem Christiani habemus ab Euangelio seiungi possint. Deinde non tam nos ob fidem oderunt, quàm quòd regno illos ac sacerdotio spoliauimus, atque è patrijs demum sedibus eiecimus. Paulus autem ait, non nobis propter Euangelium, sed Deo potius inimicos euasisse Iudæos. Obseruauit hoc certè Chrysostomus diligēter, hom. 10. in ep. ad Rom.*

WHITAKERVS.

1ō Quid attinet de causis quærere odii illius, quo Christianos Iudæi prosequuntur? Quasi quos illi oderunt, eorum esse veram religionem necesse sit. *Nos oderunt* (inquis) *non tam ob fidem, quàm quòd regno illos ac sacerdotio spoliauimus.* At quis Iudæos Christianus regno spoliauit, aut illos è sedibus suis expulit? Num Caligula, num Titus, num Adrianus Iudęos propter Christi religionem perdiderūt? Si vero nos Iudæi oderūt, quia sacerdotio spoliati sunt, nos propter fidem atque Euāgelium oderunt. Nam Euangelium docet sacerdotium à posteris Aaronis ad Christum transiisse. De Pauli loco non contendam, nec eius aliam interpretationem attuli, quàm tuā. Quæ enim causa Iudæos Deo exosos reddidit, eadem nobis illos effecit infestissimos, ipsum nempe Euangelium.

Rom. 11. 28. 1. Thes. 2. 16.

DVRÆVS, Fol. 437.

Catholicos certè ex Iudæis nouimus multos: Caluinianum adhuc audiui neminem.

WHITAKERVS.

2ō Nos Iudæos nō Caluinianos fieri, sed Christianos cupimus, quales sunt in nostris Ecclesiis plurimi. Quia neminem te audiuisse dicis, vnum nominabo, de quo si nūquam audieris miror. Emmanuel Tremellius genere Iudæus ad Christi religionem traductus, Caluino semper charissimus fuit, eiúsque Catechismum in linguam Hebraicam transtulit. Ego Iudæum adhuc nullum noui Iesuitam.

DVRÆVS, Fol. 439. &c.

Deinde inquis, Lychnos clara ac meridiana luce accendere, quemadmodum apud vos fieri solet, summæ amentiæ est. *An non hîc patres amentes vocas? Antiquissimum hunc Ec-*

cleſiæ morem fuiſſe Vigilantius apud Hieron. oſtẽdit, Hieron. contra Vigilant. Auguſt. in Pſal. 65. Nazianz. in Monod. & in laud. Cæſar. Paulinus in natal. Felic. Prudent. in benedict. cerei Paſchat.

WHITAKERVS.

21 Lucente ſole & lumen locis omnibus clariſſimum præbente, non video cuius ſit ſapientiæ lychnos quærere. Semper enim ſtultum habitum eſt, & trito prouerbio notatum, *Solem facibus adiuuare*, atque, vt Græci loquuntur, τὸ φῶς ἡλίῳ ἀναϊθίζειν. Id que Lactantius grauiſſimè ridet ac reprehendit. *Num igitur* (inquit) *mentis ſuæ compos putandus eſt, qui authori & datori luminis candelarum ac cerarum lumen offert pro munere?* Et quę ſequuntur in hanc ſententiam multa. In vetere autẽ Eccleſia, cùm primùm lucernæ in obſcuritate tenebriſque nocturnis neceſſariæ eſſent, poſtea in publicos & meridianos cõuentus quibuſdam in locis traductæ ſunt. Verùm id qua ſcriptura aut ratione factum fuerit, quærimus. Nam myſterium quod fingis ridiculum eſt: oportet in mente accẽſum eſſe lumen fidei, ergo candelæ in templo accendi meridie debent. Ita quis tandem ineptiſſimorum myſteriorum finis erit? Nullus locus ſignis, ſymbolis, myſteriis vacabit. Sed vobis ignoſco, quibus obſcuriſſima ignorantia & mentis caligine oppreſſis nullum lumen ſufficit.

Lactant. lib. 5. cap. 2.

DVRÆVS, Fol. 440. &c.

Pergis in Laurentij hiſtoria: Quod autem de auro, & ſcyphis argenteis, & ſeſtertiorũ millibus tyrannus obiecit, id fictum crimen fuit: *Immo verò falſa hæc tua ac ficta reſpõſio eſt. Quod enim Laurentio obiectum à tyranno fuit, verum id quidem fuit, licèt à crimine longiſſimè abfuerit.*

WHITAKERVS.

22 Ego nullas Eccleſiæ opes inuideo, & illam ſemper florentiſſimam atque opulentiſſimam eſſe cupio. Sed tamen quando Laurentius erat Eccleſiæ Romanæ diaconus, mediocres fuiſſe Eccleſiæ facultates ac diuitias conſtat. Ita enim apud Gratianum legimus: *Bonifacius martyr, & Epiſcopus interrogatus ſi liceret in vaſculis ligneis ſacramenta conficere, reſpondit, quondam ſacerdotes non aureis, ſed ligneis calicibus vtebantur. Xepherinus 16. Romanus Epiſcopus patenis vitreis Miſſas celebrare conſtituit. Deinde Vrbanus Papa omnia miniſteria ſacra fecit argentea. In hoc enim ſicut & in reliquis cultibus magis ac magis per incrementa temporum decus ſuccreuit Eccleſiarum.* Exuperius Tolaſanus authore Hieronymo corpus Domini in caniſtro vimineo, ſanguinem in vitreo vaſculo circumtulit: quod ille non feciſſet, ſi ſupellex preciosa ſuppetiſſet. Hieronymus ait, *Eccleſia poſtquã ad Chriſtianos principes peruenit, potentia quidem & diuitijs maior, ſed virtutibus minor facta eſt.* Nec video quemadmodum Eccleſia regnantibus tyrãnis potuerit tantis auri atque argenti diuitiis abundare.

De conſecr. diſt. 1. cap. Vaſa in

Hieron. ad Ruſtic.

Hieron. in vita Malchi.

DVRÆVS, Fol. 434.

Multis (*inquis*) annis antè Syluester è viuis excеſſerat, quàm eſt baptiſmo tinctus Cõſtã-

tionus quemadmodum ex Eusebio, Socrat. Theodor. Sozom. cognosci potest. *Non te latet eorum primum, quem cæteri secuti sunt, Arrianum fuisse.*

WHITAKERVS.

23 Constantini baptismus non potuit ignotus aut obscurus esse: itaque mentiri Eusebium in re tam celebri incredibile est, præsertim cùm redarguitam facilè posset. Tibi sufficit illum vocare Arrianum, quod quo iure facias, ipse videris. At si Romę à Sylvestro tinctus esset baptismare Constantinus, id Socrates, Theodoritus, Sozomenus aliquo modo cognoscere potuissent, atque Eusebij mendacio rei fidem antepositissent. Tui verò testes, Ammianus, Damasus, Zonaras, Gregorius Turonensis, Cedrenus, Nicephorus, non sunt cum illis conferendi.

DVRÆVS, Fol. 444.

De cella Constantini parùm referre scribis, summóque illum loco ante Episcopos sedisse contendis, quo nihil à te dici ineptius potuit.

Euseb. lib. 3. de vita Constant. Sozom lib. 1. cap 19. μέγιστος δὲ ὑπ' αὐτοῦ, καὶ τῶν ἄλλων ὑπερφέρων.

WHITAKERVS.

24 Quod de sella ista scripsi, id si refelles, errasse Eusebium atque Sozomenum ostendes. Nam Constantinum Eusebius qui synodo interfuit, in primo ordine in aurea sedecula cõsedisse scribit: Sozomenus illi thronũ paratum esse, eumque & maximũ, & aliis superiorem fuisse perhibet. Cùm autem

autem Cõstantinus assedisset, tum iussam esse synodum sedere in subselliis vtrinque ad parietes directis narrat.

DVRÆVS, Fol. 449.

Si Caluinianus es, tuum esse hoc Simonis Magi dogma frustra negas, cùm adeo Caluinus omnem è rebus libertatem sustulerit, vt necessitatem Stoicorum fato longè maiorem induxerit.

WHITAKERVS.

25 Ego sum Christianus, tu Iesuita. Si verò Dei prouidentiam & prædestinationem nondum potes à fato distinguere, agnosco imbecillitatem ingenij tui. Caluinus voluntatis libertatem nunquã sustulit, quemadmodum tu ipse satis intelligis: nisi fortè isto modo disputabis, voluntas hominum non est libera in bonis, antequam à Spiritu sancto regeneratur: ergo nulla omnino est libertas voluntatis. Si verò fatum Caluinus posuit, quia diuinæ prouidentiæ nihil esse fortuitũ docuit, quid de tuo Thoma respondebis, qui fatum disertè statuit his verbis? *Sic igitur in quantum omnia, quæ hìc aguntur, diuinæ prouidentiæ subduntur, tãquam per eam ordinata, & quasi prælocuta, fatum ponere possumus.* Thom. 1. p. 116. q. 1. art. in corp.

DVRÆVS, Fol. 450.

Nouatus præterea pœnitentiæ hostis ab ecclesia iudicatus non est, quòd à venia quenquam excluserit, sed quia pœnitentiæ sacramentum, in quo sacerdotes peccata remittunt, sustulerit. Socr. li. 4. c. 23. Ambr. li. cap. 2. de pœnit. Sozom. lib. 1. cap. 21.

WHITAKERVS.

26 Non illa fuit inter Catholicos & Nouatum contentio, sitné pœnitentia sacramẽtum an non: sed num aliquis sit relictus peccantibus pœnitẽtiæ locus, vt illis minister fidem facere possit crimina condonari, si verè pœnitet. Nos hanc peccata remittendi potestatem ministris Euangelij tributam esse concedimus: itaque à Nouato quidem & illa omni Catharorum hæresi remotissimi sumus. Quorsum ergo testes in re perspicua non necessarios adhibes?

DVRÆVS, Fol. 450.

Baptismo omnem prorsus peccata remittendi ac conferẽdæ gratiæ vim cum Manichæis detrahitis. Reipsa iis etiã qui fide sunt præditi ex opere operato gratiã conferre Caluiniani omnes pernegatis.

WHITAKERVS.

27 Nunquã te pudebit maledicti? Nos in baptismo peccata remitti & conferri gratiam credimus ac docemus, quod negare soliti sunt Manichæi: ergo nos à Manichæis alieni sumus. Illud autem operis operati commentum prorsus reiicimus, in iis etiam qui fide præditi sunt. Quid enim opus est, vt ex opere operato conferri gratiam fingamus, si fides non defuerit?

DVRÆVS, Fol. 451.

Respondes Vigilantium te & Iouinianum nec defendere, nec certè magnopere accusare. Acutè sanè. Sed alterum facias est necesse.

WHITA-

WHITAKERVS.

28 Semper nobis Vigilantium & Iouinianum obiicitis, qui si aliquid contra scripturas defenderint, hæretici quidem fuerũt: sin minùs, nullius ecclesiæ iudicio damnari potuerunt. Quanquam nos cum Vigilantio nequaquam dicimus Martyrum reliquias in sterquilinium proiiciendas esse, nec cum Iouiniano cœlibatum iis, qui castè viuere in cœlibatu possunt, ad illud tantùm conducere, vt licentiùs & minùs molestè vitam in hoc mundo transigant. Nam in illis, quibus continentiæ donum Dominus concessit multas habet ac præclaras ad pietatem oportunitates.

DVRÆVS, Fol. 452.

Non nego (*inquis*) illam summam, primariam, præcipuam, maximam, principem ecclesiam esse habitam. *Quid ni igitur VVhitakere, qui huic ecclesiæ præest, eum cæterorum præsulum maximum esse, adeoque principem ac summum sacerdotem fateris?* At id (*inquis*) Augustinus in Carthaginensi concilio vetuit, ne primæ sedis episcopus, princeps sacerdotum diceretur, aut tali aliquo nomine appellaretur. *Propterea sic appellari primates patres vetuerunt, quia vt in Romana ecclesia Apostolicæ cathedræ principatum semper viguisse non ignorabant, ita soli Romano pontifici summi sacerdotis nomen conuenire non dubitarunt.* Can. 39. & dist. 99. primæ sedis.

WHITAKERVS.

29 Nisi esses omni iudicio miserè spoliatus,

hoc argumento nihil ineptius esse facilè perspiceres. Num enim sequitur, si ecclesia Romana fuit omnium ecclesiarū maxima, celeberrima, primaria, princeps, huius ecclesiæ episcopum esse Christi vicarium, & tenere summum in omnes ecclesias principatum? Quid quæso te coniecit in istam mentis ἀφροσίαν? Neque enim in excellentia semper inest authoritas ac dominatus, quod te docere infinita exẽpla possunt. Quis tribũ Iudah summã semper, & primariam, & principem fuisse nescit? Num verò proinde qui primæ familiæ in hac tribu caput fuit, imperiũ in omnes tribus obtinuit? Princeps Philosophorum Aristoteles, poëtarum Homerus, medicorum Hippocrates, pictorum Apelles habitus est: an ergo isti in reliquos authoritatem exercuerunt? Ita quanquam diu Romana ecclesia multis nominibus inter alias excelluit, non tamẽ aliquã in reliquas Christi ecclesias dominationem atq; imperium tenuit. Patres autem Concilij Carthaginensis prohibent, ne quisquam primæ sedis episcopus dicatur aut ἔξαρχος τῶν ἱερέων, aut ἀρχιερεὺς, hoc est, *princeps sacerdotum aut summus sacerdos, aut aliquid huiusmodi*: quod omnes primarum sedium episcopos ipsúmque in cæteris Romanum episcopum attingit, quem fuisse primæ sedis episcopum nulli dubium est. Itaque pareat concilij decreto, atq; illo nomine contentus esto: principis, summiq; sacerdotis appellationem repudiet. Aniceti & Clementis epistolas tanti facio, quanti te.

DVRÆVS, Fol. 455.

Quanto rectius dixisses ab Euangelio longissimè recedere, qui vniuersum orbem contra Christum coniurare posse affirmas? ò miserrimos Caluianos, qui fidem suam aliter defendere non possunt, quàm si & suum Christo regnum, & orbi Christiano fidem eripiant!

WHITAKERVS.

30 Longissimè quidem, vt dicis, ab Euangelio recedit, qui orbem vniuersum contra Christum coniurare posse affirmat. Nos id verò vnquam, Duræe, diximus? Siccine tuum illum maledicendi calumniandique morem ad extremum vsque retinebis? O te potius miserum qui malitia & ignorantia cæcatus tuam miseriam minimè sentis! Nõ orbis vniuersus, sed vestra synagoga in Christum coniurauit, quæ pars exigua orbis vniuersi fuit. An verẽdum autem est, ne Christus regnum, orbis fidem amittat, si tuus pontificulus cum suis gregalibus vniuersis ab Euangelio discesserit? Quantumuis vos perfidi & nequam sitis, Deus semper fidelis permanebit.

DVRÆVS, Fol. 457. &c.

Societatem nostram inuadis, & Christum nostris diuidere. An quia sunt equites Spiritus sancti qui se Spiritui sancto singulari quadã propriá que ratione dicarunt, propterea Spiritum sanctum diuisum esse pronunciabis? Sic certi homines hoc sibi præ cæteris nomen elegerũt, vt Societatis Iesu dicerentur, quia se huic nomini propagando totos cõsecrarunt. An non Christi vos collegium in Academia Oxoniensi habetis?

WHITAKERVS.

31 Ego tecum multis non contendam de tua societate, quam certè nihili facio. Si verò vosmet ipsi Iesu certa & peculiari ratione consecrastis, quæ tandem illa ratio est? Cur non doces, quid à vobis fieri Iesus flagitet, quod facere alij Christiani debeant? Si vestri instituti ratio postulat, vt Iesu nomen propagetis, illustretis, amplificetis, in hoc etiam studio si non omnes Christianos, at certè Episcopos, & vestrum inprimis pontificem versari oportebat. Si ergo illi sunt Iesuitæ qui hoc faciunt, cur non omnes theologi, episcopi, cardinales, pontifices sunt Iesuitæ? Forsan hæc cura ab illis aliena est. Cùm ergo nomina rebus distinguendis inseruiant, inania verò sint, quando in re discrimen nullum est, aut ostende quod Iesuitarum propriũ ac peculiare munus sit, aut hoc à vobis sine causa assumptum esse cõfitere. *At* (inquis) *annon Christi vos collegium in Academia Oxoniensi habetis?* Maximè: habemus etiam in Cantabrigiensi & Christi collegium, & Iesu. Sed qui in his collegiis viuunt, nullo nisi Christi nomine censentur. Num verò quot sunt collegia diuersis nominibus distincta, tot sunt ordinum inter ipsos homines & professionum discrimina? In locis distinctio nominum necessaria est, nec vllum periculum habet: nisi fortè aliqua murorum schismata esse possunt. Nihilne verò aliud, quod pro tua secta responderes, habuisti?

FINIS.

TOTIVS PRÆCEDENTIS LIBRI INDEX ALPHABETICVS.

A

ACatius. 811

Omnis actionis Deus author, malitiæ eiusdem praua voluntas. 511

Actiones nostras optimas vitio laborare. 677. non sunt peccata. 679. loci, 1. Iohan. 3. 8 1. Cor. 3. 12. explicantur. ibid. Deo placent. 681

Aerius 806

Agnum *Pesah* dici. 165

Synodi Alexandrinæ epistola suppositicia. 377

Allegoriæ quando necessariæ. 155

Ambrosii locus; de iis qui initiantur myst. cap. 9 expositus. 176

Anabaptistas ex scripturis refelli. 664. id Caluinus præstitit. Ibid.

Angelorum cultores vetus Ecclesia hæreticos iudicauit. 68

Angelorum omnẽ cultum damnauit Paulus. 67

Sanctorum patrum animas in loca cælestia delatas fuisse. 149

Anima cùm primùm è corpore excesserit, omnibus peccatis, vitiis, languoribus liberatur. 598

Bonifacio tertio pontifice, Antichristi solium palàm in Romana Ecclesia collocatum erat. 486

Gregorius Magnus Romanum pontificem Antichristũ probat, quia vniuersalis Episcopus haberi vult. 445. 449

Antichristus ecclesiam in latebras coget, Papistis testibus. 258

Ἀντίτυπον quid sit. 206. Panẽ & vinum quo sensu antitypa dixit Macarius. ibid. & Basilius. 206. Nazianzenus, Theodoritus. 207

Apocryphos libros è Canone reiicit Hieronymus, sic & Epiphanius. 50

Antiquissima ecclesia eos non agnouit. 49

Origenes. 51. Cyrillus Hierosol. Athanasius, Nazianzenus, Ruffinus. Ibid. Iudæorum ecclesia hos semper reprobauit. 52

Concilium Laodicenũ eos reiicit. 51. 97

Nunquàm ab omni ecclesia

pro Canonicis habiti fuerũt. 54

Damascenus in sacris non reponit. ibidem. Hugo de S. Victore, Lyranus, Hugo Cardinalis. ibidem. Caietanus Cardinalis. 55

Apocryphos quo sensu Canonicos dicat Augustinus. 89. Interprete Caietano Cardinali. 90

Apostasiam à Paulo prædictam, de Ecclesia & religione à Patribus intelligi. 257

Arbitrium nostrũ ante regenerationem in rebus bonis captiuum esse docẽt scripturæ. & August. 367. Maxentius. Ibidem. Arausicanũ Concil. cap. 6. 10. 22. Ibid.

Arbitrii libertatem necessitas nõ tollit, sed coactio. 368

Arbitrii libertatẽ peccato amissam scriptura docet. 75

Patres idem testantur. Augustinus, Ambrosius, Bernardus. 76. Experientia cõfirmat. ibid.

August. locus Psal. 3. de figura corporis Christi expositus. 192. Alter locus cõtra Adimant. cap. 12. 195. Tertius, de doctrina Christi. lib. 3. cap. 16. de manducatione corporis Christi. 197

Augustini locus Enchir. cap. 30. expositus. 370

B

Verum Baptismum nobis concedunt pontificii. 639

Baptismi pontificii sordes 636

Baptismo omnia peccata præterita & futura ablui. 703

Ioannis Baptismum gratiæ, & remiss. peccatorum expertem nõ fuisse. 647. locus Matt. 3. 11. expositus. 648. Prudẽtius. 649. Chrysostom. August. 652

12. illos viros de quibus Act. 19. 4. 5. non fuisse iterum baptizatos. 649

Baptismus non ἁπλῶς necessarius. 653. 656. Ambros. 654. locus. Ioan. 3. expositus. 654

Baruchi librum partem Ieremiæ Hieronymus non putauit. 85

C

Quem librum patres citarunt, non omnis Canonicus est. 70. 85

Catholicum nihil nisi quod Pontifici placet. 67

Augustinus multitudinem ceremoniarum damnat. 284. & humanas omnes præsumptiones resecandas statuit. 285

Charitas perfecta **in nemine** esse potest, nec **ergo** iustitia. August. 566

Charitas quomodo maior fide. 746

De *Chrismate* in Scripturis nihil. 376

Carnẽ Christi in cœna nisi fide non comedi, ex Aug. 199. & Chrysost. Ibid. Bertramus id docet ex Augustino. ibid.

Christum nõ excludi è cœna. 158. &c.

Christum præsentem esse vbi corpus eius non contingitur. 159. probatur ex scripturis. ibidem.

Christum in Euangelio, & Baptismo, & cœna eodẽ modo sumimus. 160

Patres sub veteri Testamento Christi corpore fruebantur. 161. probatur ex scripturis. ibidem.

Christus ex iisdẽ signis partem accepit. Chrysost. 171

Corpus Christi in altaribus habitans, dixit Optatus, sacramentaliter. 375

Christum multiplicẽ necessariò constituunt Papistæ. 173

Christi corpus ab impiis nõ comedi. 186. ex August. ibid.

Christus quoad humanitatem diem iudicii ignorauit, sic sensit Cyrillus & Nazianzenus. 539

Christus ex iræ diuinæ & mortis acerbissimo sensu summos animo dolores cepit. 541. sic patres senserunt. 548. Item Melchior Canus. 548. & Catechis. Trident. Ibid.

Christus ad tempus se tanquam hominem desertum sensit. 542

Christus anima peccati nostri pœnas luebat. 544

Christus quatenus Deus est, ex seipso est, quatenus filius, ex patre. 525. &c. Basilius. 526. August. 528. Duræus licèt inscius hoc fatetur. 529

Filius est genitus ex patris essentia, nõ decisione aut propagatione, sed communicatione totius essentiæ. 526

Christũ quà homo erat creatiue sapientia. 532. &c. Patres contra hanc sententiam allegati de Christi diuinitate loquebantur. 534. Ambros. Ianse-nius, Erasmus sic senserunt. 537

Christus peccatorũ nostrorum sensu tangebatur. 346

Christus à maledictione nos redemit, quo modo. 692

Vigilius apertiss. humanitatẽ Christi in cælis tantùm collocat. 438

Circuncisionem *fœdus* dici in script. 173

Claues de quibus Mat. 18. in verbi ministerio tantùm versantur. 631

Claues cælorum vniuersæ dari ecclesiæ dixit August. idẽ Theophil. 700

Legis de cœlibatu primum latorem fuisse Syricium, testi-

Gratiano. 449. Idem Gratianus testatur, ab Apostolis ministrorum cœlibatũ perpetuum non fuisse institutum. ibidem. 500
Cœlibatum nuptiis propter circumstantias Paulus prætulit. 672. 675
De Cœlibibus Pauli verba. 1. Cor. 7. 2. intelligenda 669. sic Thom. Aqui. interpretatur. ib.
Cœlibatũ coniugio simpliciter non prætulit Paulus. 503. locus Heb. 13. 4. expositus. 504. hunc locum de quibusuis personis intelligit. 505
Votum perpetui cœlibatus temerarium est. 325
In cœnæ verbis tropum esse. 164. &c. 178. tropum hũc in copula esse, & ipso genere attributionis. 170
Christus in cœna non fuit perfectè atq; absolutè immolatus. 307
In cœna multitudinem cõmunicantiũ requiri. 411. ita senserũt Dionysius, Aquinas, Haymo, Chrysost. Hieron. & Canones Apost. 412
Gelasius Pontifex pontif. eccleſiã sacrilegij damnat, quòd cœnam Dominicã mutilarent. 433. &c. hoc sacrilegium 600. post Christum annis inauditũ erat. 435. 821
Conciliorum quænam authoritas. 278. &c.
Concilia errasse. 278. sic patres senserunt, & à conciliis ad scripturas prouocarunt. 279. August. ibid. Hieron. 280
Nazianzeni de Conciliis iudicium. 282.
Apostolici Concilij & Pontificij summa discrepantia. 284
Verbum Dei scriptum tantùm antiqua Concilia consulebant. 312
Concilia conciliis contraria. 98
Vnius eruditi hominis sententiam toti interdum Concilio præferendam esse affirmant Gerson, & Panormitan. 334
Nicæni Concilij canon sextus pontificiam authoritatem conuellit. 286
Calced. Concilio Romani põtif. summa authoritas euertitur. 290
Ephesina synodus summæ pontif. authoritati non fauit. 300
Constantinopolitanum Cõcilium honoris tantùm prærogatiuam, non authoritatis Romanæ sedi detulit. 298
Concilium Carthaginense Romanum pontificem ambitionis & perfidiæ condemnat. 479
Idem Concilium omnes omnium etiam Episcoporum prouocationes ad transmarinos nos Episcopos damnat. 481.
August. locus hac de re Concil. Carthag. cap. 101. expositus. 482
Cõcilium Elibert. de pictu-ris. 818
Sardicense Concil. Arrianorum fuisse testatur August. 488
Concupiscentiam in renatis esse peccatum ex August. 559
Auricularis confessio nullo scripturæ vel synceræ antiquitatis testimonio nititur. 699
Confitẽda esse peccata cuilibet, Iacobi 5. 16. 699
De confirmatione in Actis Apost. nihil. 616
Confirmationem sacramentum non esse. 617. fatẽtur Alexander Halensis & Bonauentura non esse à Christo aut Apostolis institutum. ibid. idem Tertul. & Cyprianus. ibid.
In Episcopo culpa non est coniugium. Tit. 1. 6. Chrysost. 505. Leo pontifex. ibid.
Conscientiæ nullis legibus astringuntur nisi diuinis. 708
Constantini baptismus. 856
Constantini Sella in Synodo. ibid.
Continentiã singulare Dei donum esse. 316. Hieron. ibid.
Corpus aliquid ad peccatum confert, ideo punitur. 545
Cruces olim in precio habitæ, cur. 845

D
Decalogum ad Christianos non pertinere, quo sensu dixit Lutherus. 682. locus Mat. 19. 12. exponitur. 682
Dei permissio ab ipsius voluntate nõ potest separari. 520. & 522. sic sentit August. ibid. & Aquinas.
Vult aliquid Deus κατὰ τὸ quod non simpliciter probat. 522
Deo soli preces offerendæ. 67
Impiè ab hominibus fieri, quod Deus sanctè facit, multis testimoniis scripturæ probatur. 514. Augustinus idem docet. 517
Apostolus in Diaconissis cælibatum cur postulauit, Episcopis nuptias permisit. 271
Apostolis suas vxores remãsisse. 272
De Diaconissarum ætate in scripturis præscriptũ esse. 323
Diaconissas à Monialibus plurimum discrepare. 324
Dierum obseruatio. 801
Dionysii libros cur suppositicios dicamus. 342
Dionysii Hierarchia vana. 64
Dioscoro Episcopi honorem cur patres detraxerunt. 291
Disputatio Bernensis, Possiacena, Londinensis. 8
Pontificios multas diuortii causas facere. 667

Duces viæ nostræ habemus Christũ, Apostolos, & omnes antiquiores eccles. patres. 406

E

Ad librorum sacrorum notitiam ecclesiæ approbatio requiritur. 104. Spiritu sancto indigemus, qui omnem dubitationem excutiat. 105. hoc scripturæ docent. 106

Ecclesia Christi est fidei custos. 128

Ecclesiam errare posse. 237

Verbi doctrinã Ecclesiæ notam. 240. &c. id docẽt Irenæus, Augustinus, Hieron. Ambrosius. 240. 241. item Augustinus, Chrysostomus. 245

Hęreticos cuiusmodi ecclesiæ authoritate premebant patres. 242

Scriptura ecclesia notior est. 243

Episcoporum successionem ecclesiæ notam non esse. 244.

Ecclesiæ notam non esse vt sit Catholica. 246. nec omni ecclesiæ nec semper conuenit. 247. loci è Psal. 79. Hieronymo contra Luciferianos, Augustino ad Honoratum, Tertul. Irenæo, Vincentio exponuntur.

Ecclesia instar Lunæ interdum in magna obscuritate versatur. 249. vt Eliæ temporibus. Ibid. & Christi. 251. quod apertè ex Duræo colligitur. ibid.

Ecclesiã non semper in externa hominum successione quærendam esse. 251

Latêre Ecclesiam posse, non interire, vt prædixerunt prophetæ. 253

Ecclesiæ { aspectabilis / aspectũ latentis } distinctio nem scripturis ꝓponi. 275.

Ecclesia Catholica quã credimus, non est visibilis. 275. cõstat ex solis Christi membris Aug. Epiph. Aquin. 276

Christus prædixit raras fore Ecclesias. 259. Locus Lucæ 18. 8. expositus patrum iudicio. 259. 260

Ecclesiam Catholicam aspectabilem non esse. 262

Ecclesia visibilis perire potest, inuisibilis nunquam. 262

Ecclesiam Christi nullis certis locis alligari. 264

Nulli Apostolorum Ecclesia tanquam capiti subiiciebatur. Gregorius. 447

Ecclesiam externam tantùm à mysterio iniquitatis occupatam esse. 266

Aduersus Ecclesiam inuisibilem portæ inferorum non valebunt. 461

Christum Ecclesiam suam nunquam de tot orbe perdidisse. 461

Historiis proditum esse, Ecclesiam post Apostolorũ mortem indies factã esse corruptiorem. 464

Bernar. perditis. ecclesię statum deplorauit. 490. Itẽ, Nicol. Clemãgis. Ibi. Franc. Petrarch. 491. Ioan. à Capistrano ibid. Æneas Syluius ibi. Cornelius Bitontinus, Adriã. sextus. Delect. Cardin. ad Paulũ 3. ibid. ex quibus cõstat Rom. ecclesiã à pristinis institutis desciuisse. 492

Quo tẽpore ecclesia Hieros. & Græca spiritũ ecclesiæ amiserint, non magis cõstat, quàm de Romana. 472

Mutationes in Ecclesiã irrepere posse quamuis statim non sentiantur. 466. 467

Grauiter errare posse Ecclesias interim vt sint ecclesiæ. 468 & 498

Corrumpi Ecclesiam posse probatur. 474

Præstantissima illa Dei promissa ad Ecclesiam electorum pertinere. ibid.

Ecclesia habet potestatem falsam doctrinã à vera diiudicandi, sed ex scripturis hoc iudiciũ faciendum est. 390

Ecclesiæ olim nõ magnæ facultates. 855

Ecclesiæ nostræ formam ab Apostolis & Euangelistis conscriptam esse. 454

Ecclesiam nunquam fuisse, quæ nihil in doctrina vel in moribus peccauerit. 456

Ecclesia nullis locis coarcta tur. 458. 459. non itaque de pontificis Cathedra suspendenda. ibid.

Ecclesiã semper splendidã fore prophetæ non prædixerũt. 459

Locus Ecclesiastici. 15. 14. &c. De Adamo intelligitur. 76. Huius libri error. 77

Ecclesiasticum iudicium errare potest. 828

Epiphanij Epistola. 816, &c.

Episcopi soli de scrip. interpretatione nõ debẽt diiudicare, sed omnes verbi ministri. 137. ergo non solus põtifex. 144

Hieronymus Presbyterũ & Episcopum iure diuino eundẽ esse scribit. 432

Episcoporũ πρεσβεία nullam potestatem arguit. 294

Veteres Eremitas à recẽtioribꝰ longiss. discrepasse. 377. Essentia patris & filij vnica. 527

Euangeliũ rectissimè vocauit Lutherꝰ Pauli Epistolas. 121

Εὐλογία Christi efficax fuit sine transsub. Εὐχαριστία erat. 175.

Εὐχαριστίαν quo sensu veteres dixêre θυσίαν ἀναίμακτον. 305. 306. 307. &c. 782.

Buchariſtia non celebranda priuatim. 820

Examen omnium dictorum quale esse debeat. 317

Exequiæ. 819

Exorcismus patrum & pon-

rificiorum quantum discrepāt. 637

F

Fatum. 857
Fide sola nos iustificari affirmat Paulus. 27
Idem Patres affirmant Ambrosius 31. Augustinus 32. Basilius 36. 37. Nazianzenus. 38
Statim post Apostolos doctrinæ & fidei inclinatio facta erat. 476
Fidei naufragium facere. i. sanæ doctrinæ. 1. Tim. 1. 19. 608
Fides per se certa nouo pignore certior est. 609
Fidem veram nunquam interire. sic patres docuerunt. 620
Qui vera fide donati sunt, ij se vera fide præditos esse sciunt. 600
Qualis Abrahę talis nostra debet esse fides. 602
Christi iustitiam fide apprehendi oportere. 585. sic patres sensere. 586
Die iudicij pios fide liberari, quamuis ex factis sit pronũtianda sententia. 586
Iustus ex fide viuit quo sensu. 795. ex Chrysostomo. ibid.
Fidei tranquillitatem cum multis doloribus esse permistam. 697
Fideles ad cœnam pro peccatis dolores afferre. 696. & 698
Fideliũ liberos sine sacram. sub fœdere esse. 657. & seruari posse. 659
Fideles alacres ex hac vita migrant, quamuis mortem timeant. 602
Fideles de sua in finem perseuerantia certos esse. 606. &c. multis argumentis probatur. ibid. patrum testimoniis. 614
Nulli Deũ patrem verè vocare possunt, nisi eius filij. 611
Non funebria Christiana, sed horum superstitionem damnamus. 364

G

Galatarum & Papistarũ eadem sententia de operibus cũ fide coniungendis. 689
Gratiæ nomine in scripturis Dei beneuolentia declaratur. 553. id Thõ. Aquin. fatetur. ibi.
Gratia gratis data, non tantùm miracula sed vniuersa donorum genera ex Dei amore profecta comprehendit. 564
Gratia infusa neminem liberat ab omni peccato. 573. locus Phil. 4. 12. expositus. 574
Paulus infusa gratia præditus peccato inhærente laborauit. 576. loci 2. Cor. 12. 9. Rom. 7. 25. exponuntur. 577
Gratia infusa quia non plenã, ergo non verã nobis iustitiã confert. 570. &c. quia nihil imperfectum Deo placet. 571
Omnis gratia iustificans in Deo est, vnde gratia sanctis cõmunicata est, quæ infusa dicitur. 567. 579

H

Helena crucem inuenit, non adorauit. 844
Origines & progressus hęresium in Hieros. ecclesia nõ magis quàm in Romana dignoscũtur. 469
Hæreticum non est ad scripturas prouocare. 57
Hæreticum est nolle in scripturis acquiescere, Tertullianus. ibid.
Hesterę libri partem, tria capita Danielis Hieron. è Canone reiicit. 87
Hippolyti librũ de consummatione seculi suppo. fuisse. 352
Historiã non esse certam ecclesiæ notam. 453
Historias ante ἀπογραφὴν ecclesię nostrę res gestas perscripsisse. 454
In põtificiis historiis nostræ ecclesiæ memoria viget. ibid.
Hortationes vt fideles sibi caueãt ne cadant, eò inseruiũt, vt securitatẽ carnalẽ fugiãt. 613
Putida superstitio Horularũ pontif. 705
Husius contra fidem pub. in ipso concilio morte crudelissima interfectus. 537

I

Iacobus de vera iustitia est loquutus. 45. 46
Iacobi Epistolam Eusebius adulterinam vocat. 11. &c.
Hieronymus de ea dubitauit. 15
Lutherus non ἀπλῶς straminea vocauit. 21
Iacobus de ficta fide loquitur. 40. sic sentit Augustinus. 42
Ieiunium Mosis, Heliæ, aut Christi non esse à nobis imitãdum testatur Chrysostomus. 360
Ieiuniũ non consistit in delectu ciborum. 799. &c.
Ieiunia veterum Catholicorum, & papistarum dissimillima. 804
Ieiunium Dominicæ diei. 806.
Iesuitæ. 862
Epistolas Ignatij nuperrimè excussas suppos. fuisse. 345
Non omnis ignorãtia ab originali peccato fluxit. 538
Conformes nos esse imagini filij Dei quo sensu dixit Paulus. Rom. 8. 29. 579
Lactãtius Pontificiorũ Imagines damnat. 421. sic etiã Concil. Elibert. Canone 36.
Imaginum Iudæorum peculiarem fuisse rationem. 421
Imagines quando in ecclesias introductæ. 266
Imagines cõfringẽdas script. docet. 381. id præstiterunt Epiphanius, Serenus Massil. Episcopus. ibid.
Imaginũ adorationem Gregorius damnat. 384. Nicena syn

odus 2. adorari iussit. ibid. postea diuino cultu adorabantur. ibid.
Imagines ante Gregorium honore nullo colebantur. 384
Manuum impositio pia ceremonia est, non sacramẽtum. 624
Infantes non habere fidem. 660. &c. sacramentum tamen illis salutare esse potest. ibid. Spiritum sanctum in his occulto modo efficacem esse. 661
Christi ad inferos descensum vetera symbola plusquam 50. caruere. 552. Roman. teste Ruffino, quæ habent, pro sepultura accipiunt. ibid. oriental. ecclesiæ hoc articulo caruerunt. Ruffinus. 553
Ioannes non vixit vitam solitariam 743. Iouinianus. 859
Iustificati pacem (eámque sempiternam) adepti sunt. Ergo de salute non dubitant. 604. sic Chrysost. 605
Iustificationem integram fides affert. 34
Iustitia duplex, Legis & Euangelij. 29
Iustitiam imputatiuam scripturis celebrari. 564
Iustitiam κοσμικὴν in Christo qualitatem esse, non in nobis. 581
Impiis Deus nullam iustitiam imputat dum impij sunt, sed quos sua gratia complectitur, pios facit. 583 peccati reliquię eos impios non faciunt. ibid. Locus Rom. 5. 19. explicatur. ibidem.
Iustitiam nostram in hac vita perfectam esse, quia Christi obedientia est quæ est perfectissima. 472
Paulus Philip. 3. 4. 6. omnia operum genera excludit à iustificatione. 594. sic. 1. Cor. 4. 4. ibidem Gal. 3. 10. Iustitiam gratuitam & non ex meritis Patres docuerunt. 596
Renatorum iustitiam inhærentem impuram esse luculenter probatur. 591. &c. Christi verò ipsis imputata purissima. 592

L

Laico licere de religione disputare. 356
Deus omni lege maior. 518
Legem Dei implere neminem posse. 684. Matt. locus 11, 30. expos. ibidem. Sic Augustin. 685. Hieronym. Chrysost. Bernard. Aquin. 685. 686. 749.
Custodimus legem quo sensu. 684
Iustificatio nulla per legem. 763
Legis maledictio nõ tãtùm de maximis flagitiis quod pontificii volunt intelligitur. 686. sic patres senserunt. 688
Suas leges Pontificij diuinis præferunt. 708
Humanis legibus quousque parendum. 708. & 709
Obediẽtia legis nos non liberari. 693
Fides quo modo impleat legem. 693
Limbum patrum & Bucerus & Caluinus explodunt. 549. Nonnulli patres hîc errarũt. 551
Loci, psal. 16. 10. Zachar. 9. 11. explicantur. Eccles. 1. 24. suppositicius est. 550

M

Machab. librorum errores. 78. 79
Gregorius Canonicos negat esse. 79. & Augustinus. 80
Liber Machzor Iudæorũ. 817.
Malachię locus de iugi sacrificio. 741
Malitiã nulli infundit Deus. 512. sed insitam regit. 523
Nihil ita natura sua malum, quin Deo iubente bene fiat. 518
Mariã pontificij blasphemè inuocant. 771
Matrimoniũ cœlibatu quando quę præstabilius. 671
A matrimonio castitas non separanda. 716
Matrimoniũ nõ esse sacramẽtum. 633. &c. Augustinus quo sensu sacramentum dixit. 635
Christus solus mediator intercessionis. 770
Melchiadis decretum. 376
Melchisedechi sacrif. 795. &c
Merces nõ arguit meritũ. 760
Meritum nullum, quia quicquid agimus debitum. 761. nè Angeli quicquã merentur. 762
Ministros nostros non esse laicos. 640. 788
Ministrorum Euãgelicorum vocatio. 790
Ministrorum cœlibatus. 152
Ministros propria authoritate non absoluere 703
Miraculũ quid patres vocarunt. 182
Miraculum in sacram. non esse ex Augustino. 181. &c. & Nazianzeno. ibid.
Missam non esse Christi sacrificium. 306
De reali missæ sacrificio patres nunquam cogitarunt. 779
Missam quæ non nisi vnum sacrificum cum pusione postulat priuatam esse quam Dionysius non agnouit. 409. Aug. & Hier. non confirmarunt. 419
Missis priuatis Christi præscriptio apertiss. aduersatur. 411
hãc Christi præscrip. vetus Ecclesia. 600. annis obseruauit. 412
Monachi recẽtes à veteribus plurimùm abhorrent. 362. 815
De Monachis nullum verbũ in scriptura. 362

Monachorum nuptias nō esse incestas docet Calc. synodus canone. 16. 312
Monica Augustini mater. 845. &c.
Montanus primus ieiuniorū legislator. 814
De mortuorum precibus nihil scripturæ loquuntur. 766
Mysteria non esse adoranda. 739

N

Nicenę synodi canones tantùm. 20. fuisse teste Theodorito. 485
Non renatis peccādi necessitas imponitur. 513
Nouati hęresis. 858
Paulum. 1. Tim. 4. 3. pontificē perstringere, qui nuptias suis mancipiis interdicat. 502
Quosdam è pontificibus affirmare nuptias esse malas. 501

O

Obedientia ad quā hortatur Christus via est ad metam, quæ causa metę non est. 585. locus Lucę 10. 25. expos. 585
Olei perfusio. 741
Opera ne cum Christo quidem iustificant. 689. locus Rom. 8. 4. de imputatione intelligendus est. 790
Operum nullam habet rationem Deus in nobis iustificādis 694
Opera sanctorū non sunt sordes & inquinamenta, sed Dei dona. 47
Opera bona sunt instar viæ quam prius iustificati ingrediuntur. 37
Opera tincta Christi sanguine non esse meritoria 759
Sanctorum opera non sunt tota peccata sed peccati labe polluta. 555
In sanctis sūt multa Deo grata. ibid.
Sacramentum Ordinis nullum est. 624. Augustinus lata sacramenti significatione Ordinem sacram. dixit. 624
Ornatus Ecclesiasticus. 812
Oues suas Christus non Petro tantùm tradidit. 724

P

Panem & vinum patres τύπους appellarunt, Theodoritus, Nazianz. Chrysost. Cyrillus Hierosol. 207
Panem dedit Christus post verba cōsecrationis. 174. id docet Cyrillus. 175. non solum panem. 176
Panem & vinum populo exhibita fuisse testatur Iustinus. Apolog. lib. 2. 414
Panis μεταφυσικῶς corpus dicitur. 717
Papistas immaniss. idololatriæ reos esse. 385. 386
Vnum pastorem non posse toti Ecclesiæ præesse. 720. &c.
Patrum sententiæ pro transub. alligatæ explicantur. Ignatius quo sensu Eucharistiā carnē Christi dixerit. Theodorit. dial. 3. ex Epist. Ignat.. 208. Idem Iustinus Martyr Apol. 2. 209. Irenæus lib. 5. cōtra hæres. 210. Tertul. de resur. 211. Orig. Hom. 5. in diuersos locos. 212. Cyprian. de cœna Domini. 212. Hilarius lib. 8. de Trinit. 213
Basilii locus in regul. breuior quæst. 172. in hunc finem adductus. 214
Greg. Nyss. in Catechetico. 215. Cyrilli Hierosol. Cateches. mystag. 4. 216. Ambros. lib. 4. de sacram. c. 4. & 5. 217
Epiphanii in anchorato. 219. Gregor. Nazianz. in epitaphio Gorgonię sororis. 220. Chrysost. Homil. 24. in 1. Cor. & dial. 3. de Sacerd. 221. August. in psal. 33. & 98. 222. Hieron. quęst. 2. ad Hedibiam. 223. Cyrilli Alex. in Epist. ad Cęlesyrium, & in interpret. Anath. 11. 224. Leonis serm. 6. de Ieiunio. 225. Damasc. lib. 4. cap. 14. de fide orthodox. Theophilact. in cap. 22. Luc. 226
Patrum expositiones nunquam erunt nostrę fidei fundamentum. 271
Patres causæ pontificiæ aduersari. 408. &c.
Patres, nostros potius esse quàm Papistarum. 387
Patres, cuiusmodi testes publicæ fidei. 388
Papistarum de Patribus iudicium 389. profitentur se integram patrum doctrinam suscipere. Ibid.
In Patrum interpretationibus acquiescere non est necessarium. 393
A Patribus ad scripturas prouocationem esse legitimā. 494. Chryso. 395
Patres in fidei errores incidisse & de his inter se concertasse. 497. hoc etiā patribus cōsentientibus euenit. 398
Patrum errores reiiciendos. 347. 407
Patres à Papistis sæpe reiiciuntur. 348
Ex Patribus probabiliter tātùm argui. Aquin. 811
Patres de pœnitentia multa incommodius scripsisse. 354
Patribus quantum tribuendum, idque ipsorū iudicio. 340
Repentina πάθη voluntatis consensu carentia. 10. pręcepto damnantur. 576
Paulum 1. Cor. 11. de vero pane loquutum fuisse. 178
Permissio nuda tollit Dei prouidētiam. 513. permissio quatenus non improbanda. 518
Peccatum esse accidens perpetuo ecclesiæ iudicio. 556. & 558. nō nudam priuationem teste Aquinate. 557. Pōtificii fatētur esse actionē, ergo accidens. 560
Peccatum est praua actionis qualitas, quā Deus non probat,

licèt actionem probet. 522
De peccatorũ noſtrorum remiſſione nos certos fieri. 559. &c. ſic Baſil. Catech. Trid. 602
Deum peccati eſſe authorẽ, noſtri omnes vt blaſphemum deteſtantur. 509. &c.
Deus vult peccatum, ſed nõ ſimpliciter & quatenus peccatum. 513. ſed vt decretũ. 516. Duræus inuitus fatetur. 520
Peccata omnia mortifera, nec tamen paria. 561. Peregrinationes religioſæ. 875. 876
Petrum Rom. eccleſiæ Epiſcopũ fuiſſe nullo ſcripturæ verbulo poteſt demonſtrari. 494. immo huic opinioni ſcripturæ inimicæ ſunt. Ibid. Hiſtorici de ea multùm ambigunt. 495
Patres Romę fuiſſe, non tamen vt Epiſcopũ affirmant. 496
Petrus Apoſtolus nõ debuit nec potuit eſſe Epiſcopus. 496
Omnes bonos paſtores Petri ſucceſſores dixit Chryſ. 145
Non ſuper Petrum ſed petrã ædificauit Chriſtus Eccleſiam. 145. ſic ſentit Auguſt. Epiphanius. ibid.
Petri cathedram, fidẽ Petri vocauit Hieronymus. 147
Petri Cathedræ adhærere apud Optatum fig. fidei confeſſionem Catholicã retinere. 374
Omnibus Chriſtianis præceptum eſt, vt bibant ex poculo. 334. &c.
Factum Phinees propter fidẽ laudatur. 695
Pœnitentiam ſacramentum non eſſe 630. Tridentini magiſtri poſt reſurrectionẽ à Chriſto inſtitutũ fuiſſe decreuerũt. 631. Nouati hæreſis qualis. 631
Sub quibus Põtificibus quę dam noua dogmata inuecta erant. 464
Pontifex Romanus generalis paſtor non eſt. 139. id docet Cyprianus 140. Nec ſol° ſcript. interpr. 143. &c.
Põtificis querelam & exceptionem ſynodus Calcedonẽſis reiecit. 295
Romani Põtif. principatum Cyprianus nunquam approbauit 418. ſed cum ſumma contumelia reijcit. 419
Nullum doctrinæ Pontif. caput eſſe quod vniuerſi Patres receptum in Eccleſia ſuis temporibus teſtentur. 348
Plurima eſſe Pontificię profeſſionis capita, veteris Eccleſiæ patrúmque diſciplinæ diſſentanea. 456
Romani Pontificis tribunal aut ignorauit aut contempſit Auguſt. 234
Pontifices erraſſe. 729
Inſignis Pontificiorum perfidia patrum ſentẽtias corrumpendo. 417
Pontifices hæreticos fuiſſe. 148.

Pon-

Pontificis Rom. ſtatus quomodo creuit. 266
Pontificũ abſurdiſſ. ſcripturarũ interpretationes. 150. &c.
Prædeſtinatio gratuita eſt. 740.
Preces pub. à populo nõ intellectas ipſi non prodeſſe. 427. Chryſoſt. ibid.
Non quicquid precibus aſſiduis petimus id ſemper accipimus. 325
Preces & vota à Pontificiis virgini cũctiſque diuis fieri. 425
Presbyteri in eccleſia. 784
Principes iure poſſunt cogere epiſcopos, vt officium faciant. 857
Purgatoriũ nõ euinci è Maccab. libris. 783. nec. 1. Corint. 3. 754

Q

Quadrageſimæ obſeruationem Apoſtolicam non fuiſſe. 358. &c. 838.

R

Reliquiæ Polycarpi. 840
Roma 1. Pet. 5. 13. non dicitur Babylon. 493. 59. in Apocal. 18. 2. deſcribitur Roma ab Antichriſto inſtaurata. 597
Solam ab hiſtoricis Roman. Eccleſiam nõ fuiſſe agnitã. 458
Romanam eccleſiam nõ eſſe Catholicam. 255
Romã. Eccleſiam nõ eſſe veram Chriſti eccleſiam. 506, &c. hanc errare potuiſſe ſenſit Cyprianus. 507
Romanæ Eccleſiæ Conſtantinopolitanam, ſynodus Calcedonenſis æquauit. 293
Romana eccleſia poteſtatẽ ſibi ſumit libros non diuinos, diuinos & Canonicos faciendi. 97

S

Sacerdotis nomen noſtris miniſtris nõ conuenit. 784. 787. Omnibus Chriſtianis commune eſt. 785
In ſacramentis donari nobis gratiam. 642. inſtrumentaliter Duræo & Alano fatẽtibus. 643. non ſine fide. 644. &c.
In ſacramentis ſignum pro reſignata fine rei mutatione metonymicõs accipitur. 167
Duo tantùm ſacramen. eſſe affirmant Caluinus, Lutherus, Philippus, Bucerus. 621
Rationes pro ſeptem ſacramentis. 744
Nullus patrum 7. ſacramenta conſtituit. 622. nec Cõcilium Florentino antiquius.
Sacramenti alteram partem non eſſe integrum ſacramentum. 733
Veterem Eccleſiam duobus tantùm ſacramentis vſam fuiſſe, patrum teſtimoniis probatur. 622. & ſcripturis. Ibid.
Baſilius docet ſacra public. noto ſermone olim facta fuiſſe. 427. cùm vniuerſus populus

psalmos caneret. ibid. Post. 600 à Christo nato annos hic mos erat. 428
Quale sacrificiũ patres Nicæni sacra cœna intellexerit. 303
Sacrificiũ omne in sacra cœna μνημονικὸν atque εὐχαριστικὸν esse patrum iudicio. 311
Sapiẽtię liber teste Augustino ab omnibus Ecclesiis nõ erat receptus. 94. Hieron. ψευδεπίγραφον vocat. ibidem
Sapientia de qua. 1. Cor. 1. 30. vt & iustitia, &c. nostra sunt nisi imputatione. 590
Sanctos mortuos nõ esse inuocãdos. 314. Augustinus. 321. Hie. 320. 766. Quia internos animorum motus perspectos non habent. 316
Sanctos adorant pontificij, quod Hieron. insaniam vocat. 769
Sanctos mortuos ignorare quid nos agamus. 316. obiect. Papist. soluuntur. 317. &c. hoc Augustino & Origeni incertum fuit. 318. 319. &c.
Ambrosius sanctorum intercessione nobis non esse opus docet. 430
Sanctos in multis locis esse nõ posse simul. 768. hoc ne angelis quidem contingit. Dam. Aquin. 768
Sanctorum salus est gratuita quia prædestinatio gratuita est. 588. Loci Mat. 25. 34. Gal. 5. 14. Rom. 13. 14. Luc. 16. exponuntur. 597. & 1. Ioh. 3. 7.
Epiphanius sanctorum cultum damnat. 424
Sanctificationem à iustificatione in scrip. distingui. 568. nõ ab ea diuelli. ibid. 569
Fide & iustificamur, & sanctificamur. 596
Satyrus Ambrosii frater. 848
Scripturis solis controuersię dirimũtur. Pagina. 4. & 5. sic Patres ipsi senserunt, ibidẽ, & 450
Scripturarum sensus ex ipsis script. petendus. 400. &c.
Script. solas ad vitam salutémque sufficere. 401. Athanas. 422
Christianis omnibus præceptum esse scrutari scripturas. 402. sic sentit Chrysost. in Colos. homil. 9. 440. Hierõ. in Colos. 3. 403. Origenes in Esai. homi 2. ibid. Augustini locus hac de re, contra epist. Fundã. cap. 4. expositus Ibid. & Tertulliani de præscript. 404
Promiseuæ fideliũ turbæ nõ esse datos script. libros affirmat Duræus. 404
Ecclesiastica traditio interpretãdæ scrip. norma nõ est. 405
Scripturę interpretatio omnis à generali Concil. petenda non est. 138
In scripturarum iudicio acquiescendum. 457
Ecclesiarum interpretationẽ ad scripturas exigendam, non contrà. 66
Quęcunque necessaria sunt, in script. manifesta sunt, Chryso. idem August. 442. Hierõ. locus Epistola ad Paulum expositus. Ibid. August. 824
Scripturæ ex se, non ex Ecclesia authoritatem mutuãtur. 107. 135. spiritus testimonium nõ, ad alios refellendos, sed ad nos ipsos persuadendos valet. 109
Scripturæ multis argumẽtis præterquam spiritus æstimantur. 113. 114
Scripturarum αὐτάρκειαν defendunt Tertulli. 57. Basilius. Augusti. 68
Veræ scripturarum sententiæ inuestigatio è Cypriano. 132 ex Augustino. 129. ex sacris script. 135. 136
Scripturis non modò testimonium, sed iudicium detulit August. 232. idem Basilius. 233
Scriptura constans regula contra Cusanum. 153
Scripturarum quadruplicem sensum fingere. 155
Qui signa contemnit, & rem signatam. 185. Ambros. August. 186
Sophismata pontificiorum. 714. &c.
Spes certa est, quia fidei certæ fructus est. 614
Nulla spes in creaturis collocanda. 773
Spytidion. 815
Perpetuam vnius loci, sedis succesionis subscriptionẽ nobis non esse necessariam. 273
Fides Pastorum & Doctorũ succesioni necessariò non adiungitur. 128
Papistæ synodus omnes. 4. Euangeliis exæquant. 330.

T.

Theodoriti locus dialog. 2. 201. substantiam panis manere. 202.
Tertulliani locus cõtra Marcian. lib. 4. expositus. 188. &c.
Tertullianum multa contra Pontif. Ecclesiam præscripsisse. 349. 350. nihil contra nostram lib. de præscriptionibus. ibid.
Tobiæ liber meritò culpandus. 72
Traditionis voce sig. Paulus doctrinam 57
Transsubstantiationem non posse ex scripturis probari fatentur Papist. 172
Argumenta ἀποδεικτικὰ aduersus Transsubstãtiat. 228. &c.
Transsubstantiationis commẽtum recens. 133
Transsubstantiationem refellunt. August. 192. &c. Chrys. 199. Theodoritus. 201. Macarius. 205

V

Vnam veritatem antiquitati, consensioni, succesioni præfert August. 371

Universidad de Deusto
Biblioteca

Victor papa. 839.840
Vigil antius. 859
Sacris virginibus nuptias permisit Cyprianus. 328. & August. 329. Epiphanius, Hieron. Ibidem
Virginitas propter sanctimonię opportunitates amplecten da est. 673
Nazianzenus vitam κοινωνικὴν ἐρημικῇ exequat. 429
Reuelatam voluntatem fieri quotidie precamur. 516. hęc enim nostrarum actionum regula est. ibidem
Nullius voluntatem impedire posse quo minus qui credunt absoluantur. 701. &c.
Votũ quod sine scelere persolui nequeat irritum esse Bernardus censet. 328
Extremam vnctionem sacrament. non esse nec colligi posse ex Marco aut Iacobo. 628. &c
Gręcos sacerdotes ab vxoribus non abstinuisse. 590
Z
Zozimi pontif. fraudè corruptos fuisse Nicenę synodi canones. 482. 483

FINIS.

Lege pag. 22. lin. 8. Cùm enim, &c. Ibid. l. 9. cum. pa. 25. l. 32. indicabant. pa. 741. l. 28. patribus, pag. 624. l. 26. sit. pa. 824. l. 25. γαμων. p. 837. li. vlt. libros.

PHARISAISMVS VETVS ET NOVVS:

SIVE DE FERMENTO PHARISAEORVM ET IESVITARVM,

LAVRENTII HVMFREDI

CONCIO IN FESTO CI. NERVM, ANNO DOM. 1582. HABITA.

Matth. 16.

Videte & cauete à Fermento Phariſæorum & Sadducæorum.

DE FERMENTO VITANDO, LAVRENTII Humfredi Concio.

Matth.16. Mar.8. Luc.12.

Iesus dixit illis (Discipulis) Videte & Cauete à fermento Phariſæorum & Sadducæorum.

SATIS iam ſatis (Auditores) Theatricis ſpectaculis aures & oculos oblectauimus: ſatis laruarum ac lemurum, vidimus, audiuimus: ſatis & riſui Comico, & luctui Tragico indulſimus: nunc hæc dies, hoc feſtum quaſi Cineritiũ, alios mores, aliam dictam, aliam perſonam ab vnoquoque nò ſtrũm poſtulat: vt quæ à tergo ſunt obliti, porrò pergamus, & quę ante oculos, & quæ præ manibus ſunt, agamus ſedulò: vt à ludicris ad ſeria, à ſocco ad ſaccũ, à Cothurno ad Cineres, à prophanis ad ſacra, à fabulis ad ipſam veritatis inueſtigationẽ & diſciplinã tranſeamus: quandoquidem omni quantumuis apparatiſsima ſcena noſtra veritatis imago eſt illuſtrior, & Græcorum Helena pulchrior & amabilior eſt Chriſtianorũ veritas. Nam ſi, vt rectè placet Philoſophis veſtris, cõtraria ſe ita habent, vt noſſe alterum non poſſes, niſi vtrumque cognoueris: cùm iam per aliquot dies

Comædiæ. & Tragæd. Oxon. in fine Febr.

Veritas cognoſcenda.

Auguſtinus.

Universidad de Deusto
Biblioteca

& noctes fabulis iucundis illis quidem & laudabiliter actis,fabulis tamẽ operam dederitis: multò certè maius ſtudium in veritatis cognitione & contemplatione ponendum:& ita ponendum, vt illas ſpectaſſe tantùm & intellexiſſe ſufficerit:hãc amare & amplecti oporteat.Vt enim Ignoti nulla cupido:ſic poſtquam nouimus, concupiſcendum, deſiderandum,amandum eſt. At non amat qui amat frigidè : non amat qui non feruet , qui non ardet,non deperit.In amore hæc ineſt vis, omníſque zeli boni mali,conſiderati cæci,hæc eſt natura,hæc proprietas,vt niſi vehemens , intenſus incenſus fuerit, omnium verè amatorum ſententia, amor gelidus aut omnino nullus eſſe iudicetur. Quod etiam in illis veſtris fabulis vidiſſe & animaduertiſſe vos arbitror:in quibus Amoris flamma ſic apparuit & erupit , vt non amor ſed amaror,non feruor ſed furor eſſe videretur.An nõ meminiſtis Euclionem ſic ollam ſuam, Antonium ſic Cleopatram, Alexãdrum ſic Bagoam ſuum Eunuchum,Philarchum ſic Phçdram ſuam,Meleagrum ſuam Atalantam, & Menechmum Plautinum meretricem Erotium,Oedipum etiam matrem Iocaſtam,Iulium Cæſarem ſic imperium deamaſſe , vt regni cauſa iuſiurandum imò omne ius violandũ cenſeat?Et nos amore Chriſtianç veritatis nõ flagrabimus,cuius faciem, ac formam ſi oculo mentis veſtræ pauliſper iutueri libeat , mirabiles profectò amores ſui excitabit?

2. Veritas amanda.

3. ardenter.

Fabulæ in coll.D. Ioannis, Chriſti, M.Magd.

Hanc autem veritatẽ,ſi non ſponſam Ieſu Chriſti,aut amicam,aut filiam non poteſtis amare, niſi ſimul Romanæ meretrici ceruſſatæ fortaſſis & fucatæ , ſed rugoſæ iam anui & cadaueroſo ſcorto mittatis repudium. Nec poteſt quiſquam veritatem,pietatem,religionem deamare:niſi qui vanitatem,impietatẽ,ſuperſtitiones omnes ex animo deleat

4. Antitheſis:vana & mixta Religio.

deleat & oderit.Nõ poteſtis ſimul duobus Dominis Deo & Mammonæ ſeruire,vni Domino adhçrere,niſi contemnatis alterum. Nam ſicut omnis virtus non diſperſa ſed collecta & vnita fortior eſt : ſic amor Chriſtianus vnio eſt , & myſtica Eccleſiæ vni ſpõſo Chriſto agglutinatio & cõſociatio : &,teſte Auguſtino, Religio vni Deo religatur,non pluribus.Nolite iugum alienum & impar trahere cum infidelibus.Quod eſt enim iuſtitiç cũ iniuſtitia conſortium?Quæ luci cum tenebris cõmunitas? Quæ Chriſto cum Belial concordia? aut quod fideli cum infideli commercium? Quæ Dei templo cum ſimulacris conſenſio?Qui zelus Chriſtianorum contra gentes , gentium contra Chriſtianos,Iudæorum cõtra vtrumque populum fuerit,quid referam? Chriſtianorum zelus olim hic fuit,apud Tertullianũ de Spectaculis , Non ſacrificamus,nõ parentamus , ſed neque de ſacrificato & parentato edimus:quia non poſſumus Cœnam Dei edere & cœnam Dæmoniorum. Alibi zelus gentium hic fuit, O melior fides nationum in ſuã ſectam, quæ nullam ſolennitatum Chriſtianarum ſibi vendicat,non Dominicum diem, non Pentecoſten,etiamſi noſſent, nobiſcum non communicaſſent : timerent enim ne Chriſtiani viderentur. Zelus Iudæorum hic fuit , gentes pro canibus habere:ſuam legem,templum,Patres tanti facere,vt non Samaritanos vicinos,non Chriſti Apoſtolos, non Chriſtum ipſum ferrent,ſed abhorrerẽt.Chriſti amor eſt,non modò zelo domus Dei inflammari & tantùm non deuorari , ſed omnes boum & columbarum venditores , omnes ſpirituales ſiue latrones,ſiue mercatores flagello è funiculis confecto è templo eiicere : Phariſæis væ væ ſemel & ſæpe detonare. Hoc zelo nunc concitatus docet ſuos diſcipulos , vt videant & CAVEANT A

2.Cor.6.

I.de Ido.

Aug.de vera Reli.

Matth 16.

Universidad de Deusto
Biblioteca

FERMENTO PHARISAEORVM ET SADDVCAEORVM. Non potest enim cordi & curæ esse vera religio, nisi fermentata doctrina odio sit & fastidio. Oues qui rectè curat & diligenter custodit pastor, arcet lupos. Qui tutò & securè nauigat gubernator, nauim non modò secũdo vento & fauente cœlo regit & prouehit, sed aduersas tẽpestates prospicit, syrtes scopulos præcauet, ac ne intus ab insidiatoribus, foris à piratis & hostibus, vllum ei periculum creetur, summa diligentia & circumspectione prouidet. Omnem enim inscẽsorem vehere potest nauis præter fugitiuũ, vt optimè Epiphanius, id est, vt hoc loco interpretatur Christus, præter Pharisæũ. Quo autem vos hunc Piratam, Pharisæum, fugitiuũ iis nostris temporibus rectius intelligatis, & propius aspiciatis, sic accipite: Bonos ministros, & malos magistros, Christi Apostolos & pseudapostolos, Cæsaris amicos & Papæ coniuratos, Anglos Reginæ Elisabethæ subditos & Anglos trãsfugas, Iesu seruos & Iesu socios obstinatos, vna hac Angliæ nauicula non posse ferri nec capi, sine communi omnium naufragio. Isti enim sunt fugitiui & piratæ, qui nauem hanc nostram conscenderunt: isti hanc hanc nostram Christo duce & σωφροσύνῃ & εὐνομίᾳ comite hactenus satis tranquillam inuaserunt & suo appulsu turbarunt.

Epiph.

Pirate Iesuitæ.

Propositio de Pharisaismo & Iesuitismo

Quare hoc thema explicãdum in hoc tempore apud vos, Oxonienses, suscepi: & cum Christo vos eius discipulos moneo ac hortor, Cauete à fermento Pharisæorum, cauete à fermento Iesuitarum: Nam Pharisaismus & Iesuitismus ita conueniunt, vt similia esse oua ouorum & apes apum pereleganter dixit Cicero.

Diuisio.

Verùm vt sectæ vtriusque fermentum melius cernere & cauere possitis, primùm de doctrinæ tum

tum de morum ac vitæ istorum Pharisæorum & Iesuitarum similitudine dicendum esse mihi videtur. Id dum paucis ac particulatim manifestum facio, ἁπλῶν τῆς ἀληθείας τὸ χρῆμα, vt Cyril. loquitur, & simplicem hanc veritatis narrationem, audientia qua debetis, patientia qua soletis, attendite. *Precemur, &c.* Quanquam ego neque de vestra in iudicando perspicacitate, neque de singulari, in vera doctrina persequenda studio, neque de insigni in fermento fugiendo zelo quicquam dubito, & vos bona bene amare, & mala bene odisse & posse & velle facilè credo, tamen quia hęc solennitas est baccalaureorum hac Quadragesima initiantium & determinãtium quasi proprium festum: patiamini, Patres & Fratres, sicut olim Socrates Athenienſis Academiæ alumnos suos, sic me Oxonienses nostros adolescentes ad hoc speculum, ad hanc legem libertatis, Iacobo interprete, vocare: quod minus fallax est, imò illo Socratico puri°, pellucidius, verius: maximè quia vt olim Pharisæorum hypocritica doctrina multis imposuit: sic Iesuitismus iste noui nominis commendatione irrepens, & suorum dogmatum contagione ad nos vsque irrumpens credulis & incautis posset fucum facere.

In Iesaiam.

Confirmationis pars prima, de doctrinæ fermento.

Campanus in Academia Perusina quondam, vt apparet, professor, hoc quasi problema proponit: Cur infantes ignem non formidant, non serpentem, non cædes parentum, non incendia patriæ, non denique vlla rerum discrimina? Cur homines sæpe veneno conficiuntur? Vnam hanc putat esse rationem, quoniam videlicet non cognoscunt. Hæc est responsio Campani: Et sanè Campianum quondam nostrum, imò totũ Iesuitis-

De ingrat. fug. l. 2.

mum, nostri homines magis vitarent, si qualis sit, magis callerent. Itaque, studiosi iuuenes, hoc doctrinæ fermentum primùm cognoscite, tum ex hac nostra collatione magis cauebitis. Cognoscetis autem, si primò intellexeritis fermenti nomen in Scripturis dupliciter, in bonam scilicet & in malam partem accipi, sicuti vos docet illa aurea Augustini regula: Quoniam multis modis res similes rebus apparent, non putemus esse præscriptum, vt quod in aliquo loco res aliqua per similitudinem significauerit, hoc eam semper significare credamus. Nam & in vituperatione fermentum posuit Dominus quum diceret, Cauete à fermento Pharisæorum: & in laude, quum diceret, Simile est regnum cœlorum mulieri quę abscondit fermentum in tribus mensuris farinæ donec fermentaretur totum, fermentum autem exponit Scriptura apud Matthæum esse doctrinam, apud Lucam esse hypocrisim: quod vtrumque Pharisæorum & Iesuitarum, cùm dicendi rationi, tum viuendi regulæ aptissimè comparet. Doctrinæ autem corruptelam origo Doctorum non pessimè demonstrat, quorum sanè ortus fuit simillimus, vterque nimirum paulò ante Christum: Pharisæus sub Ioanne Hircano Simonis filio, Iesuita sub Paulo tertio à quodam milite glorioso Loiola: ille antequam Christus veniret in carne, iste tum quum Christus iterum ad iudicium venturus expectaretur: ille in ipsa Iudaici regni & sacerdotij per Antiochum dissipatione, iste in ipsa Antichristiana perturbatione sanctitatis, probitatis, rerum omnium: vterque in fece ac fine (ac fortasis eodem annorum numero & curriculo) eius seculi quod aduentum Christi præcedit. Eandem doctrinæ inclinationem seu fermentum indicare videtur

Fermentũ quid.

Aug. de doctrina Christiana l. 3. cap. 25.

1 Ortus Pharisæorum & Iesuitarum similis.

Ante Christum anno 124.

detur apud eos sectarum diuisio. Apud Iudæos sectæ tum grassatæ sunt præcipuè tres, Essæorum, Sadducæorum, Pharisæorum, & istorum ordines septem ex Rabinis colligũt, Sichimitas carnales, Impingẽtes, sanguinis effusores seu flagelliferos, quarto Mortuariaros seu Cucullatos, quinto glorioſos Thrasones vel Quæstionistas, quid debeo facere & faciam? sexto amantes, septimo Timentes: omnes Pharisæi sunt, & diuisi, quibus nomen à diuisione inditum est, quia se ab aliis ritu & exactiori religionis formula segregarunt. Est ergo hæc quædam Iudæorum secta seu hæresis. Annon simile est apud nos Monachorum & Iesuitarum schisma, & illæ tot Iacobitarum, Augustinianorum, Franciscanorum, Dominicanorum factiones & fraternitates ab hominibus excogitatæ, religiones selectæ & singulares? Num diuisus est Christus, aut à Christo Iesus, vt Christiani sine causa, sine verbo Dei tot distinctionibus à se disiungerentur ac dilacerarentur? Deinde vt inter illos Iudæorũ sectarios Pharisæi, inter Manichęos Electi, inter omnes hæreses quidam egregiè prę-cellentes sunt, sic Iesuitæ inter Monachos præcipui, inter Papistas quasi Puritani habentur: Quibus tamen Pharisæis quantumuis electioribus Iesus & sæpius & seuerius comminatur. Iam verò licet Iesuitæ ad nostram religionem se ferè conformare, & propè accedere, & maiores suos obscurare velle videantur: extant tamen & eminent signa quędam, quibus discerni possunt veri & falsi Iesu discipuli: Vt aurum lapis Lydius, asinum cumanum prominẽtes auriculæ, leonem vngues, arborem fructus, sic Pharisæum & Iesuitam fermentum doctrinæ ostendit.

2. Sectarum diuisio similis.

Iesuitæ Papistarũ Puritani.

Doctrinæ genus congruit. Ioannes Euangelista, tales doctores qui vndique circumuolant, qui

3. Doctrinæ genus simile

Universidad de Deusto
Biblioteca

doctrinæ suæ venenum spargunt, videtur locustis nec inscitè nec iniustè comparare: non solùm propter multitudinem, quæ infinita est, sed multò magis propter nocumentum quod ore suo & prædicatione hominibus inferunt. Annon hoc est ore impuro nocere, cùm docent Pharisæi artem Cabalisticã, ἄγραφα non minus quàm ἔγγραφα, scripturam simul cum traditionibus, plurima opera supererogationis, cultus ascititios & voluntarios & sexcenta noua præcepta, vt in libro de Iudæorum præceptis aientibus & negantibus apparet, quos etiam Christus perstrinxit: Quare vos transgredimini mandatum Domini propter traditionem vestram? Et iterum, Sinite eos, duces sunt cæci cæcorum. Idem confirmat Iosephus, quòd accuratiorem cæteris hominibus legis notitiam sibi arrogarent, & præter alios pietatem quãdam præ se ferrent, & fœminas diuinæ religioni superstitiosè deseruire docerent. Chrysostomus etiam in Matthæum egregiè depinxit, vt qui longis orationibus, quasi magnis retibus viduarum facultates piscarentur. Idem confessum & notum est de Iesuitis, qui dum præter scripturas vrgent constitutiones à patribus traditas, dum sanctissimas Dei leges violant, eius clarissima præcepta conculcant, & sua & consilia & commenta introducunt, & decalogum nouum prócudũt, ánnon hoc est Phariszizare? Certè Hieronymus ait, Qui cauet à fermento Pharisæorum & Sadducæorum, legis ac literæ præcepta non seruat, traditiones hominum negligit, vt seruet mandata Dei.

Scriptura & traditiones.

Matth 15.

Antiq. Iudai. L.17.cap.3.

De Bello Iudaic.l.1.ca.4. Cap.23.

2 Sensus scripturæ.

Quæstio ventilatur inter nos & Iesuitas de sensu Scripturæ, in quo tum à Pharisæis tum à Iesuitis fœdissimè aberratum esse dicimus. Pharisæos reprehendit Christus, Væ vobis Scribæ & Pharisæi hypocritæ, qui hominibus regnum cœlo-

Matth.23.

cœlorum præcluditis: reprehendit Chrysostomus tanquam malos clauicularios, quòd peruersa interpretatione clauderent ianuam legis Prophetarum & veritatis: reprehendantur maximè quòd externam legis corticem intuerentur, & internũ ac spiritualem sensum adulterarent, vt apud Matthæum illorum literalem commentarium Christus aperuit. In Deuteronomio scriptum est, vt Dei mandata manibus alligarent, & oculis semper tanquam monumenta admouerent, vt scilicet legem memoriter tenerent, & imo pectore reponerent: illi ad literam interpretantes schedulas fronti & postibus affixerunt, in membranulis, in Totaphot, in Phylacteriis, in fimbriis gestarunt. Annon sic Pseudochristiani Euangelium Iohannis circumferebant, quod olim & vidit & notauit Chrysostomus: Dic, inquit, sacerdos insipiens, nónne quotidie Euangelium in Ecclesia legitur & auditur ab hominibus? Cui ergo in auribus posita Euangelia nihil prosunt, quomodo eũ poterunt circa collum suspensa seruare? Deinde vbi est virtus Euangelij, in figuris literarum an in intellectu sensuum? Et Hieronymus docuit, non in corpore sed in corde portanda. In hanc literam offendunt Iesuitæ, & in toto Papatu impingunt, dum aquæ, oleo, pani, sali, Agnis Dei, Granis benedictis, aliisque creaturis suo exorcismo execrando consecratis, & Euangelio suo pensili nimium tribuunt, & ad opiniones suas propugnandas scripturæ literam ineptissimè detorquent. Hoc literæ fermentum olim damnauit Hieronymus his verbis: Et nunc Iesus multa patitur ab his qui rursum sibi crucifigunt filium Dei: & cùm seniores putentur in Ecclesia, & principes sacerdotum, simplicem sequentes literam occidunt filium Dei, qui totus sentitur in spiritu.

Matth.5.

Deute.c.6.

In Matth.23.

Aqua lustralis Alexan. Papæ creatura.

In 16.Matth.

Realis præsentia.

Hæc Ieſuitæ conſiderent in ſua craſſa manducatione corporis Chriſti, qui non modò cum Apoſtolis à Phariſæis malè informatis fermentum hoc loco & panes ad literam accipientibus, ſed etiam cum Capernaitis veram Chriſti carnem comedendam ſomniantibus errarunt. Hac litera decepti Chriſtum agnum, Spiritum ſanctum columbam, Deum Patrem ſeniculum nobis in templo finxerunt & pinxerunt.

Claues.

Ex hac litera Papa & pōtificij claues ſibi vſurparunt, de quibus & Phariſæi gloriati ſunt, & nō ſolùm de materiali claue Papæ iactitant, ſed ea in Confeſſionibus ſuis, in Bullis, in aliis, regnum cœlorum quibus volunt claudunt, & aperiunt, damnant iunocentes & noxios abſoluunt, quod ſupercilium eſſe Phariſæorum dixit Hieronymus. Eodem modo, eodem ſenſu literæ in ſacrificij ratione & interpretatione vtrinque peccatur, quoniam hodie vtrinque ſacrificatur, niſi quòd magis ſacrilegi vidētur Ieſuitæ quòd Phariſæi pecudes, Ieſuitæ Chriſti corpus patri offerunt, Chriſti corpus eleuant, deuorant. Proinde vtrique audiant, Ad quid multitudo veſtrorum ſacrificiorum, dicit Dominus. Et, Quis requiſiuit iſta de manibus veſtris? Et, Miſericordiam volo non ſacrificium. Non enim externas iſtas ſed ſpirituales hoſtias, non corporum animantium, non corporis Chriſti, ſed corporum & opum & rerum noſtrarum immolationem requirit. In vtriſque & opus ipſum & operis finem taxat Chryſoſtomus, Magis enim cupiebant, inquit, vt lege manente in vſu eſſent ſacrificia, quibus ipſi ditabantur non Deus, quàm lege ceſſante ſacrificium iuſtitiæ in vſum veniret. Hoc iuſtitiæ ſacrificium, quod Chriſti eſt, poſtulat Chriſtus, quo Deus delectatur. In Miſſa autem nō eſt ſacrificium iuſtitiæ, ſed quia ſeipſum Chriſtus

Miſſa.

Ieſaiæ.1.

Oſee.6.

ſtus obtulit, illa Phariſaica ceſſare, & Ieſuitæ ſuis oblationibus miſſaticis carere debent.

3 Iuſtificatio.

De iuſtificatione ſummo fidei noſtræ capite & cardine inter nos & Ieſuitas cōtrouertitur, quam illi ex parte in operibus collocant, ſed Phariſaicum eſt. Sic argumentatur Hieronymus Torrenſis Ieſuita, fides, opus in ſcripturis dicitur, quare ſi per fidem iuſtificamur, per opus iuſtificamur: quod nos fallaciam æquiuocationis dicimus: non enim fidei opus, ſed fidei obiectum Chriſtus ſola fide apprehenſus iuſtificat. Dicimus, Niſi iuſtitia veſtra excelluerit plus quàm Scribarum & Phariſæorum, in regnum cœlorum non intrabitis. Dicimus, non tales Phariſæos ſed humiles Publicanos iuſtificatos è templo recedere.

In Auguſtina confeſſ. in mar.

Matth.5.

Luc.18.

De libero arbitrio agitur inter nos: Ioſephus monſtrat eſſe Phariſæorum ſtipulam his verbis: Et quidem vel agere, quæ iuſta ſunt, vel negligere, ſecundum maiorem partem eſſe in hominibus profitentur. Quod & Sadducæi ſentiunt, Electioni hominum vel bonum vel malum eſſe propoſitum, & ſecundum voluntatem propriam, alterutrum vnicuique contingere.

De Bello Iudaic. l.2 c.7.

4 Lib. Arb.

De Meſſiæ dominio & Primatu Chriſti contenditur: Hiſtoriis proditum eſt, & Sadducæos, & Phariſæos de rege politico & externo ſomniaſſe: & adhuc miſeri ea ſpe & expectatione viuunt: imò pendent, & primos accubitus, ac primæ ſedis ambitum Chriſtus Phariſæis exprobrat.

5 Primatus.

Offerunt Ieſuitæ non Deo ſoli ſed diuis aliis cultum, inuocationem. A Phariſæis hauſtum eſt, qui defunctos coluerunt, ſanctorum mortuorum ſepulchra ornarunt, & memoriam celebrarunt, & quorum ſuperſtitum ſermones ipſorum patres ferre non poterant, eorum corpora omni ſupplicionum immanitate diuexarunt. Romaniſtæ vt

6. Cultus diuorum.

sibi omnes diuos placarent, nullum offenderent, offa quasi iniecta omnibus, omnium Sanctorum festum instituerunt, & Romæ Pantheon Ethnicum in horum omnium memoriam verterunt: deterriti, credo, miserando Ocnei regis exemplo, qui cùm omnibus Diis sacra feciſſet, Dianam solam præteriisset, neglecti officii pœnas dedit ipse, vxor, liberi, vt vobis Scena Tragicè repræsentauit. Sophocl.

De nuptiis & diuortio & aliis quid sentiant Pharisæi & Essæi, quomodo cum aduersariis consentiant & conspirent: nihil est opus hoc loco, nec certè licet per temporis angustiam dicere. Nam istos sectarios tam Pharisæos quàm Iesuitas ita depinxit Iosephus: Nuptias fastidiunt, alienos verò filios, dum molles sunt, eruditioni traditos, pro cognatis habentes, suis moribus diligenter instituunt. Ioseph. l. 2. de B. Iud. cap. 7. Cõiugium.

Ex iis, optimi fratres, colligitis, magnam esse in omnibus capitibus doctrinæ conuenientiam & syncretismum: esse eorum doctrinam hypocriticum fermentum. Quare cauete, &c. Atque hæc de priori hactenus.

Secunda pars fermentum vitæ.

Cùm iam de ipsorum doctorum ortu, nomine, diuisione & sectis, & de genere doctrinarum expositum sit, audiamus fermentum vitæ, aliam hypocrisin, quæ lepræ quædam species est, intus sordescens omnibus vitiorum inquinamentis, foris tamen apparens sæpe nitidius ac speciosius, vt Christus vocauit sepulchra dealbata & incrustata exterius pulchra, intus plena fœditate & nudis ossibus. Qui igitur Deum sibi benefactis demereri, qui operum præstantia & dignitate in cœlum viam sibi munire, qui reliquis omnibus sanctiores, iustiores, honestiores videri volunt: quænam obsecro præclara opera faciunt? quæ Matth. 23.

edunt sacinora? Nec Deo placent: nec sibi prosunt: & aliis vniuersis & singulis perniciem ac pestem struunt. An enim sacrificare, missare, operari in iis meriti põdus, salutis suæ præsidium collocare, Deo gratum opus esse potest? aut mentham & anethum decimare, & grauiora legis iudicium, misericordiam, fidem omittere, culicem colare & camelum deglutire? aut præcepta Dei de cultu Dei, de Sabbatho, Iuramento, in prima tabula, & in secunda de homicidio, de adulterio, de lege Talionis, de honore in parentes, de charitate in proximos & erga inimicos maledicta glossa corrumpere? Quibus nihil aliud quàm totum decalogum aut peruerterunt aut commutarunt, & exteriora calicis solummodo purgarunt, legique diuinæ aut nullo modo aut in speciem tantùm obedierunt? Nam mandatis hominum Pharisæos Deum coluisse, testis est Iosephus: Nũc inquit iudicandum est, quòd multas constitutionum à maioribus per manus acceptas Pharisæi tradiderint populo, quæ non sunt scriptæ inter Leges Mosaicas: & ideo Sadducæi his authoritatem abrogant, dicentes oportere eas tantùm seruari, quæ scripto continentur: atque hinc magna inter vtrosque exorta est controuersia. Quod Iesuitis quadrare, illorum Catechismi, Censuræ, Loci communes, Pii Quinti preces, Matutinæ, vespertinæ, Missale, aliique Pontificiorum libri clarissimè testantur. De quibus Pius Episcopus seruus seruorum Dei ad perpetuam rei memoriam quàm magnificè prædicat? Cùm inter alia sacri Tridentini Concilii decreta nobis statuendum esset de sacris libris, Catechismo, Missali, & Breuiario edendis atque emendandis, &c. à sacrosancta Romana Ecclesia cæterarum Ecclesiarum matre & magistra, tradita vbique amplectantur Opera Pharis. & Iesuit. tertia. Opera Deo ingrata. Matth. 5. Ant. Iud. l. 13. c. 18. In Missal. Rom. Præfat.

« omnes & obseruent, &c. huic Missali nostro nu-
« per edito, nihil vnquam addendum, detrahen-
« dum, aut immutandum esse decernendo, sub in-
« dignationis nostræ pœna, ac nostra perpetuò va-
« litura constitutione statuimus, & ordinamus. An
iis operibus sine mandato Dei, sine fide placeré
se Deo existimant?

Opera inutilia operantib.

Sibi verò quomodo prosunt? Orant? sed in plateis battologizant: ieiunant? sed squalida, tetrica, & deformata facie, ostentationis causa: dant eleemosynam? sed tuba clangente: alia operantur? sed vt ab hominibus collaudentur, & inané gloriolam aucupentur. Hieronymus: Quicunque ita facit quodcunque, vt videatur ab hominibus, Scriba & Pharisæus est. Hic finis est meriti & vanæ gloriæ, vt in fumum & ventum abeant. Est & aliud ventosæ & vanissimæ gloriæ aucupium in nomine: Dum isti Rabbini magistri nostri volunt salutari, Patres: Pater Campianus, Pater Parsonus, omnes Iesuitæ superbo & singulari nomine. Nullus enim Iesuita dici potest, vnus Iesus & est, & dici nunc debet. Nam si à Christi nominibus aliquid mutuamur: vt quando à Christo Christiani vel magistratus Christi vocantur: id Scriptura meminit, & Christus probauit. Sicut ipse lumen

In Matth. c. 16.

« Apostolis donauit, inquit Hieronymus, vt lumen
« mundi appellarentur, cæteráque ex Domino sor-
« titi sunt vocabula: ita & Simoni qui credebat in
Petram Christum, Petri largitus est nomen. Cùm ergo Petrus sibi nec Petræ nec Christi nomen arrogauerit, multò minus ad Iesu nomen quod ipsi soli & semper cõuenit, & verè peculiare & proprium est vsurpare voluisset. Quòd se Patres dicant: ex Palestinæ vsque hoc, & ex Ægypti monasteriis profectum est. Singularis etiam est & ambitiosa venditatio in vestibus: Pharisæorum,

Patres Iesuitici.

in Phy-

in Phylacteriis largis, togis laxis, fimbriis longis: Iesuitarum in sua certa vestitus forma: quam tamen in Anglia nunc gestare aut erubuerunt, aut ausi nõ sunt, ne canes forsan lupos ouilla veste tectos agnoscentes oblatrarent. Siccine ad orbem conuertendum veniunt Iesuitæ, plumati, ornati, à capite ad calcem variegati, molliculi, elegantuli? Siccine processit Helias pilosus? siccine Ioan. Baptista? Sic Petrus ac Paulus mundum subegerunt? In domibus regum sunt, qui mollibus vestiuntur. Propheta, dic quæso, tinctura coloratur? Prophe-

Picturatus ornatus Iesuitarum in Anglia.

Matth. 11.

ta stibio pingitur? Propheta ornandi studio dedi-
tus est? Sic enim de Montanistis & pseudoprophe-
tis Apollonius. Itaque eos omnes ambitiosos &
glorioſos Christus aliunde præmium suum acce-
pisse, à Domino nihil reportaturos pronuntiat:
nec dũ credo, à Domino adepti sunt in vinea suę operæ precium, suum denarium.

Eccl. hist. l. 5. ca. 18.

At sunt publicum bonum, Ecclesiæ, aliis vtilitatem afferunt? Quibus? Num viduis? earum domos deuorant, iis prętextu longarum precum, confessionum, exhortationum, aniles fabulas inanissimè & sophisticè insusurrant. Sic Pharisęi in Euangelio & Alexandra Regina ab illis sic infatuata, & Circeo quasi poculo dementata est, vt mirabilis imò monstrosa facta sit Metamorphosis fœminę: non sicut in Theatro audiuistis Oenei filias tres in aues transformatas, sed Regina in seruam & mancipium Pharisęorum commutata est: vt quę aliis omnibus optimatibus imperauerat, Pharisęis morem gerere & famulari videretur.

Opera aliis pernicioſa.

Mulierculæ.

Ioseph. B. Iud. l. 1. ca. 4.

Idem ait mulieribus charos, & imprimis Pheroræ vxori, gratos fuisse Pharisæos, vtpote qui illis beatum nescio quem suarum rerum statum & nouam conuersionem præsagirent.

Antiq. 17. c. 3.

Quibus ergo prosunt? Nouitiis? O Deum im-

Nouitij pueri.

Universidad de Deusto
Biblioteca

mortalem: Illúdne in Ieſuitis erit laudabile quod Chriſti ore in Phariſæis eſt execrabile? Væ vobis Scribæ & Phariſęi Hypocritę,quia obitis mare & terram,vt faciatis vnum proſelytum. Circuitus ille peſtifer & exitialis eſt,erat & erit: Exitus alius quis eſſe poteſt, quàm vt filios gehennæ faciant, ſe duplo nequiores? O noſtræ Academiæ labē,cladem non niſi veſtro veſtro,Oxoniēſes,ſtudio,pietate,ſedulitate expiandam. Noſtros Martinos, Cāpianos,Briſtoos,Copos proſelytos fecerunt,captiuos abduxerunt,multos nobilium filios & noſtros & alios in ſeditioſum ſuum ſeminarium compegerunt. An erit opus hoc meritorium? Certè ſed mortis,quam quidam ſuo malo merito,prô pudor, prô dolor ſubierunt,qui alioqui longiore ſpatio, maiore eruditione,vberiore Dei gratia,amicis ſolatio, Principi ſubſidio, Eccleſiæ emolumento, Academiæ noſtræ ornamento eſſe potuiſſent: alii ſi ſapiunt Phariſaicum hoc fermentum fugiant, eius morſum venenatum & mortiferum caueant.

Matth.23.

At quibus tandem bono ſunt? Nunquid principibus? At qui poſſunt eſſe principum fautores, qui Papæ Paranymphi ſunt? Non bene conuenit, nec in vna ſede moratur maieſtatis & Papatus amor. Tota reclamitat Antiquitas, & diſertè narrant hiſtoriæ, hoc ſeminarium Phariſaicum ſemper inſidioſum, pernicioſum, infeſtum eſſe Regibus. Hieronymus narrat Phariſæos licet Herodianis ſupparaſitari viderentur, tamē hoc dogma populo Dei propinaſſe: non debere eum, qui decimas ſolueret, & primitias daret, & cætera quæ in lege ſcripta erāt, faceret, humanis legibus ſubiacere. An non auditis hîc in ore Phariſæorum Ieſuitas & Papas & Papiſtas de clericorum immunitatibus, priuilegiis, & libertatibus ſtrepentes? Sed progrediamur. Ioſephus narrat ſibi Phariſæos habuiſſe ex Dei colloquio quandam futurorum prænotionem, genus hominum eſſe arrogans, principibus inimicum, reliquos Cæſari iuraſſe, Phariſæos non iuraſſe, & ea apud populum gratia & autoritate polluiſſe, vt non veriti fuerint regibus obloqui, aulicos muneribus corrupiſſe, illos adiutos à Bagoa quodam & Pheroræ coniuge impudenti muliercula conſpiraſſe, diſſidia in rep. ſeuiſſe, & de regni tranſlatione prophetaſſe. Quicquid prætendant Ieſuitæ, horum veſtigia prementes, horum inſtitutis edocti, horum ſtrategematis armati, Romani Pontificis ſolium in Anglia Dei miſericordia deiectum, omni cogitatione, molitione, omni iure, iniuria erigendum & reſtituendum credunt, & ex decreto Curiæ conſtituunt. De hypocrita Hieronymus, Aliud eſt, aliud ſimulat, aliud opere agit, aliud voce prætendit. Ariſtoteles veſter: Qui fingit ſe amicum & non eſt, peior eſt eo qui fingit falſam monetam.

Principes.

Antiq.l.17. c.3.

Eth.9.

Scio inter Phariſæos fuiſſe Nicodemum, qui noctu ad Chriſtum venit: & Gamalielem qui pro Apoſtolis dixit præclaram ſententiam, quique in Concilio Chriſtum defendit: quique pòſt, vt refert Nicephorus, Stephanum protomartyrem ſepulturæ honore decorauit. Nec dubito fore inter Ieſuitas, qui relicto Ieſuitiſmo Chriſtianiſmum ſequentur, quando Dominus ſuo tempore eorum præfractos animos aut frangere aut flectere dignabitur.

Lib.13.c.9.

At quibus vtiles ſunt? An Chriſtianis & Euangelij profeſſoribus? at fermentum eorum crudelitate refertum eſt, reſperſum ac maceratum ſanguine. Nam Phariſæi omnibus Chriſti ſectato-

Chriſtiani

Universidad de Deusto
Biblioteca

ribus accerrimi hostes extiterunt: & Iesuitæ hodie acerbissimi Inquisitores hæreticæ prauitatis nominantur. Pharisæi Christum in Concilio de medio tollendum decreuerunt, & cùm non possent Christo verbum respondere, nec calumniando, nec disputando vincere, vltrà non interrogant, inquit Hieronymus, sed apertissimè comprehensum Romanæ tradunt potestati. Ex quo intelligimus venena inuidiæ posse quidem superari, sed difficulter conquiescere. Exortus est iterum nouus Caiphas Pontifex Romanus, non illud solùm proclamans: Vnus moriatur pro populo, sed in Concilio Tridentino exiit sanguinarium decretum: Pereat omnium Christianorum protestantium vniuersitas. Hinc Pōtificii auspiciis Papæ multis modis & machinis cùm nos aggressi essent, nec successus votis hactenus responderet, duplici nos iam oppugnarūt ariete, vt hìc in Anglia certamen offerrent, hìc lingua persequerentur, illic in Hibernia manu decertarēt. Sed vt Deus exercituum illic profligauit: sic disputando hìc nō proficiunt: nec immeritò. Non enim voto discendi sed studio cognoscendi, quid nos possemus respondere, nos in aciem prouocarunt: hoc dico cum Hieronymo esse Pharisaicum, quia non quasi discipuli sed quasi tētatores accedunt.

In Mat. 23.

In Mat. 23.

Dixi: fermentum doctrinæ & morum patefeci vtrumque vitandum, neutrum comedendum, vtrumque cauendum, neutrum vobis recipiendū est. Non apparebit fermentatum in omnibus terminis tuis: exterminate. Omnis oblatio quæ offertur Domino, absque fermento erit: ne offerte, sed auferte. fermentum inflat, inflādo vanum facit, & corrumpit. fermentū est pasta vetus & ex vetustate corrupta, & in acorem versa: expellite. fermentum est, nolite gustare, latet sub melle venenum. Pas-

Epilogus. Deut 16. Leuit. 2.

Bonauen. in ca. 12. Luc. Idem in c. 13. Luc.

Pascha nostrum Christus est: ergo in azymis veritatis & synceritatis non in fermento nequitiæ & malitiæ epulamini. fermentū Aegyptii habeāt? Iudæus in agni esu abiecit, abiicite. Ferus Moguntinus Ecclesiastes quantumuis ferus, tamen bene monuit, fermentum ad Aegyptios pertinet, synceritas ad Israelitas, illis relinquite. Veritas defenda est, defendite: vanitas oppugnanda, oppugnate. Patres & fratres, communibus copiis communem hostem propulsemus: Papæ verò Cathedram per se iam nutantem & ruinæ proximā nullis opibus nostris, nullis humeris nostris, nulla manu, nulla ratione, nulla oratione, nullo nutu, nullo modo fulciamus. Vos autem, chariſſimi Iuuenes, iterum hortor magnopere, & obtestor, vt Sirenes in aurem cantillantes non audiatis: fermentum vos cauete: Paululum fermenti totam massam corrumpit: Cauete ne hoc seminario nostro illud seminarium Romanum compleatur: Cauete ne illa proselytorum accessione amplietur. vos doctrinæ puritatem è fontibus Iesu, non è lacunis Iesuitarum haurite: eam puris ac probis moribus exprimite: vt fermento expurgato noua sitis cōsperſio: lac, id est, sermonem Dei simplicem, doli nescium tanquam initiati nunc Christo, tāquam nuper nati infantes recipite, in Christo renati in eo adolescite, crescite, grandescite, viuite, moriamini, vt doctrina probati, moribus ornati, omni fermento vacui, tanquam Christi fideles serui, patriæ boni ciues, Principi morigeri Subditi, vobis, nobis omnibus vtiles, semper viuatis & nunquam moriamini. Quod faxit Dominus Iesus: cui cum Patre, & Spiritu Sācto, vni & Trino Deo sit honor, Maiestas, gloria & gratia, in omne æuum Amen.

Ferus.

Universidad de Deusto
Biblioteca

CHARACTERES IESVITARVM,

id est

NOTÆ, ex Prophetarum, Apostolorum, & Apostolicorum virorum scriptis per Centurias collectæ, quibus Novæ illius SOCIETATIS, sibi nomen Iesu falsò tribuentis, facies & artes ad viuum depictæ representantur.

AD CHRISTIANVM LECTOREM

Præfatio.

DOMINVS noster Iesus Christus, nihil esse populo Christiano magis noxiũ, maioréque studio ac zelo fugiendum, quàm falsos Prophetas, quos Apostolus hæreticos appellare solet, grauissimis verbis docuit & admonuit. De tyrannis, Iudæis, aliisque Ecclesiæ & salutaris doctrinæ hostibus, etiamsi scriptura ita loquatur vt eorum insidias nos declinare velit: tamen nihil expressius iubet quàm vt nobisipsis à pseudoprophetis & Apostatis attendamus. Cauete vobis, inquit Christus, à falsis Prophetis, qui ad vos accedunt in vestimẽtis ouium, intrinsecus autẽ sunt lupi rapaces. Primùm autem illud nos obseruare iubet, Pseudoprophetas videlicet venturos. Deinde non nudè & simpliciter illos nobis fugiendos esse docet, sed etiam eius suæ tam necessariæ monitionis duplicem adfert causam. Summã eorum qui fugiendi sunt astutiam & dolos: *Veniunt ad vos*, inquit, *in vestimentis ouium*: & parem astutiæ ac versutiæ rabiẽ & ferocitatẽ *intus autem sicut lupi* rapaces. Vt enim eos scopulos, dicebat magnus ille Naziãzenus, magis nautæ declinare solẽt, qui sub aquis tecti delitescunt, quàm eos qui extant & eminent: ita & illi inimici vitandi sunt, qui vt latentes scopuli sub

aquis,sic illi sub variis simultatũ integumẽtis latẽt & occultãtur,& qui tum demũ se produnt,cùm iã nauis fracta,mercésq; disiectæ sunt. Et præsertim, cùm,vt ait Ambrosius.caput petãt,iugulũ iuuadãt, vitalibus vulnus infligãt, corpore salũo animã occidãt:meritò Christus tales inimicos maximè metuẽdos esse diligẽter monuit. Idẽ igitur & nos agamus:ac quis sit hic vestitus ouiũ,quæ integumẽta sub quibus falsi prophetæ latẽre solent, qui itẽ fructus per quos dignosci possint, paucis ex sacra scriptura doctorũq; virorũ iudiciis ad piorũ vtilitatẽ doceamus,vt vbi eos semel cognouerimus, tandẽ aliquando amare desinamus.Nemo autẽ alius hac nostra offendetur disputatione nisi is,qui suo prius iudicio aut pseudodoctorem se esse,aut falsa dogmata amplecti & sequi agnouerit: quod vbi cognoscet laqueo errorũ liberatus,gratias potius nobis, qui eas pelles lupis exitiosissimis detrahimus,aget,quàm vt succensere debeat. Quod propositũ nostrũ Christus benedictione sua prosequatur.

Prophetæ vox non eum modò significat qui de futuris vaticinatur,sed Doctorẽ quemuis,qui ordinaria vocatione ad ministerium Ecclesiæ destinatus, volũtatem Dei ex scripturis interpretatur, & ad vsum præsentem accommodat,vt auditores ex eo doctrinã & consolationẽ percipiant,atq; in Christo ad salutẽ æternãædificentur. Sic Paulus de Prophetæ officio disserit in priori ad Cor.cap. 14. scribens. Qui prophetat hominibus loquitur ædificationẽ,exhortationẽ & consolationem.Falsi ergo Prophetæ sunt, qui non legitimè ordinati sunt, neq; auditoribus vtilia & ad ædificationem pertinentia loquuntur, sed sub hoc plausibili & piis omnibus venerãdo prophetarũ titulo incautis

tis ac simplicibus imponunt.Ideo dicit Christus, *Qui veniunt*: ex priuato nimirum instinctu, non autem à Domino mittũtur: eorum similes,de quibus ipse per Ieremiam, cap. 23. ait, Currebant,& ego non misi eos. Deinde *in vestimẽtis ouium* eos venire dicit, quia se oues esse, & ad populi Dei gregem siue ecclesiam pertinere simulant: imò huius doctores,Pastores,procuratores dici & esse volunt, cùm intrinsecus, id est ingenij, & intentionis suæ respectu sint lupi rapaces,vt vt se blanditiis mirificis insinuent.De his verò suos admonens Christus,vt iam dictum est,non obscurè innuit à talibus periculum esse, & Ecclesiæ statum nunquam fore tam bene constitutum, quin tales possint subrepere.Etenim omnes homines naturâ mendaces,& proinde ad fabulas & fallacias propensi sunt,& fictis narrationibus potius quàm veritatis doctrina delectantur. Quò fit, vt si nemo nos fallat, plerique se ipsos fallant, & mendaci aliqua persuasione animos suos pascant, dum sibi ipsis vel in superstitionibus suis, vel in turpi scelerum licentia blandiuntur. Non deest ergo isti occasioni Satan, sed mox suos seruos emittit, qui Dei nomine sese venditant, salutis publicæ studium profitentur, Diuinum cultum, seminaria Religionis, verbum Dei in ore habent, & (vt mirè ingeniosa est hypocrisis) ieiuniis, preculis, vestitu tetrico & ad simulationem composito, disciplina quadam ciuili, fictis item blanditiis, quæremoniis, declamationibus, suspiriis crebris & lacrymis, se mundo mortuos esse, se Iesu seruos & socios, totóque cælestium amore atque desiderio ardere simulant: cùm non aliud quærant quàm vt suis commodis & priuatæ existimationi consulant.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Tales olim cum tota factione sua Coritę fuerunt, qui totius Ecclesiæ causam agere volebãt videri, vt & hãc ex Mosis atque Aaronis manu eriperẽt, Deo suum honorem atque cultum vindicarent, Num.16. Tales prophetarum temporibus multi erant, quos canes mutos dicit Isaias cap. 56. qui item (vt Micheas cap.2.ait) de vino & sicera concionabantur, & populum inanibus promissis lactabant. Similes horum erant Pharisæi, Scribæ & Sacerdotes, qui cùm Mosis Cathedram occupassent, populũ inani traditionũ fuco decipiebãt, & sub lõgarum precationũ prætextu domos viduarum & orphanorum deuorabant. Huius generis impostores nouissimis temporibus passim exorituros esse, Christus & Apostoli prædixerunt: & verè quidem hoc prædictum fuisse, res ipsa loquitur, si quid inter Christianos ab annis quingentis factũ sit, ex historiis animo repetas, & quid quotidie fiat paulò attentiùs obserues.

Nobis ergo Christum loqui putabimus, & de nostro nos officio admonere, in cuius consideratione nos eo diligentius versari conuenit, quòd multi hîc grauiter offendunt. Sunt enim qui admonitionem istam minimè ad se pertinere, nec quicquam referre putant, quę vel qualis doctrina prædicetur & admittatur. Et hi semper ratũ fore aiunt, quod Christus dixit, Ioan.10. Oues meæ vocem meam audiunt, & sequuntur eam, alieni autem vocem non sequuntur. Ad hæc doctores pro ipsis & toto populo rationem reddituros esse dicunt: se ergo apud Deum excusatos esse, si suorum Principum voluntati atque exemplo sese accommodent, & eos doctores simpliciter sequantur, quos illis probari vident. At longè aliter Christus, qui ouibus suis dicit, Cauete vobis à pseudoprophetis. Cauẽdi verbo diligentẽ attentionẽ requirit, & ne vllũ securitati locũ demus. His con-

sentiũt Apostolorum admonitiones: Omnia probate, quod bonum est tenete. 1.Thess.5. Item, Charissimi, ne cuiuis spiritui credatis, sed probate spiritus num ex Deo sint. 1.Ioan.4. Qui ergo quosuis promiscuè audiunt & sectantur, ij satis ostendunt se nulla veritatis dilectione teneri, & proinde dignos esse quos Deus impostoribus seducendos, expilandos & dilaniandos propinet. Sibi ergo hoc Christi dictum singuli priuatim applicẽt: qui verò Reipublicæ habenas moderantur, plus quiddã abs se præterea requiri sciant: vt nimirum hîc potissimũ vigilẽt pro publica populi salute, ne doctrinæ fontes toxico humanarũ traditionũ inficiẽtur: ideóq; authoritate sua in illis coercendis vtãtur qui illud audẽt. Extat de hac re lex Dei, Deut.13. quæ pseudoprophetã lapidari iubet, quã Christus minimè abrogauit, vt neq; alias morales atq; iudiciales, quæ ad conseruandã honestatẽ, iustitiã & pacẽ publicam sunt necessariæ. Qua verò moderatione Legis istius rigor temperari debeat & intendi facilè intelliget princeps verè Christianus, si, quid cuiusq; salus & Dei gloria requirat, expenderit.

At quęrat aliquis: Quo autẽ iudicio ego, qui scripturarũ inexpertus & rudis sum, lupos illos agnoscã, si sub pellibꝰ ouillis latitãt, & oues atq; pastores tã mirifico astu mẽtiri possunt? Huic ergo quæstioni occurrẽs Dominus, verũ Iudicem siue Lydium lapidẽ nobis porrigit, ad quem cùm doctores, tum doctrinas exploremus. *A fructibus eorum*, inquit, *agnoscetis eos*. Et quod breuius dictum videri poterat, similibꝰ ex vulgo petitis interpretatur, dicens: *Nũ colligũt ex spinis vuã, aut ex tribulis ficus? Ita omnis arbor bona fert fructus bonos, putris autem arbor fert fructus malos, &c.* Quibus verbis hoc omnino vult dicere, vt vnaquæque ar-

bor sui generis fructus fert, nec aliquis tã vecors facile fuerit, vt ex spinis vuas colligere, aut ex tribulis ficus decerpere velit: vt itẽ arbor bona fructus bonos, putris autem arbor putres & insipidos fructus gignit, neq; aliter fieri potest, ideo arbor quæq; ex suis fructibus, qualis sit, agnoscitur: Ita ex fructuum indicio Prophetæ etiam siue doctores agnoscũtur, & qui illos obseruare volet nõ facilè falli poterit, nisi sciẽs volénsq; eçcutiat.

Cæterùm hic probè teneamus oportet, quinam fructus illi sint, de quibus Dominus loquitur. Nã multi hos ad vitam & mores Doctorum siue Prophetarũm referũt, & ex illis de Doctrina iudicãt. At licet hi in doctore respici debeãt, & nulla venia dignus sit, qui mali exẽpli author est suis auditoribus, tamen vitæ exemplum siue mores non sunt proprii illi fructus, ex quibus semper certũ iudicium de Doctrina fieri possit: & sæpe fit vt veritatem purè ac sedulò doceant, qui malè viuunt: quod Christus quoque obseruauit, quãdo de Scribis & Pharisæis dicebat, In Cathedra Mosis sedent, Matth. 23. Omnia ergo quæ dixerint vobis vt seruetis, seruate & facite: at secundum opera eorum ne feceritis: dicunt enim, & non faciunt. Vt ergo huius loci verũ sensum teneamus, Prophetæ aut Doctoris vocabulo insistere nos oportet. Huius proprius & germanus fructus est, Doctrina. Hæc ergo examinari debet, vt nimirũ ex quibus fontibus deriuetur, ad quem finem item siue scopum dirigatur, & quæ eius effecta sint, videamus. Ita nos ipse Christus docet, quando suæ doctrinæ authoritatẽ contra Iudæos astruẽs, inquit, Doctrina mea non est mea, sed eius qui misit me. Ioan. 7. Suam esse negat, ex hominis solius, quem assumpserat, respectu loquens, vt eam non humanam, aut ex hominibus acceptam, sed diuinã esse ostendat.

ostendat. Et mox hoc ipsum probat, dicens: Si quis voluerit eius voluntatem facere, id est, Si quis serio diuinæ voluntatis studio tenetur, facilè intelliget, num doctrina mea ex Deo sit, an ex meipso loquar, nimirum vt vulgaris homo & carnis affectui deditus. Nam qui à semetipso loquitur, gloriam propriam quærit: qui autem quærit gloriã eius qui misit ipsũ, hic verax est, & iniustitia in eo non est: videlicet quo ad doctrinã. Quo ad vitam enim, & inhærẽtẽ nobis vitiositatẽ, omnes homines peccatores sunt, & in multis labimur omnes.

Ex his colligimus, quinam doctoris veri & fidi fructus sint. Nimirum non ex seipso loqui, sed scripturã ex Dei ore, id est, ex scripturis acceptã proponere, Dei gloriam quærere, huic soli homines adducere per eũ qui solus ad Patrẽ via est: hominũ itẽ saluti studere, vt omnia ad ecclesiæ ædificationem referãtur, curare, sub qua pacis publicæ & charitatis studium continetur. Qui hoc seriò & ex corde faciunt, ij proculdubiò curabunt, vt vita & mores ipsorum doctrinæ respondeant. Nec enim quod aliis sedulò inculcant, verbũ Dei, in semetipsis negligent, aut segnescere patiẽtur. Ecõtra Pseudoprophetę aut falsi doctoris fructus atque effecta erunt, proprij capitis figmenta, aut ab aliis excogitatas traditiones pro Dei oraculis venditare: suas paleas cum tritico Dei miscere: non Dei sed propriam gloriam quærere: non auditorum saluti, sed priuato commodo & quæstui studere: homines non Deo per Christum adducere, sed sibi ipsis discipulos parare: eosdem propriæ iustitiæ fiducia inflare, & circa ceremonias inutiles occupatos tenere: denique Respubl. turbare, coniugia dissipare, œconomiam in familiis euertere, & dissensiones non necessarias serere. Qui ista faciunt, ij ferè

sectatoribus suis licentiæ authores sunt, dum peccata ridiculis nugis facilè expiari posse fingunt: ipsi autem ex aliorum stultitia & superstitione voluptatem capiunt, & in sinu suo rident suauiter, quando nænias atque fumos suos, quos nimium credulis vendunt, in tanto pretio, & sibi quæstuosissimos esse cõspicantur. Quanuis autem interdum pietatẽ & ardens sanctimoniæ studium simulent, intrinsecus tamẽ sunt lupi rapaces: imò, vt Christus alibi ait, Io. 10. fures & latrones sunt. Nã vt Deo gloriã suam eripiunt, & Iesum Christũ meriti sui laude spoliant, incautos verò pecuniis emungunt, atque multorum conscientias diris ac horrendis fermentis excruciãt. Tales fuisse Christi tempore Pharisæos & Sacerdotes Iudæorum, ipse non vno loco testatur, & eosdem propter sacrorum nundinationem, instar canum impudentissimorũ flagello facto ex templo eiecit, Ioan. 2. nimirum ad Patris dictũ respiciens, qui olim per Zachariam prędixerat, cap. 14. Chananæis & mercatoribus non locum fore in domo sua. Similes horum sunt hodie, qui sibi primatum in Ecclesia vendicant, honorem Christo debitũ in creaturas & ritus ridiculos atque frigidissimas superstitiones transferunt, & (quod facturos D. Petrus prædicit, epist. 2. cap. 2.) de Christianis hominibus turpissimè nundinãtur. Tales hodie inter omnes sectas apparent Noui Sodales, nomine Iesu tãquam ouilla pelle tecti, qui in familias irrũpunt, & affectas conscientias fictis blanditiis atque suspiriis, imagunculis, confessionibus, precibus inescant, vt salutis dubias factas facilius in partes suas pertrahant: qui seditionum, diuortiorum & turbarum publicarum authores sunt, vt ipsi sub ementito Sacrosancti nominis titulo, ex alieno securi viuant. Hi ergo omnes cauendi sunt. Nam quacunque

quacunque sanctitatis & eruditionis specie polleant, reuera tamẽ arbores putres sunt, ex quibus non potest fructus aliquis sperari: spinæ item & tribuli sunt, qui conscientias superstitione delibutas acutissimè quidem pungunt, easdem verò neque vuis suauibus, neque ficubus, qui cælestis dulcedinis saporem referant, recreare aut exhilarare possunt. Quid enim ex illis errorum magistris tibi promittas, qui suos sectatores, quos suis traditionibus sibi seruos fecerunt, per ludibrium bonos Christianos vocitare solent?

Tantæ hypocriseos cogitatio, & Iesuitica rabies, quæ sub pietatis & eruditionis pelle in miserum ouile Christi per Europam & Orientis partes longè latéq; grassatur, me impulit, Christiane Lector, vt characteres seu notas, quibꝰ pseudonymos istos faciliùs ab aliis sectariis dignosceres, tibi colligerem. Tametsi enim quæ illis tribuit scriptura & orthodoxa Antiquitas aliis etiã pseudoprophetis & falsis doctoribꝰ ante & post Christũ in carne manifestatũ cõueniãt, nihilominus quædam peculiariter huic postremæ Antichristi fœturæ tribuenda sunt: vt poteris facilè coniicere, si mores & docendi methodum huius sectæ paulò propiùs inspicias. Quid in nos, quos insulsè & falsò hæreticos vocant, pro concionibus apud Principes, & in scholis debacchẽtur satis notum: sed mecum cogita, Lector, quales fuerint istorum hominum artes, qui per exiguum temporis spatium amplissimos prouentus sibi gratis compararunt, hæredes legitimos multos exhæredarunt, infinitos auri aceruos emunxerũt, regna integra labefactant, Consilia publica moderantur, & emissarij sedis Antichristianę facti horrendas tristium tragędiarum faces accendunt, quibus miseram Europam, ni Deus auertat, breui in cineres ver-

sam lugebunt posteri.

Characteribus autem seu notulis nostris ex Prophetarum, Apostolorum, Apostolicorúmque virorum laboribus collectis, interpretationes nõ adiunximus: tum quòd per se facilè percipiantur istæ notulæ, tum vt iudicium tuum acueremus, vt de noui istius sodalitij ingenio & instituto acrius cogitares. Horrenda enim monstra sub pellibus Iesuiticis latuisse præsens dies ostendit, & infinita alia adhuc latêre quis, nisi prorsus stupidus, negare audeat? Prior verò Centuria (plures enim tibi in sequentem tomum parauimus) quæ de pseudoprophetis sancti Prophetæ, Christus & Apostoli tradunt, Iesuitico gregi apprimè conuenientia, continet. Tu opellam nostram precibus ad Deum tibi vtilem redde, expete pacem Ierosolymorum: dic, tranquilli sint amantes tui. Sit pax in præmunitione tua & tranquillitas in palatiis tuis, &c.

CHARACTERVM
Iesuiticorum

CENTVRIA PRIMA.

I. CHA-

I. CHARACTER.

Auaritia.] Isti canes auidissimi non norunt saturitatem: propterea ipsi pascunt se, nesciunt docere: quotquot sunt, ad viam suam se conuertunt, quisque ad lucrum suum, ab extremitate illius. *Isai.* 56.3.

II.

Artes.] Ouа aspidis excludũt, & telas aranei texunt: qui comedit ex ouis eorũ morietur. *Isai.* 59.5.

III.

Acta seu res gestæ.] Telæ illorum non erunt pro panno, neque operient se factis suis: facta illorum sunt facta iniquitatis, & opus violentiæ est in manibus eorum. *Isai.* 59.6.

IIII.

Malitia.] Pedibus suis ad malum concurrunt, & festinant ad fundendum sanguinem innoxium: cogitationes eorum sunt cogitationes iniquæ: vastitas & contritio in aggeribus illorũ est. *Isai.* 59.7

V.

Cæcitas mentis.] Viam pacis ignorant, nullum est ius in orbitis illorum: semitas suas deprauant istis, cuique incedenti per aliquam earum, hic expers est pacis. *Isai.* 59.8.

VI.

Turpis lucri cupiditas.] A minimo eorum vsque ad maximum quisquis est, deditus est quęstui. *Ierem.* 6.13.

VII.

Confusionum dissimulatio.] Curant contritionem filiæ populi mei secundum curationem mali leniculi, dicendo, pax, pax: & si nulla est pax. *Ierem.* 6.14

VIII.

Desperata contumacia.] Omnes sunt contuma-

IESVITARVM.

Universidad de Deusto
Biblioteca

ciũ contumaciſſimi,ambulantes cum detractione,chalybei & ferrei:omnes corruptores ſunt.*Ierem.*6.28.

IX.

Doctrina.]Viſionem animi ſui loquuntur, nõ ex ore Iehouæ. Dicunt continenter iis qui ſpernunt Deum, loquũtus eſt Iehoua,pax erit vobis:& cuiq; ambulanti ex ſententia animi ſui dicunt,nõ ſuperueniet vobis malum.*Ierem.*23.16.17.

X.

Impij conatus.]Putãt ſe facturos vt obliuiſcatur populus nominis Dei per ſomnia ſua,quę enarrant quisque amico ſuo.*Ierem.*23.27.

XI.

Erroris efficacia.]Seducunt populũ falſitatibus ſuis, & rapiditate ſua,cùm Deus nõ miſerit eos,neque præceperit eis,& omnino nõ proſint populo huic.*Ier.*23.32

XII.

Audacia.]Sequuntur ſpiritũ ſuũ, & quę nõ viderũt. Vident vanitatem,& diuinãt mendaciũ. Multis modis fecerunt vt erraret populus,dicentes pacẽ eſſe vbi nulla eſſet pax:quúmque alius (*pſeudopropheta*) extruit luteum parietem,ecce illi obducunt ipſum inſulſo tectorio.*Ezec.*13.3.9.10. XIII.

Crudelitas.] Similes ſunt Leoni rugienti,prædanti prædã:animas comedũt,robur & res pretioſas capiũt, viduas eius multiplicant in medio eius.*Ezec.*23.25.

XIIII.

Adulationes fraudulentæ.]Malitia ſua exhilarant Regem,& menda ciis ſuis Principes.*Hoſeæ.*7.3.

XV.

Rapacitas.]Concupiſcũt agros & rapiũt, domóſque concupiſcunt & adimunt:opprimentes virum cum domo eius,quemque cum poſſeſsione ſua.*Mich.*2.2.

XVI.

Ambitio fallax.]Si vir ventoſus & falſus mentiatur,dicens,ſtillabo tibi pro vino aut pro potu inebriante,is ſtillator(doctor)eſt populi huius.*Mich.*2.11.

XVII.

Ventris cura.]Mordentes dentibus ſuis proclamant

pacem,& in eum,qui non indiderit ori ipſorum,indicunt bellum.*Mich.*3.5.

XVIII.

Amor pecuniæ. Horum ſacerdotes pretio docent,& horum Prophetæ pecunia diuinant:interea Iehoua nituntur,dicendo,An non Iehoua in medio noſtri eſt?nõ ſuperueniet vobis malum *Mich.*3.11.

XIX.

Ingenium.]Optimus iſtorum ſimilis eſt ſpinæ,rectiſſimus præ ſpineto eſt.*Mich.*7.4.

XX.

Hypocriſis.]Obſcurant facies ſuas,vt appareãt hominibus ieiunare.referunt mercedem ſuam.*Matth.*6.3.6.1

XXI.

Manſuetudo ficta.]Veniunt cum veſtimentis ouium, ſed intrinſecus ſunt lupi rapaces. A fructibus eorum agnoſcetis eos.*Matth.*7.15.

XXII.

Impia ſuperſtitio.]Quare & vos tranſgrediamini mãdatum Dei per traditionẽ veſtrã? Nam Deus mãdauit dicens,Honora patrem tuum & matrem: & qui maledixerit patri aut matri,morte moriatur. Vos autẽ dicitis, Quicunque dixerit patri aut matri,Donũ quodcũque à me erit,tibi proderit,etiã ſi nequaquã honoraue rit patrẽ ſuũ,aut matrẽ ſuã,inſons erit:Et irritũ feciſtis mandatum Dei per traditionem veſtram.*Mat.*15.3.& c.

XXIII.

Vana Religio.] Fruſtra Deum colunt, docentes doctrinas quæ ſunt mandata hominum.Matth. 15.9.

XXIIII.

Tyrannis.] Dicunt,& non faciũt.Ligant enim onera grauia difficiliáq; portatu, & imponũt in humeros hominũ:digito autẽ ſuo nolunt ea mouere. *Mat.*23.4.

XXV.

Ambitio.] Omnia opera ſua faciũt vt ſpectẽtur ab hominibus.*Matth.*23.5.

XXVI.

Impietas.] Væ vobis,hypocritæ, quoniam clauditis

regnum cælorum corã hominibus. Vos enim non introitis,nec introëuntes finitis introire. *Matth.*23.13.

XXVII.

Deteſtanda pietatis ſimulatio.]Væ vobis, hypocritæ, quoniam exeditis domos viduarum,& in ſpeciem vtimini longis precibus: propterea auferetis grauius iudicium. *Matth.*23.14.

XXVIII.

Periculoſæ concurſationes.]Væ vobis,hypocritæ,quoniam circumitis mare & aridam,vt faciatis vnum proſelytum:& quum fuerit factus facitis eum filium gehennę,duplo magis quàm vos ſitis. *Matth.*23.15.

XXIX.

Iniquitas hypocritica.] Væ vobis,hypocritæ,quoniã aſsimiles eſtis ſepulchris dealbatis,quę extra quidẽ apparent ſpecioſa,intus verò plena ſunt oſsibus mortuorũ omniq; immunditia. Ita & vos extra quidẽ apparetis hominibus iuſti:intus autẽ pleni eſtis hypocriſi & iniquitate. *Matth.*23.27.

XXX.

Mentitum nomen ſpecioſum vt facilius ſeducant.] Multi venient in nomine meo,dicentes, Ego ſum Chriſtus:multóſque ſeducent. *Matth.*24.5.

XXXI.

Erroris efficacia.]Edẽt ſigna magna & miracula: ita vt ſeducant(ſi fieri poſsit)etiam electos. *Matth.*24.24.

XXXII.

Oſtentatio ridicula.] Diligunt primum conſeſſum in conuentibus,& ſalutationes in foris. *Luc.*11.43.

XXXIII.

Fraus latens.] Sunt veluti monumẽta quæ non apparent,& quę neſciunt ij,qui ſuper ea ambulãt. *Luc.*11.44.

XXXIIII.

Inſanabilis peruicacia.] Si cæci eſſetis non haberetis peccatũ: nunc verò dicitis, videmus:itaque peccatum veſtrum manet. *Ioan.*9.41.

XXXV.

Superbia.]Dilexerunt gloriam hominũ potius quàm gloriam

gloriam Dei. *Iohann.*12.43.

XXXVI.

Deſperata rebellio.]Duri ceruice, & incircũciſi corde & auribus,vos ſemper Spiritui Sãcto obnitimini: ſicut Patres veſtri,ita & vos. *Act.*7.51.

XXXVII.

Viua effigies.]Domino noſtro Ieſu Chriſto non ſeruiunt,ſed ſuo vẽtri:& per blãdiloquẽtiã & aſſentationẽ corda hominũ minimè malorũ ſeducunt. *Rom.*16.18.

XXXVIII.

Opum conquiſitio.]Quæ ſua ipſorum ſunt quærũt,nõ quæ Chriſti Ieſu. *Philip.*2.21.

XXXIX.

Terreſtrium cura.]Complures incedunt, quos ſæpe dixi,nũc autem & flẽs dico, hoſtes eſſe crucis Chriſti. Quorũ finis eſt exitiũ:quorũ Deus eſt venter,& gloria cũ cõfuſione ipſorũ:qui terreſtria curãt. *Philipp.*3.18.19.

XL.

Præſumptio.]Seſe ingerunt in ea quæ non vident,& temerè turgent carnis ſuæ ſenſu. *Coloſſ.*2.18.

XLI.

Ferox ingenium.]Neque Deo placent, & omnibus hominibus aduerſantur. 1. *Theſſal.*2.15.

XLII.

Studia & occupationes.] Attendũt fabulis & genealogiis infinitis,quę potius quæſtiones præbent quàm ędificationem Dei,quæ eſt per fidem. 1. *Tim.*1.4.

XLIII.

Vaniloquẽtia.]Finis mãdati eſt charitas ex puro corde,& conſcientia bona,& fide non ſimulata. A quibus quum quidam(Ieſuitæ,noſtro ſeculo)vt à ſcopo aberrarint,deflexerunt ad vaniloquentiam. 1. *Tim.*1.5.

XLIIII.

Impudens ignorantia.]Volũt eſſe legis Doctores,nec intelligunt quæ loquuntur,neque de quibus aſſeuerãt. 1. *Tim.*1.7.

XLV.

Falſa doctrina.] Poſterioribus temporibus deſciſcẽt

Universidad de Deusto
Biblioteca

quidam à fide, spiritibus deceptoribus attendentes ac doctrinis dæmoniorum, per hypocrisim falsiloquorũ: quorum conscientia cauterio resecta est, prohibẽtium contrahere matrimoniũ, iubẽtiũ abstinere à cibis quos Deus creauit ad participãdũ cũ gratiarũ actione, fidelibus, & iis qui cognouerunt veritatem. 1. *Tim.* 4. 1. 2. 3.

XLVI.

Insania.] Si quis diuersam docet doctrinam, neque accedit sanis sermonibus Domini nostri Iesu Christi, & ei quæ secundum pietatẽ est doctrinæ: is turget, nihil sciens, sed insaniẽs circa quęstiones ac verborũ pugnas, ex quibus nascitur inuidia, lis, maledicẽtię, suspiciones malæ, peruersæ exercitationes hominum mente corruptorũ, & qui priuati sunt veritate, & quæstui habent pietatem. 1. *Tim.* 6. 3. 4. 5.

XLVII.

Inanis gloriatio.] Auersate profanos de rebus inanibus clamores, & oppositiones falsò nominatę scientiæ: quam nonnulli (*Iesuitæ hodie inter cæteros omnes sophistas*) præ se ferentes, circa fidem aberrarunt à scopo. 1. *Tim.* 6. 20. 21.

XLVIII.

Profani clamores.] Profanos de rebus inanibus clamores cohibe: ad maiorem enim procedent impietatem. 2. *Tim.* 2. 16.

XLIX.

Quæstiones ineruditæ.] Stultas autem & ineruditas quęstiones reiice, sciẽs eas gignere pugnas. 2. *Tim.* 2. 23.

L.

Hypocrisis.) Habentes formam pietatis, sed vim eius abnegãtes. 2. *Tim.* 3. 5.

LI.

Turpis occupatio.] Irrepunt in familias, & captiuas ducunt mulierculas, onustas peccatis, actas cupiditatibus variis. 2. *Tim.* 3. 6.

LII.

Mens reproba.) Quemadmodum Ioãnes & Iambres restiterũt Mosi, ita & hi resistũt veritati, homines mẽte corrupti, reprobi circa fidem. Sed non procedent amplius: nam amẽtia istorum euidens erit omnibus, vt & illorum

illorum fuit 2. *Tim.* 3. 8. 9.

LIII.

Pessima conditio.) Improbi homines & impostores procedent in peius, tum seducentes alios, tum seducti ipsi. 2. *Tim.* 3. 13.

LIIII.

Peruersitas.] Refractarii, vaniloqui, & mentium deceptores: qui totas domos subuertunt, docẽtes quę nõ oportet, turpis lucri gratia. *Tit.* 1. 10. 11.

LV.

Cauterio resecta conscientia.] Hęreticum hominẽ post vnã & alteram admonitionem reiice: vt qui noris euersum eum esse qui sit huiusmodi, & peccare, vt qui suo præiudicio sit condemnatus. *Tit.* 3. 10. 11.

LVI.

Abnegatio veri Christi.] Fuerunt pseudoprophetæ in populo, vt etiam inter vos erũt falsi doctores, qui subintroducent hæreses exitiales, etiam Dominũ qui illos mercatus est abnegantes, accersentes sibi ipsis velox exitium. 2. *Petr.* 2. 1.

LVII.

Errorię efficacia.] Multi sequentur eorum exitia, per quos via veritatis blasphemabitur 2. *Petr.* 2. 2.

LVIII.

Auara negotiatio.] Per auaritiam fictis sermonibus Christianos negotiabuntur. 2. *Petr.* 2. 3.

LIX.

Miser exitus.] Iis damnatio iam olim nõ otiatur, & horum exitium non dormitat. 2. *Petr.* 2. 3.

LX.

Impura vita.] Carnẽ sequẽtes in impura cupiditate incedunt, & dominatum despiciunt, & vt sunt audaces & sibi placentes non horrent dignitates conuitiis incessere. 2. *Petr.* 2. 10.

LXI.

Mentis cæcitas.] Isti velut animãtia rationis expertia, quæ naturali impetu ferũtur, facta ad eum finem vt capta intereant, ea vituperantes quæ ignorãt, sua ipsorum corruptela interibunt. 2. *Petr.* 12.

LXII.

Luxus.] Pro voluptate ducunt quotidianas deli-

cias. 2.*Petr*.2.13.

LXIII.

Fraudes.] Labes ac maculæ, quæ fraudibus suis se oblectant.2.*Petr*.2.13.

LXIIII.

Turpitudo.]Oculos habẽtes plenos adulterij,& qui à peccando cessare nesciant.2.*Petr*.2.14.

LXV.

Artes perpetuæ.] Inescantes animas instabiles. 2.*Petr*.2.14.

LXVI.

Deploratus amor habendi.] Cor habentes ad auaritiã exercitatum.2.*Petr*.2.14.

LXVII.

Impia maledicentia.] Execrandi homines, qui relicta recta via aberrarunt,sequuti viam Balaamj filij Bosor, qui mercedem iniquitatis amauit.2.*Petr*.2.15.

LXVIII.

Vanitas.] Isti sunt fontes aqua carentes, nebulæ à turbine agitatæ,&c.2.*Petr*.2.17.

LXIX.

Ambitio noxia.] Prætumidam vanitatem loquendo per carnis cupiditates lasciuas eos inescant, qui verè effugerant eos qui in errore versantur.2.*Petr*.2.18.

LXX.

Falsa iactantia.] Libertatẽ pollicentur, quum ipsi serui sint corruptionis. 2.*Petr*.2.19.

LXXI.

Conditio.] Facta est vltima eorum conditio deterior priore. 2.*Petr*.2.20.

LXXII.

Scripturæ S. depravatio.] In Epistolis Pauli nõnulla sunt difficilia intellectu, quæ indocti parúmque stabiles detorquent, vt & reliquas scripturas, suo ipsorum exitio. 2.*Petr*.3.16.

LXXIII.

Antichristianismus.] Quicunque spiritus non cõfitetur

tetur Christum in carne veniſſe,ex Deo nõ est,sed hic est ille Spiritus Antichristi, de quo audistis eum vẽturum fuisse, & iam nunc in mundo esse. 1.*Iohan*.4.3.

LXXIIII.

Antiiesuitismus.] Multi impostores ingressi sunt in mundum qui non confitentur Iesum Christum venisse in carne. Qui est eiusmodi, impostor est & Antichristus. 2.*Iohan*.7.

LXXV.

Dogmata & mores.] Hæc graphicè depinguntur in epistola S. Iudæ, cuius testimonia quoniam consentiũt cum iis quæ citauimus ex 2. Petri cap. 4.iterum adscribere nolui.

LXXVI.

Noxiæ concursationes.] Ex fumo putei abysi exierunt locustæ in terram: datáque est illis potestas qualem habent terrestres scorpij. *Apocal*. 9.3.

LXXVII.

Furiosa audacia.] Vidi equos per visionem:& ipsorum sessores habentes thoraces igneos & hyacinthinos & sulphureos: erant autẽ capita equorum vt capita leonum:& ex ore ipsorũ prodibat ignis,& fumus,& sulphur. *Apo*.9.17.

LXXVIII.

Metuendus impetus.] Potestas eorum in ore eorum est,& in caudis eorum: nam caudæ eorum similes sunt serpentibus, habentes capita per quæ nocent. *Apocal*. 9.19.

LECTORI CHRISTIANO S.

Vt integram Centuriam primã haberes hoc Tomo expressam,viginti duos characteres ex Apostolicis viris prioribus adiungere visum est. Alias autem Centurias tertius Tomus cõtinebit. Cæterùm, illud animaduertas velim, ante aliquot annos variis scriptis à Iesuitica secta editis Ecclesiæ Christianæ Pastores infinitis conuiciis fuisse laceratos. Maledictis autem certare cum isto sodalitio non est nobis constitutum: illis tãtùm regerimus quod olim insignis Philosophus cuidam sophistæ respondit, qui conquisitis multis futili-

bus argumentis probare conabatur Philosophum illum non esse animal rationale: *Conclude* (inquit) *de te quod de me dixisti, & verum dixeris.* Reposuimus ergo veros Characteres ex sacris literis, quos quotidiana experientia, mores, conatus & scripta Iesuitarum huic sectæ ante alias omnes omnino conuenire testantur, & posteritati nostræ (nisi Deus talem mundo pestem auerterit) amplius testabuntur.

LXXIX.

Sunt nonnulli vaniloqui, & seductores, non Christiani, sed Christempori, id est Christi lucriones quique ex nomine Christi quæstum faciant: fraude circũferentes illius nomen, & adulterantes verbum Euangelij, & errores venenum allinẽtes dulcibus alloquiis, velut mulso aconitum miscentes, vt suauissimo sapore deceptus gustandi sensus, incautè mortem hauriat. *Ignatius ad Trallianos, Epist. 5.*

LXXX.

Speciem quidem pietatis habent, virtutem verò ipsius abnegãt, sub Christi nomine & prętextu mercatum exercentes, verbum Dei adulterantes, & Iesum vendentes: corruptores, alienique appetẽtes, & pecuniarum violentissimi sectatores. *Ignatius ad Magnesianos, Epist. 6.*

LXXXI.

Multi lupi velleribus tecti in Dei stadio currentes perniciosis voluptatibus illectos captiuos comprehẽdunt. *Item.* Si quis graditur iuxta aliena prescripta, hic non est Christi, sed est vulpes & corruptor vineæ Christi. *Ignatius ad Philadelphenses, Epist. 9.*

LXXXII.

Infidam simulatè inter se exercent, charitatis nullam habent rationem, futura negligunt, præsentia seu stabilia (? sibilia) bona curant, præcepta contemnunt, viduam & orphanũ despiciunt, oppressum despuunt, vinctum rident. *Ignatius ad Smyrnenses, Epist. 10.*

LXXXIII.

[illegible] malo dolo nomen quidem circumferre: sed

patrant quædam indigna Deo, & sentiunt ea quæ pugnant cum Dei doctrina in exitium proprium, & eorũ qui illis credunt. *Item.* Erraticus ille & falsus spiritus seipsum prædicat, sua loquitur, sibi namque placet, seipsum glorificat, plenus enim fastu est, mendax, fraudulentus, assentatione & adulatione gaudens, subdolus, nugax, inconstans, verbosus, lubricus, meticulosus. *Ignatius ad Ephesios, Epist. 14.*

LXXXIIII.

Relinquamus multorum vanitates falsãsque doctrinas, & ad illud quod traditum est nobis à principio verbum reuertamur. *Polycarpus in epistol. ad Philippenses.*

LXXXV.

Venient præsumptores absque gratia Dei loquentes, quorum gloria labiorum procedit ex superbia. Hi docebunt doctrinam quæ aliena est à Deo, amica autem diabolo: per quam ipse Spiritus erroris animas post se trahere festinabit. *Martial. in epist. ad Burdegalenses, cap. 11.*

LXXXVI.

Non desunt quidam qui iuxta carnem proficiunt, iracundiæ suæ patrocinantes ex Euangelio, & sententiæ, in quam proniores sunt, accommodãtes Seruatoris nostri oracula: in quorum potestate si esset situm gehennæ quoslibet addicere, totus mundus exhaustus esset eorum sæuitia: attamen, quantum in ipsis est, & condemnant, & ignis fornaces aperiunt. *Item.* Sunt quidã sic addicti suis opinionibus, vt, quantum in ipsis est, ex die noctem faciant: & quia in absurda imaginatione occalluerunt, non credunt alios rectè sapere, his tam iniqui vt malint mendacibus obtrectationibus credere: nequid dicam de his, qui propter malam conscientiam, quod de aliis dicitur, ad se trahunt, & quicquid de quouis loquaris, ad se pertinere putant: atque inde, vt fit, nouas confingunt fabulas & tragœdias, contenti suas suspiciones dicere vel scribere. *Item.* Non est conten-

dẽdum cum eo qui dat operã vt quomodocunque fiat superior,& modo victor habeatur, veras rationes negligit. *Iustinus Martyr in Epist. ad Zenam & Serenum.*

LXXXVII.

Philosophiam nomine habitúque profitentur quidã, qui nihil præstant dignum hac professione. *Iustinus Martyr in 2. Apologia pro Christianis.*

LXXXVIII.

Veteratoriè instructa persuadendi arte seducũt mentes imperitorum,eósque captiuos ducunt, deprauãtes eloquia Domini:mali enarratores facti eorũ quæ bene dicta sunt. *Item.* Verborum quidem artificio Simplices eò probabiliter adducunt, vt aliquo modo inquirant: Sed improbabiliter ipsos perdunt,dum aduersus summum opificem impiam reddũt & blasphemam ipsorũ mentem,ita vt ne verum quidẽ à falso discernere possint. *Irenæus in præfatione lib. 1. adu. hæreses.*

LXXXIX.

Non ostenditur per se impostura,ne nuda deprehendatur: Sed amictu verisimili callidè ornata,ita vt imperitioribus videatur externa specie se veritate ipsã veriorem exhibere. *Ibidem.*

XC.

Quũ tale sit principium doctrinæ ipsorum quam neque Prophetæ prædicauerũt,neque Dominus docuit, neque Apostoli tradiderũt,de qua gloriantur se plusquã alii de vniuersis rebus cognouisse, quũ ex iis quæ scripta nõ sunt pronuncient,ac studeant,vt vulgò dici solet,ex harena testes connectere,conantur ad faciendam fidem iis quæ dicta sunt,accommodare aut parabolas Domini,aut dicta prophetica, aut sermones Apostolorum,ne ipsorum figmentum testimonio carere videatur. Qua in re transiliunt ordinem & seriem scripturarum,ac(quantum in ipsis est)dissoluunt membra veritatis. Transferunt enim & transformant, & dum aliud ex alio faciunt, multos fallunt sapientia malè compacta ex dictis Domini quæ errori suo aptant. *Cap. 1. libri 1. adu. hæreses.*

XCI.

XCI.

Quemadmodum si quis pulchram regis imaginem preciosis lapidibus ab artifice sapiente constructam dissoluat, deleta hominis forma quam ille statuerat,atque lapillos illos transferat quibus efficiat formam canis aut vulpis,quam etiam malè struat: postea definiat ac dicat hanc esse pulchrã illam regis imaginem, quã sapiens artifex construxerat, ostensis lapillis illis qui à primo artifice pulchrè compositi fuerãt in regis imaginem, malè verò translati à posteriore in formam canis, ac per phantasiam lapillorum astutè fallat imperitos qui regiæ formæ notionẽ non habent,persuadeátque hanc turpem canis formam esse pulchram illam imaginem regis: Eodem sanè modo hi consarcinant fabulas anicularum,quibus postea verba, dictiones & parabolas hinc inde euulsas applicant, & fabulis suis adaptare volunt eloquia Dei. *Ibidem.*

XCII.

Quemadmodum ij qui in phreneticum affectum lapsi,quo plus rident & se valere putant,ac tanquam sani omnia peragũt,quẽdam verò etiam plus quàm sani, tanto peius se habent:similiter & isti qui sapiẽtia præcellere sibi videntur, ac seipsos eneruant,tanto magis desipiunt quanto supra vires iaculantur. *Eodẽ li. 1. c. 13.*

XCIII.

Nemo est perfectus inter ipsos, qui non magna mẽdacia veluti fructus producit. *Eodem libro, cap. 15.*

XCIIII.

Adferunt immensum apocryphorũ & scripturarum notarum multitudinem, vt stupefaciant amentes & ignaros verarum literarum. *Eodem lib. cap. 17.*

XCV.

Veritati non credentes, in mendacio volũtatis perdiderũt panem veræ vitæ, in vacuum & in profundum vmbræ incidentes,similes Æsopi cani, qui panem quidem reliquit,in vmbram autem eius impetum fecit,& perdidit escam. *Lib. 2. cap. 12.*

XCVI.

Nō magis idonei hi quàm ſcripturæ, nec relinquentes nos eloquia Domini,& Moſen & reliquos Prophetas, qui veritatem præconiauerunt, his credere oportet, ſanum quidem nihil dicentibus, inſtabilia autem delirantibus. *Eodem lib. cap.* 54.

XCVII.

Quum ex ſcripturis arguūtur in accuſationem conuertuntur ipſarum ſcripturarum, quaſi non rectè habeāt, neq; ſint ex authoritate, & quia variè ſint dictæ, & quia non poſſit ex his inueniri veritas ab his qui neſciant traditionem. *Lib.* 3. *cap.* 2.

XCVIII.

Sophiſtæ verborum magis volunt eſſe, quàm diſcipuli veritatis. *Eodem lib. cap.* 40.

XCIX.

Quæcunque cum grauitate ſumma dixerint, in vltimum ad hoc deueniunt vt blaſphement Creatorem, & contradicant ſaluti plaſmatis Dei. *In præfat. lib.* 4.

C.

Non accepta à Deo prophetica gratia, nec Deum timentes, ſed aut propter vanam gloriam, aut ad quæſtū aliquem, aut aliter ſecundum operationem mali ſpiritus, fingunt ſe prophetare, mētientes aduerſus Deum. *Item.* Schiſmata operantur, ſunt immanes, non habentes Dei dilectionem, ſuauíque vtilitatem potius conſiderantes quàm vnitatem Eccleſiæ, propter modicas & quaſlibet cauſas magnū & glorioſum corpus Chriſti conſcindunt & diuidunt, & quantum eſt in ipſis interficiunt pacem loquentes, & bellum operantes: verè liquantes culicem, & camelum tranſglutientes. Nulla enim ab eis tanta poteſt fieri correptio, quāta eſt ſchiſmatis pernicies. *Lib.* 4. *cap.* 61. & 62.

Admonitio. Legite diligentius id quod ab Apoſtolis eſt Euangeliū nobis datum, & legite diligentius Prophetas, & inuenietis vniuerſam actionem, & omnem doctrinam, & omnem paſſionem Domini noſtri prædicatam in ipſis. *Irenæus lib.* 4. *cap.* 66.

FINIS.

Universidad de Deusto
Biblioteca

Universidad de Deusto
Biblioteca